فەرهەنگی

ناهید

فەرهەنگی

ناهید

کوردی ـ کوردی ـ فارسی

محەمەد ناهید

* ناوی کتێب: فەرهەنگی ناهید

* نووسەر: محەمەد ناهید

* بەرگ و سەرپەرشتیاری هونەری: عوسمان پیرداود .

* وێنەی بەرگ: نامۆ

* بڵاوکراوەی ئەکادیمیای کوردی، ژمارە(١٢٢).

* چاپخانەی حاجی هاشم – هەولێر.

* تیراژ: ٥٠٠ دانە.

* لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان ژمارەی سپاردنی(   )ی ساڵی ٢٠١١ی پێدراوە.

نووسینی ئەم بەرهەمە پێشکەشدەکەم بە ڕۆحی ئوستادی بێوەکی نیگارگەری و مۆسیقای کوردی (فەیزوڵا خانی ناهید) باوکیدڵسۆز و ماموٚستا و ئاریکارم له بوارەکانی سەغڵەتی تەنیایی و ژیانمدا.

بەناوی خودای دلوڤان

(ژیانم بەکورتی)

ساڵی ١٩٣٩ز(١٣١٨هە)هاتمەدونیا و ناویاننام موحەممەد، لە عەشیرەی فەیزوڵڵابەگیم سەر بە شاری سەقز، نگارکێشانو تارژەندن هەر لە سەرەتای منداڵیمەوە لە خزمەت فەیزوڵاخانی ناهید (باوکم) کە نیگارکێش و مۆسیقارێکی بەناوبانگ و بەتوانا بوو فێربووم.

ساڵی ١٩٦١(ز) زانستگای نیزامیم لە تاران تەواوکرد و هاتمە ڕیزی ئەرتەش و لەتاران مامەوە و بەهۆی‌خزمایەتی و دۆستایەتی لەگەڵ دوکتۆر هاشمی‌شیرازیدا، هاتوچۆی ماڵیانم دەکرد و هەرلەوێ زۆرجار بەخزمەت ژێنراڵ ئێحسان نووری‌پاشا(هەڵۆی‌ئارارات) دەگەیشتم کە بەزانایی و ڕاوێژی شیرینی، درگای دونیاییێکی نوێی بۆ ئاواڵەکردم، هەتا ڕۆژێک فسۆسێکی کوردی‌هاوشاریم بەم چاوپێکەوتنانەی زانی و بووبە هۆی هەڵداشتنم لە تارانەوە بۆ شاری‌خۆی و پاش‌پێنج ساڵ گەڕامەوە بۆ تاران.

خزمایەتییێکی‌دوورم لەگەڵ‌ماموٚستا موحەممەدی‌قازی نووسەر و وەرگێڕی بەناوبانگ هەبوو، پاش دیدارێک بە هۆی زانینی گۆرانی و تارژەندن ئەو هەلەم بۆ ڕەخسا کە زۆر بەساناهی ڕێگەم بکەوێتە کۆڕ و مەجلیسی شەوانەی ئەدیب و شاعیر و نووسەر و هونەروەرانی بە توانای ئەو سەردەمە کە لەگەڵ ماموٚستا قازی و دوکتۆرشیرازی دەوره میوانییان هەبوو، سێ‌ساڵ لەکۆڕی شەوانەیاندا بەشداریم‌کرد کە باندۆرێکی گرینگی لە سەر ژیانم دانا، ئەوەیش منەتباری مۆسیقام دەنا ئەفسەرێکی‌لاو لەکوێ و کۆڕی وها لەکوێ؟

جارێک ماموٚستا مەزهەری‌خالقی ڕێگای کەوتە ئەو کۆڕە و لەوکاتەدا لەڕادیۆئێران ئیشی‌دەکرد پاش ئاشنا بوون بڕیارماندا کە چەند ئاوازێک لە ڕادیۆ(بەشی)کوردیی تاران تۆمار بکەم؛ کە بوو بەهۆی بەردەوامیم لەکاری مۆسیقا و لەپاش بیست‌ساڵ‌چەند بەرهەمی‌مۆسیقام تۆمارکرد.

بەڵام ئسترانبێژێکی پرۆفیشناڵ نەبوومە و هەرگیز بۆ هیچ پێشنیار و موناسەبەییێک، یان لە هیچ کۆڕێکی غەیری خۆماڵیانەدا بەشداریم نەکردووە و کاری مۆسیقاییم لەرادیۆ و تەلەفزیۆنو پڕکردنەوەی شریت تێپەرنەبووە. بۆجاری دووەم (بەڕاپۆرتی‌هەر ئەو سیخوڕە)سەبارەت بە کۆڕی شەوانەمان، هەمدیسان هەڵوەدا بووم و هەڵیانداشتمەوە بۆ شاری خۆی و لە تاران دووریان خستمەوە، کە تا دوو ساڵ پاش سەرکەوتنی شۆڕشی گەلانی ئێران لە پارێزگای ئازربایجان مامەوە ، بەراوەژووی چاوەڕوانی ئەوانەی پێیان وابوو لە شاری خۆی زوو جاڕز دەبم و واز لە کاری عەسکەری دێنم، (بەهۆی ئیشەکەمەوە) بە سانایی توانیم لەگەڵ زۆربەی جە-

ماوەری ئەو شارە دۆستایەتییێکی وەها پێکبێنم کە لەسەرەتای شۆڕش و دواتریش جەماوەری شاری خۆی و هاوکارەکانم، ڕێکخراوەی بەرپرسایەتی منیان بێمزەڕەت پاراست کە ئیستاش لەبەرچاومە و منەتباریانم.

ساڵی٧٩ ز.پلەی سەرگوردیم وەرگرت و بوومە بەرپرسی تەداروکاتی مەراغە و مهاباد و ساڵی٨١ ز. کارکەنار بووم و هاتمەوە سەقز و لە پاڵ کاری فەرهەنگی و ئەدەبیدا وانەی تەڕڕاحی و تار و نیگار کێشی و فێرکاریی دروستکردنی کەرەستەی مۆسیقایشم دانا کە ئەمڕۆ شاگردەکانم زۆربەیان مامۆستان و خاوەنی وانەی فێرکارین و زۆر جێی شانازیمن، دڵشادم کە نەیانهێشت ڕەنجبەخساربم.

پاش کارکەناریم لەگەڵ ماموستایان عەزیز شاڕوخ، حەمەجەزا، ڕەشید فەیزنیژاد، مامڵێ، ئەحمەدی قازی و نووسەرانی گۆواری سروە و هەژار ، هێمن ، ئەحمەدهەردی و سووتاو و زۆربەی مامۆستایانی ئەدیب و هونەروەر پێوەندیم هەبوو،کە هەموویان هەقی ئوستادیان بەسەرمەوە هەیە و بیرەوری شیرینیکات وساتێک کە لە خزمەتیاندا بووم لە لاپەڕەییێکدا ناگونجێ، ئەگەر عومر مەودا بدا بە تێروتەسەلی لەو باسە دەدوێم و پێشکەشی دەکەم. ئێستەش بەر دەوامم لە سەرنووسینی وشەدانی (ناتەواویەکانی هەنبانەبۆرینە) دیارە کە وشەدان لەگەڵفەرهەنگدا تەوفیری‌هەیە بەڵام‌چبکەم مامۆستا هەژار ناوی فەرهەنگی لێناوە، ئەم وشەدانەش ناتەواویی هەنبانەبۆرینەیە، منیش هەر بەو شێوە ناوی فەرهەنگ لە سەر ڕووپەڕەکەی دادە نێم.

٢٠١٠.ز نووسەر.

چۆنیەتی دەستپێکی ئەم وشەدانە:

ساڵی١٩٧٢ ز. پێش ئەوەی ئەلفوبێی کوردی بزانم، دەستم کرد بە کۆکردنەوەی وشە، سەرەتا بەرێنووسی فارسی دەمنووسی، بەڵام دوای ناسینی الفوبێی کوردی هەموویانم گۆڕی و پاش ئەوەی کە هەنبانە بۆرینەم وەدەست کەوت، بۆ دووپات نەکردنەوە و ڕاگرتنی ڕێزی هەنبانە بۆرینە و پێشگری لە زیادە سەرفی پارەی کڕیاران، وشەکانی هەنبانە بۆرینەم لێ‌دە-رهاویشت،کەهیوادارم لەپاڵ هە نبانە بۆرینەدا بتوانێت بەرەو تەواوترکردنی فەرهەنگی زمانی کوردی‌هەنگاوێک هەڵ‌بێنێت پاش ئەوەش فەرهەنگی مامۆستا(گیو. مو کریانی)م گەێشتە دەست و زۆرم کەڵک لێوەرگرت. بەڵام زۆر وشەم بۆ ڕوون نەکرایەوە و نەمتوانی بەگشتی واتاکانیان لە ناوچەکاندا لە جەماوەر بپرسم، بریا زووتر بەدەستم گەیبیا، چوونکا زۆربەی وشە-کانی ئەم وشەدانە لە زمانی خەڵکی ناوچەکان وەرگیراون کە دەبووا سێ‌کەس لەسەری داکۆکی بکەن.

وشەی بیانی‌کە لە ئاخافتن‌دا زۆر لە سەر زاری جەماوەرن، یان ناون یان کۆژی پیشەیی و فە نین (دەستەواژە) ئامێتەی ئەم وشەدانەن، بەڵام هەندێ وشەی بیانی کە زیاتر لەبڵاڤۆک وگۆوارەکاندا بەر چاو دەکەون ئەگەرچی کوردی نین بەڵام بە پێویستم زانی بە جودا لەژێر وشەکانی هەر پیتێکدا وشە بیانییەکانیش بنووسم.

زانستگای کوردستان لە ساڵی ٢٠٠٤ و٢٠٠٥ ز. دا لێبڕا بۆ دانانی فەرهەنگێکی سێ جڵدی (هاوتای وشەی‌فارسی بەکوردی) و منیش بەشێوەی کاتی و بێ موقابیلە ماوەی شەش مانگێک بەشداریم‌کردن و بووبەهۆی ئەوە کە هەست بە پێویستیێکی زیاتری ئەم وشەدانە-بکەم. ئیشکردنم لە بوارەکانی جۆربەجۆری وەک: تەرڕاحی ، مۆسیقا و ئاواز ، نگارکێشان ، وێنەگەری ، وچێکردنی تار و سێتار و (نەجاڕی و موعەرەق و ناسککاری)و ئەکتەری سینما و دەوام‌کردن لە ئەرتەشدا، هۆکارێک بوون کە ئەو وشە و کۆژانە کە پێوەندیان بەو ئیشانەوە هەیە، بە تێرادیوی شرۆڤە یان بکەم وحەوجەم بە پرسین نەبێت.

کەندوکۆسپی ژیان و تەنیاباڵی و بێ‌هاواڵی لەم بوارە دژوارەدا نەبوونە لەمپەر و دڵساردیم بەڵام ئەرخایەنم ناوبەناو هەڵە و گرفتوگیرییان پێکهێناوە بەتایبەت لەباری ڕێنووسەوە، هیوادارم بە دڵفراوانیەوە بیپەژرێنن وهەڵەکانی سەرڕاست بکەنەوە و ئاریکار بن بۆ پێشکەوتی زمانە شیرینەکەمان (کە ناسنامەی هەرمیلەتێک زمانەکەیەتی و هونەرەکەی).
سەرکەوتووبن

(فەرهەنگ و نووسراوەی ماموّستایانێک
که لەم وشەدانەدا کەڵکیان لێوەرگیراوە)

هەژار .... هەنبانە بۆرینە

گیو موکریانی .... فەرهەنگی کوردستان.

شێخ موحە ممەدیخاڵ........... فەرهەنگیخاڵ.

ئیبراهیم ئەحمەد ....کویرەوەری.

هێمن .... تاریک و ڕوون، ناڵەی جودایی

ڕەحمان زە بێحی .... قامووسی کوردی.

فەتاح ئەمیری .... هاوارەبەرە، میرزا

ئەحمەد بەحری .... فەرهەنگی باڵندە.

حەمەی حەمەباقی .... گوڵەکانی دۆزەخ، ئەفسانەی ئەدونیس،کێشەی کورد

حەسەن سەلاح سۆران ...... شیعر ، پەخشان، نوسراوە(سایتی ئینتێرنێت).

هێدی .... ئاوێنەی خەیاڵ، ئاوێنەی شکاو

عەبدوڵا پەشێو ....بتی شکاو، شەونییە خەوتان پێوە نەبینم، پشت لە نەوا و ڕوو لە کرێوە

مارف عومەرگوڵ .... .خۆری زیندان.

ڕەحیم لوقمانی .... زامستان (شێعر).

مەلا خەلیلمشەختی .... فەرهەنگا مەرگ و ژی

ئەمیر ئەمینی .... فەرهەنگیگیا.

ئیبراهیم ئەحمەدی .... فەرهەنگی کینایە.

عەلی سەدری .... فەرهەنگی تەوفیق (فەڕانسە، کوردی).

عەبدوڵلا حەسەنزادە .... گوڵ چنینەوە

نووری کاراکۆیون........................ فەرهەنگی تەگوچی (کوردی، تورکی)

مەولەوی تاوەگۆزی.......................... دیوانی مەولەوی.

حمەئەمین ئەحمەد .... فەرهەنگی یاد (ئینگلیسی،ئارەوی،کوردی).

فایەق بێکەس ....دیوانی شێعر.

شێرکۆ بیکەس .... کاوەی ئاسنگەر، تەون،کۆچ (شیعر، پرۆزە)

ئەمیر ئەمینی .... فەرهەنگی ئارام(ئینگلیزی، کوردی، فارسی).

سوارەی ئێلخانیزادە .... خەوەبەردینە.

نادر نیرومەند(بۆران) .... جەغەتووی فرمێسک.

ئەحمەدی خانی .... مەم وزین.
عەبدوڵڵا سەمەدی .... دەفتەری دەسنووس.
عەلی سەلیمی ....داوەتی گوڵ، شێعر.
سەجاد جەهانفەرد ....ناونامەی کوردی
ئەمین گردیگلانی ....دەفتەری دەسنووس
مەجید قوردویی‌میلان ....فەرهەنگی کوردی، فارسی.
دوکتۆر جەمشید درەخشان و ئیبراهیم ئۆڵغون .... فەرهەنگی تورکی، فارسی
فەرهەنگۆکی پتر لە٢٠٠ ژمارە گۆڤاری سروە. زیاتر لە ١٢٠ژمارە گۆڤاری مهاباد.
ژمارەیێکی زۆر کتێبی کوردی و پۆلیکۆپی زانستگاکان.

جگە لەوانەش گەڕان، پشکنین و پرسین لە جەماوەری شار و گوندی کوردەواری لە-کرماشانەوە هەتا هەورامان و ماکۆ و ئەرزڕووم و هەولێر و سلێمانی کە زۆربەی وشەکانی-گرتووەتە بەر.

تێبینی : ئەگەر وشەیێک جگەلە واتای نووسراو لەهەنبانە بۆرینەدا، واتایێکی دیکەی هە-بێت نیشانەی (+) م بۆ داناوە و حەولم داوە لە نووسینەوەی واتاکانی هەنبانە بۆرینە خۆ بپارێزم.

(كورتكراوەی هەندێ وشە)

هەندێ وشەی زمانەکانی ئارەوی، فارسی، ئینگلیزی، فەرەنسی، ئیتالیـایی، تـورکی، هـەر بەو فونێتیک و ماناوە لە کوردیشدا هەیە، لە بەر ئەوە پـەیـداکردنی ڕەچـەڵـەکـی ئـەو وشـانە کارێکی جیاوازە ، بێ ئە وەی لەسەر ڕەگەز و بنەمای وشەکان بدوێم یان بڵێم تایبەت بـە کـام زمانە ، ئاماژەم پێکردووە کە لەو زمانانەشدا دەڵێن وەک :

فد؛ کورتکراوەی" فارسیش دەڵێ

تد؛ کورتکراوەی " تورکیش دەڵێ.

فرد؛ کورتکراوەی" فەڕانسەیش دەڵێ

ئیتا د؛ کورتکراوەی ئیتالیاییش دەڵێ

اند؛ کورتکراوەی" ئینگلیزیش دەڵی

روس د؛ کورتکراوەی ڕووسیش دەڵێ.

کورتکراوەی ناوی هەندێ لە فەرهەنگەکان و حاڵەتی وشە لەبواری دەستووری زمانەوانییەوە و نیشانی پێویستی تر.

(ب)............. برێتی لە

ف.هن.... فەرهەنگی هەنبانە بۆرینە.

ف.مشە.... فەرهەنگا مەرگ و ژی، مشەختی.

ف.گیا..... فەرهەنگی گیاشناسی.

ف.ب...... فەرهەنگی باڵندە.

ف.مان........... فەرهەنگی مان

[ناو،ت]......ناوی تێکەڵاو.

[ناو،بک]....ناوی بکەر.

[ناو،بەر]......ناوی بەرکار.

[چاوگە،ت].....چاوگەی تێکەڵاو.

> .... بڕوانە بۆ

\+ .... جگە لە واتای هەنبانەبۆرینە

ڕێز و سوپاس

ئەگەرچی لەسەرەتای نووسیندا تەنیابالّ و بیّهاوالّ بـووم، بـەڵـام لـە بـواری کـاردا ئـەم ماموّستایانە هاندەرم بوون و دڵگەرمیان کردم و بە پێداچوونەو ڕاستکردنەوەی چەوتیەکـانی زوّر خوّیان ماندووکرد، بە پێویستی دەزانم ڕێز و سپاسی خوّم آراستەی ئەو عەزیزانە بکەم.

١. کاک حەسەن سەلاحسوّران، بەداخەوە پێش چاپ بوونی ئەم کتێبە چووە بەر ڕەحمـە-تی خودا . ٢. کاک فەتاح ئەمیری .٣. کاک مستەفا ئیلخانیزادە .۴.کـاک ڕەحـیم لوقمـانی.۵. کاک جهانگیر هاشمی.۶. کاک ئێرج ناهید . ٧. ئەندازیار کاک لوقمان فەیزوڵابەگـی.٨ کـاک کەیوان مەنسووری کە (ئەرکیسەرپەرشتی کاری کامپیوّتەری) وەئەستوّ گرت.

سوپاس بوّ هاوکارانی بەشیکامپیوّتەرکە ئەرکی پیت چنینیان وەئەستوّ گرت.
(١)یای فرووغ ناهید(پیتی ئا)و ویراستاری (٢). یای، زێنەب عەبدوڵلایی: (بەشـێک لـە پیتـی ب) . (٣). یای، ئارەزوو مەنسووری خوێندکاری زمانی ئینگلیزی لە زانستگای سنە کە لەبـواری پیتچنی و ویراستارییەوە ئاریکارییەکی زوّری کردم.(۴). یای، هانا موحەممەدیقەسریان کـە بـە دڵسوّزیەوە ئەرکی پیت چنینی١٢ پیتی گرتە ئەستوّ. (۵)نیما پەروێزی (بەشی بەجێمـاوی پیتـی (ب) و ویراستاری (۵).یای،گەشین زەکەریاییبەشێک لە پیتی(پ)

پێویسـتە لـە بـەرێـزان (١) یـای فـەریبـا ناهیـد دوکتـوّری (کـاردوّژ) (٢)مامّسـتا نـاموّ (ئوستادی زانستگا) ویای حەمیدە یوّسفی (دیزاینێر) وهونەرمەند. (۴)یای ستارە زوهرە (سیت) (۵)یای کولسووم عوسمانپوور (شاعیر). کە بەدڵسوّزیەوە بەتەنگیئەم کـارەوە بـوون یـان بـە تەلەفوّن یان ناردنی کتێب و فەرهەنگ، ئاریکاریان کردووم سپاسبکەم.

(شێوەی دانانی ڕیزی پیتەکان)

ئەمڕۆ شێوەی ڕیزبەندی پیت لە نووسینی فەرهەنگدا گۆڕاوە کە بۆی هەیە ڕاستیش بێت، بەڵام ئەم وشەدانە ناتەواوی هەنبانەبۆرینەیە و هەر لە سەر ئەوشێوازە نووسیومە لەبەر ئەوەی-کەسانیێکە هەنبانەبۆرینەیان هەیە، هەر لەوجێگادا وشەی پێویستیان بدۆزنەوە. ئەم وشەدانە بەپێی٢٨پیتی ژێرەوە نووسراوە نەک بە پێی دەنگ.

أ. ا. ب. پ. ت. ج. چ. ح. خ. د. (ر.ڕ) ز. ژ. س. ش. ع. غ. ف. ڤ. ق. ک. گ. (ل.ڵ)م. ن. (و.ۆ.وو) (ە.هی) (ی.ێ)

همزە تەغەر بە سەر چوار پیتی(ا، و، ە، ی) وە دەنیشێ.

لە(ئا)وە هەتا (ی) بەشێوەی ژێرەوە نووسراون،

١. ئا..ئو.ئە.ئی.ئیی.ئییی...............دەبێتە پیتی(ب)

٢ پیتی(ب. با.بب.بپ.بت_......بە.بی.بیی...دەبێتە پ).

٣. پا.پب.پپ–.... پو.پە.پی. پیی ..دەبێتە پیتی(ت)

۴. تا.تب.تت.–.....تە.تی. ..تیی...... دەبێتە پیتی(ج).

۵.جا.جب.جپ.جت.جج.جچ.جح........جە.جی .جیی... دەبێتە پیتی(چ)

۶.چا.چب.چت.چچ.چح.چخ...چە.چی..چیی..دەبێتە پیتی (خ)..

٧. هەروا بەو ڕەوتە تادەگاتە نون... ح. خ. د. (ر.ڕ). ز. ژ. س. ش. ع. غ. ف. ڤ. ق. ک. گ. (ل.ڵ). م....... دەبیتە (ن) .نا.نب.نپ.نت......نل.نن. نو.نووو.نە.نی،دەبێتە پیتی (و،ۆ)

٨. وا.وب.وپ.وت............ ول...... ون.وو. وە. وهە. وەی،وی .ویی.. دەبێتە پیتی (هی)

٩.ها.هب.هپ.......................هل.هم.هن.هو..هوا...هون.هوو . هە.هی.– دەبێتە پیتی(ی.ێ).

١٠.یا.یب.یپ.یت...ین.یو.یون.یوو.یە. یی. و یێ. و یێ و.....ییا.... ییە... ییی. ییە.. یییی.

بۆ نموونە وشەی (بووهیشک) لەپێش وشەی(بوهارتن) دایە . پیتی(ر_ ڕ) ، (ل_ ڵ)، (و_ وو_ۆ)هەرسێکیان یەکن، بەڵام بەدوای یەکدا بێن، وەک پیتی سەربەخۆ بەکار دەبرێن.

پیتی(ی– ێ)وەک واو هەرچەند جار بەدوای یەکدا بێن هەموو جار سەربەخۆن . بڕۆواننە-بەندی ١٠.پیتی(ی) وەک دوو پیتی سەربەخۆ وایە کە بە دوای یەکدا هاتبێت. (پێویستە بیدرکێنم کەکامپیوتەریش هەربەو ڕەوتە پیتەکان دەچنێت

تێبینی: لە تەشدیددا هەردوو پیت دەبنە پیتێک وەک: شەققە ئەڕڕا، بەڵام لەوشەی وەک: ببە ، پیتی (ب) دوو جار دە وترێت، هەڵبەت تەشدید ئەگەر وەک دوو پیتی سەربەخۆش بنووسرێن هەردەبێ،(وەک چنینی کامپیوتەر) کە بە بڕوای‌من دروستترە و ئەوە لەگرفتوگیریە سەرەکییەکان نین ،هەرچەند چاوەڕوانی چارەسەرکردنیشی هەین.

(سەبارەت بە نیشانە و ڕێنووس)

ئەگەر سیٚ دڵم هەبا هەرکام دارماڵ تەژی لە زاراوەییٚک لە سیٚ زاراوەکانی کوردی، هەر سێکم دەکردنە یەک با لێک هەڵنەبڕێن (١)

لەم سیٚ زاراوە جوانە، لەم سیٚگوڵە بۆنخۆشە،گوڵاوێک بگیریت داخۆم چ بۆن و بەرامەییٚکی دەبیٚت؟

بۆ هەموو میللەتی دونیا لە باری فەن و هونەر و پێشکەوتەوە، لەیەک گەیشتن بە یەک-گەیشتنە.

ڕێنووسی کوردی لە زۆربەی ڕێنووسەکانی دونیا لەپێشترە هۆکارەکەشیئەوەیە کەپاشئە-وان دەستمان پێکردووە و لە هەڵەکانی ئەوان خۆمان پاراستووە، بەڵام چەند خاڵ لە ڕێنووسماندا هەیە ئەگەر چارەسەربکرێن تەنانەت بۆ زمانەکانی دیکەش کە بەئەم ئەلف و بێیە دەنووسرێن، جێیگەی ئەلفوبێی (فۆنێتیک)دەگرێتەوە، خاڵەکانیش ئەمانەن.

١.بەپێی دەستووری پەژرێندراوی هەر زمانێک دەبیٚ ساکارترین یاسا بۆ زبان هەڵبژێردرێت، بەڵام ئاڵۆزی دەبینرێت، بۆ نموونە دەنووسن (پیاوێک، دانەییٚک) ئەگەر پیتی(ک) جیابکەینەوە دەبیٚتە،

(پیاوی،دانەیی) بەهۆی پیتی پێش (ک)کە دەنگدارە یان بێدەنگە بۆچی بیکەینە بانێک و دووهەوا؟ بۆچی بنووسین (پیاوێک ، دانەیەک)

بۆ پاراستنی ساکاری زمان چاک وایە هەردووکیان وەکوو یەک بنووسرێن و یەکلایی ببێتەوە(وەک زاراوەی کورمانجی)مەبەست ئەوەیە هەموویان(ییٚک یان یەک)بن

دیسان، (دەرەجەییٚک) واتا یەک دەرەجە،(سوٚباکە دەرە جەیی+ک= دەرەجەییٚک زیاد کە)یان(دەرەجەییٚکیان دا بە ئەفسەرێک) بەڵام (دەرەجەیەک پیاوە، یا هەنارەکەم دەرەجە یە-کە) ڕوونە چەند جیاوازن. هەر لەو بنزاراوەدا، بە دانەدەمیەک دەڵێن دانەدەمییٚک.

٢. وشەی وەک: بوون (چاوگە)، بوون (ڕابووروو)، بوون (ڕابووردووی‌دوور،(بووگن).بوون، واتا، بین، (کاری ئەمری) بیٚنیشانەیە.

٣.شنگ، دنگ،منگ،سنگ ،مانگا، ئەو (ن گ)یٚ کەمینگەیین و لە ناو کەپۆدا دەوترێن بیٚ-نیشانەیە.

۴. (ت و دالی) سوواو،وەک: بم؟ەرێ، واتا بمدەرێ.   دە؟کوژم واتا دەتکوژم، بیٚنیشانەیە. دوو نوون کە حاڵەتی تەشدیدی ئارەویی هەیە وەک :بازننە واتا دوڕاو، بەننە واتا بەنی، کە لە-هەندیٚ زاراوەدا هەردوو(نون) مینگەیین، بیٚنیشانەیە. ئەم شێوە ئاخافتنەلە فارسی سەنگلەجی دەچێت کە جیاوازە لەفارسی دەری ،دیارە ئەم جۆرە وێژە لە هەر زمانێکدا گەنجینەییٚکی پڕبە-هایە.

(١) لە شێعرێکی مامۆستا شێرکۆ بێکەس

سوپاس وپێزانین

دۆستی زۆر خۆشەویست و لەمێژینەم پرۆفسۆر د. مارف عومەر گول لەزانستگای سلێمانی، پاش دیتنی بەرهەمەکە، پێخۆش بوونی خۆی دەربڕی و دوای ڕێنموونی پێویست ئەرکەکەی بە مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە سپارد لەهەولێر و ئەویش بەڕۆحسووکی و دڵسۆزییێکی زیاتر لە- چاوەڕوانیەوە بەتەنگی کارەکەوە بوو، تەنانەت خۆی هات و بە ئاکادێمیای زمانی کوردی ناساندم. بەپێویستی دەزانم سوپاسی بێبڕانەوەی خۆم پێشکەشی ئەوبەڕێزانە بکەم.

ئاکادێمیای زمانی‌کوردی ڕووگەی ئەویندارانی زمانەوانی

کارێکی هەرە پڕبایەخ کە لە دوورگەی هێمنی هەرێمی کوردستاندا کراوە دامەزرانی ئاکادێمیای زمانی کوردیە لە هەولێر، کە لە داهاتوودا گرینگی خۆی زیاتر دەنوێنێت،

لە پەنای پارکێکی بەدیمەندا کۆشکێکی جوان و ڕازاوە، لەناو حەسارێکی تەژی لەگول و ڕووەکدا، بە وێنەی بەهەشتێکی خەیاڵاوی،دەرکەی لەسەرپشتە و بووەتە ڕووگەی ئەویندارانی زمانەوانی و فەرهەنگ و ئەدەبی کوردەواری.

بەرپرسە کانی هەرکام سەمبول وتاپۆی خزمەت گوزارین بە زمان و کەلتوورەکەمان. کاتێک چووم بۆ چاپی کتێبەکەم، لە هەڵس‌وکەوتیان گەشامەوە و تەنانەت لادێک هەستم بە نامۆیی نەکرد و خۆم بە میوان نەزانی.

لەسەر ویستی خۆیان لەدرکاندنی ناوی ئازیزانی بەرپرس خۆم پاراست، دەیشزانم کەنە بە- گۆیە و نەبەقەڵەم ناتوانم ئەوجۆرە کەدڵخوازمە حەقی پێویستی ئەو مەبەستە بەیان بکەم. تەنیا دەڵێم، هیوادارم لەم بوارە پیرۆزەدا، سەرکەوتووبن و سوپاس و پێزانینمیان ئاراستە دەکەم. نووسەر.

پیتی(هەمزە)

هەمزە، لە ئەلف و بێـی کوردیـدافۆنیمێکی سەربەخۆنییە وفۆنیمێکی‌یاریدەدەرە زیاتر بـە سەر چوارپیتی(ئەلف؛ واو؛ هێ،یێ) وە یان بە دەگمەن‌بـەپیتـی دیکـەوە دەلکـێ‌و دەنگـێ پێکدێنێ‌کەهاوتای(ئەلف مەددی‌یان ئـەلفـە) لە ڕێنووسی فارسیدا، بە بـڕوای هێنـدێ لـە توێژەرانی زمانی‌کوردی هەمزەکوردی‌نییـە و جێگـەی(ە)ی گرتـووەتـەوە، وەک: ئـاتر و ئاوماڵ و ئاوشان کە لە پێشدا: هاتر و هاوماڵ و هاوشان بوون، هەروها لە بـەینـی وشـەی لێکدراودا زۆرجار هەمزە نامێنێ وەک: مـاڵ- ئاوایی؛ ناوئاخن؛ بارئاش؛ کەبوونەتە: ماڵاوایی و ناواخن و باراش و زۆروشەی‌تر. (همزه)

+ئا:بەهۆی شەش بەڵگەی ژێرەوە بۆی - هەیە واتـای گـەورە؛ گرینگ؛بـەڕێـز؛ بـەرز؛ بەڕوومـەت؛ بـەنـرخ؛ بـدات. (بـەڵگـەی_١) ئاهورئا کە لە ئاوێستاوە وەرگێڕدراوەتـە سـەر زمانی پالەوی. (ئا- هـور- ئـا) واتـا (گـەورە خۆری بڵیند) یا (بەرزە نـووری بـەڕێـز) کـە نوورێکی بـەرز و جێگـەی ڕێـز و حورمـەت بووە؛ (ب) خودا لە ئایینی زەردەشتدا. (بەڵگە-ی٢) موور واتا کۆتەداری کەرتکراو؛ دارەکە مـوور مووربکـە: دارەکـە لـەت لـەت بکـە؛ بیبـڕەوە؛ لـە وشـەکـانی وەک ئـاموورونیر و ئارەق‌ونێل و ئاقیلە و ماقیلەدا کە هەرسێکیان بەواتای ئاراقن، ئاموور و ئارەق و ئاقیلە هەمان باسکێشی سەر نیرن کـە دارە درێـژە گـەورەکـەی کـەرەسـتەی‌شـێوبڕینن؛ واتـا: مووری‌درێژ وبڵیند.

(بەڵگەی٣) لـە بـن‌زاراوەی ئـەردەڵانیـدا بـۆ ڕێزنان لە برا و خوشکی‌گەورە دەڵێن ئابرا یـا ئاباجی، دیارە ئا کورتکراوەی ئاغایش هـەیـە بەڵام بۆ وشەی ئاباجی بـە کـار ناهێنرێـت و ئاشکـرایە بەواتـای: (گەورە باجی؛ براگـەورە و کاکە)یە.

(بەڵگەی٤) وشەکانی ئارێز بەواتای: تەپۆڵکی بەرز و ئاراوەند بەواتای: بڵیند، بـەرز، و ئـاری بەواتای: بەرز، بڵیند؛ لە زمانی کوردیدا هەیـە کە باندۆری(ئا) بە واتای گەورە، بەرز، بڵینـد، لە سەریان دیارە. (بەڵگەی ٥) ئابـا: جـەدد و ئابا: گەورە باوکان.

(بـەڵگـەی٦) ئـادا: خوشـکی گـەورە؛ دادەی گەورە. (بزرگ، محترم، بلند)

+ئا: (١) کورتکراوەی ئاغـا؛ ئـا ڕەحـیم: ئاغـا ڕەحیم. (مخفف آقا) (٢) پێشگر: بۆ دنـەدان و هاندان؛ ئادەی: دادەی؛ ئابرۆ: دابرۆ؛ (تحریک برای انجام کـاری) (٣) پێشـگر: بـەواتـای: مەکە؛ ئـادەنـگ: دادەنـگ؛ دەنـگ مـەکـە؛ بێدەنگبە؛ قوروقەپ. (به معنای نفی کـاری) (٤) پێشگر: بۆ پرسـکردن، ئاخـۆ و ئاخـۆم؛ ئایا؛ تۆبڵێی. (گویی) (٥) نیشانەی کۆمکـردن لە زاراوەی کورمانجیدا: مروڤـا؛ سـوارا؛ واتـا:

پیاوەکان؛ سوارەکان. (علامت جمع)

+ئا: پاشگرێکە دەچەسپێ بە پاش ڕیشەی کار(فێعل)ە وە و دەیکا بە(سیفەتی فاعیلی) وەک : خۆرا؛ زانا؛ بینا. (پسوند)

ئائلی: [ناو] زۆرداری؛ ملهوڕی. (زور گویی)

ئائۆش: (ف.مشە) هێشتا؛ هێژ.(تاکنون)

ئائەمەسە: ئائەمەیە؛ خۆیەتی؛بە تیز وتانەیشەوە دەوترێت. (این است)

ئائیت: [بەند]لەئاوێستایشدا ئائیتهاتووە،واتا: ئێستا؛ ئەلعان؛ نهۆ.(الان)

ئائیش: [ناو]کار؛ شوڵ؛ کەسب؛ ئیش؛ تێکۆشان؛ خەبات. (کار؛شغل)

ئائیل: [ناو] منداڵ؛ زارۆ.(بچە)

ئابا: گەورە باوکانی پێشو؛ جەددی گەورە. (اعلی جد)

ئاباجی: [ناو،ت] تد: خوشکی گەورە؛ باجیی‌گەورە؛ پوور. (خواهر بزرگ، عمە)

ئاباد: [ئاوەڵناو]ئاوا؛ ئاوەدان؛ پاشگر، بە واتای (ناوی‌بک)ئاوەدان‌کەرەوە (آباد)

ئابادی: فد: [ناو] (١) نامەی چەپەرخانە. (نامە پستی) (٢) ئاوەدانی. (آبادی)

ئابان: [ناو] فد: ناوی مانگی دووهەمی پائیزی ساڵی هەتاوی. (آبان)

ئابڕو بردنە سەر لقی دار: (ب) ڕیسواکردن و لە قاودانی نەهێنی کەسێک. (رسوا کردن)

ئابڕوو بەکەسێکەوە نەهێشتن: ئابڕووبردن؛ ڕیسواکردن،بوون بە هۆی ئابڕووچوونی کەسێک.(آبرو بردن.رسواکردن)

ئابڕوودار: فد: [ئاوەڵناو] بەشەرەف؛ ئابڕوومەند. (باشرف؛ آبرومند)

ئابڕووکڕینەوە: [چاوگە،ت]کارێک کە لە ڕیسوابوونی کەسێک بەرگری‌بکا.(آبروی کسی‌راخریدن)

ئابڕوو مەندانە: فد: شەرافەتمەندانە؛ بە شێوازی ئابڕوومەند. (شرافتمندانە؛ آبرومندانە)

ئابساڵ: فد: تەڕەساڵ. (سال پر بارش)

+ ئابشار: فد: [ناوی تێکەڵاو] زیاتر سێهەمین زەربەی تۆپی والیباڵە کە بە نهێم دەدرێت بەزەمینی حەریفدا.

(آبشار؛ اسپک)

ئابشۆڕ: [ناو،ت] دێکۆرێک کە ئاوی پێدا بێتە خوار زیاتردەستکردە لە بینادا. (دکور منزل کە ازآن آب سرازیر شود)

ئابلە: [ناو،ت] (ف.مشە) هاوڵە؛ ئاوڵە؛ خوریک.(آبلە)

ئابلەکوت: [ناو،بک] (ف.مشە) هاوڵەکوت؛ خوریک‌قوت.(آبلەکوب)

ئابنووس: [ناو،ت] فد؛ فرد؛ اند: سەختەدارێکی ڕەنگ قاوەیی‌تۆخە. (آبنوس)

ئابنووسی‌ڕەنگ: فد: ڕەنگی قاوەیی‌تۆخ. (آبنوسی رنگ)

ئابووریناس: [ناو،بک] پسپۆڕی زانستی ئابووری، ئێکۆنۆمیست. (اقتصاددان)

ئابەوەت: [ناو] ئەم وشەیە هەورامییە و لە ئاوێستایشداهاتووە: ئاوات؛ ئارەزوو.(آرزو)

ئابیدە: [ناو] (١) بینای گەورە؛ کۆشک. (قصر) (٢) تاپۆ؛ کۆتەڵ. (مجسمە)

ئاپا: [ناو] خۆشکی ئاپۆ؛ پوور. (عمە)

ئاپارتی: [ئاوەڵناو] تد؛ فد: ئاپاردی بێ‌حەیا؛ هەڵگیراو؛ ڕەدووکەوتوو؛ (بەتورکی ئاپاردی-

واتا: بردی،هەڵیگرت؛ لەچاوگـەی ئاپارمـاخ).
(آپارتی)
ئاپاندیسیت: [ناو]فد؛ فرد؛ اند:. ئازاری پـەنمـین و چڵـک‌کردنــی ڕیخوڵـەکـوێرە.
(آپاندیسیت)
ئاپتەڕ: [ناو،ئاوەڵناو] شێت؛ دێوانە. (دیوانه)
ئاپتـەڕی: [ناو،بـەرهـەمـی چاوگـە] شـێتی؛ شەیدایی. (دیوانگی)
ئاپڕژێن: ئاو پرژێن. (آب پاشیدن)
+ ئاپۆرە: (١) [ئاوەڵناو،ناو،ت] مرۆڤی سووک و بی‌بایەخ، بۆرەپیاو. (انسان بـی ارزش) (٢) دەربەدەر؛ مشەخت؛ شتی بی‌بایەخ وچرووک.
(دربدر)
ئاپۆژن: [ناو،ت] ماموژن. (زن عمو)
ئاپێ: [ناو] برای‌باب؛ئاپۆ؛ مامە؛ مام. (عمو)
ئاپێمووس: [ناو،ت] یارییەکە. (اسم یک بازی است)
ئـاپیس: [نـاو] هێنـد؛ فـد: (١) نـاوی گـای موبارەکی هێندیەکان کە دەیانپەرست؛ نـاوی گایێک کە بۆ جەمـاوەرێـک لـە هێندوسـتان موبارەکە.(٢) مەیمونێ کـە شـێوەی ئینسـان دەدا. (آپیس)
ئاتاشە: [ناو،ت] فد؛ فرد: ئەندامی باڵوێزخانە.
(عضو سفارت)
ئاتر: [ناو] ئاور؛ ئاگر؛ لە پێشینەدا هاتر بـووە .
(آتش)
ئاترەش: [ناو] ئاگادار و زێرەوانی ئاور لە ئایینی زەردەشتدا. (نگهبان آتش درآئین زردشت)
ئاتڵ: نارەوا. (ناروا)
ئاتڵای: [ناو] مۆڵەت. (مهلت)
ئاتڵ و باتڵ: [بەند] عاتڵ وباتڵ؛ بێکار؛ ماتڵ؛ فیرۆ؛ بی‌سوود. (عاطل وباطل)
ئاتۆلیـە: [نـاو] فـرد؛ فـد؛ انـد: (١) کارگـای هونە ری.(٢)کارگـا و نومایشـگای هونـەری؛ ئاتلیە. (آتلیه)
ئاتۆ بەدەستدان: بەڵگە یان بــێ هێـزی لـە بــەرانبــەر حــەریفـدا نیشــاندان و هــەسـتی سەرکەوتوویی بە حەریفدان بۆبیانوو گـرتن.
(آتو به دست کسی دادن)
ئاتۆم:ئەتـوم. [نـاو] انـد؛ فـد؛ فـرد: ئـەتـوم، بچووکترین بەشی هەرماکێک،گەردیلە. (اتم)
+ ئاتوون: قات و قڕی. (قحطی)
ئاتەشمار: [ناو،ت] مارێک کە ڕەنگی سووری ئاتەشییە. (مار آتشی رنگ)
ئاتەشە: [ناو]فد: ئاتەشەک: (١) ئاورە؛ زەردەبـــرین. (زرده زخـــم) (٢) ســـووزاک.
(سوزاک)
ئاتــەشــەک: [نـاو] نـەخۆشـینی سـووزاک.
(سوزاک)
+ ئاتەگ: [ناو] (١) ئاتەکی‌زین؛ ئەو تـەختـە چەرمە کە دەکەوێتە ژێر ڕانی سوار. (چرم زیر ران سوارکار) (٢) گۆشتی‌لاتەڕافەی حەیوانی سەر براو.
(گوشت دنده)(٣) داوێنی‌کەوا؛ شاقەل.
(دامن.؛تریج‌قبا)
ئاتێل: [ناو] تەوقەیێکە دەیکەنە مل‌بۆ کەمتـر جوڵانـەوەی گـەردن لـەکاتێکـدا ئـازارێکی پێگەیشتبێت. (لەپزیشکیدا) (آتل)
ئـاتیوانن: [چاوگـە،ت]تاواندنـەوە؛ ئاتیوانـدن.

(ذوب کردن)

ئاج: [ناو] فد: (١) ئاژ؛ ددانە؛ قورنج قورنج؛ زبری بەردەئاش، زبری و ددانەی بڕبەند. (٢) ددانەی ژێر لاستیکی سەیارە. (دندانە)

ئاجکاری: فد: [بەرهەمی‌چاوگە] دروست-کردنی ددانە بە بەرد یا ئاسن، بیرازکردن؛ قورنج قورنج کردن؛ گرنج‌گرنج‌کردن. (دندانە دندانە کردن)

ئاجۆ:[ئاوەڵناو] ڕەق؛ سەخت و سفت.(سفت)

ئاجۆر: [ناو] واتا خشت و کەرپووچی-سوورەوەبوو. تێبینی: خشتی ئاجۆر لە خاکی تایبەت کە هەمان خاکی چێکردنی جەرەیە، دروست دەکرێت (خاکی ڕۆس) گڵەسوورەی تایبەتە، بە قاڵب لێدانەکەی دەڵێن خشت پێژی یاخشت بڕین و بە سوور کردنەوە کەی دەڵێن ئاجۆرپەزی؛ وەک: (ئاشپەزی وچاپەزی)، و بە کوورەکەی دەڵێن کوورەی ئاجۆرپەزی؛ وەک: کوورەی قسڵ و گەچ پەزی. (آجر)

ئاجۆرپەز: [ناوی‌تێکەڵاوی بک] فد: کەسێک‌کە خشت سوور دەکاتەوە و دەیکاتە ئاجۆر. (آجر پز)

ئاجۆرپەزی: [بەرهەمی‌چاوگە] فد: (١) کاری کەسێک کە خشت سووردەکاتەوە و دەیکاتە ئاجۆر.(٢.ب) کوورەی سوورەوەکردنی ئاجۆر.(آجرپزی)

ئاجۆرپێژ: [ناو،ب] خشت‌بڕ بۆ ئاجۆر. (خشت زن)

ئاجۆرپێژی:[بەرهەمی‌چاوگە]کاری خشت پێژان بۆئاجۆر. (خشت آجر زنی)

ئاجۆرچن: [ناو،ب] (١) کەسێک کە دیوار بە ئاجۆر هەڵدەستێنی و دروستیدەکا. (٢) کەسێک کە خشتی ئاجۆر لە ناو کوورەدا بە شێوەی تایبەت دەچنێ بۆ سوورەوەکردن. (آجرچین)

ئاجۆرفەرش: [ناو،ت] فد: جێگایێک کە بە ئاجۆر داپۆشرابێت،وەک: شەقامی بە ئاجۆر ڕووکێش‌کراو. (آجرفرش)

ئاجۆرکار: [ناو،بک] فد: کەسێک‌کە بە ئاجۆر بەننایی دەکا. (آجرکار)

ئاجۆرکاری: فد: (١)[بەرهەمی‌چاوگە] بینایێک‌کە بە ئاجۆر دروستکراوە؛ دیواری ئاجۆرکاری. (٢) [بەرهەمی‌چاوگە] کاری بەننایێک کە بە ئاجۆر دیوار دروست دەکات؛ بەننایی بە ئاجۆر.(آجر کاری)

ئاجۆری: [ئاوەڵناو] فد: (١) لە ئاجۆر دروستکراو. (٢)[ناو] ڕەنگی خشت یا هیرباری سوورەوەکراو. (آجری)

ئاجۆری ئەسفەنجی: [ناوی‌تێکەڵاو] فد: ئاجۆری کونکون و سووک؛ ئاجۆری کفەڵ. (آجر اسفنجی)

ئاجۆری‌پاشکار: [ناو،ت] ئاجۆری لای ژوورەوە. (ناوەوە)لە دیواردا. (آجرتوکار)

ئاجۆری‌پێشکار: [ناو،ت] ئاجۆری لای دەرەوە (ڕووی دەرەوە)لە دیواردا (آجرروکار)

ئاجۆری‌خە تایی: [ناوی‌تێکەڵاو] فد: ئاجۆری تەواو ٢٠ ×٢٠ سانتیم بۆ ئاجۆرفەرشی خیابان لە قەدیمدا. (آجر ختایی)

ئاجۆری‌فشاری: [ناو،ت] فد: ئاجۆری نە زۆر باش بۆ دانانی سفت کاری. (آجر فشاری)

ئاجۆری کاشی: [ناوەت] فـد: ئاجۆرێـک کـە یەک ڕووی کاشی بێ. (آجر کاشی)

ئاجۆری نوما: [ناوت] فد: ئاجۆرێکی لووسی جوان یا نەخشەدار بۆ داپۆشینی نومـای بینـا. کە۳ یا ۵ سانیم بارسـتای هـەیـە و بـە قـەد نیـوەئـاجوڕ یاکـەمتـر پانـایی هـەیـە و بـە درێژایەتی ئاجۆری ئاساییە. (آجرنما)

ئاجۆری نەسووج: فد، [ناوەت] ئاجوری کە لـە خاکی نەسووج چێبووبێ. (آجرنسوز)

ئاجەک: [ئـاوەڵنـاو] ڕژد؛ چکـووس، دەسـت قووچـاو؛ بـەئێـرەیـی؛ بـەرچاوتـەنگ،قـە-ڵس.(خسیس)

ئـاجی کـەبـاب: [نـاوەت] تـد؛ فـد: نـاوی لوولەکەبابێکە کە لەبەر ئیسـیوەت و بیبـاری زۆر تامی تاڵە، زیاتر بۆ گۆڕینی تامی شیرینی گۆشتی وشترە و جۆرێک خاپانـدنی موشـتە-رییە، لە هەندێ کەبابخانەکاندا.(آجی کباب)

ئاجیل خۆری: فـد: (۱)[نـاو] دەفـری ئاجیـل-تێکــردن. (ظـرف آجیـل خـوری)۲. کـاری خواردنی ئاجیل.(چەرەز). (خوردن آجیل)

ئاجیل فرۆش: [ناوەت]چەرەز فرۆش. (آجیـل فروش)

ئاجیە: [ناو] دەوری کڵاش وگیوە. (گیوە)

ئاچار: [ناو] کلیل، کلێل. (سوئیچ. کلید)(۲) کەرەستەی توند و شلکردنی پێچ ومۆرە و جەڕ. (آچار)

ئاچارئاڵین: [ناوەت] فـد: ئاچـارێکی شـەش گۆشەیە بۆ توند و شلکردنەوەی جەڕی ئاڵین کە سەری جەڕەکە چاڵێکی شەش گۆشەیە و ئاچار دەچێ

بەسەری جەڕەکەدا. (آچار آلن)

ئاچاربۆکس: [ناوەت] فد: چەند ئەندازە سـەرە ئاچاری ڕینگە کە تەنیا دەسکێکیان هـەیـە و بە سەرە ئاچارەکان دەخوا. (آچاربوکس)

ئاچارتەخت: [ناوەت] فـد: ئاسـنێکی لاپانـە هەر سەرێکی بە ژمارەیێـک پـێچ دەخـوا و شەش گۆشەیە و سەری شەش گۆشی پـێچ دەچێتە نێویەوە. (آچار تخت)

ئاچارشێلاقی: فد: [ناوەت] جۆرێک لوولە گـر کە دەمەکەی میزان دەکرێ و بە هێزێ کـە بەسەریدا دێت چاکتر لوولە دەگرێت؛ زیاتر بۆ لوولەی قەوی بەتایبەت بۆ کردنە و بەستنە-وەی فیلتێری ڕۆنی سەیارە. (آچار شلاقی)

ئاچارڕینگ: [ناوەت] فد: ئاچارێکی ناوچـاڵی شەش گۆشەیە کـە پـێچ دەکـەوێتـە نێـوی. تایبەت بـۆ جـەڕی سـەر ڕینگـی تـەگـەری سەیارە. (آچار رینگ)

ئاچارفـەڕانسـە: [نـاوەت] فـد: ئاچـاری جەڕکردنەوە و جەڕتوندکردن کە دەمەکـەی (زۆر تا کەم) میزان‌دەکرێت؛ (ب) کـەسێک کە هەموو کارێک بزانێت و ئەنجامی بدا و دا نەمێنێت لە کردنی هیچ کارێکدا؛ (کـابرا لـەو ڕێکخراوەدا ئاچار فەرانسەیە) (آچارفرانسە)

ئاچارقوفڵی: [ناوی‌تێکەڵـاو] فـد: ئاچارێکـە ئەندازەکەی میزان دەکرێـت و دوای گرتنـی پێچ قوفل دەبێت. (آچار قفلی)

ئاچارکێشـی: فـد: [بـەرهـەمـی‌چاوگـە] توندکردنەوەی بەینا بەینی جەڕگەلی سەیارە و هەر کەرەستەی جەڕدار بۆ ئەرخەیان بوون لەوەی کە شل نەبوونەتـەوە. (سفت کـردن

پیچهای ماشین. آچار کشی)

ئاچمەز: [ئاوەڵناو] تد؛ فد:ئەم وشەیە لەتور کیەوەهاتووە واتا: نەکراوە ؛ بەستراو.(١) هەر گرێی، کە نەکرێتەوە.(٢) هەر ڕێگاییێک بەسترابێ و نەکرێتەوە. (٣)حاڵەتێ لە شەترەنجدا کە مۆرەییێک(داشێک) نەتوانێت بگوێزرێتەوە لە بەر ئەوە لە ڕاستی شادایە و بەری شای گرتووە. (آچمز)

ئاچی: [بەند] پەرێچی؛ بۆچی؛ ئە ڕاچی.(برای‌چە)

ئاحیل: [ناو] تەمەنی بەینی جەحێلی و پیری (میانسال)

ئاحێلی: [ناو] ژیانی نێوەڕاستی(بەینی جەحێلی و پیری. (میان سالی)

ئاخاڵ: [ناو] ئاخاڵ؛ ئاشغاڵ،کلێشە و پیسی.(آشغال)

ئاخاندن: [چاوگە،ت] ئاخنینەوە پەستاوتن و پڕکردن. (پرکردن)

ئاخاوتن: [چاوگە،]ئاخافتن؛ قسەکردن. (حرف زدن)

+ ئاخایۆک: [ناو] جۆرێک سەقر.(نوعی‌باز)

ئاخایەتی: ئاغایەتی. (آقایی)

ئاخپۆڵ: [ناو،ت] (١) قورشێلان بۆ هەوڕ. (گل را آماده کردن برای سفالگری و بنایی) (٢) خوڵەپۆتێ؛ یاری بەخوڵ. (خاک بازی)(٣) قوڕەبان.(گل اندودکردن پشت بام)

ئاختفی: [ئاوەڵناو] تەواو کەچەڵ. (بە کلی کچل)

ئاختە: [ئاوەڵناو] (١)ئەختە؛ یەختە؛ گون-دەرهێنراو؛ خەساو. (اختە)

ئاخچەواش: [ناو]گیاییێکی خواردەمەنییە. (آخچە واش)

ئاخرجار: دوایین جار. (آخرین مرتبە)

ئاخرچۆڕ: دوادڵۆپ. (آخرین قطرە)

+ ئاخرخێر: [ئاوەڵناو،ت]عاقیبەت‌بەخێر؛ هەرکارێک دەرئەنجامی بەخێر و خۆشی بگات. (عاقبت بەخیر)

ئاخردەست: [بەند] (١) دەستی ئاخر؛ دوایین کایە لە قوماردا. (آخرین دست)

(٢ب)[ناو] ئاخر و عاقیبەت؛سەرئەنجام. (آخر دست)

+ ئاخرزەمان: [ناو،ت] فد: (ب) دونیا ئاخربوون. (آخر زمان)

+ ئاخرشەڕ: [ئاوەڵناو،ت] (١) کەسێک کە لە ڕۆژانی دوایی ژیاندا خێر نەدیو بێت.(آخر شر) (٢) [بەند] ئاخر شەڕ، دواهەمین کێشە. (آخرین جنگ)

ئاخروئاقیبەت: سەرئەنجام، ئاکام؛ ئاخروعاقیبەتت خێر بێ. (آخر و عاقبت)

ئاخرهەناسە: دووا هەناسە. (ب) مردن. (آخر نفس)

ئاخری:(ب) هەر؛ ئاخری ڕاستت پێ نەوتین؛ هەرچی پێم گوتی ئاخری بەقسەت نەکردم؛ [ئاوەڵناو]دووا هەمین؛ لە ئاکامدا. (سرانجام)

ئاخری‌کار: برانەوە؛ تەواوبوون؛ عاقیبەت؛ تەواوبوونی‌کار. (آخرکار؛ عاقبت)

ئاخرین: [ئاوەڵناو] فد: دواهەمین (آخرین)

ئاخرین‌جار: جاری ئاخر؛ دواهەمین کەڕەت. (آخرین بار)

ئاخرین قیمەت: [ناو،ت]لەو قیمەتە کەمتر

نایفرۆشم؛ لەو قیمەتە زیاتر نایکڕم، ئاخرین قسەی موعامەڵە. (آخرین قیمت)

ئاخفت:[ڕابووردووی ئاخافتن]قسەی کرد، گوتی. (حرف زد)

+ئاخفتن: [چاوگە](١) ئاخەفتن، قسەکردن. (حرف زدن) (٢) کرانەوەی برین؛ دەمدانەوەی برین؛ دەمکردنەوەی برین. (بازشدن زخم)

ئاخفین: [چاوگە](١) دەمکردنەوەی خونچەی گوڵ. (باز شدن غنچه) (٢) قسەکردن. (حرف زدن)

ئاخ کوڵان: [چاوگە،ت]عەرزهەڵکوڵین . (کندن زمین)

ئاخگە: [ناو،ت] ئاویلکە؛ قەیران؛ گیانەڵا؛ تەنگانە. (دم مرگ؛ تنگنا)

ئاخلْ: [ناو] فد؛ تد: ئاخڵە، (١) خەرمانەی مانگ. (هاله ماه) (٢) جێی داکردنی مەڕ و ماڵات، جۆرێک تەویلەی مەڕ و ماڵات، هۆڵ. (آغل)

+ ئاخڵە: [ناو] (١) قەڵاغە تەپاڵە؛ کۆشکەڵانی تەپاڵە. (دیوار تاپاله) (٢) قەیران. (قیران) (٣ خەرمانە. (هاله) (۴) پاپۆکە. (چنبره)

ئاخڵەدان: [چاوگە،ت](١) پاپۆکەخواردن. (چنبره) (٢) کۆزبەستن بەدەوردا و کۆبوونەوە لە دەوری شتێک. (حلقه زدن دور چیزی)

ئاخلەوەڕ: [ناو] ئاخسبات؛ کاتی سەردە- رهێنانی گیا و لەوەڕ لە ژێر خاک؛ نیوەی ئاخری ڕەشەمە(نیمه‌آخراسفند)

ئاخڵەوی: [ناو] تد: یاغڵەوی، قابلەمەی سەربازکە لە تاوە دەچێ. (یاغله وی)

ئاخلیقینک: [ناو] تاوە؛ یاغڵاوی. (تابه؛یاغله- وی)

+ ئاخن:(١)[پاشگر] واتاکەسێک کە دە ئاخنێتەوە. (تپاننده)(٢) ئاە و هەناسە هەڵکێش. (کسی که آه می کشد) (٣) پاشگر: دەرپۆش و سەرپۆش؛ گونجەئاخن؛ ڕۆچن ئاخن. (درپوش. پوشاننده)

ئاخنەبا: ئاخنەبات:<ئاخلەوەڕ.

ئاخوئۆخ:(١) [دەنگەناو] دەربڕینی بێزاری.(٢) ناز و قەمزە. (آخ و اوخ)

ئاخوئۆخ لێبڕین: [چاوگە،ت] (ب) لە زمان خستن بە لێدان و دارکاری. (از ناله انداختن)

ئاخوئۆف : [دەنگەناو] دەنگێکە بۆ دە ربڕینی ئێش وئازار و هەروەها کەیفخۆشی. (آخ، آخیش)

ئاخوتف: بەدەنگ و سەداوە تف و بەڵغەم فڕێدان. (اخ و تف)

ئاخۆتن: [چاوگە،]ئاخاوتن؛ دووان؛ قسەکردن. (حرف زدن)

ئاخوراو: [ناو] گۆلاو؛ ئاخوری ئاو تێدا خواردنەوەی ئاژڵ. (آبشخور)

ئاخوربەرز: [ئاوەڵناو] (ب) بەفیز؛ لووتبەرز و زیادەخواز. (زیاده طلب)

ئاخورچەور: [ئاوەڵناو] (ب) ساماندار و خۆش‌بژیوو؛ تێروتەسەل. (کنایه از پولدار)

ئاخورچی: [ناو] مەیتەر؛ ئاگاداری کاری تەویلە و ئاخور.(مهتر)

ئاخۆرە: [ناو] ئاخرگە؛ مێشولەکوێرە. (پشه ریز)

ئاخۆم: [ئامراز،ت] ئاخۆ؛ داخۆ؛ ئایا؛ تـۆبێژی. (توگویی؛ آیا)

ئاخووەند: [ئاوەڵناو+ناو] هونەرمەند؛ زانا لـە-هونەردا. (هنرمند)

ئـاخوین: [چاوگـە] چـاکبوونـەوەی بـرین؛ گۆشتەزوون هێنانەوەی برین. (التیام زخم)

ئاخە: [ناو] ئاغا. (آقا)

ئاخەڕەش: [ناو،ت] خۆڵی ڕەش؛ بووڵ؛ خۆڵەمێش (خاکستر)

ئاخەفتەر: [ناو،بک] وێژەر؛قسەکەر. (گوینده)

ئاخەفتیار: [ناو،]وێژەر؛کەسێک کە لـە کـوڕ و مەجلیسدا قسە دەکات یان لە لایەن کۆڕێکە وەقسە دەکات. (سخن گو)

ئاخەلێوکۆتایی: [ناو،ت] ئاخر و ئۆخری کار. (آخرهای کار)

ئاخیرەت: [ناو] (ب) قیامەت. (قیامت)

ئـاخێزا: [ڕابـوردوو] ئـاخیزی کـرد؛ هـەڵسـا؛ ڕابوو.(.بلندشد)

ئاخێزگە: [ناو]جـێی ڕاپەڕین و سەرهـەڵـدانی کەسێک یان بیر و باوەڕێکـی نـوێ. (مکـان پیدایش. خاستگاه)

ئاخێفتن: [چاوگە] ڕواندن. (رویاندن)

ئاخیڤێنی: کولانەوەی برین. (به درد آوردن و دستکاری زخم)

ئاخێوتن:[چاوگە، گێڕانی ئەسـب بـۆ وشـک بوونەوەی عارەقی لەشی؛ تەڕاتین. (گرداندن اسب)

ئاخێوەر: [ناو،بک] بێژەر. (گوینده)

+ ئـادا: (١)[نـاو] لـە زبانـەکـانی پرۆگـرام نووسینی کامپیوتـەر. (زبـان برنامـه نویسـی کامپیوتر). (٢)خوشکی گەورە. (خواهر بزرگ)

ئادابتۆر: [ناو] اند؛ فد: لەکوردیدا ئەم وشەیـە نییـە، کـەرەسـتەی گـۆڕینی کـارەبـای دوو تـەرەفـە بـە یـەک تـەرەفـە بـە وۆڵتـاژێکی کەمترەوە. (آدابتور)

ئادابوڕسووم: [ناو،ت]کۆی داب و دەسـتوور؛ دابونەریت. (آداب و رسوم)

+ ئادار: [ناو] شوێنەوار. (جای بودن؛نشانه)

ئادار بەسەر پادارەوە نەمان: (ب) وێران بوون، ژێروژوور بوون؛ خاپوور بوون. (ویران شدن)

+ ئادارۆک: [ناو] جەژنیساڵی نوێی مـانگی خاکەلێوە؛ نەورۆزی دابی کـۆن. (عیـد نـوروز قدیمی)

ئـاداش: [نـاو] ئـابرا؛ بـرای گـەورە؛ ئـاواڵ؛ دۆسـت؛ هـاوڵیهاومـەڕامـی ڕامیـاری وحیزبـی؛ڕەنگـە لـە ئارکـاداش ویۆڵداشـی تورکیەوە هاتبێـت کـە هـەر بـەو مانایـەیـە (آقاداداش.رفیق)

ئاداک : ئادا؛ دوورگە؛ پەڵەیێک وشکی لە ناو زەریادا؛ (جزیره)

ئادامس: [ناو] فد: بنێشتی فەرەنگی. (آدامس؛ سقز فرنگی)

ئادانی: بەموفابوون؛ بەکەڵکبوون؛ بە سـوود بوون. (پرسودی)

ئادرێس: [ناو] اند؛ فد: شوێن، نیشانی؛ دیاری کردنی جێگایێک بە وتە یان نووسین. (آدرس)

ئادگار: [ناو] ڕوخسار؛ پۆتـەراک؛ قـەڵافـەت؛ سیما؛ بەژن و باڵا. (شمایل)

ئادۆ: [ناو] خۆشی؛ کەیف؛ شادی.(شادی)
+ئادۆدە: [ناو] (١) بژارچن؛ بیڵەکان. (بیلچە وجین) نیرەژەن؛ داری بەینی دوو لولەپ لە مەشکەدا. (چوب بین دو دسته مشک)
+ ئادە: [ناو] تد، (١) دوورگە، بە شێ لە وشکایی نە زۆر گەورە کە دەوراندەورە کەی ئاوە. (جزیره)(٢) جێناو بۆ مێینە. (ضمیربرای مادە) (٣)بژار. (وجین) (۴) تەڵە.(تله)
ئادەر: [ناو] ئازەر، ئاگر، ئاور، ئاهیر.(آذر.آتش)
ئادەربەرزین: [ناو،ت] ئازەربەرزین، ناوی پەرەستگەییکی زەردەشتیانە . (نام پرستشگاهی‌است در دین زردشت.
ئادەنگ: بێدەنگبە، دادەنگ، قورِ و قەپ. (ساکت شو)
ئادەی: دادەی، وشەی هاندان .(ها،زودباش)
+ ئادی: [بەند]ئەی، ئەدی، بەڵێ، ئەرێ. (بله)
ئادیندە: [ناو] کولکەزێرینە، کەسکە سوور، کۆلکەرِەنگینە، پەلکەرِەنگینە، ئەستوونە زێرِینە، کەسکوسوور.(قوس‌وقزح،رنگین‌کمان)
+ ئار: [ناو](١) یەکەی ئەندازە بۆ پێوانی زەوی و پانایی بەرانبەر بە١٠٠ میکاب. (آر. برابر ١٠٠ متر مربع) (٢) پاشگر: دیدار، کریار، گرفتار، کردار، جووتیار. (پسوند)
+ ئارا: فد، تد: [پاشگر] رازێنەر، چەمەن‌ئارا، مەجلیس‌ئارا.تد: بەین (پسوند:آرا ،میانه)
ئارِاد: حاڵەتی‌تامەزرۆیی و خولیای‌جنسی لە هەندێ‌جەحێڵاندا.(میل جنسی‌شدیددربعضی جوانان)
ئارارات : ئاگر هات؛ ئاگر وەشان؛ گرِ کان؛ ناوی کێوی ئاگریداغ یان ئوغریداغ (آرارات)
ئاراس : (١)ئەسر؛ فرمێسک؛(اشک) (٢)ناوی چۆمێکە لە سنووری ئێران و دەوڵەتی ئازەربایجاندا.(رود ارس)
ئاراستن: (١) خستنەپشت‌گوێ. (پشت گوش انداختن) (٢)[چاوگە] خەمڵاندن. (آراستن)
+ ئاراستە: فد: (١)[ئاوەڵناو+ ناو،بەر] رِازاوە؛ دەق‌دراو، پۆشتە، ئارایش کراو، رِازاوە، تەرپۆش. (آراسته) (٢) بەرەورِوو ناردن؛ تێگرتن. (روبەکسی پرتکردن)
+ ئاراڤ: [ناو] نیر و ئاموور، ئارەق و نێل، ئاقیلەو ماقیلە، ئاکیلە و ماکیلە، ئێرەق و نێل.(خیش)
ئاراک: [ناو] ئاورگە، ئاتەشگا.(آتشکده)
+ ئارام: [ئاوەڵناو] و [ناو][بەند] فد:
(١)لە چاوگەی(رەم)ی ئاوێستاییەوە هاتووە بە واتای پشوودەرکردن و حەسانەوە و بێهن‌وەدان(٢) کرِ؛ ئەسپایی؛ هێدی؛ هێمن؛ هێواش؛ ژیر؛ ئۆقرە؛ بێ‌جووڵە؛ ئاسوودە؛ لەسەرخۆ؛ بێدەنگ؛ ستار؛ شێنەیی؛ ئەسپەکە ئارامە :شەرِوور نییە. (آرام)(٣) ناوی دەریای بەرینی ئارام، لە باکوورەوە تا باشووری گۆی زەوی.(دریای آرام)(۴) ناوەبۆ پیاوان. (نام مردانه)
ئارام‌بوون: [چاوگە،ت]هێواش‌بوون؛ بێ‌جووڵەبوون؛ هێدی‌بوون؛ ئۆقرەگرتن؛ کرِبوون؛ لەسەر خۆبوون؛ دامرکان؛ داسەکنین؛ هێوربوون. (آرام شدن)
ئارام بوونەوە: [چاوگە،ت]داسەکنین دوای تورِەیی. هێمنایەتی دوای نائارامی؛ ژیر

بوونەوەی منداڵ لـە گریـان؛ هـەدادان. (آرام گرفتن)

ئارامگرتن: [چاوگە،ت]ئوقرەگرتن، داسەکنین؛ هێور بوون؛ هەدادان، ژیربوونەوە؛ سرەوتن؛ دامرکان. (آرام گرفتن)

ئارام لێهەڵگرتن:[چاوگە،ت]زۆر بـۆ هێنـان ؛ هەراسانکردن؛ بێئوقرەکردن؛ تەنـگ پـێ- هەڵچنین. (بی قرار کردن)

ئارامەند: (١) ئەرامەنە؛ فەقیر؛ بێئەنوا. (نیازمند) (٢) [ئاوەڵناو]ئارا تورکی واتا بـەیـن؛ مەند واتا ماو؛ ئارامەند واتا تیامـاو؛ کـەسێک کە لە کارێکا دابمێنێ؛ دەسەوسان. (وامانـده؛ درمانده)

ئـارامی: [نـاو](١) ئـەسـپایی. (٢) حاڵـەتـی هێمنـی؛ هێواشــی؛ هێــوری؛ بێــدەنگــی؛ لەسەرخۆیی. (٣) نێوی قـەومێکـی مێژوویـی. (٤) لقێ لە زبانگەلی سامی لـە ڕۆژ هـەڵـاتی ناوەڕاست.(آرامی)

+ ئاران: (١) هان، (تحریـک)(٢) وردکـردن؛ هاڕین. (خورد کردن؛ سودن) (٣) [ئـاوەڵنـاو] تووڕە. (عصبانی)(٤) [ناو] گەرمەسێر؛ ئـالان. (گرمسیر)

ئارانجا: [ناو] شوێنی گەرمێن؛ ناوی پێشوی کەرکووک. (نام قبلی کرکوک)

ئاراندن: [چاوگە،ت] (١) هـاڕین؛ وردکـردن. (خرد کردن. پودرکردن) (٢) کولاندنەوە. (بـه درد آوردن و دسـتکاری زخـم) (٣) هانـدان. (تحریک کردن)

ئـارا و قـارا: [نـاو،ت] ئـارام و قـەرار؛ ئـوقرە؛ حەجمان. (آرام و قرار)

ئاربابا: [ناو] کێویێکە لە باشووری شاری بانە. (کوه آربابا؛)

ئاربەشک: [ناو،ت] چەخماخ؛ گێلەنگێدەن کە بە هاتن و چوونێـک فیشـەک دەخاتـە بـەر خانی تفەنگ. (چقماق)

ئارتاخ: ئەو کەسەیە بە نەهێنی شتێ لە جێگایێک دەربێنێ. (کسی که یواشکی چیزی را از جایی درآورد)

ئارترۆز: [ناو] فد؛ فرد؛ اند: نەخۆشینی بەینی جومگەو ئێسکەکانی بڕبڕەی پشت و سووانی کرکراکەی بەینی دوو ئێسک. (آرتروز)

ئارتزیەن: [ناو] اند؛ فد؛ فرد: بەرانبەری ئـەم وشەیە لەکوردیدا نییە. بیری زۆر قوول؛ بیری ئارتزیەن؛ بیری قوول تا مابەینـی دوو تـوێ سەختی زەوی کە ئاوەکەی هـەڵـدەقـوڵێ و نیازی بە مۆتۆڕپۆمپ نییە. (آرتزین)

ئارتوون: [ناو،ت] ئاتەشخان؛ دۆژە.(آتش خانه؛ جهنم)

ئارج: [ناو] جۆرێک قامیشی گەرمەسێر. حەیزەران.(خیزران)

ئارچەن: [ناو] چەناکە.(چانه)

ئارختە: [ناو] سەنگ سواربوون لەخەودا؛ مۆتـەکـە؛ ئارختـک؛ مۆتـە؛ بـەختـەک. (بختک؛کابوس)

ئارخچن: [ناوی‌تێکەڵاو] ئارەقچن؛کڵاوی ژێـر مێزەر. (عرق چین)

ئارداف: [ئاوەڵناو] فێڵەبـاز؛ گزیکـار؛ گـزەون؛ داوباز. (حیلەگر)

ئاردبێژ: [ناو](١) هێڵـەک. (الـک) (٢) [نـاوی بکەر]کەسێک کە ئارد لـە هێڵـەک دەدا. (آرد

(الک کن)

ئارد تەقاندنەوە: [چاوگە،ت] ئـارد بێـژتن.(آرد الک کردن)

ئاردن: [چاوگە]هێنان؛ هاوردن؛ ئینان؛ هانین. (آوردن)

ئاردە ماڵ: [نـاوی‌تێکـەڵـاو] بێڵـی ئاردمـاڵین لەئاشدا.(آردروب)

ئاردوو: [ناو،ت] (١) ئاوردوو. (گیاه نـرم بـرای شـــعله ورکـــردن و گیرانـــدن آتـــش) (٢) سووتەمەنی وەک دار و چیلکـە وچـەویـل و تەپاڵە. (سوخت)

+ ئاردەبا: [ناو،ت] ئاردەوا، تراوی ئاردی جۆ و ئاو بۆ دەباغی. (آرد جو آبکی برای دباغی)

ئاردەبارە: [ناو،ت] مزی یاریدەدان لە بارکردنی بارە ئاشدا کە ئاشـەوان لـە ئـاش-هێری دەستێنێ. (مزد بار کردن بار آرد)

ئاردەبرنج: [ناو،ت] هاڕاوەی برنج. (آرد برنج)

ئاردەتـوو: [نـاو،ت] تووشـیرینی کـوتراو. (آرد توت، توت کوبیده)

ئاردەساوار:[ناو،ت]پیرخەنیلە؛وردەساوار. (بلغور آسیاب شده)

ئاردەشان: ئارداوێژ. (آردی که از کناره سنگ آسیاب می ریزد)

ئاردەشێڵە: [ناو،ت] تراوی ئارد و ئاو. (مخلوط آرد و آب آبکی)

+ ئاردەڵ: [ناو] (١) سەربازێ کە ئەسب دەبا بۆ باڵادەستی. (٢) پاسەوان؛ یاساوڵ. (آردل)

ئاردەلووکە: [ناو،ت] ئاردی زۆر ورد کە لە ناو قووڵکەی ئاشدا دەمێنێتەوە. (گرد آردمانده در گودال آسیاب)

ئاردەڵین: [نـاوی‌تێکـەڵـاو]ئـاردبێژ؛ هێڵـەک. (الک)

ئاردەنۆک:[ناو،ت]هاڕاوەی نۆک. (آردنخود)

ئاردی‌تە قیاوە: [ناو،بەر] ئاردی بێژراوە؛ ئاردی هێڵەک کراو.(آرد الک شده)

ئاردی هەشتەرخان: [ناوی‌تێکەڵاو] ئـاردی تایبـــەت بۆدروســـتکردنی‌تۆشـــە و شـــیرینیات کـــە سپۆســـەکـــەی تـــەواو گیرابێ.(آردبی‌سبوس)

ئـــارزان: [نـــاو] ئـــاردە بـــڕوێش؛ ئـــاردی-ساوار.(آردبلغور)

ئارزە: ئازە؛ ئەو؛ جێناوی سێهەم کەسی مـێ. (او،برای ماده)

ئارزەن: [ناو] ئارگوشک؛ چەنە؛ چەناکە؛ چەناوە؛ ئەرزین؛ چەناگە؛ ئارزینگ. (آرواره)

ئارزی: [ناو] سەرمایەی تایبەت. (سرمایه)

ئارزێ: [جێناو]ئازێ؛ ئـەوان؛ بـۆ نێـر و مـێ. (آنها،برای نروماده)

ئارزینچ: [ناو] ئارووک؛ ئاریک؛ میچ. (سقف)

ئارژین: ئاژین؛ ئاو بەردانەوە سـەر مـەزرا یـا زەوی بەشێنەیی و سەلیقە. (هـدایت آب بـه مزرعه)

ئارشام: ناوی باوەگـەورەی داریووشـی هـە-خامـەنشـی.(اسـم پـدربزرگ داریـوش هخامنشی)

ئارشـتی: [نـاو]تیـر؛ تیـری پـەیکانـدار. (تیرپیکاندار)

ئارشە: [ناو] فرد؛ فد؛ اند؛ کەمانی

ویۆلوون و کەمانچە و ویۆلوونسێل لێدان.
(آرشه)

+ ئارقان: [ناو] بارئاش.(بار برای آسیاب)

+ ئارگوون: [ناو]تەندور. (تنور)

ئارماز: [ناو] (١) گزمووله. (تیله خاکی)(٢) جەنجەڕی ئاو هەڵکێشان له بیر؛ جەنجەڕی کارێزهەڵکەن کە خۆڵی بیری پێ دەردێنن.
(چرخ چاه)

ئارمانجخواز: [ئاوەڵناو+ ناو،بک]هۆگری بە ئامانج گەیشتن. (آرمان گرا)

ئارمانجخوازی: [بەرهەمی چاوگە] تایبەتمەندیی ئارمانجخواز.(آرمان گرایی)

ئارمین : ئەهوەن؛ هێمن؛ ڕام کراو؛ ڕام بوو.
(رام شده)

ئارن: [ناو] ئێسقانی شەویلکە. (آرواره)

ئاروار: [ناو] وشتری یەکساڵە. (شتر یک ساله)

ئاروان گرسکرن: [چاوگە،ت]بارئاش لێکردن؛ ئاروان هارین؛ دانەوێڵە هووڕکردن (وردکردن) (آرد آسیاب کردن)

ئاروانلۆک: [ناو،ت] لۆک؛ وشتری نێری چوارساڵە. (شترنر چهار ساله)

+ ئاروانە: [ناو]ئارد؛ ئار. (آرد)

+ ئاروانە: [ناو] وشتری مێوی چوارساڵە.
(شتر ماده چهار ساله)

ئاروان هووڕکردن: [چاوگە،ت] بارئاش لێکردن. (بار گندم را آسیاب کردن)

ئارایی: [پاشگر] ڕازینەری؛ وەک: سفرەئارایی؛ سەفحەئارایی؛ مەجلیس ئارایی. (پیواژه ؛ آرایی)

ئارۆدە: [ئاوەڵناو+] ژنی ماڵانگەڕ؛ تێوەتلاو.
(بدکاره)

ئارۆک: [ناو]کفتەی بە بڕوێش و گۆشت چێکراو. (کوفته با بلغور و گوشت)

ئارۆگۆڕ: [ناو،ت] ئاڵوگۆڕ؛ گۆڕینەوە.
(تعویض)

ئارۆنە: لە ئاوێستادا(ئەوارۆنە)هەیە بە واتای:لاڕێ؛ لەفارسییدا(وارونە)هەیە،بە واتای سەربەرەوخوار یا بەراوەژوو ؛ بۆیەهەیە لەگەڵ ئارۆنە؛ بەواتای لاڕێ وکەچ ڕەوی لە ڕیشەیێک بن.(وارونه)

ئاروو: [ناو] (١) هاروێ؛ خەیار. (خیار)
(٢) ئاسمانەیدەم؛ مەڵاشوو. (کام)

+ ئارووشک: [ناو] باوێشک؛ بایشک؛ باووشک، دەمکردنەوە خۆ نەخواز لەکاتی بێتاقەتی و خەواڵوویدا. (خمیازه)

ئارووشە: [ئاوەڵناو] (١) بزۆز: سەربزێو؛ نائارام؛ بێئۆقرە. (نا آرام)(٢) [ناو] ئارۆشە؛ شەویلکە؛ لاجانگ. (آرواره)

ئارووک:[ناو] ئاریک؛(١) میچ. (سقف)(٢) [ناو]کفتەی بڕوێش و گۆشت. (شامی کباب)

ئارویس: [ناو] وریس؛گوریس.(طناب ضخیم از مو)

ئاروین: [ناو] تاقیکردنەوە؛ ئەزموون؛ ئیمتیحان. (آزمون)

ئارە: [ناو] ئارد. (آرد)

ئارهایی: [ناو] (١) ژانێکی هەمیشەیی لە لەشدا. (آزار) (٢) تووشی دەردیسەری هاتن.
(دچار دردسر شدن)

ئارەبانە: [ناو] ئەڕابە؛گاری. (ارابه)

+ ئارەزوو: [ناو] تاسە؛ بیر؛ دڵبۆچوون؛ ڤین؛ ڤیان؛ حەز. (آرزو)

ئارەزوو بەدڵ مان: (ب)نامورادی. (ناکامی)

ئارەزوو بەگۆڕبردن: بەنامورادی مردن. (آرزو به گور بردن)

ئارەزووکردن:[چاوگەی‌تێکەڵاو] ئیشتیاکردن؛ ئارەزووی گەیشتن بە دڵخواز؛ مەیل و تامەزرۆیی کردن. (آرزو کردن)

ئارەزوو هاتنەدی: بەراوەردە بوونی ئارە زوو؛ بە ئارەزوو گەیشتن. (اجابت‌آرزو)

ئارەزووی‌خاو:خەیاڵی‌خاو؛ ئارەزووی بێهوودە. (آرزوی محال)

ئارەزووی دووروودرێژ: ئارەزووی درێژ خایەن و دژوار. (آرزوی دور و دراز)

ئارەسە: ئافەرین. (آفرین)

ئارەش: [ناو] ئارەقە. (عرق تن)

+ ئارەق: [ناو] ئاموور؛ ئاقیلە؛ باسکێش؛ ئێرەقە؛ ئامبوور؛ ئێلەقە؛ ئەمبوور؛ ئاکیلە. (قطعه دراز خیش)

ئارەق پێکردن: [چاوگە ،ت](۱ب) هیلاک‌کردن؛(۲) خەجاڵەت‌کردن. (کنایه از خسته یا شرمنده کردن)

ئارەق‌جۆش: [ناو،ت] ئارەق‌سووت؛ زیپکەی ورد بە هۆی تاولێدان و ئارەق‌کردنی پێستی لەشەوە. (عرق سوز؛ جوش زدن بعلت عرق سوزشدن)

ئارەقچن: [ناو،ت] (۱) بەرووڵە دارێکە دەیکەن بەنێو کونی لووتی کەڵ یان وشتردا بۆ ئارامکردنەوە و ڕاکێشانی. (مهارشتر)(۲) کڵاوی ژێرمەندیل. (شب کلاه)

ئارەق‌چنیاو: [ناو،بەر] [ئاوەڵناو] (۱) کە سێک ئارەقی وشک بووبێتەوە. (خشک شدن عرق) (۲) (ب) لە کاردەرهاتوو. (کار آزموده)

ئارەق‌خۆر: [ئاوەڵناو،بک]کەسێک کە ئارەق دەخواتەوە؛ مەی‌خۆر. (عرق خور)

ئارەق‌خۆری:[ناو]کاری ئارەق‌خۆر؛ مەی-نۆشی. (عرق خوری)

+ ئارەق‌دەردان: [چاوگە،ت]ئارەق‌کردن؛ (۱) لەگەرمادا یا بە هیلاک‌بوون.(۲) لە شەرم و خەجاڵەت‌دا عارەقی شەرم دەردان. (عرق کردن)

ئارەق‌ڕژاندن: [چاوگە،ت](۱ب) زەحمەتی زۆر لە پێناوی کارێکا کێشان.(۲) ئارەق‌ڕشتن بە هۆی هیلاکییەوە. (عرق ریختن)

ئارەق‌سووت: [ناو،ت] ئارەق‌سووز؛ سووتانەوەی پێست بە هۆی ئارەقی زۆر کردن بە تایبەت لە ژێر باغەڵ و بەینی ڕان، لە ئینسانی قەڵەودا ؛ یاسووتانی بەینی پای منداڵ لە بێشکەدا بە هۆی میزکردن بە خۆیدا. (عرق سوز)

ئارەق‌سەگی: [ناو،ت] فد: (ب)ئارەقی-کشمیش یا ئارە قی‌دەستسازی هەرزان-بایی.(عرق سگی)

ئارەق‌فرۆش: [ناو،ت] مەی‌فرۆش. (می فروش)

ئارەق‌کێشان: [چاوگە،ت]ئارەق گرتن لە هەڵمی، کوڵاندنی هەندێ گیا یا لە میوەی گەڕاوە یا نیشاستەیێک کە بووە بەگۆلۆکۆز و پاشان بە ئەلکول. (عرق گیری)

ئارەق‌کێشی: [بەرهەمی‌چاوگە] کاری

ئارەق دەرهێنان و ئارەق گرتن. (عرق کشی)
ئارەق گرتن: [چاوگە،ت] ئارەق کێشان. (عرق گرفتن)
+ ئارەقگیر: [ناو،ت] (١) ژێرکراس. (زیر پیراهن) (٢) جلی ژێر زین. (نمد زین) (٣) کاری کەسێک کە ئارەق دروست دەکا. (کسی که عرق درست می کند)
ئارەقیجاترە: [ناو،ت] ئارەقیٚکە لە نەعنای کێوی دەگیرێت و بۆ زگ ئێشە باشە.(عرق نعنا)
ئارەقی دار: [ناو،ت] ئارەقیچێو؛ ئارەقیٚ کە ئەسیدئەستیک و ئەلکۆلٚمیتیلیکی تێدایە و ژهراوییە و کەمیٚ پارافین و نەفتالین و فینۆلی تێدایە؛ خواردنی دەبێتە هۆی مەرگ یان کوێری. (الکل چوب)
ئارەقی ڕەش‌وشین دەردان: [چاوگە،ت] (ب) زۆر هیلاک بوون. (کنایه ازخستگی بسیار)
ئارەقی ڕەش‌وشین ڕشتن: [چاوگە،ت] ئارەقیڕەش‌وشین‌کردن؛ یا دەردان (ب) زۆر هیلاک بوون. (کنایه از خستگی بسیار)
ئارەقیشاتەڕە: [ناو،ت] ئارەقیٚکە لە شاتەڕە دەگیریٚ و دەوای هەندیٚ نەخۆشینە(عرق‌شاتره)
ئارەگۆز: [ناو،ت] ئاڕوگۆڕ؛ ئاڵوگۆڕ. (تعویض)
ئارەمووک: [ناو] گامێشی نەنێر نەمێو. (گاومیش نەنر و نە مادە)
ئارەمەت: [ناو] داڕێژەر. (ریخته گر)
ئارەو: [ناو]عەرەب. (عرب)

ئارەوی: عەرەبی. (عربی)
+ ئاری: [ئاوەڵناو] گەورە؛ بەختیار؛ مەزن. (بزرگ)
+ئاریا: [ناو](١) بەشی سەرەکیی مێلۆدییەکی ئۆپێرایە. (قسمت آهنگین اپرا)(٢) دەنگی تاکە کەسی ئاواز لە ئۆپێرا دا. (آواز تک نفره اپرا)(٣) مەڵبەندی ئاگر (جایگاه آتش) (۴)نەتەوەی نیشتەجیٚ بووی کۆچەری سپی پێستەکانی هێند و ئوروپایی لە پەنای کێوی ئارارات(ئاگریداغ) و باکووری ئێراندا.(نژاد آریا)
ئاریایی: [ئاوەڵناو+ ناو] ئەو تیرەکە پەیوەندیان بە نیژادی ئاریاوە هەیە. (آریایی)
+ ئارێخ: [ناو] دارتار؛ دارێکی درێژە لە ئەرابە دا. (چوب بلند ارابه)
+ ئارێز: [ناو](١) تەپ؛ تەپۆلکی بەرز. (تپه)(٢) بەرێز؛ گەورە؛ مەزن.(بلند مرتبه)
ئاریش: [ناو]هۆش. (هوش)
ئاریشەن: (١)[ناو] لە ئاوێستادا هاتووە،ئاری: ئاگر+ شەن: ژیان]ئاوری ژیان (آتش و گرمی زندگی) (٢)[ئاوەڵناو] بەهۆش؛ بەوەرە. (باهوش)
ئاریک:ئارووک؛ میچ. (سقف)
ئاریکاری کردن:[چاوگە،ت]کۆمەک کردن.(کمک‌کردن)
ئاریکاری‌ویستن: [چاوگە،ت]کۆمەک خواستن.(کمک خواستن)
ئارین: هارین. (خرد کردن)
ئاریندار: [ناو،ت] ئاڵوودار؛ دەستەکی خانوو. (تیر چوبی سقف)
ئارینگ: [ناو]مەلاشو؛ مەلازە؛ ئاسمانەی دەم.

(سقف دهان)

ئارینەک: [ناو]ئاگاداری. (آگاهی)

+ ئاز: [ئـاوەڵنـاو+ نـاو](١) هێـز؛ وزە؛ سـاغ؛ قەوەت.(قدرت) (٢) ڕاست و دروست؛ سـادە؛ گورج و گۆڵ. (درستکار)(٣) [ئـاوەڵنـاو]دژوار؛ چەتوون؛ سەخت. (سخت؛ دشوار)

ئاز: [ناو]ف.مشە: (١)تەماح (٢)زیپکەی دەموچـاو؛ جوانـەزمـە.(١.آز.٢.جـوش‌جـوانی-سروصورت)

+ ئازا: [ئـاوەڵنـاو]دلێـر؛ گـەڕنـاس؛ خـورت؛ بـەجورئـەت؛ شـێردل؛ خۆشـمێر؛ گوسـتاخ؛ بـەجـەرگ؛ چـاڤ سـوور؛ سـەلـەحشـوور؛ جەنگاوەر؛ بێباک؛ بەزات؛ ئەگیـد؛ مێرخـاس؛ ڕەند؛ بەجوربـوزە؛ مـەرد؛ دڵقـایم؛ لێهـاتوو؛ خێرا؛ ژێهاتی؛ زرینگ؛ گورجوگۆڵ لـە کـاردا؛ شـوجاع. (نتـرس. شـجاع.جنگاور؛سلحشـور؛ بیباک.)(٢)[ناو] لە(ئەعزای) ئارەویەوە هاتوە-تە نێو زمانی کوردی واتا: ئەندام؛ هەندێجار - واتای گشت، هەموو، دەدا وەک: ئـازای ئـە-ندامم دێشێ: هەموو ئەندامم دێشـێ.(اعضـا؛ همه) (٣) ساغ؛ بێعەیب؛ دژی پووچ: گوێزی ئازا. (سالم؛ بی‌عیب)

+ ئازاجەوت: [ناو،ت]توێخلی ژێرەوەی بەڕوو. (پوسته داخلی بلوط)

+ ئازاد: [نـاو، ئـاوەڵنـاو] فـد: (١) سـیفەتـی سـەول؛ (سـەولـی ئـازاد) فـەزای ئـازادی ڕامیـاری؛ سـنوری ئـازاد، دووکـاژێر وەختـم ئازادە؛ لە غەم ئازادم، شوغلی‌ئـازاد؛ هـەوای-ئازاد؛ سەری تەنافەکە ئازادە؛ چوونە نـاو ئـەو هوڵە بۆ هەمووکەس ئازادە؛ لە زینـدان ئـازاد کرا؛ گەردنم ئازادکە؛ نێوی پیاوانە؛ ئـازادەری. (آزاد)(٢) ڕەها؛ وێل؛ بەرەڵا؛ سەربـە خـۆ.(ب

ئافرەتی‌کە خۆی دانە پۆشی

وشەرم نەکات لە ڕوو داپۆشین .(آزاد)

–ئازادبیری: [ناو] شێوەی بیرکردنەوە دوور لە باوەڕی سوننەتی یـان بـەرچاوتـەنگـی.(آزاد فکری؛ آزاد اندیشی)

–ئازادفکر: فد: [ئاوەڵناو]ئازادبیر. (آزاد اندیش)

ئازاد فکری: [ناو] ئازادبیری. (آزاد اندیشی)

ئازادە: فد: (١)[ئاوەڵناو] دوور لە هەر پەیوەندی و سەرشۆڕییێەک لە بەرانبـەر هـەر جۆر ملهوڕێکـدا.(٢) دوور لـە تـەسـکبینـی؛ خاوەن ڕەوشتێکی جوامێرانە. (آزادە) (٣) سە-ربەستە. (آزاداست)

ئازادی‌خوازی: [بەرهەمی‌چاوگە] (١) ویسـتی کەسانێک‌کەئاواتەخوازن ژێر چەپۆکەی هیچ ملهوڕێـک نـەبـن.(٢)ویسـتی ئـازادی-خواز.(آزادیخواهی)

ئازادی‌کاتی: لە زیندان بەردانـی بـەنـدی بـۆ ماوەییەکی دیاریکراو. (آزادی موقت)

ئـازادیی مـاڵ و مـەسـکەن: فـد: مـافی هەڵبژاردنی مـاڵ وخـانوو، هـەروەهـا مـافی بەرگری لە وەژوور کەوتنی کەسانی دیکـە. (حق‌انتخاب خانه ومسکن‌داشتن)

+ ئازار: فد: [ناو](١) ئەشـکەنجـە؛ دەرد؛ ژان؛ ئێش؛ ڕەنج؛ تاڵـاو؛ کـوێرەوەری؛ عـەزیـەت. (آزار) (٢) نەخۆشی. (مرض)

ئازاردەر:[ئاوەڵناو+ ناو،بک] فد: (١) داوخوازی ئازار پێگەیاندن؛ سادیست.

(آزارگر؛ سادیست) (٢) ئەشکەنجەگەر. (شکنجه گر)
ئازارەباریکە: [ناو،]سیل. (سل)
ئـازارەمریشـک: [نـاو،ت] دەردەمریشـک. (مرض مرغ مانند نیو کاسل)
ئازاسـەر: [ئـاوەڵنـاو] سـەربـەسـت و ئـازاد؛ هەرزان. (آزاد؛ ارزان)
+ ئازایەتی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]بەجـەرگـی؛ خورتی؛ بـێترسـی؛ جـوامێری؛ چاقسـووری؛ پڕکێشـی؛ زاتـداری؛ خێرایـی؛ گـورجوگـۆڵی لەکاردا؛ لێهاتوویی. (دلیری؛ شجاعت)
ئازتەک: زبان و ئەندامگەلی قەومی سوور پێستانی میکزیکـی. (زبـان و اعضـای قوم سرخ پوست مکزیکی)
ئازرگان: شاری ئەرزنجان. (ارزنجان)
ئـازرەنـگ: [نـاو] (١) چـەخماخـە؛ بـەرقـی هەورە تریشقە. (آذرخش)(٢) ڕەگـی ئـاورین؛ شوڵەی درێژی ئاور. (رگەآتش)
ئازمەند: [ئاوەڵناو] فد: ف.مشە: تـەمـەعکـار؛ تەماحکار (آزمند)
ئازنج: [ناو] خانووی بەردی یەکقاتی. (خانه یک طبقه سنگی)
+ ئازوبەزە: [ناو،ت] دەین؛ ئازوبەزەت وەئـە- ستۆم: دەینت وەئەستۆم. (دین.گناه)
ئازوگوێز: [ناو،ت]ئاڕوگوڕ؛ گۆڕینەوە؛ گوازتنەوە لە جێگاییـێـک بـۆ جێگـاییێکی تـر. (نقل مکان.)
ئـازوەر: [ئـاوەڵنـاو]تـەماحکـار؛ زگبرسـی؛ چاوبرسی؛ موحتاج. (آزمند)
ئازە: [جێناو] ئەو بۆ مێ. (او برای جنس ماده)
ئازەر: فد: [ناو](١) ئاور ئاگر. (آتش)(٢) ناوی سێهەم مانگی پاییزی ساڵی هەتاوی. (آذر ماه)(٣) نـاوە بـۆ ژنـان. (نـامی زنانه)
ئازەربایجان: فد؛ تد: [ناو] دوو هەرێمی ڕۆژ ئاوای باکوور لە ئێران کە کورد و تورک نشینە. (آذربایجان)
ئازەرمە: [ئاوەڵناو] لاو؛ جەحێڵ؛ گەنج؛ عازە- و.(جوان)
ئازەرهۆشەنگ: لەقەمی ئەوەڵین پێغەمبـەری پارسیەکانە کەناوی(مەهاباد،مـەئابـاد) بـووە. (لقب‌اولین‌پیغمبرپارسیان‌است بنام مهاباد)
ئازەری: فد، تد: (١)[ئاوەڵناو+ناو] پێوەندیدار بە ئازەربایجانەوە. (آذر بایجانی) (٣) ئازەربایجانی؛ جەماوەرێکی کە- ونارا بوون کە لە ناوچەی ئازربایجان نیشتـە- جێ بوون و زمانیان ئازەری بـوو لـە زەمـانی مەغوولدا زمانیان تێکەڵ زمانی ئۆراڵ‌ئاڵتـایی بووە و زمانی تورکیی لێ پەیدابووە .(آذربایجانی)
ئازەریـن: فـد: (١) لـە سـەخلـەتـابوون؛ لـە ئازاردابوون، (٢)[ئاوەڵناو] ئاورین. (آذرین)
ئازەو: [ئـاوەڵنـاو]عـازەو؛ عـازەب؛ جـەحێـڵ. (جوان)
ئازین: [ناو] دەستوور؛ شێوە. (متد؛ شیوە)
+ ئاژاڵ: [ناو](١) ئاشغاڵ. (آشـغال)(٢) شـتی بەکەڵک نـەهـاتوو و جـێگـر. (اسـباب بـی ارزش)
ئاژک: [ناو] ئاژنگ؛ بادامەکێویلە. (بادام کوهی)

ئاژکردن:<ئاژنکردن.
ئاژنکردن:[چاوگە،ت](١)ئاژین کردن. (آب بستن به مزرعه)(٢)بیرازکردنی بەرد یان هەر شت. (آجکاری)
ئاژنگ: [ناو] ئاژک؛ بادامی کێوی.(بادام کوهی)
ئاژنە: [ناو](١) بنچکێکی پرساقەتە بۆ ئاخنینی سەر ڕۆچن.(بتەپرشاخ و برگ) (٢) چیلکەپێکەبێخی ددانی پێ پاک دەکەنەوە. (خلال‌دندان)
(٣) تۆپزی پەڕۆ یا خوری کە زستانان لە سەرکونی ڕۆچن دایدەنێن. (گلولە ای از پارچە برای سرپوش درب روزنە پشت بام)
+ ئاژنین:< ئاژن‌کردن؛ ئاژن چاوگەی کورتکراوەی (ئاژنین)ە. (خلاندن؛ خلالکردن)
ئاژوان: [ناو؛بک](١)لێخوڕین.(راندن)(٢) لێخوڕ.(راننده)
ئاژۆتن: [چاوگە](١) ڕادان؛ بڵاو بوونەوەی ئاژەڵ بە دەشت و سەحرادا. (پخش کردن)(٢)ئاژووتن؛ لێخوڕین؛ ژەندن. (راندن و تکان دادن)
ئاژۆتی: زەویی کێڵراو؛ شێوکراو. (زمین شخم زده)
ئاژۆدان: (١)هەڵکوتانە سەر. (حملە بردن) (٢)شەو لەوەڕی ئاژەڵ لە کێو(درشب چراندن گلە درصحرا)
ئاژەڵدار: [ئاوەڵناو،+ناو]خاوەن ئاژەڵ؛حەیواندار.(گلە دار)
ئاژیر: فد: (١)[ناو] هۆشیارکەر؛ دەنگی خەبەردارکردنەوەی جەماوەر وەک: ئاژیری (خەتەر؛ ئامبولانس؛ ئاورکوژ) (صدای آژیر)
(٢)[ناو] ناوی کەرەستەی هۆشیار کەر و ئاگادەر لە مەترسی. (آژیر) (٣) [ئاوەڵناو] ژیر؛ زیرەک؛ تێگەیشتوو؛ عەقڵدار.(عاقل.فهیم)
+ ئاژین: بەشێنەیی ئاو کردنە ناو زەوی. (آبیاری کردن)
+ ئاسا: (١) ئەو وەختە؛ ئەوکاتە، ئەوسا. (آنوقت) (٢) ئاش. (آسیاب)(٣)پاشگر:وەک: مینا.(مانند)
+ ئاسار: [ناو] ئەم وشەیە کۆی(ئەسەر)ی فارسییە بە واتای باندۆر بەڵام وەکوو(موفرە-د)لە کوردیدا کەمتر بەکاردێت و بە شێوە-ی(کۆ)لە ئارەوی وفارسییەوە وەرگیراوە بە واتای شوێنەوار و جێپەنجە؛ کارگەلی هونە-ری کە دەخولقێت یان لە پاش کەسێک بە-جێ دەمێنێ؛ ئاسەوار. (آثار)
ئاسارە: [ناو] ئەستێرە. (ستاره)
ئاسارەزلە:[ناو،ت] ئەستێرەی ڕۆژ.(ستاره صبحگاهی)
ئاسامی: فد: [ناو+ ئاوەڵناو](١) خەڵکی ئاسام لە هێند. (اهل آسام) (٢) لقێ لە زبانی هێند و ئوروپایی. (زبان هند و اروپایی)
ئاسان‌بوون: [چاوگە،ت] ئاسانی؛ ساکاربوون؛ هێسان بوون؛ ساناهی. (آسان‌بودن)
ئاسان‌بژیو: [ئاوەڵناو+ناوبک]خاوەن ژیانی ساکار و سادە. (دارای زندگی ساده)
ئاسانتی: زبان و ئەندامانی قەومێکی ئەفریقایی ڕەش‌پۆستاڵ. (زبان و اعضای جماعتی‌ازنژاد سیاه پوستان آفریقایی)
ئاسانسۆر: فد؛ فرد: [ناو]ئامێری کارەبایی بۆ

سەرکەوتن و چوونە خوارەوە لە خانووی بڵێندا. (آسانسور)

ئاسانسۆرچی: [ناو]بەرپرسی ئاسانسۆر. مسئول آسانسور)

ئاسانی: [بەرهەمی چاوگە]سانەهی؛ ساناهی، هاسانی؛ بارسووکی؛ بێ گیروگرفتی. (آسانی)

ئاساوبەتاڵ: >ئاش بەتاڵ. (آسیاب خلوت)

ئاسایش:[ناو] فد: ڕێکخراوی بەرپرسی هێمنی لە هەرێمی کوردستانی عێراقی فیدراڵ. ئاسایشت؛ هێمنی؛ ڕەحەتی؛ ئاسودەیی. (آسایش)

ئاسایش‌خواز:[ناو،بک] فد: ئاسودەخواز؛ ڕەحەت تەڵەو؛ ئاسایشت‌خواز؛ هێمنی خواز. (آسایش طلب)

ئاسپرین:[ناو] اند؛ فد؛ فرد؛ تد: (١) دە رمانێکی ئازاربەر و ئازار شکێن. (٢) تیژاوی (ئەسید) سالسیلیک. (آسپرین)

ئاست: (١) ئاغا؛ جەناب؛ ئەمیر.(جناب) (٢) حاست؛ حاس؛ حان؛ حاند؛ ڕووبەڕوو؛ من لە ئاستی تۆهیچ نیم: من لە چاوتۆ (لە حان تۆ) هیچ نیم.(مقابل)

ئاستانگ: [ناو] ئاستەنگ؛ زەحمەت؛ دەردیسەر؛ تەنگوچەڵەمە؛ لە تەنگی و تەنگانەدا بوون. (گرفتاری)

ئاستە: [ناو]تۆمار. (طومار)

+ ئاستەڕ:[ناو]هەوەڵ ڕەنگی ژێرسازیی تابلۆ بۆ نیگارکێشی. (رنگ آستر)

ئاستە ڕکێشان: فد: [چاوگە،ت] (١) ڕەنگ پیاساوینی هەوەڵ دەست لە ژێر ڕەنگی ئەسڵیدا. (آستر کشیدن) (٢) ژێرسازی. (زیر سازی)

ئاستەڕکێشی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] کاری-ئاستەڕ کێشان.(آستر کشی)

ئاستەمبین: [ناو]هووربین؛ زەرەبین؛ گەردبین. (ذره بین)

ئاستەی جیا: بەجێ‌هێشتن؛ لێگەڕان؛ دەست لێ‌هەڵگرتن. (جاگذاشتن)

ئاسفاڵت: [ناو]ئیسفاڵت؛ قیرتاو. (آسفالت)

ئاسکاریس: [ناو]کرمی ڕیخۆڵە. (آسکاریس)

ئاسکانی: [ناو] جۆرێک هەڵپەڕین. (نوعی رقص)

+ ئاسکۆڵ:(١)نێوی ئافرەتانە.(نام زنانە) (٢) ئاسکی چکۆلە؛ ئاسکۆڵە. (آهوی کوچک)

ئاسکە زێڕینە: [ناو] ئاسکۆڵەی چێکراو لە زەنگیانە. (آهوی بافته شده از منجوق)

ئاسکە کە تیرە: [ناو،ت] ئاسکی مێ کە شاخی هەبێت. (آهوی ماده شاخدار)

ئاسکەنێر: [ناو] ئاسکی نێر؛ئاهووی نێر. (آهوی نر)

ئاسکی تاتار: [ناو،ت] ئاسکی‌موشکی.(آهوی مشک

ئاسکی‌خەتایی: [ناو] ئاسکی موشک‌دار؛ ئاسکی مەڵبەندی خەتاوخوتەن. (آهوی ختا)

ئاسکی موشکی: [ناو]ئاسکی‌کە لە ژێر زگیدا کیسەیێکی پڕ لە عەتری بۆن خۆشی هەیە. (آهوی تاتار؛ آهوی مشکین)

ئاسکی مێ: مامز. (آهوی ماده)

ئاسم: [ناو]نەخۆشینی نەفەس‌تەنگی؛ ئازاری تەنگەنەفەسی. (آسم)

ئاسمان‌جل: [ئاوەڵناو] لات و بێکارە و فەقیـر و بێماڵ؛ ئاسمان لێفی زەوین دۆشەکە .(لات و بیکارە وبیسامان)

ئاسمان ڕووخان: [چاوگە،ت] بۆ ڕوو داوێکـی سەیر و سەمەرە دەڵێن.(آسمان خراب شدن)

ئاسمان‌قلیش: [ناو] بینای زۆربـەرز. (آسـمان خراش)

ئاسمان کوڵەکەی دەوێ: بۆ کاری زۆر سەیر و سەمەرە یا درۆی زۆر زل وەک ئەوە وابـێ کە ئاسمان بڕوخێنێ دەڵێن. (حیران ماندن)

+ ئاسمانی: [ئاوەڵناو]عاسمانی، هەرچی گرێدراو بە ئاسمانەوە هەبێ،کتێبـی‌ئاسـمانی؛ نەدای ئاسمانی(آسمانی)

ئاسمی: [ئاوەڵناو]تووشی ئازاری ئاسم هـاتوو. (آسمی)

ئاسنبڕ: [ناو،بک]هەر شت کە بتـوانێ ئاسـن ببڕێت؛ مشاری ئاسنبڕ. (آهنبر)

ئاسن‌ڕفێن: [ناو]ئاسن‌کێش. (مغناطیس)

ئاسن‌ڕفێنی‌کارەبایی: [ناو]مێلەئاسنێ بەنـاوی تەوەرە؛ کە بە دەوریـدا بـە سـیمی تایبـەت سیم‌پێچی‌کرابێت و جـەرەیـانی کـارەبـا لـە سیمەکەدا ئـەو ئاسـنە دەکاتـەئاسـن ڕفـێن. (آهنربای الکتریکی)

ئاسن‌کوت: [ناو،ت] ئاسنگەر. (آهنگر)

ئاسنگەری:فد: (ا)[ناو،بەرهەمی‌چاوگە] کاری ئاســنگەر. (آهنگــری) (٢)[نــاو] کارگــای ئاسنگەری؛ ئاسنگەرخانە. (کارگاه آهنگری)

ئاسنۆکە: [ناو،ت]پارچە ئاسنی بچووک.(آهن-کوچک)

ئاسنەڵان: [ناو]کانی ئاسن؛ زەوینێ کە ئاسنی زۆر بێت. (معدن آهن)

ئاسنی سارد کوتان: (ب) ئیشی‌بێ‌موفا کردن؛ ئیشی بێ‌کەڵک‌کردن. (آهن‌سردکوبید)

ئاسنی‌گاڵوانیزە: [ناو]ئاسنێ‌کە ڕوکێش کرابێ بەڕۆح (فافۆن)و ژەنگ ناهێنێت.(آهن-گالوانیزە)

+ ئاسۆ: ناوە بۆ پیاوان. (اسم مردانە)

ئاسۆری: [ئاوەڵناو+ ناو] پێوەنیدار بە ئاسوریەوە؛ قەومێکـی سـامی‌نیـژادن‌کـە لـە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دەژین؛ خەت و زمان و ئەندامانی ئەو قەومە. (شاخە قوم سامی؛ خط و زبان و افراد آن‌قوم)

ئاسۆگا: [ناو،ت] جێی تەماشـاکردن؛ کـەل و بەرزایی پەراوێزی عاسمان؛ بەرچاو؛ جێگـای مانگ دۆزینەوە لە ئەوەڵ و ئـاخری مـانگی-ڕەمەزاندا لە دەم ئاسۆ. (دیدگاە)

ئاسۆن: [ئاوەڵناو] ئاسان. (آسان)

ئاسوودەحاڵ: [ئاوەڵناو،ت]خاوەنی ژیانێکی ئاسوودە؛ خاوەن حاڵەتـی هێمنـی و بێ‌گیر و گرفتی؛ لەئارامشدا. (آسودە حال)

ئاسوودە خـە یـاڵ: [ئـاوەڵنـاو] (١) خاترجـە م؛ ئەرخەیـان؛ دڵنیـا. (مطمـئن) (٢) بـێ‌خـەم. (آسودە خاطر)

ئاسوودەکردن:[چاوگە ،ت] لەگیروگرفتی یان لە ئازارنەجاتدان؛هێمن‌کـردن (آسـودە کردن)

ئاســوودەگــەری: فــد: [ناو،بــەرهــەمــی چاوگە]حاڵەتی، لە ڕەحەتی و ئاسایشدا بوون؛ لە ئارامیدابوون. (آسودگی)

ئاسـووگە: [نـاو،ت]تـەپۆڵكـە و ئاسـۆگەی پەراوێزی عاسمان. (تپه. افق)

ئاسوو: [ناو]ڕۆشنایی؛ ئاسـۆ سـۆما ڕوونـاكی. (روشنایی)

ئاسوێنە: [ناو]سۆرانی؛ فـە قێیانـە. (سرآستین بلند)

ئاسەڕ: > ئاستەڕ. (آستر)

ئاسەڕلێف: [ناو،ت] ئاستەڕی لیفە؛ ڕووە لێفە. (آستر لحاف)

ئاسەڵابوون: [چاوگە،ت]بەدیهاتن؛ پەیدابوون؛ خویا بوون. (پدیدآمدن)

ئاسـەنـەرەی: داهێشـتن؛ ڕۆهێشـتن؛ شـۆڕ كردنەوە. (آویزان كردن)

ئاسەوان: ئاشەوان. (آسیابان)

ئاسی: عد: (١)[ناو+ ئاوەڵناو] زمـانی تـاقمێ لـە خـەڵكـی قـەوقـاس. (زبـان عـده ای در قفقاز)(٢) وەڕەز؛ ئاسیبوون؛ حاڵەتی بـە تـەنگ‌هاتن؛ بەتەنگ‌هاتن.(عاصی)

ئاسیاو ئەسپی: [ناو،ت] ئاشـێ كـە بـە وڵـاخ دەگەڕێت. (آسیابی كه با الاغ می چرخد)

ئاسـیاوبازی: [نـاو] ئاشـە بـە تـەنـدوورە؛ (گەمەیێكی منداڵانە). (آسیاب بازی)

ئاسیایی: [ئـاوەڵنـاو+نـاو] پـەیـوەندیـدار بـە ئاسیاوە؛ خەڵكی ئاسیا. (اهل آسیا)

ئاسی‌بوون: [چاوگە،ت] (عاسی‌بوون؛ حاسی بوون.(١) حاستی یەک هاتن؛ تووش یـەک بوون. (برخورد ناگهانی) (٢) بەتە نـگ‌هـاتن؛ وەڕەزبوون. (عاصی شدن) (٣) سەربزێـوی و كەڵەوەكێشی و نافەرمانی كـردن. (نافرمـانی كردن)

+ ئاسیدە: [ناو]كووكی. (كوكو)

ئاسیو: [ناو] ئاسیو؛ زەرەر؛ سەدەمە. (صدمه)

ئاسیودیتن: [چاوگە،ت]سەدەمە دیـتن؛ زەرەر پێگەیشتن؛ تووشی خەسـار بـوون؛ زەرەری ماڵی و لەشی پێگەیشتن. (آسیب دیدن)

ئاسیولێدان: [چاوگە،ت] چزەلێدان؛ زەرەر پێگەیاندن. (آسیب زدن)

ئاسیوناسی: [ناو،بەرهـەمـیچاوگـە] زانیـاری بەراوەردی زەرەر و زیانێ كە لەش لـەزام یـا لە نەخۆشی پێی دەگا و هۆكارەكانی. (آسـیب شناسی)

+ ئاشاخە:[ناو] تد: ئاشاغە؛ لای خواروو؛ شتی پەست؛ نەوی؛ لەتوركییەوە هاتووە. (پائین)

ئاشـــــاردن: [چاوگـــــە،ت]داشـــــاردن؛ حەشاردان.(پنهان كردن)

ئاشـاریا: [ناو،بـەر]شـاردراوە؛ پێواربـووگ؛ داشاریاو.(پنهان)

ئاشامبەخێر: شەوبەخێر؛ لە ئاخشامبەخێر؛ یان ئاغشـامبـەخێـری توركییـەوە هـاتووە واتـا : ئێوارەیێكی درەنگ بەخێر.(شب بخیر)

ئاشباز: [ناو،بک] ئاشپەز. (آشپز)

+ ئاشبەتاڵ: (١)هاواركردنی ئاشەوان بۆ مشتەری(ب)ئـاش دانـی‌نییـە وەرن بۆئـاش لێكـردن.(مشـتری‌صـدازدن آسـیابان)(٢) ئەندامی حیزبەكە بڵاوەیان‌كـرد و بـەجارێـک ئاشبەتاڵیانكرد؛ دەستیان لەو كارە هـەڵگـرت. (از هم پاشیدن)

+ ئاشـپەزی: فـد: [ناو،بـەرهـەمـی چاوگە]زانیـاری لـە چێشـتلێنان؛هـەروەهـا: هونەری ئاشپەزی؛ وانەی ئاشپەزی؛

پیشەی ئاشپەزی؛ لە هێندێ ناوچە دەڵێن ئاشپێژی کە لام وایە هەڵەیە چونکا ئاش یا چێشت وەک نان لە قاڵب نادرێت یان پان ناکرێتەوە و ناپێژرێت. (آشپزی)

ئاشتکردنەوە: [چاوگە،ت]ڕێکخستن و پێک هێنانەوەی دوو یا چەند کەس کە نێوانیان ناخۆش بووبێ.(آشتی دادن)

ئاشتیخوازی: [ناو،بک] فد: (١) مەیل بە ئاشتی؛ مەیل بە ئاشتبوونەوە؛ مەیل بە ئاشت کردنەوە. (٢) ویستنی سوڵح و مەسلەت و هێمنایەتی.(آشتی طلبی)

ئاش چێکردن: [چاوگە،ت] (١) چێشت دروستکردن. (آش درست کردن) (٢) ئاسیاو چاک کردن؛ ئاسیاو دروستکردن یا دروستکردنەوە. (آسیاب درست کردن)

ئاشخاڵ: [ناو]زبڵ؛ (ب) پیاوی ئاکارخراپ؛ شتی خراپ و بێکەڵک. (آشغال)

ئاشخاڵدان: [ناو] زبڵدان. (زباله دان)

ئاشخاڵی: [ناو] فد:کارگەری شارەداری کە ڕۆژانە زبڵی ماڵان بە سەیارە یا عەرابە دەباتە دەرەوەی شار. (آشغالی)

ئاش خۆری: فد: [ناو] (١) دەفری گەورەی ئاش تێکردن. (٢) کاسە یا پێشدەستییێکی ناو چاڵە بۆ ئاش و گرار و چێشتی ئاوەکی خواردن. (کاسە آش خوری)

ئاش خۆری: [ناو]کاری خواردنی ئاش و گرار. (آشخوری)

ئاشدار: (١) شۆدار؛ نمدار. (مرطوب) (٢) دەقدار؛ ئاهار لێدراو. (آهار دار)

ئاشدۆڵ: ئاش بەتاڵ.(خالی بودن آسیاب)

ئاشدۆڵە: (١) ئاش بە تاڵ کردن.(٢) ئاش چۆڵە. (آسیاب خالی است)

ئاشڤانی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] ئاشەوانی. (آسیابانی)

ئاشقورت: (١)[ئاوەڵناو] بێتین؛ لاواز. (ناتوان؛ لاغر) (٢) گەرمای کەم. (کم حرارت)

+ ئاشقە: [ناو]گوڵی لاولاو. (نیلوفر)

+ ئاشک: [ناو] جیقە ڵدان؛ جیکەڵدان. (چینە دان)

ئاشکەرا: [ئاوەڵناو]ئاشکرا. (آشکار)

ئاشگە: [ناو] چێشتخانە. (آشپزخانە. غذا خوری)

ئاش گەڕان: (ب)کارکردنی ئاش.کارکردن- آسیاب)

ئاشگەڕێن: [ناو،بک]ئاسیاوان؛ ئاشەوان. (آسیابان)

ئاشم: خواردنەوە؛ وەخواردن. (آشامیدن)

ئاشماست: فد: [ناو] تێکەڵی ماست و برنجی کوڵاو؛ چێشتی تایبەت بۆ نەخۆش. (آش ماست)

ئاشمال: [ئاوەڵناو،ت] (ب) مرۆڤی ماستاوکەر و چاپلووس؛ جامەلووسکی کەر؛ خوڵتەکەر. (خایەمال)

ئاش منال گەل: [ناو] چێشتەقوڵە؛ چەندجۆر چێشت کە منداڵان تێکەڵی دەکەن و دابەشی دەکەن وەک چێشتی مجێور. (مخلوط چندغذاتوسط بچەهاو تقسیم آن)

+ ئاشنا: [ئاوەڵناو] فد: بە کارێک زانین و سەردەر کردن لە کارێک؛ بەڵەد. (آشنا)

ئاشنا گرتن: [چاوگە،ت]دۆست-

پەیداکردن(دوست یابی)
ئاشنانەوە: [چاوگە،ت](١) دامەزرانی ئاش. (آسیاب درست کردن) (٢) (ب) ئاژاوە دروست کردن. (آشوب به پا کردن)
ئاشناوڕۆشنا: [ناو،ت] دۆست و ناسیاو. (آشنایان)
ئاشنایانە: [ئاوەڵناو،ت+ بەند] (١) ناسیاوانە؛ لەڕووی بەڵەدیەوە.(٢) دۆستانە؛ وەک ناسیاو. (آشنا آسا)
+ ئاشنایەتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]سەردەرکردن لە کردنی کارێک؛ تێگەیشتن لە کارێک؛ بەڵەدی. (شناخت و مهارت)
ئاشۆ: [ناو] چڵکی برین. (چرک‌زخم)
ئاش‌وماش: (١)[ناو] گەمەی دەنگ لە خۆ بڕینی منداڵان. (یک نوع بازی کودکانە) (٢) وتەی قسەبڕینەوەی منداڵان لە باتی هیچمان لە هیچ؛ بێحیساب. (بی حساب)
ئاشۆو: [ئاوەڵناو] پیس و چەپەڵ. (آلودە)
ئاشووت:[ناو]کلیلە بەفر؛ هەرەس؛ ڕنوو.(بهمن)
ئاشووری: [ناو+ ئاوەڵناو] (١) خەڵکی ئاشوور. (مردم آشوری) (٢) جەماوەرێک لە نیژادی سامی کە لە بەینی دوو چۆماندا دەژین. (عدە ای از سامی ها در بین النهرین)(٣) شێوەی نووسینیان. (خط آشوری) (٤) زمانیان. (زبان آشوری)
ئاش‌وەستایی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] وەستایەتی ئاش. کاری چێکردن و چێکردنەوەی ئاش. (مهارت در آسیاب درست کردن یا تعمیر کردن)
ئاشەف: [ئاوەڵناو،بەرر] شێواو؛ شڵەژاو؛ تێک‌چوو؛ ئاڵۆز؛ شێویاگ؛ ئاشوفتە؛ ئاشێو. (آشفتە)
ئاشەڤان:[ناو]ئاشەوان. (آسیابان)
ئاشەوپاشە: [ئاوەڵناو،ت] ئاڵۆز؛ شێواو؛ تێکەڵاو؛ خەوی ئاشەوپاشە:خەوی تێکەڵ پێکەل. (پریشان)
ئاشی: [ناو](تەقلیت؛ لاسایی؛ دەمە لاسکی)ی کوێرانە و بێسە رنجدان. (تقلید کورکورانە)
ئاشی: [ناو]کوڵۆڵی؛ جێیڕەحم‌بوون؛ ماڵ‌وێرانی؛ کوێرەوەری.(بدبختی)
ئاشی‌ئاو: [ناو،ت] ئاشی‌کە بە ئاو بگەرێت. (آسیاب آبی)
ئاشی‌با: [ناو،ت] ئاشی‌کە بە با بگەڕێت؛ شوبهاندن بە خول‌خواردنی زۆر توند، وەک ئاشی‌با دەخولێتەوە.(آسیاب‌بادی)
ئاشی بێ‌ئاو نانەوە: (ب) کاری بێ‌سوود و بێ‌قازانج کردن. (کار بیهودە)
ئاشی پێدەگەڕێت: (ب) هەر شت کە زۆر بێ، ئەوەندە زۆرە ئاشی پێدەگەڕێت. (کنایە از هر چیز زیاد)
ئاشیت: [ناو]هەرەس؛ بەڵا، موسیبەت. (بلا؛ مصیبت)
ئاشێتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] ئاشتێتی؛ هێمنی؛ ئاسایش؛ حاڵەتی ئاشتی و نێوان‌خۆشی. (آسایش)
ئاشی‌جندۆکان: [ناو،ت]زقڕەک؛ گێژاو. (گرداب)
+ ئاشێڤ: [ناو]پەرێشانی. (آشفتگی)

ئاشی کارەبا: ئاشێک کە بە هێزی کارەبا دەگەڕێت. (آسیاب برقی)

ئاشی ماتۆڕ: [ناو،ت] ئاشی مەکینە. (آسیاب موتوری)

ئاشین: [ناو](١) قونێر؛ دومەڵ. (دمل) (٢) ئاخ هەڵکێشان. (آه کشیدن)

ئاشی وڵاغی: [ناو،ت] ئاشێک کە بەئەسب یا کەر دەگەڕێت. (آسیاب اسبی)

+ ئاغا: [ناو](١) ئاغە؛ گەورە؛ سەیی؛ سەیید. (آقا) (٢) داشی دامە کە بگاتە ئەوسەری تەختەدامە دەبێتە ئاغا. (آقا در بازیداما) (٣) شوان بە ساحیبی ڕان دەڵێ. (آقا)

ئاغابانی: [ناو،ت]ئاغەبانو. (نوعی دستار)

ئاغادێ: [ناو،ت]گەورە و خاوەنی دێ. (مالک قریه)

ئاغازادە: [ناو،ت](١) وشەی ئیحتیرام بۆ کوڕی کەسێک؛ دوێنێ ئاغازادەم دی واتا کوڕەکەتم دی. (برای احترام آقا زاده) (٢) کوڕی ئاغا. (پسر آقا) (٣) بۆ پرسیار لە جیاتی کوڕی تۆیە دەڵێ ئەوە ئاغازادەیە یانی کوڕی تۆیە. (آقازادە)

ئاغاوات: کۆی ئاغا؛ ئاغاگەل؛ کەسێک کە لە هۆزی ئاغایە. (آقایان)

ئاغاوبانو: [ناو،ت]ئاغا و خانم؛ ژن و مێرد.(خانم و آقا)

ئاغایانە: (١) [ئاوەڵناو] وەک ئاغا؛ ئاغا ئاسا. (آقا مانند) (٢) [ناو] بەشی ئاغا لە داهاتی ڕەعیەت لە قەدیما. (قسمت اربابی از حاصل زارع)(٣) کارێک کە لە ئاغا دەوەشێتەوە. (مانند آقا. آقا آسا)

ئاغایەتی: (ب١) [ناو،بەرهەمی چاوگە] گەورەیی؛ خاوەن ڕەوشتی ئاغایانە. (٢) کاری ئاغا؛ ملْکداری؛ خانیەتی. (آقایی)

ئاغایی: (١) [ئاوەڵناو] گرێدراو بەئاغاوە؛ ماڵی-ئاغایی . (٢) [ناو، بەرهەمی چاوگە] جێنتێلمەنی؛ خاوەنی کەسایەتی؛ گەورەیی؛ ملْکداری .(آقایی)

ئاغچیواش:[ناو] تد: ئاغجەواش.(نام گیاهی-است)

ئاغریداغ: تد: [ناو] ئۆغریداغ؛ وشە تورکییە:کیوی‌دز؛ ئاگریداغ؛ کێوی ئاغری (ئاگری) لە سنووری ئێران و تورکیا. (آرارات)

ئاغڵاغ: سەربەتاڵ؛ سەرئاواڵە. (روباز)

ئاغەبرا: [ناو،ت](١) ڕێزنان لە برای گەورە؛ئاغابرا. (آقا داداش) (٢) ناوە بۆپیاوان. (نامی مردانە)

ئاغەڵان: [ناو،ت]هەوارگە.(جای‌اسکان‌ییلاق-نشین)

ئافار: [ئاوەڵناو] بەرانبەر. (روبرو)

ئافاقە: [ناو]شادمانی. (شادمانی)

ئافاندن: تاواندنەوە؛ ئاتیواندن. (ذوب کردن)

ئافتامات: [ناو]روسد؛ فد: (١) جۆرێک موسەلسەلی خۆکار. (اسلحە خودکار) (٢) ناوی کەرەستەی خۆکارکردنی کارەبای سەیارە.(وسیلە خودکار کردن برق ماشین؛ آفتامات)

ئافتاولەگەن: [ناو،ت]کەرەستەی دەست شتن؛ زیاتر پێش نان خواردن و دوای نان خواردن لە قەدیم دا. (آفتابە لگن)

ئافتاوەدار: [ناو،ت]خزمەتکاری ئەفتاوە

هەڵگر بۆ دەست شتن لە دیوەخان.
(آفتابه دار)
ئافتاوەدز: [ناو،ت]دزی ئافتاوە. (ب) دزی گەندەخۆر وگەندەڵدز؛ دزیَکە شتی بێ-قابیلەت دەدزێ. (آفتابه دزد)
ئافتوش: خۆتێهەڵقورتاندن؛ خۆتووش کارێک کردن؛ گەیشتنەیەک. (دخالت)
ئافر: [ناو](١) ژەک. (آغوز) (٢) جێگەی ئاو خواردنی ئاژەڵ؛ ئاخوڕ. (آبشخور.آخور)
ئافراد: [ناو]ئافرەت. (زن)
ئافراز: [ناو] بڵیندی؛ هەوراز؛ سەرەو ژووری. (فراز)
ئافڕاندە: [ناو؛ بک و بەر] دروستکراو؛ دروستکەر. (خلق؛ خالق)
ئافڕاندی: [ناو،بک وبەر](١) ئافەریدە؛ دروستکراو. (آفریدە)(٢) دروستیکرد؛ خولقاندی . (خلق کرد)
ئافرێتن: ئاورشتن. (آب ریختن)
ئافریقا: [ناو] یەکیَ لە پێنج قورنەی وشکی دونیا. (آفریقا)
ئافریقایی: [ئاوەڵناو+ناو] (١) خەڵک ئافریقا. (آفریقایی) (٢) گرێدراو بە ئافریقاوە. (آفریقایی)
ئافریکان:دیاردە زبانێک کە هوڵەندیەکان لە ئافریقا کردیانە باو. (آفریکان)
ئافڕێنەر: [ناو،بک]چێکەر؛ دروستکەر. (خالق)
ئافزیل: [ناو] هەستێل؛ ئەستێر. (استخر)
ئافسارک: [ناو] سەرداو؛ ژێرزەمینی لە بینا دا بۆ سارد کردنی ئاو. (سرداب)
ئافساید: فد: [ناو] تاوانێکی وەرزشی لە فووتباڵدا(تۆپی پا) واتا پاس دان بەکایەکەرێک کە لە پێش کایەکەرانی حەریف و نزیکتر بە دەروازە بێ.(آفساید)
ئافەتە: [ناو] بلفەتە. (طاعون)
ئافگیر: زەناو. گۆل. (آبگیر)
ئافەجان: [ئاوەڵناو،ت] شەیتان و نائارام و شلۆق.(ناآرام)
ئافەرۆز: بێبەش و بێبەهرە؛ بێپار. (بی-نصیب)
ئافەریدەگار:[ناو،ت] فد: یەزدان؛ داهێنەر؛ خودا. (آفریدگار)
+ ئافەرین: فد: وشەیتەعریف؛ وەک دەست خۆش؛ چاکتکرد. (آفرین)
ئافیدە: [ئاوەڵناو]پاقژ؛ پاک؛ خاوێن. (تمیز)
ئافیر: [ناو]تەشتی ئاو خواردنەوەی ئاژەڵ. (آبشخور)
+ئافیش:[ناو] فرد؛ فد: ئیتیلاعیە بۆ هەڵواسین و ئاگاداری؛ زیاتر بە وێنەوە؛ دەستەواژەی سینەمایی (ئەکتەریحازر بەکار و ئامادە بۆ فیلم هەڵگرتن.(آفیش)
+ ئاقا: ئاوا؛ گومبوون و لە ئاسۆ چوونەخوار؛ نقومبوون لە ئاسۆ.(غروب کردن)
ئاقا ترش: سرکە. (سرکه)
ئاقاتیَگەرپای: [چاوگە، ت] ئاو تێزاو؛ ئاو تیَگەریاو؛ میوەی دەمەو گەیشتن. (آبدار شدن میوه)
ئاقاتێوەردان: [چاوگە،ت]ئاو تێوەردان. (آب کشیدن)
+ ئاقار: [ناو] سنوور؛ بەرانبەر. (مرز؛ برابر)
ئاقارە: [ئاوەڵناو] (١) ئاوارە؛ سەرگەردان.

(آواره) (٢)[ناو] گوڵچن؛ ئەو کەسانە لە تاو فەقیری لە جاڕدا گوڵەگەنم دەچننەوە. (گل گندم چین)

ئاقارەش: [ناو]نەخۆشینی چاوە. (آب سیاه)

+ ئاقاریٚ: [ئاوەڵناو] دەربەدەر؛ ئاوارە؛ سەرگەردان. (آواره)

ئاقاکرن: [چاوگە،ت] ئاوەدانکردن. (آباد کردن)

ئاقاگەر: [ناو،بک]ئاوەدانکەر. (آباد گر)

ئاقاندن: [چاوگە،ت]تاواندنەوە؛ ئاتیواندن؛ قاڵکردن. (ذوب کردن)

ئاقانی: [ناو](١) ئاوەنیا؛ ڕەپستە. (آبسته) (٢) ئاوەدانی (آبادی)

+ ئاقاهی: بەو جۆرە؛ بەویٚ ئاواهی: بەو جۆرە. (اینطور)

ئاقاهی‌کاری: [بەرهەمی چاوگە]بەننایی؛ ئاوەدان‌کردن. (بنایی، آبادکردن)

ئاقبڕ: [ناو](١) بەند؛ (سد)(٢)[ناو،بک] کەسێک‌کە ڕێگای ئاو دەبەستێت یا ئاو لەجۆگە دادەبڕیٚت بۆ شوێنێکی‌دی؛ (٣)[ناو] جۆرێک نەخۆشینی حەیوانی وردەیە. (کسی که راه آب را می بندد یا بجای دیگر هدایت می کند؛ نوعی مرض بزوگوسفند)

+ ئاقپەنگ: [ناو]پۆنگاو؛ پەنگاو. (آبی که جلوی آن گرفته شده و جمع شده)

+ ئاقخێز: [ناو]جێگای کۆبوونەوەی ئاوی جۆگە و ڕووباری هەر هەریمیٚ؛ زنە؛ ئاویٚ‌کە هێواش دەڕوا؛ جۆگەلەیێک کە بنەکەی زیخ بیٚ. (آبخیز)

ئاقخێزداری: [ناو](١) فەننی کەڵک وەرگرتن لە ئاوی ئاوخێز.(٢) بەرگری لە شۆردنەوەی خاک بەهۆی سێڵاوەوە. (آبخیزداری)

ئاقدا: [ناو](١) جۆرە دارێکە. (نوعی درخت) (٢) هەودا. تاڵ؛ داو. (رشته)

ئاقدار: [ئاوەڵناو] ئاودار؛ وەک میوەی ئاوگرتووی‌خۆش و بەتام؛ وڵاتیٚ کە خاوەن ئاوی زۆربیٚ. (آبدار)

ئاقدان: (١)[ئاوەڵناو] ئاوەدان. (آباد) (٢)ئاودان. (آبدادن. آبیاری کردن)

ئاقدایی: [ناو،بەر] ئاودایی؛ ئاودراو. (آبیاری شده)

ئاقدڕ: [ناو]ئاودڕ؛ کەندەڵان. (آب کند)

ئاقدڕکە: [ناو]ئاودڕکە؛ ئاودڕ. (آبکند)

ئاقدە: [ناو]ئاقدا؛ هەودا؛ تاڵ؛ داو.(رشته)

ئاقدەس: [ناو،ت]ئاودەست؛ مەباڵ. (مستراح)

ئاقدەستخانە: [ناو،ت]ئاودەستخانە. (مستراح)

ئاقدەلیک: [ناو،ت]لیکیدەم؛ ئاوی دەم. (آب‌دهان)

ئاقدەم: [ناو،ت]ئاقدەلیک؛ لیک. (آب دهان)

ئاقدێر: [ناو،بک]کەسێک کە کاری ئاوداشتنە و ئاو دەدا بە ڕووەک. (آبیار)

ئاقر: [ناو] تەشتی ئاو تێدا خواردنەوەی ئاژەڵ. (تشت آبشخور گله)

ئاقر: [ناو] ئاور؛ ئاگر؛ ئاهیر؛ ئار. (آتش)

ئاقراز: هەوراز. (سربالا)

ئاقراندن: [چاوگە]ئافراندن؛ داهێنان؛ هێنانەدی. (آفریدن)

ئاقراندە: [ناو،بک] داهێنەر؛ ئافرانده. (آفریننده)

ئاف ڕتن: [چا.وگە،ت]ئاو ڕشتن. (آب ریختن)
ئاف‌ڕژاندن: [چاوگە،ت](١) ئاو ڕژاندن؛ چوونە سەرئـاوێ. (آب ریخـتـن. دسـت بـه آب) (٢) (ب) کردن بە باو؛ سەرمەشـق دادان؛ گـەورە ئاو دەرێژێـت چکۆلـەپـای لێـدەخـا. (بـدعت گذاری)
ئـــاڤرمیش: [نـــاو] ئـــاڕمووش؛ ئاوریشـــم؛ هەورێشم. (ابریشم)
ئاڤرۆ: [ناو،ت](١) پاشاو؛ زیادە ئـاوی ئـاژین-کراو کە لە زەوی دەردەچێ. (آب زیادی کـه در موقع آبیاری از زمین خارج می شـود) (٢) ئاوەڕۆ؛ لێژایی سەربان و زەوی کە ئـاوی پیـا دەچێتـە خـوارەوە. (آبریـز.)) جێگـای ئـاو پیاڕۆیشتن و دەرچوون؛ گونجە. (مجرای آب (٤) سنووری دوو لێژایی کێو یا دیرەگ. (خط الرإس)
ئاڤروو: [ناو،ت]ئابڕوو؛ ئاوروو؛ شەرەف. (آبرو)
ئاڤروو بەر: [ناو،بک] ئابڕووبەرە. (آبرو ریز)
ئاڤروودار: [ئـاوەڵنـاو،ت] ئـابڕودار؛ بـەئـابڕوو. (آبرو دار)
ئاڤرووممەند: [ئاوەڵناو،ت] فـد. ئابڕوومـەنـد؛ بەئابڕوو. (آبرومند)
+ ئـاڤرێژ: [نـاو] ئـاوڕێژ؛ ئـاوی خوڕ؛تاڤگـە؛ سەراو؛ ئاودەستخانە؛ توالێت. (آبشار؛ توالـت)
ئاڤرێژن: [ناو] دژاو؛ لێژ. (سرازیری رودخانـه؛ زمین سرازیر)
ئاڤزوونک: [ناو]ئەڵقەزوونە. (سگک)
ئاڤزەلەلک: [ناو] (١) گێڵاس؛ گێلاس. (گیلاس) (٢) کیسە ئاوێکـە لـە نـاو لـەشـی مرۆڤدا پەیـدا دەبـێ. (کیسـەآبیکـە در بـدن بوجودمیآید)
ئاڤزێ: زەناو؛ ئاوەزێ؛ زۆنگ. (باطلاق)
ئاڤزێڕ: ئاوی‌زێڕ؛ ئاودانەوە بە زێڕ.(آب طلا)
ئاڤزیڤ: ئاودانەوە بە زێو. (آب نقره کاری)
ئاڤزێل: [ناو] ئاڤەڤەک؛ حەوز؛ ئەستێر. (حوض)
ئاڤزیمـک: [نـاو](١) ئافزونـەک؛ ئاغروونـە. (سگک) (٢) لۆتەر؛ مـەتـەڵۆکـە؛ هـەڵهێـن؛ قەوسەڵە. (متل)
ئاڤژەنی: [ناو] مەلەوانی. (شنا)
ئاڤسارک: [ناو] سارداو؛ جێگـەی سـارد بـۆ فێنک کردنی ئاو. (سرداب)
ئاڤسیـر: [نـاو] شـۆرباوی سـیر؛ ئـاوی سـیر؛ سیرئاو. (آب سیر. آش سیر)
+ ئاڤسین: [چاوگە،ت]تێگەیشتن؛ حـاڵیبوون. (درک کردن)
ئاڤشۆرک: [ناو]خۆراکێکی فەقیرانە. (خـوراک فقیرانه)
+ ئاڤشیلە: [ناو] شیلەی‌ترێ و میوە. (افشرده میوه)
ئـاڤکێش: (١) [ئـاوەڵنـاو] ئـاوکێش؛ (ب) خواردنی چەور و سوێر. (٢)[ناو،ت] کاری ئاو کێشـانە؛کاری‌کـەسـێک کـە ئـاودەبـا بـۆ جێگاییەک. (آبکش)
ئاڤگۆشت: [ناو،ت]شۆرباوی‌گۆشت؛ گۆشـتاو. (آبگوشت)
ئاڤگۆن: ئاسمانی؛شینی‌کاڵ. (رنگ آسمانی)
ئاڤگەردان: [ناو]کەوچکی زۆر گەورە بـۆ ئـاو هەڵگوێزتن. (آبگردان)
ئاڤگینـە: [نـاو] مسـینەی ئـاو؛ شووشـەی

گەورەی جێی ئاو. (آبگینه)
ئاقلدانک: [ناو] پەڕەوڵ؛ ئاواڵمنداڵ. (جفت زائو)
ئاقور: [ناو]نێریەکێوی. (بز کوهی نر)
ئاقۆک:[ناو]کوولەکە؛کوودی.(کدوحلوایی)
ئاقیْ: [ناو] ئاو. (آب)
+ ئاقی: شینی کاڵ؛ئاوی؛ ڕەنگی ئاسمانی. (آبی آسمانی)
+ ئاقیاری:[ناو،بەرهەمی چاوگە] ئاویاری؛ ڕەوتی ئاودان. (آبیاری)
ئاقیزەر: [ناو]زەردەقوڕە؛ جۆرێک مارمێلکی گەورە کە بە هۆی گۆڕینی جێگای ژیانی ڕەنگ دەگۆڕێت و ڕەنگی دەوروبەری بە خۆیەوە دەگرێت. (نوعی سوسمار)
ئاقیژە: [ئاوەڵناو]پاک؛خاوێن؛پاقژ.(پاک)
ئاقێستا:[ناو]کتێبە پیرۆزەکەی زەردەشت.(اوستا)
ئاقێن: [ناو] ئامیان؛ داری لێ چەقابێ. (زمین درخت کاری شده)
ئاقینک: [ناو] خوناڤ؛ شەونم؛ ئاونگ؛ خوناوە.(شبنم)
+ ئاقار: [ناو] زەوییێک کە داری لێچەقابێت. (زمین‌درختکاریشده)
ئاقاق: [ناو] دارێکی جەنگەڵییە آقاقیا. (اقاقیا)
ئاقاقیا:[ناو] فد: ئەقاقی؛ دارێکی جەنگەڵییە.(اقاقیا)
ئاقڵانە: [ئاوەڵناو+بەند،ت] فد: لە ڕووی ئەقڵەوە؛ وەک کەسێکی تێگەیشتوو؛ ژیرانە. (عاقلانه)
ئاقڵبوون: [چاوگە،ت] (١) زانابوون؛ ژیربوون؛ بوونە دارای ئەقڵ. (٢) (ب) تەنبێبوون؛ وای لێدا بۆ عۆمرێک ئاقڵبوو. (عاقل شدن)
ئاقڵکردن: [چاوگە،ت](١ب) تە ممێ کردن؛ وای لێدا بۆ بابی ئاقڵکرد.(کنایەازتنبیەکردن) (٢) فێری عەقڵ و فامکردن. (عاقل کردن)
ئاقڵی: [ناو،برهەمی‌چاوگە]تێگە یشتوویی؛ عاقڵیت کرد نەچووی دەنا پەشیمان دەبویەوە. (عاقلی)
ئاقووبات: [ئاوەڵناو]پارێزکار؛ خۆپارێز. (پرهیز کار)
ئاقیله: [ناو] ئاموور؛ ئارەق؛ یارەق؛ ئاکیل بەشێک لەکەرەستەی‌جووت؛ باسکێش؛ باسکەمژانە. (قسمتی‌ازخیش) ئاقیله و ماقیله: [ناو،ت] ئاموور و نیر؛ یارەق و نێڵ؛ ئاکیله و ماکیله؛ ئارەق و نێڵ؛ ئاراڤ؛ئاقیله وماقیله. (خیش)
ئاک: [ناو] (١) ناوی پیاوانە؛ کورتکراوەی ئاکۆ.(نام مردانە مختصر شدە ئا کو)(٢) کورتکراوەی ئاکبەند. (مخفف آکبند)
ئاکاردئۆن: اند؛ فد؛ فرد: [ناو]گارمۆن؛ گەرمەشکە؛ جۆرێک ئامرازی مۆسیقاییە. (آکاردئون)
ئاکاردئۆنی: فد: حاڵەتی شتێک، کە وەک گەرمەشکە درێژ و کورت ببێتەوە. (آکاردئونی)
ئاکاژۆ: [ناو] سەختەدارێکی گەرمە سێریەکە دارەکەی خۆشرەنگ و جوانە لە سەنعەتی دارتاشیدا بەکار دەبرێت. (آکاژو)
ئاکاسیا: [ناو] سەختە دارێکی جەنگەڵییە لە

گەرمەسێر دەڕوێت؛ میوەکەی گـرێ گرێیـە ولقەکانی بۆ سەوەتـە چێکـردن بـەکاردێـت. (آکاسیا)

ئاکان: (۱) جەماوەرێکن لە ئـەفریقـای ڕۆژ هەڵات. (قوم آکان در آفریقا)(۲) هەریەک لە ئەندامانی ئەو جەماوەرە. (افراد آن قوم)
(۳) زبانی ئەو جەماوەرە. (زبان آن قوم)

ئاکاو: [ئاوەڵناو] زرینگ؛ زیرەک؛چابوک. (زبروزرنگ)

ئاکبەند: [نـاو+ ئـاوەڵنـاو] انـد؛ فـد: (۱) ئـەو بەستەبەندیە کە لە فابریکا دەکرێت. (۲) (ب) تـــازەبـــوون و کـــارپێ نـــەکردوویــــی، کەرەستەیێک.(آکبند)

ئاکرۆلیک: [ناو] جۆرێکـرەنگی وێنـە کێشـی کە بە ئاو شل دەبێتەوە بۆ وێنەکێشی لە سەر قوماش. (آکرلیک)

ئاکسان:[ناو] فد؛ اند؛ فرد: (کوژ،دەسـتەواژەی مۆسیقایە) لێدانی نۆتێکی تایبەت لە ناکـاو و پێداگری لەسەر ئەو نۆتـە لـە ئۆرکێسـتردا. (آکسان)

ئاکلە:[ناو]فد:(۱)سفلیس؛ شانکرِ؛ ئاکێلـە. (۲) سفلیسی. (۳) (ب) بە ژنی بێحـەیـای زمـان درێژ دەڵـێن؛ جوێنـە. (۴) لـە چـەنـدجێ بـە گولیش دەڵێن. (سفلیسی)

ئاکۆ: [ناو](۱) ناوی تیرە و هۆزێکی گەورەی کوردە.(نام قبیلـە ایسـت) (۲) کێـوی-گەورە. (کوە بلند)(۳) ناوە بـۆ پیـاوان. (نـامی مردانە)

ئاکۆ : (ف.مان). لە وشەی (ئـاک) وەرگیـراوە واتا: کەسێک کە بـە شـەرم و خۆپارێزییـەوە دەئاخفێ(آنکە باشرم و احتیاط سخن بگوید)

+ ئاکواریۆم:[ناو] فرد،فد،اند:دەفریشووشە بۆ ڕاگرتنی جانەوەری ئاوەژی. (آکواریوم)

+ ئاکۆرد: [ناو] اند؛ فرد؛ فد:کۆژی مۆسیقاییە؛ چـەنـد نـۆتی مۆسـیقایی هاوفرێکـانس کـە پێکەوە لێبدرێن. (آکورد)

ئاکۆلاد: [ناو] فرد؛ فد: چـەڵـەمـە؛ وەک دوو ئەبرۆی پەیوەسی بەرانبەر بەیەک کە چەنـد پەرانتیز دەگرێتە بەر و جیایان دەکاتـەوە؛ بـۆ جیا کردنەوەی وشەگەل و ڕەستەگەل بە کار دێ؛ وەک {}(آکولاد)

ئاکۆیـان: تیـرەیـێکن لـە نزیکـی ڕەوانـدوز نیشتەجێن. (آکویان)

ئـاکۆیی: [بـەنـد]ڕەمـەکـی؛ گـوترە؛ بـێ-سەرنجدان؛ چەکەرداسـی.قـەزاوقۆرتـەکـی. (الکی؛ شانسی؛ بدون تخمین)

ئاکە: [ئاوەڵناو]خراپ؛ نارەسەن. (بدل)

ئاکینجە: [ئاوەڵناو] جێگر؛ ساکین؛ نیشتەجێ؛ ئاکنجە. (مقیم)

ئاکینجـەبـوون: [چاوگـە،ت]جێگربـوون؛ ساکینبوون؛ نیشتەجێبوون. (مقیمشدن)

ئاگـاداربوون: [چاوگـە،ت]خـەبـەرداربـوون؛ هۆشیاربوون. (آگاە شدن)

ئاگادارکردن: [چاوگە،ت]ئاگـاکردن؛ خـەبـەر پێـــدان؛ تێگـــەیانـــدن؛ هۆشـــیارکردنەوە. (خبردارکردن ؛ فهماندن)

ئاگاداری: [ناو،بەرهەمـی چاوگـە]بانگـە شـە؛ ڕاگەیاندن؛ هۆشیاری. (آگهی؛هوشیاری)

ئاگاداری تێلێڤیزیـۆنی. رادیـۆئی. سـینەمـائی: ڕاگەیاندن بـۆ نیشـاندانی چۆنیـەتـی(مـە بـە

ست)یا مەتاع و شتومەک بە خەڵک؛ لە- ڕادیۆ وتێلێڤیزیۆن و سینەمادا. (پیام بازرگانی)

ئاگاداری دیواری: ئاگادارییێک کە لە کووچە و بازاڕ بەدیوارەوە دەچەسپێ.(آگهی دیواری)

ئاگادەر: [ناو،بک]خەبەرگەیێن؛ هۆشیارکەر. (آگاه کننده؛ خبر دهنده)

ئاگاکردن: [چاوگە،ت]وەخەبەرهێنان. پێ ڕا گەیاندن؛ جاڕدان؛ وشیارکردن. (آگاه کردن)

ئاگاڵ: [ناو]ئەگاڵ؛ عەگاڵ. (عگال)

ئاگالەخۆبڕان: [چاوگە،ت] بێهۆشبوون؛ هۆش‌لەسەرپەڕین؛ حەیران‌بوون.(بیهوش- شدن؛حیران‌شدن)

ئاگا لێبوون: [چاوگە،ت](١) هۆش پێوەبوون؛ ژێرچاوەدێری خستن. (نگهبانی)
(٢)خەبەرلێبوون. (آگاهی داشتن)

ئاگا لێ‌هەبوون: [چاوگە،ت](ب) ئاگا لێبوون؛ بەخێو کردن؛ پەروەردە کردن. (سرپرستی کردن. نگهداری کردن)

ئاگایانە: [ئاوەڵناو+بەند]فد: لە ڕووی زانستیەوە؛ شارەزایانە؛ ئاگادارانە؛ بەئانقەست؛ بەدانستە. (از روی آگاهی؛ عمدی)

ئاگایی:[ناو،بەرهەمی‌چاوگە] فد: (١) ئاگاداری؛هۆشیاری. (اطلاع)(٢)[ناو] بەشێ لە ئیدارەی پۆلیس لە ئێران. (اداره آگاهی)

ئاگای لە مەحمووی بێزەواد نییە: بۆ ئینسانی بێ‌خەبەر و گێژ بەکاردێ. (برای انسان بی خبر و نا آگاه گویند)

ئاگایی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە](١) پسپۆڕی لەکارێکدا؛ شارەزایی. (٢) تێگەیشتن؛ زانایی. (٣) خەبەرداری؛ هۆشیاری. (آگاهی)

ئاگرباراندن: [چاوگە،ت] (ب) گوللەباراندن. (گلولەباراندن)

ئاگربارانە: (١) (ب) پشێوی و ئاژاوەیە؛ (هرج و مرج است) (٢) هەوای حەریرە و ئاگر بارانە؛ ناوی گۆرانییێکە. (آهنگی است)

ئاگرباز: [ئاوەڵناو+ناو،بک]یاریکەر بەئاور. (آتش باز)

+ ئاگربڕ: [ناو،ت](١) تەواو کوژاندنەوەی ئاور و ئاور تێدا نەهێشتن. (آتش خاموشکردن)(٢) (ب) کوژانەوەی شەڕ و ئاشووب. (خواباندن آشوب یا سرکوب آشوبگران)

+ ئاگربەر: [چاوگە،ت] (١) ماکی کیمیاوی کە زوو ئاوری تێبەربێت وەک بێنزین. (ماده محترقه) (٢) چیلکە و چەوێڵی وشک کە زوو ئاوری تێبەربێت .(خاشاک خشک(٣)کەسێ‌کە ئاور ڕادە گوێزێ ودەیبا بۆ شوێنێکی تر. (کسیکە آتش میبرد)

ئاگربەرەک: [ناو،ت](١) بلۆق؛ پۆرگ. (تاول) (٢) ئاگربەر. (آمادە آتش گرفتن. محترقە)

ئاگربەس: [ناو]وێستانی‌تەقە و شەڕ.(آتش بس)

ئاگرپارێز: نگابانی ئاور؛ پارێزەری ئاور؛ کەسێ کە ئاگای لە ئاورە. (آتشبان)

ئاگرپەرەستی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]ئاور بە موبارەک زانین و پەرستنی.(آتش پرستی)

ئاگر پێوەنان: (١)[چاوگە،ت] ئاورتێخستن و ئاور دان. (آتش زدن) (٢) داخکردن بە ئاور. (داغ کردن با اتش)

ئاگرتێچوو: [ئاوەڵناو+ ناو،بەر]بێ ئۆقرە. (آتش به جان) (٢) ئاور تێ کەوتوو. (آتـش در چیزی افتادن)

ئاگرتێچوون: [چاوگە،ت]بێ ئۆقرەبـوون؛ (ب) ئیرەیی و حەسادەتکردن. (کنایه از حسادت)

ئاگرخان: [ناو] ئاتەشخان؛ ئاگردانی سەمـاوەر و حەمام؛ توون. (آتشخان)

ئاگرخۆش: [ئاوەڵناو] ماڵخۆش؛ مێهـرە بـان؛ میـوان نـەواز؛ شـیرین‌زمـان؛ ڕووخـۆش؛ گاڵتەچی. (مهمان نواز، شیرین زبان)

+ ئـاگر دان:ئـاگردان: [چاوگــە،ت](١) تەقاندنی چەک؛ ئـاور دان. (شـلیک اسـلحه) (٢)[ناو،ت] مەنقەڵی گەورەی جێگـەی ئـاور. (منقل) (٣)[ناو]کوانوو؛ کوچکئاور. (شومینه) (۴) [چاوگە ،ت]ئاورتێبەردان. (آتش زدن)

ئاگردانگ: [ناو]کوچکئـاور؛ ئـاوردان؛ جێـی ئاور. (آتشدان)

ئاگردوو: [ناو](١) ئاوردوو. (آتش روشن کـن) (٢) دار و چیلکـەی سـووتەمـەنـی ئاوربـەر. (چوب یا اشیاء سوختنی)

ئاگردەمێن: (١)[ناو] دەمەی مسـگەری. (دم مسگری) (٢)[ناو،بک] ئەو کـەسـە کـە ئـەو دەمە دەدەمێنێ. (دمه کار.دمنده بەآتـش) (٣) [ناو،بک]کەسێ کە بە فوو یا داوێنی کراس یا بە هە رشت با لە ئاور دەدا. (کسی در آتـش می دمد)

ئاگرسەندن: [چاوگە،ت]پـەرەسـەنـدنی ئـاور. (آتش گرفتن)

ئاگر ڤەکوژتن: ئاور کوژاندنەوە. (آتش خاموشکردن)

ئاگرڤەکوژێن: [ناو،بک](١) ئەو کـەسـە ئـاور دەکوژێنێتەوە.(آتش‌خاموشکن) (٢)[ناو]کەرە-ستەی ئاگر کوژاندنەوە.(کپسول‌آتشنشانی)

ئاگرڤـەمـر: [نـاو،]ئـاگر کوژێنـەوە. (آتـش-خاموشکن)

ئاگر ڤەمراندن: [چاوگە،ت] ئـاورکوژاندنـەوە. (اتش خاموش کردن)

ئـاگرڤێخ: [ئـاوەڵنـاو+ ناو،بــک] شــوفێر؛ ئاژووتکار. (راننده)

ئاگرڤیخستن: [چاوگە،ت]ئاورکردنەوە؛ ئاگربەردانەوە. (آتش روشن کردن)

ئاگرکردنەوە: [چاوگە،ت] (١) ئاور کردنـەوە؛ ئـاگر ڤێخسـتن. ئاگرهــە ڵــا یسان.(آتش بپاکردن)(٢) (ب) شەڕهەڵایسان. (آشوب بپاکردن)

ئاگرکوژ: [ناو،بک]ئاگرتـەمـرێن؛ ئـاورکوژێن. (آتش خاموش کن)

ئاگرکوژانەوە: [چاوگە،ت] (١) ئاور کوژانەوە. (خـاموش کـردن آتـش) (٢) (ب) شەڕ و گێچەڵ دامرکان. (آرام کردن‌آشوب)

ئاگرکـەوتنـەوە: [چاوگــە،ت] (١)ئاگربــەر بوونەوە. (آتش‌سوزی) (٢) فیتنە بەرپا بـوون. (فتنه بپا شدن)

ئاگرکێش: [ناو،ت]خاکەنـدازی نـاو تـەنـوور؛ مەسێ؛ ئاورکێشی ئاسنگەری. (خاک انداز)

ئاگرگر: [ناو،بەر] (١) ئاورگرتوو. (آتش گرفته) (٢) [ئاوەڵناو،] مرۆڤی زۆر بەهەوەس. (انسان شهوانی)

+ ئاگرگرتن: [چاوگە،ت]ئاورگرتن؛ هەڵبـوون. (ب) تووڕەبوون؛ بێ ئۆقرەبوون. (آتش گرفتن؛

خشمگین شدن)

ئاگرگرووشــک: [نــاو،ت]ئێسـقانی چـەناکـە. (فک)

ئاگرگرە: [ناو]دەستەچیلە؛ ئاگرگیرە؛ پــووش و پڵــاش کــە دەســووتێ و خــەڵــووزی نییــە؛ گرووپفیێکە. (افروزه)

ئاگرگەرم: [ئاوەڵناو]ڕژدبوون لەسەر کارێــک ؛ ژن یا پیـاوی زۆر بــەهــەوەس. (بـا حـرارت؛ شهوانی)

ئاگرگـەش کـەرەوە: [ناو،بـک](١) تاوڵـەمـە. (آتش گردان) (٢) کەسێ‌کە ئاور خۆشدەکـا و دەیگەشێنێتەوە.(کسیکەآتش شعلەورمیکند)

ئاگر گەشەوکەر: > ئاگر گەشکەرەوە.

ئاگر لەماڵا هەڵنەبـوون: (ب) فـەقیـر و بـێ ئەنوا؛ بێ‌خـورد و خـوراکی ئاسـایی. (اجـاق روشن‌نشدن؛کنایە از بی سامانی)

ئاگرلێباراین: [چاوگە،ت](١) تووڕەبوون. (خشمگین‌شدن) (٢) (ب) بەڵا بەسەردا هاتن. (مصیبت و بلا باریدن)

ئاگرلێبوونـــەوە: [چاوگـــە،ت] (١) پریشـــکە هاویشتن. (اخگر پراندن) (٢) (ب) زۆر تـوورە و ڕق هەڵساو. (خیلی خیلی عصبانی)

ئاگرمەلووچک: [ناو]ئایلەمەند؛ خەزایی. (سار ملخ خوار)

ئاگرمەلیچ: [ناو]ڕیشوڵێ؛ گاوانی. (سار)

ئاگرناک: تووڕە. [ئاوەڵناو] (خشمگین)

ئاگرنانەوە: [چاوگە،ت]ئاگرکردنەوە؛ (ب) ئاشووب دروستکردن. (آتش بپاکردن؛ آشوب بپاکردن)

ئاگرواج: [ناو]ئاگردان؛ کوانوو. (اجاق.

شومینه)

+ ئاگرۆک: (١) (ب) مروڤی ئاشووبگێر. (فتنه انگیز) (٢) شەراییێکە لە زەرحات بدا وشـکی- دەکا؛ سەبوون. (باد سبون)

+ ئاگرۆکە: [ناو](١) (ب) ئـاورە؛ زەردەبـرین. (نوعی زخم دسـت وپاوصـورت) (٢) ئـاوری چکۆڵەی منداڵان. (آتش کوچک بچە ها)

ئـاگر وەربـوون: [چاوگـە،ت]ئاگرکـەوتنـەوە؛ سـووتمان؛ ئـاگر کـەوتنـە نـاو شـتێ؛ (ئـاگر لەماڵت وەر بێ.) (آتش روشن کردن. آتـش در چیزی افتادن)

+ ئاگرە: [نـاو] ئاگرۆکـە؛ ئـاورە؛ زەردەبـرین. (زرد زخم)

+ ئاگرە: [نـاو]گیـای سـەرەتـان؛ لـەجنسـی کەڵەیە و درێژ دەبێ و لە گیای‌تـر دەئـاڵێ و وشکی دەکا. (نوعی گیاه انگل)

+ ئاگری: (١) ئاوری؛ ئاورین. (آتشین) (٢) چیـــای ئاغریـــداغ لـــە کوردســـتانی تورکیا.(کـوەآرارات)(٣)مرۆڤـی بـەهـەوەس. (شهوانی)

ئــاگری‌بـــێ‌ئامــان: [نــاو،ت] ئــاورێ کــە بەرهەڵستی نەکرێت؛ (ب) بەڵا و دەردیسەری گەورە. (آتش بی امان)

ئاگریـداغ: تـد؛ فـد: [نـاو] ئـوغری داغ؛ دوو کێوی سـنووری ئێـران وتورکیـا؛ کیـوی دز. (وشە لە تورکییەوە هاتووە.) (آغری داغ)

ئاگری‌قوورەت: [ناو،ت] ئاگری قودرەت؛ (ب) بەڵای خـودایی؛ (ب) شـوبهاندنی پیـاوی زۆر ئازا لە شەڕدا بـۆ گوشـتنی دوژمـن. (بـلای آسمانی)

+ ئاگرین: [ئاوەڵنـاو،ت] ئـاورین؛ ئـاور ئاسا؛ (ب) مرۆڤی زۆر بەکار و ئازا. (آتشین.) (٢) بەڕەنگی ئاور؛ چەکـی‌ئـاگرین؛ فرمێسـک و شێعری ئـاگرین، سـووتێنەر. (آتشـی رنـگ ؛ سوزاننده)

ئاگری‌نەورۆز: [ناو] ئاورێک کە ڕۆژی ئەوەڵی سـاڵ دەکرێتـەوە و نـەرێتێکـی کـۆنی کوردەواریە؛ و لە زەمانی کاوەوە ماوە. (آتـش نوروز)

ئـاگووتی: نـاوی گیانداریکـە کـە لـە ئەمریکای باشوور دەژی بەقەد کـەروێشـکێ دەبێ. (آگوتی)

ئاگۆسـت: فـد؛ انـد؛ فـرد: نـاوی مـانگی هەشتەمی ساڵی زایینی. (آگوست)

ئاگوول:[ناو] فیڵ؛ گزی؛ گزە. (نیرنگ)

ئاگوول‌باز: [ئاوەڵناو] فیڵەباز؛ تەڵەکەباز. (حقـه باز)

ئاگـە: (١) کـاتی تـەنگانـە و سـەختـەتـی نەخۆشی. (شدت مرض) (٢) ئەوی؛ ئەوجـێ؛ ئەوجێگە.(آنجا)

ئاگینجە: [ناو]پۆلیس؛ پاسەبان. (پلیس)

+ئاڵ: [ناو]ڕوخ؛ کن؛ لا؛ ڕەخ؛ پاڵ.

(پیش؛ بغلدست)

+ ئاڵ: [ناو](١) ئاڵا؛ عەلەم؛ پەرچەم؛ درەوش؛ بەندێر؛ بەیرەق؛ بەیراق. (پـرچم) (٢) ڕەنگـی سووری‌ئاچخ. (قرمزخیلی روشن؛ صورتی)

ئاڵئوت: هەرکام لە کەسانی خەڵکی ئاداکانی ئالئوشن لـە ئالاسـکا و زبانیـان کـە نزیکـە بەزبانی ئیسکیمۆکان. (ئالئوت)

+ ئالا: ناوی شاری کـاولبووی مـەمـی ئـالا. (خرابه های شهرمه می ئالا)

+ ئاڵا: [ناو](١) تیپێکی پێشـمەرگـەی ٤٠٠٠ کەسی؛ ئاڵایی؛ بەنـدێر؛ تـاقمی عـەسـکەری عوسمانی کە لە سـێ هـەنـگ پێکهاتبێـت. (یـک تیـپ سـرباز تـرک) (٢) ئاڵـا و واڵـا؛ ڕەنگاوڕەنگ. (رنگارنگ)

ئالاچیق: فد؛تد: [ناو](ف.مشه) هەرزیل؛ کـە- پرۆک؛ لەزاراوەی سۆرانیدا (چارداخ)ی‌پێـدە- لێن.(آلاچیق)

ئاڵا دار: [ناو] پەرچەم هەڵگر. (پرچمدار)

ئالادین: فد: [ناو] عەلادین؛ جۆرێک چرای ئاشپەزی. (علاء الدین)

ئاڵاستن:[چاوگە]لستنەوە؛زبان پیاهێنان .(لیسیدن)

ئالاڤ: [ناو] ئامراز؛ ئاموور ونیر. (وسیله‌خیش)

ئاڵاکەت: [ناو]بژارچن. (بیلچه وجین)

ئاڵـاکەر: [ناو،بک]بژارکەر. (وجین کار)

ئاڵامۆد: [ناو،ت] مۆدی ڕۆژ. (مد روز)

ئاڵامەتاوی: [ئاوەڵناو] هەڵامەتدار. (زکامی)

ئالان: (١) گەرمێن؛گەرمەسێر. (قشلاق) (٢) قەومێکی ئێرانی کە لە قەوقاس دەژیـن. (قـوم ایرانـی سـاکن قفقـاز) (٣)هەریەک لە ئـەنـدامانی ئـەوقـەومـە.(٤) زبانیان. (اعضا و زبان آن قوم)

ئالان: [ناو]شەو چەرە. (شب چره)

+ ئاڵـان: [چاوگـە](١) پێچـان بـە دەوری شتێکا؛ ئاڵۆسکان. (پیچ)

ئاڵانـدن: [چاوگـە،ت] (١) پێچانـدن؛ ئاڵۆسکاندن؛ پێچ پێدان؛ بادانی دوو یا چەند شت بە یەکەوە. (پیچیدن) (٢) هاڵاندن؛ پێچ-

دان؛ بەدەوری شتێکدا پێچاندن.(٣)ئاراستە-کردن؛ تیهەڵکردن؛ بەردێکی تێئاڵاند. (پرت کردن. پیچاندن)(٤) کەنووی هەنگ ئاڵۆزاو گشت خۆیان لە سەر و چاوی من ئاڵاند؛ وروژان. (جمع شدن‌دورچیزی؛مانندحمله دسته‌جمعی‌زنبور)

ئالانن: [چاوگە،ت] ئاڵاندن. (پیچیدن)

ئالاو: [ناو]ئالاڤ؛ ئامراز؛ کەرەستە. (وسایل)

ئاڵاو: [ڕابوردووی ئاڵان](١) تێئاڵاو؛ هاڵاو؛ پێچراو؛ ئاڵۆزکاو. (پیچیده) (٢) هاڵاوی‌ئاگر؛ هورم وگەرمای ئاور. (شراره وگرمای آتش)

ئاڵا و واڵا: [ئاوەڵناو] ئاڵ و واڵا؛ ئاڵاهی؛ ڕەنگاوڕەنگ. (رنگارنگ.)

ئاڵایی: تد: [ناو] دەستەیێک عەسکەر کە پێکهاتبێ لە سێ هەنگ لە ئەرتەشی تورکیا. (تیپ در ارتش ترکیه)

ئالبانیایی: [ئاوەڵناو+ ناو](١)زبانی‌هێند و ئوروپایی‌کە خەڵکی‌ئالبانی‌قسەی-پێدەکەن.(زبان‌آلبانیایی)(٢)خەڵکی‌ئالبانی؛ ئەرنەووت.(آلبانیایی)

ئاڵبردنەوە: [چاوگە،ت]پیرانکردن و لەهۆش چوونی منداڵ. (غش کردن)

ئالبوم: فد؛ فرد؛ اند: [ناو](١) دەفتەرێکی مقەبا بۆ ڕاگرتنی وێنە یا پارەی قەدیمی یا تەمر یا قەوان. (٢) هەر شت لە ناو ئەو دەفتەرەدا ڕابگیرێت. (٣) چەند کاست لە ناو دەفتەرێکی جەعبە ئاسادا؛ (ئالبومی کاسێتی عەزیز شارۆخ) (آلبوم)

ئالبۆیاغ: [ناو،ت]سووراوی ڕوومەتی ژنان.(سرخاب)

+ ئاڵبوونەوە: [چاوگە،ت]چیرپوونەوەی ددان؛ بۆی هەیە هاڵبوونەوە دروستتربێ. (چونکا هاڵ یانی قوڕە)؛ ئاڵبوونەوە: ددان کولبوون بەترشی. (دندان‌کندشدن‌ازترشی)

ئاڵبە: [ناو]ئومێد؛ هیوا. (امید)

ئاڵتاخ: [ناو] ئارتاخ؛ ئەوکەسەیە کە بە نەهێنی شتێ لە جێگاییێک دەردەخا. (کسی که دزدکی چیزی را بیرون آورد)

+ ئاڵتۆ: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] دەنگی زیلی ژنانە لە ئاوازی کۆڕدا. (صدای زیر زنانه در کر)

ئاڵخورمایی: ئاڵی‌تۆخ. (زرشکی)

ئاڵدار: (١) [ئاوەڵناو] ئاڵوودار. (کسی که لوزه دارد) (٢) ئاڵاهەڵگر؛ ئاڵادار. (پرچمدار)

ئاڵدووزکردن:[چاوگە،ت]ئاڵدوزکاری؛ ڕوکێش‌کردنی شتێ بەزێر یا زێو. (آب طلا یا نقره کاری

ئاڵزایمێر:[ناو] نەخۆشینی‌فەراموشی و چکۆڵە بوونەوەی مێشک کە مرۆڤ زیاتر دوای تەمەنی جەحێڵی تووشی‌دە بێ و عیلاجی دژوارە.(آلزایمێر)

ئالفبڕین: [چاوگە،ت]گیا دوورین و کۆکردنەوەی ساقەتی‌گیا و گەنم و جۆ بۆتفاق؛ وەک ئاڵفخستن (جمع آوری علوفه)

ئاڵفجاڕ: [ناو]لەوەڕگە.(چراگاه)

ئالقان: پێوەبوون و گیرخواردن؛ تێئاڵان. (گیر افتادن؛ پیچیدن)

ئالقاندن: [چاوگە،ت]تێک ئالاندن؛ پێوەکردن. (پیچیدن)

+ ئاڵقە: [ناو](١) پەپکە؛ جەغز؛ چەمبەرە؛

قەف؛ چەمەرە؛ پاپۆکە؛ ئاخلە؛ خەلەک. (٢) ئەنگوستیلەی هاوسەرداری. (٣) قولفە؛ بازنە؛ جەغز؛ هەر شت بە وێنەی جەغز چەمابێتەوە. (٤) دەستگرتن بە دەورە؛ کۆڕبەستن لە دەوری شتێ؛ چەمەرە.(حلقه)

ئاڵقەئاخیە: گرێ‌کوێرە؛ بەنی‌تێک‌هاڵاو. (گره کوره)

ئاڵقە ئاڵقە: قولفە قولفە. (حلقه حلقه)

ئاڵقەبەگوش: [ئاوەڵناو،ت] ئاڵقەلەگوێ؛ بەنی؛کۆیلە؛ بەندە؛ بەزێرکردراو. (ب)لە ژێرئەمری کەسێکدا بوون؛ ئامادەی-خزمەت.لەهەوراميدا زۆرباوە.(حلقه‌بەگوش)

ئاڵقەپێکان: [چاوگە،ت] قەفخواردن؛ پاپۆکەخواردن. (چنبره)

ئاڵقەتیژ: [ناو]گیای خوژیلک؛ شیرکتک. (گیاهیست)

ئاڵقەداغ: [ناو،ت]جۆرێک داغ پیانان ودیاری کردنی ئاژڵ. (داغ کردن حیوانات برای نشانه)

ئاڵقەدان: [چاوگە،ت] (١) کۆبوونەوە و بەدەوری شتێکا هاڵان. (٢) پاپۆکەخواردن؛ چەمەرەدان. (حلقه زدن)

ئاڵقەدووگمە: [ناو] کونی جێگای داخستنی دووگمەی لیباس(جاتکمه

ئاڵقەڕیزودوولایی:[ناو،ت] ئاڵقەی سەر زنجیرێکی‌چووکە لە قولفەی دوولایی دەخرێت و دەرکەی پێ دادە خەن. (چفت و بست در)

ئالقین: [چاوگە] (١) ئاویزان؛ دارداکری؛ هەڵواسراو؛ (آویزان) (٢) گاڵتە؛ شۆخی کردن: گاڵتەکردن. (شوخی کردن)

ئاڵکاندن: [چاوگە،ت]ئاڵۆزکردن؛ تێک-هاڵاندن. (درهم پیچیدن)

ئاڵکاو: [ڕابوردووی ئالکان]شێواو؛ شڵەژاو؛ ئاڵۆزبووگ.(پریشان؛ سردرگم.

ئاڵکۆمیتر: [ناو،ت]ئاڵکۆڵ‌پێو؛ کەرەستەی دیاریکردنی ڕادەی ئاڵکۆڵی ناو تراوی ئاڵکۆڵ و ئاوی هەڵمەتکێن. (الکل سنج)

ئالنگار: کۆبوونەوە لە خواردنێک. (جمع شدن دور یک خوراک)

ئاڵۆچنای: [چاوگە،ت]هەڵواسراو؛ دارداکری؛ دالقان. (آویزانْ شده)

ئاڵۆزان: [چاوگە] تێکچوون؛ تێکهاڵان؛ شێوان. (آشوب شدن. سر در گم)

ئاڵۆزکاوی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] پەشێوی؛ شێواوی. (ب) ئاڵۆزان و تێکچوونی دەستوور و یاسای کار. (سر در گمی)

ئاڵۆزی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە](١) شەڕ و پشێوە؛ شێواوی؛ سەردەرگومی و شپرزەیی. (آشوب) (٢)حاڵەتی هەودای تێکهەڵاوبوو.(سردرگم) (٣) ئوقرەلێبڕان و سەرلیشێواوی.(بی‌آرام وقرار)

ئاڵۆشاوی:[ئاوەڵناو؛بەر](١)خارشتداری؛ مرۆڤی خورۆشاوی.(٢) ئاگرگەرم؛ بەخورۆش.(خارشدار)

ئاڵۆشدار: [ئاوەڵناو،ت] بە خوروو؛ خوروودار؛ بەخورۆش.(خارشدار)

ئالوق: [ناو]بادامە؛ لووی لەوزەتەین. (گره لوزه)

ئاڵوگوێز: [ناو،ت]گواستنەوە لێرە بۆ ئەوێ. (جابجایی چیزی)

ئاڵوو: [ناو](١) ئالک؛ ئاڵگ؛ ئاڵنگ. (لوزه) (٢) وەک خڕبوونەوەی بنهەنگڵ بەبۆنەی برینداری پەنجە یا مووچی دەستەوە.(غده)

ئاڵوو بوخارا: [ناو]جۆرێک هەڵووچە. (آلو بخارا)

ئاڵووچ: [ناو]هەڵووچە. (آلوچه)

+ ئاڵوودار: کەسێ کە قورگی پەنمیبێ. (باد کردن لوزه)

ئاڵووز: > ئاڵووس. (غم و اندوه)

ئاڵووس: [ناو] ئاڵووز؛ خەم وکەسەر.(غم- واندوه)

ئاڵووشە: [ناو] ئێسکی لای سەرەوەی شەویلکە. (فک بالا)

ئاڵووکەوتن: [چاوگە،ت]پەنمینی گروفەری- گەروو. (آماس لوزه)

+ ئالوولە: (١)[ناو] کۆڵەکە؛ وێستون؛ هەستوون؛ ئەستوندەک. (ستون)(٢) کۆڵانی تەنگەبەر. (کوچه تنگ)(٣)[ئاوەڵناو] مرۆڤی سووک و چرووک. (آدم بی آبرو)

ئاڵوێنی: [ناو] قەیسی (شڵانە)ی چەقاڵە خۆشە. (زرد آلویی که هسته اش تلخ نباشد)

+ ئاڵەبێژ: [ناوی‌چاوگە](١) دابێژتن بەقوماشیتەنک. (الک کردن با پارچه توری)(٢) زۆر ورد بووو؛ وەک تۆزی ئارد. (مانند گرد آرد)

+ ئاڵەت: [ناو]کەرەستەی تایبەت لە دارتاشی و گەچکاری دیواری ماڵدا. (آلت)

ئاڵەت کاری: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]گەچکاری- دیوار بە(ئاڵەت)، (کەرەستەی تایبەت.) (گچ بری دیوار بوسیله آلت)

ئاڵەتی: (١) شتیئاڵەتلێدراو.(٢) وەک ئاڵەت. (٣) (ب) توورە و قەڵس؛ ئاڵەتی مەزاج. (فلفلی.فلفلی‌مزاج)

ئاڵەدین: [ئاوەڵناو] توورە. (خشمگین)

ئاڵەکۆکەریخنە: [ناو]شەروالێ‌بەکوڵ. (گیاهی است بسیار ملین. پامچال)

ئاڵەکۆکەمشکانە: [ناو]ئاڵەکۆکیێکە دارای بنێکیخڕە و لە مشک دەکا. (پامچال‌پاکوتاه)

ئالەکە: [ناو]نەخۆشینی چاو؛ تەڕاخوم. (تراخم)

ئاڵیاو: ئاڵیاگ؛ ئاڵاو؛ هاڵاو؛ پێچراو. (پیچیده)

ئالیز: [ناو] ئەلیز؛ هەلیز؛ مەشکە. (مشک)

ئالیسک: [ناو] لێسک؛ ئاسنێکیکەوچک- ئاسایتیژە بۆ هەڵکۆڵینیکووپەی تار وکە- وچک.(لیسه)

ئالیسکە: [ناو] زوقم؛ خووس؛ کەڕەسیسە؛ گژنیژە. (بژ)

ئالیشت: [ناو] خوروو؛ ئاڵۆش. (خارش)

ئالیف: فد: [ناو]گیایێکە ڕوەکەی دە گرن و لە وێنەگەریدا کەڵکی هەیە. (آلیف)

ئاڵیقۆق: [ناو]هەڵاکۆک؛ ئاڵەکۆک. (نوعی گیاه خوردنی ملین؛ پامچال)

ئاڵیقوڵینگ: [ناو] ئاڵی پلینگ؛ زیوانخۆرە. (حشره ای است)

ئالییوڕ: [ئاوەڵناو]ئالیگر؛ ئالییەڕ؛ هەوادار؛ لایەنگر. (طرفدار)

ئامات: هاتنت. (آمدنت)

ئامادەکەردەی: [چاوگە،ت]ئامادەکردن؛ سازکردن؛ تەیارکردن (اماده کردن)

ئامارد: (١) قەومێکی کەوْنارا کە لە ڕەخی زەریای خەزەردا نیشتەجێ بوون(بووگن)؛ تەپی مارلیک بەجێماوی شارستانیەتی ئەو قەومەیە. (٢) هەریەلە ئەندامانی ئەو قەومە. (آمارد)

ئاماس:[ناو] فد. پەنمین؛ باکردن؛ ماسین؛ هەڵمسان؛ هەڵماسین. (آماس)

ئاماسان: [چاوگە] هەڵمسان؛ پەنمان. (آماس کردن)

ئاماسیان: [چاوگە،ت] ئاماسان؛ پەنمان؛ هەڵمسان؛ پەنمین؛ هەڵمسین. (آماس و باد کردن)

ئاماسیاو:[رابوردووی ماسین] پەنمیاو؛ ماسیو؛ هەڵمساو؛ پەنمیاگ. (آماس کرده)

+ ئامان: (١) ناوی ژنانە. (نامی زنانه) (٢) فرسەت؛ وشەی پەنا و هێمنی ویستن؛ دەخیل. (مهلت خواستن) (٣) ئامان لە دەس تۆ: هاوار لە دەس تۆ. (امان ازدست تو) (٤) هاتەوە؛ هاتنەوە.(آمد.برگشت)

ئامان ئامان: لە تەنگانە و کەسەردا دەوترێت؛ ئەلئەمان؛ پەنا و هێمنی ویستن. (امان امان)

ئامانگورێ: [ناو]جۆرێکمەقامە.(آهنگی‌است)

ئامان و زامان: [ناو،ت]بەهیچ کلوّجێ؛ بەئامان و زامان داناکەوێ. (به هیچ وجه)

ئامان و شیان: [ناو،ت]هاتن و ڕۆیشتن؛ هاتن وچوون؛ (ب)هاتوچۆ. (آمد و رفت)

ئامانەوە: هاتنەوە؛ زڤرین. (مراجعت)

ئاماو چووەر: [ناو،ت]کەتن؛ وەژوورکەوتن؛ چوونە ناوەوە؛ چوونە ژوورەوە. (داخل شدن)

ئاماوە: هاتەوە. (برگشت)

ئامای‌بەر: دەرکەوتن؛ هاتنەدەر.(بیرون آمدن)

ئاماینە: هاتەوە بۆ سێهەم کەسی مێینەی تاک. (آمده برای سوم‌شخص غایب‌ماده)

ئامبازد: [ناو،ت]ئامباز؛ دەستەویەخە بوون. (حمله)

ئامبایی: [ناو]دۆستایەتی؛ برایەتی؛ هامڕایی؛ هاوشانی. (همراهی؛ دوستی)

+ ئامبوْلانس:[ناو] فد؛ اند؛ فرد: سەیارەی تایبەتی ڕاگوێزانی نەخۆش و برینـدار و مەیت. (آمبولانس)

+ ئامبوولی: فد؛ فرد؛ اند:[ناو]ڕێی‌خوێن لەناو دەمارا گیران،کە بەهۆی دەڵەمە بوونی خوێن بە (هەوا یا گازی نێو دەمار) پێکدێ. (آمبولی)

ئامبوور: [ناو]ئەمبوور؛ ئاموور؛ ئێرقە؛ یارەق؛ باسکێش؛ ئێلەقە؛ ئاقیلە؛ ئارەق؛ ئاکیلە. (بلند ترین چوب خیش)

ئامبێز: [ناو] ئامێز؛ باوەش. (بغل)

ئامپلی فایڕ: اند؛ فد: [ناو]کەرەستەی بە قووەتکردنی هێزی کارەبا. (آمپلی فایر)

ئامپوول: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]شووشەی چکوّلە-ی سەربەستراو،کە تراوی دەرمانی تێدایە یا بە شرینقە دەکرێتە ناو لەش یا دەخورێتەوە.(٢) تێکەڵاوی گەردی دەرمان و ئاوی‌خالیس کە بە شرینقە دەکرێتە ناو لەش. (آمپول)

ئامپوول‌وەشاندن: [چاوگە،ت]دەرزی‌لێدان؛ ئامپوول لێدان. (آمپول زدن)

ئامپوول‌وەشێن: [ناو،بک]تەزریقاتچی؛ دەرزی‌وەشێن؛ کەسێک کە کاری ئامپوول-

وەشاندنە. (آمپول زن)
ئامپوولیخۆراکی: [ناو] ئامپوولیٚکە تایبەتی خواردنەوەیە. (آمپول خوراکی)
ئامپوولیژێرپێست: [ناو] ئامپوولیٚکە لە ژێر پێست دا دەوەشێنرێت. (آمپول زیر پوستی)
ئامپوولینێودەمار: [ناو] ئامپوولی نێورەگ؛ ئامپوولیٚ کە بە شرینقە دەکرێتە نێو وەرید (سووردەمار) کە لە دڵەوە خوێنی تازە دەبا بۆ تەواوی لەش؛ هەروا ئامپوولی ماسولکە.(آمپول وریدی)
ئامپێر: [ناو]یەکەیپێوانی تەزووی کارەبا. (آمپر)
ئامپێرمیتر: فـ؛ انـد: [ناو،ت]ئامپێرپێو؛ کەرەستەی دیاریکردنی ڕادەی زەبر و قووەتی ڕەتبوونی کارەبا لە سیمێکدا. (آمپرمتر)
ئامتا: [ئاوەڵناو] هاوتا؛ هاوشان؛ هاولف. (همتا)
ئامتایی: [ناو] هاوتایی؛ هاوشانی؛ هاوسەنگی؛ بەرانبەری ؛ هاوزۆر و قەوەت. (همتایی)
ئامر: [ناو]فەرماندەر؛ کەسیٚ کە فەرمان دەدا؛ وەک: ئامرهێز. (فرمانده)
ئامرایی: [ناو]هاورێیی؛ هاواڵیەتی.(همراهی)
ئامریکایی: [ناو،ئاوەڵناو] هەرکەس خەڵکی قۆرنەی ئەمریکا یا دەوڵەتی ئەمریکا بیٚ؛ هەر شت گرێدراو بە ئەمریکاوەبیٚ؛ وەک پۆتینی ئەمریکایی. (آمریکایی)
ئامزە: [ناو]دەمنە؛ مۆدنە. (چوب سیگار)
ئامسایی: [ناو] هاوسێیەتی؛ جیناری. (همسایگی)
ئامسەر: [ناو]هاوسەر؛هاوژیانیژن یا مێرد.(همسر)
ئامسیٚ: [ئاوەڵناو]جینار؛ هاوسیٚ؛ دراوسیٚ. (همسایه)
ئامشۆکردن: [چاوگە،ت]ئامووشۆکردن؛ هاتوچۆ کردن. (رفت و آمد کردن)
ئاملکان: داماڵران. (جداشدن، مانند پوست)
ئاملکانن: [چاوگە،ت] داماڵینیهەر شتی وەک کەولیٚ.(پوست کندن)
ئامۆژ: [پێشگر] واتا ئاموز: ئامۆژگاری؛ ئامۆژاری. (آموز)
ئامۆژاری: [ناو،ت] ئامۆژگاری. (نصیحت کردن)
ئامۆژگا: [ناو]فێرگە. (آموزشگاه)
ئامودی: [ناو]دیلان؛ شاییلۆغان؛ هەڵپەڕین. (رقص)
+ ئاموور: [ناو](١) یارەق؛ باسکێش؛ ئاقیلە؛ داری گەورەی نیر و ئاموور؛ ئارەق؛ ئیرقە؛ ئێلەقە؛ ئاکیلە. (چوب بلند خیش) (٢) مووری گەورە؛ لەتی گەورەی کۆتەدار. (قطعه بلند چوب)
ئامووریڕژد: ئامووریٚکە زۆر لە عەرز دەچەقیٚ. (خیشی که زیاد در زمین فرورود)
ئامووریمال: ئاموورێککە کەم لە عەرز بچەقیٚ. (خیشی که کم در زمین فرو رود)
ئامیٚ: (١) کورتکراوەی ئامان . (خلاصه آمان) (٢) هاتن. (آمدن) (٣) هەمیان؛ هەوێن. (مایه ماست و پنیر...) (۴) کورتکراوەی ئامین. (تلخیص آمنه)

ئامیانی حەو مەنجەڵ شیرە: (ب) زۆر فێڵەباز و ئاوانتەچی.(کنایە از حقەباز و پشت هم انداز)

ئامێتەبوون: [چاوگەت]ئاوێتەبوون؛ تێکەڵاو-بوون. (آمیختە شدن)

ئامێتەکردن: [چاوگەت]ئاوێتەکردن؛ تێکڵاوکردن. (مخلوط کردن)

+ ئامێژەن: [ناو] (١)سالاد؛ سالاد؛ سەلاتە؛ زە لاتە. (سالاد)(٢) [ئاوەڵناو] ئامێژە؛هەوێن؛ ئامیان.(مایە)

ئامێژەنکردن: [چاوگەت]تێکڵاو؛ تێکەڵ-کردنی شتێکی باش لە گەڵشتی خراپتر هەر لەو جنسە بۆ چاکتر بوونی.(مخلوط کردن)

ئامین: (١) داوای دوعا قەبوولبوون. (٢) هەریەک لە بەدیهاتوەکانی ئامۆنیاک لە شیمیدا. (٣) ناوە بۆ ژنان؛ کورتکراوەی (ئامینە)یە. (آمین)

ئامێنێ: هاتن؛ بۆ گەلینێرینە .(آمدند،برای-مذکر)

+ ئان: پاشگر بۆ گەل (کۆ بەستن). شاران، بزنان، کێوان؛ لە کورمانجی ژووروودا دەبێتە (ا) سوارا: سواران؛ هەسپا: هەسپان، ئەسب گەل. (پیشوند برای جمع بستن)

ئاناشتایی: [ناو] ناشتایی؛ لەخورێنی؛ بەرقلیان نەخواردویی. (ناشتایی)

ئانام: [ناو] ئەنام؛ ئەندام؛ لەش. (اندام)

ئاناناس: فد؛ فرد؛ اند: [ناو](١) دارێکی گەرمە سێریە. (درختی گرمسیری)(٢) میوەی ئەو دارە،کە دەخورێت. (آناناس)

ئاناهیتا : وشە ئاوێستاییە بە واتای ئیلاهەی ئەوین و باران؛ هەمان ئافرۆدیتی یۆنانییە(٢) پەرەستشگە یێکە لە شاری کەنگاوەر لە ئێران.(آناهیتا خدای عشق و باران؛ معبدیست در کنگاور)

ئاناهید : (١)ناوی ئەستێرە یێکە(نام ستارە-ایست) (٢) بە باوەڕی یارسانەکان ناوی فریشتەی ئاوە (نام فرشتە آب)

ئانتیبیۆتیک: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]دەرمانی نەخۆشینگەلی چڵکی؛ دژی هوورک. (آنتی بیوتیک)

ئانتیتووروس: [ناو]ناوی کۆنینەی وڵاتی هەکارییە. (اسم ایالت حکاری در قدیم)

ئانتیک: فد؛ فرد؛ اند: [ئاوەڵناو+ناو] ئەنتیکە؛ ئەنتیقە. (ب) شتی زۆر چاک و باش و نایاب. (١) شتی کەونارا و دێرینەی زۆر بەقیمەت. (٢) (ب)بەقیمەت. (آنتیک)

ئانتین: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١) ئامێری وەرگرتنی شەپۆلگەلی (فریکانس) ئێلێکترۆمانیەتیک (میغناتیس) وەک ئانتینی رادیۆ و تەلەویزیۆن. (٢) شاخەکگەلی قۆلانچە. (آنتن)

ئانجاخ: [بەند] ئەودەم؛ ئەوجار. (این دفعه)

ئاند: [پاشگر] بۆ کرداری تێپەڕ؛ ئاورەکەی تەمراند؛ دارەکەی سوتاند؛ بەنەکەی قرتاند. (پسوند فاعلی در گذشتە)

+ ئاندانتە: فرد؛ فد: [ناو]زەرب و ریتمی هێواش لە مۆسیقادا لە بەینی ئالێگرتۆ و ئاداجیۆدا. (آندانتە)

+ ئاندۆسکۆپ: فرد، فد: [ناو]کەرەستەی پشکنینی چاڵوچۆڵی دەروونی لەش کە بە

گڵۆپی تایبەت ناوزک وناخی لەش ڕۆشن دەکا و دەیخاتە پێش چاو بە کەڵک وەرگرتن لە دووربین.(جورێک کامێرا). (آندوسکوپ)

ئانژین: فرد، فد: [ناو]نەخۆشینی سووتانەوە و پەنمینی ناودەم و گەرو و هەست بە گوشار و تەنگیی نەفەس کردن، (آنژین)

ئانژین سەدری: فد: [ناو]گیرانی دڵ بۆ ماوەیێکی کەم بە هۆی نەگەیشتنی خوێنەوە بە دڵ. (آنژین صدری)

ئانفلوئانزا: فرد، فد: [ناو] نەخۆشینی چڵکی (عفونی) گیرۆداری ویروسی کە دەبێتە هۆی تەبی زۆر؛ زوکام و سوورەوە بوونی لووت و گەروو و ئێشی لەش. (آنفلوانزا)

ئانفلوئانزای باڵندە: [ناو،ت]نەخۆشینی (گیر و دار) کە مرۆڤ لە مریشک و ئینسانەوە دەیگرێت. (آنفلوانزای مرغی)

ئانفلوئانزای بەرازی: [ناو،ت]نەخۆشینی گیرۆداری (ویرووسی)کەمرۆڤ لەبەراز و ئینسانەوەتووشیدەبێ.(آنفلوآنزای‌خوکی)

ئانک:[ناو] شت؛ چت؛ وانێک؛هین. (شیء)

ئانکوو: یان؛ ئان؛ یانی.(یعنی؛یااینکه)

ئانگ: [ناو] شت؛ چت؛ ئانک. (شی ء)

ئانگرەبوون: [چاوگە،ت] بەگژداچوون؛ دەستەویەخە بوون؛ ئامبازبوون. (عصبانی شدن)

ئانگژابوون: [چاوگە،ت] تووڕبوون؛ بە گژدا چوون. (عصبانی شدن)

ئانگلۆ ساکسۆن: [ناو](١) نیژادی خەڵکی ئینگلیزی کە لە ئانگلەکان و ساکسۆنەکان پێکهاتووە.(٢) جەماوەری ئینگلیزی زبان کە لە بریتانیا و ئامریکا و بەشێ لە کانادا و ئۆستڕالیا دەژین.(آنگلوساکسون)

ئانگلیکان: [ناو] مەزهەبێکە. (آنگلیکان)

ئانگۆ: [بەند] یانی؛ دەنا؛ ئەینا؛ ئیتر؛ ئیدی.(یعنی؛ وگرنە)

ئانگۆر: [ناو] دۆست؛ هاواڵ؛ هاوڕێ.(دوست‌ویار)

ئان‌وئین: [ناو] ناز و نێوناز؛ نازونووز؛ دڵبەری؛ عیشوەگەری. (عشوە. ناز)

ئانۆرین: ناوی ویتامینی ب ١. (آنورین)

ئانوفێل: ناوی مێشوولەی‌ماڵاریا؛مێشوولەیێک کە دەبێتە هۆی نەخۆشینی‌نۆبەتێ.آنوفل)

+ ئانە:(١)[پاشگر] بەناوەوە دەچەسپێ و دە- یانکا بە ئاوەڵناو یان بەند؛ وەک ئەحمەقانە: ئەحمەق ئاسا، و هەروەها، ئاغایانە و مەردانە. (پسوند: مانند) (٢) هەر چەند وەختی تایبەت؛ ساڵانە؛ مانگانە؛ ڕۆژانە. (دورە های زمانی خاص)(٣) پارەدان بابەتی کار یا شوغلێ. شاگردانە؛ جەژنانە؛ مالیکانە.(پول‌دادن‌بابت کار یا مناسبتی)(۴) من؛ ئەمن؛ ئەز. (من)

ئانەت: ناوی جۆرێک گیایە؛ بەری ئەوگیایە. (نام گیاهی‌است وتخم گیاە)

ئانەشا: [جێناو]ئەوەیان. (آن یکی)

ئانەمی: فرد،فد،اند: [ناو] ناوی نەخۆشینی کەم خوێنی، دەستەواژەی پزیشکیە (آنمی)

ئانەنە: هۆئەوەتا؛ ئا هوئەوە. (آن است)

ئانەهێ: (١) دەستوور؛ ئیجازەدان. (دستور) (٢) ودم. (یمن)

ئانیسک:[ناو](١) ئانیشک. (آرنج)(٢)

هـەنیسـک، هـەنیسـکی دوای گریـان. (سکسکه)

ئانیسۆن: [ناو]گیائێکه بەرەکەی ناوی ئاڵـەت یا ئانیسۆنه. (گیاه فلفل سیاه)

+ ئانیشک: [نـاو]ئانیسـک؛ (پشـت ئانیسـک پشت ئەنیشک) هەرەژنی؛ بلەمرگ؛ ئەنیزگ. (آرنج)

+ ئانیشکه: [ناو]پەردەی بەر دەرگای حەسار. (پرده جلوی در حیاط)

ئانین‌جێ: بەجێ‌هێنان.(جاآوردن)

ئـانین‌هــەڤ: [چاوگــە،ت]چــەماندنــەوە و وێکهێنان.(خم کردن و بـه مرسـاندن دوسر چیزی)

ئاو ئاژین کردن: [چاوگە،ت] ئاوبەردانـەوە نـاو زەوی‌وزار. (آب دادن مزرعه)

ئاوئاهەک: فد: [ناو،ت]تراوێکه بۆ له بـه یـن- بردنی مووی‌کەوڵ؛ ئاهەک و ئاو. (آب آهک)

ئاو ئۆکسیژنه: [ناو،ت]تراوێکی بێرەنگه بۆ لـه بەین‌بردنی میکرۆب (هووورک)، دژی چڵکه و بـۆ کـاڵ‌کردنـەوەی ڕەنگـی مـوو بـه کـار دێت.(آب اکسیژنه)

ئاو ئەسید: [ناو،ت] تیژاو (ئەسیدی) تاواوه لـه ئاودا؛ وەک ئاوی باتری سەیاره. (آب اسید)

ئاو ئەنبار: [ناو،ت]عەماری ئاو؛ عەمـاراو. (آب انبار)

ئاوئــەنگــوور: [نــاو،ت] ئــاوی‌تــری؛ (ب) شەراب.(آب‌انگور)

+ ئاوا: (١)[ناو] دەنـگ؛ (خـۆش‌ئـاوا: خـۆش ئاهەنگ: خۆش‌ئاواز). (آوا)(٢) بـیچم؛ شـکڵ؛ (بەوی ئاواهی: بەو جۆره). (شکل)

ئاوات هاتنـەدی: بـه هیـوا گـەیشتن. (آرزو برآورده شدن)

+ ئاواره: (١)[نـاو] گـەوهـەر؛ جـەواهێرێکـه. (گوهر) (٢) [ئاوەڵناو]سـەرگـەردان‌بـوون بـه دوای کارێکـدا؛ (بـۆ گرتنـی پاسـپۆرت دوو مانگـه ئـاوارەم بـه ئیـدارەکانـدا). (آواره)(٣) [ناو]ئافاره؛ گوڵچن؛ کـەسـانێ کـه لـه جـاره گەنمدا گوڵی پەڕیو کـۆ دەکـەنـەوه لـه بـەر ناچاری و فەقیری. (خوشه چین)

+ ئاواز: [ناو](١)بەشێ له مۆسـیقای کـوردی، مەقام.(٢)ئاهەنگ.(٣) دەنگی باڵنده. (آواز)

ئاوازخوێندن: [چاوگە،ت]گۆرانی‌گوتن؛ دەنگ هەڵبڕینی مەل. (آواز خواندن)

ئاوازی‌کوڕ: [ناو،ت] ئاوازێک که چەند کـەس به یەکەوه دەیڵێن. (آواز کر) ئاواسازی: [بـه- رهـەمـی چاوگـە]کـار و ڕەوتـی بـەننـایی؛ مێعماری؛ ماڵ کردنەوه؛ ئاوەدان‌کردن . (خانه سازی)

ئاواڵەکردن: [چاوگە،ت]کردنەوه؛ بازکردنـەوه؛ وەک. دەرگا خسـتنه سـەر پشـت؛ لابردنـی سەری مەنجەڵ و دەفـر؛ سـەربـه تـاڵکردن. (بازکردن؛ خالیکردن)

ئاوان: [ئاوەڵناو] ڕەوشت گەنیـو؛ فیتنـەگـەر؛ فیتنه‌کار؛ ئاشووب‌گێڕ. (فتنه‌گر؛ خرابکار)

ئاواناس: [ناو]کەسێک کـەکـاری ئاواناسـییه، دەنگ‌ناس (آواشناس)

ئاواناسی: [ناو،بـەرهـەمـی‌چاوگـە] زانسـت و عیلمـی فۆنـەتیـک؛ عیلمـی دەنـگ ناسـی (فۆنەتیک)، زانسـتی دەنـگ‌ناسـی لـه هـەر زاراوەییێکدا. (فونتیک)

ئاواندوڵە: [ناو]بەردی گوولاوان؛ چاڵی جێی ئاوی سەر تاشەبەرد؛ دوڵە: سوێنە: دەفری هیرباری جێگای هەویرشێلان؛ دوڵەی پڕ لە ئاوی سەر تاشەبەرد. (جای جمع شدن آب روی تخته سنگ)

ئاوانە: (١) [ناو] نرخی ئاو؛ پووڵی ئاو؛ ئاو بەها. (آب بها) (٢) بەوجۆرە نە؛ بەوشێوە نە. (اینطورنه)

ئاوانیگاری: فد: [ناو،ت] نووسینی وشە گەلی زبانێک بە ئەلفو بێی ئاوایی، (فۆنەتیک) (آوانگاری)

ئاواوی: [ئاوەڵناو] ئاو لێکەوتوی تەڕ. (آلـوده بەآب)

+ ئاوایی: (١) گرێدراو بە دەنگی پیتەکانە-وهریا، لە قسەکردندا؛ فۆنەتیک. (آوایی) (٢) دێ؛ گوند. (آبادی) (٣) ئاوەدانی.(جای-آباد)

ئاوباب: [ناو] هاوباب؛ دوو برا،لە یەک-باوک.(برادر ناتنی ازیک پدر)

ئاوباریکە: [ناو،ت] زنە ئاوی کەم؛ جۆگەی باریک؛ (ب) ڕزق‌وڕۆزی کەم و دایمی وەک: مەعاشی کەمی کارکەناری. (آب باریکه)

+ ئاوبڕ: [ناو] (١) شەلەگە(٢) نووکی تیژی پاکڵەی پرد. (آب بر)

ئاوبڕبوون: [چاوگە،ت] ئاژەڵێک کەتووشی ئازاری ئاو بڕ بوو بێ. (حیوان دچار نوعی مرض شدن)

ئاو بردن: (١) هەر شت کە ئاو دایماڵێ و ببیا. (٢) ئاو بۆ جێگایێک بردن. (آب بردن)

ئاوبوون: [چاوگە،ت] (١) قاڵ بوون؛ تاوانەوەی کانزا و سەهۆڵ و بوونەئاو؛ ئاتیوان. (ذوب شدن یخ)(٢) (ب) شەرمەزاربوون؛ تەریق‌بوون؛ عارەق دەردان لە خەجاڵەتدا. (آب شدن از شرم)

ئاوبەئاو چوون: (١) بۆ تووک لێکردن. (نوعی نفرین) (ب٢) چوونێ کە گەڕانەوەی نەبێ. (رفتن بی مراجعت)

ئاو بە ئاوراکردن: [چاوگە،ت]کوژانەوەی ئاور؛ (ب)تووڕەیی کەسێک بەسەر چوون. خامۆش‌کردنی شەڕ و کێشە. (آب روی آتش ریختن)

ئاو بە ئاو کەوتن: [چاوگە،ت](١) گۆڕینی ئاو و هەوا بە هۆی سەفەرەوە. (تغییر آب و هوا در سفر) (٢ب) نەخۆشی بە هۆی ئاو و هەوا گۆڕینەوە. (دو هوا شدن)

ئاو بەبێژنگ‌کێشان: (ب) کاری بێهوودە کردن. (با الک آب کشیدن، کنایه از کار بیهوده کردن)

ئاوبەدەمە: [ناو]چێشتی قبووڵی کە هێشتا ئاوی نەچنرابێت. (نوعی آش که آبش هنوز بخار نشده باشد)

+ ئاوبەر: [ناو] (١) هەنگی کێوی پاش ئاو خواردنەوە هەڵدەفڕن بۆ سەرشانەی ناو کەندووەکەیان و ڕاوکەران جێگاکەیان بەو چەشنە دەدۆزنەوە. (زنبور سیراب)(٢) [ئاوەڵناو] (ب) چێشتی ئاو بەر و سوێر و ئاوکێش. (خوراک شور)

ئاو بەردان: (١)[چاوگە،ت] گونجە کردنەوە. (راه آب بازکردن)(٢)شێری‌ئاو کردنەوە.آب-بازکردن)

ئاو بەردانەوە: [چاوگە،ت]دووبارە ئاو بەردان؛ ئاو بەرەودان؛ ئاوبەردان و سەرەو خوار ئاو ڕژاندن یا ئاژین کردن. (آب را باز کردن)
ئاو بەرەودان: [چاوگە،ت]ئاو بەردان؛ ئاو بەردانەوە. (آب جاری کردن)
ئاو بەستن: [چاوگە،ت](١) گونجەی ئەستێر ئاخنین. (بستن راه آب استخر)
(٢) شێری ئاو بەستن. (شیر آب رابستن) (٣) ئاو بە سەهۆڵ بوون لە سەرمادا. (یخ بستن آب از سرما)
ئاوبەن: [ناو] (١) دەربیچەی کردنەوە و بەستنی ئاوی ئەستێر؛ گونجە. (دریچە بستن آب استخر) (٢)ئاوبەند؛ ئیسقا. (بندآمدن-میزراه)
+ ئاوبەند: [ناو] ئاوبەن؛ دیواری بەرگری ئاو؛ سەد. (سد)
ئاوبەندی: [ناو](١) گرتنی کون و درز لە لوولە و دەفردا. (٢ب) ئارام کار پێکردنی کەرەستەی سوپاپدار بۆ جێکەوتن و باشتر جووت بوونی سوپاپەکان. (آب بندی)
ئاو بێنەو دەس بشۆرە: (ب) تەواو بوونی ئیش؛ خاتیمەی شت یاکاریّ هاتن؛ هیچی‌تر؛ تەواو. (کنایە ازاتمام کاریا هرچیز)
ئاوپاچ: [ناو،بک+ ناو] ئاو پاش(١)کەسێک-کەئاو پاشی‌دەکا.(٢)کەرەستەی ئاوپاشی (آب پاش)
ئاوپاشی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە](١) ئاودان بە ئاوپاش.(٢) ئاو بە سەر زەوی یا باغچەدا پژاندن. (آبپاشی)
ئاوپرژاندن: [چاوگە،ت] ئاوڕشتن و پرژاندنی ئاو بە سەر شتێکدا.(آب پاشی)
ئاوپرژێن: [ناو+ناو،بک][١)کە سێک کە ئاودەپرژێنیّ یان جێگایێک ئاوپرژێن دەکا.(٢)رە-وتی ئاو بە سەر زەوی یا خۆڵداکردن بۆ ئەوەی لە گسگ داندا تۆز نەکات. (٣)
[ناو]یاری شەڕەئاو. (آب پاشی)
ئاوپرژێنیّ: [ناو]گەمەی شەڕەئاو. (بازی آب پاشیدن روی همدیگر)
ئاوپرژێنی دڵ‌کردن: (ب) زۆر خۆشحاڵ کردن؛ دڵ فێنک کردنەوە نەوە. (کنایە از خیلی شاد کردن)
ئاوپژکێن: [ناو،بک+ ناو] ئاوپرژێن؛ شەڕەئاو؛ ئاو بە یەکداکردن لە سەرچۆم و دەراوان بۆ یاری. (همدیگر را اب پاشی کردن)
ئاوپژگن: [ناو] ئاوپاش. (آب پاش)
+ ئاوپەڕ: [ناو] کاتی شیلە بەستنی دەغڵ. (وقتی غلات شیرە می بندد)
ئاو پەز: [ئاوەڵناو] کوڵاو لە ئاوا. (آب پز)
ئاوپەنگ: < پەنگاو؛ پونگاو. (برگشتن و راکد شدن آب)
ئاو پیادان: [چاوگە،ت]ئاو تێوەردان؛ ئاوکێشانی دەفری شۆراو ؛ بە دوا ئاو شووشتن. (آب کشیدن ظرف، آخرین آب کشی وشستن)
ئاو پیاکردن: [چاوگە،ت] (١) ئاو لە کەسێک پرژاندن؛ (٢) ئاو تێوەردان. (٣)
ئاو بە سەر شتێک دا کردن. (آب ریختن و پاشیدن)
ئاوپیای: [ناو] مەنی؛ ئاوی‌بنیادەم؛ شاوات.(آبمنی)

ئاو تاڵ: (ب) عارەق و شەراب. (آب تلخ)

ئاو تاڵ و سوێڵ: [ناو،ت] ئاوی تاڵ و سوێری خواردوتەوە: (ب) ڕەنج و عەزابی ڕۆژگاری - چەشتوە؛ بە مرۆڤی ئەزموون وەرگرتوو دەڵێن. (سرد و گرم چشیده)

ئاوتراش کردن: [چاوگە،ت]کراندنی هەندێ میوە بۆ هاتنە دەرەوەی ئاو؛ وەک کراندنی ناو لەتی شووتی. (آب تراشی)

ئاوترسی: [ناو]حاڵەتی،لە ئاو ترسان بەهۆی کێشانی بەنگ یا هاریەوە.آبترسی)

ئاو تەڵا: [ناو]ئاوی زێڕ. (آب طلا)

ئاوتێکردن: [چاوگە،ت] (۱) پڕکردنی دەفر لە ئاو. (پرکردنظرفازآب) (۲) ئاو ڕژاندنی کاتی جووت بوون.(آب منی ریختن در جماع)

ئاو تێگەڕیای: [ئاوەڵناو] (۱) ئاو تێگەڕاو؛ ئاو گرتنی دڵی لاوی تازە باڵق؛ ئاو گرتنی میوە، ئاڵوبوڵبوونی میوە. (آبدار شدن)

ئاو تێوەردان: [چاوگە،ت] ئاو پیادان؛ دوا ئاوکێشان پاش شتن. (آب کشیدن)

ئاوجۆسازی: [ناو،ت](۱)کاری دروست کردنی ئاوجۆ. (کار درست کردن آبجو) (۲) کارگای دروستکردنی ئاوجۆ(بیرە). (کارخانە آبجوسازی)

ئاوجە: [ناو] هێوەرژن؛ ئاوجا. (جاری)

ئاوجەڕ: [ناو،ت] نشوستکردنی ئاوی زەریا بە هۆی گەڕانی زەوی بەرانبەر بە مانگ؛ نیشتاو؛ دژی بەرزاو. (جذر)

+ ئاوچاوسەندن: [چاوگە،ت]ئاویچاو سەندن ڕام کردن بە هۆی ترساندنەوە؛ بۆ ڕام کردنی ورچ بە پێدانی خواردنی سوێر و ئاو پێنەدان لاواز و ڕامیان دەکرد.(آب چشم گرفتن)

+ ئاو چنین: (۱) ئاوەچۆڕکردن. (آب گرفتن) (۲) ئاوی پۆڵا گرتن بە گەرمای زۆر بۆ نەرم بوونەوە. (آب کشیدن) (۳) ئاوی میوە گرتن. (آب میوه گرفتن)

ئاوچوون: [ناو](۱) چوونە ئاو؛ قوماشیٚکە بە شۆردن کورت بێتەوە. (آب رفتن) (۲) (ب) لەڕ و لاواز بوون. (لاغر شدن)

ئاوچوونە ژێرپێست: (ب) قەڵەو بوون. جوان بوون. (کنایه از چاق شدن)

ئاوخاکی: [ناو] اند، فد: پاپۆڕێکە لەوشکی و بەحردا کەڵکی لێ وەر دەگیرێت؛ هاوێرکرافت. (هاورکرافت؛ آب خاکی)

+ ئاوخانە: [ناو،ت]کاسەی چکۆلەی ژێر لانکەی منداڵ. (آبریز گاه گهواره)

ئاوخواردن: (۱)[چاوگە،ت] کاری ئاو خواردنەوە. (آب خوردن) (۲) خەرج زۆر هەڵگرتنی کارێک؛ بۆ من زۆر ئاوی خواردەوە: خەرجی زۆر بوو. (گران تمام شد) (۳) زۆر ئاسان ئاسانە وەک ئاویخواردن وایە. (مانند آب خوردن) (۴) ئاوی تایبەت بۆ خواردنەوە؛ شەربەیێک ئاوخواردنم بەپێ. (آب نوشیدنی)

+ ئاوخواردنەوە: (۱)[چاوگە،ت] خواردنەوەی ئاو. (۲) واتای قوول بۆ قسەی ڕەق؛ ئەم قسە زۆر ئاو دەخواتەوە: زۆر بەری درێژە. (۳) ئاسانیی کار (وەک ئاو خواردنەوە ئاسانە). (۴) خەرجی زۆر هەڵگرتن. (آب خوردن)

ئاوخواز: [ئاوەڵناو] (۱) ئاوکێش. (ب)

خواردەمەنی سوێر. (خوردنی آب کش) (٢) شت یا کەسێک، کە پێویستی بە ئاو هەیە؛ توونی؛ تینوو. (تشنه)

ئاوخۆرگە: [ناو،ت] جێگای ئاو خواردنی ئاژاڵ. (آبشخور)

+ ئاوخۆرە: [ناو]ئاسنێکی باریکە لە لە غاودا کە دەچێتە نێو زاری ئەسب؛ دەماری دار. (آبخوره؛ آوند)

ئاوخۆرەی ئاوکێش:[ناو،ت] دەماری دار و گیا کە شیلەی پەروەردە لە گەڵاوە دەبات بۆ ساقەت و ئەندامی دار.(آوند آبی)

ئاوخۆرەی چێوی: [ناو،ت]دەماری دار و گیا کە لە ڕیشەوە ئاو و ماکی پێویست دەگەیە-نێ بە گەڵای دار و گیا. (آوند چوبی)

ئاوخوێ:[ناو] تاواوەیخوێ لە ئاودا.(آبنمک)

+ ئاودار: [ئاوەڵناو+ ناو](١) تەڕ و پڕ لە ئاو(٢) (ب)جەواهێر و تێخی جەوهەرداری خۆشڕەنگ و بە بریقە. (آبدار)

ئاو داخستن: [چاوگە،ت](١) لە شێلەگەوە بەری ئاو بەردان. (٢) ئاو بەردانەوە سەر مەزرا. (هدایت آب به مزرعه)

+ ئاو دادان: ئاو هاتنە دەر لەژێرگۆزە و دەفر؛ ئاو لێتکان؛ ئاو دەڵاندن؛ عەرزی بۆش کە زوو ئاو هەڵدەمژێت.(نشت آب)

ئاوداخانە: [ناو] قاوەخانەیتایبەتی؛ چای خانەیتایبەتی. (آبدارخانه)

ئاودارچی:[ناو]بەرێوەبەری ئاودارخانە. قاوەچی. (آبدارچی)

ئاوداری:[ناو] ئاڤداری؛ حاڵەتی شتی ئاودار. (آبداری)

ئاوداگرتن: [چاوگە،ت]بوون بە ژێر ئاوەوە؛ ئاو بە سەردا کشان؛ ئاوی لافاو هەموو مەزراکەی داگرتووە. (آب همه جا را گرفتن)

+ ئاودان:[چاوگە،ت]بە کەرەستەی کارەبایی و تیژاو زێڕ یا زێو یا هەرچی بە سەرکانزاییک داکێشان. (آبکاری)

+ ئاودانەوە: [چاوگە،ت](١) تێخی سوورەوە بوو خستنە ناو ئاو یاڕۆن بۆ ڕەق بوون.(٢) ڕوکێش‌کردنی کانزا بە زێڕ یا زێو. (آب دادن)

+ئاودانەوە: [چاوگە،ت](١) وەک: ئاو دەردانی ماست؛[٢] ڕەحەتبوون. (آب دادن)

ئاوددان: [ئاوەڵناو] ئاودنان؛ هاوتەمەن. (هم-سن‌وسال)

ئاودل: [ناو] ئەول؛ کورتکراوەی ناوی عەبدوڵا؛ عەودل. (عبدل)

+ ئاودەردان: [چاوگە،ت](١) عارەقە کردن. (عرق کردن) (٢) ئاو هاتنەدەر لە هەر شت بە هۆی گوشین یا گەرمکردن. (آب پس دادن)(٣) ئاوی چاڵ یا حەوز خاڵی-کردن.(تخلیه آب چاه یا حوض)

ئاودەرمانی: [ناو] عیلاجی نەخۆشی بە خواردنەوەی ئاوی زۆر. (آب درمانی)

ئاودەستخانە: [ناو]مستەراح. (مستراح)

ئاودەڵێن: [ئاوەڵناو،ناو] (١) هەر شت کە ئاوی لێ بتکێتە دەرەوە. (هر چیزی کە آب آن نشت کند) (٢) درزی دەفر. (شکاف ظرف)(٣) کونی زۆر وردی دەفر. (سوراخ بسیار کوچک)

ئاودەم: [ناو](١) هاونشین؛ هاودەم؛ دۆست؛

هـاواڵ. (همنشـین و همـدم)(٢) لیـک. (آب دهان)

ئاو دەماندن: ئاو لە زەویە کـە ئـاژین کـە بـا تەواو بیدەمێنێ؛ ئاو مژینی زەوی؛ ئاوچەشتن. (آبیاری کامل.جذب آب)

ئـاودەنگـی: [نـاو،]هـاودەنگـی؛ هـاوبیری؛ دۆستایەتی؛ نزیکی و هاودەمی؛ هاواڵی؛ هـاو قسەیی. (هم دلی. هم آوایی)

ئاو دیان: [ئاوەڵناو] هاوتەمەن. (همسال)

ئاودیدە:(١ب) بار هـاتوو؛ وەک پوڵـا ئاودیـدە بوون. (بـار آمـده)(٢).ئـاو دیـدە: تـەڕبـووگ. (خیس شده)(٣) ئاو لێکەوتوو. (آب پاشیده شده) (۴)[ناو] ئاو چاو؛ ئاوی چاو؛ فرمێسک؛ ئەسرین. (آب دیده)

ئاوڕ: [ناو] ڕوخسار؛ ڕوو. (رخسار)

ئاوڕدانـــەوە: [چاوگـــە،ت]ڕوو تێکـــردن؛ لا لێکردنەوە. (برگشتن و نظاره کـردن) ئـاوڕا: [ناو]هاوڕێ؛ هاوباوەڕ؛ هاوعـەقیـدە؛ هـاوبیر؛ هاومەرام. (همراه؛ همفکر)

ئاوڕایی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]هاوڕایی؛ هاوڕێیی؛ هابیری؛ هاو ئەندێشی. (همراهی و همفکری)

ئاورباران: [ناو،ت](ب) تیر ئەندازی زۆر تونـد. (ب) گەرمای زۆری ڕۆژ. (آتش باران)

ئاورباز: ئاگرباز؛ کەسێک کە بـە ئـاور یـاری دەکا. (آتش باز)

ئاوربڕکردن: [چاوگە،ت]کوژانـەوەی ئـاور بـە تەواوی. (بکلی خاموش کردن آتش)

ئاور بە پشت دەستەوەنان: (ب)تۆبە کردن لە دووپاتکردنەوەی کارێک؛ دەست داخکردن بۆ نەکردنی کارێک. (پشت دست داغ کردن)

ئاور بەردانـەوە: [چاوگـە،ت] ئاگربـەردانـەوە؛ کردنـەوەی ئـاور و ئـاگر تێبـەردان. (روشـن کردن آتش.)

ئاورتێبەربوون: [چاوگە،ت](١) گڕگرتن. (آتش گرفتن) (٢) (ب) ئوقرە لێبڕان. (بی قراری)

ئاورتێبەردان: [چاوگە،ت] گڕتێخستن و ئـاور دان. (آتش زدن)

ئاورچەرخان: [ناو] تاوڵەمە.(آتش‌گردان)

ئاورخان: [ناو]ئاگرخان؛ ئارتوون. (آتشخان)

ئـاوردن: [کـار]هـاوردن؛ هێنـان؛ هـانین. (آوردن)

ئاوردەمێن: [ناو+ ناوی‌بـک] (١) مـەشـکەی مسگەری. (دمـه مسـگری)(٢) ئـاور دەمـێن کەسێک کە بەو مـەشـکە ئـاور دە دەمێنـێ. (کسی که مشک را بکار مـی بـرد) (٣) ئـاور گەشێن. (کسی که آتش را گیرا می کند)

ئاوردەیویاگی: بەجێ‌هێنانەوە؛ بەجێ هاوردن؛ بەجێ هانین. (به جا آوردن)

ئاو ڕژان: (١)ڕژانی‌ئاو. (٢ب)توو تکـان. (آب-ریختن)

ئاو ڕژاندن: [چاوگە،ت](١) بەردانـەوەی ئـاو؛ ئاو فڕێدانی یەکسمی مێ. (آب ریخـتن) (٢) (ب) باو کردنی کارێک: گەورە ئاو دەرێژێ و چکۆلە پای لێدەخات. (مدکردن)

ئاور ژێرکا: [ناو،ت](ب) نەرمەبڕە؛ کـەسـێک کە بە نەهێنی کاری خۆی دەکات. (آب زیـر کاه؛ حیله باز)

ئـاوڕژێن: [ناو،بـک] ئـەوەی کـەئـاو دە-

ڕێژێ.(آبریز)

ئاوڕشانن: [چاوگە،ت]ئاو ڕژاندن. (آب ریختن)

ئاورکردنەوە: [چاوگە،ت](١) ئاور هەڵکردن؛ چێکردن و تەیار کردنی ئاور؛ ئاور ڤێخستن. (آتش افروزی)(٢) (ب) فیتنە و شەڕ هەڵایسان.(فتنه و آشوب بر پا کردن)

ئاورکەوتنەجەستە: [چاوگە،ت] بێئارام و بێئۆقرەبوون؛ حەجمان لێبڕان؛ بێهەدا بوون؛ بێقەراربوون؛ نیگەرانبوون. (آتش به جان افتادن)

ئاورکەوتنەگیان: [چاوگە،ت](ب) حەجمان لێبڕان؛ سرەوت نەمان. (آرام و قرار نداشتن)

ئاورگە: [ناو] جێگای ئاور. (جای آتش)

ئاورگەردان: [ناو] تاوڵەمە؛ تۆڕێکی لە سیم چنراوی ناوچاڵە، دەسکێکی زنجیری هەیە بۆ زوخاڵ گەشاندنەوە. (آتش چرخان)

ئاورگەرم: [ئاوەڵناو] (١) ڕژدبوون لەسەر کارێک. (مصر و مصمم)(٢) مرۆڤی زۆر بەهەوەس. (آتشی مزاج)

ئاورلەچاوبارین: [چاوگە،ت](ب) زۆر تووڕەبوون. (غضبناک شدن)

ئاورلەکای کۆن بەربوون: (ب) مرۆڤی بە ساڵاچوو کە خەریکی دڵداری بێت. (کنایه از عشق پیری)

ئاوڕۆچکە: [ناو] ئاگرۆچکە؛ ئاوری منداڵان. (آتش بچه ها)

ئاوروکە: ئاوری چکۆلە. (آتش کوچک)

ئاوڕووبردن: [چاوگە،ت]ئابڕووبردن؛ ڕیسواکردن؛ ناو بە خراپە زڕاندن؛ سووکایەتی بە سەر هێنان شەقڵی کچێنی بە ناڕەوا شکاندن. (آبرو بردن)

ئاوڕوو چووانـدن: [چاوگە،ت]ئابڕوو بردن. (آبرو بردن)

ئاوڕووچووگ: [ئاوەڵناو]ڕیسوا؛ بەدناو؛ ئابڕووچوو؛ ناو زڕاو؛ ئابڕوو تکاو؛ ئابڕوو نەماگ؛ لەبواری دەستووری زمانەوە [ناوی-بەرکارە] بەڵام بە واتا ئاوەڵناوە. (آبرو رفته)

ئاوڕوودار: [ئاوەڵناو] ئابڕوومەند؛ بەئابڕوو؛ بەحەیا؛ (آبرومند)

ئاوڕووداری: [ناو](١) ئابڕووداری؛ بە ئابڕوویی؛ ژیانی شەرافەتمەندانە و بەسەربەرزی. (٢) (ب) بەرگری لە ئابڕوو چوون؛ قسە خواردنەوە و لای بێگانە نەدرکاندنی هەندێ نهێنی کە بۆی هەیە ببێتە هۆی سەرشۆڕی؛ (ب) بەزڵلە ڕوومەت سوور ڕاگرتن. (آبرو داری)

+ ئاورە: [ناو] (١) ئافەتی هەوربردنی زەرحاتی نۆک. (آفت نخود) (٢) زەردەزەخم؛ زەردە برین. (زرد زخم)

ئاوڕەنگ: [ناو] جۆرێک ڕەنگی وێنەگەری کە بە ئاو دەگیرێتەوە. (آبرنگ)

ئاوڕێژ: [ناو](١)تاڤگە. (آبشار)(٢)[ناو،بک]ئاو ڕێژ، کەسێک کە ئاو دەڕێژێ. (آبریز)

ئاوری ژێرکا: [ناو،ت] (ب) نەرمەبڕە؛ حیلەباز؛ ئەو کەسە بە نەهێنی کاری خۆی دەکا. (آتش زیر کاه؛ آب زیر کاه)

ئاوڕێژگە: [ناو] تاڤگە. (آبشار)

ئاوڕیش‌بوون: (١) دەستەویەخەبوون؛ بەگژ یەکتردا چوون؛ تێک‌گیران. (دعوا و مرافعه-

کردن)(٢) هاوتەمەن بوون (هم سن)

ئاورێشمباف: [ناو،بک] کەسێک کە کاری چنینی قوماشی ئاورێشمە. (ابریشم باف)

ئاورێشمبافی: [چاوگە،ت](١) کاری ئاورێشم باف. (٢)[ناو] کارگای چنینی قوماشی ئاورێشمی. (ابریشم بافی)

ئاورێشمچن: [ناو،بک]گوڵدۆزی بە ئاورێشم دەکا؛ کاری چنین بە ئاورێشم. (ابریشم دوز)

ئاورێشم چنین: [چاوگە،ت]گوڵدۆزی بە ئاورێشم. (ابریشم دوزی)

ئاورێشمی: [ئاوەڵناو] هەورێشمین؛ لە جنسی ئاورێشم. (ابریشمی)

ئاوریل: [ناو] ئاپریل؛ مانگی چوارەمی ساڵی زایینی. (آوریل)

ئاورێیی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] هاورێیی؛برایەتی؛کۆمەک و یاری؛ ئاریکاری؛ یارمەتی. هاومەڕامی. (همراهی)

ئاوزا: (١)هاواڵ؛ هاوتەمەن؛(٢) ئاوزاچاوم: چاوم پڕبوو لە ئاو؛ زا: ڕابووردووی (زایین)ە بە هەموو ماناییکەوە.) زۆنگبوو؛ ئاوی تێزا. (همسن؛ پراشکشدن چشم)

ئاوزاینەچاو: چاو لە ئەسرین پڕبوون ؛ ئاو لە چاوا قەتیس بوون.(جمعشدن اشکدرچشم)

ئاوزاینەدەم: بە هۆی دیتنی خۆراکێکی خۆشەوە؛ ئاو لەزارگەڕان؛ (ب) تامەزرۆ بوون. (دهانآبافتادن)

ئاوزەنگیتەقێن: [بەند،ت](ب) بەخێرایی؛ لە تاودانی وڵاخ و چارەوا؛ چوارناڵ؛ تاودانی ئەسپ؛ ڕکێف کوت. (اشارە بە چهار نعل تاختن)

ئاوزەنگیدار: [ئاوەڵناو] بەپێی ئەو کەسانەدەڵێن کە ژێر پایان چاڵە.(کفپای- کسانیکەگودباشد)

ئاوزەنگیکوت: [بەند،ت] ڕکێفکوت؛ (ب) چوارناڵ و بەغار لێخوڕینی ئەسب. (چهار نعل)

ئاوزەنگیلێدان: [چاوگە،ت] لێخوڕینی وڵاغی بە زین و بەرگ بە ڕکێف تێکوتان. (رکاب زدن)

+ ئاوزیاگ: [ئاوەڵناو] تێگەیشتوو؛ عاقڵ؛ بەئاوەز؛ ژیر. (عاقل)

ئاوزینە: [ناو] ئافزوونە؛ ئاڵقەزوونە. (سگک)

ئاوزینی: [ناو] هاوشانی؛ هاواڵی؛ هاوتەمەنی؛ هاوسەنگی. (هم شان)

+ ئاوس:[ئاوەڵناو]هاوس؛ دووگیان؛ زگپڕ؛ تلدار؛ تۆڵدار؛ بەزگ؛ زگدار؛ بەتێشت. (آبستن)

ئاوساندن: [چاوگە،ت]هەڵمساندن؛ پە نماندن؛ ئەستوور کردن؛ماساندن؛ وەرماندن. (پربادکردن)

ئاوساڵ: تەڕەساڵ. (آبسال)

ئاوسانە: (١)[ناو]ئەوسانە؛ ئەفسانە؛ چیرۆک؛ حەکایەت. (افسانە. قصە)(٢) وەک ئاوس؛ ئاوس ئاسا؛ (بسان آبستن)

ئاو سەرکەفتن: [چاوگە،ت]سەرکەوتنی ئاو؛ ئاو بە سەردا گەڕان و داگرتنی زەوی یا جێگاییک؛ ئاو بە سەر جێگاییکدا کشان.(بالاآمدنآب)

ئاوسەرکەم: [ئاوەڵناو] هەژار؛ دەستکورت؛ فەقیر؛ بێ ئەنوا؛ هەژیر. هاوسەرکەم؛ کەمدەست؛ زار؛ ئاتاج؛ موحتاج؛ کەمتر لە

ماڵەجیران و دراوسێ. (محتاج)
ئاوسێ: [ئاوەڵناو+ ناو]جیران؛ جینار؛ دراوسێ. (همسایه)
ئاوشار: [ناو] تاڤگە. (آبشار)
ئاوشانی: [ناو] هاوکووفی؛ ئاوکووفی؛ هاوشانی؛ هاوسەنگی؛ بەرانبەری. (هم شانی)
ئاوشۆر: [ناو] ئاو شوران؛ ناوی چۆمێ لە کرماشان. (رودخانه آبشوران)
ئاوشە: [ناو] شەونم؛ ئاونگ؛ خوو؛ خوناوە؛ (شبنم)
ئاوفڕێدان:[چاوگە،ت]ئاوفڕێدانی مایین لە وەختی جووت خوازیدا. (ب) وەک جوین بە ئافرەتی سووک دەوترا. (آب ریختن مادیان در حال فحل)
+ ئاوقا: [ناو،] (١) تووش؛ دووچار؛ ئەم نەخۆشینەم ئاوقا بووە. (دامنگیر)(٢) هێرش؛(ڕۆژ باشم ئەکرد لەکولم و لێوی، ئاوقایی دەمم بوو سەبرێ گەستم) «نووری» (حمله)
ئاوقاکردن: [چاوگە،ت](١) ئاراستەکردن؛ بۆخستن؛ بەرد و گوللە و دار تێگرتن. (چیزی را رو به کسی انداختن)(٢) تووشکردن؛ هەڵامەتی گرت، ئاوقای (تووشی) منیشی کرد. (مبتلا کردن)(٣) هاندان بۆ شەڕ یان هێرش پێبردن؛ سەگەکەی ئاوقا کرد. (وادار به حمله)
ئاوقۆرەگرتن: [چاوگە،ت](١) ئاو لە قۆرەگرتن بە گۆشین(گوشین) یا بە ئاو میوە گیری.(آبغوره گرفتن) (٢ب) فرمێسک وەراندن. (اشک ریختن)
ئاوقەد: [ئاوەڵناو] هاوقەد؛ بەقەد؛ هاوئەندازە. (هم قد)
ئاوقەرا: [ئاوەڵناو] بەقەد یەک؛ هاوتا؛ هاوپایە؛ هاوسەنگ؛ هاوشان. (همتا)
+ ئاوکردن: [چاوگە،ت](١) تاواندنەوە؛ قاڵ-کردن؛ ئاتیواندن. (ذوب کردن)(٢) (ب) فرۆشی ماڵی خراپ و لە سەردەست ماو؛ فرۆشتن؛ لەبازاڕ شتەکانم ئاوکرد. (فروختن)
ئاوکردنەژێر: (ب) جێگای کەسێک لێژکردن و بەرە بەرە دەرکردنی لە شوێنێک. (کنایه از بیرون کردن)
ئاوکوڵاتگ: [ناو،ت] ئاوی کوڵاتوو؛ ئاوی‌داخ؛ ئاوێ کە داخ کرابێ. (آب داغ)
ئاوکووف: [ئاوەڵناو] هاوشان؛ هاوتەراز.(هم-شان)
ئاوکە: [ناو]جۆرێک ترێ. (نوعی انگور)
ئاوکێشان: [چاوگە،ت](١) ئاو هەڵگرتن و بردن بۆ شوێنێکی‌تر. (آب از جایی به جایی بردن) (٢) ئاو دزینی برین. (آب آوردن زخم) (٣) ئاوی جێگاییک یا حەوزێک دەردان. (آب حوض یا چاه کشیدن)(۴) ئاو تێوەردان پاش شتن. (آب کشیدن) بەجۆگە یان بۆڕی ئاوکێشان بۆ شوێنێک.(بەوسیلەجوی‌یا لوله آبکشیدن)
+ ئاوکێشی: [ناو؛بەرهەمی‌چاوگە] ئاو تێوە-ردانی پاش شتن. (آبکشی)
ئاوگر: [ناو] (١) جێگەی چاڵ. (جای پست) (٢) زەوینی بەر سێڵاو.(زمین در مسیرسیل) < ئاوگیر
+ ئاوگرتن: [چاوگە،ت](١) کاری ئاوکێشان

له میوه بە گوشین یان ئاو میوەگیری. (آب میوه گرفتن)(٢) ئاڵوبۆڵ بوونی میوه. (میوه نزدیک به رسیدن و آب گرفتن میوه) (٣) (ب) ئەوەڵیلاویەتی و دڵ ئاوگرتن. (کنایه از اوایل جوانی) (٤) گونجەی ئەستێر بەستن له لایەن کەسێکەوه که نۆره ئاویەتی. (بستن آب استخر)(٥) له قەدیمدا پاشەکەوت-کردنیئاو؛ عەمباراو پڕکردن له ئاو. (پرکردن آب انبار)

ئاوگەرم: (١) گراو؛ کانیاویگەرم.(چشمه آب گرم) (٢)ئاوی داغ و کوڵاتوو.(آب داغ)

ئاوگەرمکەر: [ناو،بک] ئەوەی ئاوگەرم دەکا؛ کەرەستەی گەرم کردنی ئاو؛ دێئۆتێرم. (آب گرمکن)

ئاوگەز: [ناو،ت] چرزانی تەرەکاڵ له باردا. (زده دار و خراب شدن میوه)

ئاوگەڵە: ئاژاڵێ که بچێته ناو هەر مێگەلێک، هەست به نامۆیی نەکات. (بزوگوسفندیکه داخل هرگله ای بشود ئاوگەڵی ئازاد: [ناو] ئەو بەحرانه که له ژێر باندۆری دەسەڵاتی دەوڵەتگەلێکی تایبەتدان. (آبهای آزاد)

ئاولک:[ناو] تۆقڵەی ناو دەست و پێ به هۆی کاری زۆرپێکردن. (تاول)

ئاو لووت: [ناو،ت]ئاوی کەپۆ؛ئاوی لووت. (آبدماغ)

ئاو لەئاشیدوژمنکردن:(ب) به سوودی دوژمن کارکردن.(به سود دشمن کارکردن)

ئاو لەئاشیکەسێککردن: (ب) کۆمەک پێکردن؛ کردنیکارێک که بەرژەوەندیی کەسێکیتری تێدابێ.آب‌به‌آسیاب‌کسی‌ریختن)

ئاو له ئاوانداکوتان:(ب)کاری بێسوودکردن؛ (آب درهاون کوبیدن)

ئاو لەئاوەڕۆ دەرکردن: (١) (ب) زۆر بێ حەیایی‌کردن. (بی حیایی)(٢) له حەد بەدەر؛ له سنووری شەرم و حەیا دەرچوون. (از حد گذشتن)

ئاو له بەر ڕۆیشتن: (١) ئاو لێچوون؛ ئاو دە-ڵاندن. (نشت) (٢) سەرڕێژیئەستێری لیپاولیپ پڕ له ئاو. (سر ریز)

ئاو لەجێماڵدەرهێنان: (ب) ماڵی کەسێ خاپوورکردن؛ بەڵای زۆر بەسەر هێنان؛ نابووت‌کردن (ئاو له جێماڵ نان). (خانه کسی را ویران کردن)

ئاو له چاوانه لێلبوون: ئاو له سەر چاوەلێڵ-بوون؛ (١) (ب) نالەباری کارێک له بنەڕەتدا. (٢) (ب) سەرچاوه و ئەساسی کارێک له لایەن گەورەترین مەقامەوه گەندەڵ-بوون.(آب از چشمه گل آلود بودن)

ئاو له دەس نەتکان: (ب) کاری مرۆڤی ڕژد و خەسیس. (خسیس)

ئاوڵەڕوو: [ئاوەڵناو] گڕوێ؛ کەسێک که دەموچاوی چاڵوچۆڵی هاوڵەی پێوه دیاره. (آبله رو)

ئاوڵەفەرەنگی: [ناو]دوا پلەی نەخۆشینی هاڵە، سفلیس. (سفلیس)

ئاوڵه مورغان: [ناو] نەخۆشینی دەرکردنی زیپکەی سوور سوور؛ وشەیێکی فارسییه و هەر بەو ناوەیش له کوردی دا دەوترێت. (آبله مرغان)

ئاوڵەکوتان: [چاوگ،ت]سێرۆمی هاوڵه له

سەرپێست دانان و دەرزی ئاژن کردن وکراندنی بە نەشتەر بۆ بەرگری لە هاوڵە. (آبلەکوبی)

ئاو لە کونە مێرولە کردن: (ب) هەژاندنی جەماوەر و پشێوە دروست کردن؛ وەک چیلکە لە کونی هەنگەژاڵە رۆکردن. (شوراندن مردم)

ئاوڵەگایانە: [ناو] خورۆکەی گا؛ هاوڵەیێک کە لە سەرگوانی مانگا پەیدا دەبێ. (آبلە گاوی)

ئاو لەگیلفان (گیرفان) وەردان:(ب) گیلفان خاڵیکردن و پارە تیا نەهێشتن. (کنایە از جیب خالی کردن)

ئاو لەلچ هاتنە خوار: (١) لیک چاندن. (٢) (ب) زۆر بەتامەزرۆ و بەهەوەس کەوتن بۆ خواردەمەنییێک. (آب از لب سرازیر شدن)

ئاو لەمشتنەتکان: (ب) رژدی؛ چکووسی؛ خەسیسی؛ دەستقووچاوی؛ چاوچنۆکی. (کنایە از خسیس)

ئاولێل کردن: [چاوگە،ت](ب) ئاژاوە دروستکردن. (آب را گل آلود کردن)

ئاولێل نەکردن: [چاوگە،ت] (ب) ئەرخەیان بوون و جێی باوەڕ؛ بەیەقین؛ ئەوندە پیاوی چاکە ئاولێل ناکات. (کنایە از جای اعتماد واطمینان)

ئاولیمۆ: [ناو] ئاوی لیمۆ؛ (ب) ئاوی لیمۆترش. (آبلیمو)

ئاومژین: [چاوگە،ت]ئاو هەڵمژین؛ کوتاڵ ئاو هەڵدەمژێ؛ زەوی ئاوی هەڵمژی؛ ئاوی ئەو هەنارە بمژە. (جذب آب؛ پارچە یازمین کە آب جذب کند)

+ ئاومل: [ئاوەڵناو] هاوجووت؛ لفی گاجووت؛ هاونیر؛ وەک دوو ئەسپی دروشکە.(جفت حیوان برای کشیدن ارابە و درشکە)

ئاومیوە:< ئاوی میوە.

ئاومیوەگر: [ناو،بک و ناو] (١) کاری کەسێک کەئاوی میوە دەگرێت.(٢)[ناو] کەرەستەی ئاوی میوە گرتن.(آب میوە گیر)

ئاونگ و دەستە: [ناو] ئاوان و دەستە؛کەرەستەی کوتان و وردکردن. (هاون و دستە)

ئاونگە: [ناو] (١) ئاونگ؛ شەونم. (شبنم) (٢) ئاونگی ژێر دەستە بۆ کوتانی شتی ئاشپەزخانە(مدبەق). (هاون)

ئاونگی: [ناو] (١) ئاونگ؛ تریتۆپیگ؛ مێلاق. (انگورآویزان‌شدەباطناب) (٢) شەونم. (شبنم)

ئاونوما: [ناو،ت] (١) تاڤگەی دەستکرد. (آب نما) (٢) چاوانەی کارێز. (دهانە کاریز)

ئاونەبات: [ناو،] شەکروکە؛ جۆرێک نوقوڵ. (آبنبات)

ئاونەباتچێوی: [ناو،ت] ئاونەباتێ کە کلکێکی چووکەی چێوی پێوەیە و منداڵ دەی مژن. مژمژۆکە. (آب نبات چوبی)

ئاونەباتی ترش‌وشیرین: [ناو،ت] ئاونەباتی مەیخۆش؛ ئاونەباتێ‌کەهەندێ ماکی ترشی لێدراوە.(آب نبات میخوش)

ئاو نەباتی کێشدار: [ناو،ت] ئاونەباتێک کە بەددان دا دەچەسپێ و کێشی دێ. (آب نبات کشی)

ئاو نەچوونەناوجوگەیێک: (ب) ناسازگاری؛ پێک نەهاتن. (آب توی یک جوی نرفتن. کنایە از عدم توافق)

ئاونەدیدە: [ناو] شتێ کەئاوی لێنەکەوتبێت؛ ئاهەکیئاو نەدیدە؛ قوماشیئاونە دیدە؛ ئاو نەدیتوو؛ ئاو لێنەکەوتوو. (آب ندیده)

ئاو وئاڵف: [ناو،ت] (١) (ب) ڕۆزی و نیعمەت؛ ماڵ و دارایی. (روزی)(٢) ئاو و گیا. (آب و گیاه)

ئاو وخاک: [ناو،ت] سەرزەمین؛ (ب) وەتەن؛ نیشتمان. (آب و خاک)

ئاووڕەنگ: [ناو،ت] (ب) دیمەنی جوانی تەڕ و تازەی ڕوخسار. (آب و رنگ)

ئاووش: [ناو] باوەش؛ ئامێز. (آغوش)

+ ئاووگڵ: [ناو،ت] (١)حەری و قوڕ. (گل و شل) (٢) (ب) کورەکان لە ئاو وگڵ دەرهاتوون و گەورەبوون(بووگن) و لە خەم ڕەخسیون. (بزرگ شدن بچه)(٣) نەسەق، من لەم شارە حەقی ئاو وگڵم هەیە. (حق آب و گل داشتن) (۴) جێگەی مردن و ناشتن و خاک بەقسمەتبوون، ئاو و گل هەڵیگرتم هێنامی بۆ ئێرە. (خاک‌قسمت شدن)

ئاوهاوێژ: [ناو،بک] فوارە؛ ئاوهۆڕشان. (فواره)

ئاوەچۆڕ: [ناو،ت](١) چۆڕاندنی ئاو لە شتی تەڕ تا دوا دڵۆپ. (٢) تکان و تەواو بوونی ئاوی شتی تەڕ.(آب چلاندن)

ئاوەچۆڕبوون:[چاوگە،ت] چۆڕایی هاتن؛ دوا دڵۆپ تکانی ئاوی شتی تەڕ. (ریختن آخرین- قطره آب از چیز تر)

ئاوەچۆڕکردن: [چاوگە،ت]ئاو چنین وچۆڕایی پێ هێنانی ئاو لە شتی تەڕ بە هەڵواسین یا گووشین. (آب گرفتن)

ئاوەچەما: [ناو] ئاوی چاو؛ فرمێسک؛ ڕوندک؛ ئەسرین. (آب چشم)

+ ئاوەخانە: [ناو] ئاوخانە؛ دەفرێکی بچوک بە بن بێشکەی منداڵەوە بۆ تێچوونی میزی منداڵ. (جای پیش آب بچه در گهواره)

ئاوەدانکەر: [ناو،بک] ئاڤاکەر؛ کەسێ کە کاری ئاوەدان کردنە. (آبادگر)

ئاوەر: (١) هاوەر؛ [پاشگر] ناوئاوەر: دارای ناو؛ جەنگاوەر: شەڕانی؛ دڵاوەر: پڕدڵ؛ (پسوند آور)(٢) کەسێک کە دەهێنێ؛(نان ئاوەر: نان- هاوەر؛نان‌هێنەر) (آورنده)

+ ئاوەڕۆ: [ناو،ت] بەرزترین جێگەی کێو و تەپۆڵک کە ئاوی باران نیوەی بەو لاو نیوەی بەم لادا بێتەخوار؛ سەرووی دیرەگ. (خط الراس)(٢) لێژایی سەربان ڕوو بە پلووسک. (آبریز)(٣) جێگای دامەزراندنی پلووسک. (آبریز) (۴) گونجەی ڕێگای ئاو پیا ڕۆیشتن لە حەوز یا ئەستێردا. (آبراهه)

ئاوەڕۆگە: [ناو] ئاوەڕۆ. (آبراهه)

ئاوەژووکردنەوە: [چاوگە،ت] هەڵگێڕانەوە. سەرەو نخوون کردنەوە.(برگرداندن و پشت‌و روکردن

ئاوەژی: [ئاوەڵناو] گیانداری ئاوی. (آبزی)

ئاوەستێ: [ناو] مووچێچی قوڵی کراس؛ جۆرێک سۆرانی؛ مەچەکپێچ؛ ئەنگوچک؛ فەقێیانە. (دنباله آستین)

+ ئاوە سوو: [ئاوەڵناو،بەر] (١) ئاوەسوود؛ جلکێ کە لە ئاودا سووابێ واتا زۆرمابێتەوە؛ چڵک مەردە(مرده). (چرکی که جذب شده) (٢) (ب) ڕوو داماڵاو. (بی حیا)

+ ئاوەشکێنە: [ناو] شێلەگە.(جای‌تغییر مسیر

آب)

+ ئاوەشی: [ناو] بارێزە؛ میوەی لە دار کەوتوو (وەریو). (میوه نارس از درخت افتاده)

+ ئاوە کولْ: [ناو] (ب) ناخۆشی؛ بێدەرەتانی؛ لێقەوماوی؛ ڕۆژەڕەشی.(سیه روزی)

ئاوەکیبوون: < ئاوەکی کەوتن

ئـاوەکـی کـەوتـن: [چاوگـە،ت]ئـاوارە و سـەرگـەردانبـوون لـە غوربـەت. (آواره در غربت)

ئاوەگل: [ناو] گڵاو؛ پیس؛ سپڵۆت. (نجس)

ئاوەگلکردن: [چاوگە،ت]حەوت ئاو(حەوتـاو) کردنی شتی گڵاو بە گڵەسوورە و ئاو؛ حـەوت ئاوکردن. (نجسی درکردن)

ئاوەگـی: [نـاو] ئـاوایی؛ دێ؛ گونـد. (آبـادی. قریه)

+ ئاوەل: [ناو]ئەو گیایە پێش بەهـار لـە دەم جۆگەدەڕوێ. (اولین رویش گیـاه لـب جـوی آب در بهار)

ئاوەڵچنە: [ناو،بک] ئـاو هـەڵچنـە؛ کاغـەزی جەوهەرکێش.(جوهر خشک کن)

ئاوەڵدووانە: [ئاوەڵناو] لفەدووانە. (دوقلو)

ئـاوەڵکـار: بـەنـد، (لـەزانسـتـی دەسـتووری زباندا).(قید)

ئـاوەڵمنـدالْ: [نـاو] پـەڕەولْ؛ پـزدان. (پـرده پوشش جنین هنگام تولد؛ جفت)

ئاوەنـد: [نـاو](١)ئـاوەنـگ؛ ئاونـگ؛ بـەنـد و ڕێسمانی مێلاق.(آونگ)(٢)بەڵگە و بورهـان؛ حەجەت. (دلیل؛برهان) (٣) دوو جۆر ڕەگە لە ساقەتی ڕووەکدا.(آوند)

ئـاوەنـدیئـاوکێش: [نـاو،ت] ئـاوخورەی ئاوکێش، لوولەیێکی باریکەلەئـەنـدامی گیـا و داردا کەشیرەیپەروەردە لە گەڵـاوە دەبـا بـۆ ئەندامگەلی ڕووەک.(آوندآبکش)

ئاوەندیچێوی:[ناو،ت] ناونێرک، لوولەی باریکیناو ئـەنـدامی ڕووەک کـە ماکگـەلـی پێویستی ژیان لە ڕیشەوە دەگەیێنێتـە گـە- ڵایڕووەک. (آوندچوبی)

ئاوەن و دەستە: [ناو]کەرەستەی کوتانی شتی پێویستی ئاشپەزخانە. (هاون و دسته)

ئاوەن و ڕەوەن: [ناو،ت] هـاتوچۆی زۆر؛ (ب) ماڵێ کە میوانی زۆری بۆ بـێ. (آمـد و رفـت زیاد)

ئاوەنووس: [ناو] داری ئابنووس. (آبنوس)

ئاوەنە: [ناو] ئاوێنە؛ قودیک. (آئینه؛جام)

+ ئاوەنیا: [ناو]کـوڕی هاوسـەر لـە مێـردی پێشووی. (پسرهمسر از شوهر قبلی)

ئاو هۆرشان: [ناو] ئاو هاوێژ؛ فووارە. (فواره)

ئاو هەڵچن: [ناو،بک] ئاو چن؛ وشککەرەوە؛ ئاو هەڵمژ. (خشک کن)

ئاو هەڵگوێزان: [چاوگە،ت](١) ئاو لـە حـەوز یان بیر دەرهێنان. (٢) ئاولە دەفریا هەر شـت هەڵێنجان. (آب کشیدن)

ئاویـاری بـارانی: [نـاو] ئاوداشـتن بـە لوولـە (بۆڕی) و پرشاندنی بە تەوژم بە سەر مەزرا دا بە شێوەی باران. (آبیاری بارانی)

ئاویاری دڵۆپەیی: [ناو،ت] ئاوکردنە بـن هـەر دار و بنچکێک بە بۆڕیو لوولـە بـە شـێوەی دڵۆپە. (آبیاری قطره ای)

ئـاویبـاتری: [نـاو،ت]تـراوی تیـژاوی سـولفوریک. ئیلیکترۆلیتـی بـاتری تـەڕ. (آب

باطری)

ئاوی بێ‌لەغاو خواردنەوە: (ب) بار هـاتن بـە مەیلی خۆ؛ کەسێک کە سەرگری و بەرگری لێنەکرابێت.(کنایە،زندگی‌بدون سختگیری)

ئاوی‌پاک: [ناو،ت] ئاوێک کـە شـتی پیسی تیدا نەبێت؛ ئاوی‌پاکی بە دەسـتداکردن: (ب) هومێد لەکەسێک برِین. (آب پاک)

ئاوی‌پاکی: (١) دوا هەمین ئاوی ئاو تێوەردان و ئاوکێشانی شـتی شـۆراو. (٢) ئـاوی پـاکی کردبـە دەسـتیدا (ب) ئـەرخـەیـانی کـرد و یەکجاری ناهومێدی کرد؛ (آب پاکی)

ئـاوی پـرِژ: [نـاو]تاڤگـە؛ سـوولاڤ؛(سـوو تورکییە واتا: ئاو. (آبشار)

ئاویی پیرۆزەیی: [ناو،ت] لـە تێکـەل‌کردنـی رەنگی شینی زۆر ئـاخچ و سـەوزی ئـاخچ و سپی، یان لە سـپی و شـین و زەرد پێکـدێ. (آبی فیروزه ای)

ئاوی‌تاچنۆ: ئاو دەدەڵێنی.(آب‌نشت میکند)

ئاوی‌تـاڵ: [نـاو،ت] ئـاوێ‌کـە تـاڵ بـێ؛ (ب) شەراب و عارەق. (آب تلخ)

ئاوی تـاڵ‌و سـوێر خواردنـەوە: (ب) رەنـج و عــەزاب کێشــان؛ تــاڵی و سـوێری ژیـان چەشتن.(رنج وعذاب کشیدن)

ئـاوێتن‌سـەر: [چاوگـە،ت] بـەسـەرهێـنـان؛ بەسەردا سەپاندن؛ بـەسـەردا سـاخ‌کردنـەوە. (بسر آوردن)

ئاوی‌تۆبە: [ناو،ت]ئاوێ کە بەنیەتی تۆبـە بـە سەردا دەکرێت؛ بۆ ژنی خراپەکار کە تۆبە بکا دەگوترێت(لە هەندێ مەزهەبدا). (آب توبه)

+ ئاویتـە: (١) ئاوێتـە؛ ئامێتـە؛ تێکـەڵـاو. (آمیختە) (٢)نـاڵین؛ فـەغـان؛ کـالین؛(نالـه و فغان)(٣)مەساسەی پاش‌نەقیزەی شـێف بـر ین. بیلچه‌کوچک‌انتهای‌چوبدست‌شخم‌زنی)

ئاوی‌تەبەرِوک: [ناو،ت]ئاوێ کە لە سەر پیـر و چاکەوە هاتبێت. (آب تبرک)

ئـاوی‌تـەڵـا: [نـاو،ت]ئـاوی‌زێر؛داپۆشـینی کانزایێک بە تەڵا، بە تەواوەی تەڵا لە تیـژاودا و کەڵک وەرگرتن لە کارەبا. (آب طلا)

ئاوی‌چاوگرتن: [چاوگە،ت](١) (ب) ترساندن. (زهـر چشـم یـا نسـق گـرفتن)(٢) ورچ بـە منداڵی(پاکۆڵی) بـەپێـدانی خـۆراکی سـویر و ئـاوکێش و تـونی راکرتنـی، ئـاوی چـاوی دەچنرا و رام دەبوو. (آب چشم گرفتن)

ئاوی‌چڵاو: [ناو،ت]ئـاوی وشـکەپڵـاو؛ ئـاوی-برنجی نیوەکول‌کە بە سەلەدا دەکرێ بۆ چڵاو یا پڵاو. (آب چلو)

ئاوی‌چێشت: [ناو،ت]بەشـی تـراوی چێشـت؛ ئاوی خۆرشت. (آب آبگوشت و خورش)

ئـاوی چێشـت زیـادکردن: (ب)تـەعـارفی (خوڵکی)خۆماڵیانە؛ نەهار وەرە بۆ ماڵی ئێمـە ئـاوی ئاوگۆشـتەکـە زیـاد دەکـەیـن. (آب آبگوشت را زیاد کردن)

ئاوی‌حەوزکێشی: (١) کاری‌کەسێک‌کە ئاوی حـەوز دەر دەدا.(٢) کـاری دەردانـی ئـاوی حەوز.(آبحوضی؛ آب حوض کشی)

ئاوی‌حەیات: [ناو،ت]ئاوی ژیان؛ (ئەفسانەی ژیانی ئەبەدی) (ب) عـارەق و شـەراب. (آب حیات)

ئاوی خالیس: [ناو،ت](١) هەڵماو؛ ئـاوێ کـە لـە هـەڵمـی ئـاو بـە دڵـۆپ گیرابـێ؛ ئـاوی

هەڵمەتکێن. (آب مقطر)(٢) ئـاوی بـاران و بەفر، ئاوێ کە هیچ شتێکی تێدا نەتوابێتـەوە. (آب برف تمیز)

ئاویخواردن:ئاویتایبەت بۆ خواردنـەوە؛ (ب) ئاسانی کار. (آب خوردن)

ئاویخۆشلەگەرونەچوونـەخـوار:(ب) دائیمـە لەرەنج و عەزابدابوون؛ ئاسایش و ئاسوودەیی بە خـۆوە نـەدیـن.(آبخـوش از گلـو پـائین نرفتن)

ئـاوی دەریـا بـەخشـین: (ب) تـەعـاروف (خوڵک) بە سـەر ئـاوی حـەمامـەوەکـردن؛ شتێکە ماڵی غەیر بێت و ببـەخشـرێت. (آب دریا بخشیدن)

ئاویر: [ناو] ئاور؛ ئاگر؛ ئاهیر. (آتش)

ئاویرگا: [ناو] جێی ئاگر؛ ئاتەشگا. (جای آتش؛ آتشگاه)

ئاویرەوان: [ناو،ت]ئاوێ کە لە رۆیشـتندابێ وەک ئاویچۆم یا جۆگە؛ (ب) بێگرێوگـۆڵ (دەرسەکەم وەک ئاوی رەوان لـە بـەرە)(آب جاری؛درس‌را روان‌بودن)

ئاوی زار: [ناو،ت] ئاقدم؛ رینگاوی دەم؛ لیک؛ ئاقدەلیک. (آب دهن)

ئـاوێزانبـوون: [چاوگـە،ت](١)شـۆڕبوون؛ حاڵەتی شۆڕ بوونەوە؛ هەڵواسران؛ دارداکـری. (آویزان بودن) (٢) رووبەروو راوەستان و لە - ئامێز گرتن (وەرگەرێ ئاوێزانتبم)«فۆلکلۆر» (مقابل‌شدن ودرآغوش گرفتن)

ئاوێژتن: [چاوگە]هاوێژتن؛ هاڤێتن؛ تێگـرتن؛ خستن؛ فرێدان؛ پەرتکردن. (انداختن)

+ ئاوێژە: [ناو]ئاڤێژە؛ دەنگدانەوەو گەرانەوەی دەنگ؛ گەرانەوەی تیشک. (انعکاس)

+ ئاوێژە: [نـاو](١) جۆرێـک تـرۆزی (نـوعی خیار چنبر) (٢) ئاوەنیا .بـەراو.رەپسـتە.(زمـین آبی)

ئاوێژیار: [ناو،بک]هاوێژ؛ هاوێژەر؛ ئەو کەسە- یە کە فرێدەدا و تێهەڵدەکا. (کسی کە مـی اندازد)

ئاوی ژێرزەمینی: ئـاوێکـە لـە ژێـر تـوێژی زەویدا قەتیس مابێ. (آب زیر زمینی)

ئاوی سارد بەسەرداکردن: (ب) واق ورمـان؛ داچڵەکان. لەو خەبەرە وەک ئاوی ساردم بە- سەردا بکەن واو لێهات. (آب سرد روی سر کسی ریختن)

ئاویسپی: [ناو] ئـاویمـرواری؛ ماشـاو. (آب مروارید)

ئاویسووک: [ناو]ئاوی خۆشنۆش، ئاوێک کـە خـوێ و مـاکی کـانزایی کـەم- تێدابێت. (آب سبک)

ئاویسوێر: [ناو]ئاوی خوێ تێکراو. (آب شور)

ئاویسەنگین: [ناو](١) ئاوی خەنیکراو (پیتێندراو) بە دۆتریۆم بۆ بەکارهێنان لەرێئاکتۆری ئەتۆمیدا.(٢)ئـاوێکـە خـوێی- کانزایی زۆربێ. (آب سنگین)

ئاویسیا: [ناو] ئاویرەش؛ نەخۆشینی سـفت بوونی ئاوی ناو گـۆیچاو کە هاورێیە لەگەڵ ئێشی زۆردا. (آب سیاه)

ئاویش: [ناو] دەرمان؛ دەوا. (دوا)

ئاویشیرین: (١) شەکراو؛ شەربـەت.(٢) (ب) ئاوێ کە وەک ئاویدەریا سوێر نـەبێـت. (٣) ئاوی سووک بۆ خواردنەوە. (آب شیرین)

ئـاوی‌عیمالـه: [نـاو،ت] ئـاوی سـابوون یـان تراوی دەرمانیٚ‌كه دەكرێته ناو عیمالەوە؛ (ب) ڕانـەوەسـتان و هــاتن و چـوونی زۆر؛ وەک ئاوی عیماله هەر دێت و دەچیٚ. (آب عماله)

ئاوی‌كوێر: [ناو،ت]ئاوی شەرعی له ئیسـلامدا میكائێک پان و میترێک بەرزایی ببێت؛ یەک ملیۆن سی سی. (آب کر)

ئاوی كوڵاتوو: [نـاو،ت]ئاوێـک كـه دەكـوڵێ؛ كوڵــاتوو؛ ئـاوی‌داخ. ئـاوی ١٠٠دەرەجــەی سانتیگراد گەرم. (آب جوش)

ئاوی كەڵله‌تەزێن: [ناو] (ب) ئاوی زۆر سـارد؛ سەهۆڵاو. (کنایه از آب خیلی سرد)

ئـاوی‌گـەرم: [نـاو،ت](١) ئـاوی بـەتـین.(٢) چاوانەی ئاوێک كه نزیكه له كانگای گـۆگرد كه به گەرمی‌له عەرز هـەڵـدەقـوڵیٚ؛ ئـاوی-گەرمی كانزایی؛ گراو. (آب گرم)

ئاوی‌گوێ‌دادان: ئامۆژگاری‌كردن؛ مۆجیـاری كردن. (نصیحت کردن)

ئاوی‌لووله‌كێشی: ئاویٚ كه به بۆڕی بۆ ماڵـان دەچیٚ. (آب لوله کشی)

ئاوی‌موزاف: [ناو،لەدینی ئیسلامدا]ئاوێک‌كـه پاكه بەڵام بۆ شت پێشتن بەكـەڵـک نایێـت وەک ئاوی میوه یا گوڵاو. (آب مضاف)

ئاوی‌میوە: [ناو،ت]ئاوێک كـه لـه میـوه دە-گیرێت و به ناوی میوه‌كەیـەوه دەناسـرێت؛ وەک ئاوی(هەنـار؛ شـووتی؛ گرکـە؛ گێـزەر؛ سێو؛ پرتەقاڵ؛ نارنج؛ لیمۆ و...) (آب میوه)

ئاوێنه: [ناو] ئامرازێكه له مەكینەی درومانـدا. (قطعه ای در چرخ خیاطی)

+ ئاوێنه‌دار: [ناو] (١) كەسێک‌كـه ئاوێنـەی هه یه؛ (٢) كەسێک‌كـه ئاوێنـه ڕووبـەڕووی بووک یا كەسێک ڕادەگرێت.(آینه دار)

ئاوێنـــه‌كـــاری: [ناو،بــەرهــەمــی چاوگــه]ڕازاندنەوەی دیوار یا قوماش به كوته ئاوێنه. (آینه کاری)

ئاوێنه‌ی‌باڵاڕوان: [ناو،ت] ئاوێنـه ی باڵـانوێن؛ ئاوێنەی بەقەد باڵای ئینسان كـه تـەواوقـەد بنوێنیٚ. (آینه قدی)

ئاوێنه ی‌قـەددی: [نـاو،ت]ئاوێنـه ی‌باڵـاڕوان. (آینه‌قدی)

ئاوێنه‌ی‌كووڕ: [ناو،ت] ئاوێنه‌یێـک كـه هـەر شت گەوره نیشـاندەدا؛ دژی ئاوێنـەی چـاڵ. (آینه محدب)

ئاوێنـــەی‌ناوچـــاڵ: [نــاو،ت] موقــەعــەر؛ ئاوێنه‌یێک‌كه وێنه چكۆلەتر نیشاندەدا. (آینـه مقعر)

+ ئاویه: (١)[ئاوەڵنـاو] زەوینـی‌بـەراو. (زمـین آبـی) (٢)[نــاو] سـواخ. (گچكــاری؛ گــل-اندود)(٣)[ناو] هاویه؛ كـەرەسـتەی لـەحـیم-كردن؛ چەكوشێكه دەم باریک كه به ئاور یـا كارەبا گـەرمـی دەكـەن بـۆ لـەحیمكـاری. (هویه)

ئاویه دان: [چاوگە،ت]سواخدان. (گچ یـا گـل اندود)

ئاویەو: [ناو] بیرە؛ ئاوجۆ؛ ئاوی جێه. (آبجو)

ئـاویی‌پـرووس: فـد: [نـاو] (دەسـتەواژەی وێنه‌كێشیه) ڕەنگی ئاویی بێڕلین؛ شینی تۆخ. (آبی پروس)

+ ئاویی‌ژه‌نگـاری: [نـاو] لـه تێكـەڵـاوكردنی ڕەنگی شینی تۆخ و قاوەیی تۆخ و (سەوزی

تـوٚخ) یـا زەردی کـەم پێـک دێـت. (آبـی زنگاری)

ئاه: ئان؛ دەمێکی کورت؛ هـەناسـە؛ ئـاهێکی مابوو بمرێت:کەمێکی‌مابوو بمرێت.(لحظه)

+ ئاها: [بەند]بەڵێ؛ وایە. (ها؛ بله)

ئاهار: [ناو] فد؛ تد: جۆرێک کوڵ؛ تراوێکە لـە نیشاستە و کەتیرە و جیوەی گوڵـەهێـرۆ کـە پێش لە ئوتـوو کـردن لـە پارچـە و ملیـوانی کراسی دەدەن بۆ شەق و رەق بوون. (آهار)

ئاهاردار: [ئاوەڵناو] فد: ئاهار لێدراو. (آهار دار)

ئاهار لێدان: [چاوگـە،ت]لێدان یا ساوینی ئاهار بە سەر شتێک یان کوتاڵێکدا. (آهار زدن)

ئاهای: فد: ئەهای؛ وشەی بانگکردن؛ هـۆی؛ هێی؛ ئاهای لەگەڵتۆمە. (آی؛ هان)

ئاه تێدا نەمان: [چاوگـە،ت](١) لـە کـەڵـک-کەوتن؛ بەرگە نەگرتوویی؛ پرتووکیاگ؛ ئاهی تێدا نەماوە بـەکارنایێـت. (رمـق نمانـدن)(٢) بێ‌هێز بوون. (ناتوان شدن)

ئاهرمەلووچ: [ناو،ت] ئاینەمـەل؛ عایلـەمـەن؛ خەزایی. (نوعی پرنده)

ئاه کێشای: [چاوگـە،ت] ئـاهـەڵکێشـان. (آه کشیدن)

ئاەکێشـتەی: [چاوگـە،ت]ئـاەهەڵکێشـان. (آه کشیدن)

ئـاه لـەبیسـاتانەمـان. (ب) مرۆڤـی فـەقیـر کەوتوو. (آه در بساط نماندن)

ئاهن: [ناو]ئاهەن؛ ئاسن. (آهن)

+ ئاهو: (١) هە یهو. (اوهوی)(٢) ئێش. ئـازار؛ نەخۆشینی گیرۆدار.(درد) (٣) ئاهوو؛ عەیب و نەنگ؛ خراپ؛ ناپەسەند. (عیب)

ئاهۆن: [ئاوەڵناو،بەند] ئەهوەن؛ ئارام؛ هێـدی. (آرام)

ئاەونزا: [ناوی‌چاوگە]دۆعا لێکردن بە کـرووزان و پارانەوە؛ ئاەونزولە. (نفرین کردن)

ئـاهوو: (١) هـاهوو: زۆردوورە؛ زۆر لـە مێـژە؛ (خیلی وقت است) (٢)[ناو] عەیب. (عیب)

ئـاهوورا مـەزدا: [نـاو،ت]لـە ئاوێسـتاوە وەر گێردراوەتە سەر پەهلەوی، واتا بەرزە نـووری گەورە؛ [ئا: بـەرز، گـەورە، بـەرێـز، + هـوور: خـۆر.(ب)خـودا لـە ئـایینی زەردەشـتدا.] (اهورامزدا)

ئاهوهـەناسـە: [نـاوی،ت](ب) ئـاهونزولـە، (ئاهوهەناسەم داوێنت بگری). (آه ونفرین)

ئاهووی‌خوتەن: [نـاو،ت] ئاسـکی چووکـەی کێوەکانی خوتەن؛ ئاهووی موشک: ئـاهوی-ناوچـەکـانی (سـیبریا و هیمالیـا و کـورە و ساخالین) کە لە ناوکیان عەترێک دەگیرێـت بە ناوی موشک. (آهوی ختن)

ئاهـەکـی: [ئـاوەڵنـاو] فـد: (١) لـە ئاهـەک هـەڵکێشـراو؛ ئاهـەکـاوی؛ یـا هـەر شـتێ پێوەندیدار بە ئاهـەکـەوە. (٢) زەوییێـک کـە ئاهەکی زۆر بێ.(٣) ئاوی‌کارێز و کـانی کـە دارای ئاهەک بێت؛ ئاوی سەنگین بـۆ خـوار دنەوە. (آهکی)

ئاهەکی زیندو: [ناو،ت] ئاهەکی ئاو نەدیتـوو؛ ئاهەکی نەپشکووتوو. (آهک زنده)

ئاهەکی مردوو: [ناو،ت] ئاهەکی پشـکووتوو. ئاهەکی ئاو لێکـەوتـوو کـە زۆر بمێنێتـەوە و تاماوەیێک بیشێوێنن. (آهک مرده)

ئاهەنگـدار: [ئاوەڵناو] دارای ئاهەنگ؛ دەنگی

مۆسیقایی؛ خاوەنی ڕیتم و میلۆدی مۆسیقایی. (آهنگ دار)

ئاهەنگسازی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] دروستکردنی میلۆدی وئاهەنگی تازە. (آهنگسازی)

ئاهەنگ گرتن: [چاوگە،ت]بەزم سازکردن و کۆکردنەوەی خەڵک بۆ شایی و هەڵپەرکێ وکۆڕ و مەجلیسی بەزم وشادی. (جشن گرفتن)

ئاهەنگگێڕ: [ناو،بک]کەسێک کە بەزم خۆش دەکات و گەرمی دەدا بە شاییی؛ (ب) گۆرانی بێژی هەڵپەرکێ. (مطرب)

ئاهەنگی شاد: [ناو،ت] ئاهەنگی هەڵپەڕین و دارای ڕیتم (زەرب ئاهەنگی) تونـد؛ (ب) بن بزێوکە. (آهنگ شاد)

ئاهەنگیعازیەتی: [ناو،ت] ئاهەنگی ماتەم؛ دارای ڕیتمی هێدی و خەم هێنەر؛ وەک چەمەری و کوتەڵ گێڕان. (آهنگ عزا)

ئاهەنگیمۆسیقا:[ناو،ت] نەزمیمۆسیقا؛ میلۆدی و ئاهەنگ بە شێوەیمۆسیقایی . (آهنگ موسیقی)

ئاهەڵکێشان: [چاوگە،ت]ئاخ هەڵکێشان؛ ئاهی حەسرەت و کەسەر و خەم هەڵکێشان. (آه کشیدن)

ئاهیتە: [ئاوەڵناو،بەند]خراپ؛کرێت؛بەد. (بد)

ئاهیسارد: [ناویچاوگە]هەناسەیسارد؛ ئاهیخەمباری؛ئاهی ناهومێدی و ڕۆژە ڕەشی.(آه سرد)

ئاهین: (١)ئاهکێشان؛ ناڵین. (آه کشیدن) (٢) ئاسن. (آهن)

+ ئای: [دەنگەناو](١) هەی؛ ئای باڵت نەگەرێت، ئای بمریت. (ای)(٢) تماشاکە؛ بۆ سەرسووڕمان؛ ئای لەو دونیا بێوەفایە. (آی)(٣) کەسەر؛ ئایحەیف بۆ ئەو کوڕە. (آخ) (٤) هاوار؛ ئای دەستم شکا مەیگووشە. (آخ و درد) (٥) بۆ گەورە یا عەجایببوون؛ ئای لەو لووتە چەن زلە، ئای لەو درۆ. (وای)

+ ئای ئای: [،دەنگەناو](١)ناوی جۆرێک گۆرانییە. (اسم آهنگی است)(٢) وشەی بەرەنگاری؛ وا مەکە ئای ئای. (دیهـه) (٣)[بەند] پیشاندانی سەرسووڕمان، تماشاکە: ئای ئای لەو کابرا ئەوە شێت بوویی؛ ئای ئای خۆ هێشتا وەڕێ نەکەوتووە (تماشاکن)

ئایرۆ: [ئامراز]ئەیرۆ؛ ئەیەڕۆ؛ ژنان بۆ دەربڕینی هاوار لە تەنگانە دا دەیلێن. (ای وای)

ئایرەقوڵە: [ناو،ت] ئاورۆچکەی منداڵان. (آتش اندک)

ئای. سی: [ناو]کۆمێکی بچووک لە ئەندامانی ئێلیکترۆنیکی کە لە سەر تێغەیێکی بچووکی نیوەهادی(نیوە گە یێن، نیوەڕەسانا) ی کارەبایی دابەسترابێت لە نێو کەرەستەی کارەباییدا وەک ڕادیۆ و تەلەفزیۆن. (آی سی)

ئایسین: [چاوگە]ئایسان؛ گڕان؛ بە شوڵەوە سووتان؛ پێبوون. (سوختن با شعله)

+ ئای. سی. یو:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: بەشێکی خەستەخانە بۆ ئاگالێبوونی تایبەتی نەخۆش و ئیجازەی نزیک بوونەوە یا دیداری کەسو-کارنەدان بۆ چوونە ژوورەوە. (آی. سی. یو)

ئاشـوٚکیٚ: [نـاو] چـەشـنەگۆرانییٚکـە.(اسـم-آهنگیست)

ئاشەوان: [ناو،ت] ئاشەوان. (آسیابان)

ئافت: [ناو] وشەییٚکـی ئاوێستاییە: هومێد؛ هیوا؛ قازانج.(امید؛ سود؛ منفعت)

ئالەمەل: [ناو] خەزایـی؛ ئالـەمـەن. (پرنـده ملخ خوار)

+ ئالـەمـەن: [ئـاوەڵنـاو] (١) عالـەمـەنـد؛ عەیاڵوار؛ دارای ژن و منالی زوٚر.(عایله منـد) (٢)[ناو] خەزایی. (پرنده ای است)

ئاینده: [ناو](١) داهاتوو؛ ئایەندە؛ ئاتی. (آینده)

ئاینده‌گەل: [جیٚناو]کەسانیٚ کە لە داهـاتوو دا دیٚن؛ داهاتووگەل. (آیندگان)

ئاینوو: [ناو](١) ناوی قەومیٚکی سـپی پیٚسـت کە لـە بـاکووری ژاپـوٚن دەژیـن. (قـومی در ژاپن)(٢) هەریەک لە ئەندامانی ئەو قـەومـە. (اعضای آن قوم) (٣) زبانیان. (زبان آن قوم)

ئای وای: فد؛ تد:[دەنگەناو]هەی هەوار؛ ئەی هاوار؛ ئەی داد. (ای داد)

+ ئایه: [ناو](١) ڕستەییٚکی تەواوی قورعانی؛ کورتکراوەی ئایەت. (آیه) (٢) پوور. (عمه)(٣) سوود؛ قازانج؛ لەگەڵ مایـە بـەکـار دەبریٚـت؛ ئایەومایە. (سود و منفعت)

ئایەتەل‌کورسی: [ناو] چەند ئایەتیٚک کە لە سوورەی ئەلبەقەرەدایە. (آیت الکرسی)

ئایەختە: [ئاوەڵناو] ڕووت و بـیٚبـەرگ؛ زیـاتر بـوٚ دەرکیٚشـانی شـیر و خنجیٚـر لـە کـالان دەوتریٚت. (آخته)

ئایەرگا: [ناو] ئاورگە؛ ئاورگا. (آتشگاه)

ئایەرە: [نـاو] پیٚوانـەی دیـاریکراو؛ ئـەنـدازە؛ عەیارە. (پیمانه)

ئایـەخ: (١) [نــاو] ڕهــەنــدی ئــاودەس. (فاضـلاب)(٢) [ئـاوەڵنـاو] بـیٚبایـەخ. (بـی ارزش)(٣) جیا کردنەوەی خراپ لـە چـاک. (جداکردن وکنار گذاشتن‌بدازخوب)

ئایەندورەوەند: [ناو،ت]هاموو شوٚ؛ هـاتوچـوٚ؛ هەڵس وکەوتی زوٚر. (آمد و رفت زیاد)

ئایهوٚ: [ئامراز]هەیهـوٚ؛ ئـەیهـوٚ؛ لـە کـاتی تووڕە بووندا دەگوتریٚت؛ دەنگدانی ئەسپ لە سەر ئاخوڕ؛ یانی تـەنیشـت؛ یـان ئـارامبـە. (زکیسه. برو کنار)

ئایهوٚ ئایهوٚ: [ئامراز]حەیەحەی. (به به همـراه نیشخند)

ئاییٚ: [جیٚناو]ئەوان؛ (ئاییٚ واتا: ئەوان وتیان.) (آنها)

ئایی: [پاشگر] بەدوای ناو و ئـاوەڵنـاووە دە-لکیٚت و ناویٚکی دیکە(بـەرهـەمـیچاوگـە)ی لـیٚدروسـتدەبـیٚ وەک: بـەرد (بـەردایـی) پان(پانایی)(پیواژه)

ئاییسـە: [ئـاوەڵنـاو](١) یائیسـە؛ نـەزوٚک؛ ئەستیٚور؛ (یائسه) (٢) [بەند] ئەلعـان؛ ئیٚسـتا. (اینک)

+ ئـاییـن: [نـاو](١) دەسـتووری دیـن و مەزهەب؛ (٢) یاسا؛ ڕەسم؛ ئـایینی بـە ڕیٚـوە بردنی جەژن و زەماوەند.(آئین)

ئایین و ڕەوەن: [نـاو،ت]ئایـەن‌و ڕەوەن؛ (ب میوانی زوٚر هاتن؛ هاتوچوٚی زوٚر. (رفت وآمـد زیاد)

ئایینە: [ناو]ئاویٚنە؛ ویٚدەچیٚ(ئاو ویٚنە) بوو‌بیٚت. (آینە)

ئایینەبەنی: [ناو]ئاوێنەبەندی. (آینه بندی)

ئایینەداری لە شاری کوێران: (ب) هونەر نواندن بەکەسانێ کە لێی حاڵی نابن. (آینە داری درشهر کوران)

ئای. یو. دی: [ناو]کەرەستەیێکی چکۆلە کە لە نێو لەشی ژناندا دادەنرێت بۆ ئەوەی ئاوس نەبن. (آی. یو. دی)

ئح: [ئامرازیدەنگ]وشەی دەنگدان. (از ادات صدا)

ئزمری: [ناو] ئەزمەری؛ جۆرێک ترێ. (نوعی انگور)

ئستڕانە: [ناو] جۆرێک لاوک؛ جۆرێک- ئستڕانی دڵداری. (نوعی آواز)

ئشک:[ناو] پەی؛ دووسەری ماسوولکەی بەلەک کە بە پاژنەوە چەسپاوە لە کرۆژ کرۆژە نەرمترە و ڕەنگی سپیە لە چەق دەکا لە پشت پاژنەدایە. (پی پشت پاشنه)

ئەشکێل: [ناو]دەسەڵات ؛ هێز؛ توانایی. (توانایی)

ئلۆل: [ناو] هەڵۆڵ؛ بۆش؛ ناوخاڵی. (توخالی)

ئلە: [ناو] هەڵۆ. (عقاب)

ئلهوٚ [نا] هەڵۆ. (عقاب)

ئلههە: دەبا؛با؛بێسە؛جا؛لیگەڕێ.(بگذار)

ئلیمی: [ناو] شاڵی ملپێچ. (شال گردن)

ئۆب: (١) < هۆبە؛ چەند ڕەشماڵ لە پەنای یەکدا. (جمع چند چادر)(٢) هۆب (هۆپ) فەرمانی ڕاوەستاندنی ماشێن (سەیارە) کە شاگرد بە شۆفێری دەڵێ، لە ئیستۆپی ئینگلیزیەوە هاتووە. (هپ)

ئۆبژنک: [ناو]بێژنگ. (غربال)

ئۆبلیسک:[ناو] فرد؛ فد: مایل؛ بەرانبەر بە ١٦٠٩میتر. (مایل)

ئۆبنە: [ناو] گرێیدار؛ قووندەر. (گره چوب؛ اوبنه)

ئۆبوا:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: کەرەستەیێکی مۆسیقایی ئورووپیە لە زوڕنا دەکا. (ابوا)

ئۆبەر: [ناو] بەرگە لێفە؛ ڕووی لێفە. (رویە- بالای لحاف)

ئۆبەری: [ناو] لێفەی چکۆلە. (لحاف کوچک)

ئۆپال: [ناو]عاقێقی مەشهوور بە عاقێقی سلێمانی. (عقیق سلیمانی)

ئۆپێرا: [ناو](١) جۆرێک شانۆگەری هاوڕێ لەگەڵ مۆسیقا دا.(٢) هۆڵی بەجێهێنانی ئەو کارە. (اپرا)

ئۆتۆمبیل: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ماشێن؛ سەیارە؛(باری، سواری، شکاری) (اتومبیل)

ئوتوو: [ناو]تد؛ فد: کەرەستەی سافکردنی قوماش و لیباس؛ ئوتووی: {بەرقی، زووخاڵی، بوخار ("هەڵم")} (اتو)

ئوتووچی: [ناو] تد؛ فد: ئوتووکێش. (اتو کش)

ئوتووکراو: [ناو،بەر]لیباس و قوماشی ساف و سوف کراو؛ ئوتووکێشراو. (اتو شده)

ئوتووکردن: [چاوگە،ت]کاری ئوتوو لێدان؛ ئوتوو کێشان. (اتو کردن)

ئوتووکێش: [ناو،بک]کەسێک کە پیشەی ئوتووکردن و ئوتوو لێدانە. (اتو کش)

ئوتووکێشی: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە]ڕەوتی ئوتووکێشان.(١) کاری ئوتووکردنی لیباس.(٢) دووکان یا جێگای ئوتووکردن.(اتو کشی)

ئوتی: تد: [ناو] ئوتوو. (اتو)

ئوجاخ:[ناو] تد؛ فد:کوانوو؛ وەجاخ. (اجاق)

ئوجاخکوێر: [ئاوەڵناو] (ب) کە سێک کە منداڵی نێرینەی نییە؛ وەجاخکوێر. (اجاق کور)

+ ئۆخ: [ئامراز](١) ئاخ؛ ئۆف. (آخ برای درد و ناخوشی) (٢) ئۆخەی؛ ئۆخەیش. (آخیش برای خوشی)

ئۆختاپووس:[ناو] یۆنان د؛ اند؛ فرد؛ فد: هەشت پای دەریایی. (اختاپوس)

ئۆخچی: [ناو،بک](١) تیرهاوێژ. (تیر انداز) (٢) تفەنگچی. (تفنگچی)

ئۆخرا: [ناو](١) خاکێکەئۆکسیدی ئاسنی هە-یە. (٢) ڕەنگی قاوەیی زۆر ئاچخ (ئاجۆری یا زەردی مەیلەو سوور؛ ڕەنگی ئۆخرا.) (اخری)

ئۆخژن هاتن: کوڵوکۆی دڵ دامرکان؛ ئوقرەگرتن. (دل آرام گرفتن)

ئۆخین: [چاوگە]خەم خۆری.(غمخوری)

ئۆدۆکلۆن: [ناو]فرد؛ اند؛ فد: تراوی عەتر گەلی جۆرا و جۆر کە ئاڵکوڵ دارە. (ادکلن)

ئورارتۆریو: [ناو]ئاوازێکی چەند بەشی لە مۆسیقای ڕۆژ ئاواییدا کە بێژەرەکان بێ شانۆ گەری دەیڵێن. (اورارتوریو)

ئۆرارتویی: [ئاوەڵناو+ناو] (١) خەڵکی مەملەکەتی لە مێژینەی ئۆرارتۆ، لە داوێنی کێوی ئاراراتەوە تا زەریای وان. (٢) زبانی ئەو قەومە. (٣) پێوەندیدار بە ئۆرارتووە. (اورارتویی)

ئۆراڵ ئاڵتانی: [ناو] زبانگەلی کەونارای تورکی و مەغوولی. (زبانهای ترکی و مغولی)

ئۆرانیۆم:[ناو] فرد؛ فد؛ اند؛ تد: کانزایی کە دارای ڕادیۆ ئەکتیوە؛ بۆمبی ئاتۆم ئەنجامی شکاندنی ئاتۆمی ئۆرانیۆمە. (اورانیوم)

ئۆرانووس:[ناو] فرد؛ فد: حەوتەمین ئەستێرەی نزیک بە گۆی‌زەوی. (اورانوس)

ئۆرتزە: (١) هەڵپەڕە. (برقص) (٢) [ناو] قنچکەسڵاو؛ سیتکەسەلام.(سندەسلام؛گلمژە)

ئۆرتزیان: [چاوگە،ت]هەڵپەڕین؛ هەڵپەڕکێ. (رقصیدن)

ئۆرتۆپێد: [ناو] فرد؛ فد؛ اند:دوکتۆری نەشتەرکاری ئێسکبەندی و شکستە بەندی. (ارتوپد)

ئۆرتۆدۆکس:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: (١) لقێ لە دینی مەسیحیەت. (٢) کەسێک کە شوێنگری کلیسای ئۆرتۆدۆکس و ئایینی کۆنی مەسیحیەتە. (ارتدوکس)

ئۆرتۆدۆنسی: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] کاری-ڕێکوپێک کردنی ددانی خوار و خێچ یان ڕیچ و نالەبار. (ارتدنسی)

+ ئۆردوو: [ناو] تد؛ فد: (١) سپا؛ هۆردوو.(٢) زبانی هێند و ئێرانی کە لە هێندوستان و پاکستان وئەفغانستان قسەی پێدەکەن. (٣) تاقمێک خەڵک کە بۆ ماوەیێک لە جێگاییێکدا کۆ ببنەوە و بمێننەوە. (١و٢و٣ اردو)

ئۆردوکێشی: [ناو] لە شکەرکێشی. (لشکر کشی)

ئۆردوگا: [ناو] فد: ئۆردووبەز؛جێگای مانەوەی ئۆردوو؛ ئۆردووگای: (١) فێرکاری (٢)وە-رزشی(٣)کاری‌ئیجباری(۴) ئاوارەگەل (۵) پەنابەران(۶) پێشاهەنگی(٧) خوێندکاران(٨)

دیـل گـەل (٩) هـاوینی (١٠) نیزامـی (١١) جـەنگـی(١٢) ئۆردووگـای خووگرتـووان بـە تریـاک و هێـرۆیین بـۆ تـەرک کـردن و مالیجەبوون. (اردوگاه)

ئۆردەک:[ناو] فد؛ تد: پـەلـەوەرێکـی ئاویـە، چکۆلە تر لە قاز. (اردک)

ئوردیبەهیشت: فد: [ناو]دووەمـین مانـگ لـە ساڵی هەتاوی. (اردیبهشت)

ئورز: [کاری ئەمری]هەڵسە؛ هەستە. (پاشو)

ئورشیان: [لەچاوگەی ئورشین]دڵ تێکچـوون؛ ئۆرتێکچوون؛ دڵبەیەکداهاتن؛ ڕشانەوە؛ ڤە-ڕشیان. (دل‌آشوب‌شدن)

ئورفە: شارێکی کوردنشین، نزیـک بـە دیـار بەکر. (شهر اورفه)

ئورکێستر:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: گرووپێکی مۆسیقا زان کە پێکەوە ئاهەنگیٚ لێبدەن. (ارکستر)

ئورکێستراسیون: فرد؛ فد؛ (١) سـازبەنـدی و تـەنزیمـی یـەک ئاهـەنـگ بـۆ چـەنـد کـەرەسـتەی جـۆراو جـۆر.(٢) هونـەری دروسـتکردنی ئاهـەنـگ بـۆ ئـۆر کێسـتر (ارکستراسیون)

ئۆرکێسترسەمفۆنیک: فرد؛ فد:[ناو،ت] گرووپێکی زۆری سازژەن کە لە لێـدانی هـەر ئاهەنگێدا چەند نەفەر بۆ ژەندنی یـەک جـۆر ساز تەرخان بکرێن. (ارکستر سمفونیک)

ئۆرکێستری فیلارمۆنیک: فرد؛ فد: ئۆرکێسـترێک کـە ئـەنـدامی ئـەنجومـەنـی فیلارمۆنیک (کۆڕی مۆسیقازانان و شوێگرانی مۆسیقا) بیٚ. (ارکستر فیلارمونیک)

ئۆرکێستری مەجلیسی: فد:[نـاو،ت]گـرو پـی بچوو کی چـەندکـەسـی سـاز ژەن.(ارکسـتر مجلسی)

ئـۆرگ:[نـاو] فـرد؛ فـد: کـەرەسـتە یێکـی موسیقاییە. (ارگ)

ئورگێلان: [چاوگە،]وەرگـەڕان؛ ڤـەگـەڕیـان؛ گـەڕانـەوە؛ وەرچـەرخـان؛ زڤڕیـان. (برگشتن؛بازگشتن)

ئورمیٚ: ورمیٚ؛ شارێکە لە ئـازەربایجـانی ڕۆژ ئاوا کە کورد و تورک نشینە. (ارومیه)

ئۆرناگ: [ناو]نموونە. سەنبول. (نمونه، الگو)

ئـۆرنج : هاوسـەری زەردەشـت پێغـەمبـەر (همسر زرتشت پیغمبر)

ئۆرووسی:[ناو] روسد؛ ف: عورووسی؛ جۆرێک پەنجێرەی قەدیمی بـە چاوانـە و شووشـەی چکۆلە و ڕەنگینەوە کە بە شێوەی کەشەوی هەڵدەدرایەوە یان دادەدرایەوە. (اروسی)

ئۆزالید:[ناو] فد: جۆرێک کۆپیە گرتن لە وێنە و خەریتە لە سەر کاغـەزی هـەسـتۆک (بـە هۆی هەڵمی ئامۆنیاکەوە.) (ازالید)

ئۆزنگ: [ناو] زرانی؛ ئەژنۆ؛ ژنۆ. (زانو)

ئۆزۆر: [ناو] ئازار. (آزار)

ئـۆزۆن:[نـاو] فرد؛فـد: گازێکـە لـە قـاتی سەرەوەی هەوای دەوری گۆی زەویدا. (ازن)

ئوزەر: (ف.یاد) [ئاوەڵناو]بـەناوبانـگ؛ مـەزن؛ شکۆدار؛ دەمڕاست.(شکوهمند)

ئۆزیزە: دوێنیٚ. (دیروز)

+ ئۆستاد:[ناو+ ئـاوەڵنـاو] فـد: (١) مامۆسـتا؛ ناوی باڵاترین مەقامی مودەڕیسی زانسـتگا. (٢) سەر کارگەری کارئامەد و کارزان؛ ئوستاد کار؛(٣) سوا؛ سواکار؛ وەستا؛ کارزان؛ کارامـە.

(استاد)

ئوستاندار:[ناو] فد: پارێزگار. والی؛ بەر پرس وسەرکردەی هەرێم. (استاندار)

ئوستانداری: فد: [ناو](١) بینایێک کە ئوستاندار ئیشی تێدا دەکا. (٢)شوڵی ئوستاندار. (استانداری)

ئوستراڵیایی: [ئاوەڵناو+ ناو](١) خەڵکی ئوستراڵیا.(٢) گرێدراو بەئوستراڵیاوە. (استرالیایی)

ئوسقۆف: [ناو]مەقامیکێ‌لەکلیسادا بانتر لە کەشیش. (اسقف)

ئۆسلۆواک: [ئاوەڵناو+ ناو]خەڵکی ئۆسلۆواکی؛ قەومی ئۆسلۆواکی و زبانیان. (اسلواکی)

ئۆش: تد: [ئامراز، دەنگەناو]هۆش و هێش؛ کە کورتکراوەی هێشەک یا ئیشەکە بە تورکی یانی کەر، دەنگێ بۆ ڕاوەستانی کەر. (صدایی برای ایستادن الاغ)

ئۆشت: [دەنگەناو]ئۆش؛ هۆش؛ هۆئش. (هش)

ئووشن: دەبێژن؛ ئێژن؛ دەڵێن. (میگویند)

ئۆغربێ: تد: لە زمانی تورکییەوەهاتووە (١)بۆکوێ دەچی؛سەفەر بەخێر. (کجا میروی) (٢ب) سەر خێر چی؛ خێر لە ڕێتا بێت. (سفر بخیر)

ئۆغڵانەکەم لەبێ‌لەبێ: <بابی‌بابی ٢

ئۆغلبەگ: گوندێکە لە ئازەربایجانی ئێران کە زیاتر لە قەدیما زورناژەن و دەهۆڵ‌کوت- بوون و مەیموون و ورچیان ڕادەگرت و بە دێهاتی کوردستاندا دەگەڕان و بەزمیان دەگێڕا. (قریه ای است)

ئوفتالمی:[ناو] فرد؛ فد: ناوی نەخۆشینی پەنمینی گۆی چاو. (افتالمی)

ئوفسێت: فرد؛ فد: (١) چاپی ئۆفسێت؛ (٢) جۆرێک مەکینەی‌چاپ کە لە زینگ و کاغەز کەڵک وەردەگرێت. (افست)

ئۆفلاز: [ئاوەڵناو]لەبەردڵان؛ خۆشەویست.(عزیز)

ئۆکالیپتۆل: [ناو]عەترێکە لە داری ئۆ کالیپتووس دەگیرێ. (عطر درخت اکالیپتوس)

ئۆکالیپتووس: [ناو]دارێکی جەنگەڵییە، بەتایبەت لە ئوستراڵیا زۆرە. (اکالیپتوس)

+ ئۆگر: [ئاوەڵناو](١) هۆگر؛ لایەنگر. (هوادار) (٢) دەستەمۆ؛ ئارام‌گرتوو؛ گیرۆدەبوو؛ تۆتکە؛ ئۆقرەگرتوو. (رام شده)

ئۆل: [ناو]بۆی‌هەیە لەیۆڵی تورکییەوە هاتبێ واتا ڕێ، ڕێبازگە، ڕێگا، بواری دینی‌ئایین. (راه)

ئۆلەمپیاد:[ناو] فد؛ فرد؛ اند:(١) وەرزشگەلی جیهانی کە هەر چوار ساڵ جارێک لە مەملەکەتێکدا بەڕێوە دەچێت. (٢) هەر جۆرە کێبەرکێی جیهانی لە بواری زانستی و لێهاتوویی و وەرزشییەوە. (المپیاد)

ئۆلەمپیک:[ناو] گرێدراو بەئۆلەمپیادەوە. (المپیک)

ئۆلی: [بەند]ژوور؛ ناوەوەی وەتاغ. (داخل اتاق)

ئومەوی: عد؛ فد: پێوەندیدار بە ئومەویانەوە کە دوو زنجیرە لە فەرمانڕەوایانی مەملەکەتەکانی ئیسلامی بوون لە شام و ئەندلۆس. (اموی)

ئومێدەوار: [ئاوەڵناو] فد: بەهیوا؛ هیڤیدار؛ بەئاوات؛ هیوادار؛ بەهومێد؛ هومێدەوار؛ بەهیڤی. (امیدوار)

ئونجە: [ناو]وێنجە؛ یوٚنجە. (یونجه)

ئوندا: [ئاوەڵناو] پێوار؛ گوم؛ بەرپێوار؛ بزر؛ وندا. (گم)

ئوٚنس:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: سەنگی کێشانە یێکە بەرانبەر بە ٢٨ گرەم. (اونس)

ئوو: [پیتی پێوەندی] وە؛ و؛ پیتی پێوەندی دوو رِستە. (و)

ئووچک: [ناو]تل؛ قامک. (انگشت)

ئوود: [ناو]رِێز؛ قەدر. (احترام)

ئوودە: [ئاوەڵناو] بەرِێز؛ بەقەدر. (محترم؛ با احترام)

ئوور: [ناو]سک؛ زک؛ ورگ. (شکم)

ئووربەلیشک: [ناو]دووچەرخەی موتوٚرِی؛ موٚتوٚرِ سیکلێت؛ کەرماشێنی ماتوٚرِی. (موتور سیکلت)

ئوورت: [ناو]نیشتمان؛ مەزرای نزیکی گوند. (میهن؛ مزرعه نزدیک)

ئوورگ: [ناو]ورگ؛ گەدە. (شکمبه)

ئوورین: [چاوگە]لووراندن. (زوزه)

ئووزوٚنبرِوون: [ناو](١) لە تورکی وەرگیراوە. (ئوزوون برنی) واتا لووت درێژ. (دماغ دراز) (٢) جوٚرێک ماسی کە خاویاری لیٚ بە دەست دیٚ. (ازون برون)

ئووزەر: [ناو]جیٚ؛ جێگا. (جا)

ئووسرە: [ناو]کەندووی ئارد. (کندوی آرد)

ئووشی: (١) هێشوو؛ بوٚل. (خوشه)(٢) ئێژی؛ دەڵێی؛ دەبێژی.(گویی)

ئوٚوول:[ناو] فرد؛ فد:ئوٚڤول توخمەک؛ جێگەیێک کە ئیسپێرم لە ناوێدا دەگوروێ و دەبێتە ئاوەلمە. (اوول)

ئوولا: ئەولا. (آنطرف)

ئوولی: [ناو]نهوٚمیدووهە میخانوو.(طبقه-٢خانه)

ئوویٚفت: باری کەڵلا؛ ئافەرین. (آفرین)

ئوٚوێرِکوٚت:[ناو] اند؛ فد: قوڵەباڵتە؛ زیاتر لە قوماشی ئاو نەدەڵێن چێدەبێ و بەسەر لیباسدا دەیکەنەبەر. (اورکت)

ئوویەردە: بووردنەوە؛ دلٚسستبوون و بێحاڵبوون. (بیحال شدن)

ئوٚەرِویت: [ناو،ت] ئاوەرِووت. (پر کندن با آب گرم)

ئوهنای: ئوٚخەی؛ ئوٚخەیش. (آخیش)

ئوێژنگ: [ناو]بێژنگ. (غربال)

ئویژە: [ناو]گاینجە؛ قایشیجووت. (چرم رابط بین یوغ و خیش)

+ ئوێن: [ناو]تد: عوین؛کایە؛ گاڵتە؛ یاری.نیوەی مارسێک لەنەردێندا (بازی)

ئوینباز: تد: [ئاوەڵناو،](ب١) عوینباز؛ گاڵتەچی؛ شوٚخیباز؛ (شوخ)(٢)کایەکەر؛ یاریکەر (بازیگر)(٣ب)[ئاوەڵناو] فێڵەباز؛ مەکرباز. (حیله گر)

+ ئە: (١) ئامرازی هێما بوٚ جێناو؛ ئەو، ئەم، ئەمن، ئەتوٚ، ئەمانە، ئێمە. (حرف اشاره) (٢) ئامرازی هێما بوٚ نزیک و دوور؛ ئەمە، ئەوانە، ئەوئەسپە. (اشاره به نزدیک و دور) (٣) بە-جێی ئا بە کاردەبریٚ؛ ئەئێرە:ئائێرە (به جای آ) (۴) لە جێی دە بە کاردەبرێت؛ ئەچم: دەچم؛

ئەتوانم : دەتوانم. (به جای می در علامت مضارع)

ئەئاوا: ئاوا؛ بەوشێوە؛ بەوجۆرە؛ بـوی‌ئـاواهی. (اینطوری)

ئەباڤۆز: [ناو]جەردە؛ ڕێگر؛ تەریدە. (راهزن)

ئەبـابۆزی: [نـاو]جـەردەیـی؛ دزی؛ ڕێگـری. (دزدی؛ راهزنی)

ئەبال: وشەیێکە بۆ وەپاڵدانی قسەی خـراپ؛ ئـەو خراپیـەی ئـەبـال مـەدە؛ چـەسـپاندن؛ وەپاڵدان. (نسبت دادن و چسپاندن)

ئەبجەد: نـاوی چـوار پیتـی ئـەلـف و بێـی عەرەبییە؛ (ئەلف، ب ، ج، د) (ب) هەر پیتـی ئەبجەد لە ئـەلفـو بێـدا ژمـارەیێـکـی دیـاری کراوی هەیە.(ابجد)

ئەبدال: [ناو،ئاوەڵناو] عد؛ فد: (١) سەوداسـەر؛ دەروێش؛ (٢) ئەودال؛ عەودال. (درویش)

ئەبدالان: [نـاو] ڕیوایـەتـە حـەوت سـوارەی عەودالان کە بی‌موقابیلە یاریدەری هەژارانـی سەر گۆی‌زەوی بوون. (ابدالان)

ئەبرۆپەیوەس: [ئاوەڵناو]دوو برۆ کە لە یـەک جیا نـە بوونـەتـەوە و پێکـەوەلکـابن. (ابـرو پیوست)

ئەبرۆقەیتانی: [ئاوەڵناو](ب) ئەبرۆی باریـک. (ابروی باریک)

ئەبرۆکەوانی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]ئەبـرۆی-چەماوە.(ابروکمانی)

ئـەبرۆناسـک کـردن: [چاوگـە،ت] (ب) نازکردن.(نازکردن)

ئەبرۆ هەڵتەکاندن: [چاوگە،ت]وەڵامی سەلبی دانەوە بە هێمای‌برۆ. (ابرو بالا انداختن)

ئەبرۆ هەڵگـرتن: [چاوگـە،ت] (ب) ئارایشـی ئەبرۆ بە هەڵکەندن و لا بردی مووی زیادیی سەر و ژێری ئەبرۆ. (آرایش ابرو)

+ ئەبرەش: [ئاوەڵناو] هـەبـرەش؛ زۆرتینـوو. (تشنه)

+ ئەبرەش: [ناو]فد: (١) ئەسپی‌شـین‌بـۆرەی گوڵ گوڵ. (ابـرش)(٢) مێیینـەیێـک کـە لـە پاش زاینی ژەکی نـەبێـت بـۆ بێچـوەکـەی؛ بێژەک. (زائوی بی شیر)

ئەبلۆقە: < ئابلۆقە. (محاصره)

ئەبلەڕەنج: کەسێک کە لە بـەر بـێ‌عـەقڵـی ڕەنج بەخەسارە. (رنج به بادرفته)

ئەبلەمەزێج: زیادە ڕەوی.<ئەبلەڕەنج. ئه بووا: مەشیا؛ ئەشیا؛ دەبوو؛ دەبووایێت. (میبایست)

ئەبووتەیارە: [ناو]ماشێنی سـی‌چـەرخـە؛ (ب) سەیارەی زۆر شـڕ و شـەوێـق و کـۆن. (ابـو طیاره)

ئـەبـوو عـەتـا:[نـاو] عـد؛ فـد: (١) نـاوی گۆشەیێک (کۆپلەیێک)کـی مۆسـیقا کـە لـە دەزگای شووردایە. (٢) بـاوکی عـەتـا. (ابـو عطا)

ئەبوولهەول: ناوی پەیکەرەیێـک لـە میسـر؛ (ب) ترس هێنەر. (ابوالهول)

ئەبووێد: [ناو]مۆریانە؛ ئەسپێ. (شپش)

ئەبەنووس: [ناو]داری ئابنووس؛ دارێکـی زۆر بە ناویە و جوان بۆ دار تاشی و نەجاری کە ڕەنگی قاوەیی زۆر تۆخە. (آبنوس)

ئەبی: دەبی؛ ئەبی برۆی: دەبی بـرۆی؛ ئـاخر وائەبی: ئاخر وادەبی. (باید؛ میشود)

ئەبیال: [ناو]جاش؛ جاجم؛ پەتوو. (رختخواب-

پیچ؛ پتو)

ئەبێد: جۆرە گەنمێکە. (نوعی گندم)

ئەپراخ:[ناو] یونان‌د؛تد: یاپراخ؛ دۆڵمە .(دلمه)

ئەپلۆک: گیای هەپەلۆک. (گیاهی است)

ئەپەرتەر: [ئاوەڵناو،بەند] زیاتر؛ تەغەر. (بیشتر)

ئەپیۆن: [ناو] بووەتە ئەفیونی ئارەوی و گۆڕدراوە. ڕێنووسی ئارەوی(پ)ی نییە (افیون)

ئەت: (١) [پێشگر] نیشانەی داهاتوو، بە جێگای(دەت)؛ ئەتکوژم: دەتکوژم. (علامت مضارع) (٢) ئات؛ خۆشکی گەورە؛ دادە. (خواهر بزرگ)

ئەتابەک: فد؛ تد: [ناو](١) لە ئاتا بیوکی تورکییەوە هاتووە؛ واتا: باوەگەورە؛(ب) ناوی چەند تیرەی فەرمانڕەوا بوون وەک: ئەتابەکانی موسڵ، ئەتابەکانی فارس. (سلسله ای از فرمانروایان)(٢) لەقەبی وەزیر لە مێژینەدا؛ ئەتابەکی ئەعزەم: سەرۆک وەزیر. (لقب وزیر؛ اتابک)

ئەتانێ: (١)[جێناو] ئەوەتانێ. (اینست)(٢) ئەتوانێ؛ لە چاوگەی‌تانین(توانین)(میتواند)

+ئەترەش: [ناو](١) زەندەق؛ زراو؛ زاور. (کیسەصفرا)(٢) جورئەت؛ زات.(جرئت) (٣)فریشتەی‌ئاگاداری ئاو لە ئایینی زەردە- شتدا. (فرشتەنگهبان‌آب)

ئەتکلێبردن: [چاوگە،ت] ئابڕووبردن؛ ئەتک‌کردن؛ سووک‌کردن.(آبروبردن)

ئەتفک: [ناو]هێشووی چکۆلە؛ بۆڵی چکۆلە. (خوشه کوچک)

+ ئەتڵەس:[ناو] فد: (١) کتێبی خەریتەی جوغرافیا. (٢) جۆرێک ماشێنی خاک هەڵکەن. (٣) ناوی زەریاییێکی بەرینە، ئوقیانووسی(بەحری) ئەتڵەس (٤) جۆرێک قوماش. (اطلس)

+ ئەتڵەسی: فد: (١) [ناو]گوڵێکی کەم باڵایە؛ (٢) [ئاوەڵناو]بەرەنگی گوڵی ئەتڵەس.(٣)[ناو] جۆرێک قوماشی ساف و بریقەدار. (اطلسی)

ئەتۆران: (١)زیزدەبوون؛ دەتۆران.(قهر میکردند) (٢)زەڕدەشتی.(زردوشتی)

ئەتۆم: [ناو]فد؛ فرد؛ اند: چووکترین بەشی هەر شت کە لە ئلێکترۆن و نوترۆن پێک هاتووە. (اتم)

ئەتۆمی:[ئاوەڵناو] پێوەندیدار بە ئەتۆمەوە؛ بۆمی ئەتۆمی؛ نیروگای ئەتۆمی. (اتمی)

ئەتوون: [ناو]ئارتوون؛ دۆژە. (جهنم)

ئەتەر: [ناو](١) نیشانە؛ جێ‌شوێن؛ ئاسەوار؛ هەتەر. (نشانە)(٢) هەتەر: هێزی‌دیتن؛ هەتا چاو هەتەر دەکا دەشتە.(کارایی‌دید)

+ ئەتەک: [ناو]پالۆینە؛ پالێو. (صافی)

+ ئەتەم: تەنین؛ تەونچنین.(بافتن)

ئەتێ: [ئامراز] بانگ‌کردنی باجی، خوشکی گەورە؛ (صداکردن‌خواهربزرگ)

ئەجباندن:[چاوگە،ت]عەجباندن‌پەسەند کردن؛ بەرگەم‌کردن. (پسند کردن)

ئەجکاندن: [چاوگە،ت](١) پرووکاندن؛ نابووت‌کردن؛ لە نێوبردن؛ چوواندن. (از بین بردن) (٢) قڕ تێخستن. (کشتارجمعی) (٣) تەفروتوونا کردن. (تارومارکردن)

ئەجووڕیٚ: (١)[لەچاوگەی(جووڕان)] قسەی لە دەمدا تێکدەچیٚ، زمانی بە هەڵە دەچیٚ. (تپق می زند) (٢) دەدوڕێت بە (سووکایەتیە-وە) (می بازد)

ئەجووری: [ناو]جۆرێک خەیار؛هارویٚ. (نوعی خیار)

+ ئەجەل: عد؛ فد: [ناو]وەختی مەرگ (اجل)

ئەجەلهاتن: وەختی مەرگ هاتن؛ بزن ئەجەلی‌بێت نانی شوان دەخوات(پەند). (اجل رسیدن)

ئەجێلۆک: بەرگ گۆڕین. (تعویض‌لباس)

ئەحمەدومەحموودکردن: بەقەرزوقۆڵە ژیان؛ ژیانی‌دەساودەس (دەستاودەست)؛ لە کەسێک قەرز وەرگرتن و بە کەسێکی تر دانەوە؛ (ب) دەست و گوێبڕی. (احمد و محمودکردن؛کنایه، با نسیه زندگیکردن)

ئەحمەقانە:[بەند] فد: لە ڕووی بیٚعەقڵیەوە؛ [ئاوەڵناو]وەک ئەحمەق. (احمقانه)

ئەحمەقی: فد:[ناو،بەرهەمی‌چاوگە] گەوجی؛ نەفامی؛ بیٚعەقڵی؛ گەمژەیی. (احمقی)

+ ئەحواڵپرسی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] (١) پرس و جۆ لە حاڵی کەسێک‌کردن. (٢) ڕە-وتی سەردان لە نەخۆش و لێپرسین. (٣) (ب) چاک‌وخۆشی‌کردن. (احوالپرسی)

ئەحیا: عد؛ فد: (١) بوژاندنەوە؛ زیندو کردنەوە. (زنده کردن) (٢) شەو بێداری؛ شەو نخوونی؛ (ب) شەوگەلی ١٩ تا ٢١ ی مانگی ڕەمەزان، بەتایبەت لە مەزهەبی شیٚعەدا. (شب بیداری)

ئەخ: (١) وشەی دەنگە. (کلمه صداست)

(٢)پیس بە زبانی منداڵانە.(پلشت‌بچگانە)

ئەخباری: عد؛ فد: [ناو] مەکتەبێکی فیقهی شیٚعەیە کە بۆ حەدیس و خەبەر زیاتر لە دەلیلی کردەوەیی ڕێز دادەنیٚ؛ دژی ئوسووڵی. (اخباری)

ئەخت و چار: [ناو،ت]هەوڵو تەقەلای زۆر. (تقلای زیاد)

+ ئەختە: (١)[ئاوەڵناو] یەختە؛ گون دەرهاتوو؛ خەساو. (٢) (ب) پیاوی خوێڕی و بیٚ جەرگ. (٣) [ناو]یەختە؛ دەسەکی داربی کە لە کەنار ئاودا دەیچەقێنن بۆ شین‌بوون. (اخته)

ئەختەر:[ناو] فد: (١) هەسارە. (ستاره. اختر) (٢) ناوی گوڵێکە. (نام گلی است) (٣ (ناوە بۆ ژنان. (نامی زنانه)

ئەختەرژمار: [ناو]هەسارەناس؛ هەسارەژمار؛ ئەستێرەژمار. (منجم)

ئەختەرسۆتی: [ئاوەڵناو] ئەستێرە سۆتی؛(ب)بەدبەخت؛ بیٚئیقباڵ؛ ڕۆژڕە ش ؛ بیٚشانس.(بی‌اقبال.)

ئەخرەب: [ناو]ئەقرەب؛ دووپشک؛ دومارە-کوڵ.(عقرب)

+ ئەخشاڵ: [ناو]ئەشغاڵ؛ ئاشغاڵ؛ زبل.(آشغال)

ئەخلەخ: [ناو]تد؛ فد: سوخمە؛ سیخمە؛ کوڵۆنجەی بێقۆڵ‌کە قۆشە و گۆ یا زیوەری پیٚوە لکێندرابێت. (دوورابێت). (اخلخ)

ئەخم‌کردن: فد؛[چاوگە،ت] ڕوو ترش-کردن.(اخم‌کردن)

ئەخموتەخم: فد؛ [ناو،ت]ڕووگرژی لەگەل قسەی تووند و تیژدا. (اخم و تخم)

ئەخ و تف: [ناو،ت] ئاخ و تف. (اخ تف)
ئەخیار: ئەغیار.(١) [ناو] بێگانە؛ غەیرگەل. (اغیار) (٢) هۆشیار.(هوشیار)
ئەخیاوان: [ناو]شەقام. (خیابان)
ئەخیە:[ناو] فد؛ مێختەویلە؛ مێخزنجیری تەویلە؛کوڵمێخی بەستنەوەی هەوساری ئەسپ و حەیوانی بەرزە. (میخ طویلە)
+ ئەدا : [لەچاوگەی دان]دەدا؛ کەسێک کە شتێک بەکەسێک ئەدا؛ نان دەدا، پارەدەدا، جوین دەدا. (می دهد)
ئەدا : (ناو)(ف. ما) (١)ناز وقە مزە (٢) دایک؛ داڵک.(١.کرشمە ٢. مادر)
ئەدا دەرهێنان: [چاوگە،ت]دەمە لاسکێ- کردنەوە؛ لاسایی کردنەوە؛ خۆ لە جێی کەسێک نیشاندان؛ تەقلیت و گاڵتە کردن. (ادا درآوردن)
ئەدا و ئەتوار:[ناو،ت] عد؛ فد: (١) ئۆین دەرهێنان؛ کردەوەی شانۆ گەریانە بۆ شۆخی و پێکەنین. (٢) ڕەفتاری ناپەسەند و ناشیرین. (ادا و اطوار)
ئەداوەکردن: [چاوگە،ت](١) دووپات- کردنەوەی قسە. (بازگویی سخن)(٢)دانەوە؛ قەرز دانەوە؛ قەرەبووکردنەوە. (ادا کردن)
+ ئەدەبیات:[ناو،ت] فد: (ئات) ڕەوتی(کۆ) ی ئارەویە،(١) نیشان دانی هونە ری هەر میلەتێک لە ڕێژەکی کەلام و وێژەدا. (٢) کۆی نوسراوە گەلێ کە ناوەرۆکیان لە لایەن میلەتگەلی جۆراو جۆرەوە پەسەند کرابێ. (ادبیات)
ئەدەبیاتی کلاسیک: فد: ئەدەبیاتی کەونارا؛ هەروەها شێعری کلاسیک: شێعری کۆن؛ دارای وەزن و قافیە. (ادبیات کلاسیک)
ئەدێ: منداڵان دەڵێن؛ دایکە؛ دایە. (مادر)
ئەدی ئەدی: بەڵێ بەڵێ. (بلە بلە)
ئەڕا: [بەند]بۆ؛ بەخاتر؛ لەبەر؛ بۆچی. (چرا)
ئەڕابە:[ناو] فد: ئارەبانە؛ عەرەبانە؛ گاری؛ گاریە؛ عارەبانە. (ارابە)
ئەڕابەی دەستی: [ناو](١) فەرغوون. (فرغون) (٢) ئەڕابەی دەستفرۆش. (ارابە دستی)
ئەڕابەی جەنگی: فد: [ناو]دەبابە؛ تانگ.(تانگ)
ئەڕابەی کەڵی: [ناو]ئەڕابەی دوو تەگەرە کە جووتێک کەڵ گامێش ڕایدەکێشن، زیاتر بۆ کوڵۆش کێشان بە کاری دێنن. (ارابە بزرگ دو چرخ)
ئەڕاچووێ: بۆچی. (برای چە)
ئەرارات: > ئارارات. (آرارات)
+ ئەرامەنە: فد: (١)[ناو] کۆی ئەرمەنی. (جمع ارمنی)(٢)[ئاوەڵناو] لانەواز و هەژار؛ لەوانەیە لە تورکییەوە هاتبێ(>ئارامەندە)؛ئارامەنە؛ لەناودا گیرخواردوو؛ دەستەوسان. (فقیر؛واماندە)
ئەرانە: [ناو]خەزێم؛ لووتەوانە. (زینت دماغ)
ئەراوەند: [ئاوەڵناو] ئاراوەند؛ بڵیند؛ بەرز. (بلند)
ئەربابانە: [ئاوەڵناو] (١)ئاغایانە؛ وەک ئەرباب. (ارباب اسا) (٢)[ناو] بەهرەی مالیکانە. (بهرە مالکانە)
ئەرباب و ڕەعیەتی: [ناو،ت]ڕەوتێکی ژیانی کۆمەڵایەتی بوو کە ئەرباب خاوەنی زەوی و زار بوو.(ارباب ورعیتی)
ئەربابی عیلم: فد: [ناو]خاوەنی زانیاری؛(ب

زانایان؛ زانیاران. (ارباب علم)

ئەربابیقەڵەم: فد: [ناو](ب) نووسەر؛ قەڵەم بە دەست. (ارباب قلم)

ئەربووش: [ناو]ئەسپی شێی سوور هوول. (کرنگ؛ سرخ رو)

ئەرِبە: [ناو]ڕبە؛ بەرانبەر بە۲/۵ کیلۆ دانەوێڵە؛ ڕبە: بەرانبەری شەش مشتی هەردوو دەست دانەوێڵە.(۲/۵ کیلوغله)

ئەرپیزە: [ناو]باوەشێن؛ بارەوشە. (بادبزن)

ئەرتک: [ناو]ئەتک؛ سووکایەتی. (توهین)

ئەرتەش: [ناو]سوپا. هێزی عەسکەری لە دەوڵەتێکدا. (ارتش)

ئەرتەشبود: فد: [ناو]بانترین دەرەجەی نیزامی لە ئێراندا لە ڕابووردوودا. (ارتشبد)

ئەرتەشسالاری: میلیتاریسم؛ حکومەتی ئەرتەشیگەل. (ارتش سالاری)

ئەرتەشی: [ئاوەڵناو+ ناو](۱) پێوەندیدار بە ئەرتەشەوە؛ پۆتینی ئەرتەشی؛ فرۆکەی ئەرتەشی؛ سەیارەی ئەرتەشی. (۲) کەسێک- کە لە ئەرتەشدا (دەوام) شوڵ دەکا. (ارتشی)

ئەرجووم: [ناو] ئەرجوو؛ تکا؛ پاڕانەوە؛ داخواز؛ داوخواز. (خواهش)

ئەرخ: چاڵ؛ قووڵکە. (چاله)

ئەرخاندن: [چاوگە،ت]ماندووکردن. (خسته کردن)

+ ئەرخەوانسوور: [ناو،ت](ب) ئەوەڵی بەهار کاتێک باران قوڕاو لەگەڵ خۆیدا دەرێژێتە ناو چۆم و ڕەنگی سوور دەکات. (اول بهار)

ئەرخەوانسووری بەهار: (ب) کاتێ کە چۆم هەڕەتی ئاو زۆریەتی. (موسم بهار کە رودخانە گل آلودو پرآب است)

ئەرخین: ماندوو بوون. (خستە شدن)

ئەردە بێژ: [ناو]ئەردناس؛ زەوی‌ناس؛ خاک ناس. (خاکشناس)

ئەردەشێر: (۱) ڕق و قینی شێر؛ مەڵبەند و سەرزەمینی شێر. (خشم شیر.سرزمین‌شیر) (۲) ناوی ئەوەڵین شای ساسانی کە لەهۆزی کوردان بووە. (اولین شاه ساسانی کە کردبوده)(۳) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانە)(۴) نەڕەی شێر؛<ئە ڕنین (نعرە شیر)(۵)ئەرد واتا قسەڕاست؛ شێریڕاست و دروست.(حقیقت گو)

ئەردەک: [ناو]وڵاخی یەدەک کە سواری بە دوای خۆیدا دەیکێشێ. (اسب یدک)

ئەردەڵ : بەجەرگ؛ دڵدار و نەترس بەجەرگ؛ (شجاع)

ئەردەڵان : (۱)کۆی ئەردەڵ؛ دلێران؛(دلیران) (۲)بن‌زاراوەی سنە و دەردۆری. (لهجە سنندجی)(۳)بنە ماڵەی ئەردەڵان کە حوکماتی سنەیان بەدەست بوو.(خانوادە امیران اردلان در سنندج)

ئەردەوان : چاودێری زەوی؛ (نگهبان زمین)

ئەردهێژ: [ناو،ت] بوومەلەرزە. (زلزلە)

ئەڕڕا: [ناو] مشار؛ ئەڕڕە. (ارە)

ئەڕڕەئەڕ: [ناو،ت] زەرینی کەر؛ عەڕ عەڕ؛سەرینی کەر؛سەرەسەر؛ (عرعر)

+ ئەرز: [ناو] پووڵی بیانی. (ارز)

ئەرزانجان: [ئاوەڵناو]هەرزانفرۆش؛ دژی گران فرۆش. (ارزان فروش)

ئەرزانفرۆش: فد: (۱)[ئاوەڵناو] ئەرزانجان؛

کەسێک کە شت هەرزان دەفرۆشێ.(٢) فرۆشی‌ماڵ‌یا ملکێ هەرزانتر لە قیمەتی خۆی؛ ماڵەکەم ئەرزان فرۆش کرد. (ارزان فروش)

ئەرزان‌فرۆشی: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە] هەرزان‌جانی؛ دژی گران‌فرۆشی.(ارزان فروشی)

ئەرزان‌قیمەت: فد: [ئاوەڵناو+ ناو]کەم قیمەت؛ کەم‌بەها؛ کەم‌نرخ. (ارزان قیمت)

ئەرزانی: [ناو]هەرزانی؛ دژی گرانی. (ب) فەراوانی و نیعمەت. (ارزانی)

ئەرزرووم: فد؛ تد: بارێزپرێکی کورد نشینە لەتورکیا. (ارزروم)

ئەرزناس: [ناو،ت] ئەردبێژ. (زمین شناس)

ئەرزنج: [ناو]ئانیشک؛ ئانیسک. (آرنج)

ئەرزۆ: ناوە بۆ ژنان. (اسم دخترانه)

ئەرزەنجان: شارێکی کوردانە لە تورکیا. (ارزنجان)

ئەرزیل: [ناو]هەرزاڵ. (سکویی در اتاق یا چادر)

ئەرژن: [ناو] دارێکی بێبەرە.(نام درختی است)

ئەرژەنگ: (١) ناوی دێوی شانامە. (دیو شاهنامه) (٢) شەیتان. (شیطان) (٣) کتێبی وێنەی مانی پێغەمبەر. (کتاب نقاشی مانی)(٤) ترس؛ وەحشەت؛ خۆف. (وحشت)

ئەرژەنگی دێو: (١) ناوی دێوێکی ئەفسانەییە. (ارژنگ دیو) (٢) پیاوی زەبەلاحی پێدەشوبهێنن. (گنده بک)

ئەرس: [ناو]هرس؛ ئەسرین؛ ئەسر؛ ڕۆندک؛

فرمێسک.(اشک)

ئەرسیم: [ناو]مەسە؛ قەڵانگ؛ مەسێ؛ شیشی سەرتەنوور. (میله روی تنور)

ئەرشەک: [ئاوەڵناو] حەسوود؛ بەخیل؛ چکووس.(بخیل)

ئەرغەن: ناوی شارێکی کوردانە لە تورکیا. (ارغن)

ئەرغەنوون:[ناو] عد؛ فد؛ یونان‌د: جۆرێک ئۆرگی چووکەیە. (ارغنون)

ئەرغەوان: [ناو]ئەرخەوان. (ارغوان)

ئەرغەوانی‌سوور: [ناو]ڕەنگی ئەرخەوانی مەیلەو سوور؛ لە ئامێتە کردنی ڕەنگی شینی کەم و سووری زۆرتر و سپی پێکدێ. (ارغوانی قرمز)

ئەرفای:[چاوگە] ڕفاندن؛ فڕاندن. (ربودن)

+ ئەرکان: عد؛ فد: (١) ناوە بۆ پیاوان، زیاتر لە کوردستانی تورکیا.(٢) پێنج ڕێخراوەی پادگانی نیزامی (روکنی ١ و ٢ و٣و٤ و٥)کە هەر یەک ئەرکی تایبەتیان لە سەرشانە. (ارکان)

ئەرک: ئامرازی سەر سووڕمانە. (کلمه ای برای تعجب)

ئەرکدار: [ئاوەڵناو]کەسێک کە کار و دەردیسەری زۆر بێت. (کار مشکل داشتن)

ئەرکە: (١)کاری گرینگ. (کاربزر گ)(٢) ئاگردان. کوانوو. شۆمینە. (شومینه)

+ ئەرگ: [ناو]بارەگای شاهان. (ارگ)

ئەرمان: [ئاوەڵناو] بەڕەحم؛ دلۆڤان. (مهربان)

ئەرمان:[چاوگە،ت] ڕووخان؛ تێکتەپین؛ ڕمان؛ کەوتن؛ ڕمیان. (خراب‌شدن دیوار یا

(خانە)

ئەرموود: [ناو]ئەمروود؛ هەرمێ؛ هەمرۆ. (گلابی)

ئەرمەن: [ناو]هەرمەن. (ارمن)

ئەرمەنستان: وڵاتی هەرمەنستان. (ارمنستان)

ئەرمەنی: [ناو](١) هەرمەنی؛ لقێ لە نیژادی هێند و ئوروپایی. (ارمنی)(٢) ئەندامی ئەو قەومە. (ارامنه)(٣) زبانیان. (زبان ارمنی)

ئەرمین: [ناو]ئەستێرەی قیبلە؛ ئەستێرەیێک کە لای باشوورەوە هەڵدێ. (ستاره جنوبی)

ئەرن: [ناو](١) ئەرد؛ نەڕە. (نعره) (٢) قین؛ ڕک؛ کین. (کینه)

ئەرناف: [ناو]ڕق؛ کین؛ قین. (کینه)

ئەرنافلێچوون: [چاوگە،ت] ڕق نیشتنەوە؛ ئارامبوون. (آرام شدن) ئەرنانن: [چاوگە-ت]زوویرکردن؛ چرووساندنەوە؛ چەوساندنەوە؛ ئازاردان؛ ڕقهەڵساندن. (آزار دادن؛عصبانی-کردن)

ئەڕناویت: [ناو]ئەڕنەووت؛ ئەلبانی؛ئاڵبانیایی؛ (کشور آلبانی؛ آلبانیائی)

ئەڕنەبووت: [ناو] جۆرێک مەیموون کە شێوە ی ئینسان دەدا. (میمون)

ئەڕنەمووتە: [ناو]تبلا ناوەڕاست؛ قامکی نێوەڕاست؛ هەڵمەقووتە.(انگشتوسطی)

ئەڕنین: [چاوگە]تووڕەبوون؛ ئازارکێشان؛ ئەنرین. (عصبانی شدن)

ئەڕۆ: [ئامراز]هەرۆ؛ ئامرازی بانگکردنی پیاوانە؛ ئەری؛ هەرێ. (صدا کردن مرد)

ئەروەند: [ناو](١) حیلە؛ فێلوفەرەج. (حیله)(٢) چۆمی ئەروەند لە باشووری ئێران. (اروند رود)

ئەرەجێ: شێوە؛ لێچوون؛ لێکردن؛ وێچوون؛ وەک؛ شێوەدان.(شبیه؛ پنداشتن)

ئەرەجیا: دەتزانی؛ دەتگوت؛ وەک؛شێوە. (شبیه؛ پنداری)

ئەرەجیای: [چاوگە]وازانین؛ پێوابوون. (پنداشتن.)

ئەرەق: [ناو](١) عارەق؛ مەی. (می) (٢) خوێ؛ ئارەقە. (عرق تن)

+ ئەرەقگیر: (١)[ناو،ب] کەسێک کە هەڵمەتکێن دەکا.(عرق تقطیر کن)(٢)[ناو] ژێرکراس. (زیر پیراهن)(٣)[ناو] نەرمەزین. (نمد زین)

ئەرەکۆتەی: [چاوگە]کەوتن. (افتادن)

ئەرەمداری: [چاوگە]ڕاوەستان. (ایستادن)

ئەرەمەرزیای: [چاوگە]ئەرەمەرزای؛ دامەزراندن؛ سەقامگرتن.(جایگیرکردن)

ئەرەمەنەی: لە کارکەوتن و ڕاوەستان. ئارامەندی؛ ئارامەنەی؛ دەستەوسانی؛ تیامان. (ایستادن؛ <ئەرامەنە

ئەرەنیای: [چاوگە]دانان. (گذاشتن)

ئەرەنیشتەی: [چاوگە]دانیشتن.(نشستن)

ئەرەودە: [ناو،بەر]ئاروینکراو؛ تاقیکراو؛ جەڕباندی. (آزمایش‌شده)

ئەرەوستەی: [چاوگە](١) داخستن؛ پێوەدان؛ بەستن. (بستن)(٢) پان کردنەوەی فەڕش و لباد. (پهن کردن)

+ ئەرێ:[دامرازی بانگکردن] هەرێ ؛ئامرازی بانگکردنی ژنان، بۆ پیاوان دەڵێن ئەرۆ. (صدا کردن زن)

ئەرێز: [ئاوەڵناو] بەرین؛ پان‌وپۆڕ؛ لە عەریـزی ئارەویەوە هاتووە. (عریض)

ئەریڤان: [ناو] مەڵبەندی ئێرەوان؛ لـە پێشـدا کورد نشین بووە ئێستا پێتەختی ئەرمەنستانە. (ایروان)

ئەرێن: (١) نەڕڕە. (نعره)(٢) ئەنـدازەکـردن و پێوانەی کووتاڵ. (اندازە ای برای متر کـردن پارچە)

ئەرێنی:[بەند]جوابی بەڵێ؛ ئەرێ. (جواب‌آری)

ئەرێ و نەرێ: بەلێ و نەخێر؛ (ب) دووشـک بوون؛ دوودڵبوون. (آره و نه)

ئەزا: [ئاوەڵناو] ئازا؛ خێرا. (شجاع)

ئـەزانـێ: (١)دەزانـێ.(٢) دەسـتەواژە وەک ، پرسینی‌قیمەتی بزن، وەڵام :بزن‌دەزانـێ واتـا چۆنییەتی و بارودۆخی بزن قیمەت دیاریـدە- کا.(١.میداند.٢.کنایی،وضعیت)

ئـەزایـی: [ناو،بـەرهـەمـی‌چاوگـە] ئـازایی. (شجاعت)

ئەزبە: [ناو]کەپسوول. (کپسول)

ئەزبەر: [ناو]بەمێشک‌سپاردن؛ لـەبـەر؛ حێفـز کردن؛ دەرسەکەم ئەزبەر کرد: دەرسـەکـەم لەبەرکرد. (حفظ)

ئەزبی کێویلە: [نـاو]نـەعنـای کێـوی. (نعنـای کوهی)

ئەزبیڵە: [ناو]نەعنا؛ جاترە. (نعنا)

ئەزبیبە: [ناو]ئەزبیڵە؛ نەعنای کێوی. (نعنا)

ئەزپەرەست: [ئاوەڵنـاو]خـۆویسـت؛ خۆخـواز؛ خۆپەسەند. (خود خواه)

ئەزدین‌زەری:[ناو](١)جۆرێـک هـەڵپـەرکـێ. (نوعی‌رقص)(٢)جۆرێک‌قوماش.(نوعی‌پارچە)

ئەززا: [ناو]دایکە؛ دایە. (مادر)

ئەزاتە: [ئاوەڵنـاو] نـەزۆک؛ قسـر؛ ئـەسـتێور؛ ستێور.(نازا)

ئەززاوتاتە: [ناو،ت]دایک و باب. (پدر و مادر)

ئەززێ: [ناو]دایک و باب. (پدر و مادر)

ئەزغەنی: شارێکی کوردانە نزیکی دیار بەکر. (شهری نزدیک دیار بکر)

ئەزمان: [ناو]زمـان؛ ئاسـمان؛ زبـان. (زبـان. آسمان)

ئەزمان‌تاڵ: [ئاوەڵناو] قسەناخۆش؛ زمان‌پیس. (بدزبان)

ئەزمان‌تیژ: [ئـاوەڵنـاو]زمـان‌تاڵ؛زمـان‌درێـژ. (بدزبان.)

ئەزموو: [ناو،] ئاروین؛ تاقیکردنەوە. (آزمون)

ئەزمەڕ: کێوێکە لـە پـاڵ شـاری سـلێمانیدا . (نام‌کوهیست درکنار سلیمانیه)

ئـەزمـین: (١)[نـاو] زەوی. (زمـین) (٢) [چاوگە]تام‌تاقیکردنەوە. چە شتن؛ چێژکـردن؛ چێشتن. (چشیدن)

ئەزەلیا: دەئاڵا؛ دەپێچرا. (می پیچید)

ئەزێ: [ئامراز](١) چما؛ داخۆ؛ تۆبڵێی. (تو گوئی) (٢)[جێناو] من؛ ئەمن؛ (من)

(٣) دەزێ؛ منداڵی دەبێ. (می زاید)

ئەزێچ: [جێناو](١) منیش. (منهم) (٢) لەو. (از او)

ئەزیچ: [جێناو]ئەز ژی؛ منیش. (منهم)

ئەزیماندن: [چاوگە،ت] عەزیماندن؛ ڕێز لێنان و میـوانی کـردن؛ حورمـەت‌گـرتن؛ خزمـەت کردن. (تکریم)

ئەزیەتکردن: [چاوگە،ت]عەزیەتدان؛ ڕەنج و

ئازار پێگەیاندن؛ ئەشکەنجەدان. (اذیت کردن)

ئەزیەتکێشان: [چاوگە،ت]زەحمەت قبوڵکردن؛ ڕەنج و ئازارکێشان. (زحمت کشیدن)

ئەژ: لە. (از)

ئەژدەر: [ناو](١) گوڵلەی ئەسڵەحەی ژێر دەریاییە. (اژدر زیر دریایی) (٢) هەژدیها؛ هەزیا؛ حەزیا؛ حەفی. (اژدها) (٣) سەرە بەیداخ. (سر پرچم) (٤) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانه)

ئەژدەرئەناز: [ناو،بک](١) پاپۆڕ یا ژێر دەریایی، کە خاوەنی کەرەستەی ئەژدەرخستنە. (٢) ئەسڵەحەیێک کە ئەژدەر دەخا. (اژدر افکن)

ئەژگەڵ: [ناو](١)هەژگەڵ؛ چرووچیلکە؛ دڕک وداڵ. (خار و خاشاک) (ب٢) ئاکار ناشیرین؛ خوێڕی؛ ئاشخاڵ. (بی ارزش و بیکار)

ئەژمار: [پاشگر، ناوی‌بک]شمێر؛ کەسێ کە دەژمێرێت؛ ئەژمێر. (شمار)

ئەژمارە: [ناو،ت]ژمارە؛ ڕەقەم. (شماره)

ئە ژماردن: [چاوگە،ت](١) ژمارای؛ شماردن؛ بژاردن. (شمارش) (٢) بۆ تاوان‌دانەوە؛ تاوان بژاردن. (غرامت دادن)

ئەژمەت: [ناو]حەیبەت؛ هەژمەت؛ حەجمەت؛ تاو. (هیبت؛ ترس)

ئەژمێر: [ناو،بک]ژمێر؛کاری ژماردن؛ کەس یان کەرەستەیێک کە ژمارە دەکا.(شمار)

ئە ژمێراو: [ناو،بەر]ژمێراو؛ بە حیساب‌هاتوو؛ (ب) پویتە پێدراو. (شمرده شده)

ئەژناس: [ناو،ئاوەڵناو] ئەشناس؛ شناس؛ ناسیاو؛ ناسراو؛ ناس کری. (آشنا)

ئە ژنۆ پێدادان: [چاوگە،ت] شکستپێ-دان؛کۆڵ پێدان؛ ئەژنۆپێدادان : بە ئەژنۆ پێداکوتان. (شکست دادن؛ بازانو ضربه زدن)

ئەژنۆ دادان: [چاوگە،ت](١) لە سەر چۆک دانیشتن. (نشستن بر روی زانو) (٢) کۆڵ دان و تێکشکان. (شکست خوردن) (٣) چۆک دادان؛ ئەژنۆ دانانە ئەرز. (زانو خم کردن)

ئەژنۆشکان:[چاوگە،ت](ب)بەڵای گەورە بە سەر هاتن. (مصیبت بزرگ نازل‌شدن)

ئە ژنۆشل‌بوون: [چاوگە،ت](ب) هیلاک‌بوون بە هۆی ڕاوەستان یا گەڕانی زۆرەوە. (کنایە از خسته شدن)

ئەژنەوا: [ئاوەڵناو] گوێڕایەڵ؛ شنەوا؛ ژنەوا؛ گوێدەر؛ بیسەر؛ بەڵبەڵەگۆش. (شنوا)

ئەژنەوتن: [چاوگە،ت]شنەفتن؛ بیستن؛ ئەژنەفتن. (شنیدن)

ئەژەسەری: [ناو] نیوەشەو؛ بەینی نیوەشەو و بەری‌بەیان. (نیمه شب)

ئەژی: (١) دێنێ؛ دەشێ. (می ارزد) (٢) زیندووە. (زنده) (٣) مار. (مار)

ئەس: [کار،کردار]هەیە؛ هەس؛ گەورەس: گەورەیە. (است)

ئەسان: [ناو،بک]کڕیار؛ ئەستێن. (خریدار)

ئەسپا: [ناو]ماهین؛ ماین؛ لەئاوێستادا ئەسپ و ئەسپا بۆنێر ومێی ئەسپ هاتووە.(مادیان)(٢) ئەسپەکان. (اسبها)

ئەسپاب‌کێشی: [ناو،ت](١) (ب) ماڵ-

گوێستنەوە. (خانه عوض کردن) (٢) کێشانی سامان و کەلوپەلی ماڵ یا(کۆمێ کەرەستە) لە جێگەیێکەوە بۆ جێگەیێکی تر.(اسبابکشی)

ئەسپار: شێوکردنی زەوی بە پێمەرە؛ کەسێک کە دەسپێرێت یا ڕادەسپێرێت. (شخم‌زدن‌زمین‌با بیل؛کسی که‌می‌سپارد)

ئەسپاو خەجاڵەت: هۆی شەرمەزاری؛ ئەو دۆستەم بوو بە ئەسپاو خەجاڵەتم، بوو بە هۆی شەرمەزاریم.(اسباب‌خجالت)

ئەسپاو زەحمەت:ئەسپابی زەحمەت؛(ب) بوونە هۆی زەحمەت. (اسباب زحمت)

ئەسپاو سەفەر: [ناو،ت]کەلوپەل و تۆشەی ڕێگا. (اسباب سفر)

ئەسپاوکار: کەرەستە و ئەسپابی کار؛ ئامرازی کار جێبەجێ کردن.(اسباب کار)

ئەسپ تاودان: [چاوگە،ت] (ب) باڵ بە ئەسپ گرتنەوە؛ غاردانی ئەسپ بە ڕکێف کوت و چوارناڵ. (اسب تاختن)

ئەسپرزە: [ناو]کەپەک؛ سپۆس. (سبوس)

ئەسپڕەس: مەیدان. (میدان) <ئەسپە ڕێز.

ئەسپسواری: (١) سواری ئەسپ بوون. (سواری)(٢)ئەسپی سواری؛ئە سپی تایبەتی سواری. (اسب سواری)

ئەسپ گۆڕینەوە بە کەر: (ب) مامەڵەی بێ قازانج کردن. (معامله بی سود)

+ ئەسپەر: [ناو]متاڵ. سپەر. (سپر)

ئەسپەردە: [ناوی بەر]سپاردە. (سپرده)

ئەسپەردە کردن: [چاوگە،ت] سپاردن؛ (ب) بەخاک سپاردنی مردوو. (سپردن؛ دفن کردن)

ئەسپەرەدار:[ناو]دارای ئەسپەرە؛ بێڵاسنێ کە لە خوار دەسکەکەیەوە جێگای پای- هەیە.(دارای جای پا در بیل‌آهن)

ئەسپەرەم: [ناو]ڕێحانە؛ ڕیون.(ریحان)

ئەسپەڕێز: [ناو]مەیدانەئەسپێک؛ ئەسپڕەس؛ ماوەیێک کە ئەسپ بە یەک غاربیگاتێ. (میدانی‌برای‌رسیدن‌بایک‌ایلغار)

ئەسپەژن: [ناو]ژنی باڵابەرز و شۆخ. (زن قد بلند و ملنگ)

+ ئەسپەک: [ناو]پێشەوەی سەیارەی ١٨ تەگەری باری (کەفی) کە پاشی سەیارەی پێوە دەبەسترێ. (اسپک)

ئەسپەمار: [ناو]تووله مار. (مار باریک)

ئەسپەنەک: [ناو]ئەسپەک؛ نەخۆشینی کەوتەیی؛ گرانەتا. (تیفوس)

ئەسپ هەڵگرتن: [چاوگە،ت] سواری کە ئەسپی سەرکێش دەیرفێنێت وسواربۆی ناوێستێتەوە. (اسب برداشتن)

+ئەسپێ: [ناو]سپێ؛ جانەوەرێکە کە لەشی ئینسان(بە هۆی پیس و پۆخڵییەوە)هەڵیدێنێ دوو جۆرە(١)ئەسپێی‌سەر کە ڕەنگی ڕەشە و نابێتە هۆی گیرۆیی و ڕاگوێزانی نەخۆشینی ئەسپەک.(٢)ئەسپێی لەش کە ڕەنگی سپییە و هووڕگی ئەسپەک لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر ڕادەگوێزێ و دە بێتە هۆی بڵاوبوونەوە وپەرە سەندنی (ئێپیدێمی) تیفووس یا ئە- سپەک. (شپش)

ئەسپی‌ئاوی: [ناو]جانەوەرێکی گیاخۆری دەست و پێ کورتی ئاوییە لە کەرگەدەن دەکات، بەڵام شاخی نییە. (اسب آبی)

ئەسپی ئەبڵەق: [ناو]ئەسپی دوو ڕەنگ کە پەڵەی گەورەی سپی و ڕەش یان سپی و سوور لەشیداپۆشیبێ.(اسب‌ابلق)

ئەسپی باری: [ناو]ئەسپی تایبەت بۆ بار کێشان. (یابو)

ئەسپیبوخار:[ناو] فد: یەکەی پێوەرەی هێز لە مەکینەکاندا بەرانبەر بە ۷۴۷/۸ وات.
(اسب بخار)

ئەسپیبۆرە:[ناو]ئەسپێک کە ڕەنگی بۆر بێت.
(اسب نیله)

ئەسپیبەدڕکێف: [ناو] ئەسپێک‌کە سواربوونی ناخۆشە و بەد ئاوزەنگییە؛ ئەسپیسەرقورس و نافەرمان. (اسب بد رکاب)

ئەسپی تەعلیم (تالیم) دراو: ئەسپێک کە چاک بارهاتووە و فێری سواری(دانن) کراوە؛ (ب) خۆش‌ڕەوت. (اسب تعلیم دیده)

ئەسپی چەپ: [ناو] ئەسپێک کە لاقێکی سپی و سیٚ‌لاقی ڕەش‌بێت. (اسب چپ)

ئەسپی چەپەرخانە: ئەسپی پۆستخانە. (اسب چاپار)

ئەسپی چەخمور: [ناو] ئەسپێک‌کە ڕەشێنەی چاوێکی ڕەش و هی چاوەکەی دیکەی قاوەیی یا ڕۆشنتربێ. (اسب چخمور)

ئەسپی خۆشبەز: [ناو] ئەسپی بەکار و ئازا کە درەنگ هیلاک و ماندوو بێ. (اسب با استقامت)

ئەسپی خۆشڕەوت: ئەسپیٚ‌کە بێ‌جیفڕک و هەڵبەز و دابەزە و سواربوونی‌خۆشە و سوار هیلاک ناکات. (اسب خوش قدم)

ئەسپی خەزاڵ: ئەسپیٚ‌کە ڕەنگی وەک ڕەنگی ئاسک بێ. (اسبی کە رنگش مانند رنگ آهو باشد)

ئەسپیدار: [ناو]سپیدار؛ چنار. (سپیدار)

ئەسپی دووڕەگ: ئەسپیٚ‌کە لە دوو نیژاد بێ. (اسب دو رگه)

ئەسپی ڕاست: ئەسپیٚ‌کە لاقێکی ڕەش و سیٚ‌لاقی سپیبێت. (اسب راست)

ئەسپێردراو: [ناوی بەر]سپاردراو؛ شتیٚ‌کە درابێتە دەستیٚ‌کەسێک؛ سفارش‌کراو؛ ئەوکورە بە تۆ ئەسپێردراوە ئاگاتلێبێ. (سپرده شده)

ئەسپیڕەسەن: (۱) (ب) ئەسپی چاک و کەحیل. (۲) دارای‌ڕەسەنی‌ناسراو؛ وەک ئەسپی عەرەبی؛ یا ئەسپی ئارییەن کە نیژادی ئەسپی کوردە {ئەسپی ئارییەن حەقی بەشداریشی لەکێبەرکیٚ کانی جیهانیدا نییە، (بەداخەوە هۆکەی نازانم)} (اسب اصیل)

ئەسپی ڕەوەک: ئەو ئەسپەی کە لەغاوی بەربێت دەتاریٚ و هەڵدێت. (اسب فراری؛ اسب رموک)

ئەسپی زینکراو: (۱) ئەسپیٚ کە زین کرابێت. (اسب زین کرده)(۲) (ب) ئامادە بوونی‌کەسێک بۆ کردنی‌کارێک؛ حازر بەدە ست. (آماده)

ئەسپیسپی: ئەسپی یەکدەست سپی ڕەنگ؛ سپیلک. (اسب خنگ)

ئەسپیسرک: ئەسپی ترسەنۆک و سڵ. (اسب رموک و ناآرام)

ئەسپی سواری: ئەسپی تایبەت بۆ سوار

بوون. (اسب سواری)

ئەسپی سوورخون: ئەسپی سووریئاچخ بە پەڵەی سپی و چکۆڵە چکۆڵەوە. (اسب قرمز با گلهای سفید)

ئەسپیسەرکێش: ئەسپیناڤەرمان؛ ئەسپێک کە بەزەحمەت بۆ سوار دەویستێتەوە و بە مەیلی خۆی سەر پێوەدەنێ و دەڕوا. (اسب سرکش)

ئەسپیسەمەند: ئەسپێک کە ڕەنگی زەردی کاڵبێ؛ ڕەنگیئەسپێک کە سوهراب کوڕی ڕۆستەم سواری بووە. (اسب سمند)

ئەسپیسەمەندی یاڵوکلک شۆڕاو: ئەسپی یەزیدی؛ ڕەنگی ئەسپی یەزیدی کوڕی موعاویە کە ڕەنگی زەردی کاڵبووە و یاڵ و کلکی سپیبووە. (سمند یال‌ودم‌شسته)

ئەسپیشا: لە شەترەنجدا ئەسپێک کە نزیکترە بە شا. (اسب شاه)

ئەسپیشەروور: ئەسپی چەمووش و بێ ئۆقرە و تووش و گازگر و جووتە وەشێن و بە-هەڵبەز و دابەز. (اسب چموش)

ئەسپیشێ: ئەسپێک کە هەموو لەشی ڕەنگی خورماییئاچخ بێ. (اسب کرنگ یا کرند)

ئەسپیشینبۆر: ئەسپی بۆرەی ڕەنگ مەیلەوشین. (اسب ابرش)

ئەسپیعەرەبی: لە ڕەسەنی ئەسپی ئاریەن (نیژادی ئەسپیکورد)ە کە لە قەدیمەوە لە عەرەبستان تەربیەت کراوە و ڕاهاتووە و ئەلعان بە ناوی ئەسپی تازی یا عەرەبی دەناسرێت و ئەسپێکی بەتاقەت و تابشتە و کورتەباڵا و دیمەن جوانە. (اسب عربی)

ئە سپیفایتوون: ئەسپیدروشکە. (اسب درشکه)

ئەسپی قەرەبۆرە: ئەسپی ڕەش‌بۆرە؛ ئەسپی شینبۆر کە گوڵ‌گوڵ خاڵیشینی تۆخی تێدابێ. (اسب نیله ابرش)

ئەسپیقەرەکوێت: ڕەش‌کوێت؛ ئەسپی کوێتی مەیلەو تاریک،کە ڕەشاییەکەی لە دامێنەوە تا نزیک سەرپشتی دە وامیهەبێ. (اسب‌قره کهر)

ئەسپیکوێت: بەغەیری ڕەنگی بۆرە و شینبۆرە و سپی و ڕەش و سەمەند هەر ئەسپێ کە یاڵ و کلکی مەیلەو ڕەشیتۆخ یا ڕەش‌بێت،کوێتە بەڵام واباوە، بەتایبەت هەر بە شێی تۆخ دەوترێت. (اسب کهر)

ئە سپی کوێتیدامێن‌تاریک: ئە سپیکوێت کە ڕەنگیدەست و پای ڕوو بە خوارەوە بەرە بەرە ڕەشتربێت. (لە هەر ڕەنگێ بۆ ئەسپ پەسندترە.(اسب‌کهردست و پاسیاه)

ئەسپیکێبەرکێ: ئەسپیگرێو؛ (١ئەسپی پەڕش؛(ئەسپی پەڕین و بازدان). (٢) ئەسپی (کوورس)و توندڕەو بەتایبەت لە غاری تیژ و تونددا بۆ (گریوەغار) گریوە وڵاخ. (اسب مسابقه)

ئەسپیموراد: سواری ئەسپیموراد بوون (ب شانس و هات ڕووی کردبێتە کەسێک؛ کامرەوایی؛ ژیانی خۆش و بەدڵ و ڕۆژگار بەدڵچەرخان. (اسب مراد)

ئەسپی مەڕی: ئەسپێک کە ڕەوتی ڕۆیشتنی شێوەی ڕۆیشتنی مەڕ دەدا و زۆر نەرم و خۆش دەڕوات. (اسب قدم تند)

ئەسپی نەگیراو: (١) ئەسپی ڕام نەکراو؛ تۆڕ. (اسب رام نشده) (٢) ئەسپێکە فێری سواری نەکرابێت. (اسب رام نشده)(٣) ئەسپی وەحشی و ئازاد؛ ئەسپی کێوی کە نەگیرابێ. (اسب‌وحشی)

ئەسپیوەزیر: ئەسپێکە لە شەترەنجدا نزیکی وەزیرە. (اسب وزیر)

ئەسپی وێرغە: ئەسپێکە ڕەوتی وێرغەیە و نوقسانی و نەخۆشینی شان و مل زیاتر لە ئەسپی وێرغەدا دەبینرێت. (اسب یورغه)

ئەسپییۆرتمە: ئەسپێک کە بەڕەوتی گورگەلۆق دەڕوا؛ ئەسپی قۆرتە. (اسب یورتمه)< یۆرتە، یۆرغە

ئەسپێبرنج: جۆرێک ئەسپێیە لە برنج دەدا. (شپش برنج)

ئەسپێگامێش: [ناو]جۆرێک ئەسپێیڕەش و گەورەیە لە جنسی ئەسپێیسەر لە لەشی گامێش پەیدادەبێت. (شپش گاومیش)

ئەسپێگەنم: جانەوەرێکە گەنمی کۆن هەڵیدێنێ. (شپش گندم)

ئەسپێمامر:جۆرێک سپێی وردیباریکە لە لەشی پەلەوەردا پەیداده بێت. (شپش پرنده)

ئەسپێمریشک و بزن: جۆرێک ئەسپێی شینە؛ شینکە. (شپش بز و مرغ)

ئەسپیەکەناس: ئەو ئەسپەیە کە تەنیا بە یەک کەس، (خاوەنەکەی) ڕکێف دەدا. (اسب یکران)

ئەستار: [ناو]ئەستەر؛ ئاستەر. (آستر)

ئەستارە: [ناو]ئەستێرە؛ هەسارە. (ستاره)

ئەستان: [ناو]بەردەسماتە؛ هەسان؛ هەستان؛ بەردی تیژکردنی تێخ. (فسان)

ئەستان: [ناو]جستان؛ جسان؛ زستان؛ زسان؛ زمسان. (زمستان)

ئەستر: [ناو](١) هێستر، ئێستر. (استر) (٢) دڕوو. (خار)

ئەستراو: [ناو،بەر] سڕاو؛ پاکەوەکراو؛ سڕیاو.(سترده)

+ ئەستران: [چاوگە]سڕین؛ ئەسترین؛ پاک کردنەوە (ستردن)

+ ئەستری: [ناو]دارێکی دڕکاویە دوو باڵاپیاو بەرز دەبێتەوە.(درختیست خار دار)

ئەستریزەردکە: [ناو]دڕووەزەردە. (نوعی خار)

ئەستریشک: [ناو]سریێش؛ لە هارینی بنەگیای خوژە دروستدەکرێت.(سریش)

ئەستۆبەند: [ناو](١) تەوقەیمل؛ ملوانکە. ملوێنک. (گردن بند) (٢) < ئاتیل. (آتل)

ئەستۆکورد: [ناو]ملەقۆچە؛ ملەقووتە؛ قۆجەملە. (گردن پرنده)

ئەستوورکان:[ناو،ت]ڕیسی ئەستوور؛ دژی باریکان.(ریس ضخیم)

ئەستوونەزێڕینە: [ناو]ئەسوونەزێڕینە؛ کۆڵکەزێڕینە؛ کەسکەسوور؛ پەلکەزێڕینە؛ ئەستوونەزێڕینە؛ کۆڵەکەزێڕینە؛ دوای باران کە خۆر لە هەڵمی چڕی ئاسمان دەدا بەهۆی شکانەوەی تیشکی خۆر حەوت ڕەنگ دروستدەبێ کەدەبێتە کەوانێکی حەو ڕەنگ لە ئاسماندا. (رنگین کمان. قوس و قزح)

ئەستووری: [ناو]قەویایەتی؛ بارستا. (کلفتی)

ئەستەر: [ناو]ئاستەر؛ بەرە؛ بەر. (آستر)

ئەستەرک: جۆرێک هەرزاڵی چوارپایەیە.

(نوعی سکو در دهات با چهار پایه)
ئەستەرە: [ناو]ئەستێرە؛ (١) گۆیئاسمانی کە بەرواڵەت لە مانگ چکۆلە ترن و شەوانە لە ئاسماندا دەدرەوشێنەوە.(٢) ئەستێرەی پەنج-پەڕ و هەشت پەڕ: دەرەجەی ئەفسەر لە ئەرتەشی ئێراندا. (٣) هەر شتی پەنج پەڕ دروستکراو بەشکڵی ئەستێرە.(۴) ئەکتەری پایەبەرز و ئۆرناک و نموونەکار؛ ئەستێرەی سینەما.(ستاره)
ئەستەموولی: [ناو](١) جۆرێک پڵاو بە قیمە و پێرەڵماسی و تەماتەوە.(نوعیپلوبا قیمەو سیبزمینی وگوجه فرنگی)
(٢) دەفریقوڕکێشان لە بەنناییدا. (ظرف-جابجاییگل) (٣) [ئاوەڵناو]پەیوەندیدار بەئەستەمووڵەوە؛ خەڵکی ئەستەموول. (اهل استانبول)
ئەستێرەشەلە: [ناو]ئەستێرەیێکی کزە لە کلکەی حەوتەوانان هەڵدێت.(نامستارەایست)
ئەستێرەی قیبلە: [ناو]ئەستێرەییکە لەباشووریئاسمان و ڕوو بەقیبلە هەڵدێت.
(ستاره ای رو به قبله)
ئەستێرەی کاروانکوژە: [ناو]ناوی ئەستێرەییکە. (نام ستاره ای است)
ئەستێرەیکلکدار: [ناو]ئەستێرەییک کەدەخوشێ؛ ستێرابدۆڤ.(ستارەدنبالەدار.)
ئەستێڵک: [ناو]ئەستێوڵک. (میلەآهنروی-تنور)
ئەستێم: > ئەستێوڵک.(آهن رویتنور)
ئەستێوڵک: [ناو](١) کاردەکیپان بۆ پاک کردنەوە و ڕنینی هەویری قەراخ سوێنە.
(کاردک پهن)(٢) ئاسنێکی درێژە بەسەر تەنووردا ڕایدەکێشن بۆ ڕاگرتنی مەنجەڵ.
(آهنی دراز که روی تنور میگذارند)
ئەسرار: [ناو]تریاک. (تریاک)
ئە سرارکێش: [ئاوەڵناو+ ناو]تریاکی؛ تریاک کێش. (تریاکی)
ئەسروچڵک: [ناو]کەڵەشاخی ڕۆنی درۆێنەوانان. (روغندان از شاخ)
ئەسروڵک: [ناو]کەڵەشاخی ڕۆن؛ ئەسرو چڵک. (روغندان از شاخ گاو)
ئەسرەمۆک: [ناو]گلێرکە؛ گژنیژە؛ دەنکە بەفری وشک و ورد و خڕ کە لە تەرزەی چووک دەکا. (دانه گرد و کوچک برف. بژ)
ئەسڕین: [چاوگە]سڕین؛ پاککردنەوە بەدەستماڵ یا شتی تر. (ستردن)
+ ئەسکل: [ناو]ئێسکیڕان.(استخوان ران)
ئەسکوند: [ناو](١) حاڵەتی ڕاوەستانی جگ (قاپ) لە سەر کەڵلە. (حالت ایستادن شتالنگ روی کله)(٢) بەرزایی. (بلندی)
ئەسکوو: لە کوێیە؛ ها لەکوێ. (کجاست)
ئەسکە: [بەند]ئەوکاتە؛ ئەو وەختە. (آنوقت)
ئەسکەرلەتی: [ناو]جۆرێک قوماشی چاک لە قەدیمدا بۆ جلو بەرگی پیاوان. (نوعی پارچه مرغوب مردانه قدیمی)
ئەسکەری: (١) عەسکەری. (سربازی) (٢) جۆرێک ترێی بێناوک. (انگور عسکری) (٣) پێوەندیدار بە عەسکەرەوە. (نظامی)
+ ئەسکەلە: [ناو]داربەست؛ چێوبەست؛ بۆ سواخدانی دیواری بەرز دروستی دەکەن. (داربست)

ئەسکەنج: [ناو]ئەشکەنجە. (شکنجه)
ئەسکەوسەرە: [ناو]کەوچکەقوڵە. (نوزاد قورباغه)
+ ئەسڵ: [ناو]عد؛ فد؛ تد: (١)عەسڵ؛ بنەما؛ ماک؛ بنەڕەت؛ ڕەگەز؛ بناغە؛ ئەساس؛ ڕەسەن؛ ڕەچەڵەک؛ نیژاد؛ بنەچەقە؛ بنەچەک. (٢) دەستووری پەژێرداو وەک: ئەسڵی ئەرەشمیدۆس لە هیندسەدا. (٣) دژی بەدەڵ؛ وێنەی ناسنامە بە کارنایێت ئەسڵی ناسنامەکە پێویستە، ئەو یاقووتە ئەسڵەیا بەدەڵە. (۴) بنەما؛ ئەساس؛ گرینگترین؛ وەک: ئەسڵی کار زاوایە لە شاییە کەدا. (۵) سەرەتا؛ بناغە؛ من لە ئەسڵدا پێم خۆش نەبوو ئەوکارە سەربگرێت. (اصل)
ئەسڵان: تد؛ عد؛ فد: (١) ناوە بۆ پیاو؛ (اسم مردانه) (٢)ئەم وشەیە ئارەویە: شێر. (شیر درنده)
ئەسڵی: [ئاوەڵناو] (١) پێوەندار بەعەسڵەوە؛ بنەڕەتی؛ بنچینەیی؛ سەرەکی (اصلی) (٢) گرینگ؛ بنەمایی؛ ئەساسی؛ دژی فەرعی و شاخ و بەرگ؛ لقی ئەسڵی چەند شاخەی لێ-جیا بووەتەوە. (اصلی؛ مهم) (٣) ڕاستی و سەرەکی و بونیادی؛ شۆڵی ئەسڵیت چیە؟ قسەی ئەسڵیت چیە؟ (اصلی)
ئەسڵی بەقای ماک و ووزە: ماک و وززە دوو بنەمان کە هەتا هەتایە هەر دەمێنن و نافەوتێن؛ جێگۆڕکێ دەکەن و دەبنە یەکتر بەڵام لە بەین ناچن؛ (ئەسڵیپەژێر دراو لە کیمیادا). (اصل‌بقای ماده وانرژی)
ئەسڵیبێتاوانی: بنەمای بێسووچی: تا کاتێک تاوان لە سەرکەسێک ئیسپات نەبێت بێتاوانە. (اصل برائت)
ئەسڵیەت: ئەجدادم هەر خەڵکی سەقز بوون (بووون،بووگن) و منیش ئەسڵیەتم هەر سەقزییە. (اصلیت)
ئەسمبلی: [ناو] زبانی پرۆگرام نووسینی کامپیوتێر. (زبان برنامه نویسی کامپیوتر)
ئەسواران:[ناو] فد: گورهانی هێزی عەسکەریی ئەسپسوار یا ژاندارمەی ئەسپسوار، لە سیدەستەی ۲۷ کەسی پێکدەهات؛ لە ڕابووردوودا. (اسواران)
ئەسوور: [ناو]سەوزەوات؛ گیا وگژی خواردەمەنی. (سبزی خوردن)
ئەسوون: [ناو]چیلکە و داری دەرگای قەفەزی دارین کە دەرگای ڕکە دەکاتە دوو کەرت و کەوی پێداناچێت (فرندەینێو قەفە-زیپێدا ناچی). (شاخه درخت قفس چوبی)
ئەسوەن : ئەسپەن؛ ئەسپەندەر (اسپند)
ئەسە: [بەند]هەردەبێ؛ ئەمەسە؛ ئەمەیە. (باید بشود؛ این است)
ئەسەد: [ناو]عد؛ فد: (١) پێنجەمینمانگی ساڵی مانگی بەرانبەر بە مانگی مورداد لە ساڵی هەتاویدا. (مرداد) (٢) ناوە بۆ پیاوان. (نامی مردانه)
ئەسەل: [ناو](١) ئەسپ. (اسب) (٢) هوٚ؛ مایە؛ بۆنە. (بخاطر)
ئەسەی: [چاوگە]سەندن؛ کڕین. (گرفتن؛خریدن)
ئەسیتۆن: [ناو]ناوی تراوێکی بێڕەنگ، بۆ لا بردن و تاوانەوەی لاکی کە ژنان لە

ناخوونیانی (نانووخ) دەدەن. (استون)

ئەسێح: [ئاوەڵناو]ڕاست؛ میزان؛ دروست؛ خەبەری ئەسێحم هەیە: خەبەری ڕاستم هەیە. (دقیقا")

ئەسیر و عەبیر: فد: [ناو،ت] ماتڵ بوون و گرفتار بوون و دەستەوسان بوون بە دیار شت یا کەسێکەوە. (اسیر)

ئەشپا: [ئاوەڵناو]بەرزتر؛ چاکتر. (بهتر و بلند تر)

ئەشتر: [ناو]شەتڵ بۆ چەقاندن. (نشا)

ئەشتوور:[ناو]وشتر؛حێشتر. (شتر)

ئەشتەبا: [ئاوەڵناو،جێناو،بەند] هیچ؛ هیچ شتێک. (هیچی)

ئەشرمە: [ناو،بەر] لووتبڕاو؛ کەپۆبڕاو. (دماغ بریده)

ئەشرەف: عد؛ فد: وشە ئارەوییە، (١) شەریفترین ؛ بەرێزترین؛ ماقوڵترین. (اشرف)(٢) ناوە بۆ پیاوان و ژنان. (نام زنانە و مردانە)

ئەشقونج: [ناو]ئەسکوند. (بلندی)

+ ئەشقەمە: [ناو] ورگ؛ ئەشکەمە؛ ئەشکەمبە؛ گەدە. (شکمبه)

ئەشقەمە ماسای: [چاوگ،ت]زگ-ماسیان.بادکردن‌شکم)

+ ئەشک: [ناو](١) ئەسرین؛ فرمێسک. (اشک) (٢) لە کاری سەنگ‌چنیندا بە بەردی چکۆلە دەڵێن کە دەیخەنە بەینی درزی دوو بەردی گەورە بۆ قایم‌بوون. (سنگ کوچک بین درز دو سنگ بزرگ)(٣) چەرمی شۆڕ بووی ژێر زگی گا؛کێرەوڵ.(پوست زیر شکم گاو) (٤) جۆرێک قوماش کە لەتە مووروووی بێرەنگی شەوقداری پێوەلکابێت لە شێوەی دڵۆپەی فرمێسک؛ (نوعی پارچه) (٥) پرپرەی شووشەی چلچرا؛ ئاوێزە کە بە شکڵی دڵۆپە ئاو یا دەنکەفرمێسکبێ. (آویزه لوستر) (٦) مرۆڤی دەست ولاق‌کورت. (دست و پا کوتاه)

ئەشکاف: [ناو]گەنجە؛ دۆڵابی؛ کۆمۆدی دیواری. (گنجه)

ئەشکانی،یائەشکانیان: [ناو]تایفەیێک لەشا و دەسەڵاتدارانی ئێرانی‌بوون. (اشکانیان)

ئەشکەپووز: ئەشکەبووس؛ ناوی قارەمانێکی شانامەیە. (اشکبوس)

ئەشکەر: [ئاوەڵناو] ئەشکەرە؛ ئاشکرا؛ دیار؛ خوویا؛ بەرچاو. (آشکار)

ئەشکەفتە: [ئاوەڵناو] گێل؛ حوڵ؛ نەزان؛ بێ ئاوەز؛ نەفام. (نفهم)

ئەشکەنجە: [ناو]ئازار؛ ڕەنج. (شکنجه)

ئەشکەنە: [ناو]مزراویلکە؛ مزرۆکە.(اشکنه)

ئەشکەو: [ناو]تەبەکی‌دارینی هەویر؛ تەشتی دارین بۆ ڕاگرتنی هەویر یان نان. (طبق چوبی جای خمیر)

ئەشکێرک: [ناو]شلکێنە.(غذائی‌باتخم‌مرغ و روغن‌وآرد)

+ ئەشکێڵ: [ناو](١) ئشکێڵ؛ دەسەڵات؛ توانایی. (توانایی) (٢) فە رمان. (فرمان) (٣) دارێک کە دەخرێتە پشت دەرکە بۆ داخستنی دەرکە. (چوب پشت در) (٤) ئازار دان و ڕیسواکردن. (رسوا کردن) (٥) قوڵفە و ئاڵقەی‌ڕەشماڵ.(حلق‌چادر) (٦) سەمەندوک کردنی گیانلەبەرانی چوارپێ و بەستنی

دەست و پێیان بەشێوەی ڕاست و چەپ. (دست و پا بستن حیوانات) (٧) بەستنەوەی سپلۆت یا زنجیری بەستنەوەی سەگ. (قلاده)

ئە شکێڵکە: [ناو]شلکێنە. (خوراکی باروغن و تخم مرغوآرد)

ئەشکیلۆک: [ناو]تۆکڵ؛ تۆخڵ؛ تێکوڵ. (پوسته)

ئە شم: [ناو]کەری شین ڕەنگ؛ کەری (شین- کەوە). (الاغ کبود تیره رنگ)

ئەشناسای: [چاوگە]ناسین. (شناختن)

ئەشناسنای: [چاوگە،ت]ناساندن. (شناساندن)

ئەشنە: [ناو]گوێژ؛ گێوژ. (زالزالک)

ئەشنیا: [لەچاوگەی شنیان]دەشنایەوە؛ دەشنیاوە؛ وەک: لەرینەوەی پەرچەم و گیا بەدەم باوە.(دراهتزازبود)

ئەشەدوو: کورتکراوەی ئەشهەدوو بیللا. (مخفف اشهد بالله)

ئەشەدو مەشەد: بۆتاریفکردنە؛ (ب) ئای لەو کارەچەن باشە. (به به)

ئە شێ: (١) دەژێت؛ دێنێت. (مـی ارزد)(٢) دەبێ؛ مەشیو؛ ئەشێوابێ:دەبێ وابێ. (باید)

ئەشیا: [بەند](١) ئەژیا؛ دەیهێنا. (مـی ارزید) (٢) مەشیا؛ دەبوو؛ ئەشیا وابووایە. (می بایست)

ئەشیف: [ناو]بژار؛ گژو گیای زیادی ناو زەرحات. (وجین. علف هرز)

ئەفتەو: [ناو]ڕۆژ؛ خۆر. (خورشید)

ئەفتەوبەر: [ناو](١) چەتر. (چتر)(٢) سەیوان. (سایه بان)

ئەفتیار: [ناو]کەمتیار. (کفتار)

ئەفچکاندن: [چاوگە،ت]جیقدەرهێنان؛ تلیقاندنەوە. (له کردن)

ئە فچکین: [چاوگە]تلیقیان؛ تلیقان؛ جیق- دەرهاتن. (له شدن)

ئەفراسیاو: (١) ئەفراسیاب؛ پاڵەوانی تووورانی کە دژی ڕۆستەم شەڕی کردوە. (افراسیاب) (٢) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانه)

ئە فراندن: [چاوگە،ت]ئافراندن؛ خولقاندن؛ دروستکردن. (خلق کردن)

ئەفریقا: قۆرنەی ئافریقا؛ کەرتی لەپێنج کەرتی وشکایی گۆیزەوی. (قاره آفریقا)

ئەفریقائی: خەڵکی ئافریقا. (آفریقایی)

ئە فریی: [ناو]هێلم؛ چەسپی دارتاشی؛ کە لە پێست و خوێن و ماسی چێدەبێت. (سریشم)

ئەفسار: [ناو]فد: لە ئاوێستادا (ئەئێوسار) هاتووە، هەوسار؛ هەفسار. (افسار)

ئەفسان: [ناو]هەسان؛ بەردەسان؛ سان.(فسان)

ئەفسانە: [ناو]فد: (١) ناوە بۆ ژن. (نام زنانه) (٢) حەکایەت؛ سەرگوزەشتەی دەستکردی خەیاڵی و دوور لەڕاستی؛ چیرۆکی خەیاڵی. (افسانه)

ئەفسانەساز: فد: [ناو،بک](١) کەسێک کە چیرۆک سازدەکا. (٢) (ب) درۆ و بوختان ساز. (افسانه ساز)

ئە فسانەیی: [ئاوەڵناو] فد: (١) لەباوە ڕدا نەگونجاو؛ (٢) گرێدراو بە ئەفسانەوە: قارەمانی ئەفسانەیی.(افسانەئی)

+ ئە فسوونگەر: [ئاوەڵناوی بک،ناوی بک،] فد:

جادووبـــــاز؛ ســـــێحرباز؛ چاوبـــــەس؛ (ب) عیشوەگەر. (افسونگر)

+ ئەفسەر: فـد: [نـاو](١)خـاوەن مـەقـام و پایەی عەسکەری لە سیتوانیار بـەرە و ژوور؛ (افسر) (٢) ناوە بۆ ژنان.(نام زنانه) (٣) کڵاو و تانجی پادشایان. (افسر. دیهم)

ئـەفسـەری:[نـاو] فـد: (١) کـار و شـوڵی ئـەفسـەری. (٢)[ئـاوەڵنـاو] پێـوەندیـدار بەئەفسەرەوە؛ وەک زانسـتگای ئـەفسـەری، بەرگی ئەفسەری. (افسری)

ئـەفسـەری جـوزء: فـد: (ب) سـیتوان و سەروان. (افسر جزء)

ئەفسـەری جێنشـین: ئـەفسـەرێـک کـە لـە نـەبـوونی ئـامر (فـەرمانـدە)دا بریکـاری بـە ڕێوەبردنی کاروباری پادگان دەبێ بۆ مـاوەی ٢٤ کاژێر. (افسر جانشین)

ئەفسەری ستاد: فـد: (١) ئـەفسـەرێـک کـە زانسـتگای شـەڕی (جـەنگـی) دیبێـت. (٢) ئەفسەرێک کە لـە ڕێخـراوی سـتاد دا شـوڵ دەکات. (افسر ستاد)

ئەفشار: [ناو](١) خانەی پێنجەمی تەختەنەرد. (افشار) (٢) مەنتەقـەی هـەو شـار. (منطقه افشـار) (٣) مـەقـامی ئـاوازی ئـەفشـار لـە مۆسـیقادا. (دسـتگاه افشـاری در موسیقی)(٤)تەوژم؛ زۆر. (فشار)

ئە فشـاربۆهێنان: زۆربۆهێنـان؛ تـە نـگ پێهـە ڵچنین. (فشار آوردن)

ئە فشاری:[نـاو] فـد: مـەقـام و دەزگـایێکی مۆسیقاییە. (افشاری)

ئەفشین: سەردار و ئامرێکی موعتەسەم خەلیفەی عەبباسی بووە؛ناوە بۆ پیاوان. (نامسردارسپاه معتصـم خلیفـه عباسـی.اسـم مردانه)

ئـەفشـین : ف. مـان. سـنوورەوان؛ نـاوە بـۆ پیاوان. (مرز دار؛ نام مردانه)

ئەفغان:[ناو] فد: خەڵکی ئەفغانستان. (افغان)

ئـەفغانسـتان: فـد: وڵـاتی ئـەفغانسـتان. (افغانستان)

ئەفغانی: [ئاوەڵناو،ناو] فد: (١) یەکەی پووڵی ئەفغانستان. (واحد پول افغانستان)(٢) خەڵکی ئەفغانستان.(مردم افغانستان)

ئەفـوایی: [ئـاوەڵناو،بـەنـد] دەمـی؛ قسـەی-ئەفواهی: وتەی خەڵک؛ وتەیێکی بێبەڵگە و نەسەلمێنراو. (افواهی)

ئەفەڕۆز: [ناو](١) ئافەڕۆز؛ بێحـەیـا؛ بێشـەرم. (بی حیا) (٢) وەلانراو؛ بەجێماو؛ بێبەش؛ بێ-وەری. (طرد)

ئەڤ: [جێناو]ئەو؛ ڤی؛ ئەو بـۆ نێرینـە؛ ڤـێ؛ ئەو بۆ مێ. (او)

ئەڤان: [جێناو]ئەوان. (آنها)

ئەڤچەند: [بەند]هێندە؛ ئەونە؛ ئەوەندە؛ ئەڤ قاس. (آنقدر؛ اینقدر)

ئەڤدین: [ناو]تۆڵە. (تلافی)

ئەڤرا: [ئاوەڵناو]بڵیند؛ بەرز. (بلند)

ئەڤراز:[نـاو]هـەوراز؛ بڵینـدی؛ ئـەڤـرا تـەپ؛ سەرەو ژووری کەل. (سر بالایی)

ئـەڤـڕاختن: [چاوگــە،ت]پیاهــەڵکــوتن؛ تاریفکردن؛ بەشاخ و باڵداهاتن و خوێنـدن. (تعریف کردن)

ئەڤڕاندن: [چاوگە،ت]ئافڕاندن؛ دروسـتکردن؛

چێکردن؛ ئافەریدەکردن؛ خولقاندن. (آفریدن)

ئەڤرێست: [ناو]هەڤرێست؛ جۆرە دارێکە. (اسم درختیست)

ئەڤرۆ: [ئاوەڵناو،ناو،بەند] ئەورۆ؛ ئەمرۆ؛ ئیرۆ؛ هەڤرۆ؛(ب)لەئەم زەمانەدا. (امروز؛ امروزه)

ئەڤرەنگ: بەولەونە؛ بەورەنگە؛ بەوجۆرە. (اینطوری)

ئەڤشی: [ناو]دەورە دیواری کورتی ئاژاڵ تێکردن. (حیاط جای گوسفندان)

ئەڤشین: [چاوگە]وشکبوونی شیری ئاژاڵ. (خشک شدن شیر حیوانات.)

ئەڤقا: [بەند]ئەڤقاس؛ ئەوەندە؛ ئەونە؛ هێندە؛ هێند. (اینقدر)

ئەڤک: [ناو]میتکە؛ قیتکە. (چوچوله)

ئەڤۆر: [ناو]نێریەکێوی. (بز کوهی نر)

ئەڤە: (١) ئەوە بەهەموو ماناییەکەوە. (ئەوە هەڵگرە، هەر ئەوە بەتەنیا). (آنرا؛ او؛ آن) (٢) ئەوە بو نارۆی؟: ئەری بۆ ناڕۆی؟: بەس بۆ نارۆی؟. (دیگر؛ چرا؛پس)

ئەڤەڤە: ئەوتا؛ ئەوها. (اینست)

ئەڤەندە: [بەند،ت]ئەوەندە؛ ئەونە؛ ئەڤ چەند؛ ئەڤقاس. (آنقدر؛ اینقدر)

ئەڤهندە:[بەند،ت]ئەڤهێندە؛ئەوەندەهی. (اینقدر)

ئەڤی: [جێناو]ئەوی؛ ئەوەی. (ئەوەی وا لە دواوەوەیە؛ ئەوەی نەیخوا پەشیمان دەبێتەوە؛ ئەوی‌نەیخوا پەشیمانە) (کسیکه)

ئەڤێرێ: [بەند،جێناو]ئائێرە؛ ڤێرێ ئائێرانە؛ ئەئێرە. (اینجا)

ئەڤێها: ئەوتا؛ ئەوەها. (اینجاست)

ئەڤێهانێ: ئاوەتانێ؛ ئەوەهای. (ایناهاش)

ئەقاقیا: [ناو]ئەقاقی؛ جۆرێک دارە. (اقاقیا)

ئەقچەم: [ناو]شەپۆل؛ پێل.(موج)

ئەقرەبا: فد: لە قوربی ئارەوییەوە هاتووە، قەوم و خێش؛ نزیکانی دەور و بەر. (اقربا)

ئەقفی: [ناو]خنجێری بچووک. (خنجر کوچک)

ئەقڵ‌بڕکردن: [چاوگە،ت] تێگەیشتن؛ لە عەقڵ نزیک؛ ئەقڵ پێ شکان . (فهمیدن)

ئەقڵ‌پێ‌شکان: [چاوگە،ت] سەرەندەرکردن لە کارێک؛ لێزانین؛ تێگەیشتن لەکارێک؛ کورە کە گەورە بووە عەقڵی بە چاکە و خراپە دەشکێت. (فهمیدن)

ئەقڵ‌تێکچوون: [چاوگە،ت] گۆڕانی‌عەقڵ؛ خەرەفان؛ شێوانی هەستی تێگەیشتن. (ب) شێت بوون؛ خەرەفان؛ عەقڵ‌لە دەس‌دان. (زایل شدن عقل)

ئەقڵ‌گەیین: [چاوگە،ت]عەقڵم نایگاتێ پێم وایە درۆیە؛ تێگەیشتن؛ عەقڵ بڕکردن.(عقل‌رسیدن)

ئەقڵ لە چاوابوون: (ب) ڕواڵەت بین. (کنایه از ظاهر بین)

ئەقیق: [ناو]ئاقێق؛ عەقێق؛ ئاقێق. (عقیق)

ئەکبەر: عد؛ فد: ناوی پیاو. (نام مردانه)

ئەکتەر: [ناو]کۆڕی سینەماییە. ئارتیست؛ هونەرپیشەی شانۆ گەری و سینەما. (آکتور)

ئەکتیوڵ: [ناو]پۆماد؛ (جۆرێک وازلین)بۆ درگاکردنی دمەڵ.(اکتیول)

ئەکلیل: [ناو]گەردێکە ڕەنگی کانزای زێڕ و زیوی بە بریقەی هەیە لەگەڵ ڕۆنی ئالیف

تێکەڵیدەکەن بۆ ڕەنگ کردن. (اکلیل)
ئەکلیل کاری: ڕەنگ کردن بە ئەکلیل. (اکلیل کاری)
ئەکوان: ناوی ئەکوانی دێو لە شانامەدا. (نام دیوافسانە)
ئەکوودەک: ئاخ و داخ بۆ لە دەس چوو. (افسوس و دریغ)
ئەکەدی: ناوی قەومێک لە نیژادی سامی کە ۲۰۰۰ ساڵ پێش لەدایک بوونی مەسیح لە بەینی دوو چۆماندا دەژیان. (اکدی)
ئەکید: [ئاوەڵناو] عد: (۱) ئەگید؛ مەزن؛ بەڕوومەت؛ گەورە و ڕیش سپی. (بزرگان قوم)
ئەگاڵ: [ناو]< عەگاڵ؛ پەتکێکە جوان و بادراو ئارەوان لەگەل چەفیە لە سەری دەبەستن. (عگال)
ئەگرەنە: (۱) ئێرەنا، لێرەنا. (اینجا نە)
(۲) لەگرەنە: لە ئێرەن؛ لە ئەگرەنە: لێرا نەن.(اینجا هستند)
ئەگرەیی: خەڵکی ئەگرە؛خەڵکی ئێرە.(اینجایی)
ئەگوەر : وشەیێکی ئاوێستاییە (گەئوو،گیوو واتاگەورە؛ (بزرگ)
ئەگە: [بەند]هەگە؛ ئەگەر؛ هەرگا. (اگر)
ئەگەربۆ: [بەند،ت]ئەگەر بێتوو. (اگر بشود؛ احتمالدارد)
ئەگەرنە:[بەند،ت] فد: ئەگەرنا؛ ئەینا؛ ئەگینا؛ دەنا. (اگرنە؛ ورنە)
ئەگەر و نەگەر: (ب) کاری کە دەرئەنجامی مەعلووم نییە. (پا در هوا)
ئەگەرێک هەیە: بۆی هەیە؛ شایەد؛ ڕێی تێدەچێ. (احتمال دارد)
ئەگید: [ئاوەڵناو] (۱) گەورەی ئێل. (بزرگ) (۲) ئازا؛ شوجاع؛ نەبەز. (شجاع)(۳) پیاوماقوڵ؛ بە ڕوومەت. (محترم)
ئەگینە: [بەند]ئەگەرنا؛ ئەگینا؛ دەنا؛ ئەینا. (اگرنە)
ئەڵابەختەکی: عد؛ فد: [ناو] هەڵکەوت؛ شانسی؛ خۆ و بەختی؛ ڕەمەکی؛ تیرێکم-هاویشت ئەڵڵابەختەکی لە ئامانج کەوت؛ قەزاوقۆرتەکی؛ قەزاو قوورەتی؛ ئاکۆیی. (شانسی)
ئەلاجگر:ئەلاجگرد؛ شارێکی کوردنشینە. (نام شهری است)
ئەڵاجووقە: [ناو]کایەی حەقلیمەقۆ.(الا کلنگ)
ئەلالەت: [ناو]تاقم؛ دەستە؛ کۆمەڵ. (دستە)
ئەڵاوەیسی: [ناو]مەقامێکی کۆنی کوردییە. (دستگاە الله ویسی)
ئەلبانی: [ناو]ئاڵبانی؛ ناوی وڵاتێکە نزیکی دوورگەی باڵکان؛ ئەرناویت؛ ئەرنەووت؛ (آلبانی)
ئەڵبەت: عد؛ فد: [بەند] پاسەن؛ هەڵبەت؛ هەر وایە؛ بێگومان. (البتە)
ئەڵبەتتە: [بەند]پاسەن؛ هەڵبەت؛ هەروایە؛ هەڵبەتتە؛ واسە. (البتە)
ئەڵبەکی: [ناو]مەنجەڵ؛ قازان؛ بەرۆش. (دیگ)
ئەلپەڕ: [ئاوەڵناو] ڕیاکار؛ دووڕوو؛ زەرقیباز؛ فێڵەباز؛ (ریاکار)
ئەلپەشک: [ناو]بەردی پاشۆڕ؛ بەردەپێ.

(سنگ‌پا)

ئەلحەو نارینجە: [ناو]گۆرانییێکی چەلەپاییە. (اسم آهنگی است)

ئەلف لە بێ نەکردنەوە: بە قەولی قانێع قول‌بە فول‌حاڵیبوون. (ب) بێسەواد؛ نەفام؛ هەڕ لە بڕ نەکردنەوە. (الف از ب نشناختن)

ئەلفوبێیی بڕیل: [ناو]ئەلفوبێیی تایبەتی کوێر کە پیتەکانی بەرزە و بە دەست پیاهێنان دەخوێنرێتەوە. (الفبای بریل)

ئەلفوبێیی مۆڕس: [ناو] هەریەک لە دوو دەستەعەلامەتی درێژ وکورت بۆ ناردنی پەیامی دوور بە دەنگی بوّقی درێژ و کورت؛ یان بە نوور یان شەوقی ماوەکورت و درێژ. (الفبای مورس)

٠ئەڵق: [ناو]هەڵق؛ گەروو؛ قورگ؛ قوڕوو؛ گەڵوو. (حلق)

+ ئەڵقاوێز: (١) ئاڵقەرێزی دەرکە؛ زریزە و زنجیری دەرکە داخستن. (زنجیر چفت در)(٢) لە سێدارەدان. (حلق آویز)

ئەلقایی: [ناو]دەروازەیگەورەی گوڵمێخی پان لێدراو. (دروازه بزرگ)

ئەڵقەبەگوێ: [ئاوەڵناو] ئاڵقەی غولامی لە گوێ؛ بەنی؛ بەندە؛(ب) حازر و ئامادە بۆ ئەنجامی هەر کارێک. (حلقه به گوش)

ئەڵقەپێکان: [چاوگە،ت]وەک پەپکەخواردنی مار؛ خۆ تێک‌ئاڵاندن؛ چەمەرەخواردن؛ پاپۆکە خواردنی مار. (چنبره کردن)

ئەڵقەدان: [چاوگە،ت]دەورەدان؛ پێچ‌خواردن بە دەور خۆدا؛ وەک پاپۆکەخواردنی مار.(حلقه شدن)

ئەڵقەدووگمە: [ناو]جێگای دووگمەداخستن؛ کونی جێگایدووگمە؛ قولفەیدووگمە (قۆپچە) داخستن. (جادکمه)

ئەڵقەرێز: [ناو،ت]زنجیری داخستنی دەرکە.(چفت)

ئەڵقەرێز و دوولایی: [ناو،ت]ئاڵقە و زنجیری داخستنی دەرکە کە دوولایی دەچێ بە ناویدا. (چفت و بست در)

ئەلقەمچی: [ناو]ئەلقەقەمچی؛ ئەنگوستیلەیێکە لەباتی نقیم ئەشرەفی یا کانزایێک لە باری قەمچ بەسەریەوە دابەسترابێ؛ قەمچ واتا ڕیخی چکۆڵە و پانی قەمچان؛ ئەل تورکییە واتا دەست، پەنجە. (نوعی انگشتر)

ئەلکای: (١)دەلکای؛ دەچەسپای. (می چسبیدی)(٢)[ناو،بەر] لکاو؛ چەسپاو؛ نووساو.(چسبیده)

ئەڵکوڵ: [ناو]تراوێکی ئاوربەرە کە دووجۆرە: (١) خۆراکی، ئیتانۆل یان ئیتیلیک. (٢) غەیری خۆراکی میتانۆل، میتیلیک،کە زەکەریای ڕازی پاوێری کرد. (الکل)

ئەڵکۆمێتر: [ناو]ئەلکوڵپێو؛ کەرەستەی ئەندازەگرتنی ڕادەی ئەڵکوڵ لە ئاوی هەڵمەتکێندا. (الکل متر)

ئەڵکوڵی: [ئاوەڵناو] (١) هەر شت کە ئالوودە بە ئەڵکوڵ‌بێ؛ ئەڵکوڵی. (آغشته به الکل) (٢) کەسێک کە بۆ ماوەیێکی زۆر خووی بە خواردنەوەی ئاڵکوڵ گرتبێت. (الکلی)(٣) نۆشابەی(خواردنەوەی) ئاڵکوڵ دار: نۆشابەی ئاڵکوڵی. (الکل دار)

ئەللوو: [ناو]هەڵووژە؛ ئالوو؛ ئاڵووچە. (آلوچە)

ئەڵمان: [ناو]دەوڵەتی ئاڵمان؛ ئاڵمانیا. (آلمان)

ئەڵمانی: [ئاوەڵناو+ ناو] (١) میللـەت و زبـانی ئاڵمانی. (مردم و زبان آلمانی)(٢) گرێدراو به ئاڵمانەوە. (آلمانی)

+ ئەڵمـاس: [نـاو]کـەربـۆنیخـالیس؛ ڕووژە؛ جـەواهێرێکـە بـۆ شووشـە بڕینـەوە، یـا لـە جەواهێرسازیدا بەکار دێت. (الماس)

ئـەڵمـاس‌نیشـان: [ئـاوەڵنـاو]دابـەسـتراوی دەنکەگەلی ئەڵماس لە سەر شتێ بۆ جـوانی. (الماس نشان)

+ ئەڵماسە: فد: [ناو]جۆرێک‌تێغـەی ئـامرازی جۆربەجـۆر و دەمـی برغـووی کـەربۆنـداری سـەخـت و زۆر ڕەق و بـە دەوامـە کـە لـە بەردبڕین و ئاسـنگەری و نـەجاڕیـدا بـەکـار دێت. (الماسە)

ئـەڵمـەدیـن: [نـاو](١) پارچـەی ئـارمووش؛ قوماشی هەورێشمی. (پارچە ابریشمی)(٢) دار دەست. (چوبدست)

ئەلند: [بەند، ناو] بەرەبەیان؛ سبەی‌سـاڵحان؛ سوای ساڵحان. (صبحدم)

ئەلۆ: اند؛ فـد: سـڵاوی تـەلـەفـۆنی؛ هێلـۆی ئینگلیزی. (الو)

ئەلۆئەلۆ: [نـاو] عـەلـەشـیش؛ بۆقلـەموونـە؛ بۆقلەمووتە. (بوقلمون)

ئەڵـواتی: [ناو،بـەرهـەمـی‌چاوگـە] عـد؛ فـد: ئەلواتی؛کاری‌ئەڵوات؛ هەرزەگی و عەییاشـی و بەرەڵایی و خوێریـەتـی و شـەو گـەردی و شەڵاتی. (الواتی)

ئەڵوار: فد: [ناو](١) مووری داری‌درێژی چوار پاڵوکراو. (٢) کۆتەداری‌بڕاوە بـەمـووری درێژ؛ ئاڵودار. (الوار)

ئـەلـوەدا [نـاو]ماڵـاوایی؛ خوداحـافیزی.(خـدا حافظی)

ئـەڵـوەن : (١)نـاوی چۆمێکـە لـە قـەسـری شیرینەوە بەرەو خانەقین دەڕوا(نام رودخانـە- ایست) (٢)ناوی کێوێکە لە نزیکی هەمـەدان. (کوه الوند)

ئەلە: [ناو]ئەڵۆ؛ هەڵۆ. (عقاب)

ئەلها: (١) کەڵکەڵە؛ ئارەزوو. (آرزو)(٢) ناوی‌خودا بە زمانی عیبری. (الها)

ئەلەزیز: [ناو]ئەلعەزیـز؛ شـارێکی‌کوردنشـینی تورکیەیە. (نام شهری است)

ئەلەفە: [ناو]ئەشکێل؛ قوڵفەی‌خێوەت.(حلقە- چادر)

ئەلەک: [ناو]هێڵەک. (الک)

ئەلەگا: < ئێورگە؛ بۆسە؛ پەناگا. (پناهگاه)

ئەلەم:[ناو] عد؛ فـد: عـەلـەم؛ دەرد و ڕەنـج؛ ئازار؛ نەخۆشی؛ ئەو دەرمانە بخۆ عـەلـەمـت (ئەلەمت) تیدا نامێنێ. (الم)

ئەلەموت: ناوی قەڵایێک لە نزیکـی شـاری قەزوێنی ئێران کە حەسەنی‌سەبباح سەرۆکی فیرقەی ئیسماعیلییەکان دروستیکرد.(الموت)

ئەلێ: دەڵێ؛ ئەوشێ؛ دەبێژێ؛ دەبێـژە؛ مـاچۆ (می گوید)

ئەلیبـووردۆ:[نـاو] شـۆربای دان‌دار؛ دانوولـە؛ شۆربای دانەوێڵە. (آش بنشن دار)

ئەلیف: [ناو]گیایێکەڕۆنی ئەلیفی لێدەگیرێـت و لەوێنەکێشانی ڕەنگ و ڕەوغەندا کـەڵکـی لێوەردەگیرێت. (الیف)

ئەلیک: [ناو]کوڵمە؛ ڕوومەت. (لپ)

ئەڵیمی: [ناو]شاڵگەردن؛ ملپێچ. (شال گردن)

ئەڵێی: [بەند]ئەوشی؛ دەبێژی؛ ئێژی؛ دەڵێــی؛ ماچی؛ وەکوو؛ ئەڵێــی مانگــە ئــەونــە جوانــە. (گوئی)

+ ئەم: (١) [پێشگر] ئامرازی کەسی یــەکــەم بۆ ڕابوردووی بەردەوام؛ ئەمخوارد؛ ئەمهــاڕی؛ ئەمشت؛ ئەمنووسی.(پیشوند.)(٢) بــەجێگــای دەم؛ ئــەمخــوارد: دەمخــوارد؛ ئــەمنووســی: دەمنووسی. (می در مضارع)

ئەمارات: عــد؛ فــد: کــۆی ئــەمــارەت؛ کــۆی ئەمیرنشین؛ ئەو وڵاتانە کە جێی فەرمانڕەوایی ئەمیرن. (امارات)

ئەماراو: [ناو]هەماراو؛ عەمــاراو؛ جێگــای ئــاو تێکردن و پاشەکەوتکردنی ئاو لە قــەدیــم دا. (انبار آب)

ئەمارداری: [ناو](١) فەن و زانستی بــەڕێــوە بردنی کــاری ئــەمبــار و ئــەمبــارکردن. (٢) شۆلی بەڕێوەبردنــی ئــەمبــار.(٣) کرێــی عــە مبارکردنی باری هاتوو لە پۆستەخانە یا گاراج کە ئەمباری دەکەن تا خاوەنــەکــەی بێــت و بیباتەوە. (انبار داری)

ئەمارقەرسێنی: سەرحیسابی پیتەوای ئــەمــار بوون؛ ژماردنی کەلوپەلی عەمبار و پێــکگــر تنیــان لــەگــەڵ دەفتــەری ئــەمبــاردا. (انبارگردانی).

ئــەمــاری: [نــاو]عــەمبــاری؛ ئــەمبــاری؛ (ب) شوێنێکیبچووک لە ماڵدا وەک خــەڵــوەتــی؛ مەکۆی ئامرازی زیــادی وکــەلوپــەلــی مــاڵ. (انباری) > ئەنباری

ئەماری ئاڵف: کایەن؛ شــوێنی عــەمــارکردنی کاو وێنجە و سەوزاڵف. (انبار علوفه)

ئەماری دانەوێڵە: کەنوو یان شــوێنی ئــەمــار کردنی دەغڵودان. (انبار غله)

+ ئەمان: [نــاو]فرســەت؛ دەرفــەت؛ مۆڵــەت؛ بەڵام؛ ئەمما؛ دەخیل.(فرصت؛ اما)

ئەمان پێدان: [چاوگە،ت] پەنا بەکەسێک دان و پاراستنی لە ناهێمنی و مەتر سی؛ فورسەت پێدان. (امان دادن)

ئەمان پێنەدان: [چاوگــە،ت]پــەنــا پێنــەدان ؛ دەرفەت نەدان؛ بڕست و فورسەت لێسەندن؛ بە سەردا نەچوون و لێنەبووردن؛ هەر سەری لــە ســەنگــەر دەرکــەوت ئــەمــانی پێنــەدا تفەنگێکی تێگرت. (امان ندادن)

ئە مان خواستن:[چاوگە،ت](١)پە نا بە کەسێک بــردن بــۆ پــارێزران لــە نــاهێمنی و شــەڕ و کێشــەو خــەتــەر.(٢)داوای هــەل و مــەرج و فورسەت و هێمنایەتی کردن. (امان خواستن)

ئەمــان لێبــڕین: [چاوگــە،ت] تــەنــگ پێهــە ڵچنین؛ زۆر بۆ هێنان؛ هەراسان کردن. (امــان بریدن)

ئەماننامە: فد: [ناو] نووســراوەیێکــی ڕەســمی یان دەوڵەتی، برێتیلــەوە کــە گیــان و مــاڵی خاوەن ئەماننامە بپارێزرێت.(امان نامه)

ئەمانەتخواز: [ناو]کەسیٚکەداوای شــتیٚدەکــا بە ئەمانەت کە دوایی بیداتەوە. (امانت خواه)

ئەمانەتخوازی: [ناو،بەرهەمی چاوگــە] کــاری خواستن و داوا کردنی شتیٚ بۆ مــاوەیێــک. (امانت خواهی)

ئەمانەتدار: [ئاوەڵناو] [ناو،ت]فد: (١) کەسێک کە ئەمانەتی پێ سپێردراوە. (٢) کەسێک کە جێی باوەڕی جەماوەرە؛ ئەمین؛ (ب) ئەمین و دروستکار.(امانت دار)

ئەمانەتداری:فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە] دەستپاکی و چاک ڕاگرتنی ئەمانەتی خەڵک؛ ئەمینی. (امانت داری)

ئەمانەتفرۆشی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] دووکانی فرۆشتنی کەلوپەلی خەڵک؛ (ب) دووکانی فرۆشتنی کەلوپەلی کارکردوو (کۆن). (سمساری)

ئەمانەتی: (١)[ئاوەڵناو] ماڵی ئەمانەت؛ شتی وەرگیراو بە ئەمانەت. (٢) بۆ ماوەییەک؛ بۆکاتێک؛ بۆ ماوەییەک،بە ئەمانەتی لێرە ماومەتەوە سێمانگی تر دەڕۆم. (امانتی)

ئەمانەتی پۆستی: [ناو،ت] شتێک کە بە پۆست دا دێت یان دەنێردرێت؛ بەستەی پۆستی. (امانت پستی)

ئەمبا: (١)[ئاوەڵناو] هەمبا؛ هاوشان. (هم شان)(٢) دەمبا؛ لەگەڵ خۆی دەمبا. (همراه خود می برد)

ئەمبایی: [ناو]هەمبایی؛ هاوقەدی؛ هاوقەرایی؛ هەمشانی؛ هاوقەدری. (هم شانی)

ئەمبور: [ناو]جۆرێک گاز بۆ گرتنی شت یان دەر کێشانی بزمار لە تەختە و شتیتر وەک گاز ئەمبور؛ ئەمبوردەستی؛ دەمباریک. پڵاس. (انبر)

ئەمجا: [بەند]ئەمجار؛ ئەوجار. (ایندفعه)

ئەمجارە: [ناو،بەند]ئەم دەفعە؛ ئەم کەرەتە. (اینبار)

ئەمدەس بەودەس نەزانین: (ب)کاری پەنامەکی کردن بەتەردەستی. (کار سری کردن)

ئەمدەس و ئەودەسکردن: خۆ خافڵاندن. (دست دست کردن)

ئەمدیو ئەودیوکردن: (١) شانەوشان کردن لە ڕاکشانا. (غلطیدن در دراز کشیدن) (٢) سەرکێشان بۆ هەموو وەتاغ و ژوورێک. (سرک کشیدن) (٣) هاتوچۆی لە سنوور پەڕینەوە. (آمد و رفت پیاپی از مرز) (٤) کونکردن بە گولله و دەرچوونی لە لایێکی دیکەوە؛ ئەم دیو ئەو دیو سمین. (سوراخ شدن سرتاسری بدن با گلوله)

ئەمراز: [ناو]ئامراز؛ کەرەستە. (وسیله)

ئەمڕاز: [ناو]ئامڕاز؛ هامڕاز؛ هاوقسە؛ هاونشین؛ هەمڕاز. (همراز)

+ ئەمڕۆ: [ئاوەڵناو، بەند] ئیڕۆ؛ (ب) لەم ڕۆژگارەدا؛ ئێستا؛ ئەمڕۆ چەقۆکێشی باوی نەماوە. (امروزه)

ئەمڕۆکە: [بەند]ئەوڕۆکە؛ لەو ڕۆژگارەدا؛ ئیمڕۆکە؛ ئیمڕۆ. (امروز)

ئەمرونیا: [ناو،ت]لە(ئەمرونەهی)ی فارسییەوە هاتووە، ئەمر و نەهی؛ لە ئەمرو نیای کەسێکدابوون: لە ژێر فەرمان و گوێڕادێری کەسێکدابوون. (تحت امر)

ئەمڕۆ و سبەی: [بەند](١) (ب) لەم ڕۆژانە دا؛ بەم زووانە؛ ئەمڕۆ و سبەی دێتەوە.(٢) ئەمڕۆ نا سبەی؛ دەستاودەست پێکردن؛ ماتڵکردن.(امروز و فردا)

ئەمڕۆ و سبەی پێکردن: خافڵاندن و

دواخستنی کارێک. (امروز و فردا)

ئەمرۆیی: [ئاوەڵناو]ئیمرۆژی؛ مـۆدیئـەمـرۆ؛ بابەتی ئەمڕۆ؛ پێوەندیدار بـەکـاتی ئێستاوە. (امروزی)

ئـەمـری‌خێـر: کـاری‌خێـر؛ (ب) هـاو سـەر مـارەکـردن؛ زەمـاوەنـدی ژن‌هێنـان و شووکردن. (امر خیر)

ئەمریکا:ئامریکا: ناوی قوڕنەی ئەمریکا لـە - نـاوی (ئامـەریکـۆ وێسـپۆچی) هـاواڵێکی کریستۆف‌کلۆمب وەرگیراوە لـەو کاتـەدا کـە قوڕنەی ئەمریکایان پاوێر کرد و ناویان لێنا. (قاره آمریکا)

ئەمسا: [بەند]ئیسە؛ ئێسا؛ ئێسە؛ ئێستە. (حالا)

ئەم شـاخ و ئـەو شـاخ‌کـردن: (ب) قسـەی دژبەیەک‌کردن؛ قسـەگـۆڕین؛ ڕاڕا بـوون. (از این شاخه به آن شاخه پریدن)

ئەمشاسپەنـد: نـاوی هـەریـەک لـەحـەوت فریشتەکانی دینی زەردەشت کە هەر کام بەر پرس یان ڕاسپاردەی بە ڕێوەبردنی کـارێکن بە ئیرادەی ئاهورا مەزدا. (امشاسپند)

ئەمشەوانە: [بەند،ناو،ت]ئـەم چـەنـد شـەوە. (این شبها)

ئـەمشـەوگـین: [ئـاوەڵنـاو] هـی‌ئیمشـەو؛ ئەمشەوین؛ پێوەندیدار بە ئەمشەووەوە؛ شـامی ئەمشەو گین: شامی ئەمشەو. (امشبی)

ئەملا: [جێناو]دژی ئەولا؛ لای نزیکتر؛ لایە- نی نزیکتر. اینطرف)

ئەملا و ئەولا: [جێناو](١) شانە و شان؛ بـەم- لاو ئەولادا خۆی دە لەنگێنێ. (٢) لای ئـەم وئەو چوون بۆ ئەنجامی کارێک. (٣) جێگـای

جۆراوجۆر؛ لەم لا و ئەولا باسی چاکـەی تـۆ دەکەن. (این ور و آنور)

ئەملک: [ناو]بەرخی ساوا. (نوزاد بره)

ئەملکن: [ناو]بەرخێک کە تەمـەنـی لـە دوو مانگ کەمتربێ. (بره تا دو ماهه)

ئەمماتێخستن: [چاوگە،ت] ئەگـەرتێخسـتن؛ (ب)بەهانە هێنانەوە؛ بڕوو بیانوو تاشین. (اما و اگر)

ئەمن‌وئەمان: [ئاوەڵناو] فـد: ئـارام و دوور لـە ترس و خـۆف و ئـاژاوە و شـەڕوشـۆر؛ لـە- هێمنایەتیدا. (امن و امان)

ئەمنە: (١)[بەند] ئەمەنە؛ ئەمەندە؛ ئـەوەنـدە؛ هێندە. (٢) ئارامە؛ هێمنە. (اینقدر؛ آرم است)

ئـەمنـەسـوورەکـە: [نـاو] ڕێخـراوی (ئیستیخبارات) و زیندان و شوینی ئـەشـکە- نجەی سەربە ڕێژیمی ملهوڕی بەعس بوو لە شاری سلێمانی کە لە سەرە تای شۆڕشدا بـۆ گرتنی ئەو شوێنە خوێنی لاوانی کـورد عـە- رزی سوورکرد. (سازمان امنیت رژیـم صـدام درشهر سلیمانیه)

ئەمنیە: [ناو]ژاندارمەی قەدیم. (امنیه)

ئەموئەو: ئیشارە بە خەڵکـی نادیـار؛ تـەواوی ماڵەکەت دا بە ئەم و ئەو. (این و آن)

ئەمووس: [ناو]ئەنگوس؛ قامک؛ تبل؛ کلـک. (انگشت)

ئەمووستیلە: [نـاو]ئـەنگوسـتیلە؛ کلکـەوانـە. (انگشتر)

ئەمهاری: زبانی زۆربەی خەڵکی ئێتیۆپی کـە لە ڕەچەڵەکی زبانگەلی سامییە. (امهاری)

ئەمەچەو: ئەمە چی‌بـوو؛ ئـەوشـتـە چـی‌بـوو؛

ئەمەچەو هەموو ڕۆژێک دێیت. (این چیه)
ئەمەهای: ئەمەتا؛ ئەمە لێرەیە.(اینست)
ئەمەکحەرام: [ئاوەڵناو] (ب)بێوەفا؛ بێناخوون؛ سپڵە. (بیوفا)
ئەمیان: (١)[جێناو]ئەمەیان.(این‌یکی) (٢)[ناو]کیسەی پوول؛ هەمیان؛ هە-مانە.(کیسه چرمی)
ئەمیر:[ناو] عد؛ فد: (١) پلەی لە سەر هەنگی بەرەو ژوورتر لە ئەرتەشدا(لە سوپای ئێراندا).(٢) ناوە بۆ پیاوان. (٣) سەرکردە. (امیر)
ئەمیرزادە: [ناو] عد. فد. کوڕی‌ئەمیر؛ لە بنە-ماڵەی ئەمیر. (امیرزاده)
ئەمیرە: عد؛ فد: لەقەبی ژنێک کە لە بنەماڵەی پاشا و ئەمیربووە. (امیره)
+ ئەمین: [ناو] [ئاوەڵناو] (١) هەریەک لە ئەندامانی کۆڕی ئومەنا. (امنا)(٢) کەسێک‌کە دادگا هەڵبدەبژێرێت بۆ ئاگالێبوونی ماڵی هەتیو یا کەسێکی تر کە پێویستی بە ئەمین هەیە. (امین) (٣) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانه)
ئەمین‌بوون: [چاوگە،ت](١) ئەرخەیان؛ ئەرخایەن؛ لەو شوێنە ئەمین نیم: متمانەی پێناکەم: جێگای مەترسیە. (امین بودن) (٢) جێی باوەڕ بوون؛ دەست و چاو پاکبوون؛ دەست و چاو پاکی. (امین بودن)
ئەمیندار: [ئاوەڵناوی‌بک+ناوی‌بک] فد: کارگێڕ و سەرکاری ئاغا بۆ بەڕێوەبردنی‌کار و خەرمان هەڵگرتن؛ دەستوچاوپاک و جێگای‌متمانە.(امین دار)
ئەمینداری:[ناو،بەرهەمی‌چاوگە] فد: (١) دەست و چاو پاکی؛ (٢) کاری ئەمیندار. (٣) شۆلی سەرکاری و خەرمان هەڵگرتن لە گونددا. (امینداری)
ئەمینکردنەوە:[چاوگە،ت]ترس ڕەواندنەوە، برۆن ئەو دزانە ئەمین‌کەنەوە: ((ئارام کردنە وە، ئەرخایەنیان‌کەن)؛ گرتنەوەی بارگینی بەڕەڵا بوو. (مطمئن کردن؛ آرامکردن)
ئەن: [بەند]چەندە؛ چەند؛ هەندێ؛ هێند؛ (چقدر)
ئەناب: [ناو]شیلە ؛ ددانی پێشەوەی ڕەشەوڵاخ ئەگەر پکەوێت نیشانەی ئەوەیە تەمەنی لە چوار ساڵ بەرەو ژوورە. (دندان جوانی گاو)
+ ئەناز: (١) پاشگر: تووڕەدەر؛ هاوێژ؛ تیر ئەنداز: تیرئەناز، فڕێدەر. (٢) پاشگر: پانکەرەوە؛ ڕاخەر؛ داخەر؛ پانکردنەوەی فەرش و ڕاخستنی بۆ پای ئەنداز؛ پا ئەنداز: پایەناز. (انداز)
ئەناشتا:[ناو](١) سبەینان پێش بەر قلیان خواردن؛ لە خورێنی. (ناشتا) (٢) ناشتایی؛ چاشت؛ خواردنی‌بەیانی؛ سبحانە؛ بەر قلیان. (ناشتایی)
ئەنام گیان:[ناو]ئازای پێکهێنەری‌لەش؛ ئازای ئەنام؛ ئازای ئەندام.(اعضای‌بدن)
ئەنبارداری: [ناو]عەمارداری: (١)پیشەی ئاگاداری‌لە هەمار و سەرحیسابی شتی هەمار کراو بوون. (٢) کرێی ڕاگرتنی هەر شت کە لە هەمارا ڕاگیرێ. (٣) زانستی هەمار کردن و بە ڕێوەبردنی کاری هەمار.(انبار داری)
ئەنبارکردن: [چاوگە،ت]عەمارکردن: دانان لە ئەنباردا .(لە ڕوانگەی زانستیەوە: کۆکردنەوە

و هەڵچنین و ڕاگرتن و پاراستنی هە-
رکاڵاییێک لە هەمارا. (انبار کردن)
ئەنباری: [ناو+ئاوەڵناو] (١) عەمباری؛
وەتاغێکی بچووک بۆ دانانی کەل‌وپەل لە
ماڵدا؛ هەماری. (انباری) (٢) هەر شت ڕاگیراو
لە هەماردا؛ هەر میوە یان خواردە مەنی کە
شیاوی هەمارکردن بێت؛ پیازی هەماری؛
پێرەڵماسی ئەنباری. (انباری)
ئەنباری‌ئارد: کەنوو؛ شوێنی عەمبارکردنی
ئارد. (انبار آرد)
ئەنبان: [ناو]هەمبانە؛ هەمانە؛ هەوانە؛ هەڤانە؛
هەوان؛ هومبان؛ هەڤان؛ هەنبانە؛ کیسە لە
پێستی خۆشکراوی وردە حەیوان. (همیان)
ئەنبوڕ: [ناو] مقاش؛ ئەمبوڕ؛ پوولووگر؛
ئامرازی دوو شاخەی کانزایی بۆ گرتنی
سکڵ و پوولووی ئاور. (انبر)
ئەنبوڕدەستی: [ناو] پڵاس؛جۆرێک گازی دەم
پانە؛ بۆ بزمار دەرهێنان و قرتاندنی سیم؛ لە
کاری سیمکێشی‌کارەبادا لە نەوعێکی کە
دەسکەکەی ڕووکێشی لاستیکییە کەڵک
وەردەگرن. (انبردست)
ئەنبۆژەنی: [ئاوەڵناو]ماددی؛سەربەماک؛
(دژی پژۆنی). (مادی)
ئەنبە:[ناو] هێندێ؛ فـد: عەمبە؛ (١) دارێکە
هەمیشە سەوز لە شوێنی گەرمدا دەڕوێ؛ (٢)
میوەی ئەو دارە. (انبه)
ئەنتاری: [ناو]کەوا. (لباس بالا تنه)
ئەنتویەهت: [ناو،بەر]گومان لێکراو؛ جێی
شک. (جای شک و شبهه)
ئەنتەر: [ناو]عەنتەر؛ جۆرێک مەیموون.
(عنتر)
ئەنجامبوون: [چاوگە،ت]بەگائامەی؛
جێبەجێبوون؛ تەواوبوونی کار؛ هاتنەکرن.
(انجام شدن)
ئەنجامدان: [چاوگە،ت] جێبەجێکردن؛
پێکهێنان؛ پێک‌ئانین؛ تەواوکردنی کار؛ بەگا
ئاردەی؛ قەدادن. (انجام شدن)
ئەنجوجە: [ناو] ئەنجووجەک؛ ناوکی هەرمێ
بە برژاوی، کە دەیتروکێنن. (تخم گلابی
بوداده)
ئەنجومەن‌ئارا: [ئاوەڵناو] مەجلیس‌ئارا؛
کەسێک‌کە کۆڕ و مەجلیس دەڕازێنێتەوە و
گەرمی‌دەکا.(مجلس آرا)
ئەنجومەنی ئەدەبی: کۆڕی شاعیران و
نووسەران و وێژە وانان. (انجمن ادبی)
ئەنجومەنی بەڕێوەبەری: لێژنەی هەڵسوور-
اندن و کار ڕاپەڕاندن. (انجمن اداره کردن)
ئەنجومەنی‌شار:کۆڕی شوڕای‌شار و بەر-
پرسانی شارەداری: شارەوانی. (انجمن شهر)
ئەنجومەنی‌لادێ: کۆڕی ئەندامانی شوڕای
گوند. (انجمن ده)
ئەنجومەنی ماڵ و مەدرەسە: کۆڕ لەگەڵ
بەرپرسانی مەدرەسەدا. (انجمن گرتنی
دایک‌وبابی منداڵە مەدرەسە خانه و مدرسه)
ئەنجە ئەنجە: ئەنجن ئەنجن؛ لەت
لەت؛ کوت کوت. (تکه تکه)
ئەنجیر: [ناو]هەنجیر. (انجیر)
ئەنجیر باوا: [ناو]مەوز. (موز)
ئەنداز: [پاشگر] (١)تووڕدەر؛ هاوێژ؛ فڕێدەر؛
(٢) ڕاخەر؛ داخەر؛ پانکەرەوە،

وەک: پائەنداز. (پسوند)

+ ئەندازە: [ناو]ئەنازە؛ قاس؛ هێند؛ ڕادە؛ میزان؛ حەد؛ قەد؛ قەرا؛ پڕبەپڕ؛ نەزیاد نەکەم؛ نەشل نەتوند. (اندازە)

ئەندازەبوون: [چاوگە،ت]کەوشەکانی من ئەندازەی‌پای‌تۆن؛ بە قەدبوون؛ پڕبەپڕبوون؛ بەقەرابوون. (اندازە بودن)

ئەندازە ڕاگرتن: [چاوگە،ت] (ب) زیادە ڕە وی نەکردن؛ ڕادە ڕاگرتن؛ لە حەد نە چوونە دەر. (اندازە نگهداشتن)

ئەندازەکردن: تاقی کردنەوەی جل و بەرگ وکەوش بۆ ئەندازەبوون؛ سەر ڕاستکردنی زۆر و کەمی؛ ئەندازەگرتن. (پرو؛اندازە کردن)

ئەندازەگر:[ناوی‌بک] فد:کەسێک کە شتێک دەپێوێت و سەنگینی(کێش) یان درێژایی و پانایی دیاری دەکات یان بە قەد دەگرێت یا پێک دەگرێت. (اندازە گیر)

ئەندازەگرتن: [چاوگە،ت]بەقەدگرتن؛ بەراوەردی شتێک لەگەڵ شتێکی‌تردا؛ پێکگرتن؛ پێوان و کێشان و گەزکردن. (اندازە گرفتن)

ئەندۆک: [ناو]داری بەینی دوو لۆلەپ؛ ناو دۆک؛ نێرەژن؛ داری نێو مەشکە؛ داردۆژەنگ. (چوب زبانە دار بالای مشک)

ئە ندونێزیایی: [ئاوەڵناو+ ناو] (١) خەڵکی ئەنونێزی. (مردم اندونزی) زبانیان (زبان آنها)

ئەندەر:لەناو؛ ژناقدا؛ هۆندۆر؛ جەدئەندەر جەد: پشتا و پشت. (اندر)

+ ئەندەروون:[ناو] فد: ناخی هەر شت؛ناو.(اندرون)

ئەندەروونی: [ناو]ئەندەروون؛ هۆندۆر؛ ژووری ماڵەوە؛ خانووی تایبەت بۆ خێزانی ماڵ؛ دژی بیروونی. (اندرونی)

ئەندەک: [بەند] فد:(ف.مشە).هەنەک؛ هێندیک؛ هەندەک؛ تۆزێ؛ کەمێ؛نەختێ. (اندک. کم)

ئەندەکۆ: [ناو]وێنجە. (یونجە)

ئنراندن: [لە چاوگەی ئەنرین) توورەکردن و قەڵس‌کردن. (عصبانی کردن)

ئەنرۆک: [ئاوەڵناو]جنگز؛ توورە؛ قە-ڵس.(عصبانی)

ئەنریشە: [ناو]هەندریشە؛ جۆرێک-گیایە.(نوعی‌گیاە)

ئەنرین: [چاوگە]توورە و زوێربوون. (عصبانی شدن)

ئەنزەلۆک: [ناو]کولبە؛ کۆخت؛ کۆخ؛ خانوچکەی خراپ. (کلبە)

ئەنفیە:[ناو] فد: تێکەڵاوێک لە ئەجزا و هەندێ گیا بۆ هەڵمژین و سەرخۆش بوون؛ برنووتی؛ لە تورکییەوە هاتووە؛ برنی‌ئەوتی واتا گیای لووت: گیای هەڵمژین. (انفیە)

ئەنفیەدان: [ناو]قوتوو یان کیسەی ئەنفیە تێکردن. (انفیە دان)

ئەنگ: [ناو]ڕووپەڕێکی نووسراو کە نووسراوەکەی کون‌کرابێ، و دروشم و نیشانەی فابریکای لە سەرجەبعە(جەعبە) و تەلیسی کاڵا پێ دەنەخشێنن. (انگ)

ئەنگاو: [ناو]هەنگاو. (قدم)

ئەنگر: [ئاوەڵناو] سڵ؛ توورە؛ قوشقی؛ زیز؛ تۆراو. (عصبانی)

ئەنگ‌لێدان: [چاوگەت](١) مۆر و نیشان دانان لە سەر بەستە و جەعبە و تەلیسی پڕ لە کاڵا. (٢) تۆمەتلێدان؛ ناوخستنە سەر کەسێک. (انگ زدن)

ئە نگوتکە: [ناو](١) جۆرێک تریێ. (نوعی انگور) (٢) گونگ؛ ئەنگوتک. (چونه)

ئەنگۆڕ: [ناو]تام؛ چێژە. (طعم)

ئە نگووس‌پیانان: [چاوگەت] قامک پێدانان؛ لە جیاتی واژۆ بە سەری قامک مۆر بە بەڵگەدانان. پەنجە مۆر کردن. (انگشت زدن)(ب)پەژراندن.

ئەنگوست تێخستن: [چاوگەت] (ب) شێواندن و ئاژاوە نانەوە؛ خۆتێهەڵقورتاندن؛ (ب) دەست لەکاریێ وەردان.(آشوب بپا کردن)

ئەنگوستە گەورە: [ناو]کەڵە ئەمووست؛ تبلا مەزن؛ تلیا مەزن؛ قامکە گەورە؛ بەرانیێ؛ قامکی‌هەرە قەویی دەست وپا. (انگشت شصت)

ئەنگوستیلەی بێکاسە: ئاڵقەی پەنجە؛ ئەنگوستیلەی بێ‌نقیم.(انگشتر بی‌نگین)

ئەنگوستیلەی درومانیێ: ئەنگوسانە؛ قووچکە؛ کلکەوانەی درومانیێ؛ سەرتلیک؛ هنگوستۆک. (انگشتانه)

ئەنگوشت:[ناو] فد: قامک؛ ئەنگووس؛ تل؛ تبل؛ کلک. (انگشت)

ئە نگوشت نیشان: [ئاوەڵناو] ئەنگوشت‌نوما. (انگشت‌نما)

ئەنگوشتەری: فد: [ناو]ئەنگوستیلە؛ کلکەوانە؛ (انگشتر)

ئەنگووس گەزین: (ب)پەژیوان‌بوونەوە؛ لە حە سرەتدا قامک بردن بە دەما و گازلێگرتن.(انگشت‌گزیدن)

ئەنگووس لە سەردانان: (١) دەست لە سەر شتێک دانان و دیاریکردنی شتی دڵخواز.(٢) هێما بەکاریا باسێک کردن و دیاریکردنی خاڵێک لەباسێکدا.(انگشت روی چیزی گذاشتن)

ئەنگووس‌نیگاری: [چاوگەت](١) وێنە هەڵگرتن لە هێڵی سەر قامک بۆ دۆزینەوەی خاوەنەکەی. (٢) وێنە هەڵگرتن لە جیێ شوێنی سەرپەنجە بۆ دۆزینەوەی دز و خراپە کار. (انگشت نگاری)

ئەنگووسەبراتووتەلە: تبلی پەنای قامکە تووتەلە. (انگشت چهارم)

ئەنگووسە ناوگین: [ناو]تبلی ناوەڕاست؛ زەرنەقووتە؛ بەرزەملیێ؛ تلیا ناوین. (انگشت وسط)

ئەنگووسیێ: قامکێک.(ب)کەمێک.(یک انگشت)

ئەنگووسی ئیشارە: ئەنگووسی شادە؛ دۆشاو مژە. (انگشت سبابه)

ئەنگەبین:[ناو] فد: (١) هەنگوین. (عسل) (٢)شیرەی گەزئە نگەبین. (گزانگبین)

ئەنگەچەری: بێحەیا؛بێ‌شەرم. (بیشرم)

ئەنگیر: [ناو]تریێ. هەنگور. (انگور)

ئەنۆش: نۆش؛ (ب) نۆشی گیانت‌بێ:بەگیانت-خۆش و گەوارابێ. (نوش)

ئەنووختە: [ناو]پاشەکەوت. (اندوخته)

ئەنووختەکار: [ناو،بک]پاشەکەوت‌کار.

(اندوخته گر)
ئـــەنووختـــەکـــردن: [چاوگـــە،ت] پاشەکەوتکردن.(اندوخته کردن)
ئـەنێشـە: [نــاو](١) بیــر؛ هــۆش؛ فکــر؛ خەیاڵ.(اندیشه)(٢) ترس؛ خۆف. (ترس)
ئەنیگەش: [ئاوەڵناو] (١)ڕووخۆش، (٢) جــوان؛ قــەشــەنــگ؛ خۆشــکۆک؛ نێوچــاو کراوە.(بشاش؛ زیبا)
+ ئەنیماتۆر: فد: [ناو،بک]کەسیکێکە فیلمـی کــارتۆن (ئــەنیمــەیشــێن) دروســت دەکـات. (انیماتور)
+ ئەنیمەیشێن:[ناو] اند؛ فد: فیلمێــکـکـە بـە وێنە گرتنی پەیتاپەیتا و لە سەریەک لە شتی بێگیــان وەک بووکــە چینـــی و وێنـــەی نیگارکێشی چێدەبێ. (کارتون)
ئەنین: داد و هاوار و ڕۆڕۆ. (داد و هوار)
ئەوارە: [ئاوەڵناو] ئاوارە؛ ئەراکێـل؛ دەربــەدەر؛ ســەرگــەردان؛ بێئــەنــوا؛ دەروەدەر؛ تــەرە؛ هەڵودا؛ پەرەوازە. (آواره)
ئەوارەیـی: [بــەرهــەمــی چاوگــە]ئــاوارەیــی؛ دەربەدەری؛ بێ ئەنوایی؛ بێجێگە و ڕێگەیـی. (آواره ای)
ئەوازین: [ناو]وازن؛ زریان.(بادیکـه ازشـمال- میوزد)
ئەوباش:[ناو] عد؛ فد: ئەڵوات؛ هەتیومـەتیـو؛ بەرەڵا؛ ئەلۆجەلۆ؛ لات و لــووت ؛ بێســەروپـا؛ وێڵگەرد؛ رووتەوپووتە؛ هەرزە؛ گــەدەوگــودە؛ سووکوچرووک؛ شەڕلاتان و شــەڕ فــرۆش. (اوباش)
ئەوباشی: فد: [بەرهــەمــی چاوگــە]ڕەوشتـی ئــەوبــاش؛ کــاری ئــەوبــاش؛ شــەڵــاتی؛ شەڕفرۆشی؛ شەڕلاتانی. (اوباشی)
ئەوباشیگەری: [ناو،بەرهەمی چاوگـە] لاتــی؛ ئەڵواتی؛ ئەلواتی؛ وێڵگەردی. (اوباشگری)
ئــەبــەری: [نــاو]لێفــەی بچــووک. (لحـاف کوچک)
ئەوپەڕ: [نـاو]ئــەوســەر؛ ئــەوبــەر؛ نیهایــەت. (نهایت)
+ ئەوت:[ناو] اند؛ فرد؛ فـد: (١) ئـاوت؛ تــۆپ چوونــەدەر لــە ســنووری کایــەی ولیبــاڵ و فووتباڵ وباسکیتبالدا.(٢) وەدەرنان؛ چوونەدەر یان لەکایە یان لە کێبەرکێ قرت(قت) بوون. (اوت)
ئەوتا: [ئاوەڵناو] هاوتا؛ هاوئەندازە. (همتا)
ئــەوتــۆ:[بــەنــد،ت] وا؛ وەهــا؛ شــیاوی باس؛کارێکیئەوتۆینەکرد:کارێکیگرینـگ و شیاو و بەرچاوی نەکرد؛ بەچەشـنێک؛ بـە- جۆرێک. (مهم؛شایان گفتن؛ بەنوعی)
ئەوتەئەوت: وەڕەوەڕ. (عوعو)
ئەوتین: [چاوگە]وەڕین. (عوعو کردن)
ئەوجاریش: ئەمجاریش؛ هەمیسانەکـە؛ هـە- مدیسان. (دوباره)
ئەوجن: [ناو]جۆرێـک ســەختــەدارە. (نـوعی درخت)
ئەو دونیا: دونیای پاشــمەرگ؛ ئـاخیرەت؛ (آن جهان)(٢) دونیاییێکەکە تێیـداین؛ ئـەو دونیا چەند بێوە فایە: ئەم دونیا چەندبێوەفایە.(این- جهان)
ئەو دەم: [بەنـد،ت]ئـەو وەخـت؛ ئـەو کـات. (آنوقت)

ئەوراڤ: [ناو]هەورێک کە بارانێکی کەمی پێوەبێ. (ابر کم باران)

ئەوراقچی: [ناو]کەسێک کە کەرەستەی کۆن و ئەوراقی دەفرۆشێت. (اوراقچی)

ئەوراقی: [ئاوەڵناو] (١) (ب) شەق-وشڕ.(٢)لێک هەڵوەشاوە؛ لە بەریەک دەرهاتوو. (٣) شیاوی لێک هەڵوەشاندن. (٤)[ناو] دووکانی فرۆشتنی کەرەستەگەلی هەڵوەشاو. (اوراقی)

ئەورام:[ناو] ڕوایی؛ سازگاری؛ دروستی. (سازش)

ئەورترشکی: [ناو]هەورەتریشقە. (رعد وبرق؛ آسمان قرمبه)

ئەوروکە: [بەند]ئەمرۆکە؛ ئیمڕۆ؛ ئەم ڕۆژگارە؛(امروزه)

ئەوروو: [ناو]مەڵاشو. (سق)

ئەوره مەزدا: < ئاهورا مەزدا. (اهورا مزدا)

ئەورەنگ: [ناو](١) تەختی شایەتی؛ شکۆ. (اورنگ) (٢)[ناو] تێگەیشتن؛ فامین. (فهمیدن)

ئەورێشم: [ناو]ئاڕمووش؛ هەورێشم. (ابریشم)

ئەوزەڵ : لە ئاوەز بەواتای عەقڵەوە وەرگیراوە. فرەزان؛ زانا؛ (پەیوەندی بە ئەفزەڵی ئارەوییەوە نییە) (دانا)

ئەوشان: [ئاوەڵناو]هاوشان. (هم شان)

ئەوشین:<ئەڤشین.

ئەوشۆ: ئیشەڤ؛ ئەمشەو؛ شەوێک کە تێیداین. (امشب)

ئەوقاس: [بەند]ئەوەندە؛ هێندە؛ ئەو ئەندازە. (آنقدر)

ئەوقە: [ناو،ت]ئاوقە؛ شاڵاو؛ هێرش؛ تووشبوون. (حمله؛ برخورد)

ئەوقەدبوون: ئاوقەدبوون؛ هاو ئەندازە؛ هاوشان. (هم قد)

+ ئەوک: کابرا؛ هین؛ وانێک؛ یارۆ.(یارو؛ چیز)

ئەوکات: ئەوسا؛ ئەو وەخت. (آنوقت)

ئەوکردنەوە: [چاوگە،ت]کردنەوە؛ ئاوەڵاکردن؛ درانە ئەو کە واتا دەرگاکە بکەوە. (باز کردن)

ئەوکێ: [جێناو+ناو]ئەوک؛ کابرا؛ یارۆ؛ وانێک؛ هین. (یارو؛ چیز)

ئەوگار: [ئاوەڵناو] پەرێشان؛پەشێو؛دڵبەخەم؛ زگار؛ کز.(مغموم)

ئەولاد:[ناو] عە؛ فد: زارۆک؛ منداڵ؛ فرزەندی کوڕ وکچ؛ عەولاد. (اولاد)

ئەولاولا: [جێناو] ئەملاوئەولا؛ ئەیلاوئوولا. (اینطرف وآنطرف)

ئەولەو: [ناو]لافاو؛ سێڵاو؛ لەهی. (سیلاب)

ئەولەیی: [ناو]خاترجەمی؛ ئەرخایەنی دڵنیایی؛بڕوایی؛ متمانە؛ جێی ئیحتیبار. (اطمینان)

ئەونە: (١) قێقاس؛ هێندە؛ ئەوەندە؛ (اینقدر) (٢) ئەوکەسە نە. (او نه)

ئەو وەختە: [بەند،ت]ئەوکاتە؛ ئەو زەمانە؛ ئەو دەمە. (آنوقت)

+ ئەوە: [ناو]شەونم؛ خوناوە. (شبنم)

ئەوەئامای: [چاوگە،ت]هاتنەوە؛ گەڕانەوە. (برگشتن)

ئەوەئێس: دۆزەرەوە. (پیداکننده)

ئەوەئێستەی: ئێستەیوە؛ دۆزینەوە. (پیدا کردن)

ئەوەپڕای: [چاوگە،ت]لە بواردان؛پەڕینەوە. (گذشتن)

+ ئەوەتا: [جێناو] ئێهێ؛ ئەڤەڤە؛ ڤا؛ڤایە ؛ ها؛ هانێ؛ ئەمەسا؛ ئەمەتا؛ ئەتا؛ ئاتانێ؛ ئینە؛ئەوەتانێ؛ خوێەتی. (اینهاش؛ خودشه)

ئەوەتاوای: [چاوگە،ت]قاڵبوون؛ تاوانەوە؛ ئاتیوان؛ توانەوە.(ذوب شدن)

ئەوەتانێ: ئەوەتا؛ ئەوەتێهێ؛ ڤەیە؛ ئەیەسە؛ یەسە؛ ئەوەسە؛ خوێەتی؛ خوێەسی. (این است)

ئەوەتاهێ: خوێەسی؛ ئەوەتێهێ؛ خوێەتی. (خودش است)

ئەوەتی: ئەوەتی تۆم دیوە هیچ کەسم وەبیر نایە؛ لەوکاتەوە. لەوەتی. (از آنوقت)

ئەوەتێهێ: ئەوەتانێ؛ خوێەسی. (اینست)

ئەوەسیای: (١) حەسانەوە. (استراحت)
(٢) حەپەسان. (زبان بند آمدن)

ئەوەکان:هینەکان؛ ئەوانیدی؛شتەکانیتر . (دیگران؛ چیزها)

ئەوەگۆڕیبێ: (ب) ئەوە دەردیبێ؛ دەبڕو دەی حەقی خوێەتی؛ مافی خوێەتی. (حقش همین بود)

ئەوەندە: ئەو هێندە؛ ئەونە. (آنقدر)

ئەوەندەی: [بەند]هێندەی؛ ئەونەی؛ بە قەد. (آن قدر؛ هر چقدر)

ئەوەها: (١) ئاوا؛ وا. (اینطور)(٢)[جێناو] ئەوەها؛ ئەوەتا؛ ئەوەهای؛ ئەوەتانێ. (اینست)

ئەوەیە: ئەوەسە؛ خوێەتی. (خودش است)

+ ئەوێ: [جێناوی تاکی مێ]ئەوێ گوتە من؛ ئەو ژنە بە منی گوت. (او برای زن)

ئەوێستایی: (١) زبانێکە ئاوێستای پێنووسراوە. (٢) پێوەندیدار بەئاوێستا کتێبی دینی زەردەشتەوە. (اوستایی)

ئەوێستێ: [بەند]ئێستا؛ ئێستە؛ ئێسە. (حالا)

ئەوێستێکە: [بەند]ئێستاکە؛ ئێستەکە. (حالا؛ حالاکه)

ئەویسک: ناوی باڵندەیێکە.(نامپرندهایست)

ئەویشان: [جێناو]ئەوان. (ایشان)

ئەوی‌کە: (١)ئەوی‌دیکە؛ ئەوی‌دی؛ ئەوی‌تر. (آن یکی) (٢) ئەوکەسە. هەرکەسێک؛ ئەوی‌کە نەیێت بەشی دەخورێت. (هرکسی)

ئەوێندەر: [بەند]ئەڤێندەر؛ ئەوێ؛ ئەوجێگا. (آنجا)

ئەوێندەرێ: [بەند]ئەوێ؛ ئەڤێندەرێ؛ ئەوجێگایە. (آنجا)

ئەوێها: هۆ ئەوە. (آنست)

ئەهالی:[ناو] فد: جەماوەری دانیشتووی جێگایێک؛ ((ئەو شاهی ماهی میسرە ئەهالی لە ڕێی سجوود)) « نالی»(اهالی)

ئەهرامی میسر:[ناو] فد: سێ هیرەمی بە ناوبانگی میسر. (اهرام مصر)

+ ئەهل: [ئاوەڵناو] مناڵە کەی زۆر ژیر و ئەهلە؛ ئارام؛ ژیر. (آرام)

ئەهل و عەیاڵ:[ناو]فد:(ب)ژن و منداڵ؛ خاوخێزان؛ عاڵ و عەیاڵ. (اهل وعیال)

ئەهلی: [ئاوەڵناو] فد: ڕام؛ دەستەمۆ؛ کەوی. (اهلی)

ئەهلی بەقیە: [ناو،ت](ئەهلی باقیە.(ب) خەیات. (اهل بخیه)

ئەهلی‌تەسەنون: فد: [ناو،ت]((ب) سوننی

مەزهەب. (اهل تسنن)

ئەهلی‌تەشەیوع: فد: [ناوت](ب) شیعە مەزهەب. (اهل تشیع)

ئەهلی‌تەقوا: فد: [ناوت](ب) ئەوەی لە کاری دژی‌دین خوی دەپاریزیت. (اهل تقوی)

ئەهلی‌حال: فد: [ناوت](١) ئەهلی‌زکر و عیرفان و سۆفیگەری. (٢) (ب) باحال؛ خۆش گوزەران؛ خۆش ڕابویر(اهل‌حال)

ئەهلی‌حەق: فد: [ناوت](١) لایەنگری عەدالەت و حەق و ڕاستی. (٢) پەیڕەوی دینی حەق. (اهل حق)

ئەهلی‌دل: فد: [ناوت](ب) خۆشبار لە هەلسوکەوتدا؛ کەسیک کە بە دلی خوی دەژی؛ زیاتر بۆ خۆش ڕابواردن و دلداری بە هەموو مانایێکەوە؛ خاوەن دل؛ ئەهلی کەیف. (اهل دل)

ئەهلی عیبادەت:فد:[ناوت](ب) کەسێک کە ئەرکی‌دینی خوی بەڕێوە دەبات. (اهل عبادت)

ئەهلی قەلەم: فد: [ناوت] (ب) نووسەر؛ ئەدیب؛ قەلەم بە دەست. (اهل قلم)

ئەهلی‌قەناعەت: فد: [ناوت] (بۆ ئەهلی قەناعەت لە پلاو خۆشترە داندوک) "شیخ ڕەزا". ڕازی و دەست پیوەگر. (اهل قناعت)

ئەهلی‌کتیب: فد: [ناوت] (١) (ب) پەیڕە وانی پەڕتووکی ئاسمانی. (٢)هوگری موتالا وکتیب خویندنەوە. (اهل کتاب)

ئەهلی‌مەنقەل: فد: [ناوت](ب) تلیاکی؛ تریاکی؛ ئەهلی‌بافوور؛ ئەسرارکێش؛ بافووری؛ وافووری.(اهل‌منقل)

ئەهلی‌نەزەر: [ناوت](خاوەن ڕا. (ب) پسپۆڕ لە کاریکدا. (اهل نظر)

ئەهلی‌وەفا: (ب) وەفادار؛ ئەمەکدار؛ باوەفا. (اهل وفا)

ئەهوورە: ئاهورا. (اهورا)

ئەهوورە مەزد: [ناو](١) ئاهورامەزدا.(٢) ڕووناکی بەرزی گەورە؛ خودا لە ئایینی زە-ڕدەشتدا.(اهورا مزدا)

ئەهوەن: [ئاوەلناو] ئارام؛ لە سەرخۆ؛ ژیر؛ هێور (آرام)

ئەهەک: [ناو] ئاهەک؛ قسل؛ ئەهاک. (آهک)

ئەی ئەی: ئای ئای؛ وشەی سەرسووڕمانە؛ ئائای ئەوە شێت بووگی. (آی آی)

ئەیا: [ناو] ئایە؛ دایە؛ دایک. (مادر)

ئەیتە: هەیتە: [ناو] پۆلیس؛ ژاندارمە. (ژاندارم.پولیس)

ئەی‌چە: ئەی‌چی؛ ئەدی‌چی. (پس چی)

ئەی‌چی: ئەدی‌چی؛ ئەی‌چە. (پس چە)

ئەیدز: اند؛ فد؛ فرد: [ناو] نەخۆشینی لە کار کەوتنی هێزی بەرگری و چارەسەری لە لەشدا کە دەبێتە هوی چاک نەبوونەوەی برین و نەخۆشینگەلی‌تر، لە کاری سەر جێیی لەگەل نەخۆشینداری ئەیدزیدا تووشی مرۆڤ دەبێت یان لە ڕێگای خوینی ئەیدزیەوە تووشی مرۆڤ دەبێت. (ایدز)

ئەیدزی: [ئاوەلناو] دووچاری ئەیدز هاتوو. (ایدزی)

ئەیدەر: [بەند] ئێرە؛ ئێستا. (اینجا؛ حالا)

ئەیدی: [ئامراز] ئەدی؛ ئەیتر؛ ئەتر؛ ئیدی؛

ئەیدی بەسمە: ئیتر بەسمە. (دیگر)

ئەیرە: [بەند]ئێرە؛ ئەگرە؛ ڤێرێ. (اینجا)

ئەیرۆ: > ئەیەرۆ. (ای داد)

ئەیزەد: [ناو] خودا؛ یەزدان؛ پەروەردگار. (ایزد)

ئەیزەدی: [ناو] ئیزەدی؛ خودایی؛ خودا پەرەست. (ایزدی)

ئەیزەن:[بەند] فد: لە (ئەیزەن)ی فارسی وەرگیراوە، دیسان؛ دووبارە؛ هەمدیسان؛ هەمیسان. (ایضاً؛ دوباره)

ئەیژی: دەبێژی؛ دەڵێی؛ چما؛ وابزانم. (ب) وادەزانی؛ وابزانم.(می گویی؛ گوئی)

ئەی سووتام برژام: ناوی گەمەیێکی منداڵانە. (نام بازی است)

ئەیڤەز: [ئاوەڵناو]ئامادە. (آماده)

ئەیڤەزاندن: [چاوگەت] ئامادەکردن؛ تەیارکردن. (آماده کردن)

ئەیڤەزین: [ناو]ئامادەیی؛ تەیاری ؛حازری. (آمادگی)

ئەیلا: ئەملا؛ ئیلا؛ لای نزیکتر؛ دژی ئوولا و ئەولا. (اینطرف)

ئەیلۆ: بۆبانگ‌کردنی کۆمەڵێ پیاو؛گەلۆ. (برای صداکردن جمعی مرد)

ئەیلێ: بۆبانگ‌کردنی‌کۆمەڵێک ژن.(برای-صداکردن‌جمعی زن)

ئەین: [ناو]هەین؛ هەینی؛ جوعمە. (جمعه)

ئەینا: [بەند]ئەگینا؛ ئەگەرنا؛ دەنا. (اگرنه)

ئەینوو: هەینی.> ئەین. (جمعه)

+ ئەیە: [بەند](١) ئایا؛ داخۆ؛ داخۆم؛ داخوا. (آیا) (٢) ئەمە؛ یە؛ ئەڤە. (این)

ئەیینی: [ناو]ئەوینی؛ ئەڤینی؛ حەزلێکەری؛ خۆشەویستی؛ مێهرەبانی. (عشق)

ئیبلیس:[ناو] یونان‌د؛ عد؛ فد: وشەی یۆنانی دیابۆلۆس؛ واتا دووزمان؛ درۆزن؛ شەیتان؛ (ب) شەیتان. (شیطان)

ئیتالیائی: (١) پێوەندیدار بە ئیتالیاوە. (٢)خەڵکی ئیتالیا و زمانیان. (ایتالیایی)

ئێتانۆل:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: جەوهەری شەراب؛ ئەلکۆڵی خۆراکی؛ لە هەڵمەتکێن کردنی (تەقتیر)ی شەراب بە دەستدێت. (اتانول)

ئیتراک: [ناو]ئەترەش؛ زراو؛ زەندەق؛ زراور.(کیسەصفرا؛ زهره)

ئیتقات: [ناو]ئیتقاد؛ لە ئعتقادی ئارەوییەوە هاتووە ؛ باوەڕ؛ عەقیدە؛ ئیمان؛ بڕوا. (اعتقاد)

ئیتوان: [ناو]هیتوان؛ جووتیار. (شخم زن)

+ ئێتۆد: اند؛ فرد؛ فد: [ناو]دەستەواژەی نیگارگەرییە، موتاڵای سەرەتایی؛ گەڵاڵەی تەرڕاحی سەرەتایی؛ مەشق لە بابەت نیگارکێشیەوە. (اتود)

ئیتۆن: [ناو]کوێر. (کور)

ئێتوون: [ناو]دوژە؛ جەهەنم. (جهنم)

ئێتێر: [ناو]تراوێکی بێرەنگە و هەڵچوک؛ بۆن پێوەکردن و هەڵمژینی دەبێتە هۆی لە سەر خۆ چوون و بێهۆشی. (اتر)

ئیجارەدار:[ناو] فد: کەسێک‌کە شتێک بۆ ماوەیێک بە ئیجارە دەگرێت.(اجاره دار)

ئیجارەداری:[ناو] فد: بارو دۆخ و کاری ئیجارە دار. (اجاره داری)

ئیجارەنامە:[ناو] فد:نووسراوەی شەرت و شرووتی هەر شتی ئیجارەیی.(اجارەنامه)

ئیجارەنشین:[ناو] فد: دانیشتوو لەماڵی بەکرێگیراودا؛ تێبینی: ئیجارە و کرێ پڕ بە پڕ یەکنین باغوبێستان زیاتر بە ئیجارە دەگیرێت نە بەکرێ، پیاو بەکرێ دەگیرێت نە بە ئیجارە. (اجاره نشین)

ئیجارەیی: [ئاوەڵناو] فد: (١) دانراو بۆ ئیجارە.(٢) ئیجارەکراو (اجاره ای)

+ ئیجازە:[ناو] فد: لێگەڕان؛ بوار؛ئیزن؛ (وەک: ئیجازەی مەرەخەسی، ئیجازەی ڕۆیشتن، ئیجازەی دانیشتن). (اجازه)

ئیجازەنامە:[ناو] فد: نووسراوەی ئیزنپێدان؛ پەروانە؛ جەواز؛ ڕەوادید؛ ویزا. (اجازه نامه)

ئیجباری: [ئاوەڵناو+ناو] فد:ئەم وشەیە ئارەوییە: لە ڕووی ناچاریەوە؛ لە ڕووی ناعیلاجیەوە؛ (ب) دوو ساڵ ئیجباری (سەربازی) خزمەتی وەزیفەی عەسکەری. (اجباری)

ئیجیاوەری: [ناو]تیشکی خۆرەتاو؛ تیرێژ؛ (اشعه خورشید)

ئێچک: [ناو]دارێکی سەر بە قولاپە لە سەر گوریسی دەبەستن.(حلقه چوبی که به سر طناب می بندند)

ئیچ قەلا: [ناو]ئوچ قەڵا؛ لە توورکییەوە هاتووە، ناوی سێ قەڵا بەدەم یەکەوە کە میری ڕەواندوز درووستیکردوە. (سه قلعه)

ئیحتیاجی: دەستکورتی؛ پێویستی؛ ئاتاجی؛ ناتەواوی؛ حەوجەیی. (محتاجی)

ئیحتیبار:[ناو] عد؛ فد: (١) جێی باوەڕ قسەکەت جێی ئیحتیبارە. (٢)کەسایەتی ماڵی؛ بە ئیحتیباری تۆ بانگ قەرزی پێدام.

(٣) پارەی تەرخان کراو لە دەوڵەتدا؛ ئیحتیاری دەزگای کارەبا چەندەیە؟ (٤) ڕەواج؛ بڕ؛ ماوە؛ ئیحتیباری پاسپۆرتەکەم سبەینێ تەواو دەبێت. (٥) بەرێزی و کەسایەتی؛ پیاوێکی بە ئیحتیبارە.(اعتبار)

ئیحتیباردار: فد: (١) بەڵگەیێک کە ماوەی بەسەرنەچووبێت. (٢)[ئاوەڵناو] جێی باوەڕ. (٣) موحتەبەر و دارای کەسایەتی و ڕێز. (اعتباردار)

ئیحتیباریبانکی: بەپێی فورمگەلی بانکی و شێوەی موعامەلەی موشتەری، بانک ڕادەی باوەڕ پێکراوی بەکەس یان شەریکەیێک دیاری دەکا. (اعتبار بانکی)

ئیحتیرام:[ناو] عد: فد: ڕێز؛ حورمەت. (احترام)

ئیحتینا: [ناو]حاڵەتی بەحیسابهێنان؛ لا لێکردنەوە؛ بەراخوەدان؛ ئاوڕ لێدانەوە. (اعتنا)

ئێحسان:[ناو] عد؛ فد: (١) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانه) (٢)ئێسحان؛ خێر و چاکە. (احسان)

ئێحیاکردنەوە: وشە ئارەوییە و زۆر جار لە-دیوانی مەولەویدا هاتووە: ئەحیاکردنەوە: بوژاندنەوە؛ زیندوو کردنەوە؛ هێنانەوەحاڵ؛ (احیا کردن)

+ ئیختیار:[ناو] عد؛ فد؛ تد: (١) دەسەڵات؛سەرپشکبوون.(٢)هۆش؛ بێ-ئیختیارکەوتن: بێهۆش کەوتن. (اختیار)

ئیختیاردار: [ئاوەڵناو] خاوەن؛ بە دەستبوون؛ دەسەڵاتدار؛ باوکم ئیختیاردارمە هەرچی بڵێ وا دەکەم. (اختیاردار)

ئێخدان: [ناو](١)یەغدان؛ جێگای لیباس و شتوو مەک.(صندوق)(٢)جێگای سەهۆڵ.(یخدان).

ئێخدان: [چاوگەت]چۆک پێدادان و خەواندنی وشتر؛ لە تورکیڕا هاتووە؛ یخدان. (خواباندن شتر)

ئێخسیری: [ناو]دیلی؛ کۆیلەتی؛زیندانی؛ بەندی. (اسارت)

ئیخە: [ئامرازیدەنگ]بۆ دەنگ دانی مەڕ و بزن. (صدایی برای دور کردن بز و گوسفند)

ئێخە: [ناو]یەخە؛ یێخە؛ بەرۆک. (یقه)

ئێخە و بەرک: [ناوت]یەخە و بەرۆک؛ سینگوبەرۆک. (یقه و سرسینه لباس)

ئێخەوبەرۆک: [ناوت]یەخە و بەرسینگ؛ سینگ و بەرۆک.(یقه و سینه)

ئیدارەجاتی: [ناو]کەسێک کە لە ئیدارەدا ئیش دەکات. (اداره ای)

ئیداری: [ئاوەڵناو] فد: (١) کاری ئیداری، سەیارەی ئیداری؛ کەسێک کە لە ئیدارە دا دەوام دەکات؛ (٢) پەیوەندیدار بە ئیدارەوە. (اداری)

ئیدز: [ناو]نەخۆشینی لەکارکەوتنی هێزی بەرگری لە ویرووس و هوورک کە دەبێتە هۆیچاکنەبوونەوەی زام لە لەشدا.(ایدز)

ئیدزی: [ئاوەڵناو]کەسێککە نەخۆشینی ئیدزی هەیە.(ایدزی)

ئیدوون: [بەند+ناو]هەنووکە؛ ئەلعان؛ ئێستە؛نهۆ. (حالا)

ئێدەک:[ناو]یەدەک؛ئامرازی ڕەچاوگیراو بۆ جێگۆڕکێ لەگەڵ ئامرازی پەک کەوتوودا. (یدک)

ئێدەک: [ناو]یەدەک؛ چارەوێی زیادی بەدوای سوارەوە بۆ جێگۆڕکێ و هیلاک نەبوونی ئەسپی ژێر ڕکێف. (یدک)

ئێدەن: ئەمەسە؛ ئەمەیە. (این است)

+ ئیرادە: [ناو]هێزی زاڵ بەسەر دەروونـدا. (اراده)

ئیرادەکردن: [چاوگەت]هیمەت کردن و لە خۆبڕیان؛ عەزم جەزمکردن بۆکردنی کارێک. (اراده کردن)

ئێرانی: [ناو + ئاوەڵناو] خەڵکی ئێران؛ پەیوەندیدار بە ئێرانەوە. (ایرانی)

ئێرج : بە هادار؛ بەنرخ؛ (باارزش)

ئێردانە: [بەند]ئێرانە. (اینجا)

ئێردەک: [ناو]ئێدەک؛ یەدەک. (یدک)

ئێرش: [ناو]هێرش؛ پەلامار. (حمله)

ئێرشت: [ناو]هێرش؛ هەڵمەت. (یورش)

ئێرگا: [ناو]ئاگرگا؛ هێرگا. (آتشگاه)

ئیرلەندی: [ناو+ئاوەڵناو] (١) زبانی سەڵتی.(٢) خەڵکی ئیرلەند؛پەیوەندیدار بە ئیرلەندەوە. (ایرلندی)

ئێرنگە: [بەند]ئەلعان؛ ئێستا. (حالا)

ئێروکووشن: [ناو،بک] ئاور کووژێن. (آتش خاموش کن)

ئێرەتی: [ئاوەڵناو] بێتین؛ بێهێز؛خۆنەگر. (بی استحکام)

ئێرەڵ: [ناو](ئێرەڵماسی)؛ لە توورکییەوە هاتووە، (یێر: زەوی + ئاڵما: سێو) یارەڵماسی؛ سێوک؛ یێرەڵماسی؛ کارتۆڵ؛ کارتوپی؛ پەتاتە؛ سێف زەمینی؛ سێب زەمینی؛ کارتینە؛

هێرەڵماسی؛ کرتۆپل؛ پۆتیتە؛ کارتینک؛ کرتۆفڵ؛ پەتیتە. (سیب زمینی)

ئێرەوان: ناوی پێتەختی ئەرمەنستان. (شهر ایروان)

+ ئێرەیی: (١) خەڵکی ئێرە.(اهل اینجا (٢)[ناو،بەرهەمی چاوگە] بەخێڵی؛ بەغێڵی؛ بەخیلی. (حسادت)

ئێرێس:[ناو] سەرۆکی فەلەکان.(رهبر عیسویها)

ئیز:[ناو] تد؛ فد: شوێن؛ جێپا. (رد)

ئیز: [جێناو]ئەمە. (این)

ئیزافە: [ناو] فد: ئەم وشە یە فارسییە بەڵام زۆر باوە، زیادکردن؛ زۆرکردن؛ زۆرتر لە پێویست؛ لیباسی ئیزافی، نانی ئیزافی، عەلاوە ؛ زیادی؛ ئیزافە لە حەقەکەی خۆی دە تمەنم پێدا؛ زیاتر لە ئەندازەی دیاری کراو: ئیزافەبار؛ دوو بە ئیزافەی سێ دەکاتە پێنج. (اضافه)

ئیزافەکار: [ناو]کاری زیاتر لە ماوەی دیاری کراو.(لە ئیدارات باوە). (اضافه کار)

ئیزافەکاری: [ناو](١) کارکردنی زیاتر لە ڕادەی دیاری کراو. (٢) پارەیێک کە بابەتی ئیزافە کار وەردەگیرێت. (اضافه کاری)

ئیزافەکردن: [چاوگە،ت]خستنەسەر؛ زیادکردنەسەر؛ لە ماتماتیکدا دوو ڕەقەم یا زیاتر کۆم کردنە سەریەک؛ عەلاوەکردن. (اضافه کردن)

ئێزدان: یەزدان. (یزدان)

ئێزدی: [ئاوەڵناو]پەیڕەوی دینیئیزدی؛ ئیزەدی؛ یەزیدی بەهەڵە وتراوە. (ایزدی)

ئێزدینسەری: [ناو]جۆرێک بووزوو. (نوعی بافته از پشم بز مرغز)

ئیزگومکردن: [چاوگە،ت] شوێن گومکردن. (رد گم کردن)

ئێزگە: [ناو]شوێنی وێستان؛ ئیزگە؛ ئیستگا؛ وێستگە. (ایستگاه)

ئیزمک: [ناو]بیرۆ؛ نەخۆشینێکیپێستییە. (اگزما)

ئیزنخواستن: داوایئیجازەکردن؛ داوای ئیجازەی ڕۆیشتن و خودا حافیزیکردن لەکاتی دەرکەوتن لە کۆڕێکدا. (اجازه گرفتن)

ئیزندان: [چاوگە،ت]ئیجازە دان؛ (ب) مەرەخەس کردن؛ ئیختیار پێدان. (اجازه دادن)

ئێزەد: [ناو]ئیزەد؛ خودا. (خدا)

ئیزەدی[ئاوەڵناو]: (١) خودایی. (٢) سەر بە دینی ئیزەدی کە بەهەڵە بەیەزیدی بەناوبانگن؛ چوونکا زۆر لە پێش یەزید دا ئەو ئائینە هەبووە. (ایزدی)

ئیزەن: [جێناو]ئەمەسە. (اینست)

ئیزیرە: [ناو+ بەند]دوێنێ. (دیروز)

ئێزینگ وان: [ناو]ئێزینگ ڤان؛ داربڕ و دار کۆکەرەوە. (هیمه چوب جمع کن)

ئێژەن: [ناو]جاچکە؛ بنێشت؛ بەنووشت؛ بهنیشت. (سقز)

ئێساکوونێ: [بەند]ئێستاکوونێ؛ ئە وێستاکە. (الان)

ئیساولا: [بەند]لە ئێستا بەولاوە؛ لەمەودووا. (منبعد)

ئیسپاتکردن:[چاوگە،ت] عد؛ فد: دەرخستن

و سەڵماندنی ڕاستی و دروستی مەبەستێ بە سەنەد و بەڵگەوە؛ چەسپاندن؛ سەڵماندن؛ (بادلیل قبولاندن)

ئیسپاگێتی:[ناو] ایتالیایی‌د؛ فرد؛ اند؛ فد: خۆراکێ‌کە لە هەرشتە فەرەنگیی‌دروست دەبێ. (اسپاگتی)

ئیسپانیائی: [ئاوەڵناو+ناو] (١) پێوەندیدار بە ئیسپانیاوە. (٢) خەڵکی ئیسپانیا و زمانیان.(اسپانیایی)

ئیسپانیۆلی: [ئاوەڵناو+ناو] ئیسپانیایی؛ خەڵک و زبانی دانیشتوانی ئیسپانیا. (اسپانیایی)

ئێسپرانتۆ: [ناو]زمانێکی ساکار کە ساڵی ١٩١٧(ز) لە لایەن (دوکتۆر زامینهۆف) ی لەهیستانییەوە دروستکرا،کە لە ساکارترین وشەی زمانگەلی دونیا پێک‌هاتووە. (اسپرانتو)

ئێسپێرم:[ناو] فرد؛ فد: تۆوی نێرینەکە لەگەڵ ئوولدا دەگورێ و لە منداڵدانا منداڵ (ئاوەلمە) دروستدەکات. (اسپرم)

ئێسپێرماتۆزۆئید:[ناو] فرد؛ فد: تۆوی نێرینە؛ ئێسپێرم. (اسپرماتوزوئید)

ئیست:[ناو] فد: (١) فەرمان بۆ وێستان؛ ڕاوەستە. (ایست) (٢) لە کارکەوتن؛ وێستان؛ ئیستی‌قەلبی: ڕاوێستانی دڵ. (ایستادن؛ از کار افتادن)

ئێستادیۆم:[ناو] اند؛ فد: ساڵۆن (هۆڵی) وەرزشی. (استادیوم)

ئیستارت:[ناو] اند؛ فرد؛ فد؛ تد: (١) (ب) دەست پێک. (٢) سلَف(کلیل)ی هەڵکردنی هەر جۆر مەکینە یان مۆتۆر و سەیارە؛ سوییچ لێدان. (٣) کەرەستەیێک لە سەیارەدا. (۴) هێندلی (قەدیمی). (استارت)

ئیستالاکتیت:[ناو] فرد؛ فد: ئەستوونی ئاوێزان لە میچی ئەشکەوتدا لە بەردی نەرمی ئاهەکی کە بە هۆی دڵۆپەکردن پێکدێ.(استالاکتیت)

ئیستالاگمیت:[ناو] فرد؛ فد: ئەستوونی بەردی ئاهەکی (لەقسل) کە لە دڵۆپەی ئاو لە تەختی عەرزی ئەشکەوت دا چێدەبێ. (استالاگمیت)

ئیستامبوولی: [ناو+ئاوەڵناو] (١) خەڵکی ئیستانبوولی تورکیا. (٢)دەفری قوڕکێشان لە بەنناییدا. (٣) پێوەندیدار بە ئیستانبولەوە. (۴) جۆرێک هێرەڵماسی چکۆلە و درێژ و مەیلەو سپی ڕەنگ. (استانبولی)

ئیستانبولی‌پڵاو: [ناو]خۆراکێک کە بە برنج و تەماتە و قیمەی گۆشت وهێرەڵماسی چێ-دەبێت. (استانبولی پلو)

ئیستاندارد:[ناو] اند؛ فد: (١) دیاریکردنی نموونەی (سەنعات و هەرجۆر بەرهەم) کە لە دونیا یان لە کیشوەرێکدا بەدی دێ بۆ پەژراندنی گشتی. (٢) مەتاعێک‌کە لەگەڵ‌ئەو نموونەدا یەک بگرێتەوە. (٣) سازمان یان مەرزینگەی بەر پرسی ئەو کارە. (استاندارد)

ئێستردار: [ناو]هێسرەوان؛ خاوەن هێستر. (چاروادار)

ئێسترەگاییلە: [ناو]ئێستری بابئەسپ (باڵانی). (استری که مادرش الاغ باشد)

ئیستگا: [ناو]فد: (١) ئێزگە ؛وێستگە.(٢) جێی تایبەتی وێستانی سەیارە و قەتار. (٣) ساختومانی فەنی بۆ گەیاندنی هەندێ

خزمەت. ئیستگای رادیۆ؛ ئیسـتگای کـارەبـا. (۴) جێـی ڕاوەسـتانی سـپاردە بـۆ کـاری تایبەت.ئیستگای بازڕەسی. (ایستگاه)

ئیستۆپ : فد؛ اند.لـەکوردسـتانی باشـوور بـە تورمزی سەیارە دەڵێن(استوپ؛ ترمز)

ئیستۆپا: ناوی زیارەتگای بوودایییـەکانـە کـە زیاتر لە بیچمی نیوەگۆ چێدەبێ. (استوپا)

ئیستەپل:[ناو] فد: تەویلەی ئەسـپ و هێسـر. (اصطبل)

ئیستەنسیل:[نـاو] انـد؛ فـد: جۆرێـک کاغـەز. (استنسیل)

ئیستەیو: دۆزینەوە. (پیدا کردن)

ئیستەیو نەوەشی: [چاوگـەـت] پـەیـداکردنی چەشـنی نـەخۆشـی؛ شناسـینی نـەخۆشـی؛ ناسینی چلۆنایـەتـی نـە خۆشـی. (تشـخیص بیماری)

ئێستەیـەوە: [ناو،بـک]پـەیداکـەر؛ دۆزەرەوە. (پیداکننده)

ئیسـتیبداد: [نـاو] ئۆتۆکراسـی؛ حکومـەتـی ملهوڕانە و ڕەچاو نەگرتنی ویستی خـەڵـک و جەماوەر؛ دژی دێمۆکرات. (استبداد)

ئیسـتیعارە:[نـاو] عـد؛ فـد: دەسـتە واژەی شـێعرییە؛ حاڵـەتـی دانـانی وشـەیێـک لـە ڕەستەیێکدا کە واتا و بۆ چوونێکی دیکـە دە داتە دەست؛ ئیستیعارەی نزیک وەک: کەوان و ئەبرۆ یان باڵا و سەول؛ ئیسـتیعارەی دوور وەک: کچی بەیانی و ڕۆژ؛ چاوم لە دیمـەنـی کچـی بـەیانیـە، « سـوارەئیلخـانی زادە». (استعارە)

ئیستیقـەلبـی: [نـاو]ڕاوەسـتانی دل.(ایسـت قلبی)

ئیستیلاح:[ناو] عد؛ فد: کۆژ؛ دەسـتەواژە؛ (۱) وشەیێک یا ڕەستەیێکەکەلەناو هەر گروپ یا سینفێکی تایبەتدا واتایێکی تایبەتـی هـەیـە؛ وەک ئیسـتیلاحی بـازاڕی، ئیسـتیلاحی پزیشکی، (اصطلاح) (۲) بەئیستیلاح تۆبەی-کردوە. (بە اصطلاح)

ئیستیوار: [ناو]فـد:دەرەجـەی نیزامـی ئێـران؛ باڵاتر لەگرووهبان. (استوار)

ئیستیوایی: [ئاوەڵناو] فد: ئەو سەرزەوینانـەی کە نزیکی هێڵی ئیستیوان. (استوایی)

ئیسحاڵی خوێنی:[ناو،ت]زەحیری بەخـوێن و لیمـان و زگ ئێشـەوە؛زەحیـری باسـیلی. (اسهال خونی)

ئیسـڕاحەت: پشـوودان؛ ئیسـڕاحەت؛ بـێهن وەدان؛ ئاسوودەیی. (استراحت)

ئیسراییلی: [ناو+ئاوەڵناو] خەڵکـی ئیسـراییل؛ پێوەندیدار بە ئیسراییلەوە. (اسرائیلی)

ئیسفاڵت: [ناو](۱) قیرتاو؛ بە تێکەڵاوەی قیر و زیخیداخ، پۆشاندنی شەقام یان سەربان. (۲) جادەیێک کە قیرتاو کرابێ. (آسفالت)

ئیسفاڵتی داخ: ئیسفاڵتیکە تـا۱۶۰دەرەجـەی سانتیگراد گەرم دەکرێت. (آسفالت داغ)

ئیسفاڵتی سارد: ئیسـفالتیکـە بـە گـەرمـای کەم و زیخی گـەورەتـر چێـدەکرێـت.(آسـفا لتسرد)

ئیسـفاڵتی گـەرم: ئیسـفاڵتێک کـە تـا ۱۰۰دەرەجـەی سـانتیگراد گـەرم دەکرێـت. (آسفالت گرم)

ئیسفەند: [ناو]مانگی ئاخری ساڵی هـەتـاوی.

(اسفند ماه)

ئیسفەنج: [ناو]گیانلەبەرێکی گیا ئاسایە؛ بێ بزوە و جوڵەیە لە ژێر ئاوی دەریادا دەژی و لاشەی دەبێتە کۆگایێکی گەورە لە جنسی وەک بەردی نەرم کە جۆراوجۆرە و ئاهەکی و سیلیسی و شاخیی هەیە و لە بەردەپاشۆرە دەکا. (اسفنج)

ئیسفەهان: (١) شارێکی ئێران. (شهر اصفهان) (٢)ئیسفەهان یا بەیاتیئیسفەهان؛ مەقامێکی مۆسیقایە کە هەندی لە پسپۆڕانی مۆسیقا دە ڵێن لە مەقامی شووردایە و هەندێکیش پێیان وایە سەربەخۆیە. (مقام اصفهان)

ئیسقانی: [ئاوەڵناو] (١)پێوەندیدار بە ئێسقانەوە؛ وەک: ئازارە باریکەی ئێسقانی.(٢) لە جنسی ئێسقان. (استخوانی)

ئێسقانیکەشکەک: [ناو،ت] ئێسقانی کاسەی ئەژنۆ؛ئێسقانی سەرزرانی؛ کەشک ئەژنۆ؛ (کشکک زانو)

ئیسقایی: [ئاوەڵناو] کەسێک کە نەخۆشینی ئیسقای هەبێ. (استسقایی)

ئیسکاتیف: [ناو]جۆرێک ڕۆنی گیاییە لە-گەڵ ڕۆنی بەزرەکدا تێکەڵاوی دەکەن بۆ زووتر وشک بوونەوەی ڕەنگی نیگارکێشی. (اسکاتیف)

ئیسکاچ: [ئاوەڵناو+ناو](١) پێوەندیدار بە ئیسکاتلەندەوە؛ (٢) جۆرێک چەسپ.(٣) جۆرێک قاپ و قاچاخ شۆر.(اسکاچ)

ئیسکاندیناوی: [ناو]بریتیە لە وڵاتەکانی سوئێد و نۆروێژ و دانیمارک و ئیسلەند و زبانیان. (اسکاندیناوی)

ئیسکلە: [ناو](١) سەکۆ و شەپۆلشکێن و بار ئەنداز لە پەراوی دەریادا. (٢) لەنگەرگای پاپۆڕ. (اسکله)

ئیسکۆتک: [ناو]هەنیسک.(حالت شبیه سکسکه بعد ازگریه)

ئیسکودۆ:[ناو]یەکەی پارەیمەملەکەتی پورتەقاڵ. (واحد پول پرتغال)

ئێسکووک: [ناو]کەوچکی داری کلکدرێژ. (قاشق چوبی دراز)

ئیسکەیت: فد؛ اند: [ناو]کەوشێکی چەرخدار یا ساف بۆ ڕۆیشتن یان خلیسکان بە سەر ئیسفاڵت یا سەر سەهۆڵیان بەسەر زەوی سافدا. (اسکیت)

ئیسکەیتیسەرسەهۆڵ: پاتیناژ؛ خلیسکێن لە سەرسەهۆڵ بە لەپێکردنی کەوشی تایبەت. (پاتیناژ)

ئیسکی: [ناو](١) وەرزشی خلیسکێن و ڕۆیشتن بە سەر بەفردا بەکەوشی تایبەت، کە لە تەختەی درێژ و باریک چێدەبێت.(٢) ناوی ئەو کایە وەرزشیە.(اسکی)

ئیسکیباز: [ناو]کەسێک کە ئیسکی-دەکات.(اسکیباز)

ئیسکییسەرئاو: جۆرێک ئیسکی، بە دەست گرتن بە تەنافی دوای قایقەوە و بە کەوشی پانی تایبەتەوە بە سەر ئاودا خلیسکان . (اسکی روی آب)

ئیسکیمۆ:[ناو] فد: (١) قەومێکی دانیشتووی باکوری کانادا و ئالاسکا و گروئینلەند و خۆر هەڵاتی سیبری. (٢) هەریەک لەئەندامانی

ئەو قەومە؛ (٣)چەشنیٚ بەستەنی. (اسکیمو)
ئیسلاْح: [ناو]لە ئارەویەوە هاتووە و لە کوردیشدا جیٚکەوتووە: (١) بەرهەمی ڕاست کردنەوەی چەوتی یا هەڵە؛ وەک : ئیسلاْحی نووسراو. (٢) کاریٚک کەدەبیٚتەچاک تر بوونی حاڵەتی هەر شت وەک ئیسلاحی نیژادی حەیوانات. (٣) کاری سەر و ڕیش ڕیٚکوپیٚک کردن یا تاشین یا کورت کردنەوەی سەر. (اصلاح)
ئیسلاْحی سەر: قرتاندن و ڕیٚکوپیٚک کردنی قژەسەر. (اصلاح سر)
ئیسلاْو: [ناو]چەند دەستە لە زبانگەلی هیٚند و ئوروپایی وەک زبانی ئوٚکراینی، رووسی، سیٚرب، کوٚرِوات، ئوٚسلەواکی، چیٚک، ئوٚسلونی، لەهیستانی و نیژادی جەماوەری ئەو وڵاتانە و بوٚلغارستان و موٚلداوی. (اسلاو)
ئیسلاید: [ناو]ویٚنە لە سەرفیلم بوٚ نیشاندان بە پرِیٚژیٚکتوٚر. (اسلاید)
ئیسماعیلییە: [ناو]تیرەییٚک لە مەزهەبی شیٚعە، کە ئیسماعیلی کوڕی ئیمامجەعفەر بە ئیمامی ئاخر دەزانن. (اسماعیلیه)
ئیسم لەسەرکەسیٚ دانان: لەقەب لە سەرکەسیٚک دانان وەک: فاتیٚگاخوٚر و مەجید سەرەگا.(اسم روی کسی گذاشتن)
ئیسم و ڕەسم:[ناوەت] فد: ناوبانگ؛ شوٚرەت؛ ناوداری. (اسم و رسم)
ئیسم و ڕەسمدار: [ئاوەڵناو] بەناوبانگ؛ مەشهوور؛ ناو دەرکردوو؛ بەناو و دەنگ. (اسم ورسم دار)
ئیسمەن: [بەند](١) لەڕووی ناوەوە؛ ئیسمەن دەیناسم خوٚیم نەدیوە. (٢) بەقسە؛ لە ڕواڵەتدا؛ ئیسمەن نوٚکەریەتی: بەزاهیر، لە ڕواڵەتدا نوٚکەریەتی. (اسما")
ئیسمیشەو: [ناو]درکاندنی ڕەمزی شەو بوٚ هاتوچوٚ و عەلامەتی خوٚییبوون؛ بە تایبەت لە عەسکەریدا. (اسم شب) ئیسمیفامیل:فد: شوٚرەت؛ ناوی گەورە (شهرت)
ئیسنوٚمبیل: اند؛ فد: [ناو]ماشینی بەفرماڵینی جادە و شەقام؛ سەیارەی سەر بەفر؛ (اسنومبیل)
ئیسوٚتی: [ناو]ئیسیوەت؛ ئاڵەت.(فلفل سیاه)
ئیٚسوٚ: بانەگر؛ پەنابا. (پناهگاهی که از باد در امان باشد)
ئیسە: [بەند]ئیٚستە؛ ئیٚستا. (حالا)
ئیسەرەم: [بەند]تد:ئیستەرەم: دەمەویٚت؛ دەبیٚ؛ وشەی پیٚداگرتن؛ حەتمەن و پیٚویست؛ لە ئیستەرەمی تورکییەوە هاتووە بەواتای:دەخوازم. (باید)
ئیسەنی: [بەند]ئیٚستاکە. (هم اکنون)
ئیشارە:[ناو] فد: هیٚما و ئاشیرەتکردن بە دەس و چاو یا هەر شتیتر؛ بە نووسین یا قسەی ناڕاستەوخوٚ، سووکە ئاماژە پیٚکردن. (اشاره)
ئیشارەت: [ناو]هیٚما؛ ئاماژە؛ ئاشیرەت؛ (دەمیٚ توٚ نەینیٚی شەو لە نیٚوی دەم ، خودا بیبرِیٚت ئیشارەت بەچم) (اشارت)
ئیشارەت کردن:[چاوگەەت]بەهیٚما و ئاماژە تیٚگەیاندن؛ بەقامک نیشاندان و ئاماژە کردن؛ سووکە ناوبردنیٚ لە قسە یا نامەدا. (اشاره کردن)

ئێشازراف: [ناو]ئازارەباریکە؛ سیل.(سل)

+ ئێشان: (١) جێنـاو] ئـەوان. (آنهـا)(٢) ژان؛ گل؛ ژان کردن. (درد کشیدن)

ئێشاندن: [چاوگە،ت]وەئێش هێنـان؛ وە ژان-هێنان. (به درد آوردن)

ئێش‌بەدەست: [ئاوەڵناو]کاربەدەست؛ کەسێک کە لە سەرکارێکە. (کار به دست)

ئێشپیل: فرد؛ فد: [ناو]خشپیل؛ تـەلێکـی دوو تۆکراو کـە دووای بـەسـتنی پـێچ و مـۆرەی (تایبەتی کوندار) لـەو کونـەی ڕۆدەکـەن بـۆ ئەوەی شل نەبێتەوە پەرچـی دەدەنـەوە؛ لـە کوردەواریدا بووە بە خشپیل. (اشپیل)

ئێشپیل: فـد: [نـاو]گـەرای ناوسـکی ماسـی. (اشپل)

ئێشتیاکردن: [چاوگە،ت]ئـارەزوو کـردن؛ دڵ-پێوەبوون. (اشتها کردن)

ئێشـــتیاکوێربوونەوە: لـــە ئێشـــتیاکەوتـــن؛ بەسەرچوونی مـەیلـی خـواردن.(اشـتها کـور شدن)

ئێشتیالێبوون: [چاوگە،ت]دڵبە خۆراک یـان شتێکەوەبوون؛ تامەزرۆیـی؛ مـەیـل‌لێبـوون. (اشتهاداشتن)

ئێشتیانەبردن: [چاوگە،ت](ب) تێر خـواردن و دڵنـەبـردن؛ ئـارەزووی خواردنێـک چوونـە بـەس؛ حـەز بـە خواردنێـک‌نـەکـردن. (میل‌نداشتن)

ئێشتیاهەڵسـان: [چاوگـە،ت] پـەیـدا بـوونی مەیل و هەوەس بۆ خواردنی خۆراکێک یـان کردنی کارێک. (هوس کردن)

ئێشتیها: [ناو]ئێشتیا. (اشتها)

ئێشدار: [ئاوەڵناو] ژان‌دار؛ ساحیب ئێش. (درد دار)

ئێشدار: [ئاوەڵناو]کەسێـک‌کـە دارای کارێکـە؛ شوڵدار. (دارای کار)

ئێشکاوهاتن: بڕانەوەی‌ئاو. (ب) هەر شت کـە دوواییی‌بێ. (قطع شدن)

+ ئێشک‌کردن: [چاوگە،ت](١) وشک‌کـردن؛ ئاو لێچنین.(٢) ڕێگای ئاو بڕین. (٣) کانییەکە ئێشکی کردووە: ئاوی لێنایێت؛ تـەواو بـوونی ئاوی کانی.(خشک کردن)

ئێشک‌وبرینگ: [ئاوەڵناو] وشک‌وبرینگ؛ هیچ تەڕایی تیادا نەبوون.(خشک‌خشک)

ئێشکەبەند: وشکە سەرمـا. (سـرمای سـخت بدون برف و باران)

ئێشـکـەپـەڕ: [نـاو،ت]ڕەحـەت بـوونی بـێ-نزیکایەتی ژن و مێردی؛زیاتر بۆ حـەیوانـات بەکاردەبرێت. (انزال بی جماع)

ئێشکەجاو: [ناو،ت]ئێشکەجوو؛ نـانی وشـکی خواردن؛ نانی‌بی‌پێخۆر خـواردن. (نـان خـالی خوردن)

ئێشکەچن: [ناو]دیواری بەردی بێمـەلات و قوڕ؛دیواری بە بەردهە ڵچنراو. (دیوار سـنگی بدون ملات)

ئێشـــکەشـــیو: [نـــاو]ئێشـــکەشـــۆر؛(ب) هەڵگەڕاندەوەی لیباس بە دیوی تـازەتریدا. (برگرداندن لباس بر رویه تازه تر)

ئێشکەمەلە:[ناو](ب) حەمام چوونی بە لـەش پاکی. (حمام بدون جماع)

+ ئێشک‌هەڵاتن:[چاوگە،ت]ڕەق‌بوونەوە و لە سەرما وشک‌هەڵاتن. (از سرما یخ بستن)

+ ئیشــکیل: [نــاو](١) دەســەڵــات؛ حــوکم؛ فەرمان. (حکم) (٢) بە دەستوپا بەستنەوەی وڵاخی بەرزە و هەر چوارپێی دیکە.(دستو پا بستن‌اسب و استر)

ئیشــکیل کــردن: [چاوگــەت]دەســتبەنــد و پابەندکردنی وڵاخی بەرزە (پابندو دستبندزدن چهارپایان)

ئیش‌لێهاتن:کار لە دەس‌هاتن. (توانائی کار)

ئیش‌لێهاتوو: [ئاوەڵناو]کارلێهـاتوو؛ کـەسێک کە توانایی کردنی کاری هەیە؛ (ب) کـارزان؛ پسپۆڕ؛ کارئازموودە؛ سەردەرچوو. (کارآمد)

ئیشن: دەڵێن؛ ئووشن؛ دەبێژن؛ ئێـژن. (مـی گویند)

ئێشوو: [ناو]هێشو؛ بۆڵ. (خوشه)

ئیشەڤ: [ناو+بەند]ئەوشۆ؛ ئەمشەو؛ ئـەمشـۆ؛ ئیمشەو. (امشب)

ئیشی: ئووشی؛ دەڵێی؛ ئێژی. (میگویی)

ئیعتیادییە: لـەکوردسـتانی باشـوور بـەواتـای (ئاساییە) بەکار دەبرێت.(عادی)

ئیعدامی: فد: (١) [ئاوەڵناو] ئیعدام کـراو. (٢) مەحکووم بووە بە ئیعـدام و چـاوەڕێـی بـە-ڕێوەچوونی حوکمە. (٣) (ب) زۆر بۆیهـەیـە مەحکووم بە ئیعدام بکرێت. (اعدامی)

ئێف ئێف: [ناو]کەرەستەی دەرکە کـەرەوەی کارەبایی. (آیفون)

ئیفادە فرۆشتن: بەخۆنازین و دەعیـە و دەمـار بە خەڵک نیشاندان؛ لووت بـەرزی نووانـدن. (افاده فروختن)

ئیفاقـە: [نـاو]فایـدە؛ موفـا؛ حاڵـەتـی چـاکتر کردنـەوە؛ دەرمانـەکـە ئیفاقـەی‌نییـە؛ واتـا کەڵکی‌نییە. (افاقه)

ئیفاقەکردن: [چاوگەت]بـە لـەشـت و موفا بوون؛ بەکەڵـک بـوون؛ بـەهـرەدان. (افاقـه کردن)

ئیفت: [ناو](١)زایەبووگ؛ ئیفت لێدەر کـردن: دەرهاوێشتنی خەوش وخاڵ؛(٢) کەمکردنی-کێشی دانەوێڵە لە هەماردا بـە هـۆی وشـک بوونــەوە؛(٣) خــەوش و ناڕاســتی و درۆ لــە گێڕانەوەی باسێکدا، قسەکانی گشـتی وانییـە ئیفتی زۆرە. (٣) سووکی و کەسری‌شان؛ (ئەو کارە بۆ تۆ ئیفتی‌هەیە) (افت)

+ ئیفتیخار: لەقەمـی عـەبـدولاخانی ناهیـد، نووسەر و ئوستادی‌تار و نیگارکێشی کورد کە بۆ ئەوەڵین جار لە ساڵی ١٢٩٢ هـە) تـاری-شیرازی هێنایە کوردسـتان (گونـدی‌سـلێمان کەندی لەناوچەی سەقز).(لقب‌استاد عبدالـه ناهید)

ئیفدار: دوژمندار؛ غەنیمدار.(دشمن‌دار)

ئێفنۆتە: [ئاوەڵناو] ساغ و سەلیم؛ لەش‌سـاغ. (تندرست)

ئێڤەر: [ناو]وانێک؛ هین؛ شت. (چیز)

ئیقدانـەوە: (١) سـەر ڕێـژی ئـەسـتێر؛ حێـق کردنـــــەوە. (ســــرریز اســــتخر)(٢) (ب) جـەمـاوەرێکـی زۆر کـە لـە جێگاییێکـەوە دەرکەون.(یکباره جمعیت زیـاد بـراەافتـادن) (٣) هەڵهێنانەوەی خۆراک. (استفراغ)

ئێک‌بیر: [ئاوەڵناو] هاوبیر؛ یەک هـەڵویسـت. (همفکر)

ئێکران: فد: (١)<یەکران.(٢)[نـاو] پـەردە ی سپیی سینەماکـان کـە و ێنـەی‌فیلمیـان دە

کەوێتە سەر؛ (ب) نیشاندانی فیلم لە سینە ماکان؛ هێشتافیلمەکەمان ئێکران نەبووە. (اکران)

ئیکس: [ناو](۱) ناوی پیتێکی ئەلفو بێی فەڕانسە و ئینگلیزی. (ایکس) (۲) (ب) ئەو پیتە دروشمی بەرپێوار و نادیارە؛ تیشکی ئیکس: تیشکی نادیار. (مجهول)

ئێکو: فرد؛ فد: [ناو](۱)ئاوێژە و زایەڵەی دە نگ (۲)< ئەوتۆ؛ شایانیباس. (اکو؛ قابل؛ مهم)

ئێکی: [ناو]یەکییەتی؛ یەکێتی. (اتحاد)

+ ئێگرە: [بەند]ئەگرە؛ ئێرە. (اینجا)

ئێگزۆز: اند؛ فرد؛ فد؛ تد: [ناو]بۆڕیی جێی دەرچوونی دووکەڵی سەیارە؛ جێی دەرچوونی دووکەڵی مۆتۆڕ. (اگزوز)

ئیگلوو: [ناو]سیپە یاماڵی لە بەفر چێکراوی ئیسکیمۆکانی ئالاسکا. (ایگلو)

ئێگۆ: فد؛ فرد: [ناو](۱) کانگای نەوتی ژێر زەوی. (۲) ڕەهەندی ئاوە ڕۆی پیساوی شار. (اگو)

ئیگە: (۱) ئەمدانە؛ ئی گلە. (این یکی)(۲) ئیستا. (حالا)

ئیلا: ئەملا. (این طرف)

ئیلاغا: [ناو]ناوی لەوەڕگەیێکە لە ماردین. (نام علفچریست در ماردین)

ئیلامی: [ئاوەڵناو+ناو] (۱) پەیوەندیدار بە ئیلامەوە. (۲) خەڵکیئیلام (شارێکەلەئێران). (۳) خەت و زمانی قەومی کەونارای ئیلام. (ایلامی)

ئیلاوئولا: [جێناو]ئەملاوئەولا(اینطرف و آنطرف)

ئیلاهە: ناوی یەکێ لە خوداکانی مێوینە لە ئائینەکەونارا کاندا. (الاهە)

ئیلاهی: عد؛ فد: خودای‌من؛ خودایا؛ یاخودا؛ (الاهی)

ئێلچی: تد؛ فد: [ناو] (۱) سەفیر؛ باڵوێز. (۲) دەستەی خوازبێنیکەر.(ایلچی)

ئێلخان: تد؛ فد: (۱) سەرۆک‌عێل.(۲) لە تایفە و هۆزی ئێلخانانی مەغوول. (۳) خاتوونی عیل؛ خانمیعیل.(ایلخان)

ئێلخی: [ناو](۱) ڕەوەئەسپ. (۲) جێگای ڕاگرتنی ئەسپ. (۳) (ب) بێسەروبەر و بێ ئەدەب لە هەڵسوکەوتدا. (ایلخی)

ئیلدرم بیلدرم: تد؛ فد: [ناو]بەهەڕەشە و گوڕەشەوە قسەکردن؛ هارت و پورت. (الدرم بلدرم)

ئێلغار: تد؛ فد: [ناو]ڕۆیشتن بە ڕکێف‌کوت ڕوو بە دوژمن لە شەڕدا و کوشتن و بڕین و تاڵان و بڕۆ. (ایلغار)

ئێلم: [ناو](۱) هیلم؛ چەسپی دارتاشی. (سریشم) (۲) چیایێکە کە بۆ کوردان ڕێز دارە لە جزیر و بۆتان. (کوهی است کە برای کردها مقدس است)

ئیلمە: [ناو]هیلمە؛ گرێی فەڕش. (گره فرش)

ئێلنج: [ناو] هێڵنج؛ دڵ‌بەیەکاهاتن؛ حاڵەتی ڕشانەوە. (دل آشوب شدن)

ئیلوک: [ناو]هەڵۆ. (عقاب)

ئیلەقە: [ناو]ئاموور؛ ئارەق؛ ئاقیلە؛ باسکێش؛ ئێرە قە. (چوب دراز خیش)

ئێلیان: [ناو]هێلانە. (آشیانە)

ئێمارا: [ناو]قەومێکی سوور پێستاڵی وڵاتگەلی بۆلیوی و پێروو؛ هەریەک لە ئەندامانی ئەو قەومە و زبانیان. (امارا)
ئیماژ: وێنەی خەیاڵی لەشێعردا؛ بۆی هەیەلە (ئیماژیست)ی فەرانسەوە هاتبێت. (ایماژ)
ئیماله: [ناو]عیماله. (آبدزدک)
ئیمامجومعە: فد: [ناو،ت] ئیمامیجەماعەت؛ پێش نوێژی هەینی. (امام جمعه)
ئیمامزادە: فد: [ناو،ت](١) کوڕی ئیمام. (٢)(ب) ئارامگای ئەوکەسە.(امامزاده)
ئیمامیجەماعەت: فد: [ناو] پێشنوێژ.(امام-جماعت)
ئیمامیه: فد: (١)[ناو] شیعە؛ (٢) ئەوانەی وا لەسەر ئەو بڕوایەن کە پێویستە ئیمامێک ڕێبەری موسوڵمانان بێت. (امامیه)
ئیمپالا: [ناو] جۆرێک ئاسکی ئەفریقایی. (امپالا)
ئیمجارە: [بەند]ئەمجارە. (این دفعه)
ئیمچوون: [ناو] دەستێناڵی ئەسپ.(یکدست-نعل)
ئیمرۆژی: [ئاوەڵناو] ئەمڕۆیی؛ مۆد؛ باوی ئیمرۆ؛ بابەتیئیمرۆ. (امروزی)
+ ئیمزا: [ناو]واژۆ؛نیشانە و دوروشمێکی تایبەت لەباتی مۆر یاقامک پێدانانی ژێر نووسراوەیێک. (امضا)
ئیمزا لێسەندن: [چاوگە،ت] بەڵگە و سەنەد پێ واژۆ کردن؛ واژۆی یادگاری لە مرۆڤی ناودار سەندن. (امضاگرفتن)
ئیمساڵی: [ئاوەڵناو] ئیمساڵگین؛ پێوە ندیدار بە ئەمساڵەوە؛ شتیئیمساڵ؛ شتی ئیمساڵ. (امسالی)
ئیمشی: فد: [ناو]بەرهەمێکی تراوە لە نەوت دەگیرێت بۆ کوشتنی جرۆجانەوەری ورد وەک مێشولە و مێش. (امشی)
ئیمشی لێدان: (١) ئیمشی پرژاندن بۆ مێش و مەگەس. (امشی زدن)(٢) (ب) تاراندن؛ ئەرە زنیەی؛ دەرکردن؛ دوور خستنەوە. (پراکندن)
ئیمکه: [بەند]ئێرە. (اینجا)
+ ئیملا: عد؛ فد: [ناو]دەرسێکی مەکتەبە؛ نووسینەوەی گوتەی کەسێک. (املا)
ئێمەیچ: ئەم ژی؛ ئێمەیش. (ماهم)
ئیمە یل: [ناو]پۆستی ئێلێکترۆنیک؛ ناردنی نووسراوە بە کامپیوتێریان مۆبایل. (ایمیل)
ئێمیری: [ناو]جۆرێک خەیار. (نوعی خیار)
+ ئینا: [بەند]ئەینا؛ ئەگەرنا؛ ئەگینا. (اگرنه)
ئینتێرنێت: [ناو]تۆڕی کامپیوتێری عالەمی؛ پێوەندی لەگەڵ کامپیوتێریجۆراوجۆر و زانیاری وەرگرتن.(اینترنت)
ئینجار: [بەند]ئەمجار. (ایندفعه)
ئینجارەکە: [بەند،ت]ئەمجارەکە؛ ئەمجار. (ایندفعه)
ئینجاکوو: [بەند،ت]ئەمجار. (ایندفعه)
ئینجیل: [ناو]کتێبی پیرۆزی عیساییەکانە. (انجیل)
ئینچ: اند؛ فد: [ناو]یەکەی ڕادەی درێژایی بەرابەر بە٢/٥٤ سانتی میتر. (اینچ)
ئیندا: [بەند]ئەگرە؛ ئێرە؛ ڤێری. (اینجا)
ئیندە: [بەند]هێندە. (آنقدر)
ئینزان: ئینسان. (انسان)
+ ئینسان: عد؛ فد: [ناو] (١) بنیادەم؛ بنی-

ئـادەم. (٢) (ب) پیاوچـاک و ئـیخلاق بـاش. (انسان)

ئینساندۆستی: [ناو،]بەشەردۆستی؛ کـەسـێک کـە لـەگـەڵ دیترانـا هـاودەردی دەکـا و تێدەکۆشێت بۆ سەرکەوتن و خۆشـبەختیـی هەموو بەشەرێک. (انسان دوست)

ئینسانسازی: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگـە] (ب) کاری بەرهەمی پەروەردەکـردنو بارهێنـانی ئینسانەکان بۆئەوەی کە ڕێز لە کەسایەتـی ئینسان بگرن. (انسان سازی)

ئینسانیەت: فد: [ناو]ڕەفتاروکرداریئینسانی و مرۆڤانـە؛ پیـاوەتـی؛ جـوامێری؛ خۆشـمێری. (انسانیت)

ئینشا: عد؛ فد: [ناو]دامەزراندن؛ بـەرپـاکردن. (٢) ڕێکخسـتـن و ڕازاندنـە وەی قسـە بـە نووسـیـن؛ نامـەی ئـەدیبانـەو شـاعیرانە.(٣)دەرسـێکە لـە مـەدرەسـە دەخوێندرێت. (انشا)

+ئینکـەبـەری:[نـاو+بـەرهـەمـی چاوگـە] ڕقەبەری؛ بەربەرەکانێ.(رقابت)

ئینگلیز: ئینگلیس. (انگلیس)

ئینگلیزی: [ئاوەڵنـاو+نـاو] پـەیـوەندیدار بـە ئینگلیـزەوە؛ خـەڵـک و ڕەگـەز و زمـانی ئینگلیزی. (انگلیسی)

ئینوو: [ناو]ئینی؛ هەینی. (جمعه)

ئێواران: [ناو]کۆی ئێـوارە؛ ئێـوارەگـەل. (ب) هەموو ئێوارەیێک. (عصرها)

ئێواروول: بارانی ئێوارە. (باران غروب)

ئێوارەباش: عەسـربەخێـر؛ ئێڤاربـاش. (عصر بخیر)

ئێواری: [ناو] ئێوارە. (غروب)

ئێوان: [ناو]هەیوان. (ایوان)

ئێورگە: [ناو]پەسیو؛ داڵدە؛ پەناگا؛ حەشـارگە؛ سەنگەر؛ چەپـەر؛ خـەڵ؛ سـپێر؛ مـەتـەرێـز؛ گەیگە؛ کول؛ کولتەنە؛ کوڵە؛ بیسوٚ؛ مالیتـە؛ سیپە؛ هوڵلک؛ گومە؛ مەردەو زیندە؛ کـوٚزک؛ کولگە؛ ڕەبەت؛ کاژە؛ کاڵیت؛ پارێز؛ مـەکـوٚر؛ داوک؛ کـولیژ؛ کـەلـێن؛ ئـەلـەگـا؛ بوٚسـە؛ چەرەمکول؛ بێسوو. (سنگر)

ئێـوورین: [نـاو]دامـەزران؛ حـەوانـەوە؛ جێگیربوون. . (جاگرفتن)

+ ئێوەت: [ناو](١) هێوەت؛ هێمات؛ ڕاهێنـان؛ تالیم. (تعلیم)(٢) ڕێز. (احترام)

ئێـوەتکـار: [ئـاوەڵنـاو+ ناو،بـک]تـالیمدەر؛ مودەڕیس؛ ماموٚستای قوتابخانە. (معلم)

ئێـوەر: [نـاو](١) تـەشـت؛ شـت؛ بـەهانـە؛ دەستاوێز؛ (شیئ؛ چیـز؛ دسـتاویز)(٢) هێـوەر؛ برایشوو. (برادرشوهر) (٣) قەباڵـە؛ قـەواڵـە؛ بەڵگە. (سند)

ئێوەرە: [ناو]هێوەرە؛ پاڵاخی سێ ساڵە. (گـاو میش سه ساله)

ئێوەگەل: [جێناوی کۆ]کۆی ئێوە؛ ئێـوەمانـان. (شماها)

ئێهیوئێهم: [ناو،ت] قەرار و بڕیەی ئاوەکی و نەسەلماو. (پیمان آبکی)

ئێی: ئێی،کیماوکیمرد؛ تـا ئـەو دەم. (کلمـه ایست برای صبر کردن)

ئییار: [ناو]کـەولـی ولـاخ و ئـاژاڵ. (پوسـت-حیوانات)

هەمزە، بەشی وشەی (بیانی)

چەند وشەی بیانی کە لە گۆوار و بڵاوکراوەکاندا بەرچاو دەکەون یان لەپەیڤیندا بەکاردەبرێن، ئەگەرچی کوردی نین، بەڵام بەپێویستم زانی چەند لاپەڕەیان بۆتەرخان بکەم

ئابار: [ناو]تیژاوی سولفیتی قورقوشم؛تاواوەی تیژاوی‌سولفوریک و قورقوشم. (سولفیت سرب)

ئاباژوور: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]سەرپۆشی بۆ کەم (مولایم)کردنی نووری‌چرا؛ بەتایبەت شەوقی گوڵۆپی کارەبا. (آباژور)

ئاب نەبات :ئاو نەبات: [ناو،ت] فد: جۆرێک - شیرینی. (آب نبات)

ئاب‌وتاب: [ناو،ت] فد: ڕازاندنەوە لە قسەگێڕانەوە دا، لق و پۆپ زیادکردن لەگێڕانەوەی قسەیێکدا. (آب و تاب)

ئابی: [ناو] فد:(ف. گیو) :(١) ڕەنگی ئاسمانی. (آبی آسمانی) (٢) [ئاوەڵناو] ئاوی؛ هەر شتێ‌کە پەیوەندی بە ئاووەوە بێ؛ حەیوانی- ئاوی؛ زەوی‌ئاوی؛ ئاوەژی. (آبی)

ئابیابی: [ناو،ت] فد: (١) کاری دۆزینەوەی ئاو لە ژێر عەرز. (ردیابی آب زیر زمینی) (٢) کاری قوماربازێک کە بانکی پڕبووە و هەر کایە بەردەوام دەکا. (کارقمار بازیکە بانکش پر شدە وادامە می دهد. آبیابی)

ئاپارات: روس‌د؛ فد؛ تد: [ناو](١) ئامرازی نیشاندانی فیلمی سینەمایی. (٢) ئامرازی گەرم‌کردن و پەنچەرگرتنی تیوپی تەگەری سەیارە. (آپارات)

ئاپاراتچی: تد؛ فد: [ناو]کەسێکە لە سەر ئامێری ئاپارات کاردەکا. (آپاراتچی)

ئاپارتمان: فد؛ فرد؛ اند؛ تد: شوقە؛ بینای چەند قاتی بێ‌حەسار زیاتر هەرقات مڵکی کەسێک بێت؛ یا سەربەخۆبێت. (ساختمان چند طبقه مستقل)

ئاپارتمانسازی: [ناو]کار و ڕەوتی دروست- کردنی ئاپارتمان. (آپارتمان سازی)

ئاپارتمان نشینی: فد: [ناو]نیشتەجێ‌بوون و ژیان لە ئاپارتماندا. (آپارتمان نشینی)

ئاپارتاید: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]جیاوازیی‌نیژادی؛ ڕەگەز پەرەستی. (آپارتاید)

ئاتۆ: [ناو] فرد؛ فد؛ اند:(١) بەڵگەی سەرکەوتوو لە قوماردا.(٢ب) هۆی پەڵپو بەهانە.(آتو)

ئاتەش: [ناو]فد: ئاور؛ ئاگر. (آتش)

ئاتەشبار: [ناو،ت] فد: (١) گورهانی‌تۆپخانە کە سێ دەستەی ٢٧کەسییە لە ئەرتەش (سوپا)دا. (واحدتوپخانە) (٢) یەکەی تۆپی شەڕ؛ مەترەلۆس. (توپ)

+ ئاتە شپارە: [ناو،ت] و [ئاوەڵناو،ت] فد: ئاورپارە؛ سکڵی‌ئاور (ب) زبر و زرینگ؛ زیت و وریا؛ هاروهاج؛ نەسرەوت؛ کار لەدەس‌هاتوو. (آتش پارە)

ئاتەشپەرەست: [ناو،بک] فد:ئاورپەرست؛ (ب) گاور، زەردەشتی. (آتش پرست)

ئاتەش چەرخان: [ناو،ت] ئاتەشگەردان، تاوڵەمە. (آتش گردان)

ئاتە شدان: [ناو،ت] فد: جێیئاور؛ کوچکئاور؛ کوانوو؛ مەنقەڵ؛ ئاوردان؛ کوانگ؛ کوورە؛ کووری؛ مەنقەڵ؛ وەجاخ؛ ئوجاق. (آتشدان؛ آتش‌زدن)

ئاتەشکێش: [ناو،ت] خاکئەنداز؛ خاکەندازی بچووک کە دەمەکەی کەمێ نوشتاوەتەوە بۆ نزیک کردنەوەی سکڵ لە کوورەدا؛ خاکەناز. (آتش کش)

ئاتەشگەردان: [ناو،ت] فد: تاوڵەمە. (آتش گردان)

ئاتە شگیر: فد: [ئاوەڵناو،ت](١) شتێک کە زوو ئاور بگرێت. (مواد محترقه) (٢) [ناوی تێکەڵاو] مقاش. (منقاش)

ئاتە شی مە زاج: [ئاوەڵناو،ت] فد: (ب) حاڵەتی کەسێک کە زوو تووڕە دەبێت. (آتشی مزاج)

ئاداب: [ناو] عد، فد: (١) زووخاو؛ کێم. (خونابه)(٢) کۆی ئەدەب؛ ئاداو؛ ڕەسمگەل؛ داب و نەریت؛ کۆی یاسا و ڕێ و ڕەسم و نەریت؛ داب. (آداب)

ئادابزانین: [چاوگە،ت] ئاگابوون لە چۆنیەتی ڕەسم و یاسا و داب و نەریت. (آداب دانی)

ئادابی موعاشیرەت: عد؛ فد: ڕەسمگەلی هەڵسوکەوت، داب و نەریت و یاساگەلی باو لە کۆمەڵدا. (آداب معاشرت)

ئادمیراڵ: فد؛ عد:[ناو]دەرەجەیژێنراڵی هێزی دەریایی.(درجه نظامی نیروی دریایی)

ئادەمکوژ: [ئاوەڵناو] (ف مشه) مروڤکوژ، قاتل.(قاتل)

ئادینه: عد، فد: [ناو]هەینی؛ جومعە. (جمعه)

ئارامبه خش: [ئاوەڵناو] فد: (١) داسراکێن؛ هێدیکەر؛ سوکناییدەر؛ دامرکێن؛ هێورکەر؛ سڕەوینەر.(٢ب) [ناوی تێکەڵاو]دەرمانی ئێشبەر. (آرام بخش)

ئارامپەز: [ناو،ت] فد: مەنجەڵی (کارەبایی) کەزۆر بەشێنەیی (بە تینی کەم) چێشت دەکولێنی. (آرام پز)

ئارامش: [ناو] فد:(١) هێمنایەتی و نەبوونی زەنازەنا و شەڕ و شۆڕ.(٢) سوکنایی؛ هێمنی. (آرامش)

ئارامگا: [ناو،ت] فد: (١) گومەز و بارەگای سەرگۆڕ. (گنبد) (٢) گڵکۆ، قەبر؛ گۆڕ؛ مەزار. (قبر) (٣) جێی حەسانەوە. (جای آرام گرفتن)

ئارامگای سەربازی ون: فد: ئارامگای سەربازی نەناسراو؛ مەزارێک کە بۆ ڕێز گرتن و بە یادی تەواوی شەهیدانی شەڕێک دروست دەکرێت؛ گۆڕی سەربازی ون. (آرامگاه سرباز گمنام)

ئارایشگەر: [ناو،بک] فد: شانەکار؛ خەملێن؛ جوانکەر. (آرایشگر)

ئارایشگەری: فد:[بەرهەمی چاوگە] کاری ئارایشگەر؛ شانەکاری. (آرایشگری)

ئارایشی جەنگی: فد: دابەشکردن و جێگیرکردن و چنینی هێزەکان لە مەیدانی شەڕدا. (آرایش جنگی)

ئارایی: [پاشگر] ڕازینەری؛ وەک: سفرەئارایی؛ سەفحەئارایی؛ مەجلیس ئارایی. (پیواژه ؛ آرایی)

ئارتیست: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]شانۆکار؛

کایەکەری سینەما و شانۆ؛ ئەکتەر. (آرتیست)

ئارتیستبازی: فد؛ اند؛ فرد: [ناو]کاری سەیروسەمەرە کردن بۆ خۆنواندن. (آرتیست بازی)

ئارشیتێکت:فد؛ اند: [ناو] ئەندازیاریپلان-کێشی (نەخشە کێشی)بیناسازی (آرشیتکت)

ئارشیو: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] کۆ بەڵگە؛ جێگای ڕاگرتن و ئاگاداریکردن لە بەڵگە و نوسراوە و گۆڤار. (آرشیو. بایگانی)

ئارەق گیری: [بەرهەمیچاوگە] ئارەق کێشی. (عرق گیری)

ئازارگەری: فد:[ناو]کاری ئازارگەر؛ سادیسم، ئەشکەنجەگەری. (آزار گری. سادیسم)

ئازمایش:فد: [ناو]ئاروین؛ ئەزموون؛ تاقیکاری؛جەرباندن؛ لە (ف.مشە) یشدا هاتووە. (آزمایش)

ئازمایشگا:[ناو] فد: تاقیگە؛ ئەزموونگا. (آزمایشگاه)

ئازمایشگەر:[ناویبک] فد: تاقیکار؛ ئەزموونکار؛ (امتحان کننده. آزمایش کننده)

ئازمایشی: فد: بۆتاقیکاری؛ بۆ ئازمایش؛ ئەوەڵ فڕینی فڕۆکە ئازما یشییە.(آزمایشی)

ئازموون: فد: [ناو]ئەزموون؛ ئاروین؛ تاقیکاری؛ تە جروبە؛ لەوکارە ئەزموونم وەرگرت. (تجربە)

ئاسایشگا: [ناو] فد: جێگای ئاسودەیی و خەوتن و ئیسراحەت؛ وەک ئاسایشگای (بەساڵا چووان؛ قوتابیان؛ ئیفلیجەکان؛ موعتادەکان؛ نەخۆشەکان لە (ف.مشە)یشدا هاتووە (آسایشگاه)

ئاسیستان: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١) دووای تەواو کردنی زانستگای پزیشکی کارکردن و فێر بوون بە کردەوە لە بەردەستی ئوستاد دا.(٢) وەردەست؛ بەردەست؛ کومەک؛ یاریدەدەرر. (آسیستان)

ئاشام: فد: پاشگر: هەڵلووش؛ وەک خوێن ئاشام. (پیواژە: مانند خون آشام)

ئاشپەزباشی: تد؛ فد: [ناو،ت]سەرئاشپەز؛ سەرکردەی ئاشپەزگەل؛ باش لە تورکییەوە هاتووە بەواتای سەر؛ باشی: سەرکردە. (سر آشپز. آشپز باشی)

ئاشپەزخانەی ئۆپێن: اند؛ فد: [ناو] ئاشپەزخانەی ئاواڵەی مۆدی تازە کە لە لایێکەوە دیواری نییە و زۆرتر ڕوو بە ساڵۆنی مێهمانی ئاواڵەیە. (آشپزخانە اپن)

ئاشووب:[ناو] فد: ئاژاوە؛ شەڕ و کێشە؛ ئاڵۆزی؛ پشێوە. (آشوب)

ئاشووبگێڕ: [ناو،بک+ئاوەڵناو] ئاشووبگەر؛ کەسێک کە ئاشووب بەرپا دەکا؛ خومشێوێن؛ ئاژاوەچی؛ پشێوەچی؛ شەڕهەڵخڕێن. (آشوبگر)

ئاشووبگەر: [ئاوەڵناو،ت] فد: ئاژاوە چی؛ پشێوێن؛ گێرەشێوێن؛ تێکدەر؛ شەڕهەڵخڕێن؛ خوم شێوێن.(آشوبگر)

ئاشووبگەری: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە]کاری ئاشووب نانەوە؛ پشێوە و ئاژاوەدروستکردن؛ شەڕ دروست کردن.(آشوبگری)

ئاشووبگێڕان: [چاوگە،ت]کێشەنانەوە و شەڕهەڵایسان؛ ئاژاوە دروستکردن؛ شەڕهەڵخڕاندن. (آشوب بپا کردن)

ئاشـــووبنانـــەوە:[چاگـــە،ت]کێشـــە هـــەڵایساندن،شـــەڕ دروســـتکردن، ئـــاژاوە بەرپاکردن.آشوب‌بپاکردن)

ئاشوفته: [ئاوەڵناو] (وشە فارسییە بـەڵـام زۆر لەسەر زمانانە) ئاشفتە؛ شێواو؛ شڵەژاو؛ تێک-چوو؛ ئاڵۆز؛ شێویاگ؛ هەڵشیواو. (آشفته)

ئاشوفتەبازار:[ناو]کەس‌لەکەس؛ شێواو؛ شلۆق و پلۆق. (آشفته‌بازار)

ئاشوفتەحاڵ: [ئاوەڵناو] فد: حاڵ‌شێواو؛ شپرزە و شڵەژاو؛ پەشێوحاڵ. (آشفته حال)

ئاشوفتەخەیاڵ: [ئاوەڵنـاو] فـد: فکرشـڵەژاو؛ فکرپەرێشان؛ خەیاڵ‌بڵاو. (آشفته خیال)

ئاشوفتەدڵ: [ئاوەڵناو] فد: دڵ‌نیگەران؛ دڵ-پەشێو؛ دڵ‌پەرێشان. (آشفته دل)

ئاشوفتەیی: [ناو]شپرزەیی؛ بێ‌سـەر و بـەری؛ شێواوی؛ پەرێشانی. (آشفتگی)

ئاشیان:[نـاو] فـد: لـە مـەموزینـدا هـاتووە: ئاشیانە؛ هێلانە؛ هێلوون.(آشیانه)

ئاشی‌ڕشتە: [ناو،ت]ئاشی‌هەرشتە؛ ئاشێک‌کـە بە دانەوێڵە و سەوزی و هەرشـتەفـەرەنگـی چێ‌دەبێت و کەشکی ساوراو لەگەڵ نـەعنـا داخی بەسەردا دەکەن. (آش رشته)

ئاشـی شـولە قـەڵـەمکـار: [نـاو](١) ئاشـی شلەقەڵەمکار. (٢) (ب) شوبهاندن بە کـاری ئاڵۆز و تێکەڵ‌پێکەڵ؛ هـەر شـتی دەرهـەم و بەرهەم. (کارشلوغ پلوغ)

(٣) نـاوی چێشـتێکی تـراوە بـە هـەرشـتە فەرەنگی و دانەوێڵە و سـەوزی چـێ‌دەبێـت. (آش شله قلم کار)

ئافتاپڕوو: فد: [ئاوەڵناو] وەتـاغی ڕوو بـە ڕۆژ؛ جێگایێک کە تاو بیگرێت. (آفتابگیر)

+ ئافتامات: روس د. فـد. [نـاو](١) جۆرێـک موسەلسەلی خودکار. (ئە سڵە حە ی خودکار)

(٢) ناوی کەرەستەی خودکارکردنی کارەبای سەیارە.(وسیله

خودکار کردن برق ماشین.آفتامات)

ئافتاو: [ناو]خۆر؛ ڕۆژ؛ هـەتـاڤ؛ هـەتـاو نـاوە بۆژنـان؛ لـە (ئافتـاب)ی فارسـی وەرگیـراوە. (آفتاب)

ئافتاو پەڕ: [ناو،ت]ڕۆژپەڕ؛ (غروب)

ئافتاوی: [ئاوەڵناو] (١) ڕۆژی‌بێ‌هەور؛ خـۆرە-تاو. (آفتابی) (٢) ئاشکرا؛ ئافتاوی بـوون: خـۆ دەرخستن؛ دەرکەوتن. (واضح)

ئافـەت: فـد، عـد: [نـاو] (١) بـەڵـا؛ وەی؛ نەخۆشی. (٢) مێمل. (آفت)

ئافەتی ئاسمانی: فد: بەڵای ئاسمانی؛ وەک : بوومـەلـەرزە؛ قڕکـەوتنـە نێـو ماڵـات وشکەساڵی.(آفت آسمانی)

ئافەتی ڕۆح: فد: مێملی ڕۆح، بـەڵـای گیـان. (آفت روح)

ئافەتی‌عەنبار: ئـەو جانـەوەرانـەن کـە شـتی عەنبارکراو لەبەین دەبەن وەک: مشک؛ کرم؛ سپی؛ مۆریانە. (آفت انبار)

ئافەتی‌گەنم: وەک: هەوربردن؛ سن؛ ژەنـگ؛ بێبـارانی بـۆ دێـم؛ سـپێی‌گـەنم،کـوللە؛ ئـەو شتانەکە گەنم لەبەین دەبەن.(آفت گندم)

ئافەتی‌گیایی: فد. مێملی گیـایی؛ بـەڵـای لـە بەین‌بردنـی بـاغ و زەرحـات وەک: سـن؛ کوللە؛ ژەنگ؛ کرم؛ بژار. (آفت گیاهی)

ئافیش: فرد؛ فد: [ناو]ئیتیلاعیە بۆ هەڵواسـین

و ئاگاداری؛ زیاتر بە وێنەوە؛ دەستەواژەی سینەمایی(ئەکتەری حازر بەکار و ئامادە بۆ فیلم بەرداری. (آفیش)

ئاکاردئۆنی: [ئاوەڵناو] فد: حاڵەتی شتێ کە وەک گەرەمەشکە درێژ و کورت ببێتەوە. (آکاردئونی)

ئاکادیمی:[ناو] فرد؛ فد: جێگای فێربوونی فەن یا زانستێ بەکردەوە و خوێندن، لە ناوی باخێ وەرگیراوە لە یۆنان کە ئەفلاتوون دەرسی(وانە)ی فەلسەفەی تێدا گوتووەتەوە؛ کۆڕی زانیاری؛ ئەنجومەنی عیلمی. (آکادمی)

ئاکادیمیک: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد؛ اند: زانستگایی؛ (ب) خوێندنی زانستگایی. (تحصیل دانشگاهی)

+ ئاکتۆر: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]کایەکەری پیاو لە شانۆ و فیلمی سینەماییدا.آکتور)

ئاکتۆرێس: [ناو]ژنی شانۆگەر؛ ئەکتەری ژن.(زن بازیگر)

ئاکتیڤ: اند؛ فد: پڕکار؛ لەکارا؛ بەکار؛ کارا؛ لەحەرەکەتدا. (فعال)

ئاکسان: فد؛ اند؛ فر: لێدانی نۆتێکی تایبەت لە ناکاو و پێداگری لەسەر ئەو نۆتە لە ئۆرکێستردا. (آکسان)

ئاکواریۆم: فرد؛ فد؛ اند: دەفری شووشە بۆ ڕاگرتنی جانەوەری ئاوە ژی. (آکواریوم)

ئاکۆرد: اند؛ فرد؛ فد[ناو]چەند نۆتی مۆسیقایی هاو فرێکانس کە پێکەوە لێبدرێن. (آکورد)

ئاکۆلاد: فرد؛فد: [ناو]وەک دوو ئەبرۆی پەیوەسی بەرانبەر بەیەک کە چەند پەرانتێز دەگرێتە بەر و جیایان دەکاتەوە؛ بۆ جیا کردنەوەی وشەگەل و ڕەستەگەل بە کار دێت،وەک: {}(آکولاد)

ئاگراندیسمان: فد؛ فرد؛ اند: [ناو](۱) گەورە کردنەوەی وێنە. (۲) کاری گەورە کردنەوەی وێنە. (۳) (ب) گەورە نیشان دانی ڕووداوێک لە گێڕاندنەوەدا. (۴) کەرەستەی گەورە کردنەوەی وێنە. (آگراندیسمان)

ئاگنۆستیسیسم: فد؛ اند: [ناو]مەکتەبی نەزانین گەری. (اگنوستیسیزم)

+ ئاڵایش: فد: [ناو]ئالایش؛ ئالوودەیی؛ خوو وخدەی ناپەسەند؛ خەوش؛ تێکەڵاوی. (آلایش)

ئاڵترناتیڤ: [ئاوەڵناو] اند، فرد؛ فد: جێنشین؛ عەوەز؛ یاگەگر؛ جێگر؛ پەسندکراو و بەرگەم کراو بۆ دانانەجێ. (آلترناتیو)

ئاڵتۆ: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]دەنگی زیلی ژنانە لە ئاوازی کۆڕدا. (صدای زیر زنانه در کر)

ئالۆمینیۆم: [ناو] فافۆن. (آلومینیوم)

ئالۆمینیۆمی: [ئاوەڵناو] هەرچی لە فافۆن چێکرابێ؛ وەک:دەفری ئالۆمینیۆمی. (آلومنیومی)

+ ئالوودە: [ئاوەڵناو] فد: شتتێوەچوو؛ تێکەڵاو بەشتیپیس بوو؛ گیرۆدەبوو؛ تووشبوو بە- خراپە؛ خوو پێگرتوو. (آلوده)

ئالوودەیی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] (۱) گیرۆدەبوویی؛ حاڵەتی تێوە تلیاوی. (۲) شتی پیس تێچوویی؛ پیسبوویی. (آلودگی)

ئالێرژی: فد؛ اند: [ناو](۱) هەستەمەنی؛ هەستۆکی؛ حەساسیەت؛ خورووی لەش بە

هۆی بۆن پیوەکردن یا خواردنی شتێکەوە؛ (٢) بزوتنی هەستی خۆشەویستی یارق لێبوون بەدیتنی کەسێک یا ناو بردنی یان بە بیستنی بابەتێک یاقسەیێکی بەدڵ یا نابەدڵ. (آلرژی)

ئاماتۆر: [ئاوەڵناو] اند؛ فرد؛ فد: کارێک بۆ سەرگەرمی وسەرقاڵی. کارێکی هونەری یا وەرزشی یا هەرچی کە بۆ بژیو نەبێ و نەبێتە پیشە و شوڵی سەرەکی.دژی پرۆفیشیناڵ. (آماتور)

ئامادەکراو: [ڕابوردووی ئامادە کردن]سازکراو؛ تەیارکراو؛ حازرکراو. (آماده شده)

ئامادەکردن: [چاوگە،ت]سازکردن؛ حازر کردن. (آماده کردن)

ئامادەکریاگ: ئامادەکراو؛ سازکراو؛ تەیار وحازرکراو. (آماده شده)

ئامادەکەر: [ناو،بک]ئەوکەسەیە کەکار یاشتێک سازدە کات و تەداروکی کارێک دەبینێ.(امادەمیکند)

ئامادەیی:[ناو]تەیاری؛ ڕێکوپێکی؛ سازی. (آمادگی)

ئامار: [ناو]سەرژمێری لە هەر شت؛ بژاردنی جەماوەر؛ ئاماری نەخۆشی؛ ئاماری ماڵو مەسکەن. (آمار)

ئامارگر: فد.[ناو،بک]کەسێ کە کاری ئامارگرتن دەکا؛ کەسێک کە کاری سەر حیساب کردنە؛ سەرژمێر. (آمار گیر)

ئامارگرتن: [چاوگە،ت] ئامارگری؛ کاری ئامارگرتن. (آمارگیری)

ئاما و ڕەفت: [ناو،ت]ئامەدورەفت؛ هاتوچۆ. (آمد و رفت)

(ب) هەڵس‌وکەوت و نزیکا یەتی. (آمد و رفت)

ئامبوڵانس: فد؛ اند؛ فرد؛[ناو]سەیارەی تایبەتی ڕاگوێزانی نەخۆش و بریندار و مەیت. (آمبولانس)

ئامبوولی: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]ڕێیخوێن لەناو دەمارا گیران، کە بەهۆی دڵەمە بوونی خوێن بە (هەوا یا گازی نێو دەمار) پێکدێ. (آمبولی)

ئامفی تیاتر: اند؛ فرد؛ فد: [ناو]هۆڵی شانۆگەری. (آمفی تئاتر)

ئاناتۆمی: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]زانستی لەش-ناسی؛ زانستی شروڤە کردنی لەشی گیاندارانی موغرەدار بە تایبەت ئێسکی لەشی ئینسان(دەستەواژەی پزشکی و تەڕاحیە لە نیگارکێشیدا. (آناتومی)

ئانارشیسم: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ئانارش؛ مەکتەبی پشێوەخوازی. (هرج و مرج طلبی)

ئانارشیست: [ئاوەڵناو] پشێوەخواز. (انارشیست)

+ ئاناليز: فرد؛ فد: [ناو]شیکاری؛ جەرباندن و کەند و کاو؛ پشکنین و بە دوادا گەڕان و لێکدانەوەی پاژگەلی هەر شت؛ بەشێ لە زانستی ماتماتیک و کیمیا. (آنالیز)

ئانتراکت: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]زەمانی پشوودان لە بەینی دوو پەردەی شانۆگەری یا سینەمادا؛ یا لە بەینی دوو پرۆگرامی ئۆرکێستری موسیقادا. (آنتراکت؛ فاصله بین دو پرده نمایش یا دو برنامه موسیقی)

ئانتیبیۆتیک: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]دەرمانی

نەخۆشین‌گەلی چڵکی؛ دژی هوورک. (آنتی بیوتیک)
ئانتیم: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد: ئەنتیم؛ گیانی‌گیانی؛ هاوڕێ و هاواڵی نزیک و گەرموگوڕ. (انتیم)
ئاندانتە: فرد؛ فد: [ناو]زەرب و ڕیتمی هێواش لە مۆسیقادا لـە بـەینـی ئـالێگرتۆ و ئاداجیۆدا. (آندانته)
ئاندۆسکۆپ: فـرد؛ فـد: [نـاو]کـەرەستەی پشکنینی چاڵوچۆڵی دەروونی لەش کـە بـە گڵۆپی تایبەت ناوزک وناخی لـەش ڕۆشـن دەکات و دەیخاتـە پـێش چاو بـە کـەڵـک وەرگـرتن لـە دووربـین.(جورێـک کـامێرا). (آندوسکوپ)
ئاندۆسکۆپی: فرد؛ فد:[ناو]کاری موعاینـە بـە دەزگای ئاندۆسکۆپ. (آندوسکوپی)
ئانژیوگرافی: [ناو]بە کەرەستەی ئـانژیۆگراف ڕەگ و دەمـار پشـکنین، بـۆ دەرخسـتنی گیروگرفت لە ناو دەماردا. (آنژیو گرافی)
ئانۆرماڵ: فرد، فـد، انـد: [ئـاوەڵنـاو]غـەیـری نۆرمـاڵ؛ خیلافـی قاعیـدە؛ خیلافـی یاسـا. (آنرمال)
ئانەمی: فرد؛ فد؛ اند: ناوی نەخۆشـینی کـەم خوێنی. (آنمی)
+ ئانی: (١)[ئاوەڵناو] فەوری؛ لە ئانێکدا؛ بـێ-ماتڵی؛ زۆر زوو. (آنی) (٢)[ناو] ئەنییە؛ هەنییە؛ نێوچاوان. (پیشانی)(٣) ئیـدی؛ دەنـا؛ ئـەدی؛ ئەینا. (اگر نه) (٤) ئەمە؛ بۆ کەسێکی مێوینـە و نزیک. (این) (٥) ئەمانە. (اینها)
+ ئاوانس: فرد، فد، اند: [ناو] قـان؛ کۆمـەک؛ چاو پۆشی لە هەڵە؛ ئیمتیاز پێدان. (آوانس)

+ ئاوبردە: [ناو،بەر]ئاوبردوو؛ شتێ کە ئاو ڕای ماڵیبێ و بردبێتی. (آب برده)
ئاوری هیجران: ئاوری دووری.(آتش‌هجران)
+ ئـاوگیر: [نـاو،ت](١) گـۆڵ و ئـەسـتێری گەورە؛ هەرێمێ کە چاڵو نەویبێ. (٢) هەر شوێنێ ئـاوی تێـدا کـۆ بێتـەوە. (٣) کـاری کـەسـێک کـە لـە شـتێک ئاوبگرێـت. (٤) کەسێک کە ئەستێر بۆ نۆبە ئاوی ئاو داشـتن دەگرێتەوە. (آبگیر)
ئاوگیری: [ناو،بەرهەمی چاوگە]کـاری ئـاوی میوەگرتن؛ کاری ئاو گرتن؛ سەندنی(چنینـی) ئاوی پۆڵا بۆ نەرم بوونـەوە؛ پڕکردنـی (خـە-زێنە)ی ئاوی حەمام و عەنباراو. (آبگیری)
ئاهە کپەزی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] فـد: (١) کاری دروست کردنی ئاهەک. (آهک پـزی) (٢)[ناو] کـوورەی ئاهـەکپـەزی، (کـوورەی قسڵپەزی) (کوره آهک پزی)
ئای. سی. یو: فرد؛ فـد؛ انـد: [نـاو]بـەشـێکی خەستەخانە بۆ ئاگالێبوونی تایبەتی نەخۆش و ئیجازەی نزیک بوونەوە یان دیداری کەسـو-کارنەدان بۆ چوونە ژوورەوە. (آی. سی. یو)
ئای. کی. یو: اند؛ فد: [ناو]ڕادە بـە هـەرەوەری هۆشی؛ (ئای. کی. یو)ی لە سەرە وەیـە: بـە هۆشە. (آی. کی. یو)
ئۆپێراتۆر:[ناو،بک] فرد؛ فد: کەسێک کـە بـە کەرەستەی وەک مەکینەی حیساب یا چاپ یا هەرکەرەستەی ماشێنی کاردەکا. (اپراتور)
ئۆتۆبانـد: [نـاو] المـان د؛ فـد؛ انـد؛ فـرد:: ئووتوبان؛ دوو جادەی پان ویەک لایەنـە لـە پاڵ یەکدا. (اتوبان)

ئۆتـۆكرات: [ئـاوەڵنـاو+نـاو] دیکتـاتۆر؛ خـود ڕایی.(استبداد.)

ئۆتۆکراسی: فرد؛ فد؛ انـد: [نـاو](١) جۆرێـک ئیســـتیبداد دژی دێموکڕاســـی.(٢) کـــاری کەسێک کە هەر جۆر پێیخۆشبێ بژی؛ (اتو کراسی)

ئۆتۆمـــات: [ئـــاوەڵنـــاو](کـــورتکراوەی ئۆتۆماتیک)هەر دەستگاییێک کە خۆ بـە خـۆ کاردەکا؛ خودکاری؛ وەک ئافتامات کـە چـە-شنێ موسەلسەلی خۆکارە. (اتوماتیک)

ئۆتۆماتیک:روس د؛ فرد؛ فد؛ انـد:[ئـاوەلنـاو] دەزگای خۆکار؛ خۆبزوین. (اتوماتیک)

ئۆتۆسرویس: فد: [ناو] جێگای ڕاگەیشتن به کاری سەیـارە وەک: شـۆردن یـان گـۆڕینی ڕۆنـی مۆتـۆر و ئاچارکێشـی سـەیـارە. (اتـو سرویس)

ماشـێن شـۆری. (٢) هـەڵـەی بـاوە، بـە

ئوتووشۆیی: [ناو،ت] فد: (١) کارگەی لیبـاس شـۆردن و ئوتوکێشـان و شـوێنی شـۆردن و ئوتووی لیباس دەڵێن ئوتووشۆیی، لە جیـاتی ئوتو بوخار یان ئوتوکێشی. (اتو شویی)

ئـۆرژانس: فـرد؛ فـد: [نـاو]بـەشـێک لـە نەخۆشـخانەکـان کـە بـێ مـاتڵی دەرمـانی نەخۆشگەلی جێی مەترسی وەک تەسادوفی و برینداری جێی مەترسی دەکا. (اورژانس)

ئوستادی ڕانوما: مامۆستای ڕێنوێن؛

مامۆسـتای زانسـتگا کـە یاریـدە دەری ئـەو کـەسـانەن کـە پایـان نامـە(تێـز) ی دوای تەواوکردنی زانستگا دەنووسن. (استادراهنما)

ئوسلووب: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]ئوسلووب؛ شێوە-ی کار؛ تەریقە؛ ڕەوشتی کار. (اسلوب)

ئوسووڵی‌دین:عد؛ فد:[ناو،ت] قاعیدە ورەسمی پەژراوی دین؛ لە سونیی دا: تەوحید، نبووەت، مەعاد و لە شێعەدا عەدل و ئیمامەتی لێ زیاد بووە. (اصول دین)

ئۆکازیۆن: فرد؛ فد: [نـاو]هـەل و فورسـەت بـۆ کردنـی کـارێکی بـەموفا و پڕسـوود یـا کارێکی زۆر بەدل.(اکازیون)

ئۆکتێت: فرد؛ فد: [ناو]بەشێ لە مۆسـیقا کـە بە هەشت دەنگ یـا هـەشـت کـەرەسـتەی جۆراو جۆری مۆسیقایی لێدەدرێت. (اکتت)

ئۆلتیماتۆم: فرد؛ فد: [نـاو]دوا قسـە؛ ئـاخرین بڕیار پێوتن؛ دوایین هەڕەشە. (اولتیماتوم)

ئۆلگوو: فد: [ناو]نموونە؛ ئۆرناک؛ سە رمە شق؛ کرداری کەسێک کردنە وێنە و سەرمـەشـق. شکڵ و وێنەیێک کە لـە ڕوویـەوە دروسـت بکەن یان بکێشنەوە. (الگو)

ئۆملێـت:[نـاو] فـرد؛ فـد: هێلکـەوڕۆن کـە تەماتەی تێکرابێ. (املت)

ئومەرا: عد؛ فد: [کۆی ئەمیر]وشە ئـارەویـە و لـــــە کوردییشـــــداباوە؛ ئامرگـــــەل؛ ئـەمیران؛کـەسـانێک کـە فـەرمـان دەدەن؛ سەرۆک گەل. (امرا)

ئۆنیفۆرم: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١) لیباسی یەک ڕەنـگ و یـەکسـان بـۆ گرووپێـک؛ وەک ئۆنیفۆرمی عەسگەری.(٢) لیباسی تایبەت بۆ ناساندنی شوڵی کەسـێک وەک ئۆنیفـۆڕمی خزمەتکاری هوتێل و کاباره و هتد.(یونیفورم)

ئۆوێرتور: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ئاهەنگـی پـێش دەست پێکردنی ئۆپێرا؛ یان ئاهەنگـی پـێش

دەست پێکردنی ئاهەنگی عەسڵی. (اورتور)

ئەحەد: عد؛ فد: (١) [ئاوەڵناو]تەنیا؛ یەکدانە. (یکه و تنها) (٢) ناوە بۆ پیاو. (نام مردانه)

ئەختەرناسی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] زانستی نوجوم؛ ئەستێرە ناسی. (ستاره شناسی)

ئەدەبپەروەر: فد: [ئاوەڵناو]لایەنگری ئەدەب؛ خزمەتکاری ئەدەبیات. (ادب پرور)

ئەدیب:[ناو] عد؛ فد: (١) شارەزای ئەدەبیات. (ادیب) (٢) شاعیر؛ نوسەر. (شاعر. نویسنده) (٣) وێژەوان. (سخنور)

ئەدیبانە: [ئاوەڵناو]ئەدیب ئاسا؛ وەک ئەدیب؛ شاعیرانە. (ادیبانه)

ئەرج: ف.مشه) فد: مەزناتی؛ حورمەت؛ ڕێز؛ گەورەیی؛بڵیندپایەیی.(ارج)

ئەرجمەند: (ف.مشه) فد: [ئاوەڵناو]بەحورمەت؛ ڕێزدار(ارجمند)

ئەساسنامە: فد: [ناو]کۆیقانون و دەستوورێک کە بۆ بەڕێوەچوونی شەریکە یان حێزبێک دیاریدەکرێت. (اساسنامه)

ئەساڵەت: عد؛ فد: [ناو](ئەم وشەیە ئارەویە) حاڵەتی عەسڵ بوون. (٢) (ب) نەجابەت؛ ئەساڵەتی عەشیرەتی: ئەساڵەتی خانەوادەیی.(اصالت)

ئەسڵونەسەب: عد؛ فد: [ناو]ئێڵوتەبار؛ باو باپیر؛ خانەوادە و عەشیرە و تایفە؛ بنەچە؛ ڕەچەڵەک؛ نیژاد؛ ڕەگەز؛ ئاباوئەجداد؛ جەد و ئابا. (اصل و نسب)

ئەسڵەحە:[ناو] فد: لە(سلاح)ی ئارەویەوە هاتووە، چەک؛ ئامرازی ڕاو و شەڕ؛ لە زمانی کوردیدا جێکەوتووە. (اسلحه)

ئەسڵەحەخانە:[ناو] فد: جبەخانە؛ جێگای ڕاگرتنی ئەسڵەحە بە تایبەت لە پادگانی نیزامیدا. (اسلحه خانه)

ئەسڵەحەدار:[ناو] فد: (١) بەرپرسی ئەسڵەحەخانە. (٢) چەکدار. (اسلحه دار)

ئەسڵەحە دانانە عەرز: چەک دانانە عەرز؛ (ب) دەس لە شەڕ هەڵگرتن. (اسلحه زمین گذاشتن)

ئەسڵەحەسازی: فد: [ناو](١) کاری- دروستکردنی چەک. (٢) فابریکای ئەسلەحە چێکردن. (اسلحه سازی)

ئەسڵەحەکێشان: [چاوگە،ت] (١) لە جێکایێکەوەچەک بردن بۆجێگایێکیتر. (جابجایی اسلحه) (٢) خنجێر و شێر و دەمانچە دەرکێشان یان هەڵکێشان لەکالان و بەرگ؛ ئایەختەکردنی ئەسلەحە بۆ هەڕەشە یا کوشتن. (اسلحه کشیدن)

ئەسڵەحە هەڵگرتن: [چاوگە،ت] (١) (ب) تەیاربوون بۆ شەڕ؛ خۆئامادەکردن بۆ شەڕ. (٢) (ب) یاخیبوون و چەک هەڵگرتن بۆ بەرەنگاری. (اسلحه برداشتن)

ئەسڵەحەیخۆکار: [ناو،ت]موسەلسەل؛ چەکێ کە بەتیرئەندازی دووبارە ئامادەیتیر ئەندازی دەبێتەوە؛ وەک تەماتیر.(اسلحه خودکار)

ئەسڵەحەیڕاو: چەکی ڕاو؛ (ب)زیاتر تفەنگی دوولوولی ساچمەهاوێژ؛ چەکی ڕاوەنێچیر. (اسلحه شکاری)

ئەسڵەحەیسارد:[ناو،ت]چەکێکە تەقەمەنی تێدا بەکار نەبرێ وەک شمشێر و کارد و

خنجێر. (اسلحه سرد)

ئەسڵەحەی سەنگین: فد: [ناو،ت] چەکی کە تەقەمەنی زۆری تێدا بەکار دەبرێت؛ گوللەی گەورەیە و خۆیشی زۆر قورسە؛ وەک: توپ، مەترەلۆس، یا موسەلسەلی سەنگین. (اسلحه سنگین)

ئەسڵەحەی کەمەری: [ناو،ت] دەمانچە. (اسلحه کمری)

ئەسڵەحەی گەرم: فد: [ناو]چەکی گەرم.چەکێک کە تەقەمەنی تێدا بەکاربریێت. (اسلحه گرم)

ئەسیرگرتن: [چاوگە،ت]دیل گرتن؛ یەخسیرگرتن. (اسیر گرفتن)<ئەسیر جەنگی

ئەسیری جەنگی: فد: دیلیٚ کە لە سەنگەر یا لە شەڕدا بگیرێت؛ کە بە پێی یاسای ژێنێڤ دەبیٚ ڕەفتارێکی تایبەتی لەگەڵدا بکرێت. (اسیر جنگی)

ئەشکەم دوریدە: [ئاوەڵناو] سکدڕاو؛ زکدڕاو؛ گەدەدڕاو. (ب) زۆر خۆر. (شکم دریده)

ئەشکی تیمساح: [ناو،ت] فرمێسکی بەدرۆ؛ گریانی بەریایی؛ وەک: کوشتنی کەسێک و گریان و شیوەنکردن بۆی. (اشک تمساح)

ئەشکی حەسرەت: فرمێسکیٚ کە بە هۆی ناکامی و پەشیمانییەوەبێت؛گریان بۆ خۆشەویستی لەدەس چوو.(اشک حسرت)

ئەشکی شەم: فد: (ب) تکەی مۆم کە وەختی سووتان لێی دەتکێت.(اشک شمع)

ئەفسووس: فد: [ناو+ئامراز]داخ؛ مەخابەن؛ دریٚغا؛ حەیف ؛ئاخ و داخ بۆ لەدەس چوو. (افسوس)

ئەفسوونگەری:[ناو،بەرهەمی چاوگە،ناو فد؛سێحربازی؛ چاوبەسی جادووگەری؛ (ب) عیشوەگەری. (افسونگری)

ئەقسات: فد: لەئارەوییەوەهاتووە، کوٚی-قیست؛ دابەشکردنی قەرز (مانگانە یان ساڵانە) بە چەندکەرت. (اقساط)

ئەکسیر: [ناو](١) ئیکسیر؛ نایاب.(٢) ماکێکی ئەفسانەیی کە پێیان وابوو بنەمای هەر شتێک دەگۆڕێت وەک: ماکی کیمیایی کە مس بکات بە زێڕ. (اکسیر)

ئەکشێن: [ئاوەڵناو+ناو] اند؛ فد: پڕشەڕ و شۆڕ؛ پڕلە جۆش و خورۆش؛ پڕجم و جۆڵ؛ زیاتر بۆ فیلمی سینەمایی پڕلە کێشە و هەڵلا بە کاردێنرێت. (اکشن)

ئەلباقی: عد؛ فد: [ناو]باقی؛ ئەوەی ماوەتەوە؛ لە دەتمەن چوارتمەنم خەرجکرد، شەش تمەن ئەلباقیەکەی ماوە. (الباقی)

ئەلکۆلیزم: فد؛ اند؛ فرد: [ناو] ئەلکۆلیسم؛ ڕەوت و کاری عادەتگرتن بە خواردنەوەی ئەلکۆل. (الکلیسم)

ئەمپێرسیۆنیست: فرد؛ فد: [ئاوەڵناو] شۆپگری ئەمپێرسیۆنیسم؛ سەر بە ئەمپێرسیونیسم. (امپرسیونیست)

ئەمپێرسیۆنیسم: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] ڕێبازێکی هونەری و ئەدەبیە کە شۆپگرانی (هەوادارانی) ویستیان دەربڕین و نیشاندانی بە تەواوی و گشتی هونەرەکەیە بیٚئەوە سەرنج بدەنە وردەکاری و پەڕاوێزی هونەرەکە. (امپرسیونیسم)

ئەمپێریالیست: [ئاوەڵناو] خاوەنی دەم ودەزگا

و ڕەوشتی ئەمپێریا لیسم. (امپریالیست)

ئەمپێریالیستی: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد: ڕەوت و شێوەی کاری ئەمپێریالیست؛ گرێدراو بە ئەمپێریالیستیەوە. (امپریالیستی)

ئەمپێریالیسم: [ناو]دوایین قۆناغی پێشڕەوتی نیزامی سەرمایەداری بە شێوەی پەیدا بوونی تەک قۆرغگەلی مەزن و دەسەڵاتدارانی ماڵی و ناردنی سەرمایە بۆ وڵاتانی ژێر فەرمان و چەوساندنەوە و گیروگرفتی دروستکردن بۆ زاڵبوون بە سەریاندا. (امپریالیسم)

ئە مریە:[ناو] فد: (١)دەستوور و فەرمانیباڵادەست بە نووسراوە بۆ ڕێخراوی ژێر دەست. (٢) نووسراوەی دەستووری گشتی.(امریە)

ئەنتێرن: اند؛ فد؛ فرد: [ناو]تەلەبەیێک کە کاری خوێندنیڕشتەی پزیشکییە و پاش تەواو کردنی زانستگا لە خەستەخانەکان بۆ ماوەیێک لە بەر دەستی پزیشکی ئوستاددا کار دەکات. (انترن)

ئەنتێرناسیۆناڵ: فرد؛ فد: [ناو]جیهانی؛ ڕێکخراوەی حیزبیٚ یاشۆڵیٚ لە سەرانسەری دونیادا؛ وەک ئەنتێرناسیۆناڵی کرێکاران: ئەنتێرناسیۆناڵ سوسیالیسم. (انترناسیونال)

ئەنتێرناسیۆنالیست: [ئاوەڵناو] فرد؛ فدد: هەوادار و هۆگری ئەنتێرناسیۆناڵیسم. (انترناسیونالیست)

ئەنتێرناسیۆنالیسم: فرد؛ فد:[ناو]بڕوا بە یەکییەتی و بەرژەوەندی گشتی لە ناو تەواوی میلەتگەلی دونیادا بۆ گرووپێک یا چینێک یا سینفێک لە جیهاندا؛ وەک ئەنتێر ناسیۆنالیسمی کرێکاران. (انترناسونالیسم)

ئەندیکاتۆر: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]دەفتەری سەبتی نامەی (ئیداری یا ڕێکخراوەیێک) کە بۆ ئەو ئیدارە دێت یا بەڕیٚ دەکرێت بۆ جێگایێکیتر و لێدانی ژمارە و کات و نووسینی کورتەی نامەکە لە دەفتەرەکەدا. (اندیکاتور)

ئەنیماتۆر: فد: [ناو]کەسیٚکە فیلمیکارتۆن (ئەنیمەیشێن) دروست دەکات. (انیماتور)

ئەنیمەیشێن: اند؛ فد: [ناو]فیلمێکە بە وێنەگرتنی پەیتاپەیتا و لە سەریەک لە شتی بێگیان وەک بووکە چینی و وێنەی نیگارکێشی چێدەبیٚ. (کارتون)

ئەوراق: [ناو]عد؛ فد: (١) کۆی وەرەق و پەڕە. (اوراق) (٢) (ب) هەڵوەشاوە؛ لە بەریەک دەرهاتووی کەرەستەگەلی وەک سەیارە و مۆتۆڕ و هتد. (ورقه ورقه)

ئیٚئۆسین: [ناو]دووهەمین خول لە خولی سێهەمی زەوی شناسی. (ائوسین)

ئێپسیلۆن: فرد؛ اند؛ فد: [ناو](١) پێنجەمین پیتی ئەلفوبێی یۆنانی. (حرف پنجم الفبای یونانی)(٢) نزیکبەهیچ. (ب) هیچ. (اپسیلون؛یک سرسوزن)

ئێپوڵ: [ناو]باڵشتەکێکی بچووک کەدە- خرێتەژێرشانیکۆت.(اپل)

ئێپیکورئایینی: [ناو]ڕێبازێکی فەلسەفی یۆنانی کە ئامانجی ژیان لە خۆشی و ئارامشی ڕۆحیدا دەزانیٚ. (اپیکور آئینی)

ئێپیکوری: [ئاوەڵناو] فد؛ اند؛ مەکتەبی ئایینی عەیش خوازی. (مکتب وآئین عشرت

طلبی)

ئیپیکوریسم: فد؛ اند: [ناو]هەوا داری مەکتەبی ئیپیکور ئایینی. (اپیکوریسم)

ئێتۆد: اند؛ فرد؛ فد: [ناو]موتاڵای سەرەتایی؛ گەڵاڵە؛ تەرِاحی سەرەتایی؛ مەشق لە بابەت نیگارکێشیەوە. (اتود)

ئێتیکێت: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](۱) بەڵگی چووکی قیمەت نووسین و بەسەرکەل-ویلەوە چەسپاندن لە فرۆشگا و بازارِدا. (۲) کارتی نووسراوەی ناوی هەرکەس کە لەسەرسینگی درابێت. (۳) (اتیکت)(۴) کە-سایەتی؛ (شخصیت)

ئیختیارکردن: [چاوگە،ت]هەڵبژاردن و بە ساحیب بوون. (اختیار کردن)

. ئیختیاری:[بەند] فد: بەمەیلی خۆ؛ بە ئیرادەی خۆ؛ (اختیاری)

ئیرادەت: فد:[ناو]بۆ تەعاروف بەگەورەتر دە-وترێت، سەرسپێری و دۆستی و ئیمان و باوەرِ بەکەسێک هەبوون. (ارادت)

ئیستریپتیز: اند؛ فد: [ناو]جۆرێک رِەخسی رِۆژ ئاوایی کە رِەقس کەری ژن لەکاتی-رِەخسیندا تیکە تیکە لیباسەکانی دادەکەنێ تا تەواو رِووت دەبێتەوە. (استرپتیز)

ئێسترێس: اند؛ فد: [ناو]زەبری رۆحی؛ تەوژمیرۆحی. (استرس)

ئیستریل: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد: (۱) حاڵەتی بێمیکرۆبی. (۲) نەزوک. (استریل)

ئیستیبداد: [ناو] زۆرەملی؛ ئۆتۆکراسی؛ حکومەتی خود سەرانە و رِەچاو نەگرتنی ویستی خەڵک و جەماوەر؛ دژی دێمۆکرات.

(استبداد)

ئیستیبدادی: [ئاوەڵناو] زۆرەملانە؛ ملهوڕانە؛()استبدادی

ئیستێرلیزە: فرد؛ فد: [ئاوەڵناو]ئیستریل کراو؛ میکروب کوژراو؛ پاقژکراو. (استرلیزە)

ئێستێریۆفۆنیک: اند؛ فد: [ناو] [ئاوە-ڵناو]کەرەستەی تۆمار کردن و بڵاوکردنی دەنگ بەشێوەییێک کە دەنگە جیاوازەکان هەرکام لە بڵیند گۆیێکەوە بڵاوبینەوە؛ رِەوتی تۆمارکردن بە شێوەی ئیستێریۆفۆنیک.

(استریو فو نیک)

ئیستیسمار: عد؛ فد: [ناو]قازانج وەرگرتن لە زەحمەتی دیتران؛ بەهرەوەرگرتن لە بەرهەمی کاری دیتران. (استثمار)

ئیستیعمار: عد؛ فد: [ناو]داگیرکردنی سەرزەمینێک لەلایەن هێزی بیانییەوە بۆ بەهرە و قازانج وەرگرتنی ئابووری و کەلەپووری و هێزی ئینسانی بەناوی لایەنگری و پشتیوانییەوە. (استعمار)

ئیسکادران: ئیتاد؛ اند؛ فرد؛ فد: [ناو]هێزی هەوایی و دەریایی وعەرزی بەرانبەر بە ۳ تا ۶ پاپۆری جەنگی. ۳ تا ۶ فرِۆکەی جەنگی. ۳ تا ۶ دەبابە. (اسکادران)

ئیسکلێت: فرد؛ فد: [ناو](۱) ئێسقان بەندی لەش. (۲) رێژەک؛ چووارچێوە؛ قاپوورِ و گەڵاڵە. (اسکلت)

ئیسکۆرت: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] (۱) بەدرەقە (رِەوانەکردن) و ئاگاداری و بەرێکردن؛ چەند فرِۆکەئیسکۆرتی ئەو پاپۆرِەن؛ (۲) موراقەبەی چەند پایەک کەس لە کەسێکی

تر. (٣) ناوی ئەو چەند کەسە(اسکورت)

ئیشارپ: فرد؛ فد: [ناو]قوماشێکی سێگۆشە- یە کە وەک کۆڵوانە ژنان دەیدەن بە شانیاندا بەتایبەت لە ئوروپا. (اشارپ)

ئێشانتیۆن: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]نموونەی مەتاع یا دەرمانێک کە بە خۆڕایی دەدرێت بە موشتەری یا خەڵک بۆ ناساندنی زیاتر و کڕینی ئەو شتە. (اشانتیون)

ئێشێل: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ڕادە و میزان؛ پلە و پایەی مووچە وحقووقی ئیداری. (اشل)

ئیعتیاد: عد؛ فد: [ناو](١)عادەتگرتوو.(٢) خووگرتن و گیرۆدەبوون بەکردنی کارێک. (٣) بە هۆیکردن یا خواردن یان هەڵمژین دووچار و گیرۆدەبوون کە تەرک کردنی دژواربێت وەک ئیعتیاد بە ئالکۆل و سیغار و تریاک و.... (اعتیاد)

ئیفتیخارکردن: [چاوگە،ت]نازین؛ شانازی- کردن. (افتخارکردن)

ئیفتیخاری: [ناو+ئاوەڵناو] (١)بەڵگە یان بڕوانامەی پێشکەشی بۆ شانازی، بە بێ تێپەڕکردنی بواری پێویست وەک: دیپلۆمی- ئیفتیخاری. (٢)بە شداریکردن لە کارێکدا بە بێموقابیلە یان بەشداربوون لە کۆڕێکدا بەبێموقابیلە: ئەندامیئیفتیخاری. ٣.کۆمەک- کردن و بە شداریکردن بۆ بەڕێوەبردنی کارێک بە بێموقابیلە: ئەکتەریئیفتیخاری؛ کاری هونەری وخزمەتی بەلاشکردن. (افتخاری)

+ ئیفلیج: [ئاوەڵناو] حاڵەتی گۆجی؛ گۆجبوون یا دەستوپێکارنەکردن و بێجوولە بوونی هێندیئەندامی لەش. (افلیج)

ئیفلیجی: [ناو]حاڵەتی ئیفلیج بوون؛ جاری وایش هەیە زگماکیە. (افلیجی)

ئیکسپێرسیۆنیست: [ئاوەڵناو] هەواداری ئێکسپێرسیۆنیسم. (ا کسپر سیو نیست)

ئێکسپێرسیۆنیسم: [ناو]شێوازێکە لە هونەردا کە زیاتر گرینگی بە حاڵەتگەلی هەستی و ڕۆحی دەدا. (اکسپرسیونیسم)

ئێکسیر: یونانی؛ عد؛ فد: [ناو]ماک یان گەوهەرێک کە پێیان وابوو چۆنییەت و ماکی هەر شت دەگۆڕێت یان تەواوتریان دەکات؛ وەک ئێکسیری جەوانی کە پیری بکاتەوە لاو یا مس بکاتە ئاڵتوون؛ (ب) شوبهاندن بە هەر شت کە بە دژواری وەدەست بکەوێت. (اکسیر)

ئێکۆسیستم: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ژیان و جێی ژیانی هەموو گیاندارێک. (اکوسیستم)

ئێکۆلۆژی: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]زانستی ناسینی زەوی و جێی ژیانی گیانلەبەران. (اکولوژی)

ئێکۆلۆژیست: فرد؛فد؛ اند: [ناو]کەسێک کە کاری ئێکۆلۆژیە. (اکولوژیست)

ئێکۆلۆژیکی: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد؛ اند: تیگە- یشتوویی لە جێواری ژیان. (زیست محیطی؛ اکولوژی)

ئێکۆنۆمی: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]ئابوور. (اکونومی؛ اقتصاد)

ئێکۆنۆمیک: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد؛ اند:ئابووری. (اکونومیک؛ اقتصادی)

ئێکۆنۆمیست: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ئابوور زان؛ ئابووریناس. (اکونومیست؛ اقتصاددان)

ئیگزیستانسیالیست: [ئاوەڵناو] هەوگری ئیگزیستانسیالیسم. (اگزیستانسیالیست)

ئیگزیستانسیالیسم:فرد؛اند؛ فد: [ئاوەڵناو]مەکتەبیکی چەرخی بیستەمە لە ئوروپا سەری هەڵدا، کە بڕوای وایە ئینسان لە هەڵس و کەوت و نزیکایەتی و مەرگدا حاڵەتێکی سەربەستی هەیە و خۆی ژیانی خۆی دیاریدەکات.(اگزیستانسالیزم)

ئێگۆ: فد؛ فرد: [ناو](١) کانگای نەوتی ژێر زەوی. (٢) ڕەهەندی ئاوە ڕۆی پیساوی شار. (اگو)

ئێل‌وتەبار: فد: [ناو،ت]تایفە بەگشتی. (ایل‌و تبار)

ئێلێکتریک: فرد؛ فد: [ناو]ئەلەتریک؛ ئەلەم تریک؛ کارەبا. (الکتریک)

ئێلێکتریکی: فرد؛ فد:(١)دووکانی فرۆشتنی کەرەستەی کارەبایی. (مغازە الکتریکی) (٢) کەسێک کە پیشەی دروستکردنەوەی کەرەستەی کارەباییە. (برق کار)(٣) کەرەستەگەلێ کە بە کارەبا ئیش دەکەن وەک سەماوەر ، ڕادیو، ئۆتووی کارەبایی. (الکتریکی)

ئیمپراتریس: فرد؛ اند؛ فد: [ناو](١) ژنێ کە فەرمانڕەوای ئیمپراتورییێکە.(٢) ژن و هاوسەری ئیمپڕاتۆر.(امپراتریس)

ئیمپڕاتۆر: فرد؛ فد؛ اند: شای چەند مەملەکەت. (امپراطور)

ئیمپڕاتۆری: (١) مەقامی ئیمپڕاتۆر.(٢) چەند مەملەکەت کە لە ژێر حوکماتی یەک ئیمپڕاتۆردابێت.(امپراطوری)

ئیمپێرسیۆنیست: [ئاوەڵناو] پەیوەندیدار بە ئیمپێرسیونیستەوە.(امپرسیونیست)

ئیمپێرسیۆنیسم: [ناو]ئەمپێرسیۆنیسم؛ ڕێبازێکی هونەریە کە شۆپگرانی بڕوایان بەنیشاندانی ناوەرۆکی هونەرەکەیە و بایەخ بە وردەکاری و پەڕاوێز نادەن. (امپرسیونیسم)

ئیمپێریاڵ: [ناو]قۆشە(سکە) ی کۆنینەی پارەی ڕووسیا. (امپریال)

ئیمپێریالیست:[ئاوەڵناو] پەیوەندیدار و خاوەنی دەزگای ئیمپێریالیسم (امپریالیست)

ئیمتیاز: فد.(١) سەربوون؛ پێشتربوونی ژمارەی سەرکەوتن لە هەر سرویسی والبیالێدا. (٣) ئیجازەی دامەزرانی بنکە یا ڕێکخراوێک لەلایەن دەوڵەتەوە؛ خاونی - ئیمتیازی ڕۆژنامە ؛ قان پێدان؛ مافی تایبەت. (امتیاز)

(ب)واتا به؛ بچاوان: بەچاوان؛ بجارەکی: بەجارێکی؛ بتەنێ: بەتەنێ. (ب)

+ با: [ناو](١) هەوا؛ دەمار؛ فیز؛ خۆ هەڵمساندن؛ لووت بەرزی؛ خۆ بەزل زانین؛ بای کەڵلە؛ بای کەپۆ. (باد) (٢) دەسپێک و ئەوەڵ؛ لەبای‌بەیانییەوە هاتووم: لەئەوەڵی بەیانییەوە هاتووم؛ لەگەڵ؛ بە؛ باوجودی؛ با ئەم حاڵە؛ (با این حال)

+ با: [پێشگر] خاوەن؛ با ئەدەب؛ با فەرهەنگ. (پیشوند؛ دارای)

بائاورد: [ناو]با ئاوەر؛ باهاورد؛ ڕیوایەتە کە قەیسەر هەشت کووپە خەزێنە باری پاپۆڕ دەکات کە لە شەڕێکدا کە لەگەڵ خەسرەوپەرویز بوویەتی دووری بخاتەوە لە-مەیدانی شەڕ،بەڵام با دەیرفێنێ بەرەولەشکری خەسرەوە، وشەی باد ئاورد، یاباهاورد یا بائاورد لە ویرا بووەتە باو.(باد آورده)

بائاوردە: داهاتی بێ ڕەنج و هەوڵدان. (بادآورده)

بائەم: بائەمە؛ بەئەم؛ بەم؛ بائەم حاڵە: بەم حاڵەوە. (با این)

بائەمە: [بەند] ئەگەرچی؛ لەگەڵ‌ئەمەدا؛ بائەمە کە نەخۆشبووم هاتم: ئەگەرچی کە نەخۆش بووم هاتم. (با وجود)

+ باب: [ناو]باب؛ باو؛ ڕەواج؛ مۆد؛ بابی ئەمرۆیە: بابەتی‌ئەمرۆیە؛ مۆدە. (پدر؛ مد،باب)

بابا پیارە: [ناو]باوە پیارە. (پدر خوانده)

بابادەم: [ناو]حەزرەتی ئادەم. (آدم؛ شوهرحوا)

باباگوڕگوڕ: [ناو]باوەگوڕگوڕ مەزاری چاکێکە؛ ناوی ناوچەیێکە لە هەرێمی‌کوردستانی-عیراق.(لەسەرسینگە نەوتاییەکەی باوەگوڕگوڕ، نزیک تاڤگەی بەرەوژووری زێڕینی‌گڕ(پەشێو) (اسم پیر و نام منطقە ایست)

بابان: [ناو](١)میرسلێمان کەمیرنشینیی بابانی لەسلێمانی‌دامەزراند، لەگەڵ تایفەی فەیزو لابەگی(بەگزادە)دا کە لە بەینی دیواندەرە و سابڵاغدا دەژین لە نەتەوەی فقێ ئەحمەدی دارەشمانەن؛ «مێژووی ئەدەبی کورد، نووسینی عەلادین سەججادی،ل٢٢٨» و گەشتی ڕیچ بۆکوردستان ل٢٩٧وەرگێڕ«محەمەدحەمەباقی»و شەجەرەنامەی-ئێلی فەیزوڵابەگی،نووسینی «حەسەن سەلاح سۆران» (بابان) (٢) باوان. (خانە پدری) (٣) بنەماڵەیێکی دەسەڵاتداربوون لە سنە و سلێمانی ئیمارەتی بابانیان لەو ناوچە دامە زراند.«مێژووی ئەدەبی‌کورد». (بابان)

بابان ئاوا: ماڵەباب ئاوەدان (ب) ئافرەتێ کە خاوەندی کەسوکارە؛ ماڵبات‌ئاوەدان: بابانت ئاوەدان‌بێ. (کسی کەخانەپدری دارد)

بابانوێڵ: [ناو]پیرەپیاوێک بەکڵاوی گوڵێنگدار

و چەکمە و جلو بەرگی نا ئاساییەوە کە هەـ-
موو ساڵێک لە شەوی لەدایکبوونیعیسا
مەسیحدا دیاری بۆ منداڵان دەبا. (بابا نوئل)
بابانوێران: [ئاوەڵناو،بەر] بابانکوێر؛ ماڵیدایک
و باب وێران؛ بڕێتی لە ژنی بێکەسوکار و
تەنیا کەوتوو. (کنایەاز بی کس و کار شدن)
بابانە: [ئاوەڵناو](١) وەک باب. (مانند پدر) (٢)
باوێنی. (پدری)
بابانی: جۆرێک قوماشی بە نرخە بە ناوی
عەشیرەی بابانەوە ناوی لێنراوە؛ هەر شت
پێوەندیی بە بابانەوە بێ. (نوعی پارچە)
باب برا: [ناو]زڕبرا؛ هاوباب. (برادر ناتنی)
بابدەست: [ئاوەڵناو] وەرشکست؛
بەرشکست، نابووت؛ موفلیس؛ مافینگی.
(ورشکستە)
بابردوو: [ئاوەڵناو،بەر] (١) هەر شتی سووک
کە با ڕفاند بێتی. (اشیاء سبک باد بردە) (٢)
(ب) هەر شتی سووکی بوودەڵە. (اشیاء
سبک) (٣) (ب) لە ناو چوو؛ لەدەست چوو،
مەچۆ بە دوای کڵاوی بابردوودا.«فۆلکلۆر»
(از بین رفتە)
بابری: < بابردوو.
بابزەن: [ناو]باوێشک. (خمیازە)
بابک: [ناو]ڕەچەڵەک؛ بەرەباب. (ریشە؛ نژاد)
باب کوشتی: [ناو،بک]باب کوشتوو. (پدرکشتە؛
قاتل پدر)
بابلمعدە: عد؛ فد: [ناو]درگای گەدە؛
جێگایێک کە ڕیخۆڵە بەگەدەوە لکاوە. (باب-
المعدە)
بابلوسک: [ناو](ف.گیو) دەوران؛ سەردەم؛
سەدە. (دوران؛ عصر. سدە)
بابلەکانێ: [ناو]جۆری سەما و هەڵپەڕکێی
کوردی. (نوعی رقص کردی)
بابلیسۆک: [ناو]لووتی فیل؛ گێژەڵووکە.
(خرطوم. گردباد)
+ بابۆ: بۆنهەڵگرتن؛ بۆنگێران؛ سەگ و
تانجی کە بە بابۆ نێچیر دەدۆزنەوە. (پیدا
کردن بەوسیلەبو کشیدن)
بابۆر: [ناو] دەرەلینگیهەڵپێچراو (ورمالیدن
پاچە)
بابۆرە: [ناو]تیکەیدرێژی پێچراو؛ بابۆڵە.
(لقمەبزرگ ودراز؛ ساندویچ)
بابۆنک: [ناو]بابوونە؛ گوڵی بەیبوون. (بابونە)
بابوون: [ناو]جۆرێک عەنتەرە. (بابون)
بابوهێر: بابوێر؛ درزوکەلێنی دیوار؛ بادرۆخ.
(منفذ باد)
بابەلباب: (ب) جەدئەندەرجەد؛ زۆر لە مێژینە؛
چەندینپشت.(پدر درپدر)
بابەڕاخ: ناوی شۆڕشگێڕ و شاعیری کورد لە
ئێلی داسنی کە بە فەرمانی خەلیفە
مەنسوری عەبباسی کوژرا. (بابرا.)
بابەڕۆ: باوکەڕۆ؛ لەوەختی مردنی بابدا یان
لەوەختی کارەساتی دڵتەزێندا دەیڵێن. (بابام
وای)
بابەژنی: [ناو]زڕدایک. (زن پدر)
بابەقوورەت: [ئاوەڵناو]چڵەنۆک؛ مرۆڤی
بستەباڵای تەمەن زۆر. (کوتولە)
بابەک: ناویباوەگەورەی ئەردەشێری
بابەکانبووە . (پدر بزرگ اردشیر بابکان)
بابەکیخوڕەمدین: ناوی شۆڕشگێڕی دەورانی

خەڵیفەیعەبباسی (موعتەسەم) بووە، کە سەرکردەی خورەم دینان و خەڵکی مەحاڵی خەڵخاڵی ئازەربایجانبووە، کە دەرئەنجام خەڵیفەیعەبباسی کوشتی.(بابک خرمدین)

+ بابەلیێ: [ناو،ت]باوەلیێ؛ پیاوی پیری ئایینی وەک بابە وەلی؛ پیاوی‌خوا. (بابا ولی)

بابە لیچ: [ناو]قامکی ئەنگوستیلە؛براتووتەلە. (انگشت چهارم دست)

بابەلیچک: [ناو]بەسەرهاتی ساڵانە. (وقایع سالانه؛ سالنامه)

بابەلیسک: [ناو]بابلیسک؛ گێژەڵوکە؛ باگەڕ؛ گەردەلول؛ شایی‌جندوکان. (گردباد)

بابە لیشک: [ناو]بۆڕی‌گەڵوو؛ لوولەی‌گەروو؛ قورقوڕاچکە. (مری)

با بهێر: با بوێر.<بابوهێر. (منفذ باد)

بابی: [ناو]پەیڕەوانی ئایینی میرزا عەلی شیرازی، مەعروف بە باب. (بابی)

بابیێ: (١) بڵابیێ؛ بێڵا بابیێ. (بگذار بیاید) (٢) باوکە. (بابا)

بابی بابی: [ناو](١) باوەگەورەی ئەو. (پدر بزرگ او) (٢) گەمەی‌منداڵانە؛ ئوغلانەکەم لەبیێ لەبیێ سەرسووری من لەماڵی کیێ. واتە: کوڕەکەم لەویێ لەویێ سەر سوڕی من (سەر سوڕ: شاراوە) لە ماڵی کیێ؟. هێما بەکام ماڵ دەکەم ؟ ئۆغڵان: منداڵ، وشەیێکی تورکییە. (بازی کودکان)

بابیت: [ناو]تێکەڵاوی قورقوشم و قاڵایی کە زۆر ڕەقە و ناسویێ یاتاغانی مۆتۆڕی لیێ چیێ دەکەن. (بابیت)

بابێتی: ١.باوکی؛٢.<بابییەت. (پدری)

بابی‌چاویش: [ناو]پیری خێڤزان و غەیبزان. (پیر غیب گو)

بابی‌خێڤزان: [ناو](١) پیری غەیبزان؛ ناوی پیریێ بووە لە ئایینی ئێزەدیاندا.(٢) پلەیێکی-باڵا لە ئایینی زەردەشتدا. (پیرغیبگو)

بابیزۆک: [ناو]لافاو؛ سێڵاو؛ لەهی. (سیلاب)

بابیستانە: [ناو]حەقلی مەقۆ. (الاکلنگ)

بابی‌کۆچەک: [ناو]پلەیێکی خوارتر لەبابیێ خێڤزان لەلای ئێزەدیان. (یک درجه کمتر از پیر غیب گو)

بابیەت:(١) بابییە؛ ڕێبازگەی بەهاییەکان (بابی) (٢) باوکێتی. (پدری)

باپالیۆ: فد: [ناو](ب) جلی ناسک و کون-کون؛ فیلتێری‌هەوای‌سەیارە. (لباس نازک. فیلتر)

باپزوو: [ناو]ئەو بەفرەکە با بیماڵیێ و لەلاپاڵان سووانەی پیێکا؛ کلیلە بەفر؛ ڕنوو.(بهمن)

باپشکێو: [ناو]قنچکە سڵاو.< بویتان (گل مژه. سندەسلام)

باپووسکە: [ناو]بابووسکە؛ خۆڵەمێش؛ سووتکی‌کاغەز و خۆڵی جگەرە و پەڕۆ. (خاکستر کاغذ و پارچە)

باپووشکە: [ناو] چیلکە وکای‌نەرم کە با هەڵیدەگرێت؛ بابردەڵە. (خردەخاشاک)

باپەڕ: [ناو]ڕەونج؛ دوای هیلاکبوون-وعارەقکردن لە بەربا دانیشتن و تووشی باپەڕ (ڕەونج) بووون. (سرماخوردگی از جلو باد نشستن بعد از عرق کردن)

باپێچک: [ناو]سوور هەڵدانی با؛ بۆران؛

بادەڤ؛ بابلیسوٚک؛ گێژەڵووکە. (طوفان)

باپێچەک: (١) شەتەکدان. (محکم طناب پیچ کـردن) (٢) ژان و پێچــێ کـە بـە هـەوێ-باکردنەوە، لە نـاو زگـدا هـەسـت دەکرێـت. (نفخ)(٣) با پێچەکی نان؛ تیروٚک. (وردنه)

باپیران: باوک و باپیرگەل. (پدران)

باپیرەگەورە: [ناو،ت]باوکی بـاپیر. (پـدر پـدر بزرگ)

باپشتیوان:پشتیواندار؛پاڵپشتدار.(باپشتیان

باپێشی: [ناو]پزیشکی چاو. (دکتر چشم)

بـاپێکردن: [چاوگــە،ت] مــووش پێکــردن؛ سکماساندن و سکپەنماندن.

(حــرص کســی رادر آوردن. بــاد کــردن بەچیزی)

باپێلیک: [ناو]گەردەلوول؛ باگەڕ؛

گێژەبا؛ با گێژە؛ شـایی‌جنـدوکان؛ گـەرەپـێچ؛ گێژەڵووکە؛ باگروٚکە؛ باگـەرِوٚک؛ باگـەرٚوٚکـە. (گردباد)

با پیو: [ناو]کەرەستەی ئەندازە گرتنی توندیی و تەوژمی با. (بادسنج)

باپیوان: [ئاوەڵناو]باپیڤان؛ هەتیوچە؛ هەتـیم-چەرەک؛ هەتیم.(یتیمچه.)

بات: بری؛ لەباتی. (بجای)

باتانی: [نـاو]جـاش؛ جـاجم؛ بـەتانی؛پـەتـوو. (جاجیم)

باتریی‌تەڕ: [ناو،ت]عەمباری کـارەبـا کـە لـە دەفرێکـــی (ئێلکترۆلیـــز) و دوو ئێلیکتـــرۆد پێکدێ. (باطری تر)

باتریساز:[ناو،بک]کاری‌دروستکردن یان شارژ کردن یاچاککردنەوەی باتریە.(باطریساز)

باتریسازی: [ناو](١) کاری کەسێک کـە ئـاوی باتری سەیـارە دەگوٚرێـت یـان شـارژ(پـڕ)ی دەکاتـەوە یـان لـە کاروبـاری کـەرەستەی کارەبایی سەیارەدا ئـیش دەکـا. (٢) شـوێنی کردنی ئەوکارە. (باتریسازی)

بـاتری وشـک: [نـاو]قـووە؛ قـەوە؛ قـووەی چراقووە . (باطری خشک)

باتری‌هەتاوی: [ناو]قووە (پیلی) هەتاوی کـە بە خوٚر شارژ دەبیتەوە.(باطری خورشیدی)

باتسی: [ناو]جەژنێکی لە بیرچووی ئیزەدیانـە نزیک بەکاتی جـەژنـی‌کریسـمەس بـەرێـوە دەچوو. (باتسی)

باتک: [ناو]ئاوگـەردان؛کـەوچکـی گـەورەی ئاوهەڵگوێزتن.(آبگردان)

باتڵاغی: [ئـاوەڵنـاو] حاڵـەتـی زەوینێـکـە باتڵاغیێ؛ حاڵەتـی زەوینێـکـەقوراوبێـت و مروٚڤ تی هەڵچەقێت. (باتلا قی)

باتمان: [ناو]قورسایی ٢٦ کیلوٚ. (باتمان)

+ بـاتوو: [نـاو]عـەشـیرەتێکـە لـە بووتانـدا. (عشیرەباتو)

با تووبەند: [ناو،ت]ئـامرازی بـەسـتنی بـاتوو بەتایبەت بوٚ کەسێک کە قوٚربێت. (خایەبند)

بـاتوودان: [نـاو]هــەویـج؛ پێسـتـی گــون. (پوستەخایە)

باتوون: فرد؛ فـد: [نـاو](١) شوشـکە؛ شـیری کورت. (٢) بـاتوٚم؛ قوڵـەدار یـان لاسـتیکی دەستی پاسەبان و پوٚلیسی قەدیم.(باتوون)

باتوونی‌کارەبایی: [ناو] میلـەی‌کـارەبـایی بـوٚ ئەشکەنجەی بەندی. (باتون برقی)

باتە: پاڵ تـوٚ؛ جـەمـتـە؛کن‌تـوٚ؛لای‌توٚ؛بـاڵ‌تـە.

(نزدتو)

باتــربیــەت: [ئـاوەڵنـاو] بائـەدەب؛ خـاوەن نزاکەت؛ خاوەن تەربییەت. (باتربیت)

باتە گیر: [ئاوەڵناو] بە تگبیر؛کارزان؛ بەمشوور. (باتدبیر)

+ باتێدان: [چاوگەت] باتێکردن بە ناسـووس یان بە قەلەمە فووکردنە ناولاشەی ئاژەڵ بۆ جیا بوونە وەی پێسـت لـە گۆشـت و باشـتر کەوڵبوون. (باد کردن)

باتیسـک: [نـاو] خوشـکیشـوو؛ دش.باڵـدز. (خواهرشوهر)

بـاتێکردن: [چاوگــەت] (١) فـوتێکردن؛ پڕکردن لە با. (٢) (ب) دنەدان؛ شووتی وەبن هەنگڵنان؛ هان دان (باد کردن و هندوانەزیر بغل گذاشتن، ترغیب)

باج خـوازی:<بـاج؛ بـەزۆرەملـی پـارە یـان شتێک ویستن. (باج خواهی)

+ باجگر: [[ئاوەڵناو+ناو،بـک]لـە ڕابـووردوودا پیاوی لات و زۆردار بەزۆر باجیان لە خەڵک- دەستاند. (باجگیر)

باجلێگرتن: (ب) ناخوونەک لە ئەمانەت یـان لە شتی کەسێکدان. (کنایه ناخونک زدن)

باجووا: [ناو] باجیبەباجی؛ ژنیٚکە ژنبـەژنـی پێکرابێت. (زن گرفتن تواتری)

باجووج: [ئـاوەڵنـاو] شـۆخیبـاز؛ گاڵتـەچـی. (شوخ)

باجە: [ناو] بۆتکە؛ گیشە؛ دەککە؛ وەتاغـەک؛ وەتـــاغێکی بچـــووک بـــۆ فرۆشـــی بلیتـی(پسـوولە)ی سـینەمـا یـان فرۆشـی وردەواڵە. (باجە. گیشە)

باجەلان: ناوی خێڵ و مەڵبەندێکە لە نزیـک خانەقین. (سرزمین باجلان)

باجەلانی:خەڵکی باجەلان.(اهل با جلان)

باجەیبانگ: شوێنی پارە سپاردن و پـارە وە- رگرتن لەبانگ. (باجەبانک)

باجـەیبلیـت: وەتـاغی چکۆلـەی فرۆشـتنی بلیت(پسوولە). (باجەبلیت)

باجەیتەلەفۆن: [ناوت]کیۆسکی تەلەفۆن لە تەلەفونخانە یان سەرشەقام. (باجەتلفن)

باجـەیپۆسـت: [نـاوت] شـوێنی نامـە پۆستکردن لە ئیدارەی پۆست. (باجەپست)

+ باجی: [ناو] پلـەی حـەو نۆتـەی مۆسـیقا. (اندازەگام موسیقی)

+ باجی : [ناو]زڕدایک لە هەندێ بـن زاراوە- دا.(نامادری)

باجیڕێ:[ناوت]کرێیدەربازبوون لەڕێگا یان ئۆتۆبان. (عوارض)

بـاجیسـمێڵ: [نـاوت]بـاجی ملهـوڕی و لاتیگەری و سمێڵ قەویەتی کە لە قەدیمـدا لە خەڵکی بێنەوا دەستێنرا. (باجسبیل)

باجیسەربار: [نـاو] پیتـاکی سـەربارانـە.(بـاج سربار)

باچوو: [وتە(حەرف)کاریئەمری]بڵـێ؛ باچـە؛ بێژە؛ بووشە (بگو)

باچە: [کاریئەمر]باچوو؛ بێژە؛ بڵێ. (بگو)

باچک: [ناو](دێمیلە) دانەوێڵەیێکە لە هـەرزن گەورەتر، ساقەتـەکـەی دەکـەن بـەگسک. (دانەایست ازارزن بزرگتر)

باحاڵ: فد. [ئاوەڵناو](١) سەر زینـدوو. (زبـر و زرنـگ)(٢) خـاوەن ئاکـاری لـەبـەردڵـان.

(باحال)(٣) له سەرحاڵ؛ بەکەیف. (سرزنده. سرحال)

باخبڕ: [ئاوەڵناو] [ناوی بک]هەرەس کار؛ تەکمیشی باغ دەکات یان داری باخ دەبڕێتەوە. (هرس کننده‌باغ)

باخبڕین: [چاوگە،ت] (١) تەکمیشی باغ.

(٢) بڕینی باغ؛ هەرسی باغ. (بریدن باغ)

باخت: فد: [چاوگەی کورتکراو] لە کوردیدا ئەم وشەیە بەدەگمەن بەتەنیا دەوترێت و لەگەڵ کار(فێعل)ی کردندا دەوترێت: ڕەوتی دانان؛ دوڕان؛ باختکردن؛ بەختکردن؛ لەدەستدان؛ دۆڕاندن؛ (مصدر مرخم باختن)

باختەر: لەئاوێستادا بە مانای(باکوور) هاتووە. فد: [ناو](ف.مشه).ڕۆژ ئاوا؛ خۆرنشین؛ (باختر)

باخچەوان: [ناو] ئاگاداری باغچەیە. (باغچه‌بان)

باخچەی مندالان: [ناو] جێگەی ئاگالێبوونی مندالان، پێش‌لە تەمەنی چوونە مەدرەسە؛ پارکی مندالان. (کودکستان؛ پارک کودک)

باخدار: [ئاوەڵناو] پیشەی باخدارییە؛ خاوەن باخ؛ باخی هەیە.(باغدار)

باخستن: باکەوتن؛ باکەی خست. (بادخوابیدن)

باخڵە: [ناو]عەمارەشەتڵ؛ دوو کانەشەتڵ؛ کەرتەزەوییێک کە تووی پێدادەچێنن بۆ شەتڵ؛ خەزانە. (انبار نشاء)

باخوا: [ئاوەڵناو]() دیندار؛ خواناس؛ پیاوخاس. (باخدا)

+ باخواردن: (١)هەڵخستنی جلی شۆردراو بۆ وشک‌بوونەوە. (بادخوردن)(٢) پێچخواردن؛ خول‌خواردن. (پیچ خوردن)

+ باخۆش: [ئاوەڵناو]لەبار؛ باوخۆش. (خوشدست)

باخۆشە: [ناو]کەوچک یا دارێکی پان بۆ شێواندنی دۆکولیو. (قاشق بهم زدن آش)

باخوە: [کاری‌ئەمری] باخڤە؛ قسە بکە؛ (حرف بزن)

+ باخە: [ناو]باغە؛ تەزبێحی باغە؛ جنسی جۆرێک مووروو. (باغه)

باخەخواز: [ناو]سوالکەری باخەگەنم و جۆ. (سائل باقه غلات)

باخەفتن: [چاوگە،ت]با کەوتن؛ وێستانەوەی با؛ (ب) لە بەین چوونی لووت‌بەرزی؛ لە فیز و ئیفادە و تەکەبورکەوتن؛ باکەت خەفت؟: ئارام بوویەوە؟. (باد خوابیدن)

باخەڵبڕ: [ناو، بک] باغەڵبڕ؛ گیرفان بڕ. (جیب بر)

باخەڵە: [ناو]باغەڵ؛ بن‌باغەڵ؛ گیرفان.(بغل؛ جیب)

باخەوان: [ناو،ت]ئاگاداری باخ؛ ئەوی کەکاری پەروەردەکردنی گیاوگوڵ و دارە لە باخدا. (باغبان)

باخەوانی: (١) زانستی کاری باخەوانی. (علم باغبانی) (٢) ڕەوتی چاندن و پەروەردەکردنی گوڵۆ دار و گیا لە باخدا. (باغبانی)(٣)کاری باخەوان. (کارباغبان)

باخی‌وەحش: [ناو]جێگای ڕاگرتنی حەیوان-گەل بۆ پیشاندان بەخەڵک. (باغ وحش)

باخێ: [ناو]گەورەی فەلە. (بزرگ عیسوی ها)

باخیر: [ناو،بک]خەبەرهێن؛ بەرسەف-

هێن.(خبررسان)

باخیره: [ناو]باکرووقه؛ بوران؛ با و کرێوه پێکەوە؛ بادەڤ. (بوران)

باخی گوڵان: [ناو]گوڵزار؛ گوڵستان؛ باخی پڕ لەگوڵ. (گلستان)

+ باد: [ناو]با؛ هەوا؛ (بەوەی بادیهەوایە دەڵێن کورتە باڵایە). (ب) تەکەبور؛ فیز؛ لووت بەرزی. (باد)

+ باد: ببێ؛ زیندەباد: بژی. (باد)

بادئاوردە: (١) > بائاوردە؛ شتێک کە با لەگەڵ خۆی بیهێنێت. (٢) [ئاوەڵناو] (ب) ماڵی بێ تێکوشان هاتنە دەست.<بائاوەرد (باد آوردە)

بادابادا: [ناو]گۆرانییێکە لەئێران بۆ زاوا و بووکی دەڵێن. (بادابادا مبارک بادا)

باداروک: [ناو]دەسریلەی سەری مندالی ساوا؛ گوڵەسەر. (دستمال کوچک نوزاد؛ گل سر)

باداری: واداری؛ تووشی نەخۆشینی پەنمانی چۆک و جومگە(جومگە)ی لەش هاتوو .(رماتیسم)

باداریتی: [بەرهەمی چاوگە] دووچاری پەنمانی لەش‌بوون. (دچار اماس بودن)

بادام زەمینی: [ناو]بەری دارێکە تۆخڵێکی قەوی وکفەڵی هەیە و لە ناوکی فەندوق دەکا و کەمێک درێژترە و دەخورێت. (بادام زمینی)

بادام هێندی: [ناو]بەری دارێکە کە لە هێند دەڕوێت؛ دەخورێت و تێکەڵاوی ئاجیل(چەرەز)ی دەکەن. (بادام هندی)

بادامی: [ئاوەڵناو] (ب) لەوێنەی بادام؛ وە-ک:چاوبادامی؛ هەر شت بە بادامەوە پێوندی هەبێ. (بادامی)

بادامی تاڵ: [ناو،ت]بادامێک کە تامی تاڵەو ڕۆن بادامی لێدەگرن. (بادام تلخ)

بادامی کاغەزی: پستە بەهیف؛ بادامی توخڵ ناسک. (بادام کاغذی)

بادامی کێوی:بادامەکێویلە.(بادام‌وحشی)

بادایی: [ڕابووردووی‌باداں]هەستوو؛ گرژبوو؛ بادراو. (ریسیدە)

بادەبان: [ناو]جۆری پەردە لە قوماشێکی قایم کە بە دەکەڵی پاپۆڕەوە قایم‌دەکرێت و بە هێزی با پاپۆڕ دەخاتەڕێ. (بادبان)

بادرەوش: [ناو]کونوکە لێنی خانو؛ بادرز؛ بابوێر؛ (درز در و دیوار خانە)

بادرۆخ: [ناو]بادرز؛ بادەڵێن؛ بادرەوش؛ بابوێر. (منفذ باد)

بادرەنگبوو: [ناو]بادرەشکبۆ؛ بادرەنجبۆ؛ بادرەنگبۆ؛ گیاییێکە عارەقێکی بۆنخۆشی لێدەگیرێت. (بادرنج بو.)

بادرێزە: [ناو]بارێزە. (میوەباد انداختە)

بادرێسە: [ناو](١) سەڵکەتەشی.سەرە دووخ. (سردوک) (٢) فرفرۆکە؛ فرفرەی مندالان. (فرفرە) (٣) دەوار. (چادر)(٤) کۆمانج؛ هەوربان. (کماج)

بادک: عەشیرەتێکە لە وڵاتی بۆتان. (عشیرەایست)

بادکێش: [ناو] باکەش؛ کەڵەشاخ. (بادکش)

+بادە: (١) مەی؛(می)(٢)بای‌بدە، کرژی بکە. (بریس. بپیچان)

(٣) گشتە،کرژە.(ریسیدەشدە)٤.هەوایە(باد

هواست)؛(وەرە ساقی بەکوڵ بێنە دڵی کەیلم بە هۆی بادە، بە جامێ مەی خەڵاتم کە و سە- ری تونگەم لە بۆ بادە، شەرابی ئاڵی یاقووتی بدە دەستم فەلک بادە،تەپ و تۆزی خەیاڵات وخەفەتباریم وەبەر بادە.)»حەسەن سەلاح سۆران» (می؛بپیچ؛ریس زیاد؛باد؛ بادهواست.)

بادەچی: [ئاوەڵناو] مەیفرۆش؛ مەیخانەدار. (میفروش)

بادەر: [ناو](١) شتێک کە بای لێدەرچێ. (دارای منفذ باد) (٢) کرژدەکا و بایدەدا. (ریسنده)(٣) جەرەبادەر. (پیچ کوشتی)

+ بادەرچوون: [چاوگە،ت]پەنچەری؛ تەگەر یان تۆپ کون‌بوون؛ (ب) با نیشتنەوە و لە لووت بەرزی کەوتن؛ (ب) لە فیز و تەکەبور کەوتن. (پنچر)

بادەڤ: [ناو]بادەوە؛ بۆران؛ با و بەفربارین پێکەوە؛ بای‌توندکە بەفر ڕامالێ.(طوفان)

بادەک: [ناو]ئاچار؛ پێچ کوشتی؛ جەرەبادەر. (پیچ کوشتی)

بادەمەک:[ناو] لووی ژێرپێست؛گرۆقەر. (غده)

بادەنۆشی: [ناو]مەی‌خواردنەوە. (بادەنوشی)

بادیان: [ناو]بادیانە؛ ڕازیانە. (رازیانه)

بادیلە: [ناو]جامی‌بچووک؛ دەفری‌چکۆلە. (ظرف کوچک)

بادین: [ناو](١) گۆلێکی گەورەیە لەبەینی موسڵ و هەولێردا. (دریاچەای نزدیک هولیر)

بادیناوا: ناوی گوندێکە لە نزیکی کێوی قەندیل. (اسم دهی است)

بادینی: [ئاوەڵناو+ ناو] زبان و خەڵکی بادینان. پێوەندیداربەبادینەوە . (زبان و اهل بادینان)

بادی‌هەڤا: [ئاوەڵناو]لەخۆدەرچوو. (متکبر)

+ بار: [پاشگر] بۆی‌هەیە لە وشەی جۆبار و ڕۆباردا واتای (بوار) بدا و لە پێشدا جۆبوار و ڕۆبوار بووبێتن. (پسوند، بار)

+ بار: [ناو](١) ئێزنی چوونە بارەگای سوڵتان و گەوران. (٢) باری کارەبایی. (٣) پێشخوانی مەیفرۆشی. (٤) گەنجەی تایبەت بۆ دانانی مەی. (٥) کەڕەت.(دەبار، سەدبار). دەفعە،پات.(٦) ڕەستۆرانی تایبەت بۆ پیاڵە- فرۆشی و خواردنەوە؛ جێگای دانانی خواردنەوەی جۆراوجۆر. (بار)

بارئاسیاو: [ناو]بارەئاش. (بار آسیاب)

بارەئاش‌لێکردن: [چاوگە،ت]بار بۆ ئاش‌بردن و بە ئاردکردن (بردن بار بەآسیاب وآسیاب کردن). (ب) چەنەدرێژی. (کنایه(وراجی)

بارئەناز: [ناو](١) بارەناز؛ جێگای بارداگرتن. (٢) شوێنی بار لێدان و بارداگرتن لە ئێسکلەی بەندەر. (باراناداز)

باراخودێ: (ف.مشە).(ب) بەش یان پشکاخودێ؛ زەکات. (زکات)

باراڤ: عەشیرەتێکی کورد لە دیاربکر. (اسم عشیرەایست)

بارام: (١)بەهرام ناوی پیاوان. (نام مردانه) (٢) ناوی ئەستێرەی مێڕیخ. (سیارەمریخ)

+ باران: [پاشگر] بە ناوەوە دەلکێ واتای ڕژاندنەخوار دەدا وەک، توپباران، بەرد باران، گوڵباران. (پیواژە: باریدن)

باران‌بارین: [چاوگە،ت]هاتنە خوارەوەی

باران. (باران باریدن)

بارانپێوی: [ناو] لقیٚلەزانستی بوومناسی کە لە چلۆنایەتی و ڕادەی باران لە شوێنگەل و وەرزگەلی جۆراوجۆر دەدوێت. (باران سنجی)

+ باراندادان: [چاوگە،ت]هەر شت یان میچ یان ڕەشماڵیٚ کە ئاویباران دابدا.(نشت- باران‌بداخل‌چادر)

+باراندن:[چاوگە،ت]کاتێک مریشکێکی جووجکە لەبەر جووجەڵەکانی لە خۆی دوور دەکاتەوە بە هۆی‌گەورەبوونیانەوە.(وقتی‌مرغ جوجه‌هایشرا ازخود دورمیکند)

باران‌دیده : <باڵان‌دیده

بارانکوت: [ناو]سفت‌بوون وکوترانی جێگاییێک بەباران. (باران کوب)

بارانگر: [ناو]هەرشوێنێک‌کە باران بیگرێتەوە. (باران گیر)

بارانلێدان: [چاوگە،ت] (١) لەبەربارانـدا مانەوە و تەربوون. (٢) باران لە هەر شتێک بکەویٚ. (باران خوردن)

بارانە: (١) کریٚیبار. (کرایەبار)(٢) هەوا وگورانییێکە. (اسم ترانەایست)

بارانەی‌سەربەقەپوچکە:کڵاو بەسەر؛ بارانی بەخوڕڕەم و دەنک گەورە.(باران تند)

بارانەی‌سەربەکڵاوە: ڕێژنەبارانی توند؛کلاٚوبەسەر؛ شەستەبارانی بە تەوژم. (باران تند)

بارانەی‌ورد: نەرمەباران. (باران نم نم)

بارانەی‌وەشت: ڕهێڵەباران؛بارانی‌بە خوڕڕەم و دەنک گەورە. (باران بشدت)

+ بارانی: (١) [ئاوەڵناو] هەر شت پێوەندی بە بارانەوە بییٚ؛ هەوری‌بارانی؛ هەوای‌بارانی. (٢)[ناو] جۆری باڵتەی ناسک کە باران نادەڵێنیٚ (دای‌نادا) (بارانی)

بارانی‌پەڵە: بەبارانیٚ دەڵێن کە بە ئەندازەی پێویست بۆ شین‌بوونی دەغلیٚ ببارێت. (باران کافی برای روئیدن غلات)

بارانی توند: شەستەباران. (باران تند)

بارانی دەستگرد: بارانیٚ کە بەگۆڕانی ڕەوتی هەور دەیبارێنن. (باران مصنوعی)

بارانی‌ناوەخت: بارانی بێوادە کە زەرەر لە کشت و کاڵیٚدەدا. (باران بیموقع)

بارباج: [ناو]باجیٚ‌کە لە هەرکوٚڵ و هەر بارێک دەستێنرێت. (بارانە)

بارباراٰنیٚ: [ناو]بارەخوێیانیٚ؛ کوٚڵکوٚڵێنی. (بازی نوجوانان)

بارباركیٚ: [ناو]کوٚڵکوٚڵێنیٚ. (بازی نوجوانان)

باربەر: [ناو](١)بارەبەر؛ بارگینی باری.(٢) کوٚڵبەر؛ بارەبەر. (باربر)

باربەری: [ناو](١) کوٚڵکێشی. (٢) بنکەی ڕاگوێزانی باری خەڵک بەمز؛ بونگای (نووسینگە)ی باربەری. (باربری)

باربەژن: [ناو]تەلیسمی هەڵواسراو (ئاوێزانکرا)و بە لەش‌دا. (طلسم آویزان بر بدن)

+ باربەستن: [چاوگە،ت] (١) پێچانەوە و بەستنی بار. (بستن بار)(٢) (ب) بەپووڵ و پارەگەیین و جێی‌خوٚ قایم‌کردن لەژیاندا. (بەآلاف و ئولوف رسیدن)

+ باربەند:[ناو](١) هەر شت کە باری پیٚ ببەستن. (٢) تەرک یا شوێنی بار لەسەردانان

لە سەرسەیارەیسواری. (٣) کەسێک کەبار دەبستێ. (باربند)

باربەنیش‌کەردەن: باری پێچاوەتەوە؛ بار بەندیی‌کردوە. (بار بندی کرده)

باربەها: [ناو]بنپشک؛ ئەوکچە کە براکەی دایناوە ژن‌بەژنی پێ‌بکات؛ ڕەسمێکی کۆن و کرێت بوو لەقەدیمدا (خواهری کەبرادرش برای عوض کردن با دختری دیگر و عروسی در نظر میگرفته)

بارپێچ: [ناو، بک و بەر](١) کەسێک‌کە بار دەپێچێتەوە. (٢) شتێک‌کە لە باریەوە دەپێچن. (بار پیچ)

بارچەوتی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]بارکەچی(لاری)؛(ب) ناڕاستی و نەگونجاوی. (بارکجی)

+ بارخانە: [ناو](ب) سمت‌وساتان؛ سمت و بارخانە. (کنایەاز باسن بزرگ)

باردا: [ناو]چۆمێکە لە سوریا. (رود باردا)

+ باردار: [ئاوەڵناو] (١) ئاوس. (٢)[ناو] زمانی باردار و تەم گرتوو یان (بەڵغ‌گرتوو). (باردار)

باردان: [چاوگە،ت]گرژکردن؛ بادان؛ ڕستن. (پیچ دادن)

بارزانی: لەقەمی حەزرەتی مارشاڵ‌مستەفا بارزانی‌خەباتگێڕی نەمری کورد. (لقب حضرت ژنراڵ‌مصطفی بارزانی).

بارزە: [ناو]جیوەی‌دار.(صمغ درخت)

باری‌ژیان: (١)قورساییو بارگرانی ژیان. (٢) چۆنیەتی ژیان؛ ڕەوتی ژیان(طرزو شیوه زندگی)

بارسا: [ناو]بارست؛ بارستا؛ قیللەت. (ضخامت)

بارسڤک: [ئاوەڵناو] کەم‌بار؛ بارسووک؛ (ب)بێخەم؛ بێ‌پەرۆش.(سبک بار؛بی‌غم)

بارسووکی:[ناو،ت]کەم بوونی کەلوپەلی ماڵ؛ (ب) بێ‌ئەرکی. (سبک بار)

بارڤە: [ناو] بۆران؛ ڕەشەبا. (بوران)

باروفت: [ناو] زەوییێک کە با خۆڵەکەی بردبێ؛با و بۆران؛بارەش.(بارفت؛ بوران)

بارفیکس: فرد؛ فد؛ اند:[ناو]کەرەستەی-وەرزشی ژیمناستیک. (بارفیکس)

بارقورس: [ئاوەڵناو] بارگران؛ (ب) وەژێر مەینەت کەوتوو. (بارسنگین)

بارقوول: [ئاوەڵناو] خۆراگر؛ بەپشوو بێهن درێژ. (مقاوم)

+ بارکردن: [چاوگە،ت](١) بارلێدان. (بارزدن)(٢) (ب) ماڵ ڕۆیشتن لەجێگایێکەوە بۆ جێگاییێکی‌تر؛ مەڕۆ بارمەکە.(کوچکردن)(٣) (ب) قسەی ناخۆش خستنەسەر. (٣.بارکردن)

بارکۆڵە: [ناو]باری چکۆڵە. (بار کوچک)

بارکێشی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] (١)بارکێشان؛ حەماڵی. (حمالی) (٢) بارهەڵسەنگاندن و بەقەپان یان بە ترازوکێشان. (توزین کردن بار) (٣) کاری کەسێک‌کە ئەو ئیشەدەکا. (بار کشی)

بارگر: [ناو]حەماڵە بۆ نەڕووخانی دیوار. (چوب حماله دیوار)

+ بارگەچی: [ناو](١) کاروانچی. (کاروانی) (٢) ژنی کارەکەر کە لەگەڵ بووک دەچێ بۆ ماڵی زاوا و بۆ ماوەییێک دەمێنێتەوە. (کلفت کەبا عروس میرود و میماند)

بارلێدان: [چاوگە،ت]باربارکردن؛ بار خستنە سەر بارەبەر. (بار زدن)

بارنج: ڕەنج بەبا. (رنج بەباد)

+ بارنەبردن: [چاوگە،ت] (ب) یاخیبوون؛ سەرکێشی؛ کەڵەوەکیشی؛ نافەرمانی؛ ژێربارنەچوون. (بار نبردن. زیر بار نرفتن)

بارنەوەری: [ناو](ب) بارنەبردن و کوڵنەدان. (نافرمانی)

بارووسەرزمانی: [ناو]باریسەرزبان. (بار زبان)

بارۆک: [ناو]شێوازێکی مۆسیقای ئورووپیە. (باروک)

باروبنە: [ناو]ماڵەکۆچ؛ بارگەوبنە. (باروبنە)

باروزگا: [ناو]بارئەنداز؛ بارەناز. (بارانداز)

بارۆشەی کارەبایی: پەنکە؛ باوەشێنی کارەبایی. (پنکە)

بارۆم: بمهێنێ. (بیاوردم)

بارۆن: [ناو]لەقەمی پیاوی گەورە لە ئوروپا؛ عینوانی پیاوی گەورەی ئەر مەنی. (بارون)

باروو: [ناو](۱) بورج و باروو؛ دیواری بەرز. (برج و بارو) (۲) باڕووت. بارووت. (باروت) (۳) باربوو؛ یارمەتی زەرەر لێکەوتوو. (کمک بەخسارت دیدە)

باڕووت پێژ: [ناو،بک]باڕووت چێکەر. (باروت ساز)

باڕووتخانە: [ناو](۱) جێگای دروستکردنی باڕووت. (کارخانەباروت) (۲) عەمباری باڕووت. (انبار باروت)

باڕووتساز: [ناو]باڕووت چێکەر. (باروت ساز)

باڕووتکەر: [ناو]باڕووتچێکەر.(باروتساز)

بارووتە: [ئاوەڵناو]خوێری؛ لەش گران؛ تەمبەڵ. (تنبل)

بارووتی: باڕووتی.[ناو+ ئاوەڵناو] (۱) ناوی جۆرێک چای وشک و وردە. (چای باروتی) (۲) هەر شت پێوندی بە باڕووتەوە هەبێت. (باروتی)

باڕووتی بێدوکەڵ: [ناو،ت]جۆرێک باڕووت کەلەکاتی سوتاندندا دووکەڵی نییە.(باروتبی-دود)

باڕووتی ڕەش: قەرەباڕووت؛ باڕووتی ئاسایی. (باروت سیاە)

باڕووتیلۆکە: [ناو] باڕووتیپەموو؛ ماکێکی لۆکە ئاسایە کە زوو ئاوردەگرێت(باروتپنبە)

باڕوود: تد: [ناو]باڕووت. (باروت)

باڕووف: [ناو]گژەبا. (باد تند)

باڕوون: [ناو]لەقەمی پیاوی مووسایی. (بارون)

بارە: [ناو]وارە؛ بابەت؛ لە بارەی کێوە قسە دەکەن. (بارە)

بارهاوردن: [چاوگە،ت] (۱) بار ئانین؛ هاوردنی بار. (آوردن بار) (۲)بارهاوردن؛ هاوردن وەر؛ ڕەعەمەڵهێنان. (بار آوردن)

بارەبی: (۱) [ناو،ت]کۆڵێک داربی؛ بارێک داربی. (یک بار چوب بید) (۲) باربوو؛ بارەبوو؛ کۆمەکیماڵی (کمک مالی)

بارەبی کردن: [چاوگە،ت]باربووکردن؛ کۆکردنەوەی کۆمەکیماڵی بۆ کەسێک. (جمع کردن کمک مالی برای کسی)

بارەخوێ: (۱) بارەخوێی بارکراو.(۲) جە واڵی پڕ لەخوێ. (بار نمک) (۳) گەمە یێکە؛ بار

بارانیٚ. (اسم بازی)

بـــاره دار: (۱) [نـــاو،ت]داری لـــه بـــار بەستراو؛کوٚڵێک دار. (بار هیزم) (۲)[ئاوەڵناو] ئاوس؛ تولدار؛ زکپڕ. (آبستن.حامله)(۳) بـارە-دار؛ بەردار؛ بەهرەدار. (بهره دار)

بارەسیاو: [ناو]بارەئاش. (بار آسیاب)

بارەسیاوهاڕ: [ناوی‌بک]باراش لێکەر. (کسـی کەبار را آسیاب میکند)

بارەکە: [ناو] مریشکیبارڕ؛ باڕوٚکە. (جوجه مرغ یکساله)

بارهەڵگرتن: [چاوگە،ت] (۱)کوٚڵ هەڵگـرتن. (بار بردن) (۲) (ب) ژێرباری ژیـان چـوون و ڕەنج و زەحمەت کێشان. (زحمت‌کشیدن)(۳) ژێرٚ بار چوون. (زیر بار رفتن)

بارهەنگ: [ناو]تووی گیایڕکێشه بوٚ قوٚخـه باشه. (بارهنگ)

بارهێنان: [چاوگـە،ت] (۱) پـەروەردە کـردن. (بارآوردن) (۲) بار هێنـان.(وەک) لـە بانـەوە، بارێکی هێنا بوٚ سەقز. (حمل بار)

+ باری: (۱) هەر شت تایبەت بە بار کێشـی-بێــت وەک ئــەسپیبـاری. (بـاری) (۲) هاتنەخوارەوەی لەسەریەک لـە ڕابـووردودا؛ وەک: باران باری. (بارید؛)(۳) یەکەی گوشار بەرانبەر بـە۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰ پاسکاڵ لـە فیزیـک دا. (بـاری)(۴) کـورتکراوەی بـاری تعالا؛ (تا کەس نەڵیٚ بـە کـوردی نـەکراوە مەدحی باری) «حەقیقی». (باری)

بـاریٚ: (۱)دەسـتاوەسـتکردن؛ بـاریٚ بـە هەرحال، هـەر چوٚنێـکبێـت. (۲)یـەک بـار؛ یەک کـوٚڵ(۳) یـەک جار؛ یـەک کـەڕەت. (باری)

باریتوٚن: [ناو]دەنگیٚ (پیاوانه) لە بەینی بـاس و تێنوٚردا لە موٚسیقادا. (باریتن)

باری تەعالا: خوای گەورە. (باریتعالی)

باریدوٚخ: [ناو]بارودوٚخ. (وضع؛موقعیت)

بارێزان: گەڵاڕێزان؛ بڕێتی لە پاییزی درەنگ. (برگریزان)

بارێســـەدوخ: [نـــاو]ســـەلکـــەتـــەشـــی؛ سەرەتەشی.(سردوک)

باریسەرزمان: [ناو]بەڵغی سەرزمان. باروسە-رزمانیٚ. (بار زبان)

باریسەربار: [ناو]ناوبار. (ب) مـوزاحیم؛ بـاریٚ که لەسەر کوٚڵ وباری سـەرشـان دادەنرێـت (بار سربار)

باری سەرشان: [ناو](۱) وەزیفە؛ ئەرکی سـە-رشان. (وظیفه) (۲) سەربـاربوون؛ زحمـەت و دەردیسەر. (سربار شدن)

باریعام: [ناو]ئیزنیبە عام چوونـە بـارەگـای گەوران. (بار عام)

باریکارەبایی: [ناو]ڕادە و ئـەنـدازەی هێـزی کـارەبـا کـە لـەخـەزینـە یـا (ژنراتـوٚر) وەردەگیرێت.(بار برقی)

باریکایی: [ناو،ت]شوێنی هـەرەبـاریکی هـەر شت. (جای باریک هر چیز)

باریکبیر: [ئاوەڵناو] ورد بین؛ بیرتیژ. (باریـک بین)

باریــکبیــری: [نــاو] چوٚنیــەتــی بــەوردی تێفکرین؛ بیرتیژی. (باریک بینی)

باریکبین: [ئاوەڵناو] وردبین؛ زوٚرسە رنج دەر. (باریک‌بین)

باریک‌بینی: [ناو] وردبینی؛ چۆنیەتی وردبـین بوون. (باریک بینی)
باریکەڕا: [ناو] تووله‌ڕێ؛ ڕێگـای‌تـەنگـەبـەر؛ ڕێگای‌تەسک. (راەباریکە)
باری‌لێو: [ناو]بەڵغی سەرلێو؛ لێـوی بـارگرتوو (لێو بەبار و تازیە بارم) (قشر روی لب)
بارین: پاشگر: هاتنەخوار. خوڵبـارین: گـولله-بارین، باران‌بارین. (باریدن)
باڕین: [چاوگە] باڕە؛ باڕاندنی ئـاژاڵ. (بـع بـع کردن)
باریە: [ناو]بۆریا؛ حەسیر؛ ڕایەخی لە جەگـەن چێبوو. (بوریا)
+ بـاز: (١) ئـەسـپی نێوچـاوان‌سـپی. (اسـب پیشانی سفید) (٢) باز. (ف گیو) دیسان؛ هـەم؛ دووبارە؛ ژی. (باز)
+ بازاڕ: ڕوژێ، یاکاتێکی دیاریکراو لە مانـک یا حەوتـوودا بـۆکڕین و فرۆشـتنی ماڵـات و ئاژاڵ لەشوێنێکی دیـاریکراودا؛ وەک بـازاڕی قەباخکەندی. (بازار)
بازاڕپەسـند: [ئـاوەڵنـاو+نـاو]قـابیلی فـرۆش؛ موشتەری پەسند. (بازار پسند)
بازاڕچە: [ناو] گوزەر و شـوێنێک کـە چـەنـد دووکانی تێدابێت. (بازارچـە)+ بازاڕگـە رمـی: [بەرهەمـی‌چاوگـە]تـاریفی زۆر و بـەدرۆ بـۆ فرۆشتنی شتێک یان خۆشیرین‌کردن. (بـازار گرمی)
بازاڕی: [ئاوەڵناو] (١) کاری‌بازاڕی: کاری‌هو-نەری‌بۆ فروش و ڕەچاو نەکردنی وردەکـاری لە هونەرەکـەدا. (٢)[نـاو] ئـەوەی لـەبـازاڕدا موعامەلە دەکا یا دووکانی‌هەیە. (٣)(ب) کـار یا شتی بێبایەخ و سەرسەری . (بازاری)
بازاڕی ئازاد:کڕین و فرۆشتنی بێ‌گرفتوگیری و بەبێ‌کۆپۆن؛ بازاڕێک کە زیادی و کـەمـی قیمەت بە هۆی زۆر و کەمی کاڵا یان زۆر و کـــەمـــی پێداویســـتی موشـــتەری دەگۆڕدرێت.(بازار آزاد)
بازاڕی بوورس: شوێنی سەودا و موعامەلـەی وەک جەواهێرات و نەوت؛ هتد. (بورس)
بازاڕی جیهانی: بازاڕێک کە جنسگەلـی لـە لایەن دەوڵـەتگـەلـی جۆراوجـۆر بـۆکڕین و فرۆشتن دابین‌بکرێت.(بازار جهانی)
بازاڕی ڕۆژ: ڕۆژگەلـی دیـاریکراو بـۆکڕین و فروشتن لە شوێنێکی تایبەتدا. (بازار روز)
بازاڕی زێڕینگەران: شوێنێک یا ڕاستە بازاڕێک کە زۆربەی دووکانەکـان زێڕینگـەر بن؛ هەروها بازاڕی ئاسنگەران و مسـگەران و قوماشفرۆشـان و تـەنـەکـەسـازان. (بـازار زرگران)
بازاڕی سیا: [ناو،ت] ڕەشەبازاڕ؛ موعامـەلـەی پێدا ویستی بەگرانتر لەنرخ و بە دزیی یاساوە. (بازار سیاه)
بازاڕی شام: (ب) جێگای زۆرشلۆق و تێکـەڵ و پێکەڵی پێدەشوبهێنن. (بازار شام)
بازاڕشکێنی:کاری فرۆشتنی کاڵاییک زۆر بـە هەرزان یابە نرخی‌کەم بۆ زەرەر لێدان لـەو کـەسـانە کـە ملـە(ڕەقابـەت) دەکـەن و لـە مەیدان دەرکردنیان. (بازار شکنی)
بـازاڕی عومـدەفرۆشـی: شـوێنیٚ کـە وردە فرۆشەکان سەرجـەم شـتی لێـدەکـڕن و بـە وردەفرۆشی بـەگرانتـر دەیفرۆشـنەوە. (بـازار

عمدەفروشی)

بازاڕی کار: ڕاکێشانی هێزی کاری ئینسان لەلایەن داخوازانی ئەو هێزەوە لە کۆمەڵدا؛ هەموو ڕۆژ ژمارەیێک خەڵک دەچنە نێوبازاڕی کارەوە، شوڵ پەیدا دەکەن. (بازار کار)

بازاڕی گەرم: (ب) بەبرەو. (بازار گرم)

بازاڕی مانگانە: بازاڕێک کە مانگی جارێک لە ڕۆژێکی دیاریکراودا پێکدێ؛ هەروەها بازاڕی ساڵانەو حەفتەیی. (بازار ماهانه)

بازاڕی ناوخۆ: بازاڕی پیشاندان و موعامەلەی کاڵا لە ناوخۆی ولاتدا. (بازار داخلی)

بازاڕنەبوون: بێبازاڕی؛ بازاڕکەسادی؛ بازاڕی چۆڵوهۆڵ و بێموشتەری؛ دژی بازاڕتیژی و بازاڕگەرمی. (بازار کساد)

بازبردن: [چاوگە،ت]پەڕین؛ بە سەر شتێکدا بازدان. (پریدن)

بازبەر: (١.ف.مەر). جێی دەربازبوون؛ شوێنی دەربازبوون.(٢)بازدەر.(راه گریز٢.پرش کننده)

بازبەند: [ناو] بازووبەند؛ قۆڵبەند؛ بازیبەند.(بازوبند)

بازد: [ناو] باز. (پرش)

بازدایی: [ناو،بک] دەرچوو؛ هەڵاتوو. (فرار کرده)

بازدبازوکێ: [ناو،ت] بازبازێن؛کایەی بازدان.(پرش)

بازد دان: [چاوگە،ت]باز دان. (پرش کردن)

+ بازدی: [ناو] بازدید؛ دیدەنیدانەوە. (بازدید)

بازراقە: [ناو] بازرقە؛ بازراقە دان: لەپڕ دەرپەڕین.(جهش)

بازقەبان: [ناو]باشقەپان؛ تیژمار. (نوعی مار)

+ بازگ: [ناو]بازوو؛ باڵ. (بازو)

بازگۆ : دووبارە وتنەوەی قسەیێک؛ گێڕانەوە-ی قسەیێک. دووپاتکردن. (باز گو)

بازمەلە: [ناو]باسکەمەلە. (شنای کرال)

بازنگ: [ناو]بازند؛خڕخاڵ؛ بازنە. (النگو)

بازنگە: [ئاوەڵناو] (پیتی گ منگە) بازننە؛ دۆڕاو. (بازنده)

بازننە: [ناو،بەر] بازندە؛ دۆڕاو لە قوماردا؛ بۆڕدراو لەزۆرانبازی و وەرزشدا. (بازنده)

بازنۆکە: [ناو] بەربازن بۆ دانەکەوتنی بازنە؛ بازنەی چووک. (النگوی کوچک)

بازنەگاسن: [ناو،ت] ئاڵقەی ئاسن کە دەخرێتە سەرگاسنی درزدار. (حلقەگاو آهن)

بازۆ: ناوی سترانێکی کوردییە.(نامترانەایست)

بازوپاز: [ناو]جۆرێک زکر لە ئایینی زەردە-شتدا. (نوعی ستایش درئایین زردشت)

+ بازۆر: [ناو] ڕەشەبا؛ بای زۆرتوند. (باد شدید)

بازۆڵە: [ناو]باسک؛ (زیاتر بۆ باسک و قۆڵی قەوی) دەوترێت، ئەگەرچی (ڵە)نیشانەی چووککردنەوەیە. (بازو)

+ بازوو: [ناو] ئەو چارەویێ کە ئالقەیێکی باریکی سپی لەخوارچۆکە کانییەوەبێت؛ ئەگەر هەر لە دەست یاپاییێکی دابێت،(چە پە). <ئە-سپی چەپ.> ئەسپی ڕاست.(اسبی کە در پایین بخلق حلقەهایی سفیدرنگ دارد)

+ بازووبەند: فد: [ناو](١) ئالقەی بۆ جوانی لەقۆڵبەستن. (٢) نوشتە لەقۆڵکردن وەک گوڵلە بەند و تێغ بەند.(٣) بازووبەندی

پاڵەوانی.(۴) بازووبەندی ڕەش لە عەزادا.(۵) بازوو بەندی کاپیتانی والیباڵ یافووتباڵ. (۶) بازووبەندی بەرپرسی، وەک بازوبەندی دیژبان.(۷) بازووبەندی هیلالی ئەحمەر.(بازوبند)

بازووکا: فد: [ناو]چەکی شەڕ دژی تانگ و زرێپۆش کە لوولەکەی زیاتر لە میترێک درێژی هەیە و بەشان هەڵدەگیرێت. (بازوکا)

بازووی بارهەڵگری نوێڵ: لە خاڵی پاڵگەی نوێڵەوەیە تا ئەو جێگا کە هێزی بارە-کە دەکەوێتە سەر نوێل، کە هەمیشە کەمترە لەبازووی زۆرپێدەر. (بازوی اهرم)

بازووی زۆرپێدەر: ماوەی خاڵی زۆر هێنەر تا پاڵگەی نوێل، کە هەمیشە زۆرترە لە بازووی بارهەڵگر؛ (لە فیزیکدا). (بازوی محرک)

بازوەن: [ناو]بازووبەند؛ قۆڵبەند. (بازوبند)

بازوی: < بازوو: ئەسپێک کە چەند ئاڵقەی سپی لەلاقەکانیدابێت؛ (اسبی کە در پایین بخلق پاهاحلقەی سفیدرنگ دارد)

بازووی درگا:[ناو،ت]لاشیپان. (چوبهای دو طرف چهار چوب در)

+ بازە: [ناو](۱) مەیت؛ جەنازە. (جنازە)(۲) ئەسپی نێوچاوسپی. (اسب پیشانی سفید)

+ بازە: بەڵەک؛ ناوە بۆ سەگی بەڵەک؛ (بۆرە نەبێ بازەبێ، دانەیک تەڕ و تازەبێ) (فۆلکلۆر). (سگ‌دورنگ)

بازەم: (۱) بمهێلە؛ لێمگەڕێ. (بگذار) (۲) دیسان؛ دووبارە. (بازهم)

بازەند: [ناو]مەچەکبەند؛ خڕخاڵ؛بازنە. (النگو)

بازەوان: [ناو]کەسێک کە خزمەتی باز دەکا و لە ڕاودا باز بەردەداتە نێچیر. (بازبان)

بازەی: (۱)[ئاوەڵناو+ بەند] بڕێوە؛ هەندێ؛ بازێ؛بەعزێ؛ بڕێک؛ (۲) دیسان. (بعضی) (بازهم)(۳)لێیگەڕێ.(ولش کن)

بازی: فد: [ناو](۱) کایە؛ گاڵتە؛ یاری؛ قومار؛ پاشگر: کایەکەری؛ تەختەبازی، قومار بازی، تورنا بازی، سیا بازی؛ کەڵەشێربازی، کۆتربازی. (بازی)(۲) وەردێنەی گونگ پان-کردنەوە؛ تیرۆک.(غلطک‌پهن کردن‌خمیر)

بازیسپی: [ناو،ت] شاباز. (شهباز)

بازیگەر: فد: [ناویبک]کایەکەر؛ ئەکتەری شانۆ؛ ئاکتۆری سینەما و شانۆ. (بازیگر)

بازیلیک: [ناو]جۆرێک مارمێلک کە بە پا لە سەر ئاو هەڵدێت. (بازیلیک)

بازی هەوایی: [ناو] بەرزەحواییلە؛ بەرزە حەوایی. کۆلارە. (بادبادک)

باژ: ف.مشە. باز؛ واتا: دیسان. (باز)

باژارسازی: باژێرسازی. (شهر سازی)

باژارگیری: لە کوردستانی خورهەلات : شارەداری؛ لە کوردستانی ئەودیو: شارەوانی. (شهرداری)

باژارۆک: [ناو]شارۆچکە. (شهرک)

+ باژەڵە: [ناو]مووروویێک کە دەیساونەوە بۆ دەرمانی نەخۆشینی باژەڵە. (نوعی خرزە)

باژەن:[ناو](۱) باوەشێن. (بادبزن) (۲) نێریە کێوی. (بز کوهی)

باژنە: [ناو]پاژنە؛ پانی؛ پاشنە؛ باژنۆ. (پاشنە)

باژێرگێر: [ناو،بک]شارەدار: لە ئێران؛ شارەوان: لە کوردوستانی عێراق (شهر داری. شهربانی)

+ باس: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١) دەنگی گڕ لە سازی ئۆرکێستر و ئۆپێرادا؛ دەنگی گڕ (بەم لەکوپلە موزیکێدا، دەنگی نێر و پیاوانە. (باس) (٢) خەبەر؛ بەحس (ب) نزیک کەوتن؛ کارم بەسەریەوە نییە باسی ناکەم: لێینادەم توخنی ناکەوم. نایدوێنم. (کاریش ندارم)

باسارک: [ناو]کوڵێر؛ کوڵێری ئاوی و گازی. (کولر آبی و گازی)

باسبێژ: [ناو]حەکایەتبێژ؛ چیرۆکبێژ. (داستان گو)

باس‌پرس: فد: [ناوی‌بک]باس کوڵ؛ تویژەر لە باس؛ باسوخواسکەر. (باز پرس)

باسترغە: [ناو]ئاودانی چەڵتووک بۆ چەکەرە-کردن. (آب دادن چلتوک)

باستووق: [ناو]باسڵخ؛ باسووق. (باسلق)

باسخوون: [ناو]پەلاماری لەپڕ و بێخەبەر لە شەڕدا بەشەو. (شبیخون)

باسرێژ: [ناو] پروپاگەندەچی؛ ڕێکلامچی؛ باڵگاشەچی. (تبلیغات چی)

باس‌زان: [ناو] مێژووزان. (تاریخ دان)

باسقول: [ناو] لەپڕ ئابڵۆقەدان. (محاصره ناگهانی)

+ باسک: تیرەیێکن کە دانیشتووی باسکن لە باکووری ئیسپانیا؛ هەرکام لە کەسانی ئەو عەشیرەتە و زمانیان. (باسک)

باسکانە: دووبەرەکی؛ دوو قوڵیبوون؛ بەبە-ربەرەکانیی دوو فیرقەیی. (انشقاق و مخالفت ؛دودسته ای)

باسک‌بەند: [ناو]قوڵبەند؛ بازووبەند. (بازوبند)

باسکراو: [جێناو] نێو براو؛ باس لێکراو؛ لێدواو. (نامبرده)

+ باسکڵاو: [ناو]ناوی مەلێکە.(اسم پرندەایست)

باسکۆ: [ناو]قرتاندنی بالی باڵندە. (قیچی کردن بال پرنده)

باسکۆ باسکۆ: بال لێدانی فڕندە؛ باڵە پڕژێ؛باڵەفڕی. (بال زدن پرنده)

باسکوڵ: [ناو](١) قەپانی هەرەگەورە بۆ کێشانی باری قورس. (باسکول)(٢) باس کوڵ؛ ڤەکوڵەر لە باس؛ تویژەر لە باس. (بازپرس)

باسکە باسکانی: دوو بەرەکی؛ دەستە بەندی؛ دوو قوڵی؛ دوو دەستەیی .(دستەبندی)

باسکە دار: [ناو]دەستەک؛ داری دارەڕا.(تیرک)

باسکەمژانە: [ناو]باسکێش.(بازوی دراز خیش)

باسکەو باسک: [ناو،ت] ئەم یال و ئەو یال. (از این تپەبەآن تپە)

باسکیتبال: اند؛ فد؛ فرد.: [ناو]وەرزشێکە لە بەینی دوو دەستەی پەنج نەفەریدا کە تێدەکۆشن تۆپێک بخەنە نێو تۆڕێکی هەلواسراوەوە. (بسکتبال)

باسکیسیغار: [ناو]مۆدنە؛ دەمنە. (چوب سیگار)

باسلوق: [ناو]جۆرێک شیرینی نەرم و کێش-دارە. (باسلق)

+ باس نەکردن: [چاوگە،ت]کار بەسەرەوە نەبوون. وەرە من باست ناکەم: کارم بەسەرتەوە نییە. (کار بەکسی نداشتن)

+ باس‌وخواس: [ناو،ت] لێپرسینەوە؛ حیساب و کیتاب لێکێشانەوە و پرسینەوە لە خەرج کردن یا لە چۆنیەتی کارێک. (پرسیدن از خرج و دخل. حسابرسی؛ باز خواست)

باسوون: [ناو]سازێکی نیزامییە کە بەفوو لێدەدرێت وەکوو کلارینێت وایە. (باسون)

باسەری: [ناو]بای کەللە؛ بەهەوایی؛ لووت بەرزی. (مغرور)

باسەواد: [ئاوەڵناو](١) سەوادار؛ خوێندەوار؛ خوێنەوار؛ خوێندە ڤان؛ خاوەنی توانایی خوێندنەوە. (باسواد)(٢) (ب) زانا. (دانا)

باسی: [ناو]لاسایی؛ دەمەلاسکێ.(تقلید؛ ادا

باسی کرن: [چاوگە،ت]دە مە لاسکێ کردن؛ لاسایی کردن . (تقلید کردن؛ادا درآوردن)

+ باش: تد:[پێشگر و پاشگر] وەک:باش مەڵلا و بەناباشی؛ سەرۆک؛ سەردەستە؛ نەفەری-سەروو؛ کەسی‌یەکەم لەیاریدا؛ باش‌مەڵلا؛ سەروەستا؛ (دژی قرە). (سر)٠

باشتی: (ف.مشه) میرات.(ماترک متوفی)

باش‌رۆژ: رۆژ باش؛ رۆژ بەخێر.(روزبخیر)

باشقە: [ئاوەڵناو] سەروو؛ ژوور؛ سەرباشقە: هەڵبژاردە؛ لە هەموو چاکتر؛ سەرتۆپ؛ هەڵکەوتە؛ لە(باشقا)ی‌تورکییەوە هاتووە واتا بان‌سەر. (لایق؛ تک؛ بالا؛ برگزیده)

باشقیر: خێڵێکی تورکن کە لە ئاسیای نێوە راست نیشتەجێن؛ هەر کام لە ئەندامانی ئەو خێڵە. (باشقیر)

باشکۆ: فد: (ف.مشه) شکۆدار؛ رێزدار؛ گەورە. (باشکوه)

باشکێن: [ناو،بک]ریزێک دار کە بەر با بگرێت؛ هۆ یان دەرمانی‌لابردنی بای سک. (بادشکن)

باشگا: فد: [ناو]یانە. نادی؛ کلووب؛ ناوی جێگایێکە کە چەند کەسی هاو بیرورا یا هاو شوڵ لێی کۆ دەبنەوە بۆ رابواردن و سەرگرمی؛ وەک باشگای ورزەشی، باشگای ئەفسران،باشگای مامۆستایان. (باشگاه)

باشمە: [ناو]باسمە؛ شەقڵی‌خەرمان؛ مۆری قوماش‌رەنگاندن. (باسمه)

باش‌مەڵلا: [ناو]باش (تورکییە: سەر). کەسی ئەوەڵ‌لەیاریدا؛ سەروەستا. (نفر اول بازی)

+ باش‌وبۆش: [ئاوەڵناو] چاک و پۆشتە؛ پۆشتە و پەرداخ؛ خۆش‌گوزەران.(خوش گذران)

باشوو: [ناو]باڵندەیێکە لە واشە گەورەترە و زوو کەوی‌دەبێت. (نوعی شاهین)

باش‌وەستا: [ناو]سەروەستا. (استاد کار)

باشەباش: چاکە چاک؛(ب) هەمووی‌دروستە. (درسته)

باشەقار: ئێڤارباش؛ ئێوارەباش. (ئیوارەبەخێر)

باشی:(١)چاکی(خوبی)(٢)پاشگر: سەردەستە؛ لۆتی‌باشی، بەنناباشی، چاپەزباشی، (باشی)

باشیق: [ناو]باشوو؛ باڵندەیێکە لە سەقر گەورەترە و زوو کەوی دەبێ. (نوعی شاهین)

باشیلا: [ئاوەڵناو]باش (تورکییە :سەر). سەرگەردان. (سرگردان)

باشیلە: [ناو]باش: تورکی، لە: نیشانەی بچووک کردنەوە؛ دەستماڵی‌بچووکی‌سەر؛ سەرپۆشی چکۆلە؛ بەرهەڵبێنە و کۆڵوانەی چووک. (روسری کوچک. پیشبند؛ رودوشی)

باشیم: [ناو]باشتی؛ میرات. (ماترک)
باشیمگیر: [ناو]باشتی‌گر؛ کوتگر؛ بەش‌بەر؛ (سهیم در ماترک)
باعاندن: [چاوگە،ت]بالاندن؛ باراندن. (نالە گوسفند و بز)
باعەباع : [دەنگەناو] باعەی لەسەریەکی کار وئاژەڵ. (بعبع)
+ باعیس: فد: [ناو]بایس؛ بوونە عیلەتی کارێک؛ هۆ. (ب) بوونە هۆ؛ خودا باعیس و بانیەکەی ماڵوێران‌کات. (سبب؛ علت)
باغار: [ناو] بەپرتاو. (چهار نعل)
باغبێن: [ناو] گیای درێژی باخە بەستن.
(گیاەبلند مخصوص بستن باقە)
باغچەی‌ساوایان: (ب) شوینێک بۆ ئاگالێبوونی منداڵان لە تەمەنی کەمتر لە حوت ساڵیدا. (کودکستان)
باغدار: فد: [ئاوەڵناو+ ناو]خاوەنی باغ ؛ دارای‌باغ. (باغدار)
باغداری: فد: [ناو]کاری باغدار؛ کاری توانین و زانینی بە رێوە بردنی باغ.
(باغداری)
باغربودن: [چاوگە،ت] گەورەبوون گەورەبوون؛ لە خۆگۆڕان؛ لەخۆدەرچوون؛ غورور پەیداکردن. (مغرور شدن)
باغستان: فد: [ناو]دارستان؛ زیاتر بۆ داری بەر. (باغستان)
باغەوانی: [بەرهەمی چاوگە] باخەوانی؛ کاری سەرپەر شتی‌کردنی باغ. (باغبانی)
باغەوبەس: [ناو]باغبێن. (گیاەدراز مخصوص بستن یکدستەگیاە)

باغی‌میللی: [ناو،ت]پارکی میللی؛ باغی کە دەوڵەت سەرپەرشتی دەکات بۆ گەشت و لە- ناودا گەڕانی خەڵک.(باغ ملی)
باغی‌میللت: [ناو،ت] باغی‌میللی؛ پارکی‌میللی. (باغ‌ملت)
باغی‌وەحش: [ناو]جێگای ڕاگرتنی حەیوانی جۆربەجور بۆ نیشاندان بە خەڵک.(باغ‌وحش)
باف: چن؛ [پێشگر] وەک: قاڵیباف، جاجم‌باف، بەرماڵباف. (باف)
بافالۆ: اند [ناو] بووفالۆ؛ گامێشی وەحشی. (بو فالو)
بافرۆک: [ناو]فڕندە. (پرندە)
+ بافرە: [ئاوەڵناو] بادیهەوا. (مغرور)
بافڵ: [ناو]تافگ؛ تاف. (آبشار)
بافوور: فد: [ناو]وافوو؛ حۆقە و دەستەکەی بۆ تریاک‌کێشان. (وافور)
بافووری: [ئاوەڵناو] فد: (وافووری؛ (ب) تریاکی؛ ئە سرارکێش. (تریاکی)
بافەدەنگ: [ئاوەڵناو] بافیش کەر؛ خۆهەڵکێش. (خود پسند)
بافەدەنگی: [ناو]خۆهەڵکێشی؛ تاریف‌کردن لە خۆ.. (خود پسندی)
بافی:فد:[پاشگر]چنین؛قاڵیبافی،جاجم بافی؛ بەرماڵبافی. (بافی)
بافین: [چاوگە]چنین؛ گۆرەوی‌بافین: گۆرەوی‌چینین؛ کاموابافین: کاموا چنین؛ (بافتن)
باف‌ماری: [ناو] زرباب. (ناپدری)
باقێ: [کاری‌ئەمری] بهاوێ؛ بهاقێ؛ بخە؛ باوێ. (بیانداز)

باقێژە: [کاریئەمری] بهاوێژە؛ فرێیدە. (بنداز)
+ باقینی: باقیتی؛ باوکێتی. (پدری)
باق: [ناو](١) مووچ؛ قولاپە؛ گرێیدەست و پا. (مچ)(٢)سەلکە سیر و پیاز. (غدەسیروپیاز)
باقباق: [دەنگەناو]باقەباق؛ دەنگی ڕێوی و چەقەڵ. (واق واق)
باقر: (١) دەفریمسینە کە قاڵاییەکەی سێورابێ و سوورایی مسەکە دەرکەوتبێت. (ظرف مسی قلع رفتە)
(٢) ڕووە داماڵاو. (بی آزرم) (٣)[ناو] ژەنگی-مس. (زنگ مس)
باقسمات: [ناو]بیسکویت. (بیسکویت)
+ باقڵ: چما؛ لە ڕووی عەقڵەوە؛ ڕەنگە؛ وادیارە؛ باقڵنەیزانیبێت: ڕەنگە نەیزانیبێت؛ باقڵتۆ نازانی من خەڵکی ساباڵاغم؛ چمابە ئەقڵ. (عقلا"؛ شاید)
باقلا قاتق: [ناو]خواردنێکی زۆرمە شەهوری باکووری ئێرانە.(با قلا قا تق)
باقلاوا: [ناو](١) تێگو شینی ڕۆن و دۆشاو. (نوعی غذا است) (٢) جۆرێک شیرینیات. (نوعی شیرینی)(٣)ناوی گوندێکە لە باکووری شاری سنە ڕەنگە باقرئاوا بووبێت. (نام دهی-است.)
باقلک: [ناو] باقلە؛ پاقلە. (باقلا)
باقلەپڵاو: [ناو،ت] پڵاو بە باقلە و گۆشتەوە. (باقلاپلو)
باقلە کێوی: [ناو] بۆقلی؛ جۆرێک باقلەی ورد. (باقلای وحشی)
باقلە وا: باقلاوا؛ جۆرێکشیرینیاتە چوارگۆشە دەیبڕن و بادام و پستەی تێدەخەن.(باقلوا)
باقۆتە: [ناو]سەلکی پیازچە؛ نێرتکی پیاز و سیر. (غدەریشەپیاز و سیر)
باقۆشە: [ناو]میوەینەگەییو؛ بارێزە؛ باکۆڤە؛ (میوەنارس؛ زیردرختی)
باقۆڵە: [ناو]باقۆرە؛ کودەڵەی بەراز؛ بەچکەی بەراز. (بچەی گراز)
باقوور: [ناو]کەتە مەڕ و ڕان. (رمە گوسفند)
باقوەس: [ناویبک]باقوەز؛ باقەوەس؛(١) کەسێک کە باخە دەبەستێت. (کسی کەدستەگیاهرا می بندد)(٢)[ناو] باقبین؛باغە-بێن؛ (گیاەدراز مخصوص بستن؛ باقە)
باقوێی: [ناو]بەلەباقە؛ دەردێکی ئاژاڵە. (ناخوشی بزو گوسفند)
باقەباق: [دەنگەناو]دەنگی ڕێوی و بزن وکار. (واق واق)
باقەبزە: [ناو]بەلەباقە؛ نەخۆشینی کوتوپڕی ئاژاڵ. (مرض گوسفند و بز)
+ باک: اند؛ فد؛ فرد: [ناو]عەمباری بێنزین لە سەیارەدا. (باک بنزین)
+ باکردن: [چاوگە،ت](١) پەنمان. (٢) سک-ماسین؛ تورە و قەلسبوون.(٣) فیزکردن. (بادکردن).(٤)[کنایی]شتی فرۆشی بە سەر دەستەوە مان و نەفرۆشران.(بادکردن)
باکرن: <باکردن. (باد کردن)
باکردنە قولاپە: بێجێتاریفکردن و هاندان و دنە دان بۆ ئەنجامی کارێک؛ شوتی وەبن هە نگڵدان (تعریف و تحریک بەانجام کاری)
باکردگ: [ناو،بەر] باکردوو؛ پەنماو. (باد کردە)

< باکردوو

باکردوو: (١) [ناو،بەر] پـەنمـاو. (٢)[نـاو] (ب) شتی فرۆشی کە بەسەردەسـتی فرۆشـیارەوە مابێتەوە و نە فروشرێت. (باد کرده)

باکروقە: [ناو] بۆران؛ بەفربارینبەباوە. (بوران)

باکوت: [ناو]جێگاییکە بای زۆر تێدە کەوێت. (جایی کەباد زیاد بەآن میوزد)

باکووزک: [ناو]باکووسک؛ کـزەبـا. (بـادخیلی سرد)

+ باکـــەش: [نـــاو] لوولـــەی ســـوبە (بوغاری،کوورە).(لولەبخاری)

+ باکەش گرتن: [چاوگە،ت] کەڵەشـاخ گـرتن بێ‌نەشتەر لێدان. (بادکش گرفتن)

باکـەڵە: [ئـاوەڵنـاو] (١) کـەڵەدار.((٢) (ب) عەقڵدار؛ هزردار. (باکله)

باکیرە: [ئاوەڵناو]کچی‌کەبنی هەیە. (باکره)

+ باگا: [ئاوەڵناو] ئاگادار؛ بەخەبەر؛ نەنووستوو؛ هۆشیار.(آگاه)

باگـــار: [نـــاو]باغـــار؛ غـــاردانی‌ئـــەســـپ بەپڕتاو.چهارنعل)

باگر: جێگاییێک کە زۆر بای‌تێ‌بکـەوێـت. (در مسیر باد)

باگرتن: (١)بای ناو بۆڕی پڕ لە تراو گرتن لـە بەر نە تەقـین.(٢) سـەیـارەیێـک بـەتونـدی بەلاما هات لێینەدام ، بەڵام باکـەی گرتمـی وەری چەرخاندم، سـوڕاندمیەوە.(بالیـدان، بـا گرتن). (باد گرفتن)

باگردان گێڕ:[ناوی‌بک]کەسێک کـە بـانگردێن دەگێڕێت لە سەربان. (بام غلطان کار)

باگۆ: [ناو] وەڵام. (جواب)

باگوڕ: [ناو](١)باگوڕک؛ ئاریکاری؛ زبارە؛ هـە- رەوز. (همیاری)(٢) ئابوونە؛ بەشـداری کـردن؛ ئەندام بوون. (آبونە)

باگۆرە: [ناو]مشار. (اره)

باگەڕێن: [ناو]بانگردێن. (بام غلطان)

باگەف: (ف گیو) خشتێک کە تەواو سوور نـە بووبێتەوە. (خشت نیمپز)

باگیر: <باگر؛ شوێنێک کە با دەیگرێت؛ سەر داپۆشی‌کون‌کونی‌سەر قلیانـاوی. (جـای بـاد گیر؛ در پوش قلیان)

باگێیادێ: (ف.مشـە) مـانگی یـادی خـودا. (ب)مانگی ڕەمەزان (ماه رمضان)

بـاڵ: [نـاو](١) سـەرنـج؛ بـالکێش: سـەرنـج ڕاکـێش؛ (توجـە) (٢) ڕەنگـی‌خـۆڵ. (رنـگ خاک) (٣)باڵ، لە(تورکییەوە هاتووەواتـا هـە- نگوین) (عسل)

+ باڵا: [ئاوەڵناو+ نـاو] بـەرز؛ سـەرەوە؛ ژوور؛ قیمەتی‌ئاڵتوون باڵایە: زۆر زیادە. (بالا)

باڵا بڵند: [ئاوەڵناو] بەژن بەرز. (قد بلند)

باڵا بڵیندی: [ناو] باڵا بەرزی. (بالا بلندی)

باڵـا بـەر: [نـاوی] مـەکینـەی بـاری‌قـورس هەڵێنان. (بالابر)

باڵابەر: [نـاو]کـەرەسـتەی بردنـە سـەرەوەی باری زۆر قورس؛ ئاسانسۆر. (بالابر؛ آسانسور)

+ باڵا بەژن: [ئاوەڵناو]بەژن‌بڵیند؛ باڵابەرز. (قـد بلند)

+ باڵاپۆش: [ناو،ت]هەر شت تـەواوی لـەش داپۆشـی؛«سـفیدەی‌کفـن باڵاپۆشـم‌بـێ» (فۆلکلۆر) (بالاپوش)

باڵاتە: [ناو]گیاییێک کە بەرەکەی لەنـاو گوڵـە

کەیدا دیاربێت؛ وەکوو تووی گوڵەبەڕۆژە. (گلی کەتخمەدر داخل گلبرگش پیدا باشد)

بالاخوەدان: [چاوگە،ت]سەرنجدان. (توجه کردن)

باڵا دار: [ناو]داری سەرەوەیدارتەون. (چوب بالا در قالی بافی)

باڵاسەر: بانیسەر؛ (١ب) ژوور ئاسمان؛ (٢)سەرپەرشت؛ چاودێر؛ "ژنێکی تەلاق دراوی بێباڵا سەر: ژنێکی تەڵاق دراوی بێ-سەرپەرشت. (بالا سر)

باڵاشیرین: [ئاوەڵناو] (ب)بە ژن جوان.(خوش قد و بالا)

باڵاعەرعەر: [ئاوەڵناو] (ب) قەو بلێند؛ باڵابەرز؛ قەدبلێند. (قد بلند)

باڵافڕوان: [ناو]باڵفڕوان؛ فڕۆکەوان. (خلبان)

بالافس: [ئاوەڵناو]کورتەباڵا. (کوتاەقد)

بالاڤخۆش: سیحەتی ئاوی گەرم؛ حەمام کردنت خۆش.(صحت حمام)

بالاڤگە: [ناو]سەرەشۆرگە؛ گەرماو؛ گەرماڤ.حمام)

بالاڤیک: [ناو]وردەبڕویش؛ ساواریورد؛ ساڤاری هوور؛ سماییلۆک. (ریزەبلغور)

باڵاکورت: [ئاوەڵناو]کورتەبالاْ؛ کۆتابالاْ؛قوڵەبنە. (کوتاەقد)

بالالایکا: فد؛ اند: ناوی کەرەستە یێکی مۆسیقایە. (بالالایکا)

+ بالان: [ناو] باڵان. (١) تەڵەگورگ. (تلەی گرگ) (٢) داڵانی هەوایی؛ شوێنی دیاری-کراوی هاتوچوی فڕۆکە. (دالان هوایی) (٣) ڕاڕەوی نێو بێنا. (دهلیز؛ راهرو)

باڵاندن: [چاوگە،ت]باڕاندن. (صدای بز)

باڵاندیە : [ناو،ت] تەڵە دیتوو؛ وەک: داودۆز (ب)بەئەزموون؛ (کنایی، باتجربە)

باڵانەوی: [ئاوەڵناو] کورتەباڵا؛ کوڵەبنە. (کوتاەقد)

باڵا و داوێن: [ناو،ت]سەر و خواری کراسی-ژنانە. (بالاودامن)

باڵباز: (١) باڵنەبەستراو. (باز وآزاد) (٢) باڵوێز. (سفیر)

بالبالی: [ناو]هومایی؛ مەرمەڕشا. (چلوار)

بالبالووکە: [ناو]تاژیلکە؛ تانجیکێویلە؛ تانجیقولانج؛ حوشترخوا.(آخوندک)

+ باڵبە ستە: [ناو،بەر] کەسێک کەدەستی بەستراوە؛ (ب) کەسێک کە هیچ کارێکی پێنەکرێت. (دست بستە)

باڵ بەسەرداکێشان: [چاوگە،ت] (١) خستنەژێر باندۆر؛ داگیر کردن. (غصبکردن)(٢)باڵ بە سە راگرتن؛ مێهرەبانی و ئاگاداری و بە خێو کردن؛ هەرووەها خستنەژێر باڵ؛ چاوەدێری و دەستدانەباڵ. (مهربانی ونگهداری)

باڵ بەسەراگرتن: [چاوگە،ت] (١) چاوەدێری و بەخێو کردن و ئاگا لێبوون.(٢) دەست بە سەردا گرتن.(غصب کردن)

باڵپۆش: [ناو]قاوخی سەرباڵی قالۆنچە و خاڵخاڵۆکە و شتیتر. (بال پوش)

باڵتان: [ئاوەڵناو] (ف.مشە) ئارام؛ هێدی؛ ژیر. (آرام)

باڵتۆ: [ناو]پاڵتۆ؛ پاڵتاو؛ باڵتە. (پالتو)

باڵتوز: تد: [ناو]باڵدز؛ دش؛ خۆشکی مێرد.

(خواهر شوهر)

+ باڵته: [ناو](١) باڵتـه؛ باڵـاپۆش. (پـالتو) (٢) تەور؛ بێور. (تبر) (٣) بـال تـە؛ لای تـۆ؛ کـن تـۆ.(نـزد تـو) (٤)جـەنجـەڕی گێـرە کـردن. (خرمنکوب)

+ باڵدار: [ناو،ت] باڵندە؛ هەرمەلێک کە بـاڵی هەبێـت (بفڕێـت یـا نـەفڕێـت) (ب) باڵنـدە. (بالدار)

باڵداسووکە: [ناو] تەیرەکوێرە. (پرندەایست)

بالدرێژ: [ئاوەڵناو] (ب) بە پشوو؛ پشـوو درێـژ؛ بەتاقەت؛ بەسەبر. (صبور)

باڵدوز: تد: [ناو]بـاڵتوز؛ خوشـک(خۆشـک)ی مێرد؛ دش؛ بالدز. (خواهر شوهر)

باڵ دەرهێنان: [چاوگە،ت] (١) بـەچکـە مـەلَ کە خـەرێکـە پـەلـیبـاڵ دەربێنـێ. (٢) لـە خۆشیان لەوانە بوو باڵ دەربێنم. (٣) قۆڵ لە بندا دەرهێنان. (بال در آوردن)

باڵڕاکێش: [ئاوەڵناو] زەین ڕاکێش؛ سـەرنـج ڕاکێش؛ بالکێش. (موردتوجه؛ جذاب)

باڵڕاکێش: [ناو]قۆڵڕاکـێش؛ (ب)چاوسـاغی مرۆڤی کوێر.(راهبرانسان نابینا)

باڵش: [ناو]سەرینی چکۆلە. (بالش)

باڵشتەک: [ناو](١) باڵشی چووک.(٢) جێگای ساچمەی بۆڵبرینگ.(بالشتک)

بـاڵ شـکان: [چاوگـە،ت](١)ئیسـقانی بـاڵ و قۆڵ شکان (٢) (ب) بـێ هێزبـوون؛ بـێ یـاوەر بوون.(بال شکسن)

باڵفڕ: [ناو]فڕۆکە. (هواپیما)

باڵفڕشـــکێن: [ناو،بــک]فڕۆکـــە شـــکێن. (هواپیمای جنگی)

باڵ فشکردنەوە: [چاوگە،ت] باڵ فشەوکردن. (١) با کردنەخۆ و خۆ بە پاڵـەوان زانـین. (٢) باڵـە شـۆڕی؛ شـۆڕبونەوەی بـاڵی مریشـکی نەخۆش. (بال آویزان کردن)

بالقەدان: باڵ لێدان. (بال زدن)

باڵقرتاندن: [چاوگە،ت] (١) قۆڵبڕین. (قطـع کردن) (٢) باڵ کردن؛ باسـکۆکردن. (قیچـی کردن)

باڵ کردن: [چاوگە،ت]باسـکۆ کـردن؛ شـاپەر قرتاندن بۆ هەڵنەفڕین. (بال قیچی کردن)

باڵکۆ: [ناو](١)تارمەی بـەر پـەنجـەرە.(٢) < بالکوَن. (بالکن)

باڵکۆک: [ناو]بەڵگە؛ قەباڵە؛ ئێور. (سند)

بالکێش نامە: [ناو]نامەی دادگـا بـۆ ئاگـاهی. (اخطاریه)

بالگاش: [نـاو]شـاتـو شـوت؛ ڕێکـلام. پـڕو پاگاند. (تبلیغات)

بالگاشە: [ناو]بالگاش؛ باڵگاشە؛ ڕێکـلام؛ پـڕو پاگاند. (تبلیغات)

بالگی: [نـاو]باڵگـە؛ بـالین؛ بـاڵین؛ سـەرین؛ بالیف؛ بالیفک؛ بالیک؛ بالینگ؛ باڵنج. (بالش)

بالگیف: [ناو] باڵش. (بالشت)

باڵمۆم: [ناو] باڵمەمی؛ باڵمۆمی؛ لە تورکیـەوە هاتووە واتا مومیهەنگوین؛ هێژای وتنـە کـە مۆم واتا شەم و مۆم(مێو) بە لام شەم واتـای مێوی هـەنگـوین نـادا و مـاکێکیپاترۆڵیـە. (موم)

باڵندەی کەوی: باڵندەی دەسەمۆ. (پرندە رام)

بالنگی: [ناو]سەرینی ژێرپێ. (بالش زیر پا)

باڵوپاڵ: ڕەواجی؛ فەراوانی. (فراوانی)

بالوپەڕ: [ناو،ت](١)باڵوپەڕ؛ پەڕوباڵ. (بال و پر) (٢) (ب) قودرەت؛ دەست ڕۆیشتن؛ لەباڵ و پەڕکەوتن: لەدەسەڵات‌کەوتن (قدرت)
باڵۆر: [ناو]باڵویز. (سفیر)
+ باڵۆرە: [ناو] دەنگ هەڵێنان و ئا هەنگێکی ڕیتیمیک(چەلەپایی)گوتن و بەسەرپەنجە لە گەروو دان. (نوعی ترانه)
بالوفک: [ناو]باڵنجی چووک. (بالشتک)
باڵۆل: [ناو] بۆڕی؛ لوولە. (لوله)
+ بالۆن: [ناو]تونگی ئازمایشگای کیمی. (بالن)
باڵۆن: [ناو](١)گیانلەبەرێکی زۆر گەورەی دەریایی (کە شیر بە بەچکەی دەدا) لەڕۆن و گۆشتی کەڵک وەردەگیرێت؛ نەهنگ؛ (بالن. نهنگ)تورەکەی زۆرگەورەی پڕ لە گازی سووک یا گەرما کە دەکەوێتە حەوا.(بالن)
بالووری: [ناو] مەرمەڕشا؛ هومایی؛ بالبالی. (چلوار)
بالووک: [ناو]بالووکە. (زگیل)
بالووکرەش: [ناو]خاڵ. (خال روی پوست)
بالووکێ: [ناو]بالووکە. (زگیل)
+ باڵە: [ئاوەڵناو] گەوج؛ حۆل. (گیج)
باڵە: [ناو]باڵی‌ماسی. (باڵەی‌پشت، باڵەی سک، باڵەی‌کلک، باڵەی‌سینگ). (بالەماهی)
+ بالە: [ناو]جۆرێک ڕەقس و هەڵپەڕینە لەئوروپا و ئەمریکا. (رقص باله)
باڵهاوردەنەوە: شاپەڕ دەرهێنانەوە. (بال در آوردن دوباره)
بالەبال: [دەنگەناو] بارەبار. (صدای احشام)
+ باڵەبان: [ناو]باڵابان؛ شەیپووری زۆرگەورە؛کەرەنا، دارای کونی جێگە قامکە و بەپیک کۆک‌دەکرێت (وەک زوڕنا). (بالبان)
باڵەخانەی‌تاوسانی:کۆشکی هاوینی. (ویلا)
باڵەشنە: [ناو]باڵشت. (بالش)
باڵەفڕکە: [ناو،ت]باڵەفڕێ؛ باسکۆ باسکۆ. (پر زدن پرنده وقت اسارت)
باڵەفرتێ: [ناو،ت]باڵەفرتێی پەلەوەر لە کاتی سەر بڕیندا. (بال زدن پرندەوقت سر بریدن)
باڵە کرە: [ناو،ت]بێڵە کرێ. (بیل رابەزمین کشیدن برای جمع اشغال)
باڵەوان: [ناو]باڵەبان. (بالبان)
+ باڵەوباڵ: گوڵە باڵەوباڵ‌سمیویەتی؛ (ئەمدیو ئەو دیوکردنی‌گوڵە) (سوراخ شدن بدن با گلوله)
بالەی سەرسەهۆڵ: [ناو] ڕەقسی باڵە کە لە سەر سەهۆڵ‌دەکرێت. (بالەروی یخ)
بالێت: [ناو]ڕەقسی‌باڵە. (بالت)
بالێدان: (١) حاڵەتێک‌کە با لەشتێ‌بدا؛ بارە-وشەکردن. (٢) با کردنە ناو تەگەر یا تۆپ یا تیوپ یا شتی‌تر . (باد زدن)
بالیف:[ناو]کیسەیێک کە پڕی‌دەکەن لە پەڵ یا شتی نەرم و بەرگی دەگرن بۆ لە ژێر سەر نان؛ سەرین. (متکا)
بالیفک: [ناو]سەرینی گچکە. (بالشتک)
بالیک: [ناو]بالووکە. (زگیل)
بالینە: [ناو]باڵینە؛ جەغزێکی بچوکی لە قوماش (عەگال‌ئاسا)یە لە کاتێکا مەنجەڵ یان تەبەق لە سەرسەر دادەنرێت لە بەینی سەر و بارەکەدا دای‌دەنێن. (بالشتک زیر باری کەروی سەر حمل شود)

+ باڵینه: [ناو](١) ژێر نیر. (بالشتک گردن گاو در موقع شخم)(٢) کورتانی حەماڵی. (پـالان حمالی)

باڵینەک: [ناو]باڵۆن؛ کیسەی زەلامی پڕ لـە گاز یا گەرما کە بە حوادا دەچێ. (بالون)

بام: [ئاوەڵناو] ڕەشتاڵە؛ ئەسـمەر؛ سـەوزەڕوو. (اسمر)

+بام: بێم؛ ببم؛ منبام بۆلای‌تۆ فیـدات‌بـام؟: من بێم بۆلای‌تۆ فیدات بم؟.(بیایم، بشوم)

بامالْ: جێگای بەرزایی کە با بەفرەکەی یـان خۆڵەکەی بماڵێ. (برفروبی شدەبا باد)

بامبو: فد: [ناو]قامیشی هێندی. (بامبو)

بامجانا ڕەش: [ناو]بادەمجان. (بادمجان)

بامجانا سوور: [ناو]تەماتە. (گوجەفرنگی)

بامخەڵتان: [ناو](ف.مشه) بانغەڵتان؛ بـانگلێن؛ بـاگردێن؛ بـانگووش؛ بـانگۆش؛ بـاگوردێن؛ بانگلان؛ مەندەڕوونـە؛ تپانـە؛ لـوغ؛ گـردەڵ؛ باگوردان؛ بانگلێر.بان‌تلێر.. (بام غلطان)

با مرنێ: [ناو]بای مردنێ(ب)تاعوون. (تاعون)

با مرە: [ناو]بنەبان؛ قوونەبان. (کنج بام)

بامشت: [ناو]باگر. (بادگیر)

بامەن: بێمەن؛ کورتکراوەی ناوی بەهمـەن. (خلاصەشدەاسم بهمن)

+ بامیه: [ناو](١) شیرینیاتی تایبەتـی مـانگی ڕەمەزان؛ زولبیا و بامیە. (بامیە) (٢) داهاتێکی بێستانییە و لەشاری بامیـانی ئـەفغانسـتانەوە هاتووە. (بامیە)

بان: وان: [پاشگر] بەواتای چاودێر؛ نگهبـان: زیرەوان؛ باغەبان: باغەوان. (پیواژە، بان)

+ بان: کورتکراوەی باند. (. باند)

بـان: [نـاو]جورێـک داره لـه هێنـد کـه لـه بەرەکەی ڕۆنیکی بۆن خوش دەگرن (بان)

+ بان: بووایێن؛ ببونایە. (می بودند)

بانا: [ناو]بانوما. (بادنما)

بانبز: [ناو](ف .گیو) بزنەکێوی. (بز کوهی)

+ بان‌پوشین: [چاوگـە،ت] (١) سـەرنانـەوە و شاردنەوەی مەبەستێک؛ دیزەبەدەرخۆنە. (٢) سەری بەتالی دەفر نانەوە؛ سەرپۆش بە سەر هەر شتێکدا دان. (سر پوشیدن)

بان‌تلێر: [ناو]باگردێن. (بام غلطان)

بانتوو: [ناو](١) جەماوەرێکی زۆر لە خـەڵکـی ڕەش پێستـاڵی ئـەفریقـای نـاوەڕاسـت و باشووری ئەفریقا. (٢) زبانیان. (بانتو)

بانجۆ:بانژۆ:[ناو]کەرەستەیێکی موسیقایە لـە گیتار بچووکترە.(بانجو)

+بانجێڵە: [ناو](١) تارمـە؛ بـاڵکۆنی بـەرپـە- نجێرە؛ تەختەبەنـدی بـەرپـەنجێـرە. (بـالکن جلوپنجره)(٢) کۆمانج؛ بانیجە. (کماج)

بان‌چاو: (ب)بەسەرچاو؛ بەلێ‌باش.روی‌چشم).

بان‌چەوک: (ف.گیو) سەرلانکە.(روی‌گهواره)

بانخانی:[ناو]سەربان؛بانخانوو.(پشت‌بام)

باندان: [چاوگە،ت]شاردنەوە؛ بان‌پۆشین؛ بـان نانەوە؛ سەرنانە وە. (پوشش. قایم کردن)

باندپێچی: [ناو]پێچانی‌برین یا جێگای کوتراو یان هەر شت بەتەنزیف. (بانداژ)

باندرۆلْ:[ناو]کاغەزی چەسب‌داری وەک تە- مر بۆ لکاندن‌بەسـەر شوشـە (بتـری)ئـاڵکوڵ یاهـەر بـەرهـەمێکـی‌دەوڵـەتـی‌دا؛ یاباندی(شریتی‌پان) دریژ بۆسەر بەستە بـە- ندی لەفابریکادا. (باندرول)

باندرۆلدار: [ناو+ئاوەڵناو] (١) دارای باندرۆڵ.
(٢) بریتی لە نەکراوە؛ تازە و کارنەکردوو؛ ئاکبەند. (آکبند؛ باندرول دار)

باندۆر: [ناو](١)هەرێمی دەسەڵاتداری. (قلمرو) (٢) ئەسەر دانان؛ کاردانەوە؛ شوێن- دانان. (نقش و ایز بجاگذاشتن؛ عملکرد.)

باندوور: [ناو] نیر؛ نیلە؛ نیرێک کە ئامووری پێوە دە بەسترێت. (دنباله یوغ)

باندەر: [ناو]باندەڤ؛ بادەوە؛ بادەڤ. (طوفان)

باندەو: [ناو] بادەوە؛ بۆران. (بوران)

بانژو: [ناو] بانجو؛کە رەستە یێکی مۆسیقایە. (بانجو)

+ بانسەر: سەرسەر؛ تەوقی سەر (ب) لە جیاتی بان‌چاو؛ بەلێ. (بالای سر، روی سر)

بانکداری: (١) [بەرهەمی چاوگە]رەوتی بەرێوەبردنی بانک؛ (٢) خاوەنی بانک بوون. (٣) شوڵی ئیدارەکردنی(بەرێوەبردنی) بانک. (بانکداری)

بانکوت: (١)شیڵان و کوتانەوەی‌بان بۆ بەرگری لە دڵوپە.(٢)<بانگلێر. (پشت بامرا سفتکردن وکوبیدن)

بان کوتانەوە: [چاوگە،ت] <بانکوت کردن. (کوبیدن‌پشت‌بام)

بانکە:[ناو]بۆشکەی‌چکۆلە.(بشکه کوچک)

بانگ بە گویداخوێندن: (ب)ناونان؛ ناو لە - سەر دانانی منالی موسوڵمان. (اسم گذاری)

بانگدان: [چاوگە،ت]بانگ گوتن. (اذان گفتن)

بانگدەر: [ناوی‌بک]کەسێک کە بانگ‌دەدا؛ بانگ‌وێژ؛ (اذان گو)

بانگژابوون:گرژبوون؛ ئانگژابوون؛ هێرش‌بردن بۆ یەک. (عصبانی شدن)

+ بانگ کردن:[چاوگە،ت](١) لێگێرانەوە؛ بانگهێشتن؛ دەعوتکردن. (دعوتکردن) (٢) قوماری بانگ کردن. (بازیکردن قماربانک) (٣) قاوکردن؛ هەرا لێکردن.(صدازدن)

بانگ‌کەر: [ناوی‌بک]جارچی؛ هاوارکەر؛ کەسێک‌کە بانگ دەکا. (بە هەموو مانایێکەوە) (چارچی)

بانگلۆر: [ناو]بانگردێن. (بام غلطان)

بانگ‌لێکردن: [چاوگە،ت]هەرا لێکردن؛ قاو لێکردن. (صدا زدن؛ فرا خواندن)

بانگ مەل: ئاوازی باڵندە. (آواز پرنده)

بانگۆڵە: [ناو]مێتولکە. (نوزاد شپش)

بانگووێر: [ناو]شانە و شەنەی کۆ کردنەوەی کلۆ و بەردی نێو شیناوەرد. (شن کش)

بانگە: [ناو](١) منارەی جێی‌بانگ‌وتن. (مناره) (٢) سپێی تازە لە رشک دەرهاتوو؛ مێتوولکە. (نوزاد شپش)

بانگەرا: [ناو]بانگلێن. (بام غلطان)

بانگەبانگ: [ناو،ت]هاوارهاوار. (هوار هوار)

+ بانگەشە: [ناو] رێکلام؛ بانگاش؛ پرووپاگاند؛ (تبلیغات) (ئەم وشەیە بە جاردان و بانگە واز نزیکترە، بالگەشە وبالگاشە کوردیتر ونزیکترە بە(رێکلام) چوونکی بال، واتا: سەرنج یاسرنج. (تبلیغات)

+ بانگەواز: [ناو،ت]بریتی‌لە راگەیاندنی خەبەرێک؛یان بۆ راگەیاندنی شتی گوم بوو بە خەڵک؛ جاڕدان. (جارزدن)

بانگی‌شێوان: [ناو](١) بانگی‌مەغرێب. (اذان-

مغـــرب) (٢ب) وەختـــی خـــۆراوای درەنـــگ؛ ئێوارەی درەنگ. (وقت غروب)

بانمەک: [ئـاوەڵنـاو] خـوین‌شـیرین؛ ئێسـک سووک؛ قسەخۆش؛ بامەزە. (بانمک)

باناو: [ناو]بانەناو؛ قوڕەبان.(گل انـدود کـردن بام)

بانوانک: [ناو] بانبانک؛ ڕزق؛ جۆرێک مشکی گەورە. (نوعی موش)

بانوانە: [بەند] خاتوونانە؛ خانمانە. (خانمانە)

+بانۆک: [ناوی بک] لـە چاوگـەی(بانانـدن): قبوول‌کردن؛ بە بزن و مـەڕێـک دەڵـێن کـە شیر بە بێچوو دەدەن، و دەبـانێنن. (حیـوانی کە بە نوزاد شیر می دهد)

بانوما: [ناو،ت]کەرەستەی پیشاندەری شوێنی هاتن و تەوژمی‌با. (بادنما)

بانوو: [ناو](١)خـانمی‌مـاڵ؛ خـاتوون.٢. سـەر دیرەگی‌بەرز. (بانو. تپە)

بـانووان: [نـاو]بـەردفـەڕش؛ سـەنگفـەڕش. (سنگفرش)

بانووچکە: [ناو]بانیژە؛ بـانی‌چووکـە؛ کۆمـانج؛ هەورەبان. (کماج)

بانهـاڕ: [نـاو]سـەرەوەی ژێرهـاڕ؛ لـەئـاش ودەستاڕدا. (سنگ روی آسیاب)

بانـەسـەرە: [نـاو،ت]زنجیـری بـەنـدکردنی لارەپێچ بە سەرەوە. (زنجیرمحکم‌کردن دستار زنانە)

بانەک: [ناو]خوو؛ خدە؛ ڕەوشت؛ ڕەفتار. (خـو؛ عادت)

+ بانەوبان: [ناو]جەحێڵێ کـەزۆر بـەبانانـەوە بگەڕێت؛ کاتێ بەفر زۆربێ‌وکوڵان پڕبێت لـە بەفر بەسەر بەفردا لەو بان بۆ ئەو بان چوون. (جوانی کەزیاد پشت بـام هـا را گـز کنـد؛ از روی بامی بەروی بام دیگر رفتن)

بان‌هەڵبان: [نـاو]باڵـەخانـەی چـەنـد قـاتی. (ساختمان بلند)

بانیجە: [ناو]کۆمانج؛ بانیژە. (کماج)

+ بـانیژە:[نـاو]کۆمـانج؛ بانیجـە؛ شـوێنی بـە پلیکان ڕۆیشتن بۆ سەربان. (کماج)

با نیشـتنەوە: (١) نیشـتنەوەی‌ئامـاس؛ تـەواو بـوونی پـەنمـین؛ (ازبـین‌رفـتن آمـاس) (٢) وێستانی با؛ (قطع‌شدن‌باد) لە فیـز و لـووت-بەرزی کەوتن. (نخوت و باد خوابیدن)

با نێک و دوو هەوا: (ب) قسـە یـا کـاری دژ بەیەک لە یەک کاتدا. (یک بام و دوهوا)

+ بانین: [چاوگە]ناوجێیی؛ بوونەهۆی ئاشـت بوونەوە؛ بوونە هۆی ڕێککەوتن و یەکتـرین پەژراندن.(میانجی؛ آشتی‌دادن)

بانیۆ: [ناو]گەرماو؛ حەمام؛ شۆرگە. (حمام)

+ باو: (١)لەگەڵ بـەنـد دا دێـت: بـەنـدوباو؛ ئستران. (آواز) (٢) مۆد؛ تازە ئەو لیباسە باوی نەماوە. (مد)

باوانـــە: [نـــاو] نێـــرەچۆلـــەکـــە؛ نێرەپاساری.گنجشک‌نر)

باوباران: [ناو،ت]بۆران. (بوران)

باوبرا: [ناو] باوک‌برا؛ زڕ برای باوکی. (برادر نا تنی)

باوخۆش: [ئـاوەڵنـاو]خۆشـباو؛ هـەڵ‌خـۆش. (خوش دست)

باورە: [کاری ئەمری]بێنە؛ بیهێنە.(بیاور)

+ باوسـەنـدن: [چاوگـە،ت] بوونـە مـۆد

لەجەماوەردا؛ پەرەسەندن. (مد شدن)

باوشکاندن: [چاوگە،ت]باوێشکهاتن. (حالت دهن دره)

باوشکین: [چاوگە]باوێشکهاتن. (دهن‌دره-کردن)

باوکبرا: [ناو] زربرا؛ باببرا. (برادر ناتنی)

باوگوڕی: [ناو] ڕاوێژکاری ؛ڕاوێشکاری. (مشاوره)

باوگەرە: (ف. گیو) بابەگەورە. (بابابزرگ)

باولی: [ناو] سندوقی دەستەداری کەلوپەل؛ یەغدان. (صندوق دستەدار)

باو و نەریت: [ناو،ت]داب و دەستوور؛ داب و نەریت؛ ڕێوشوێن. (رسم و رسوم)

باوویان: [ناو](ف.مشە) ئارەزوو؛ هومێد (امید)

باوە: (١) باوکە؛ بابە. (پدر)(٢) موٚدە؛ بابەتە. (مد) (٣) کەردوو؛ دێراو. (کرت)

باوەجوا: بائەمە؛ بائەمحالە؛ جوداڵەوە. (بااین وجود)

باوەخولە: [ناو،ت]باوەخوڵی. (بازی نوجوانان.چرخیدن)

باوەخوون: [ناو]بوٚهەوەڵجار کە بووک دە-چێتەوەماڵیبابی؛ باوەخوٚن. (اولین مهمانی رفتن عروس به خانەپدری)

باوەرپێکردن: [چاوگە،ت]کار یا قسەی کەسێ بە ڕاست زانین و بڕوا پێکردن. (باور کردن)

باوەرپێهێنان: [چاوگە،ت]باوەرپێکردن. (١) باوڕ بەکەسێک کردن. (٢) کاری کەسێک کە باوەڕ بە قسەیێک بکا.(باور کردن)

باوەڕدار: [ئاوەڵناو] بەباوەڕ؛ باوەڕمەند. (دارای باور)

باوەڕدەرمانی: [ناو،ت] مالیجە بە هەوێ زیاد کردنی باوەڕ و ئیمان و عەقیدەوە. (باور درمانی)

باوەڕگران: [ئاوەڵناو] دێرباوەڕ؛ گران باوەڕ؛ سەختباوەڕ. (دیر باور)

باوەڕگرانی: دێرباوەڕی؛ گرانباوەڕی (دیر باوری)

باوەڕگومان: [ناو،ت]دوودڵ؛ دووشک. (دو دل)

باوەڕمەند: [ئاوەڵناو]باوەڕکری؛ بەباوەڕ. (باورمند)

باوەڕوٚ: [کاریئەمری]بیهێنە؛ باوەرە. (بیاور)

باوەڕوٚک: [ناو]بڕوانامە. (ویزا)

باوەرەک: (ف.گیو) بای سەخت. (بادسخت)

باوەزیرک: [ناو](ف. گیو) چزووی دووپشک و هەنگەژاڵە و ئیتر. (نیش عقرب و سایر گزندگان)

باوەژوٚ: [ئاوەڵناو] ئاوارە؛ سەرگەردان. (آواره)

باوەسیر: [ناو] بیو سیری. (بواسیر)

باوەش‌پێداکردن: [چاوگە،ت]لەباخەڵ گرتن؛ لە ئامێزگرتن؛ لەزوٚرانبازیدا مەچەک لە کە-مەر قایمکردن. (بغل کردن)

باوەشان:[چاوگە،ت]باوەشێنکەر. باوەشێن-کردن با لێدان. (بادزدن)

باوەشی: [ناو]هەڵوٚ. (عقاب)

باوەشین: [ناو] باوەشێن. (باد بزن)

باوەکو: [بەند] ئەگەرچی؛ هەرچەند. (اگر چە)

باوەلە: [ناو]باوەلی؛ چەمەدان؛ یەغدان.(صندوق)

باوەوە: [ناو]بایەوە؛ بادەوە. (بوران)

بــاوی: [ئــاوەڵنــاو]ڕوّمــاتیزمی؛ بــاداری. (روماتیزمی)

باویزە: [ناو] با و پێچــی نــاوزگ؛ باپێچــەک. (نفخ)

باویژدان: [ئاوەڵناو]دارای ویژدان. (با وجدان)

باوێژە: [کاریئەمری] بیخە؛ بیهاوێژە. (بینداز)

باویشــە: [نــاو](١) بــارێزە. (میــوەی بــاد ریختــە)(٢) کــاتی لارەســێبەری ئێــواران. (هنگام عصر دیر وقت)

باوین: بەرهەڵست دروستکردن بەگڵ. (با گل جلو گرفتن جائی)

باوی نویٚ: موٚدی تازە؛ ئەمروٚیی. (مد نو)

باوێنی: باوکێنی؛ شتی ماڵەباب؛ شتی بـاوک. (پدری)

باهاوردن: [چاوگە،ت](١) باهێنـان؛ بـاکردن؛ پەنمین؛ ماسین. (آماس کردن) (٢) حاڵـەتـی شتێک کە با بیهێنێ. (چیزی کەبـاد بـا خـود بیاورد)

باهر: [ناو]بایر؛ بایەر؛ چوٚل. (بایر)

+باهوٚ: [ناو] موور و ئەڵوار بوٚ کاری نەجارێ؛ تـەختـەی قـەوی و درێـژ؛ دار و کاریتـەی قەوی. (چوب الوار)

باهوٚبەند:[ناو]قوٚڵبەند؛بازوبەند.(بازو بند)

باهوٚس: [ناو]باهوٚز؛ ڕەشەبای سەخت؛ توٚفان. (طوفان)

باهوٚش: [ئاوەڵناو] وریا؛ زیرەک. (باهوش)

بــاهوڵ: [نــاو]بــاهوٚس؛ بــاهوٚز؛ بــای-سەخت.(بادسخت)

باهوٚڵ: [ناو](ف.مشە)چانتە؛ توٚربـە؛ جانتـک. (ساک)

باهینک: [نـاو](ف.مشـە)ڕوماتیسـم؛ هینـک، دروستترە.<باداری. (رماتیسم)

بایا: ببوایێت؛ خوٚزگەدونیا بەدڵیمن بایا. (مـی بود)

بــایبــەهــاری: [نــاو،ت] بــای دەمــە و نەوروٚز.(بادبهاری)

بای بە یانی: [نـاو،ت] بـای سـەرسـبح. (بـاد صبح)

بایت: [ناو]چکوٚلەترین گروپی بیـرەوەری لـە کامپیوتێردا. (بایت)

بایجومگە: [ناو،ت]ڕوٚماتیزم. (روما تیزم)

بایدارئاوس: بایوادە کە لەو کاتەدا دار چـڕوٚ دەکا. (باد وقت بهار)

+ بایدە: (١)[کار ئـەمـری] کرژیکـە؛ گـرژی بکە؛ بایبدە. (بپیچ و بریس) (٢)[نـاو] باییـە؛ چەرخی؛ دەفری چووکەی کانزا. (کاسەفلزی)

بای ڕوٚژئاوا: [ناو،ت] بای بێرین. (باد عصر)

بای زریان: [ناو،ت] باێکی سـاردی پاییزانـە لە لای بـاکوورەوە دێـت. (بـاد سـرد موسـم پاییز)

بــایزەمــەن: [نــاو،ت] بــایتونــد.بــا سەخت.(بادسخت)

بایسەبا: [ناو،ت] شنەبای سەحەر. (باد صبا)

بایسەبوون: [ناو،ت] بای زوٚر گەرم کە باغ و بێستان وشک دەکا ودەپیروکێنێ. (بادسام)

بایسەحەر: [ناو،ت] شنەبـای بـەیـانی. (بـاد سحر)

بایسـەرسـەڕ: [نـاو،ت] بـای زوٚرتونـد. (بـاد سرسر)

بای سەوا: [ناو،ت] بای سەبا. (باد صبا)

بای شەماڵ: [ناو،ت] بای باکوور (باد شمال)

بایق: [ناو]بەقا. (باور)

بای کەپۆ: [ناو،ت](ب) فیز و غورور؛ لووت بەرزی (باددماغ؛بادغبغب)

بای کەللە: [ناو،ت](ب) غروور؛ خەیاڵاتی سیاسی (ڕامیاری). (کنایە. غرور)

بای گەڵوو: [ناو]قرقێنە. (اروغ)

بایلۆز: باڵوێز؛ باڵیۆز (سفیر)

باینجان سیاوە: [ناو]بادەمجانی ڕەش.(بادمجان)

باینە: [ناو]بایەقووش؛ کوندەبوو. (بوف)

بای نەرم: نەرمەبا؛ شنە؛ سروە. (نسیم)

بای‌وادە: [ناو] بای‌بەهاری؛ (بەفری بەفرانبارە بێ‌بای وادە قەت ناچێتەوە). «فۆلکلۆر» (بادبهاری)

بای وشک: [ناو] وشکەبای‌سارد.بادبی‌باران-وسرد)

بایەخدار: [ئاوەڵناو] بەرێز؛ بەنرخ، بەقیمەت. (باارزش)

بایەدەس: [ئاوەڵناو] هەڵەخەرج؛ دەس‌بڵاو. (ولخرج)

بایەر: [ناو]بەیار؛ بایر.بوورە؛ بەتاڵ؛ خاڵی. (بایر)

بایەڤ: [ناو]دەوەنێکە بۆ سوتاندن.(بتەایست برای بر افروختن)

بایە کۆش: [ئاوەڵناو] وەجاخ‌کوێر؛ دۆعاکردن لە ژن کە وەجاخ کوێربیت؛ واتە منال سەرکۆشت نەچێت. (اجاق کور؛ بچەدار نشدن)

بایەوان: [ناو]بادەبان؛ بادەوان لە پاپۆڕی باییدا (بادبان)

باییبێرین: [ناور،ت] زریان ؛بای ڕۆژانە؛بای ئێواران.(بادروزانە)

باییتووری: (ب) بێبایەخبوون؛ نرخی بەقەد نرخی تووریکە.(کنایەاز بی ارزشی)

باییید: [ناو]لەگەن؛ تەشت. (لگن)

باییزەر: [ناو]زەردوویی. (یرقان)

باییس: (١)[بەند] گەرەکە؛ دەبی‌وابێت. (بایستی) (٢)[ناو]هۆ؛باعیس.(سبب.علت)

باییکوور: [ناو،ت] بای‌شەماڵ(بادشمال)

باییگوڕ: [ناو،ت] بای توند. (باد سخت)

باییهەوا: [ئاوەڵناو] بادیهەوا؛ بەفیز؛ لووتبەرز (متکبر)

باییهەوایی:[نا و،بەرهەمی چاوگە]ڕەوتی باییهەوابوون. (حالت متکبرشدن)

بدەبستێن: [ناو،ت]ئاڵش وێرش؛گۆڕینە وە لە موعامەلەدا.(بدە بستان) .لە(ف.مشە)یش‌دا بە واتای گوفتوگۆ؛ هاتووە

بدەرەم: بمدەری؛ پێم‌بدە. (بدەبمن)

بدێکار:<بدیکار

بدیکار: (ف.مشە) دەیندار؛ قەرزدار. (بدهکار)

بران: (١)لە دایک‌وبابێکن. (برادرند) (٢)هەر دوو بە سەربازی بران؛ بریان. (بردندشان)

بڕان: (١)[ڕابوردووی چاوگەی برین بۆ کەسی سێهەمی کۆ] قرتیان؛ بڕدران؛ لەتیانکردن.(بریدندشان)(٢) لەیەک بڕیان: دابڕان و جیاوەبوونەوە. (جداشدند)(٣)[پاشگر] باران‌بڕان.(پسوند)

براندۆک: [ناو]براندوخ؛ درۆینەوان. (دروگر)

برایی کانوونی: <پاییزەبرا.

بردنەسەر: (١)داسەپاندن و جێکەوتنی قسە و مەبەست: ئاخری قسەی خۆی بردەسەر. (سخن بکرسی نشاندن)(٢) حەوانەوە و ژیان و تەواوکردن:چۆن لەگەڵ ئەو بێئەمە-کە دەتووانی ڕۆژگار ببەیتەسەر؛ وادەی زیندانەکەی بردەسەر.(بسربردن) (٣) کە-سایەتی پێدان:ئەوەندەی تاریف کرد و بردیە سەر گەیاندیە عاسمان.(شخصیت بالابردن)(٤) بارەکە زۆرسووک بوو بەئاسانی بردیە سەر سەیارەکە.(بالابردن)

برسیاتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]برسییەتی؛ برسیبوون.(گرسنگی)

برکدان: خستن؛ فڕێدان؛ هاویشتن (انداختن)

برمە:[ناو]دیزەی چێشت تیدا کوڵاندن. (دیزی)

بروا: (١)بچێت؛ (٢)بڕوانە؛ تماشاکە. سەیرکە. (٣) باوەر.(برود؛تماشاکن؛ باور)

بڕوانە: تماشاکە.<بڕوا. (نگاه کن)

برووکیای: [چاوگە،ت] برووسکیان برووسکیان؛ تروسکانەوە؛ درەوشانەوە. (درخشیدن) (٢)وەک: چاوداگرتن؛ چاوقرتاندن. (چشمک زدن)

بریان: (١)[ئاوەڵناو] برژیاو؛ برژاو. (بریان)(٢)بران، ڕابووردووی (بردن) بۆ کە-سی سێهەمی کۆ. (بردنشان)

بریتک: [ناو](١) شەقەمشار؛ مشاری دوو دە-ستک. (اره دونفره)(٢)برینگ.(دوکارد)

بڕێن: گوڕڕەیبا؛ خوڕڕەیئاو؛ قوڕەی زک. (صدای آب و باد و نفخ)

بڕینە: [ناو]ژانی منداڵبوون. (دردزایمان)

+ بژ: [ناو]داسوو؛ پرژی سەری گوڵە گەنم و جۆ؛ کاکۆڵی گەنمەشامی (کاکل ذرت. کاکل گندم)

بژاربڕ: [ناو+ناوی بک]بژارچن؛ ئالاچن؛ بژار لێبڕین؛ بژاربڕم کرد: بژارم لێبڕی. (بیلچەوجین؛اتمام وجین کردن)

بژارتوو: [ناو،بەر] ژماردە؛ بژاردە؛ ژمارەکراو؛ بژێردراو؛ هەڵبژێردراو.(شمارە شدە.پاکشدە. برگزیدە)

بژارتی [ناو،بەر](١ب)برژاو؛ برژیاگ. (٢)بژێردراو.دانەوێڵەی پاک کراو.(٣)ژمارە-کراو. هەڵبژێردراو. (بریانشدە؛ پاکشدە؛ شمارە شدە. انتخاب شدە)

+ بژارە: [ناو] پەروباڵ ڕێکوپێک کردنی فڕندە بەدەندوکی خۆی. (مرتب کردن پرها با نوک)

+ بژانک: [ناو]کەرەستەی ئارایشی ژنان. (وسیلەآرایش زنان)

بژاندن: ئیشتیا و هەوەسکردن.دڵپێوەبوون. (هوس کردن)

بژن: ژندار. (زندار. متاهل)

بژنین: [چاوگە]هەڵبژاردن؛ بەرگەم کردن. (انتخاب)

بژون: (١) جوانخاس. (جوان) (٢) ورە؛ توانا. (توانایی)

بژوولک: [ناو] برژۆڵ؛ مژۆڵ. (مژە)

بژوون: (١) پۆشتەوپەرداخ؛ تەرپۆش. (شیک پوش) (٢) ئازا؛ جوامێر؛ گورجوگۆڵ. (جسور)

+ بژوێن: [ئاوەڵناو] خاوێن؛ تەمیس. (تمیز)

بژە: [ناو](١) هەنگوینێک کە پاش‌بڕینەوەی کەندوو بۆ ژیواری‌هەنگ دەمێنێتەوە. (عسل جاماندەدر کندو) (٢) زۆرزان و عەیار. (عیار)

+ بژی: (١) ئێشکایی؛ بەڕی. (بر) (٢) ڕەشی. (سیاهی) (٣) زیندوو بە؛ بژیت:زیندووبیت؛ زیندووبێت.(زنده باش؛ زندەباشی؛ زندەباشد)

+ بژیان: ئارەزووکردن. ئیشتیاکردن. (آرزو)

بژیر: (١)[ناو] بژار. (علف هرز) (٢) بژار کردن.(وجین)(٣)[ئاوەڵناو] زیرەک؛ وریا . (زیرک.هوشیار)

بژێرداو: [ڕابوردووی‌چاوگەی بژاردن، ناو، بەر](١)ژمارەکراو.(٢)[ناو،بەر] بژێراو؛ دەغڵی پاک‌کراو. (شمارەشدە؛ غلەپاکشدە)

بژی‌ڕەش: [ناو،ت]داسوو؛ گوڵی‌گەنم و جۆ. (سنبلەگندم‌وجو)

بژێلک: [ناو]برژۆڵ. (مژه)

بژی و مەمرە: (ب) ژیانی زۆر ساکار و فەقیرانە؛ خۆراکی کەم. (بخور نمیر)

بسات: فد: [ناو]بیسات؛ شتومەکی‌پێویست بۆ ڕێخستنی کاری میوانی یان زەماوەند؛ دام و دەزگا؛ (ڕەببی بیساتت‌شێوی) شتومەکی سەر عارەبانەی چەرچی. (بساط)

بساز: (١) چێکەر؛ دروست دەکا. (ساز نده) (٢) دژی ناسازگار؛ کەسێک کە دەحاوێتەوە و دەسازێت. (سازشکار)

بسام: (١)[ئاوەڵناو] بەسام؛ سامدار؛ بەهەیبەت. (باهیبت)(٢)[ناو] جاری گەنم و جۆ. (جای گندم درو شده)

بسانیمەوە: بم‌سێنەرەوە. (پسم بگیر)

بستام: فد: مەرجان. (مرجان)

+ بستۆکە: [ناو]مەسی؛ ئەستێولک؛ پارچە ئاسنی سەرتەنوور. (آهن روی تنور)

+ بستە: [ئاوەڵناو] بەفیز؛ بەهەوا؛لووت‌بەرز. (متکبر)

بستە: [ئاوەڵناو] بڕۆ لەلایەن منەوە بستەبە.؛ چیت پێ‌خۆشەبیکە؛ ئازاد؛ سەربەست. (آزاد)

بستێن: [ناوی‌بک] بستێنەر. وەردەگری؛ وەرگر. (بستان)٢.کڕیار. (خریدار)

+ بسک: [ناو]کولانەی مریشک؛ باڵەخانە؛ کوشک. (لانەمرغ. کاخ)

بسکۆ: [ناو] مافوورە. (فرش)

بسکۆکە: [ناو] لەرزانە؛ بسکۆلە. (زیور زنانە)

بسکەبسک: مشقەمشق.(١ب) بە خۆشیەوە هاتن و چوونی‌تازەلاو بەدەورو بەری-کیژاندا.(٢)نێری‌بەدەور بزندا مرقاندن‌کاتی بە تەگەبوون. (گشتن‌شاک‌بدور بز)

بسکەگیا: [ناو] قولێ گیا. (یک دستەگیاە)

بسمارک: [ناو] بزمارەی‌دستوپا؛ مێخەکە. (میخچە)

+ بسە: پستە. (پستە)

بسەرخوە: (ف. گیو) [ئاوەڵناو]ئازا؛ جەسوور؛ سەربەست. (جسور؛ مستقل و آزاد)

بسەرکەتن: (١) سەرکەوتن؛ پیرۆزبوون. (پیروزی)(٢) کەوتنە سەر؛ وەک: کەوتنە سەرئاو. (بالا ماندن) (٣) وەک: لە پلیکان سەرکەوتن. (بالا رفتن)

بسەروەهاتی: [ناو] سەربهوری؛ بەسەرهات؛سەرگورەشتە. (سرگذشت)

بسێلاک: [ناو]بسیلاک؛ لمدار؛زیخەڵان؛ زەوینێک کە لم و زیخی زۆربێت. (شنزار)

بشرین: [ناو]بزه؛ لێوکەن. (لبخند)
+ بشکانن: [چاوگە،ت]پشکنین؛ پشکاندن. (جستجو)
+ بشکڤاندن: [چاوگە،ت]تروکاندن؛ لەیەک-کردنەوە؛ کاردۆژەی گوێز. (شکستن یا در آوردن مغز گردو یا تخمە)
بشکڤین: [چاوگە]سەرسوورمان. (تعجب)
بشکۆفت: [ناو]بشکۆژ؛قۆبچە؛ دووگمە. (دگمە)
بشکۆل: برژۆڵ. (مژە)
+ بشێونە: (١)[ناو،ک] بشێوێن؛ کەسێک کە دەشێوێنێت. (بەهم زن) (٢) فەرمانی شێوانن. ئەو دۆخوا بشێونە(بیشێوێنە) با نە برووسقێت. (مخلوط کن)
+ بغور: [ئاوەڵناو] زۆر خۆر. (شکمو)
بڤ: [ئاوەڵناو] ترکزە. تۆکز. خەتەر؛ مە-ترسی. (وەک) تابلۆی ئاگاداری لە مەترسی لە-سەرشەقام: نیشانەی بڤە)(خطر)
بڤار: [ناو]بوار. (گدار)
بڤۆک: [ناو]جەغزێکی تورداری چووک بۆ ماسی گرتن.(انبرک و تورکوچک دستە دار ماهی گرفتن)
بڤە: (١)[ئاوەڵناو]خەتەر؛ (٢)جێی مەترسی؛ وەک: تابلۆی عەلامەتی خەتەر لەسەر جادە. ترکزە. تۆکز.(خطر؛ علامتخطر)
بڤلیقۆک: [ناو]بڵقی ئاو. (حباب آب)
بڤە: (ف. گیو) پڵتە. (قرزدن)
بڤەبڤ: فڵتەفڵت؛ پڵتەپڵت، بلمەبلم. (یاوەگوئی؛ قرقر)
بکار: فد: [ناو](بێکار) دەنگی نۆتێک لە حاڵەتی سروشتیدا؛ دەنگی ئەسڵیی نۆت کە بێمول یان سوری یان کورۆن یان دێز نەبێت لە مۆسیقادا. (بکار)
بکارئانین: [چاوگە،ت]بەکارهێنان. (بە کار بردن)
بکڕ: [ئاوەڵناو+ ناو،بک]کڕیار؛ بسێن. (خریدار)
بکۆ: [ناو]بسکۆ؛ مافوورە. (فرش)
بکوژبکوژ:[ناو،ت]کوشتوکوشتاری زۆر. (بکش بکش)
بکوژوببڕ:[ناو،ت]کوشتار و سەربڕین. (ب زەبر و زەنگ خستنەسەر. (بکش و ببر)
بکەر: (١)کارکەر.(٢) بیکە.(٣) (ئەوەی کارێکی لێ ڕوودەدا). ئەوەی کارێک دەکا؛ (فاعیل) (١.کنندە .٢. بکن.٣. فاعل.)
بکێشۆ: بکێشێ؛ بە هەمووماناوە.(بکشد)
بکیقۆک: [ناو]بڵقی ئاو. (حباب آب)
بکێڵگە: [ناو] زەوی کێڵراو؛ کێڵگە. زمین-شخمزدە)
بگاردان: بواردان؛ ڕێگادان؛ بڤاردان. (گدار داشتن؛ با گدار)
بگرای بگر: [ناو،ت]گرتنی لە سەریەک. (بگیر بگیر)
بگربگر: [ناو،ت] هەراوهوریا؛ قاڵمەقاڵم؛<بگرای بگر. (دادو هوار.بگیربگیر
+ بگردن: [چاوگە]بووردن؛ ڕابووردن؛ دابگردن؛ بگردن لەم کووجیەباریکەو سەختە. (گذر کردن)
بگەڕ: [ئاوەڵناو+ ناو] ئەوەی دەگەڕێ؛ خول-خۆر. (چرخان؛ سیاح؛ دوار)

بگێـڕ: [ئـاوەڵنـاو+ نـاویبـک] (١) کـارگێڕ. (مدیر)(٢) کەسێک کە شـتێک دەگێڕێـت یـا خولی پێدەدا. (گردانندە)

+ بڵ: ناوی تاڤگەی بڵ لە نزیکی هەورامان؛ گوندی بڵ لە نزیکی هـەورامـان؛ میـوەی - نەرمبووی زۆر گەیشتوو؛ وەک:کاڵـەکـیبـڵ. (آبشار بل. دەبل. میوەنرم شدە)

بلاجووهەور: [ناو] هەورەتریشقە. (تندر)

بلاچـە: [نـاو] برووسـکە؛ تریشـقە؛ هـەورە- ترشکێ؛ بڵێسە؛ گڕ؛ شوڵە. (درخشندە. شعلە)

بلاڤ: [ئاوەڵناو] دژیچڕ؛ بلاو؛پـرش وبـلاو. (پخش)

بلاڤۆک: [ناو] هەر شتکە بـلاو ببێتـەوە(ب گۆڤار و ڕۆژنامە. (نشریە)

بڵاڵووکەکێویلە:[ناو]دارێکی کورتەبنەیە کە بە- رێکی سووریتۆخی هەیە.(آلبالوی کوهی)

بڵام: [وتە] بەڵام؛ بەڵان. (اما؛ ولی)

بلامکەر: [ئاوەڵناو] زۆرخۆر؛ بغور. (پرخور)

بڵان: [وتە]بەڵام. (اما)

بڵانە: [ئامرازیئەمری]ڵێگـەڕێ؛ بێڵانـە؛ بـی- هێڵە؛ بێڵە.(بگذار)

بلاو: [ناو] ددانە لەغاو. (دهنە افسار)

بلاو: [ئاوەڵناوبک] لاوێنەر ؛ ئەوکەسەیە کـە چەمەری دەگێڕێـت و مـردوو دەلاوێنێتـەوە (خوانندە عزا)

بلاوێن: [ئـاوەڵنـاویبـک] کـەسێککـە دە لاوێنێتەوە و دڵداریدەداتەوە؛ ناز و نەوازش- کەر ؛لاوێنەر. (تسلی دهندە)

بڵاوی: [بەرهـەمـی چاوگـە] پـەرتوبڵـاوی؛ پەخشانی؛ پژیاگی. (پراکندگی)

بڵباس: [نـاو](١) نـاوی ئێلێکـیکـوردە. (نـام عشیرەای کرد) (٢) ئەلماس. (الماس)

بلبـاڵ: [نـاو]سـەوزەواتـیخـواردن. (سـبزی خوردن)

بلبسێن: [ئاوەڵنـاو] سـەرگـەردان؛ حـەیـران. (حیران. سرگردان)

بلبلە: [ئـاوەڵنـاو] (١) زۆر بڵـی. (حـراف) (٢) [نـــاو]پلپلـــە؛ پرپـــرە؛ پرپـــرەیگـــوارە. (آویزەگوشوارە)

بڵبوون: [چاوگە،ت]زۆرگە یین؛ کاڵەکـیبـڵ؛ گرکەی بڵ؛ شـڵونـەرم بـوونی میـوە وەک کاڵەک و شووتی و گرکە بە هۆی مانـەوەی زۆرەوە. (نرم شدن میوە. زیاد رسیدە)

بڵحات: [ناو]بیلعەت؛ خراپە. (بلعت)

بڵحانە: [ئاوەڵناو+بەند] وەک بڵح؛ بـەشـێوەی بڵح و ئاریلە. (بد اطوار اسا)

بڵحەروو: [ئاوەڵنـاو] ژنـیحیـز و ئاکـارخراپ؛ هەرزە و دەمبەپێکەنین لەگەڵ هەمواندا. (زن هرزە)

+ بلسک: [ناو] قولانج. (پاژ)

بڵسک: [ناو] پلوسک. (ناودان)

بڵقاس: [ئاوەڵناو] خۆ بەزل زان. (متکبر)

بڵقن: [ئـاوەڵنـاو] چڵمـن؛ بڵقـەی دێ: وەک: بڵقەی لووتی دێت. (چلمن)

بڵقـە: [نـاو+ئـامرازیدەنـگ]دەنگـی هاتنـە دەرەوەی با لە ژێر تـراوەوە. (صـدایحبـاباز زیر آب بیرون‌آید)

بڵماندن: [چاوگە،ت]بڵمەبڵم کردن. (غـرو لنـد زیر لبی)

بڵمن: [ئاوەڵناو] زۆر دەبڵمێنێ و بوڵە و بڵمەی

دیٚ. (غرغرو)
بلٚن: [ئاوەڵناو] بلٚیند؛ بەرز (بلند)
بلٚنایی: [ناو]بلٚیندایی؛ بەرزی. (بلندا)
بلنداهی: [ناو]بلٚیٚندی؛ بەرزی. (بلندی)
بلندبوون: [چاوگە،ت](١) وەحەوا کەوتن؛ بەرزبوون؛ پەنگزین. (بلند شدن).(٢)[ناو] بلٚند بوون؛ بەرز بوون؛ بەرزی.(مرتفع بودن)
بلٚندیٚتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]حاڵەتی بلٚیند بوون. (حالت بلندبودن)
بلٚندین: [ناو]سەردەرانە؛ ئاسانە. (آستانه)
بلٚنگوٚ: [ناو]بلٚیٚندگوٚ.بەرزەواچ. (بلند گو)
بلوٚ: [کاری ئەمری لەچاوگەی لوین:ڕوٚیشتن] بڕوٚ؛ بچوٚ؛ هەڕە. (برو)
بلوار: فرد؛ فد: [ناو] شەقامیبەرین و پان کە بووبیٚتە دوو کەرتی یەک لایەنە بوٚ هاتن و چوونی سەیارە. (بلوار)
بلوٚدان:زوٚرکوڵان و بلٚق هەڵدانیتراویٚک لە سەر ئاور و هەڵچوونی. (سر رفتن مایع در حال جوش)
بلوٚر: [ناو]بللوور؛ مینا؛ پیپوٚک؛ هەر شت کە لە بلوور چیٚبوویٚت. (بلور)
بلوور: [ناو](١) بلوول؛ بلویٚر. (سازیست) (٢) لولەینیٚولانکی منداڵان.
(لولەای در داخل گهوارە)(٣) شوشە؛ کریستاڵ؛ پیپوٚک. (بلور؛ کریستال)
بلوورسازی: [ناو](١) کارخانەی بلورچیٚکردن؛(٢) کاری بلورچیٚکردن.(٣) کاریبلورساز. (بلور سازی)
بلوورقان: [ناو] بلویٚرژەن. (نی زەن)
+ بلووری: (١)[ناو] هومایی؛بالبالی؛ شاخبزی؛ مەڕمەڕشا. (چلوار) (٢) [ئاوەڵناو] بلوورین؛ هەر شتی چیٚکراو لەبلوور. (بلوورین)
بلٚووک: [ناو] میٚگەل. (رمەگوسفند)
بلووک: [ناو](١) چەند ماڵ لە بینایێکدا، لەناو (شوٚقە یان آپارتمانیٚکدا) چیٚبوویٚت. (بلوک)
(٢) ئاجوٚری لە چیمەنتو چیٚبوو. (بلوک-مصالح ساختمانی)
بلووک: [ناو](١) کوٚی چەند مەملەکەتی یەک گرتوو دارای ڕیٚوڕەوشتیٚکی نزیک بەیەک؛ وەک (بلوکی غەرب)(بلوک) (٢) جوٚری خشتی گەورەیە لە چیمەنتوٚ چیٚکراو. (بلوک ساختمان)
بلٚووکە: [ناو] فش؛ بوٚش؛ وەک بەفرەبلٚوکە. (نرم و متخلخل)
بلوولژەن: [ناو] بلویٚرچی؛ بلویٚرژەن(نی زن)
بلویٚرپیٚچ: [ناو]بلوولکپیٚچ؛ پارچە پەڕوییٚکە لە بلوول دەپیٚچریٚت.(پارچە ای کەدور لولەداخل گهوارەمی پیچند)
بلٚە: (١)[وتە،کاری ئەمری] واچە؛ببیٚ؛ ببیٚژە؛ بوویش؛ بووشە؛ بلێ.بیٚژە؛ (بگو)(٢)[ناو] شل و نەرمە؛ ئەو شووتیە بلٚە. (میوەی زیادرسیدە)
بلەخش: [ناو] جەواهیٚر. (جواهر)
بلەزەندەر: [ئاوەڵناو] پیاوی زل و لەندەهوور. (لندهور)
بلەگاز: [ئاوەڵناو+ناو] (ف. گیو) بەلەنگاز؛ بیٚچارە؛ داماو.(بیچارە)
بلەوحەز: [ئاوەڵناو]بلەزەندەر؛ لەندەهوور. (لندهور)
بلەوەز: [ئاوەڵناو] زاڵم؛ ملهوڕ. (مستبد)

بلەوەس: [ئاوەڵناو] هەوەسباز؛ هەوەس‌دار؛ بەهەووەس؛ کەڵکەڵەباز. (بلهوس)

بلی:[بەند]جگە؛ بێجگە؛جیا لەوە.(غیراز)

بڵی: [بەرهەمی‌چاوگە]حاڵەتی‌زۆرگەیشتن و نەرم‌بوونی میوە.(حالت زیاد رسیدن ونرم شدن میوه)

بڵێ: [وتەی ئەمری]بێژە؛ واچە؛ بووشە؛ بیێژە؛ بڵە. (بگو)

بلیارد: [ناو]بیلیارد؛ یاری دووکەسیی سەرمێزە کە بە چێو بیلیارد لەچەند گۆ دەدەن و دەیخەنە نێو کونێکی دیاریکراو. (بیلیارد)

بلیاق: [ناو]گلێنەی چاو. (مردمک)

بلیان: [چاوگە] پێگەیین؛ زانین؛ پێگەیین. (دانستن)

بلیتچی: [ناو]بلیت‌فرۆش؛چەموەز. (بلیط فروش. گیرندەبلیط)

بڵێسکە: [ناو] بڵێسە؛ وەک فیچقەی‌خوین و بڵیسەی ئاور. (فوران. شراره)

بڵێسە بلێس: [ناو،ت] نێڵەنێڵ: کڵپەکڵپ. گرپەگرپ. (زبانەآتش پشت سر هم)

بڵێسەدار: [ئاوەڵناو،]گڕدار.(آتش‌زبانەدار)

بڵێک:[ناو]کرێوە. (بارش برف)

بلیمانە: [ناو] لیمان؛ خەستێکی کێش‌دارە لەگڵ مناڵ بووندا لە زێی‌مێوینە دێت. (مایع غلیظ کەهمراەبچەاز رحم زائو بیرون می‌آید)

بلیمەتیەتی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] ڕەوتی بلیمەتی و زۆرزانی و زۆرزیرەکی؛ هەڵکەوتوویی و پسپۆری. (نابغه)

بڵێن: [وتەی ئەمری]ئێوە بڵێن: بێژن؛ ئەوان بڵێن: بووشن. (شماها بگویید، آنها بگویند)

بڵیندایی: [ناو]بەرزایی؛ ترۆپک. (هەرکەسێک بەرز ئەفڕێ زوو ئەمرێ، بای‌بڵیندایی سەر و دڵ دەگرێ) «ماموستا هەژار». (بلندا)

بڵیند پایە: [ئاوەڵناو] بڵند پایە؛ پایەبەرز. (بلند پایە)

بڵینەبێژ:[ناو]بڵیندگو؛ بڵیندبێژ.بەرزەواچ. (بلندگو)

بلیوار: [ناو]یەکەی پارەی وینێز وئێلا. (بلیوار)

بڵێین: [وتە،]ئێمەبێژین، بوشین. (بگوییم)

بن‌بەست: [ناو]کۆڵانێک کە سەرێکی گیرابێ.(بن بست)

بن‌بیق: [ناو] خانووی ژێرعەرز. (خانە زیر زمین)

بنپاڵ: [بەند]تەنیشت؛ لا؛ کن؛ نک؛ پەنادەست.(کنار؛جنب)

بنپزوو: [ناو] قوشقون؛ پاڵوێنی‌بن‌کلکی وڵاخی سواری. (پاردم)

بنتان: [ناو]ئێلەک؛ سوخمە؛ سیخمە. (یلک)

بنک: گەڵای‌خوارەوەی ساقەتی‌تووتن. (برگهای پایین ساقەتوتون)

بن‌کەن: (١) بن‌کەند؛ لە ڕیشەوە هەڵکێشان؛ لە بێخ دەرهێنان. (از بیخ در آوردن) (٢) (ب) بنەبڕ؛ دواهاتوو. (بەخاو و خێزانەوە لە و شارە بن‌کەن بوون و هیچ کەسیان نەما). (بەیکبارەرفتن از جایی)

بن‌دریایی: (١)قەرزداری؛ موفلیسی (ورشکستگی) (٢) هەر دەفر و هەنبانەیێک کە بنەکەی دڕیابێت. (تەپارە) (٣) (ب) کچی بن‌پژاو. (بی بکارتی)

بندیان: [ناو](١) ڕەچەڵەک فەلە؛ بنە فەلە.

(عیسوی) ژێردان. (۲) ژێردان. (زیر دندان)

بنێشه: [ناو] بنەڕەت؛ بناغە. (اساس)

بواچه: [وتەی ئەمری(حرف)]بێژە؛ بڵێ؛ بووشە؛ واچە. (بگو)

بۆتانی: [ئاوەڵناو=ناو] پێوەندیدار بە وڵات و زمانی بۆتانە وە. (بوتانی)

بۆجه: [ناو] پارەی تەرخان کراو بۆ مەبەستێک.(ف.مشه)بۆدجە؛مەسرەف.(بودجه)

بۆخاو: [ناو] بۆنیناخۆشی وەک بۆنی ماسی یاگۆشتی کاڵ.(بوی بد گوشت و ماهی خام)

بۆخه: [ئاوەڵناو] گای دەبە؛ بۆغە؛ مەلقەوی. (گاوگردن کلفت)

بۆدەله: [ئاوەڵناو] نەزان؛ گەوج؛ حوڵ؛ گێژ. (گیج؛ نفهم)

بۆره: بوەرە؛ بخۆ. (بخور)

بۆره: [ناو]ڕەنگی ئەسپی ڕەنگ بۆر(اسب نیله)

بۆڕەبۆڕ : [دەنگەناو] دەنگی کەڕەنای لەسەریەک؛ گریان و گابۆڕ؛ (صدای کرنا؛ صدای گریه باصدای‌بلند)

بۆره خزم: [ناو]خزمی دوور؛ خزمایەتی بەبۆنەی ژن و ژن خواستنەوە.(خزمی دووری ژن‌یامێرد) (اقوام دور. اقوام‌سببی‌دور از طرف زن‌یاشوهر)

بۆرەژان: [ناو]بەرەژان؛ دەستپێکی ژانی منداڵبوون؛ ژانەدرۆزنە.(دردکاذب قبل‌از زایمان)

بۆره مرۆڤ:< بۆرە پیاو

بۆڕی‌لاستیکی : لوولەی لاستیکی ؛ شیلەنگ. (شیلنگ)

بۆڕیوه: [کاری ئەمری بۆ دووهەم کەسی تاک] بۆڕەوە؛ وەڕەوە. (برگرد)

بۆریزان: [ناو]بۆریزان؛ کەڕەناژەن؛ شەیپووڕژەن. (شیپورچی)

بوزه: [ناو]بزن. (بز)

بۆسۆڵی‌هەڵنەسان: (ب) ڕووتوقووت؛ بیخەیتە تەنوور بۆسۆی‌لێ‌نایێت.(کنایی ،لخت وعور)

بولبوله: [ناو] لوولەی تەنگی تۆنگی تراو تێکردن. (لوله‌تنگ تُنگ)

بۆنچی: [ناو]تاجی؛ تاژی؛ تانجی.(سگ تازی)

بۆنسۆ: [ناو] بۆسۆ.(بوی‌سوختن پارچه)

بوو: (۱)بۆن. بۆ. (بو) (۲) ڕابوردوی بوون، کێ لەوێ‌بوو؛ (بود)

بوواچ: [وتە][کاری ئەمری بو چاوگەی وتن]بێژە؛ بڵێ؛ بووشە؛باچە؛ نیشانەی دەرخستنی کارێکە، بوواچ بزانم بۆ نەهاتی؟ (بگو)

بوواچۆ: دەڵێم؛ ئێژم؛ ئووشم. (میگویم)

+ بووان: بخوێنە. (بخوان)

بوووایه: (۱)ببوایە؛ ببا؛ ببوایێت؛(۲)کەرە کە بوووایە: بۆبایە، بۆنیگرتووە. (می شد؛ بو گرفته)

بوووایێ: ببوایێ؛ ببایێت. (می شد)

بووبووچک: [ناو]پۆپەی فڕندە. (تاج پرندگان)

بۆوبەرامه: [ناو،ت]بۆنی‌ڕەوان و خۆش؛بۆن خۆشی. (خوشبویی)

بووبیش: [ناو]شوێنی زەبەندی دێم؛ گیا جاری دێم. (گیاەزار دیم)

بووجاڕ: [ناوی‌بک]کەسێک کە کاری بووجارە. (بوجار)

بوو جاڕی: [ناو](١) کاری پاککردنەوەی دانەوێڵە بە بێژنگی گەورە، بەباکردنی یان بەدەست یان بە کەرەستەی موتوڕی و مەکینە. (٢) ناوی ئەو مەکینە.(بوجاری)

بووچکەوبوون:چکۆلەبونەوە؛(ب) لە دەستدانی حورمەت؛ (پێپەستبوون). (کوچک شدن)

بووخاک: (ف. گیو) فووکردن و دەماندن (فوت کردن)

بووخێر: [ناو]هێشوی چووکەی ترێی نەگەییو (قۆرە) (خوشەنرسیدەانگور)

بوودایی: [ئاوەڵناو+ ناو]پەیرەوی دینی بوودا. (بودایی)

بوودابیەت: [ناو]بوودائیسم؛ دینێکە کە بوودا لە هێند دایمەرزاند؛ (دایمە زراند). (بودائیت)

بوودەڵە: [ئاوەڵناو] پیاوی چکۆلە و نابووتە. (انسان خیلی کوتاەقد) گێژوحوڵ. (گیج و منگ)

بوور: [ناو] بوار. (گدار)

+ بوور: (ف. گیو)(١) جۆرە عەرەبانە یێکە. (نوعی ارابە) (٢) بیور. (تبر)

بوورا: (١) تێپەڕی؛(بوورد؛ڕابورد؛ ڕابرد.) (گذشت)(٢) برای ژن. (برادرزن)

بووراندن: (١)کاری بەخشین وچاولێ پۆشین (لە چاوگەی بووردن).(بخشیدن) گوزەراندن؛ بهوراندن؛ڕەت (رەد)کردن (گذراندن)

بووراهی: (١)[بەرهەمی چاوگە] بۆرایی؛ حاڵەتی بۆربوون(٢)[ناو]شتیبۆر کە لە دوورەوە جوان دیاری نەکا؛ تارمایی. (کبودی)

بووردن: [چاوگە](١) ڕەتبوون؛ ڕابگردن؛ بهووردن؛ ڕابووردن. (٢) لە گوناح خۆشبون؛بووردن. (گذشت کردن)

بوورژان: [چاوگە،ت] وەنەوز؛ خەوەنووچکە؛ پینکی(چرت)

بوورژانەوە: [چاوگە،ت] چاو چوونە خەو؛ لە وەنەوزەوە چوون. (چرت زدن)

بووروو: [ناو]سووتەکی ئاور کە لەگەڵ گڕو دووکەڵدا بەحەوادا دەچێ. (اشیاء سوختەسبک کەهمراەدود بەهوا می رود)

بوورەدێر: [ناو،ت] زەویی بوورە کە ئاو بدرێ بۆ نەرم بوونەوە و کێڵان.(آب دادنزمین بایر)

بووری: وەرە؛ بێرۆ؛ بێ. (بیا)

بووریان: حاڵەتیبووردن.[لەچاوگەی بووردن](١) ئەوان ڕەت بوون و ڕۆیشتن، بووریان؛ دەربازبوون؛ گوزەریان؛ ڕەتبوون. (رد شدند)(٢) لە گوناح خۆش بوون؛ بووردن. (گذشت کردن)

بوورین: [چاوگە](١) تێپەڕین؛ بهوڕتن؛ ڕابووردن؛ لێوە بووردن.. (گذشتن(٢) بەخشین؛ لێبووردن.. (گذشتن)

بووزۆ: دابخات؛ ڕابخات؛ فەڕش‌بووزۆ: فەرش ڕابخات. (بگسترد)

بووزوو چریشکردن: (ب) کاری سەرسەری و ناپوختە،کردن؛ سەرهەمبەندی. (کار سرسری کردن)

بووزە: بهاوێ؛ بخە.باوێژە.(بینداز)

بووزەڵە: [ناو] پارچە قوماشێک کە لە کاتی مەشکە ژەندندا سنگو باسکی کابان دادەپۆشێت. (نوعی پیشبند)

بووزی: [ناو]بووزو. (شال دستباف)

بووژان: (١) گیای بێژان(٢) ڤەژیان؛ ژیانەوە.٣خەوەنووچکە؛ وەنەوز. (بومادران؛احیا.چرت‌زدن)

بووژاندنەوە: [چاوگە،ت]ژیاندنەوە؛ ڤەژیاندن؛ زیندو کردنەوە. (احیا کردن)

بووس: [ناو] هەڵم و بۆق؛ هاڵاوی گەرما؛ تینی گەرما.(هورم‌گرما وبخار)

بووسان: [چاوگە]خەوتن؛ نووستن؛ڕازان. (خوابیدن)

بووکوزاوا: [ناو،ت]گوڵاڵە؛ گوڵە مێلاقە.(گل لاله)

بووکێنی: [ئاوەڵناو+ ناو] بووکی؛ پێوەند یدار بە بووکەوە: جلو بەرگی بووکێنی؛کەو شی بووکێنی. (عروسی)

بووڵدان:[ناو]خوڵەمێشدان(جای‌خاکستر)

بوومرێچ: ئوستراڵیاد؛فد: [ناو]تەختە یان کانزایێکی پانە کە دەهاوێژرێت ، دەورێک دەداتەوە و بە خول‌خواردن دەگەڕێتەوە بۆلای هاوێژەرەکەی (بومریچ)

بوونتاڤ: [ناو]هەورەتریشقەیێک کە لە عەرزدەدا.(برق رعدکەبزمین برخوردکند)

بووەرە: (١)[کاری ئەمری، لە چاوگەی واردن] بخۆ. (بخور)(٢)[کاری ئەمری] وەرە؛ بێ. (بیا)

بووهیشک: [ناو]گۆیژ؛ بلچ. (زالزالک)

بوهارتن: [لەچاوگەی بهورین] بهوردن؛ تێپەرین؛ ڕەت‌بوون؛ڕابگردن.(گذشتن)

بوهتوم: [ناو] بوختان؛ تۆمەت. (تهمت)

بوەرەی: [کاری ئەمری]باوەرەی؛ بێنیە؛ بیهێنە. (بیاورش)

بوەرێ: [کاری ئەمری] بیخۆ. (بخور)

بۆهەڕنەمووت: بۆ مچەو. (بوگند)

بوی‌ئاواهی: بەوشکڵە؛ بەوجۆرە؛ بەو چەشنە. (اینطور)

بۆیاخکار: [ناو،بک]بۆیاخچی. ڕەنگ کار. (واکسی. رنگ کار)

بویتان: [ناو]بویتک؛ قنجکەسەلام؛ سیتکە سەلام؛باپشکێو. (گل مژه.سنده سلام)

بۆی دێ: (١) چاکی بۆدێ شانسی هەیە (لە قوماردا). (برایش می آید)(٢) سفارشی کردوە ،منیش دامناوە خۆی بۆی دێ- دەیبا.(میآیدبرایش) (٣) بۆنی لێ‌دێ؛ بۆگەنە.(بویش‌میآید)واهەست دەکەم؛ بۆی‌دێ بقەومێت: وادیارە بقەومێت. (حس میکنم)

بوێری: [ناو،بەرهەمی چاوگە]بەجەرگی؛ نەترسی؛ جەسارەت.(جسارت)

بوێژە: [کاری ئەمری](١)ببێژە؛ بێژە؛ بڵێ؛بواچە. (بگو)

بۆیکردگە: (١) بۆیکردوە؛ بۆنی کردگە. (گندیدەاست) (٢) هەستی کردوە.بوبردە است(٣)(من بۆم ئە نجام نە داوە ئەو بۆی- کردوە: ئەو بۆی کردگە(برایش‌انجام‌داده)

بوینووت: بدبینم؛ بتبینم. (ببینمت)

بۆیە : لەکوردستانی باشووربە ڕەنگ دەڵێن (رنگ)

بۆیە مە:[ناو] مێزە ری گوڵینگ‌دار. (دستار منگولەدار)

بۆی‌هەنگەل: بۆی ژێرباخەڵ؛بۆکڵێشە. (بوی‌زیربغل)

بۆیەی نینۆک : ڕەنگی نانووخ ڕەنگ کردن؛

ڕەنگی نینۆک؛ (لاک ناخن)
بۆیێ: بەو هۆیە؛ لەبەر ئەوە؛ پۆکی ؛ ئەڕا. (باین‌علت)
بەئابڕو: [ئاوەڵناو]ئابڕودار؛ بەڕوومەت. (با آبرو)
بە ئاخری خەت گەیشتن:(١) تا دوایی کارێک‌چوون. (٢) هیوا لێبڕان و نزیک بەمردن. (به‌آخر خط رسیدن)
بەئارمانج: [ئاوەڵناو] خاوەن مەڕام؛ بەهیوای-گەیشتن‌بە مەڕام؛ (هدفمند)
بەئارەزوو: (١) [ئاوەڵناو] بەهیوا؛ ئاواتخواز؛ بەهیڤی؛ بەهەویا؛ ئارەزوومەند؛ تامەزرۆ؛ ئومێدەوار؛ (٢ب) بەئیشتیا؛ بەتەواوی؛ تیروتەسەل؛ بە ئارەزووی دڵ‌تەماشام‌کرد. (با آرزو)
بەئارەزووی‌دڵ: بەئیشتیای‌دڵ؛ تا ڕادەی پێخۆش‌بوون؛ بەئارەزووی‌دڵ سەیرم‌کرد. (تا دل بخواهد)
بەئازموون: [ئاوەڵناو] فد: بەتەجروبە؛ ئەزموون وەرگرتوو. (ب) مرۆڤی‌دونیادیدە. (دنیا دید)
بەئازین: بەدەستوور.(٢) (ب) خاوەنی ڕێ و شوێنی تایبەت بۆ ئەنجامی کارێک.(دارای-سبک)
بەئاستەم و دووبەڵا: [بەند،ت] ئەندازەیێکی زۆرکەم؛ بەحاڵ‌ودووبەلا؛بەعاستەم‌ودووبەلا (خیلی کم)
بەئاکار: [ئاوەڵناو] (١) بەکردار؛ ڕەفتارچاک.(٢) (ب). ماقووڵ؛ ساحێبی-کەسایەتی و مەزنی. (نیک کردار)
بەئاگاهێنان: [چاوگە،ت]وشیارکردن؛ بێدارەو کردن؛ لەخەوهەڵساندن؛ لە خەو خەبەر-کردنەوە. (آگاه‌کردن.بیدارکردن)
بەئاڵشت: [ئاوەڵناو] خورووو دار؛ ئالۆشاوی. (ب) زۆر نێرخواز یا مێوخواز؛ بەخوروو. (حشری)
بەئالیقەدان: [چاوگە،ت]نرخاندن؛ هەڵسەنگاندن. (براورد کردن)
بەئامانەت: بەئەمانەت؛ سپاردن بۆ چەند وەخت. (ب) بۆ ئاگالێبوون و چاوەدێری-لێکردن؛ ئەوتفەنگە بە ئامانەت لای‌تۆ دادەنیم بۆم ڕاگرە؛ (ب)بۆکاتێکی دیاریکراو، بۆ ماوەیێک بە ئەمانەت لێرە ماومەتەوە چەند ڕۆژی‌تر دەڕوم. (بطور امانت؛ موقتی)
بەئاواچوون: [چاوگە،ت] (١) نوقوم‌بوون‌لە ئاودا. (به‌آب رفتن)(٢) (ب) لەدەست دان و گوم‌بوون؛ سەرتێداچوون. (از دست دادن)
بەئاو و ئاورا دان: ڕیسک؛ حەولدانی بێ مەترسی؛ بێ‌ترس خۆختستنەخەتەر. (بەآب وآتش زدن)
بە ئاوەدانی نەزانین: (ب) بە چ حیساب نەکردن؛ پویتە پێنەدان؛ بەهیچ نەگرتن. (بحساب نیاوردن)
بەئاهەنگ: [ئاوەڵناو](١)خاوەنی ئاهەنگ و ئاواز؛ ئاهەنگ‌دار. (٢) بە پێی زەرب، یان (ڕیتم)ی ئاهەنگی، جووڵانەوە؛ (بەهەوای ڕیتمی خاوی و کرژی). (آهنگین؛ باضرب)
بەئجاندن: [چاوگە،ت]هاندان. (تیر کردن)
بەئجین:[چاوگە،]تووڕەیی دامرکان. (آرام-کردن)
بەئوک: [ئاوەڵناو] ناشیرین.(زشت)

بەئەدەب: [ئاوەڵناو] بەنزاکەت؛ بەعەدەب؛ بەعەووەب؛ ژیر.(باادب)
بەئەرک: (١) بارقورس؛ بەزحمەت. (بار سنگین) (٢)بە ئەرکی خۆزانین: بە وەزیفەی خۆ زانین.(بوظیفه) (٣)کەسێک کە زەحمەتی زۆربێ بۆ کەسێکی تر.(زحمت‌دار)
بەئەژمارە: بەبژاردە؛ بەدەسەندە. (باحساب و شماره)
بەئەم: بەم؛ بەئیمە. (به این ؛بما) بەئەمانە: بەمانە؛ بەم شتانە؛ من بەئەمانەڕازی نابم.(بااین‌چیزها) (٢)لە دەست ئەوان‌دا نییە بە ئەمانە (پیش‌اینهاست)
بەئەمەدا: بەمەدا؛ بەئەمەدا دیارە، لە ڕووی ئەمەوە.(ازروی‌این؛ازاین)(٢) بە ئەمەدا مەڕۆ: بەم جێگادا مەڕۆ. (از اینجا)
بەئەو: بەو؛ بەئەو نییە: لە دەسەڵاتی ئەودا نییە؛ بەئەونەبێ‌ناکرێت.(پیش‌او؛ دردست‌او) (٢)بەئەوە: لای ئەوە، لای من نییە. (پیش‌او) (٣) بەئەوە چت لێ نایێت: بەئەوشتە. بەوشتە. (باآن)
بەئەوانە: (١)بەوانە؛ بەوانە،بە ئێمە نییە:لای ئێمە نییە. (پیش‌آنهاست)(٢) بە ئەوانە ئەسپەکە ناگیردرێت: بەوکەسانە) (بااین افراد)(٣)بەوشتانە؛ بەوانە ناکەوێت، بەوانە نامرێت. (بەآن چیزها)
بەئەوجۆرە: بەوی‌ئاواهی؛ بەوی‌ڕەنگی: بوی‌ڕەنگی؛ بەوجۆرە.(اینطور)
بە ئیسراحەت: (١)بە ئیستراحەت و خەوتن لە جێدا چاک دەبێتەوە. (٢ب) بە شێنەیی؛ بە کاوەخۆ؛ بە ئیستراحەت کارەکە دەوام بدە زۆر پەلە مەکە. (بااستراحت؛ بەکندی)
بەئیشتیا: (١) دارای مەیلی خواردن . (با اشتها)(٢) (ب) تەواو؛ بەئەندازەی پێویست؛ بیڵا مەزرا کە بە ئیشتیا بخووسێت.(بانـدازه کافی) (٣)بە ئیشتیای تۆ نییە: بەمەیلی تۆ نییە. (بەدلخواه)
بەئیمان: [ئاوەڵناو] (١) خاوەنی باوەڕ و ئیتقاد. (٢) (ب). مرۆڤی ڕاست و دروست. (با ایمان)
بەبادان: [چاوگە،ت]لەدەس دان؛ بەفیڕۆ چوون. لە ناو بردن (ب) خەرمان بەدەمباوە دان؛ (بەباد دادن)
بەبا دریاگ: [ناو،بەر] (١)بەبا دراو؛ ئەو شتەی دراوە بە دەم باوە؛ (بەبادادەشدە) (٢) بە- فیرۆلەدەس‌چوو. (بباد رفته)
بەبارە: (١) بارکراوە، لە ژێر بارداییە؛ (بارگیری شدە) (٢) بە سەمەر؛ بە بەهرە (٣) بەسەمەرە؛ بە بەهرەیە (بهرەدار؛بابهرەاست)
بەبارێکداخستن: [چاوگە،ت] بەلایێکدا خستن؛ (ب) کاربڕانەوە؛ بیخە بە بارێکدا یا چاک یا خراپ؛ یەکلاییکردنەوەی کاری. (کنایی. تکلیف روشن کردن)
بەباسک و باهۆ: [ئاوەڵناو] بەهێز؛ زەڵام و شان و قۆڵ قەوی. (گردن کلفت)
بەباق: بادراو؛ کرژ. (رسییدەشدە)
بەباکردن: [چاوگە،ت] شت بەدەم باوە دان بۆ پاک بوونەوە؛ (ب) شەن‌کردن ولاتیل و خەرمان بەباکردن. (با باد تمیز کردن بنشن از کاه)
بەباڵاپڕان: [چاوگە،ت](١) لی‌کاڵینەوە؛ بە- نسیب بوون؛ ئەو کارە بابەتی تۆیە؛بە باڵای

تۆ براوە. (شایان)(٢) بە ئەندازە بوون؛ ئەو کەوا هەر دەڵێی بە باڵای تۆ براوە. (بەاندازە بودن)

بە باڵا دا هەڵگوتن: [چاوکەت]تاریف لە کەسێک کردن؛ بە شان و باڵدا هەڵگوتن؛ پەسن کردن. (از کسی تعریف کردن)

بەبای باڵ: بەباوی باڵ؛ لەسەرەخۆ کارکردن؛ بەکاوەخۆ؛ بەهەوای شان. (بدون عجلەوبآرامی کارکردن)

بە بای فەنا چوون: (ب) نابووت بوون؛ فەوتان؛ (ب) تەفرو توونا بوون. (بەباد فنا رفتن)

بەبر: فد: [ناو]بەور؛ درندەیێکەخەت خەت.(ببر)

بەبڕ: (١) [ئاوەڵناو] بە زاکۆن؛ بەبڕشت. (کاربر)(٣) بێ پێوانە و دیاری کردن؛ دروێنە بە بڕ هەڵگرتن. (کنترات تخمینی)

بەبلیبەبان: بەبلەبەبان؛ (ب) مندالی ساوا. (نوزاد)

بە بۆق و کەرەنا: بە هەرا و هوریا. (ب) بە باڵگاشە؛ بەرێکلام و بانگەشەی زۆر. (بوق و کرنا)

بەبۆن: (١) بۆندار؛ (هەروەک ڕێحانە بە بۆنی) (بودار) (٢) بە هۆی بۆنەوە: بەبۆنکردن؛ تانجی بەبۆن کەروێشکەکەی دۆزیەوە. (بودار)

بەبە: [ناو](١) بیبیلەی چاو؛ بیلبیلە؛ ڕەشکێنەی چاو. (مردمک چشم) (٢) مندالی ساوا. (نوزاد)

بەبەران: [ئاوەڵناو]مەڕی بەران‌خواز.(گوسفند جفتخواه)

بە بەرەوەبوون: [چاوکەت] (١) ژنێ کەمناڵی ساوای بە بەرەوەیە، بەباوشییەوەیە. (٢) هەبوونی کات و زەمان و شتیتر (شەو زۆری بە بەرەوەیە). (کارەکە زۆری بە بەرەوەیە)؛ یان زۆری بە دەمەوەیە؛ زۆری ماوە تەواوبێت. (٣) دەوام؛ بەرەکە زۆری بە بەرەوە نەماوە، کۆنە.(مهلت داشتن؛ جاداشتن؛ ماندن؛ دوام.)

بەبەز: [ئاوەڵناو]بەنەفەس؛ بێهن درێژ؛ بەزدار؛ (ب) قەڵەو. (پرنفس.چاق)

بەبەغە: [ناو]بەرخەبەبە؛ چەرمی شۆڕ بووی ژێرملی گا یا هەرگیانلەبەرێک. (غبغب)

بەبەلە: [ناو](١) بەبەلە؛ مندالی ساوا.(٢) کناچەی چاو؛ کناچەی چەمی؛ بیبۆک. کەچکا چاقێ؛ بیبیلەی چاو؛ (مردمک چشم)

بەبیرئانین: [چاوگەت] بیرهێنانەوە؛ یاد کردن؛ تاسە کردن.. (یادآوری. بیاد آوردن)

بەپا: (١)[ئاوەڵناو] ئازا و گورج و گۆڵ لە ڕێگا ڕۆیشتندا؛ بەلەپا؛ خیرا و خۆش ڕەوت. (سریع) (٢)[ناو] بەسەر دێم نەک بەپا؛ شەق بەپا دەوەشیندرێت. (با پا)

+ بەپشت:[ئاوەڵناو] دەغل و دانی پڕ و بێ خالیایەتی. (پر پشت)

بەپێچ و قەمچ: (١) بە خۆبادان و خۆ هەڵسووڕان. (باقرواطوار) (٢) چۆ مەکە بە پێچ و قەمچەوە لە شیوە کاندا دەڕوات. (پیچ و تاب)(٣) (ب) ناز و غەمزە؛ فێل و تەڵەکە. (ادا ؛ حیلە)

بەت: [ئاوەڵناو]بێ‌ئەزموون؛ بێ‌تەجروبە.(بی-

تجربه)

بەتات: [ناو]درۆ؛ ڕیا. (ریا)

بەتار: (ف. گیو)(١) بەدبەخت؛ شووم. (بد بخت) ٢) چەتال؛ بینایی چاو. (دید چشم)

بەتاراڤک: [چاوکە،ت] نقوم بوونی پاپۆڕ و گەمی لە ئاودا؛ بە ژێر ئاوەوە بوون. (غرق شدن)

+ بەتارە: [ناو] گوڵەنگ؛ مەنگۆڵە. (منگوله)

بەتاک: (١) [ئاوەڵناو] بەتاڵ؛ ئاواڵە. (تهی؛ باز) (٢) بەتاق؛ دژی بەجووت. (مفرد)

بەتاڵپا: [ئاوەڵناو] وێڵگەرد؛ بێکار. (ولگرد)

بە تاڵ کردن: [چاوکە،ت] (١) خاڵیکردن. (خالی کردن) (٢) باتڵ کردن؛ پووچ کردن. (فسخ؛ باطل کردن)

بەتاڵووکە: بەپەلە؛ بەلەز. (با عجله)

بەتاڵ و هەتاڵ: [ئاوەڵناو]خاڵیوخوت؛ بێکار و بێ بار. (کاملاً خالی. بی کاره)

بەتالیۆن: [ناو]یەک تیپ سەربازی هەزار کە-سی لە ئەرتەشی تورکیادا.(یک تیپ سرباز درترکیه)

بەتان: [ناو]ئاستەر. (آستر)

بەتانە: [ناو]تێکەڵاوی مێل و ڕۆنی بەزرەک بۆ شوشە پەنجێرە دابەستن و پڕکردنەوەی درز و قلیشی تەختەی دار. (بتونه)

بەتانەکاری:[ناو]کاری تێهەڵساوینی بەتانە بە سەر درز و برینی تەختە و شتی دیکەدا. (بتونه کاری)

بەتاو: بەپڕتاو. (١) بەتاڵووکە؛ بەپەلە؛ بەلەز. (با عجله)(٢) بەخوڕ. (باتابش آفتاب)

بەتاوار: [ناو]عاقیبەت و دەرئەنجام. (عاقبت)

بەتخوو: [ئاوەڵناو]بەد ڕەوشت. (بد خو)

بەترپێر: [ناو] بەسر پێر. (پس پریروز)

بەترپێرار: [ناو] بەسر پێرار. (پس پیرار)

بەترمە: (ف.مشە)بەترۆمە؛ پەترۆمە؛ پەیوەند لێدانی دار. (پیوندزدن درخت)

بەترمەیی: [ئاوەڵناو]پەترۆمە؛ بەترۆمە؛ تێکەڵ لە چەند وشە یا چەند شت؛ دژی ساکار. (مرکب)

بەتری: [ناو] چاو ئیشە. (چشم درد)

بەتفەڕ: [ئاوەڵناو] بەدفەڕ. (زشت)

بەتکەبەش: [ناو] قوڕەبەشە؛ چاڵەکە. (گورکن)

بەتڵاندن: [چاوگە،ت]ماندووکردن؛ هیلاک-کردن؛ لە بەین بردن. (خستەکردن؛ازبین بردن)

بەتڵە: [ناو]تەپکە؛ داوووسک؛ تەڵە. (دام)

بەتڵیڕۆژ: چەندکاتێ لە ڕۆژ.(قسمتی از روز)

+بەتلین: [چاوگە](١) تیاچوون؛ بەتڵین؛ بەتڵان؛ (از بین رفتن) (٢) هیلاکبوون؛ شەکەت بوون. (خستەشدن)

بەتۆرە: [ئاوەڵناو] (١) بەشێواز. (به راه. بطریق) (٢) خاوەنیتێگەیشتن؛ زانا؛ بەئەدەب. (دانش. با ادب)

بەتۆم: [ناو](١) جۆرێک سابوونە لە ڕۆنی فستق دەگیرێ. (نوعی صابون) (٢) [ئاوە-ڵناو]خاوەنیتوو؛ بەناوک. (دارای تخم)

بەتوون: (١ب) بەجەهەندەم. (بەجهنم) (٢) [ئاوەڵناو] خوێڕی؛ مرۆڤی بێعار؛ مرۆڤی بێئەمەک و خوێڕی و پەست. (انسان لاابالی)

بەتوونە: [ناو](١) بەتانە. (بتونە) (٢) جۆری گوڵ؛ باتوونە. (گل بابونە)

بەتەربییەت: [ئاوەڵناو] (١) بەئەدەب؛ ژیر. (با ادب) (٢) تەربیەت کراو؛ ڕەعەمەل هاتوو. (با تربیت)

بەتەک: [ناو]کوڕکوڕ. کەرەواڵە؛ بەدبەدە. (با قرقرە؛باغرقرە)

بەتەگە:[ئاوەڵناو] بەتەگ؛ بزنی نێرخواز. (حالت جفت خواهی نر)

بەتەما: [ئاوەڵناو] چاوەڕوان؛ بەهیوا. (منتظر)

بەتێشت: [ئاوەڵناو] ئاوس؛تۆلدار؛ زگپڕ. (آبستن)

بەجا: (ا)بەجێ؛ بەوەخت؛ بە جا: (٢)[ناو]لەجیاتی؛ دووبارەکردنەوە؛ حاڵەتێ لە پینگ پۆنگدا ئەگەر تۆپ لە تور بکەوێت و نەچێتە دەرەوە، دووبارە سرویس لێدە درێتەوە(بجا)

بەجا: [ناو]حاڵەتی مانەوە؛ مانەوە لە جێگای خوێ؛ بەرەندە بەجا: (ب) لە یاریدا دۆڕاو لادەچێ و یاری کەرێکی‌تر لەگەڵ بەرەندەدا یاری دەکا. (بجا)

بەجەئانین: [چاوگە،ت]بەجێهێنان؛ ئەداوەکردن. (بجاآوردن)

بەجەم: [ئاوەڵناو+بەند] پتەو؛ توند؛ خۆڕاگر. (محکم)

بەجێگە: (١) لەجیاتی؛ لەباتی. (بجای) (٢) بەوەخت؛ پەسەند. (بجا)

بەجێماو: [ناو،بەر](١) کەلەپوور؛ میرات. (ماترک) (٢) دواکەوتوو؛ وەپاش کەوتوو.(٣)(ڕۆیشتن و ماڵەکەیان لێ بەجێماوە). (بجا ماندە)

بە جێ‌هاوردن: [چاوگە،ت](١) بەجێ‌هێنان؛ جێبەجێ کردن؛ ئەداکردن.(٢) ناسینەوە؛ (بمبوورە بەجێم نەهێنایت): نەمناسیت (بجا آوردن)

بەچاودا دانەوە: [چاوگە،ت] چاکی لەگەڵ کەسێک کردن و باس کردنی لەلای خۆی؛ کۆڵینەوە (ب) بەڕوودا دانەوە. (بروی کسی آوردن)

بەچاووەکردن: [چاوگە،ت]چاو پێدا هەڵهێنان؛ بەچاو پێکان؛ بەچاوی پیس پێکان. (چشم زخم)

بەچکوو: [بەند]بەشکەم؛ بەشکوو؛ بەڵکوو؛ بەڵکەم؛ بەڵکی؛ بەڵکین.(شاید)

بەچکەدانان: ترەکین؛ زایینی گیانلەبەری وەک سەگ و پشیلە و جڕ و جووڵەوەر. (بچە گذاشتن)

بەچکە دەوڵەمەند: [ئاوەڵناو+ ناو]منداڵی ماڵە دەوڵەمەند؛ منداڵی‌ماڵی‌ساماندار. (ب) دەست-بڵاو؛ بەهیممەت؛ دڵئاوا.(بچە دارا)

بەچکەسواڵکەر: [ناو]مناڵەفەقیر و سواڵکەر (ب)[ئاوەڵناو] چاوچنۆک. (بچەگدا)

بەچۆکداهاتن: [چاوگە،ت] کۆڵدان؛ بەزین؛ خۆ ڕانەگرتن؛ چۆکدانانە سەرعەرز. (شکست خوردن؛ زانو زمین گذاشتن)

بەچەخستن: [چاوگە،ت] بەرفرێدانی ئاژەڵ. (بچەانداختن)

بەچەخۆر: ئەو گیانلەبەرە وا بەچکەی خۆی دەخوا.(جانوریکە بچەخودرا میخورد)

بەچەسرکە: [ناو]جۆرێک کەڕووی سەر

خواردەمەنی؛ مێشوولەییێک کە سرکە هە ڵیدێنی؛ مێشوولەییێک کە میوەی کۆن وگەنیو هەڵیدێنێت.(قارچروی خوراک.پشه سرکه.)

بەحاڵودووبەڵا: [ئاوەڵناو] بەئاستەم؛ زۆرکەم؛ بەحاستە م و دووبەڵا.(خیلی کم)

بەحت: [ئاوەڵناو]گێژ؛ وڕ؛ گێج. (گیج)

بەحری: [ئاوەڵناو] (١) پێوندیدار بە بەحرەوە. (بحری)(٢) زەریایی؛دەریایی. (دریایی)

بەحسیسەر: باسیسەر؛ قسەیاکاری پڕ-مەترسیکە سەر بەبا دەدا؛ تۆکز؛ بقە. (خطرناک)

بەحشینک: [ناو](١) هەناری‌نەگەیشتوو. (آنار نارس) (٢) (ب) بەحەوت ئاو شۆریاگەسەو: بێشەرموحەیا؛ حەیا تکاو؛ بێئابڕوو؛ حەیا نەماو. (کنایەاز بی حیایی)

بەحەق: (١) بەمز(٢) لەحەقیقەتدا؛ بەڕاستی؛ بەحەق پیاوی چاکە. (درمقابل مزد؛ بەحق)

بەخ: فیز؛ ئیفادە؛ فیزکردن بە سەرکە سێکدا. (بەخ مەکەیەخ دەکەی). «فۆلکلۆر» (فخر؛ افادە)

بەخاوکەوتن: [چاوگە،ت] بەجەمامکەوتن بە هۆی شەکەت بوونی زۆرەوە لە ناو (ماسولە)و خوێندا ژەحرێک پەیدادەبی کە ماسوولکەڕەقدەکا و دێشێت، بەوحاڵەتە دە-ڵێن بەخاو کەوتن. (کوفتگی‌بعلت خستگی)

بەخپوور: [ناو]بەغپوور؛ لەدوو وشەپێک هاتووە، بەخ: خودا؛ پوور: کوڕ؛ واتا کوڕی خودا؛ بە فەغفوری پادشای چین وتراوە. (بەعقیدەچینی ها پسر خدا) +بەخت: [ناو](١)ئەوکچەچووە ماڵی‌بەخت؛ بەختی-کرایەوە شووی‌کرد.(ب) شووکردن؛ (بخت)(٢) لەحەرام گێڕان و دۆڕاندنی ماڵ و پارەیە؛ لە ئاوێستادا بەختە بەواتای شانس هاتووە؛ لە فارسی و کوردیشدا هەر بەومانا بەکار دەبرێت، لەپێشدا باختی (فارسی) بووە کە چاوگەی کورتکراوی(باختن)ە بە واتای دۆڕاندن.(شانس؛دور ریختن‌مال)

بەختان: هات؛ ئامەو؛ ئامەد. (آمد)بەتیز و تانەوە دژواتایە (نەهاتی)

بەخت بلێند: [ئاوەڵناو] بەختەوەر. (بخت بلند)

بەخت تاقیکردنەوە: تاڵا گرتنەوە. (دەچمە سەری سوڵتانی شەو دادی نا پێمەوە، بەختی خۆم و لێو ئاڵی بە تاقی دە کەمەوە. (ب) بەرد بە کیلی قەبری زیارەتگاوە چەسپاندن بۆتاقیکردنەوەی بەخت و شانس. (بخت آزمایش کردن)

بەخت چوونەبەس: بەخت بەستران؛ دژی بەخت کرانەو؛ بەدبەختی و نەهامەتی. (تخت بسته)

بەخت خەوتوو: [ئاوەڵناو] بەدتاڵا؛ بەدشانس؛ بەدبەخت؛ بێئیقباڵ. (بخت خفته)

بەخت‌کرانەوە: [چاوگە،ت] بەخت ڕوو تێکردن؛ (ب). شووکردن.(بخت باز شدن)

بەخت‌کەنۆک: [ئاوەڵناو] بەختەوەر؛ خۆشبەخت؛ (ب) لێوکەن لێدانی شانس بە ڕووی کەسێکدا؛ بزە هاتنە سەر لێوی بەخت. (خوشبخت)

بەخت‌کەنۆکی: بەختەوەری؛ ئەوەی‌شانس و ئیقباڵی بزەی لە سەر لێوە.(خوشبختی)

بەخت لە درگادان: ڕوو هێنانی ئیقباڵ؛ شانس

ڕووو تێکردن؛ خوشبەختی بەرەو ڕووهاتن.
(بخت در کسی را کوبیدن)

بەخت و نێوچاو: [ناو،ت]شانس و بەخت و ئیقبال.(لەنێوچاوی ئەو خانەدانە لەهی چۆنە پیتی براوە)«سوارەئیلخانیزادە». (شانس)

بەختوەرگەڕاو: [ئاوەڵناو] بەخت وەرسووڕاو؛ بەخت هەڵگەڕاو. (ب) نەهاتی و نەدامەت ڕووو تێکردن. (بخت برگشته)

بەختوەکری: [ئاوەڵناو] شانس‌دار؛ بەخت-کراوە؛ بەختەوەر. (شانس دار)

بەخت نەمەنە: [ئاوەڵناو] بەخت نەمەندە؛ بێ-بەخت؛ بەدبەخت؛ شانس نەماو. (بد بخت)

بەختەباران: [ناو،ت]مانگی دووهەمی بەهار؛ بەختەواران؛ بارانی کاتی بەهاران کە لە جێگاییک دەباری و لە جێگاییک ناباری.
(باران بهاری شانسی در منطقه‌محدود)

بەختەبەران: [ناو،ت]بەرخی دووساڵە کە دایدەنین بۆ داشت تا ببێتە بەران. (نگهداری برەدو سالەبرای قوچ شدن)

بەختەک: [ناو] مۆتەکە؛ کابووس؛ سەنگ-سواربوون؛ بەهۆی تەزینی لەش لە خەودا؛ هەستی‌خنکان لە خەودا؛ (بختک)

بەختەواران: [ناو،ت]بەختەباران. (بخت باران)

بەخت یاری کردن:[چاوگە،ت] باش‌هاتن؛ بەخت بەپیریەوە هاتن؛ بەخت لەگەڵ بوون؛ شانس ڕووتێکردن. (بخت یاری کردن)

بەختی‌بەستراو: بەختی‌نووستوو؛ شانسی گرێدراو؛ بەکچی‌دەڵێن خوازبێنی کەری نەبێت. (بخت بسته)

بەختی‌نووستووە:ئەوەی دایمە تێدەشکێ و سەر ناکەوێ و هەر خراپە دێتە ڕێگای؛بە-دبەخت.بەدئیقباڵ. (بخت خوابیده)

بەختەوەری: [بەرهەمی‌چاوگە] بەختیاری؛کامەرانی(بختیاری)

بەخچە: [ناو]باخچە. (باغچه)

بە خشاندن: [چاوگە،ت](١) بە خشین. (٢) عەتاکردن. (٣) بەشکردن . (بخشیدن)

بە خشراو: [ناو،بەر](١) لێبووردرا؛ عافووکراو. (عفو شده) (٢) شتێ کە درابێت بەکەسێک یان بەخشرابێ. (چیزی کەبخشیده‌شده)

بەخۆدا شکانەوە: [چاوگە،ت]خەجاڵەت‌بوون؛ شەرمەزاربوون؛ تەریق‌بوونەوە.
(شرمنده‌شدن)

بەخودان کردن: [چاوگە،ت]بارهێنان؛ پەروەردە کردن؛ خۆبەساحێب‌کردن.
(پرورده‌کردن)

بەخۆڕاگەیشتن: [چاوگە،ت]خەریکی خۆ بوون؛ خۆ جوان‌کردن. (ب) چاک ژیان؛ خزمەتی خۆکردن. (بخود رسیدن)

بەخوڕڕەم: بەتەوژم هاتنە خوارەوی چۆم و سێڵاو؛ بارانی توند و بەخوڕ. (سرعت آب سیلاب ورودخانەدر حال پائین آمدن)

بەخۆوەبوون: قەڵەو بوون؛ زەلام و زەبەلاح-بوون (چاقبودن؛ تنومندبودن)

بەخۆیەوە: (١) لەخۆیەوە؛ لەخۆڕا. (خود بخود) (٢) لەگەڵ خۆیدا؛ (بەخۆیەوە شەش نەفەرن). (با خودش)

بەخەبەر: [ئاوەڵناو] ئاگادار؛ خەبەردار؛ نەخەوتوو؛ هۆشیار. (باخبر)

بەخێرچی: سەر خێراچی؛ (ب) بڕو بە

سڵامەت.(ب)خودات لەگەڵ. (خير پيش)
بــەخێرهــاتی: (١)وەڵــامی بــەخێرهــاتنی کەسێک کە دێتە ناوکۆڕ یان سـڵاو دەکـا. (٢) خۆش هاتی: لەکاتی خوداحافیزیـدا. (خـوش آمدی)
بەخێریەت: خێری لەگەڵبێ؛ بەخێرەوە. (خير باشد)
بەخیلی: [ناو،بەرهـەمـی چاوگـە]چکووسـی؛ بەغیلی؛ وەرچەم تـەنگـی؛ بـەرچاوتـەنگـی؛ ڕژدی؛ چرووکــی؛ چــاوچنۆکی؛ ئێــرەیــی. (حسودی)
بەخێو: [ناو] دژی بێخێو: خاوەندار(٢) بـە-خێوکردن:بەخاوەن کـردن؛ پـەروەردە کـردن. (صاحبدار؛ سرپرستی کردن)
بەخێوبوون: [چاوگە،ت] بـەڕێچـوون؛ گـوزە-ران کـردن. (ادارەشــدن؛پرورش‌شــدن) بــە-خێوکـار: [ناو،بـک] بـەخێوکـەر؛ بـەڕێبـەر؛ پەروەردەکەر؛کەسێک کـە بـەخێـو دەکـات. (سرپرست؛ پرورش دهندە)
بەدئادگار: [ئاوەڵناو] ناشـیرین؛ ناحـەز؛ دزێـو؛ خوێن‌تاڵ؛ بەدفەڕ. (زشت)
بەدئاکار: [ئـاوەڵنـاو]کردارخـراپ؛ کـارخراپ؛ کەسێک کەکردەوەی خراپە؛ ئاکارخراپ. (بـد عمل)
بەدئاهەنگ: [ئـاوەڵنـاو] (١) دەنـگـنـاخۆش؛ ئاهەنگ ناخۆش.(٢) ڕیتم و زەربی ناپەسەنـد لە مۆسیقادا. (بد آهنگ)
بەدئوتوو: [ئاوەڵناو]کووتاڵو جل و بەرگی کـە ئوتوو(ئۆتوو)هەڵنەگری.(بداتو)
بـەدئـوغر: [ئـاوەڵنـاو] بـەدیـومن.شـووم؛ ناموبارەک.(شوم)
بەدئەحواڵ: [ئاوەڵناو] فد: (١) حاڵخـراپ.(٢) ناساغ و دەستکورت؛ ژیان‌تاڵ؛ ژیوارنـاخۆش. (بداحوال)
بەدئەسڵ: [ئاوەڵناو] فد: نارەسەن؛ خراپ.(بـد اصل)
بەدئەنجام: [ئاوەڵناو] فد: عاقیبـەت خـراپ؛ دواڕۆژ ڕەش؛ عاقیبەت‌شەڕ. (بد انجام)
بەدئیخلاق: [ئـاوەڵنـاو] بـەدخـوو؛ بـەدفـەڕ؛ بەدکردار؛ ڕەفتارخراپ. (بد اخلاق)
بەدئیقباڵ: [ئاوەڵناو] بەختڕەش؛ بەدشـانس؛ بێبەخت. (بد اقبال)
بەدارڤەکرن: [چاوگە،ت] (١) دارداکری، هە-ڵواسـین؛ ئـاوێزان کـردن بـەدیـوار یانـداردا. (آویزان کردن) (٢) لەسێدارەدان. (دار زدن)
بەداری‌نەحلەتاچوون: ڕازی‌نەبوون بـە هـیچ کلـۆجێ؛ پاچـەقانـدن لـە مـەبـەسـتێ. (بەهیچوجەراضی نشدن. لج کردن)
بــەدانســتە: (١) لــەڕوی‌ئـەقڵـەوە. (٢) بـە ئاگادارییەوە.(٣)بەئانقەس؛دەس‌ئەنقـەس. (از روی عقل؛ باآگاهی؛عمدی)
بەد بدی: [ئاوەڵناو] (١) کـەسێک کـە خـراپ دەدا یان دەداتەوە. (٢) (ب) قەرزکـوێر. (بـد بده)
بــەدبســێن: [ئـاوەڵنـاو] زۆر ڕژد لــەسـەر سەندنەوەی قەرز. (بدبستان)
بەدبۆ: [ئـاوەڵنـاو] بۆگـەن؛ بـۆدڕن. (بـد بـو)
بەدبـەختانـە: فـد:لـەبـەختـی خراپـەوە (ب) بەداخـەوە؛ مـەخابـەن؛ لـەشانسـی‌خراپـەوە. (متأسفانە)

بەدبەختی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] (ب)چارەڕەشی؛ خاکبەسەری؛ قوڕ بەسەری؛ کوڵوڵی؛ بەلەنگازی؛ ڕۆژە ڕەشی؛ نەهامەتی؛ نەدامەتی؛ داماوی؛ هەژاری؛ بەدچارەیی؛ سیابەختی.(بدبختی)

بەدبێژ: [ئاوەڵناو]خراپەوێژ؛قسەناخۆش؛ زبان ناخۆش؛ قسەتاڵ. (بدگو)

بەدپەسەن: [ئاوەڵناو] بێسەلیقە لە بەرگەم-کردندا؛ گەن پەسەند؛ شتی خراپ پەسەنەکەر. (بد پسند)

بەدپۆز: [ئاوەڵناو] خۆبەزلزان؛ پۆزو فیزی-بێجێ. (متکبر)

بەدتوخم: [ئاوەڵناو] (١) نارەسەن. (٢) نێرەی گیاندارێک کە بەچکە یا منداڵی چاکی لێ-نەکەوێتەوە. (بد تخم)

بەدچاپ: فد: نووسراوەیێک کە چاپەکەی باش نەبێت؛ کەرەستەی چاپ کە باش چاپ نەکات. (بد چاپ)

بەدچاو: [ئاوەڵناو] چاوپیس. (چشم شور)

بە دحاڵ: فد: [ئاوەڵناو] (١) بەد ژیوار.(٢) حاڵنەدار، نەخۆش. (بدحال)

بەدحیساب: فد: [ئاوەڵناو] خووگرتوو بە بەدحیسابی؛ حیساب کوێر؛ قەرزکوێر؛ (ب) ماڵیخەڵکخۆر (بدحساب)

بەدخواز: [ئاوەڵناو] خراپە ئارەزوو دەکابۆخەڵکیتر. (ب) دوژمن. (بدخواه)

بەدخۆراک: [ئاوەڵناو] (١) خووگرتن بە خواردەمەنی خراپ. (٢)هەموو خۆراکێ نەخواردن و قیزوبیزکردن. (بدخوراک)

بەدخووکردن: [چاوگە،ت] ئاژەڵ یا مرۆڤ فێری خوو و خدەی خراپ کردن؛ ڕەوشتی-خراپ فێر کردن. (بد خوکردن) بەدخوویی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]کاری بەدخوو؛ بەدڕەفتاری؛ بەدڕەوشتی؛ پڵمەروویی؛ لاساری؛ نەگونجاوی؛ ناوچاوگرژی. (بدخویی)

بەدخەت: خەتناخۆش؛ خەتناشیرین؛ دژی خۆشخەت. (بد خط)

بەدخەو: [ئاوەڵناو] (١) کەسێک کە درەنگ-خەوی لێدەکەوێ؛ (٢) کەسێک کە لە خەو ڕاچەنی ئیترخەوی لێنەکەوێتەوە و بەدخەووبێ؛ خەو زڕاو. (بدخواب)

بەدخەیاڵ: [ئاوەڵناو] خە یاڵخراپ. (ب) دڵ-پیس؛ بەدگومان. (بدخیال)

بەددەست : [ئاوەڵناو] (١) دەشت خراپ؛ (دە-شت، هەوەڵین پارەیێکە کە دووکاندار لە موشتەری وەریدەگرێ) هەرگا لەدەستی کەسێک وەریبگرێت کە ودمی خراپبێت - دەڵێن بەد دەستە یان بەد دەشتە.(٢) دەست-قورس بۆ لێدان یا قەرز لێوەرگرتن . (بددست)

بەددیمەن: [ئاوەڵناو] ڕواڵەت ناشیرین.(بدمنظر)

بەدر: فد: [ناو]دیاربوونی بازنەیتەواوی مانگ لە شەوی چواردەهەمدا. (بدر)

بەدڕا: [ئاوەڵناو] (١) خاوەنیبیروباوەڕی خراپ. (٢) کەسێک کە ڕێگای خراپی-گرتبێتەبەر. (٣) لاری: ڕێگای خراپ (٤) جێگایێک کە ڕێگا کەی سەخڵەتە. (بد راه)

بەدڕایی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] (١) بەڕێگەی-

خراپدا ڕۆیشتن؛ (٢) خاوەنی بیر و ڕای - خراپ. (٣) لارێیی کردن. (بدراهی)

بەدرک: [ئاوەڵناو] ڕقهەستوو؛ کەڵلە ڕەق؛ سەر سەخت؛ کینەیی. (کینەیی. سر سخت)

بە درۆخستنەوە: [چاوگە،ت] درۆ بە ڕوودا دانەوە؛ دەرخستنی درۆ؛ ڕاستی وتنی قسەی درۆزن. (نمایاندن دروغ)

بەدرۆژ: [ئاوەڵناو]کەسێک کە بەرۆژ خراپ و تووڕەیەو بەشەو چاکترە. (بد روز)

بەدرەفتاری: [ناو،بەرهەمی چاوگە] نیشاندانی - کردەوەی دزێو؛ کردەوە خراپی و ئاکارخراپی لەگەڵ خەڵک. (بدرفتاری)

بەدرەگ: [ئاوەڵناو] لەشی کەسێک دەماری دیارنەبێت و بەزحمەت دەماری بۆ دەرزی وەشاندن پەیدابێت(بدۆزریتە وە). (بدرگ)

بەدرەنگ: [ئاوەڵناو] ڕەنگناشیرین؛ ناحەز.(بد رنگ)

بە درەنگ‌خستن: [چاوگە،ت] وە درەنگ- خستن؛ کار ڕاگرتن بۆ ماوەیێک؛ خستنە دوواوەی ئەنجامی کارێک. (بەتأ خیر انداختن)

بەدرەوشت: [ئاوەڵناو] بەدکردار؛ بەدرەفتار؛ بەدخوو. (بد روش)

بەدرەوشتی: [بەرهەمی چاوگە]کار و ڕەوتی بەدرەوشت؛ بەد خوویی؛ ئاکارخراپی؛ بەدرەفتاری. (بد روشی)

بەدرێبوون: [چاوگە،ت] لارێبوون؛ ڕەوشتخراپبوون. (بدراەشدن)

بەدزمان: [ئاوەڵناو] جنێوفرۆش؛ زمانپیس، بەدبێژ؛ زمان‌شڕ؛ دەمشڕ. (بد زبان)

بەدسروشت: [ئاوەڵناو] بەدزات؛ بەدئەسڵ؛ بەدخوو.(بدسرشت)

بەدشانس: فد: [ئاوەڵناو] بەدئیقباڵ؛ بختڕەش.بدبخت)

بەدشەو: [ئاوەڵناو]کەسێک کە بەشەوا ڕەفتاری خراپ بێت و بەرۆژ چاکتربێت (کسی کەشب ها بد اخلاق باشد)

بەدشێوە: [ئاوەڵناو] ناشیرین؛ بەدقیافە؛ ئێسکگران؛ دزێو. (بد قیافە)

بەدفەڕ: [ئاوەڵناو] شووم؛ بێ‌ودم ناشیرین؛ ناحەز؛ ئێسکگران. (بد یمن)

بەدفەرجام: فد: (ف.مشە)پاشەرۆژخراپ؛ ئاخرشەڕ.(بدفرجام)

بەدقومار: [ئاوەڵناو] لە قوماردا- گزەون؛کایەشێوێن؛ (بد قمار)

بەدقەدەم: [ئاوەڵناو] قەدەمشەڕ؛ کەسێک کە ئەها مەتی ببێت، بچێتە هەرجێ دەبێتە هۆی شەڕ و ناخۆشی؛ قەدەمڕەش. (بد قدم)

بەدقەوارە: [ئاوەڵناو] قەلافەتناشیرین؛ قەدوباڵا ناشیرین.(٢) زەوییێک کە نارێک و نالەبار و نارێژە بێ بۆ دروستکردنی خانوو. (بد قوارە)

بەدکارە: فد: [ناو] ژنی خراپەکار؛ ژنی کردەوە خراپ. (بدکارە؛ فاحشە)

بەدکردار: فد: [ئاوەڵناو]کردەوەناشیرین؛ کارناشیرین؛ بەدرەوشت. (بد کردار)

بەدگل: [ئاوەڵناو] بەدگڵ؛ (ف.مشە)بەدخاک؛ ناشیرین و کرێت و نا ڕێک(بدگل)

بەدگۆشت: [ئاوەڵناو] (١) خوێنتاڵ؛ ناشیرین.(٢)کە سێک کە برینی درەنگ سارێژ دەبێت.(بدگوشت)

بەدگومان: [ئاوەڵناو] بەدبین؛ دڵپیس؛ دووشک؛ دڵچەپەڵ. (بد گمان)

بەدگووز: [ئاوەڵناو] ڕەوشت خراپ و تووڕە؛ بیانوو گر. (بد ادا)

بەدگۆیی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] بەدبێژی؛ بەدزبانی؛ خراپەبێژی؛خراپەی کەسیک گۆتن. (بد گویی)

بەدڵ: [بەند](١)پەسەند(بەدڵمە).(پسند) (٢) [ئاوەڵناو] بەجەرگ؛ (بەجورئەت)؛ بوێر. (باجرئت)

بەدڵوداو: [بەند،ت]بەداوخوازێکی لە دڵەوە؛ (ب)داخوازێک لەکانگای‌دڵەوە؛ بەئیشتیای-دڵ. (از تەدڵ)

بەدڵوگیان: [بەند]بەدڵوداو؛ بەگیان‌ودڵ داوخوازکردن: داوخوازکردن لە ناخی‌دڵەوە. (از جان ودل)

بەدلەغاوی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] سەربادانی ئەسپ‌لە کاتی لەغاوکردندا؛ کەڵەوەکێشی؛ سەرپێچی؛ نا فەرمانی (نافرمانی)

بەدڵەوەگرتن: [چاوگە،ت] لە دڵدا مانی باندۆری کردەوە یان قسەی ناخۆش و لەبیر نەبردنەوەی.(بدل گرفتن)

بەدڵەوە نووسان: (١) گوشین بەسینگەوە؛ پێ‌خۆش‌بوونی خۆراک و خواردنەوە، نۆشی گیان‌کردن؛ (نەت هێشت نانەکەم بەدڵەوەبنووسێ، لێت کردم بەژەهری مار) (بەسینە چسپاندن؛ نوش‌جان کردن)

بەدموعامەلە: [ئاوەڵناو] لە موعامەلەدا جیڕ و بیانووگر؛ سەرسەخت لە مامەڵە کردندا. (بد معامله)

بەدمەزە:بەدمەززە. [ئاوەڵناو] تام‌ناخۆش؛ مەزەخراپ؛ تام ناخۆش. (بد مزه)

بەد مەزهەب:بەدمەسسەو: خاوەنی دین و ئایین و مەزهەبی ناشایست و دژی دینی جەماوەر؛ زیاتر بۆ جوێنە(ب) بێ دین؛ بێ-ئوول. (بد مذهب)

بەدمەست: [ئاوەڵناو] ئاکارخراپ لەکاتی مەستیدا؛ ئاگا لەخۆبڕان لەکاتی مەستی‌دا.(بد مست)

بەدمەسەب: بەدمەزهەب؛ بۆجوێنە. (بدمذهب)

بەدمەوەدان: [چاوگە،ت] (١) ڕوو پێدان؛ بە دەمەوە دان.(٢) شل‌کردن؛ گوریسەکە شۆڕ کەرە وە وکەم‌کەم بیدە بەدەمیەوە. (٣) ماوە پێدان بۆکردنی کاری. (۴) شتێ خستنە سەرشتیکی‌تر لەجنسی‌خۆی؛ باغچەکە دە دەمە دەم حەسارەکە. (رودادن؛ بەسرانداختن؛ میدان‌دادن. شل‌کردن)

بەدمینگتۆن: فد: [ناو]وەرزشێکەکە بەڕاکێت و تۆپی پەڕدار دەکرێت. (بد مینتون)

بەدناوکردن: [چاوگە،ت] ناو بەخراپە زڕاندن؛ ناوی‌یەکێ بەخراپە خستنە سەرزمانان. (بد نام کردن)

بەدنوما: [ئاوەڵناو] ڕواڵەت ناشیرین. (بدنما)

بەد نێژاد: [ئاوەڵناو] بەد ڕەسەن؛ بەدئەسڵ؛ بەد توخم؛ بەد ڕەگەز. (بد نژاد)

بەدنییەت: [ئاوەڵناو] ئارەزوی خراپە دە-کا؛بەدخواز؛بەدنیهاد؛ نییەت‌خراپ؛ دەروون-خراپ. (بدنیت)

بەدواداچوون: [چاوگە،ت] (١) چوون

بەشوێندا بۆ بانگکردن. (رفتن بەدنبال کسی) (۲) لە پشتسەرەوە ڕۆیشتن. (پشت سر رفتن) (۳) ڕێگا و ئاکاری کەسێک هە ڵگرتن؛ (دنبالەرو) (۴) وە شوێن کارێک کەوتن. (پیگیر بودن)

بەدوادانااردن: [چاوگە،ت] (۱) بەدوادا هەناردن؛ ناردنی کەسێک بۆ بانگ کردنی کەسێکی تر. (دنبال فرستادن) (۲) دوابەدوای کەسێک، ڕەوانەکردنی کەسێکی تر. (پشت سر کسی روانەکردن)

بەدواداهاتن: [چاوگە،ت] (۱) بەربوونەوە یا شل بوونەوەی بار لە سەرپشتی بارەبەر بۆ پشتەوە. (افتادن بار از عقب ستور) (۲) کەسێک کە هاتوەبەشوێن کەسێکداکەبیاتەوە. (دنبال آمدن) (۳) لە پشتسەر کەسێکەوە ڕۆیشتن. (پشت سر آمدن) (۴) چەمینەوە یان کەوتنبەپشتا. (ب) نوشوست هێنان .

(بەپشت افتادن؛ تنزل)

بەدوور زانین: کاریٚ کە دوور لە چاوەڕوانی بێت؛ دوور لە خەیاڵ؛ دوور لە چاوەڕوانی؛ دوور لە باوەڕ؛ (دور از انتظار)

بەدەرەتان: (۱) بەموڵەت؛ فورسەت پێدەر. (دارای مهلت) (۲) [ئاوەڵناو] بەرئاواڵە؛ بەرنە-گیراو؛ پان و بەرین. (جلوباز؛ وسیع؛ گسترده)

بەدەرەک: (ب)بەتوون؛ بەجەحەندەم. (بەجهنم)

بەدەستوبرد: [ئاوەڵناو] (ب)لەکاردا خێرا؛-کارامە؛ دەستسڤک؛ زیرەک.(سریع درکار)

بەدەستەوام: بەهەرەوەز؛ بەگەل کردن و بە دستەواو؛ بەکۆمەکیٚ کە قەرەبوو بکرێتەوە هەربەو جۆرەکۆمەکە؛ قەرزی کۆمەک بە-کۆمەک. (کمک متقابل)

بەدەستەوەبوون: [چاوگە،ت] (۱) شتیٚ کە لە ناو دەست دایە. (۲) نزیکی تەواوبوونی-کارێک؛ بە دەستەوەیە تەواوببێت، خەرێکە تەواو دەبێت. (۳) کەرەستەیێک کەدایم لەبەر دەستدا ئامادەبێت. (۴) کەسێک کە دایم بۆ ئەنجام دانی کار و بار لە بەردەستدابێت. (۵) خەریکبوون بە دەسپێکی کارێک؛ کارێکم بە دەستەوەیە. (در دست بودن)

بەدەم ئاوەوە دان: [چاوگە،ت] (۱) شتێک خستنە ناو ئاوێک کە دەڕوا. (بەآب جاری انداختن) (۲) (ب) بەفیڕو لە دەستدان. (از دست دادن)

بەدەمباوەدان: [چاوگە،ت] (۱) سپاردن بەبا؛ بەبادان؛ تۆزەکەیدابەدەم باوە. (۲) بەوێلخەرجی سامانەکەی خۆیدا بەدەم باوە: (ب) لە ناوبردن. (بەدست باد سپردن)

بە دەم داڵان: [چاوگە،ت] (۱) قسەلیٚبرینەوە و بێدەنگ کردن؛ لەدەم ڕاکێشان و لێدان. (ساکت کردن) (۲) وەڵامی ڕەق دانەوە. (تودهن زدن)

بەدەمدا دانەوە: [چاوگە،ت] بەرپەرچدانەوەی قسە. (حرف کسی را قطع کردن)

بەدەمدانان: [چاوگە،ت] (۱)بەدەمدا چەسپاندن؛ ئاورەکەی بەدەمدا نا، چزاندنی بە دەمیا؛ (۲) رشانەوە.(۳) (ب) شێوەدان؛ ئە و منداڵە چەند لە بابی دەچی دەڵیی بەدەم داینەوە.(گذاشتن روی دهان؛ با دهان گذاشتن)

بەدەمداهاتنەوە: [چاوگە،ت] جوابەجەنگی؛ شەڕەدەندووکی. (جوابگویی)

بەدەم ڕێگاوە: لەحاڵو لەکاتی ڕێگە ڕۆیشتندا؛ بەدەم ڕێگاوە گۆرانی دەڵێ. (ضمن راه)

بەدەمکەسێکەوە چوون: [چاوگە،ت] (١ب) بەفریای کەسێک کەوتن؛ چوون بۆ ئاریکاری کەسێک؛ (ب) بەدەنگ‌وهاواری کەسێکەوە چوون؛ (٢)پێشوازی کردن. (بەکمک کسی شتافتن؛ بەپیشواز رفتن)

بەدەمەوەبوون: [چاوگە،ت] (١) شتێک کە بەدەمەوەیە؛ سێوەکەی بەدەمەوەیە. (دردهان بودن) (٢) بوونی کات و مۆڵەت؛ زۆرم بە دەمەوەنییە پیربوومە. (مهلت) (٣) بە بەرەوە بوون؛ بەرین‌بوون. (وسعت)(٤) لە بەردەستدابوون و بە دەور و پشتدا هاتن وخزمەتکردن. (خدمت کردن) (٥) ئەو بەرە زۆری بەدەمەوە نەماوە دەدرێت؛ واتا بەرگەی نەماوە. (استحکام)

بەدەمەوەدان: [چاوگە،ت] (١) بەدەمەوە کردنی خۆراک. (دهن گذاشتن)(٢) ڕوو پێدان و ڕووداركردن. (رو دادن) (٣) وردە وردە شل‌کردنی‌تەناف. (شل کردن طناب) (٤) ئەو قوماشەکورتە بدە بەدەم لەتێکی ترەوە. (اضافەکردن)

بەدەمەوە ڕۆیین: [چاوگە،ت] (١) هەڵکەوتن و بەسەرەوە ڕۆیین؛ سەرەنگردان. (سکندری خوردن) (٢) ئە و دیوارە بڕوخێنی زیاتری بەدەمەوە ئەڕوات و ئەیداتەدەمی. (بیشتر شدن؛ اضافەشدن)

بەدەمەوەهاتن: [چاوگە،ت] (١) لایێک لە دێوارەکە دەڕوخێنی ئەولاکەی تریشی بەدەمەوە دێت. (اضافەشدن وهمراه) (٢) بەفریای کەسێکەوە هاتن. (٣)پێشوازی-لێکردن. (بەکمک آمدن؛ بەپیشواز رفتن)

بەدەم یەکەوەبوون: [چاوگە،ت] (١) بەهاواری یەک گەیشتن. (بەداد هم رسیدن) (٢) پێکەوە چەسپاو؛ یەکپارچە. (یکپارچە)

بەدەورا هاتن: [چاوگە،ت] (١) خولانەوەوگەڕان بە دەوری شتێکدا. (دور چیزی گشتن) (٢) لەدەورگەڕان و خۆ بە قوربان‌کردن؛ (قربان صدقەرفتن) (٣) (ب) خزمەت کردن و ئاگالێبون و خەمڵاندن و جوان بەخێوکردن. (خدمت کردن)

بەدەهەن: [ئاوەڵناو] دڵاوا؛ دەسباڵاو؛ دەهەندە و بەهیمەت. (بخشندە)

بەدیارەوەبوون: [چاوگە،ت] (١) بەدیارو بوون؛ شتێ کەدیاربێت؛ لە بەرچاو؛ دیاربوون؛ خویابوون؛ (مرئی؛ پیدا بودن) (٢) بەلاوەدانیشتن؛ ئاگا لێبوون. (نگهداری)

بەدیارەوە دانیشتن: (١[چاوگە،ت]) (ب) چاوەڕوانی بۆ پێ‌گەیشتن و هاوسەری،تاگە-ڕانەوە و یەک دیتن؛ وەک، چاوەڕوانیی-کچێک و شوو نەکردنی‌تا گەڕانەوەی دە-زگیرانەکەی لە دوور وڵاتان . (در انتظار نشستن) (٢) ئاگا لێبوونی نەخۆش. (پرستاری)

+ بەر: (١) بە؛ دڵشادبەر: دڵشادبە؛ (٢)لەپ؛ بەریدەست: لەپی‌دەست. (باش؛کف دست)

+ بەر: [ناو]دەرەوە؛ بەرکەردەی: دەرکردنە-

دەرەوە؛ ئامایبەر:هاتەدەرەوە؛ (بیرون).

+ بەر: [ناو](١)ئەو پانابیە کە پاڵە لە درویّنەدا دیارییدەکا بۆ دوورینەوە <پاڵە. (انتخاب عرض درو)(٢) دوورینەوەی یەک کەرت و بیٚ وچان گرتن (درو یک عرض معین در یک بار)(مەودا؛ ماوە؛ بەری تەنگانە کورتە. (چشم انداز؛ مدت)

بەر: [ناو]قەراغ؛ کەنار؛ لێو؛ لێوار. (کنار)

بەرئاڤ:[چاوگە،ت]پەڕاو؛ قەراغ زەریا . (کناردریا،ساحل)

بەرئاڤێتن: [چاوگە،ت] بەرخستن؛ بەر فڕێدان؛ منداڵ لەبارچوون. (سقط شدن بچە)

بەرئاگر: [چاوگە،ت] (١) کوڵەوەژ. (چوب آتش بهم زن) (٢) بەر ئاگر؛ پیشەوە و ڕوو بە ئاور. (روبەروی اتش) بەرئانین:[چاوگە،ت](١) پێشکەش کردن.(پیشکشی) (٢) بەرهێنان؛ سەمەرهێنان. (بهرەدادن)

بەرئاو: گیای قناولێ؛ بۆ چلکی سی باشە. (مندآب)

بەرئاوەڵە: [ئاوەڵناو] پێش‌بەتاڵ؛ بەرنەگیراو؛ بەر فراوان. (وسیع)

بەرئەندام: [ناو] خۆ دیاری‌کردن بۆ دەنگ - دان و بەرگەم بوون. (کاندیدا)

بەرئەندامی:کاری خۆ دیاری‌کردن بۆ هەڵبژاردن و دەنگدان و بەرگەم بوون. (کاندیدایی)

بەرا: [ناو]بڵا؛ با. (بگذار)

بەرابەریێتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] بەرامبەری؛ ڕووبەڕوو وێستان؛ ڕەوتی ملانیٚ و بەرەنگاری و هاوهێزی. (حالت برابری و رقابت)

+ بەرات:(١)تاجریٚنامەییٚکیٚ‌دەنووسی بۆ تاجرێکیدی‌کە پارەی دیاریکراو لە نامەکەدا بدا بەساحیبی‌نامەکە (لە قەدیم دا) ئەمڕۆ بانگ هەر بەو شێوە ئیش دەکا و بەو نامەی بانکییە دەڵین (بەرات) (٢) جەژنی بەرات. (٣) مووچە(مۆچە)ی کرێکار و نوکەر و ڕەنجبەر. (برات)

بەرات: (ف.مشه) بەڵگە؛ ئاوەند؛ دەلیل؛ ڕەزا- یەتنا مەی گەوران.(رضایتنامە بزرگان)

+ بەرات: [ناو] بەڵگەییٚکە کە لە سۆنگەیەوە کەسێک لە کەسێکیتری دەوێت‌کە لە کاتێکی دیاریکراودا پارەیێک بدا بە کەسێک یان شوێنێک. (برات)

بەرات‌کێش: [ناوی‌بک]بەرات نووس؛کەسێک‌کە دەرووەستە پارەی بەرات لەکاتی دیاریکراودا بدا بە بەرات گر. (براتکش)

بەرات‌گر: [ناوی‌بک](١)کەسێک‌کە پارەی- بەراتەکە لە وادەی دیاریکراودا لە برات‌کێش وەردەگریٚ. (برات گیر)

بەراروٚ: دەربینێت؛ دەرکێشێت. (دربیاورد)

بەراڕەوی: [بەند]بەراگوزەری؛ بەهەڵکەوت؛لەناکاو. (اتفاقی)

+ بەرازە: [ناو](١)تەختەداری کورت و قەوی لە بەینی کوڵەکە و کاریتەدا؛ سەرکوڵەکە؛ تانج‌کوڵەکە.(٢) ئاغزوونە؛ ئافزوونە. (١.سر ستون.٢.سگک)

بەرازی میٚ: ماڵوس. (خوک مادە)

بەرازی نێر: یەکانە. (گراز)

بەراژۆ: [ئاوەڵناو]بەرەوژوور؛ سەرەوژوور. (سر بالا)
بەراژۆیی: [ناو] سەرەوژووری. (سربالایی)
بەڕاست: (١) بەلای ڕاستدا. (بطرف راست) (٢) بە ڕاستی و بێدرۆ. (براستی) بەڕاش: [ناو]جۆرێک چێشکەیە. (نوعی گنجشک)
بەراشۆ: [ناو] بەرشیو؛ جل و بەرگێک کە بۆ شووشتن دادەنرێت. (رخت برای شستن. رخت چرک)
بەراشە: [ناو]جۆرێک باڵندەیە. (نوعی پرنده)
بەراڤ: پەڕاو؛ قەراغ زەریا. (کناردریا،ساحل)
بەراڤیتن: [چاوگە،ت] بەرهاوێژتن؛ بەرخستن؛ بەر فڕێدان. (انداختن جنین)
بەراڤێژک: [ناو] بەرهاڤێژک؛ زێڕەوشان. (زرافشان)
بەڕاکردن: بەغار؛ بەهەڵاتن. (با دویدن)
بەراگر: (١) بەرئاگر. (٢) کوڵەوەژ. (١)جلوآتش.(٢)چوب بهمزدن آتش‌تنور)
بەرامبەری کردن: (١)وەک یەکهاتنەوە و یەکسانی. (یکسان بودن)(٢) بەربەرەکانی کردن؛ و نەبەزین. (رقابت)
بەرامپێل: [ناو،ت](١) بەرانپیل؛ بەرهەڵبێنە. (پیشبند) (٢)[چاوگە،ت] بەرانبەری کردن؛ بەرامبەرەکی.(٣) بەرانبر. (برابری ورقابت؛ پیش افتادن و دور زدن)
بەرانبازی: [ناو] شەڕە بەران. (جنگ قوچ)
بەرانبەربوون: (١) ڕوو بە ڕووی یەک بوون. (٢) هاوتابوون؛ هاوکێش بوون؛ هاو ئەندازە- بوون؛ هاو قەدبوون. (٣) (بەران بەر بوون)(ب)کاتی بەران بەردان بۆ نێو مێگەل. (روبەروی هم بودن؛ برابر بودن؛رهاکردن قوچ بەمیان‌گلە)
بەران بەردان: (١) بەران کردنەنێو مێگەل. (تگەرا با گلەهمراەکردن) (٢) بەرانبەر دان. حاڵەتی بە یەکگرتن؛ هەڵسەنگاندن؛ پێکگرتن؛ ڕووبەروو دانان (مقابلە)
بەرانبەری‌نەکردن: بەرگەی شتێک نەگرتن؛ نەواندن؛ کۆڵدان؛ بەزین؛ هێز پێنەشکان؛ هاوسەنگ نەبوون؛ هاوشان نەبوون. (مقاومت نکردن. برابری نکردن)
بەران‌پۆز: پۆزبەران؛ لووتبەران؛ کەپوی کووری دەرپەڕیو. (دماغ عقابی) بەرانکێ: [ناو]بەرانەک؛ تلیامەزن؛ قامکە گەورە. (انگشت شست)
بەرانە جەنگی: (١) بەرانی تایبەت بۆ شەڕ.(قوچ جنگی)(٢) شەڕە بەران. (جنگ قوچ)
بەرانەک: [ناو] قامکە گەورەی دەست؛ تلیا مەزن. (انگشت شست)
+ بەرانی: بەسەر لە یەک دانیکەلۆ و حەیواناتی دیکە؛ کشانەوە دواوە بۆ خۆ بە یەکدادان.(هاڕەی گۆ و دوو قرانی، لێک دەکشانۆ بەرانی)(فۆلکلۆر). (شاخ بەشاخ)
بەڕانیخۆدادان: (ب) پەشیمان بوون و داخ و حەسرەت دەربڕین بۆ لەدەس چوو بە دەست بەسەر ڕاندا دان. (کنایەی اظهار تأسف و بادست بەزانو کوبیدن)
بەراوان: [ناوی‌بک]پارێزەر؛ چاودێر. (محافظ)
بەڕاوەبەر: [ناوی‌بک] ڕێبەر؛ بەڕێوەبەر.

(مدیر)

بەراوەرد: (١) هەڵسەنگاندن لەگۆترە. (برآورد) (٢) هاتنەدی؛ ئاواتەکەم بەراوەرد بوو. (رسیدن به آرزو) (٣) بەراوەردن؛ دەرهێنان؛ ڕیشەش بەراورد؛ ڕیشەی دەرهێنا.(درآوردن)

بەراوێژ: [ناوی بک]بەرهاوێژ؛ بەرفرێدەر؛ ئاژەڵی کە بەردەخا. (بچەانداز)

بەڕاوێژ: [ئاوەڵناو] خاوەن ڕاوێژ؛ بەتەگبیر. (با تدبیر)

بەراویژتن: [چاوگە،ت] بەرخستن؛ لەبارچوون؛ بەر هاوێژتن. (بچەانداختن و سقط شدن)

بەراویژتوو: لە بارچوو؛ بەرهاوێژتوو؛ بەرخستوو. (بچەانداختە)

بەراویلکە: [ناو]بەرگاییلکە؛ بەرگاییلە؛ جۆرێک چۆلەکەیە کەکاتیشێو برینی زەوی لە نزیکیجوتیار کرم لە زەوینیتازە شێو بڕاو هەڵدەگری و دەی چنێتەوە. (اسم پرندەایست)

بەراهک: بەراهی؛ بەرایی. (دیدگاه)

بەرایی: (١) پەژراندن و فتوا دان؛ دڵم قەبوول ناکا: دڵمبەرایینادا. (قلبا" قبول کردن) (٢) سەردەلیل؛ سەرکاروان؛ پێشەنگی کاروان؛ پیشەوەی ڕانە مەڕ؛ بەرفراوانی. (پیشرو کاروان؛ وسعت)(٣) قۆچەقانی؛ بەردهاوێژک؛ بەرەقانی؛ بەرەقان.(فلاخن)

بەراییل:<بەرایی. ١و٢.

بەربات: [ئاوەڵناو]بەرباد. (برباد)

بەرباد بوون: [چاوگە،ت]تەفر و توونا بوون؛ لەناو چوون؛ بەفیڕۆچوون (بربادرفتن)

بەربچاق: لەبەرچاو؛دیار؛بەرچاو؛ خویا.(جلوچشم)

+ بە ربار: (١)بەرپرس. (مسئول)(٢)گوێ لەمست.(گوش بفرمان) بەرباران: (١) لە ژێرباراندا. (زیر باران) (٢) چەتر؛ سەیوان. (چتر)

بە رباری: [(١) بە رپرسی. (مسئول) (٢) گوێ ڕایەڵی؛ گوێ لەمستی. (شنوا)

بەربای گوێ کەوتن: [چاوگە،ت] سووسە کردنی دەنگوباسێ؛هەست کردن.(حس کردن؛ باد بەگوش رساندن)

بەربایی: ئاشکرابوون؛ خەبەری ڕوداوێک کە بڵاو ببێتەوە. (برملا)

بە ربچاق: [ناو]سەرکار؛ (ئەمیندار)(١) ئەو کەسە ڕادەی مافی ئاغا، یا دەوڵەت لە ماڵی کاسب و ڕەنجبەران دیاری دەکا. (ممیز)(٢) دیار؛ خویا. (پیدا)(٣)گرینگ؛ لە بەرچاو. (چشمگیر)

بەربچان: ئەوەیکەڕەفتار و ئاکاری لە خەڵک نەچی.(آنورمال؛دارایرفتار غیرعادی)

بە ربخوار:(١)سەرەو ژێر؛ ڕوو بەخوارەوە. (سراشیب؛ روبه پایین)

+ بە ربڕ: [ئاوەڵناو+ناو] (١) بەربەند؛ بەرلی بڕینەوە. (سد؛ مانع)(٢) بەرانبر دانەوە، پێشکەوتن و دەوور دانەوە لە ڕێگادا. (دورزدن)(٣) کەسێک کە بەرانبر دەداتەوە یا پێش بە کاریان کەسێک دەگرێ. (حالت پیشی گرفتن) (٤) هەر شت کە بەرد دەبڕێت؛ کەسێک کە بەرد دەبڕێتەوە . (سنگ بر)

بەربرینەوە: [چاوگە،ت] پێش پێگرتن؛ نەهێشتن و ئیجازە نەدان؛ بەرهەڵستدانان لە بەر ڕێدا. (جلوگیری)

بەربژوور: سەرەوژوور. (سربالا)

بەربژێر: (١) بەردهەڵبژاردن لە دانەوێڵە و زەوی؛ نیسکەکە بەربژێر بکە. (سنگ-جداکردن) (٢)[ناو،ت] بەربژێر؛ بەرەوخوار؛ سەرەوخوار. (سراشیب) (٣) بەرد هەڵبژێر. (کسی کەسنگ جدا می کند)

بەربسک: [ناو] ئەگریجە؛ قژی لاسەر. (گیس طرفین صورت)

بەربڵاو: [ئاوەڵناو]پێش ئاواڵە؛ پان وبەرین؛ بەرنەگیراو. (وسیع)

بەربۆر: کەسێک کە تووشی گێچەڵی بووە و لێی ڕزگارنابێت. (گرفتار مخمصەلا علاج)

بەربوار: [ناو،ت](١) بەربوارد؛ ساڵی قسربوونی ئاژڵ. (یکسال نازایی)(٢)بەر بوار؛ لەسەرڕێ؛ لەسەربوار و بەرەگە.(گذرگاە)

بەربووز: [ناو]چۆغە؛ چۆخە؛لەبووزووچێکراو. (لباسی از شال دستباف محلی)

بەربووق: [ئاوەڵناو] ژنی بەدکار و خۆفرۆش؛ جننە؛ جوننە. (جندە)

بەربووکانە: خەڵاتی زاوا بۆ شاییگێڕ لە کاتی گەیشتنی بووکدا.(خلعت داماد بە مطرب)

بەربوونەوە: [چاوگە،ت](١) دیسان بەربوون؛ (دوبارەرها شدن) (٢) کەوتنە خوار؛ خلار بوونەوە لە سەرەوە. (افتادن)(٣)ئاوربەربوونەوە. (سرایت)

بەربەت: [ناو]ئامرازێکی مۆسیقایە؛ عوود. (بربط؛عود)

+ بەربەر: [ناو]قەومێکی دوا کەوتوو لە شارسانییەت لە باکووری ئەفریقا. (ب) وەحشی و بێ فەرهەنگ. (بربر)

بەربەرۆژگ: [ناو،ت]بەربەرۆچکە؛ شوێنی بەرهەتاو؛ خۆرگر. (روبەآفتاب)

بەر بەروو: [ناو]بەر بەرۆک. (یقە)

بەربەرەڵا: [ئاوەڵناو]پێش نەگیراو؛ بەرئاواڵە. (ب) بێ خاوەن. (آزاد. بیمانع)

بەربەری: [ناو] (١) دوژمنایەتی. (دشمنی(٢) چاولێکەری. (هم چشمی)

بەربەڕی: [ناو]جۆری کولێرەی درێژ و قەوی. (نان بربری)

بەربەزە: تاڵان کردنی ماڵی دوژمنان. (غارت مال دشمنان)

بەربەسەر: بەربەژوورقە؛ بەرەوبان؛ سەرەو ژوور. (روبەبالا)

بەربەستکردن: [چاوگە،ت](١) پێشگرتن؛ بەربەست کردن. (مانع شدن) (٢) هەڵکێشانی بەن لە زاخاودا بۆ مانەوە و بەردەوامی ڕەنگ. (نخ را در مواد فرو کردن برای دوام رنگ)

بەربەگوار: [ناو]ئاژەڵێک کە گوشتێکی زیادیی وەک گوڵنیگ لە بەر ملی دایە. (گوسفندی کەگردنش گوشتی گوشوارەمانند دارد)

بەربەڵاکردن: [چاوگە،ت]بەڵاگێڕکردن؛ بە قوربان کردن. (قربان و صدقەرفتن)

بەربەند: [ناو،ت](١) سەد؛ بەنداو؛ لەمپەر؛ ئاوبەند؛ (سد) (٢)ژێرچەنە؛ خشڵی ژێر چەناکەی ژنان. (زیور زنانە)

بە رپە نەپێوان: پۆیتەپێنەدان؛ بایەخ پێنەدان؛

بە چ نەگرتن. (اهمیت ندادن)

بەربەهەڤ: [بەند+ ئاوەڵناو]بەرانبەر؛ ڕووبەڕوو. (روبرو)

بەربەیار: [ناو] بوورە؛ وەک چاندنی گەنم لە زەویی نەکێڵراودا.(زمین‌شخم نشده)

بەربێر: [ناو]شوان. (چوپان)

بەربێژ: (١)[ناو] پێش وتار و سەرەکی؛ (دیباچه) (٢) [ئاوەڵناو] زۆربڵێ؛ فرەوێژ؛ چەنە درێژ؛ درێژ دادڕ؛ پڕبێژ. (پر حرف)(٣) [ناوی-بک] مزگینیدەر؛ موژدەهێنەر.(مژده‌آور.)

بەربیست: سەرەتای لاوی؛ تەمەن لە بیست ساڵ کەمتر. لە هاوتای(تین ئیجێر)ی ئینگلیزی وەرگیراوە. (کمتر از بیست سالگی)

بەربێندە: [ناو]بەربێن؛ بەن کەڵەوە.(نخ چنبر گاو)

بەرپابوون: [چاوگە،ت]ڕوو دان؛ قەومان؛ دروست بوون؛ ساز بوون. (شەڕ بەرپابوو؛ شەڕ هەڵسا؛ شەڕهەلایسا. (برپا شدن)

بەرپاڵ:[ناو]قەدپاڵ؛داوێنی کێو.(دامنه‌ی کوه)

بەرپان: [ئاوەڵناو] بەرین؛ دووبەر؛ قوماشێ کە بەری زۆر پان بێت. (برپهن)

بەرپشت: [ناو]کورتانی سەر پشتی کۆڵ هەڵگر. (پالان حمالی)

بەرپرسییەتی:حاڵەتیدەروەستبوون. (ب ڕەوتی سەرۆکایەتی. (حالت مسئولیت)

بەرپشین: [چاوگە،ت]بەرپشێن؛ تووچاندن؛ توو وەشاندن. تۆڤهاوێتنا پەرێزێ. (تخم پاشی)

بەرپۆز: بەرلووت؛ بەرانبەر؛ بەردەم. (در برابر؛ جلو دماغ)

بەرپەرچدانەوە: [چاوگە،ت](١) قسە لێبڕین و جواب دانەوە.(صحبت‌قطع کردن)(٢) بەرانبڕدانەوە.(راه‌سدکردن)

بەرپێش کرن:[چاوگە،ت]پێشکە شکردن. (پیشکش کردن)

بەرپێن: [ناو]پاشقول؛ پێ وەبەر پێدان. (لنگ)

بەرپێوار: [ئاوەڵناو] گوم؛ نادیار؛ بزر. (گم)

بەرتا:بەرەتا: [ناو،ت]گەنە تا؛ سووکە تەب و لەرزی پێش نۆبەتێ. (پیش تب)

بەرتاسە: [ئاوەڵناو] بەتاسە؛ ئارەزوودار. (آرزومند)

بەرتاشت: [ناو،ت]بەرچاشت؛ بەرتێشت؛ بەرچا؛ بەرقەندە؛ نانی بەیانی؛ بەرقلیان؛ ناشتایی. (صبحانه)

بەرتر: [بەند]پێشتر؛ لەمەوبەر؛ بەر لە ئیستا. (قبلا"؛پیشتر)

بەرتل: [ناو]مته؛میته؛ میچکە؛ هەر شت کە لە هەڵماتێندا دادەکرێ بۆ یاریی مێشێن. (نشانه‌برای تیله‌بازی)

بەرتەر: [بەند]بەرتر؛ پێشتر؛ لەمەوبەر. (قبلاً)

بەرتەسک: [ئاوەڵناو] کەم پانایی؛ بەرتەنگ-؛کۆلانی بەرتەسک: باریک؛ قوماشی بەرتەسک: کەم بەر. (کم عرض)

بەرتەق: بارتەقا؛ بەقەد؛ هێندەی؛ ئەوندەی. (اینقدر)

بەرتەلان: (١)(بەر تاشە بەردان،(تەل: بەرزایی). بەر واتا: (سا، ژێر، بن، پاڵ؛ پەنا). پەنای بەرد. (سایه؛ پناه سنگ) (٢) بەر ڕەوەزی بەرز؛ بەر بەردی قیت و قووچی

سەرکێوان. (پای دیوارەی سنگی)

بەرتەنگ: ([ئاوەڵناو](١) تەسک؛ بەرتەسک؛ کوڵانی بەرتەنگ: کوڵانی باریک. (تنگ) (٢)[ناو] بەر تەنگە؛ قایشی ژێرسینگی ولاخ کاتێک کە زین دەکرێت. (تنگەزین)

بەرتەونانە: [ناو]گۆرانی تایبەت لە کاتی تەون کردندا. (آواز مخصوص فرش بافتن)

بەرتیل خواردن: [چاوگە،ت]رێشوەت وەرگرتن. (رشوەگرفتن)

بەرتیلخۆر: [ناو،بک] وەلیقەتخۆر؛ رێشوەتخۆر. (مرتشی)

بەرتیل کردن: [چاوگە،ت](ب) پارە و ماڵ لێ-کێشانەوە؛ موفتەخۆری و لەسەرسکی کەسێک لەوەران. (سر کیسە کردن)

بەرجا: [بەند]بێجگەلە؛ جگە؛ جگەلە؛ با بمێنێ. (بجز؛ بماند)

+ بەرجل: [ئاوەڵناو] بەرچاوتەنگ. (تنگ‌نظر)

بەرجڵانەکێ: [ناو]جوڵانێ؛ هەلۆرتک. (تاببازی)

بەرجلیێتی: بەرچاوتەنگی؛ رژدی؛ چکووسی. (تنگ نظری)

بەرجەستە: [ئاوەڵناو] (١) هەڵکەوتە؛ مومتاز. (٢) قوت؛ بەرز؛ زوپ. (برجستە)

بەرجەوەنگ: [ناو]بەرجەوەن؛ روانگە؛ دیمەن؛ بەرچاو. (منظرە)

بەرجی: [بەند]بەرجێ؛ بەرجا؛ بێجگەلە؛ جگەلە؛ بابوەستێ. (بماند؛ بجز)

بەرجیس: [ناو]ناوی ئەستێرەی موشتەری. (ستارەمشتری)

بەرجینک: [ناو]بەرچیغ؛ ئەستوندەکی چیغی - مەڕ و ماڵات. (دیرک چادر)

بەرچاو تاریکبوون: [چاوگە،ت](١) (ب) زۆر توورە بوون و ئاگا لە خۆ بڕان لە تووڕەییدا. (خیلی عصبانی شدن)(٢) هیچ نەدیتن لە بەر بیستنی خەبەری ناخۆش و دڵتەزێن. (جلو چشم تاریک شدن)

بەرچاوتێر: [ئاوەڵناو] دڵئاوا؛ دەستو دڵباز؛ دژی چکووس. (مستغنی)

بەرچاوتێری: [ناو،بەرهەمی چاوگە]دڵفراوانی؛ دڵئاوایی. (استغنا)

بەر چاو و دەم کەوتن: (ب) بەچاوی پیسەوە-بوون؛ پێکران بەچاوی پیس. (چشم زخم خوردن)

بەرچچاک: [ناو]تریان؛ بەرچنۆک؛ بەرچن؛ بەرچنە؛ قەرتاڵەی میوەچنین. (سبد میوەچیدن)

بەرچۆ:کارێکی دژوار کە هەموو کەس بۆی نەکرێ. (کارسختی کەاز همەبرنیاید)

بەرچۆکنان: [چاوگە،ت] ژێرچۆکنان؛ زەوت کردن؛ داگیرکردن. (غصب کردن)

بەرچوڵەمە: [ناو]بەر چێڵە؛ پێستی شۆڕەوە بووی ژێر ملی گا. (پوست زیر گردن گاو)

+ بەرچەپ: [ئاوەڵناو+ناو،ت] مێمل؛ دژ. (آفت)

+ بەرچەق: [ناو]دەستە خنجێر و شمشێر؛مشتووک.(دستەخنجر و شمشیر)

بەرچەنگ: بەردەست. (جلو دست)

بەرچیت:<پەردە؛ پەردەی جیا کردنەوەی خانوو یان رەشماڵ کە پیاوان لەژنان

جیاده‌کاته‌وه. (حائل؛ پرده‌میان چادر)
به‌رچیچک: [ناو]نزگه‌ره. (سکسکه)
به‌رحوزور: [به‌ند] له‌به‌رانبه‌ر و له خزمه‌تا؛ له‌خزمه‌ت دا؛ له حوزووردا؛ له رووبه‌ڕوودا. (درحضور)
به‌رحه‌ق: [ئاوه‌ڵناو] حه‌ق‌به‌ده‌ست؛ حه‌قدار؛ له سه‌رحه‌ق؛ حه‌ق؛ ڕاست. (برحق)
به‌رحه‌لینگ: [ناو]بۆته؛ بۆته‌ی به‌ردین؛ ده‌فری تاوندنه‌وه‌ی کانزا. (بوته)
به‌رخ ئاهو: [ناو]کار مامز. (بره‌آهو)
به‌ رخدان: [ناو]پزدان.منداڵدانی مه‌ڕ.(رحم- گوسفند)
به‌رخستن: [چاوگه،ت] (۱) وه پێش خستن بۆ ڕێز لێگرتن. (جلو انداختن)(۲) نان خستنه به‌ر سه‌گ. (نان پرت کردن جلو سگ) (۳) به‌ر هاویشتنی تۆڵدار. (بچه‌انداختن)
به‌رخستن: [ناو] نه‌خۆشینی به‌رخستن، تایبه‌تی ئاژاڵه که بۆ ئینسانیش گیروٚی هه‌یه به ناوی (یاوی ماڵت)؛ ناوی علیمیه‌که‌ی(برو سلوٚز)ه. (تب مالت)
به‌رخ خنکێنه: [ناو]گیاییکی (نووسه‌ک و چه‌سپانه) له مێرگدا ده‌ڕوێ. (نوعی گیاه‌چسپناک)
به‌رخوار: [ئاوه‌ڵناو] پێش چه‌وت؛ زه‌وی- لاره‌ولار و نارِیک؛ قوماشی‌که لار ببڕ درێ. (کج)
به‌رخواردن: (۱) تووش‌بوون؛ گه‌یشتنه یه‌ک. (بهم رسیدن) (۲) گران هاتن؛ پێیم به‌ری خوارد(برخوردن) (۳) به‌رخواردن: له سه‌مه‌ر و (به‌ر) خواردن. (از بهره خوردن)

به‌رخووه‌دان: سه‌رنجدان؛ تماشاکردن؛ ڕوو تێکردن؛ به‌راخووه‌دان. (نظر کردن)
به‌رخوه‌ر: به‌رخۆر؛ (۱) که‌ڵک؛ سوود؛ مفا. (مفید) (۲) له سه‌مه‌رخۆر؛ به‌رهه‌م خۆر. داهات‌خۆر. (از بهره خور) (۳)گران‌هاتن؛ قسه یا هه‌ر شت که ده‌بێته هۆی سوکایه‌تی و ته‌وهین (برخواردن). (برخوردن)(۴) به‌ر ڕۆژ. (رو به‌آفتاب)
به‌رخه به‌ران:[ناو،ت]کاوڕبه‌ران؛ کاوڕی نێر. (بره‌نر)
به‌رخه‌فج: مۆته‌که؛ به‌رخه‌فچ؛ سه‌نگ سوار بوون له خه‌ودا. (کابووس)
به‌رخه‌که‌م: (۱) به‌رخه‌که‌ی من.(۲) شو بهاندنی منداڵ یا کیژوڵه به به‌رخ.(هه‌ی لاوه لاوه به‌رخه‌که‌م لاوه). فۆلکلۆر. (بره‌کوچک)
به‌رخه‌له‌وان: [ناو،ت]شوانی‌به‌رخه‌ل. (چوپان- بره)
به‌رخه‌مێ: [ناو،ت]وه‌ره‌ما؛ به‌رخی مێ. (بره‌ماده)
به‌رخه‌نێر: [ناو،ت]وه‌ره‌نێر؛ به‌رخه‌به‌ران. (بره‌نر)
به‌رخه‌ساوا: [ناو،ت] ئه‌ملک؛ به‌رخی تازه زاو. (بره‌نوزاد)
به‌رداسی: [ناو] ده‌غڵێک‌کاتی درووێنه‌ی هاتبێت. (مزرعه‌غلات رسیده‌برای درو)
به‌ر داس‌نه‌که‌وتن: ده‌غلی که‌م باڵا که به داس نه‌درووێته‌وه. (دم داس نیافتادن)
+ به‌ردان: (۱) وه‌ختی ده‌ست لێک به‌ردان و جیا بوونه‌وه. (جدا شدن)(۲) ئازاد کردن. (رها کردن)(۳)به‌ر دان: سه‌مه‌ر و فایده دان. (بهره

دادن)(۴) وەبـــەر دان؛ دارەکـــەی بـــەردە: وەبەردە با نەکەوێت. (حایل کـردن) (۵) وە- بەردان:کردن بەژێرسـەیـارەوە. (زیرگـرفتن)
بەردانک: بەردامـێن؛ دانـگ: دانـک: دامـین، خواروو؛ دانگی چیا: داوێنی چیا. (دامنه)
+ بەردانەوە: [چاوگە،ت](۱) با لـە کونێکـەوە بەتاڵ کردن؛ بای تـەگـەری سـەیـارەکـەی بەرداوە. (خالی کردن)(۲) خلارکردنەوەی لـە سەر بۆ خـوار؛ تۆپـەکـەی بـەرداوە: خـلاری کردەوە؛ کەوتنەخوار؛ بەربوونەوە؛ ئاولە شێلە- گـــە داخســـتن وبـــەردانـــەوە. (پـــائین انـداختن)(۳)بـۆنـبـەردانـەوە: بڵاوکردنـەوە . (پخشکردن)
بەرداوەتی: [ناو]گۆرانی داوەت. (آواز عروسی)
بـــەردایـــی: [نـــاو] (۱) بـــەردەڵـــان؛ پڕلەبەرد.(سنگلاخ) (۲) بـەربـووگ؛ ڕهـابوو؛ بەرەڵابووگ؛ بەرداو؛ وێڵکراو. (رهاشده)
بەرد بـاران: [نـاو]بـەرد بـە سـەردا بارانـدن؛ سـەنگـەسـار؛چەشـنێ سـزای شـەرعییـە. (سنگسار)
+ بەردبڕ: [ئاوەڵناو+ناو] (۱)هەر شت توانـای بڕینـیبـەردی هـەبێـت. (۲) کـەرەسـتەی بەردبڕین.(۳)کەسێک کەکـاری بـەرد بڕینـە. (سنگ بر)
بەردبڕی: (۱)[ناو] کاری بەرد بڕین و بەردبڕ. (۲) توانـایی بڕینـی بـەرد. (۳) کارخانـەی بڕینی بەرد(۴) مەتە و کەرەستەی بەردبـڕی؛ مەتەی بەرد بڕین.(سنگ بری)
بـەرد بژێـر: (۱) ئـەونیسـکە بـەرد بژێرکـە؛ بەردەکەی جیا کەوە. (جدا کردن سنگ
(۲) زەویـەکـەی بـەردبژێـر کـردوە و پـاکی کردوە تەوە لەبەرد. (چیدن سنگ زمـین) (۳) کاری بەرد بژێرکردن. (کارجداکردنسنگ)
بەرد بەردانێ: [ناو](۱) قـەمچێـن؛ بـازەڵـێن. (بازیبا سنگ؛یک قولدو قول)
(۲) بەرد بەسەر بەردەوە بەند نەبوون: هیچ بەسەر هیچەوە نەمان. (ب) وێرانبـوون؛ کاول بوون.(سنگرویسنگ بند نبودن)
بەردتاواندنەوە: (ب) کەسێک توانای خواردنی هەموو خۆراکێکی بێت و گرفتی پـێنـەکـا. (سنگ هضم کردن)
بەردخستنە بەرپا: چـەت خسـتنە کاریێ؛بـە- رگری لـە ئـەنجـامی کـاریێ؛ بـەرهـەڵسـت دروستکردن بۆ ئەنجـامی کارێـک. (سـنگ جلو پا انداختن)
بەر دڕ: [ناو] جل و بەرگێک کە بۆ پێشگیری لە دڕانی لێباسیچاک لە بەردەکرێت؛ جـل و بەرگیکار.(لباس کار)
بەرد ڕێژ: [ناو]سەنگفەڕش؛ داپۆشینی زەوی یا شەقام بە بەرد؛ بانوان. (سنگ فرش)
بەردڕێژکردن: [جاوگە،ت]جێگاییێک بە بـەرد داپۆشین وەک سەنگفەرش . (سنگ فـرش کردن)
بەردشکێن: [ئاوەڵناو+ ناویبک](۱) پیـک یـا هەر شت کە بەرد بشکێنی. (۲) کەسێک کە بەرد دەشـکێنی. (۳) (ب)کـەسـێککـەبـەرد ڕێک دەکـات بـۆ کـاری سـاختومانسـازی. (سنگ شکن)
بەردکردنە ئاو: (ب) ڕوحم و بەزەیی ڕاکێشان بەلای خۆدا. (کنایی، رحم وشـفقت کسـی را

برانگیختن)

بەردكوڵاندن: [چاوگە،ت](ب) كاری بێ سوود و موفا كردن.(كنایی،كار بیهوده)

+ بەردڵ: تیكەیێكم لە و بیسكویتە خوارد بەردڵی گرتم؛ لە ئیشتیا كەوتم. (رفع گرسنگی)

بەردلك: [ئاوەڵناو] ئۆفلاز؛ نازەنین؛ خۆشەویست. (محبوب)

بەرد لە ئەژنۆ دان: [چاوگە،ت] (ب) پەشیمانی لە كار و كردەوە.(سنگ‌بەزانو زدن)

بەرد لەسەردانان: [چاوگە،ت](ب) دیزەبەدەرخۆنە؛ شاردنەوە و لە بیر بردنەوە و باس نە كردنی مەبەستێك. (سرپوش گذاشتن)

بەرد لێبارین: [چاوگە،ت] (ب) تووشی بەڵا و موسیبەت بوون؛ بەردباران بوون؛ (كی تەفرەی داوی بەردی لێباری) (فۆلكلۆر).
(دچار مصیبت شدن سنگسار شدن)

بەردۆش: (١) تەكان‌دان. هەژاندن. (تكان دادن) (٢) بەرهەڵبێنە. (پیشبند)

بەردوولاقێ: [ناو]هەواو بەستەیێكە، ژنان لە بەر خۆیانەوە، لەكاتی خوری‌ڕستن و ڕایەخ چێكردندا دەیڵێن؛ بە شێوەی بەرتەونانە. (آهنگی است)

+ بەردۆڵیان: [ناو]بەرئاوێ كە لە دۆڵیانی ئاشەوە دێت و لە ژێر پەرەی ئاشەوە دەرژێتەدەرەوە. (آبیكەاز آسیاب بیرون میر یزد)

بەردوئەسێ: [ناو،ت]ئەستێ‌وبەرد بەردوچەخماخ. (قطعەآهن و سنگ آتش زنە)

بەردوو: [ناو،ت] بەر دووگ؛ شوێنی بێ مووی ژێر دووگ. (زیر دنبە)

بەردووگ: [ناو،ت] ئەو جێگا لە دووگ كە بە ڕانی مەڕەوە دەنووسێت و مووی نییە. (جای بی موی دنبە)

بەردە: (١) ئەو تاپۆ بەردە، ئاسن نییە؛ (سنگ است) (٢) شو بهاندن بە بەرد؛ ڕەقە دەڵێی بەردە. (ماننددسنگ‌است) (٣) ڕهای كە؛ بەریدە. (دەبڕو بەرۆكم بەردە). (رها كردن) (٤) بیدە دەمی؛ وەبەریدە؛ جارەكە شێو كە بوورەیشی بەردە واتا وەبەریدە. (اضافەكن) (٥) دارە كە بەری زۆرە كوڵەكەی بەردە، كوڵەكەی وەبەردە؛ (حایل كردن) (٦) كویلە؛ خوڵام. (بردە)

بەردەئاش: [ناو،ت]بەرد ئاسیاو؛ بەردێكی سەخت و ڕەقە و (سیلیسیە) دەی‌تاشن و دە-یكەن بە هارە بۆ هارینی دانەوێڵە؛ هارەی ئاش. (سنگ آسیاب)

بەردەبێل: [ناو]مەڕی سێ‌ساڵە.(گوسفندسە-ساله)

بەردە خوێ: [ناو](١) بەردێكە پان كە خوێ دەكەن بەسەریدا بۆ ئاژاڵ. (سنگ نمك پاشیدن برای حیوانات) (٢) بەردی خوێڵێن؛ بەردی خوێ كە لە (سۆدیۆم و كولۆر) چێ بووە؛ خوێی مەعدەن(كانگا) كە وەك بەرد وایە. (سنگ نمك)

بەردەخوین: بەردی‌خوێن: [ناو]جۆرێك بەردە.(حجرالدم.سنگ خون)

بەردەكانە: [ناو]پارەیێك كە لە زاوا وەردەگیرێ تا درگای ماڵی بووكی لێ‌بكەنەوە.(پول‌گرفتن ازداماد جلو خانەعروس).

بەردەزوورک: [ناو]بەردەزوورە؛ بەردەزبرە؛ بەردێکە لە هەسان زبرترە بۆ تیژکردنی دەمەتیخ. (سنگ خارا)

بەردەسپیلە: [ناو]بەردەچەرمەڵە. (سنگ سفید)

بەردەستک: [ناو]دستەکەوشە؛دەستەندوو؛ دەستەمشتە؛ جێگای دەستپێوەگرتن لە سەرباسکێش لە شێو بڕیندا. (جای دست گرفتن در خیش)

بەردەسماتە: [ناو]بەردەماتە؛ بەردی جەهەندم؛ هەسان؛ بەردیتیخ تیژکردن. (فسان)

بەردەسمبادە: [ناو] بەردەچخماخ کە بە قاڵب و چەسب دەبێتە تەختە بەردێکی ناسک و بە جەغر دەیبڕنەوە بۆ سەر مەکینەی سومبادە بۆ ساوینی کانزا و شتی دی. (سنگ سمباده)

بەردەسووری: تیرەیێکی کوردن لە ئێران، لە مەحاڵی بەردەسوور. (اسم طایفەایست)

بەردەسەبر: [ناو]بەردێکی ئەفسانەیی کەقسەی بۆ دەگێڕنەوە هەتا دە-قەڵشێ.(سنگ‌صبور)

بەردەفڕکێ: [ناو](١)بەردخستن بۆنیشانە یان بویەکترین؛ بەرد هاویشتنی زۆر. (بهم سنگ اندازی کردن) (٢) بەرد فڕێدانی لەسەریەک. (سنگ اندازی پیاپی)

بەردەفرۆشی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]کاری فرۆشتنی کۆیلە. (بردەفروشی)

بەردەڤ: [ناو] دەمڕاست؛ نوێنەر؛ قسەزان. (سخنگو؛ نماینده)

+بەردەڤک: (١)هاودەم؛ هاوڕاز. (همدم) (٢) موننە؛ موونە؛ دەمنە.(چوب سیگار)(٣)لەلایە-ن کەسێکی‌ترەوە ئاخافتن و دووان.(سخنگو بجای کسی)(٤)سەربار؛ موزاحیم. (مزاحم)

بەردەڤکر: [ناو] قلیاندار. (قلیاندار)

بەردەقسڵ: [ناو،ت]بەردێککە لە ناو ئاوری بەتیندا دەبێتە قسڵ؛ بەردەئاهەک. (سنگ آهک)

بەردەکوڵەکە: [ناو،ت]بەردی پانی ژێر کوڵەکە؛ بەردی ژێر وێستوون. (سنگ زیر ستون)

بەردەگونجە: [ناو،ت]بەردێکی‌کونە دەیکەنە گونجەی حەوز و ئەستێر. (سنگ آبرفت)

بەردەگێچ: [ناو،ت]بەردێ کە بە گەرما پێدان لە کوورە دا دبێتە گەچ (گێچ). (سنگ گچ)

بەردەمانگ: [ناو]جۆرێک بەردی‌بە-نرخە.(سنگ‌قمر.حجرالقمر)

بەردەمۆرە: [ناو]خشتێکی چکۆلانەیە کە لە مەزهەبی شیعەدا وا ڕەسمە بۆ موبارەکی لە سوجدەی نوێژدا نێوچاوان دەنێنە سەری. (مهر نماز)

بەردەمووکە: [ناو]دەمامک؛ نیقاب؛ دەموۆکانە؛ دەمکانە؛ دەم و لووت پێچ. (صورتک.نقاب)

بەردەمەرمەڕ: [ناو](١) بەردێکی جوان و ڕەنگاوڕەنگ بۆ نومای‌بینا بەکەڵکدێ. (٢) بەردێ کە هەڵماتی لێ‌چێدەکەن. (سنگ مرمر)

بەردەنگ: [ناوی بەر]بیسەر؛گوێگر. (مخاطب)

بەردەنما: [ناو]بەردەنوێژ. (سنگ نماز)

بـەردەنـووس: [نـاو](١) لـەوحـی بـەردیـن. (٢)نوسراوەی سەربەرد. (سنگ نوشته)

بەردەوام: [بەند] بێبڕانەوە؛ هەمیشـە؛ دایـیم؛ بێبڕانەوە. (مدام)

بەردهەڵکەن: [ناوی‌بک]کەسێک‌که لـەکـان (مه عده ن) بەرد هەڵدەکەنی؛ بەردهەلقـەن. (کسی کـه‌کـارش در آوردن سـنگ از کـان است)

بـەردەیـی: [بـەرهـەمـی چاوگـە]حاڵـەتـی بەردەبوون؛ کۆیلەتی؛ خولامی. (بردگی)

بـەردیپـا: [نـاو]سـەنگـی‌پـا؛ بـەردێکـی (سیلیسیه)ڕەش و ناو کفەڵە بۆ شـوٚردنی‌ژێـر پێ بەکاری دێنن لە گەرماودا. (سنگپا)

بەردیترازو: [ناو]سەنگی‌ترازو؛ بەردی ئایەرە بۆ کێشان. (سنگ ترازو)

بەردیچەخمـاخ: [نـاو]بـەردێکـی ڕەقـە لـە جنسی سیلیس کە لە یـەک بـدرێن ئاوریـان لێـدەبێتـەوە و بـۆ چێکردنـی کاغـەزپـەرداخ کەڵکـی‌لـێ‌وەردەگـرن؛ بـەردەسـێ. (سـنگ چخماخ)

بەردی سارد و گەرم وەبـەر ڕێ‌هـاتن: (ب) تووشی بەڵا و موسیبەت هاتن؛ (کنایی ،دچار مصیبت و بلا شدن)

بەردی سـەرمـەڵـو:کـاتی‌گیـا و درک و داڵ دووروا دەیکەنە مەڵۆ و بـەردیکـی لـە سـەر دادەنین کە با نەیبا؛(ب) ئاماژەیە بو بـەلێنـی سـەرزارەکـی؛ بـەو قـەرارە دەڵـێن کـە خـوازبینیێکی سـەرزارەکـی لـەکچـی‌بکـری وجوابی ئەرێنییکی سەرزارەکی وەرگیرابێـت. (پیمان معاملەنامحکم و آبکی)

بەردی قەبر: [ناو](١) بەردێـک‌کـە لـە سـەر گوریچـەی قـەبـر دادەنرێـت؛ بـەردی- ئـەلحـەد.(سـنگ‌الحـد)(٢)کێـل.(سـنگ- گور)

بەردی کفته: [ناو] لەڕا بووردوودا بەردێ بوو کەگۆشتیان لە سەر دەکوتا بـۆ کـەبـابی لوول و کفتە. (سنگ گوشت کوب)

بـەردی کـومـرێ: [نـاو]بـەردی ڕەژی؛ سەنگەزوخاڵ؛(کومور):تورکییە. (ذغال سنگ)

بەردی گورچیلە: [نـاو]بـەردێ کـە لـە نـاو گورچیلەدا چێدەبێت و ئیمـڕۆژە بـە تیشـکی لەیزیر چارەسەری دەکەن. (سنگ کلیه)

بەردی گێچ: [ناو]بەردەگەچ؛ بەردێک کـە لـە ناو کوورەی گەرمدا دا دەبێتە گـەچ. (سـنگ گچ)

بەردێلک: [ئاوەڵناو]هاونرخ؛ هاوتـا؛ هاوشـان. (هم‌شأن)

بەردێلی: [نـاو](١) ژن بـە ژن. (زن درمقابـل زن) (٢) گۆڕینەوەی شت بە شت. (معاملـەی تهاتری)

بەردی مەحەک: [ناو]بەردێکی ڕەق و ڕەشـە کە لە تیژاودا ناتوویتەوە و بۆ دیـاری کردنـی ڕادەی زێڕی خاڵیس لە لیرە یا شتی زێڕیندا بەکاردێ. (سنگ محک)

بەردی مەسانە: [ناو]بـەردێـک کـە لـە بـەر میزەڵدان‌دا دروستدەبێـت و زۆر بـە ئـێش و ئـازارە، جارجـار دەخـزێ و لـەگـەڵ میـزدا دێتەدەر و جاریش هەیە کـە بـە دەرمـان یـا نەشتەرکاری یا تیشکی لەیزێر مالێجەدەبێت. (سنگ مثانه)

بەر ڕادان: (١)[چاوگە،ت] بەر پێش ماڵین یـا

پاک کردنەوە بە گسک یا بە بێل ڕادان. (جلو جاروب کردن)(٢) کایە و یاری. (بازی کردن) (٣) دۆڕاندن لەکایەدا. (باختن)

بەرڕەتخستن: وەگێرخستن. (گیرآوردن)

+ بەرزاخوڕ: [ئاوەڵناو] ولاغێکە بە ئالفی خۆش فێر بووبێت و ئالفی ناخۆش نەخوات. (ب)ئینسانی بەفیز. (اسب و استری کەعادت بەعلف خوش خوراک گرفتە؛ متکبر)

+ بە رزان: (١)بەرزەکان؛ (بلندیها) (٢)بارزان؛ مەڵبەندێکە لە بەین زێبار و ڕەواندزدا کە عەشیرەی بارزان لە و مەڵبەندەدان (سرزمین وعشیرە بارزان)

بەرزاو: [ناو]بەراو؛ زەناو. (زمین آبی)

بەرزاو: [ناو]هاتنە سەرەوەی ئاوی زەریا بە هۆی بارودۆخی مانگەوە؛ دژی (نیشتاو یا ئاوجەڕ). (مد)

بەرزپەڕین: [چاوگە،ت](١) هەڵخستنەوە؛ زۆر خۆ حەوادان.(پریدن بلند)(ب٢)حاڵەتی لووت-بەرزی و بە هیوای گەیشتن بە پلەوپایەی بەرز. (بلند پروازی) (٣) هەڵفڕینی مەل بە ئا سماندا و زۆر بلیند بوونەوەی. (پرواز بلند)

بە رزگ: [ناو،ت](١) خوارووی زگ. (پائین شکم) (٢) پێستی ژێر زگی حەیوان. (پوستە-زیرشکم حیوانات)

بەرزواچ: [ناو]بەرزوێژ؛ بلیندگۆ؛توندبێژ. (بلندگو)

بەرزۆخە: [ناو]بەرزۆڵە؛ منارە. (منارە)

بەرزۆڵە: [ناو]بەرزوخە؛ منارە. (منارە)

بەرزە بڵێسە: [ناو](١) ئاورێک کە بڵێسەی زۆر بە حەوادا بچێ. (آتش شعلەبلند) (٢) [ئاوەڵناو]چەنەباز؛ زۆربڵێ؛ هەڵەوەڕ (حراف)

بەرزەبوون: [چاوگە،ت]گومبوون؛ بزڕبوون؛ زایەبوون.(گم شدن)

بەرزەپێ: تەواو ڕاستبوونەوە و لە بەر هە-ڵسان. (تمامقد جلو پای کسی بلند شدن)

+ بەرزەحەیوان: [ناو،ت]ولاغیبەرزە؛ یەک-سم؛ ئەسب، ئێستر، و کەر.(مال سواری و باری)

بەرزەخ: [ناو](١) بەرزەق؛ ماوەی سنووری جەهەندم تا بە بەهەشت گەیشتن. (برزخ) (٢) [ئاوەڵناو] توورە. (عصبانی)

بەرزەفتکردن: [چاوگە،ت]سەرڕێگا ڵیگرتن؛ پێش پێگرتن. (جلوگیری کردن)

بەرزەفڕ: [ئاوەڵناو] (١ب) بیر لە کاری گەورە دەکاتەوە و هیوای کردنیکاری گەورەی لە دڵدایە. (بلند پرواز)(٢)فڕندەیێککە زۆر بلیند هەڵدەفڕێت.(بلندپرواز)

بەرزەقانی [ناو]قۆچەقانی؛ قەڵماسک. (فلاخن)

بەرزەکرن: [چاوگە،ت] بەرزەکردن؛ بزرکردن؛ گومکردن؛ دۆڕاندن؛ زایەکردن. (گم کردن)

بەرزەکوڵ: پڕکردنی دەفر لە شتی وەک دانەوێڵە ،زیاتر لە دارماڵ بە شێوەیێککە لە سەرەوە قیت ببێتەوە. (زیادپرکردن غلەدر ظرف)

بەرزەکەوە: [ناو،ت] لقی داری بە لق و پۆپ بۆ چێکردنی پەرژین؛ لقی بەرزی سەوز. (چوب با شاخەو برگ)

بەرزەلنگ: [ناو،ت]زەنگوڵەگیا؛ گیایێکە دژی کرمی ڕیخۆڵە و تەوژمیخوێنە. (یوشن؛

ورک؛ درمنه)

بەرزەوکردن: [چاوگە،ت]هەڵگرتن و لە عەرز بڕین؛ بەرزکردنەوە. (ب) ژن و کچ هەڵگرتن(سازکردن). (بلند کردن)

بەرزەیی: [بەند] بەدزیەوە؛ شاراوە؛ نادیاری؛ پەنامەکی. (پنهانی)

بەرزیلە: [ناو] ئاتەک؛ شاقەل.(تریچ؛ تریز.)

بەرزیکان : ناوی دەسەڵاتداری کوردی شارەزوور کە ناوەندەکەی دینەوەر بوو (نام امارت شهر زور با مرکزیت دینور)

بەرزین: [ناو](١) قەڵتاخ؛ قاڵتاخ؛ قەرپوز؛ قەڵپۆز. (قالتاغ)(٢) جوانووی ئامادەی گرتن کە وختی زین کردنی هاتبێت. (اسب سەساله) (٣) نەرمەزین؛ خلۆرتە. (نمد زین)

بەرژوور: [ناو،ت]سەرەوژوور؛ بەرەو ژوور؛ سەرەو ژووری. (سربالایی)

بەرژەند: [ناو]بەرژەوەند؛ ڕەچاوگرتن و بەراوەردی چەخش و بەهرە و داهات و سوود و قازانج و دەرفەتی بە موفا. (صلاح ومصلحت)

بەرژەوەند: [ناو]بەرژەند؛ ڕەچاو گرتنی (چەخش و بەهرە و قازانج و دەرفەت و موفا و هەل و ڕێکەوتی خێر). (براورد مصلحت و منفعت)

بەرژەوەندی: چەخشی؛ بەرژەندی؛ موفایی-خۆدیتن؛ ڕەچاوکردنی قازانج. (درراستای-مصلحت بودن)

بەرژەوەندی پەرست: سوود پەرەست؛ قازانج پەرەست. (مصلحت پرست)

بەرژێر: [ناو،ت]سەرەوخوار؛ بەرەو ژێر.

(سراشیب)

بەرستک: [ناو]بەرستۆ؛ بەرییخە؛ بەریەخە؛ (جلویقه)

بەرستۆک: [ناو]بەرسکوور؛ بەرۆک. (جلوسینه)

بەرسفکە: [ناو]هەیوان. (ایوان)

بەرسکوور: [ناو]بەرمل. (یقه)

بەرسم: [ناو]گەڵای دار؛ لە ئاویستایش‌دا هەربەو مانایە هاتووە.(برگ درخت)

بەرسمیل کردن: [چاوگە،ت]سمێڵ-کورتکردنەوە.(ب) ڕووکەم‌کردنەوە؛ ئازار و زەرەر پێگەیاندن. (کنایی؛ ضرر زدن؛روکم-کردن)

بەرسووچ: [ناو،بەر] بەرتاوان؛ تۆمەت لێدراو؛ تاوانبار. (متهم)

بەرسوورکە: [ناو]قالۆنچە؛ سوورکە؛ (سوسک قرمز)

بەرسیچکە: [ناو]نزگەرە. (سکسکه)

بەرسیسانی: [ناو]ئامرازی مشتومال کردن. (وسائل مشت و مال)

بەرسێلک: [ناو]تەندووری؛ تەندووری بەرد.(تندرسنگی)

بەرش: [ناو]بەنگ. (بنگ)

بەرشکستە: [ئاوەڵناو] نابووت؛ وەرشکستە؛ مافینگ. (ورشکسته)

بەرشۆ: دەرچێت. (فرارکند؛ بیرون شود)

بەرشۆ: [ناو]بەرشۆر؛ جلێکە لەکاتی شیو وکوڵدا دەیکەنە بەر. (لباس تعویضی برای کارشستشو)

بەرشە: [کاری ئەمری بو دووهەم کەسی

تاک]دەرچوٚ؛ دەرکەوە. (دررو)

بەرشەنوٚم: [ناو](دەرهاویشتن)جیاکردنەوە و جیاڕاگرتنی گیانداری نەخوٚش دوور و جیاواز لەساخ (لە بەر ئەوەی گیروٚدەی نەخوٚشی-نەبن). (قرنطینه)

بەرشیا: [بهووری لەچاوگەیبەرشین] دەرهات؛ دەکەوت.(بیرون آمد)

بەرشیان: [چاوگە]دەرهاتن؛ دەرکەوتن.(بیرون آمدن)

بەرشیٚڤ: [ناو]عەسروٚژە. (عصرانه)

بەرشین: [چاوگە]چوونەدەر؛ دەرچوون؛ جەحەد بەرشیەن: لەحەد دەرچووە. (بیرون شدن)

بەرغەبەبە: [ناوەت](ف. گیو) بەرخەبەبە. (غبغب)

بەرغەموٚت: [ناوەت]جوٚریٚک میوەیە. (میوە ایست)

بەرفرمان: فرمانبەر؛ ئامادە بوٚ بەجێهیٚنانی فرمان.(حاضربه فرمان)

بەرفرە: [ئاوەڵناو] زوٚر؛ گەلیٚک؛ زەحف؛ بەرمشە؛ بەرفراوان؛ بەرپان. (زیاد؛ وسیع)

بەرفماڵ: [ناو] بەفرماڵ؛ ووەرماڵ؛ وەروەرە؛ بەفرەلوٚ. (پاروی برف روبی)

+ بەرفەک: [ناو](۱) ئەو بارستا سەهوٚڵە کە دیوارەی یەخچاڵ(سەلاجە) لە ناوەوە دەیگریٚ. (۲) مەغشوش بوون و خەتخەت بوونی شاشەی تەلەویزیوٚن لەکاتی روٚشن بووندا.(۳) پەڵەی سپیایی(خوێ) دەردانی‌دیوار بە هوٚی تەڕەشوٚوە. (برفک)

بەرفەندە: [ناو]هەرەسی بەفر؛ شکانی کلیلە بەفر. (بهمن)

بەرفیمالک: [ناو]بیٚڵی بەفرماڵین؛ وەروەرە. (پاروی برف روبی)

بەرڤان: شوان. (چوپان)

بەرڤانەک: [ناو]بەرهەڵبیٚنە؛ بەروانکەی منداڵ؛ بەرڤانک. (پیش بند)

بەرڤە: (۱) قەد؛ دووتوٚ نووشتانەوە. (تا؛ لایە) (۲) بەربە؛ ڕووبە. (روبە)(۳) بەرەوە؛ پیٚش؛ پیٚشەوە. (روبەجلو)

بەرڤەکری: [ئاوەڵناو]گوشاد؛ بەرئاواڵە؛ بەرکراوە. (گشاد)

+ بەرق: فد: [ناو](۱)کارەبا؛ (سێفاز، دوو فاز، یەک تەرەفە، دوو تەرەفە، ساکین) (۲) درەوشانەوە؛ بریقە؛ شەوق.(برق)

بەرقتین: [چاوگەت]قەڵشین؛ لەتبوون. (قطع شدن)

بەرقخستن: [چاوگەت](۱) بریقەدان؛ بەرقخستنی هەور؛ هەورەتریشقەلیٚدان. (برق رعدوبرق) (۲) ساوین‌ولووس کردن و بریقەدارکردن. (ب) زوٚر خاوین کردنەوەی سامانی ماڵ. (برق انداختن)

بەرقگر: فد: [ناویبک]تریشقەگر؛ برووسکەگر؛ میلەییٚک‌لەکانزا لە سەرخانوو دەچەقیٚت و بە سیمیٚک بەعەرزەوە دەی-لکیٚنن کە باری کارەبایی بوٚ عەرز ڕابگوٚیزیٚت، هەروەها زنجیریٚکە لە لوری تریٚلیی نەوت کیٚشدا لە پاشەوە لە عەرز دەخشی بوٚ ڕاگوٚیزانی باری‌کارەبایی بوٚ عەرز. (برق گیر)

بەرقگرتن: [چاوگەت]کارەبا کە کیانلە بە-

ڕێک دەگرێت بە هۆی هەورە تریشقە یان کەوتن لە سیمگەلی کارەبا. (برق گرفتن)

بەرق لێدان: (١) درەو شانەوە؛ بریقە خستن؛ بریقە دان. (٢) بە بەرق سەری کەچەڵ مالیجەکردن (کارەبا)(٣) بەر بروسکەی هەورەتریشقە کەوتن. (۴) بروسکە دانی هەورەتریشقە. (برق زدن)

بەرقەپ: [ئاوەڵناو]بەرقەپ؛ داری پوواو؛ پڕتووکیاگ و نزیک بە قرپ بوون. (پوسیده)

بەرقەد: [ناو](١) ناوقەد؛ (کمر) (٢) قەدپاڵ. (کمر کش کوه)

بەرقەدێر: [ناوی،بک]پارێزەر. (محافظ)

بەرقەم: [ناو]جۆرێک ڕەنگیسوور.(رنگیست-سرخ)

بەڕک: [ناو]بەڕەی بچووک. (گلیم کوچک)

+ بەرکار: (١) ئەوەی کارێک بە سەریدا دێت (دژی کریار و بکەر) (مفعول) (٢) دانیشتن لە پای کارێک وەک جۆلایی و قالی چنین. (پای کار) (٣) بەردەست. (وردست)

بەرکردن: [چاوگە،ت](١) جل پۆشین؛ لەبەرکردن. (پوشیدن)(٢) بە مێشک سپاردنی نوو سراوە؛ ئەزبەرکردن: لەبەرکردن. (حفظ کردن)

بەرکردەی: [چاوگە]دەرکردن. (بیرون کردن)

بەرکزە: [ناو،]هاوردە؛ دژی دەرکزە. کاڵای توجاری کە دێتە ناو وڵاتێک. (واردات)

+ بەرکوت: [ناو،ت]لە ڕوی نیازەوە بەشێکی کەم کلۆش گێرە دەکرێت بۆ ئەوەی گەنمەکەی زوو بگەیێنن‌بەئاش یا زوو بیفرۆشن. (قسمت کم. غله کوبیدن)

بەرکوڕ: [ناو]جیقەڵدان؛ قیسک.کوڵ (چینەدان)

بەرکۆز: [ناو،ت]جێگای تفاق پێدانی ئاژەڵ لە زستاندا.(جای علف دادن بەگوسفندان)

+ بەرکوژە: [ناو،ت]قەیتانی بۆ داخستنی یەخەی کراس بەگرێدان؛ بەن‌یەخە. (بند یقه)

بەرکۆستە: [ناو]بەرکۆسەر؛ بن‌دیوار؛ پای-دیوار؛ سای‌دیوار. (پای دیوار)

بەرکۆسەچ: [ناو] پیاوی بێ‌ڕیش؛ پیاوی کۆسە؛ پیاوی‌ڕیش‌تەنک یا بێ‌ڕیش.(کوسه)

بەرکۆشک: [ناو،ت]بەربالەخانە؛ بەرهەیوانی باڵەخانە. (بالکن)

بەرکۆڤ: [ناو،ت]پنا بەرد؛ پاڵ بەردی کە پەنا و پەسیوبێت. (درپناەسنگ)

بەرکۆڵ: [ناو]شتی نەرم بۆ سەرپشت کە بار ئازاری نەدا. (روپشتی زیر بار)

+ بەرکولَکردن: [چاوگە،ت][ب] خواردنی کەمێک خۆراک پێش نەهار و شام؛ زۆر برسیم نییە بەرکولێکم کردوە. (چند لقمەخوردن قبل از حاضر شدن غذا)

بەرکە: (١)[ناو] چوار بەرکەی قورسی؛ چوار لاشانی قورسی کە زستانان دایان دەنا. (بغل کرسی؛ اطراف کرسی) (٢) لابکەوە. (تو گیانی کاکەت بەرکە بەم لاوە). «فۆلکلۆر» (برگرد ونگاەکن)

بەرکەردەی: [چاوگە]دەرکردن. (بیرون کردن)

بەرکەشۆک: [ناو]کەشەفی چکۆلانە. (سینی-کوچک)

بەرکەفتن: [چاوگە،ت](١) بەرکەوتن؛

بەرخستنی ئاژەل. (بچەانداختن، افتادن)
(٢)بەرکەوتن؛ لە پێش کەسێکەوە ڕۆیشتن. (جلو افتادن) (٣) بەش پێبڕان لە بەش- کردندا. (قسمت شدن) (٤) پێکران؛ ئەنگێوران؛ وە بەر گوللەکەفتن. (اصابت کردن) (٥) دابڕان: حەوشەکەمان بەرخیابان کەوت.(جزوشدن)

بەرکەڤ: هەل؛ دەرفەت: (فرصت)

بەرکەنار: (١) قەرەنەکەوتوو؛ لە کەنارەوە؛ ڕەخەوە؛ (برکنار) (٢) جیا؛ بیجگە؛ بەرجا؛ بەرجێ؛ (بجز) (٣) دەرکراو لەکار؛ لابراو؛ وەلانراو. (راندەشده)(٤) خانەنشین؛ کارکەنار. (باز نشسته)

بەرکەناری:(١) دوورکەوتویی؛ (فاصلە گرفتن) (٢) حاڵەتی وەلا نراوی و لا براوی و دەرکراوی. (راندەشده)(٣)تێکەڵی جەماوەر نەبوون و لە پەراوێزدابوون. (گوشەگیری و برکناری)

بەرکەواندن: پێکان؛ لە نیشانە دان. (زدن بەهدف)

+ بەرکەوتن: [چاوگە،ت](١) بەردا خستن؛ لە بار چوونی مندالْ. (جنین انداختن)(٢) ماڵەکەم وەبەر خیابان کەوت. (جزو شدن) (٣) بەش پێ گەیشتن. (قسمت) [٤]وەپێش کەوتن.(جلوانداختن)

بەرکێش: [ناو،بک+ناو]بەردکێش.(١)کەسێک کە بەرد دەکێشی.(سنگ‌کش) (٢) خەرەکی. (وسیلە حمل سنگ.

بەرکێشک:[ناو،ت] کەشەوی مێز؛ چەکمەجە. (کشوی میز)

+ بەرگ: [ناو] بەڵگ؛ وەرەق؛ لاپەڕە. (برگ)

+ بەرگ: [ناو]ڕووکێش؛ وەک بەرگی دۆشەک و لێفە و دمانچە و کتێب و سەرین و باڵش و پشتی و زین و نووشتە و کێلانی خنجێر..... (روکش؛ برگ)

بەرگ پێداگرتن: [چاوگە،ت]بەرگی لێفە و دۆشەک و کتێب دوورین... پێداگرتن؛ بەرگ‌گرتن؛ (برگ گرفتن)

بە رگ: پێش(گ)کورتەبزوێنە:[ئاوەڵناوی بەر] بەرگین؛ پێشوو؛ لەمەوپێش. پێوەندیدار بە ڕابوردووەوە.(قبلاً)

+ بەرگاز: [ناو]خلێف و قوونووی مێش هەنگوین. (کندوی عسل)

بەرگر: [ناو،بک+ ناو](١)نەهێل؛ بەربەند؛ پێش‌پێگر؛ بەر بەست؛کۆسپ. (مانع) (٢)بە-دەوام؛ بەرگەگر. (مقاوم)) (٣) داری ناوتەون بۆ ڕاست ڕاوەستان؛ بەرگرد. (چوب دستگاەقالیبافی)

بەرگ‌تێگر: [ناوی‌بک](١) کەسێک‌کە بەرگ دەگری بەرووی شتێکدا.(برگگیر)

بەرگ‌ساز: [ناوی‌بک] خەیات؛ ڕوکێش ساز. کەسێک‌کە بەرگ دروستدەکا.(خیاط؛ جلد دوز)

بەرگ‌گر:[ناوی‌بک]بەرگ‌پێاگر.(برگگیر)

بەرگوارە:[ناو]زنگەتەترێ.(خوشەانگور)

بەرگووز: [ناو]بەربووز؛ چۆخە؛ چۆغە. (لباسی کەدستباف و از پشم ریسیدە درست شدە)

بەرگۆهەک: [ناو،ت](١) گۆشیی تەلەفۆن؛ بیستۆک. (گوشی)(٢) گوێپۆش. (گوش پوش)

بەرگوێکەوتن: [چاوگە،ت](ب) بیستن، بە-سووسە بیستن. (شنیدن)

+ بەرگە: [ناو](١) بەڵگە؛ سەنەد. (سند) (٢) وەرەقە. (ورقه)(٣) تا بشت و توانا و قایمی و خۆ ڕاگری؛ لە توانادابوون و پێ‌وەستان؛ (توان) (٤) زمانە چکۆلە؛ (زبان کوچک) (٥) ئاسۆ؛ دیمەن؛ بەرەگە. (منظره)

بەرگەشت: [ناوی‌چاوگە](١) زڤرین؛ گەڕانەوە؛ (برگشت) (٢) پەشیمان بوونەوە. (پشیمان) (٣)[ناو] لە مۆسیقا دا دوو هێڵی ئەستوونییە بە دوو خاڵەوە لە سەر پنج هێڵی نۆت بە واتای ئەوەیە تا ئەوجێگایە،نۆتەکان دووپات بینەوە. (دوخط برگشت)

بەرگەگرتن: [چاوگە،ت](١) وەرەقە گرتن؛ بەرگە وەرگرتن؛ زیاتر بۆئیجازەنامەی هات-وچۆ یا ئیزنی مەرەخەسی لە سەربازخانە. (برگه‌گرفتن) (٢) خۆ ڕاگری لە کارێکدا؛ دەوام هێنان. (دوام آوردن)

بەرگەگر: [ئاوەڵناو](١) بەدەوام؛ خۆڕاگر. (بادوام. مقاوم) (٢)[ناوی‌بک] کەسێک کە بەرگە(بەڵگە) وەردەگرێ. (کسی کەورقه(برگه) بگیرد)

بەرگەگری: بەدەوامی؛ خۆڕاگری؛ ڕاوەستاوی. (دوام آوردن)

بەرگێ: (١) بنا گوێ. (بنا گوش) (٢) یەک بەرگ. (یک برگ)

+ بەرگیر: (١) بەرهەڵست؛ کۆسپ؛ پێش پێگر؛ بەرگر؛ ڕێ‌بەست؛ نەهێڵ. (مانع) (٢) بەرگەگر؛ خۆڕاگر. (مقاوم) (٣)حاڵەتی وەدەستخستن؛ بەرچەنگ؛ وەگیرهێنان؛ هیچم بەرگیر نەکەوت. (گیر انداختن؛بچنگ‌آوردن)

بەرگین: (١) [ناو]برگ‌دار. (جلد دار)(٢) [بەند] پێشوو. (قبلی)

بەرگێو: ناو،بک] بەرهەڵست؛کۆسپ؛ لەمپەر؛ بەرگر؛گلدەرەوە؛ (مانع)

بەرلۆغە: [ناو،ت]بەرچێڵە؛ بەرخەبەبە. (غبغب)

بەرلیکە: [ناو،ت]بەرسینگەی منداڵان. (پیش بند بچه‌ها)

بەرماڵ بەسەر ئاواگەڕان:(ب)پیاو چاکی و دینداری. (تعریف برای خوبی و دینداری)

بەرماڵان: [ناو] پێش ماڵان؛ خواز ماڵان زیاتر لە دێهاتدا دەوتری. (جلو روستا یا شهر)

بەرماڵک: [ناو](١) بەورماڵک؛ وەور ماڵک. بەفرماڵ؛ وەروەرە. (بیل برف روب) (٢) بەرهەڵبێنە. (پیش بند) (٣) جاجم و جاش و مەوجی چکۆلە. (رختخواب پیچ)

بەرمالووسکە: [ناو،ت]خەوشوخاڵ و کۆتەڵی خوار مالوسکە لە خەرمانی‌دەغڵدا. (خاشاک پائین ماسوله‌خرمن)

بەرماما: (١) هەڵسا؛ بەرزبووەوە. (بلند شد؛ ایستاد) (٢) [ناو]یاریدەدەر و بەردەستی مامان؛ ژنێک‌کە کۆمەکی دوکتۆری ژنان دەکات لە منداڵ بوونی ئاوسدا.(وردست ماما)

بەرماوەخۆر: [ناو،بک] پاشخوان‌خۆر؛ (ب) نۆکەر.(پسمانده خور)

بەرماوەخۆری: [ناو] پاشخوان‌خۆری. (ب) نوکەری و چڵکاوخۆری. (خوردن مانده‌از خوراک سفره)

بەرمل: [ناو] یەخە؛ ئەو خوریە کە بۆ جوانی

لە بەرملی مەڕدا دەمێنێتەوە و نایبڕنەوە. (یقه؛ موی یقه‌گوسفند)

بە ڕووورە: بە ڕموور؛[ناو،ت](۱) ملوانکە. (۲) موروو یا قاشی گەورەی خوار ملوانکە؛ پای ملوانکە. (پائین گردنبند)

بەرمیت: [ناو] مێو؛ مۆم. (موم)

بەرمیز:[ناو]کەمیڵە. (گال)

بەرمێشک:[ناو،ت] جۆرێک قەزوان؛ جۆرێک وەنەتەق. (چاتلانقوش)

بەرمیلە: [ناو]بەرمیل؛ بۆشکە. (بشکه)

بەرمێن: شتیٚخواهانی زۆربێت؛ بەبرەو؛ بەبازاڕ؛ بەرەواج. (خواهان و رواج داشتن)

بەرناخ: [ئاوەڵناو] فێڵباز؛ زرینگ؛ باهۆش؛ شەیتان و سەربزێو؛ مەردوڕەند؛کەڵەکباز. (حقه‌باز؛ زرنگ)

+ بەرناڤ: [ناو]هەوەڵی شیو و دەرە. (اول دره)

بەرناڤدان: [چاوگە،ت]ئامێتەکردن؛ تێکەڵاو کردن. (مخلوط کردن)

بە رنامە نووسین: [چاوگە،ت] (۱) داڕشتنی بەرنامە و جیا کردنەوەی کاتی دەرسی هەریەک لە وانەکانی مەدرەسە و دیاریکردنی مامۆستای هەر ساتیٚ، کە مودیری مەدرەسە دەی‌نووسێت. (۲) نوسینی پڕۆگرام بۆ ئەنجامی‌کاریٚ کە پلە بە پلە دیاری‌دەکرێت. (برنامه‌نوشتن)

بەرنانەوە: بنی بێستان و دار بۆش کردن و خوٚڵ دانە پاڵی. (خاک زیر بته‌ریختن)

بەرناو: ناوی‌گەورە؛ لەقەم؛ لەقەب؛ بەرناڤ؛ شۆرەت؛ (شهرت)

بەرندێر: [ناو]مەڕی سیٚ‌ساڵە.(گوسفندسه-ساله)

بەرنە: (۱)[ئاوەڵناو]بەرندە؛ سەرکەوتوو. سەرکەوتووو لە قومار و یاریدا. (۲) کەسێک‌کە جایزە(خەڵات) بە ناویەوە دەردیٚ. (۳) سەرکەوتوو لە کێبەرکێدا.(۴) کەسێک‌کە شتێک دەباتەوە.(برنده)

بەرنووت: [ناو] وشەیێکی تورکییە؛ (بڕنو، برنی :لووت) ئەنفییە، کەبەلووت هەڵیدە-مژن؛تۆزی‌تووتن کەپشمەدێنیٚ. (گرد توتون)

بەرنەگر: (۱) دارێک کە بەر نەهێنیٚ. (بی بر)(۲) کەسێک کە بەر هەڵستی لە کارێک نەکات و بەرەنگاری نەبێت. (حالت مانع نشدن)

بەرنیا: [ناو] بەرنیان؛ دەمەزەردە؛ زیاتر بۆ گاسنە. (تعمیرگاوآهن و داس)

بەرنیر: [ناو،ت](۱) گاییٚک‌کە نیری لەسەر ملە. (گاو شخم زن) (۲) جوانەگاییٚک کە وەختی جووت‌کردنی هاتبێت.(گاوآمادەی شخمزنی)

+ بەروٚ: (۱) بەرەوە؛ پێشەوە. (جلو)(۲) دەرەوە. (بیرون)(۳)ببات. (ببرد) (۴) لەبەرۆیە: لەبەرەوەیە. (جلواست)

بەروٚێنک: [ناو] هەنیە هەڵگرتن؛ مووی زیادیی ئەبرۆ و ناوچاوان دەرکێشان. (ابرو برداشتن)

+ بەروار: (۱) مێژوی مانگ و ساڵ؛ تاریخ. (تاریخ)(۲) ڕێکەوتی‌کات. (مصادف) (۳) ئەندازەی پانایی زەوی. (مساحت)

بەروارک: [ناو] قەرتاڵە؛ قەرتاڵەی میوەچنین؛

تریان؛ بەرچن. (سبدکوچک)
بەرواژی: [ئاوەڵناو] (١) ئـاوەژوو؛ پێچـەوانـە. (برعکس) (٢) بەرواژی وی‌یەکی: بەو باری- ئەوەدا؛ بەوباری‌دیکەدا. (برعکس این)
بەروباو: (١) بەرەجووت؛ داهاتی‌جـووت وگـا. (حاصل کشت و زرع)(٢) کارەسات؛ گێچەڵ. (آشفتگی)
بەروخوار: [ئاوەڵناو،]بەرەوخوار؛ سـەرەوخـوار؛ سەرەولێژ؛ (سراشیب)
بەرورِوو: (١) رِواڵەت؛ سـەر و سـیما؛ خـۆش بەرورِوو: رِواڵەت جوان؛ پشـت و رِوو. (سـرو سـیما؛ پشـت ورو)(٢) بـەرە و رِوو؛ حاڵـەتـی رِووبەرِوو بوون. (رودر رو)
بەرِۆژ: (١) رِۆژانە؛ حیساب بە رِۆژانە (روزانـە) ٢) رِوبەرِۆژ؛ بەربەرۆچکە. (روبەخورشـید) (٣) ناوی قەدیمی بانە؛ (اسم قدیم شهر بانه) (۴) لەکاتی رِۆژدا. (در روز)
بەرِۆژە: (١)بەپێی رِۆژە، رِۆژانـە بـارودۆخ دە- گۆرِدرێ؛ وەک، قیمەتی ئاڵتوون بەرِۆژە؛ دە- ستەواژەی بازارییە. (روزانە) (٢)بەرِۆژایە، بـە- شەوانییە.(در روزاست)
بەروک بەردان: [چاوگە،ت]واز لە کـەسێک هێنان؛ لێ گەرِان. (دست از کسی برداشتن)
بەرۆک‌گرتن: [چاوگە،ت]یەخەی‌کەسی‌گرتن و شەرِپێفرۆشتن. (یقه‌کسی را گرفتن)
+ بـەروو: [ئـاوەڵنـاوی بـەر] (١) رابـووردوو؛ بهوری؛ پێشوو؛ بـەرگـین.(گذشـتە)(٢) [نـاو] سینە و بەرۆک. (سینەو پستان)
بەرِوودا کەوتن: [چاوگە،ت](١)بـەرِوودا کـە- وتن؛ بەسەرا کەوتن. (سرزده دیدن مسئله یـا کاری) (٢) شەرم لە رِووی کـەسـێکداکردن. (شرم کردن)(٣) لـەسـەر سـک پاڵکـەوتـن. (روی شکم افتادن) (۴)سـەرەنگـرێ‌بـوون و بەدەمەوەکەوتن. (روبەجلو افتادن)
بەرِوولەخۆر: [ناو،ت] بەرِوولەخۆرە؛ هەر شـت کەپێویست‌بێ بەرِولەی تێـوەبچـێ؛ جێگـای بەرِوولە؛ وەک:کونی شیلەپە کـە بـەرِوولـەی تێدەخرێ بۆ توندکردنی باسکێش. (سوراخی- در وسایل وماشین آلات که لازم باشد پیم یا میله کوچکی درآن فرو کنند،)
بەروون: ببەم؛ بیوەم؛ بوەم؛ بەرم. (ببرم)
بەرووبکار: [ناوی‌چاوگـە]بـەرەنگـار؛ ئاسـت؛ هەمبەر. (مقابله و سد راه)
بەرِووەکووپە: [ناو،ت]جـۆرێ بـەرِوو کـە لـە کووپەڵە دەکا. (نوعی دانەبلوط)
بەروە: دەرەوە؛ رِوو بە: بەر بە؛ بـەروە بـا: رِوو بە با: بەرانبەر بە با. (بیرون.روبرو)
بەرووبەر:کەم‌کەم؛ نەختە نەختە؛ بـەرە بـەرە. (کم کم)
بـەروودان: [چاوگـە،ت]بـەرقـەدان؛ بـەردان؛ رِەهاکردن؛ بەرەڵا کردن؛ بەرەودان؛ ئاوبەروە- دان: ئاوبەردانە وە. (آزاد کردن)
بەرووەدە: [ئاوەڵناو]بەرئاوەڵە؛ بەربڵاو. (وسیع)
بــەرووەســـت: بــەرگــە؛ تابشــت؛ دەوام؛ تاقەت.(دوام)
بەرووەستن: [چاوگە،ت] بەرگـەگـرتن؛ دەوام- هێنان؛ لەباراندا بوون. (با دوام)
بەرووەسێل: [نـاو،ت](١) ئـاووردان؛ ئـاگردان؛ کووانوو. (آتشدان) (٢) بەربەسێل؛ خواردنێکی کـوردەوارییـە زیـاتر بـە گۆشـتی گیسـک و

ماست چیٚدەبیٚت. (نوعی غذا)

بەروەشیٚن: [ناو،ت]ئەو تووەیە کە پیٚش کیڵاڵن دەوەشیٚت بەعەرزدا. (تخم قبل از شخم)

بەروەنن: بەرخستن؛ لەبارچوون؛ بەرهاویٚشتن. (سقط شدن)

بەروەنە: [ناو،بک] بەرها ویژتوو؛ بەرخستوو. (بچەسقط کردە)

بەرویٚ: [ناو] بەروٚک. (سرسینە)

+ بەرە: (١) ئاستەر؛ وەک، بەرەلیٚفە؛ (آستر) (٢) فەرمان بوٚ بردن؛ ئەم پارە بەرە بوٚ بانک. (ببر) (٣) دژی هوٚرتە لە جووت کردندا. (ندا بەگاوی کەشخم می کند)

+ بەرە: [ناو،ت]دەستە؛ دوبەرەکیلە جەبهەی شەڕدا. (دو دستەیی)

بەرە: [ناو،ت] قایشی بەرسینگەی زین و بەرگ؛ (تسمەزین در جلوسینە)

بەرهاویٚشتەکردن: [چاوگە،ت] (١) زووتر لە موٚڵەت. (قبل‌ازموعد)(٢)پیٚش خستن. (جلو انداختن)

بەرەباب: [ناو،ت]نەتەوەی باب؛ تایفەی باب؛ ڕەچەڵەک. (طایفەپدری)

بەرەپوٚ: [ناو،ت]بەرە؛ گڵیٚم؛ مافوورەی بیٚتووک؛ بەڕ؛ لەی. (گلیم)

بەرەپاش: بەرەوپاش؛ ڕوو بە دواوە؛ بوٚ دواوە(روبەعقب)

بەرە پیٚش: (١) بەرەوپیٚش؛ بوٚبەرەوە.(٢) بیبە پیٚشەوە.(روبەجلو؛ببرجلو)

بەرەجوٚ: [ناو،ت](١) بەرەجووتی جوٚ. (حاصل جو) (٢) چەند کەرت زەوی کە لە بەر جوٚگەلەییٚکدابن و لەو جوٚگەیە ئاو بدریٚن. (چند قطعەزمین کەاز یک‌جوب‌آبیاری شوند)

بەرە دار: (١)بەرە دار؛ مەودای بەینی دوو کاریٚتە لە خانوو دا. (فاصلەبین دو بالار) (٢)بەرە دار؛ سەمەری دار. (بر درخت) (٣) بەهرەدار. (بهرە دار)

بەرەدووف: [ناو،ت]بەردووگ؛ پیٚستی بنی دووگی مەڕ. (پوست بیخ دنبە گوسفند)

بەرەدیٚ: [ناو،ت](١) زەویی خوارووی دیٚ و نزیک بەدیٚ. (زمین پائین دەو نزدیک) (٢) (ب)دیٚبەر؛ خوارەوەی گوند. (جلو دە)

بەرەڕەت: [ناو،ت]بەرەگە؛ سەر ڕیٚگە و شویٚنی ڕابووردن؛ بەرەگەی ڕیٚوی لە ڕاودا دیرەگاو دیرەگە. (مسیر راە)

بەرەڕز: [ناو]بەرەڕزا؛ ئەو گیایە کە بە زوڵفی جوانان دەیشوبهیٚنن. (اسم گیاە پر سیاوشان)

بەرەزقر: [ناو،ت] بەردەزوورە؛ بەردەزبرە؛ بەردی تیژکردنی دەمەتیٚخ؛ جوٚریٚک بەردە-پاشوٚر. (نوعی سنگ خارا)

بەرەزوونە: [ناو،ت]ئاغزونە. (سگک)

بەرەزیف:<بەرەزقر.

بەرەستە: [ناو،ت]بەردەئەستیٚ؛ بەردەستیٚ. (سنگ آتش زنە)

بەرەشکوٚن: بوٚیهەیە بەرئەشکەوتبیٚ؛ بەردی گەورەی سیٚبەردار بوٚ دانیشتن. (سنگ بزرگ سایەدار)

بەرەشوٚر: [ناو] بەردەشوٚر؛ نیسکەشوٚر. (جدا کردن شن و ماسەاز حبوبات باآب)

بەرەشوٚڕکە: جووڵەوەریٚکە وەک قوٚلانچە.

(سوسک)

بەرەڤی: [ناو] مەجلیس؛ کۆڕ. (مجلس)

+ بەرەک: [ناو](١) بەرۆک. (سرو سینه) (٢) ئەستێرەی سیوەیل .(ستارەسهیل)

بەرەکونار: [ناو] بەری کونار؛ بەری شیلان. (میوه نسترن کوهی)

بەرەکە: [ناو] نۆ بەرە. (نوبر)

بەرەکە بەرەک: وتوویژ؛ گوفتوگۆ. (گفتگو)

بەرەکەت: [ناو](١) موبارەکی؛ پیت. (برکت) ((٢) (ب) دۆشینی مەڕ و مالات؛ بەرەکەتت کردن؟ واتا دۆشیتن؟دەستەواژە بۆ ڕێزگرتن لەمەڕو ماڵات. (برکت؛دوشیدن حیوان)

بەرەڵابوون: [چاوگە،ت](١) ڕەهابوون؛ وێڵ-بوون. (آزاد شده) (٢) باغێ یان زەوییێک کە قەدەغە نەکرابێت یان بێ خاوەن بێت. (باغ یا زمینی کەصاحب نداشتەباشد)

بەرەڵا کریاگ:[ئاوەڵناوی،بەر+ ناو،بەر] بەرەڵا بوو؛ بەرەڵاکراو. (آزاد شده)

بەرەڵایی: [ناو،ناوبەرهەمی چاوگە](١) ئازادی؛ سەربەستی؛ ڕەهایی؛ ڕەهایی؛ وێڵی. (آزادی) (٢)بێعاری؛ بێکار سووڕانەوە. (ولگردی)

بەرەم: [ناو] عەمبار؛ عەمباری تفەنگ. (انبار)

بەرەمەشکانە: [ناو](١) بەخشینی کەرەی ئەوەڵین مەشکەی ساڵ.(بخشیدن اولین کرەی مشک)(٢) داهات و بەرهەمی کەرەی یەک جاری مەشکە ژەندن. (فراوردەیکبار مشک)

بەرەنان: [ناو،ت]بەنان کردنی یەک کەوڵی پڕلەگونک.(پختن یکسری چونەحاضرشده)

بەرەنگ: (١) خاوەن ڕەنگ. (رنگدار) (٢) بە ربرینگ.(آمادگی گوسفند برای پشم چینی) (٣)وەک: بەرەنگی سوور داپۆشە.(بوسیله رنگ)

بەرەنیا: [ناو]بیراز. (آجدارکردن سنگ آسیاب)

بەرەو: (١) پێش؛ پێشەوە؛ بێبەرەو: وەرە پێشەوە. (جلو) (٢) ڕووبە؛ بەرەو خۆشی چوون: ڕوو بە خۆشی چوون؛ بەر بە خۆشی چوون. (روبه)

بەرەوان: [ناو]بەرەڤان؛ نێوبژیکار؛ناوجێییکەر . (میانجیگر) بەرەوان: [ئاوەڵناو]لایەنگر؛ هەوادار. (مدافع)

بەرەوانی: [بەرهەمی چاوگە] ڕەوتی لایەنگری؛ پاراستن؛ بەرەڤانی(دفاع)

بەرەوبڕدانەوە: [چاوگە،ت] بەرانبڕدانەوە. (درحالت دویدن پیچیدن جلوی کسی)

بەرەوبوونەوە: [چاوگە،ت] (١) بەربوونەوە؛ تێبەربوون؛ ئاورتێبەر بوون. (افتادن؛ گرفتن)(٢) ڕژاندنی ئاوەکی؛ ئاوەکە بەرەو بوو: قڵم بووەوە(ریختن)(٣)بەردانەوە و کەوتنەخوار؛ خلاربوونەوە لە لێژی؛کەوتنە خوارەوە (قل خوردن؛افتادن)

بەرەوپێش: بەربەپێش؛ بۆپێشەوە؛ ڕوو بەپێشەوە. (روبەجلو)

بەرەوپێشەوە چوون: (١) پێش چوونی کار. (پیشرفت)(٢)بۆپێشەوە ڕێ پێوان.جلورفتن)

بەرەوپیل: [ناو،ت] بەرەوپیر؛ پێشواز.(پیشواز)

بەرەودان: بەردانەوە؛ بەرەودان. (١) بۆن بڵاوکردنەوە: بۆن بەرەودان. (پخش کردن

(٢) ئاوی ئەستێر بەرەودان؛ بەردانەوە؛ قڵەم-کردنەوە.(آب استخر را باز کردن)

بەرەودوواییی: ڕو ولە تەواوبوون؛ ڕوو لە تەواوی؛ نزیک بە دوایی هاتن.
(روبەاتمام)

بەرهەڤکار:[ناو،بک]کۆوەکەر؛ خڕکەرەوە. ئامادەکار. (جمع کننده)

بەرهەوا: [ئاوەڵناو] بێکەڵک؛ فیڕۆ؛ بێفایدە؛ بێ سوود؛ بەرباد؛ بەربات. (برهوا)

بەرهەوا: [ئاوەڵناو] بێموفا؛ بێمانا؛ بێواتا. (بی معنی)

بەرەهووت: [ئاوەڵناو] فد: بیابانی چۆڵ و قاقر و چۆڵوهۆڵ. (برهوت)

بەرهەڵدا: [ئاوەڵناو] (١) ئازاد ؛ بەرەڵا. (آزاد) (٢)(ب) خوێڕی و بێکارە. (بیکارە)

بەرەیخۆ نەخستنەژێرکەس: ئیجازە بە کەسێک نەدان بۆ خاپاندن و ماڵ خواردن؛ خۆ نەخستنە ژێر باری منەتی کەسێک.
(اجازەسوء استفادەکردن بکسی ندادن)

بەرەیکار: [ناو] بەرهەمیکار؛ سەمەریکار.
(بهرەکار)

بەری: (١) وەلانراو. (بری) (٢) بێبەری: بێوەری: بێبەش.ئافە ڕۆژ.(محروم؛ بی قسمت)(٣)بەروو؛ بەرگ؛ پێشوو؛ لە پێش. (قبلاً)

+ بەریێ: [ناو](١) پێشیێ؛ پێشەوە؛ وەرە بەریێ: واتا وەرە پێشەوە. (جلو)

بە ڕێخستن: بەڕێکردن[چاوگە،ت](١) (ب) کاری کەسێک جێبەجێکردن. (٢) پارە بە-کارگەر دان پاش تەواو بوونی کار و بەڕێ خستنیان؛ (٣) بەرپاکردن؛ میوانداریی بێکەم وکوڕی سازدان؛ بەڕێوەبردن.(٤) ناردنی-کەسێک بۆ جێگایێک؛ بەڕێکردن (راەانداختن) بەریخوەدان: [چاوگە،ت] ڕوو تێکردن؛ سەرەنجدان؛ تەماشا کردن؛ زەین پێدان. (نگاەکردن)

بەریدەست: [ناو،ت]لەپیدەست؛ ناو لە پی دەس؛(کف دست)

بەڕێز: [ئاوەڵناو] بەڕوومەت؛ بەقەدر؛ بەحورمەت؛ ماقوڵ؛ سەنگین و گران.
(محترم)

بەریش: [ناو]نەخۆشینیئاژەڵە.(مرض-بزوگوسفند)

بەریشەوەبەستن: [چاوگە،ت]خستنەمل؛ بەسەردا سەپاندن. (بەریش بستن)

بەریگ: [ناو]تیر؛ گوللە. (تیر؛ گلولە)

بەریما: بنچینەیی؛ ڕەچەڵەکی؛ نیژادی، (نژادی)

بەرینە: (١) پێشینە؛ مێژینە. (قدیمی) (٢) پانە؛ مەودای زۆرە. (پهن است)

بەرینی:(١)پانایی.(عرض)(٢) پێشویی (قبلی)

بەریوارە: [ناو،ت]بەرئێوارە، دوای نیوەڕۆ؛ کاتی لارە سێبەر؛ زەردەی خوراوا. (عصر)

بەڕێوەبەر: [ناویبک](١) بەرپرس. (٢) مودیر؛ ڕابەر. (مسئول) (ادارەکنندە)

+ بەڕێوەچوون: [ناو،ت](١)بەخێوبوون؛ بەڕێچوون. (ادارەشدن)(٢)بەڕێگادا ڕویشتن.
(راەرفتن)

بەریەمیێ: [ناو]گیایکووزەڵە؛ ڤیتامین(ئا و ئی)زۆرە، خواردنی بۆ ژنی تۆڵدار باش نییە

جارنا منداڵ لەباردەبا.(بولاغ اوتی؛ شاهی آبی؛ علف چشمه)

+ بەزا: (١) [ڕابووردووی بەزین] بەزی؛ شکستی خوارد.(شکست خورد)(٢) [ئاوەڵناو] ئەو شتە یا ئەو کەسە کە زۆر شکست دەخوا. (شکست خور)(٣) [ئاوەڵناو]خۆشبەز؛ ئەسپی بەنەفەس.(راهوار)

بەزابتە: [ئاوەڵناو] بەهەیبەت؛ بەسام؛ بەتوانا؛ (باقدرت)

+ بەزاخ: [ئاوەڵناو] بەکار؛ ئازا؛ بەدەستوبرد؛ خۆشمێر؛ جوامێر. (کاری. کارا)

بەزافتە: [ئاوەڵناو] بەزابتە؛ بەهەیبەت؛ بەسام؛ (باهیبت)

بەزاقیت: [ئاوەڵناو+ناو،بک] ئیرادگر؛ڕەخنەگر؛ عەتەبگر. (عیب جو)

بەزاندن: (١)[چاوگە،ت] بوڕدان؛ شکست دان. (شکست دادن) (٢) [پاشگر]لەگەڵ (هەڵ) و(دا دا دێ، هەڵبەزاندن، دابزاندن، (جهاندن، پیادەکردن) (٣) غارپێکردن. (دواندن)

بەزاوا بوون: [چاوگە،ت](١) ژن هێنان. (٢) چوونە پەردە لەگەڵ تازەبووک بۆ ئەوەڵجار و دەست تێکەڵاوکردن. (داماد شدن)

بەزداخ: [ناو،ت]بەپیوداخکردن؛ داخکردنی قلێشی دەست و پا بە دووگ بۆ نەرم بوون و چا کەوە بوون. (پیەداغ)

بەزدار: [ئاوەڵناو] (ب) قەڵەو. (کنایە. چاق)

بەزدوک: [ناو]جێگای‌بازدان؛ پلیکانی تایبەت لەتەختە جێگای خۆ هاویشتنە ناو ئەستێر بۆ مەلە و کێبەرکێ. (جای پریدن. پلەپرش)

بەزرەک: [ناو]گیایێکە ڕۆنەکەی دەگرن و لە نەقاشی (وێنەکێشی) ڕەنگ و ڕەوغەندا کەڵکی هەیە. (بزرک)

بەزک: (١)[ناو] قومارێکە بە پەڕە دەکرێ. (نوعی قمار) (٢) [ئاوەڵناو] ئاوس. (آبستن)

بەزکە: [ناو]بەزەک؛ ڕازاندنەوە؛ ئارایشت؛ جوان کردن و خەمڵاندن. (بزک؛ آرایش)

بەزکەکەر: [ناوی‌بک]خەملێن؛ ڕازێن؛ جوانکەر؛ شانەکار. (آرایشگر)

بەزل: بەرانبەر؛ هەڤبەر. (برابر)

بەزمان: (١)[ئاوەڵناو] بەقسە؛ قسەزان؛ بەدەموپل؛(٢) بەزبان؛ هەر بەزمان ڕازییان-دەکا. (سروزبان دار؛ بازبان)

بەزم پێگرتن: [چاوگە،ت]تووڕەبوون و شڵتاخ کردن بە سەرکەسێکدا؛ (ب)سەر خستنەسە-رکەسێک و گاڵتە پێکردن. (از کسی عصبانی شدن و دری وری گفتن؛ سربسرگذاشتن)

بەزمیگ: [ناو](١) بزنمژە؛ جۆرێک مارمێلک. (بزمجه) (٢) مچ؛ گەنە. (کنه)

بەزمشک: [ئاوەڵناو]بەدەموپل؛ <بەزبان. (حراف)

بەزمگە: [ناو،ت]بەزمگا؛ جێگای بەزموڕەزم. (بزمگاه)

بەزمگێران: (١ب)کێشەسازکردن. (ئاشوب درست کردن) (٢) شایی و زەماوەند بەڕێوە-بردن. (بزم درستکردن)

بەزموڕەزم: [ناو،ت](١) شادی و زەماوەند. (٢) (ب) شادی و شادمانی‌کردن بە هەراوهور یاوە . (بزن بکوب)

بەزۆک: (١) [ئاوەڵناو]خۆشبەز.(اسب راهوار)

[ناو]سەیارە. (ماشین)
بەزۆکەوان: [ناو]شوفێر؛ ئاژوان. (راننده)
بەزەک: [ناو]بایی‌زەر؛ زەردوویی(مرض یرقان) <بەزکە
بەزەوزۆ: زۆر سک و زا کەر؛بەزاوزوو؛ حاڵەتی منداڵ بوونی زۆر. (مادەای کەزیاد بزاید)
بەزەویاچوون: [چاوگە،ت](١)ڕۆچوون بە-زەویدا(٢) (ب) خەجاڵەت بوونی زۆر. (بزمین فرورفتن)
بەزەوی پیاهاتن:(بەزەیی) [چاوگە،ت] ڕەحم و دڵسوو تاندن بۆ هەر شت؛ بەزەیی پیاهاتن(دلسوزی
بەزەویدا دان: [چاوگە،ت]بەعەرزدا دان؛ (ب) شکست دان؛ نکوول پێ‌هێنان. (بزمین زدن)
بەزەویدا کوتان: [چاوگە،ت]بەعەرزدا دان؛ بەزەوی‌دا دان. (ب) شکست پێ دان. (بزمین زدن)
بەزەیی‌دار: [ئاوەڵناو] بەڕەحم؛ مێهرەبان؛ دڵسۆز. (دارای رحم؛دلسوز)
بەزیادکردن: [چاوگە،ت](١) (ب) کۆ کردنەوەی سفرە وخوان پاش نان‌خواردن. (٢) (ب) شکورکردن؛ سپاسکردن.(جمع-کردن سفره)
بەزیاگ: [ناوی‌بەر]بەزیو؛ شکست خواردوو؛ بۆڕ خواردوو؛بەزاو. (شکست خورده)
بەزیان: [لەچاوگەی بەزین] بەزین؛ بۆڕخواردن.(شکست‌خوردن)
بەزیبک و زاکون: [ئاوەڵناو]مێرخاس و کارامە؛ بەدیسیپلین و نەزمونیزام؛ ڕێکوپێکی و لێهاتوویی لەکاردا؛ بەزابتە؛ بەسام. (بانظم و کارآمد)
بەزی‌چاو: [ناو،ت]چەوری و گۆشتی زیادی لە سەرسپینەی‌چاو؛ وەردێنە؛ ناخوونەک. (ناخنک)
بەزیو: [ناو،بەر]بۆڕخواردوو؛ شکاو لە زۆراندا؛ تێشکاو لە شەڕ و کێبەرکێدا. (مغلوب)
بەژائاقی: [ناو،ت]وشکاوی؛زیندەوەری کە لە وشکایی و ئاودا دەژی.(ذوحیاتین)
بەژاف: [ناو]زەوینی دێمی و بێ‌ئاو. (زمین دیم)
بەژاقیت: [ئاوەڵناو+ ناو] بەزاقیت؛ ڕەخنەگر؛ عەتەب‌گر؛ بەبیانوو؛ بەپەلپ. (بهانه گیر؛ رخنه‌گیر)
بەژانەوەبوون: [چاوگە،ت](ب) ژنێک کە لە حاڵی منداڵ بوونایە و ژان و ئێشی هەیە؛ بە ئێش و ئازارەوەبوون. (در حال درد زایمان بودن)
بەژگی: ناکۆکی؛ ناتەبایی؛ ئاژاوە. (نابسامانی)
بەژمنێر: [ئاوەڵناو] خاوەن شکۆ. (باشکوه)
بەژمێر: ژمێراو؛ بەژمارده؛ بەحیساب هێنراو؛ شیاو؛ شایان. (بەحساب آوردن)
بەژن‌شووش: [ئاوەڵناو] ناتلەنگزراو؛ قەدباریک؛ بەلەباریکە؛ (باریک اندام؛ کمر باریک)
بەژن‌کورت: [ئاوەڵناو]کورتەبنە؛ کورتەباڵا؛ کوڵەبنە. (کوتاەقد)
بەژن‌وباڵ: [ناو،ت]بەژن وباڵا. (قد وبالا)
بەژنە دار: [ناو]تەنەی دار؛ کۆتەرە؛ ساقەتە - هەرە قەویەکەی دار. (تنەدرخت)

بەژن‌هورت: [ئاوەڵناو] بەژن‌کورت؛ کورتەباڵا؛ کوڵەبنە. (کوتاەقد)

بەژۆک: [ئاوەڵناو] زۆربڵێ؛ پڕبێژ. (پرچانه)

بەژەک‌کەوتن: [ناو،ت]نەخۆشی منداڵی ساوا بەهۆی زۆر خواردنی ژەکەوە. (مریضی بچەبعلت آغوز زیاد خوردن)

بەژەوەند: [ئاوەڵناو+ناو] پەسەند؛ بەرگەم؛ هەڵبژاردە. (پسند؛ ممتاز)

بەژی: (١) دێمی. (دیمی) (٢) ئێش و ئازارێک‌کە بە لەشدا بڵاو دەبێتەوە. (درد پخش شده‌در بدن)

بەژێرادان: (١) بەرز کردنەوە. (بلند کردن) (٢ب) حاشا لێکردن. (حاشا کردن)

بەژێر لچەوەکردن: <بە ژێر لێوەوە کردن: (ب) نەدرکاندنی نەهێنی کەسێ؛ چاوپۆشی‌کردن و شاردنەوەی هەڵە؛ دیزە بەدەرخۆنە کردن. (کنایه؛ چشم پوشی کردن)

+ بەس: (١)[پاشگر] کەسێک‌کە دەبەستێ؛ چاوبەس؛ باغەبەس. (اسم فاعل بستن) (٢) کیفایەت؛ تەواو؛ بەسمە ئیدی نامەوێ. (کافی) (٣) (تەنیا؛ قوتار) بەس‌مەن‌دەچم؛ تۆیت و بەس. (فقط) (٤) بەست؛ قفڵ و بەس. (بست)

بەساڵاچوو: [ئاوەڵناو] پیر؛ بەتەمەن؛ زۆرهان. (پیر)

بەساڵدا چوون: [چاوگە،ت] پیر بوون؛ گەیشتنە سنوری پیری؛ تەمەن زۆربوون. (پیر شدن)

بەس‌بێژ: [ئاوەڵناو] زۆربڵێ؛ چەنەباز. (حراف)

+ بەست: [ناو+ناوی‌بک](١) جێگای داخستنی درگا بە ئالقەرێزودوولایی. (جای قفل (٢) هەرچێ کە دوو شت پێکەوە بەند بکا. (بست)(٣) بەشی جارێک کێشانی تریاک کە بە سەر وافوریەوە دەچەسپێنن. (چسپ)

بەست: [ناو] وەحی؛ سەروا؛ ئیلهام؛ گەیشتن بەمەبەستێ لە خەیاڵدا؛ خەیاڵی. (الهام)

بەست: [پاشگر] دربەست؛ مالی‌دەربەست؛ سەیارەی‌دەربەست؛ چێوبەست؛ داربەست؛ (بست)

بەست: ڕابووردووی بەستن؛ دەرکەکەی بە-ست. (ماضی،بستن)

+ بەست: [ناو](١) دەشت. (دشت) (٢) بەستێن. (مرز دو مزرعه)

بەستام: [ناو](١)شاری بەستام لە ئێران. (شهر بسطام) (٢)ناوی خاڵی‌ئەردەشێری بابەکان. (دائی اردشیر بابکان)

بەست دانیشتن:کاری دانیشتن و پەنا بردنی گوناحباران بە مەرقەد یان جێگایێکی موبارک بۆ خۆ پاراستن لە سزادان، ڕیوایەتە کە دەست و پایان‌بەمەزارەکەوە بەستوەتەوە (بست نشستن)

بەست لێ‌ڕابوون: گەیشتن بە هەستێکی دەرونی‌لە بەرپێوارەوە؛ لە نادیارەوە بە دڵدا هاتن؛ سەروا هاتن. (الهام. سروش)

+ بەستن: [چاوگە]گرێدان؛ دانانی قەرار و پەیمان و شەرت؛ شەرت‌بەستن: پەیمان-بەستن (بستن)

بەستن: [چاوگە]بهیستن؛ بیستن؛ شنەفتن. (شنیدن)

بەستنبەرِیشەوە: [چاوگە،ت]شتێداسەپاندن بە سەر دا؛ بەکوڵدا دانی تۆمەت. (بریش بەستن)

بەستوو: [ئاوەڵناو] (١) بەستراو؛ مەییو. (بەستەشدە) (٢) تەزیو؛ رِچیاو؛ رِچیاگ؛ سرِبووگ؛ چوو؛ دەستم لە سەرمادا بە-ستوویەتی. (چائیده)

بەستوورک: [ناو] بەرستوورک؛ ملیوان و یەخەی کراس. (یقه‌پیرهن)

+ بەستە: گۆرانی و ئاهەنگ کە خاوەنی زە-رب و رِیتمە(جیاوازە لە مەقام) بەستە(تە-رانە)ی فارسییە گۆرانییەکە کە جاران لە بەینی مەقامێکدا ئیجرا دەکرا و ئەمرۆ لەکوردوستاندا پێش یا دوای مەقام (بەستە) دەوترێت خۆی مەقام نییە، بەڵام هەر لەسەر رِەوتی موسیقایی ئەو مەقامە دا دەوترێت،(پەردە) و حاڵەتی نۆتەکانیشیان یە-کێکە. (ترانه)

+ بەستە: بێترس؛ بێباک؛ ئازاد؛ بستە؛(بیباک)

+ بەستە : هێڵی بەینی دوو مەزرا؛ هێڵی دیاری کردنی سنوور.<بەسە. (مرز)

بەستەبەند: [ناوی بک]بەستەپێچ؛ کاری بەستەپێچی دەکا. (بسته‌بند)

بەستەبەندی: رِەوتی دەستەکردن و پێچانەوە و بەستن؛ بەستە بەستەکردن؛ پرێسکە و پیازکە دروستکردن؛ شت خستنە ناو قوتوو و سەرچەسپاندن و پێچانەوەی. (بسته‌بندی)

بەستەکار: [ناو،بک]بەستە دانەر؛ بەند رِێکخەر؛ هەوادانەر؛ ئاهەنگساز. (ترانه‌ساز)

بەستەکاری:بەستە دانان؛ بەند رِێکخستن؛ رِەوتی هەوادانان؛ ئاهەنگسازی. (ساختن ترانه)

بەستەڵە:[ناو،ت]بەستەڵۆک؛ بەستەڵەک . (یخ بسته)

بەستەم: [ناو] ئەستێ و بەرد. (سنگ چخماخ)

بەستەوانی: میزگیران. (بسته‌شدن میزراه)

+ بەستی: (١) [ناو]چاوتێری؛ بەقنیات. (قانعی) (٢) [ناو]بارەکەوێک کە فێری‌راو دەکرێت. (کبک تعلیمی‌برای‌شکار)

+ بەستی: (١) چاوتێری. (قانعی) (٢) کوولەکە. (کدو) (٣) تەرم .(جنازه)(۴) [رِابوردووی بەستن] دای‌خست؛ ژەندی گرێیدا. (بست)

بەستیار:بیستیار:[ناو،بک]گوێرادەر؛ بیسەر؛ بهیستیار. (شنونده)ناو،ت

+ بەستێن: [ناو](١) زەمینە؛ بواری هونەری.(زمینه) (٢) حوودود؛ مەرز. سنووری بەینی دوو مەزرا. (مرز)

بەس‌رِویین: <بەستچوون، پەنابردن؛ بەست دانیشتن، هانابردن. (بست نشستن)

بەسکیتباڵ: [ناو]یاریی دوو دەستەی پێنج نەفەری لە زەویی تایبەتدا. (بسکتبال)

بەسکیتبالیست: [ئاوەڵناو+ناو]کەسێک‌کە کایەی بەسکیتباڵ دەکا. (بسکتبالیست)

بەسڵامەت: بێمزەرەت؛بێوەی؛ بەساغی؛ جوابی خوداحافیزی؛ بەدوعا. (بسلامت)

بەسڵامەتی: بەلەش‌ساغی؛ بەخێریەت؛ توسڵامەتبیت؛تەعاروفی پێش خواردنەوی-

مەی. (بسلامتی)
بەسڵک: [ناو+ ئاوەڵناو] (١) سەهوڵ. (یخ) (٢) بەستەنی؛ دۆندرمە. (بستنی) (٣) سەهوڵبەندان. (یخبندان)
بەسڵکە: بەسڵک: بەستەڵەک.(یخزده)
بەسلەمە: (مەلەماخ)ی تورکییەوە هاتووە. دابەستراو؛دابەستە؛تەغەر بۆ دابەستنی ئاژاڵە کە بۆ قەڵەو بوون دابەستە دەکرێ.(بستەشدە؛ پروار)
بەسمین: [ناو،ت] لێوکەن؛ بزە؛ کەنین. (لبخند)
بەسە: [ناو](١) بەستە. (بستە) (٢) حوددودی بەینی دوو مەزرا؛ بەستێن. (مرز) (٣) قەراری تایبەتی لە قوماردا هەرکەس ئەو دەستەی(عوین) بردەوە ئەو پارە هی خۆیەتی. (بستەدر قمار)
+ بەسە: (١) کیفایەتە؛ ئەیترنا؛ ئەوەم بەسە. (کافی است) (٢) بەستە؛ بەستراو؛ داخراو. (بستە)
بەسەختی: [بەند] بەدژواری؛ بەچەتوونی؛ بەسەخڵەت. (بسختی)
بەسەر: (١)[ئاوەڵناو] حازر؛ ئامادە؛ خەرمانەکەم بەسەرە. (آمادە) (٢) بەفری بەستوو؛ بەفرەبەسەرە ناچەقم. (یخ بستە)
بەسەراچوون: [چاوگە،ت]چوون بە سەر کەسێکدا لە کاتی کردنی کارێکدا. (مچ گرفتن)
بەسەراکەوتن: [چاوگە،ت] (١) دۆزینەوە. (پیداکردن)(٢)کەوتن بە سەرشتێکدا.(افتادن روی چیزی) (٣) بەسەرمیراتداکەوتن؛ بەدەستهێنانی ماڵی موفت. (مالی بدست افتادن)
+ بەسەراهاتن: [چاوگە،ت]ڕووداوێک بە سەردا قەومان؛ ئاخ چیم بە سەرهات. (بەسر آمدن)
بەسەربردن: [چاوگە،ت]ڕابواردن؛ ژیان؛ زینگانی کردن؛ تەواوکردن. (بسر بردن)
بەسەرپاییکەوە: سووکە سەردان؛ چوون بۆ ماوەییکی کوورت. (کنایە. یک لحظە رفتن و سرزدن)
بەسەرپەڕین: [چاوگە،ت] (١) ئەسب سواری مایین بوون. (جفتگیریاسب) (٢)پیاوێکە بە سەر ژنەوە بگیرێ.(کسیکەبازنی گرفتە شود)
بەسەرچوو: (١) (ب) ڕۆیشت و لێبووەوە؛ لە سەرلاچوو؛ تەواوبوو. (گذشت) (٢)بەسەرچوو؛ فریوی‌خوارد؛ بەسەهوچوو؛ بەهەڵەچوو. (فریب خوردن)
بەسەرخولانەوە: ئەوەندەسەرم دێشێ بە سەر دەخولێمەوە. (باسر چرخیدن)
بەسەرداپڕین: [چاوگە،ت]داسەپاندن بە زۆر؛ کچێ‌خۆی بەسەرشۆڕشدا بڕی: خۆی بڕی بە ملیا (تحمیل کردن)
بەسەردادان: [چاوگە،ت](١)لە سەری کەسێک ڕاکێشان و لێدان. (توی سرزدن) (٢)خۆ داسەپاندن و بە میوان بوون بە ناوەخت و لە ناکاو. آوار کسی شدن) (٣) مەدە بەسەر ماڵەکەیدا قەڵب و چرووکی مەکە.(توی سرمال زدن) (٤) هێرش‌بۆبردن؛ هەڵکوتانە-سەر. (حملە کردن)

بەسەردا دانەوە: [چاوگە،ت]شتی وەرگێڕاو یا کڕدراو کەبەدڵیان نەبێ و بیبەنەوە بۆ ساحێبی پێشووی(پس دادن)

بەسەردا قیژاندن: [چاوگە،ت]هەڕەشە و تووڕەبوون و سەرکۆنە بە دەنگی بەرز؛ بە سەرداگوڕاندن؛ نەڕاندن بە سەردا. (هوار کشیدن برسر کسی)

بەسەرداکردن: [چاوگە،ت](١)شتی لە بەر کردن بە سەر جلوبەرگێکی‌تردا؛ شتی کردن بەسەر شتێکی تردا؛(بەتن کردن لباس برروی لباس دیگر) (٢)بە سەردا ڕژاندن. (ریختن بروی)

بەسەرداهاتن: [چاوگە،ت]لەپڕ؛ ناکاو؛ نشکێڤە؛ بەسەرداکەوتن؛کارێک بەسەردا قە-ومان. (ناگهانی)

بەسەرداهاتن: [چاوگە،ت] (١)سەرکۆنەکردن سرزنش کردن(٢) بیروکە یان هەوەسی کارێک کەوتنە مێشک. [به مغز خطورکردن]

بەسەرزگەوەچوون: مردنی ژن بەدەم منداڵ بوونەوە. (سرزا رفتن)

بەسەرکردن: [چاوگە،ت]ڕەوان کردنی پێچ و مۆرە. (روان کردن پیچ و مهره)

بەسەرکردن: [چاوگە،ت]بەرز ڕۆیشتنی گولله؛ (سرکردن گلوله)

بەسەرکردن: [چاوگە،ت]ژماردن؛ سەرحیساب بوون. (حساب کردن). (٢) سەرلێدان؛ هەواڵ پرسین؛ ئەحواڵ پرسین. (ملاقات رفتن)

بەسەرکردنەوە: [چاوگە،ت]سەرلێدان؛ لێپرسین؛ لێ توژینەوە. (بازدید. پرسیدن احوال)

بەسەرگێران: سەرلێشێواندن و ڕاگرتنی کاری کەسێ. (دست بسر)

بەسەروبەر: [ئاوەڵناو] ڕێک و پوخت و پاراو؛ ماڵێکی بەسەروبەر و مورەتەبە؛ بەنەزم و نیزام. (منظم)

بەسەروبەرەوە: (١ب)بەیەکجاری. (یکجا؛باسروبر)(٢)بە خۆیەوە و بەسەمەرەکە-یەوە.(باسروبر)

بەسەروبەرەوە تیاچوون: (ب) دوایی هاتنی بنەماڵە؛ قڕتی‌کەوتنی بنەماڵەیێک؛ لەبەین-چوونی گیان و ماڵ‌بەیەکجاری. (ازبین‌رفتن جان و مال)

بەسەر و زمان: [ئاوەڵناو] زیرەک و وریا و قسەزان و خۆڕێک‌خەر.(زیرک‌وزبانباز)

بەسەرهاتن: [چاوگە،ت](١) وەختی شتی تەواو بوون؛وەک< بەسەرچوونی ماوە. (بەاتمام رسیدن) (٢)(بە سەر هاتن) تۆ ئیشارە بکە بە سەر دێم نەک بە پا. (باکلەآمدن) (٣) قەومان؛ نازانی چەم بەسەرهات. (پیش-آمد؛ بسرآمدن)

بەسەرەو ڕۆیین:[چاوگە،ت]سەرەنگری‌بوون. (باسر بجلو رفتن؛ سکندری)

بەسەرهەڤ: [ناو](١) سەلەم. (پیش خرید) (٢)بەسەریەکەوە؛سەرجەم.(کلی؛ سرجمع)

بەسەزمانی: [ناو](ب) لێقەوماوی؛ هەژاری؛ بەستەزمانی؛ بێ‌سەروزمانی. (حالت زبان بستەبودن)

بەسی: [ناو]گۆزە؛ جەڕە. (کوزه)کەسێک کە لە بەستدابێت؛ پەنا بردوو؛ بەستنشین؛ هانا بردوو؛ لەبەستدا دانیشتوو. (بەستی)

بەسیێ: ناوی ئافرەتانە. (اسم زنانه)
+ بەسیان: (١) بەسیێدانە؛ بەسیێ کەس؛ شەرەکە یەک بە سیان بوو. (سه تایی) (٢)[چاوگەت] بەستن؛ بەسران؛ داخران. (بستن) (٣) بەسیان کرد: تەواویان کرد. (تمام کردند) (۴)[ڕابوردووی بەستن] دووکانەکان بەسیان؛ داخریان؛ دایان خست.(بسته شدند) [چاوگەت] بەسران؛ داخران؛ بەستن. (بستن)
بەسی کە: بی‌بڕەوە؛ تەواوی کە. (بس کن)
بەش‌بڕاو: [ناوی‌بەر]بێبەش؛ بێوەری؛ ئافەرۆز. (بی بهره؛ عاق)
بەشبەش کردن:[چاوگەت]پشک‌پشک‌کردن؛ پاژ پاژکردن؛ پارپارکردن.(قسمت قسمت کردن)
بەشت: [ناو]کارێتەی خانوو. (بالار)
بەش چوونەوە سەر بەشان: نزاو دوعای مەرگ بۆ کەسیێ خواستن کە پێش‌ئەوە بەشت پی‌ببڕێت و میرات وەربگری، خۆت بمری و بەشە کەت میراتبەرەکانی‌تر ببەن؛ یا ئەوەی هەتەمیراتبەر ببیا. (آرزوی مرگ خواستن برای کسی)
بەش خواردن: [چاوگەت] (١) خواردنی ماڵێ‌کە بەرکەسێک‌کەوتووە. (٢) بەناحەق ماڵ یا حەقی کەسێک‌داگیرکردن. (سهم خوردن)
بەش خوران: [چاوگەت]بی‌بەهرەبوون؛ ئەوەی درەنگ بچیێ بەشی دەخوریێ؛ ماف خوران. (سهم خوردن)
بەش‌خوراو: [ناوی‌بەر] کەسێک ماڵی خورابێت یان لی داگیرکرابێت؛ (زوڵم لێکراو، ماف خوراو). (بی بهره‌شدن.؛ مظلوم واقع-شدن و خورده‌شدن‌سهم)
بەش‌خوراوی: [ناو] بێبەشی؛ قسمەت خوراوی؛ (ب) زوڵم لێکراوی. (بی بهره‌ای)
بەشدارەکی: ئەندام بوون؛ بەشداری؛ شەریکی؛ هەڤپایی (عضوشدن)
بەشداری: [ناو] هاوکاری؛ بەشدارەکی؛ شەریکی؛ هەڤپایی. (عضویت؛ همکاری)
بەشداری کردن: [چاوگەت]شەریک-بوون؛هاوکاری کردن؛ئەندامبوون.هکاری کردن)
بەششاندن: [چاوگەت]دابین کردن؛ قایل-کردن؛ ڕازیکردن. (رازی کردن)
بەشقم: [بەندەت]بەشقەم؛ بەشکوو؛ بەڵکوو؛ تەقاو؛ هاتوو؛ بەشکم؛ وێدەچی؛ بۆی‌هەیە؛ دوورنییە؛ شایەد. (بلکه)
بەش‌کریاو: [ناوی‌بەر]بەشکریاگ؛ بەش-کراو.(قسمت شده)
+ بەشکۆ: (١) [ئاوەڵناو] خاوەن شکۆ؛ بەڕێز؛ گەورە. (شکوهمند)(٢)بە شکۆ: بە شکەوە لەگەڵ دوو دڵیدا. (باتردید)(٣) [ناو]بەش‌کۆ. شەریکە؛ شیرکەت. (شرکت)
بەشگە: [بەند]بەشکە؛ بەشکوو؛ شایەد؛ بەشکەم؛ بۆی هەیە؛ بەڵکوو. (شاید)
بەشلانە: [ناو]فەقێی فەلەیان. (فقیه‌عیسوی)
بەشۆ: [ئاوەڵناو] شێدار؛ شۆدار. (نمدار؛ دارای ترشح)
بە شۆنا ڕویین: [چاوگەت]بە دوادا ڕۆیشتن؛ بە شوێنا چوون؛ کەوتنەدوا. (دنبال کردن)
بە شەرتی‌چەقۆ: فرۆشتنی میوەی وەک

شووتی بەو مەرجە لەتی بکا ئەگەر چاک نەبوو نەیکڕێت. (بەشرط چاقو)

بەشەردۆست: [ئاوەڵناو] مرۆڤدۆست؛ ئینساندۆست. (انساندوست)

بەشەردۆستانە:بە شێوەی بەشەر دۆستی؛ کۆمەکی بەشەردۆستانەی گرۆپی مۆسیقا بۆ نەخۆشخانەی بەساڵاچووان. (بشر دوستانە)

بەشەردۆستی: [بەرهەمی چاوگە]حاڵەتی خۆشویستنیمرۆڤ و دڵسۆزی و هاودەردەی بۆ خەڵک. (بشردوستی)

بەشەڕوەکری: [ئاوەڵناو] ڕووخۆش. (خوش رو)

بەشەری: [ئاوەڵناو] (١) گرێدراو بە ئینسانەوە. (٢) ئینسانی.(بشریانسانی)

بەشەن: [ناو]قەڵافەت؛ هەیکەڵ؛لەش؛ ئەندام؛ دیمەن. (جسم. هیکل)

بەشەنخۆش: [ئاوەڵناو] دڵگر؛ دیمەن جوان؛ دڵڕفێن. (دلگیر)

بەشەنی: بەدەنی؛ لەشی؛ پەیکەری. (بدنی)

بەشەوکردن: [چاوگە،ت] (١) بەشکردنەوە؛ دابەش کردن. قسمت کردن)(٢) بە شەو کارکردن سەختە؛ بەشەو کاریٚ کردن سەختە. (شب کارکردن) (٣) (ب) خەوتن؛ درەنگ وەختە با بیکەین بە شەو : واتا بخەوین. (کنایی خوابیدن)

بەشێنەیی:[بەند،ت]بەئارامی؛لەسەرە خۆیی؛ بێ لەزو بەز. (آرام)

بەشینی خواردن: [چاوگە،ت] (ب) فرۆشتنی حاسڵات پێش ئەوەی بگا؛ پێش فرۆشی حاسڵات لە بەر دەستەنگی. (فروختن حاصل کشاورزی قبل از رسیدن)

بەعاستەم و دووبەڵا: [بەند،ت]بەئاستەم؛ زۆرکەم؛ بە هێواشی. (خیلی کم)

بەعام: [بەند،ت]گشت؛ گشت پێکەوە؛ بەکۆمەڵ؛ هەموو. (همگی)

بەعجی: [ئاوەڵناو]ترسەنۆک. (ترسو)

بەعەج: [ناو]ترس؛ خۆف. (ترس و بیم)

بەعەرز نەکەوتن: [چاوگە،ت] (ب) کالایێک کە بە سەردەستەوە بیکڕن و لە عەرزدا نەمێنێتەوە؛ پێویستی هەمووان. (کنایی کالایی کەروی دست ببرندش)

بەعیجین: تووڕەبوون؛ ڕەق هەڵسان. تۆقین لە ترسێکی زۆر. (عصبانی شدن.ترسیدن)

بەعیفتەڕ: [ناو]بادامیتەڕ؛ چوڵەبادام؛ (چقالەبادام)

بەغدا: [ناو] بەغداد؛ لە وشەی ئاوێستایی (بەغوداتە) واتا (خودای زانا) وە هاتووە. (بغداد)

بەغیلی پێبردن: [چاوگە،ت]ئێرەیی پێ-کردن؛ حەسوودیپێکردن . (حسودی کردن)

بەفتاچوون: [چاوگە،ت]تووڕەبوون و شەڕ پێفرۆشتن؛ بەگژداچوون. (گلاویز شدن)

بەفراو: [ناو،ت]بەفراڤ؛ (١) ئاوی بەفری تواوە. (برف آب شده). (٢) (ب) ئاوی سارد؛ سەهۆڵاو؛ ئاوی فرە چاییگ. (کنایەآب یخ)

+ بەفرماڵ: [ناو،بک] ئەو کەسە بەفر دەماڵێ. (کسی کەبرفروبی می کند)

بەفر نیشتن: بەفر کەوتنەزەوی؛ داپۆشرانی زەوی بە بەفر بارین. (برف نشستن)

بەفروپشـۆ: [نـاو،ت] شـڵێوە. (بـرف و بـاران باهم)

بەفرو دۆشاو: [ناو،ت]زیاتر بەفری دانار دانـار لەگەڵ دۆشاودا تێکەڵیدەکەن بـۆ خـواردن. (برف و شیره)

بەفرەبەسەر: [ناو،ت]بەفریکە بەستوویەتی و پای‌تیناچەقی.(برفیخـزده کـەپـادرآن فـرو نرود)

بەفرەخۆرە: [ناو،ت]بەفری بلۆکە و کەم کـە بـە سـەر بـەفـردا ببـاری زووتـر دەیتووێنێتەوە(برف برف خورک)

بەفرەشینە:[ناو]کاسەلکەشینە؛ کاسەڵەشینکە. (مرغ زنبور خوار)

بەفرەمبار: [ناو]بەفرانبار. (دی ماه)

بەفری‌پیری: [ناو،ت](ب) سـپی‌بـوونی مـوی سەر. (برف پیری)

بەفریک: [ناو]سەهۆڵدان؛ بەفـردان؛ جێگـای بەفرو سەهۆڵ.بەفـر مـاڵ . (یخـدان.پـاروی برف روبیدن)

بەفرینە: (١)[ناو] بەستەنی؛ دۆندرمە. (بستنی) (٢) [ئاوەڵناو] هەر شت گرێدراو بە بـەفـرەوە. (هرچیزی وابستەبەبرف)

+ بـەفشـک: [نـاو]باریکـایی دەسـت و لاق. خوارەوەی لوولاکی پێ و مـەچـک؛ مـووچی دەست و پێ. (مچ دست و پا)

بەقر: [ناو](١) تەور؛ بیور؛ بیقر؛ بیقر. (تبـر)(٢) بەور؛ بەبر. (ببر)

بەقر: [ئاوەڵناو] درۆزن؛ ئاوانتەچی. (دروغ گو)

بەقرا: [بەند]بەهەقرا؛ پێکەوە. (باهم)

+ بەقل: هاوپایە؛ هاوشان. (هم شأن)

+ بەقا:[ناو] فد: (١) دەوام؛ باقی‌بوون؛ حاڵەتی ماندنەوە؛سەرت سڵامەت، بەقای عـومری‌تـۆ بێت. (باقی)(٢) بڕوا؛ بەقات پێناکەم: باوەڕت-پێناکەم. (باور)

بەقاڵی: [ناو]دوکانی ئازۆخە فرۆشی؛ کـاری-ئازۆخە فرۆشی. (بقالی)

بەقانامە: [ناو،ت]باوەڕنامـە؛ بڕوانامـە. (اعتبـار نامە)

بەقبەقی: [ناو]گۆزەڵەی دەم چکۆلە،کاتی کە ئاوەکەی بڕژێ دەنگی بلقـەبلقـی لێـوە دێ. (کوزەدهان تنگ)

بەقم: (١) ڕەنگ‌هەڵگەڕاو؛ ڕەنگ بڕووسـقاو. (رنگ باختن)(٢) بە قوڕ کون‌وکەلینـی دیـوار سوواخدان؛ دەرگا سـوواخدان؛ بـەقـوڕگرتن: وێران کردن. (ویران کردن)

بـەقـەسـتی: لـەقـەسـتی؛ بـە شـۆخی وگاڵتە.(ازسرشوخی)٢.بە قەستی؛ بە —دانسته؛ دەس‌ئەنقەس؛ ڤیـانی؛ خـوازەکـی؛ لـەڕووی ویستەوە. (ازقصد)

بەقەو: بەقەد؛ بەقەی. (باندازه)

+ بەقەم: [ناو]گەنـم و جـۆی گـەیشـتوو بـۆ دروێنە. (گندم و جو رسیده)

بەک: اند؛ فد: [ناو]یاریکەری دواوە لە فوتباڵ دا لە(تۆپی پا) دا. (بک)

+ بەکـار: (١)[ئـاوەڵنـاو] بـەکـەڵـک. (بـدرد خور)(٢) حازر بەکار؛ لەکارا بوون؛ بە کـاردێ: بە کەڵک دێ. (آمادەکار)(٣) [ئاوەڵناو] ئازا؛ خێرا. (کاری)

بەکارئـانین: [چاوگـە،ت]بـەکارهێنـان.(بکـار گرفتن)

بەکاری: [ناو] خێرایی؛ ئازایی؛ زۆرکارکەر. (کاری)

بەکاسە هاوسیێ ژیان: (ب) بە سووالێ و سەدەقە و لە سایەی کۆمەکی خەڵکەوە ژیان. (کنایی باگدایی زندگی کردن) بەکتاش: (ف.مشە)(١)نازناوی خزمەتکاری میران.(٢)ناوی عارفێکە.(١نام خدمتکارامیران؛ ٢ نام‌عارفی است)

بەکرِ: [ئاوەڵناو]کاتی لە سەر هێلکە کرِ کەوتنی باڵندە. (کرچ‌بودن)

بەکرێگرتن: [چاوگە،ت]وەرگرتنی هەر شت بۆ راپەراندنی ئیش و کار لە بە رانبەر پارەدا بۆ ماوەی دیاریکراو. (کرایەگرفتن)

بەکرێگیراو: [ناوی‌بەر](١) هەر شت بۆ ماوەیێک لە بەرانبەر پارەدا بەکرێگیرابێت. (کرایە) (٢) ئەوەی کە بە پارە خزمەتی کەسێک یا رێکخراوێ یا کۆمەڵێک‌بکا. (اجیر)(٣) (ب) جاسووس و نیشتمان فرۆش. (کنایەجاسوس)

بەکلک‌گوێزشکاندن:(ب) زۆربەکەیف و خۆشحاڵ. (بادم گردوشکستن)

بەکۆ: [بەند] بەکۆمەڵ؛ بەعام؛تێکرِایی. (دستجمعی)

بەکۆمەڵ: [بەند] بەکۆ؛ بەعام؛ بەتێکرِایی؛ بەگەڵ. (دستجمعی)

بەکوناکردن: [چاوگە،ت] (١) (ب) بەزاندن.(٢)بەکوناکردنی نێچیر لە کاتی راودا. (کنایی شکست دادن؛توی سورا خ راندن شکار)

بەکێودا دان: [چاوگە،ت] (١) (ب) یاخی‌بوون. (یاغی شدن) (٢) (ب) شێت بوون. (دیوانەشدن)

بە کێوداکردن: [چاوگە،ت] (ب) بەشێتزانین؛ لەوانەبوو بیکەن بەکێودا؛ چەپڵە لێکوتان و ریسواکردن. (دیوانەپنداشتن)

+ بەگ: ناوی خودای هەخامەنشیان. (خدا در زمان هخامنشیان)

+ بەگا: [ئاوەڵناو] بەجێ؛ بەجا؛ رەوا. (بجا)

بەگانە: [ئاوەڵناو] ئاغایانە؛ وەکوو بەگ. (بیگ آسا)

بەگرتن‌دان: [چاوگە،ت]بوونە هۆی گرتن. (سبب بازداشت‌کسی شدن)

بەگزادە: [ناو،ت]دوو هۆزی گەورەی کوردن.(١) تایفەی فەیزوڵابەگی کە لە گەورە هۆزەکانی کوردستانی ئێرانن و لە بەینی (دیواندەرە هەتا بۆکان) نیشتەجێن.(٢) عەشیرەی ناوداری بەگزادە لە ناوچەی تەرگەوەرِ و مەرگەوەرِن. (دو طایفەبزرگ کرد)

بەگشتی: [بەند] (١) بەبادراوی؛ بەگرژی. (باریس زیاد) (٢) بەگشتی؛ بەهەمووان.تێکرِا؛بەتەواوی؛تەقرِا(همگی؛ بتمامی)

بەگلک: لە(بەگلخ،بەگلیک)ی تورکییەوە هاتووە، بەگییەتی و بەگییێتی. (حالت‌بیگ-بوودن)

بەگورِ: [ئاوەڵناو](١) بەهێز؛ بەتین. (زوردار)

بەگورەگورِ: بەگورِاندن و هەراو هوریای زۆر. (نعرە زن زیاد)

بەگۆشت: [ئاوەڵناو] (١) قەڵەو. (چاق)(٢)

زەوینی نەرمانی بێبەرد؛ گۆشتەزەوی. (زمین نرم و بدون سنگ)

بەگۆشەیچاو ڕوانین: (۱)(ب) نازکردن؛ بەنازەوە ڕوانین. (۲) بەتووڕەییەوە ڕوانین. (باگوشەچشم نگاەکردن)

+ بەگون: ([ئاوەڵناو]۱) (ب) پیاوی جەسوور و بە جەرگ. (۲) نەخەساو؛ زیاتر بۆ ماڵات دەوترێت. (خایەدار)

بەگوێ: گوێڕایەڵ؛ قسە وەرگر؛ دژی بێ-گوێ. (حرف شنو)

بەگویچکەداهاوردن:> بەگوێدا هاوردن.

بەگوێداهاوردن: [چاوگە،ت] تێگەیاندن و بەگوێدا دان و ئیشارەپێکردن؛ بەگوێچکەدا خوێندن. (نصیحت کردن. حالی کردن)

بەگوێرە: لەوشەی(گوێرماخ)ی تورکییەوە هاتووە:(واتا:دیتن) لەبوار؛ بەهەڵسەنگاندن؛ بە بەراوەرد؛ بەدیتن؛ لەرێک؛ بەپێی.(برطبق؛ بنابەنظر)

بەگەرووی شێرداچوون: (ب) بوێر و ئازا بوون. (تو دهن شیر رفتن)

بەگەم: بەکەڵک؛ بەدەردخۆر؛ بەکارهاتوو؛ گرینگ. (بدردبخور)

بەگیان‌گەییشتن: لە دەست نارەحەتی تەواو عاسیبوون؛ ئیتر بەگیانم گەییوە ناتوانم قەبووڵی کەم؛ تاقەت تەواو بوون. (بجان رسیدن)

بەگیێتی: حاڵەتی بەگ‌بوون. (بیگی)

بەل: (۱) ماسین؛ ئاووسان؛ هەڵمسان؛ پەنمان؛ (باد کردن) (۲) بزنی گوێ لول. (بز گوش لولەای)

بەلادا: (۱)بەتەرەفێکدا(یەکێلە چووار تەرف).(۲) کراسەکەی کرد بەلادا کراس-کردنی(ژنان) بە بەر پشتوێندا.(یک طرف)

بەلاشە: (۱)[ناو] جۆرێک قوماشیهەرزان و خراپە.(۲) بەخوڕاییە.(نوعی‌پارچە؛ مفت‌است)

بەلاڤکەر: [ناوی‌بک]پەخشکەر؛ بڵاوکەر. (ناشر)

بەلاڤی: (۱) بڵاوی؛ پڕش‌وبڵاوی (پراکندگی). (۲) هەراشی؛ شاشی؛ وەک: قوماشی هەراش و زبر چندراو، یان مەزرای داچێندراوی کەم توو. (فاصلەداری؛ کم‌پشتی)

بەڵاکێش: [ناو،بک] دەردکێش؛ زەجرکێش؛مەینەتکێش. (بلاکش)

بەڵاڵووێ: [ناو]بڵاڵوک. (آلبالو)

+ بەڵام: (۱) بەڵاییێک کە دێتە خوار بۆ من)؛ بەڵام لێتدا: قەزاوبەڵای من لە تۆ کەوێ(۲)وەلێ؛ ئەمما؛ بەڵان؛ لێ. (بلایم؛ ولی؛ اما)

+ بەلان: [ئاوەڵناو] وەک: پیاوی توند و تۆڵ و ئازا و چەلەنگ. (چابک)

بەڵاو: (۱) [ئاوەڵناو] بڵاو؛ پرژاو؛ بەلاڤ؛ بڵاو؛ پراگەندە. (۲) بەڵات: بەڵای تۆ(بەڵاو لە من). (۱پراکندە؛ بلایت)

بەڵاوکردن: [چاوگە،ت]بڵاوکردن؛ پەخش-کردن. (پخش کردن)

بەلاوە: (۱)[بەند] لە پێشدا. من بەلاوە گەیشتم: من لە پێشدا گێەشتم. (قبلا") (۲) تۆم بە لاوەیە: تۆ نزیکی منی، ئاگاداری منی.(پیش نزد.کنار)

بە لای‌خۆداتاشین: [چاوگە،ت] (ب) قازانج و

بەرژەوەندیی خۆ ڕەچاوگرتن.(نفع خـود را در نظر گرفتن)

بەلبەلاسینگ: [ناو]پەڕپەڕۆک. (پروانه)

بەلبەلەشوانی: [ناو]جۆرێک گیـای خۆراکیـە. (نوعی گیاەخوردنی)

بەلبەلیتانگ: [ناو]پەپوولە. (پروانه)

بەلبەنی: [ناو]پەلْپینە؛ دۆڕاخ. (نوعی گیاە)

بەلچەم: [ناو] گەڵا؛ بەرگ؛وەڵگی دار. (بـرگ درخت)

بەڵخ کوچک: [ناو] خەنەگورگە؛ گڵەوەز؛ خەنە تیلکە؛ قریژەبەرد؛ کریژەبەرد؛ گەنمەبەردیلـە؛ بیروٚبەرتک؛ خەنەبەردیلە. (گل سنگ)

بەلشـاندن: [چاوگـە،ت]هانـدان بـۆ دەسـتەو یەخەبوون و پێکدا هەڵپڕژانـدن؛ ئاوقـاکردن. (تیر کردن)

بەڵغوبۆ: [ناو،ت] پیس و بۆگەن؛ چڵکن و بۆن ناخۆش.(چرکین وبوگندو)

بەڵغە: [ناو] بەڵغ؛ بەڵخ؛ دووکـەڵ و ڕەشـایی کە لە سەر شووشەی چرا نـەوتـی دەنیشـێ؛ بەڵغی حەوز؛ قورم. (بلغ؛ دوده)

بەڵغی: [ناو] سەرەتای چنینی بەڕە و مافوورە. (ابتدای بافتن قالی)

بەلفاندن: [چاوگە،ت]خلافاندن؛ فێڵ وتەڵەکـە لێکردن؛ خاپاندن. (گول زدن)

بەلاف: [ناوی بک]خڵافێنەر؛ خاپێنەر. (گـول-زن)

بـەلقانـدن : [چاوگـە،ت] بلقانـدن؛ دەنگـی- هەڵقوڵینی ئاو؛ بلقدان؛ بلقەی ئاوێ کـە لـە زەوی هەڵدەقولێ. (صدای آب که از چشمه جوشد)

بەلقتاندن: [چاوگە،ت]قەڵەشاندن؛ قەڵاشـتن. (شکافتن)

بەلقەتین: [چاوگە]قەڵـەشـان؛ قـەڵـەشـیان. (شکافتن)

+ بەڵگ: [ناو]بەرگ؛ گەڵا؛ وەڵگ. (برگ)

بەڵگ چاو: [ناو] پێلووی چاو. (پلک چشم)

+ بەڵگە: [ناو] وەرەقە؛ پەڕە. (ورقه)

بەڵگی لووت: [ناو،ت]پەڕەی لووت. (پرەدماغ)

بەڵمەریشە: [ئاوەڵناو] (ب) ڕیشی پانی تێک- ئالاو. (ریش پهن آشفته)

بەلوتنەک: [نـاو] پیـک؛ پیـق؛ پیکـی زورنـا؛ فیقەنە. (زبانەسر سرنا)

بەلۆق: تروسکەدار؛ بەبریقە. (درخشنده)

بەلوو: [ناو](١) بەڕوو.(٢) دارگەزۆ. (درخت گز علفی؛ بلوط)

بەلووچ: [ناو]خەڵکی بەلووچستان. (بلوچ).

بـەلووچکـە: [نـاو](١) بـەلووچـە؛ بـەڕوولـە؛ خڕەداری چکۆلە و کورت کە دەچـێ بـەنێـو دوو داری کونکراودا بۆ تونـدکردن وەک بـە ڕوولەی بەینی دەند و پاشـبارە لـە ئـامووردا، هەروا لە کانزایش چێ دەبێت.(٢)بەڕووڵەی- بێستان. (پیم؛ میله مخروطی)

بەلووچی: [ئاوەڵناو+ نـاو] زمـان و خـەڵکـی بەلووچستان؛ گرێدراو بە قەومی بەلووچـەوە. (بلوچی)

بەلووەر:[]گۆزە. (کوزه)

بەلوەشین: [ناو]نەخۆشینی گولی. (جذام)

بەلـە: [نـاو]مـەڕی گوێچکـە درێـژ و لـوول. (گوسفند گوش دراز و پیچیده)

بەلەبۆر: [ناو] مەڕی ڕەنگ بۆری گوێ (ڕاست

و درێژ (گوسفند رنگ کبود)
بەلەبۆز: [ناو](ب) گورگ. (کنایەاز گرگ)
بەلەبەش: [ناو]بزنیڕەشی نێوچاوان سپی. (بز سیاەپیشانی سفید)
بەلەپا: [ئاوەڵناو]گورجوگۆڵ و ئازا لە ڕۆیشتندا. (سریع در راەرفتن)
بەلەتووڕکە: [ناو] نەخۆشینی بەلەفیڕە. (ناخوشی حیوانات)
بەڵەدێ: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]شارەزایی. (بلدی)
بەلەزوواد: [ناو]ئاڤزونە؛ ئاغزوونە. (سگک)
بەلەسوور:[ناو]کەڵەکێوی ئاماڵسوور. (بز کوهی رنگ مایل بەقرمز)
+ بەلەسە: [ناو،بەر] گوێلکیبەلەسە بووە: تاراوە، بەڵام بۆ ئینسان هەر (بەلەزە) بە کاردە برێ. (فراری؛ باعجلە)
+ بەلەشین: [ناو] بزنەکێوی ئاماڵشین (بزکوهی رنگ مایل بەکبود)
+ بەلەک: [ناو]گیای بەلەک.(گیاەمجو؛ شیرین بیان)
بەڵەک: [ئاوەڵناو] لە حەیوانگەلدا دوورەنگ؛ گوڵگوڵی؛ پڵینگ پڵینگ. پڵنگ و(خاڵ خاڵی گەورە). (خال خال)
بەڵەکچاو: [ئاوەڵناو] خاوەنیچاوی پان کە ڕەشکێنەکەی زۆر ڕەش و سپێنەکەی زۆر سپیبێت. (چشم قرنیەسیاەو سفیدەچشم خیلی سفید باشد)
بەلەکناچی: [ئاوەڵناو] بلەژنانێ؛ ئارێلە؛ پیاوی ژنانیلە. (مرد با اخلاق زنانە).
بەڵەکی: (١)[ناو] خاڵخاڵبوونی بەفری کێوان؛ کاژو واژ (خال خال شدن برف کوهستان) (٢)[ناو]نەخۆشینیدوو ڕەنگ-بوونی پێست. (مرض‌برص)
بەلەگ: (١)[ناو] سەرمایە. (سرمایە)(٣) شێوەی بەرگ پۆشین. (شیوەپوشیدن لباس)
بەلەگەور: [ئاوەڵناو] (ب) بەدبەخت؛ (بەختی بەلەگەورە، بە شەو سایەقەیە و بە ڕۆژ هەورە). (بدبختی)
بەلەمرک:[ناو] ئانیسک؛ ئانیشک.(آرنج)
بەلەمکێش: [ناوی‌بک]پاپۆڕی موتۆڕی بۆ کێشانی پاپۆڕی بێمۆتۆڕ. (یدک کش)
بەلەمیسکە: [ناو]شوڕاوەی کەمی تراو. (ریزش کم مایعات)
بەلەندیرڕ:[ناو،ت]کاتی بڕینەوەی خوری لە کاوڕە مێی دوو ساڵە(برەدو سالە کە وقت پشم چیدنش رسیدە باشد)
بەلەنگازی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] هەژاری؛ نەداری؛ لێقەوماوی؛ بێنەوایی؛ دەسەوسانی. (بیچارگی)
بەلەوا: [بەند] لە پێشدا. (قبلاً)
بەڵەوبوون: [چاوگە،ت]بەڵەدبوون؛ زانین؛ شارەزایی. (بلد بودن)
بەلی: [ئاوەڵناو]ئاشکرا؛ لەبەرچاو؛دیار؛ خویا. (آشکار)
بە لیبۆر: ئارامی؛ حاڵەتیهێدیبوون؛ هێمنی. (آرامی)
بەلیتانک: [ناو] پەپوولە. (پروانە)
بەلیتە: [ناو]ناوی گۆرانیێکە.(اسم‌آهنگی است)
بەلینا: ماسیی گەورە. (ماهی بزرگ)
بەڵێنی: [ناو،ت]قەوڵی ئەرێنی؛ پەیمان؛ سۆز؛

نەهاتی گەرچی پێتدابووم بەڵێنـی.« هـێمن»
(پیمان؛ قول)

بەمانە: > بە ئەمانە. (باینها)

بەمبا: [ناو]بۆمبا؛ بۆمب؛ بۆم. (بمب)

بەمبوو: [ناو] جۆرێک قامیشیهێندی. (بامبو.)

بەمجۆرە: ئاوا. بەم چەشنە. (اینطور)

به مز: بەکرێ؛ بە پارە. (بەکرایە)

بەمزدەر: [ناو،بک] بەکرێدەر. (کرایەدهند)

بەمزدان: [چاوگە،ت]بەمـوزد دان؛ بـەکـرێ دان. (کرایەدادن)

بەمووی‌مابوو: بەموو بەندبوو؛ کەمێکی مابوو؛ بەمووی‌مابوو بکەوێ. (نزدیک بود)

بەمینـەوە: بـەگریـان و فینگـەفینگـەوە؛ بـە مینگەمینگەوە. (همراەباصدای گریە)

بـەن: [> بـەنـد ١و٢](١) بـەنـد؛ پێونـدەی؛ بەستراو؛ (سیامەند بە دارەبەنێکـەوە بـەن-بوو)؛ (٢) گل: دوو رۆژە منت بەن کردووە بۆ ناهێڵی برۆم.(مانع؛ معطل) (ب) ماتڵ کـردن. (٣) رێســمان؛ ریســراوی خــوری و مــوو، (ریســـمان) (٤) وەن؛ دارەوەن؛ دارەبـــەن. (درخت ون)

بەناحـەق: فـد: دوورلـەحـەق و ماف؛ دوور لـە حـەقیقـەت؛ دوور لـەڕاستـی ودروستی. (بناحق)

بەناڕومی:[ناو] گیای تاوڵێ؛گژنیژ. (گشنیز)

بە ناشرمە: [نـاو] ملوانکـەیپیاوانـە.(گردنبند مردانە)

+ بەناف: (١)[ناو] بناو؛ بناوچ؛ دارێکی قورسە لەناو ئاودا دەکەویتـە بـنئـاو. (درختزبـان گنجشک) (٢) [ئاوەڵناو]بەنـاو و دەنـگ؛ نـاو دار. (نامدار)

بەناغ:[ناو]بناغە؛بنچینە؛ئەساس.(اساس)

+ بـەنـان: [ئــاوەڵنــاو] (ب) بــەخشــندە؛ دڵفراوان؛دەس بڵاو؛ نان بدێ.(بخشندە)

بەنان هات و بەئاو چوو: (ب) بێسەر و شـوێن بوون؛ گوم بوون. (کنایەگم شدن)

بەناوبانـگ: [ئـاوەڵنـاو] بـەنێوبانـک؛ نـاودار؛ بەناوودەنگ. (مشهور)

بەناوکردن: ناوی‌کەسێک لەسەر شتێ دانان؛ ماڵەکەم بە ناو کورەکەمەوەکرد: بـە ناویـەوە تاپۆکرد. (بنام کردن)

بەن‌پرچ: [ناو،ت] بەنی زولف پێ‌بەستن. بەن جەلە.بەن‌پەلکە. (بند گیس)

بەن‌پێڵاو: بەن‌کەوش. (بند کفش)

بەن‌تفەنگ: قایشی تفەنگ. (بند تفنگ)

بەن‌تەرک: بەن‌ساموٚرتە. (بند ترک؛ فتراک)

بەن‌تـەزبـێح: بـەنێـک کـە تـەزبێحـی پـێ دەهوننەوە. (بند تسبیح)

بەنجەلە: [ناو](١) بەنی جەلـە پێـوەکـردن و هۆنینەوە. (بنـد ردیـف کـردن و نـخ کـردن چیزی) (٢) بەنی زولف بەستن؛ (بند زلف)

+ بەند: [ناو](١)بەن؛ تەنـاف؛ هـەودا؛ پـەت؛ (طناب) (٢) بەندی سەعات؛ بەندی کـەوش؛ [پاشـگر وپێشـگر:بـەندکـڵـەوە، گـەردن-بــەند،رووبــەنــد؛ (٣) پابنــد؛ گیرخــواردوو؛ (سەبارەت بەتوو لەم شارەبەندم)] (پایبنـد)(٤) [ناو]بـەینـی دوو ئـاجۆر لـەبینـا سـازیدا؛ بـە ندکێشی: بەنکێشی: سواخ دانی بـەینـی دوو ڕیزە ئاجۆرلەدیواردا. (بند) (٥) جومگـە. (بنـد) (٦)[ناو] بەربەست؛ بەند؛ بـەنـداو. (سـد) (٧) زیندان. (زندان)(٨) گرێی ساقەتـی گـەنـم و

قامیش. (بند) (۹) تەنافی هەڵواسراوی ئاسۆیی بۆ بەندبازی و تەنافبازی. (۱۰)سەد؛ ئاوبەند. (۱۱) وێستانەوە؛ خوێن بەند هاتن(بند)(۱۲)بەند لە ڕوانگەیدەستووری زمانەوانییەوە، قەید.(قید)

+ بەند: ماتڵ؛ گرفتار؛ کەسێک کە لە زیندان(لەبەندداییْ) وەک بەندکراو.(گرفتار؛ تاخیر؛)

بەند: [ناو] بەشێکی تایبەت لە زیندان وەک: بەندیچوار؛ (بند)

+ بەندان: (۱)[پاشگر] بەستران ،ڕێگابەندان، ڕێبەندان، پێوەبەستن، وەک خەنەبەندان، جەمدین: سەهۆڵبەندان. (بستن)(۲)کۆیبە-ند؛ گۆرانی و ستران.(بەندان دەڵێم بە زاری (فولکلۆر). (ترانه)

بەندار: [ئاوەڵناو، بۆندار؛ خاوەنیبەن. (بودار؛بنددار)

بەنداو: [ناو]گۆل؛ ئەستیر؛ سەد. (استخر)

بەندباز: [ناویبک]تەنافبازیسیرک؛ ئەوەی لە سەر تەنافی هەڵبەستراو یاریدەکا. (بندباز)

بەندبڕ: بەنبڕ؛(ب) تێغ؛ تیغە؛ چەقۆ. (تیغه)

بەندبێژ: [ناویبک]گۆرانیبێژ؛ ئستران‌بێژ. (آواز خوان)

بەندبێژی: [ناو] شایەری؛گۆرانیبێژی.(آواز خوانی)

بەندپساندن: > پەت برین > پەت بڕ.

بەندخستن: بەنخستن؛ ڕوومەت هەڵگرتن. (بند انداختن)

بهن‌دخوه دان: [چاوگە،ت]بۆن لە خودان؛ گوڵاو لە خۆ دان؛ عەتر لەخۆ دان.(بخود عطر زدن)

بەندکران: زیندانیکران؛ گیران؛ گیریان (۲)(زندانی شدن)(۲) ماتڵ کران. (معطل شدن)

بەندکردن: [چاوگە،ت] (۱) ماتڵکردن؛ گل- دانەوە؛ بەرگری لە ڕۆیشتن.(معطل کردن) (۲) زیندانیکردن؛ گرتن. (زندانی کردن)

بەندکیْدوو هەمبانی: بەندی دوو هەمانە؛ (ب)مرۆڤی بەکارنەهاتوو.(بی کفایت)

بەندگێرانەوە:گۆرانیسەندنەوە.(تکرار کردن آواز خواننده دیگردرمراسم)

بەندگیس: [ناو](ف. گیو) بەن‌پرچ. (بند زلف)

بەندوبەس: [ناو،ت]زیاتر بۆ پەیمانی نهێنی و بەدزی بەکاردیْ. (ب) ساختوپاخت. (بند و بست)

بەندوبەستچی: [ئاوەڵناو+ ناو،بک] کاری- کەسێک کە بەند و بەست دەکا. (ب) دەستوگوێبڕ. (بند و بستچی)

بەن‌دوشک: [ناو]بەن‌یەخە. (بند یقه)

بەندە: (۱) بەنی؛ کۆیلە؛ واتا: من، بە تەوازوعەوە؛ (۲) گیرە؛گیراوە؛ ؛ دەستم بەندە. (غلام؛ بنده؛ بند است)

بەندەری: [ئاوەڵناو] فد: هەر شت پێوەندی بە بەندەرەوە بیْ؛ گورانیی بەندەری؛ ڕەقسی بەندەری. (بندری)

بەندەڤان: [ناو]بەندوان؛ زیندانەوان؛زێرەوان (زندانبان)

بەندەک: [ناو]لنگەبار. (یک لنگەبار)

بەندەک: [ناو] بەز و چەورایی سەر لاتە-

ڕافەی ئاژاڵ.(چربی‌روی دنده وشکم‌حیوان.
بەندەمان: [ئاوەڵناو]مەحتەل‌مان و لە سەر وێستان؛ چاوەڕێ. (منتظر)
بەندەمانی: [ناو]چاوەڕوانی.چاوەنواری.(انتظار)
بەن‌دەمبێن: [ناو]بەنی بەستنی دەمبێنییە گاگێرە. (نخ بستن دهان بندگاو)
+ بەندەوار: [ئاوەڵناو] (١) چاوەڕێ؛ بە هیوای کە سێک بوون. (منتظر)(٢) زیندانی؛ دیلی؛ بەندی.(زندانی)(٣) وەک کوێلە.(غلام‌آسا)
بەندهەڵگرتن: [چاوگە،ت](١) جوگە کێشان لەلای ژوورەوەی چۆم یان لە چاوانەوە بۆ سەر مەز را.(جوی آب کشیدن) (٢) ڕوومەت هەڵگرتن بە بەن. (بند انداختن)
بەندەهۆن: [ناو،ت]بەنەخوێن، هۆجەنە؛ دۆخین؛ بەن‌شەرواڵ. (بند شلوار)
بەندەیی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] بەندەگی؛ خوڵامی؛ حاڵەتی بەندەبوون. (بندگی)
+ بەندی: [پاشگر] (١)ڕاگیراو؛ زاوابەندی؛ (٢) دەستە کردن، بەش کردن، جیرەبەندی؛ دەستەبەندی؛(٣) جێ کەوتن؛ ئاوبەندی مۆتۆڕ.(٤) کون گرتن؛ ئاوبەندی.(بندی)
بەندیخانەوان: [ناو،ت] زیندانەوان؛ پاسەوانی بەندیخانە. (زندانبان)
بەندی‌دڵ‌پچڕان: [چاوگە،ت]بەندی‌دڵ‌بڕیان. (ب) دڵ داکەوتن لە خەبەرێکی جەرگبڕ یان داچڵەکانی زۆر.(بند دل پارەشدن)
بەندیرە: < بەندێر.
بەندی‌گوارە: [ناو] زریزەیان قەیتانی کە گوارەی قورسی پێدا هەڵدەواسرێت کە گوێ ئازار نەدا. (بند گوشوارە)

بەندیل: (١) پیاسکە؛ بوخچەی چکۆلە. (بقچەکوچک) (٢) لەگەڵ (بار) دا دێ. باروبەندیل: کەل‌وپەلی کە پێچراوەتەوە بۆ بارکردن. (بار و بندیل)
بەندی‌مارکرنێ: پەیمانی ژن‌مارەکردن. (عقدنکاح)
بەندی‌ناوک: [ناو]ئەو لوولەکە بژیو دەگەیێنێتە ئاوەلمە کاتێ لە منداڵداندایە. (بند ناف)
بەندیوار: پەیوەند؛ بەندیواری: پێوەندی، نزیکی. (بستگی)
بەنزوئەن: [ناو] ناوی عیلمی ڕۆن‌بادامی تاڵ. (بنزوئن)
بەنزین: [ناو] بێنزین؛ تراوێکی ئاوربەرە کە لە زۆربەی سەیارەومەکینەدابەکاری دێنن بۆ سووتاندن لە مۆتۆڕیاندا (بنزین)
بهنژین: [ناو]باویشک. (خمیازە)
بەن‌ساماتە: [ناو] بەن‌سامۆرتە؛ بەن‌تەرک. (فتراک)
بەن‌سەعات: [ناو،ت] بەندی‌کاتژمێر؛ قایش یا زنجیر یا دەسبەندی کاتژمێر. (بند ساعت)
بەنشتۆک: [ناو] بنێشتۆک؛ دارەبەن؛ دار قەزوان؛ داربنێشت. (درخت ون)
بەن‌شەواڵ: [ناو،ت] بەن‌شەرواڵ؛ دۆخین؛ هۆجەنە. (بند شلوار)
بەن‌قادە: [ناو،ت] بەن‌کەڵەوە. (بند چنبرە)
بەن‌کاڵە: [ناو،ت] بەنێک کە کاڵەی لە پادا پێ توند دەکەن. (بندگالە)
بەن‌کڵاوە: [ناو،ت] بەن‌کەڵەوە. (بند چنبرەگاو)

بەن کەڵـەمـە: [نـاو،ت] بـەن کـەڵـەوە. (بنـد چنبره گاو)

بەن کەوش: [ناو،ت] قەیتانی قۆندەرە؛ بـەنـی کەوش. (بند کفش)

بەنکـەی شـاخ: [نـاو] گرێـی شـاخی ئـاژەڵ (گرەشاخ)

بەنکـی خسـتۆک: [نـاو،ت]گـرێ پووچکـە. (گره کور)

بەنگـاڵی: [ئـاوەڵنـاو+نـاو] زبـان و خـەڵکـی بەنگاڵ. (بەنگالی)

بەنگبوون: [چاوگە،ت](١) بـەنـدبوون. (بنـد شـدن) (٢) بێهـۆش‌بـوون و مـەنـگ‌بـوون. (معطل شدن. بیهوش شدن)

بەنگ کێش:[ئاوەڵناو+ ناو،بک] خووگرتوو بـە کێشانی بەنگ، فێـری کێشـانی بـەنگـە یـا بەنگ دەکێشێ. (بەنگی)

بەنگۆڵە: [ناو] مێتولکە. (نوزاد پشی)

بـەنگـەژ: [نـاو] ڕوخسـار؛ دیـم؛ دەم و چـاو. (صورت)

بەنگەی‌شاخ: [ناو] بەنکەی‌شاخ؛ گرێی‌شاخی ئاژەڵ. (گرەشاخ حیوانات)

بە نگەی‌ناخوون: [نـاو] جومگـەی‌قامک؛یـە-کەمین گرێی‌سەر قامک(بند سر ا نگشت)

+ بـەنگـین: (١) هـاوارکردن؛ گـازی‌کـردن؛ بانگکردن. (هوار) (٢)ناوی هاواڵی مـەم، لـە-کتێبی مەم وزیندا. (دوست مم)

+ بەنگین: [ئاوەڵناو] عاشق. (عاشق)

بەن‌مووتاوین: [ناو] مـووی‌بـادراو؛ بـەنـدروو. (بند دوختن جوال)

بەننە: [ناو]کوێلە؛ بەنی؛ بەنـدە؛[جێنـاو] بـە-ڕێزەوە لە جیاتی من دەگوترێ. (بنده؛غلام)

بەنۆش: [ناو] گیای وەنـەوشـە؛ (دژی یـاوە). (بنفشه)

بهنـۆک: [نـاو] گوڵـاو؛ خـاوەن‌بـۆن؛ بۆنـدار. (گلاب؛ بودار)

بەنۆکە: [ناو] دارەبەن؛ داربەنۆک؛ بەنیشتۆک؛ دارقەزوان. (درخت ون)

بهنۆلێدان: عەترِ لێدان. (عطر زدن)

بەنووشت: [ناو] بنێشت؛ جاچکە. (سقز)

بەنووکە: [ناو] بەنۆکە؛ دارەبەن. (درخت ون)

بەن‌هاتن: [چاوگە،ت] وێستانەوە وێسـتانەوە؛ دووایی‌هاتن؛ خوێنی لوتم بەر ببوو بەن‌هات، یا بەند بوو. بڕایەوە. (بندآمدن).

بەنەفش: [ناو]بەنەوش. (بنفش)

بەنەک: [بەند]پشووێیک؛ دەمێک؛بە ینێک؛ هەناسەیێک. (نفسی؛ دمی)

بەنەوش: [نـاو]بـەنـەفـش؛ ڕەنگـی(سـوور و شین)ی تێکەڵاو. (بنفش)

بەن هەڵکردن: [چاوگە،ت] بەن کۆوەکـردن و بە گوڵۆلە کردن. (کلاف کردن ریسمان)

بەن هەڵگرتن: [چاوگە،ت](١) جۆگـە کێشـان بۆ ئاو پێـدا چـوون. (جـوی آب کشـیدن)(٢) مـووی دەموچـاو بـەڕێسـمان هـەڵکێشـان. (بنداندختن)

بەنی‌زاوا: [ناو] زاوا ڕێوی؛ زاوابەندی. (دامـاد سر خانه)

بەنیو: [ئاوەڵناو] بـەنـاو؛ بـەناوبـانـگ؛ نێـودار. (مشهور)

بـەنیـوان: [نـاو] زیندانـەوان؛ بـەنـدەڤـان.

(زندانبان)
بەنێوبانگ: [ئاوەڵناو] ناسراو؛ نێودار. (مشهور)
بەن‌یەخە: [ناو] بەرکۆژە. (بندیقه)
بەو: (۱) [ئاوەڵناو]بەد؛ خراپ. (بد) (۲) بەئەو. (باو)(۳) وەرە(بیا)
بەوا: [ناو] بووا؛ بابە؛ باب؛ باوە؛ باوک؛ باوکە. (بابا)
بەوا: (۱)[ئاوەڵناو] بەبا؛ (دێل)ماسەگی نێرخواز. (وقت جفت گیری سگ ماده) (۲) بەوا؛ بە ئەوا؛ بەئەودا؛بەوا بوٚم بنێرە. (وسیلەاو)
بەوار: [ناو] چەوتی؛ چەفتی؛ خواری. (کجی)
بەواسی: [ناو] بێوەسیری. (بواسیر)
بەوپێوانە: (ب) بەو ڕەوشتە؛ بەو پێوانە؛ بەو پێوەرە؛ بەو ڕەوتە. (از روی این معیار)
بەوجوٚرە: بەو جوورە؛ بەو چەشنە؛ بەوی ئاواهی. (آنطور)
+ بەور: [ناو] بوار؛ گوزەر. (گدار)
بەور: (۱) [ئاوەڵناو] بهوج؛ گەوج؛گێل. (احمق)(۲) [ناو] بەبر. (ببر)
بەوروو: [ناو] بووروو کە لەگەڵ شوٚڵەی ئاوردا سەردەکەوێت؛ سووکەبوول. (خاکستر کەبەهوا بلند شود)
بەورەوە: [کاری‌ئەمری] بگەڕێوە؛ وەرەوە. (باز گرد)
بەورین: [چاوگە] ڕابووردن. (گذشتن)
بەوز: [ناو] بەقز؛ زقیرک؛ جوٚری زەرگەتە و زەردەواڵە. (نوعی زنبور)
بهوست: [ناو] بست؛ بنگووست. (وجب)
بهوشت: [ناو] بەهەشت. (بهشت)

بەوش‌مل: پشتمل. (پشت گردن)
بەوناوی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]بەدناوی. (بد نامی)
بەوون نیشتەیەرە: زەحیری خوێنی. (اسهال خونی)
بەوە: (۱) لای ئەوە بە من نییە. (پیش اوست) (۲) خراوە؛ بەدە؛ خراپە. (بد است) (۳) بەئەوە؛ بەو شتە؛ بەوە بادی هەوایە دەڵێن کورتەباڵایە. (با این)
بەوەی‌کەم: (ب) سوێند بەو کەسە. (قسم بەاو)
بەوی‌ئاواهی: بەوتەرزە؛ بەوشێوە؛ ئاوا؛ بەو جوٚرە. (با آن شکل)
بەوی‌ڕەنگی: بەورەنگە؛(ب) بەو تەرزە؛ بەو جوٚرە. (آنطور)
بەهادار:[ئاوەڵناو] فد: نرخدار؛ بەنرخ؛ بەقیمەت. (بهادار)
+ بەهاران: فد:(۱) هەموو بەهارێک.(۲) وەرزی بەهار.(بهاران خوٚشە زمزیران). (۳)ناوی شاروٚچکەیێکە لەشاری‌سنە. (بهاران)
بەهاربەن: [ناو] بەهاربەند؛ تەویلەی سەربە-تاڵ بوٚبە ستنەوەی چارەوی‌لە هەواخوٚشیدا. (طویلەسر گشاد)
بەهارخەو: [ناو] وەتاغی(ژووری) لە قاتی سەرەوەی باڵە خانەدا کە دەوری نەگیرابێ یا لایێکی نەگیرابێ. (بهار خواب)
بەهارخێر: سەرەتای شینایی گیای بەهار. (اولین سبزەبهاری)
بەهارنارنج: فد: [ناو]پەڕەی گوڵی‌نارنج؛

غونچەی گوڵی‌نارنج کە لە عەترسازی و مورەبا چێکردندا بەکەڵکە. (بهار نارنج)

+ بەهارە: [ناو](١) ناوی سترانێکە. (اسم آهنگی است)(٢) گەنمی بەهارە،بەهاروو؛ بەهارە کێڵ. (گندم بهاره)

بەهارەکانی: [ناو]کانیە درۆزنە؛ کوێرەکانی کە هاوینان وشک دەکا. (چشمەای کەفقط بهار آب دارد)

بەهاری‌ئازادی: فد: ناوی سکەی زێڕی ئێران. (بهار آزادی)

بەهاز: :[ئاوەڵناو، بەهێز؛ زۆردار. (باقدرت)

بەهایی: فد:[ناو]پەیڕەوی دینی بەهایی. (بەهایی)

بەهایی‌گەری: فد: بەهاییەت. (بهائیگری)

بەهاییەت: فد: [ناو] دینێ کە ساڵی(١١٩٦کۆچی) حوسەینعەلی نووری واتە بەهائوڵا هێنای وئیدیعای وابوو کە هەر ئەو کەسەیە کە عەلی موحەممەدی‌باب موژدەی هاتنی داوە. (بهائیت)

بەهتاندن: [چاوگە،ت]ترساندن؛ گێژکردن؛ وڕکردن. (ترساندن)

+ بەهتین: [چاوگە]ترسان؛ واق وڕمان. (بوهت)

بهجین: [چاوگە] بێهجین. (١) تووڕە بوون.(٢) تۆران؛ وەڕەزبوون؛ هیلاک‌بوون. (قهر کردن؛ خستەکردن)

+ بەهرە: تد: فد: [ناو] سووت؛ سوود؛ نزوول؛ ڕیبا؛ (١) سوودی بانگی.(٢) بەهرە و سوودی پوولی بە ڕیبا و نزوول دراو. (بهره)

بەهرەچە: [ناو] سەمەرە؛ داهات. (درآمد)

بەهرەک: [ناو]بەش؛ پشک. (سهم)

+ بەهرەمە: [ناو](١) دریڵ؛ برغوو.(٢) سەری‌دریڵ، مەتە؛ بەهرەمەی‌تاییەت بە دیوار و ئاسن و چێو. (دریل. متە)

بەهرەوەر: فد: :[ئاوەڵناو]بەهرەمەند؛ بەهرە بردوو؛ بەهرە وەرگرتوو . (بهرەور)

بەهرەوەری: [ناو]حاڵەتی بەهرە وەرگرتوویی؛ بەهرەمەندی. (بهرەوری)

بەهمەن: [ناو](١) ناوی مانگی یازدەهەمی ساڵی هەتاوی. (٢) وەهمەن؛ یەکێ لە ئەمشاسپەندان.(٣) کلیلەبەفر؛ ڕەنیابەفر؛ ڕنوو.(۴) ناوی پیاوانە. (بهمن) (۵) بیر و خەیاڵ چاک؛ ()نیک اندیش

بەهناق: ناوچاک؛ ناوە بۆ پیاوان. (بهنام)

بەهۆرە: :[ئاوەڵناو]خاوەن ئیرادە؛ بەورە. (با ارادە)

بەهۆش‌هاتنەوە: [چاوگە،ت]هۆش‌بە بەرداهاتنەوە؛ دژی‌بێهۆشی؛ وشیار بوونەوە؛ ئاگادار بوونە. (بهوش آمدن)

بەهۆک: [ناو]بەهێ؛ بێ؛ بەی. (بە)

بەهووردە :[ئاوەڵناو] بلیمەت؛ بەسەلیقە. (با سلیقە)

بەهەست‌وپێستەوە خواردن: خواردن بە ناوک و پێستەوە؛ خواردن (بەهەستە و پێستەوە)؛ (ب) خواردن بە یەکجاری. (یکجا بلعیدن)

+ بەهەشت: فد: [ناو]لە ئاوێستادا وەهەشت هاتووە واتا جەننەت؛ (ب) گوڵزار و جێگای خۆش و بەدیمەنی پێ‌دەشوبهێنن. (بهشت)

بههەڤ: [بەند] پێکەوە. (با هم)

بههەڤ شابوون: [چاوگە،ت]بەیەک گەیشتنی

دوو خۆشەویست و دڵدار؛ بەدیتنی یەک شاد بوون. (بدیدار هم شاد شدن)

بەهەڵم: (١) بەهەڵم و بۆغ. (داراى بخار) (٢) [ئاوەڵناو] بەهەڵمەت؛ خێرا. (تیز چنگ)

بەهی: [ناو](١) ماتەم؛ ئازیەتی؛ ڕەشپۆشی؛ پرسە. (عزا؛ تعزیه)(٢) ژاکاو؛ چرمسی. (پژمرده).

بەهیپۆش: [ئاوەڵناو] ڕەشپۆش؛ عازیەتبار. (سیاەپوش)

بەهێسانی: بەئاسانی. (بەآسانی)

بەهیڤتەڕ: [ناو] چوولەبادام؛ تەڕەبادام. (چاقالەبادام).

بەهین: (١) هەڵبەز و دابەز. (جست وخیز) (٢)بە هین: بە وانێک؛ بە شت. (بە چیز) چرمسین؛ سیس‌بوون؛ ژاکان .(پژمردن)

بەهێندگرتن: گرینگی‌پێدان؛ بەگرینگ‌زانین؛ پۆیتەپێدان. (اهمیت‌دادن)

بەی: بەیی (١) بەدی؛ بەڵێ؛ با. (آری) (٢)بێی؛ (بەقوربان کەردەی ناڵەی ڕەنگ نەی، چێش مەبۆ ئەربەی وەی پەی من ئەر نەی). «مەولەوی» (بیایی)

بەی: (١) بە؛ بەو؛(بەی جیلوەی جەلالیتەوە): بەو جیلوەی جەلالیتەوە. (٢) بدەی؛ ئەتوانی کتێبێ بەی بەمن؟ (بدهی) (٣) وەرە؛ بێ (بیا) (۴) بەهی. (به)

بەیا: [ئاوەڵناو] بێفایدە. (بیفایده)

+ بەیات:[ئاوەڵناو] (١)کۆن؛ ماوە؛وەک : نانی بەیات. (بیات) (٢)[ناو] ناوی چەند مەقام (دەستگاە) ی ئێرانی لە مۆسیقادا وەک بەیاتی‌زەند (تورک)، بەیاتی‌ئیسفەهان، بەیاتی‌کورد، (کورد بەیات). (نام چنددستگاەموسیقی ایرانی)

بەیاتی‌کورد: [ناو]ناوی مەقامێکە لە مۆسیقای ئێراندا. (کورد بەیات) (دستگاەبیات کرد)

بەیاربڕ: [ناوی‌بک]بووره کێل. (کسی کەزمین بایر را شخم می کند.)

بەیاز: [ناو](١)دەفتەری شیعر. (دفترشعر) (٢)داشی دۆمینەی سپی (بێ خاڵ). (طرف سفید مهرەدو مینه)

بەیان بەربوون: [چاوگە،ت]ڕۆژ بوونەوە.(آمدن سحر؛ صبح‌شدن)

بە یانیان: [ناو،ت](١) سبەینان. (٢) [بەند]هەموو بەیانیێک. (صبحها. هر روزصبح)

بەیانی‌باش: بەیانی بە خێر. (صبح بخیر)

بەیانی‌دا: ڕۆژ بووەوە؛ بەیان بەربوو (لە دوگمەی سینە دوێنێ نوێژی شێوان، بەیانی‌دا سپیدەی باغی سێوان) «نالی» (سحر شد)

بەیایی‌کردن: [چاوگە،ت]یادکردن. (یاد کردن)

بەیتار:[ناو]بەیتاڵ؛دوکتۆری‌ئاژەڵ.(دامپزشک)

بەیتاک: [ناو] چۆلەکە. (گنجشک)

بەیتاڵ: [ناو] بەیتار. (دامپزشک)

بەیتک: (١)چۆلەکە. (گنجشک)(٢)شتی بێ-سود و بێ‌کەڵک. (اشیاء بی فایده)

بەیتوباو: [ناو،ت] (ب)دەنگۆ داخستن؛ قسە هەڵبەستن؛ تۆمەت و درۆ و دەلەسە؛ بەیتو بالۆرە؛(برای کسی‌حرف درستکردن)

+ بەیتەشە: (١)[ئاوەڵناو] سەرکێش؛ وە-ک:ئەسپی سەرکێش؛ قاتری کە بۆ سواری و بارلێنان ڕانەوەستێ. (اسب و قاطر سرکش)

(۲) دەمهەراش و بێحەیا. (زن زبان دراز و بد دهن)(۳) بێ چاو و ڕوو. (ناسپاس و بی چشم و رو)

بەیتیبلـە: (ب) درێـژە پێـدان؛ نـەبڕانـەوەی ڕووداو یان قسە. (کنایەمانند خون‌سیاوش)

بەیتی بەشکردنی‌ئاو: لـە هـەورامـانی کۆنـدا بەوتنی بەیت ئاویان بەش‌دەکرد؛ ڕەنگە لـە جیاتی کاتژمێر بووبێت. (آهنگ سهمیەبنـدی آب)

بەیدانە: [ناو]ناوکیبـەهـێ بـە بـرژاوەکـەی دەڵێن: ئـەنجووجـەک یـان بـەیجووجـەک. (دانەبە)

بەیداماڵێ: [نـاو] دارهـەنجیرێـککـە بـەری ئەوەڵی بوەرێ و چەند دەنکـی پێـوە بمێنـێ. (درخت انجیرکە میوە اش ریختە باشد)

بەیر: [ناو] بەهرە؛ سەمەر. (بهرە)

بەیستار: [ناو،بـک] بیسـەر؛ شـنەوا؛ گوێـدەر. (شنوا)

بەیستـۆک: [نـاو] بهیسـتوک؛ کـەرەسـتەی بیسـتنی دەنـگ وەک گۆشـیی تـەلـەفـۆن. (اسباب صوتی و گوشی تلفن)

بەلیسە: [ناو]سەهـۆڵ: یـەخ؛ چلـوورە. (یـخ؛ دنگالە)

بهێقرا:بههقڕا: [بەند] بەیەکەوە؛ پێکـەوە. (بـا هم)

بە یەکڕێیان: [بەند] بەیەکجێیـان؛ بـەیـە- کجاری؛ تێکڕا؛ پێکڕا؛ بەیەکڕا؛ بـەیـەکـەوە: پێکەوە. (با هم)

بەیەکڕا: [بەند]بەجارێ؛ تێکـڕا؛ بـەیـەکـەوە. پێکەوە؛ بەیەکجار. (با هم)

بەیگە یشتن: (۱) پێگە یشتن. (باورسیدن)(۲) بەهێ گەیین.(رسیدن‌بە)

بهێنە: [کاریئەمری لـە چاوگـەی هـاوردن] بێنە؛ باوەرۆ؛ بێرا؛ (بیار)

+ بەین: [ناو] پەیمان؛ (مـن دوور و تـۆ دوور بەینی ببەستین) (فولکلۆر) بەینەت. (پیمـان) لەهەندێ جێ بە(دوور) مانا کراوە بەڵـام لـەم شێعرەدا واتای عەهد و پەیمان دەدا.

بەینەشە:< بەیتـەشـە؛ بـێچـاو و ڕوو. (بـی چشم و رو)

بەینێ: بەینێک؛ ماوەیێک؛ مەودایێـک؛ پـە- یمانێ. (مدتی؛ عهدی؛ پیمانی)

بەیۆ: بێت. (بیاید)

بــەیواســتن: پێویســتی؛ زەروری؛ خــوازە. (ضروری)

بەیەخەداکێشان:کردنە هیخۆ؛ وەک: منداڵی بیانی کردنە منداڵی خۆ.(مال خود کردن)

+ بەیەکەو دان: (۱) پێکەوەنان؛ دانە دەم یەک؛(بهم چسباندن) (۲) داخستن؛ پێوەدان و جووت‌کردنی دەرکە. (بستن)

بەی هەڵگەڕیان: [چاوگە،ت]پیا هـەڵگـەڕان؛ پیا هەڵچوون. (بالا رفتن از)

بەیی: [ناو] (۱)بەدی؛ بەڵێ (بلی) (۲) خرابی؛ خراپی؛بەدی؛ بەوی. (بدی)

بەییجە: [نـاو] پـەیـژە؛ نێردیـوان؛ پـەینجـە. (نردبان)

بەیین: ژاکاندن؛ وشک‌کردن. (خشک کردن)

+ بی: ببی؛ بووی. (باش؛ باشی)

بێ‌ئابڕوویی: [نـاو] بـێئـاوڕوویی؛ چرووکـی؛ ئابڕوو نەمان؛ ئابڕووتکاوی؛ ڕوو سـیایی؛ بـەد

ناوی؛ ناو بە خراپە زڕاوی؛ ڕیسوایی. (بی آبرویی)

بێئار: [ئاوەڵناو] (١) بێعەیب؛> بێعار. (بی عیب)(٢) کەسێک کەعەیبەی لانییە(ب بێشەرم؛ کەسێک کە ئەزموونی لە عەیبە وەر نەگرتووە و تەمبێنەبووە و عەیبەی پێ- عەیب نییە.> بێعار(بیعار)

بێئازار: [ئاوەڵناو] (١) بێدرد و ڕەنج؛ساغ(سلامت) (٢) ئەوەی کە عەزیەت و ئازاری بە کەس ناگا. (بی آزار)

بێئاف: [ئاوەڵناو] بێئاو؛ وشک؛ هەر شت کە ئاوی نەبێت. (بی آب).

بێئامان: [ئاوەڵناو] بێدەرفەت، بێمۆڵەت. (بی امان)

بێئاوی: [ناو] باغە کە لە بەر بێئاوی و شک بووە؛ (ب) وشکەساڵی؛ کەمئاوی. (بی آبی)

بێئایین: [ئاوەڵناو] بێدین؛ خودانەناس. (بی آئین)

بێئەدەب: [ئاوەڵناو] فد: فێری نزاکەت نەکراو؛ بێنزاکەت؛ بێئاکار. (بی ادب)

بێئەدەبانە: بەشێوەی دوور لە نەریت و نزاکەت. (بی ادبانه)

بێئەدەبی: [ناو] بێعەدەبی؛ بێنزاکەتی؛ کاری نەگونجاوکردن؛ (ب) بێئیحتیرامی- کردن. (بی ادبی)

بێئەندازە: [ئاوەڵناو+ ناو] بێحەد؛ لە ئەندازەبەدەر؛ بێ ئەژمار؛ لە حەدبەدەر؛ بێشوو. (بی اندازه)

بێئیحتیبار: [ئاوەڵناو] (١) جێیباوەڕنەبوون؛ بێڕێز.(٢) بێبڕەو؛ لە ڕەواج کەوتوو؛ بێ کەڵک کەوتن و کات بەسەرچوون؛ بلیتەکەم دوێنێ ئیحتیباری تەواو بوو. (بی اعتبار)

بێئیساف: [ئاوەڵناو] دوور لە ڕاستی و دروستی؛ کەسێک کە خاوەنی کردەوەی ڕەوا نییە؛ لە عەسڵدا وشە ئارەوییە و لە سەر زبانی خەڵکیش وەک کوردیی لێهاتووە. (بی انصاف)

بێئیسافی: [ناو،ت]ناحەقی؛ حەقکوژی؛ بێ- عەداڵەتی؛ بێمروەتی؛ کردەوەی ناڕەوا. (بی انصافی)

بێئیشتیا: [ئاوەڵناو] بێمەیل؛ بێمەگێز؛ حاڵەتی دڵ نەبردن. (بی اشتها)

بێئیشتیایی: [ناو]بێمەیلی؛ دڵ پێوەنەبوون؛ حاڵەتی دڵنەبردن و حەز لە خۆراک نەکردن. (بی اشتهایی)

بێئیمان: [ئاوەڵناو] بێباوەڕ؛ کافر؛ بێدین؛ بێعاقیدە و بڕوا. (بیایمان)

بیابانگەرد: [ئاوەڵناو] فد: بیاوانگەرد؛ چۆڵ- گەرد. حاڵەتی کۆچەریبوون لە دەشت و بیاباندا. (بیابانگرد)

بیابانگێل: [ئاوەڵناو] بیابانگەرد؛ چۆڵگە- رد.(صحراگرد)

بیابان‌نشینی: [ناو]چۆڵنشینی؛ سە حرانشینی؛ ژیان لە چۆڵ و سەحرادا. (بیابان نشین)

بیانگە: بیانگ؛ بینک؛ پەڵپ؛بەهانە (بهانه)

بیانی: [ناو] (١) بێگانە. (بیگانه) (٢) بیانوو؛ بیانک. (بهانه) (٣) بەیانی؛ سبح؛ سبحا؛ سبەینێ؛ شەوەکی. (صبح. فردا)

بیاوانی: [ئاوەڵناو] سەحرایی؛ پێوەندیدار بە بیاوانەوە؛ (غوولیبیاوانی). (ب) دوور لە

شارســانییەت؛ وەحشــی و ئــاداب نــەزان. (بیابانی)

بیاوە: [کاری ئەمری]بگە؛ وەرەوە. (برس).

بیاوشەرە: [کاری ئـەمـری] ڕایخـە؛ بـەرە و ڕایەخ ڕابخە. (پهن کن؛ بگستران)

بیاوەم: [کاری ئەمری] بمگـەرێ، بمگـەیـە؛ پێم بگە.(بەمن برس)

بیایی: [ناو](ف. گیو) سەهۆڵ بـەسـتنی ئـاو؛ سەهۆڵ بەستن. (یخ بستن)

+ بییـا: (١) بیبوایـە. (میداشـت)(٢) جێگـەی بیێ؛ گڵێنەی خۆم دە هێنمە خزمـەتـت بـۆم تێکە تا بییا. «(ماموستا هـێمن» (جـا داشـتـه باشد)(٣) لێیگەڕێ لەگەڵ خۆی بییـا. (ببـرد؛ ببردش)

+ بێبار: (١)[ناوەت] کە سێک کـە بـاری نییـە. (بدون بار) (٢ ب). [ئاوەڵناو] نالەبار؛ بەدئـەدا. (ناراست) (٣) بێسەمەر؛ بێبەر. (بی بهره)

بـێـبـارانی: [نـاو] بـاران نـەبـارین؛ (ب) وشکەساڵی. (بی بارانی)

بێباکی: [ناو] پاوێری؛ ئازایی؛ بوێری؛ دلێری (بیباکی)

بێبال: (ف.گیو) بێدەست؛ دستکورت؛ بـێ هــاوال؛ بێکــەس؛ فڕنــدەی بــال قرتـاو. (بیکس.بیدست.بیبال)

بێباوک: [ئاوەڵناو] (١) هـە تیو؛سێوی؛ بـاب مردوو. (یتیم)(٢) (ب) بیژوو؛ زۆڵ؛ حـەرام زا؛ حەرام زادە. (حرامزاده)

بێباوەڕ: [ئاوەڵناو] بێئیتقـات؛ بـێعـەقیـدە؛ ڕەش بین؛ ئەوەی باوەڕی بـە کـەس یـا بـە شتێ نەبێ. (بی باور)

بێبڕانەوە: [بەند] بێپسانەوە؛ لە سەریـەک و بێبەین کەوتن. (لاینقطع)

بێبڕشـت: [ئـاوەڵنـاو] (١) کـول. (کنـد) (٢) زەوی یا هەر شتێکەحاسلی چاکی نـەبێـت. (بی حاصل) (٣) نەبوونی توانـایی و زافتـە و بڕڕایی لە کار و فەرماندا. (بی قاطعیت)

بێبڕوا: > بێباوەڕ. (بی باور)

بیبکە: (ف. گیو) بیبیلەی چاو.(قرنیەچشم)

بێبنیات: > بێبونیاد.

بێبنگە: [ئاوەڵنـاو]بـێڕیشـە؛ بـێعـەسـل و نەسەب؛ بێڕەچەڵەک. (بی ریشه)

بێبۆ: [ئاوەڵناو]بێبۆن؛ بێبوو؛ بێبێن؛ بـێ-بێهن. (بی بو)

بیبۆک: (ف. گیو) بیبیله. (مردمک)

بێبوار لە ئاودان:(ب)بێتاقیکردنەوەی ڕێگای چارەسەری، کارێک کردن. (بی گـدار بـەآب زدن)

بێبوونیات: [ئاوەڵناو] بێئـەساس؛ بـێپایـە؛ بێڕیشە؛ (ب) درۆئین. (بیاساس)

بێبەرقی: (١) بـێبریقـە و تریفـە. (٢) بـێ-کارەبایی. (بی درخشندگی؛ بی برقی)

بێبە ندوبار: [ئـاوەڵنـاو] بـێڕێوشـوێن؛ بـێ-دەروەستی؛ قەفان؛ بەرەڵا؛ بێعار.(بیبند و بار)

+ بیبی: []ناو(١) خانم؛ خاتوون. (بیبی) (٢) پوور. (عمه)

بیبیجان خانم: [ناو] هاواڵی پاڵەوان کەچەل لە بەزمی چادر هەڵـدانی دەسـتەی لۆتیـان لـە ڕابـووردوودا.(عروسـک لوتیهـای عروسـک گردان)

بیبی چەو: [نـاو] بیبیلـەیچـاو؛ گلێنـەیچـاو.

(قرینەچشم)

بیبیمەتۆ: [ناو] تووتی. (طوطی)

بیبێن: [ناو] بیبین؛ پشتوێن. (شال کمر)

بیٚبین: [ئاوەڵناو] (١)بیٚبێهن؛ بیٚسەبر؛ بێ-پشوو؛ بێن تەنگ؛ بیٚبۆن.(بی بو؛ بی صبر)

بیٚپار: [ئاوەڵناو]بیٚبەش؛ بیٚپشک؛ بیٚوەری؛ بیٚنسیب؛ ئافەرۆز. (بی سهم)

بیٚپاڵ: [ئاوەڵناو] تەنیاباڵ؛ بیٚپەنا؛ بێیاوەر؛ بیٚپاڵپشت. (بی پناه)

بیٚپاڵپشت: [ئاوەڵناو]بیٚلایەنگر؛ بێپەناه؛-لانەواز و بێکەس. (بدون حامی)

بیٚپشتوپەنا: [ئاوەڵناو]لانەواز؛ بێپاڵپشت؛ بێکەس. (بی پشت و پناه)

بیٚپەربوون: [چاوگەت](١) هەر شت کە پەڕی وەری بێت. (بیپر)(٢) (ب) پەڕوەرین و فیز نیشتنەوە. (از آفادەافتادن)

بیٚپەرداخی: بێزەوقی؛ شێواوی؛ (دڵنەگەردە لوول بیٚپەرداخیەن) (مەولەوی). (بی نشاطی)

بێپەردە: (١) [ئاوەڵناو] قسەی ڕاست و ڕەوان و بە ئاشکرا؛ ڕێک و ڕەوان. (بی پردە) (٢) هەر شت پەردەی نەبیٚ .(٣ب)بن پژاو. (بی پردە)

بیٚپەرگ: (ف. گیو) بەتاڵووکە؛ بەلەز؛ بە پەلە. (با عجلە)

بیٚپەروا: [ئاوەڵناو] فد: (ف. گیو) بێترس؛ بێباک؛ جەسوور. (بی پروا)

بیٚپەروایی: فد: [ناو] پاوێری؛ گوستاخی؛ ڕیلاسی؛ بوێری؛ بەجەرگی؛ نەترسی. (بی پروایی)

بیٚپەروباڵ: [ناو] بیٚپەلوپۆ؛ (ب)[ئاوەڵناو] بێنەوا؛ هەژار و بیٚ قودرەت؛ (ب) بیٚ-یاریدەدەر و تەنیا باڵ. (بینوا)

بیٚپەڕە:(١) بیٚوەرەق؛ بیٚبەرگ؛ بیٚلاپەرە. (بی برگ)(٢) (ف.گیو) بەفیرۆ؛ بە خۆڕایی؛ موفتە. (مفت)

بیٚپەنا: [ئاوەڵناو] بێکەس؛ بیٚپاڵپشت؛ بیٚ-یاریدەدەر. (بی پناه)

بیٚپیر: (١) جۆری جوێن. (٢) بیٚگەورە و پیری دەستگیر. (بی پیر)

بیٚپیژەن: بیٚدەست و پا وەشاندن؛ ئارام؛ لە سەرەخۆ؛ هێدی. (آرام)

بیٚپیشگر: بیٚبەرهەڵست؛ بیٚکۆسپ؛ ئازاد؛ سەربەست. (آزاد؛ بدون مانع)

بیٚپیشودووا: [ئاوەڵناو] بیٚسەروبن؛ بیٚ-بەرودووا. (بی سروته)

بیٚپیشە: (١)[ئاوەڵناو] بیٚشوڵ؛ بیٚئیش؛ بیکار. (بیکار) (٢)[ناو] پەڵپینە(گیاەخرفە)

بیٚپیشە: [ناو،ت](ب) گۆشتەنەرمەی بیٚ-ئێسقان. (بدون استخوان)

بیٚپیلە کەرە:بیبیلەکەرە: (ف. گیو) مارمێلک. مارمێلکە. (مارمولک)

+ بیٚپیوان: (١) بەبیٚپیوانە؛ لە گۆترە؛ لەبڕ. (با تخمین) (٢) بە بیٚئەندازە گرتن. (بی اندازەگرفتن)

بیٚتا: (١)[ناو] خەوەنووچکە؛ چۆرت؛ چۆرتم. نقروسک؛ پۆنژین؛ بهێنژین.(چرت)(٢)[ئاوە-ڵناو]بێوەک؛بیٚلنگە؛ بیٚهاوتا. (بی‌همتا)

بیٚتاقەت: [ئاوەڵناو] بیٚتاب؛ بیٚتوانا و تابشت؛ بیٚتاو؛ بیٚحەوسەڵە. (بیطاقت)

بیٚتان: [ئاوەڵناو] ئاشکرا. (آشکار)

بیٚتانوپۆ: [ئاوەڵناو] (ب) بیٚعەسل ونەسەب؛ بیٚ ڕایەڵ و پۆ. (بی اصل و نسب ؛ بی‌تاروپود)

+ بیٚتاو: (١) [ئاوەڵناو] بیٚتین و گەرما.(بی حرارت)(٢)یەکسمی تەپ،کە نەتوانی بە توندی غار بکات. (اسب کندرو) (٣) بیٚ-خۆرەتاو؛ ڕۆژی‌بیٚخۆر. (ابری)(٤) [ئاوەڵناو] بیٚ ئۆقرە؛ بیٚئارام؛ بیٚتاب. (نا آرام بیتاب)

بیٚتاوی: [ناو] بیٚتابی؛ بیٚتاقەتی؛ بیٚئارامی؛ بیٚئۆقرەیی؛ نیگەرانی.(بی‌آرامی)

بیٚترس: [ئاوەڵناو] بیٚواهیمە؛ بیٚباک؛ بیٚ-پەروا. (بیباک)

بیٚتک: [ناو] چۆلەکە. (گنجشک)

بیٚتلشا: (ف. گیو) وڵاخ. (الاغ)

بیٚتن: [چاوگە](١) بیٚژتن؛بیٚژان؛دابیٚژان. (غربال کردن)(٢)گوتن؛ وتن.(گفتن)

+ بیٚتۆ: (١) بیٚتە؛ دونیام ناوی بە بیٚتۆ (فۆلکلۆر) (بی‌تو) (٢) بیٚتۆ؛ بیٚتەوە؛ بگەڕیٚتەوە؛ ئەگەرکاکەمبیتۆ: ئەگەرکاکەمبگەڕیٚتەوە. (بیاید؛برگردد)

بیٚتوافەت: [ئاوەڵناو] بیٚتەفاوەت؛ بیٚجیاواز؛ بیٚتەوفیر؛ وەکوویەک. (بی تفاوت)

بیٚتوافەتی: [ناو](١) حاڵەتی یەکسان بوون؛ بیٚفەرق و جودایی.(٢) پوٚیتە پیٚنەدان؛ لەلا گرینگ نەبوون؛ بیٚ مشووری؛ کەمتەرخەمی. (بی تفاوتی)

بیٚتوٚر: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) بیٚکار؛ دەستەوسان. (بیکار)

بیٚتوٚرە:[ئاوەڵناو] بیٚئەدەب؛بیٚڕیٚوشوێن. (بی ادب)

بیٚتوٚک: [ئاوەڵناو] (١)بیٚتوٚخڵ.(بی‌پوسته) نە-ڕموونیان.(کنائی:نرم ونازک)

بیٚتوٚن: فد: [ناو] تیٚکەڵاوی زیخ و چیمەنتوٚ وئاو؛ سمینت . (بتون)

بیٚتوونئارمە: فد؛ اند: [ناو] میلەی ئاسن (ئارماتوٚر) لە ناو چیمەنتوٚدا بوٚ موحکەمی کە لە بیناسازیدا بەکاردیٚ. (بتن آرمه)

بیٚتوٚنڕیٚژی: پرکردنەوەی بنچینەی دیوار بە بیٚتوٚن؛ داکردن و فەرٚش کردنی شەقام و سەربان بە بیٚتوٚن (بتن ریزی)

بیٚتوٚنکاری: [ناو] سواخدان بەبیٚتوٚنیان بیٚتوٚنڕیٚژی؛ کاری بیناسازی بە بیٚتوٚن. (بتن کاری)

بیٚتونەبیٚت: بیٚونەبیٚ؛ هەر؛ ئیسەرەم؛ بیٚونەبیٚلەلایئەوە: حەتمەنلەلایئەوە. (باشد و نباشد)

بیٚتوٚنی: [ئاوەڵناو] هەر شت لە بیٚتوٚن چیٚ-کرابیٚت (بتنی)

+ بیٚتوو: (١) بیٚ توٚو؛ تووی نییە؛ ئەمساڵ ڕەحیم نان و تووی نییە. (بی تخم؛ بی بذر (٢)[بەند] هاتوو بیٚ؛ ئەگەر بە ڕاست بگەڕیٚ؛ ئەگەر بیٚتوو خودا بیکا... (اگر بشود)

+ بی تووک: (١) [ئاوەڵناو] لە ڕوڵاواز. (لاغر) (٢) بیٚگلەیی؛ بیٚدوعاونزا. (بدون گله) (٣) [ئاوەڵناو] ڕووتو ڕەجاڵ. (ندار) (٤) [ئاوەڵناو] مروٚڤ یان هەر شت کە مووی پیٚوەنەبیٚ. (بیمو)

بیٚتەجروبە: [ئاوەڵناو] (١) بیٚئەزموون؛ کەسیٚک کە تەجروبەی کەم بیٚ.(٢)بیٚ-

جرباندن وتاقی کاری (٣) (ب) بێ‌ئاوەز و دونیا نەدیتوو.(بی تجربه)

بێتەربیەت: [ئاوەڵناو] فێری تەربیەت نەکراو؛ (ب) دوور لە زانستی ئەدەب و ڕەسمی کۆمەڵا یەتی؛ بارنەهاتوو؛ بێ‌ئەدەب. (بی تربیت)

بێتەرش: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) بەدخوو؛ بەدڕەفتار؛ کەمتەرخەم. (بد اخلاق)

بێتەڤزوتیز: بێتەوس‌وتیز؛ بێتوانج. (بی کنایەو طعنه)

بێتین: ([ئاوەڵناو ١)سارد؛ بێ‌گەرما .(بیحرارت)(٢) بێهێز؛ بێتوانا؛ بێتابشت؛ چلەکی؛ ئێرەتی. (ناتوان)

+ بێج: [ناو] ڕەنگی بێژ: ڕەنگی چێرەیی مەیلەوکەوە. (بژ)

+ بێجا: (١)[ناو] بێجێوڕی. (٢) (ب) غەڵەت؛ بێجای‌کرد: غەڵەتی‌کرد. (٣) نابەجێ؛ بێ‌جێگا؛ نە لە جێگەی خۆیدا. (بیجا)

بیجادە: [ناو] یاقوتی‌سوور. (بیجاده)

بێجاکردن: [چاوگە،ت] غەڵەتکردن؛ شەکەرخواردن؛ (بیجا کردن)

بیجامە: [ناو] بیژامە؛ بیژامە؛ بێجامە. (لیباسی تەنیایی و خەوتن)

بیجبیجانخانم:[ناو] جۆرێک شانۆگەری‌بوو لە ناو چادرێکی چکۆڵەدا. (نوعی‌خیمەشب بازی)

بێجقە: [ئاوەڵناو] بێ‌نیشان و نەخش؛ ساکار،سادە. (سادە)

بیجەک: [ناو]کاغەزی فاکتۆر؛ سیاهە و لیستەی کرێنی کەل‌وپەل و ئەشیا کە فرۆشیار دەیدا بە مشتەری. (فاکتور خرید)

بێجێ: < بێ جێگە.

بێجیازی: (١) بێجیایی؛ بێجیاوازی.(بی جدا یی)(٢) بووکێ‌کە جیازیی نەبێت. (بی جهاز)

بێجێگە: (١) بێجێوڕی؛ بێشوێنی مانەوە. (بی مکان) (٢) قەرزێ کەبۆدانەوەی سامانێ لە جێگایدا نەبێ؛ (بیجا) (٣) کەم(کەسر)هێنانی‌پارە لە لایەن سندووقدار یا حیسابدارەوە؛سندووقدارەکە هەزارتمەن‌بێ‌جێیە. (کم آوردن)(٤) (ب) جێگەی تەنگ و کەم. (جاتنگی)

بیچارەیی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] (١) بێ دەرەتانی. (٢)(ب) چارەڕەشی؛ بەدبەختی؛ نەداری؛ فەقیری؛ هەژاری؛ دەستکورتی. (بیچارگی)

بێچاڵ‌وچۆڵ: ساف و بێ‌گرێ؛ (ب) بێ‌دەست ئەنداز. (صاف؛ بی دست انداز)

بێچاوسوور: [ئاوەڵناو] بێ‌داشدار؛ بێ‌سەرپەرشت؛ بێچاودێر. (بی سرپرست)

بێچاوەڕوان: (١) لە ئینتیزاردانەبوون. (٢) کەسێک‌کە بە هیوای وەرگرتنی حەق یا پارە یا پاداش نییە؛ دوور لە چاوەڕوانی و ئینتزار و هیوا. (بی انتظار؛ بی‌توقع)

بێچاوەڕوانی: (١) بێهیوای پاداش و حەق و مز. (بی توقع)(٢) بە هیوای هاتنی کەسێک نەبوون. (نا منتظر) (٣) بێ ئینتیزاری. (بی چشم انتظاری)

بێچرتە: [ئاوەڵناو] بێچرپە؛ بێچرکە؛ بێ‌ترپە؛ بێدەنگ؛ بێخوست. (بی صدا)

بێچرکە: [ئاوەڵناو] (١) بێحەرەکەت؛ بێ‌جوولە؛ بێجووڵە. (بی حرکت)(٢) بێدەنگ و

ئارام و بێخوست. (بی صدا)
بێچرووچاو: [ئاوەڵناو] (١) چاو مژومۆر؛ چاوکز. (دید ضعیف) (٢) بێئەمەک؛ نمەکنەناس. (ناسپاس)
بیچک: [ئاوەڵناو] بووچک؛ چکۆلە. (کوچک)
بێچنە: بێبەڵگە؛ بێدەلیل؛ بێهۆ؛ لەخۆڕا؛ بێسەبەب و عیلەت. (بی دلیل)
+ بێچوون: (١)[ئاوەڵناو] بێوەک؛ بێوێنە. (بیچون) (٢)بێ چوون: بەبێ ڕۆیشتن. (بدون رفتن)
بێچووە مامز:[ناو،ت]کارمامز؛ کارژیلە؛ کاژیلەی ئاهوو. (آهو بره)
بێچووەوان: [ناو] شوانیبەرغەل؛ بەرخەوان؛ کارەوان؛ بێچڤان. (نگهدار برەها)
بێچەنوچوون: بێچەندوچوون؛ بێ لە سەر ڕۆیشتن و چەنەلێدان؛ بێشەرتوشرووت و بەهانە هێنانەوە. (بی چند و چون)
بیچیک: [ئاوەڵناو] حوڵ ؛ گێژ. (گیج)
بێح: [ناو] مامەڵە؛ بێع: موعامەلە. (ب) پارەی پێشەکی لە موعامەلەدا؛ چەشنێک بارمتە لە سات وسەودا دا (بیع)
بێحاڵ: [ئاوەڵناو] (١) لە هۆشچوو. (٢) شەکەت؛ ماندو؛ هیلاک. (٣) تەنبەڵ و بێکارە؛ سست و خاو.(٤) بێحاڵو حەوسەڵە.(٥) حاڵنەدار؛ نەخۆش. (بیحال)
بێحاڵبوون: [چاوگە،ت] دڵبووردنەوە؛ لەهۆشچوون؛ لە حاڵینەخۆشی و هیلاکەتدا بوون. (بیحال شدن)
بێحوودود: [بەند] [ئاوەڵناو] بێمەرز؛ بێسنوور؛ (ب) لە ئەندازە بەدەر. (بی مرز؛ بیحد)
بێحورمەت: [ئاوەڵناو] بێڕێز؛سووکوچروک. (بیحرمت)
بێحەلاب: لەکایەی مێشێن یان یاری تردا وشەیێکە واتا ،حیسابنییە؛ هەڵەیە، قەبووڵ-نییە. (قبول نیست)
بێحەمدی: [ناو] غەیری ئیرادی؛ بێئاگا لێبون؛ نە لە ڕووی قەستەوە؛ وێدەچیلەوشە-ی(عەمد)ی ئارەوی یافارسییەوە هاتبێ. (غیر عمد)
بێحەو: [ئاوەڵناو]بێحەد؛ بێئەندازە؛ لە ئەندازە بەدەر؛ بێحودود. (بیحد)
بێحەوسەڵە: [ئاوەڵناو] بێتابشت؛ بێتاقەت. جاڕز. (بی حوصله)
بێحەیا: [ئاوەڵناو] بێئاوڕوو؛ حەیاتکاو؛ ڕوو داماڵاو؛ بێشەرم.(ب)شەرانی و شەرفرۆش.(بی‌حیا)
بێحیساب: [ئاوەڵناو] (١) لە ژمارەبەدەر؛ بێ هەژمار؛ (ب)لە ئەندازەبەدەر.(بیشمار) (٢) پاک لە پاک. (پی حساب)
بێحیسابی: [ناو،ت](١) (ب) غەدر؛ زوڵم؛ ناحیسابی. (ظلم) (٢) حاڵەتی لە بەین چوون یا پاککردنی حەساب‌وکیتاب؛ حاڵەتی نەمانی قەرز و قوڵە. (بی حسابی)
بێحێل: [ئاوەڵناو] (١) خەستە؛ بێحاڵ ؛ نەخۆش. (٢) ناتەوان؛ بێهێز. (بیحال)
+ بێخ: [ناو](١) بێخدیوار: بندیوار.(٢) کونجی لای‌خواروو: لە بێخ ماڵەکەدا دانیشتوە.(بیخ) (٣) بن: بێخ حەوزەکە پڕە لە قوڕ؛ چێشتەکە بێخی گرتووە.(بیخ) (۴) ڕیشە، گێژەڵووکە

گیاکەی لە بێخەوە دەرکیشا. (ریشه)

بێ خاڵ: (١) [ئاوەڵناو]بێ نیشانە؛ بێ نوختە؛ سادە و ساکار .(٢) بێ خاڵۆ. (بیخال؛ بی نقطه؛ بدون دائی)

بێ خاوخێزان: [ئاوەڵناو] بێ ژن و منداڵ؛ سەڵت. (بی زن و بچه)

بێ خاوەن: [ئاوەڵناو] بێ ساحێب؛ (ب) بەرەڵلا؛ وەک باغی بەرەڵلا. (بی صاحب. ول)

بێخ بەستن: (١) ریشە داکوتان. (محکم شدن ریشه) (٢) بێخ گرتنی چێشت، لەتاوە و تیانەدا. (بیخ گرفتن)

بێخپەیداکردن: بەدرێژەکێشانی کاری؛ لق و پۆپ لێ بوونەوە و دژواربوونی کاری؛ کارەکە بێخی پەیداکردووە بەم زووانە تەواونابێ. (بیخ پیدا کردن)

بێخدیان: بنڕدیان؛ پووک؛ ریشەی ددان. (بیخ دندان)

بێخدیوار: فد: پای دیوار؛ بنڕدیوار.(بیخ دیوار)

بێخڕیش: فد: (١) بنڕریش. (٢) ماڵی قەڵب بێخی ریشی ساحیبی؛ داسەپاو؛ مانەوە بەریشەوە؛ بەریشەوەبوو. (ب) بەسەر دەستەوە مان. (بیخ ریش)

بێخ گرتن: [چاوگە،ت](١) سووتان یا لکانی چێشت بەبنی تیانە و تاوەدا. (٢) نیشتنی خڵتەی تراو. (بیخ گرفتن)

بێ خڵتە: ساف؛تراوی روون؛ بێ لیتە؛ تراوی روون. (ساف)

بێخ مل: [ناو،ت] بنامل؛ ژێرمل؛ بینەقاقا. (بیخ گلو)

بێخ ناخوون: [ناو،ت]ژێرناخوون؛ بنی ناووخ. (بیخ ناخن)

بێ خۆ: (١) [ئاوەڵناو] نابەجێ؛ بێ خود؛ بێ-خۆی کرد: غەڵەتی کرد، بێجای-کرد.(غلط)(٢)[بەند] بێ هۆ؛ بێ جیهەت؛ لە خۆراییە؛ قسەی موفت؛ بێ دەلیل. (بیخود)(٣)(ب) [ئاوەڵناو] بێ هۆش؛ بێ حاڵ؛ لە حاڵ-چوون؛ دڵبووردنەوە. (بیحال)

بێخوبن: [ناو،ت] بنجوبناوان؛ بنەڕەت؛ ریشە و دەمار؛ بنچینە. (بیخ و بن)

بێخوبناوان: [ناو،ت] ریشەورەگەز؛ بنەما؛ بنچینە؛ وەک: سەرەتا و چاوگەی-خەبەرێک.(بیخوبن)

بێخوبنج: [ناو،ت] بنجوبناوان؛ رەگ و ریشە.(بیخ و بن)

بێ خودان: (١) [ئاوەڵناو] بێ ساحیب؛ بێ خێو. (٢)بێ خوان: خودایان نییە. (بیصاحب؛ بیخدایند).

+ بێ خوڵک: [ئاوەڵناو] (ب)ساردوسڕ؛ بێ-تەعاروف. (ئێوارە دیتم بە جەلالەوە خوڵکی نەکردم. بێمە ماڵەوە). (فۆلکلۆر) (بی تعارف)

بێ خەو: [ئاوەڵناو] (١) حاڵەتی کە سێک کە خەوی زڕاوە و خەوی لێناکەوێ؛ خەو لێنەکەوتن. (٢) کەسێک کە مەرکەز (ناوەندی) خەوی شێواوە و قەت خەوی لێناکەوی. (هۆکەیشی زەربە لە سەرکەوتنە). (بیخواب)

بێ خەوش: [ئاوەڵناو] خالیس؛ بێ تێکەڵاوی؛ بێ گەرد؛ پاک؛ بێ عەیب. (بیغش. ناب)

بێ خەوی: [ناو](١) کەسێک کە خەوی زڕاوە

و خـــــەوی لێناکــــەوی.(بیخـــــوابی) (٢) شەونوخوونی. (٣) (ب) کەم خـەوی. (کـم-خوابی)

بیٚخەیاڵ: [ئاوەڵناو] (١) کەسێک کـە فکـر و خەیاڵی نییـە؛ ئاسـودەخـەیـاڵ. ٢) سسـت و مشوور نەخۆر و لاقەید و کەمتەرخـەم. (بـی خیال)

بیٚخەیاڵی: [ناو](١) بیٚخەم و خـەیـاڵبـوون. (٢) کەمتـەرخـەمـی؛هیچ شـت بـە گرینـگ نەگرتن. (٣) بیٚمشووری. (بی خیالی)

بیٚخێر: [ئاوەڵناو] بیٚسوود؛ بێکـەڵـک؛ بـیٚ-قازانج؛ بیٚموفا. (ب) بیٚبۆ و بیٚخاسیەت. (بی خیر)

بیٚخێروبـەرەکـەت: [ئـاوەڵنـاو] بـیٚسـوود و قازانج؛ بیٚکەڵک. (ب) بیٚبەرەگەگری و بـیٚ-دەوامی و بیٚبەرەکەتی مـاڵ و سـامان. (ب) خێر نەدانەوە. (بی خّیر و برکت)

بیٚخێو: <بیٚخودان

+ بێدا: [ناو] بێداد؛زوڵم؛دوورلەدادگەری؛ دوور لە عەداڵەت. (بیداد)

بێداخ: (١)[ناو] بەیداخ؛ ئاڵا؛ پەرچەم؛ بەیرەق؛ بەنـدێر. (پـرچم) (٢) [ئـاوەڵنـاو] بـیٚدەرد و کەسەر؛ بیٚداخ و دەرد. (بیغم)

+ بێداد: [ناو](١)بێدا؛ زوڵم؛ ناعەداڵەتـی؛ بـیٚ عەداڵەت. (ب) بـیٚعـەداڵـەتـی. (بیـداد) (٢) گۆشەیێکە لە(دەستگا) مـەقـامی هومایونـدا. (گوشەای در دستگاه همایون)

+ بێداد: [ئاوەڵناو] (ب)بـیٚحـەد؛ بـیٚسـنوور؛ بێژمـــار؛ جـــەمـــاوەرێکـــی بێـــداد راوە-ستابوون.(بیحد)

+ بێدار: (١)بیٚ دار؛شوێنیکە داری لیٚنەبـیٚ و ڕووتەن بیٚ. (بی درخت) ٢) [ئاوەڵناو]بەخەبەر؛ هۆشیار. (بیدار)

بێدارخــەو: (١) ســووکەخــەو؛ وەنــەوز. (٢) حاڵەتی بەینی بە خەبەری و نووستوویی. (٣) حاڵەتی کەسانیٚ کە لە خەودا هـەڵـدەسـتن و دەڕوٚن بەڕێدا. (بیدار خواب)

بیٚداروردەخت: زەوییک کەڕووە کیٚ تێدانەبـیٚ. ڕووتەن. (بی دار و درخت) بیٚداروماڵ: [ئاوە-ڵناو] بـیٚسـەروسـامان؛ هـەژار؛ بـیٚ مـاڵ و دارایی. (بی سرو سامان؛ بینوا)

بیٚداڵدە: (١)[ئاوەڵناو]بیٚپشتیوان؛ بیٚ پەنا. (٢ب) بیٚبناوان. (بی پناه؛ بیخانه دار).

بیٚدانە: (١) [ئاوەڵناو] بـیٚنـاوک؛ بـیٚدەنـک؛ بیٚتۆم. (بی هسـتە) (٢)[نـاو] جۆرێـکترێیـە کەدەنکی نییە. (انگور بیدانە)(٣)[نـاو] نـاوکی بیٚ؛ دەنکی بەهی. (دانەبە)

بیٚداوی: [ئاوەڵناو] لەبڕانەنە هاتوو. بیٚ دوایی. بیٚتەواو بوون. (بیپایان)

بێدایی: [ناو] بێدادی؛ هاوار لـە زوڵـم و بـیٚ-ئینسافی و بیٚعەداڵەتی و بێدایی. (بیدادی)

بیٚددان: [ئاوەڵناو] کەل؛ تەواو دیان کەوتـوو؛ بوونەوەری بیٚدیان یا بیٚ مینای دیـان وەک ئارمادیلۆ یان مێلوورەخۆرە. (بی دندان)

بیٚدڵ: [ئاوەڵناو] (١) بیٚجەرگ؛ ترسـەنـۆک. (تر سو) (٢ب) : دڵمردوو؛ بیٚهەوەس وئارە-زووی دڵـداری؛ بـیٚدڵودەمـاخ و خـەمبـار. (دلمردە)

بێدلخە: نـاوی هـەفتـەی دووهـەمـی ئـاخر مانگی زسـتان. (نـام هفتـەدوم اسـفند مـاه

بیدمشک: [ناو] جۆری ڕووەکی بۆن خۆشە کە لە شیرینیسازیدا کەڵکی هەیە، عارەقەکەیشی دەگرن. (بید مشک)

بێدوا: بێپاش؛ بێداوی؛ بێئەنجام؛ دوا بڕاو. (بی‌انجام)

بیدۆر: (ف. گیو)[ئاوەڵناو] (١) بەهێز؛ بەقووەت. (زورمند) (٢) بەڕێز؛ ڕێزدار. (محترم)

بێدۆژەندن: (١) هەڵپەرین بێدۆت. (رقصیدن بدون دختر) (٢) (ب) بە هە موو شت و هەموو بارودۆخی ڕازیبوون. (کنایه‌بهر چیز راضی بودن)

بێدوندان: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) (ب) وجاخ-کوێر؛ نەزۆک؛ شوینبڕاو. (ابتر. اجاق کور)

بێدونده: (ف. گیو) منداڵ لە دووا بەجێ نەماو. (بی فرزند)

بێدوو: [ئاوەڵناو] (١) بێدووکەڵ؛ (٢) (ب) بێکەڵک بێخاسیەت؛ بێخێر.(بی‌دود؛ بی-خاصیت)

بیدە: فد: (١)[ناو]فووارەی ئاودەس فەرەنگی.(٢)[کاری ئەمری] بیدە بە ئە-و:بیدەری. (١و٢بیده؛بده)

بێدەراق: بێدەراف؛ بێدەرفەت؛بێمۆڵەت. (بی‌فرصت)

بێدەرد: [ئاوەڵناو] (١) بێغەم؛ بێڕەنج؛ بێ ئازار.(بیدرد).(٢ب) سست و بێخەیاڵ و بێ-مشوور؛ کەمتەرخەم. (بی درد)

بێدەردی: [ناو] بێژانی؛ حاڵەتی بێڕەنج-بوون؛ بێپەرۆشی؛ بێهەستی لە ئاستی ڕووداوی دڵ تەزێندا؛ (ب) بێڕەگی؛ بێ-دەماری؛ بێخەیاڵی. (بیدردی)

بێدەردیسەر: [ئاوەڵناو] بێگرفتاری؛ بێ-ئەرک؛بێکێشە؛ بێگرفتوگیری؛ بیسەرئێشە. (بیدرد سر)

بێدەرمان: [ئاوەڵناو] (١) بێعیلاج؛ لە عیلاج نەهاتوو؛ لە چارەنەهاتوو. (٢.ب)دەردێ کە چارە ودەرمانی نییە. (بیدرمان)

+ بێدەس: (١ب) [ئاوەڵناو] بێدەسەڵات. (بی قدرت) (٢) دستی نییە. (بیدست)

بیدەستەر: ف اند: ناوی سەگیئاوی. (بیدستر؛ سگ آبی)

بێدەسنوێژ:کەسێک کەدەسنوێژیشکابێ یان دەستنوێژی نەبێت. (بی وضو)

بێدەسوپا: [ئاوەڵناو] بێدەستوپا؛(ب) سڕوسەپۆڵ؛ دەسەوسان؛ بێدەسەڵات؛ کارلێنەهاتوو . (بی دست و پا)

بێدەسەڵات: .[ئاوەڵناو] حاڵەتی دەست نەڕۆیشتن و کارلێنەهاتوویی؛ بێقودرەتی. (بی تسلط)

+ بێدەم: (١)خاوەخاو دەکا لە خواردنا؛ (٢) [ئاوەڵناو]تانجییێک کە لە وەختی ڕاودا درەنگ نچیر هەڵدەگری و دەمساردە. (کم و یواش خوردن؛ تازی کەدرگرفتن شکارفرزنباشد.)

بێدەموزمان: [ئاوەڵناو] سڕوسەپۆڵ و قسەنەزان؛ کەمقسە. (بی سرو زبان)

بێدەمی: [ناو](١) حاڵەتی حەیوانێ کە خاوەخاو دەخوا یا کەم دەخوا؛ دەمساردی. (حالەت حیوانی کەکم غذاست یا یواش غذا می خورد)(٢) قسەنەزانی؛ بێدەموپلی. (کم حرفی. نافصیح)

بێدەنگ کردن: [چاوگە،ت] ڕازیکردن بۆ نەدرکاندنی نەهێنی و قسە نەگێڕانەوە؛ خامۆشکردن وەک:ڕادیۆکە بێدەنگ کە؛ بەستنی دەم و دەنگ لێبڕین؛ دەمکوتکردن.(ساکت کردن)

بێدەنگی: [ناو](١)حاڵەتی دەنگ لێوە نەهاتن پەنەمووسی. (بی صدایی)(٢) ماتی و پیش خواردنەوە؛ ئارامی. (خاموشی و افسردگی)(٣) باسی نەهێنی نەکردن؛ بێدەنگی لێهێنان. (خاموشی)

بێدەوام: (١) [ئاوەڵناو] شتێ کە قایم نەبێ؛ بەرگە نەگر. (دژی پتەو) (٢) [ئاوەڵناو] بێ-داوی؛ بێدوایی؛ ناپایەدار.(زوڵمی زاڵم بێ-دەوامە). (بیدوام)

+ بێر: [ناو] زەوی وشک و بایێر.(زمین-خشک‌وبایر)

+ بیرا: [کاری ئەمری] بێرا؛ بێرانە؛ بیهێنە؛ باوەرە. (بیاور)

بێڕا: [ئاوەڵناو] بێ‌ئایین؛ بێ‌عەقیدە؛ بێ-ڕەوشت؛ بێ‌نەزەر؛بێ‌ڕێگە.(بی‌عقیده؛ بیراه)

بێراخ: [ناو] پرچم؛ ئاڵا؛ بەیداخ؛ بەندێر؛ بەیرەق (پرچم)

+ بیرازتن: ڕەهندلێدان بۆ لە بەین چوونی تەرەشۆیی و زۆنگی لەزەوی یدا. (زەکشی)

بێراقک: [ناو] سەوڵ؛بێڵێ بەلەم؛ بێڵاوک. (پارو)

بێراق: [ناو] بەیرەق؛ ئاڵا؛ <بەندێر. (پرچم)

بیراهی: لەفکردا؛ لە بیرکردنەوەدا؛ لەئەندێشەدا.(دراندیشه‌بودن)

بێڕایی: [ناو]لاڕێیی؛کەچڕەوی. (گمراهی)

بیربڕ:[ئاوەڵناو] (ف.گیو)زیرەک؛ وشیار. (هوشیار)

بێربێرۆک:[ناو]کرمێکی فوسفوریە بەشەو دەدرەوشێ؛ گوڵ‌ئەستێرە. (کرم شب تاب)

بیرتەسکی: [ناو] مێشک وشکی؛ مژی هشکی؛(ب)نەزانی.(تنگ‌نظری.نادانی)

بیرتیژ: [ئاوەڵناو] بیرقووڵ؛ زانا؛ زیرەک؛ وشیار. (اندیشمند)

بێردۆش: [ناو] بێرەدوش؛ سەتڵی دۆشینی ماڵات؛ بێری.(سطل‌شیر دوشی؛ شیردوش)

بیرقووڵ: [ئاوەڵناو]تێگەیشتوو؛ عقڵدار؛ بەفکر. (اندیشمند)

بیرکردن: [چاوگە،ت](١) فکرکردن لەکاری. (تفکر)(٢) تاسەکردن؛ تامەزرۆی دیتن؛ (مشتاق دیدار)(٣) هەروەها لە بیرکردن: فە-رامۆشکردن. (فراموش کردن)

بیرکردنەوە: [چاوگە،ت] فکرکردنەوە؛ بەدڵ ورد بوونەوە لە مەبەستێ. (اندیشیدن. تفکر)

بیرکووڕ: [ئاوەڵناو] بیرقووڵ؛ بیرتیژ؛ بەئاوەز. (با هوش اندیشمند)

بێرکۆت: زێدی شاعیری ڕۆشنبیر عەبدولا پەشێو. (اسم دهی دست)

بیرکەر: [ناو،بک](١) فکردەکاتەوە. (فکور)(٢) بیرهەڵکەن. چاه‌کن)

بیرکەفتن: [چاوگە،ت](١) بیرکەوتن؛ بیرکەوتنەوە؛ هاتنەوە یاد. (یاد آمدن) (٢) کەوتنەوەیاد. وەبیر خۆ هێنان. (بیاد آوردن)

بیرکەوتنەوە: هاتنەوە یاد. (یاد آمدن)

بێرگ: شوێنی بێری کردن؛ بێرگە. (جای جمع شدن گله‌برای دوشیدن)

بیرگە: [ناو](ب) مێشک. (نفر)

بیرگەش: [ئاوەڵناو]ڕۆشنبیر؛تێگەیشتوو؛ پێشکەوتووی هزری؛ دژیدواکەوتە. (روشنفکر)

بێرم: (١)[لەچاوگەی هێنان] بێنم؛ بهێنم (بیاورم) (٢)[ناو] بەنداڤ؛ بەنداو. (سد)

بیرمشک: [ناو] بیدمشک؛ دارێکە لە بی دەچێ؛ عارەقی بیدمشکی لێدەگیرێ. (بیدمشک)

بیرموک: [ناو] داری قەزوانی کە بەرەکەی وردە؛ بەنەوشۆک. (درخت ون ریزدانه)

بیرنامە: [ناو] یادنامە. (یادنامه)

بیروبەرتک: [ناو] خەنەگورگە؛ خەنەتیلکە؛ قرێژەبەرد؛ گەنمەبەردیلە؛ بەڵخ کوچک؛ گلەوەزە؛ خەنەبەردیلە؛ بەڵغەکوچک؛ کرێژەبەرد. (گل سنگ)

بێرۆ: [کاری ئەمری](١) وەرە؛ بێ. (بیا) (٢) وەرەوە؛ بێرەوە. (برگرد)

بیروڕا: [ناو،ت](١) پرس‌ومەسڵەحەت(٢) ئاقیدە و بۆچوون؛ ئەندێشە و ڕا. (اندیشه ونظر)

بیرورد: [ئاوەڵناو] بیرهوور؛ وردبین؛ زۆر سەرنج دەر. (اندیشمند)

بێ‌ڕۆزی: [ئاوەڵناو] (ب)کەمڕزق؛ کەم- دەرامەد؛ چوڵەکەڕۆزی. (بی روزی)

+ بیروڤ: [ناو] تووکی بەرزگ.(موی زهار)

بیروکە: خەیاڵی‌بە مێشکداهاتن؛ گەڵاڵەی ئە- ندێشەیی وفکری.(خیال)

بێرووت: بەیرووت؛ پێتەختی لوبنان. (پایتخت لبنان)

بێرووک: [ناو] بەرک؛ گیرفان. (جیب)

بێڕوومەت: [ئاوەڵناو] بێ‌ئابڕوو؛ بێ بایەخ؛ بێ‌ڕێز. (بی آبرو)

بێرە: (١)بیهێنە.(بیاور)(٢)ڕە وتی‌بێری کردن؛ ڕانەبێرە. (کارشیردوشی‌درجای‌مخصوص)

بیرهاتن: وەبیرهاتنەوە. (یاد افتادن)

بێرەبا: [ناو،ت]بەبێڵ‌شەن کردن و خەرمان بەباکردن؛ بێڵەبا. (بابیل خرمن راباد دادن)

تێبینی:(ل) هەندێ‌جار دەبێتە(ر) وەک بێڵ: بێر ، ماڵ: مار

بیرەبیرە: [ناو،ت] وازوازی؛ ڕاڕایی. (وەک مەرەکێوی بیرەبیرە خۆم). (فۆلکلۆر) (فرار کردن و واپس نگریستن آهو؛حالت تردید)

بێرەحم:[ئاوەڵناو]دڵڕەق؛بێ‌بەزە(بیرحم)

بێرەدا: بەئیرەدا؛ وێڤە؛ ڤێرەڕا؛ ڤێڕی‌دا. (ازاینجا)

بێڕەزا: [ئاوەڵناو] (١) ڕەزاگران؛ ناشیرین. (زشت) (ب٢) :دڕندە و بێ‌ئەمان؛ ئەو سەگە زۆر بێ‌ڕەزایە ئاوقەی هەموو کەس دەبێ. (درندەخو)

بێرەو: [<بێرۆ](١) وەرە؛ بێ. (بیا) (٢) وەرەوە؛ بگەڕێوە. (برگرد وبیا)

بێ‌ڕەواج: فد: [ئاوەڵناو] بێ‌برەو؛ قەڵب. (بیرواج)

بێرەواجی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]کەسادی؛ بێ‌برەوی. (بیرواجی) بیرەوخەر: [ناو،بک] ئەوکەسە وەبیر دەخاتەوە؛ بە یادهێنەر؛ بیرخەرەوە. (بیاد آورنده)

بیرەوکردن: [چاوگە،ت] بیرکردنەوە؛ فکر کردنەوە؛ چوونە نێو فکرەوە (فکر کردن)

بێڕەونەق: [ئاوەڵناو] (١) بـێ‌ڕەواج. (٢) بـێ-
شەوق. (٣) سیس؛ ژاکاو. (بی رونق) بیرەوەر:
[ئاوەڵناو] خاوەنی بیر و هۆش. (هوشمند)

+ بیرەوەری: [نـاو] لـە بیرمـاو؛ بـەیـاد مـاو؛
سەرگـورەشـتە و ڕووداوی قـەدیـم؛ خـاترە.
(خاطره)

بیرهەڵقەندن: [چاوگە،ت] بیر هـەڵکـەنـدن؛
چاڵاوچێکردن. (چاه کنی)

بێ‌ڕیا: [ئاوەڵناو] بێ‌گزی؛ ڕاسـت؛ مـوخلیس؛
بێ گری؛ بێ‌درۆ؛ بێ‌فێڵ سەمیمـی؛ دۆسـتی
بێڕیا: دۆستی گیانی. (بیریا)

بێریبێری: فد؛ اند؛ فرد: ناوی نەخۆشینێکی
ماسـوولکە و پووکـە بـەهـۆی کـەم بـوونی
ویتامین بی‌وە تووشی ئینسـان دەبـێ. (بـری
بری)

بێ‌ڕێزی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] ڕیسوایی؛ بێ-
حورمەتی.(بی‌حرمتی)

بێ‌ڕیش: (١) [ئاوەڵناو] کۆسە؛ لووسکە؛ بـێ-
تووک. (کوسه) (٢) ڕیش تاشراو. (بی ریش)

بێـری کـرن: (١)ئـاژاڵ‌دۆشـین لـەبێرگـە.(٢)
مەڕهێنانەوە بۆ بێری. (گوسفندان را در جای
مخصوص دوشیدن بردن)

بێریک: [ناو] بەرک؛ گیرفان. (جیب)

بێز: [ناو] ئیشتیا؛ (١)ئەگەر بێـز لـە بێزاریـەوە
هاتبێ واتای ئیشتیا نادا. (٢) ئەگەر وهـا نـە-
بێتوو واتای ئیشتیا بدا دەبی قیزیش بە واتای
ئیشتیابێ دەنا (قیزوبیز) دەبێتە دوو وشەی دژ
مانای لێکدراو، یاخۆ (قیز)یـش دەبـێ واتـای
ئیشتیا بدا،کە ڕەنگـە ئـەمـە لـە ڕاسـتییەوە
نزیکتربێ چوونکی دەڵێین: قیزم دەبـا: بێـزم
دەبا، بەڵام لێرەدا جێگای(قیزو بیز) بڕێک لێژ
دەبێ. بڕوانینە قیزوبیز لە فـەرهـەنگـەگـانی
دیکەدا، کە واتای دڵ هەڵشێوان دەدا.

بێـزاری:[نـاو](١) هـەراسـانی؛جاڕزی؛ وەڕە
زی.(٢) بـێ‌زاری ؛ بـێ‌دەمـی. (بیـزاری؛
بیدهانی)

بێ‌زاڵە: [ئاوەڵناو] (ف.گیو) ترسەنۆک؛ بێ‌زراو؛
بێ‌زاور. (ترسو)

بێ‌زراڤ: [ئاوەڵناو] بێ‌زاور؛ ترسەنـۆک؛ بـێ-
زاڵە؛ دڕی دڵ قاییم. (ترسو)

+ بێـزراو: [ناو،بـک و بـەر](١) لـە
بەرچاوکـەوتـوویی؛ لـە خـواردنی قیـز هـە-
ڵشـێوانەوە (زدەشـده) (٢) مـەلـی تـۆراو
لەهێلانە؛ لەهێلانە بێـزراو. (پرنـدەاز آشـیان
فراری) (٣) [ئاوەڵناو] بـی زراو؛ ترسـەنـۆک؛
بێ‌زاڵە. (ترسو)

بێ‌زمان: (١) زمانی‌نییە؛ (٢) [ئاوەڵنـاو] لاڵ؛
(ب)خامۆش؛ بێ‌قسە. (ب) بێ‌دە موپـل. (بـی
زبان)

بێزوبـوکردن: [چاوگـە،ت] قیـزو بیز کـردن.
(احساس‌اشمئزاز بکسی‌دست دادن)

بیزۆک: [ناو] بیزبۆ؛ ئەو ژنە کە حەیزدەبێـت؛
(ژنەک کۆ مەهان دەبەت). (زنی کـه حیض
می شود)

بێزۆک: ژن لەکاتی ئـاوس‌بوونـدا تـا منـداڵ
بوونی. (زن آبستن تاروز وضع حمل)

+ بێـزە: [نـاو](١) بێـزگ؛ بێزوو؛مـەگیرانـی.
(ویار) (٢) جۆرێک‌دراوی‌بێ‌نرخە. (نوعی پول
بی ارزش)

بیزە: [ناو] سیراج؛ سیرێژ؛ ژاژی. (کتخ. شیراز)

بێزهاتن: [چاوگە،ت] قیزهاتن؛ دڵهەڵگرتن؛ چوۆن بێزت هات ئەو شتە بخوێ؛ (مشمئزنشدن از دیدن یا خوردن چیزی)
بێزەحمەت: (۱) بێئەرک و دەردیسەری؛ (۲)وشەیێکە بۆ ئیجازەگرتن یا رێگە دان؛ (ب) زەحمەت نەبێ. (بی زحمت)
بیزەر: [ناو] جۆری داربێ؛ بیزەرد. (نوعی بید)
بێزەوق: [ئاوەڵناو] (۱)بێشەوق؛ سیس؛ ژاکاو؛ بێکەیف.(۲) بێسەلیقە؛کەچ سەلیقە.(بیذوق)
بێزەوەر: (ف. گیو) رزیو؛ پیس؛ قیزهەڵشێوێن؛ چڵکن؛ چەپەڵ؛ بێزهێنەر. (فاسد؛ چرکین)
بێزیان: (۱) <بێزران. (۲)بی زیان؛ بێ زەرەر. ۲(بی زیان)
بیزاما: پیژامە؛ لیباسی ناسکی تایبەت بۆ ناو ماڵ و خەوتن. (بیژامه)
بێژان: (۱) گیای شابەنگ؛ بووژان؛ (بومادران) (۲) دابێژان؛ گوللە بارانی بەتوندی و کون کون کردنی ئامانج؛ (تیرباراندن) (۳) تەقاندنەوە بە هێڵەک؛ بێژانەوە و دابێژان. (الک کردن)
بێژاندن: [چاوگە،ت](۱) دابێژاندن؛ وەبەرگوللە دان بە موسەلسەل یا بە تیرئەندازیی لە سەریەک. (گلولەباران) (۲)بە هێڵە کدا کردن. (الک کردن)
بێژانەسیاوە: [ناو]گیای بووژانەسیاوە؛ رەشە شابەنگ؛ بووژانەی کێوی. (برنجاسف)
+ بێژین: [لەچاوگەی بێژتن](۱)بلێین؛ بووشین؛ ببێژین؛ .لە(بێژە و بیژتن: گوتن و وتن). (•بگوئیم. گفتن)
بێژگە: [وتە]جگە؛ جیا لەوە؛ بێجگە؛ بەجگە؛ ژبلی؛ بلی (بجز)
بیژلک: [ناو] بێژلک؛ بیژوو؛ ویدەچی (لک لە(لخ)ە وە هاتبێ و تورکیبێت. (حرامزاده)
بیژموۆتە: [ناو] بیژک؛ بیژوو؛ بیژلک؛ بیژی؛ زۆڵ؛ حەرامزا؛ حەرامزاو؛ حەرامزاد. (حرامزاده)
+ بێژن: .(۱)[ئاوەڵناو] بێوەژن. (زن بیوه) (۲) .[ئاوەڵناو] بێژن؛ پیاوێ کەژنی نییە. (سەڵت). (بی زن) (۳)[وتە] بڵێن؛ ببێژن؛ بووشن. (بگویند)
بێژندە: [ناو،بک]بێژەر؛قسەکەر.(گوینده)
بێژنی: [ناو] رەبەنی؛ سەڵتی؛ حاڵەتی پیاوی بێهاوسەر. (مجردی. بی زنی)
بێژوۆ: .[ئاوەڵناو] زۆربڵێ؛ پرببێژ. (وراج)
بێژوۆک: [ناو](ف. گیو)(۱) جێگای کۆ بوونەوە بۆئاخافتن. (جای‌تجمع‌برای‌حرف زدن)(۲) [ئاوەڵناو] بێژوۆک چەنەباز؛ زۆروێژ؛ فرەوێژ. (حراف)
بیژوۆکە: [ناو](۱) زوۆڵەک؛ دەنکەگەرمەشانی نەتۆقیو لە برژاندندا. (دانەذرت نشکفتەدر چسفیل).(۲ب) بە منداڵی نەسرەوت و شەیتان و هاروهاج؛ دەڵێن.(بچەناآرام) (۳) دانەوێڵەی نەکوڵ. (دانەبنشن دیر پخت)
(۴)دەنکە دانەوێڵەی نەکوڵیو لە ناو گرار و چێشتدا. (دانەبنشن نە پختە)(۵)دەنکە میوەی نەگەیشتوی ناو کۆگای میوەی گەییو. (دانە میوە نرسیدە در انبوەمیوە).
+ بێژە: (۱)[کار، ئەمری] بلێ؛ ببێژە؛ بووشە. (بگو)(۲) وتە؛ قسە. (سخن)

بیۆەر:[ناو،بک]ویژەر؛قسەکەر.(سخنگو)
بیژی: [ناو]بیژوو؛ غەیریعەسڵ؛ شاخەولقی زیادیی دار؛ زۆڵەکی بریشکە. (حرامزادە)
بیژیار: [ناو،بک] ویژەر. (گوینده)
بیژیتی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] زۆڵی؛حەرام-زایی؛ بەفیلی. (حرامزادگی)
بیسات: [ناو] بسات؛ ئەسپابی سەر سفرەی زماوەند و میوانی؛ بیساتی سەماوەر: وەک ئیسکان و نالبەکی و قوری و کەشەف... سفرە یا گاریەی وردە والە فرۆشی کەنار شەقام. (بسات)
بیسات شیواندن: [چاوگەت](ب) کاری کەسیک تیکدان؛ بیساتتیکدان؛ (ب) مەجلیس شیواندن. (بساط بهم زدن)
بیسار: فد: فیسار؛ جیناوی کەسی گوم (نادیار)؛ لەگەڵ فلاندا دی؛ فلان‌وبیسار؛ فلان-وفیسار. (بسیار)
بیسام: .[ئاوەڵناو] بیترس؛ بیواهیمە؛ ترس‌هینەرنییە؛ بیزافتە. (بدون واهمه؛ بی-ابهت)
بیسامانی: [ناو] بیسامان‌بوون؛ فەقیری و هەژاری و بیئەنوایی.(بیسامانی)
بیسانچی: [ئاوەڵناو+ناو] بیستانەوان؛ بیستان دەچینی وئاگای لە بیستانە. (بوستانچی)
بیستانچایی:ند. [ناو] چای بە تورکی: چوم، بیستانی بەرچوم؛ بیستانیئاوی؛ بیستانی بەراو کە لە چوم ئاوبدری.(بوستان‌لب‌رودخانه)
بیسترو: اند؛ فد:[ناو]جیگای خوراکو نوشابە فرۆشتنی هەرزان بایی‌کە لە هیندی کیشوەر(ولات)دا تایبەت بە چینی هەژارانە. (بیسترو)
بیستوک: [ناو]کەرەستەی یاریدەدەری گوییگرانە بو باشتربیستن.(سمعک)
بیستوک: ئامیری دەنگ هیەر و دەنگ بەر لە تەلەیفووندا.(گوشی)
بیستوون : (۱)بەغستوون؛ بەغستان، وڵاتی خودایان و گەوران؛ (سرزمین خدایان) بی کوڵەکە؛ (بدون ستون) (۳) کیویکە لە کرماشان. (کوهیست در کرمانشاه)
بیستە: [کاری ئەمری لەچاوگەی ویستان]بیسە؛ بویستە؛ ڕاوەستە. (بایست)
بیستیار: (۱) بیسەر؛گوێگر؛ گویداتەپین؛ گوهدار. (شنونده) (۲) (ب) سیخوڕ؛ فسوس. (جاسوس)
بیستیک: [ناو] ئەستیولک؛ ئاسنی سەر تەنوور. (تکه آهنی روی تنور کە دیگ رانگە میدارد)
بیستەمین: [ئاوەڵناو] لە پلە و پایەی بیستەمدا؛ لە ژمارەی بیستەمدا. (بیستمین)
بیسک: [ناو] ئان؛ دەمیکی‌کورت. (آن)
بیسکادن: ئانیکی‌تر؛ تاویکی‌تر.(لحظه دیگر)
بیسکار: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) جنیوفرۆش؛ ئازاردەر. (بد دهن؛ آزارنده)
بیسکاری:[ناو](ف.گیو)بیسکانی؛ جنیوفرۆشی؛ ئازاردەری. (نا سزا)
بیسکانی: <بیسکاری.
بیسکویت: فد: [ناو] جوری توشە لە ئارد و شەکر. (بیسکویت)
بیسمەت: [ئاوەڵناو] بیسەمەت؛ بیترس؛ بیئیحتیات. (بی احتیاط)

بێسوو: نەمانی هێزی دیتن؛کەمسوو. (کم سو و بیفروغ)

بێسووا: (١) [ناو] بێسوّ؛ بوّسە؛ ڕەبەت؛ کولّە. (کمین) (٢)[بەند] بێ‌سووا؛ بێ‌گومان؛ بێ-شک. (بی گمان)

بێسوود: [ئاوەڵناو+ناو]بێ‌موفا؛ بێ‌قازانج؛ بێ-سوود؛ بیقازانج؛ بێ‌ڕیبا؛ بێبەهرە. (بیسود)

بیسە: [کاری ئەمری لە چاوگەی ویستان] بێسە؛ بوەستە؛ ڕاوەستە. (بایست)

بێ‌سەبر: [ئاوەڵناو] بێ‌موّلەت؛ نائارام؛ بەلەز؛ بێ‌تاقەت. (بی صبر)

+ بێ‌سەر: [ئاوەڵناو]هەر شت کە سەری نەبێ؛ بێ کەڵک؛ بزر؛ بێ‌شوێن. (بی سر.گم)

+ بێ‌سەروبن: [ئاوەڵناو] (١) زوّر دوور و درێژ؛ بێ ئەول و ئاخر. (بی سروته) (٢ب) تێکەڵ پێکەڵ. (بی سرو ته و آشفته)

+ بێسەر و زمان: [ئاوەڵناو] (١) نەخوّشێ‌کە لە زمان کەوتبێ. (مریض از حرف زدن عاجز. (٢) بێ دەموپل وقسەنەزان. (بی سرو زبان)

بێسەروسامان: فد: (١[ئاوەڵناو]) بێسەروبەرە و شێواو؛ ئاڵۆز. (٢) بێدار و ماڵ و بێ‌ئەنوا؛بێ-ماڵ‌وهاوسەر. (بیسروسامان)

+ بێسە روسە دا: (١)[ئاوەڵناو]بێ‌دەنگ ؛بێ-هەراو هوریا .(بیسرصدا)[بەند](٢) جێگای خەڵوەت و بێ‌دەنگ؛ ئەم وەتاغە زوّر بێ-سەروسەدایە. (دنج)(٣ب) کردنی کاری بەپەنامەکی و بە هێواشی و بێ‌دەنگی. (بی سر و صدا)

بێ‌سەرە: .[ئاوەڵناو] بێ‌خاوەن؛ ئاڵۆز.

(بیصاحب.بینظم)

بێ‌سەرەتا: .[ئاوەڵناو] ئەزەڵی؛ بێ‌چاوگە؛ بێ-چاوانە و بێ‌سەرچاوە. (بی‌ابتدا)

بێ‌سەلیقە: .[ئاوەڵناو] (١) بێ‌زەووق. (بی ذوق) (٢ب) تێنەگەییو و بێ‌عەقڵ. (بیشعور)

بێ‌سەمەر: .[ئاوەڵناو]بێ‌موفا؛بێ‌بەهرە؛ بێ-سوود؛ بێ‌بەر. (بی بهره)

بێ‌سەواد: .[ئاوەڵناو] نەخوێندەوار؛کەسێک نەتوانێت بنووسێت و بخوێنێتەوە. (ب) کەسێک کە لە باری زانستییەوە زوّر پڕبار نەبێ. (بیسواد)

بێ‌سەوادی: [ناو] نەوانایی؛ بێ‌سیواتی؛ نەخوێندەواری؛ (ب) کەم ئاگایی لەباری زانستەوە. (بیسوادی)

بێسیرەت: [ئاوەڵناو] (١) بێ‌ئەخلاق؛ بێ-ئاکار.(بی‌اخلاق)(٢)ئابڕووچوو؛بێ‌بن کراو بە-نارەوا؛ بن پژاو. (بی سیرت)

بیسیک: [ناو] لەزمانگەلی پڕوگرام نووسینی کامپیوّتێر. (از زبان های برنامەنویسی کامپیوتر)

بێسیمچی: [ناو] لەسەربێسیم (بێتە ل کاردەکا؛ بێسیم هەڵگر لە ئەرتەشدا. (بیسیم چی)

+ بێش: .[ئاوەڵناو+ بەند] زیاد؛ کەموبێش: کەم تا بێش: کەم تا زوّر. (بیش)

بێ‌شاتوشووت: بێ‌هەراو هوریاوشیتەشیت؛ (ب)[ناوەت] بێ‌ڕێکلام؛ بێ‌تەبلیغات؛ بێ-بانگەشە؛ بێ‌باڵگاشە؛ بێ‌پڕوپاگاندە. (بی تبلیغات)

بێ‌شاخ: کوّڵ؛ هەر حەیوانی شاخدارێک (وە-

ک بزن)که شاخی نه‌بێت. (بی شاخ)

بیشتر: فد: [ئاوه‌ڵناو+ به‌ند] بیشته‌ر؛ زیاتر؛ فیشته‌ر. (بیشتر)

بێشک: (۱)[ناو] لانکه؛ بێشکه (گهواره) (۲)[به‌ند] بێ‌شک؛ بێ‌گومان. (بی شک)

بێ‌شکست: [ئاوه‌ڵناو] (۱)کوڵ‌نه‌ده؛ بێ نکوول.(۲)ساغ؛ نه شکاو. (بی شکست)

بێ‌شۆخی: راسته‌قینه ؛بێ‌گاڵته؛ (ب) بۆ پرسکردنه، به‌ڕاسته؟ شۆخی ناکه‌ی. (جدی؟)

بێ‌شوو: [ئاوه‌ڵناو] (۱) بێشوو؛ بێژمار؛ بێداد؛ بێ‌حه‌د؛ (بیشمار) (۲) [ناو] بێ‌مێرد؛ (بێوه‌ژن). (بی شوهر)

بێ‌شه‌رت:بێ‌مه‌رج؛ بێ‌دانانی‌مه‌رج؛هیچ شه‌رتێ له به‌ین دانه بێ. (ب) [ئاوه‌ڵناو] شه‌رت شکێن و بێوه‌فا. (بی شرط؛ بی وفا)

بێ‌شه رتوشۆ: [ئاوه‌ڵناو] بێ‌شه‌رتوشوێن؛ بێ‌وه‌فا؛ بێ‌قه‌ول؛ بێ‌قه‌ولوقه‌رار؛ بێ‌به‌ڵێن. (بیوفا)

بێ شه‌رتوو شوێن: <بێ‌شه‌رتوشۆ.

بێ‌شه‌رتی: [ناو] شه‌رت نه‌بردنه‌سه‌ر؛ شه‌رت به‌جێ‌نه‌هێنان؛ بێوفایی به قه‌رار و په‌یمان. (بی شرطی)

بێ‌شه‌رعی:کاری دوور له ئایین وشه‌رع ؛ کاری خیلاف؛ کاری خراپ وغه‌یری شه‌رعی . (بی شرعی)

بێ‌شه‌ریک: [ئاوه‌ڵناو] بێ‌هاوبه‌ش؛ (ب) :ته‌نیا؛ ب.(خوای بێ‌شه‌ریک)(بی شریک)

بێشه‌نگ: (۱)[ئاوه‌ڵناو]گرینۆک؛ که‌سێک که زۆر بگری یا زوو ده‌ستبکا به‌گریان؛(۲)بێ-شه‌نگ شۆڕه‌بی

(همیشه‌گریان؛ بیدمجنون)

بێ‌شه‌هامه‌ت: [ئاوه‌ڵناو] بێ‌جه‌رگ؛ بێ جگه‌ر؛ قزه؛ ترسه‌نۆک؛ بێ‌غیره‌ت؛ بێ‌زاڵه (بی‌شهامت)

بێشی: بێشه؛ مێشه. (بیشه)

بێ‌شێل: [ئاوه‌ڵناو] (ف. گیو) ناشیرین؛ ناپوخت. (زشت)

بێ‌شیله‌وپیله: [ئاوه‌ڵناو]بێ‌ده‌غه‌ڵی و فێڵبازی؛ پاک و ساده.«گۆڤاری‌مهاباد۱۱۲» (بی‌شیله-پیله)

+ بێعار: فد: بۆی‌هه‌یه له‌وشه‌ی (بیعار)ی فارسییه‌وه هاتبێ) عار واتا عه‌یب و نه‌نگ له‌فارسییشدا ئه‌م دژواتایه هه‌یه.(بیعار)

بێ‌عاره‌ق ده‌رچوون: [چاوگه،ت] (ب) بێ-دیتنی ئازار و عه‌زیه‌ت ده‌ربازبوون؛ (ب) له سزای تاوان ده‌ربازبوون. (معادل مفت در رفتن)

بێ‌عورزه: [ئاوه‌ڵناو] بێ‌لیاقه‌ت؛ سووک و چروک؛ نالایق؛ (ب) کار لێنه‌هاتوو. (بیعرضه)

بێ‌عوزروبه‌هانه: بێ‌لامه‌وجوومی؛ بێ‌بڕوبیانوو . (بی عذر و بهانه)

بێ‌عه‌جمان: [ئاوه‌ڵناو] بێ‌حه‌جمان؛ نه‌سره‌ت؛ بێ‌ئۆقره؛ بێ‌ئارام و قه‌رار. (ناآرام)

بێ‌عه‌جه‌له: به‌کاوه‌خۆ؛ به‌ئارامی؛ بێ‌له‌زوبه‌ز. (بی عجله)

بێ‌عه‌مه‌ل: [ئاوه‌ڵناو] بێ‌حه‌مه‌ل.(۱) بێ کرده‌وه. (۲) (ب) کابرا پیاوێکی بێ‌عه‌مه‌له؛ هیچ کارێکی خراپ ناکا. (بی عمل)

بێ‌عه‌یب: [ئاوه‌ڵناو] ساغ؛ دروست؛ بێ‌ئیراد؛ بێ‌ئاهوو؛ (بی عیب)

بیٚغـەرەز: [ئـاوەڵنـاو] بـێکینـە؛ بـێبـوغز؛ ڕاستوڕەوان؛ (ب) بێلایەنگرییان دوژمنی؛ بێنەزەر لە قەزاوتکردندا. (بیغرض)

بیٚغەم: [ئاوەڵناو] غەمینییە؛ کـەمتـەرخـەم. (ب) ئەرخایەنبە، بێغەم بە: خەمت نـەبـێ: نیگەران مەبە. (بی غم)

بیٚغیرەت: [ئاوەڵنـاو] نـامووس‌فـرۆش؛(ب) نیشتمان فرۆش؛ ناپیـاو؛ خـوێڕی؛ بـێڕەگ. (ب) ترسەنۆک؛ قـزە؛ بـێشـەهامـەت. (بـی غیرت)

بیٚفرمان: [ئاوەڵناو]بێکار؛ ئیش و فرمان پێ‌نەسپێردراو؛[ناو]بێفەرمان؛ سەیارەیێـک کـە ڕۆڵی نەبێیان ؛ ڕۆڵەکەی خەلاسیی(بۆشـی ببێ یان خراپ بێ. (بیکار؛بیفرمان)

بیٚفەڕ: [ئـاوەڵنـاو] بـەدفـەڕ؛ ناشـیرین؛ ودم خراپ؛ شووم. (شوم و بدیمن)

بیٚفەرهەنگ: [ئـاوەڵنـاو] بـێکـەلتـوور؛ بـێ ئەدەب.(ب) دوا کەوتوو؛ ئادابنەزان؛ دوور لە شارستانییەت. (بی فرهنگ)

بیٚفەهێت: [ئاوەڵناو] بێشەرم؛ بێئابڕوو؛ بێ‌حەیا. (بی آبرو)

بیٚقان: (١) هین؛ وانێک؛ ئەوکێ. (چیز)

بیٚقل: [ناو] بیقل؛ کەپو؛ لووت. (بینی)

بیٚقابیلەت: [ئـاوەڵنـاو] سـووک و چـروک؛ نالایەق؛ ناقابیل؛ بێڕێز. (بیقابلیت. نالایق)

بیٚقاچ: (١) دوور لە پەژراندنیعەقـڵ‌غـەیـری مەنتیقی؛ دوور لە پەسەنـدی عـەقـڵ. (غیـر منتقی) (٢) کەسێک‌کەپای‌نییە؛ بێپا. (بی‌پا)

بیٚقاعیـدە: (١)دوور لـە ڕەسـم و ڕسـووم؛ (٢)بێسـەرەوبـەرە.(٣ب) عـەیـب.ئیـراد؛ بیٚقاعیدە نییە من بچم بۆلای ئەو دۆستەت؟: واتا عەیب نییـە؟ (بـی قاعـدە دوراز رسـم و رسوم)

+ بیقام: [ناو] حەوز یا گۆلی بەقەد باڵا پیـاوێ قوولبێ؛ حەوزیا گومێ پەیـنەدا. (حوض یـا استخر،درحدود دومترگود)

بیٚقانوونی: (١)[ناو]کەس‌لەکەسی، بێسـەرەوبەرەیی. (٢ب) زوڵم؛ غەدر؛ نا حـەقـی؛ دوور لە یاسا. (بیقانونی؛ ظلم)

بیٚقوڵاخ: [کنایی] بێسەروشوین؛ لە تورکییـەوە هاتووە قولاخ واتـاگوێ؛ وا بـاو بـوو ئـەگـەر مـەڕێـک گـورگ زگـی دڕیبـا، شـوان گوێچکەکانیدەهێناوە بۆ نیشانەی ئـەوە کـە گوم نەبووە؛ بێسۆراخ؛ ونـدا؛ بـزر. (کنایـەگـم شدن)

بیٚقەدر: [ئاوەڵناو] سووک‌وچـروک؛ بـێڕێـز؛ بێحورمەت. (بی ارزش)

بیٚقەراری: [ناو](١) نائارامی؛ بێئۆقرەیـی.(٢) زەوتنەبوون و بەندنـەبـوون لـە جێگاێێـک. (٣) نیگەرانی. (بیقراری)

بیٚقـەوارە: [ئـاوەڵنـاو] نـاقۆلا؛ ناشـیرین؛ لـە ئەندازە و قەوارەدا نەبوون؛ زەوی یـان شـتی پان کە دارای کەچ و کووڕیبـێ یـان چـوار گۆشە نەبێ و لار و خێچ بێت. (بیقواره)

بیٚقیمـەت: [دژ واتـا](١) بـێبـەها؛هـەرزان؛ چروک؛ بێئەرزش؛ناقابیل.(٢) بەخۆڕایی: بـێ قیمەت بۆ تۆ.(٣ب)(دژواتا) زۆر بـە قیمـەت و لە قیمەت نەهاتوو.(بی‌قیمت)

+ بیٚکاری: [ناو،بەرهەمی‌چاوگـە] (١) ڕەوتـی نەبوونی کار. (٢) بەتاڵی و کـاتی پشـوودان و

سەر پەرژین؛ (٣) لەسەرکار دەرکران و بێکار مانەوە. (بیکاری)

بێکاریی وەرزی:کەسانێ کە شوڵەکەیان وایە کە چەند مانگ لە ساڵدا کاریان نەبێ؛ وەک: فەلاو درویێنەوان کە زستانان بێکارن. (بیکاری فصلی)

بێ کنج: ڕووت و بێ لیباس؛ بێ جل و بەرگ. (بی لباس)

+ بیکوانە: [ناو] بنێشت؛ جاچکە؛ شیلەی قەزوان. (سقز)

بێکول: > بیکوڵ.

بێ کوڵ: [ئاوەڵناو] بێ کەسەر؛ بێ دەرد؛ بێ آزار؛ ئاسودە. (آسودە)

بێ کول:[ناو] کولەبێ؛ بێ زەر؛ بێ زەرد؛ بنجەبێ کە لە مێشەدا سەوز دەبێ. (بتەبید کوتاە)

بێکەس وکار: [ئاوەڵناو] بێ فەکوفامیل؛ بێ-قەوم و خێش. (بیکس و کار)

بێکەسی: [ناو] (١)بێ خزم وکەسی؛ تەنیابالی.(٢) بێ هاودەمی؛ بێ هاواڵی؛ تەنیایی. (بیکسی)

بێ کەلک: [ئاوەڵناو] بێکەڵک؛ بێ سوود؛ بەکار نەهاتوو. (بدردنخور).

بێ کەلله: [ئاوەڵناو] (ب) بێ ئێحتیات و سەرە ڕۆ؛ کەللەڕەق؛(ب)بێ مەغز؛ بێ عەقل. (بی کلە)

بێ کەموزیاد: (١) بە اندازە؛ نە کەم نە زیاد. (٢)(ب) تەواو وکەماڵ. (بی کم و زیاد)

بێ کەم وکەسر: [ئاوەڵناو] تەواوکەماڵ؛ بێ کەمایەسی؛ بێ کەموکووڕی.(بی کم وکسر)

بێ کەیف: بێ حاڵ؛ بێ شەوق؛ پەشێو؛ خەمبار؛ نەخۆش. (غمگین)

بێ کێر: [ئاوەڵناو] (ک)بڵاوەوە وتری: بەکارنەهاتوو؛ بێکەڵک. (بدردنخور)

+ بێگ: [ناو] پیادەی شەترەنج. (پیادەشطرنج)

بێگا: [ناو+ بەند] بێگاڤ؛ ناوخت.درەنگ وە-خت.(بیگاه)

+ بێگاڤی: [ناو](١) ناوەختی؛ درەنگ وەختی. (ناوختی) (٢) زۆرەملی. (زور گویی)

بێگانەخوازی: [ناو،بەرهەمی چاوگە (ب)نیشتمان فروشی؛ فسۆسی بۆ بێگانەکردن؛ کاری بێشەرەفی و دوور لە نیشتمان پەروەری کردن بۆبێگانە. (بیگانەخواهی)

بێگانەیی: [ناو](١)حاڵەتی خزم نەبوون و دوور لەخزمایەتی.(٢)نەناسراوی و غەریبی؛ نامۆیی؛ غەوارەیی؛ ناس نەکری. (بیگانگی)

بێ گری: [ئاوەڵناو] ڕاستوڕەوان؛ (ب) بێ قۆرت و خواری؛ سەولێ بێ گری: سەولێ ڕاست و بێ کەچ وکووڕی؛(ب) بێ فێل (بی گرە)

بێگلەیی: لەوەختی بەرێ کردنی میواندا دەڵێن واتا: هیوا دارم میوانداریمان جێی گلەیی و گازندە نەبووبێ. (بی گلایە) بێگۆ: [ناو] بۆژۆ. (علف بو گرفتە)

بێگومان: [بەند] بێ شک؛ ئەرخەیان. (بی گمان)

بێ گوناح: [ئاوەڵناو] بێسووچ؛ بێتاوان. (بیگناه)

بێگەف: [ئاوەڵناو] گەوج؛ سەرسەری. (احمق)

بیل: [ناو] ئاخ؛ خۆڵ؛ خاک. (خاک).
بیڵا: (١) دوو نهۆم. (دوطبقه)(٢)بارانـەگر؛ پەسیو. (جائیکەباران نخورد) (٣) لـێ گـەڕێ؛ لێی گەڕێ. (بگذار)
بیلاتەشبی: (ب) دوور لە ڕووت؛ تەشبیهاتی نەبێ؛ دوور لەشوبهاندن.(بلا تشبیه)
بیڵاسن:[ناو] بیڵی‌ئاسنی؛پێمەڕە. (بیل آهن)
بیڵاسنی ئەسپەرەدار: [ناو،ت]پێمەڕەیێک کـە ئەسپەرەی خراوەتە سەر بۆ جێگای پا. (بیل آهن ئەسپەردار)
بیلامانێ: (١) دوور لە مانای شـاراوە. (بـدون معنی‌دیگـر) (٢) بیلامـانیع؛ بـێ‌بـەرگـری و عیـب و عـار. (بلامـانع) (٣) (ب) دوور لــە ڕووت؛ بیلاتەشبی. (دورازحضور)
بیڵانە: [کاری ئەمری]لیگەڕێ؛ بڵا. (بگذار)
بیلانیسبەت: [بەند] بەڵا نیسـبەت؛ (ب) دوور بێ لە نیسبەت بە تۆ؛ بێ‌پێـوەنـدی لـەگـەڵ تۆدا. (بلانسبت)
بێلایەن: [ئاوەڵناو] حاڵەتی بێ هۆگری. (بـی طرف)
بێلایەنی: [ناو] حاڵەتی کەسێک‌کە لە حـوکم کردندا لایـەنـی هیچکـەس نـەگـرێ. (بـی طرفی)
بیڵتەکرن: [چاوگە،ت] تەکمیش؛ بۆش کـردن و شی کردنەوەی بنی دار. (بیل زدن و نـرم کردن زیردرختان)
بیڵشـا: (ف. گیـو) لاوی گێـژ و حـوڵ و بـێ مێشک و گەوج. (خول)
بیڵکـاری:[نـاو](١)بـەبیـڵ کـارکردن(٢)زەوی شێوکردن بـە بیـڵ.(٣) پێمـەڕەکـاری. (بیـل کاری)
بیڵۆتە: [ناو] داوەتـی بـێ دۆ(دۆت)؛ (داوەتـی فەقێیان) (جشن و سماع فقه‌ها)
بیلوژە: جۆرێک هەرمێ. (نوعی گلابی)
بێ‌لۆک: ڕۆیشـتنی ئـارام و بــێ‌لۆقـە کـردن. (راەرفتن آرام)
بێ‌لووت: (١) بێ‌دەمـاخ؛ سـەیـارەیێـک کـە مۆتۆرەکەی لە پاشەوەبێ و پێشەکەی ساف- بێ. (٢) نۆکە بێلووتە: نۆکە سپیلکە (بیدماغ)
بێلە: [ناو] جورێ پێڵاوی ژنان بوو لە قەدیم- دا. (نوعی کفش قدیمی)
بیڵەبا: [ناو] شەن‌کردنی جەغزی دانەوێڵە بـە بێڵ. (باد دادن گندم و خرمن با بیل)
بیلەکۆ: [ناو،ت] بوول؛ خۆڵەمێش. (خاکستر)
بێ‌لەنجی: [ناو]خوێن‌گەرمی؛ بێ مان گـرتن؛ تەبا. (خون گرم)
بیلەوار: [ناو] مەحاڵێکـە لـە ئازربایجـانی ڕۆژ هەڵاتدا لە ئێران. (بیلەوار)
بیلیارد: اند؛ فد: [نـاو](١) جۆرێـک یاریـە بـە چەند گۆی دارین و دارە دەستێ دەکـرێ(٢) کورسی(مێزی)ئەویاریە. (بیلیارد)
+ بێ‌لیتە: [ئاوەڵناو] ساف؛ بێ‌قوڕ و لیتە؛ تراوی بـێ‌خـەوش‌وخـاڵ؛ تـراوی بـن نەگرتوو. (ساف و بی تەنشین)
بیڵی میکانیکی: [ناو،ت] جۆرێک مەکینـە بـۆ هەڵکەندنی زەوی کە بیڵێکـی گـەورەی بـە سەرەوەیە. (بیل مکانیکی)
بیلیـۆن: فد؛انـد؛فرد: [نـاو] لـە ئامریکاهـەزار ملیـۆن و لــە ئینگلــیس‌یــەک‌ملیــۆن- ملیۆن.(بلیون)
کاری)

بیٚماتڵی: [بەند] فەورەن؛ بیٚمەحتەلی؛ بێ ڕاوستان. (بی معطلی)
بیمار: [ئاوەڵناو] نەخۆش؛ ناساز؛ نەساخ؛ خەستە؛ (بیمار)
بیٚماریفەت: [ئاوەڵناو] لە فارسییەوە هاتووە بەڵام واتاکەی گۆڕدراوە بیٚمەعریفەت. (ب) ئەمەک نەناس؛ بیٚپیاوەتی؛ بێجوامیٚری؛ (بیمعرفت)
بیٚماف: [ئاوەڵناو] بیٚبەهرە؛ بێبەش؛ بێ حەق. (بیبهره)
بیٚماک: (١) نیٚرێ کەهیٚلکەگونی نەبێ. (نربی خایه) (٢) کار و بەرخی بێدایک. (بزغاله‌و بره‌بی مادر)
بیٚماڵ: [ئاوەڵناو] (١)بیٚخانەولانە؛ کەسیٚک ماڵی نەبیٚ.(٢ب)فەقیروبیٚئەنوا. (١بی خانه. ٢ فقیروبی چیز)
بیٚمانا: [ئاوەڵناو] بیٚمەعنا؛ بیٚواتا؛ قسەی پڕ و پووچ و بیٚمانا. (بیمعنی)
بیٚمایە: [ئاوەڵناو] (١) بێپووڵوپارە. (٢) زۆرشل و تراو. (٣) (ب) بیٚسەواد؛ بیٚزانست. (بیمایه)
بیٚمحەلی: [ناو] بیٚتەوەجوهی؛ بەچ نەزانین؛ ڕیٚز لیٚنەگرتن؛ بە چ نەگرتن؛ خۆ تیٚنەگەیاندن؛پویتەپیٚنەدان.(بیمحلی)
بیٚمرۆس: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) غەمگین؛ ڕوو تاڵ؛ مرو مووچ؛ مرو مۆچ. (غمگین؛ روترش)
+ بیٚمریٚس: [ئاوەڵناو] (ف.گیو) بێ ئیشتیا. (بی اشتها)
بیٚمزەرەت: [ئاوەڵناو]ساغ وسڵامەت؛ بیٚوەی. (بیضرر)

بێمشوار: [ئاوەڵناو] (١) بێودم؛ بێ-فریشک.(بدیمن)(٢) نا پایه دار. (ناپایدار)
بیٚمشوور: [ئاوەڵناو] بیٚتەگبیر و بێ سەلیقە لە بەڕیوەبردنی کاریٚکدا. (بی تدبیر)
بیٚمشووری: [ناوـت] بیٚتەکبیری بەتەنگی کاریٚکەوە نەبوون؛ حاڵەتی لیٚنەهاتوویی لە سەرپەرەشتی کردنی کار یان ڕیٚخراویٚکدا. (بی تدبیری)
بیٚمۆخ: [ئاوەڵناو] بێکەڵلە؛ بیٚمیٚشک. (ب) ئەوەی کردەوەی لە ڕووی عەقڵەوە نییە (بیمخ)
بیٚمۆل: [ناو] نشانەییٚکە لە نۆت نووسیدا کە دەنگی نۆتی ئەسڵی نیو پەردە دەهیٚنیٚتە خوارەوە. (بمل)
بیٚموو: (١) [ئاوەڵناو] هەویز؛ سەرتاس؛ بێ-تووک؛ (٢) هەر شت کە مووی نەبێ. (٣) لووسکە و موو دەرنەهاتوو. (٤) موو تاشراو. (بیمو)
بیمە: فد: [ناو] مەختە؛ بەڵام لە سەر زمانی خەڵک هەر بیمە دەوترێ و لە کەسم نە بیستووەکە بڵیٚت مەختە ئەگەر چی وشە کوردیەکەی مەختەیە. (بیمه)
بیٚمەزە: [ئاوەڵناو]بیٚتام؛ بێچیٚژ؛ هەروها. قسەی بیٚمەزە؛ شۆخیی بیمەزە و بیٚنمەک و بیٚتام. (بیمزه)
بیٚمەزەیی: [ناو] بیٚتامی؛ کار و قسەی بێ نمەک و بیٚتام کردن. (بیمزگی)
بیٚمە غز: [ئاوەڵناو] (١) بیٚمیٚشک. (٢) بێ-ناوەڕۆک. (٣) پووک؛ پووچەڵ. (٤) (ب) بیٚ-ئاوەز. (بی مغز)

بـێـمـەیلـی: [نـاو] پێخـۆش نـەبـوون؛ بـێ- عەلاقەیی؛ سارد و سڕی؛ بێئیشـتیایی. (بـی میلی).

بێمێر: [ناو] بێشوو؛ بێمێرد. (بی شوهر).

بێمێزی: (ف. گیو) گەورەیی؛ پانی. (بزرگـی؛ وسعت).

بێمێهـری: [نـاو] بـێموحیبـە تی؛نـەبـوونی مێهرەبانی و خۆشەویستی؛ بێمـەیلـی. (بـی مهری)

+ بـین: [نـاو] بـین خواردنـەوەی زوڕنـاژن و شمشالژەن. (عمل دم و بازدم در حین زدن نی)(٢) پیران کردن و توند خولانـەوەی مـــەزرەق و شـــێلاق. (بســـیار بســـرعت چرخیدن)(٣) [پاشگر]واتا بینا(ناوی کـرداری- دەبەخشی) ئەوەی کە دەبینێ وەک دوور بین، نزیک بین، هـووربین. (بـین) (٤) بینـە قاقـا. قورگ. قوروو. (خرخره)

+ بینا: (١)[ناو] سـاختومان.(٢) [نـاو] قـە رار؛ بەنا. مەگەر بینا لە سەر ئەوە نەبوو تۆ بچـی. (بنا) (٣) [ئاوەڵناو]کەسێ کە دەبینێ. (بینا)

بینافسۆک: [ئاوەڵنـاو] (ف. گیـو) غـە مگـین؛ خەمناک؛ بەپەرۆش. (غمگین)

بێناف: [ئاوەڵناو]بێناو؛ ناونادیار؛بێناوک؛ بێ- ناوکە. (بی نام؛ بی هسته)

بێناموس: [ئاوەڵناو] ناپیاو؛ بـێغیـرە ت؛ < بێشەرەف. (بیشرف)

بیناندن: [چاوگە،ت] بار بارکردن و بـەسـتن. (بستن)

بیناندنەوە: [چاوگە،ت](١) دۆزینەوە؛ دیتنەوە. (٢) بەستنەوە. (پیدا کردن. بستن)

بینانەوە: بەستنەوە. (بستن)

بێناوکە: [ئاوەڵناو] بێناوک؛ بێناوە ڕۆک؛ بۆش؛ بادامیبێناوکە: بادامیبێمەغـز. (بی مغز و تهی)

بینای: بەستن؛ بەسەهوڵبوون؛ یەخ بـەسـتنی ئاو. (یخ بستن)

بێن بێن: [بەند] بەیـن بـەیـن؛ بـەینابـەیـن؛ ناوبەناو؛ جارجار. (هرازگاهی؛ گاه گاه)

بێن تەنگ: [ئاوەڵناو] بێهن تەنگ؛ پشووسـوار؛ بێتاقەت. (بی صبر)

بین خواردنەوە: [ناو،ت] شمشاڵ یا زوڕنا ژەندن بەیەک نەفەس و بێبڕانـەوە و بـێپشـوودان. (یک نفس در نی دمیدن)

بێن درێژ: [ئـاوەڵنـاو] پشـوو درێژ؛بـە تاقـە ت؛ خۆڕاگر؛ بێهن درێژ. (صبور)

بێندن: <بەستن. (بستن)

بێنژین: [چاوگە] پشیمین. (عطسه کردن)

+ بێنشک: (١) باوێشک. (٢) وەنەوز؛ پۆنژین؛ خەوە نووچکە. (خواب آلودگی زیاد)

بێن فەرە: [ئـاوەڵنـاو] بـەتاٰبشـت؛ بـەتاقـەت؛ بەسەبر. بێن درێژ؛ بێهن دریژ؛ بێهن فـەرە؛بـە- پشوو. (صبور)

بێن قەدان: بێهن قەدان؛وچان گرتن؛ هیلاکـی دەرکردن؛حەسانەوە.(خستگی در کردن)

+ بینگ: [ناو](١) بە رقورووو؛ بەربین. (جلوگلو) (٢) هەناسە؛ بێن؛ بێهن. (نفس)

بین گرتن: [چاوگە،ت](١) پیران گرتن و تونـد ســـووڕانەوە. (ســـریع چرخیـــدن) (٢) بین خواردنەوەی زوڕناژەن. (یـک نفس سرنا زدن) (٣) بەر بینە قاقای کەسێک گرتن.

(یقه کسی را گرفتن)
بێنه: [کاری ئەمری] بارە؛ باوەڕۆ؛ بێرە؛ باورە؛ بێرا؛ بێرانە؛ بیهێنە. (بیار)
بینەر: [ناو،بک](۱) تماشاچی. (۲) ئەوەی کە دەبینی. (بیننده)
بێنەسیو:[ئاوەڵناو] بێ پار؛بەش بڕاو؛بێ بەش؛ ئافەرۆز. (بی نصیب)
+ بینی: [پاشگر] حاڵەتی دیتن؛ جیهان بینی، تاڵا بینی، خۆشبینی، بەدبینی. (پیواژە. بینی)
+ بێ نیازی: [ناو](ب) تێروتەسەلی؛ دەوڵەمەند؛ هیچ نەخوازی؛بێ حەوجەیی. (بی نیازی
بێ نیشان: [ئاوەڵناو](۱) یەکدەست و بێ خاڵ. (۲) بێ شوێن. (۳) بێ میداڵ. (۴) گوم بوو؛ سەرهەڵگرتوو؛ بێسەروشوێن. (بی نشان)
بینین: چاوپێکەوتن؛ دیتن؛ بەستن؛ جەمدین؛ بەسەهۆڵ بوون.(دیدن؛ بستن)
بینینەوە: [چاوگە،ت] دۆزینەوە؛ دیتنەوە. (پیدا کردن)
بێ نێوبڕ: [بەند] پەیتا پەیتا؛ لەسەریەک؛ بێ-پسانەوە. (بدون وقفه)
بێنیە: [کاری ئەمری لە چاوگەی هێنان] بیهێنە؛ ئەو شتە بێنە؛ باوەرەی؛ بێرانییە. بێرای. (بیاورش)
بیو: [ناو] بیڤ؛ فورسەت؛ دەرفەت؛ بیف. (فرست)
بێوادە:[بەند] بێگاف؛بێ وەخت؛ ناوەخت؛ (ب) درنگ وەخت. (بیموقع)
+ بێ وار: [ئاوەڵناو] (۱) بێ شوێن. (بینشان)(۲) وەجاخ کوێر. (اجاق کور)
بێ واری: [ناو] بێ شوێنی؛ وەجاخ کوێری. (بی نشانی. اجاق کوری)
بێ واز: [ئاوەڵناو] بێ حەوسەڵە؛ حاڵ نەدار؛ بێ-تاقەت؛ بێ حاڵ؛ جارس؛ جاڕز؛ بێزار. (بیحال)بیماڵ وسامان؛ هەژار؛ ژیان-ناخۆش.(بیوضع)
بێ واسیتە: [ئاوەڵناو+ بەند] بێ پێوەنددەر؛ بێ-دەڵاڵ؛ بێ نێوجێیی کەر؛ بێ نێوبژ؛ ڕاستەوخۆ. (بیواسطه)
بێ وجوو: [ئاوەڵناو]بێ وجوود؛ شتێک کە بوونی نییە. (ب) بێ کەسایەتی؛ بێ قەدر؛ بێ-بایەخ. (بیوجود)
بێ وچان: [بەند] بێ حەسانەوە؛ بێ ڕاوەستان؛ لەسەریەک و پەیتاپەیتا.(بی وقفه)
بێوکە: [ناو](۱) مووریانەی خوری و بەن. (۲) مۆرکە. (موریانەپشم)
بێوڵەت: [ئاوەڵناو] نەگبەت؛ نەهامەت؛ ندامەت؛ جۆری جوێن؛ شووم. (بی یمن)
بیوم: بووم؛ بووگم. (بودەام)
بێ ونەبێ: بیێ ونەبێ؛ بێتونەبێت؛ لە هەر حاڵدا. (باشد و نباشد)
+ بێ وەخت: تد؛ فد: [بەند] ناوەخت؛ زیاتر بۆ درەنگ وەخت؛بەمئێوارەبێوەختە هاتی؟ (بیوقت)
بێوەسیری: مایەسیری؛ باواسیر؛ واسی. (بواسیر)
بێ وەفا: [ئاوەڵناو] بێ بەقا؛ بێ قەول وقەرار؛ بێ شەرت وشۆ. (بیوفا)
بێ وەک: [ئاوەڵناو] بێ هاوتا؛ دایکا بێ وەکا من: دایکی بێ وێنەی من. (بی همتا)
بێ وێری: [ناو](۱) بیڤێری؛ بێ دەرفەتی. (بی مجالی)(۲) نەخۆش کەوتووی بێ عیلاج و چارە. (مریض لاعلاج)
بێ ویژدان: [ئاوەڵناو] ویژدان خەوتوو؛ کەسێک کە ویژدانی نییە. (بی وجدان)
بێ هایی: [ناو] بێ ئاگایی؛ ئاگا لە خۆ نەبوون.

(نا آگاهی)
بێهش: [ئاوەڵناو]بێهۆش. (بیهوش)
بێهن: [ناو](١) نەفەس؛ هەناسە. (نفس) (٢) بۆن. (بو)
بیەن: (١)بوون؛ بووە؛ بووگە.(٢)بووگن؛ (بوده؛ بوده‌اند)
بێهناخوەبەردان: حەسانەوە؛ پشوودان. (تنفس استراحت)
بێهنام: نـاوە بـۆ پیـاوان؛ ناوچـاک؛ خۆشـناو. (بهنام)
بێهن‌پێکەتن: [چاوگە،ت] بۆنگرتن؛ بۆگـەن-بوون. (بوگرفتن)
بێهندار: [ئاوەڵناو] بۆندار. (بودار)
+ بـێهن‌دان: [چاوگـە،ت](١) پشـوودان؛ حەسانەوە. (استراحت) (٢) بۆن‌دان؛ حاڵەتـی هەر شت کە بۆنی لێ‌دێ. (بو دادن)
بێهنژین: [چاوگە] پشمین.(عطسه کردن.)
بێهنشک: [ناو] پشمە. (عطسه)
بـێهن قـەدان: [چاوگـە،ت] پشـوودان. (استراحت)
بێهن لێ‌چکاندن: [چاوگە،ت] نەفـەس لـێ-بڕین. (نفس قطع کردن)
بێهن‌لێ‌چکین: نەفەس تەنگ بـوون. (نفـس تەنگ شدن)
بێهوودە: فد: [ئاوەڵناو] (ف.مشـە) بـێ‌سـوود؛ بەفیڕۆ؛بێ موفا. (بیهوده)
بێهۆرک: [ناو] بەهی؛ بێ؛ بەی. (به)
بێهۆشکردن: [چاوگە،ت] لەسەرهۆش بـردن؛ لـە هۆشـبردن؛ زیـاتر بـۆ نـەشـتەر کـاری. (بیهوشکردن)
بێهۆشکەوتن: [چاوگە،ت]بێ‌هوشـبوون؛ لـە-سەرخۆ چوون. (بیهوش شدن)
بێهۆشی:[ناو](١)حاڵە تی لـەسـەرخۆچـوون و هۆش لە دەستدان. (٢) بێ‌هۆشی؛ کەم بیـر و هۆشی؛ فەراموش کاری؛ گێژی. (بیهوش)
بێ‌هونەر: [ئاوەڵناو] ئەوەی هیچ هونـەرێکـی نییە؛ (ب) بۆرە پیاگ و بـێ جـەوهـەر. (بـی هنر)
بیـەوی و نـەیـەوی: بڤـێ و نـەڤـێ. (ب) مەجبورە؛ ناچارە. (خواهی نخواهی)
بـێ‌هـەتـک: [ئـاوەڵنـاو]بێشـەرم؛ بێحـەیـا؛ ڕوودار.(بیحیا)
بێ‌هەست: [ئاوەڵناو] بـێ‌خوسـت؛ بـێ‌خشـە؛ بێ‌دەنگ و ئارام؛ بێ‌حیس. (یواش؛ بیحس)
بـێ‌هـەقبـەر: [ئـاوەڵنـاو] بـێ‌هـەمتـا؛ بـێ-هاوشان.(بی همتا)
بێ‌هەمبەر: [ئاوەڵناو] بێ‌بەرابـەر؛ بـێ هاوتـا؛ بێ‌هەقبەر؛ بێ‌ڕەقیـب؛ بـێ‌هـاو تـەراز. (بـی همتا)
بێ‌هەمپائی: [ناو] بێ‌هاوشانی؛ بێ‌هەقبـەری؛ بێ‌بەانبەری. (بی همتایی)
بێ‌هەمدی: [ناو] بێ‌حەمدی؛ غە یری‌ئیرادی؛ بەدەست‌خۆنەبوون؛ بێ‌ئاگایی.(غیر عمدی)
بێهەناقی: [نـاو] ترسـە نـۆکی؛بێ‌جـە رگـی؛ بێزراقی. (ترسویی)
بێ‌هێڤی: [ناو] ناهومێدی؛ ناهومێـد؛ نـاهمێ؛ بێ هیوا؛ بێ‌هیوایی. (نا امید. نا امیدی)
بێ‌یارویاور: [ئاوەڵناو] بێ‌دۆست و رفێق؛ بێ-پشت گر و یاریدە دەر. (بی یار و یاور)
بێ‌یاوەر: [ئاوەڵناو]بێ‌یاریـدەدەر؛ بـێ‌ئاریکـار؛ بێ‌هاواڵ و پاڵپشت. (بی‌یاور)
بێیی کو: بێ‌ئەوەی. (بدون اینکه)
بێ‌یومن: [ئاوەڵناو] بێ‌ودم؛ بەد قـەدەم؛ بـێ-یۆم؛ ناموبارەک. (بی یمن)

بادی‌گارد: اند: [ناو] پارێزەری گیانی کە سێک لەبەرانبەر کوشتن یا هەر چەشنە هە-ڵمەتیکدا.(بادیگارد)

باتەجروبە: [ئاوەڵناو] بەئەزموون. (ب) دونیادیدە. (باتجربە)

باربکیو: اند؛ فرد؛ فد: [ناو] کەباب‌برژێنێکی مۆدی‌ڕۆژە. (باربکیو)

باردارکردن: [چاوگە،ت] ئاوسکردنی گیانلەبەر؛ ڕەوتی بەرهەمدارکردنی ڕووک. (باردار کردن)

بارداری: [ناو] تۆلپڕی؛ تۆلداری؛ زگپڕی؛ ئاوسی؛ دووگیانی. (بارداری)

باجە: [ناو] بۆتکە؛ گیشە؛ دەککە؛ وەتاغەک؛ وەتاغێکی بچووک بۆ فرۆشی بلیتی سینەما یا فرۆشی وردەواڵە. (باجە. گیشە)

باداباد: هەرچی دەبێ باببێ. (باداباد)

بادگیر: [ناو](١) هەورەبان ئاسا لە سەر سەربان چێ‌دەکرێ و بۆ ناو ماڵ هەوای سارد دێنێ لە هاوینان‌دا.(٢) کراسی ناسکی با نەبوێر کە بەسەر لیباسدا لە بەر دەکرێ. (بادگیر)

بازپرس: [ناو] دادرەسێک‌کەکاری لێپرسین لە تۆمەت لێدراو و شاهیدانە بۆ ڕوون کردنەوی چۆنیەتی گوناح و حوکم دەر کردن لەو بارەوە. (بازپرس)

بازپەروەر: فد: [ناو،بک](١)بەخێوکەری باز. (٢) کاری کەسێک‌کە بەندی و ترياکی و بەنگی پەروەردە دەکا بۆ ئەوەی بەژیری و سلامەتی بگەڕێنەوە ناو جەماوەر و ژیانی ئاسایی؛ دیسان پەروەردەکردن. (بازپرور)

بازپەروری:فد:[ناو]کار و ڕەوتی‌گەڕاندنەوەی ژیری یان لەش ساغی و ڕاهێنانی(گیرۆدە بووان‌بەماکگەلی‌سڕکەر) بەرەو ژیانیکی ئاسایی. (بازپروری)

بازجۆ: [ناو،بک]باسوخواسکەر؛ کەسێک-کەکاری لێپرسینەوەی سەرەتاییە لەلایەن ڕێکخراوی ئینزیبات (شارەبانی) یەوە بۆ دروستکردن و تەکمیلی پەروەندەی تۆمەت لێدراو؛ پرسکەری دادگا و بەرپرسی حکوومەت . (بازجو)

بازخرید: فد:[ناو]کەسێک‌کە چەند ساڵ لە-ڕێکخراوێکدا شۆل دەکا و لەسەر ئەو کارە بێکاری دەکەن و یەکجێ بابەتی ئەو ساڵانە کە خزمەتی‌کردوە پارەیێکی دەدەنێ. (باز خرید)

بازداشت: فد: [ناو]زیندانی‌کردنی کاتی (موەقەت)ی تۆمەت لێدراو هەتا ڕوون بوونەوەی تۆمەتەکە لە لایەن دادگاوە. (بازداشت)

بازداشتی: [ناو،بەر]ئەوەی‌بازداشت-کراوە.بازداشتی)

بازدید: [ناو] دیدەنی دانەوە؛کاری بازڕەسی لە ڕێکخراوێ بۆ ئاگاداری لە چلۆنایەتی کاروباری ئەو ڕێکخراوە. (بازدید)

بازڕەس: فد: [ناوی‌بک]پشکێنەر؛ ئەوەی بازڕەسی دەکا. (بازرس)

بازڕەسی: فد: [ناو](۱) پشکنین؛ سەنگ-وسوژن کردن. (۲) لێکۆڵینەوە و توێژینەوەی‌کاروباری ڕێکخراوێ. (۳) توێژینەوە لە چلونایەتی ڕوداوێک؛ سەرلێدان و سەرنجدان لە کاری ڕێخراو یا کارێکی دی. (بازرسی)

بازسازی: فد؛ [ناو](۱) دروستکردنەوەی شتی تێکدراو. (۲) تێکدان و لە سەرەنوێ دروستکردنەوە.(باز سازی)

+ بازگەشت: فد؛ [ناو]گەڕانەوە لە سەفەر؛ زفریان. (بازگشت)

بازگەشتی: فد: [ناو] (۱)کەسێک کە بازگەشت بووە و پەشیمان بووەتەوە.(۲) کاڵاییێک کە بازرگان بەدڵی‌نییە و دەینێرێتەوە بۆ فابریکا (کارخانە).کاڵای بازگەشتی:کاڵای بەرگەشتی. (بازگشتی؛ برگشتی)

بازنشوست: [ناو] کارکەنار؛ خانە نشین. (بازنشست)

بازنشوستەیی: [ناو](۱) کارکەناری.(۲) مووچەی‌ئەوکارە؛مووچەی بازنشوستەیی (بازنشستگی)

باستان: فد: [ئاوەڵناو] لەمێژینە؛ کەونارا. (باستان)

باستان‌ناس: [ناو]کۆنینەناس. (باستان شناس)

باستان‌ناسی: فد: [ناو]کاری‌کونینەناس؛ کۆنینەناسی. (باستانشناسی)

باستانی: فد: [ئاوەڵناو]هەر شتی زۆرکۆن؛ هەر شت پێوەندی ببێ بەباستانەوە. (باستانی)

باستانی‌کار: فد: [ناو،ت] وەرزشکاری زۆرخانە. (باستانی کار)

باسمەیی: [ناو،بەر] شەقڵ‌کراو؛ مۆرکراو؛ قوماشی مۆرلێدراو. (ب) کاری سەرسەری وبی‌سەرنجدان.(باسمەای)

باسەن: فد: کەفەڵ؛ بەرزایی‌کەمەر لە پشتەوە؛ سمت؛ ئەندازەی دەوری ئەندام لە خوارکەمەرەوە، (دەستەواژە زیاتر لە جل-دروونداا). (باسن)

+ بافت: فد: چن؛ چنراو؛کاری‌چنین؛ بافتی شارەکەکۆنەیە؛ ئەو بەردە بەردی مسە، بافتەکەی ڕەگڕەگاویە؛ کومێک یاختەی یەکسان بۆ ئەنجامی کاری ژیان لە لەش‌دا؛ بافتی کروژ کروژە. (بافت)

+ بافتە: فد: [ناو،بەر]چنراو. (بافتە)

بافتەنی: فد: [ناو]هەر شت بە شیش یا قولاپ یا مەکینە لە بەن یا کاموا بچنرێ. (بافتنی)

باڵانس: فد؛ فرد؛ اند: [ناو](۱) میزان‌بوون؛ لە وەرزشی ژیمناستیکدا لە سەردەست ڕاوێستان و یا سەرمەو قولانج لێدانی‌لاتیل. (بالانس)(۲) تراز؛ میزان سووڕانی تەگەر؛ هاوسەنگ بوون؛ تەرازبوون؛ (بالانس)

باڵانس‌کردن: هاوسەنگ‌کردن؛ تەگەرێ کە واڵە دەکا باڵانس نییە. (بالانس)

بالرین: اند؛ فرد؛ فد: [ناو] پیاو لەڕەقسی باڵەدا. (مرد رقصندەبالە)

بالرینا: اند؛ فرد؛ فد: [ناو] ژن لە ڕەقسی باڵەدا. (زن رقصندەبالە)

باڵشویســت: فــد؛ روسد: ڕەوتــی باڵشــویک بوون. (بالشویست)
باڵشویســم: فــد؛ روسد: [نــاو] بۆڵشویســم؛ مەرامی بۆڵشویکی هــەوا داری حوکومــەتــی میللی. (بالشویسم)
باڵشویک: فد. روسد: [ئاوەڵناو]بۆڵشــویک؛ فراکســیۆنی حیزبــی سوســیال دیمــوکراتی شوڕەوی قەدیم. (بالشویک).
باڵکۆن: فد: [ناو] (١) قاتی سەرەوەی سالۆنی سینەما. (٢) هەیوانی بــەر پــەنجێــرە؛ تارمــە. (بالکن)
باڵێستیک: فد؛ اند: دارای سیفەتی باڵستیکی. (بالستیک)
باڵیستیکی: فد؛اند: [ناو] مووشەکــیباڵســتیک دارای تایبەتمنــدی ئاراســتەکــردن بۆمــەودا یێکی دوور. (بالستیکی)
بامــەزە: [ئــاوەڵنــاو] (١) شــتی تــام دار و خــۆش.(٢) (ب) ئینســانی قســەخــۆش و مەجلیس ئارا و بانمەک. (بامزه)
باند: [ناو] (١) پارچە قوماشی باریک و درێــژ؛ تەنزیــف؛ بانــدی بــرین پێچــان؛ بانــدی قــژ بەســتن؛ ڕوبــانی قــژ پێچــان؛ (٢) دەســتە و گروپ وەک: باندی تروریستی. (٣) جــادەی-پان؛ ئۆتۆ باند؛ بانــدی فرودگــا. (بانــد پارچــە. دستە؛ باند فرودگاە)
باند: [ناو] شەپۆل (فرێکانس)؛ (ب) شــەپــۆل لە کەرەستەی وەک ڕادیۆ و بێتەلدا شەپۆلی کورت و بڵیند و نــاوەنــدی؛ ڕادیــۆ کــەم دوو باندە. (باند)
بانداژ: [ناو] پێچانیبرین بە بانــد؛ بانــدپێچی. (باند پیچی)
باندبازی: [بەرهەمی چاوگــە] ڕەوتــی دەســتە وگروپ سازکردن بۆ ئە نجامیکاری؛ دەســتە و گروپ بازی. (باندبازی)
بایگان: [ناویبک][ف.مشــە) ئــەوکــەســەی کاری بایگانی دەکا. (بایگان)
بایەگان: [نــاو،بــک]کــەســێک کــە نامــە یــا بەڵگەگەل دەستەبەندی دەکــاو ڕایــدەگــری. (بایگان)
بایەگــانی: [نــاو]ئــەوجێیــە بایــەگــان کــاری هەڵگرتن و دەستەبەندیی بــەڵگــە و نامــەی لێدەکا. کاری بایەگان.ئارشیو. (بایگانی)
بلۆف: اند؛ فد؛ تد: [ناو] تۆپوتــەشــەری بــێ ناوەرۆک؛ تۆپوتەشەری بەدرۆ؛ تۆپ لێــدانی خاپێنەر لە قوماردا. (بلوف)
بلۆندۆر: اند؛ فرد؛ فد: [ناو،بــک] تراوێکــە لــە موو دەدری بو ئەوە ڕەنگــی مــوو بلۆنــد بکــا (کالی بکاتەوە) (بلوندور)
بلووز: فد؛ فرد: [ناو] جوری کــراس؛ کراســی ئەستوور؛ بۆلیز؛ (بلوز) (بلوز)
بلووکە: اند؛ فد: داگیرکــردن و دەسبــەســەر پــارەی دەوڵــەتێکــدا گــرتن لــە لایــەن دوڵەتێکیدیکەوە. (بلوکه)
بــۆرژوا: [نــاو] ئــەنــدام یــان هــەواداری بۆرژوازی.(بورژوا)
بۆرژوازی: [ناو] بورژوازی:شارستانیگەلیٚ کــە سەرمایە و ئامێرگەلی بەرهەم هێنانیان بەدە-ستــەوەیــە(لــە وڵاتگــەلــی ســەرمایــە-داریدا.(بورژوازی)
بۆرس: فرد؛ فد: [ناو] شوینی یــەکتــر دیتنــی

بازرگانان بۆ موعامەلەی کاڵاییێک.(بورس)
بۆرسی خویندکاری: [ناو،ت] فەرحانە پێیەک یان پارە پێیەک کە بۆ خوێندن بە خوێندکارێک دەدرێ (زیاترلە لایەن دەوڵە-تەوە).
بوروکرات: فرد؛ فد: [ئاوەڵناو]هۆگری دامودە-زگای مەرزینگەیی؛ مەرزینگە-وان.(بوروکرات)
بورۆکراسی: فرد؛ فد: [ناو] یاسای مەرزینگەیی؛ (ب)نامەبازی؛کاغەزبازی. (بوروکراسی)
بەئیجرا دانان: [چاوگە،ت] (١) بردنی چەک بۆ بانک و لە بانگەوە بۆ دادگا بۆ ئیجرا. (بەاجرا گذاشتن)(٢) بەڕێوەبردن. (اجرا کردن)
بەتاڵەت: فد؛ عد: [ناو] وەخت بە فیڕۆ دان؛ بێ کار سووڕانەوە. (بطالت)
بەتەرتیب: فد: (١) ریزکردن و ریزبەندی؛ لە چووکەوە بۆ گەورە یا بەو باردا. (٢) [ئاوەڵناو] بەنەزم؛ مورەتب. (بەترتیب؛ منظم)
بەخش: فد: (١)پەخش؛ بڵاو.(٢)پاشگر: بە-خشندە؛ وەک: ئارامبەخش، ڕەهاییبەخش. (بخش)
بەخش: فد: [ناو](١) شاری گەورە کە بە چەند بەشی دیاریکراو دابەش کراوە و هەر بەشە بەخشدارێکیهەیە و بەخشدارەکان ژێر دەستی فەرمانداریێکن. (٢) چەند گوند لە ناوچەییێکدا کە گوندێک دەبێتە ناوەندی بەخش و بەخشدار و بەخشداریی تێدایە. (بخش)

بەخش: فد: [ناو](١) بەش.؛ (٢) بەشی لە ڕێکخراوێ؛{ بەخشیتایبەت، بەخشی دەوڵەتی، بەخشی کاردۆژەی نەخوشخانە(جەراحی)}(٣) چەندگوند کە بەخشدارێکیهەیە. (٤) کاری دابەشکردن لە ماتماتیکدا.(٥) بەخشی کرێکارنشینی شار.(٦) بەخشی حیسابداریی ئیدارەی کارەبا. (بخش)
بەخشدار: مقامی هەرەگەورە لە بەخشدا؛ بەرپرس و بەڕێوەبەری شارۆچکە یا بەشێکی دیاریکراو لە شاردا بەناوی بەخش. (بخشدار)
بەخشداری: [ناو](١) کاری بەخشدار.(٢) هەریمێ کە لە ژیر باندۆری بەخشدار دایە. (٣) شارۆچکەداری.(٤) جێگای کار تێدا کردنی بەخشدار. (بخشداری)
بەخشکردن:[چاوگە،ت]پاژکردن(بخش کردن)
بەخشنامە: فد: [ناو] ناردنی دەستووراتی گشتی بۆ ئیدارات و ڕێکخراوەکانی ژێردەست بە نووسین (بخشنامە)
بەدئەختەر: فد: [ئاوەڵناو] بەدئیقبال؛ بەدشانس؛ ناوچاورەش. (بد اختر)
بەدئەخم: فد: [ئاوەڵناو] خوێنتاڵ؛ ڕووترش؛ ڕەزاگران؛ ناوچاوتاڵ؛ ئێسکگران؛ مرو موّچ؛ ناوچاوگرژ؛ گرژومۆن. (بداخم)
بەدئەندام: [ئاوەڵناو] فد: قیافەناشیرین؛ لەشخێچ و خوار. (بد اندام).
بەدئەندێش: [ئاوەڵناو] نییەتخراپ؛ بیرچەپەڵ؛ فکر چەوت؛ بیرچەوت؛ گومان-ڕەش؛ دڵپیس؛ (بد اندیش)

بەدئەنێشی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]بەدئەندێشی؛ فکرچەوتی؛ کاری بەدئەندێش؛ دڵپیسی؛ کاری کەسێکەفکری خراپ لەسەری دایە. (بد اندیشی)

بەدجنس: [ئاوەڵناو] فد: نارەسەن؛ جنس-خراپ؛ بەدزات. (بدجنس)

بەدجنسی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] فد: نارەسەنی؛ بەدرەسەنی؛ بەدزاتی؛ خراپی. (بد جنسی)

بەرخورد: (١) لێککەوتن؛ لەیەک کەوتنی دوو شت. (٢) چۆنیەتی هەڵسوکەوت.(٣) تووش بوون؛ بەیەک گەیشتنی دوو نەفەر لەپڕ .(۴) بەر هەڵست و دژ ڕاوستان؛ بەر خوردی پۆلیس لەگەل خراپەکاردا.(نوع بەرخورد. برخورد)

بەرقەرار: فد: [ئاوەڵناو] ڕاوەستاو؛ پابەرجا؛ ماندگار؛ دامەزراو؛ بەردەوام. (برقرار)

بەرقراری: فد: [ناو]جێگرتوویی؛ ڕاوەستاوی؛ بەردەوامی؛ دامەزراوی. (برقراری)

بەرگوزیدە: فد: [ئاوەڵناو] هەڵبژێردراو؛ بەرگەمکراو؛ پەسەن کراو؛ مومتاز. (برگزیده)

+ بەرگەشتە: فد: [ئاوەڵناو] سەرنخوون؛ سەروبن بوو: سەرنگوون هەڵگەڕاوە؛ هەڵە-وگەڕیاگ؛ وەرگەڕاو؛ بەراوەژوو؛ (برگشته)

+ بەرگەشتی: فد: (١) کەسێ کە بەرگەشت بووە. (٢) [ئاوەڵناو] کالایێک کە تاجری کڕیار بەدڵی نییەو دەینێرێتەوە بۆ کۆمپانیاییێک کە لێی کڕیوە. (اجناس برگشتی)

بەرنامەڕێژی:[ناو] دارشتنی ڕێ وشوێنی ئەنجامی کارێک؛ بەرنامەچنین. (برنامە ریزی).

بەشارەت: فدد؛عد: [ناو] موژدە؛ مزگانی؛ (مژدگانی)

بەفرخۆر: فد: [ناو،ت]جۆرێ کەرەستەی بەفر ماڵی شەقام و جادەیە. (ماشین برف روب)

بەکالۆریوس: فرد؛ [ناو] لیسانس.(لیسانس)

بەکهەند: اند؛ فد: [ناو] زەربە بە پشت ڕاکێت لێدان لە یاری پینگ پۆنگدا.(بکهند)

بەڵادیدە: [ئاوەڵناو+ ناو،بەر] بەڵادیە؛ موسیبەت دیدە ؛ بەڵا بەسەر هاتوو. (بلا دیده)

بەڵغەمی مەزاج: [ئاوەڵناو] مرۆڤی بەشێنەیی و ناوچاو تاڵ و گرژو مۆن. (بلغمی مزاج)

بەندەرگاە: [ناو]ئەسکەلە؛ جێگای بار گیری و بار خاڵی کردنی پاپۆڕ. (اسکله)

بەندەگەری: [ناو] نۆکەری؛ کۆیلەتی. (بندگی)

بەندەگی:[ناو]کۆیلەتی.(ب)حاڵەتی چووکایە-تی. (بندگی)

بەندەنەوازی: [ناو](ب) ژێردەست نەوازی؛ مێهرەبانی لەگەڵ ژێردەست. (بندەنوازی)

بەهرەبەرداری: فد: [ناو] ڕەوتی بە دەست هێنانی حاسڵ ومەنفەعەت؛ کەڵک وەرگرتن لە داهات. (بهرەبرداری)

بەیانگەر: فد: [ناو،بک] ڕۆشن کەرەوەی مەبەستێ؛ وادەردەکەوێ؛ وادیارە: قسەکانی بابم بەیانگەری ئەوەبوو کە کەوشم بۆ ناکڕێت. (بیانگر)

بەیانییە: فد: [ناو] بەیاننامە؛ ڕاگەیاندن بە

نووسراوه. (بيانيه)

بەین شەکەراوبوون: (ب) بەیـن تێکچـوون؛ لەیەک زیزبوون یا تۆران. (میانەشکر آب)

بێئەسلونەسەب: فد: [ئاوەڵناو]بێخانەوادە و بێئیل وتەبار؛ بێبنەچەک و ڕەچەڵـەک؛ بـێ بنە چەکە؛ (ب) نارەسەن. (بی اصل و نصب)

بێبوخـار: (لـە فارسـییەوە هـاتووە) (١) بـێ هەڵم. (بی بخار) (٢) [ئاوەڵناو] (ب) بێزابتە و زاکۆن؛ خوێڕی و بێخاسیەت. (بی بخار)

بێتەرتیب:([ئـاوەڵنـاو] نارێـک شـێواو؛ بـێ- سەروبەر؛ بێنەزمونیزام. (بی ترتیب)

بێداری: [ناو،بەرهەمیچاوگـە] بـەخـەبـەری؛ ئاگاداری. (ب)هۆشیاری. (بیداری)

+ بێدەماخ: [ئاوەڵناو] (١) بێکەیـف.(بیحـال) (٢)بێلووت؛ وەک سەیارەی بـێدەمـاخ کـە مۆتۆرەکەی لە دواوەیە.(بیدماغ)

بێڕاهە: [نـاو،ت] بێرێگـە؛ کـویرەڕێ؛ لاڕێـی سەخڵەت؛ (بیراهه)

بێشعوور: فد؛ ند: [ئاوەڵناو] بـێئـاوەز؛ بـێ- عەقل؛ نەفام. بێهەسـت ؛گـەوج؛ تێنـەگـە- یشتوو. (بی شعور)

بیفتەک: فد: [ناو]تیکەگۆشـتی سـورەوەکـراو لە گۆشتی چەرخ نەکراو. (بیفتک)

بێگۆش: [ئاوەڵنـاو] بـێگوێ؛قسـەنـەبـیس. (حرف نشنو)

بیلان: فرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو](١) تـەراز نامـە؛ بەراوەرد و سیایی گرتن لە کاری یەک یـان چەند ڕێکخـراوێ. (٢) حیسـابی کـارکردی موعامەلە و خەرج و درامەت و قازانج و زەرە لـە کـاتێکی دیـاریکراوی ڕێکخراوێکـدا.

(بیلان)

بێموبالات: [ئاوەڵنـاو] بـێبـەنـدوبار؛ بـێ- تەووەجوە؛ بـێ قـەیـد. کـەم تـەرخـەم. (بی مبالات)

بێمولاحەزە: [ئاوەڵناو+ بەنـد]بێمـەلاحـەزە؛ ڕەچـاو نـەکردنـی داب و دەسـتووری سەلمێنداراو لـە کۆمـەڵـدا؛ بـێ سـرنج؛ بـێ- ئاوڕدانەوە و تماشاکردن؛ بـێموبالـات؛ بـێ- ڕووەدەربایستی؛ بەبێ شەرمـی حـوزوور. (بی ملاحظه)

بیمەکراو: (١) مەختەکراو؛ مەختەبوونی گیان یا ماڵ لە لای بیمەگـەر.(٢) هـەر شت کـە بیمـەکـراوە؛ وەک مـاڵ و سـەیـارە...و..

(بیمەگزار)

بیمەگەر: فد: [ناو،بک]کەس یا ڕێخکراوێکـە کە بیمە دەکا لە بەرانبـەر وەرگرتنـی پـارەی دیاریکراودا، کـە لـە بیمـەکـراوی دەسێنی. (بیمەگر)

بیمەنامە: [ناو] مـەختـەنامـە؛ قـەراردادێکـی نوسراوە لە بەینی بیمەگەر و بیمەکـراودا کـە شـەرت و شـروتی هـەردوولایـەنـی تێـدا نوسرابێ. (بیمەنامه)

بیمەی ئیجباری: مەختەی ئیجباری جۆرێک بیمە کە بۆ گرووپێـک لـە شـوڵگەل پێویستـە وەک بیمەی کـەسـی دووهـەم بـۆ خـاوەن سەیارە یا بیمەی موسافیر. (بیمەاجباری)

بیمەی باربـەری: بـۆ ئـەرخایـەن بـوون لـە زەرەری زۆر نەکردن ، کاڵای توجاری یا هەر بارێکی تر، بە پێـی قیمـەت بیمـە دەکـرێ. (بیمەباربری)

بیمەی (مەختەی) بێکاری: بیمەیێک بۆ قەرەبووی ڕۆژەکانی بێکاری؛ هەروەها بیمەی کارگەری و کارمەندی و دزی و سوتمان و بیمەی سەیارە و بیمەی عومر و بیمەی دەوا و دەرمان. (بیمەبیکاری)

بێنەزم: فد: [ئاوەڵناو] بێنیزام؛ بێتەرتیب (بی نظم)

بیۆگرافی: فرد؛ فد: [ناو] نوسینی بەسەرهات و ئەحوالات. (بیو گرافی)

بیۆلۆژی: فرد؛ اند: فد: [ناو] ژیانناسی. (بیولوژی)

بیۆلۆژیست: اند؛ فرد؛ فد: [ناو] ژینەور ناس؛ زیندەوەرناس. (بیولوژیست)

بێهداری: فد: [ناو] ڕێکخراوێکی پزشکییە دەروەستی ساغی و سڵامەتی جەماوەرە. (بهداری)

بێهداشت: فد: [ناو] باش ڕاگرتن؛ ڕێ ورە-وشت و کارگەلێ کە بۆ پاراستنی سڵامەتی و ساغی جەماوەر پێویستە. (بهداشت)

بێهداشتی ڕۆحی: فد: [ناو،ت] بێهداشتی ڕەوانی؛ پێشگرتن و پاراستن و مالیجەی نەخۆشینگەلی ڕۆحی. (بهداشت روانی)

پا: [ناو] یەکەی ئەندازە گرتنی درێژایی،پێوەرێکی ئورووپییە بەرانبەبە ۰۴۸/ ۳۰ سانتیمیتر.(فوت)

پا ئەوشار: [ناو] تەختەی ژێرپێی جوڵا. (تختەزیرپای جولا)

پابازی: فد: [ناو] گەمەکردن بەپا (ب) گەمەکردنی دوو دڵدار بە پا، وەک دەسبازی. (پابازی)

پابڕین: [چاوگە،ت] (١) پاقرتاندن یا برینداركردن و برینیپا. (پابریدن)(ب) دووریکردن و نەچوون بۆ شوێنێ؛ سەر لێنەدان؛ تۆ خوا پام لێمەبڕە زیاتر سەرم بدە؛ پات لێرە ببڕە قەت مەیێ. (پابریدن)

پابلقە: [ناو] قادرمە؛ نێردیوان؛ پێپلیکان نەردَیوان؛پەیژە؛ پەینجە.پاپلیکان؛ (نردبان)

پابۆچ: [ئاوەڵناو+ ناو] پێبەند؛ پابەند. (پایبند)

پا بۆس: [ناو،بک] پا ماچکەر. (پابوس)

پابۆسی: [ناو] پا ماچکردن (ب) بۆخزمەت پیاوی زۆر گەورە چوون. (پابوسی)

پا بە پا: بەیەک ڕەوت لەگەڵ کەسێکا ڕۆیشتن، شان بە شان. (قدم بەقدم؛ پا بەپای کسی رفتن؛ شانەبەشانە)

پا بە پا: [ناو]پا و پا؛ پاوەپا؛ لنگەبەلنگە کەوش کردنە پا. (لنگەبەلنگە)

پابەپەردە: [ئاوەڵناو] پەنجەیێکە کە بەینی قامکەکان، بە پەردە پێکەوەلکابن وەک پەردەی پای مراوی و قاز. (پای پردەدار)

پابەرجا: [ئاوەڵناو] پاوەرجا؛ پابەرجێ. (پابرجا)

پابەرجێ: [ئاوەڵناو] پابەرجا؛ پاوەرجێ؛ ڕاوەستاو؛ بەرقەرار لەسەر شوێنیخۆ؛ خۆڕاگر؛ جێگر؛ دەوامدار. (پا برجا)

پابەرێ: [ناو] شەروال؛شواڵ؛ دەرپێ. (شلوار زیر)

پابەس: <پا بەست.

پابەستە: (١)[ناو،بەر] پێبەستراو. (پابستە) (٢) [ئاوەڵناو] گیرۆدە؛ گیرخواردوو؛ پابەستەی ئەو دووکانەم ناتوانم بۆ شوێنێ بچم. (پایبند)

پابەستی: [ناو] ڕەوتی پابەستبوون؛ گرفتاری؛ گیرۆدەیی؛ گیرخواردوویی بەدەست ئیشێکەوە. (پایبندی)

پا بە عەرزا کوتان: (١) لەقە بەعەرزدا دان (زمین لگد زدن)(٢) (ب) قینگرتن و توورە-بوون (عصبانی شدن)

پا بەعەرز نەکەوتن: (ب) لە خۆشی و بە دەماخیدا پا بەزەوی نەکەوتن؛ زیاتر بە گەیشتنی خەبەری خۆش. (روی پا بند نبودن)

پابەمانگ: [ئاوەڵناو] ژنی تۆڵدار لە مانگی ئاخری دووگیانیدا؛ (ب) لەو مانگەدا دەزێ.(پابەماه)

پابەند: [ئاوەڵناو] (١) دەروەست؛ دەرووەس. (٢) گیرۆدە؛ دەستەبەر (متعهد)

(پایبند)(٣)[ناو]هەر شت کە پای پێ‌ببەستن.(وسیله پابستن) (٤)[ناو] پاوەند؛ بەستنەوە بە پا.(باپابستن)

پابەنی: [ناو] پابەندی؛ بارودۆخی پابەندبوون.(پایبندی)

پابەوی: [ناو] جیازی وەوی؛ جیازی بووک(جهاز)

پا بەیەکاهاتن: (١) لاق تێکهالان. (پا بهم پیچیدن)(٢) حاڵەتی ورە بەردان لە ڕۆیشتندا. (پا بهم پیچیدن)

پابێڵ: [ناو] پێمەڕە؛ بێڵاسن؛ مەڕبیل. (بیل آهن)

پاپ: [ناو](١) پیاوی گەورەی ئایینی مەسیحی گەورەتر لە کەشیش. (پاپ) (٢) ناوی جۆرێک مۆسیقای ڕۆژ ئاوایی و ئوورووپییە. (موسیقی پاپ)

پاپرەگ: [ناو]پەپرەگ؛ گیای کولێرە مارانە؛ سەوکا ماری. (اسم گیاهی)

پا پۆرەنیای: (١) پا پێدانان؛ ژێرپاخستن؛ پاشێل‌کردن؛ تلیقاندنەوە بەپا؛ پا لەسەر دانان. (زیر پا انداختن) (٢ب) ماف پێ‌نەدان؛ حاشاکردن و پێشێلکردنی ماف. (زیر پاگذاشتن)

پاپۆش: [ناو] (١) هەر شت کە لای خوارووی لەش دادەپۆشێ؛ کەوش، پاتۆڵ، دەرپێ، گۆرەوی، بە تایبەت بە قۆندەرە دەڵێن (پاپوش. کفش)(٢) پیلان؛ داو؛ (ب)لە مەخمەسە خستنن (پاپوش)

پاپۆش دروستکردن: [چاوگە،ت](١) پا پۆش چنین؛ کەوش دوورین. (کفش دوختن) (٢) گێچەڵ سازکردن؛ بەناڕەوا تووشی مەخمەسە کردن؛ پیلان نانەوە و لە دەردیسەرخستن. (پاپوش دوختن)

پاپۆکە: [ناو] ئاڵقەدان؛ چەمەرە؛ خۆ کۆکردنەوە و قەف خواردنی مار. (چمبرەزدن)

پاپەجانی: [ناو] پیلاوی چووکەی منداڵان. (کفش کودکان)

پاپەجینە: [ناو] پەیژە؛ پاپەینجە؛ پێپەلیسک؛ نێردیوان. (نردبان)

پاپەڕ: [ئاوەڵناو] فڕندەیێک‌کە تا سەرپەنجەی پەلی لێ‌ڕوابێ؛ وەک کۆتری پاپەر. (پاپر)

پاپەست: [ئاوەڵناو] پێخوست؛ پێ پەستکراو: لە ژێر پێ نراو؛ پاپەست بوو: بەرپێ‌خراو. (لگد کوب ؛ پایمال)

پاپەستی: [ناو] حاڵەتی ژێرپا خراوی و پێخوست بوون. (پایمالی)

پاپەل: (١)[ناو] لقەکانی خوارووی دار و گیا. (برگ ساقه پائین گیاه) (٢) [ئاوەڵناو]پاپەڕ؛ فڕندەی پا بە پەڕ. (پرندەپر پا)

پاپەنج: [ناو] سیخوڕ؛ جۆری ژووژووی تیر هاوێژ. (نوعی خارپشت)

پاپەی: (١) بەدوای مەبەستێکدا ڕۆیشتن؛ پاداگرتن و سووربوون لەسەر داوخوازی. (٢) سۆراخ‌گرتن و حەول و تەقەلا بۆ دۆزینەوەی کەسێک یان شتێک. (پیگیر)

پاپیادە: [ناو،ت] پیادە؛ سوارنییە؛ (ب) بە پیادە ڕۆیشتن. (پیادە)

پاپێچ: [ناو،ت] مووزپێچ؛ بەلەکپێچ؛ هەر شت کە بە دەوری پا دا پێچ بخوا. (پا پیچ)

پاپێچبوون: بەپای‌کەسێکا پێچان و پیلان

گیڕان و بەهانە پێگرتن؛ بەدوای چزە لێدان و ئازاری کەسێکەوە بوون؛ بەپادا ئالاّن. (پا پیچ شدن)

پـاپیرووس: نـاوی گیاییّـکـەکـە یـەکـەمجـار کاغەزیان لیّ دروست کردووە. (پاپیروس)

پا پێژ: [ناو،بەر] دەوەی بە پا پێژراو؛ گـەمـرە. (سرگین پا خوردەوسفت شدە)

پاپیلکە: [ناو] قادرمـە؛ نێردیـوان؛ پێپلیکـان نـەردَیوان؛پـەیـژە؛ پـەینجـە. : پاپلیکـان؛ (نردبان)

پاپێو: [ناو] ئەندازەگرتن بـە هـەنگاو؛ بـەپـا پێوان. (با پا متر کردن)

پاپیۆن: [ناو] جۆرێک قـەرەوێتـە لـە شـکڵی پەپوولە، بەلاّم وەک بۆین باخ شۆڕ نابێتـەوە. (پاپیون)

پات: (١) حاڵەتێکە لە شەترەنجـدا، بـەرابـەر بوونی بـیّ (بردنـەوە و دۆڕانـدن). (پـات)(٢) پـات؛ جـار؛ دووپـات: دووبـارە؛ تیکـرار. (مرتبە)(٣) هەویر. (خمیر)

پاتار: [ناو] (١) لە هەندی شـوێن (ل) دەبـیّ بە(ر) یا بە(غ) پاتال؛ ئاژەڵی وەک مەڕ و بـزن و گا؛ پاتاغ؛ پاتالّ؛ پرو پاتالّ. (حیوانات اهلـی) (٢) لە کارکەوتوو؛ پیروپاتالّ (پیرو پاتال).

پاتاغ:<پاتالّ.

پاتاک:<پاتالّ.

پاتان: [نـاو] جـەمـاوەریکـی سـپی پێستـی نیشتەجێی ئەفغانستان و پاکستان. (پاتان)

پاتاوە: [ناو] (١) پووزپێچ؛ مووزپێچ؛ مووچپێچ. (موچ پیچ) (٢) کالّە. (پاتاوە)

پاترۆتـــــک: (١) [ئـــاوەڵنـــاو] ڕزیـــو. (پوسـیدە)(٢)[نـاو] پـرزۆلّ؛ تیتـولّ؛ بزگـوڕ. (رشتەباریک پارچەکهنە)

پاتلاّخ: [ناو] باتلاّغ؛ زەوینی زۆنگ و شلەقـوڕ؛ زەلکاو؛ زۆنگاو. (باتلاق)

پاتن: پات: هەویر: هەویرپاتن: هەویر پێـژان: هـــەویرپانکردنـــەوە و لـــە بیچمـــی نـــان دروستکردن؛ (ب) نان کـردن. نـان پێـژان. (خمیر را بشکل چونە درآوردن)

پاتۆرپاتۆر: [ئاوەڵناو] (١) پترۆ پتـرۆ؛ ڕیشـالّ-ڕیشالّ؛ پرزۆلّ پرزۆلّ. (تکـەتکـە)(٢) شـڕ و کون کون و لە کارکەوتووو. (سوراخ سوراخ)

پاتۆرە: [ناو] دەنکی بـەفـر؛ کولـووی بـەفـر؛ (دانەبرف)

پاتۆرە : دیاری؛ خەلاّت؛ (سوقات؛ خلعت)

پـاتۆس: [نـاو] پـاتۆز؛ کۆمبـاین؛ مـەکینـەی دروێنە. (کمباین)

پاتۆق: [ناو] جێگای ڕابواردنی کاتی پشوودان و بێکاری؛ پاتۆقی من مەیدانی هەلّویـە هـەر وەخت پێت خۆش بوو لەویّ دەمبینی؛مەکـۆ (پاتوق)

پاتۆلّیّ: [ناو] پاتۆلّ؛ دەمەقۆپان. (تنبان)

پـاتووک: [ئـاوەڵنـاو] پتروکـاو؛ پرتووکـاو؛ شرِوکۆنە. (پوسیدە)

پاتەرۆ خ:<پاتالّ.

پاتەرۆک: پاتال.

پاتی: (١) چێشتی لە ناو پاتیلدا کولاّو؛ کولّـاو؛ نیوە سووت. (آمادەشدەدر پاتیل)(٢) لـەگـەلّ قاتیدا دیّ، قاتیپاتی: تێکەلّ پێکـەلّ. (قـاتی پاتی)

پاتیل: (١) [ناو] مەنجـەلّـی گچکـە؛ تیانـەی

چکۆلە(دیگ کوچک)(٢) [ناو] سوێنەی دار؛ جێگای پات شێلان؛ جێگای هەویر شێلان. (پاتیل خمیر)(٣) [ئاوەڵناو] زۆر مەست؛ ڕەشمەست؛ قەرەمەست. (سیاەمست)

پاتیل‌بوون: سیامەست‌بوون؛ زۆر سەرخۆش‌بوون؛ قەرەمەست‌بوون و ئاگا لە خۆنەمان. (پاتیل بودن)

پاتیلۆک: [ناو] گۆشتی پاتی؛ کەبابی پل. (کباب)

پاتێنان: کەوتنە ناوکاریْ؛ تێوەتلیان لە کاریْ؛ زیاتر بۆکاری‌خراپ دەوترێ. تێکەوتووە: پای‌تێناوە.(افتادن توی کاری)

پاجا: یەکسەر؛ یەکجاری؛تێکرا؛بەجاریْ. (یکجا)

پاجۆربوون: [چاوگە،ت] لەڕادەی پێویستدا حەریفی یاری هەبوون. (پا جور بودن)

پاجۆرکردن: [چاوگە،ت]پەیدا کردنی حەریفی یاری لە ڕادەی پێویستدا. (پا جور کردن)

پاجووت‌کردن: [چاوگە،ت] پا چەسپاندن (چەسپ لێدان)ی پلەی خوارتر بۆ پلەی بانتر لە سەربازی (عەسکەری)دا؛ (ب)مردن. (پاچسباندن؛ کنایه ازمردن)

پاجە: [ناو] (١) باجە؛ پەنجێرە؛ پەنجەرە. (پنجرە)(٢) دەربیجەی چکۆلەی پسوولە فرۆشتن لە سینەما.(٣) دوکانچە؛ بوتکە. (باجە)

پاجەچی: پەنجێرەساز. (پنجرەساز)

پاجی: [ناو] جی‌پا؛ پاجیْ؛ شوێن پیْ؛ ڕچە. (جای پا)

پاچرا: (١) [ئاوەڵناو] (ب) مرۆڤی زۆر کورتەباڵا. چڵە نۆک؛ باوەعەمرە؛ باوەقوورەت. (کوتولە)(٢) [ناو] پارەیێک‌کە قومارباز بە ساحێبی قومار خانەی دەدا. (شتیل)

پاچڤەزان: پاچڤان؛ وەرگێر. (مترجم)

پاچک: [ناو] (١) پیْ؛ پا؛قاچ؛ قول؛لینگ. (پا.لنگ) (٢) پەڕۆی لەت و شڕ؛ پەڕۆی دەستگرە؛ دەستگرەی‌ئاشپەزخانە. (دستگیرەآشپزخانە) (٣)پاچکە؛ پایەی چرپا و کورسی. (پایە)

پاچکە: (١)لەبن ڕانەوە هەتاپەنجەی-پیْ.(ازبیخران‌تاپنجەی‌پا)(٢)پایەی‌کورسی و چرپا و قەرەوێڵە. (پایەمیز) (٣) دەرەلینگ. (پاچە)

پاچکە بەدەمابردن: وەک قولاپە بردن بەدەما؛ لیْ‌تووڕەبوون بەشێتەشێت و شاتوشووتەوە، شوبهاندن بە سەگ .(پاچە کسی راگازگرفتن)

پاچکەهەڵمالیاگ: [ئاوەڵناو] دەرەلینگ هەڵمالراو؛ (ب) بی‌حەیا و ڕوو دامالراو.(پاچە ورمالیدە)

پاچەبەند: [ناو] (١) دەرەلینگ‌بەند؛ پاچکە-بەند؛ (٢) بەنی دەرەلینگ پێبەستن. (پاچەبند)

پاچەسپاندن: [چاوگە،ت] چەسپ لێدان و سڵاوی سەرباز و عەسکەر بۆ باڵا دەست. (پاچسپاندن)

پاچین: (١) [پاشگر] قرتاندن؛ هەڵپاچین، داپاچین. (پسوند چیدن)(٢) [ناو] ئەوەڵین چینی خوارەوەی دیوار. (پاچین دیوار)(٣)[ناو] لێوار و دامێنی خوارەوەی کراسی ژنانە.

(پاجین)

پاچینەوە: (هەڵ پاچین و برینەوەی خوری لە ئاژەڵ)؛ برینەوە. (پشم چینی)

پاخ: [ناو] ترس؛ سام؛ باک؛ هەراس.(ترس؛ بیم)

پاخاف: [ئاوەڵناو] گوێقوڵاخ و ترساو؛ لە سەرهەست؛ بەترسەوە. (گوش بزنگ و بیمناک)

پاخاوکردنەوە: [چاوگە،ت] ڕەوتیڕۆیشتن هێواش کردنەوە. (آرامتر راەرفتن)

پاخستن: [چاوگە،ت] لەپاکەوتن؛ هێزی ڕۆیشتن لێبران بەهۆی ئازار و هیلاکی زۆرە- وە؛ (ب)حاڵەتینەخۆشیکە نەتوانیهە- ڵسێتەسەرپا. (ازپاافتادن)

پاخلیسکان: [چاوگە،ت](١) پاخزان. (لغزیدن)(٢) (ب) تووشی هەڵە و لاڕیبوون. (اشتباەکردن)

پاخواردن: [چاوگە،ت](ب) کارکردنی ژێرپاخەر، وەک مافوورە، زیاتر بۆ کۆنبوون و هەناردە، (دەرکزە) کردن واتا ناردن بۆ وڵاتی دەرەوە بۆ فرۆش (هەڵبەت لە بەر ئەوە ماڵیاتی شتی کارکردە کەمترە). (پا خوردن)

پاخوڕ: [ناو] پاشاخوڕ (پاشئاخوڕ).چیلکە و چەوێڵی بەرماوەی لەوەڕ لە ئاخوڕدا. (پسماندەآخور)

پاخەند: [ناو] یاکەند؛ یاقووت. (یاقوت)

پاداشت خراوی: [ناو](١) سزا؛ قەرەبووی ئاکاری خراپەکردنەوە؛ خراو هاتنەڕی.(٢) هەروا پاداش خاسی: چاکە هاتنەڕی و قەرەبووی چاکیکردنەوە.(پاداش بدی و خوبی)

پاداڤ: [ناو] (١) پاداو؛ تەپکە؛ داو مووسک. (دام)(٢) کەوی بنە(کبک داخل کمینگاەشکار)

پادان: [چاوگە،ت] پاکەوتن؛ هەڵڕەخسین؛ لوان؛ ئەگەر پابدا بۆم بەهاردێم؛ واتا ئەگەر بۆم بلوی بەهاردێم. (پا افتادن)

پادای: [چاوگە،ت] پالێدان؛ پا لەڕکێفی کەرماشێن (بایسیکل) وەردان؛ ڕکێف لێدان لەسواری اسبدا؛ پا جووڵانەوە لە مەلەدا. (پا زدن)

پادزە: [بەند] پیدزە؛ بیدەنگ هەنگاو هەڵگرتن؛ بیچرپە ڕۆیشتن. (پاورچین)

پادگان: فد: [ناو] یاگەیسپا؛ سەربازخانە؛ شوێنی فیربوونی کاری عەسکەری؛ جێگای ژیانی سەربازگەل. (پادگان)

پادەرهەوا: [ئاوەڵناو] (ب) کاریکە دەرئەنجامی دیارنییە دروستبییاخەێر، موعامەلە کەمان بۆیهەیە پێکنەیێت هێشتا پا دەرهەوایە: تەقولەقە.(پادرهوا)

پادەری: فد: [ناو] ڕایەخێکە لە بەر درگای ژووری ڕادەخری. (پا دری)

پادەم: [ناو] دەمەی ئاسنگەری. (دمەآهنگری)

پاڕابلۆم:[ناو]جۆرێکدەمانچەیە(پارابلوم)

پارازۆ: پارێزەر و ئێشکچی؛ چاوەدێر. (نگهبان)

پاراستن: [چاوگە] چاوەدێری؛ مەلاحەزەکردن و بەزەیی پیاهاتن لە لێداندا، دەست پاراستن واتا ڕەچاوگرتنی دەست و پیشکان یا

کوێربــوون لــە کــاتی دارکــاری و کوتــەک لێداندا. (در نظر گرفتن و پر هیز کردن)

پاڕاف: فرد؛ فد: [ناو] پێش واژوو؛ پێش ئیمزا؛ ئیمزای پێش نووس . (پاراف)

پاڕافین: [ناو] جۆرێک ڕۆن کە لە نـەوت بـە دەستدێ لە قەدیما دەیاندا لە سـەر و قـژ بـۆ جوانی؛ دوو جۆرە(تراو و ڕەق) (پارافین)

پاڕاگراف: فرد؛ قد: [ناو] بەشێ لـە نووسـراوە کــە لــە بابــەتــێ دەدوێ و بــە دەســتپێکی دیرێکی تر بابەت دەگۆڕێ و لە بەشی پێشوو دادەبڕێت. (پاراگراف)

پاڕالێـل: [نـاو]کـەرەسـتەییکــی وەرزشــی ژیمناستیکە کە لە دوو میلە پێکهاتووە کە لە ڕاستی یەکدان و هەرکام بە دوو پایە لە سەر عەرز دابەستراون (پارالل)

پاڕاندن: <دەڵاندن. (نشت)

پاراوی: [ناو،بەرهـەمـی‌چاوگـە] (١)حاڵـەتـی پاراوبوون؛ تێرئاوی؛ ڕوەکـی ئـاودار و تـەڕ و تازە و بە نەشە. (سیراب و شاداب) (٢) بـێ-نیـازی و ژیـان خـۆش‌ڕابـوێری؛ (ئـەوانـەی کە(پاراو)ی ئاون بژارن). «سوارەی ئێلخـانی زادە». (متنعم بودن)

پـارچ: [نـاو] سـوراحی؛ تـۆنگی ئـاو؛ تۆنگـە. (پارچ)

پارچمک: [ناو]کەوشی‌دەمپـایی؛ سـەرپـایی؛ مداس. (دمپایی)

پارچە: فد: [ناو] (١) قوماش.(٢) لـەت؛کـوت. (٣) یەکەی قەوارە بۆ ژماردنی مڵک و زەوی؛ سێ پارچە ئاوایی؛ دوو پارچە زەوی.(پارچە)

پارچەپارچە: فد:[ئاوەڵناو]کەرتکـەرت؛ لـەت لەت؛ پاژ پاژ؛ پل پل. (پارچەپارچە)

پارچەپارچەکردن: [چاوگە،ت] پل‌پـل‌کردنـی گۆشـت یـا هـەر شـت تیکـە تیکـەکـردن؛ بـــەلقـــەتـــین؛ بـــەلقـــەتانـــدنی زۆر. (پارچەپارچەکردن)

پارچەچی: (١ب) [ئاوەڵناو] ئاوانتەچی؛ درۆزن؛ لافلێـــــدەر؛ خۆهــــەڵکــــیش. (لاف زن)(٢)[ناو،ت]بـەزاز؛پارچـەفرۆش؛کووتـاڵ و قوماش فرۆش.بزاز)

پارچەفرۆش: فد:[ناو،ت]کووتـاڵ و قومـاش-فرۆش؛ بەزاز. (بزاز)

پارچەفرۆشـی: فـد: [ناو،بـەرهـەمـی‌چاوگـە] جێگای‌فرۆشتنی‌قومـاش؛ دووکـانی قومـاش فرۆشتن. (پارچەفروشی)

پارخان: [ناو] پەراسوو. (دندە)

پارخووان: [ناو] سمت؛ کەفەڵ. (کپل)

پارزنین: [چاوگە] پاڵاوتن؛ پالأفتن. (پالایش)

پارزونـک: [نـاو]کوڵوانـە؛ چارۆکـەی ژنـان. (رودوشی زنانە)

پارس: [ناو] (١) هۆزێکی کەونـارای ئاریـایی کە لەهەریمـی فـارس (باشـووری ئێـران) دا دەژین؛ (٢) حەپـە؛ وەڕە؛ دەنگـی سـەگ.(٣) سـەرزەوینـی هـۆزی پـارس.(٤) هـەژار و گەدا.(پارس)

پارستن: [چاوگـە]بـەشـکردن؛ جیاکردنـەوە؛ جیاوە کردنـی بـەش؛ پارڤـەکـرن. (قسـمت کردن)

پارسکرن: [چاوگە،ت] سواڵکردن؛ گـەدایـی-کـردن؛ وەڕینـی سـەگ.(گـدایی) پارسکەر: [ناو،بک] سواڵکەر؛ گەدا. (گدا)

پارسۆن: [ناو] پارزون؛ پاڵۆینە؛ پاڵێو.(پالا؛ صافی پالونه)

پارسەنگ خستنەپاڵ: [چاوگە،ت] (ب)ناونیتکە و قسەی سووک بۆ کەسێک دروستکردن و دانە پاڵ؛ ناو زڕاندن لە خۆرایی لەقەمی کرێت خستنەپاڵ. (بکسی-نسبت‌بددادن)

پارسەنگ‌گرتنەوە: [چاوگە،ت] قورسایی دەفری خاڵی دیاریکردن بۆکێشانی هەر شت کە بکریتە ناو دەفر و بکێشرێ؛ سەر ڕاستکردنی دوو تای ترازوو. (تعیین وزن-ظرف محتوی شیئ‌توزینی؛پارسنگ)

پارسی: فد: [ئاوەڵناو+ ناو] (١)خەڵکی وڵاتی پارس؛ زمانی پارسی یا فورسی.(٢) ئەندامانی هۆزی پارس.(٣) زەڕدەشتیەگانی دانیشتووی هێند. (پارسی)

پارڤەکرن: [چاوگە،ت] بەشکردن؛ قیسمەت-کردن؛ دابەشکردن. (قسمت کردن)

پارک: فرد؛ فد: [ناو] (١) سەیرانگای خاوەن دار و درەخت و گوڵ و زیاتر جێگای یاری کردنی منداڵان بە کەرەستەگەلێ کە لە سەیرانگاکەدا دامەزراوە.(٢) شوێنی ڕاگرتنی تایبەت بە سەیارە لە شەقامدا؛ (ب) گاراجی سەیارە زیاتر لە قاتی یەکەم یا ژێر زویدا؛ بەدەگمەن لە بینای گەورەدا لە قاتی دووهەم و یا زیاتر چێدەکرێ. (پارک)

پارکار: اند؛ فد: [ناو] ناوی جۆرێک باڵتەی کڵاو داری قەوی و درێژە؛ زیاتر تایبەت بەئە-ندامە کانی عەسکەرییە. (پارکا)

پارک‌کردن: [چاوگە،ت](١) فەننی فێر بوونی ڕاگرتنی سەیارە لە شوفێریدا.(٢)ڕاگرتنی سەیارە لە شوێنی دیاریکراودا.(پارک کردن)

پارکێت: فرد؛ فد: [ناو]چێوفەرشی تایبەت بۆ ناو ماڵ‌کە لە تەختە و چێوی ناسک چێکراوە. (پارکیت)

پارکی‌جەنگەڵی: [ناو،ت](١) لێرەواری تایبەتی سەیرانگا. (٢) لێرەواری پاوان کراو، (قۆرخ) بۆ ژیانی گیان‌لەبەرانی وەحشی و کێوی. (پارکی جنگلی)

پارکی‌شار: [ناو،ت] پارکی‌گشتی سەیرانگای-گشتی زیاتر لە ناو شارەکاندا. (پارک شهر)

پارکی‌گشتی: <پارکی‌شار. (پارک شهر)

پارکی‌مۆتۆڕی: [ناو،ت] شوێنێ لە پادگاندا کە کەرەستەگەلێ وەک سەیارە و دەبابەی لێ پارک دەکەن. (پارک موتوری)

پارکی‌میللی: [ناو،ت] (١) شوێنێ بۆ پاراستنی گیان لەبەرانی نایاب. (پارک‌ملی)(٢) (ب) پارکی‌شار. (پارک شهر)

پارگین: [ئاوەڵناو] پێوندیدار بە پارەکەوە. (پارینه)

پارلمان: فد؛فرد؛اند: [ناو] پەرلەمان شوێنی کۆ بوونەوەی نوێنەران بۆ کاری تایبەت و دەستووردانان. (پارلمان)

پارلمانی: [ئاوەڵناو] پەرلەمانی؛ گرێدراو بە پەرلەمانەوە. (پارلمانی)

پاروا: بێستانێ کە درەنگ دەگا. (بوستان دیر رس)

پاروینکە: [ناو] جۆگەلەی دەوری‌چیغ و چادر و خێوەت بۆ بەرگری لە ئاوی‌باران.(جوی-دورچادر)

پاڕوو: [نـاو] (١) بیـڵ؛ بێڵـی داری؛ وەروەرە؛ بەفرماڵ. (پارو) (٢) سەوڵ؛ چێوی گەمی بە-ڕیوەبردن؛ بێڵی گەمی ئاژووتن. (پارو)

پاڕووکێشان:>پاڕوولێدان.

پاڕوگرتن: [چاوگە،ت] تیکە گرتن بۆ خواردن. (لقمەگرفتن)

پاڕوولیدان: [چاوگە،ت] (١) بێل لێدان؛بـەبێـل پاک کردنەوەی شوێنێ؛ بێڵماڵ. (بیـل زدن) (٢) بە پاڕوو بەفری سەربان خستنەخوارەوە و سەربان ماڵین بـە وەروەرە. (بـرف روبـی)(٣) گەمی ئاژووتن بە سەوڵ؛ سەوڵلێدان. (پارو زدن)

پاڕووی: [ناو] سەوڵ؛ پاڕووی گەمی. (پارو)

پارەخشت: [ناو] لەتەخشت؛ تیکەیێک خشت؛ خشـتی شـکاو؛دەسـتە واژەیبـە ناییـیـە، واتا:نیوەخشت. (پارەخشت)

پارەخۆر: [ئاوەڵناو] بەرتیل‌خۆر؛ لـە ئاوێسـتادا هەر بەو واتا هاتووە؛ (رشوەخور)

پارەس: [ناو] (١) بوار. (گدار) (٢) جێگای پـێ لە قەراخ بیردا، وەک پلیکانی چـووک بـۆ پـا دانان لە سەر و خوارکردن لە بیردا.(پلـەهـای دیوار چاه)

پارەکردن: [چاوگـە،ت] دڕانـدن؛ هـەڵـدڕین؛ دادڕیـن؛ کـوتکردن؛ لـەتکـردن؛ بچڕانـدن؛ بچکڕاندن؛ (میرۆوەحت زولفە وکەبابیش جـە-رگی پارەی نالییە) «نالی»(پارەکردن)

پـارەکـە: (١) [نـاو] سـاڵی ڕابـووردوو؛ لـە ئاوێسـتادا هـەر (پـارەکـە)هـاتووە. (پارسـال)(٢)[کـاری ئـەمـری] بدڕێنـە؛ بدڕە؛(جەرگم بە خنجێر پارەکە) (پارەکـن)(٣) [ناوی ناسکری]دڕاوەکە: دڕیاوەکە. (آن پـارە معلوم)(٤)[ناوی‌ناسکری] دڕاوە کە: پووڵەکـە. (آن پول ، اسم معرفە)

پارەنگا: [ناو] پیمێو؛ ئەو دارە کە دەیدەنە بەر تەرزی مێو. (ستون نگاهدارندەتاک)

پارەو: [ناو] پیادەڕەو؛ کەناری شەقام تایبـەت بۆ پیاسە. (پیادەرو)

پاریا: [ئاوەڵناو] خراپ؛ کەنەفت؛ کرێت. (بد)

پـارێزتن: [چاوگـە] پاراسـتن؛ چـاوەدێـری؛ پارازتن. (نگهداری)

پارێزکەر: [ناو،بک] ئەوەی کە پـارێز دەکـا و خۆ دوور ڕادەگری لە هەر شت کە بە خراپـی بزانێ؛ خۆ بوێر. (پرهیز کنندە)

پارێزکـەردەی: [چاوگــە،ت] پـــارێزکردن؛ پارێزگاری. (حفاظت)

پاری زل: [ئاوەڵناو] (١) (ب) بەرتیـل خـۆری تەماحکار؛ زاڵم. (رشوەخور ظالم)(٢)پـارو زل؛ تیکەقەوی(ب) زۆرخۆر. (لقمەبزرگ؛ شکمو)

پارێڤ: [ناو]گۆشتی برژاو. (گوشت برشتە)

پاریک:>پاڕوو.

پـارین: [ئـاوەڵنـاو] پـارگین؛ پێـوەندیـدار بـە پارەکەوە. (پارینە)

پارینە: [ناو] پارۆنە؛ مریشکیدووساڵە.(مـرغ-دوسالە)

+ پاز: [ئاوەڵناو] (ف. مشـە) ناسـک؛ نـەرم و نیان. (نازک)

پازاچ: [ناو] (ف. مشە) داپیرک؛ ماما. (ماما)

پـازار: [نـاو] پـاژار؛ دژی ژار؛ دژیژەحـر. (پادزهر)

پازەن: [ناو] نێریەکێوی. (بز کوهی نر)

پاژمله: پاش مله؛ پشتسەر. (پشت سر)

پاژنە: [ناو](۱) بەشی دوواوەی پا لە ژێر قولاپەدا.(۲) ناڵچە؛ وەک ناڵچەی کەوش.(۳) ڕێسمە؛ گرێژەنە؛ پاژنەی درگا.(۴) تەختەی ژێرەوی قۆناخی تفەنگ. (پاشنەقنداق)

پاژنەبەرز: [ناو،ت]کەوشی ناڵچەبەرز. (پاشنەبلند)

پاژنەتێگرتنەوە: [چاوگە،ت]گۆڕینی پاژنەی کەوش. (تعویض پاشنە)

پاژنە مێشوولە:[ناو،ت]کەوشی ناڵچە بووچک کە تایبەت بەژنانە. (کفش پاشنەکوچک)

+پاژنەهەڵکێشان: [چاوگە،ت] (ب)قۆڵ هەڵماڵین و خۆ تەیارکردن و ئامادە بوون.(پاشنە ورمالیدن)

پاژنەی‌درگا هەڵکێشان: [چاوگە،ت] درگا لە ڕێسمە بردن. (ب) هاتنی پەیتاپەیتای کەسێک. (پاشنە دراز جا در آوردن)

پاژە: [ناو] سەروپێک. سەروپێ. (کلەپاچە)

پاژەر: [ناو]کۆڵەکە؛ ئەستۆن؛ وێستۆن؛ ڕاگر. (ستون)

پاژەرەش:[ناو]گەڵای تازە دەرهاتووی دارگوێز. (اولین‌برگ‌ازتۆەی‌درخت‌گردو درآمدە)

پاس: [ناو](۱) خستنی تۆپ بۆ هاواڵ لە یاری تۆپی پا و باسکێت باڵ و والیباڵ و هەند باڵدا. (۲) ئێشک؛ کێشک.(۳)ڕەتکردن وتەواوکردن و دەرچوون لە ئەزموونی دەرسی؛ ئەدەبییاتم پاسکرد. (۴) هێشتا چەکەکەم پاس نەکردوە واتا پارەکەیم نەخستوەتە بانک. (۵) ئاگادارکردن و وەڕینی سەگ. (پاس)

+ پاساداان: [چاوگە،ت] عافووکردن؛ بەخشین؛ لێبووردن؛ گوزەشتکردن؛ چاوپۆشیکردن؛ داپۆشینی هەڵە و عەیب. (گذشت وچشم پوشی)

+ پاسار: [ناو]کەسەر؛ خەم؛ خەفەت؛ کوڵوکۆ. (غم واندوە)

پاساردان:کوڵیدڵ دەرکردن؛ غەشی دڵ دەرکردن؛ غەشی دڵ ڕشتن. (دق دل خالی کردن)

پاساودان: پێشگری لە بەدناوی بە پاکانە؛ حەولدان بۆ شاردنەوەی تاوانی کەسێک. (جلوگیری از بدنامی کسی)

پاس‌دان: [چاوگە،ت] (۱) کێشک دان. (پاسداری) (۲) خستنی تۆپ لە یاری تۆپێندا بۆ هاواڵ. (پاس دادن) (۳) شت یا کەسێک لە سەر خۆ داماڵین و حەواڵەی کەسێکی ترکردن. (پاس دادن)

پاستۆڕ: [ناو] لوویی پاستۆڕ زانای فەرەنسی کە میکروبی پاوێر کرد و کاری میکروب کوژی (پاستوریزەکردن) بە ناوی ئەوە وەیە. (پاستور)

پاستۆڕیزە: فد؛ فرد؛ اند: [ئاوەڵناو] هەرماکی کە میکروب (هوورک) و باکتێریەکانی بە شێوەی پاستۆڕیزاسیۆن لە بەین چووبێ؛ وەک شیری پاستۆڕیزە. (پاستوریزە)

پاستۆڕیزاسیون: فد؛ اند؛ فرد: [ناو]کاری لە بەین بردنی (هوورک و باکتێری) لەخواردەمەنیەکاندا بەشێوەی گەرما پێدان بۆ ماوەی دیاریکراو و تێکنیکی تایبەت. (پاستوریزاسیون)

پاستێل: فرد؛ فد: [ناو] جۆرێک تەباشیر بە ڕەنگگەلی جۆراو جۆر کە لە وێنەکێشیدا کەڵکی لێ وەردەگرن. (پاستیل)

پاسست بوون: [چاوگە،ت] ئەو قسەم بیست هەردوو پام سست بوو، ئەژنۆم شکا؛ هێزی پانەمان.. (پا سست شدن).

پاسکاری: [ناو] لە سەریەک و پەیتا پەیتا پاس بە یەکدان لە یاری تۆپی پادا. (پاسکاری) (ب) ئازاردانی کەسێک لە ئیدارەییێکی حکومەتیدا و جێبەجێ نەکردنی کارەکەی و ناردنی بۆلای ئەم و ئەو. (پاسکاری)

پاسکاڵ: (١) ناوی زانای ئینگلیسی کە دانەری یاسای پاسکاڵە.(٢) یەکەی پێوەرەی تەوژم، بەرانبەر بە یەک نیوتۆن لە سەر میکاییێک (٣) یەکێ لە زمان گەلی پڕۆگرام نووسینی کامپیوتێر. (پاسکال)

پاس کردن: [چاوگە،ت] (١)حاڵەتی سەگێ کە دەوەڕێ. (پارس کردن) (٢) تۆپ خستن بۆ هاواڵیاری یا پاسکردنی تۆپ بۆ سەر تۆڕی والیبال بۆ ئیسپەک لێدان. (پاس دادن) (٣) پارەی چەک لە بانگ هاوێشتن بۆ بەرگری لە گەڕانەوەی چەک. (پاس کردن) (۴) لە سەر خۆداماڵین و بەکەسێکی دیکە حەواڵە دان وەک پاسکردن لەم ئیدارەوە بۆ ئەو ئیدارە. (پاس کردن) (۵) وەڕینی سەگ لە بێگانە. (پارس کردن)

پاسوور: [ناو] جۆرێک یاری بە پەڕەی پەڕانتۆ. (پاسور)

پاسووکبوون: [چاوگە،ت]دەڵێن لە دەستپێکی کارێکدا ئەگەر کەسێک پای سووک بێت و ڕابەری بە سەرکارەکەدا زوو تەواو دەبێ، لە دەستپێکی تەونکردندا منداڵێکی خوێن شیرین بانگ دەکەن کەبێ بە سەر کارەکەدا. (پاسبک بودن)

پاسە زانای: [چاوگە،ت] پێوابوون؛ وا لێ- حاڵیبوون؛ وا زانین. (پنداشتن)

پاسەن: بەوجۆرەسە؛ واسە؛ وایە.(اینطوراست)

پاسەنگ: [ناو]پارسەنگ. (پارسنگ)

پاسەمەبۆ: واناب‌ێ؛ وانییە بەوجۆرەنابێ. (اینطوری نمی شود)

پاسەوانە: [ناو]خەرجی ئێشکچی؛ پارەییێک کە بە جەزایەرچی دەدرێ. (هزینەپاسداری)

پاسە یچە: وایچە؛ وایشە؛ ئاوایشە؛ (پاسە یچە نییە تۆ وینیت وە چەم): وایش نییە تو بە چاو دیت. (اینطور هم)

پاسیاوان: [ناو] پاسەوان؛ زێڕەوان؛ زێرەوان. (پاسبان)

پاسین: [چاوگە] پەسندکردن؛ تاریفکردن؛ پیا هەڵخوێندن. (تعریف و تمجید کردن)

پاشار: باشار؛ دەرەقەت؛ مشوور. (مقابلە؛ بفکر بودن)

پاشا فر: <پاشا خوڕ.

پاشام: (١) پادشای من. (شاەمن)(٢) [ناو] پارشێو. (سحری)

پاشاو: [ناو] (١) پایناو؛ ئاوێک کە لە کاتی ئاو داشتنی زەوی دا بە فیڕۆ دەچێ و لە خوار زەوییەکەوە دەردەچێ؛ (قووناو) (پساب آبیاری) (٢) پاشماوەی ئاوی خوراوە لە

شەربەدا. (پس ماندەآب در لیوان)

پاشای: (١)[چاوگە] شانای؛ پاشین؛ پرژانـدن.

(پاشیدن) (٢)[ڕابوردووی پاشـین] پرژانـدی؛ پاشاندی. (پاشید)

پاشایەتی: [ناو،بەرهەمیچاوگە]حاڵەتـی پاشا بوون؛ شایەتی؛ میرایەتی. (پادشاهی)

پاشایی: (١)[ناو] جۆرێک ترێ. (نوعی انگور) (٢) [بەرهـەمـیچاوگـە]سـوڵتانی؛ پادشـایی؛ شایی. (پادشاهی)

پاشـــــایی کـــــردن: [چاوگـــــە،ت] (١) خوونکـاریکردن؛ کـار و ڕەوتـی سـوڵتانی. (پادشاهی کردن)

پاشبارە: دارێکە لە باسکێش (ئاموور) چەقیـوە و دەسـتەکـەوشـەی لـە سـەرە. (پایـەی دستگیرەخیش)

پاشبەر: <پاشەبەر.

پاشبین:<پاشەڕۆژ بین.

پاشـپاریز: [ناو،بـک]پاسـاوڵێکـە ئاگـای لـە دواوەی لەشکرە؛ پاشـدار؛ دواپـارێز(نگهبـان. عقبەلشکر)

پاشتر: دوواتر. (عقبتر، بعدا)

پاشتن: [چاوگە] لوولدان و گرێدان و هەڵبـە-سـتنی ڕیشـوەی شـەدە و مێـزەر. (آویـز عمامەبستن)

پاشخسـتن: [چاوگـە،ت] (١) دوواخسـتن؛ وە پاش‌خستن؛ (عقـب انـداختن)(٢) سـپلۆت ڕاکشاندن بـە عـەرزدا. (بـەزمـین خوابانـدن سگ)

پاشخوڕ[ناو] پاشاخوڕ. (علف ماندەدر آخور)

پاشدڕ: (١) سەگێکە بێدەنـگ لـە دواوە گـاز دەگرێ.(سگی کە پنهانی حملە میکند) (٢) (ب) مرۆڤـێ کـە بـە نـەهێنـی زەرەر و زیـان دەگەیێنێت.(کسی کەدر خفا ضرر میزند)

پاشدوو: [ناو،بک] لە پاشملە غەیبەت دەکـا . (پشت سر غیبت میکند)

پاشـــڕۆژ: [نـاو] دواڕۆژ؛ داهـاتوو؛ پاشـەڕۆژ. (آیندە)

پاشڕۆیی: [ناو] ڤژڕین و گـەڕانـەوە؛ بـەدوادا گەڕانەوە؛ بەپاشـداگەڕانـەوە؛ پاشـڤە چـوون. (برگشتن)

پاشـڤەدان: (١) خـۆ خسـتنە دواوە. (خـود را عقب انداختن)(٢) کشانەوە؛ گەڕانەوە. (عقـب کشیدن)

پاشڤەلێـدان: [چاوگـە،ت] هـەڵگێـەرخانـدن؛ ڤەزڤڕاندن. (برگرداندن)

پاشقاوەتوون: [ناو] نان‌خواردنی بەینی (نـانی بەیانی و نیمەڕۆ)قاوەتوون و فراوێن. (غـذای بین صبحانەو نهار)

+ پاشقول: [ناو] ئاخرین قروش یا قەرەپـووڵ یا میتە یان دراوێ کە بە قومارباز دەمێنیـت؛ و بـە قـەولـی قومـار بـازان لـە قولیـدا دایشـاردووە؛کە قـانیپاشـقول یـان قـانی دواقولی پێدەڵێن. (آخرین دینار قمار)

پاشکرێ: [ناو] دواکرێ؛ پاشماوەیکـرێ کـە دوای گەیشتنی بـار یـا موسـافیر دەدرێ بـە شوفیر. (پسکرایە)

پاشگر: [ناو] وردەوشە و واژۆکە کە بـە دوای وشەدا دێ و واتای وشەکـە دەگۆڕێـت وەک (پاشی) لە وشەگەلی ئاوپاشی، ژارپاشی، وتۆم پاشیدا. (پسوند)

پاشکەمە: [ناو] پاشکۆم؛ خوارەوەی قەفی گۆچان. (پایین خم عصا)
پاش کەوتن: [چاوگە،ت](١) بەجێمان لە ڕێگا ڕۆیشتندا؛ وەپاشکەوتن. (٢) دواکەوتن لە ژیان یا دەرس خویندندا. (عقب ماندن)
(٣) پاشکەوتن؛ پاڵکەوتنی سەگ و تانجی. (خوابیدن سگ)
پاشکی: دەرئەنجام؛ لەپاشان؛ دووایی؛ ئەوجار؛ ئەوسا. (بعدا)
پاشگۆ: [ناو،بک] پاشدوو؛ قسەی پشتملە؛ قسەی پشتەسەر. (غیبت)
پاشگوتن: [چاوگە،ت] پاشگۆیی کردن؛ قسە لە پشتسەرکردن. دوا قسە، دوا گوتن. (غیبت کردن. آخرین حرف)
پاشماگ: [ناو] میرات؛ کەلەپوور؛ بەجێماو. (بجامانده)
پاشماگ گر: [ناو،ت] میراتبەر؛ میراس-گر.(سهم گیر ازمال بجا مانده مرده)
پاشماوەخۆر: [ناو،بک] بەرماوەخۆر. (ب) چڵکاوخۆر؛ نوکەر. (پس ماندەخور)
پاشمەڵڵا: [ناو] دوای مەڵڵا؛ دوای باشمەڵڵا؛کەسی دووهەم لە یاریدا. (نفر دوم در بازی)
پاشمێر:[ناو،بک] پشتگر لە شەڕدا؛یاریدە دەر لە شەڕوکێشەدا. (کسی کەدر جنگ بەکسی کمک می کند)
پاشمێر: [ناو،بک] بەرگری دواوە لە یاری تۆپی پادا. (دفاع عقب)
پاشنوێژ: (١) دوای نوێژ. (پس از نماز) (٢) (ب) دوای نیوەڕۆ. (بعد ازظهر) (۴) پاش-نیڤرۆ؛ پاش‌نیوەڕۆ؛ دوانیمەڕۆ. (بعد ازظهر)
پاش‌وپێش: بەرودوا؛ سەروبن؛ دووشت کە جێگای سەری‌یەکێکیان لە دواوە بێ و جێگای دواوەی لە پێشە وەبێ . (سروته)
پاشۆر: [ناو] (١) پا دەشوا. (کسی کەپا شوید)
(٢) هەر شت و هەرکەرەستە کە پای پێدەشۆن. (وسایل پا شستن)
(٣) (ب) بەردێکی ڕەشی کفەڵە (بەردە پاشۆر) (سنگ پا) (۴) شوێنێکە لە قەراخ حەوز بۆ دسنوێژ گرتن و پا شۆردن. (پاشوره)
(۵) پاشۆرەکردن بۆ فێنک بوونەوە یا بۆ مالیجەی نەخۆشی. (پاشویه)
پاشۆرەکردن: [چاوگە،ت] پا شتن؛ پێ شووشتن؛ پاشۆرە بە گەڵا بی یا دەرماناوی‌تر بۆ لەبەین بردنی یاو؛ پا شۆردن بۆ فێنک-کردنەوە. (پا شویه)
پاشەڕۆژبین: [ئاوەڵناو] دوورئەندێش ئایەندەبین. (آیندەنگر)
پاشەسەر: [ناو،ت] پشتەسەر؛ پشتە سەرە ،جۆرێ خشڵی ژنانە کە لە دواوەی لاڕەپیچی دەدەن. (نوعی زیور زنانە)
پاشەکشە: <پاشەکشێ. [ناو](١) گەڕانەوە بەدواوادا؛ پاشەکشە. (عقب-نشینی)(٢)(ب)پەشیمانی؛ پاشگەزبوون. (پشیمان شدن)
پاشە لێپیس: [ئاوەڵناو](ب) ڕابووردووخراپ؛ ڕابوور دووی خراپ وگەندەڵ. (بد سابقە)
پاشەنگ: [ناو]پاشدار؛پاشمێر.(عقب دار)
پاشەوانە: [ناو]کەندووی زیادی کە دەنری بە پاش کەندووی سەرەکییەوە بۆ شانە بەستنی

هەنگ. (کندوی یدک.

کندوی دوم)

پاشەوپاش: پشتاوپشت؛ (ب) بێ ڕوو وەرگێڕان و سووڕان هەنگاونان بۆ دواوە. (عقب عقب)

پاشی: (١) لە دوایی؛ لە پاشان. (بعد)

پاشی: [پاشگر] واتا: پرشان؛ وەشان؛ تووپاشی، ئاوپاشی، خوێپاشی. (پیواژه)

(٣)[رابوردووی پاشین] پاشاندی؛ بڵاوی کردەوە. (پاشید)

پاشێڵ: [ناو](١) پاشڵ؛ قافیەی شێعر. (قافیەشعر) (٢) پووز و پاژنەی پا.(ساق‌پا)

(٣) فلان کەس پاشێڵکی تەڕە؛ واتە: ڕابوردووی خراپە.(سابقە)

پاشین: (١)لاق شین؛ پا بەڕەنگی شین. (پا آبی) (٢)[چاوگە] پرژاندن؛ پڕژان. (پاشیدن)(٣) [ئاوەڵناو] دووا هەمین. ئاخرین. (واپسین)

پاشێنەر: [ناو،بک] هەر شتکە دە پرژێنێ یا دەپاشێنێ؛ پرژێنەر. (پاشنده)

پاقژی: [ناو] تەمیسی؛ تەمیزی و پاکی.(پاکی)

پاقلۆک: [ناو] ئێسکی قەڵەمە؛ ئێسقانی لوولاک؛ئێسکی‌درێژی‌دەست وپێ.(قلم دست وپا)

پاقلەی‌کێوی: [ناو]پۆڵکە؛ جۆرێک پاقلەی دەشت. (با قلای وحشی)

پاقلەمارانە: [ناو] پاقلەی‌کێوی؛ پۆڵکەمارانە. (با قلای کوهی)

پا قلێرە: [ناو]گوێزی‌کە پێستە شینەکەی دانەماڵرابێ.(گردوباپوست سبز)

پاقلێس: پاقژکردن؛ پاککردن؛ تەمیس کردن؛ دەفری خۆراک پاش تەواو کردنی‌خۆراک،بە-نان‌لستنەوە.(پاک‌کردن)

پاقورس‌بوون: [چاوگە،ت] دژی پاسووک - بۆن. (پا سنگین بودن)

پاقوڵاخ:[ناو]سمکۆڵ.(سم‌برزمین‌کوبیدن)

پاکاسە: [ناو] لە یاری ڕامیدا کەسێک کەدەستی ئەوەڵی بردووەتەوە پای‌کاسەیە و ئەگەر دەستی دووەمیش بەرێتەوە کاسەیش دەبا تەوە. (پای کاسه)

پاکایی: [ناو، بەرهەمی چاوگە] (١)جێگایێکی پاک لە چاو دەوراندەوری ؛(٢) ئەوەندە پیسە هەرچەند دەیشۆم پاکایی نایێت؛ واتا پاک بوونەوە؛ حاڵەتی بەپاکی-گەیشتن.(ئایی،پاشگرێکە وەک تەڕایی،وشکایی،ساردایی.) (حالت پاک شدن)

پاکتاوکردن: [چاوگە،ت](١) پاککردنەوە؛ بژارکردن؛ کار و ڕەوتی تەمیس‌کردنی شوێنێ لە گەمار و پیسی و خراپی؛ جەڕباندن و ئاڕوین کاری و ناسینی ئەندامانی ناپەسەند و وەدەرنانیان لە ڕێکخراوێیک. (٢) پاک-کردنەوە؛ لە بین بردنی بە لگەگەلی قاچاخ و کتێب و...کە دەبنە هوێ گرفتاری و گیرکەوتن؛ پاککردنەوە. (پاکسازی)

پاکدامان: فد: [ئاوەڵناو] پاکداوێن؛ دەهمەن پاک؛(ب)بێ‌گوناح.(پاک‌دامان)

پاکداو: [ئاوەڵناو] پاکدامێن؛ پاریزکار؛ داوێن-پاک. (پاک دامن)

پاکداوێن: [ئاوەڵناو] پاکدامێن؛ پاکداو. (پاک

دامن)
پاکدڵ: [ئاوەڵناو] بێ‌فڕوفێڵ؛ ساکار؛ دڵپاک؛ بێ‌غەرەز. (پاکدل)
پاکڕن: [ئاوەڵناو+ ناو،بک] (١) دروێنە وانێک کە لە بنەوە دەستی دەگری و بنبڕ دەیدورێتەوە و گوڵ ناخا. (پاک درو کننده)
(٢) (ب) بە سەر چاک و خراپ یا جوان و ناشیریندا نەچوون. (ب) یا لە خواردندا گوی نەداتە خۆش و ناخۆش و هەموو شت بخوا و لە سەرسفرە هیچ بەجێ‌نەهێڵێ. (همەچیزپسند)
پاکڕەوشت: [ئاوەڵناو] خۆشخوو؛ پاکڕەفتار؛ پاککردار. (پاک روش)
پاکژ: [ئاوەڵناو] پاقژ؛ پاک. (پاک)
پاککردن: [چاوگە،ت](١) قەرز دانەوە و قەرز پاک کردن. (تسویەحساب) (٢) توێکڵ لێکردنەوەی میوە و دار و پێست داماڵینی لاشەی ئاژەڵ. (٣) ئاوە ڕووت‌کردن یا موو لە پێست کردنەوە. (پوست کندن)(٤) پاقژکردن؛ تەمیس‌کردن. (پاک کردن)
پاکنووسی: [ناو] نووسینی دووبارە لە ڕووی پێش‌نووسەوە؛ نووسین لەڕووی چڵکنووسەوە. (پاکنویسی)
پاکنیژاد: فـد: [ئاوەڵناو] پاکنیژات؛ (ب)ئەسڵزادە. (پاکنژاد)
پاکنیهاد: [ئاوەڵناو] دڵ و دەروون پاک؛ پاکسروشت؛ (ب) ئەوەی بۆ هەمووان ئاواتە خوازی چاکە دەکا. (پاک نهاد)
پاکوپاراو: [ئاوەڵناو] پاکوپاریاو؛ تەڕوتازە؛ پاقژ؛ خاوێن. (تمیز و تر و تازە)

پاکوپاریاو: [ئاوەڵناو] پاکوپاراو؛ تەڕوتازە و ئاودار؛ (تمیز؛ تر وتازە)
پاکوتکی: (١) بە پا شێلان. (لگد کردن)
(٢) پا بەعەرزدا کوتان و سمکوڵ‌کردن. (سم بزمین سائیدن و کوبیدن)
پاکوڵ: [ناو](١) بەچکەی ورچ. (بچەخرس)(٢) سمکوڵ. (سم بزمین سائیدن)
پاکوڵ: (١)کورتتربوونی پا لە ژووروویی لەش. (پاکوتاه) (٢) پایەکورت؛ هەر شتی پایە داری کورت. (پایەکوتاه)
پاکە: (١)[کاری ئەمری] برنجەکەپاکە؛ پاکی‌پکە.(پاککن) (٢) تەمیزە؛ بێ‌خەوشە. (پاک است)
پاکەتی: (١) لە بیچمی پاکەت. (٢) (ب) جوێنی پاکەتی جوێنی سەربەستە.(قسە پی- وتن) لە توێی نزاکەتدا. (٣) لە ناو پاکەتدا؛ ماستی پاکەتی، شیری پاکەتی، (پاکتی)
پاکەتی‌پۆستی: [ناو،ت] (١) پاکەتی‌کە لە ئیدارەی پۆستەوە دی.(٢) پاکەتی‌کە نامەی تێدەنێن. (پاکت پستی)
پاکەڕەشێڵە: [ناو]گیای (یاوز) بۆ درگاکردنی دومەڵ کەڵکی هەیە. (اسفرزە)
پاکەمتار: [ناو] پاکەمتیار؛ گیاخەروو. (گیاخوروو). بۆ نەخۆشینی گاڵ (گەڕۆڵی) کە زۆر دەخوری باشە. (خر نوب)
پاکەند: [ناو] پاخەند؛ یاکەند؛ یاقووت. (یاقوت)
پاکەوپاک: [ئاوەڵناو] پاکلەپاک؛ بێحیساب. (بیحساب)

پاکەوتن: [چاوگە،ت] هەڵڕەخسان پێکهاتنی دەرفەت و هەلومەرج؛ لوان؛ ڕێکەوتن. (پا افتادن)

پاکەوکردن: [چاوگە،ت] (١) پاککردنەوە و دەستماڵ کێشان. (دستمال کشیدن) (٢) گسکدانی ماڵ و بەر دەرکە. (آب و جارو) (٣) دەردانی خەوش‌وخاڵ لە چاڵ یا حەوز. (پاک کردن) (۴) لە بژار پاک کردنەوەی دەوری دار و باخچە. (وجین کردن)(۵) هەژگەڵی دار قرتاندن. (هرس)(۶) شتن و تەمیس‌کردن و خاوێن‌کردن. (شستن و تمیز کردن)

پاکەوکریاگ: [ناو،بەر] دەستماڵ‌کێشراو و پا قژ کراو؛ تەمیس‌کراو. (پاک شده)

پاکی: (١)[ناو،بەرهەمی‌چاوگە]تەمیسی؛ پاکێتی. (تمیزی) (٢) [بەند]سەرتاپای؛ گشتی؛ هەمووی؛ تەواوی. (پاکی با بیبا) واتا: هەمووی با بیبا. (همه‌اش)

پاکێتی: [بەرهەمی‌چاوگە]ڕەوتی تەمیسی؛ خاوێنی. (پاکی)

پاکێشان: [چاوگە،ت] پای کەسێک کێشانە ناوکاری؛ (ب) لەکارێکەوە تلاندن و تووشی کێشەکردن. (پاکشیدن)

پاکێشانە دواوە: دەست هەڵگرتن لەکارێ؛ واز لەکارێ هێنان و خۆکێشانە دواوە لەکارێ. (پا بیرون کشید ن)

پاگر: (١) پاگیر؛ گرفتار؛ پابەند؛ دووچار؛ هۆی پێش‌نەچوونی‌کار؛ دەست‌وپێگر. (دست و پا گیر)

پاگران: [ئاوەڵناو](١ب) ئاوس؛(٢) پێقورس؛

دژی پاسووک. (پا سنگین)

پاگرتن: [چاوگە،ت] (١) منداڵێک‌ە فێری ڕێگاڕۆیشتن ببێ. (٢) کەوشێک‌ە لە شوێنێکدا ئازاری پا بدا لە بەر تەنگی؛ کەوشەکەم پام دەگرێ. (پا زدن) (٣) کاری- گرتنی‌پا لە زۆرانبازیدا. (زیر گرفتن)

پاگۆدا: ناوی پەرەستگەیێکی ڕۆژ هەڵاتی دوورە. (پاگودا)

پاگوشادانە: [ناو] پێشکەشێکە، بە میوانێ دەدرێ کە بۆ هەوەڵین‌جار بە میوانی هاتووە.>پاکردنەوە. (پیشکش مهمان)

پاگەرد: فد: [ناو] جێگاییک بۆ دەوردانەوە یا وەرچەرخان لە ڕێگەی پلیکانی بێنای چەندقاتیدا. (پاگرد)

پاگیر: (١) هەر شت بێتە لەمپەر و بەرگر؛ گیرۆدە. (٢) حاڵەتی دڵ‌بەستن بە شتێ یان کەسێک‌کە بەرگری بکا لە ڕۆیشتن و بەجێ هێشتنی جێگاییک.(٣) هۆی گرفتاری و دە- ردیسەری و نارەحەتی.(پاگیر)

پاگیربوون: [چاوگە،ت] (١) تێوەتلان بەتاوانی کەسێکی دیکەوە. (پاگیر) (٢) پابەند بوون؛ حاڵەتی دڵ‌بەستن بەشتێکەوە؛ گیرۆدە بوون. (پاگیر شدن) (٣) حاڵەتی‌گیر خواردویی لە تەنگ و چەڵەمەیێکدا یا لە سووچێک (گوناحێک)دا. (پاگیرشدن؛گیر افتادن)

پاگێرە: [ناو] خەرمانێ‌کە بە پا ورد دەکرێ. (خرمن کوبی با پا)

+ پاڵ:(١) [ناو] سیستمێکی نیشاندانی ڕەنگ لە تەلەویزیۆنی ڕەنگیدا؛ هاوتای سێکام. (پال) (٢) (ب) حەمە خوشکی ئەحمەدی لە

پاڵ دایە واتا ژنییەتی. (کنایەهمسری) (٣) (ب) تەجاوەز؛ پیاویان کردە پاڵی واتا ئەتکیان کرد. (کنایەهم خوابگی)
پالاردانان: [چاوگە،ت] (١) (ب) هە لەکردن؛ لارێکردن؛ کاری خراپ کردن؛ کاری نائاسایی کردن. (٢) (ب) لە ئەمری گەورەتر و باڵادەست دەرچوون. (پا کج گذاشتن)
پاڵادروو: [ئاوەڵناو+ ناو،بک] پیڵاودروو؛ کەوشدروو. (کفش دوز)
پاڵاندروو: [ئاوەڵناو+ناو،بک]کورتاندروو؛ کۆپاندروو. (پالاندوز)
پاڵاندن: [چاوگە،ت] پاڵاوتن؛ پاڵێوتن؛ پاڵافتن. (پالودن)
پاڵانقەجەری: [ناو] کورتانی قەجەری؛ جۆری کۆپان کە لە زەمانی قاجاڕدا دروستکراوە. (پالان قجری)
پالاوشک: [ناو] جێگەی پێڵاو؛ کەوشکەن.(کفش کن)
پاڵ بە پاڵ: [بەند] شان بە شانی یەکەوە بوون؛ لە تەنیشت یەکدا. (شانەبەشانە)
پاڵ پێوەنەر: [ناو،بک](١) پاڵنەر؛ ئەوەی کە پاڵ بە شتێکەوە دەنێ. (فشار دهندە)(٢)(ب) هاندەر. (محرک)
پاڵتاو: [ناو] باڵتە؛ باڵاپۆشی شۆڕ. (پالتو)
پاڵچم: [ناو] پەلچم؛ گزرە لە گەڵای دار تایبەت بۆ خۆراکی بزن. (برگ درخت خشک خوراک بز)
پاڵخریاگ: [ناو،بەر] پاڵخراو؛ ڕاکێشراو. (خواباندەشدە)
+ پاڵخستن: [چاوگە،ت] (ب) خەواندن و درێژکردن لە سەر عەرز. (خواباندن)
پاڵدانە پاڵ: شان بە شانی یەکەوەنان بۆ ئەنجامی کاری. (ب) کۆمەککردن؛ ئاریکاری؛ گەلەکۆمەکی. (کمک کردن)
پالدای: هەڵسپاردن؛ هەڵیسپارد. (تکیەدادن؛ تکیەداد)
پاڵدراو: [ڕابوردووی پاڵدان] هەڵسپاردە؛ هەڵسپاردراو؛ هەر شتکە پاڵی دابێتەوە. (تکیەدادە)
پاڵدیوار: [ناو،ت] پایدیوار؛ پەنای دیوار. (جنب دیوار)
پاڵس: [ناو]یەکەی دیاریکردنی خەرج و پارەی تەلەفۆن و مۆبایل. (پالس)
پاڵسەنگ:[ناو] پارسەنگ کە بۆ قەرەبووی تای ترازوی سووک لە سەری دادەنرێ. (پار سنگ)
پاڵکورسی: [ناو،ت] پاڵقورسی؛ نزیکیقورسی؛ بەرکەی قورسی. (جنب کرسی)
پاڵکەفتگ: [ڕابوردووی پاڵکەوتن] پاڵکەوتوو؛ ڕاکشاو؛ درێژبوو. (درازشدە)
پاڵکەوتن: [چاوگە،ت]درێژبوون؛ ڕاکشان. (دراز کشیدن)
پاڵگان: [ناو] پاڵگانە؛ باڵکۆن. (بالکن)
پاڵگە: [ناو] جێگای پاڵ پێوەدان؛ باڵنج؛ پشتی؛ پاڵپشت. (پشتی)
پاڵیدانەوە: [چاوگە،ت] پاڵدانەوە و پشوودەرکردن؛ بێهنوەدان دوای ئەنجامی-کاری؛ (ب) ئاسوودە بوون؛ دڵنیا بوون؛ ئەرخایەن بوون. (تکیەدادن. آسودەشدن)
پاڵنگان: پلینگان؛ گوندێکی دیمەن جووانە لە

ڕۆژ ئاوای باشوری شاری سنه. (پالنگان)
پاڵنەگەران: [چاوگە،ت] باڵنەگەڕان؛ پاڵت نەگەڕێت؛ (ب) خودا دەوامت نەدا؛ جۆرێک تووک لێکردن؛ هیوای خراپ خواستن بۆ کەسێک(لە گەر بکە ویت)(خواستاربدی برای کسی)

پاڵوش: [ئاوەڵناو] پرش؛ تێکەڵ. (مخلوط)

پاڵونە: [ناو] پاڵونە؛ کەفگیر؛ کەوگیری کون کون. (کفگیر)

پالووتە: [ناو] (١) گەل؛ گەلە دروێنە وگەلە جووت.(٢) بێگار بەگەل؛ کاری بێ‌مز بەگەل. (بیگار جمعی)

پاڵوو دان: [چاوگە،ت] (١)بە تە نیشتە وە پاڵکەوتن؛ پاڵەو دان؛ پاڵ‌وەدان؛ پاڵڤەدان؛ پاڵدانەوە. (تکیەدادن)(٢) کەژووی ژێرسکی بارە بەر و تەنگەی زین بەستن. (تنگ زین بستن)

پالووف: [ناو](١) لاتەرافە؛ تەنیشت. (پهلو) (٢) تەنگە و پاڵووی ژێر سکی وڵاخ؛ پاڵوو. (تنگ زین)

پاڵە: [ناو] (١) وشەیێکی ئاوێستاییە واتا شار، پاڵەوان: چاودێری شار. (٢) بە هەڵە باوە کە بە هەموو درویێنەوانێ دەڵێن پاڵە، بەڵام پاڵە ئەو درویێنەوانەیە کە لە هاواڵانی بەکارترە و خەتی درویێنە دیاری دەکا لە پاڵەوە، ودرویێنەوانانی‌تر لە خوار دەستیەوە درویێنە دەکەن.(دروگر ممتاز)

پا لە بەرە درێژترکردن: [کنایی] پای‌زیادی داکێشان؛ (ب) ڕوو داری و زیادەڕەویی؛ لە ئەندازە بەدەر کردن؛ تەماح و ویستی زۆرتر لە ئەندازە؛ (ب) بە تەمای ئەنجامی‌کارێ کە لە وزە دا نەبێ. (پا را از گلیم دراز کردن)

پاڵەپەسێو: [ناو] (١) گەمەی پاڵ لە یەکەوە-نان زیاتر لە پاڵ دیواردا؛ پاڵەپەستێ؛ شانە-چرکێ. (بازی هول دادن.بافشار) (٢) بە زۆر ئاخنینەوە؛ پاڵەپەستۆ. (بافشار آکندن)

پا لە پەی دان: [چاوگە،ت] پاقاویژ؛ لە-ڕۆیشتندا پانییە لە قولاپەی پاکەوتن. (پاشنەزدن به قوزک پا موقع را رفتن)

پا لەپەیین‌دان: [چاوگە،ت](ب)بێ‌کاری‌وبێ-باری؛ گەڕان و سووڕانەوەی بێ موفا. (بیکار)

پا لە حەق‌خستن: [چاوگە،ت] پا لەسەرحەق-دانان؛ ماف و ڕاستی پامالکردن ؛ حەق وە شاردن؛ حەق کوژی. (حق را زیر پا گذاشتن)

پا لە ژێردەرچوون: [چاوگە،ت] (ب) هە-ڵخلیسکان؛ (پالغزیدن)

پا لە سەردانان: [چاوگە،ت] پا لێنیان؛ پا لێنان؛ بە ژێر پاوەکردن (ب)شاردنەوەی مە بەستێ. (لگد کردن)

پا لەسەرلێوی‌قەبربوون: (ب) سەر لە گوێی قەبر لەرزین؛ پیری زۆرهان؛ بەیەکی‌دەڵێن‌کە عومری‌کەم مابێ و زۆر پیر بووبێ. (پا لب-گوربودن)

پاڵەقۆچە: [ناو] سەرمەوقولات؛ سەرمەقولانج. (محلق)

پالەقە: [ناو،ت](١) لەقە لێدان؛ بە ژێر پێ بە سە رشتێکدا دان،ئەگەر بەسەرپەنجەی‌پابێ (شەق)ە. (٢) بۆ وڵاخ ئەگەر بە یەک پابێ لەقە و پاش لەقەیە و ئەگەر بە هەر دوو پا بێ جووتەیە. (لگد)

پاڵەکی: فد: [ناو] دوو سندوقی دارین کە بەینی تەختەکانی هەراشە (بلاوە) و لە سەر بارە بەر دایدەبەستن بۆ کێشانی بەرد و خشت. سەرەکەیشی بەتاڵە. (پالکی)

پاڵەمێر: [ئاوەڵناو] ئاخووەند؛ هونەرمەند؛ زیرەک؛ وریا؛ زانا. (هنرمند. دانا)

پالەنگبوون: [چاوگە،ت] (١) شەلبوون. (شل شدن) (٢)بارچەوت بوون. (بدبیاری) ٣. کەم بوونی پای یاری.(پالنگ بودن دربازی)

+ پاڵەوان: (ناو)(١) وشەیێکی ئاوێستاییە؛ شارەوان؛ چاودێری شار. (٢) ئەکتەری ئەوەڵ لە سینەمادا. (آرتیست)

پاڵەوان‌کەچەڵ: [ناو] ئاواڵی بیجبیجان خانم لە بەزمی لۆتیاندا کە لە ناو چادرێکی چووکدا بەڕێوە دەچوو. (پهلوان کچل)

پاڵەوانە: [ناو] پاڵوانە؛ باڵداسووکە؛ تەیرەکوێرە؛ تەیرە حەوایلە. (پرستوی سیاه)

پالەوی: (ناو)(١) پێوەندیدار بە پالەویەوە، کلاوی پالەوی، زمانی کۆنی پالەوی، (٢) بنەماڵەی شای ئێران لە دەورانی قاجار هەتا دامەزرانی کۆماری ئیسلامی. (پهلوی)

پاڵی: زمانی ئەدەبی و دینی تاقمێ لە بوودایەکانی هێند. (پالی)

پالێبڕین: [چاوگە،ت] هاتوچۆ نە کردن؛ سەرلێنەدان؛ ئەحوال نەپرسین. (پا از کسی بریدن)

پالێدان: [چاوگە،ت] (١) بە پا لە شتێک دان. (٢) پا جوڵاندنەوە لە پا مەلەدا. (٣) ڕکێفی دووچەرخە سووڕاندن بە پا. (۴) بە ڕکێف لە تەنیشتی ئەسب کوتان. (۵) ناسووسی پایی لێدان و با کردنە ناو تۆپ و تیوپ. (پا زدن. بەتلمبەباد پازدن)

پالێنان: [چاوگە،ت] (١) پانیان بە سەرشتێکدا. (پا گذاشتن) (٢) ڕاستی وتن؛ درکاندنی نهێنی و سووچ و گوناح ؛ دان پێدانان. (اعتراف)

پاڵێو: [ناو،بک] ئەوەی کە دەپاڵێوی؛ ئامرازی پاڵاوتن؛ (پالا)

پاڵێوگا: [ناو] (١) (ب) پاڵایشگاە؛ فابریکای پاڵاوتنی پاترول (نەوت) و گاز و.. (ب) فابریکای پاڵاوتن و جیاکردنەوەی ماکگەلێ کە لە نەوت بەدەستدێ. (پالایشگاەنفت)(٢)جێگەی پاڵاوتن. (جای- پالایش)

پامال: [ئاوەڵناو] خستنە ژێر پێ؛ پێشێل؛ پایەماڵ؛ لە ژێر پێدا وردکردن؛ پتیوار. (پامال)

پامناچێ: (ب) قەت ناچم؛ هەرگیز ناچم؛ پای تێ نانێم. (پا نمی گذارم)

پامۆرە: [ناو] (١) پاماو؛ لووسکردنی گەچ لە گەچکاریدا بە قوماش یالۆکەیتەڕ(صافکردن گچ با پنبەتر) (٢) پامورە؛ پێمورە؛ پاوانە لە مووروی هۆنراوە. (زینتمچ پا)

پاموزە: [ناو] پامز؛ حەقەپیلاو. (حق القدم)

پامورە جوانێ: گورانییەکی‌کۆنە کە بەرێز میسباح دیوان، (ئەدەب) بەشێعری (نوسرەتی- جوانێ) دای ناوە و بۆی هەیە کەسانێکیدی کە مەبەستیان نوسرەت نەبوە کردوویانە بە پامورە جوانێ چونکا هەردوو یەک (مێلۆدی) و یەک (ئاهەنگ) و گۆرانین. (اسم ترانەای

است)
پامەس: [ناو] وتار؛ گوفتار؛ نوسراوەی وتار. (مقاله)
پا مەنبەری: [ناو](١) لاواندنەوەی مردوو لە بواری قسەی ئاخونددا لەلایەن دانیشتوانی دەوری مەنبەرەوە. (٢) (ب) وتەی کەسێک بە شیاو زانین و سەلماندنی بە خەڵکی‌تر بەوتنی بەڵێ و ئەری یا قسە و کەلام هاویشتن لە بواری قسەکەدا. (پا منبری)
پامەنقەڵی: [ناو] جۆرێک ئاوازی ئێرانی لە ڕا بووردوودا تایبەت بوو بە ئەسرار کێشانی دەوری مەنقەڵ کە لەبواری هونەرییەوە بایەخێکی ئەو توی نەبوو، بەڵام بەشێرەکانی زیاتر بایەخ دەدرا. (پامنقلی)
پاناڤ: [ئاوەڵناو] پانتاو؛ پاناو؛ زەوینی تەخت؛ دەشتایی. (میدان؛ پهنایی زمین)
پا نان بەجەرگدا: (ب)زاتکردن؛ نەترسان؛ وێران؛ خۆ خستنە مەترسی و خەتەر. (پاروی‌جگرگذاشتن)
پا نانە جێپا: (١) کەسێک‌کردن بە نموونە بۆ ژیان و حەول دان بۆ ئەوەی وەک ئەو ژیان بەرنە سەر و جێگای ئەو پڕ بکەنەوە. (پا جای پای کسی گذاشتن) (٢) لاسایی کردنەوە؛ دەمەلاسکی‌کردن و وەک کەسێک خۆنیشاندن. (تقلید در آوردن)
پا نانەناو: چوونەناو؛ چوونە تێوی؛ پامناوەتە حەفتا ساڵ. (پا گذاشتن)
پاناوک: [ناو] ئەو جێگا کە چۆم پان و تەنک دەبێتەوە؛ تەنکاو؛ زیاتر بۆ بواری‌چۆم دەوتری.(گدار)

پان‌بوونەوە: [چاوگە،ت] (١) خۆ پان کردنەوە و خەوتن لە عەرزدا. (٢) خۆشلکردنی مێوینە بۆ جووت‌بوون و خۆ پاڵخستن.(پهن شدن)
پانتومیم: [ناو] ڵاڵبازی؛ نیشاندان و گێڕانەوەی مەبەستێ بە جووڵانەوی هەموو ئازای لەش جگە لە زبان جار و بار مۆسیقایشی لەگەڵدایە. (پانتومیم)
پانجاڕی: [ناو] پانجارچن؛ گیاچن؛ گیای خواردەمەنی هەڵکەن. (سبزی جمع کن)
پانچ: اند؛ فد: [ناو] ئامرازێ کە ئاگاداری دەدا بەکەرەستەگەلی کارەبایی و کامپیوتێری، بە کون‌کون‌کردنی شریتی کاغەزگەلێک.(پانچ)
پاندا: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]گیانلەبەرێکی ورچ ئاسای چکۆلەیە زیاتر بە ڕەنگی بەڵەکی سپی و ڕەش، دەوری چاویشی ڕەشە. (پاندا)
پانک: [ناو] مەڵاشوو؛ مەڵاشک. (سقف دهان)
پانک: اند؛ فد: [ناو] تاقمی لە لاوەکانی ڕۆژ ئاوایی کە دژ بە بیر و باوەڕی کۆمەڵگایانن. (پانک)
+ پانکە: [ناو] جووجە؛ غەریب سنجان؛ تەختە پیتی.<پەنکە. (ساس)
پانکی: [ناو] شۆپگرانی پانک؛ کەسانێ‌کە وەک پانک لیباس لە بەر دەکەن و سەر و قژیان بە شێوەی ئەوان دە ڕازێننەوە. (پانکی)
پانگ: [ناو] قولانج؛ درێژایی بە ئاندازەی کردنەوەی قامکی گەورە و شادە. لە بست کەمتر. (باژ)
پانگولەن: [ناو] مروچە خۆر و میلوورە خۆر، گیانلەبەرێکە بەقەد ڕێوییێک دەبێ و لووتی وەک (بابلیسۆک)خورتوومی فیل وایە.

(پانگولن)
پانگهه: [ناو] پشتێر؛ هـۆڵ؛ تـەویلـە؛ گـەوڕ؛ پشتیر؛ هەمـار؛ عـەنبـاری گـەنـم و خـەلـە.
(طویله؛ انبار)
پانوپۆڕ: [ئاوەڵناو](١) مەکانی پان و بەریـن.
(مکان وسـیع) (٢)مرۆڤـی تـەژەی ناوشـان پان؛ تێک سمڕاوی قەوی‌وقۆڵی ناوشان پان.
(گردن گلفت؛ شانەپهن)
پانۆڕاما: اند؛ فد: [ناو] وشەی اینگلیـزی واتـا: دیمەن؛ جیهان‌نوما؛ بە سینەمایێک دەڵێن کە وەک (سینەڕاما) بـەچـەنـد پروژێکتـۆر فـیلم دەخاتە سەر پەردەی سینەما و وێنەکان پـان و بەرینن. (پانوراما)
پانۆڵـە: [ئـاوەڵنـاو] قـولـوپـان؛ تێکسـمڕاوی کوڵەبنە؛ قوڵە بنەی قەڵەو. (چاق و قد کوتاه)
پانومـا: [ئـاوەڵنـاو] گـۆرەوی ناسـک کـە پـا دەنوێنی وەک کایزە، لە تۆرێکی ناسک چێ-بوو. (پانما)
پانەستە: [ناو] پێست؛ پۆس. (پوست)
پا نیان‌بـەگیانـا: (ب) زات‌کـردن؛ جورئـەت-کردن؛ خۆخستنە خەتەر. (از جان گذشتن)
پا نیانە پێش: (ب) ئامادە بوون؛ حـازر بـوون؛ پێشقەدم بوون و داخوازی بۆ کردنـی کـاری.
(داوطلب)
پا نیانە جێپا: بـە ڕچـەی کـەسـێکا ڕۆیشـتن حەول دان بۆ گرتنەوەی جێگای کەسێک لـە جەماوەردا؛ (ب) لاسایی‌کردنەوە و کـەسـێک بە نموونە و ئورناگ‌کـردن. (پـا جـای پـای کسی گذاشتن)
پانیە فەڕشی:[ناو] کەوشی سەرپایی ناومـاڵ؛ دەمپایی ناوماڵ. (دمپائی مخصوص منزل)
پانیەکێش: [ناو] پاژنەکێش؛ پاژنەهـەڵکـێش؛ کوتە کانزایێکی بچووکە لە کەوچک دەکا بۆ هـــەڵکێشـــانی پشـــت پاژنـــەی کـــەوش.
(پاشنەکش)
پاوانـدار: (١) ئێشـکـچیو چـاودێری قـۆرغ و پاوان.(نگهبان‌محوطه حفاظـت‌شـده)(٢)هـە-رجێگایێک‌کە ئێشکچی بـۆ دانرابـێ. (دارای نگهبان)
پا و پا: تابەتا کەوش‌کردنە پا. (لنگه‌بەلنگه)
پا و پاکردن: [چاوگە،ت] خۆ خافڵاندن؛ شک و گومان و دوودڵی‌کردن؛ ماتـڵ‌کردنـی کـار.
(تردید و دو دلی)
پاوپووز: [ناو،ت] پێ و بەلەک؛ (پاوپووز دەڵێ زێڕە پێوەنەی تێکراوە) فۆلکلۆر.(ساق پا)
پـاودان: [نـاو،ت] بـارو دۆخ؛ دۆخ؛ حاڵـەت.
(موقعیت)
پاوقەدەمڕەش: [ئاوەڵناو] بێ‌وەدم؛ بـەدقـەدەم؛ بێ‌یومن؛ شووم؛ پـاش گوێزتنـەوەی بـووک ئـەگـەر ڕووداوێـکـی خـراپ لـەمـاڵی زاوا بقەومێ دەڵێن بووک پاوقەدەمی ڕەشـە. (بـد قدم)
پاوند: اند؛ فد: [نـاو] (١) یـەکـەی کێشـانەی ئەمریکایی و ئورووپی بەرانبـەربـە٤٥٤ گـرام.
(٢) یەکەی پارەی باوی ئینگلیز. (پاوند)
پاوەپا: لنگەکەوشی پای ڕاست لە پـای چـپ کردن و لنگەکەوشی پای چپ لە پای ڕاست کردن. (لنگه‌بەلنگه)
پاوەڕا: پا بەرێ؛ بـەرێگـەوە؛ کـەسـێک کـە خەریکە بکەوێتە ڕێ بۆ سەفەر. (پا براه)

پا وەرمانگ: >پا بەمانگ؛

پاوەرە: [ناو] پا وەری؛ پیٚوەرە؛ دەرپیٚ؛ ئاوە لٚکراس؛ پاتۆلٚ؛ شەروالٚ؛ شوالٚ.(زیر شلوار)

پاوەرجایی:پاورجێیی؛ بەردەوامی؛ڕاوەستاوی.(پابرجائی)

پاوەرجیٚ: [ئاوەلٚناو] ڕاوەستاو؛ پابەرجیٚ؛ پتەو؛ قاییم؛ بەردەوام؛ پایەدار؛ پاوەجیٚ.(پابرجا)

پاوەیۆ: [ناو] پیٚخەسوو؛ پاوەوی؛ پاخەسوو.(ینگە)

پاویٚر: (١) [ئاوەلٚناو] نەترس؛ بەجورئەت. (نترس)(٢) [ناو] دۆزینەوە و پەیداکردن و ناساندن بۆ هەوەلٚین جار. (کشف کردن)(٣) پالٚپشت؛ لایەنگر. (تکیەگاە)

پا هەلٚکەوتن: [چاوگە،ت] (١) سەرەنگردان؛ شتیٚ وەبەر پا کەوتن؛ سەرسمدانی ئەسب؛ سەرەنگریٚ. (سکندری)(٢) (ب) هەلٚەکردن. (اشتباەکردن)

پای ئیمانت: تۆ ئیمانت؛ هەروها: پای شەرافەتت، پای پیاوەتیت، پای مەردانەگیت، پای دۆستیمان. (بەحساب ایمانت)

پایتوون: [ناو] فایتوون؛ دروشکە؛ گالیسکە. (درشکە)

پایزە: (١) ناوی بەیتیٚکی کوردیە. (نام آواز کردی) (٢) هەرمیوەییٚک کە درەنگ بگا. (میوەپاییزی) (٣)[ئاوەلٚناو] پیٚوندیدار بەپاییزەوە. (منصوب بەپاییز)

پایزەبرا: [ناو] سەبارەتبە دەستکەوتی حاسلٚات لە کاتی پاییزدا سەرلیٚدان و پەیدابوون؛ (ب) دۆستی‌نانی؛ بەکەسیٚکیش دە لٚین کە درەنگ دە بیندریٚ.(دوستی بە خاطرنفع مادی؛ کنایە از دیر ملاقات کردن)

پای‌زیادی داکیٚشان: [چاوگە،ت] (١ب) زیادەڕەوی؛ ڕووداری زیادە لەحەد. (٢) ویستی زیادە لە ئەندازە.(٣) دەستدانەکاریٚک کە لە وزەدا نەبیٚت.(پا از گلیم دراز کردن)

پای سیٚدارە: [ناو] (١) لە بەرپەتی سیٚدارەدا ڕاگیراو بۆ لٚە سیٚدارە دان. (٢ب) بەندییٚک کە زۆر بۆی هەیە لەسیٚدارەبدریٚ. (٣) بەندییٚک کە مەحکوم بووە بە مەرگ و لە زینداندا ماتلٚی بەریٚوەبردنی حوکمە. (پای اعدام).

پای کەسیٚک نووسین: [چاوگە،ت] (ب) خەتاباکردن و تاوان خستنە سەرکەسیٚک؛ گوناحەکەی پای‌من‌نییە پای‌خۆتە؛ خودا بە پای‌منی نەنووسیٚ. (پای کسی نوشتن)

پای من‌نییە: (١) لاقی من نییە. (٢)پای‌من-نییە (ب) پیٚوندیی بەمنەوە نییە؛ بەحیسابی من نییە.(پای من نیست)

پای‌ویژدانت: (ب) تۆ و ویژدانت؛ بیٚعی - ویژدانت؛ تو بیت و ویژدانت؛ بیٚحی ویژدانت؛ بۆ سویٚنددانە. (ترا وجدانت)

پایە: [ناو] (١) ستوون؛ ویستوون؛ ڕاگر؛ کۆلٚەکە؛ (پایە)(٢) بنچینە؛ بنەڕەت؛ هیم؛ بنەما. (پایە) (٣) پاچکە؛ پایەی- کورسی:پاچکەی کورسی. (پایە) (۴) دەرەجە؛ پلەوپایە. (پایە) (۵) پیٚیە، دەست نییە. (پا است)(۶) ئەندامە ؛ ئەویش پایە؛ پاییٚکی یاریە. (پاست)

پایەبلٚیند: [ئاوەلٚناو](١) پایەبلٚن؛پایەبەرز.(٢) هەر شتیٚک خاوەندی پاچکەی‌دریٚژ بیٚت.(٣)

مەزن؛ ڕێزدار؛ خاوەن پلـه و پایـه.(پایـەبلنـد؛ بلندپایه)

پایـەبـەرزی: [نـاو] (ب) شـانوشـکۆداری؛ گەورەیی و مەزنی؛ پایەوەری. (پایەبلندی)

پایەدار: [ئاوەڵناو] (١)بنەڕەتدار؛ هەر شتێ کـه پاچکەی ببێ؛ خاوەنی پله و پایه و دەرەجه و مەقام. (پایـەدار؛ مقـام دار) (٢ب) ڕاوەسـتاو؛ بـێداوی؛ دەوامـدار؛ بـەرقـرار؛ جێگرتـوو؛ بەردەوام؛ بێدوایی. (پایدار)

پایەڕێژی: [نـاو] (١) بناغـه دانـان؛ بنـەڕەت دانـان. (پایـەریـزی) (٢) داڕشـتنی پایـەی-دیوار(خەندەکداڕشتن).(پی‌ریزی.)

پای‌یاری: [ناو] هەریەک له ئەنـدامانی‌یـاری؛ پای‌کایه؛ هاوکایه. (پای بازی)

پاییزی: [ئاوەڵناو] سەربه پاییز؛ پێوەندیدار به پاییزەوە؛سەرمای پاییزی، بـارانی پـاییزی. (پائیزی)

پت: [ناو] (١) تبل؛ تلی؛ قامک، ئـەنگـووس؛ کلک؛ ئـەنگوسـت. (انگشـت) (٢)[ئـاوەڵنـاو] ژیکەڵە: خشـپیله و جـوان؛ نـازدار. (قشـنگ کوچولو)(٣) سووری‌تۆخ؛ پل؛ شوتیەکـه وەک پتی‌خوێن وایه واتا زۆر سووره.(قرمز تیره)

+ پتپتۆک: [ئاوەڵناو] خاڵ خاڵ؛ نوختە نوختە؛ پنپنۆک. (نقطەنقطه)

پتدان: چلٌدان. (نبض زدن)

پترووکـاو: [ئـاوەڵنـاو] پتورکـاو؛ دارزاو لـه بەرکۆنی؛ پوواو؛ پرتووکیاگ. (پوده)

پتری: (١) زوری؛ پرانی؛ زۆرتری؛ فیشـتەری. (بیشتر) (٢)بتری؛ خـراپهێنـان لـه یـاری و قوماردا. (بطـر آوردن) پتـک: [نـاو] (١)پـت؛ قامـک؛ تبـل؛ تـل؛ کلـک. (انگشـت) (٢) شەمچه؛ شقارته؛ گۆگرد. (کبریت)

پتکۆ: [ئاوەڵناو] خشپیلانه؛ جوان؛ ناتلـەنـگ-زراوی ژیکەڵە. (کمر باریک و قشنگ)

پتکه: [ناو] پرتکه؛ پترۆکه. (تکه)

پـتوپیـازگ: [نـاو،ت] بوخچـه؛ پیاسـکه؛ پرێسکه. (بقچه)

پتوورکاو: [ئاوەڵناو] پترووکـاو؛ پـوواو؛ دارزاو؛ زۆرکۆن و دافەتراو. (پوده)

پتـوون: [ئـاوەڵنـاو] تـەواو؛ یـەکجـێ؛ «گۆڤاری‌مهاباد ژ١١٢» (بکلی)

پته: [ناو] (١) پللـه؛ چـەقـەنـه. (بشـکن)(٢) پتەلێدان؛ چەقەنەلێدان. (بشکن زدن)(٣) پلتۆک؛ پەلەپیتکه. (تلنگر)

پتیـــــوار:[ئــــاوەڵنـــــاو]پامـــــاڵ؛ تەفروتوونا؛کاول.(پایمال)

پچ: چک؛ تۆز؛کەمۆکه. (کمی.اندکی)

پچـپچ: (١) هـەویـرەکـەم پچپچیـه واتـا هەویرەکەم ترشاوه و زۆر هەڵاتووه. (ور آمدن زیاد خمیر) (٢) سرتەسرت. پچ پچ. (پچ پچ)

پچڕانه وه: (١)دووبارەپچـڕان. (بازپـاره شـدن) (٢) پچڕان؛ تەزبێحەکـەمـت پچڕانـەوه واتـا پچڕاندت. (قطع شدن)

پچڕاوه: (١) [ڕابوردووی دووری پچڕان] لـه-مێژه پچڕاوەتەوه (قبلا"پارەشـده)(٢) پچریـاو؛ کـــۆن بووگـــه و پچـــڕاوه: (پچـــڕاو، پچڕیـاگ)(٣)دیسـان پچڕایـەوه.(پـارەشـده است؛پارەشد؛ پارەشده)

+ پچڕپچـڕ: (ب) لـەتکـردن وڕفانـدن هەرکەس بۆ خۆی؛ کەس‌لـەکـەس؛ بـڕفێن

بڕفێن. هەرکەس فریا کەوت بەشی خۆی پچڕی. (معادل بخور بخور)

+ پچڕینەوە: [چاوگە،ت](۱) پچرانەوە. (پارەشدن)(۲)(ب)کێشانەوەی ماڵ و پارە لەکەسێک ؛وەک: ڕفاندنیان دەس کەوتنی شتێ. (کنایی، سرکیسه کردن)

پچۆز: (۱) خاترخازی؛ بەدۆعایی؛ خودا حافیزی. (خداحافظی) (۲) ژنی پەست و بێئابڕوو. (زن بی شرم)

پچووکاهی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] چکۆلەیی؛ چووکی؛ منداڵی؛ بچووکی. (کوچکی)

+ پچووککردنەوە: [چاوگە،ت] (ب) سووک و چرووک کردن‌لەلای‌خەڵک بەڕوو شکێنی‌یا بایەخ پێنەدان وپۆیتەپینەدان؛ پێپەستکردن(چکۆلەکردنەوە) (کوچک کردن)

پچەڕان: پچکڕان؛ پچڕان. پسان. پڕچیان. (پارەشدن)

پچەڕاندن: [چاوگە،ت]پساندن؛ چڕاندن؛ پچڕاندن؛ پچکڕاندن.(پارەکردن)

پچەڕپچەڕ: (۱) پچڕ پچڕ؛ تیکەتیکە؛ کوت کوت. (پارەپارە)(۲) بڕفێن بڕفێن. (ب) کەس‌لەکەس؛ هەرکەس بۆ خۆ ڕفاندن. (معادل بخور بخور)

پچێ: (۱) بڕوا؛ بچە. (برود) (۲) کەمێ؛ چکێ؛ تۆزێ. (کمی)

+ پچین:(۱)[داهاتی(چوون)بۆکۆ]؛بڕۆین. (برویم)(۲)[چاوگە،ت] تێهەڵدان؛شەق لێدان. (تیپا زدن)

پچێن: [ناو،بک]وەشێن؛ کەسێ‌کە توو دەچێنێ:توو وەشێن. (پاشنده)

پخپخ:(۱)[ناو]هەڵگلۆفین و ختیلکەدانی منداڵان.(غلغلک)(۲)بۆ دەنگدانی‌ئاژاڵ. (پخ پخ)(۳) هێما بۆ سەربڕین. (پخ پخ)پخوهوڕ: [دەنگەناو]پرخەی زۆر بەهێز؛ پرخوهوڕ. (خرناسەبلند و زیاد)

پخەپخ: [ناو،ت] پرخەپرخ. (خرناسەزیاد)

پخین: [چاوگە] پرخاندن. (خرناسەکشیدن)

پدی: [ناو]پدوو.پدۆ.پووک.گۆشتی‌بن‌ددان. (لثه)

+ پڕ: [ئاوەڵناو] دژی تەنک؛ تووی زۆر بەزەویداکردن؛ چڕ؛ چنارەکان زۆر پڕن: زۆر لەپاڵ یەکدان. (تنگ هم)

پڕئێش: زۆر بەئازار. (دردناک)

پراکریت: [ناو] هەموو زمانەکۆنەکانی هێند جگە لە سانسکریت. (پراکریت)

پڕانی: گشتی؛ زۆری؛ بەپڕانی: بەگشتی؛ بەتەواوی. (تمامی)

پڕاو: [ئاوەڵناو] (۱)پڕئاو؛ چۆمێ‌کە ئاوی زۆر بێ. (پر آب) (۲) ئاودار. (آبدار)

پڕبوون: [چاوگە،ت](۱) لیپاولیپ بوون؛ تەژی بوون. (۲) بڵاو بوونەوەی قسە لە شاردا. داکەوتنی‌قسە پڕبەشار.(پر شدن)

+ پڕبوونەوە: [چاوگە،ت] وەک: تۆز و خۆڵ چوونەچاو؛ چاڵ پڕبوونەوە. (چیزی‌درچشم‌افتادن)پرشدن

+ پڕبە پڕ: [ئاوەڵناو+ بەند] بە اندازە بوون؛ بەقەد؛ نە زیاد نەکەم؛ ئەو پێچە پڕبەپڕی مۆرەکەیە: (تواو بەئەندازەیەتی) : تەواو فیتی خۆیەتی؛ (کیپ: فیت؛ بەاندازە بودن)

پڕبەپێست: بەئەندازە؛ تەواو پڕبەپڕ.(بەاندازە))

+ پڕپیـــاکردن: [چاوگــەـت] قــەپ گرتنــی سەگ؛ نێچیرگرتنـی سپلۆت. (گـاز گـرفتن سگ)

پڕپێچ: [ئاوەڵناو] جادەکـە پـڕپێچ و پلووچـە؛ پڕپێچ و قەمچ. (ب) مرۆڤی فێڵبازی ناڕاسـت. (پرپیچ؛ کنایەاز آدم حیلەباز)

پرتاندن: [چاوگە،ت] لە ژێر لێـوەوە بۆڵانـدن. (غرولند)

پڕتانـدن: [چاوگـەـت]پـەڕتاندن؛پـەڕتـاوتن؛ قرتاندن؛ دڕاندن.(قطع کردن ؛ پارەکردن)

پرتە : [ناو] (١) پرتە و بۆڵە.(٢)پرتک؛ کـوتی چکۆلە؛ پرتک. (غرولند؛ تکە)

پڕتەم: تەمی زۆر؛ مژی چڕ. (مەغلیظ)

پرچە کۆڵ: [ناو]گوێژە کێـوی؛ گـوێژەکـەژی؛ بلچـەکێفـی. (دژی شــەکــەرمـز و بــەردی گورچیلە)یە. (زالزالک کوهی)

پڕخۆر: [ئاوەڵناو] (ف.مشە)خۆرا؛زۆرخـۆر. (پـر خور)

پڕخۆری: [ناو،ت](١) زۆرخۆری(٢) نەخۆشینی ئاژاڵ کەزاوریان دەماسێ؛ ئاوردەڵ؛ کوڵـەش؛ زاڵــە ماســە؛ ئــاو دور دڵ؛ ماختــە؛ (مــرض کیسەصفرای حیوانات)

+ پرخە: هێمایە بۆ خەو لێکـەوتـن وخـەوی خۆش؛ (گیانە لە پرخەیخەویخاومدا، (پـێـ-بنـێبـەسـەر هـەردوو چـاومدا) لـەپرخـەی خەودایە:لەخەونێکی گراندایە. (کنایەاز خـواب رفتن)

پڕخەتەر: [ئاوەڵناو] پرمەترسی؛ بقە. (پر خطر)

+ پردان: (١)پڕپێداکردن؛ لە پڕگرتن. (گرفتن)

(٢) [ئاوەڵناو] گەنمە کـە پڕدانـە؛ دانـیزۆرە. (پردانە)

پــڕدڵ: [ئـاوەڵنـاو] ئـازا؛ مێرخـاس؛ جـوامێر؛ بەزات؛ نەترس؛ بەجورئەت. (پردل)

پردۆکە: [ناو] (١) پردەڵە؛ پردی چکۆلە. (پـل کوچک) (٢) دوو تەختە دارە لە کـەرەسـتەی جەنجەڕدا.(دو قطعەچوب خرمنکوب)

پردوو: [ناو] پەردوو؛ کورتەدارەکـانی بـەینـی دەستەک و هەڵـاش لـە سـەربـانی خـانوودا. (پردوو)

پردووخیـــاگ: [ئــاوەڵنــاو] هــەڵپــڕووزاو؛ هەڵپڕووزیاگ؛ (پشم و موی سوختە)

پردووخیان: [چاوگە] هە ڵپڕووزان .(سـوختن- پشم و مو)

پردەباز: [ناو] پردی پیادڕۆیشـتن؛ بـەردەبـاز؛ چەند بەرد کە لەناو تـەنکـاوی ئـاودا بـەڕێـز دادەنرێ بۆ پا نانەسـەر و پـەڕینـەوە. (پـل.از روی سنگ پریدن ورفتن بەطرف دیگـر آب یارودخانە)

+پردەڵە:<پردۆکە.(پل کوچک)

پردی ئاسنی: [ناو،ت] پردی چێبوو لە ئاسن؛ هەر وەها پـردی خشـتی، پـردی بـەردیـن، پردی دارین. (پل آهنی)

پردی پیادەڕەو: پردی تایبەت بە پەڕینـەوەی پیادە. (پل عابر پیادە)

پــردی پشــتســەر شــکاندن: (ب) هومێـدی گــەڕانــەوە بــڕین. (ب) پێـوەنـدی لـەگـەڵ ڕابــووردوودا قرتانــدن؛ ڕێگــای گــەڕانــەوە تێکدان. (پل را پشت سر خراب کردن)

پردی تەنافی: [ناو] پردی هەڵواسراو؛ پردێ-کە بەتەناف یا بەکابل (چـەنـد ڕشـتەسیمی

بادراو) کێشرابێ و ناوەکەی تەختە پۆش کرابێ زیاتر بۆ سەرچۆمی بێبوار. (پـل آویزان‌طنابی)

پردی قەتار: [ناو،ت] پردی تایبەت‌بەقەتار کە هێلی ئاسنی بە سەردا کێشراوە بۆ ڕابووردنی قەتار.(پل قطار) پردی‌کەوانی: [ناو] پردێ‌کە هیلالی و کووڕ دروستکرابێ. (پل قوسی)

پردی هەوایی: [ناو] (١ب) هاتوچۆی فڕۆکە لە بەین دوو شوێندا.(٢) پردی‌بەرز لە سەرجادە بۆ پەڕینەوە. (پل هوایی)

پـڕروو: [ئاوەڵناو] ڕوودار؛ ڕووهەڵماڵراو؛ بێشەرم؛ ڕیلاس. (پررو)

پڕرووبی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] ڕووداری؛ بێشەرمی؛ ساوازی؛ سەوازەکریاوەیی؛ بێ-حەیایی؛ ڕوو هەڵماڵراوی. (پررویی)

پڕڕەنگ: [ئاوەڵناو] ڕەنگی‌تۆخ؛ ڕەنگی‌خەس‌وخۆڵ وەک: چای پڕڕەنگ؛ (ب) ڕەنگی دژی ئاچخ. (پررنگ)

پرزۆڵە: [ناو] پرزۆڵە؛ پرپۆڵە. (زواله)

پرزە: نەفەس؛ تاقەت؛ فورسەت؛ برست.هێز؛ تین؛ هەست؛ پرزەی‌بڕیم: لەهێزی خستم. (توان؛ فرصت)

پـرزەبـڕین: [چاوگە،ت] دەسەوسانکردن؛ بەیدەسکردن؛ هیچ بۆ نەهێشتنەوە؛ ماڵ-وێرانکردن؛ برست‌لێبڕین؛ لەتوانا خستن. (توان بریدن)

پرزەکورت: [ئاوەڵناو] بێهن‌تەنگ؛ بێ‌تاقەت و توانا. (ناشکیبا)

پرژ: [ناو] پەڕ؛ لقی ورد و باریکی دار؛ پرژوباڵ واتا پەڕوباڵ. (پر؛ ساقەنازک بالای درخت)

پرژوبڵاو: [ئاوەڵناو] پرشوبڵاو؛ پەخش و بڵاو.(پخش‌وپلا)

پرژە: [ناو] (١) پرشە؛ پرشە؛ وردەی هەر شت کەبپرشێ و بڵاو بێتەوە. (٢) پرشکە؛ وەک پرشکەی ئاو؛ پرشکەی خومپارە؛ پرشکەی ئاور. (پشنگ؛ ترکش)

پرسان پرسان: [بەند] بە پرس‌کردن لەم و لەو. (پرسان پرسان)

پرس‌پێکراو: پرس‌لێکراوە؛ پرس و ڕا لێ-خوازراو؛ (ب) ئیجازە لێوەرگیراو. (پرسش از او شده)

پرس پێکردن: [چاوگە،ت] بیرورا لێخواستن. (ب) ئیجازەخواستن؛ بێ‌پرسی باوکم شوو ناکەم. (عقیدەو اجازەخواستن ازکسی)

پرسکار:[ناو؛بک]پرسکەر؛پرسیار(پرسندە)

پـرس‌کـردن: [چاوگە،ت] پرسکرن؛پرسین. (پرسیدن)< پرسیار

پرسکەر: [ناو،بک] پرسکار؛ پرسیار؛ پرس-دەکا و دەپرسێ. (پرسندە)

پرسوجۆ: [ناو،ت] پرسین و گەڕان لە مەبەست؛پرسین و جۆیابوون.(پرس‌وجو)

پرس‌وڕا: [ناو،ت] پرسکردن و ڕا و بۆچوونی پرسلێکراو زانین؛ پرس و مەسڵەحەت؛ ئاقیدە و ڕا لە بارەی کارێکەوە پرسین؛ پرسین و ڕێی چارە ویستن لە کەسێ. (مشورت؛ عقیدە ورای خواستن)

پرسەخەسوو: [ناو] (ب) ئەحواڵپرسی نە بەڕاستی؛ لێپرسینی سەرزارەکی. (احوال پرسی سرسری)

پرسەدار: [ئاوەڵناو]عازیەتبار؛ مردوو لێمردوو؛

عەزادار؛ سەرەخۆشیدار. (عزادار)

پرسەک: نیشانەی پرس لەپاش ڕستەداداده- نرێت وەک(؟) (علامت سوال)

پرسەکەر:[ناو،بک]کەسانیٚکە دەچن بۆ سەرەخۆشی. (کسانیکەبەعزاداریمیروند)

پرسی: (١)[پاشگر] ڕەوتی پرسین؛ ئەحواڵپرسی، جواوپرسی. (٢) پرسیکرد؛ [ڕابووردووی پرسین]. (پرسید)

+ پرسیار: [ناو،بک] پرسکار؛ پرسکەر. (سوال کنندە) .(بەڵام بە هەڵە بە پرس دەوتری پرسیار، پرسیار واتا کەسێک کە پرس دەکات وەک جووتیار، کریار .

پرسیارپێچ: کاری کەسێک کە بە پرس کردنی جۆراوجۆر بە تایبەت لە کاتی بازجۆیی پۆلیسدا سەرلە گومانلێکراو دەشێوێنیٚ؛ بە پرس لێکردنی زۆر، تەنگ پیٚهەڵچنین و زۆر بۆ هێنان؛ حاڵەتی کەسێک کە کەوتووەتە بەر تەوژمی پرسلێکردنی پرسکەر. (سوال پیچ)

پرسیارۆکیٚ: بەپرس؛ زۆر پرسکەر؛ کەسیٚ کە زۆر پرس دەکا. (خیلی سوال کنندە)

پرسیاری: [ناو،بەرهەمیچاوگە]ڕستەی پرسینەوە لەلایەن پرسیارەوە؛ وەرەقەی پرسیاری: وەرەقەی ئەزموون وەرگرتن بەپرس کردن. (پرسشی)

پرشان: [چاوگە] پرژان. (پاشیدن)

پرشاندن: [چاوگە،ت] پرژاندن. (پاشیدن)

پرشکە: < پرژە؛ پرشە؛ پرشە.

پرشەپرش: [ناو،ت] پرشەی لە سەریەک. (پاشیدن پشت سرهم)

پرشە لێکەوتن: [چاوگە،ت] (١) تراو بە کە سێکا پرژان؛کەوتنە بەر پرشکە. (با آب تر شدن) (٢) (ب) تاوان و خراپەی کەسیٚ داوێنگیر بوون؛ بەدناو بوون بە هۆی کەسێکی دیکەوە. (بدنام شدن)

پرشەنگ: (١) زۆر شۆخ و شەنگ.(خیلی قشنگ) (٢) چریسکە؛ پزیسک؛ پرشنگ؛ پزوسک؛ پزووسکە. پرشە. (شرارە)(٣) پرشنگ؛ تیرۆژ؛ تیشکی ڕۆژ. (تابش آفتاب)

پرشێنەر: [ناو،بک] پرژێنەر. (پاشندە)

پرق: تریقە؛ قاقا؛ پرقەی پێکەنین: تریقەی پێکەنین. (قهقهە)

پرقوورەت: [ئاوەڵناو] بەهێز؛ بەقوەت؛ زۆردار. (پرقدرت)

پرقین:(١) لە تریقە و قاقای پێکەنین‌دان. (قاەقاەخندیدن) (٢) قرقێنە. (آروغ)

پرک: (١) پردی چکۆلە؛ پردۆکە؛ پردەڵە. (پل کوچک)(٢) خڵتە؛ تڵتە. (درد)

پرکاندن: [چاوگە،ت] تروکاندنی چاو. (پلک زدن)

+ پرکردن: (١[چاوگە،ت]) لیپاو لیپ کردن؛ تەژی کردن. (٢) پرکردنی ددانی هەڵۆڵ.(٣) قاوداخستن؛ قوو داخستن لە ناو شاردا، شارەکەی پرکردووە لە باسی من و تۆ.(٤) بە قسە هەڵفریواندن و قسە بۆکردن و هاندان بۆکاری؛ پریان کردوەتەوە. (٥) نەوارێکی پرکردەوە: شریتێکی پرکردوەتەوە .(پرکردن)

پرکردنەوە: [چاوگە،ت](١) داگرتنەوەی تفەنگی ڕەشۆکی. (پر کردن) (٢) پرکردنەوەی چاڵ و چوڵ. (پر کردن)(٣)

دووبارەپڕکردنی دەفر و هەر شتی خاڵی. (دوباره پر کردن) (۴)لاپەڕەیێکی پڕ کردوە-تەوە. (پرکردن) (۵) هەڵفریواندن و دنەدان و هاندان بەقسە و ئامۆژگاری بارودۆخ ڕەخسا-ندن بۆ ئەنجامی کاری.(تیرکردن) (۶) ددان پڕکردنەوە؛ (۷)شارژکردنیباتری؛(دندان-پرکردن.شارژکردن باطری)[۸] وەڵام نووسینەوەی پرسنامە. (پرکردن پسشنامه)

پڕکە: [دەنگەناو] تریقە؛ پریقە؛ قاقا. (قهقهه)

پڕکەردەی: [چاوگەت] پەڕکەردەی؛ تەپنای؛ پڕکردن. (پرکردن)

پڕکێش: [ئاوەڵناو] زاتدار؛ ئازا؛ پڕروو. (پررو)

+ پڕکێشی: [بەرهەمیچاوگە] زاتکردن؛ لە ڕوو هەڵاتن؛ جورئەتکردن؛ جەسارەتکردن؛ پڕکێشیم نەکرد بێمە خزمەتت:جەسارەتم نە-کرد بیمه خزمەتت. (جسارت)

پرمان:[چاوگەت]پرماندن.(صدای بینی اسب)

پرماندن: [چاوگەت] دەنگی لووتی چارەوێ و یەکسمی تر. (صدای بینی اسب و استر)

پڕمایە: فد: [ئاوەڵناو] (۱) مایەدار؛ خەسوخۆڵ؛ چاییەکە مایەدارە واتا زۆر پڕ ڕەنگە؛ (مایەدار) (۲) (ب) بە کەسێکی زانا و ئاگا دەڵێن؛ مێشک پڕ؛ باسەواد و زانا. (پرمایه) (۳) (ب) دارا و پووڵدار. (پولدار)

پرموهۆڕ: [ناوت] (۱) پرمەپرمی زۆری لووتی ئەسپ. (صدای بینی اسب). (۲) لە پرمەی گریان دان و بە تەوژم گریان. (زیر گریەزدن)> پرمەپرم

+ پرمە: [دەنگەناو] (۱) دەنگی بە تەوژمی گریان. (صدای گریەو شیون) (۲) دەنگی لووتی چارەوەی و هێستر. (صدای بینی اسب و استر) (۳) تریقە؛ پریقە. (قهقهه)

پرمەپرم: [دەنگەناو] پرموهۆڕ؛ دەنگی پەیتا پەیتای پرماندن. (صدای پیاپی بینی اسب)

پرمەیگریان: [ناو] بەتەوژم و نەهێم گریان. (زیر گریەزدن)

پرمین: [چاوگە دەنگەناو](۱) پرمان؛ پرماندن؛ دەنگی لووتی ئەسپ. (صدای بینی اسب (۲) دەنگی گریانی بەرز و لە ناکاو. (زیرگریەزدن)

پڕنا: [ناو] قاش؛ بە قاش بڕراو. (قاچ)

پڕنۆ: [ناو] بەڵگە؛ دەلیل؛ سەنەد. (برهان)

پڕنە: [ئاوەڵناو] پڕپیاکەر؛ گورجوگۆڵ و ئازا. (چابک)

پڕۆ: فرد؛ فد: [ناو] پمنڕۆڤ؛ (پێکەوە چە-سپاندنیقوماشی بڕاوی جلوبەرگ بەسنجاخ یا کۆک(تەقەڵی درشت) بوئەندازە گرتنی لیباس لەخەیاتیدا.(پرو)

+ پرواندن: [چاوگەت] (ب)وردکردن؛بۆت هەڵسم دەت پروێنم. (خردکردن)

پرووپاتاڵ: [ناوت](۱) کەرەستە و ئەسپابی بێ نرخ و بێ بایەخ. (آت و آشغال)

+ پرووپووچ: [ناوت] بە هیچکردن؛ پارە کەی-لە دووڕۆژدا پرووپووچ کرد و تەواوی کرد.(بربـاد دادن و ازبین بردن دارایی)

پرووپووش: [ناوت] پلووپووش؛ چیلکە و چەوێڵ؛ هەژگەل؛ پووشوپلاش. (ساقەهای قطعشده باریک و خشکیده درخت وگیاه)

پرووپیتاڵ: [ناوت] شتومەکی ژنان؛ خرتە و

پرته؛ شرۆشیتاڵ؛ جلوبەرگی شڕ. (آت و آشغال؛ وسایل زنانەو لباس فرسودە)

پرۆتستان: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] مەزهەب و شوێگرانی مەزهەبی پرۆتستان، لقێ لە دینی مەسیحییەت. (پروتستان)

پرۆتێز: [ناو] (کۆڕی پزشکییە)کاری دانانەجێی ئەندامگەلی لەش وەک دەستێ دەستکرد. (پروتز)

پرۆزە: [ناو] پەخ شان(نثر)

پرۆستات: [ناو] لوو یا گرۆڤەرێکی کەلە قەندی ئاسای چکۆلەیە لە ژێر میزەڵدانی مرۆڤدا. (پروستات)

پرۆفسۆر: فد؛فرد؛اند: [ناو] لێزان؛ مرۆڤی زانا و بلیمەت؛ باڵاتر لە دەرەجەی دوکتۆرا لە بواری زانستییەوە. (پروفسور)

پرۆڤانس: [ناو] زمانی تاقمێ لە خەڵکی فەڕانسە، نیشتەجێی پرۆڤانس. (پرووانس)

پرۆڤە: [ناو] تەمرین؛ مەشق؛ ڕاهێنان. (تمرین).

پرۆگرام: اند؛ فد: [ناو] بەرنامە؛ ڕێنامە؛ پێڕەو؛ ڕێچ؛ پێڕەو بۆ جێبەجێکردنی کارێ. (برنامه) لەزمانی کوردیدا جێکەوتووە.

پرۆم: [ناو] لووتکەی چیا؛ لووتکە. (قله)

پرۆناڤ: [ناو] جێناو؛ پێتێ کە هێمایە بۆ ناو. (ضمیر دستوری)

پرۆنیو: [ناو] جێناو؛ پرۆناو؛ پرۆناڤ؛ پێتێ کە هێمایە بۆ ناو؛(ضمیر دستوری) پرووزکاندن: [چاوگە،ت] پرووسکاندن؛ پرووسقاندن؛ بچڕاندن؛ پچڕاندن؛ قرتاندن؛ لەتکردن. (قطع کردن)

پرووزە: [ناو] وردەسووتاوی کاغەز و موو. (خاکستر ریزکاغذ و مو)

پرووزە بابردن: (ب) بوون بە قەقنەس؛ سووتان؛ ئاور تێبەربوون و بوون بە سووتوو. (آتش گرفتن و خاکستر به هواررفتن)

پرووزیاگ: [ئاوەڵناو] هەڵپرووزاو.(مانند موی سوخته شده)

+ پرووسقان: [چاوگە] بڕووسقان بچڕان؛ قرتان؛ (گیاکە بەریشەوەدەر نەهات لە دەستم دا هەڵپرووسقا: قرتا؛(قطع شدن) هەڵپرووسقان: هەڵپچڕان؛ شیر و دۆکولیو بڕووسقان: بریان. (حالت بریدن شیر)

+ پرووسقیان: [چاوگە](١) بروسقان؛ بریانی شیر و دۆکولیو؛ خراپبوونی شیر و دۆکولیو؛ (بریدن شیر) (٢) پچڕیان؛ قرتیان؛ قرتان؛ بریان؛ لەتبوون؛کەرتبوون.(قطع شدن) (٣) ڕەنگی ڕوخسار پەڕین. (رنگ باختن)

پرووش: [ناو] پورز؛ زوێی سەرتەختە وەک وردە توڵاش؛ پرزۆڵ؛ کوڵک و مووی سەر قوماش؛ کەواکەم پروشی هەڵداوە. (پرز)

پرووکان: [چاوگە](١) پسانی گیانداران بە هۆی هیلاکی زۆرەوە. (مردن از خستگی) (٢) مردن بە هۆی گەرمای زۆرەوە. (هلاک-شدن از گرما)

پرووکاندن: [چاوگە،ت] وەک تروکاندنی-چاو(پلکزدن)

پرووکاندن:[چاوگە،ت]کوشتن بەماندوو کردنی زۆر یان گەرمای زۆر؛ پساندن؛(کشتن با خستگی و گرما)

پرووکە: [ناو] تروکە؛ پرووشە؛ بەفر بارین بە

دەنکی ورد وئارام.(بارش برف آرام و ریز)

پڕووش: [ئاوەڵناو] زۆرخۆش؛ خۆشبەز؛ خۆشڕەو؛ بەڕەوت؛ ئەسپی پڕووش:ئەسپی تالیم دراوی بەکار. (خوش.خوش قدم)

پڕەملە: [ناو] جۆرێک ملوانکەی تەنگ و پڕ بەمل و چەسپیمل. (نوعی گردنبند تنگ)

پڕهەنگ: [ناو] پەڕهەنگ؛ وشەدان. (لغتنامه)

پڕی: تەژێتی؛ حاڵەتی پڕبوون. (پری)

پڕیانکردگەسەو: (١)ئەوان دانیان کولۆر بوو پڕیانکردووەتەوە؛ ئەوان چاڵە خاڵیە کەیان پڕکردگەسەو. (پر کردەاند) (٢) هانیان داوە؛ فێریان کردوە؛ بەڕاست یا درۆ مێشکیان پڕکردوەتەوە کە کاریٚ بکا؛ پڕیان کردوەتەوە. <پڕکردنەوە.(پرش کردەاند)

+ پڕێزە: (١) پەڕێز؛ زەویێک کە دورواییٚتەوە(دووراییٚتەوە)و دەغل و گیای تێدا نەمابیٚ؛ جاڕەگەنم و جۆ. (مزرعەدرو شدە)(٢) ڕەبەت؛ حەشارگە. (کمین) (٣) بەدزە چوون بۆ نچیر. (پاورچین نزدیک شدن بەشکار)

پڕێس: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] (١) مەنگەنە؛ ئامرازی گووشینە پاڵ یەک بەگوشاری زۆر. (پرس) (٢) جۆرێک هاڵتێر ڕێدان (بە-رزکردنەوە) بیٚ هەڵخستنەوە،لە ڕابووردوودا؛ یا پڕێسی سەرسینگ. (پرس)

پڕیسکە: [ناو] نەردیوان. (نردبان)

پڕیقوهۆڕ: [دەنگەناوەت] پرقوهۆڕ؛ تریقوهۆڕ؛ پریقوهووڕ؛ پریکەپریک؛ پریکوهۆڕ؛ پێکەنین بە دەنگی بەرز و حیلکەحیلک؛ لەقاقای پێکەنین دان. (قاەقاەخندیدن)

پڕیمووس: [ناو] پەڕەمێز؛ جۆرێک چرای ئاشپەزیە. (پریموس)

پڕینت: اند؛ فد: [ناو] چاپ؛ لەچاپدراو. (ب)کاری چاپکردن بە ئامێری پڕینتێر. (پرینت)

پڕینتڕ:اند؛ فد: [ناو،بک]چاپگەر؛ کەرەستەی چاپ. (چاپگر؛پرینتر) لە زمانی کوردیدا جیٚ-کەوتووە.

پڕینگان: [چاوگە] سڵەمین؛ ترسان؛ پارێزکردن و نزیک نەکەوتن. (ترسیدن و دوری کردن)

پڕینگاندنەوە: [چاوگە،ت] داچڵەکاندن؛ ترساندن؛ سڵەماندنەوە و ترساندن و ڕادانەدوواوە. (ترسانیدن)

پڕینگانەوە: [چاوگە،ت] سڵەمینەوە؛ کۆکردن؛ مەترسیکردن؛ هەڵبەزینەوە لەترسان؛ داچڵەکان؛ سڵکردن. (ب) خۆ لە قەرەنەدان؛ دووری لیٚ کردن.(جاخوردن. ترسیدن و نزدیک نشدن)

(پ.ز):کورتکراوەی وشەی (پێش لە زایینی) حەزرەتی عیسا مەسیح. (قبل از میلاد. ق. م)

پز: (١) منداڵ لەتۆڵداندا؛ ئاولەمە؛ ئاوەلمە(جنین) (٢) بڵیند؛ گەورە؛ بەرز. (بلند) (٣) دومەڵ؛ برین (دمل؛ زخم) (۴)پس؛ کوڕ؛ پزمام :پسمام: کوڕمام.(پسر)

پزپزۆک: جگەرە؛ سیغار؛ سگار (سیگار)

پزدۆک: [ناو] گرۆقەر یا گۆشتی زیادی یا زیپکەی گەورە بە سەر پێستی لەشەوە. (گوشت زیادی روی پوست بدن)

پزرووک: [ناو] بارانیبەخوڕەم؛ بارانی زۆر و توند. (بشدت باران باریدن)

پزگـورِ: [نـاو] ڕیشـاڵی جلکـی دڕاو؛ بزگـوڕ. (بزگور)

پزماریٚ: [ناو] بزماره؛ میٚخه‌که(میخچه)

پزمام: پسمام؛ کوڕی مام (پسر عمو)

پـزوو: [نـاو] نـه‌خۆشـینی کلّـاوڕه‌ش؛ مشـه؛ سیه‌ڕه‌شه؛ میٚشه‌پزگ؛ سیه‌زینـه؛ سـی‌ده‌رده؛ هه‌نووه‌کوتـه؛ کـه تایبـه‌ت بـه ئاژاڵـه، نـاوه عیلمیه‌که‌ی (پنۆسۆنی) یه. (پنوسونی)

+ پـزوو: [نـاو] (۱) جیٚگـای تیٚهـه‌ڵکیٚشـانی دۆخین (نیفه) (۲) به‌فـره‌بلۆوکـه‌یٚـی کـه بـا ده‌یهیٚنـیٚ و بـه‌رده‌رکـه ده‌گـریٚ. (بـژ. بـرف بادآورده) (۳) جیٚگـه‌ی بـه‌ن تیٚهـه‌ڵکیٚشـانی جـه‌مسـه‌ری سـه‌ریـن (نیفـه) (۴) جـۆریٚ نه‌خۆشینی مه‌ڕ که چڵمن ده‌بیٚت و مووشه‌ی دیٚ و نالـه‌وه‌ڕیٚ. (مـرض گوسـفند) (۵) گیاییٚکه ده‌یکه‌ن به په‌تیٚکه‌وه ده‌یکه‌نه ملی مه‌ڕ بۆ شیفای نـه‌خۆشـینی پـزوو. (گردنبنـد گوسفند برای بهبودی مرض)

پزیشکی قانوونی: [ناو،ت] پزیشکی به‌رگـه‌م کراوی دادگا که چۆنییه‌تی بریندار بـوون یـا کـوژرانی مـروڤ بـه دادگـا ڕاده‌گـه‌یێنیٚـت. (پزشکی قانوونی)

پزیشکی ماڵات: [ناو،ت] پزیشکی تایبه‌ت بـۆ ئاژه‌ڵ. (دام پزشک)

پژا: [ڕابوردووی پژان](۱) کوڵـا؛ پیشـا؛ کوڵیـا (پخته‌شد)(۲) پرژا؛ بڵاو بووه‌وه؛ پرشـیا؛ پرشـا (پاشید)

پژقانـدن: [چاوگــه،ت] ڕژانـدن(بـۆ تـراو)؛ پرشاندن (پاشیدن)

پژڵ: [ناو] (۱) هه‌ژگه‌ڵ؛ (خار و خاشـاک)(۲) پرژ و لکی باریکی سه‌ره‌وی دار. (شاخه‌نازک درخت)

پژمـان: [ئـاوه‌ڵنـاو] (۱)دڵسـارد؛ پشـمان؛ په‌شیمان؛ پاشگه‌ز .(پشیمان) (۲) [ناو]ناوه بۆ پیاو (اسم مردانه)

پژمانـدن: [چاوگـه،ت] پشـماندن؛ پنـژین؛ بیٚهنژین. (عطسه‌کردن)

پژمل: [ناو] پشتگه‌ردن. (پس گردن)

پژملپان: (۱) پشتملپان (پس گردن پهن) (۲) (ب)به‌تیـزه‌وه بـه مرۆڤـی تـه‌ژه و خوێڕی ده‌وتریٚت. (کنایه‌تن لش)

پژمین: [چاوگـه] پشـمین؛ بیٚهنـژین؛ پژمـای (عطسه)

+ پژنچـه:[نـاو](۱)شـانه‌ی جۆلاییٚ(شـانه‌بافنـدگی) (۲) قاشـاو؛ ڕنـه‌ک (قشـو) پژۆنـی: [ئـاوه‌ڵنـاو] واتـایی؛ مه‌عنه‌وی؛پیٚوه‌ندیدار به بیر و هه‌سته‌وه؛ دژی دونیایی و ماددی؛ دژی ئه‌نبۆژه‌نی. (معنوی)

پژی: < پژڵ.

پژیاو: <پژیاگ؛ پرش و بڵاو بوو. (پاشیده)

پژین: [چاوگه](۱) پیشان؛ کوڵان و برژان بـه گه‌رمای بیٚ شۆڵه. (پختن) (۲) پشان؛ پرژان؛ وه‌ک خوێنی لـووت بـه‌ربـوون؛ (ماننـدخون دماغ‌پاشیدن)

پژێن: [ناو،بک] پرشیٚن؛ پرشیٚنه‌ر؛ ده‌پرشیٚنیٚ. (پاشنده)

پسا: [ڕابوردووی چاوگه‌ی پسان](۱) پچکـڕا؛ قرتا؛ که‌رت‌بووِ؛ پسیا؛ له‌ت‌بوو؛ پچڕا؛ قرمسـا؛ قورمسا؛بڕووسقا. (پاره‌شد) (۲) ئه‌سپه‌کـه لـه غاری زۆردا پسا؛ بڕیـا. (بریـدن‌اسـب‌بعلـت-

خستگی)
پسات: [ناو] (١)<بیسات؛ دەمودەزگا.
(بسات) ٢) کەلوپەلێ کە لەکەنار شەقام
لەسەر سفرە یا تەختە، پانی دەکەنەوە بۆ
فرۆش؛ (٣)بیساتی سەماوەر: کەلوپەلی سە-
ماوەر) (بسات)
پسپسەکەڵە: پەزپەزەکێفی؛ پەز پەزەکێویلە؛
جۆرێ جاڵجاڵووکەی تووکن و بێئازار (نوعی
عنکبوت)
پسپێری: پێشبینی. (پیشبینی)
پستانەک: فد: [ناو] (١) مەمکەمژە؛ لە
فارسییەوە هاتووە و باوە.(پستانک)(٢)
جەریکی کونە لەکەرەستەی گازیدا کە گازی-
لێدەردەچێتەدەرەوە.(پستانک)(٣)
سەرپێچێکی کونە لە چراتۆرێدا کە نەوت لەو
کونەوە دەپرژێتە ناو تۆری چرا. (پستانک
چراغ توری)
پستەی زەمینی: بادامزەمینی(بادامزمینی)
پستەیشامی: [ناو] بادام زەمینی. (بادام
زمینی)
پستەی کێوی: [ناو] بەری دارەوەن؛ وەنەتەق؛
قەزکەوان؛ قەزوان؛ قەسخەوان؛ قسقەوان؛
قەزکەوان. (پستەکوهی. چاتلانقوش)
پستی:[ناو]بسە؛پستە؛لەسلێمانیبەپستە دەڵێن
فسدق یا فستق (پستە)
پسخاڵ: [ناو]کورەخاڵ؛ خاڵوزای-
نێرینە(پسردایی)
پسدار: [ئاوەڵناو] پزدار؛ تۆلدار؛ ئاوس؛ زگپڕ.
(آبستن)
پسدان:[ناو](١) پزدان؛پزدانک مندالْدان.
(زهدان) (٢) زەرف؛ دەفر. (ظرف)
پسل: [ناو] گیای چەمەمارە(ترتیزک وحشی)
پسڵی: [ناو]گیادۆخەوا؛ گیادۆخوا؛ دژی کرمی
ڕیخۆڵەیە. (گندنای کوهی)
پسمار: [ناو] بزمار؛ مێخ (میخ)
پسماری: [ناو] بزمارە؛ مێخەکە(میخچە)
پسوڵمان: مسوڵمان (مسلمان)
پسوولە: [ناو] بەرگە؛ بەڵگەی ئیجازەدان؛
پاسپۆرت؛ بەڵگەی هاتن و چون؛ بلیت؛وەرە-
قە. (برگە.بلیط)
پسە: (١) وەک؛ وا. (اینطور)٢. پستە. (پستە)
پسە زانای: [چاوگە،ت]پاسەزانای؛ وازانین؛
پێوابوون؛ بەخەیاڵ؛ وادانان؛ گومانکردن
(گمانکردن)
پسەژەنی: [ئاوەڵناو] ئاریلە؛ ژنانیلێ؛ ژنانێ.
(زن آسا)
پسەیوی:[ئاوەڵناو] وەک خوێ؛عەینی شت.
(شبیه)
پش: [ناو]نەخۆشینی گەلای دارمێو و باخ.
(آفت برگ درخت مو و درختان)
پشارەش[ناو،ت]جەرگ؛جگەر(جگرسیاه)
پشاسپی:[ناو] سپیەلاک؛سی.(جگرسفید)
پشافتن: [چاوگە] پشاوتن؛ هەڵپشاوتن؛ هە-
ڵگلۆفین. (مچالە کردن)
پشبەن: [ناو] (١) پشتبەند؛ دوایی؛ دووماهی.
(پشت بند) (٢) شەوژەن؛ پشتوەسی دەرکە؛
پشتبەس؛کولۆم.(٣) دوابەند؛ ڕستەیدوابە-
ندی گۆرانی.(پشت بند)
پشپشۆکە: [ناو]گیاکتک؛ گیابۆندار؛ ئەشەدبۆ؛
ڕیخەداڕوو (علف گربە. سنبلطیب)

پشپشیان: پشلیان؛ پچپچ بوون؛ هەڵاتن؛ هەڵماسین. (ورآمدن خمیر)

پشلیان: [چاوگە،ت] هەڵـاتن و هـەڵماسینی هەویر. ترشان؛ گەلێک پچپچ بوون. (ورآمدن خمیر)

پشپۆ: [ناو] پشتپۆ؛ جێگـای ئـاوێزان کردنـی بەن تەون لە فەرشچێکردندا (چـوبی کـەنخ فرشبافی را با آن می آویزند)

+ پشت: [ناو] پـاش؛ پشـتیسـیڕۆژ: پاشـی سێڕۆژ؛ هـەندێجار،واتـا(سـەر،بـان)وەک، پشتدەست :سەردەست؛ پشتزین:سەرزیـن. (بعد ، بالا)

پشت ئاواڵە: [ئاوەڵناو] [ناو،ت] هەر شـت کـە پشتی بەتاڵ بێت و نەگیرابێت وەک کراسـی پشت ئاواڵە؛ پشت ماڵـەکـەمـان سـەحرایـە: پشت ئاواڵەیە. (پشت باز)

پشت ئێشە: [نـاو،ت] ئـازار و ژانـی پشـت و کەمەر. (پشت درد)

پشتباقی: [ناو] هەتیـوێ کـە بـابی مردبێـت؛ هەتیوی باوکی. (پدر مرده)

پشتبـەرگ: [نـاو] بـەرگـی ئـاخری جلـدی کتێب؛ (پشتبەرگ دژی ڕووبەرگە) بەڵام بـە هەڵە هەردوو وشە بۆ سەر جلدی کتێب بـە-کاردێنن (پشت جلد)

پشتبەسێل: [ناو] جۆرێ کولێرەی سـەرساج. (نوعی گردەکەروی ساج درست شدە)

پشت بەیـەکـۆ دان: [چاوگـە،ت] پشـت بـە یەکەو دان؛ پشت بەیەکـەوە دان؛ پشـت بـە پشتەوەنان؛ پشت دانەپاڵیەک؛ پاڵدانە پاڵ-یەک؛ (ب) پشـتی یـەکـگـرتن؛ هاوکـاری-کردن؛کۆمەکییەکبوون(همپشتی)

پشتپەردە: (ب) شاراوە؛ نەهێنی. (پشت پردە)

پشتپێ: (١) شەق. (تیپا) (٢) پشت پێی تـۆ ئەویش ڕۆیی واتا دوای ڕۆیشتنی تۆ ئەویـش ڕۆیی. (بعد از رفتن) (٣) پاژنەی پا؛ پاشـنەی پا. (پاشنه)

پشت چاڤ: [نـاو] پێلوو؛بـە ڵکـیچـاو.(پلـک چشم)

پشت چەپەر: [ناو،ت] (١)پشـت دەرکـەیلـە شوول چێکراو؛(پشتدرطنیـدەشـدە از شـاخە درخت)(٢) پشت سەنگەر؛ پشت بۆسە.<چە-پەر. (پشت سنگر)

پشت چەمانەوە: [چاوگە،ت](١) پشـت چـە-مینەوە (ب) کوڕنۆش بردن و دانەویـن (خـم شدن) (٢) لە بەر بار قورسی یا ژیانی سەخت و دژوار یـا ڕووداوی دڵتـەزێـنکـۆم بوونـە-وە.(پشتخم کردن)(٣)کۆم بـوون بـە هـۆی پشتشکان یاپیرییەوە(پشتخم شدن)

پشتچەمین: [چاوگە،ت](١) پشتکووڕبوون؛ پشت چەمینەوە لە بەر پیری. (٢) پشت کـۆم بوون لەژێر باری قورس یا بـاری نالـەبـاری ژیان یا پشت شکاندا.(پشت خم شدن)

پشت حۆچک: [ئاوەڵناو] پشتکـووڕ؛ پشـت-کۆم؛ پشت خوار؛ پشت چـەمـاوە؛ پشـتقوڤ. (کوژ پشت)

+ پشت دانەوە: [چاوگە،ت] پـاڵدانـەوە. (لـم دادن)

پشتدەست: [ناو] ئەودیـوی بـەری دەسـت؛ بان دەست. (پشت دست)

پشـتدەسـت داغکـردن: [چاوگـە،ت](١)

ئاورنان بەپشت دەستەوە. (آتش گذاشتن بەپشت دست) (٢) (ب) تۆبە لە دووبارەکردنەوەی کارێ. (پشت‌دست‌داغ-کردن)

پشت‌دەست گەزین: [چاوگە،ت] دەربڕینی پەشیمانی؛ وەک بە بەرد لە ئەژنۆ دان.(پشت دست گزیدن)

پشتڕاست: [ئاوەڵناو] پشتگەرم؛ پشتیواندار؛ بەپشتەڤان؛ دڵگەرم؛ ئەرخایەن؛ دڵنیا؛ خاترجەم. (دلگرم؛ مطمئن)

پشتڕاست بوون: [چاوگە،ت] دڵنیابوون؛ خاترجەم بوون؛ ئەرخەیان بوون؛ موتمانەکردن. (مطمئن بودن)

پشت ڕاست کردنەوە: [چاوگە،ت] (ب) دووای هاتنی بەڵاو نکوولی‌هێنان دوو بارە گەڕانەوە سەر دۆخی پێشوو؛ پار نابووت بوو (بەرشکست) ئەمساڵ پشتی ڕاست کردەوە. (بعد از ورشکستگی بحال اول بازگشتن)

پشتڕاستی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] خاترجەمی؛ دڵنیایی؛ ئەرخەیانی. (مطمئنی؛ اطمینان)

پشت‌زین: [ناو،ت] (١) دواوەی زین؛ جێی تەرک (عقب زین) (٢ب) سەر زین؛ دانیشتە پشت زین و بەغار چوو. (روی زین)

پشت‌سارد: [ئاوەڵناو] مەیل بەکارێ نەمان؛ ناهومێد بوون لەکارێ؛ بێ‌هیوا؛ دڵسارد. (دلسرد)

پشت‌سەر: [ناو] (١) دواوەی سەر؛ پشتمل. (عقب سر) (٢) پاشملە(در غیاب؛ پشت سر

پشت‌سەریەک: (١)[بەند] پەیتا پەیتا؛ بەدووای یەکدا. (پشت سر هم) (٢) لە پشت سەریەکەوە بەڕیز ڕاوەستان (پشت سر هم)

پشت شکاندن: [چاوگە،ت] (١ب) بەڵای زۆرگەورە بە سەردا هێنان. (پشت شکستن) (٢) شکاندنی پشتی کەسێ (پشت شکستن)

پشت‌شکێن: [ناو،بک](ب) موسیبەتی گەورە؛کەس یان شتێک، کە پشت بشکێنێت. (پشت شکن)

پشت‌قایم: [ئاوەڵناو] (١) دارای پشتیوانی بە قودرەت؛ (٢) ئەرخایان‌بوون‌لەلایەنگری و هۆگریی‌کەسێ؛ پشتڕاست؛ پشتگەرم؛ پشت-ئەستوور.(دارای پشتیبان)

پشتکۆم: [ئاوەڵناو] پشتقۆڤ؛ پشتکوور؛ پشت خوار؛ پشت حۆچک (کوژ پشت)

پشتکوول: [ناو] پشکەڵ (پشکل)

پشتکووز:> پشتکۆم.

پشتگر:[ئاوەڵناو]لایەنگر؛هەوادار؛داشدار؛ یاریدەدەر؛ کۆمەک. (حامی)

+ پشتگرتن: [چاوگە،ت] (١) کە وتنە دوای کارێ و دەست هەڵنەگرتن؛ پشتی کارەکەم گرت تا دروستم نەکرد لێی نەگەڕام (پشت گرفتن) (٢) پشتیوانی‌کردن (حمایت کردن)

پشتگری: [ناو] پشتەڤانی؛ هۆگری؛ یارمەتی؛ کۆمەک کردن؛ پشتیوانی؛ لایەنگری. (حمایت)

پشت‌گۆهاڤیتن: > پشتگوێ‌خستن.

+ پشتگوێ‌خستن: [چاوگە،ت] پویتە پێنەدان؛ لە بیر خۆ بردنەوە. (پشت گوش انداختن)

پشتگەرم: [ئاوەڵناو] (١) دڵگەرم؛ بەهیوا؛ بە-دڵ‌وداو خەریکی کارێ‌بوون. (پشتگرم.جدی)

(٢) ئەرخایەن لەکۆمەکی پشتیوان.(پشت گرم)

پشتگەرمی: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە]
(١)حاڵەتی دڵگەرمبوون لەکردنی کارێکدا؛ هیواداری بەکردنی کارێ. (پشتگرمی)(٢) بەهۆی هەواداری کەسێکەوە دڵقایم بوون.(اتکابەپشتیبانی حامی)

پشتلەئەردی: ژنکا پشتلەئەردی: (ب) ژنی مارەکراو (عقد کردە)

پشتلەرزین: [چاوگە،ت] (ب)تۆقین و لە ترسا دڵ بەلاوە نەمان؛ (ب) هەست بە مەترسیی گەورە و ترسانی زۆرکردن. (پشت لرزیدن)

پشت لە عەرزدان: [چاوگە،ت] (١) لە زۆرانبازی دا لە عەرزدانی پشتی حەریف. (٢) (ب) شکست پێهێنان لەهەربوارێکی دیکەوە. (پشت بەخاک مالیدن)

پشتماز: [ناو] پشتەمازە؛ پشتمازە؛ موغەرەی پشت؛ بڕبڕەی پشت. (پشت مازە)

پشتماکی: [ناو] هەتیوی دایک مردوو.(مادرمردە)

پشتماڵە: [ناو] پاشماڵە؛ ژێرماڵە(سرایدار)

پشتمێزنشین: [ئاوەڵناو] (ب) موچەخۆری دەوڵەت؛ یەخەسپی؛ کاربەدەستی ڕێکخراوی دەوڵەتی.(پشت میز نشین)

پشتۆ: [ناو] (١) دەمانچە(طپانچە)(٢) دواوە؛ پشتەوە. (عقب)

پشتوڕوو: [ئاوەڵناو]پێچەوانە؛بەرووپشت؛ بەراوەژوو؛ بەرواژی؛ هەڵگەڕاوە؛ هەڵەوگەڕیاگ. (برعکس)

پشتوو: [ناو] زمانی پەشتوو؛ کە لە پاکستان و ئەفغانستان پێی دەدوێن. (زبان پشتو)

پشت وەرگێڕان: [چاوگە،ت] (١)لەشەڕدا هەڵاتن، و پشتکردنە دوژمن. (پشتکردن-بدشمن)(٢ب) ڕوو وەرگێڕان و بایەخ پێ نەدان؛ پشت تێکردن. (پشت کردن و اهمیت ندادن)

+ پشتە: [ناو] (١) پشتدێراو؛ پشتەی کەردوو؛ بڵیندایی بەینی دوو کەردوو. (پشتە)(٢) دووایین بیرەکانی کارێز و هەوراز و بەرزاییەکانی پشتیوەوەی. (زمین های مرتفع پشت چاههای کاریز)(٣) هەوراز؛ تەپ؛ تەپۆڵکە؛ زەوینی بەرز و قوت. (تپە)

+ پشتەسەر: [ناو] پاشەسەر؛ (١) خشڵێکە لە پاش لارەپێچەوە قایمدەکرێ؛پشتەسەرە. (زیور پشت سر زنان) (٢) لە نەبوونی کەسێکدا باس کردنی؛ پاشملە. (غیبت)

پشتەڤان: [ناو] پشتیوان؛ پاڵپشت؛ هۆگر؛ هەوادار؛لایەنگر. (پشتیبان)

پشتەماڵ: [ناو] هەولە؛ خاولی (حولە)

پشتەملە: [ناو] پشتەسەر؛ پاژملە؛ یا شملە؛ وەک: قسەکردن لە بارەی کەسێکە وە کە خۆی لەوێ نەبێ. (پشت سر؛ در غیاب؛ غیبت)

پشتەوڕوو: [ناو](١) پشتەوقەپاڵ(تاقباز)

پشتەوسوور: [ئاوەڵناو] پشتئەستوور؛ خاترجەم و دڵقایم؛ ئەرخایەن.(مطمئن)

پشتهەڤ: بەیەکەوە؛ لەگەڵ یەکدا؛ تەڤی هەڤ؛ پشتبەپشت. (با هم)

پشتیکێش:کوڵهەڵگر؛کوڵکێش؛ باربەر؛

حەماڵ. (باربر)

پشدان: [چاوگە،ت] بـێهن‌وە دان؛ پشـوودان؛ هەناسە کێشان؛ هیلاکـی دەرکـردن (نفس تازە کردن؛نفس کشیدن)

پشدەری: [ناو+ ئاوەڵناو] (١) خـەڵکـی پشـدر (اهـل پشـدر)(٢) پێوندیـدار بـە پشـدەرەوە (وابستەبەپشدر)(٣) [ناو] پارچە و قوماشێ کە لە سەر شوشەی پەنجێرە دادەبـەسـترێ لـە بەینی پەردە و پەنجێرەدا. (پشت دری)

پشقەڵ: [ناو]قشپڵ؛کشپەڵ؛ پشقل؛ پشکەڵ؛ پشقڵ؛ بوشکوول؛ کوشپل؛ بشکوول (پشکل)

+ پشـک: [نـاو](١) دەو؛ پشـکیل؛ قورعـە. (پشـک)(٢) بـەش؛ سـەهـم؛ قیسـمەت (سهم)(٣) گۆپکەی دار؛چرۆ.(تژەدرخت)

پشکاندن: [چاوگە،ت] (١) هـە مـوو کـونج و قوژبنێ گەڕان و پشکنین. (وارسی کردن)(٢) پشماندن؛ پژمین؛ پشـمین؛ پنـژین؛ پشـکین. (عطسەکردن)

پشکاوتن: [چاوگە،ت] هەڵوەشـاندنی چنـدراو یان تەقەڵی دووراو. (شکافتن)

پشـــکخســـتن: [چاوگـــە،ت]دەوکـــردن؛ قورعەکێشان. (پشک انداختن)

+ پشـــکۆ: [نـــاو] چـــرۆ و گۆپکـــەی دار. (تژەدرخت)

پشـکۆدان: (١) [نـاو،ت] ئـاوردان؛ مـەنقـەڵ (آتشدان)(٢)[چاوگـە،ت] پشـکۆ دان؛ پشـکۆ دەرکردنی دار؛ و خونچە و گوپکە دەرکـردن؛ پشکۆدەردان. (درخت در حال غنچەدادن)

پشکۆژە: [ناو] پشکۆ؛ چرۆی دار (تژەدرخت)

پشکۆڤ: [ناو] خونچە؛ خونچـە لـەحاڵـەتـی دەم‌کردنەوەدا. (غنچەدر حال باز شدن)

+ پشـکۆڵ: [نـاو] (١) داری‌داخسـتنی‌پشـت دەرکە بۆ خاتر جەمی؛ ئـەشـکیل‌ئـەشـکێل؛ پاڵپشـتی دەرکـە. (چـوب پشـت در بـرای اطمینان. کلون) ٢) > پشکەڵ.

+ پشکول: [ناو] (١) بشکول؛ قـوڕ؛ قـوڕاوی. (گل آلود) (٢) پاشە کشێ؛ خۆدزینەوە. (عقب نشستن؛ فلنگ بستن)

+ پشـــکووتن: [چاوگــە][(١)دەم‌کردنـــەوەی گۆپکە ی داروگـوڵ.(٢)خیڤبـوون؛ وردبـوون، کرانەوەی بەردی قسڵ کە ئاوی لێ‌بکـەوێ. (٣) هـەڵتـۆقینی گـەرمـەشـانی لـە وەختـی برژاندنـدا.(۴) (ب) کـەیـف خـۆش بـوون؛ ڕووگەش بوون؛ ڕوو گەشانەوە. (شکفتن)

پشکووژا مەمکا: [ناو،ت] دوگمەی مـەمـک؛ گۆی مەمک؛ گۆپکەی مەمک. (نک پستان)

پشـکهاوێشـتن: [چاوگـە،ت] دەوکـردن؛ قوڕعەخستن؛ قورعەکێشان. (قرعەکشی)

پشکەگوڵ: [نـاو]گیاییـکـە(بلـوێر) یشـی پـێ دەڵێن. (بادبیز)

+ پشکیلان: [ناو] (١) ڕۆیشتنی زاوا و برا زاوا بۆ ماڵی بووک لە شەوی شەوگـەڕدا. (رفـتن داماد و دوستانش بمنزل عروس در شب قبل از عروسی) (٢) گۆرەوی بازی.(جوراب بازی)

پشکین: [چاوگە] پشمین؛ پنـژین؛ بێهنـژین؛ دەڵێن یەک جار سەبرە، دوو جـار جـەختـە و چـاکی هێنـا. (عطسـەکـردن) پشـۆر: [نـاو] نەحلەت. (لعنت)

پشۆرەیی: [ئاوەڵناو] نەحلەتی. (لعنتی)

پشوودار: > پشوودرێژ.

پشوودان: [چاوگە،ت] بێهن‌وەدان؛ هیلاکی دەرکردن؛ حەسانەوە؛ وچانگرتن. (خستگی در کردن)

پشوودرێژ: [ئاوەڵناو] خۆڕاگر؛ بەنەفەس؛ بەرگەگر؛ پشوودار؛ بەتاقەت؛ بەسەبر؛ دلفرە؛ مەند؛ لەسەرەخۆ. (صبور و مقاوم)

پشیلە خستنەدەرێی: جۆرێ هەرەشە بۆ تەمبێ‌کردن، لە ڕابووردوودا جۆرێ تەمبێ‌کردن؛ زیاتر بۆ ژنان بوو. (نوعی تنبیه‌در گذشته‌گربه‌بەتنبان انداختن)

پشێوی: > پشێوێنی.

+ پف: (١)[ئاوەڵناو] کفەڵ؛ پفەڵ؛ فش؛ دژی پتەو؛ تووری کفەڵ واتا تووری قانگ.(متخلخل)(٢) [ناو] سپیەلاک؛ پشاسپی؛ سی. (ریه)

+ پفدان: [چاوگە،ت](ب) سگ ماساندن و توورەکردن. (کنایەعصبانی کردن)

+ پف کردن: [چاوگە،ت](١) فووکردن لە گڕی چرا بۆ کوژاندنەوەی.(٢) خۆشکردنی ئاور؛ بە فوو تۆز لابردن لە سەرشتێ. (فوت کردن)(٣) باکردن؛ پەنمین؛ هەڵمسان؛ ماسین. (باد کردن؛ پف کردن)

پفکردن بە سەرەگەورەکەیدا: (ب) ناشارەزایی لەکارێکدا وەک فووکردن بە سەری گەورەی زوڕنادا. (کنایە. نا وارد بودن در کار)

پفکە: [ناو] پفلەک؛ بلۆق؛ تۆقلە؛ ئاورگ. (تاول)

پفڵە: [ناو] پفکە. بلۆق. پفلەک. تۆقلە. (تاول)

پفلە: (ب) کێشانی‌تریاک؛ وافوور؛ ئەهلی پفلەیە واتا تریاکییە. (اهل وافور)

پف لە خوڵەمێش کردن: پف لە خوڵەمڕکردن؛ (ب) کاری بێسوود و بێهوودە. (کنایەکار بیهودە‌کردن)

پفڵەکە: > پفڵە.

پفلیان: [چاوگە] پشلیان؛ وەک هەڵاتنی هەویر؛ ماسین؛ باکردن؛ پەنمین. (بادکردن)

پفیان: [چاوگە،ت](١) توورەبوون؛ بایان‌کرد؛سکیان ماسی.(عصبانی شدند) (٢) باکردن؛ توورە بوون. (عصبا نیت)

پفەک: [ناو] پوفەک؛جۆرێک خواردنە بۆ منداڵان لە هێرەڵماسی و هێلکە و خوێ بە شکڵی بەڕوولەی کفەڵ دروست دەکرێت (پفک)

پفیۆ: [ئاوەڵناو] پەست؛ بێ‌غیرەت؛ بۆی هەیە هەر (پفیوز)ی فارسی بێ بە واتای بێ‌غیرەت بەڵام لە ئەسڵ دا بەکسێ دەڵێن کە لەکۆڕی مەی خواردنەوەدا تەنیا مەزە و خۆراک دەخوا. (پفیوز)

پڤۆک: [ناو] (١) باڵۆن؛ کیسەی زۆر گەورە کە بە گازێکی سووکتر لە هەوا، یان بەگەرما هەڵدەماسێ و بە بار و موسافیرەوە دەچێ بەحەوادا.(بالون؛ بالن)(٢)کیسەی پڕلە با لە ناوزگی ماسیدا.(کیسەهوادر شکم ماهی)

پکەنە: (١) پێپکەنە. (بخند) (٢) هەڵکەنە؛ ئەو جێگا پکەنە: چاڵی کە. (بکن. گودکن) (٣) لیباسەکانت پکەنە؛ دایکەنە. (بکن)

پکێت: [ئاوەڵناو] ڕاوەستاو؛ قایم؛ پتەو (محکم)

پکێش: [ناو،بک] ئەوەی کە دەکێشێ؛ بکێش

(بە هەمو ماناییێکەوە) (بکش)

پکێشە: [کاری‌ئەمری] بکێشە؛ (۱) هەناسە پکێشە؛ سیگار پکێشە. (بکش) (۲) وێنە پکێشە؛ ڕەسم بکێشە: عەکس و وێنە هەڵگرە: بگرە. (بگیر)(۳) نەقاشی پکێشە؛ هێلیٚ پکێشە. (بکش)(۴) لە دەس ڕوزگار تاڵی پکێشە. (از دست روزگار بکش)(۵) ئەو ئەرابە پکێشە؛ ڕایکێشە. (بکش) (۶) بەترازوو برنجەکە پکێشە. (توزین کن)(۷) تەنافەکە پکێشە: تەنافەکە لەو بەرهەیوانە هەڵخە: بیگێڕە. (بکش)

پلاتین: [ناو] پلاتین؛ ئالتوونی‌سپی؛ زێڕی سپی. (پلاتین)

پلارەقسە: [ناو،ت] تانووت؛ قسەی‌ناخۆش، زیاتر لە توٚی نزاکەتدا؛ توانج؛ تەشەر؛ تەوس؛ قسەی بەتێکولٚ. (متلک)

پلاژ: فرد؛ فد: [ناو] لەکوردیشداباوە، چیغ و چادر یامالٚ و خانووی دروستکراو لە پەڕاوی دەریادا. (پلاژ)

پلاژداری: [ناو] (۱) کەسیٚ‌کە پلاژی هەیە.(۲) کاری بەڕێوەبردنی پلاژ.(پلاژ داری)

+ پلاس: [ناو]گاز ئەنبوڕ؛ جوٚریٚ گازی دەمپانە. (انبردست)

پلاس‌ئاخوڕ: [ئاوەڵناو] (ب) ژنێک کە شەرمی گەورەبێت (کنایەفرج گشاد)

پلاستێر: اند؛ فد:[ناو]چەسپی‌موشەمایی بوٚ چارەسەرکردنی ئێش و ئازار. (پلاستر)

پلاستیک: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] یەکیٚ لە بەرهەمەکانی پوٚلیمێڕی کە بەگەرما پێدان نەرم دەبێتەوە و بیچمی دڵخوازی پێدەدریٚ. (پلاستیک)

پلاستیکی:[ناو،ئاوەڵناو]هەر شت لە پلاستیک بیٚ؛ پێوەندیداربەپلاستیکەوە. (پلا ستیکی)

پلاسما: [ناو] بەشی‌تراوی خوێن کە لە ئاو و ماکگەلی کانزایی و پرۆتوێین پێکهاتووە. (پلاسما)

پلاڤ: [ناو] پلاف؛ پڵاو؛ چڵاویٚ‌کە ئاوکێش-دەکریٚ و نانی لە ژێردا دادەنێن بوٚ بنکڕ و پێش دەمکێشان ڕوٚنی بەسەردا دەکریٚ؛ هەروەها، هەرشتەپڵاو، لووبیاپڵاو، ئیستامبوولی‌پڵاو، بڵالووک‌پڵاو، شیرین‌پڵاو، پلاوبرویێش، پڵاو بامیە، پاقلەپڵاو، سەوزی-پڵاو، زرشک‌پڵاو؛ پڵاو گوٚشت، پڵاو و خوٚرشت. (پلو)

پلاک: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] (۱) قەوارەی جیا کراوی زەوی.(۲) قاشی ملوانکەی کانزایی کە ناو و ژمارەی لەسەر نووسراوە و سەربازان دەیکەنە مل لە بەر بێسەروشوێن نەبوونی تەرم لە شەڕدا.(۳)ڕەقەمی نوسراو لە سەر دەرکەی خانووبەرە.(۴) ژمارەیێک کەپاش لەدایکبوونی منداڵ لە نەخوٚشخانە دەیکەنە دەستی بوٚ نەگوٚڕان. (پلاک)(۵) ڕێژەکی ڕەقەمی سەیارە. (شمارەماشین)

پلاکت: فرد؛ اند؛ فد: گردەی خوێن کە زە-ڕەگەلێکی لاپانی زوٚر وردن، لە گرسانەوە و دەڵەمە بوون و مەیینی خوێندا باندوٚریان هەیە و بە هووربین دەبینرێن. (پلاکت)

پلان: اند؛ فد: [ناو] (۱) گەڵاڵە؛ نەخشەی

خانوو؛ بەرنامە و پرۆگرامی بەڕێوەبردن. (پلان)(٢) پیلان؛ تەشقەڵەودوڵاب.(کلک) (٣) فیلم هەڵگرتن لەدیمەنێک بێ برانەوە لە کاری سینەمادا (پلان)

پلانگتۆن: [ناو] گیاندارانی وردیلەی ناو زەریا کە بەشێکی زۆر لە خۆراکی ئاوەژیان پێک-دێنن. (پلانکتون)

پلاوبرویش: [ناو،ت] پلاڤساوار؛ پلاوێ کە لە ساوار چێ دەبێ. (پلوبلغور)

پلاوپارزن: [ناو] پلاوپالێو؛ سەلەیا دەفریکون-کون بۆ دارشتنی پلاو (پالاوتنی پلاو) (آبکش‌پلو)

پلاوپارێن: > پلاوپارزن.

پلاوپەز: [ناو](١) پلاو لێنەر؛ دەفری پلاوتێدا چێکردن؛ (پلوپز) (٢) [ناو،بک] ئاشپەزی پلاو لێنەر؛ وەک چاپەز و ئاشپەز.(آشپز پلو)

پلاوپەزی کارەبایی: [ناو] دەفرێکە بە کارەبا گەرم دەبێ و برنج لێدەنێ بێئەوەی بیپالێون، (بێدارشتن). (پلوپز برقی)

پلاوخۆری: (١) پێوەندیدار بە پلاو خواردنەوە؛ لیباسی پلاوخوری: لیباسی میوانی: لیباسی تازە و جوان. (لباس پلو خوری) (٢) [ناو] دەفری گەورەی پلاوتێکردن (دیس) (٣) (ب) میوانی و جەژن و بانگهێشتن بۆپلاو خواردن.(دعوت‌بەجشن)

پلاوماش: [ناو،ت] پلاوێکە لە برنج و ماش دروست دەبێت. (پلو ماش)

پلپلی: [ئاوەڵناو] زۆربلێ؛ چەنەدرێژ. (پر حرف)

پلتانگ: [ناو] پەرپەرۆک؛ پەپوولە. (پروانە)

+ پلتە: [ناو] تلتە. (١) خلتە و خوڵ و لێڵایی نیشتوو لە ژێر(بن)تراوادا. (درد)(٢) پاشماوەی چایی لە ناو قۆریدا؛ پلتەچایی. (تفالەچای)

پلتەپلت: [ناو،ت](١) فلتەفلت؛ قسەی بێتام و بێ جێ فلتەفلت مەکە: واتا قسەی قۆڕمەکە.(حرف بی ربط)(٢)قسە کردنی بێ-ددان. (صحبت کردن آدم بی دندان)

پلتەخۆری: [ناو، بەرهەمیچاوگە] پیس-خۆراکی؛ بەرماوەخۆری. (بد خوراکی،)

پل‌تەقێن: [ناو،بک] پلله لێدەر؛ چەقەنە لێدەر. (بشکن زن)

پلچاندنەوە: [چاوگە،ت] فلیقاندنەوە؛ پان و فلچ کردنەوە؛ تلیقاندنەوە. (لەکردن)

پلچی: (١) [ناو] بلچ؛ گوێژ؛ گێوژ. (زالزالک)(٢) پلیخاوی؛ پانوفلچی. (لەشدگی)

پلحە تکە: [ئاوەڵناو] دەستراست؛ پللەراست لە مەر مەرێندا. (هەف زن در تیلەبازی)

پلخ: [ناو] فلق؛ پلق؛ پلخ دەرهینان:فلق دە-رهێنان؛ فلیقاندنەوە. (لە؛ پهن)

پل لێتەقاندن: [چاوگە،ت] چەپلەلێتەقاندن؛ (ب) ئاشکراکردنی نەهێنی و ریسوا کردن؛ لە قاودان. (کنایەانگشت نما کردن)

پلم: [ئاوەڵناو] پلم؛ گرژ؛ موون؛ مۆن؛ پلمە-ڕوو: ڕووناخۆش (تند خو. بد اخم)

پلماندن: [چاوگە،ت] بلماندن؛ لە بەرخووە بۆلەبۆل کردن. (غرولند کردن)

پلمژیان:[چاوگە،ت] پلژیان؛سیس بوون. (پژمردە)

پلمەڕوو: [ئاوەڵناو] ڕووترش؛ ڕووناخۆش و ڕووگرژ؛ پەلپگر؛ ناوچاو گرژ؛ تووڕە(ترش رو؛

عصبانی؛ اخمو)

پلند: [ناو] جەمسەری بڕبڕەی پشت؛ بەندی خــوارەوەی مۆغــەرەی پشـــت. (آخــرین مهرەپشت)

پڵنگ پڵنگ: [ئـاوەڵنـاو] گـوڵ‌گـوڵ؛ پنـۆک پنۆک؛ خاڵ خاڵ؛ پەڵە پەڵەی چـووک. (گـل گلی)

پڵنگی: [ئـاوەڵنـاو] پڵنـگ ئاسـا.(ب) ڕەنگـی وەک پڵینگ؛ گوڵ گوڵ؛ پەڵە پەڵە. (پلنگی)

پلۆ: [ناو] پلە؛ پایە؛ ڕادە. (اندازه؛ مقام)

پڵۆخین: [چاوگە،ت](١) لەگـەل (دا) دا دێ، داپلۆخین، داپلۆسین،لێدان و داگرتن بە شەق و دار.(لەو لوردەکـردن) (٢) زۆر کوڵـان.(لـە-شدن‌ازپختن زیاد)(٣)پێست داماڵـانی سـوتاو (پوست انداختن از سوختن)

پلووپـۆ: [نـاو،ت] (١) (ب) کـەوتنـە سـەر هەوای‌کردنی‌کاری؛ گل‌وخـول خـواردن بـە دوای‌کردنـی‌کارێکـا. (بهـوای انجـام کـاری بودن) (٢) بۆنکردن و گەڕان بەدوای شتێکدا زیاتر بە سەگیش دەڵێن کە بە دوای نچیـردا بابۆ دەکا و دەگەڕێت. (گشتن دنبـال چیـزی. بو کشیدن)(٣)پەڕوپۆ.(پرهای پرنده)

پلوورە: [ناو] (١)شۆڕاوەی ئاوی نەپساوە لـە شـێری سـەماوەر یـا پلووسـک یـا شـێری دەستشۆری.(شره)(٢)سەهۆڵی شۆڕەوە بوو لە پلووسک یائەشکەوت؛ کێرەکەڵ (دنگاله)

پلووکەبەرد: [ناو] بەردی ورد؛ بەردی چکۆڵە؛ لەتی چکۆڵەی بەرد. (پارەسنگ کوچک)

پـــل‌وەشـــاندن: [چاوگـــە،ت] (١) دەســـت وەشـــاندن؛پەل‌وەشـــاندن.(ضـــربەزدن بادسـت)(٢)پـل‌تـەقانـدن. پللـە وەشـاندن؛ پللەلێدان. (بشکن زدن)

پلـــوێن: [نـــاو] (ف. گیـــا) گیاگۆچـــان؛ گیاوەگۆچانە؛ سێپەڕی؛ سێپـەڕ؛ بۆگـەدە و میزەسووتە و سووزاک باشە. (ناخنک. اکلیـل الملک)

+ پلە: [ناو] دەرەجە؛ پایە؛ ڕادە؛ پلەی سارد و گەرمی هەوا.(حد؛ میزان) (٢)یەکەی پێوانی-گۆشە(سووچ)لە هێندسەدا؛ وەک بڵێین پلەی گۆشەی وێستاو(٩٠) و جـەغـز(٣٦٠) پلـە-یە.(درجه)

+ پلە ترازیان: [چاوگە،ت] لەپلـەم ترازیـا:(ب) لـــەدەســـتم دەرچـــوو؛ هـــەڵـــەی-خۆنەویست.(اشتباه‌غیر عمد)

پلە پلە: [بەند]کەمە کەمە؛ قۆناخ قۆنـاخ؛ پایـە پایە؛ هەنگاو بە هەنگاو (ب) ئەنجـامی کـار بەتەرتیب و بەرە بەرە.(پله پله)

+ پلـــە گۆشـــت: [نـــاو] (١) تیکـــە گۆشـــت؛ جنچکە گۆشت (تکە گوشت) (٢) (ب) مرۆڤـی قەڵەو و شل و نەرم. (انسان تپل و چاق)

پلەمەتێ: [ناو] مەتـێ. (١) مـەتـە؛ مـەتـەی دەستی؛ مەتەیێک کە بە کەوان دەخولێتەوە. (مته دستی) (٢)مـەتـەی دەسـتی ئامرازێـک کەکەوانی نییە، بەڵام بە بادانی دەسکەکـەی مەتە دەچەرخێت. (دەسووڕێت) . (متەدستی)

پلەوەر: [ناو] پایەوەر؛لە مەقامدا سەرکەوتوو ؛ دارای پلە و پایە. (پایور)

پل‌هەڵسان: [چاوگە،ت] (ب) لە پڕ هەسـت-کردن بە مەیـل و ئیشـتیا، بـۆکردنی کـاری. (بەناگاەهوس انجام کاری کردن)

پلەی‌سەرما و گەرما:ڕادەی ساردی و گەرمی. (سطح. درجه‌حرارت)

پلی: [ناو] قاڵدرمە؛ قادرمە. پلیکان؛ نێردیوان، نەردیوان؛ دەرەج. (نردبان)

پلیان: [چاوگە،ت] کەوتن. (افتادن)

پلیت: بلیت؛ پسوولە؛ بلێت. (بلیط)

+ پلێتە: [ناو] فتێڵە. (١) فتێڵەی چرای نەوتی (فتیله) (٢) پەڕۆی بادراو (تەنزیف) بۆ ناو برینی قووڵ.(فتیله‌زخم)

پلیخـــین: زۆرکـــولاّن؛ پڵـــۆخین؛ پڵـــخ دەرهاتن،پڵۆخین. (له‌شدن)

پلیسە: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] (١) جۆرێ دامێنـی لیباسی ژنانەکە چین لە سەر چین (لەدریـژی دا) ڕادەوەسـتێ. (پلیسـه) (٢) پـەڕەسـریلکە؛ پلیســـــرک؛ پلیســــگەرد؛ پلیزگـــــرد؛ پەڕەسلێرکە<پەڕەستوو. (پرستو)

پلیقان: [چاوگـە] فلیقـان؛ پلیشـان؛ پڵۆخـان. (له‌شدن)

پلیکانێ: [ناو] هەلووکێن (الک دولک)

پلیکانی نەجات: [نـاو] پلیکـانی چێکـراو لـە دەرەوەی ڕووکاری خانووی چەنـد قـاتی بـۆ دەربازبوون لە کاتی تەنگانـە و سـووتمان دا. (پلکان اضطراری)

پناڵتی: اند؛ فد: [ناو] جۆرێ جەریمەی تـاوان لە یاری وەرزشـیدا؛ وەک باسـکیتباڵ، تـۆپی پێ، هەند باڵ، و فووتساڵ. (پنالتی)

پنپنی: [ئاوەڵناو] پنۆک پنۆک؛ پـەڵـە پـەڵـە؛ گوڵ گوڵ؛خاڵ خاڵ.(نقطه نقطه)

پنجک: [ناو] پنجی چکۆلە؛ بنەگیـای کـورت؛ دەوەن. (بته)

+ پنج و مۆر لە خۆ نان: خۆگرتن؛ لووت بـە-رزی و خۆ بەزل زانین. (تکبر نشان دادن)

پنـدر بوونـەوە: [چاوگـە،ت] وشـکبوونەوە؛ کزربوونەوە؛ تەواو بوونی زگچوون.خشکشدن؛ بندآمدن‌اسهال)

پندرپۆزە: [ناو] ڕووەکێکە لە قـەراخ جۆگـە و ڕۆبار دەڕووێ. (نام گیاهی است)

پندریسک: [ناو] باڵندەیێکـی چکۆلـەو هـار و هاج و نـەسـرەوتـە بـە ڕەنگـی بـۆر. (اسم پرنده‌ایست)

پنـدەپیـر: [نـاو]داپیرۆشـک؛ جاڵجاڵۆکـە (عنکبوت).

پنر: [ناو]پندر؛حاڵەتی‌چرچبوونی‌دەستو پێ‌کە زۆر لە ناوئاودابمێنێتەوە.(آبکیس)

پنس:[ناو]کەڕوو. (کپک)

پنک: [ناو]پەڵەی چووک؛ خاڵ؛ پنت؛ پەڵەی چکۆلە. (نقطه. لکه)

پنک پنک: [ئاوەڵناو] (١) پەڵە پەڵە؛ خاڵ‌خاڵ؛ پنۆک پنۆک. (لکه‌لکه. خال خـال)(٢) خـاڵ-خاڵ بوونی بەفری‌کوێستان؛ کاژو واژ. (خـال خال شدن برف)

پنکدار:خاڵدار؛دارای پەڵە و خاڵ.(خالدار)

پنکەهەور: [ناو] پەڵەهەوری گچکە.(پاره ابر)

پنگاڤ: < پونگاو؛ پەنگاو.

پنـگ خواردنـەوە: [چاوگـە،ت] (١) پونـگ خواردنــەوە< پۆنگــاو. (٢) (ب) بـە خــۆدا چـــوون؛ پـــیش خواردنــــەوە؛ زوێـــر دانیشتن.(غمگین نشستن)

پنگر بوونەوە: < پندر بوونەوە.

پنۆرە: [نـاو] داری سـەردوو فلیقانـە بـۆ کـۆ

کردنەوەی دڕک و گژاڵک. (چوب خارجمع کنی)

پنۆسۆنی: [ناو] ناوی نەخۆشینی مقاو لە ڕوانگەی پزیشکییەوە. (پنوسونی)

پنەدای: [چاوگە] پێدان (دادن)

پنەزانای: [چاوگە،] (١) پێزان، پێزانین؛ بە-سوپاس بوون؛ بەئەمەک بوون. (قدرشناسی)(٢)پێ‌وابوون؛ وا زانین(فکر کردن؛خیال کردن)

پنەشۆر: [ناو] هەرچی کە شتی پێدەشۆن؛ وەک سابوون؛ سپۆن. (چیزی کە با آن میشویند)

پنە یاوان؛ [چاوگە،ت] پێگە یشتن؛ گەیین (رسیدن)

+ پنی: [ناو] (١) پینە؛ پنوو. (پینە) (٢) پەنامەکی؛ نەهێنی؛ سوڕ؛ سڕ. (سر. راز)

پنێ: [ناو] پنە؛ پنەکە. (تختەخمیر پهن کردن)

پنیا: (١) [ئاوەڵناو] پەنامەکی (نهانی) (٢) پینەکردن(پینە کردن)

پنی‌سیلین: فد؛ فرد؛ اند: [ناو] هەوەڵین دەرمانی میکرۆب‌کوژ کەکەمتر لە سەد ساڵە پاوێر بووە و بۆ چارەسەرکردنی نەخوشینگەلی چڵکی بەکار دەبرێ؛ کە لە چەشنێ کەڕوو بەدەستدێ؛ جۆرێک ئانتی-بایۆتیکە. (پنی سیلین)

+ پۆ: [ناو] (١)کوێرووی گەنم. (سیاهەک گندم) (٢) بەڕوو؛ نانی پۆ واتا نانی بەڕوو. (بلوط)

پۆئیم سەمفۆنی: [ناو] پارچەمۆسیقاییێک کەبۆ ئورکێسترسەمفۆنی دروستدەکرێ و بە ڕواڵەت دەستوپێگریی کەمترە و لە سەر مەبەستێکی تایبەتی ئەدەبی چێ-دەکرێت.(پوئیم سمفونی)

+ پوان: [ناو] (١) شیلان؛ جڵیق؛ ڕوەکێکی دڕکاویە. (نسترن کوهی) (٢) بەری ئەو دارە. (میوەنسترن کوهی)

پۆ بە دەمەوە نەبوون: (ب) دەمهەراشی؛ بێ-حەیایی (بی چاک دهن)

+ پۆپ: [ناو] (١) لقوپۆپ؛ لقی سەرووی دار. (بالاترین شاخەهای درخت.) (٢) (نووچکەی چیا و دوند. (قلە)

پۆپ‌چەرمگ:[ناو]سەرسپی؛پۆپ چەرموو. (موی سر سفید)

پۆپ‌چەرموو: [ناو](١) سەرسپی؛ مرۆڤی پیری سەرسپی؛ تەغەر بە پیرێژن دەوترێ و بەپیاو ڕیش‌چەرموو دەڵێن. (پیر گیس سفید)(٢) (ب) مرۆڤی بە ئەزموونو دونیادیدە. (گیس سفید)

پۆپلین: [ناو] جۆرێ قوماشی ناسک بۆکراسی پیاوان و مەلافە کەڵکی هەیە. (پوپلین)

پۆپە شینە: [ناو] پۆپەڕە شە؛ جۆرێ نەخۆشینی باڵندە. (نوعی بیماری ماکیان).

پۆتک: جلوبەرگی شڕوکۆن.(لباس‌مندرس)

+ پۆتە: [ئاوەڵناو] بەرکەتی؛ هەڵبژاردە؛ پێش کەوتوو. (موفق، جلو افتادە، ممتاز)

پۆتەکە: [ناو] لاتەڕاف؛ کەلەکە(پهلو)

پۆچ: [ناو]کیمیا. (شیمی)

پۆچزان: [ناو]کیمیاگەر؛ کیمیازان. (کیمیاگر)

+ پوخت: [ئاوەڵناو] جێکەوتوو؛ ڕسکاو؛

بارهاتوو؛ کاری تەواو و تەمیس؛ خۆش‌کراو؛ بێ گرێ‌وگۆڵ. (جا افتادن؛ مرتب)

+ پوختکردن: [چاوگە،ت] خۆش‌کردنی قوڕ و هەویر و ڕەنگی وێنەکێشی. شێلان و تێکەلاو کردن و گرێ‌وگۆڵ لێبرین؛ ڕاهێنان. (پخته‌کردن)

پوختوپاراو: [ئاوەڵناو] بێکەم و کەسری و بێ-گرێوگۆڵ؛ ڕسکاو؛ تەواو خۆش و ئامادەکراو؛ کاری بێ‌عەیب. (بی‌نقص و آماده)

پوختەیی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] (١) خۆش-کراوی؛ ڕێک‌وپێکی؛ (ب) دونیا دیتوویی؛ لەکار دەرهاتوویی؛ کارزانی؛ پوخت‌وپاراوی؛ لە کل دەرهاتوویی؛ بەئەزموونی؛ سارد و گە-رم چەشتوویی. (پختگی)

پوختی: [ئاوەڵناو] ڕێک‌وپێکی؛ بێخەوشی؛ تەمیزی؛ خاوێنی لەکاردا؛ بەئەزموونی؛ ڕەوتی پوخت‌بوون. (تمیز. مرتب. باتجربه)

پۆخدەرکەوتن: [چاوگە،ت] بۆی هەیەلە (پۆخ)ی تورکیەوە هاتبێ، گەندی‌کاری دەرهاتن؛ گەندەڵی لێ‌ئاشکرابوون. (گند درآمدن)

پۆخڵکار: [ئاوەڵناو]کارپیس؛ ناپوختکار؛ کار ناشیرین؛ کارنەزان. (کارنامرتب؛ بی نظم)

پۆخەکە: [ناو] جۆرێ پووشووی نەباش. (برهو)

پۆخەڵە: [ناو] گیای کەرکوڵ؛ درەدەوا. (باد آورد؛ خار مقدس)

پۆدر: فرد؛ فد: [ناو](١) تۆز و خۆڵ ئاسا؛ هاڕاوەی ورد. (٢) پۆدر؛ جۆرێ دەرمانی هاڕاوە بۆ بەرگری لە عارەق سووت بوون.

(٣)هاواڵی ماتیک و سووراو؛ جۆری سپیاو.(پودر)

پۆدری‌بەرد: [ناو،ت] خاکەسەنگ؛ کەلەگەڵ چیمەنتۆی سپیدا تێکەڵ‌دەبێ لە بینا سازیدا کەڵکی هەیە. (پودر سنگ)

پۆدری‌تاڵک: [ناو،ت] پۆدری‌مندالْ؛ پۆدرێکەبە لەشی منداڵی ساوایدا دەساون بۆ ئەوی عارق سووت نەبێ. (پودر تالک)

پۆدری مندالْ:<پۆدری تاڵک. (پودر تالک)

پۆراندن: [چاوگە،ت] تێ‌ترنجاندن؛ بەزۆر پیاکردن؛تێ‌تەپاندن. (سپوختن؛ چپاندن)

پۆراو: [ئاوەڵناو] ئامادە؛ دروست بوو. (مهیا)

پۆراڕۆیین: (ف. گیو) بەپوورا ڕۆیین؛ چاوەدێری؛ ئاگالێبوون؛ (مراقبت؛ زیر نظر داشتن)

پۆرت: (١) پۆڕما؛ سەروقژ. (موی سر)(٢) تاریف کردن؛ گۆرانی پیاهەڵخوێندنی شایەر؛ بەشاخ‌وباڵدا خوێندن. (تریف کردن)

پۆرتخ: [ناو] چڵکی‌برین؛ کیم(کێم)؛ زووخاو.(چرک‌زخم)

پۆرترە: فرد؛ فد: [ناو] دەستەواژەی نیگارگە-رییە، وێنەی سیما و سەروچاو. (پرتره)

پورتەقاڵ: (١) [ناو] دار و میوەی پورتەقاڵ. (٢) [ناو] مەملەکەتی پورتەقاڵ. (١و٢پرتقال)

پورتەقاڵی: [ئاوەڵناو] (١) پورتەغاڵی؛ خەڵک و زمانی مەملەکەتی پورتەغاڵ. (پرتغالی) (٢) ڕەنگی پورتەقاڵی؛ زەردی مەیلە و نارنجی؛ لە تێکەڵکردنی ڕەنگی زەرد و سووری کەم پێکدێ. (رنگ پرتقالی)

پۆرتک: [ناو] مەندیل؛ سەروپۆتراک؛

مێزەر.عمامە

پورخ: [ناو] پلیش؛ پڵخ؛ جیق. (لە)

پورخانـــدن: [چاوگــەت] تلیقانــدن؛ جیــق دەرهێنان. پلیشاندن (لەکردن)

+ پۆرخز: [ئاوەڵنـاو] ناقۆڵـا؛ زەلام؛ تـەوەزل؛ تەمبەڵ؛ تەواسا؛ زەمتە؛ زلحـۆرتیتـەمبـەڵو سست؛ قرخە مەرەس. (شکم گندە؛ تنبل)

پۆرسان: [ناو]کاوێژ (نشخوار)

پۆرسپی: [ناو](١) پۆپسپی؛ پـۆپچـەرمـگ؛ سەرسپی. <پۆپچەرموو. (مـو سـفید) (ب٢) پێخەسوو؛ ژنیکە لەگەڵ بـووک دەچـێ بـۆ ماڵی زاوا بۆ ماوەیێک؛ پاخەسوو. (ینگە)

پۆرقوت: [ناو] (١) موو قرتێن؛ سەرتاش؛ سەر تراش. (سرتراش؛ آرایشگر) (٢) قژ هەڵچوو. (موی سر بالا ایستادە)

پۆرگ: [ناو] (١) لوو؛ قـونێر؛ کـوان؛ دومـەڵ؛ کروڤەر. (دمل) (٢) بلۆق؛ تۆقلەی لەش کاتی سووتاندن. (تاول) (٣) پەنمـانی بـرین و بـن ددان؛ کــیس. (کــیس) (۴) تــوێژی بــرین؛ قرتماغە؛ پترۆک؛ قەتماغە.(پوستەنازک روی زخم) (۵) تۆخلێ پەڕشـە و بـرنج. (چلتـوک. شلتوک) (۶) پینەی دەست و پێ. (پینەدسـت و پا)

پۆرەکەردەی: [چاوگەت] پێوەکـردن؛ کـردن بە ناوا؛ هۆنینەوە. (فروکردن .رشتن)

پۆڕهەڵەک: [ئاوەڵناو] قژ لوول؛ موو پێچ پێچ؛ مـوو فـڕ؛ مـو قـەف قـەف؛ (زیـاتری ڕەش پوستاڵ پۆڕ هەڵەکن). (مجعد)

پۆڕین: (ف. گیو) پۆڕیان؛ خەم و خەفـەت و سکاڵاهەڵڕشتن؛ بەیـانی خـەم و کـەسـەر و دەردیدڵ. (درد دل کردن)

+ پـۆز: [نــاو] فــرد؛ فــد:[نــاو] (١) دەعیــە؛ تـەکـەبـور؛ لـووتبـەرزی. (تکبـر) (٢) پـۆز؛ وشەیێکی فـەرەنسـیە واتـا ڕازاوەیـیجـل و بـەرگ، (خـۆ لـە دەقدان) وێـدەچـێ، ئـەو ڕازاوەییە بووبێ بەدەعیە و لووتبەرزی. (پز)

+ پۆز: [ناو] (١) قەپۆز؛ لووت. (پوزە)(٢) لووتــەی کێــو (قلــە) (٣) دەمــار؛ دەعیــە؛ خۆگرتن؛ لووتبەرزی. (تکبر)(۴) پوواز؛ هۆرە. (پغـاز) (۵)[ئـاوەڵنـاو] هـەراو؛ فـش؛ گوشـاد. (گشاد)

پۆزبەران: (١) [ناو] قەپۆزبەرانی؛ لـووت کـە-مـانی؛ لـووت کـەوانـی؛ نـاوەڕاسـتی لـووت دەرپەڕیـو. (دمـاغ عقـابی) (٢) (ب) کـەیـف خۆش؛ بـەدەعیـە. (سـرخوش)(٣)[ئـاوەڵنـاو] جوامێر؛ بەجەرگ. (دلیر)

پۆزەبەند: [ناو] دەمبێن؛ دەمبێنی ڕەشەوڵاغی گێرە. (دهان بند)

پۆزەوانە: [ناو] ئالقەیێک کە دەخرێتە لووت و لمۆزی گامێش و گا.(پوزەبند)

پۆژمین: [ناو] ئێسکی کەللەسەر؛کلـۆخیسـەر. (جمجمە)

پوژن: [ناو]خەم؛ پەرۆش (پژمردگی. غصە)

پۆژنای:[ناو] پۆشاندن؛ داپۆشین. (پوشاندن)

پۆژەنەی:[چاوگەت][ف.گیو]تیتەپاندن؛ تێ-ئاخنین؛ پیاکردن. (فرو کردن)

+ پۆس: [ناو] پۆست: پلەوپایە؛ بەرپرسبوون لە مەقامێکدا یان لـە ڕێکخراوێکـدا؛ پۆستـی ڕەئیسی؛ پۆستی وەزارەت.(پست)

پۆس‌ئەڕەنیای:کەوڵکردن پێستڕینن؛ پێسـت

داماڵین. (پوست کندن)

پۆسان: [چاوگە] پرتووکان؛ ڕزین (پوسیدن)

پۆس بەپێشەوەڵکیان: پێست بە ئیسقانەوە نووسان.(ب) زۆر لەڕ و لاواز بوون. (پوست بەاستخوان چسبیدن)

پۆس بەمەشکە دەرهێنان: (١) کەوڵ‌کردن و گرتنەوەی پێستی لاشە بەشیوەیێک کە بە سەریدا داماڵرێت، بۆمەشکە. (پوست کندن برای مشک درست کردن) (٢) (ب) هەرە-شە کردن، کە پێستی لەشت بەسەرتدا دادەماڵم و بۆ مەشکە دەریدێنم.(پوست کسی را قلفتی کندن)

پۆسپارە: (١) پارچە پێست. (تکەپوست)(٢) پێست دڕاو. (پوست پارەشدە)

پۆسپەنیر: [ناو] (١) خیگە؛ خیگەی پەنیر؛ (خیک) (٢) پیاوی زەبەلاحی قەڵەوی پێ دەشوبهێنن. (تشبیەآدم چاق و خیکی)

پۆس پیاگرتن: [چاوگە،ت] پیاگرتنی پۆسی دەهۆڵ و دومبەک و تار و کەمانچە و دایرە و دەف(پوستانداختن)

پۆستاڵ: [ناو] (١) پۆس؛ پۆست؛ پێست؛ کەوڵ؛ ئیبار. (پوست) (٢) لەکوردستانی باشوور بە پۆتینی سەربازی دەڵێن پۆستاڵ. (پوتین)

پۆستچی:فرد؛تد؛فد:[ناو]پۆسەچی؛ چەپەر؛ نامەگەیێن. (پستچی)

پوستیئێکسپرێس: فرد؛ تد؛ فد: [ناو] پۆستی کە بەخێرایی کار ئەنجام دەدا؛ پۆستی فەوری. (پست اکسپرس)

پوستی ئێلێکترۆنیکی: ئیمەیل؛ فرد؛ تد؛ فد: [ناو] جۆرێک پەیامنێر بە نووسین لەکامپیوتێرێکەوە بۆ یەکێکی دی. (پست الکترونیکی)

پۆستی دەرەکی:کاری بردنی نامە و بەستەی پۆستی بۆ دەرەوەی وڵات. (پست خارجی)

پۆستێر: [ناو] (١) لاپەڕەی وێنەدار بۆ ڕێکلام و چەسپاندن بە دیواردا. (پوستر) (٢) وێنەی گیراو لەدیمەن یا لە نەقاشی. (پوستر)

پۆستیژ: فرد؛ایتالیاد فد: [ناو]کلاوقژ؛ قژی دەستکرد. (پوستیژ)

پۆستیکارەبا: [ناو،ت] بنکەو جێگەی دابەش‌کردنی هێزی کارەبا. (پست برق)

پۆستیهەوایی: [ناو،ت]کاری پۆست بە فڕوکەکردن؛ هەروها پۆستی زەوینی؛ (پست هوایی)

پۆس‌خستن: [چاوگە،ت] (١) کاژخستن؛ کراژ فڕێدانی مار؛ پۆس‌فڕێدان.(پوست انداختن) (٢) هاتنەدەرەوەی پەپوولە لە قاپووڕی گەڕا.(پوست اندازی) (٣ب)گۆڕان؛ هاتنەسەرباروودۆخیکی تر.(عوض‌شدن)

پۆس‌ڕنیای: [چاوگە،ت] پێست کلاشای، خوراندن؛ پێستڕنین.(خاراندن‌و خراشیدن پوست)

پۆس‌فڕێدان: [چاوگە،ت] (١) پێست فڕێدانی مار؛ کراژفڕێدان. (٢) پێست فڕێدانی بڕین؛ پێست لێبوونەوەی بڕین. (پوست انداختن) (٣) (ب) گۆڕان؛ هاتنە سەر حاڵێکی دی؛ ڕواڵەت گۆڕین و ڕەنگ گۆڕین. (عوض شدن؛ پوست عوض شدن)

پۆس کردن: [چاوگە،ت] (١) پۆستکردن؛

نامە خستنە ناو سندووقی پۆست یا بە ئیدارەی پۆست تەحویلدان. (پست كردن) (٢) (ب) دەست بەسەركردن و خافلاندن و فریودان و ناردن بۆ جێگایێک. (پست كردن)

پێسكەنن: [چاوگە،ت] (١) پێست لێكردنەوە؛ پێست داماڵین. (٢) هەرەشە بۆ كەولكردن؛ دەستم پێت بگا كەولت دەكەم: پۆستت ئەكەنم. (پوست كندن)

پێسكەنە: [ئاوەڵناو+ بەند] (١) پۆست داماڵاو؛ پێست لێكراوە و پاك كراو. (پوست گرفتەشدە)(٢) (ب) ڕاست و پۆسكەنە: پێست و پەردە لە سەرلابراو. بێپەردە، بە ئاشكرا و بێشاردنەوە. (پوست كندە)

+ پۆشان: (١)[ڕابردووی پۆشین] كردیانەبەر؛ پۆشایان؛ پۆشییان؛ (٢) ئەوانەی كە لەبەر دەكەن؛ (گوڵ چوون ڕووی ئازیز نزاكەت پۆشان). (مەولەوی) (پوشیدە. پوشیدند.پوشان) (٢) لیباس پۆشان: لیباس پۆشین لە بەركردن. (پوشیدن)(٣) كراسی منداڵەكەیان پۆشان واتا كردیانە بەری. (پوشاندند)

پۆشاندن: [چاوگە،ت] (١) كردنە بەر؛ كردنە بەركەسێ. (پوشاندن) (٢) داپۆشینی سوور؛ سەری شتێ داپۆشین. (پوشش دادن)

پۆشتەیی: [ناو] سازی و بەكەیفی؛ خاوەن لیباسی تەڕوتازە؛ حاڵەتی پۆشتەبوون. (شیک و مرتب بودن)

پۆشراو: [ناو،بەر] (١) سەرنراوە؛ سەربەستە؛ بەر پیوار؛ داپۆشیاگ؛ وەشارتوو؛ شاراوە؛ شاردراوە؛ سەرسوور؛ سوور؛ لە نەهێنیدا.

(پوشیدە) (٢) لەبەركراو. (پوشیدەشدە)

پۆشكووتن: [چاوگە] دەمكردنەوەی گوڵ؛ بشكفتن؛ پشكووتن. (باز شدن شكوفە)

پۆشنای: [چاوگە] پۆژنای؛ پۆشین. (پوشاندن)

پۆشەر: (١)[ناو،بك]كەسێک كەدادەپۆشێ؛ داپۆش. (پوشندە) (٢) پێداپۆشەر؛ سەرپۆش؛ ڕووكێش. (پوشش) (٣) كەسێ كە لە بەردەكا. (پوشندە)

پۆشەمەنی: [ناو] جل‌وبەرگ (لباس)

پۆشی: (١)[ڕابردووی پۆشین] كردیەبەر. (پوشید) (٢) [پاشگر] پۆشاندن؛ پەردەپۆشی، چاوپۆشی، تاوانپۆشی. (پوشاندن)

پۆشیدە: [ئاوەڵناو] (ف. گیو)داپۆشراو؛ شاراوە(پوشیدە)

پۆشێن: [ناو،بك]داپۆشەر؛ ئەوەی جل دە- كاتە بەر كەسێک. (پوشانندە.

پۆقە: [دەنگەناو] (١) دەنگی تەقینەوە(صدای انفجار) (٢) لەگەڵ تەقەدا دێ، تەقەوپۆقە، دەنگ و سەدای بەرز. (صدای بلند انفجار)

پۆكێ: بۆیێ؛ ئەڕا؛ لە بەرئەوە؛ پۆكێ‌گریا: بۆیێ‌گریا. (برای این)

پۆكێڕ: [ناو] جۆرێک یارییە بەپەڕەی(پەڕانتۆ) (پوكر)

پۆلبوار: [ناو،ت] ڕاوی سەرلەسبەینانی كە و لە سەرڕێگای كانیاو؛ ڕاوی پۆلە باڵندەی كۆچەری لەبەرەگەی گەڕانەوەیاندا لە گە- رمێن. (شكاركبک و پرندگان درراەچشمە و گرمسیر)

پۆڵكە: [ناو] پاقلەی كێوی؛ سێ‌جۆرە پۆڵكە خاتوونە و پۆڵكە گایانە دەخورێن و پۆڵكە

مارانە ناخورێ. (باقلای کوهی)

پولۆتقــە:[نــاو]کلکــەســووتێ. (١) کلــک ڕاتەکاندنی سەگ بەنیشانەی ڕەزامەنـدی و خۆشەویستی. (٢) (ب) زمان لووسی و ڕیایی. (تملق؛ ریا؛ چاپلوسی)

پولووس: فد.اند. [ناو] پوڵووس؛ئامرازی‌بـەدە- وردا چەرخینی تەگەری سەیارە. (پولوس)

پۆلیپ: فرد؛ تد؛ فد: [ناو]گروڤـەرێکـی پایـە دارەکە لە سەردیوارەی لووت یان گەدە یـان ڕیخۆڵە گەورەیـان منداڵـدان پـەیـدا دەبـێ. (پلیپ)

+ پۆلیس: فرد؛ تـد؛ فـد: [نـاو]کـۆی هێـزی بەرپرسی هێمنایەتی لە وڵاتێکدا. (پلیس)

پۆلیش:[ناو]تـۆزی سـماتە لـە نـاو جۆرێـک ماسڵەدا؛ بۆ بریقەدارکردنی ڕەنگی سەیـارە و شتیتر. (پولیش)

پۆلیش‌لێدان: [چاوگـە،ت] ڕۆنـی پـۆلیش بـە پەڕۆ بە سەر ڕەنگی ڕەوغەنی وشکەوەبـوودا ساوین بۆ بریقەداربوون. (پولیش زدن)

پۆلیکـا: [نــاو] نێـوی توجـاڕەتیــی لوولـەی پلاستیکی، تایبەت بەلوولەکێشی پلاسـتیکە. (پولیکا)

پۆلیکـۆپی: فـرد؛ فـد: (١) [نــاو] ئـامرازی کۆپیـەگـرتن. (٢) بـەرهـەمـی‌کۆپیـەی‌ئـەو کەرەستەیە. (پلی کپی)

پۆلین: [چاوگە] دەستـە دەستەکـردن؛ پـۆل پۆل‌کردن؛کۆگاکۆگا کردن.(کپە کپە کردن)

پومپ:فرد.فد:[نـاو](١)ئـامرازی‌هـەڵکێشـانی ئاوەکی و با؛ ترومپای‌کارەبایی. (پمپ)(٢) لـە سەیارەدا بۆ پـومپی‌ئـاو و پـومپی ڕۆن زیـاتر وشەی (واتر پمپ و ئویل پمپ) بەکار دێنن. (پمپ آب. پمپ روغن)

پومپی بـا: [نـاو،ت] ئـامرازی بـا کردنـە نـاو تەگەری سەیارە. (پمپ باد)

پۆمپی‌بێنزین: [ناو] (١) ئامرازی بێنزین کردنە ناو باکی سەیارە.(٢) ناوی جێگای فرۆشـتنی بێنزین. (پمپ بنزین)

پومپی ڕەنگپاشی: [ناو]کـەرەسـتەیێـک کـە ڕەنگی ڕەوغەنی و با تێکەڵ دەکا و بەگوشـار دیپرژێنێت. (پمپ رنگ پاشی)

پۆنگ: [ناو] پەنگ؛ کۆبوونەوە و گەڕانـەوەی تراوی بەرگیراو و ڕاوەستاو. (جمع شـدن آب رابسته)

پۆنگاو: [ناو] پەنگاو؛ ئاوی بـەرگیـراو کـەکـۆ بوویێتەوە و پـۆنگی خواردبێتـەوە. (آب جمـع شدەپشت سد یا دیوار)

پونگــەرێــوی: [نــاو]پنگــەرێــوی؛ گیــای پونگەڕواس؛جۆرێک نەعنـا؛ دژی زەردوو‌ییـە کە نەخوشینی پەنمانی زاورە. (نعناصحرایی)

پۆنیس: [نـاو] بزمـارێکی کـورت و باریکـە و سەری زۆر پانە کە بە پاڵ پێـوەنـان دەچێتـە نێو تەختـە و دیـواری گـەچـی بـۆ ڕاگرتنـی عەکس و کاغەز. (پونز)

پــوو: [نــاو] (١) پــووک؛ گوشـتی بـن‌ددان. (لثـە)(٢) پەڕۆ؛ پووشوو؛ دەستەچیلـە. (کهنـە. برهود)

پووار: [ناو] گیایێکە کورتەباڵا خوراکی ئاژاڵـە. (اسم گیاهی است)

پووتانـــەوە: [چاوگــە،ت](١) ڕووتانــەوە؛ چرووسانەوە؛ (لخت کردن) (٢) چرمسانەوە؛

لەتبوون و پچڕاندنەوە. (پارەکردن)

+ پووتک:[نـاو](١)گول؛خـوورە(مـرض‌خـورە؛ جـــذام) (٢) دەســــتگیرەی مدبـــەق. (دستگیرەآشپزخانە)

پووتەل: [ئاوەڵناو] پووچ؛ پووک؛ ناوخاڵی؛ بێ ناوەرۆک؛ بێناوک؛ پوچەڵ. (پوچ)

پووچاڵ: [ناو] پووشاڵ؛ پووشوپڵاش. (پوشال)

پووچانـــەوە: [چاوگـــە،ت] (١)پووکانـــەوە؛ کاغەزەکەی لە دەستیدا پووچاندەوە؛ نـایلۆن ئـاور دەگـرێ دەپووچێتـەوە: دەپووکێتـەوە؛ لەپاڵێەک چـوون و چکۆلـە بـوون و چرچ بوون. (کوچک شدن و هم رفتن مچالەشدن) (٢) (ب) کردن بە هیچ؛ پووچ کردنەوە. (پـوچ کردن)

پووچەوبوون: [چاوگە،ت] پووچبوونـەوە؛ (ب) بـە هـیچبـوون؛ جـێنـەگـرتن؛ لـەڕۆژێکـدا پـارەکـەی پرپـووچ کـرد؛ پـووچبـووەوە: پووچەوبوو. (پوچ شدن)

پووچەوکردن: [چاوگە،ت] پووچکردنەوە؛ بـە هیچ بوون. (ب) خەرج کردنی بێجێ. (کنایـە برباد دادن)

پووچی: [ناو،بەرهەمـی چاوگـە]خاڵیایـەتـی؛ پووچبوون؛ پووچایەتی؛ پووچێتی؛ پووچەڵـی. (پوچی)

پووچی: [ناو،بەرهەمیچاوگە] بێنـاوەرۆکـی؛ ڕەوتی بێناوەرۆک بوون؛ بەتاڵەت. (پوچی)

پوودی: [ناو] پـدی؛ پـدۆ؛ گۆشـتی بـنددان؛ پووک. (گوشت بیخ دندان)

پوورئایشـۆکە: [نـاو] پوورایشـێ؛ ڕووەکێکـی دڕکاوی ڕەنگ کەوەیە دەیدوورنەوە بۆ تایە و دانگۆی بزن. (نوعی خار بیابانی)

+ پوورت: (١) پۆرت. (٢) لەگەڵ هارت دێت، هـــارتوپوورت: شاتوشــووت؛ هـــارتوهورت؛ خۆهەڵکێشان. (لاف و گزاف)

+ پوورە: (١) کۆم؛ کۆ؛ پوورەیاندابوو واتـا کـۆ ببونەوە؛ تەموورە. (جمـع شـدن)(٢)فـد؛ انـد: ڕەندەکراو و وردکراو؛ پوورەی سێف زەمینـی؛ وردکراویدانەویڵەی نیوەکـوڵ. (پـورە سـیب زمینی)(٣) شڵخە و بەچکەی مێشهەنگـوین و کوڵلە. (جمع شدن نوزادان زنبور)(٤) پووری؛ بانگ کردنی پوور وەک پوورە ئـامین. (صـدا کردن عمە)

پوورەگوڵ: [ناو]گیای یاسەکەوە؛ لە باکووری سە قز زۆرە، دەرمانی کۆخەیە. (یاس بنفش)

پوورەهەنگ: [نـاو،ت]شـڵخەهـەنـگ.(جمـع شدن زنبورهای عسل)

پووری: (١) بانگ‌کردنی پـوور. (صـدا کـردن خالە وعمـە)(٢)بانـگ‌کردنـی‌ژنـی‌گـەڕاوە بـۆ ڕێزلێنان و بە پـوور بانـگ لێکـردن.(خطـاب زنان بعنوان خالە و عمە)

پـووزپێچ: [نـاو] (١) گیـای بنـاوەتـوم؛ بـۆ نـەخۆشـینی بـاداری جومگـە (ڕومـاتیزم) و شەکەرمـز کـەڵکـی هـەیـە.(٢) > مـووس پێچ.(ساق پیچ)

پۆزکە: [ناو] لووتی ماسی؛ بابلیسۆک، لووتی- فیل.(دماغماهی؛خرتومفیل)

پووزەر: [ئاوەڵناو] پۆڕزەرد؛ قژ زەرد؛ موو زەرد. (مو زرد)

پـووزی: [نـاو]هـەراوی؛ گوشـادی؛ فشـی. (گشادی)

پووژنە: [ناو،بک+ناو] پۆژنە؛ پۆشەر؛ داپۆشەر؛ پاکەت. (پوشاننده؛ پاکت)

+ پووشاڵ: [ناو] (١) پرووپووشاڵ؛ پووش و پلاش. (٢) دەمەڕەندەی دارتاشی بۆ قەراخ کۆلیری ئاوی.(پوشال)

پووشاڵی: فد: [ئاوەڵناو] (ب) درۆیین؛ خۆنەگرتوو؛ نەمەییو؛ بن‌بۆش. (پوشالی)

پووش‌برنج: [ناو] (١) پێستی چەڵتووک. (پوست چلتوک) (ب٢) کاتی بارانبڕان. (ایام قطع شدن بارش باران)

+ پووشپەڕ: [ناو] (١)کاتی پەڕینی گوڵی گیا و وشک‌بوونی. (ایام خشک شدن گیاه)(٢) یەکەمین مانگی‌هاوین.(تیرماه)

پووش‌خستن: < پووش فڕێدان.

پووشخورما: [ناو] گەڵای دارخورما؛ بۆقەرتاڵەچێکردن بەکەڵکە.(پوش خرما)

پووشدیان: [ناو]ئاژنەی ددان؛ چیلکەی ددان ئاژن. (خلال دندان)

پووش‌فڕێدان: [چاوگە،ت] (ب) بێمەیلی کردن؛ لە بیر بردنەوەی دۆستی. (بی محبت شدن)

پووشی: < پووشوو.

پووشێت: فرد؛ فد: [ناو] دەستماڵی کە بۆ جوانی لەگیرفانی بەرسینگی چەپی کوتی دەنێن و گوشەیێکی بەدەرەوەیە (پوشت)

+ پووک: [ئاوەڵناو]کفەڵ؛ قانگ.(متخلخل.)

+ پووکە: [ناو] (١)کەرەگۆشە.(لوئی)(٢) قاپوور؛ قاوخ؛ پووکەفیشەک:قاپوورە فیشەک. (پوکه)(٣)جۆرێ بەردی‌کفەڵ و سووک بۆ بانەناوی خانووبەرە. (پوکه)

پووکی: [ناو] پفەڵی؛ دژی پتەوی؛ کفەڵی. (متخلخل بودن)

پووڵ‌بەفیڕۆدان: پارەخەرج‌کردنی بەفیڕۆ (ب)شتی بێکەڵک‌کڕین. (پول بباد دادن)

پووڵ‌پەرس: [ئاوەڵناو] پووڵ پەرەست؛ ماڵ خۆشەویست. (ب) سەقیل؛ ڕژد؛ چکووس. (پول پرست)

پووڵ پەیداکردن: [چاوگە،ت] (١) پووڵ دۆزینەوە.(٢) (ب) کاسپی‌کردن؛ پووڵ‌وەدەست‌خستن؛ خاوەنی دەرامەت بوون.(پول پیدا کردن)

پووڵ ڕژاندن: [چاوگە،ت] (ب)لەپای مەبەستیکدا پارەی زۆر خەرجکردن. (پول ریختن بپای خواستەای)

پووڵ‌کۆکردنەوە: [چاوگە،ت] (١)کۆکردنەوی پارەیێک کە بەسەر بووک و زاوا دا دەکری (پووڵی زێڕووەشان). (٢) (ب) پاشەکەوت کردنی پارە و نیانە سەریەکی پووڵ.(٣) پووڵ خڕکردنەوە لای‌ئەم و ئەو بۆ کۆمەک‌کردن بەکەسێکی دەست‌تەنگ؛ خەرمانکردن. (پول جمع کردن)

پووڵ‌گۆڕینەوە: [چاوگە،ت](١) پووڵی درشتە دان و پووڵی وردە وەرگرتن یا بەراوەژووی ئەوە. (پول عوض کردن)(٢) پووڵی بیانی‌کڕین بەپووڵی ناوخۆ؛ یا بەراوەژوویی ئەوە. (تبدیل پول)(٣) (ب)یەکێ جەژنانە دەدا بە منداڵی کەسێک ئەویش جەژنانە دەدا بە منداڵی ئەوی دی. (تعویض پول)

پووڵ‌گێڕان: [چاوگە،ت] کاسپیکردن بە پووڵی کەسێکی دیکەوە کە لە قازانجەکەیدا

بەش دەبا بەپێی بڕیار. (پول بەجریان انداختن؛ با پول کسی معامله‌کردن)

پووڵ‌لەپادا دانان: [چاوگە،ت] بۆگەیشتن بەئامانج یان مەبەستێک پووڵ ژماردن و خەرجکردن؛ هەتا عیلاجی نەخۆشیەکەی کرا پارەیێکی زۆرم لەپادا دانا؛ تاکردم بە دوکتۆر پووڵێکی زۆرم لەپادا دانا. (پول بالای چیزی دادن)

پووڵ‌لەسەر دانان: [چاوگە،ت] (١) پارە خەرجکردن لە ڕێی دروستبوونی کارێک یا مەبەستێکدا. (در راەچیزی پول خرج کردن)(٢) بۆکڕینی هەر شت پارەخەرج کردن.(پول‌خرجکردن)

پۆنی: ژن لەحاڵەتی‌حەیزدا؛ ژنەکۆ مەهان-دەبت.(قاعدگی)

پووڵ و خۆڵ بەیەکزانین: (ب) بایەخ بە ما-ڵی دونیا نەدان.(کنایه(اهمیت به‌پول‌ندادن)

پووڵو دڵی‌گیفانێ:گیلفان‌پووڵی.(پول توجیبی)

پووڵەسپی: [ناو،ت] لەڕابووردوودا قەرەپووڵی ئێران، بە تایبەتە ٢ قرانی و ٥ قرانی بەشێ زۆری لە زیو بوو، ناوی پووڵەسپی بوو. (پول خرد قدیم)

+ پووڵەکی: [ئاوەڵناو] پووڵ‌دۆست؛ پارەپەرەست؛ بۆ ماڵی‌دونیا حازر بە ئەنجامی کاری ناشایست بوون. (ب) کار بەدەستی بەرتیلخۆر. (پولکی)

پووڵەوردە: [ناو،ت] قەرەپووڵ؛ پەرەهووڕ. (پول خرد)

پووڵی: [ئاوەڵناو] ئەنجامی کارێک یان پێدانی هەر شت بە پووڵ؛ بەخۆڕاییە یا پووڵییە؟ واتا بەپووڵە. (پولی)

پووڵی: اند؛ فد: [ناو] جەغرێکی خولخوڕ لە موتۆڕدا کە هێزی موتۆڕ بەتەسمە یان زنجیر دەخاتە سەر بەشێکی تری موتۆڕ. (پولی)

پووڵی پێشەکی: [ناو] (١)کرێ‌خانوەکەت دوسەدهەزار تمەنە و یەک ملیۆن پێشەکی. (پول پیش) (٢) بێعانەی موعامەلە؛ دەهەزار تمەن پێشەکی وەرگرە ئەو فەرشە ڕاگرە، مەی فرۆشە سبەینێ دێم باقی پارەکە دێنم و فەرشە کە دەبەم. (پیش پرداخت)(٣) ئەوراڵێو دەکرم، سی‌هەزار تمەن پێشەکی دەدەم باقیەکەی بە قیست، مانگی دوو هەزار تمەن دەدەم (پیش قسط)

پووڵی حەرام: [ناو،ت] دراوێ کە لە ڕێگای ناڕەواوە بەدەستدێ؛ پووڵی ناڕەوا؛ وەک سوود؛ (سووت). (پول حرام)

پووڵی حەلاڵ: [ناو،ت] پارەیێک کە لە ڕێگای ڕەوا وکاسپی و ڕەنجی شانەوە پەیدا دەبێت. (پول حلال)

پووڵی خوێن: [ناو،ت] (١) خوێن بایی؛ بەهای خوێن؛ پارەی تاوانی کوشتنی کەسێک بە میراتبەر دان. (خونبها) (٢) (ب) پووڵی خوێنی بابی دەوێ، بە فرۆشیاری زۆرگران فرۆش دەڵێن.(پول‌خون پدرش رامیخواهد)

پووڵی‌خەوتوو: پارەیێک خرابێتە حیسابی بانگ؛ پارەکەم لە بانگ خەواندوە. (پول خواباندندربانک) (٢)(ب) پارە یێک کە نە-کەوتبێتەگەڕ؛ پارەی ڕاگیراوی بێ‌موفا و بێسوود و قازانج. (پول راکد)

پوولیٚ درشت: دژی قەرەپوول؛ پارەی زور بەها؛ دراوی پرپایەخ و ڕەقەم زوٚر. (پول درشت)

پـوولی کاغەزی: [نـاو] پـارەی قاقەز؛ ئەسکەناس. (اسکناس)

پـوولیکیٚش: [نـاو]کەرەستەی تایبەت بوٚ دەرکیٚشانی پوولی لە جیٚگەی خوٚی لە موٚتوٚڕدا. (پولیکش)

پوولی نەغد: [ناو] پوول و پارەییٚک کە بە دەستەوە بیٚ؛ (بەقەرزی نادەم بەپوولی نەغدی دەفروٚشم. (پول نقد)

پـووە: [نـاو]کەرەپوو؛ گیامەترەق؛ گیای قامیشی کەرەگوٚشە،کەبەرەکەی دەکرا ناو گەچ بوٚ ئەوە دوای گەچکاری نەقەڵەشیٚ. (لوئی)

پووەدای: [چاوگە،ت](١) پیٚوەدان؛ داخستن؛ دەرکە داخستن. (بستن) (٢) پیٚوەدانی هەنگ و مار. (نیش زدن مار)

پوەڵە کارگ: [نـاو،ت] قارچکی دار؛ قارچکە جنوٚکانە؛ قارچکە جنانە؛ پیفیٚ،کە وشکەوە دەکریٚ بوٚ پووشوو. (غاریقون؛ قارچ سمی)

پویتە: [ناو] گرنگی؛ بایەخ؛ پویتە پیٚدان: حورمەت گرتن. (اهمیت)

پوینەچەرمە: [ناو]گیایپوینەچەرموو؛ پونگەسپیە؛ بوٚنەخوٚشینی گەدە و ڕیخوٚڵە-باشە.(نعنافلفلی)

پەپتوول: [ناو] تلٚف؛ تلٚپ. (تفاله)

پەپوو تیاخویٚنـدن: [چاوگـە،ت] (ب) جیٚگـای چوٚڵوهوٚل؛ ویٚرانە. (کنایەاز برهوت؛ ویرانه)

+پەپووسیٚمانە: [ناو] (ف. ب) بوبووکەرە، پاپیسلیٚمونی؛ پوپی؛ پەپووسلەمانکە؛ پەپووسولەیمانە؛ پەپووسلیٚمانی؛ پەپووک؛پەپووکەرە؛ هەپووک؛ دوونکول؛ دوونکل؛ سولەیمانوٚ؛ شانەبەسەر.(شانەبسر؛هدهد)

+ پەپوولەکلک: پڕپوولە؛ پەپوولە؛ نەخوشینی جەرگی ئاژاڵ. (کلک)

پەپەرک: [ناو] بەردە تراویلکە؛ زیخە شینە کە دەبیٚتە هوٚی خەیاڵی دیتنی ئاو لە سارای زیخەڵاندا. (شنی کەمعلول دیدن سراب است)

پەتبڕ : [ئاوەڵناو] (١) شیٚت؛ سەرەڕوٚ؛ شیٚت و ویٚت؛ کەم ئاوەز. (دیوانە؛ بی شعور) (٢) نافرمان؛ یاخی؛ سەرکیٚش. (نافرمان)

پەتپساندن:[چاوگە،ت](ب)سەرکیٚشی کردن؛ نافرمانی کردن؛ کەڵەوەکیٚشی کردن؛ سەرەڕوٚیی کردن؛ پەتبڕین. (نافرمانی)

+ پەتپەتی پیٚکردن: [چاوگە،ت] بەڵا بەسەر هیٚنان و عەزیەت و ئازاردان؛ ئەتککردن. (بلابسرآوردن)

پەتروٚکە و زامی: [ناو،ت] قەتماغەی سەر برین. (قشر نازک روی زخم)

پـەتـرٚوٚڵ: فـد؛ انـد: [نـاو] پـاترٚوٚل؛ دەستکەوتەکان لە نەوتەوە؛ وەک: بیٚنزین، نەوت، گاز، مازووت. (فرآوردەهای نفت)

پەترووی برین:[ناو،ت](١)توێژ و قەتماغەی برین. (قشر زخم) (٢) گوشتە زوونی برین. (گوشت التیام زخم)

پەتشان: [چاوگە] پەتشین؛ دارزان؛ دافلیقان. (پوسیدن)

پەتکراو: [ناو،بەر](١) پەت لە ملکراو. (طناب بر گردن آویختەشدە) (٢) ژیکەوانی-

کێشراوی ئامادەی تیر هاویشتن. (زه کشیده)

پەتکەر: [ناو] (١) خاوەنی تیر و کەوان؛ تیرەنازی کەوان.(تیرانداز، با کمان) (٢) [ناو،بک] ئەوەی کەپەت دەکا و ڕستەدە- کا.(کسیکه طناب به گردن کسی می بندد) (٣) پەتچێکەر.(کسیکه‌طناب درست می کند)

پەت لە سەر داماڵین: [چاوگە،ت] (١) بەرەڵلاکردن.(٢) هەوسار لەسەر داماڵین؛ (ب) زیاتر بە تەڵاقدانی ژنی ئاکارخراپ دەڵێن.(افسار از سر بازکردن)

پەتۆت: [ئاوەڵناو] پرتووکاو؛ پوواو. (پوسیده)

پەتۆن: [ناو] پشوو؛ بێهن؛ هەناسە. (نفس)

پەتوورە: [ئاوەڵناو] شڕ و پەتوورە؛ کۆن و شڕ؛ شڕ و پرتووکاو. (پلدسیده)

پەتە: [ناو]پەتەک؛ کۆپۆن؛ کۆپین. (کوپن)

پەتەفینگە: [ناو] قوچەقانیبەن؛ قلماسکە. بەرەقانێ؛ کەهینک. (فلاخن)

پەت هەڵخستن: [چاوگە،ت] (١)(ب)سێدارە تەیارکردن؛ سێدارە ئامادەکردن.(طناب- دارآماده کردن) (٢)تەناف گێڕان؛ تەناف هەڵبەستن بۆ هەڵخستنی جلی شۆراو. (نصب طناب)

پەتیس: [ناو] (ف. مشە) زەرەر؛ خەسار. (زیان)

پەتینە: فد: [ناو] (کۆژی ڕەنگکاریە) جۆرێک ڕەنگ‌کردنی تێکەڵ پێکەڵ؛ تایبەت بۆ دیواری خانوو. (پەتینە)

پەچەخووز: [ناو] ماڵاتکردنە ناو جاڕ و زەوی لە بەر پشکەڵەکەیان کەدەبێتەکووت بۆ زەوی.(گلەداخل زمینکردن؛برای کودگیری)

پەچین: بەپاڵێدان. (با پازدن)

+ پەخ: [ناو] لارییێک کە لە گۆشە و پاڵوودا پێکدێ؛(١) پەرچ؛ وەک: پەرچدا دانەوەی بزمار؛ سەر داشکاندنەوە. (پرچ کردن میخ) (٢) پەخکردن: لابردنی پاڵوی دار یا هەر شت کە تیژبێت، گردەماسی کردن؛ کووڕکردنی گۆشە و پاڵوو. (کوژ کردن)(٣) لێژکردنی شوێنێ لە چاو دەور و پشتی؛ مارودووکردن؛ پشتەماسی کردن. (پخ)

پەخشای: [چاوگە] پەخشکردن؛ بەشکردن؛ بڵاوکردن.(پخشکردن

پەخشەر: [ناو،بک] پەخشکەر؛ بڵاوکەر. (پخش کننده)

پەدمان: [ناو] پەیمان؛ عەهد؛ قەرار؛ لە ئاوێستادا (پەتمان) هاتووە. (پیمان)

پەراسووخوار: [ئاوەڵناو] (ب) دەغەڵ؛ درۆزن؛ فێڵەباز. (حیله گر)

پەرانتۆ: [ناو] وەرەقیباری؛پەڕەیقومار. (ورق‌بازی)

پەراش: [ئاوەڵناو] لەئاش کراو؛ هاڕراوە؛ وردوخاش. (ریز ریز)

پەراشتی: [ناو] پشتوپەنا؛ داشدار؛ لایەنگر. (پشت و پناه)

پەراش پەراش: [ئاوەڵناو] وردوخاش. (ذرەذرە؛ خرد خرد)

پەراف: [ناو] پەراو؛ قەراخئاو؛ کەناری- زەریا.(ساحل)

پەڕانتوو: <پەڕانتۆ

پەڕانتێز: [ناو] دوو کەوانە ڕووبەڕووی یەک لەنووسراوەدا کە چەند ڕستە دەگرێتە بەر بۆ

ڕوون کردنەوەی واتا و جیا کردنەوەی سەربەخۆیی ڕەستەکانی ناو کەوانەکان. (پرانتز)

پەرانتێز کردنەوە: [چاوگە،ت] دانانی کەوانەیێک ڕوو بەچەپ؛ (پرانتێز بەستن: دانانی دوهەمین کەوان ڕوو بەڕاست) (پرانتز باز و بسته)

پەڕاندراو: [ناو،بەر] پەڕێندراو؛ قرتێنراو؛ پەڕیاو؛ پەڕیو. (قطع شده)

پەڕاندن: [چاوگە،ت] (١) قرتاندن؛ قرساندن؛ پەڕاندنی لقی دار بەداس؛ قەڵتکردن. (قطع کردن)(٢) خستن؛ بەرد پەڕانی؛ خستن؛ پەرتکردن. (پرت کردن) (٣) نامەپەڕانی، نامە ناردن؛ نامە گۆڕینەوە. (نامەپرانی)(٤) قەڵەم پەڕانی؛ زیناحکردن(زناکردن) لەسەر لاچوون، مەستی لە سەر پەڕاندن. (مستی از سر پریدن) (٥) هەڵفڕاندن؛ کۆتر پەڕانی، بازپەڕانی، (کبوتر پراندن)
(٦) نێر بە سەر مێو گێڕان؛ پەڕاندنی ئەسپ لە مایین. (جفت گیری) (٧) قسە لە دەم دەرچوون؛ بە هەڵە لە دەمی پەڕی. (از دهن در رفتن)(٨) توانج خستن؛ تەشەری بۆپەڕاند. (متلک پراندن) (٩) پێنج تیری پەڕان، فیشەکەکەی پەڕاندە دەرەوە . (پنج تیر پەران)

+ پەڕاو: [ناو،بک+ ناو] (١) قرتاو (قطع شده) (٢) قەراخ زەریا؛ قەراخ ئاو. (ساحل دریا) ٣.پەرتووک؛ کتێب. (کتاب)

پەڕاوپەڕ: [بەند] سەرانسەر؛ ئەمسەر تائەو سەر؛ ئەم پەڕ تا ئەوپەڕ . (سراسر)

+ پەڕاوێز: [ناو](١) پەردوو؛ کورتە دارەکانی بەینی دەستەک و هەڵاش. (پوده)(٢) کەنارە؛ لێوار؛ حاشیە. (حاشیه)

پەڕبار: [ئاوەڵناو] پڕبار؛ زۆربەسەمەر؛ پڕسەمەر؛ (پربار)

پەڕبەڵەکە: [ناو] (ف. ب) تۆرەمەی پەڕبەڵەکە ،شەش جۆر باڵندەن، بە ناوی پەڕبەڵەکە، سەقری مێش خۆر، قجی، قجی بەڵەک، قجی چاوڕەش، چۆلەکەگەرە، (پەڕبەڵەکە، کەحەوت تیرەن١- بۆری بچووک، ٢- بۆری گەورە، ٣- پاشەڵ خەنەیی، ٤- پشت سوور، ٥- پشتشیێ، ٦- سەرشیێ، ٧- قەشان).(سنگ چشم)

پەرپتاندن: [چاوگە،ت] پێچاندن؛ بادان؛ کرژکردنی بەنی بادراو. (پیچاندن)

پەرپووت: [ناو] (١) پەرپووت؛ جۆری مراوی. (نوعی مرغابی) (٢) کۆن و شرودڕ؛ (کهنەو پاره) (٣) (ب) مرۆڤی بوودەڵەی چکۆلە. (کوتولەلاغر)

پەرپەڕ: [ئاوەڵناو] (١) گوڵەکە پەڕ پەڕبووە: هەڵوەریوە؛ کتێبەکە پەڕ پەڕبوو: وەرەق وەرەق بوو؛ گەڵا گەڵا بووە. (پر پر)(٢) (ب) مردنی لاوێک، یان ئازیزێک، گوڵەکەم پەڕ پەڕ بوو. (کنایەمرگ جوان)

پەرپەرۆچکە:[ناو،ت]تەشقیعاسمان.(اوج آسمان)

پەرتاف: [ناو](١) لەرز و یاو؛ نۆبەتێ. (تب)(٢) تیرێژ. (اشعەخورشید)

+ پە رتاوتن: [چاوگە،ت]قرتاندن؛ هەڵبڕین؛ هەڵپاچین؛ قەڵتکردن. (قطع کردن)

پەڕتەڤ: [ناو] پەڕتاڤ؛ پەڕتەو؛ تیشک؛ تیرێژ؛ ڕۆشنایی. (پرتو؛ اشعه)

پەرتین: [چاوگە] دڕان؛ دڕیان. (پارەشدن)

پەرجوو: مۆجزە؛[ناو] ڕووداوی سەیروسەمەرە ودوور لە پێوەری عەقڵ و مەنتیق. «گوڤاری‌مهاباد ١١٢» (معجزه)

پەرچڤاندن: [چاوگە،ت] هەڵمساندن؛ پەنماندن؛ با پێکردن. (باد کردن)

پەرچوٚ: [ناو] تەرچۆ؛ مەهدەر؛ کرمزی؛ مۆجیزە؛ کاریێکەلەدەس هەمووکەس نایێت.(معجزه)

پەرچە: [ناو] پەچە؛ هەڤێز؛ هەوێز؛ جێی خەواندنی مێگەل. (جای خواباندن گله)

+پەرچەم:تد؛فد:[ناو](١)مووی‌سەرهەنیە. (موی پیشانی) (٢) بەیداخ؛ لیوا؛ بەیاخ؛ ئاڵا؛ بەیداغ؛ بەندێر؛ دروشمی مەملەکەت یان هێزی عەسکەری. (پرچم)

پەرچەمدار:[ئاوەڵناو] [ناو](١) بەیداخ هەڵگر. ئاڵاهەڵگر؛خاوەن پەرچەم (٢) بوونە ڕچە شکێن و ڕێبەر وەک کاوەی ئاسنگەر کە ئاڵاکەی پێشبەندە چەرمیەکەی بوو. (پرچمدار)

پەرچەمی چەرمگ: [ناو،ت]پەرچەمی‌سپی- نیشانەی‌تەسلیم‌بوون یا کۆڵدان یا یەخسیربوون و خۆ بە دەستەوەدانە. (پرچم سفید)

پەرچەمی سپی: [ناو،ت] پەرچەمی چەرموو. ئاڵای سپی؛ نیشانەی تەسلیم بوون.(پرچم سفید)

پەرخاندن: [چاوگە،ت] گەمراندن؛ نیوەکوڵ کردن. (نیم پخته‌کردن).

پەرخین: [چاوگە] داپڵۆخین؛ پیربوون و لە کار کەوتن؛ خراپبوون؛ زایەبوون. (از کار افتادن و پیر شدن)

+ پەرداخ: (١)[ئاوەڵناو] توند و تۆڵ و پۆشتە و ڕازاوە. (پرداخته)(٢)[ناو،بک] شتێ‌کە لووس دەکا؛ وەک، کاغەز پەرداخ. (صاف کن)

پەرداخ کراو: [ناو،بەر]گرێوگۆڵ لێبڕاو؛ لووس کراو؛ ئامادەکراو؛ تەیار. (ساخته‌و پرداخته)

پەرداخکردن: [چاوگە،ت] تەیارکردن؛ ئامادەکردن؛ لووس‌کردن و تیف تیفەدان. (مهیا و پرداخته‌کردن)

پەرداخی: تەیاری و گورجوگۆڵی و ئامادەیی. (آمادەو سرحال بودن)

پەرداڵ: [ناو] سۆفار؛ پەڕی تیر. (پرانتهای تیر)

+ پەردە: [ناو] (ب) ڕەمز و ڕاز؛ سوڕ؛ سڕ؛ ڕاز؛ نهێنی؛ پەردەدار: ڕازدار؛ پەردەپۆش: سوڕپۆش. < پاردە. (راز)

+پەردە: [ناو] پەردەی‌تار؛ پەردەی پەنجێرە و دەرگا؛ پەردەی‌گوێ؛ پەردەی نەقاشی، پەردەی شانۆ و سینەما؛ پەردەی کچێنی و پەردەی پا. (پرده)

+ پەردە: [ناو] سێ وشەی پەردیسی فارسی و فەردەوس (فیردەوس)ی ئارەوی و (پاردۆس)ی هەرمەنی سەرچاوەیان وشەی (پەئیریدە ئیزە)ی مادییە بە واتای جەغزی دەورە دراو، کە لە کوردیدا هەمان پارێز و پەڕژین وپاردەیە؛ وشەی (پارازیسۆس)ی

یونانی واتا پاریّس هەر لەو ریشەیـە کـە لـە فارسیدابووە بە پالیز و لە کوردیدا بووەتە پاریّز و پەرژین، و پاردە: باغ وبیّستانیدەورە دراو بە دیواریا قوماش؛ زۆر بۆی هەیە ووشەی پـە- ردە نزیکایەتی زۆری لەگەڵ(پاردە)دا هەبی. (پردە)

پەردە بـەسـتن: [چاوگـە،ت] (۱) گرێـدانی پەردە لە سەر دەسکی تار بەگرێـی تایبـەت. (پردەبستن) (۲) پەردە هـەڵبـەسـتن بـە پـە نجێرە و دەرکەدا. (آویزان کردن پردە)

پـەردەپۆشــی: [بـەرهـەمـیچاوگـە]بـە ژێرلچـەوەکـردن و چاوپۆشـی لـە سـووچ و گوناح و ئاشکرا نەکردنی هەڵەی کـەسێک . (پردەپوشی)

پەردە پەردە: تـوێ تـوێ؛ توێژتـوێژ؛ چـەنـد پەردە دوابەدوای یەک. (پردەپردە)

+ پەردەدار:[ئاوەڵناو] (۱) خزمـەتکـار.(۲)بـە پەردەوە؛خاوەن پەردە.(۳) ڕازدار؛ سـوڕدار.(۴) جێگـایموتمانـە بـوون بـۆ نـەدرکانـدنی ڕاز.(پردەدار)

پـەردە دامـاڵین: [چاوگــە،ت](۱) پــەردە لێکردنەوە؛ (پردەکندن) (۲) (ب) ئابڕو بردن و ئاشکراکردنینەهێنی(پردەدری)

پەردە دڕین: [چاوگە،ت](۱) (ب) ئابڕو بـردن و نەهێنی درکاندن.(رسوا کردن)(۲) لابردنـی پەردەی کچێنی. (پردەبکارت پارە کردن) (۳) لابردنی دیواری نزاکەت لە بەینـی دوو کـە- سدا، بەکردەوەی بێ ئەدەبانـە. (پـردەحرمـت دریدن)

پەردەکێشان: [چاوگە،ت] (۱) هوڵێ بە پەردە گێڕان دوو کەرتکردن. (۲) شـاردنەوە و نـە درکاندنی نەهێنی؛ چاوپۆشی لـە هـەڵـە. (۳) سەر داپۆشین و قومـاش یـا هـەر شـت بـە سەردادان. (۴) پەردەی پەنجێرە لادان یا بـە سـەر پـەنجـەرەدا دان.(پـردەپوشـی. پردەکشیدن)

پەردەلادان: [چاوگە،ت] (۱) پەردە هەڵدانەوە یا بەلادا خستنی پەردە لـە بـەر پـەنجێـرە و دەرکــە. (کنــار کشــیدن پــردە) (۲) ئاشکراکردنی نەهێنـی. (پـردەاز روی چیـزی برداشتن)(۳) پەردە هەڵدانەوە لە سەر تـا پـۆ یـا ئاسـەواری هونـەری بـۆ ئـەوەڵـین جار. (پردەبرداری)

پەردە لە سەرلادان: [چاوگە،ت] (ب) نەهێنی ئاشکراکردن. ڕوون کردنەوەی مەبـەسـتێکی نادیار؛ خویاکردن. (پردەاز رو برداشتن)

پەردەنشین: لـە تـوێ پـەردە و نیانیـداژیان؛ دانیشــتن لــە ســەراپــەردە (ژوور) و دەرنەکەوتن؛[ئاوەڵناو] (ب) ناسک و نـازداری و پاکی؛ زۆر خۆ دەرنەخستن. (پردەنشین)

پەردەی ئاسۆیی: [ناو،ت] پەردەی کرکرە؛ لە شکڵی پەردەی ئەستونییە بـەڵام پـاژەکـانی کانزایی و باریک ترە و ئاسۆیی دادەبەستریّ. (پردەکرکرە)

پــەردەی ئـەسـتوونی: [نــاو،ت] جۆرێــک پەردەکە لە پاژگەلێکی درێژ چـێبـووە و بـە شێوەی ئەستوونی لـە بـەر پـەنجـەرە دادە- بەسترێت و بەتەنافێک بەسـەر پـەنجـەرەدا دەکشێت یان دەکرێتەوە. (پردەعمودی)

پەردەی بـووک و زاوا: (ب) ژووریٚکـە زاوا و

بووک بۆ ئەوەڵین جار لەو ژوورەدا پێکەوە دەبن. (حجله)

پەردەی‌پا: زۆربەی بوونەوەرانی ئاوی بۆ چاکتر مەلەکردن، لە بەینی قامکەکانیاندا پەردەیێک هەیە. (پردەپا)

پەردەی پەنجێرە: [ناو،ت] قوماشێ‌کە دەدرێ بە پەنجێرەدا بۆ دیارنەبوونی ناوماڵ لە دەرەوە. (پردەپنجره)

پەردەی تار: [ناو،ت] ریخۆڵەی با دراو (کات کوت) کە لە سەر دەسکی‌تار دەبەسترێ؛ وەک ژی‌کەوانێکی باریک وایە. (پردەتار)

پەردەی‌چاو: [ناو،ت] هەریەک لەسێ‌تویژی دەروونی چاو. (پردەچشم)

پەردەی حەسیری: [ناو،ت] جۆرێک پەردە لە قامیش چنراو بۆ بەرگری لە هەتاو کە بە رووکاری دەرەوەی پەنجێرەدا دادەبەسترێ. (پردەحصیری)

پەردەی سینەما: [ناو،ت] (۱) جێگاییێک‌کە وێنەی فیلم دەکەوێتە سەری یا قوماشی سپیە یا دیواری‌گەچکاری‌کراوە. (۲) پەردەییێکە دەکەوێتە بەینی (جێگەی وێنەی فیلم کەوتنەسەر) و بینەرانی فیلم لە هۆڵی سینەمادا. (پردەسینما)

پەردەی شانۆ: [ناو،ت] (۱) پەردەیەکە لە بەینی ئەکتەرەکان و بینەراندا. (۲) بەشێکە لە شانۆ لە ماوەی هەڵدانەوە و دادانەوەی ئەو پەردەدا؛ شانۆکە لە سێ‌پەردەدا بەرێوەچوو . (پردەنمایش)

پەردەی کچێنی: [ناو،ت] بن؛ پۆسێکی تویژ ئاسای ناسک لە ناو شەرمی کچاندا کە بە هۆی زەربە و گوشار دەدرێت. (پردەبکارت)

پەردەی‌گوێ: [ناو،ت] تەپڵی‌گوێش؛ تەپڵی-گوێ. (پردەگوش؛پردەسماخ)

پەردەی مۆسیقا: [ناو،ت] ژمارەی لەرانەوەی (فرێکانسی) هەردەنگێ هەتا دوو بەرانبەر بوون دەبێتە یەک هەنگاو(ئوکتاو)کە لە مۆسیقای خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا دابەش کراوە بە٧ پردە کە هەرپەردەیش بە بەشی چووکتر وەک دیێز و بێمۆل و سۆری و کورۆن دابەشکراوە. (پردەموسیقی)

پەردەی نزاکەت: [ناو،ت] (۱) (ب) حورمەت ڕاگەتن لە بەینی دوو یا چەند کەسدا. (ادب نگەداشتن) (۲) لەتۆی پەردەدا، مەبەست درکاندن بە هێما. (پردە ادب)

پەردەی نەقاشی: [ناو،ت] (۱) یەکەی ژماردنی تابلۆی وێنەگەری و نگارکێشی. (پردەنقاشی) (۲) قوماش یا تەختە یا هەر شت کە وێنەی لە سەر دەکێشرێ. (پردەنقاشی)

+ پەرزان: [چاوگە] هەل و دەرفەت بۆکردنی کاری؛ سەرم ناپەرزێ: فورسەتم نییە. (فرصت)

پەرژین‌هێنەر: [ناو،بەر]داڵدەخواز؛پەناهێنەر؛- ئەوەی کە پەنادێنێ. (پناهندە)

پەرژینی قایم‌بی:(ب) نزاکەت لە بەینداب‌ێ؛بێ‌ئەدەبی نەبێ؛دوورلەڕووی‌مە-جلیس؛ بیلاتەشبی. (کنایەدور از حضور)

پەرسار: [ناو] پەرستار؛ پەرەستار؛ ئاگاداری نەخۆش؛ تیمارکەر و چاوەدێری نەخۆش. (پرستار)

پەرسوجۆ: [ناو،ت] (١)پرسوجۆ؛ جۆیابوون بە-پرس کردن لەم و لەو. (پرسوجو)(٢) بە دوادا گەڕان و جۆیابوون. (جستجو)

پەرسۆم: [ناو] پەیینکە؛ ئەو ئاردە کە بە گونکە هەویر یەوە دەکەن تا بە تیرۆک و پنەدا نەچەسپێ.(آردیکەروی چانەخمیر میپاشند)

پەرڤەند: [ناو] دیواری بڵیندی بێستان و ڕەز. (حصار بلند باغ).

پەرکەم: [ناو](١)گلاراو؛ (چشمدرد؛ تراخم) (٢)فێ.(صرع)

پەرکێشان: [چاوگە،ت] (١) پەلی باڵ-هەڵکەندن؛ (پر بال چیدن)(٢ب)باڵ لێدان و هەڵفڕین. (پرکشیدن)

+ پەرگاڵ: [ناو] بنەماڵە؛ ماڵ و خێزان. (خانوادە)

پەرگر: [ئاوەڵناو]لاگر؛ گۆشەنشین؛ خۆ لەخەڵک و جەماوەر دوورگرتن. (گوشەنشین)

پەرگرتنەوە: [چاوگە،ت] (١)باڵگرتنەوە؛ هەڵفڕین. (پرواز کردن) (٢) (ب) لە خۆشیان باڵ دەرهێنان. (بال درآوردن) (پرواز کردن)

پەرگی: [ناو] تووش؛ بەیەک گەیین. (برخورد.)

پەرمان: [چاوگە] پەرمین؛ پەرمیان؛ لێ ڕادین و چاوەڕوانی کردن بۆ کردنی کاری. (باور و انتظاربرای انجام کاری)

پەرنساندن: [چاوگە،ت] ئەحیاکردنەوە؛ بووژاندنەوە؛ ژیاندنەوە (احیاکردن)

پەرنسین: [چاوگە] بووژانەوە؛ ئە-حیاکردن.(احیاشدن)

پەرنیان: [ناو] جۆری قوماشی ئاورمووشی نەرم؛ حەریر. (پرنیان)

پەرواربەندی:فد:[ناو]کاروەوتی پەروار دابە-ستن؛ قەڵەوکردنەوەی ئاژاڵ بەشێوەی تایبەت. (پروار بندی)

پەرواسە: [ناو] پەراسوو. (دندە)

پەروا نەکردن: [چاوگە،ت] کۆنەکردن؛ نەپەرینگانەوە؛ نەترسان؛ بێپەروابوون. (پروا نکردن)

پەروباڵ پێدان:چاوگە،ت](ب)ژێربالگرتن؛ دەست ئاوالەکردن بۆئەنجامی کاری؛ بەربۆشکردن. (پر و بال دادن)

+ پەروباڵ دەرکردن: [چاوگە،ت](١)(ب) گەورەبوون و بە خۆداهاتن. (بزرگ شدن بچە)(٢) (ب) لە کارێکدا سەرکەوتوو بوون و دەسەڵات پەیداکردن. کنایە. موفق شدن و قوی شدن)(٣) پەل لەسەر لەش و باڵی فرندە ڕوان. (پردر آوردن)

پەروباڵ دەرهێنانەوە: [چاوگە،ت] (١ب) بە-هێز بوونەوە؛ بە دەسەڵات گەیشتنەوە؛ (دوبارەبەقدرت رسیدن) (٢) فرندەی باڵ-کراو کە باڵ دێنێتەوە. (دوبارەبال در آوردن پرندە)

پە روباڵ قرتاندن: [چاوگە،ت] (١) باڵ کردنی مەل بۆ هەڵنەفرین؛ باسکۆکردن.(قیچی-کردن بال) (٢) (ب) لەقودرت و دەسەلات خستن. کنایە(از قدرت انداختن)

پەروباڵ وەریو: [ئاوەڵناو] (ب) هەژار و بێدەسەلات و لاواز بوو. (کنایە.ناتوان‌شدن)

پەڕۆشان: [ناو] پەڕۆی سەرشانی منداڵ؛ پەڕۆی دەم و لووت سڕینی منداڵ کە بە شانیدا دەی لکێنن. (دستمال روی شانەبچە)

پەڕۆشدار: [ئاوەڵناو] بەپەڕۆش؛ خەمبار. (غمگین)

پەڕۆش‌دڵ: [ئاوەڵناو] دڵ بەخەم؛ جاڕز؛ دڵ بەپەژارە؛ دڵ پەرێشان. (دل پریش)

پەڕوشک: [ناو] پڕشە؛ پڕشکەی ورد؛ پرووشە؛ بارانی ورد و کەم. (قطرات ریز باران)

پەڕۆکردن: [چاوگە،ت] پینەپەڕۆکردن. (پینەکردن)

+ پەروەراندن: [چاوگە،] (١) بارهێنان؛ تەربیەتکردن؛ ڕەعەمەڵهێنان. (تربیت کردن) (٢) پەروەراندنی قسە و مەبەست؛ ڕێکوپێک‌کردنی وشە بۆ سەفەرەنگ‌کردن و شروڤەکردنی بابەتێ بە جوانی و تەواوی. (پروراندن مطلب)

+ پەروەردە: فد: [ئاوەڵناو]عاملاو؛ بەخێوکراو؛ بارهاتوو؛ قۆرەپەروەردە: قۆرەی ڕەعەمەڵ هاتوو و بارهاتوو. (پرورده)

+ پەروەردەکردن: [چاوگە،ت] بارهێنان؛ بەخێوکردن؛ ڕاهێنان؛ پەروەراندن؛ عاملاندن؛ بەرهەم هێنان؛ ڕەعەمەڵهێنان. (پرورده‌کردن)

پەروەردەکەردەی: [چاوگە،ت] پروەردەکردن؛ بارهێنان؛ پێگەیاندن؛ ڕەعەمەڵهێنان؛ ڕەنیوهێنان؛ هێنانەنیو. (پرورده‌کردن)

+ پەروەرشت: [ناو] ڕەوتی بارهێنان. (پرورش)

پەروەرین: [چاوگە،ت] (١) پەل وەرین (پر ریختن)(٢) (ب) لە دەسەڵات کەوتن؛ لە هێز و قودرەت کەوتن و ئارام بوونەوە و لاواز بوون. (آرام شدن. ضعیف شدن)

پەروەنێ: [ناو+ بەند] پەسرپێر؛ سێ‌ڕۆژ لەمەو بەر. (پس پریروز)

پەرویز: (١) ناوە بۆ پیاوان. (اسم مردانە)(٢) [ئاوەڵناو] پیرۆز؛ سەر بەرز؛ سەرکەتی؛ سەرکەوتوو. (پیروز)

پەروین: فد:[ناو](١)ئەستێرەی سورەییا(پروین) (٢) ناوەبۆ ژنان. (اسم زنانە)

پەڕەتیر: [ناو] پەڕی بەستراو بە بنی تیرەوە؛ سۆفار؛ پەڕداڵ.(پرەناوک)

پەڕەجگەرە: [ناو]کاغەزی سیغار. (کاغذ سیگار)

پەرەزیلە: [ناو] مێوینەی گیا؛ پایەی سەرلینج و نەرم لە ناو گوڵی گیادا کە دەبێتە هۆی بەرهێنانی گیا و ئاوسبوونی. (کلالە)

پەرەستگە: [ناو] پەرەستگا؛ جێگەی‌عیبادەت. جێگای پەرەستن. (پرستشگاه)

+ پەرەسلێرکە: [ناو] (ف. ب) تەیرەبەڵەک؛ پزلگرد؛ پڵوزگردی؛ پلیزرگ؛ پلیسر؛ پلیسرک؛ پلیسرگ؛ پلیسری؛ پلیسگر؛ پولیسور؛ پەرەستوو؛ پەرەسلێرکە؛ پەرەسێلکە؛ پەرەسێولکە؛ حاجی حاجک؛ حاجی‌ڕەش حاجی‌ڕەشک؛ حاجی‌ڕەنگ؛ دومقەسک؛ دومقەس. دومقەسۆک؛ حەجەجەک؛ حەجحەجک؛ کە لە بن‌میچ و بەرقەدی شاخی بەرزدا بە قوڕ هیلانە سازدەکا. (چلچلەیا پرستو)

پەرەسە: [ناو] ڕیزە؛ ڕادە؛ پلە و پایە و مەرتەبە. (سطح؛ مرتبه)

پەرەک: [ئاوەڵناو] نێرێککە زۆر دەپەرێت. (نری‌که زیاد جماع میکند)

پەرەمریشکە: [ناو] سیچقە؛ لەسەرما مووی لەش ڕاستبوونەوە. (مو سیخ شدن ازسرما)

پەرەمووچە: [ناو] قەڵەمموو؛ قەڵەمی نیگار کێشی. (قلم مو)

پەرەمێز: [ناو] پریمووس؛ چرای چێشتلێنانی نەوتی کە بەناسووس بای تێدەکرێ. (پریموس)

+ پەرەناو: [ناو]كلۆشی بەرپای گاگێرە هەڵگێڕانەوە؛ ژێر و ڕووکردنی کولۆش لە پێخوێی گێرەدا. (زیر و رو کردن خرمن در وقت خرمنکوبی)

+ پەرەوازە: (١)[ناو] باڵەوازە؛ پەرتەوازە؛بەچکەی مەل کە فێری هەڵفرین ببێ. (اولین پرواز پرنده) (٢) (ب) دوورکەوتنەوەی کوروکچ لە ماڵی باب و هەریەک ڕوو بکەنە ولاتێ؛ (ب)هەلوەدابوون بە وڵاتاندا؛ تەرە و ئاوارە بوون بەوڵاتاندا. (آوارەشدن درغربت)

پەرەی جەنجەر: [ناو] تێخی جەنجەڕ؛ ئەو پارچە ئاسنانەکەکولۆش ورد دەکەن لەگێرەی جەنجەڕدا. (تیغەخرمنکوب) پەرەی گوێ: [ناو،ت] نەرمەی گوێ؛ جێگای گوارە ئاوێزانکردن.(نرمەگوش)

پەرەی ماسی: [ناو،ت] باڵ؛ باڵەی ماسی. (بالە ماهی)

پەری‌ئەندام: فد: [ئاوەڵناو] بەژن‌پەری. (ب) ژنی جوان و ڕێکوپێک و چەلەنگ و شۆخوشەنگ و دەلال. (پری اندام)

پەریتانک: [ناو] پەرپەرۆک؛ پەپوولە. (پروانە)

پەریخان: پەری‌خاتوون؛ پەری‌خانم؛ ناوە بۆ ژنان. (اسم دخترانە)

پەریی دەریایی: [ناو،ت] فرشتەی‌خەیاڵی کە تا کەمەر ئینسانە و خوارەوەی ماسییە.(پری دریایی)

پەریروو: فد: [ئاوەڵناو](ف. گیو) سەروچاو جوان. پەری‌ڕوخسار. (پری‌رو)

پەری‌ڕەشک:[ناو،ت]شەیتان؛ئەهریمەن. مەرنەمووک. (ابلیس)

پەریز: [ناو] نێردیوان؛ پەینجە. (نردبان)

پەریزاد: فد: (١) [ناو] کچی‌پەری؛ لە پەری بوو (ب) کچی جوان. (٢) ناوە بۆ ژنان. (پریزاد) (اسم دخترانە)

پەریسا: فد: (١)[ئاوەڵناو] وەک پەری؛ پەری ئاسا؛ پە ری‌شێوە.(پریسا) (٢) ناوی ژنانە.(اسم زنانە)

+ پەرێش: [ئاوەڵناو] پەشێو؛ پەرێشان. (پریش)

+ پەرێشان: (١) بوێان. (براپشان) (٢)پەری شان؛ بۆشان و مەقام. (برای مقام) (٣)[ئاوەڵناو] ئاڵۆز؛ دڵ پەشێو. (پریشان) (٤)[ئاوەڵناو] پەراگەندە؛ پرش و بڵاو. (پراکندە و پریشان)(٥) ناوە بۆ پیاوان. (اسم مردانە)(٦) ناوی گۆلێکە لە خۆرهەڵاتی ئێران. (درياچەپريشان در شرق ايران)

پەرێشان‌حاڵ: [ئاوەڵناو] حاڵ شێواو؛ کەلەلا؛ ناتەواو؛ دەستکورت؛ بێتاقەت و هێز؛ زار؛

ناکۆک؛ لێقەوماو. (پریشان حال)

+ پەڕین: [چاوگە] (۱) فـڕین؛ باڵگرتنـەوە. (پریدن)(۲) خـۆ هـەڵخستنەوە. (پریـدن)(۳) داچلەکان لە خەو؛ لە خەو پەڕین: لـە خـەو ڕاپەڕین (پریـدن)(۴) داچلـەکـان و ترسـان. (یکـەخـوردن)(۵) پـەڕینـی نێـر لـە مێـو. (جفتگیری)(۶) لێواری کاسەکە پەڕی؛ شـکا. (پریدن)(۷) هە ڵپە ڕین:ڕەخـس. (رقـص)(۸) ڕەنـگ برووسـکانی دەموچـاو یـا ڕەنگـی قوماش؛ ڕەنگ پێوە نـەمـان؛ڕەنـگ‌پـەڕیـن. (رنگ پریـدن)(۹) بـازدان؛ بـەسـەر جۆگـەدا پەڕین؛ داپەڕین . (پریـدن)(۱۰) بـەهـەڵـم - بوونی‌تراو. (بخار شدن مایع؛پریدن)

پـەڕێنـەر: [ناو،بـک] (۱) فڕێـدەر (پـرت کننده)(۲) نێر بە سـەر مێـو پـەڕێـن. (سوار کننداسب بر مادیان)(۳) دەپەڕێنیتـەوە؛ نـە-جـات‌دەدا. (نجـات دهنـده)(۴) دەقرتێنـیٚ و سەری گیا دەپەڕێنیٚ. (قطع کننده)

پەڕینە قوڕوو: خـۆراک چوونـە نـاو بۆڕیـەی هەناسە؛ لە گـەروو پـەڕینـی ئاویـا خـۆراک. (بەگلو پریدن)

پەڕینە کوڵ: (۱) سوار پشت‌بوون؛ سوار بوون. (بر پشت پریـدن)(۲) (ب) زاڵ بـوون. (غالـب شدن)

+ پەڕینەوە: [چاوگە،ت] دەربازبوون؛ نەجات-بوون؛ لە سەربازی پـەڕیمـەوە؛ لـە خـەتـەر پەڕیمەوە. (گذشتن. نجات پیدا کردن)

پـەڕیـوە: (۱)[ڕابـردووی پـەڕیـن] هەڵپەڕیوەتەوە؛ هەڵی خستووەتـەوە. (پریـده. جهیده)(۲) هە ڵفڕیوە. (پرواز کرده) (۳)[ئاوە-

ڵناو]هەلودا؛ دوورکەوتوو؛ سەرگەردان؛ ئاوارە. (سرگردان. آواره) (۴) پەرداخەکە لێـوەکـەی پەڕیوە؛ واتا شکاوە لەت بووە. (پریده)

پـەزپـەزەکێفـی: [نـاو] پـەسـپەسـەکێـوی؛ جاڵجاڵووکەیەکی بیٚ‌ئازاری کورکـدارە.(نـوعی عنکبوت)

پەزدی: [نـاو] مێشـولە؛ پێشـکە؛ پـەخشـە. (پشه)

پـەزشـەن: [نـاو] پـەسـند؛ پیاهـەڵخوێنـدن؛ پـەسـندان و تـاریف‌کـردن، بـۆی هـەیـە لە(پـەسـن) ی ئاوێسـتاوە هاتبێـت. (پسـند؛ مدح)

پەزکدانک: [ناو] هاوڵەی جەرگـی ئـاژەڵ. (نوعی مرض جگر حیوانات)

پـــەزەکێفـــی: [نـــاو] مـــەڕەســـوور؛ مەڕەکێوی.(میش کوهی)

پەزی قەرگاش: [ناو،ت] پـەزی چـاوڕەش، پەزی بەرازی. (میش چشم سیاه)

+ پەژ: [ناو] پرژ؛ لق و پـۆپ. (شـاخەنـازک درخت)

پەژاج:[ناو]ژنـی یاریـدەدەری تۆلدارلـەکـاتی مندا‌ڵ بووندا. (ماما)

پـەژرانـدن: [چاوگـە،ت]قسـەوەرگرتن؛قبـوو ڵکردن؛ وەرگرتن؛ پەژێران.(پذیرفتن؛)

پـەژقـین: [چاوگـە] تـراو بـەسـەرەوەنـان و خواردنەوە؛ هەڵقوڕان؛ هەڵقوڕانـدن. (هـورت کشیدن مایعات)

پەژک: [ناو] پـرژ؛ لقـی سـەرەوەی دار؛ پـژ؛ پەشک. (ساقەهای بالای درخت)

پەژلانـدۆک: [نـاو] مووبـەر؛ داڕو؛ دەرمـانی

تووک‌بەر. (واجبی)

+ پەژم: [ناو] ئاڵشتە؛ سیخوار؛ سووخ؛ خووسار؛ خووس؛ زوقم؛ خویز؛ ئەڵماسە؛ سەرماوەردە؛ پەژ؛ وردە سەهۆڵ یا دەنکە بەفری زۆر ورد کە سبەینان بە ئارامی دێتەخوار لە هەوای زۆرساردا. (پژ)

پەژمینە: [ناو] پەژینە؛ کەروو؛ کەرەکیفە. (کپک)

پەژەڵ: [ناو] هەژگەڵ؛ لق و پۆپی وشک؛ چرو چیلکە؛ درکوداڵ. (ساقەهای خشک شدە)

+ پەژیک: پەژی نەرم و ناسک؛ خەڵف؛ لقی نەرم و شلی دار. (شاخەترد و تازەدرختان)

پەژینە: [ناو] پەژمینە؛ کەرەکیفە؛ کەروو. (کپک)

+ پەس: فد: (١)[ئامراز] بەس؛ ئەدی؛ دەنا؛ ئیتر؛ ئەی؛ ئاخر؛ پەس بۆچی ناڕوی، پەس بۆچی وای کرد. (پس) (٢)[دەنگەناو] تەس؛ دەنگدانی کەڵ بۆ چوونە دواوە. (پس رفتن) (٣)[ناو] پاش؛ پەسمەنە: پاشماوە. (پسماندە) (۴) [ئاوەڵناو؛ پست،(پست)

پەسا پەسا: پەسایپەس؛ پەیتا پەیتا؛ لەسەریەک؛ گوڕایگوڕ. (پی‌درپی، متوالیا)

پەساکردن: [چاوگە،ت] ئاو لێپڕشاندن و تەڕکردنی پێخوێیقوڕ؛ نماندن؛ فیساندن؛ خووساندن. (خیساندن)

پەسایپەس: یەک لە دوای یەک پەیتا پەیتا؛ یەک لە سەریەک. (پیاپی)

+ پەسبوون: پیرۆز نەبووگ؛ لەدواوەبوون لەقوماردا دۆڕاو؛ لەپاش‌بوون. (عقب بودن)

+ پەستان: [لەچاوگەی پەستاوتن] گوشاردان؛ گوشین؛ حاڵەتی ئەوشار دانەسەر. (فشردن)

پەستاو: [ناو] پاسا؛ پەسا؛ پەستاو دەرهێنان: قوڕ گرتنەوە بۆ خشت‌بڕین. (خازە)

پەست‌بوون: [چاوگە،ت] پێخوست‌بوون؛ سەرشۆڕبوون. (خوار شدن)

پەست‌کردن: [چاوگە،ت] نزم‌کردن؛ زەلیل-کردن؛ پاپەستکردن. (پست کردن)

پەست و بڵیند: [ئاوەڵناو] پەس و بڵیند؛ هەوراز و نشێو؛ چاڵوچۆڵ؛ بەرز و نزم. (پست و بلند)

پەستەکە فیشەک: [ناو] پەستەکیٚکە فیشەکدانی لە سەر دروست‌کرابێت. (چوخەنمەدین با جای خشاب)

پەستەوان: [ناو] پسوولەی ئیجازەدان بۆ هاتوچۆ. (اجازەنامەعبور)

پەس‌چوون: [چاوگە،ت] بە پاشداهاتن؛ نکوولهێیان کەوتنە دواوە؛ ڕووەوکەمی-چوون؛دژی پێشڕۆیشتن. (پس رفتن)

پە سدان: [چاوگە،ت](١) بۆڕدان. (شکست دادن)(٢) پەس‌وەدان؛ دانەوە؛ (قەرز دانەوە). (ادا کردن) (٣) پالپێوەنان و تەس دانی حەیوانی بەرزە. (عقب راندن)

پەس سەندن: [چاوگە،ت] (ف. گیو) پەس-سەنن؛ لیٚسەندەوە؛ ئەستاندنەوە. (پس گرفتن)

پەسقەرەوڵ: [ناو] پاشقەرەول؛چاودێری پاش سپا. (نگهبان عقبەلشکر)

پەسندکەردەی: (١)[چاوگە]ت بەدڵبوون؛

جیا کردنەوە و بـەرگـەم کـردن.(پسـندکردن)
(٢) (ب) پەژراندن؛ لە پەرلـەمانـدا یاسا کـە پەسەندکرا: پەژێردرا. (پذیرفتەشدە)
پەسـکەفـتن: [چاوگـە،ت] وەپـاش کـەوتـن کەوتنەدواوە. (عقب افتادن)
پەسمار: [ناو،بەر]شکایەت لێکراو. (متشاکی)
پەسن کراو: [ناو،بەر] (١) پەسەندکراو؛ پەسن-کریـاگ (پسـند شـدە) (٢) هـەڵبژێـراو؛ هەڵبژێردراو؛ بەرگەمکراو. (انتخاب شدە)
پـەس و بڵـن: [ئـاوەڵنـاو] پـەسـت و بڵینـد؛ چاڵوچۆڵ. (پست و بلند)
پەسـەر: پـەسـر؛ لـە پـێش؛ پـەسـەرپێـرێ: پەسرپێرێ؛ سێ ڕۆژ لەمەوبەر؛ پەسر پێـرار؛ (پس)
پەسەند: فد: [ناو] پەسـند؛ پـەسـن؛ بـە دڵ ؛ پاشگر: هەڵبژێر: جوانپەسەند، گەنپەسەنـد، دێر پەسەند. (پیواژە)
+ پەسیسە: [ناو] کەڕەسیسە؛ وردیلەبـەفـری خڕ کـە لـە سـەرمـای زۆردا دەنـک دەنـک دەبارێ (پژ)
پەسیلە: [ناو] پەسیرە؛ بەرسیلە؛ قۆرە؛ هـاڵ. (غورە)
پەسیرەمارانە: [نـاو] بـەرسـیلە مارانـە؛ قـۆرە مارانە؛ هاڵە مارانە. (نوعی غورەو انگور)
پـەشـتوو: [نـاو] خـومرە؛ دەفـری گـەورەی کاشی بۆ ترشیات و مورەبا تێکـردن.(خمـرە-کاشی)
پەشتەپەشت: [نـاو،ت]خولانـەوەی مرۆڤـی بێکارە لەکۆڵانان. (کوچەگردی انسان بیکارە)
پەشتە ویوێ: [ناو+ ئاوەڵناو] لە دوای یـەک؛ دوابەدوا؛ درێژەدار؛ دەوامدار؛ (سریال)
پەشـک: [نـاو] پڕشـە؛ پڕشـەی وردی ئـاو؛ پڕشکە؛ پژکە؛ پریشک؛ پژگ. (پشنگ)
پەشـکاپیس: [ئـاوەڵنـاو] پڕشـکەپـیس. (ب) حەرامزادە. بیژوو. (حرامزادە)
پەشـلاندن: [چاوگـە،ت] پژانـدن؛ پڕژانـدن؛ پڕشاندن. (پاشاندن)
پەشلین: [چاوگە] پڕش و بڵاوبوون؛ پاشین؛ پڕشان؛ پڕژان. (پاشیدن)
پەشمە: [ناو] ڕانک؛ پاتۆڵی لە بووزو چێکـراو. (شلوار از شال پشم)
پەشمەنە: [ناو] پەسمەنە؛ پاشماوە؛ پاشخوان؛ لە دوا بەجیماو. (پسماندە)
پـەشـەنـگ : پێشـاهەنـگ؛ سـەرجـەلـە. (پیشاهنگ)
پەشێوان: (١) پەشێویان (پریشان شدن) (٢) پەشێوگەل. (پریشانان) (پەشێواوە لە بەر پەرچەم پەشێوان). (نالی)
پەشێواندن: [چاوگـە،ت] ئـاڵۆزکردن؛ (بهـم-ریختن)
پەقلی: تەقلی؛ لەگەڵ؛ پێکەوە. (باهم).
پەقرەنج: [ناو] پەقرەج؛ دۆڵچە. (سطل)
پەقیان: تەقیان؛ تەقین؛ تـرەکیـان؛ پـەقـین. (ترکیدن).
پـەکـەری: [نـاو] غـەمگینـی؛ وەڕەزی؛ داگیراوی؛ قەڵسی. (پکری)
پەلاپیسکە: [نـاو] کرمـی نـاو گـەڵای گیـا؛ پەلەپیسکە. (نوعی کرم آفت گیاه)
پەلاتە: [ئاوەڵناو] دواکەوتە؛ پاشماوی عەقڵی. (عقب ماندەی ذهنی)

پەڵاتە: [ناو] سواڵ؛ دەست درێژکردنەوە بۆ یارمەتی؛ پاڕانەوە.(خواهش و تمنا)

پەلاتەمان: [ناو] (ف. گیو) مەجلیس؛ کۆڕ؛ جێگەی کۆبوونەوە. (انجمن)

پەلار: [ناو] پلار؛ تەشەر؛ تانووت؛ دارە دەست تێگرتن. (تشر زدن.پرت کردن چوبدست)

پەلاڤساوار: [ناو،ت] پلاوی ساوار؛ پلاوبرویش. (پلوی بلغور).

پەلاماردان: [چاوگە،ت] پیاهەڵپرژان و هێرش بۆ بردن؛ پەل هاویشتن و بەدەست گرتن؛ بۆچوون و گاز گرتنی سەگ. (حملەکردن. گرفتن)

پەلاندن: [چاوگە،ت] پەل بۆهێنان دەست-پێداساوین؛ دەستلێدان؛ دەست لێخشاندن. (دست زدن؛ لمس کردن)

پەلاوێژ: [ناو] ڕەوتی هەڵبەز و دابەزی (دە-ستی)ئەسب لە قەدەم و وێرغەدا؛ ئەو ئەسپە پەلاوێژی جوانە؛ پەلهاوێژ. (رقص پای اسب)

پەلت: [ناو] پەڵک؛ جۆرێک چنار. (نوعی چنار)

پەڵت: زمان شکان؛ توانای قسە بڕیان. (قدرت تکلم نماندن)

پەلچقاندن:[چاوگە،ت]هاڕین؛وردکردن؛جیق دەرهێنان. (لەکردن. خرد کردن)

پەلچفین: [چاوگە] فلیقاندن؛ پلیشاندن؛ وردکردن. (لەکردن؛ خرد کردن)

پەلچموک: [ناو] شەمشەمەکوێرە. (خفاش)

پەڵخاندن: [چاوگە،ت] پەلخاندن؛ پلیخاندن؛ پان و فلچ کردنەوە. (لەکردن)

+ پەلخوڕ: پەڵخوڕ: [ناو] جۆی کوتراو بۆ مەڕ و ماڵات. (جو کوبیدەشدە)

+ پەڵخورد:[ناو]خەرمانی تەواو وردکراو و گێرەکراو. (خرمن خوب کوبیدەشدە)

پەڵخە:[ناو]پالاخی چووک؛پەڵخەگامێش: بەچکەی گامێش. (گوسالەگاومیش)

پەل دێز: [ناو]گەڵای مەیلەو تاریک و ڕەش؛ (وەک گەلای ڕەشەڕەیحانە) پەل دێزە. (برگ تیرە)

پەلسین: [چاوگە] مەلسین؛ وردوخاشکردن؛ هاڕین. (خرد کردن؛ پودر کردن)

پەلشاندن: [چاوگە،ت] پلیشاندن؛ وێرانکردن. (لەکردن؛ ویران کردن)

پەڵک:[ناو]بی چەرمگ؛سپیدار؛پێستە کەی دەرمانی زەردووییە.(درخت تبریزی؛ سپیدار)

پەلکێش: [ناو،ت] (١) چاوساخی کوێر؛ دەسکێشی کوێر. (راهنمای کور) (٢) پنگرگر؛ مەقاش؛ ماشە. (انبر)

پەلکین: [چاوگە]گاوڵکێ؛ بەچوارپەل ڕۆیشتن. (چهار دست و پا رفتن)

پەل لووس: [ناو] قاپ و جگی پەل؛ زۆر لووسکراو. (شتالنگ خیلی سابیدەشدە)

پەل لەئاسمانکوتان: (١) (ب) ڕەوتی یاخی-بوون؛ کۆڵنەدەری. (تمرد) (٢) لەخۆبایی؛ بەفیز؛ بەرزەفڕ. (خودخواە)(٣) (ب) ئەسپێکە پەلاوێژی جوانە. (کنایەاز رقص پای اسب در قدم)

پەل لەئەستێرەکوتان: پەل لە ئاسمان کوتانی ئەسپ. (رقص‌پای‌اسب‌درحرکت)

پەلم: [ناو] قیز؛ بێز؛ قین؛ نەفرت.
(نفرت) < قیزوبیز بۆ ڕوون بوونەوەی دژواتا.
پەلۆشە: [ناو] گیای کۆلۆو؛ لە بنەکەی بۆ سوتاندن کەڵک وەردەگرن. (گیاهی است کەریشەاش سوخت زمستانی است)
پەل وەشاندن: [چاوگە،ت] (١) دەست وەشاندن؛ (کسی رازدن) (٢) مەلەکردن بە دەست؛ (شنا کردن با دست) (٣) پەلەکوتێ و پەلکوتان. (کورمال کورمال)(٤) پەلەقاژێکردن. (دست و پا زدن)
پەل هاویشتن: [چاوگە،ت](١) دەست و پێ جووڵاندنەوە و پەل فڕێدان لە مەلەدا. (شنا کردن با دست) (٢) دەست بەرزکردنەوی ئەسپ لە ڕەوتی قەدەمدا. (رقص اسب با دست) (٣) دەست درێژی؛ تەجاووزکردن. (دست درازی)
پەلەبزووت: (١) سەلکە بزووت؛ سەرەسووت؛ دار دەست و تیلای سەر سووتاو. (چوبدست سر سوخته)(٢)دەست بزێوی. (دست درازی)
پە لە پسیاگ:لەحاڵەتی پەلەپسکێکەوتوو؛ وەعەجەلەکەوتووو؛ وەپەلەکەوتوو؛ بەلەزی؛ بەتاڵووکەبووگ؛ بەپەلە پرووزکێ. (بەعجلە-افتادە؛ شتابزدگی)
پەڵە پەڵە: [ئاوەڵناو](١) گولگول؛ (لکە-لکە)(٢) خاڵ خاڵ؛ بەهارە، کویستانان پەڵە پەڵەبوون؛ کاژوواژ. (خالخال)
پەلەپیتکە: [ناو](١) ئامرازی تەقاندنی چەکی گەرم؛ پەلەپیتکەی تفەنگ. (ماشە) (٢) پلتۆک. پتە. (تلنگر)
پەلەپیتکە وەشاندن: [چاوگە،ت] پلتۆک لێدان؛ (ب) پلارە قسەتێگرتن؛ تەشەر و تانە و تانووت لێدان. (کنایەطعنەزدن)
پەلەپیسکە: مێملێگەلای دار و گیا میشوولەی تۆی گەڵای‌دار.(آفت‌برگ‌وگیاه)
پەڵەدار: (١) پنۆکدار؛ خاڵدار. (خالدار)(٢) پەڵە دار؛ دارستانی چکۆلە. (باغ کوچک)
پەلە دار: [ناو]کوتەدار؛ تیکە دار. (قطعەچوب)
پەڵەدان: [چاوگە،ت]ئەو بارستا بارانەیەکەزەوی دەخووسێنێ بە ئەندازەی یەک بست و نیو. (بارانی کەزمین را سیراب کند)
پەلەسوور: [ناو]گیای قومام؛ لە کوردستاندا زۆرە دەرمانی خوێن بەستی برینە. (اذخر؛ گورگیا؛ سنبل هندی)
پەلەشتبەر: [ناو،ئک] پەلەشت شۆر؛ گەمار لابەر؛ پیسی لابەر. (پلشت بەر)
پەلەفڕکێ: [ناو] (١) پەل کوتان؛ پەلەکوتێ؛ باڵ لێدانی مەلی سەربڕاو؛ باڵەفڕێ. (پرپر زدن)(٢) پەل فڕێ دان و دەست کردنەوە. (مقابلە)
پەلەکەرگ: [ناو] دارێکە بە ناوی باوەشێن. (درخت بفایج)
پەلەماشێ: [ناو] پەلەکوتێ؛ کوێرەکوێر ڕۆیشتن بە پەل کوتان. (کورمال)
پەلهوورک: [ناو] پەڕەی ورد؛ پەڕانتۆ. (ورق‌بازی)
پەڵەهەور: [ناو] تیکە هەور؛ لکە هەور؛ گەواڵە هەور؛ پارچە هەور. (لکەابر)
پەلیار: [ناو] ئەستووندەک؛ کۆڵەکە. (ستون)
پەلیک: [ناو] هەلووک؛ هەلویک؛ پلیک.

(الک)

پەلیکانی: [ناو] هەلووکێن؛ پلیکانێ. (الک دولک)

پەماو:پاماو: [ناو] ساف کردنی دیواری گەچکاری کراو بە لۆکەی تەڕ. (ساف کردن گچ کاری پاپنبەتر)

+ پەمبلۆکێ: [ناو]کەرەکیفە؛ کەڕوو. (کپک)

پەمگ: [ناو] پەموو. (پنبه)

پەمۆخ: [ناو] (١) پەمۆغ؛ چێوپەمە. (چوب پنبه) (٢) دارێکی نەرمە کە پەمۆخی لێ-دروست دەکرێ. (درخت چوب پنبه)

پەمووجاڕ: [ناو] جاڕی پەموو؛ کێڵگەی پەموو. (پنبەزار)

پەمووی کێوی: [ناو] پەمووکێفی؛ جۆرێک پەمووی نەسۆچ؛ بە ڕیشاڵگەلی خۆشڕەنگ و نەرمەوە. (پنبەکوهی)

پەمووی نەسۆچ: [ناو] لۆکەی نەسۆچ؛ پەمەی نەسۆچ؛ لۆکەیێ کە لە بەرانبەر ئاوردا خۆڕاگرە و ناسووتێ. (پنبەنسوز)

+ پەن: [ناو] با؛ نەفەس؛ هەناسە؛ پەنمین: پەنمان: باکردن؛ پەنکە: باوەشین؛ پەنەموس: نەفەس بگرە؛(خەفە بە) پەنمی: بای کرد؛ ماسیا؛ بەم بەڵگانەی سەرەوە. بۆی هەیە پەن واتای (با) بدا. (باد؛ نفس)

پەنابەربوون: [چاوگە،ت] (١) ژیان لە مەملەکەتێکی بێگانەدا بە ئیزنی ئەو دەوڵەتە و ڕەچاوگرتنی یاسای پێویستی پەنابەری.(پناهندەبودن)(٢) لە داڵدەی کەسێک یان دەوڵەتێکدابوون .(پناهندەبودن)

پەنابەری: [ناو] (١) داڵدەخوازی؛ کار و ڕەوتی پەنا بردن بۆ دەوڵەتێکی بیانی بەهۆی کێشەی سیاسی یا هەرچی .(پناهندگی)

پەنابەری ڕامیاری: [ناو،ت] کەسێکە بە هۆی خەباتی (سیاسی) و دژایەتی لەگەڵ حکومەتی وڵاتی خۆی و دژوار بوونی ژیانی، پەنا دەباتە بەر دەوڵەتێکی بیانی. (پناهندەسیاسی)

پەنابەری کۆمەڵایەتی: [ناو] لەبەرتوندوتیژی و گیروگرفتی کۆمەلایەتی یان ئایینی یان نەبوونی هێمنایەتی، پەنا بردنە بەر وڵاتی بیانی. (پناهندەاجتماعی)

پەنادان: [چاوگە،ت] داڵدەدان؛ جێگاپێدان و خستنە ژێر چاودێری و دابین کردنی هێمنایەتی؛ حاواندنەوە. (پناەدادن)

پەنار: [ناو] چاوگە؛ سەرچاوە؛ کارێز؛ کانی. (چشمه)

پە ناسیلە: [ناو] قوژبنی خۆحەشاردان؛ جێگای نادیار و نە لە بەرچاو. (پناگاه)

پەناگە: [ناو] (١) قوژبنی نادیار؛ پەناو پەسیوو؛ پەرگە؛ جێگای پەناگرتن؛ ڕەبەت؛ پەناگا.(٢) < ئێورگە. (پناهگاه)

پەنامکردن: [چاوگە،ت] پەنهانکردن؛ شاردنەوە؛ نادیارکردن؛ پەنام لە گۆڕینی (پە-نهانی)فارسییەوەهاتووە بەڵام لە ڕەستەدا وە-ک (پەنامکردن و پەنامەکی)زیاتر بەکاردە-برێ. (پنهان کردن)

پەناهێنان: [چاوگە،ت] پەرژین خوازی؛ هاتن و داوای پاراستن کردن؛ هاتنە بەر داڵدەی پارێزەر. (پناەآوردن)

پەنج چاوگەی هۆش: >پەنج چاوگە ی هەست

پەنج چاوگەی هەست: (ف گیو) پێنج چاوگەی هۆش؛ پێنج هێزی:(١- بیستن ٢- بۆنکردن٣-هەستیدەستلێخشاندن. (پەلاندن)٤-چێژتن ٥- دیتن)(حواس- پنجگانه)

پەنجدەری: [ناو] پێنجدرگایی؛ ژوورێکی هەراو بووە لە بینای قەدیمیدا، بە پێنج دەرکی دووتاییەوە. (پنجدری)

پەنج ڕۆژیعومر: دونیا پەنج و دوو ڕۆژێکە، ئیشارەیە بە پێنج ڕۆژ ژیان و دوو ڕۆژی هاتن و ڕۆیشتن. (پنج روزەعمر)

پەنج گەنج: (١) > پەنج چاوگەی هەست.(٢) ناوی کتێبەکانی نیزامی گەنجەوی (خەمسەی نیزامی) یە.(خمسەنظامی)

پەنجۆڵە: [ناو] (١) پەنجەی چکۆڵە. (پنجەکوچک) (٢) پووکاوڵ؛ چەمۆڵە؛ (پنجەبازدست،روبکسیگرفتنبعلامتتنفر)(٣) پە نجەیحەیوانیدڕندە(ناخن و پنجەدرندگان)

پەنجوڵەژەن: [ناو]گیاپەنجە؛ لەکوردستاندا زۆرە و گیا (خاوێنی)یشی پێدەڵێن. (کف مریم)

پەنجەبۆکس: فد: [ناو] جی؛پەنجەی کانزا کە لەدەستی دەکەن بۆ مشت وەشاندن لە شەڕدا. (پنجەبوکس)

پەنجەتەڵایی(ب)کارجوان.(پنجەطلایی)

پەنجەداڵ: [ناو]گیای (گوڵ ئارام) یشی پێ دەڵێن کە بۆ خەنازیل و چاو قووڵکە (بڵفەتە، تاعوون) باشە. (ماميران)

پەنجەکەڵە: [ناو] تلیامەزن؛ قامکەگەورە؛ کەڵەموست؛ تبلامەزن؛ ئەنگووسە گەورە. (انگشت شصت)

پەنجەگیا: [ناو] (ف.گیا) تاقەگوڵ؛ گوڵێکی - پڕپەڕە بۆ زیپکەی دەموچاو باشە.(گل- صدتومانی)

پەنجەمۆر: [ناو] قامک بە ژێر نووسراوەدا نان لە جیاتی واژۆ. (انگشت زدن)

پەنجەمۆڕکردن:[چاوگە،ت][(١ب)پەژراندن؛ قەبوولکردن .کنایە (قبولکردن؛ پذیرفتن) (٢)قامک پیانان لە باتی ئیمزا (واژۆ) (انگشت زدن)

پەنجە نەخشین:)[ئاوەڵناو+ ناو] (١) (ب) کەسێککە دەست ڕەنگین و هونەرمەندبێ. (هنرمند)(٢) ئافرەتی پەنجە نەخش کراو بەخەنە؛ (دۆی چاو بە سورمە و پەنجە نەخشینم دەوێ) (هێمن). (پەنجەنقش ونگار دار)

پەنجەوانە: [ناو] (١) دەستکێش. (دستکش) (٢) جۆرێک دەستکێشی چەرمی کە دروێنە- وانان لەکاتی دروێنەکردندا، لە بەر دڕک و داڵ لە دەستیان دەکرد. (نوعی دستکش درو)

پەنجەوانەی بۆکس: [ناو،ت] دەستکێشێکی نەرم کە لە چەرم دروست دەکرێ و ناوەکە- ی بەشتێکی نەرم دەئاخنن بۆ کێبەرکێی بۆکس، (شەڕەمشت) (دستکش بوکس)

پەنجەهەڵپێکان: [چاوگە،ت] قامکی دوو دەست لەیەک قوفڵکردن یا گرێدان (ب) مات دانیشتن. (نجەقفل کردن)

پەنجەی‌پا: [ناو] (١) لە قولاپە بەرەوخوار بە قامکی‌پاوە.(پنجەپا)(٢) قامکی پا.انگشت‌پا)

پەنجەی‌تار: [ناو] (١) جێگای ڕاگرتنی شەش (گۆشی) پێچی کۆک‌کردنی‌تار کە سیمی تێ‌ڕۆدەچی و دەپێچرێ؛ لە دەستە بەرەو ژووری تار. (پنجە‌تار)(٢) چێژنێکی کۆنی ئێرانیانە.(عیدباستانی‌ایرانیان)<پێنجەی تار.

پەنجیەک: [ئاوەڵناو] لە‌پێنج بەش بەشێ.(یک‌پنجم)

پەنچەر: اند؛ فد: [ئاوەڵناو](١) حاڵەتی تەگەری بادەر چوو؛(٢) (ب) پەکەر؛ جاڕز؛ دەسەوسان.(پنچر)

پەنچەرگر: [ناو،بک] وەستایێک کە پەنچەری لاستیکی تەگەر چاک دەکا. (پنچرگیر)

پەنچەرگرتن: [چاوگە،ت]کاروەوتی گرتنی-کونی تیوپی تەگەری لاستیکی. (پنچر گیری)

پەنچەری: فد: [ناو، بەرهەمی‌چاوگە]حاڵەتی پەنچەربوون؛ کون بوون و بادەرچوونی تە-گەری سەیارە (پنچری)

+ پەندپێدان: [چاوگە،ت]کردنەپەند؛ کاری بەسەردا هێنان کە ببێتە دەرسی تەممێ بوونی خۆی و دیتران. (بلا بسر آوردن)

پەندوەرگرتن: [چاوگە،ت] (١) لە گوێ گرتنی ئامۆژگاری.(٢) تەممێ بوون و ئەزموون وەرگرتن.(پند گرفتن)

پەنزەهار: [ئاوەڵناو] شڵەژاو؛ پەشۆکاو. (هول؛ آشفتە)

پەنس: اند؛ فد: [ناو] (١) ماشەی گچلە، لە مووچین گەورەتر. (٢) گیرە:(پنس)

پەنسی کاغەز: [ناو،ت] گیرەی کاغەز،کە دەستەیێک کاغەز دەگرێ. (پنس کاغذ)

پەنسی‌نەشتەرکاری: [ناو،ت]گیرە و ماشەیێک‌کە لە (کاردۆژە) نەشتەرکاریدا بەکاردێت. (پنس جراحی)

پەنکە: هیندد؛ فد: [ناو] پەن: واتا (با) پەنکە باوەشێن؛ واژەن؛ باژەن؛ ئامرازی فێنک کردنەوەی کارەبایی. (پنکە)

پەنکەی‌دیواری: [ناو،ت] (١) پەنکەیێک کە بە دیواردا هەڵدەواسرێت. (پنکەدیواری)(٢) هەروا پەنکەی میچی؛ کە ئاوێزان دەکرێ بە میچەوە. (پنکەسقفی)

پەنگاندن: [چاوگە،ت] ڕاوەستاندن؛ ڕاگرتن؛ ماتڵ‌کردن. (متوقف کردن)

پەنگرگر: [ناو] ماشە؛ مقاش؛ ئامرازێکی کانزای دوو لقانەیە سکڵێ ئاوری پێدەگرن. (منقاش)

پەنگرەئەستێرە: [ناو] گوڵ‌ئەستێرە؛ کرمێکی باڵدارە لەتاریکیدا دەدەرەوشێتەوە.(کرم‌شب تاب)

پەنگزین:[چاوگە،]هەڵبزینەوەی هەر شت کە بەتەوژم بە عەرزدا بدرێ؛ وەک بەرزەوە بوونی تۆپی یاری؛ هەڵسانەوە. (بلند شدن)

پەنگوئەن: فد؛ فرد؛ اند: [ناو] پەلەوەرێکی ڕەش و سپییە و ناتوانێ هەڵفڕێت، لە ناوچەی ساردی جەمسەری باشووری گۆی زەویدا دەژی. (پنگوئن)

پەنگەپیش: [ناو] پیش خواردنەوە؛ قین و رک خواردنەوە؛ بەرتووڕەیی گرتن. (خودخوری)

پەنگەمووس: [ناو] (١) پەنەمووسی یەک جاری: خەوی یەکجاری (ب) مردن. (مردن) (٢) باکردن؛ پەنمین؛ ماسین. (باد کردن)

پەنگهین: (١) بافیشکردن؛ خۆ هەڵمسان (ب)فیز؛ دەمار.(تکبر)(٢) پۆنگ خواردنەوەی ئاو. (راکد شدن و برگشتن و جمع شدن آب)

پەنمای: [چاوکە] هەڵماسین؛ باکردن. (باد کردن)

پەنمیان: [چاوگەت] هەڵماسین؛ باکردن. (باد کردن)

پەنوموونی: [ناو] سینەپاڵوو. (زاتالریە)

پەنەزانای:[چاوگەت]پێزانین:پەیپی بردن. (پی بردن)

پەنەکەوتەی: [چاوگەت] لێکالاّن؛ پێکەوتن؛ لێجوانبوون. (برازندە)

پەنیرە: [ناو] گیای تۆڵەکە؛ تۆڵەکێ؛ تۆڵک؛ قەرەتۆرە؛ نانەحاجیلە؛ پەنیرۆکە؛ نانی حاجی-لەقلەق؛ کولێرەچەورە؛ پەپەچەور؛ پەپکەچەور؛ گیانانەشان؛ کە لە سەقز و مەهاباد و شنۆ زۆرە. (پنیرک)

پەنیرەبوون: [چاوگەت] (١) کاتێ دانیدەغڵ شیرەی تێدی و هێشتا ڕەق نەبووە. (نیم رسیدەدانەغلە) (٢) بەردی نەرمی ناو زاور کە هێشتا ڕەق نەبووە؛ خواردنی شووتی لە خورێنی چارەی ئەو نەخوشینەیە.(سنگ صفرای سفت نشدە)

پەنیری پاستۆرێزە: [ناو] پەنیرێ کە لە دەفری سەربەستەدا هەڵیدەگرن وشیرەکەی پاستۆرێزەکراوە. (پنیر پاستوریزە)

پەنیری پیتزا: [ناوەت] جۆرێک پەنیرە دەیکەنە نێو پیتزا و خۆراکی جۆربەجۆر. (پنیر پیتزا)

پەنیری خیگە: [ناوەت]وەک پەنیری کووپە وایە بەلاّم دەیکەنە ناو خیگەوە(پۆس پەنێر). (پنیر خیک)

پەنیری سەلک: [ناوەت] دوای هەوێن کردنی شیر؛ دەیگوشن و لە بیچمی گونکە هەویر خڕی دەکەن و هەڵیدەگرن لە ئاوە کەی خوێدا، یا لە ئاو و خوێدا. (پنیر خرد نشدە)

پەنیری کووپە: [ناو] پەنیریجەڕە: پەنیری سەلک ورد دەکەن و لە جەڕەدا بە نهێم دایدەگرنەوە و لە ژێر خاکدا دەیشارنەوە تا پاییز. (پنیر داخل کوزە کوچک سفال)

پەوچی: پۆکێ؛ بۆیێ؛ لە بەرئەوە؛ ئەڕا؛ لەبەرئەمە. (برای اینکە)

پەوکی: پەوچی؛ پۆکێ؛ پەوکەی؛ ئەڕا. بۆیێ؛ لە بەرئەوە. (برای اینکە)

پەوینە: [ناو] پەوێنە؛ پاوانە. (خلخال مچ پا)

+ پەهەتن: [چاوگە]پانکردنەوە؛ پێژان. (پهنکردن)

پەهڤان: ئاگاداری لاشانی لەشکر؛ ئێشکچیی لاپاڵی لەشکر. (پهلودار)

پەهلەوانپەمبی: پاڵەوان پەموو؛ (ب) مرۆڤی زلی بێهونەری ترسەنۆک. (پهلوان پمبە)

پەهناوەر: فد: [ئاوەڵناو] (ف.مشە) پاناتی و فرەیی.(پهناور)

+ پەی: فد: [ناو] (١)ڕەگوریشاڵ و چەقی گۆشت. (٢) ڕشتەی هەست پێکردن لە لەشدا. (٣) دوو سەری ماسوولکە.(٤) بناغەی

دیوار. (پـی) (۵)بـۆ؛ ئـەڕا؛ پـەیچـێش: بۆچی.(چرا)

پەیاغ: [ناو]تێلا؛ داردەستی قەوی. (چماق)

+ پەیپەی: [ئاوەڵناو+ بەند] پەیتاپـەیتـا؛ لـە سەریەک؛ پاتکردنەوەی لە سـەریـەک. (پـی درپی)

پەیجۆ: [ناو،بک] پـەیجـۆر؛ شـوێنهـەڵگـر؛ شوێنگێڕ؛ پەیدۆز. (پیگیر)

پەیچێش: بۆچی؛ ئەڕاچە؛ ئەڕای چی.(چرا)

پەیخامکیان: [ناو،بـک] پـەیغـامنێـر. (پیغـام فرستنده)

پەیدۆز:)[ناو،بک] پەیجۆر؛ پەیجۆ؛ پـەیخـواز. (پیگیر)

پـەی دیـوار: [نـاو،ت] خـەنـدەکـیدیـوار. (فونداسیون. خندق دیوار)

پەیروون: [ناو] پیرۆزە. (فیروزه)

پەیژۆ: [ناو،بک] پەیجۆ؛ شوێنهەڵگر؛ شوێن-گێڕ. (پیگیر)

پـەیڤانـدن: [چاوگـە،ت] قسـەپێکـردن؛ وەقسەهێنان. (بحرف آوردن)

+ پـەیـک:[نـاو](۱)پێک؛جوورێـک ئیسکان.(۲)پرئەو ئیسکانە لەتراو.(پیک)

+ پەیکان: فد: [ناو] (۱)سەرەتیـر؛(۲) نـاوی-سیارەیێکی ئێرانییە. (پیکان)

پەیکانە: [ناو] پەیکان؛ نیشاندانی ڕۆیشتن بـۆ شوێنی لە ڕاستای نیشانەی ← دا سەرەتیـر. (فلش)

پەیکەر: [ناو] بەدەن و ئەندام؛ لـەش؛ پـەری پەیکەر، غوول پەیکەر. (پیکر)

پەیکـەر بـەنـدی: [نـاو،ت][کـۆژیپـەیکـەر تاشیبە) گـەڵاڵـە گـرتن و سـەقـامگیرکردنی پاژگـەلـی سـەرەتـایی کـەرەسـتەیێک،یـان تاپۆیێـک پـێش ئـەنجـامی وردەکـاری. (پیکربندی)

پەیکە رتاشـی: [بـەرهـەمـیچاوگـە]کـاری دروسـتکردنی تـاپۆ؛ کۆتـەڵتاشـی. (پیکـر تراشی)

پەیکەنی: [ناو] ڕەوتی پەیکەندن؛ بـندیـوار دانەوە؛ خەندەقی دیوار دانەوە.(کە لـە پاشـان بە بەرد و چیمە نتۆ پڕیدەکـەنـە وە) ئیمـڕۆ باوە فۆنداسیۆنی پیدەڵێن. (خندق کندن)

پەیگر:)[ئاوەڵناو] پەیجـۆ؛ پـەیجـۆر؛ دەرەدوا؛ شوێنگر؛دواگەڕ؛بەدوادا گەڕ؛ پەیدۆز؛ بە دوای کارێکا چوون؛ بەدووی کاریکەوتن. (پیگیر)

پەیگری: [ناو،بەرهەمیچاوگە]کاری پـەیگـر بوون و بە دوادا چوون و پەیدۆزی. (پیگیری)

پەیگێلان: [چاوگە،ت] پەیجـۆری؛ بـە دوادا گەڕان؛ تۆژینەوە؛ بۆگەران. (تحقیق)

پەیلێدان: < قاپهـاوێژی ولاخ. (پـا بهـم زدن در راەرفتن)

پەیمان: فد: (۱) بۆمـان؛ پـەرێمـان. (بـرای ما)(۲)پەیمان؛ بەدوامانـدا. (پـی مـا؛ دنبـال ما)(۳) پەیمان؛ قەول و قەرار. (پیمان)

پەیمانە: فد: [ناو] (۱) پەیک؛ پێـک؛ پیاڵـەی شەراب خواردنەوە. (پیمانه) (۲) کیلە؛ ئایەرە. (پیمانەاندازەگیری)

پەیمـانی ئاشـتی: فـد: [نـاو،ت] بـەڵـێن بـۆ ڕاگرتنی شەڕ یا تەواو کردنی حاڵەتـی شـەڕ؛ پەیمانی بەین خۆشی. (پیمان صلح)

پەیمانی دۆستی: [ناو،ت] (۱) بەڵێنی برایەتی

لە بەین چەند نەفەردا. (٢) بەڵێنی دوو یا چەند لایەنە بۆ بەرقەرار بوونی دۆستایەتی و ئاڕ و گۆڕی فەرهەنگ و توجارەت و رامیاری و ئابووری لە بەینی دەوڵەتگەلدا. (پیمانی دوستی)

پەیمانی عەسکەری: [ناو،ت] بەڵێنی دوو یا چەند دەوڵەت بۆ هاوکاری سەربازی هەروها؛ پەیمانی ئابووری؛ رامیاری و فەرهەنگی و کۆمەڵایەتی. (پیمان نظامی)

پەیناو: [ناو] پەیین تێکەڵاوی ئاو کردن بۆ ئاودانی شیناوەرد، چەشنێک کووت پێدان. (نوعی کود دادن)

پەی نەدان: [چاوگە،ت] پا لەعەرز نەکەوتن لە رۆباری قووڵدا؛ (ب)بوارنەدان.(پابەعمق آب نرسیدن؛ بی گدار)

+پەیوەند: فد: [ناو] (١)موتوربە؛ موتربە. (پیوند) (٢)گرێدانی وەک:رابیتەی تەلەفۆنی و مارەبرین.(ارتباط؛ عقد)

پەیینکە: [ناو] گەڵاوگژی دار کە دەرزێ و دەبێتەگیاخۆڵ (کووت). (وەک بەروو بە پەیینکەی ژێر خۆی دەژی) (فۆلکلۆر). (خاک برگ)

پەیینگە: [ناو] پەیینگا؛ سەرانگوێلک. سەلوێنک. (شوله؛ سرگینگاه)

+ پێ: [پێشگر] پێم نییە: بەمن‌نییە؛ پێت نییە: بەتۆنییە؛ بەوشتە، پێمردن: بەو شتە مردن؛ پێنازین: بەو شتەنازین. (پیشوند)

پیا: [ناو] پەیا؛ پیادە؛ نە بە سواری هیچ رۆیشتن. (پیادە)

پیا: [ناو]کورتکراوەی پیاو؛ پیا بەلێ؛ پیا دەی: پیاو دەی؛ پیا بەسە:(پیاو بسە). (مرد)

پیا: پێیدا؛ بەئەودا؛ بەوا؛ بەئەوا؛ نامەکەی پیابنێرە: نامەکەی پێدا بنێرە.(بوسیلەاو)

پیابوون: [چاوگە،ت] دابەزین؛ پەیا بوون؛ پیادەبوون. (پیادەشدن)

+ پیاچزان: [چاوگە،ت] (١) چزوو لێدان؛ هەنگەژالە پیاچزان؛ پێوەدان؛ پووەرەدای. (نیش زدن)(٢) (ب) لێدان و تەمێ کردن. (تنبەکردن)

+ پیادە: فد: [ناو] (١)سواری هیچ نەبووە؛ (پیادە) (٢) هەشت سەربازی شەترەنج؛ (پیادە) (٣) لێفەکەی پیادە: داپۆشە؛ (بپوشان) (٤) ئەودارەی پیادە: لێیدە؛ (بزن) (٥) بەسەرددادان و هێرش بردنەسەر؛ پیادە؛ پیا بدە:بدە بە سەریدا: بەسەریا بدە: هێرش(هێرش) بەرە سەری؛ (حملە کن) (٦) کارێکی بە موفایە خۆتی پیادە (پێدادە).(ریسک برای انجام کاری)

پیادەکردن: [چاوگە،ت](١) دابە زاندن. (٢) ئیجراکردن و دارشتنی نەخشە و پلانێ بە رێوەبردن. (پیادەکردن)

پیاراکێشان: [چاوگە،ت] (١)دارێکی پیاراکێشا: لێیدا؛ پیادا. (زدن) (٢) پیاراکێشا:(ب) ئیلاقەی کرد؛لێراکێشان. (تجاوز کردن) (٣) لە پلاو و گۆشت راکێشان (ب) خواردن. (خوردن)

پیارزە: [ناو] پیاسکە؛ پیارسکە؛ پریاسکە؛ پریسکە؛ پرێسکە؛ بوخچە؛ تورەکەی چووک. (بقچەکوچک)

پیارۆیشتن: [چاوگە،ت] (١) بەرێگاییکدا رۆیشتن. (از راهی رفتن) (٢) رۆیشتنەناو؛ بە

ناوا ڕۆیشتن؛ تێوەچوون.(گذشتن از توی چیزی)

+ پیاز: فد: [ناو] (١) پیازی کەوکەب؛ پیازی ؛ زەعفەران؛ سەلکی هەرگیایێک کە وەک پیواز وابێ؛ (٢) بنی موو: پیازی موو. (پیاز)

+ پیاز پاککردن: [چاوگە،ت] فرمێسک داوە-راندن؛ (ب) گریان و دلسۆزی بەریایی (پیاز پاک کردن)

پیازچە: [ناو] پیازی چووک کە لەگەڵ ساقەتەکەیدا هەڵدەکەندرێت بۆ خواردن؛ تەرەپیاز بە سەلکەوە.(پیازچە)

پیازەکەوڵی: [ناو] پیازەمارانە. (پیاز کوهی)

پیازەگولە: [ناو] گیای پیازی ورچ؛ پیازی هورچ؛ بۆ نەخۆشینی ڕیخۆڵەی دوانزەگری بەکەڵکە. (سورنجان. گل حضرتی)

پیاسڕین: [چاوگە،ت]پیاساوین؛قورەکەی پیاسڕی: قوڕی تیوەدا: قوڕاوی کرد (آلودە کردن باگل)

پیاڤی: (١) پیاوەتی؛ پیاوی؛ مەردی (٢) مەر-دانەگی؛ جوامێری؛ مێرخاسی. (مردانگی)

پیاکەوتن: [چاوگە،ت] (١) بەسەر شەرەکەدا کەوتم؛ ئاگام لە و میوانییە نەبوو پیاکەوتم؛ کەوتن بەسەردا. (روی چیزی افتادن اتفاقاًواردشدن) (٢) بەسەر ماڵ و میراتدا کەوتن.(مال ودارایی بکسی رسیدن)

پیا گەیشتن: [چاوگە،ت] (١) خۆگەیاندن؛ لە ئاخری شەودا پیاگەیشتم و هاتمە داواتەکە. (رسیدن)(٢) بەکەسێکدا ڕاگەیشتن و ئاگا لێبوون و چاودێری کردن. (رسیدگی)(٣) بەشی هەمووان کردن. (بهمەرسیدن)

پیا گەیین: [چاوگە،ت] (١) چاودێری و ئاگالێبوون. (رسیدگی)(٢) بەشی هەمووان-کردن. (بهمەرسیدن) (٣) فریا کەوتن. (بموقع رسیدن)

پیاگی: [ناو] پیاوی؛ پیاوەتی؛ جوامێری؛ (مردانگی)

پیاڵ: [ناو] پیاڵە. (پیالە)

پیام: [ناو] پەیام؛ پەیغام؛ ڕاسپاردە.(پیغام)

پیانۆ: ئیتالیاد؛ فرد؛ اند؛ فد: [ناو] پیانوو؛ جۆرێک کەرەستەی موسیقایە. (پیانو)

+ پیانووسان: [چاوگە،ت] گرتنی نەخۆشی؛ قۆخەڕەشەم پیانووسا؛ پیالکان؛ تووشهاتن؛ تووشبوون. (دامنگیر شدن)

+ پیاو : [ناو] زۆرجار واتای مرۆڤ بەخۆوە دەگرێ، (لە تەمومژی چرا پیاو سەری لێدە-شێوێ) واتا: ئینسان سەری لێدە شێوێ. (انسان)

پیاوماقووڵ: (١) پیاوی بەڕوومەت و بەحورمەت.(مرد معقول) (٢) ڕیش سپی و قسەزانی گوند و شار.(ریش سفید)

پیاوی کاری نەبوون: (ب) لەدەست نەهاتن؛ شیاوی کردنی کاری نەبوون. (مرد کاری نبودن)

پیاهاتن: [چاوگە،ت](١) بەتوندی لۆمە کردن و سەر کۆنە کردن و بەزم پێگێڕان و بە سەر داهاتن؛ (سرزنش کردن)(٢) پەیتا پەیتا ماڵ لێدان و پیاهاتنی تانجی لە نچیر. (نزدیک شدن پشت سر هم تازی بەشکار)پێداهاتن؛ جۆگەکەم پاک کردووەتەوە بۆ ئاو پیاهاتن. (گذشتن) (٤) بەگژدا چوون. (حملە

ویرخاشکردن)
+ پیا هەڵکاڵان: [چاوگـەت] تـووڕەبـوون و دوعا و نزا لێکردن. (عصبانی شدن و نفـرین کردن)
پیا هەڵگوتن: [چاوگـەت] تـاریفکـردن لـە شاییدا بەگۆرانی و شێعر؛ پەسنددان؛ تـاریف-کردن. (تعریف)
+ پێبڕان: [چاوگەت] (١) حاڵەتی پابڕین لە جێگاییـک و سـەر لێنــەدان؛ پــێبــڕین؛ ئامووشـۆنەکـردن. (پـا بریـدن از جـایی)(٢) وەبەرکەوتن؛ پێبڕان. (سهم رسیدن)
پێبژاردن: [چاوگەت] (١)شماردنی شـتێ بـە کەسێکیتر (٢ب) قـەرەبـووی زەرەر و زیـان پـێ کردنـەوە.(١.وادار بـه شـمردن؛٢.تـاوان گرفتن)
پێبووکی: [ناو] پێبووکێ؛ پاکردنەوەی بووک بۆ ماڵی بـاوک؛ بـاوەخـۆن. (اولـین مهمـانی عروسی در منزل پدری)
پێ بەدەم ما بـردن: [چاوگـەت] قولاپـە بـە-دەمابردن؛ وەک سەگ گاز لە قولاپـەگـرتن؛ (ب) بێحەیایی و شەڕفرۆشی. کنایه(پاچه گـاز گرفتن)
پــێ بــەعــەرزەوە بــەنــد نــەبــوون:(ب) زۆر خۆشـحاڵ و خۆشـکەیـف لـە گـەیشـتنی خەبەرێکی خۆش یان ڕووداوێـک. کنایـه(پا روی زمین بند نبودن)
پێبەقوونە: [نـاو] (ف. ب) جۆرێـک باڵنـدەی قەراخ ئاو. (پینج جـۆرن) (١)پـێ بـەقوونـەی سەر بەکڵاوە.(کشیم بزرگ)(٢) پێ بەقوونـە-یچووک. (کشیم کوچک)(٣) پێ بەقوونـەی شاخدار. (کشیم گوش دراز)(۴) پێ بەقوونەی گـەردن ڕەش.(کشـیم گـردن سـیاه)(۵) پـێ بەقوونەی گەردن سوور؛کە لاقیـان زۆر لـە پاش لەشیانەوەیە و لـە ژێـر ئـاودا بینـەیـان زۆرە. (کشیم گردن سرخ)
پێ پاراستن: [چاوگەت] پا بەسەردا نـەنـان؛ (ب) هۆشیار بوون بۆ بـەژێـر پـاوەنـەکـردن. (پرهیزازپاگذاشتن)
پێپان: پاپان؛پێزل.(پابزرگوپهن)
پێپرکێ: [نـاو] خـۆڵ بـەسـەر خـۆدا کردنـی فرندە؛ چینـەکردنـی مـەل لـەخوڵـدا؛ پێپـڕە. (چینهکردن در خاک)
پێپـوک:[نـاو]شووشــەی تراش؛کریسـتاڵ. (کریستال)
پێپەتی: [ئاوەڵنـاو] پێخـاوس؛ (ب) ئاسـمان لێف؛ بەرەڵا؛ گەدە و گودە. (پا برهنه)
پێپەرخ: [ناو]دەلاک؛کیسەکێش.(دلاک).
پێپەست: [ئاوەڵناو] پێخوست؛ پاماڵ. (پامال)
+ پیت: فد: [ناو] دەفری تـەنـەکـە؛ دەفـری نەوت تێکردن؛ تەنەکەی نەوت؛ چەلـەنـگ؛ دەفری حەڵەبی ؛ بانکەیتەنەکە. (پیت)
پێتا پەریگە؟: پێتا پەریوە؟ پیاتاپـەڕیـوە؟ (ب) جنۆکـەت پیاهـەڵپـەڕیـوە؟ شـێت بوویـت؟ (دیوانهشدهای)
پیتاس: [ئاوەڵناو] تووکیسەر وەریـو؛ سـەری بێموو؛ تاس؛ هەویز. (طاس)
پێتاک: [ناو] پـوورە هـەنگ؛شـانک؛ خلێـف؛ قوونوو.(تجمع زنبور عسل؛ شانه؛کندو)
پیتاکدان: [چاوگەت] یارمەتـی کـردن؛ ئـە-

ڕکی‌مالی (پووڵی) ئەداکردن (کمک کردن).
پیتاندن: [چاوگە،ت] بەرەکەتدارکردن؛خەنی-کردن؛ بەپیتکردن؛ دەوڵەمەنەکردن؛ وەک پیتاندنی‌ئۆرانیۆم. (غنی سازی)
پێتقی: پێویست. (لازم)
+ پیتگ: [ناو] شەنگەبێ؛ شۆرەبێ. (بید مجنون)
پێتەزک: [ناو] بەفرەچاڵ؛ یەخچاڵ؛کونە بەفر. (یخچال)مەبەست(سەلاجە)نییە
پیتێک: (١) [ناو] یەک پیت لەئەلفوبێ. (یک حرف) (٢) تۆزێ؛ کەمێ. (کمی)(٣) یەک چەلەنگ؛ یەک حەلەبێ. (یک حلبی)(٤)[ئاوەڵناو] پاقژ؛ پاک؛ خاوێن؛ تەمیس. (پاک؛ تمیز)
پیجامە: [ناو] لیباسی تەنکی نێومال؛ پیژامە. (پیژاما)
پێجێ: (١) [ناو] جێگەی پێ (٢ب) کاتێکی-کەم چرکەیێک؛ دەمێ. (جای‌پا.لحظه‌ای)
+ پێچ: (١) [پاشگر] هەر شتێک کە تێدەئاڵێت. موس‌پێچ؛ پاپێچ؛ مەچەک‌پێچ؛ مل‌پێچ؛ (پیچ)(٢)[ناو] جەڕ. (پیچ)
+پێچ: [ناو] (١) جەڕ. (پیچ)(٢) ناڕاست؛ خوار؛ لار. (کج)(٣) ژان و ئێشی سک. (درد شکم)(٤) (ب) فروفێل؛ زۆر بە پێچ. (حیله)(٥) خول؛ سووڕ. (پیچ)
پێچاڤ: [ناو] هەنیە؛ نێوچاوان. (پیشانی)
پێچاقک: [ناو] قووڵکەی چاو؛ کالانی چاو؛ قاپیلکی چاو؛ قووتەی چەمێ. (حدقه)
پێچاڵ: [ناو](١) کەسێک‌کە لە پای چاڵدایە، لە کایەی چاڵێندا. (پای‌چال)(٢) چاڵی ژێر سندان لە ئاسنگەریدا. (گودزیر سندان)
+ پێچان: [چاوگە](١)پێچاندن؛ شێوان؛شێواندن؛(سەرلێ شێواندن بە پرسی زۆر لێکردن؛ بە لێپرسینی زۆر تەنگاو کردن). (پیچاندن)(٢) تێئاڵان؛ بە دەوردا ئالاندن.(پیچیدن)(٣)لادان لەڕێ؛ وەرسووڕان و پێچان بە لای چەپ یان ڕاستدا. (پیچیدن)(٤) سەری پێچ بادان. (پیچ دادن)
+ پێچانەوە: [چاوگە،ت] (ب) بەستنی دەرکەی ڕیخراوییێک و تێکدانی بیسات؛ پێچانەوە؛ ئاشبەتاڵ پێکردن؛ بار پێچانە وە (پیچیدن)
پێچ بادەر: [ناو] جەڕەبادەر (پیچگوشتی)
+ پێ‌چرا: (١)[ناو] بەرزاییێک کەچرای لە سەر دادەنرێت؛ پایەی‌چرا. (جا و پایەچراغ)(٢))[ئاوەڵناو] (ب) بە مرووڤی کورتەباڵا دەڵێن. (کنایی کوتول) (٣) پارەییێک کە قومار بازان بە خاوەن قومارخانەی دەدەن. (شیتیل)(٤)پێچرا؛ پێچراوە؛ ئالاً؛ ئاڵیا؛ ئالۆزرا.(پیاپێچرا: پیائاڵا). (پیچیدەشدن)(٥)تووشبوون؛ نەخۆشینم پیاپێچرا.(دچارشدن)
پێچک: (ف. گیا) [ناو] گیای لووشە لەکوردستاندا باوە دەیکەن بە دۆخەوا؛ دژی کرمی ڕیخۆڵەیە. (کرمی ئاسکاریس و کرمەک) (والک)
+پیچکردنەوە: [چاوگە،ت] (١) (ب) قسەگۆڕین و بادان بۆ سەر مەبەستێکی دی.(پیچاندن صحبت)(٢) لادان بەلای ڕاست یا چەپ لە ڕێگادا.(پیچیدن از راه)(٣)

جەڕ شلکردنەوە یـا دەرهێنـان.(بـازکردن یـا شل‌کردن پیچ)(۴) مێزەر لـە سـەر کردنـەوە. (پیچ و عمامەازسر بازکردن)

پێچوتاو:[ناو،ت](۱) پێچ و باو؛ پێچ و قـەمچ؛ پێچ وخول؛ ئاڵقە ئاڵقەبـووونی زولـف. (پـیچ و تاب) (۲) بەناز و خۆ بادان بە ڕێگادا ڕۆیشتن. (پیچ و تاب)

پێچـــۆز: پچـــۆز؛ خوداحـــافیزی؛ بــە دۆعــا. (خداحافظ)

پێچوقـــەمـــچ: [نـــاو،ت](۱) (ب) فرۆفێـــل (حیله)(۲ب) لار و لەنجە.(قروغمره)(۳) پێچی لە سەریەکی کۆلان و چۆم و... (پیچ در پیچ)

پێچوواندن: [چاوگە،ت] (۱) وێچوواندن؛ پێ- شوبهاندن (تشبیه‌کردن)(۲) لـەڕکـردن؛ لاواز کردن؛ (لاغر کردن)

+ پێچوون: [چاوگە،ت] (۱) لـەڕبـوون؛ لاواز بـوون؛ (لاغـر شـدن) (۲) درەنـگ کـردن؛ لەمیوانی زۆری پێچوو: وەدرەنگ کەوت (دیر کردن)

پێچە:[ناو]گیای‌نەرمیلـی.لـەکتێبـی(تـەقـویم لئەبـدان) دا هـاتووە کـە بـۆ دڵ و جورئـەت پەیدا کردن باندوری هدیە و باسی دەکـا لـە شەڕی ئەسکەنـدەر لـە ناوچـەی پیرانشـاردا سـەربـازەکـانی کـورد بـە خـواردنی پێچـە چاکتریان شەڕدەکرد؛ ئەویش هۆی مـاکێکی وەک (پیکرو تۆکسـین)ەکـە جورئـەت زیـاد دەکا. (سداب)

پێچەک: [ناو](۱) هەر شت کـە بپێتـە هـۆی پـێچ دان وەک پێچـەکـی گـوریس لـە بـار کردندا، پارچە دارێکی کورتـە کـە گوریسـی پێ‌تونە دەکەن. (پیچک)(۲) هـەر شـت کـە بپێچرێ بە دەوری شتێکی تردا. (پیچک)

پێچەکدان: [چاوگە،ت] شەتـەکـدان؛ شـە- دانـدن؛ پێچاندنـەوە.(ب) دەسـت بـەسـتن و ڕاماڵین و بردن.(گلوله‌پیچ‌کردن وبردن)

پێچەنـە: [نـاو] دەسـرازە؛ پـەتێکـە پـان بـۆ پێچانەوەی منـداڵـلـە بێشـکەدا.(قنـداق‌پـیچ گهواره)

پێچیلـە: [نـاو] مووڕگـەگیـا؛ مـووڕوەگیـا؛ لەعیلاجی شەکەر مزدا کەڵکی هدیـە. (گـل لادن)

پێدافسین: [چاوگە،ت] سووار بودن و جـووت بوونی فڕندە .(جسیدن پرنده)

پێداف: [ناو] تەڵە؛ داو؛ تەپکە. (تله؛ دام)

+ پێداگرتن: [چاوگە،ت] (۱)شتێکـلـە سـەر ڕەفحە و بەرزایـی پـێ‌هێنانـە خـوار. (پـائین آوردن‌چیزی‌توسـطکسـی) (۲) پـا لـە سـەر پاشبارە دانان بـە نهـێم بـۆ زیـاتر چـەقینی گاسن. (با پافشار دادن انتهای خیش)(۳) پـێ چەقاندن و سوور بوون لە سەر مـەبـەسـتێ. (پافشـــاری) (۴)پێـــداگرتن؛ بـــەرگ و مـــە- لافە(چەرچەف) بە سـەرسـەریـن و دۆشـە- کداگرتن. (ملافه وجلدکردن)

پێدال: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] جێگای پێ لە سـەر دانانی بەرپێی شوفێری سەیارە؛ پێـداڵی‌گـاز، پێداڵی‌تورمز، پێداڵی‌کلاچ. (پدال)

پێدانان: [چاوگە،ت] (۱) پێ دانان؛ پێ‌دانانـە سـەر بـەردەبـاز؛ ددان پێـدانان: پالێنـان. (پاگذاشـتن)(راسـت گفـتن)(۲) بـەکـەسێـک دۆڕانـدن. (بـاختن)(۳) ددان ئێشـە بـە دەوا

پێــدانان ئێشــی ناشـکێ؛(لـه سـه‌ردانـان) و پێوه‌چه‌سپاندن؛ (گذاشــتن روی) (٤) گـوێزه پێدانانـه‌ عـه‌رز. (اجباراً کـوزه‌اش را زمـین گذاشتن)

پێداهێنان: [چاوگه‌،ت] پیاساوین و لێخسـتن؛ پـه‌لانـدن؛(سـائیدن روی چیـزی)(٢) ئـه‌و لقه‌داره‌ی پێ داهێنا: پێدانه‌واند. (به‌کسی خم کردن)(٣) قژه‌سـه‌ر بـه‌ شـانه‌ داهێنـان. (مـو شانه‌کردن) (٤) شتێ‌به‌کـه‌سێک هه‌ڵگـرتن و پێهێنان. (آوردن چیزی بوسیله‌کسی دیگـر) (٥) مووڕ یا ته‌خته‌ بڕینه‌وه‌ به‌ که‌سـێک یـان به‌ شتێک؛ بـه‌ مشـار داره‌کـه‌ی پـێ داهێنـا؛ (چوب را با اره‌بریدن توسط کسی،یاچیزی)

پـێ‌ڕازی‌بـوون: [چاوگـه‌،ت] پێخۆشـبوون؛ پەسن‌کردن و په‌ژرانـدن. (بـه‌چیـزی راضـی بوون)

پێ‌ڕاگه‌یانـدن: [چاوگـه‌،ت]ئاگادارکردنـه‌وه‌ و خه‌به‌ر پێگه‌یاندن. (خبری به‌کسی رساندن)

پێراگـه‌یشـتن: [چاوگـه‌،ت] پێراگـه‌یـین؛ چاودێری‌کردن و خزمه‌ت‌کـردن. (رسـیدگی کردن)

پـێ‌ڕاگـه‌یـێن: [چاوگـه‌،ت] خـه‌بـه‌رپێـده‌ر؛ ئاگادارکه‌ر. (آگاه‌کننده)

پیران‌کردن: [چاوگـه‌،ت] (١) دڵ بووردنـه‌وه‌. (بیهوش شدن) (٢) مناڵه‌که‌ پیرانی‌کردوه‌ لـه‌ بـــه‌رگریـــانی زۆر ره‌ش و شـــــین هه‌ڵگه‌ڕاوه‌(بیحال‌شـدن) (٣) مـه‌زره‌قـه‌کـه‌ پیرانی کردووه‌ له‌ جێی خۆی واتونـد ده‌خـو-لێته‌وه‌ واده‌زانی وێستاوه‌(خیلی با سرعت درجا چرخیدن)

پیرزال: [نـاو](١)گیـای یازڤـاک. (گیاهیسـت مدر)(٢) (ب) ژنی زۆر پیری فێڵه‌باز. (پیرزال)

پێرسپێکتیڤ: [ناو] ده‌سته‌واژه‌ی نیگارگه‌رییه‌؛ قـولایی وێنـه‌ نیشـاندان لـه‌ وێنـه‌کێشـیدا. (پرسپیکتیو)

پیرگ: [ناو] پیری؛ پێشواز؛ پێشباز. (پیشواز)

پیرگیـا:[نـاو]گیـای وێشـن؛ بـۆعیلاجی بێوه‌سیری و دومه‌ڵ باشه‌. (اگیرترکی. وج)

پێرگین: (١)شتی‌پێری.(پریروزی)(٢)په‌رگـین؛ تووشی‌یه‌کتربوون و یه‌کتردیتن.(بهمرسیدن)

پیرماما: [ناو] پیرێژنـی‌بـه‌رمامان؛که‌ کـاری-کۆمه‌کبه‌ مندالبوونی ژنانیان گرتبوه‌ ئـه‌سـتۆ له‌ هه‌ورامانی کۆندا؛ پەزاج. (مامای پیر)

پیروپاتاڵ: [ناو،ت] حه‌یوان و زینده‌ماڵی پیرو لاکه‌فته‌؛ پیر و پاتاڵ. (دامهای اهلی پیر) (٣) به‌ سووک باسی کۆمه‌ڵێ پیرکـردن؛ (پیـر و پاتال)

پێروو: ناوی مه‌مله‌که‌تێکه‌. (کشور پرو)

پێڕووت: [ئاوه‌ڵناو+ ناو] پێخاوس؛لاق ڕووت؛ بێکه‌وش. (پابرهنه)

پیـره‌زاڵ: [نـاو](١) پـه‌نیـری لـه‌ نـاو ڕۆنـدا سـووره‌وه‌ بـوو (پنیـر سـرخ شـده)(٢) (ب) پیرێژنی زۆرهان. (پیر زال)

پیره‌ژنه: [ناو]گیای زوفا؛ زڵفان؛ بـۆ تـه‌نگـه‌ نه‌فه‌سی باشه‌. (زوفا)

+ پیـره‌کـه‌مـۆ: [ئـاوه‌ڵنـاو] (ف. مشـه) بـه‌ ئه‌زموون.به‌ئاروین؛ شـاره‌زا؛ جربانـدی. جـه-ربان‌دی. (باتجربه)

پێڕه‌و: [ناو] (١) جێگای پیاڕۆیین. (مسـیر)(٢) شوێن‌که‌وتوو؛ به‌شوێنداچوو. (پیـرو)(٣) یاسـا؛

پڕوگڕام؛ بەرنامە. (برنامە)

پێڕەوکە: [ناو] منداڵکە دارە دارە دەکا و فێری ڕێگاڕۆیشتن دەبێ.(یادگرفتن راەرفتن-بچە).

پیرێژنیدۆڕاو: [کینایی] یا لۆتیعەنتەر تۆپیو. (ب) کەسیّدەڵێن کە پەژارەو خەمی زۆربێ لە بەر زەرەر و نەهامەتیگران و دەستە و ئەژنۆ و زۆر خەمبار دانیشتبێ. (کنایەاز درد و غم زیاد از رویدادی ناگوار)

پیری موغان: [ناو] گەورە پیاوی ئایینی زەردەشتی. (پیرمغان)

پیز: فرد؛ فد: ناوی یەکەی ئەندازەگرتنی تەوژم بەرانبەر بە ۱۰۰۰ پاسکاڵ. (پیز)

پێزان: [ئاوەڵناو] (ب) ئەمەکناس؛ قەدر شناس.(قدرشناس؛باوفا)

+ پیزل: [ناو]گیاگۆپاڵ؛ بەرەکەی لەبیچمی هێلکەچۆلەکەیە و دڕکاوییە گەڵاپان و ژاراوییە، دووکەڵی بەرەکەی بۆ کوشتنی (هوورک) میکروب باشە. (تاتورە)

پێزۆ: [ناو] یەکەی پارەی وڵاتانی: کۆبا، میکزیک ئارژانتین، شیلی، کۆلۆمبیا، و ئوروگوای. (پزو)

پیزۆک: [ناو] پیشۆک؛ پیفۆک؛ پیزگ. (گیاهیست پیاز دار و خوردنی)

پیژان: [چاوگە،ت] پێژتن؛ پێژان؛ پەهتن؛ لەقاڵبدان؛ پانکردنەوە وشکڵ پێدان. (پهن کردن؛ قالب زدن)

پێژکە: [ناو] پێژک؛ پێشکە؛ مێشوولە.(پشە)

پێژگە: [ناو] جێگای پێژان.(جایپهن کردن و قالبزدن)

پێژنا: [ئاوەڵناو] پێشوو. (قبلی)

پیژوکی:[ناو]گیای پیژۆک؛ پووشەک. (جوقاسم؛ زعفران وحشی؛ پوشک)

پێست و ئێسقان مان: (ب) زۆرلەڕولاواز بوون. (پوست و استخوان ماندن)

پێستە: [ناو]کەول؛پۆس؛ ئێیار؛ پێستی هەرحەیوانێ کە بە ناوی حەیوانەکەیەوە دەناسرێ. (پوست)

پێستەیخاو:کەوڵی خۆش نەکراو. (پوست دباغی نشدە)

پێستەیکەمانچە: پێستیّکە بە سەر کەمانچەدا دەکێشرێ؛ هەروەها پێستەی (تار،زەرب، (دومبەک)،دەهۆڵ، دەف، دا یرە و قانوون و تارباس). (پوست کمانچە)

پێستی ئاوەلمە: [ناو] پیستیّکە بە تاریدا دەگرن، پێستی ئاوەلمەیێکە مانگێکی مابێ بۆ زایین کە دایدەماڵن و بۆتار خۆشیدەکەن. (پوست برەتودلی)

پێسڕی: پێسڕبوون؛ پێتەزین؛ پێ قەرمین؛ لەدەسدانی هەستی پێ. (بی حس شدن پا).

پێسڕین: [چاوگە،ت] بەشتیّپاککردنەوە؛ بە-کەسێک پاککردنەوە. (وسیلەی ستردن). پێ سڕین؛ پاککردنەوەی پا (ستردن و پاککردن پا)

پێسۆر: [ئاوەڵناو] پێسۆڵ؛ (لام) بە(ڕێ) دەگۆڕێت لە هێندێ ناوچەدا وەک(مار) واتا(ماڵ) پێسۆڵ واتا، پێسور، پێکەوش و پیخاوس؛ واتا (پای کەوشە)و کەوشینییە؛ پاپەتی. (پابرهنە)

پێسۆنە: (۱) پاسۆنە؛ پامراوی (ب) پا بەپەردە.

(پـای مرغـابی)(٢) پاســەنـە؛ پاســەن؛ وایـە. (اینطور است)

پێســـوور: [نــاو] قــەتــارە چیــا؛ زنجیــرەچیــا. (سلسلەجبال. سلسلەکــوە)(٢)جۆرێـک یــاری پەڕانتۆ؛ پاسوور (پاسور)

پێسە ی خاراو: [ناو،ت] پێستەی خـۆش کـراو. (پوست دباغی شدە)

+ پیشان: (١)[چاوگە] برژان لە گەرمـای بـێ شوڵەدا.(کفیدن) (٢) نیشان؛ حاڵەتی بـەرچـاو خستن و نیشاندان. (نشان)

+ پیشـــاندن: [چاوگــە،ت] (١) برژانــدن بــە گەرمای بێ گڕدا؛ بـەهــێ بـە بـوولَی گــەرم برژاندن. (کفیـدن)(٢) دەنگـی بـەردانـەوەی نەفەسی گـامێش و نـەهـەنـگ؛ پیشـقاندن. (صدای نفس بیرون دادن گاومیش و نهنگ)

پیشاندەر: [ناو،بک] نیشـاندەدا؛ بـەرچاوخـەر. (نشاندهندە)

پێشانی: [ناو] نێو چـاوان؛ هـەنیـە (پێشـانیم هەوەس زانووش جازمەن، تەعزیم جـەنـاب پێری لازمەن). «مەولەوی» (پیشانی)

پێشـــباز: [نــاو] پێشــواز؛ بــەپیریــەوەچــوون (پیشواز)

پێشبرکێ: [نـاو]کـێبرکـێ؛ ملـە؛ ململانــێ. (مسابقە)

پێشبەر: [ناو] جۆرێک یاری پەڕانتۆ کـە هـەر کــــــەس دوو دەســــــتی بــــــردەوە سەرکەوتووە.(پیشبر)

پێش بەرەلاّ: [ئاوەڵناو](١) بـێسـەرگـری و بەرگری؛ بەربەرەڵا. (بیمـانع و آزاد) (٢) بـەر ئاواڵە؛ بەربەرەڵا؛ پێش نەگیراو. (جلوباز)

پێشبەستن: [چاوگە،ت] بەرگرتن؛ بەرلێگرتن؛ ڕێگەلێگرتن؛ بەرهەڵستبوون. (جلو گرفتن)

+ پێشبەنـد: [نــاو] (١) ڕەوتــی بــەســتنەوەی دەســتی چــارە وێ. (عمــل بســتن دســت ستور)(٢) پەت یا زنجیری دەست پێبەستنی چارەوێ. (زنجیر دست بستن)(٣) بــەروانکــە؛ بەرهەڵبێنە؛ بەرانپێل پارچـە قوماشـێکە بـەر سینگ و پێشەوەی لـەش دادەپۆشـێ. ســە-دریيە. (پیشبند)

پێشپەڕ: [ناو](١) لە پێشدا بازدەدا یا دەپەڕێت. (پرندەنفز اول). (٢) پاسووری کە زۆربـوونی پەڕەکانیش ڕەچاو دەگیرێ. (پاسورپیشبرگ)

پێشپەردە: [ناو]کورتەشانۆی پێش دەستپێکی شانۆ؛ زیـاتر بـێلادانـی پـەردەی شـانـۆ لـە پێشەوەی پەردەدا دەکرێ. (پیش پردە)

پێش پـێش:(١)[بـەنـد]پێشـترلە دەسـتپێکی کـاری؛ لـەپێشـدا؛ بـەلـەوا. (٢) زۆر پـێش؛ پێشەکی. (پیش پیش)

پێشتر: [ئاوەڵناو] لەمەوبەر؛ بەرووتـر؛ بـەرتـر. (پیشتر) (٢) نزیکتر. (نزدیکتر)(٣) پێشکە تیتر؛ پێشکەوتووتر. (جلوتر)

+ پێش خستن: [چاوگە،ت] (١)زووتر دە ست بە کاری کردن؛ سەفەرەکەم دوو ڕۆژ پـێش-خست؛ (٢)خستنە بـەرەوەی کـەسـێک و لـە پشت سەریەوە ڕۆیشتن. (جلو انداختن)

پیش خواردنەوە: [چاوگە،ت] بین(بێن، بێهن)-ڕاگرتن؛ مـان گـرتن؛ خـۆ خواردنـەوە؛ رک و قـینڕاگــرتن؛ پــەنگــەپــیش(خودخــوری و عصبانیتدردرون نگهداشتن)

پێش خۆراک: [ناو]خواردەمەنـی سـارد وەک:

زەلاتە(سالاد) و سەوزی و خەیارماست
(دۆغرمە)کە پێش لە خوراک خواردن دە-
خورێ (پیش غذا)

+ پێشخۆری: (١) [ناو] پیشدەستی؛ دە وریی بەردەست لە سەرسفرە. (پیشدستی)(٢)[بە-رهەمیچاوگە] حاڵەتی لە پێش بەرهەم هاتن و وەختی پێگە یشتنی داهات دەست بە کاری فرۆشتنی کردن، (پیشدستی)

پێشدا: (١) پێشەوە؛ پێشداکەتی: پیشکەوتوو. (٢) پابنیۆپێشدا: پابنێ پێیدا؛ (رویش)(٣) لە پێشدا وانەبوو: لەبهووریدا؛ لە رابووردوودا.(قبل ازاین) (٤)پێیدا: دای-پی:دایپێی؛بەئەویدا.(باو داد)

پێشدار: [ناو] ڕێبەر؛ پێشەنگ؛ سەرجەلە. (جلودار)

پێش‌ژان: [ناو]ژانی پێش ژانی مندالّ بوون. (پیش درد)

پێشدەست: [ناو(ف مشە) ئامادە؛ بەرئەمر؛ بەردەست. (وردست)

پێش‌ژمارە: [ناو] ڕەقەمی(پێشەوەی) تەلە-فۆنی هەروڵات و هەرشار؛ کۆد. (کد)

پێش‌شەرت: پێش‌مەرج؛ من ئامادەم وتووێژی لەگەڵدا بکەم بەلام پێش شەرتم ئەوەیە تەنیا سەبارەت بە داهاتوو قسە بکەین. (پیش شرط)

پێش‌فاکتۆر: فد: [ناو] وەرگرتنی نووسراوە-یێک بۆ قیمەت دیاریکردن؛ (پرسینی) ڕادە-ی قیمەتی کەلوپەل لە چەند فرۆشیار بە نووسراوە. (پیش فاکتور)

پیشقەپیشق:[دەنگەناو]پیشکەپیشک؛دەنگی لووتی گامێش (صدای بینی گاو میش)

پێشقەدەم: فد: [ناو](١) لە پێش هەموانـدا ئامادە بوون بۆ دەستپێکی کارێ. (٢) ڕچەشکێن؛ لەنووسینی چیرۆکی درێژ (رومان)دا ماموستا فەتاحی ئەمیری لە بوکان پێشقەدەم بووە. (پیشقدم)

پێشکڕ: [ناو،بک] پێشخڕ؛ کڕیارێک کە بەسەلەم دەکڕێ؛ پێش(ئامادەبوون)ی بە-رهەمدەیکڕێت.(پیش خر)

پیشکوهوڕ: [دەنگەناو] زۆر پێکەنین بەدەنگی لە قاقا کە متر؛ تریقوهوڕ (زیاد خندیدن)

پێشکەفت: (١)[ڕابوورووی پێشکەوتن] کەوتە پێشەوە؛ پێشکەوت (جلو افتاد)(٢)[چاوگەی کورتکراوی پێشکەفتن] کار و ڕەوتی پێشکەوتنی کارێ. (پیشرفت)

پێشکی: هاوڵەگرتوو؛ گوروێ (ئابلە گرفتە)

پێشکێلک: [ناو] بەرایی هەر شت؛ پێشایی؛ بەراهی؛ قەلاویز؛ قەرەوڵیپێشلە-شکر.(جلودار؛ رهنما)

پێشگاییلە: [ناو] بەرگاییلە؛ فرندەیێکی چووک کە لەکاتی جووتکردنـدا لە سەر خەتی جووت بەدوای کرمدا دەگەڕێ. (اسم پرندەای کوچک)

پێشگۆ: [ناو] بەراوردی ڕووداو دەکا و لە پێش ڕووداندا دەیدرکێنێت. (پیشگو)

پێشگۆتن: [چاوگە،ت] (١) سەرەتا بۆ کتێبێ نووسین. (پیشگفتار؛ دیباچە)(٢) کاری درکاندنی پێشگۆ. (اظهارات پیشگو)

پێشلک: [ئاوەڵناو] پێخڕک؛ پێگران؛ پاقورس. (تنبل در راەرفتن)

پێشلکرن: [چاوگەت] (١) هێواشتر ڕۆیشتن. (آرامتررفتن) (٢) پێشلکردن؛ پێفشکردن؛ پێجووڕکردن؛ لێئەستاندن بەزۆر. (گرفتن؛ اخ کردن)

پێشماڵ: [ناو] حەوشە؛ حەسار. حیاط)

پێشمان: [ناو] حەمام چوونی ئەوەل جاری ژنی زەیسان. (اول حمام زائو)

+ پێشمەرگە: [ناو] گیانفیدا؛ فیدایی؛ (ب) سەرباز. (سرباز؛ فدایی)

پێشنیاد: [ناو] پێشنیار؛ پێشنیهاد؛ پێشنیاز. (پیشنهاد)

پێشۆر: (١)ئامرازی پێشتن؛ وەک سابوون و سپۆن و ڕیکا؛ پنەشۆر. (عامل شستن (٢)پێشۆر؛ کەرەستەی شووشتنی پا وەک(بەردەپاشۆر)(سنگپا)

پیشە: فد: [ناو] (١)شۆل؛ شوغل؛ کار؛ئیش؛ (٢)پاشگر:وەک هونەرپیشە، ستەم پیشە. (پیشە)

+ پێشە: (١)چەقالە و ناوکیڕەقیمیوە. (هستە)(٢) لە بەرەوەیە؛ لە یاریدا لە-پێشە.(پیش است)(٣) پێیەتی؛ پێشەن. (نزد اوست) (٤) ئیسقان (استخوان)

پێشهات: [ناو] بەسەرهات؛ ڕووداو؛ هاتنەڕێ. (پیشامد)

پێشەسەر: [ناو] (١) ئیسقانی کەللەسەر؛ پۆژم؛ پۆژمین. (جمجمە) (٢) > پێشەسەرە.

پێشەسەرە: [ناو] خشڵ و گوڵنگی بەرەوەی لارە پێچ؛ یان خشڵی سەرەوەی هەنیە.(زیورجلوسر

پێشەن: بەوە؛ پیەتی؛ پێیەتی؛ پێوەیە تی(هە-رچی بوینوون شێوەی تۆ پێشەن،دڵ وەهە-تیتەی حەسرەتدا کێشەن) (پیش اوست؛ بەهمراەدارد)

پیشیاگ: پیشاو؛ پیشیاو. (کفیدە)

پێفێربوون: [چاوگەت] (١) دەسەمۆکردن و ڕامکردن؛ بەکەسێک فێربوون و کاری بەسەر هێنان؛ (پی در پی بسر کسی بلاآوردن)(٢) دەست هەڵنەگرتن لەکەس یا جێگایی؛ ژاندارمە بەو گوندە فێربووە هەموو ڕۆژی دێ.(راە جائیرا یادگرفتن) (٣) من بەو ئەسپە فێری سواری بووم: بەو ئەسپەفێربووم سواریبکەم.(با آن یاد گرفتن)

پێفێرکردن: [چاوگەت] (١) فێریشوێنێ یا کاریکردن. (یاددادن وآشناکردنبەجا یا کاری)(٢)بەجێگایێک یان بەکەسێکێتر فێرکردن؛ ڕێنمونیکردن و ڕیگا پیشاندان. (پای کسی را بجایی باز کردن)

پیفێ:< پوەڵەکارگ.

پێڤیان: [ئاوەڵناو] پێویست؛ زەروور؛ حە-وجە.(ضرور؛لازم)

پیڤک: [ناو] پێوانە؛ عەیارە؛ کیلە؛ سەنگی ترازوو؛ پێوەرە. (وزنە؛ پیمانە؛ معیار)

پێڤیایی: [ئاوەڵناو] پێویستی؛ زەرووری. (ضروری)

پیک: فرد؛ فد: [ناو](١) خاڵێکی ڕەشی سەر پەڕەی پەڕانتۆی یاری. (٢) پیق؛ جیکەنە؛ جێدەم لە زوڕنادا. (جا دهنی سرنا)(٣) نوێڵی-بەرد شکێن.(میلەسنگ شکن)(٤) کور تکراوەی پیکنیک. (مختصر شدە پیک

نیک)
+ پێکان: [چاوگـە][(١) (ب) دۆزینـەوی واتـا؛ تێگەیشتن لە مەبەست؛ لـەئامـانج دان.(زدن بەخال سیاه؛ درک کردن) (٢) بەستن؛ سەف پێکان: سەف بەستن؛ سف پێک هێنان؛ سف دروستکردن. (بستن) (٣)[ڕابوردووی چاوگـە] پێکایان: ئە نگاوتیان. (بە هدف زدند)(٤)بـە-ستیان؛ سەفپێکان:سەفیانپێکا: سەفیان بە-ست(بستند)
پێکاهاتن: [چاوگە، ت] (١) پێکـداهـاتن؛ بـە دەور یەکدا هاتن؛ ئەو پوورە هەنگـە ئـاڵۆزاوە هـەر پێکـادێن.(شـلوغی و آشـفتگی) (٢) پێکـداهاتن؛ لـەیـەک ڕوبـوون؛ پێکـدادان. (جنگ کردن)
پێکچوواندن: [چاوگە،ت] وێچوواندن؛ بەیەک شوبهاندن. (بهم تشبیه کردن)
پێکرا: [بەند] تێکرا؛ هەموو پێکەوە. (همگی)
پێکراو: [ناو،بەر] (١) ئـەنگاوتـە؛ ئـەنگیـوراو. (مـورد اصـابت قـرار گرفتـه) (٢)پـێ کـراو: کـــەســـێک کـــە کارێکیـــان پـــێ-کرابێت.(مجبوربکاری شده) (٣) واوا پێکـراو: کاری خراپ بەسەرهاتوو؛ ئەتک کراو؛ ئابڕوو نەماو. (بسرآمده)
+ پێکردن: [چاوگـە،ت] (١) لـەغـاوەکـە بـە دەمی ناکا؛ پێی‌ناکا؛ کـەوشـەکـەت بـەپێـی کردی؟ جەرەکە بە مۆرەکە ناکا: بە ئەندازەی نییە؛ (بـەچیـزی خـوردن؛ انـدازەبـوون) (٢) سـەگ بـە حدوشـە پێکـردن. (بلابـەسـر آوردن)(٣) کـاری بـەزۆر بـەکـەسـێک کردن.(وادار بەانجام کاری کردن) (٤) چـرا و ئاگر هەڵکردن؛ داگیرساندن؛ چرا پـێ کـردن. (مشتعل کردن)
پێکڤە: [بەند] پێکەوە؛ بەیەکەوە(با هم)
پێکگـرتن: [چاوگـە،ت] هـەڵسـەنگانـدن و بـەراوەردی چـاکی و خراپـی یـا سـووکی و قورسی دوو شت پێکەوەکردن؛ بەرانبەر دان. (مقایسه)
پێکۆز: [ناو] بەرپا خستنی گیا و کـای وشـک لە ناو کۆزی بەرخ و بێچووداْ. (گیاه‌خشکەزیر پای بزغالەو برەپهن کردن در آغل)
پێکـۆ:(١)[نـاو]سـمکۆڵ؛پیکۆڵ؛پێکۆڵ.سـم-برزمین‌سائیدن)(٢) [بەند] پیکەوە؛ بەیـەکـە-وە.(باهم)
+ پێکهاتن: [چاوگە،] سـازدان؛ دروسـتبوون؛ ڕێککەوتن؛ ئەمکارە پێکـنای: دروسـتـنـابی. (درست شدن؛موافق شدن)
پێکهاتوو: (١)[ناو،بەر] دروستبوو؛ ئەم شتە لـە سێبەش پێکهاتووە: لە سـێبـەش دروست بـووە(درسـت شـدن؛ تشـکیل شـدن)(٢) موعامەلەکەیان پێکهـاتوە: سـازیان هـاتووە؛ ڕێککـەوتـوون. (توافـق کـردە) (٣) ئاشـت بوونەتـەوە: پێکهـاتوون(هـاتگن) و ئاشـتیان بووەتەوە؛ کۆکبوون(بووگن)؛ سازاون. (آشتی کردەاند)
پێکەنۆک: [ناو] جەفەنگ؛ حەنـەک؛ نوکتـە؛ قسەی گاڵتـە؛ کۆمیـدی؛ پێکـەنـین هێنـەر؛ شانۆی پیکەنۆک: شانۆی کومێـدی. (جـوک. کمدی)
پێکەوتـن[چاوگـە،ت]: (١) پێکـەفـتن؛ لـێ-کاڵانـەوە؛ لـێ جـوان بـوون؛ ئـەوکراسـەت

پێناکەوی: لێت جوان‌نییە، لێت‌ناکاڵێتەوە. (برازندەبودن) (٢) چاک و بەموفابوون؛ سازگاری؛ ئەو دەرمانەم پێناکەوی: (سازگاری)(٣) هەل ڕەخسان؛ ڕێکەوتن؛ پاکەوتن. (ئەگەر وا پێی بکەوی بێمەوە، پێم خۆشە. (پیش آمدن)

+ پێکەوەنان : [چاوگە،ت] (ب) ماڵ-کۆکردنەوە؛ پارەکۆکردنەوە؛ پووڵ‌فرەیکی پێکەو نیاگە: پوولێکی زۆری کۆکردووەتەوە؛ پارە نیانە سەریەک. (مال اندوختن) ئەوکچەجیازییێکی زۆری پێکەوەناوە. (فراهم کردن و جمع کردن)

پێکهینان:[چاوگە،ت]سازکردن؛دروستکردن؛ چێکردن. (درستکردن)

پێکیاگ:>پێکراو (مورد اصابت واقع شده)

پێکیان: (١)[چاوگە] ئەنگێوران؛ پێکران (مورد هدف قرار گرفتن) (٢) پێکایان؛ بەستیان؛ سەفیان پیکا؛ (سەف پێکیان: سەفیان بەست). (صف بستند)(٣) هۆنراو؛ هۆنراوە؛ (پێکیای تای دەرد ڕیشەی خەم گوڵەنگ). « مەولەوی ». (برشتەکشیدەشدە)

پێکیایی: [ناو] پێکراوی؛ لێدراوی. (مورد هدف واقع‌شدە).

پێگاف: [ناو] پینگاف؛ هەنگاو؛ قەدەم؛ شەقاو.(قدم؛ گام)

پی‌گران: [چاوگە،ت][ئاوەڵناو] (١) > پاگران؛ پاقوورس.(٢) قەدەم شەڕ. (بدقدم) (٣) (ب) ژنی ئاوس. (کنایەزن حاملە). پێگرانبوون؛ لەلادژوار؛ (٣)لەلاگرانبوون: دژی لا هەزرانبوون؛ (برای کسی،دشوار)

پێگرتن: [چاوگە،ت] (١) (ب) فێری ڕێگا ڕۆیشتن بوون. (راەرفتن آموختن)۰(٢) پی‌گرتن؛ لە زۆراندا پای حەریف گرتن، لاق گرتن. (زیر گرفتن در کشتی)(٣) دامەزران؛ سەقامگیربوون.(برپاشدن.پاگرفتن)(٤) مەجبوور بەگرتنی‌شتی‌کردن.(مجبورکردن بە-گرفتن) (٥) بەهانەپێگرتن.(بهانە گرفتن)

پی‌گرۆک: [ناو] تەڵە؛ داو؛ تەپکە؛ باڵان؛ پاگر. (تلە)

پێگرۆک: [ناو]کەرەستەی شت - پێگرتن.(وسیلەگرفتن اشیا)

پی‌گوڵوڵە: [ئاوەڵناو]پاقورس؛ پی‌شلک؛ پاگران لە ڕێگا ڕۆیشتندا. (تنبل در راەرفتن)

پیگمە: فرد؛ فد: ناوی هەندێ خەڵکی ڕەش پوستالێ،کورتە باڵای پۆرهەڵەک (سەر و قژ لوول)ی ئەفریقا. (پیگمە)

پێگەییک: [ئاوەڵناو] پێگەیشتوو؛ پێگەییو؛ بارهاتوو؛ گەورەبوو، گەییو؛ گەورە بووگ. (بزرگ شدە؛ رسیدە)

پێگێرە: [ناو] پاهوڵە؛ پاگێرە؛ گێرەی بەپێ؛ گێرەکردن بە ڕەشەولاخ. (خرمنکوبی‌با پا)

پێلاف: [ناو] پێڵاو؛ کەوش؛ پاپۆش. (کفش)

پێلاف‌چێکەر: [ناو] [ناو،بک] کە وشدروو؛ پیلاوچێکەر. کفاش)

پێڵامز: [ناو](١) حەقەپێڵاو؛ پارەی کەوش کرینی کاسبکار کە خاوەن کار دەیدا. (هزینەکفش) (٢) کاڵە درانە؛ پاڵامز؛ مزی بەڕێگادا رۆیشتن؛ کرێی ڕێگا. (حق القدم)

پیلانکەر: (ب) ڕاسپاردەی ماڵی زاوا بۆ ماڵی بووک پێش زەماوەند. (قاصد قبل از عروسی

از خانه داماد بەخانەی عروس)

پیل‌بڕ: [ئـاوەڵنـاو] دەسبڕ؛ قـوڵبڕ؛ فێڵـەبـاز. (کلاەبردار)

پێل‌پێلۆک: [ئاوەڵناو] پڕبەرزونەوی؛ شەپۆلدار؛ پڕ شەپۆل؛ چاڵوچۆڵ(مواج)

پێلچۆک: [ناو] شەپۆل. (موج)

پیلۆت: [ناو](١) یەکەم قاتی خانوو کـە زیـاتر بۆگـاراج و مۆتۆرخانـەی شـۆفاژ و هـەمـار بە کاردێ.(پیلوت)(٢)شەمعەک (مۆ مەک)ی- کەرەستەی گازی؛ مۆمەک. (پیلوت)

پێلووی‌چاو قورس‌بوون: (ب) خەو زاینە چـاو؛ خەواڵووبوون؛ خەوهاتن. (خواب آلود شدن)

پـێ‌لـەپـەیـین‌دان: [چاوگـەـت] (ب) بێکـار سووڕانەوە. کنایە(بیکار گشتن)

پێ‌لەجێ: [ئاوەڵناو] پابەرجا؛ ڕاوەسـتاو؛ قـایم (مقاوم)

پیلەخۆر: [ناو] کەڵەسمە؛ کەلووەسمە؛ کرمی- نۆک؛ هاریە. (کرم آفت نخود)

پێ‌لێخسـتن: [چاوگـەـت] (١) سـاوینەوە لـە ژێرپـێـدا. (لـە کـردن زیرپـا) (٢) (ب) پـا نانەسەرگوناح و چاوپۆشـی کـردن. (کنایـەاز چشـم پوشـی)(٣)مـەجبـوورکردن بـە- لێخستن.(مجبوربەسابیدن کردن)

پـــێ‌لێنـــان: [چاوگـــەـت] (١) ڕاســـتی قسەدرکاندن؛ دان پێدانان؛ پاپیانان. (اعتـراف کردن)(٢) پێخوست کـردن و پـا بـە سـەردا دانـان (پـا روی چیـزی گذاشـتن)(٣) بـە پـا شـێلان. (مشـت و مـال بـا پـا)(٤) پێلێنـان؛ چێشت بە ئاشپەز لێنان؛ ئاشـپەزی پێکـردن. (وادار کردن بەآشپزی)

پێ‌لێداگرتن: [چاوگەـت] (١) پێ‌داگری کردن؛ سووربوون لـەسـەر مـەبـەسـت و ئیسـراری زۆرکردن. (بکسی اصرار کردن)(٢) قورسـایی خسـتنە سـەر پاشـبارە و دەنـدە لـە جـووت (شێوبڕین)دا.(فشار آوردن بەخیش بـا پـا)(٣) قورسایی خستنەسەر هـەر شـت بـە پـا (ب) زۆرگازدان و پا لەسەر پێداڵی‌گازی سەیارە - داگرتن.(با پافشار دادن)

+ پیم: (١)[ناو] پیوو؛ پیڤ؛ چـەوری نـاوزگ. (پیە) (٢)[ئاوەڵناوی لکاو]پێم؛ بەپیم: پێم‌بـدە، بدەپیم: بدەپێم. (بمن)(٣) < ئیشپیل. (پیم)

پێمـردن: [چاوگـەـت] ئـەو شـتەکـە دەبێتـە هۆی‌مردن. (با چیزی مردن)

پێمزک: [ناو]کرێی ڕێ؛ پامز.(حق‌القدم)

پێمەلە: [ناو] پامەلە؛ مەلەکردن بەپا. (شنا بـا پا)

پێمێرد: [ناو] عیزرایل. (عزرائیل)

+ پێناسە: [ناو] بەڵگـەی ناسـاندن؛ سـجیل؛ ناسنامە. (مدرک شناسایی)

پێنج پالۆ: بیچمێک کە خاوەنی پێنج گۆشە و پێنج پالۆبێت. (پنج ضلعی)

پێنج پەڕ: [ناو] لـەبیچمـی ئـەسـتێرەی پێـنج گۆشە. (پنج پر) هەر شت کە پێـنج پـەڕەی هەبێت (هر چیزی دارای پنج پره)

پێنج‌تمەنی: [ناو] لەئێراندا ئەسکەناس‌بوو کـە ئەمڕۆ بووەتە قەرەپووڵی‌کانزایی.(پنج‌تومانی)

پێنج چاوگەی‌دڵ: (ف گیو)< پەنج چاوگـەی هەست.

پێنج چاوگەی‌هـۆش: (ف. گیـو) < پـەنـج چاوگەی هەست.

پێنجشەممەشەو:[ناو]شەوی پێش لە ڕۆژی هەینی.(پنجشنبه شب)شەوی جومعە. (شب-جمعه)

پێنجشەممە:[ناو]پێنجشەمۆ؛ڕۆژێ دوای چوارشەممە و پێش هەینی. (پنجشنبه)

پێنج فەرزە: [ناو] پێنج فەرزان.(ب)پێنج کاتی نوێژکردن. (کنایه ازپنج وقت نماز در روز)

پێنج گا: مەقامێکی ئاوازی ئێرانی. (پنجگاەو راست پنجگاه)

پێنج گۆشە: [ناو] بیچمێکی پێنج قوژبن و پێنج پاڵۆ. (پنج ضلعی)

پێنج گەنج: [ناو] پێنج گەنجینە. ١) ناوی کتێبەکانی نیزامی گەنجەوی(خەمسەی نیزامی). (پنج گنج) (٢) (< پەنج چاوگەی هەست.

پێنج لەتیفە: لەعیرفاندا لەتایف یا پێنج لەتیفە ئەو پێنج جێگایەن کە لە دەروونندا نووری خودایان دەکەوێتە سەر. ١، دڵ ٢، ڕوح ٣،سەر٤،خەفی ٥ ،ئەخفا.(پنج لطیفه)

پێنجوم: [ئاوەڵناو]پێنجەم؛ خاوەنی پلە و پایەی پێنج. (پنجم)

پێنجەی‌تار: پێنج ڕۆژەی هەوەڵی بەهار، (لەساڵی کەبیسەدا دەبێتە شەش ڕۆژ). کە هەر ڕۆژ لە سەر مانگێ حیساب دەکەن لە ڕۆژ ژمێردا؛ تا پێنج مانگی ئەوەڵی ساڵ. (پنج روز اضافی سال از ٣٦٠ روز اول سال)

پێندقە:[ناو]کرێژی هەنگوین کەلە کەندوودا دەمێنێەوە.(آشغال عسل‌درکندو) پێنکی: فد: [ناو] پینەکی؛پینۆکی؛خەواڵوویی؛ خە-وەنووچکە بردنەوە؛ حاڵەتی وەنەوزدان.(خواب آلودگی)

+ پێنواندن: [چاوگە،ت] (١) پێ‌نیشاندان (نشان کسی دادن)(٢) مەجبوورکردن بە نیشاندانی شتێ. (مجبوربەنشاندادن)(٣) (ب) جەزای ئاکار دیتن؛ (ب) جەزای کاری خراپ بە سەر هێنان؛ سەبرکە پێت دەنوێنم واتا پێتی دەڕێژم نیشانتی دەدەم؛ خودا سوێندی درۆی پێنواند؛ نیشانی دا. (انتقام و جزای بدی نشان دادن)

+ پینە: [ناو] پۆرگ؛ پینەی دەست و پێ بە هۆی کاری زۆر یا پیاسەی زۆرەوە؛ توێخێکی ڕەق لە پاش تۆقلەکردن لە بەری دەست یا قامکی پا پێکدێ. (پینه)

پێن‌هاڤێژ: [ناو،بک+ئاوەڵناو]پێن‌هاوێژ؛ جووتەوەشێن؛ شەمبۆز. (جفتک انداز)

پێن‌ەزان:[ئاوەڵناو]سپڵە؛ناسوپاس؛بێ ئەمەک. (ناسپاس)

پینەهەڵنەگرتن: [چاوگە،ت] (١) کووتاڵ یاکەوشێک، هێندەی پینە لێدرابێت جێگای نەبێت بۆ پینەی دیکە، یا زۆر پووابێت. (از بس پینه‌شده‌جای پینه‌نداشتن) (٢) (ب) کەسێ هێندە ریسوایی ئاشکرای بارهێنابێ بەهیچ کلۆجێ نەشاردرێتەوە. (کسی کەاینقدر مرتکب جرم شده‌باشد کەنشود آن را پوشاند)

پێ‌وابوون: [چاوگە،ت] وازانین؛ واهەستکردن؛ گومان کردن؛ پنەزانای. (گمان کردن)

پیوار: [ئاوەڵناو] پێوار؛ ون؛ نەلەبەرچاو؛ بزر؛

بەرزە. (ناپیدا و گم)

+ پیواز: سەڵکی هەرگیای سەلکدار. (پیاز)

+ پێوانی بەرزەپێو: [ناو] پێوانی قەلاچن؛ لە دارماڵ زیاتر. (بیشتر از مالامال)

پێوپل ڕەش: (۱)[ئاوەڵناو] بێفەڕ؛ نەحس؛ (۲) [ناو] قاچوقول ڕەش. (منحوس)

پیوڕە: فرد: فد: [ناو] نەخۆشینی چڵککردن و ماسین و ئێشانی پووک. (پیوره)

پێوشوێن: سالخ؛ نیشانەی لە جێگاییێک بوون؛ سۆراغ. (سراغ)

پێ وەبەر پێدان: [چاوگە،ت] پاشقول دان. (لنگ کردن)

پێوەتلیان: [چاوگە،ت] تێوەتلان؛ تێوەگلان تووشبوون و گیرۆدەی ڕووداوێبوون. (درگیر شدن)

پێوە تەقیان: [چاوگە،ت] (ب) لێدان و هەڵشاخیان (کتک زدن؛برخورد)

+ پێوەدان: [چاوگە،ت] (۱) تۆپەلەقوڕ پێوەدان؛ قوڕبە دیواردادان؛ نان پێوەدان بە تەندووردا، چەسپاندنی‌نان بە تەندووردا. (چسپاندن)(۲) چزوو لێدانی‌هەنگ؛ مارپێوە-دان. (نیش زدن)(۳)بەستن؛ داخستن؛ ژەندن؛ دەرکە پێوەدان (بستن)

پێوەدران: [چاوگە،ت] داخران. (بستەشدن)

پێوەڕووان: [چاوگە،ت] (۱) جووتبوونی سپلۆت. (جفتگیری سگ و روباەو گرگ) (۲) گرسان و سەوز بوونی لکی پێوەند(موتوربە)کراوی دار و درەخت. (گرفتن پیوند)

پێوەرە: [ناو] (۱) دارە دارە کردنی مندال. (تاتی تاتی بچە)(۲) دوابەری وێنجە. (آخرین بر یونجە)(۳) کیلە؛ پێوانە؛ پەیمانە. (پیمانە)(۴)بەیەکەوە؛ پێکڕا. (با هم)

پێوەرەبینای: [چاوگە،ت] پێوەبەستن. (بستن بە چیزی)

+ پێوەکردن: [چاوگە،ت] (۱) تووشی بەلای خراپ کردن؛ (۲) (ب) بەشۆفاری بەگرتن‌دان و بە داوەوەدان؛ بە داوەوەکردن. (بەدام بلا انداختن) (۳) هەڵبەستنی مووروو؛ مووروو بە ڕێسمانەوەکردن. (برشتەکشیدن دانەهای خرزە)

+ پێوەن: (۱) لەگەڵ دەست دێ؛ دەست و پێوەن؛ تاقمی خزمەتکارەکان؛ کەسانی بەردەست. (نزدیکان. خدمتکاران) (۲) پێوەیەتی؛ پیانەوەیە؛ پێشەن؛ (بالای ئالای شەنگ سەدە بەڵا پێوەن) (مەولەوی) (همراەدارد)

+ پێوەنان: []چاوگە،ت(۱)لکاندن؛ بەیەکەوەنان. (چسباندن)(۲) نەخۆشین پێوە نوساندن؛ پێوەلکاندنی نەخۆشی. (انتقال مریضی)(۳) داخکردن و داخ پێوەنان (داخ کردن)(۴) تێگرتن؛ بۆ خستن؛ ئاراستەکردن؛ تیریکی پێوەنا. (انداختن)

+ پێوەند: (۱) پێوەن؛دەستوپێوەند؛ خزمەت-کارگەل.(خدمت کار)۲.پێوە بە-ستراو؛گرێدراو.(وابستە)۳.گوریس یازنجیر بۆ پابەستنەوە؛ پابەند. (ریسمان پابند)

+ پێوەنیشتن:[چاوگە،ت][(۱)نیشتنەوەی باڵندە

لــە ســەر شــتیێک.(نشســتن پرنــدەروی چیــــزی)(٢) خـــۆڵوخـــاک پێـــوە- نیشتن.(گردگرفتن)

پێویست: [ئاوەڵناو] زەروور؛ حەوجە؛ ویسـت؛ (ضرور)

پیٚ ھە ڵکە وتن: [چاوگە،ت] پا ھـەڵکـەوتـن؛ ھـەڵـەنگـووتن؛ بۆچـارەویٚ،(سـەرسـمدان). (سکندری)(ب) ھەڵە کردن. (اشتباە کردن)

+ پیٚھە ڵگرتن: [چاوگە،ت] (١)بـار پـیٚ بـە- رزکردنە وە. (وادارېـە بلنـدکردن بـار)(٢)پاھـە- ڵگرتن؛ بەلەز رۆیین (تندتررفتن)

پیٚھە ڵێنان: [چاوگە،ت] (١) پا بەرز کردنە وە. (پا بلند کردن) (٢) پێھە لێنان؛ بـار پـیٚبـەرز کردنـــەوە. (بـــە کســـی بـــار را بلنـــد کردن)(۴ب)پێھە ڵێنان؛ ھێلکە بەمرشک کردن بە جووجە ڵە؛ جووجکـەپێھـەڵێنـان. (وادارېـە جوجەدر آوردن)

پێھـــێلان: [چاوگـــە،ت] لێخۆشـــبوون؛ لێبووردن؛ گوزەشتکردن؛ بەخشین وگـەردن- ئازادکردن. (گذشتکردن)

پییانـەڕێ: [نـاو] ڕێگـای پیـادە پیارۆیشـتنی قەراخ شەقام. (پیادەرو)

پێـی نـاوی: پێویسـت نییـە؛ نایـەوێـت.(لازم نیست)

پائەنداز: [چاوگە،ت]کۆکەرەوەی چەند نەفەر بۆ یاری ، مەجلیسی یاری وەڕێخستن؛کە-سێک کەکاریک پائەندازی دەکا. (پا اندازی)

پا ئەندازی: [ناو] پیشەیپائەنداز؛ دەڵاڵی و یەک خستنی ژن و پیاو بەناڕەوا؛ کاری ڕاخەریپایەناز. (پا اندازی)

پاتیناژ: فد؛ فرد؛ اند.[ناو] خلیسکێن و یاریکردن و ڕەخسی تایبەتکردن لە سەر سەهۆڵ، بە لە پێکردنی ئیسکەیت (جۆرێک پاپۆشی تایبەت). (پاتیناژ)

پادرەختی: فد: [ناو] بارێزە؛ میوەی وەریو لە پای داردا. (پا درختی)

پادەو: [ناو] شاگردیبەردەست زیاتر لە دووکاندا.(پادو)

پارازیت: فرد.فد [ناو] (١) لامژ؛ چەورە؛ مۆزاحیم؛ وەک ڤیرووس و کرمی ڕیخۆڵە.(٢) دەنگ و شەپۆلی زیادی کەدە-خرێتە سەر شەپۆلی ڕادیۆیی بۆ خراپکردن وتێکدانی دەنگ. لە بێتەل و تێلێڤیزیۆنیشدا هەر بەو شێوەیەیە (پارازیت)

پارازیت خستن: [چاوگە،ت] شەپۆل و دەنگی موزاحیم خستنە سەر شەپۆلی کەرەستەگەلی کارەبایی دەنگبەر یا ڕەنگبەر وەک بێتەل و ڕادیۆ و تەلەڤیزیۆن و یا خشە و بەفرەک دروست کردن بۆیان؛ (ب) بە قسە پەڕینە ناو قسەی کەسێک. (پارازیت انداختن)

پاراشووت: فرد؛ فد: [ناو] چەتری نەجات؛ چەتری دەربازبوون و چەتری ڕزگاری، چەترێکە لە قوماشی تایبەت بۆ پەڕینە دەرەوە لە فڕوکە و ئارام هاتنە سەر زەوی. (پارشوت. چتر نجات)

پاراوان: ایتاد؛ فرد؛ فد: [ناو] (١) پەردەیێکی پایە دارە لە کاتی دەرزی وەشاندن یا موعاینەی (ویزیتی) دوکتوردا لە بەر تەختی نەخۆش دادەنرێ بۆ ئەوەی لە چاوی دیترانەوە دیارنەبێ. (پاراوان)(٢) جۆرێک پارتیشێنی گچکە. (پاراوان)

پارتی: [ناو] (١) جەژن گرتن و میوانی ڕیخستن وەک: گوودبایپارتی، چایپارتی و کۆکتێلپارتی. (پارتی) (٢) ئەو بەشە لەکالاێیک کە هەر جار بۆ تاجر یا بۆ شوێنێ دەنێردرێت. (پارتی)(٣) گرووپ؛ دەستە. (دسته؛ پارتی)(٤) جەماوەری هۆزی پارت. (پارتی)(٥) لایەنگر؛ هۆگر؛ پشتگر. (پارتی)

پارتیبازی: فد:کارپێکهێنانبەهۆی سفارش و سپاردەی دۆست و ئاشناوە ؛کەسکەسانێ؛ (ب) خۆمانەخۆمانە. (پارتی بازی)

پارتیدار: [ئاوەڵناو]پشتگەرم بوون بەهەوادار و لایەنگرەوە؛ خاوەن هەوادار و لایەنگر، کە کاری بۆ ئەنجام دەدەن ودەی سپێرن. (پارتیدار)

پارتیزان:فرد؛فد؛اند:[ناو] چریک؛ گەریلا؛ (گەریلا)کۆمەڵ یان گرووپ و دەستەی شەڕکەری شێوە پێشمەرگە و عەسکەر. .

(پارتیزان)

پارتیشن: اند؛ فد: [ناو] دیواری باریک یان چیغی بە تەختە یا قوماش کە ژوورێک دە-کاتە دوو کەرت. (پارتیشن)

پارچەبافی: [ناو](١) پارچەچنین؛ کووتاڵ چێکردن کاری چنینی کووتاڵ. (پارچەبافی)(٢) شوینی چنینی کووتاڵ و قوماش. (کارگاەپارچەبافی)

پارسا: فد: [ئاوەڵناو] (١) لە هێندێ ئائینەدا: (تەرکەدونیا). (پارسا؛زاهد) (ب٢) پارێزکار؛ لە خوا ترس؛ دیندار. (پارسا)(٣) هەژار؛ سواڵکەر. (گدا. فقیر)

پارسایی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] (١) کار و ڕەوتی دینداری و لە خواترسی و لە خراپە پرینگانەوە. (پارسایی)(٢) هەژاری؛ گەدایی. (گدایی)

پارکوەی: فرد؛ اند: [ناو] ئینگلیزی(وەی: ڕێ،جادە)جادەی پان و بەرین کە بەناو دارستاندا تێدەپەڕێ؛ زیاتر دوو جادەی یەک-لایەنە لەپاڵ‌یەکدا(پارکوی)

پارکینگ: فد؛فرد؛اند: [ناو](١)گاراج؛ شوێنی-پارک‌کردن و ڕاگرتنی سەیارە. (پارکینگ)(٢) ئەزموونی پارک‌کردنی سەیارە بۆ وەر گرتنی پسوولەی شۆفێری.(پارکینگ)

پارکی‌وەحش: [ناو] شوێنێکی پارێزراوە بۆ ڕاگرتن و پاراستنی گیانلەبەران کە بە شێوەی ئاسایی تێیدا بژین و پیشاندانیان بە خەڵک. (پارک وحش)

پارەبوون: [چاوگە،ت] (١) دریان؛ بچڕان. (پارەشدن)) قرتان؛ بڕیان؛ لەت‌بوون. (قطع شدن)

پارە پارە: فد: (١) [ئاوەڵناو] لەت لەت؛ بچڕ بچڕ؛ تیکە تیکە؛ ونجڕ ونجڕ؛ کوت کوت.(٢) شڕو دڕاو؛ دڕاو لە چەند لاوە. (پارەپارە)

پارەوپۆرە:پارەوپوورە: [ئاوەڵناو] لەت وپەت؛ شڕودڕ.(پارە پورە)

پارین زیوی: ئەوەڵین دەورەی زەوین ناسی-کە ژیان لەو دەورەدا بە ئاو دەستی‌پێکرد. (پارین زیوی)

پاساژ: [ناو] پاساج؛ بینای گەورە کە هەموو ژوورەکانی موغازە و دووکان بێ. (پاساژ)

پاساسروشتی: [ئاوەڵناو] غەیری سروشتی؛ غەیری تەبیعی. (غیر طبیعی)

پاستارخانە: [ناو] شوێنی پشوودان و ماندوویی دەرکردنی پاسەوانان و زێڕەوانان. (پاسدار خانە)

پاستاری: [ناو] نگابانی؛ زێڕەڤانی؛ چاوەدێری؛ چاودێری؛ ئاگالێبوون؛ ئێشکگرتن؛ کێشک دان؛ پارێزەری؛ ئاگاداری؛ (پاسداری)

پاستاری ئاشتی: [ناو،ت](١) هێزی پاراستنی ئاشتی سەربە ڕێکخراوی جیهانی، زیاتر لە سنووری دوو مەملەکەتدا کە نێوانیان ئاڵۆز بێ. (٢) ئەندامی ئەو هێزە. (پاسدار آشتی)

پاستۆڕیزاسیون: فد؛ اند؛ فرد: [ناو]کاری لەبەین‌بردنی هوورگ و باکتێری لە خواردەمەنیە کاندا بەشێوەی گەرما پێدان بۆ ماوەی دیاریکراو و تێکنیکی تایبەت. (پاستوریزاسیون)

پاستۆڕیزە: فرد؛ فد؛ اند: [ئاوەڵناو] هەرماکی کە میکروب (هوورک) و باکتێریەکانی بە شێوەی پاستۆڕیزاسیۆن لە بەین چووبێ،

وەک شیری پاستۆریزە. (پاستوریزه)

پاسیفیسم: [ناو] مەکتەبێکە کە چاوەڕوانە، ئاشتیی جیهانی لە بواری یەکسانی و خەباتی تێکراییەوە چاوەدێری بکرێ (پاسیفسیم)

پاسیۆ: فرد؛ فد؛ [ناو] نوورگیر؛ جێگەی ڕۆشنایی وەرگرتنی پەنجەرەیێک کە بەر ئاوالە نییە. (پاسیو)

پاکسازی: [بەرهەمی‌چاوگە] (١) خاوێن کردنەوی شوێنێ لە پیسی و بژار؛ دە- رهاوێژتنی شتی پیس و خراپ. (٢)دەرکردنی کەسانی نا شایست و نالایق لە ڕێکخراوەیێکدا؛ پاکتاوکردن؛(٣) دوورکردنەوەی شتی قۆرخ و قاچاخ لە شوێنێ بۆ ئەوەی لە دەست پشکنین نەجاتی‌بدا.(۴)ڕەوتی‌خاوێنکردنەوەی ماڵ‌یا شوێنێ لە شتی نالەبار و پیس.(پاکسازی)

پاکون: فد:[ناو،بک]کورتکراوی پاک‌کوون؛ هەر شت کە پاکەوە بکا. (٢)[]ناو (ب) مەساحە؛ میداپاک‌کون. (پاک کن)

پاگوون: [ناو] (١) پارچە قوماشی سەرشانی سەرباز کە دوای شەش مانگ پێی دەدرێ. (٢) هەر ئەو قوماشە بۆ دروونی دەرەجە و ئەستێرەی ئەفسەران لەسەری.(پاگون؛ سردوشی)

پالئوسێن: ناوی خولی یەکەمی دەوری یەکەمی زەوین ناسی. (پالئوسن)

پالئولتیک: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] ڕۆژگاری کەونارا لە پێش خول و دەورانی بەردینە(حەجەر) دا. (پالئولتیک)

پالیت: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] تەختەیێکی دوو تۆیە بۆ ژێر کاڵای عەمبارکراو؛ لەکانزایش چێ‌دەکرێ؛ تەختەیێکی پان و ناسک و جەغز ئاسایە بۆ تێکەڵاوکردن و دانانی ڕەنگ، لە نگار کێشیدا بە کاردێ.(پالت)

پان ئیسڵاویسم: [ناو] یەکێتی ئیسلاوەکان و وڵاتگەلی ئیسڵاو. (پان اسلاویسم)

پان ئیسلامیسم: فرد؛ فد: [ناو] یەکگرتوویی وڵاتە ئیسلامیەکان و هەروها ئیسلامەکان. (پان اسلامیسم)

پان‌تورکیسم: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] یەکێتی تورکەکان و هۆز و وڵاتیان. (پان ترکیسم)

پانتۆگراف: فرد؛ فد: ئامرازی وێنە کێشان . (پانتوگراف)

پانتەئیسم: فرد؛ فد: [ناو] ئایین و دینێک کە هەموو وزەیێکی سروشت بە خودا دەزانێ. (پانتەئیسم)

پاندۆڵ: فرد؛ فد: [ناو] ئاونگی هەندێ کاتژمێری دیواری کە وەک جۆلانە لە خواریەوە هاتوچۆ دەکا. (پاندول)

پانسمان: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] دەرمانکردن و پێچانی برین؛ برین پێچان؛ کاری شتنی برین بە دەرمان و پاک کردنەوە و مەڵهەم لێنان و پێچانی بە تەنزیف. (پانسمان)

پانسیون: [ناو] جێگاییکی وەک میوانخانە کە لە بەرانبەر وەرگرتنی پارەیێکی دیاریکراودا، شوێنی مانەوە و خەو و خۆراکی کەسێک دابین دەکا. (پانسیون)

پان‌عەرەبیسم: فرد؛ فد؛ اند؛ عد: [ناو] یە کگر تووبی هەموو وڵاتانی ئارەو و هەموو ئارەوێ. (پان عربیسم)

پانکراتین: فرد؛ فد: [ناو] بەرهەمی پانکراس لە لەشدا. (پانکراتین)

پانکراس: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] لەوزە لمیعدە؛ ئەندامێکی ناو لەش لە ژێر گەدە دایە. (پانکراس)

پاوەرەقی: [ناو](١) پەراوێز؛ ژێرنووس. (زیرنویس.) (٢) ڕۆمانێ کە لە چەند ژمارە گۆڤاردا چاپ ببێت؛ زنجیرە نووسراوە لە گۆڤاردا؛ نووسراوەی سەریاڵ لە بڵاوکراوەدا. (پاورقی)

پایەندە: [ئاوەڵناو] پایەدار؛ بێداوی بێلەبەین چوون؛ پابەرجێ؛ ڕاوەستاو. (پاینده)

پراتیک: فرد؛ فد: [ناو] کردەوە بۆ فێربوون؛ مەشق کردن؛ فێربوون و کارامەیی بە کردەوە. (پراتیک. عملی)

پراگماتیک: فرد؛ فد: [ئاوەڵناو] گرێدراو بە پراگماتیسمە وە. (پراگماتیک)

پراگماتیسم: [ناو] مەیل و داخواز بە مەشق و کردەوە؛ بیرێکی فەلسەفی کە دەڵێ بۆ واتاکان لە توێی مەشق کردن و کردەوەدا بگەڕێن. (پراگماتیسم)

پرسیارنامە: [ناو] پرسنامە؛ پەڕەی کاغەزی کە لەلایەن پرسیارەوە پرسی جۆراوجۆری تێدا نووسراوە بۆ وەڵامدانەوە، تەغەر بۆ ئەزموون یا بەرگەمکردن. (پرسشنامە)

پرەنس: فرد؛ فد؛اند: [ناو] پرێنس؛ شازادەبوێر.(پرنس)

پرەنسێس: [ناو] پرەنسێس؛ کچەشازادە. (پرنسس)

پروپاگاند: فرد؛ [ناو] پروپاگەندە؛ ڕاگەیاندن؛ ڕاگەیینی؛ ڕیکلام؛ باڵگاشە. (تبلیغات)

پرووسە: فرد؛فد: [ناو] ڕەوەند؛ بەرەوت؛ ڕەهەند؛ وشەیێکی فەرەنسیە و لەکوردیشدا بەکارد ەبرێ.(پروسە)

پرولیتاریا: فد؛ فرد؛ روس: [ناو]چینی کرێکاران. (پرولتاریا)

پرۆلیتێر:فرد؛فد؛روسد:[ئاوەڵناو]کرێکار. (پرولیتر)

پرەنس: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] پرێنس. شازادەبوێر.(پرنس)

پرەنسس: [ناو] پرەنسێس؛ شازادەی مێوینە. (پرنسس)

پرەنسیب: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] پرێنسیب؛ جێکەوتوویی کرداری؛ کەسایەتی ئیخلاقی. (پرنسیب)

پریز: [ناو] جێگەی دووشاخە یان سێشاخەی سیمی کەرەستەی کارەبایی یان تەلەفۆن. (پریز)

پرێزیدنت: اند؛ فد: سەرکۆمار؛ سەرۆک کۆمار. (پرزیدنت)

پرێستیژ: فد؛ فرد؛ اند: [ناو] کەسایەتی. (پرستیژ).

پسیکۆلۆژی: فرد: [ناو] دەروونناسی؛ ڕۆح و ڕەوانناسی. (روان شناسی)

+ پشتەک: [ناو](١) سەرمەقولات؛ سەرمەو قولانج لەسەردەست؛ تەقڵە لێدانی فرندە. (پشتک) (٢)پشتە؛ کەرت؛ کەردوو. (کرت)(٣) لە ژیمناستیک داهەڵگەڕانەوە و مەحەلەق لێدان لەسەردەست. (پشتک)

پشتەک لێدان: [چاوگە،ت] تەقڵەلێدانی فرندە؛

به تایبەتکۆتری تەقڵەباز؛ سەرمە و قـولانج لێدان؛ سەرمەقولاتلێدان؛ محەلـەقلێـدان و خۆ هەڵگێرانەوە. (پشتک زدن)

پلاکارت: فرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو] (١) قوماشـی نووسراو بۆ هـەڵواسـین لـەیاسـای تازیـە یـا خۆپیشـاندان و باڵگـاشدا. (٢) کاغـەز یـان مقەبـا یـان قوماشـی نووسـراو کـە لـە خـۆ پیشاندانا بە دەستیەوە دەگرن.(پلاکارت)

پلومـب: فـرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو] (١) کـاری مۆرکردن بـە قورقوشـم ، شـەقـڵ و دیـاری کردنی درگـای گاڵـە دراوی هـەر شـت بـە قورقوشـم؛ (٢) ئـامرازی پلۆمـب کـردن. (پلمب)

پوئەن: اند؛ فد: [ناو]ژمارەی سەرکـەوتـن لـە یاریدا؛ لە والیباڵدا سێ پوئەنی لە سـەریـەک گرت؛ ڕەقەمی ئیمتیاز. (امتیاز. پوئن)

پۆرتابل: فرد؛ فد: [ناو] تایبەتمندی هەر شـت کە بە دەست بگوێز ڕێتـەوە؛ ڕادیـۆ و تـەلـە ڤیزیۆنی پۆرتابل: دەستکدار. (پرتابل)

پورز: [ناو]پۆرز:(١) زوێپ و قوتکـەگـەلـی ورد لەسەر ڕیخۆڵە(لەدیـوی نـاوەوە) و لـە سـەر زمان. (٢) پرووش؛ گرنجی و قوت بوونەوەی سـەر شـتی سـاف وەک پـورزی فـەرش و خاولی (هەولە) (پرز)

پۆرزی ریخۆڵە: [ناو] قیتکـەی وردی دەوری ڕیخۆڵە لە ناوەوە کە ماکگەلـی پێویسـت لـە ناوڕیخۆڵـەوە دەبـا بـۆ نـاوخوێن و لـەشـی بوونەوەر. (پرز روده)

پۆرزیزمان: [ناو] زوێپ و قیتکەگەلـی وردی سەرزبان کە لە هەر لایێکـەوە دەستەیێـک لەوانە هەسـت بـە جۆرێـک تـام دەکـەن و پەیغام بەمێشک دەدەن کە تاڵی و سوێری و ترشی و شیرینی هەست بکرێت. (پرز زبان)

پۆرس: [نـاو] دەسـتێ خـۆراکی خـواردن لـە چێشتخانە؛ دەستێکەباب: پورسـێکـەبـاب. (پرس)

پۆرسێ: دەستێک؛ ژەمێ خۆراکی یەک کـە- س؛ پۆرسێکەباب بەچەندە: دەستێ کـەبـاب بەچەندە. (یک‌پرس)

پۆزیسیون: فرد؛ فد:[ناو]حاڵەت؛بارودۆخ؛ فۆرم و حاڵەتزیاتر لە مۆسیقا دا.(پوزیسیون)

پۆستمۆدێرن:(پاستمۆدێرن)فد؛اند: [ئاوەڵناو] پاش مۆدێرن؛ تـازەتـر لـە مـۆدێرن. (پست مدرن)

پۆســتمۆدێرنیســت: [ئــاوەڵنــاو] پــاش مودێرنیست. نوێخوازترلە مۆدێرنیست. (پست مدرنیست)

پوستمۆدێرنیسم: فرد؛ اند؛ فد: [نـاو] پـاش نـوێ خـوازی؛ هونـەری دوای مۆدێرنیسـم؛ نوێتر لە مۆدێرنیسم. (پست مدرنیسم)

پۆس کولوفت:پۆسکلۆفت: [ئاوەڵنـاو] (١) هـە ر شــت کــە پێســتی قــەوی‌بــێ. (٢) (ب) ڕووداماڵاو؛ هیچ پێ مەنزور نەبـوو؛ بـەهـیچ قسە و جوێنی شەرم نەکردن. (پوست کلفت)

پۆسیدە: فد: [ئاوەڵناو] پۆسیاو؛ ڕزیو؛ دافە تراو؛ لە (ف. مشە) پش دا هاتووە. (پوسیدە)

پۆلێتیک: فرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو]کـردەوەی درۆ ودەلەسە لەڕامیاریـدا؛ فێڵـەبـازی لـە کـاری ڕامیاریدا؛ (ب) زرنگی و دەس‌وگوێبڕی و درۆ و دەلـەسـە. (پولتیـک) پۆلێتیـکلێـدان:

[چاوگەت] فیلْوفەرەجکردن؛ كلْاو كردنە- سەر و كەلْەك لێدان. (پولتیک زدن)

پۆلیێر: فرد؛ تد؛ فد: [ناو] چاكەتی چندراو لەكاموا یا بەن. (پولیور)

پۆماد: فرد؛ ئیتالیاد؛ فد: [ناو] مەلْهەم؛ مەلْحەم؛ ڕۆنی دەرمانی زام. (پماد)

پۆمپاژ: فرد؛ تد؛ فد: [ناو]كاری هەلْكێشانی ئاوەكی بە پۆمپ. (پمپاژ)

پوود: [ناو] پۆ؛ بەن یا داوێ كە لە سەر ڕایەل (تال)دەچنرێت. (پود)

پوورسان: [ناو] كورتكراوەی پوورسانت ئەویش كورتكراوەی پوورسانتاژە. < پوورسانتاژ. (پورسان)

پوورسانتاژ: [ناو] مزی، چەن لە سەدی جۆر كردنی موعامەلە؛ جۆرێ مزی دەلاڵی موعامله. (پورسانتاژ)

پووشە: [ناو] جۆرێک موقەبای ناسک و نەرم بۆ بەرگی پەروەندە (دۆسیه) (پوشه)

پووشەک: فد. [ناو] (١) < پیزۆكی. (٢) جۆری پێچراوەی لۆكە و قوماش لە بەینی پای زارۆكاندا دایدەنێن بۆ ئەوە كە پیسی بگرێتە خۆی. (پوشک)

پەراگەندە: [ئاوەلْناو] (ف.گیو) پرشوبلْاو؛ پرژ؛ بەلاڤ؛ جیا جیابوو؛ پەخشوپەلا؛ ئاوارە؛ پەخش؛ لەیەک پساو. (پراكنده)

+ پەرت: (١)پەرتكردن:كاری هاوێشتن و خستن و فرێدان. (پرت)[ئاوەلْناو](٢)شوێن و جێگەی دوور كەوتوو؛ تەرت؛ جێگەی دوور لە هاتن و چوون؛ گوندەكەی ئێمە زۆر پەرتە: پەرە؛ چەپەک؛ تەریک؛ دوورەدەس.

(پرت) (٣) بەحت و نا ئاگا و ناحالْی. (پرت)

پەرت بوون: (١)[ئاوەلْناو] (ب)پەرتبوون؛ دووربوون لە مەبەست؛ كابرا زۆرپەرتە هیچ حالْی نابێ؛ ئاگا لە مەبەست. (پرت-بودن)(٢)[چاوگەت] كەوتنە خوار لە بەرزایی؛ هەلْدێران؛ پەرت بەستن؛ پەرت بوون؛ فرێدران(پرت شدن)

پەرت بەستن: [چاوگەت] فرێدران؛ پەرتم- بەست: فڕی درام: هەلْدێرام: كەوتمە خوارەوە. (پرت شدن)

پەرتدان: [چاوگەت] فرێدان؛ خستن؛ هاوێژتن؛ هاوێشتن. (پرت كردن. انداختن)

پەرتكردن: [چاوگەت] فرێدان؛ هاوێشتن؛ فردان. تووردان؛ هەلْداشتن.(پرت كردن)

پەرتكریاگ: [ناو،بەر]پەرتبووگ؛ پەرتبوو؛ پەرتكراو. (پرت شدن)

پەرتگە: [ناو] (پەرت+ گە) پەرت: (خستن، فرێدان)، جێگەی فرێدان؛ جێگەی كەوتنە خوار. (ب) جێگەی بەرز. (پرتگاه)

پەرتگە: [ناو] هەلْەمووت؛ هەلْدێر. (پرتگاه)

پەرِوەزن: فد: [ناو] سووكترین ئەندامی دەستەی هالْتێر لێدەران؛ لە دەستەی پەر وەزندا هالْتێر لێدەدا. (پر وزن)

پەروەندە: فد: [ناو] (١) هەڤ نقیس؛ كۆمەلێ زانیاری و بەلْگە و نووسراوە لە بارەی ڕابووردووی كەسێكەوە یا كارەساتێكەوە. (٢) جێگای ڕاگرتنی ئەو بەلْگانە. (پرونده)

پەروەندەسازی: فد: [ناو](ب)پاپۆش دروستكردن بە بەلْگەی درۆ؛ پیلان نانەوە. (پروندەسازی)

پەرەستاری: فد:[ناو](١)شوڵی پەرەستار. (٢) کاری ئاگا لە نەخۆش‌بوون و خزمەتی نەخۆش‌کردن. (٣) پێوەندیدار بە پەرەستارەوە. (پرستاری)

پەرەند: [ناو] جەوهەری سەرتێخی خنجێری دەبان و پۆڵا. (خطوط روی تیغەخنجر فولادی)

پەزان: فد: [پاشگر] واتا: کوڵان؛ هەڵوا پەزان؛ خورما پەزان:کاتی گەیشتنی خورما. (پیواژه؛ پختن)

پەزانن: [چاوگە،ت](١) لێنان؛ کوڵاندن (پختن)(٢) (ب) نەرم کردنی لایەنێکی موعامەلە؛ نەرم کردنی کەسێک بە قسەکردن و ڕازی کردنی بۆ ئەنجامی کارێک. (پزیدن)

پەزین: [چاوگە](١)پەزاندن؛ (ب) نەرم‌کردنی کەسێک بە قسە و ڕازی‌کردنی بۆ ئەنجامی کارێک. (پزاندن)(٢) کوڵین؛کوڵاندن.(پختن)

پەندنامە: فد: [ناو] پەرتووکێ کە ناوەرۆکی(ناوەرۆک)ی نووسراوەکەی قسەی نەستەق و پڕ لە ئامۆژیاری بێت. (پندنامه)

پە نهانکار:پەنامکار: فد:)[ئاوەڵناو] ئاوژێرکا؛ کردەوە شاراوە؛ ئەوەی کار دوور لەچاوی جەماوەر دەکا؛ وەشێر. (پنهان کار)

پە نهانکاری:پەنامکاری: فد:[بەرهەمی چاوگە](١) کاری شاردنەوەی مەبەست یا کردەوەیێ. (٢) ڕەوتی‌کردنی کاریٚ بەرپێوار و دوور لە چاوی خەڵک.(پنهان کاری)

پەهلوو: [ناو](١) پاڵوو؛ پەهلی؛ خاڵیگە؛ لاتەڕافە؛ لاتەنیشت؛ کەلەکە. (پهلو) (٢) تەنگەی زین و کورتان؛ پاڵوو. (تنگ زین)

+ پەیزەنی: فد: [ناو]کاری چەن باوەقوورەت لە قەدیمدا کە شەڕی شیر و گورز باو بوو خۆیان دەکرد بە ناو لەشکری دوژمن دا و ڕەگی پشت پا ژنەیان دەبڕین؛ پەی لێدان. (پی زنی)

پەیمانی: فد: (١) موچەخۆری قەراردادی و بڕیاری و غەیری ڕەسمی؛ بەپێی بڕیار؛ (٢) پێوندیدار بە پەیمانەوە. (پیمانی)

پێرسپێکتیڤ: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] قوڵایی وێنە نیشاندان لە نیگارکێشیدا. (پرسپیکتیو)

پێرسۆناژ: فرد؛ فد: کەسایەتیی هەریەک لە قارەمانانیٚ کە لە فیلمێکدا کایەدەکەن؛ (ئەکتەرەکانی سینەما و شانۆ). (پرسناژ)

پێرسۆنێل: فرد؛ فد: [ناو] ئەندام؛ هەموو کارگێڕانی ڕێکخراوێک؛ کادر؛ کادێر؛ (پرسنل)

پێرسۆنێلی: فد؛اند: [ئاوەڵناو] پەیوندیدار بە پێرسۆنێلەوە؛ لیباسی پێرسۆ نێلی(پێرسونێل‌گەل) وێنەی پێرسۆنێلی بریتیە لە وێنەی٤×٦ سانت. (پرسنلی)

پیرفیراژ: فرد؛ اند؛ فد:کونکردنی ورد و نزدیک بەیەک لە کەنار پەڕە بلیت و تەمر دا بۆئاسانتر لەتبوون ولێبوونەوە.(پیرفراژ)

پێرمیەن: فرد: ئاخرین خولی چەرخەی هەوەڵی زەوی ناسی. (آخرین دوره‌از دوران اول زمین شناسی)

پێرێکامبیریەن: فرد؛ فد: سەرەتای مێژووی زەوین. (پیرکامبرین)

+ پێشڕەفت: [ناو]ڕادەی چوونە پێشەوەی-

کارێک یان کردنی کارێک؛ کاری بینا کە چەندەی پێشڕەفت کردووە؟ (پیشرفت)

پێشڕەوی: [ناو](١) کاری بەرەو پێش چوون؛ لە شکری دوژمن نەیتوانی پیشڕەوی بکا: نەیتوانی بێتە پیشەوە. (پیشروی)(٢)(ف.گیو)ڕابەری؛ ڕێنیشاندان. (رهبری)

پیکنیک: فرد؛ فد: [ناو](١) کار و ڕەوتی چوونەسەیران و گەشت و هەرکەس خەرجی لە عۆدەی خۆی؛ (پیک، پیکی)، کورتکراوەی پیکنیک و پیکنیکی؛(٢) دەستە جەمعی شت یا خۆراکی کڕین کە هەرکەس پارەی خۆی بدا. (پیک نیک) (تێبینی) بەشە پارەیێک کە هەرکەس بابەتی پیکنیک دەیدا پێی دەڵێن (پیک) یابەش.(پیک)

پیکنیکی: [ناو](١ب) ئەزبەی گچکەی گاز تایبەت بۆ پیکنیک چوون. (گاز پیک نیکی) (٢) چوونە سەیران بەشێوەی پیکنیک. (پیکنیکی)

+ پیل: فرد؛ فد: [ناو] قووە؛ باتری وشک؛ ئامرازێ بۆ وەدەست هێنانی گەڕیانی کارەبای یەکلایەنە لە وزەی کیمیایی. (پیل)

پیلیۆسێن: فرد؛فد: پێنجەمین و ئاخرین‌خول لە خولی سێهەمی زەوین ناسی. (پلیوسین)

پیلی‌هەتاوی: [ناو] ئامرازێکە لە هێزی هەتاو هێزی کارەبایی پێک دێنێ. (پیل خورشیدی)

تئۆک: [ناو] تاووک؛ چادر؛ ڕەشماڵ؛ تاوڵ؛ خێوەت.(خیمه)
تاب: [ناو] فد. (ف.مشه) (١) تاو؛ توانا (تاب) (٢پاشگر) تریفە؛ ڕووناکی(روشنی)(٣)پێچ وتاب.(پیچ وتاب)
تابان: [ناو] فد. ناوی ژنانەیە(اسم زنانه)
تابڕ: [ناو] دۆعای لەرز و یاو کە بەسەر ڕێسمانێکدا دەخوێندرێت و لە مەچەک دە-بەسترێت.(دعای تب بر) <لۆبڕ
تابڕ: لۆبڕ: [ناو] پچڕانی تاڵی تەون؛ پچڕانی لۆییێک لە تان.(قطع رشته ای درقالیبافی)
تابلۆ:تابڵۆ: [ناو] فد.تد.(١) یەکەی ژماردنی وێنەی کێشراو (نەققاشی) یان ڕەسم و نووسراوەی لە قاپ گیراو.(٢)نووسراوەی سەرتەختەی دار یا شووشە و کانزا و..کە لە سەر دەرکی ڕێکخراوەکان هەڵدەواسرێت (٣) نیشانەکانی ئاگادەر و ڕاگەیێن لە سەر شەقام، یان لە ڕێکخراوەکاندا بۆ ڕێنوێنی دادەندرێن. (تابلو)
تابلۆ: [ناو] تابڵۆ؛(ب) لە بەر ناڕاسایی بوون،سەرنجڕاکێش و زەق؛ کەس یان شتێ‌کە بە زەقی نیشاندەری کار یان خوو و خدەییێکە، (ئەو کابرایە تابلۆیە) بە ڕەنگ و ڕوویدا دیارە تریاکییە. (تابلو)
تابلۆی ڕێنوینی سەر شەقام: تابلۆی دانراوی سەر ڕێگەی هاتوچۆی سەیارە بۆ ڕێنموونی و ئاگادارکردن(تابلوی راهنمایی)
تابلۆی شێوەکاری: (١) تابلۆی ئامادە کراو بۆ نیگارکێشان.(٢).تابلۆیێک کە نووسراوە یان وێنەی لە سەر کێشراوە. (تابلوی نقاشی)
تابوشت: [ناو] تاقەت؛ خۆڕاگری.(تحمل)
تابوو: [ناو] اند. هەر شتی بە خراپ یا حەرام لە قەڵەم دراوی ناوکۆمەڵگا یانلە بواری ئایینییەوە.(تابو)
تابوو: [ناو] فد. شتی پیرۆز وکەونارا کە دە-بێ بپارێزرێت و تێکنەدرێت وەک گۆڕی چاک و پیری قۆرغکراوی ئایینی و کۆمە-ڵایەتی. (چیزهای باستانی ومقدس).
تابوورە: [ناو] (١)فەوجی هەزار کەسی لە سپادا. (فوج هزارنفری سرباز) (٢) یاسا؛ دە-ستوور.(قانون)
تابووق: [ناو] خشت؛ کەرپوچ.(خشت)
تابیلا : [ناو] دووپاتکردنەوەی داوخواز. (تکرارکردن‌تقاضا)
تابێتی:[ئاوەڵناو]تایبەتی؛ تاویەتی؛ تایوەتی. (مخصوص)
تابیە: [ناو] مەتەرێز؛ سەنگەر.(سنگر)
تاپۆ: [ناو] پەیکەرە.(مجسمه).
تاپیر: [ناو] فد: گیاندارێکی گیاخۆری ناوچە-ی گەرمەسێری مالایا و سووماتراپە.(تاپیر)
تات: [ناو] فد: لە وڵاتە تورک نشینەکاندا بەو کەسانە دەڵێن کە بە زمانی فارسی دە

دوێن.(تات)+< تاتی
تاتار: [ناو] فد: تەتەر؛ ناوی ئێلێکی تورکی مەغوول،لە نیژادی زەردپۆستاڵی ئاسیای ناوەندی .(تاتار)
تاتاڵە:[ناو] تاجکوڵەکە؛ سەرکوڵەکە. (سرستون)
تاتک: [ناو] ئارەو؛ زمانی ئارەوی؛ برای‌باب؛ ئاپ.(عرب؛عربی؛ عمو)
تاتۆڵە: [ناو] گیایێکە بەرەکەی لە هێلکە ڕیشۆڵی دەکا و دەسووتێنرێت دووکەڵەکەی هوورک کوژە؛ گیاگۆپاڵیشی پێدەڵێن.(تاتوره)
تاتوو: [ناو] فد: جۆرێک ئەسپی کورتەباڵای کلک ویاڵ درێژە. (تاتو)
تاتەنوێژ: [ناو] بەردی پان بۆ نوێژ لە سەر کردن.(تخته سنگی کە روی آن نمازمی-گذارند)
تاتی: [ناو] حاڵەتی تات بوون؛ کچی‌کە کرۆژکرۆژە بەر منداڵدانی گرتبێت.(حالت-دختریکەجلوزهدانش راغضروف گرفتەباشد)
تاتیزۆک[ناو]گەردەلوول؛گێژەڵووکە.(گردباد)
تاج: تاز. تاژ. [ناو] فد: ناوی باپیرەی زوحاکە بەواتای تانجی، چونکی ئارەو لە بنەچەکی ئەون، فارسەکان پێیان دەڵێن تازی. (تاج؛ تاز)
تاجخورووز:[ناو] تانج خورووس؛ گوڵێکی سوورە؛ گوڵە مەخمەری؛ گوڵ‌قەدیفە؛ کۆفکا دیکی. (تاج خروس)
تاجوتەخت:[ناو،ت] فد: نیشانە و دروشمی پاشایەتی.(تاجوتخت)
تاجەگوڵ:[ناو] تاجەگوڵینە؛ کڵاو یان جەغزی لە گوڵ چێکراو بۆ پێشواز یان ڕێزگرتن .(تاج گل)
تاجی‌سەر: [بۆ ڕێزگرتن][ب) واتا: جێگات لە سەر سەرە؛ بەڕێز و سەروەر. (تاجسر)
تاجیک: [ناو] فد. <تاجی؛ خەڵکی تاجیکستان؛ ڕیوایەتە لەرەچەڵەکی(هۆشەنگ)ی برای(تاج)ن (تاجیک)
تاچک: [ناو] بونچاخ؛ تاپۆ؛ قەواڵە. (بنچاخ)
تاچنای: [چاوگە] دەڵاندن.(نشت کردن)
تاچیک:تاجیک: [ناو] بێگانە؛ بیانی؛ زەڕدە-شتیەکان بە غەیری زەڕدەشتیەکانیان دە-گوت، بەتایبەت بە ئارەویان دەگوت. (تاجیک)
تاخت: [ناو] فد: (ف.مشه) غارە ئەسپ بە چوارناڵ. (تاخت)
تاخچە: [ناو] تاقچە؛ ڕەفحە. ڕەفە. (طاقچه)
تاخووک:[ناو]کالیسکە وعەرەبانەیقە دیمی سەر بەفر؛ بە مۆدی ئەوڕوو(ئیسنۆمبیل) (گاری روی برف)
تاخە: [ناو] پاکەت؛ بەستە.(پاکت؛بسته).
تادرگا [ناو] لنگەی دەرکە؛ تای دەرکە .(لنگەدر)
تار: [ناو] فد: (١)ئامێری مۆسیقایە؛ دووتار؛ سێتار؛ سیتاری(هێندی)؛ تاریشیراز؛ تاری - قەفقاز؛ (٢)تاڵی هەموو سازێکی تە-لدار(سیمی).(تار).
تارانی: [ناو] خەڵکی تاران.(تهرانی).
تاراوگە: [ناو]جێگای مرۆڤی تاراو؛ جێی کە-سێکی هەڵداشتراو (دوورخراوە). (تبعیدگاه)
تاربوون: [چاوگە] تەرەبوون؛ هەتڵەبوون؛

ئاوارەبوون. (آوارەشدن)
تاربوون: [لە ریشەی تاریک] لێڵ بوون؛ تاریکبوون. (تارشدن)
تارپ: [ناو] دیاری؛ سەوقات.(سوقات)
تارژەن: [ناو،بک] تارلێدەر.(تارزن)
تارشە: [ناو] پەیامبەر؛ چەپەر؛ پۆستچی؛ تەتەر؛ (پستچی)
تارلێدەر: [ناو،بک] تارژەن.(تارزن)
تارمە: [ناو] نەردە و مەحجەریی قەراخ پلیکان؛ چیخ و چاردانی لەشوول چێکراو، باڵکونی نەردەداری بەر پەنجێرە(تارمی)
تارنان: [چاوگە،ت] راونان؛تارنیان؛ راونیان.(دورکردن.دنبالکردن)
تاروپۆ: [ناو] (ف.گیو) تان و پۆ. (تاروپود)
تاریکبیر: [ئاوەڵناو] تاریکمەژی؛ سیاویر؛ دژی رۆشنبیر.(تاریکاندیش)
تاریکخانە: [ناو] فد: ژووری تاریک بۆ رەعەمەل هێنانی فیلم و (نیگاتیف). (تاریخانە)
تاریک و روون: (١) ناوی کتێبێکی شێعری مامۆستا هێمن.(نامکتاب استاد هیمن)
(٢)[ئاوەڵناو] تاریک و لێڵ؛ گورگ و مێش؛ تاریک و روون. (تاریک وروشن)
تارێنەر: [ناو،بک] دەتارێنێ؛ راونەر.(آوارەکنندە)
تازە: فد:(ب١)[وتە] ئیتر؛ ئەیتر؛ تازەپێیناگەم: ئیتر پێی ناگەم. (دیگر)(٢) [ئاوەڵناو] نەو؛ نوێ. (تازە)
تازەبووک: [ئاوەڵناو] نۆبووک؛ تازەووی؛ ژنی تازە شوو کردوو. (تازەعروس)
تازەجەوان: [ئاوەڵناو] لاو؛ تازەلاو؛ (سروە
هات خونچە گوڵی باغی ئەدەب پشکووتن، باخەوانی گەرەکە، تازەجەوان، مـن چبکەم
«هێمن» (نوجوان)
تازەزاوا: [ئاوەڵناو+ ناو] مرۆڤێ کەتازە ژنی هێناوە؛ زاوا لە مانگی هەنگویندا. (تازەداماد)
تازەسوو: [ناو+ ئاوەڵناو] تازەساو (ب) تیژ. (تازە تیزشدە)
تازەقڵا: [ئاوەڵناو] (ف.گیو) ناشی؛ نابەڵەد ؛تازە دەستی بەکارێک کردووە؛ تازەکار؛ شتی تازە داهاتوو.(تازەکار؛ تازە مد شدە)
تازەنەفەس: [ئاوەڵناو] فد:ماندوویی دەرچوو. پشوو دەرچوو؛ (ب)کاتی دەستپێکی کار؛ دژی ماندوو. (تازەنفس)
تازەیی: فد: [ناو] حاڵەتیتازەبوون؛ نوێبوون؛ (ب) حاڵەتی کەرەستەی تازە،کارنەکردوویی.(تازگی)
+ تازیە: [ناو] گەنمی دەستاڕکراو؛ گەنمی نیوەکوتراو. تازیمانە.(گندم نیمکوب)
تازیەدار: [ئاوەڵناو] عەزادار؛ رەشپۆش؛ ئازیەتبار.(عزادار)
تاژ: رەشماڵ و دەواری بەرزی پەشمینە.(چادربلند پشمی)
تاژانک: [ناو] تازانک؛ شێلاق؛ قەمچی؛ تازیانە. (شلاق)
تاژلۆرە: [ناو] تاوێرە بەردی خلۆرەوەبوو لە بەرزاییەوە. (سنگبزرگ کە ازبلندی غل دادە شود)
تاسوتەبەق: [ناو] (ب) خشڵوخاو؛ زیوەریژنان. (زیورزنان)
+ تاس: [ناو] (١) فد: مۆرەی تەختە نەرد.

(طاس) (٢) [ئاوەڵناو] هەویز؛ مووی سەر وەریو. (طاس) [ناو] دەفری گەورەی تایبەتی گەرماو. (طاس)

تاس‌بازی: فد: مۆرە بازی؛ قومار بە مۆرەهەڵخستن. (تاسبازی)

تاسبی: [ناو] دوژمنایەتی؛ نەیاری(دشمنی)

تاس‌هەڵخستن: [چاوگە،ت] تاس‌هەڵاویشتن؛ (ب)تاسبازی. (تاس‌انداختن)

تاسکەتاسک: [ناو] بە ناز ولەنجە ڕۆیشتن؛ (کە دەکەن تاسکەتاسک ڕەوەکترن لە ئاسک) (خرامیدن)

تاسگرتن: [چاوگە،ت] حاڵەتی تەختەبازیٚ کە بتوانی مۆرە بگریٚت و هەر خاڵیٚ دڵخوازی بیٚت بیهێنیٚت. (تاسگرفتن)

تاسمە: [ناو] (١) مەزرای چکۆلە. (٢)کاسمە؛ بەلەچەک(١)مزرعە کشتکاری کوچک (٢)قاچ کدوی خشک شدە) (٣)سیرمەی پانی قایش یان جیر، هەڵسووڕێنەری (پوولی) لە مەکینەدا.(تسمە)

تاسنای: [چاوگە] تاساندن.(نزدیک‌بەخفگی)

تاسوولقە:[ناو]سواڵەت؛ئەشکەولەت.(تکە کوزەوسفالین)

تاسەدار: [ئاوەڵناو] ئارەزوومەند. (آرزومند)

تاشت: [ناو] چاشت؛ بەرقلیان.(صبحانە)

تاشتەی:[جاوگە]تاشین؛ تراشین.(تراشیدن)

تاشەبەرد: [ناو] تراشەبەرد؛ تیشەشاخ؛ تاتەتەوەن. .(تختەسنگ)

تاشە تەوەن: [ناو] تاتەبەرد. (تختەسنگ)

تاشەوان : پسپۆڕی لە بەرد سەرکەوتن؛ (صخرە نورد)

تاف: (ف.گیو) هێرش؛پەلامار؛ هورووژم. (حملە؛ یورش)

تافال: [ناو] سیڤاندە؛ سوانە؛ سواندە؛پاسارە. (اضافی لب بام)

تاڤاندن: ئاتیواندن؛ تاواندنەوە.(ذوب کردن)

تاڤزەرک: [ناو] زەردەی خۆرئاوا؛ دەمە وئێواریٚ.(قبل ازغروب)

تاڤک: [ناو] ڕوونــاکی؛ ڕۆشنایی؛ نوور.(روشنی)

تاڤکەتن: [چاوگە،ت] خۆرکەوتن. (طلوع آفتاب)

تاڤە هەیڤ: [ئاوەڵناو+ ناو] مانگەشەو؛ ڕوونـاگیی مانگ. (مهتاب)

تاق‌تاقە: [بەند]تاقە تاقە؛ یەک یەک؛ چنارە-کان تاق‌تاقەیان ماون؛ زۆربە یان وشک بوون؛ تاقولۆق. (تک تک)

تاقمانە جفت : [ناو] تاقمانە جووت.(بازی‌تاک یاجفت)

تاقنما [ناو] کۆنگرەی کەوانی(هیلالی) لە-دیواردا. (طاق نما)

تاقەتکردن: [چاوگە،ت]حاواندنەوەی ئاژەڵ ؛(ب)ئاڵف کردنە بەرماڵات. (رسیدگی بە حیوانات)

تاقەجانە: تەقەجانە: [ناو] گیرخواردنی نچیر لە جێی سەخڵەت و بێدەرەتاندا.(گیرافتادن شکاردرجای دشوار)

تاقی‌برۆ: [ناو]کەوانی‌برۆ؛ شوبهاندنی برۆ بە تاقی کەوانی. (طاق‌ابرو)

تاقی پیرۆزی: [ناو] تاقێک کە لە سەرشەقام و جادە، بە هۆی جەژن گرتن یان ڕێزگرتن

بە هۆی هاتنی کەسێکەوە چـێ دەکرێت. (طاق نصرت)

تاقیزەڕ: [ناو] زەرکڵاو؛ تاسکڵاوی نەخشێنراو بە لیرە و خشڵ. (کلاە ئارایش شدە باسکە زر)

تاقیکـردەی: [چاوگـەت] تاقیکردنـەوە؛ ئاروین کاری. (آزمایشکردن)

تاکانەوە:[چاوگەت] تاکیانەوە؛ بەجێهێشتن؛ تەرک کردن. تاسیانەوەی مەل لـە هێلانـە. (ترککردن؛ جاگذاشتن)

تاکسـی: [نـاو] فـرد؛ فـد؛ انـد: سـەیارەی ڕاگوێزانی مسافیر، زیاتر لە ناوشاردا(تاکسی)

تاکسیبار [ناو] سەیارەی بارکێش زیاتر سە- یارەی چووکی سەر بەتاڵ پیکاپ (وانێت)ی بارکێش. (تاکسیبار)

تاکسی تەلەفۆنی: [ناو] فد: جۆرێک تاکسی کە بە تەلەفـۆن بانـگ دەکرێت. (تاکسـی- تلفنی)

تاکولۆ: [بەنـد] تـەکولۆ؛تـاقولـوٚق؛ تـاک- وتروک؛ درێژ وکورت.(تک تک؛ بلند وکوتاە)

تاکوێ: [بەند]تـا چ جێگـایێ؛ تـا چ رادەیـێ. (تاکجا)

تاکە: (١)تاقە، جووت نییـە.(تـک اسـت) (٢) [پێشـگر]تاکـە کـەسـێک: تاقـە کـەسـێک. (یک)(٣) [بەند] تا؛ تاکو؛ هەتـاکو؛ تاکـەتـێ. (تا)

تاکەتێ : [بەند]تـاوەکـو؛ تـاکو؛ تائـەوکاتـە. (تاوقتی کە)

تاکەوبوون: [چاوگەت] دابڕان؛ جیابوونەوە لە کۆڕ.(اشتقاق)

تاکەی: [بەنـد] هـەتاکـەنگێ؛هـەتاکـەی؟. (تاکی)

تاکی: (١) تۆ تاکی: تۆ تەنیای.(تنها هسـتی) (٢) [ناو] تەنیایی. (تنهائی).(٣) [بەند] هەتـا؛ تاکەتێ؛ تاکی تۆهاتی ئەو ڕۆیـی: هـەتـا تـۆ هاتی ئەو ڕۆیی.(تا)

تاڵش: [ناو] ناوچـەیـەکـە(ناوچـەییێکـە) لـە باشووری ئێران. (طالش)

تاڵوتـوون: [ئـاوەڵنـاو] (١)تـاڵوتیـژ؛ تـاڵ- وتوند.(تلـخ وتنـد) (٢)ڕق هـەڵسـاو؛ ناوچـاو گرژ.(عصبانی)

تاڵەبانی: ناوی بەڕێز مام جـەلال تاڵـەبـانی هەوەڵین سەرکۆماری کوردنیژادی دەوڵەتی- عێراق، و ناوی عەشیرەتەکەی(اولین رئیس جمهور کرد عراق، جلال طالبانی ونام طایفە ایشان)

تاڵەبانی: ناوی خێڵێکیگەورە لـە هـەرێمی کوردستانی باشوور. (طالبانی)

تاڵەبۆر: [ناو] مەڕی بـۆری ئامـاڕەشـی یـە کدەست، بێ پەڵەی سـپی. (رنـگ‌گوسـفند)

تاڵەبۆربەڵەک:[ناو] مەڕی ڕەنگ بۆری پەڵـە سپی کە جەغزی ڕەش یان سوور بـە سـەر سەریەوەبێت.(رنگ‌گوسفند)

تاڵەڕەشبەڵەک: [ناو] مەڕی ڕەش بە پەڵەی سپییەوە و چەند جەغزی سوور بە سەر سە- ریەوە. .(نوعی رنگ‌گوسفند)

تاڵەڕەش: [ناو] مەڕی ڕەش کە چەنـد جـە- غزی سوور بەسەریەوەبێت. (رنگ‌گوسفند)

تاڵەسوور: [ناو] مەڕی سوور کە چەنـد جـە- غزی ڕەش لە سەریـدابێت. (رنـگ‌گوسـفند)

تاڵەسووربەڵەک: [ناو] مەڕی سووربەڵەک بە چەند جەغزی ڕەشەوە لە سەر سەری. .(رنگ گوسفند)

تاڵەشین بۆر: [ناو] مەڕی بۆرە بە چەند جەغزی شین و سوورەوە لە سەر سەری. .(رنگ گوسفند)

تاڵەشینسپی: [ناو] مەڕی سپی بە چەند جەغزی سوور و شینەوە لە سەر سەری. (رنگ گوسفند)

تاڵەشینسوور: [ناو] مەڕی سوور بە چەندجەغزی شینە وە لە سەر سەری. (رنگ-گوسفند)

تاڵەشینڕەش: [ناو] مەڕی ڕەش بە چەند جەغزی سوور و شینەوە لەسەریدا. .(رنگ-گوسفند)

تاڵیتوسک: [ناو] تاڵیتۆز؛ تانتۆز؛ گیاییێکی باڵا بەرزە بە گوڵی زەرد وگەورەوە. (نام گیاهی است)

تاموخوا:[ناو] تاموخوی؛(ب)تام و لەززەت؛ (ب) تامیقسە؛ نمەک. تام و مەزە. (مزە؛ نمک)

تام وخوێکردن : [چاوگە،ت] لە چێشتیسەر ئاگرچێشتن بۆ تاقیکردنەوەی ڕادەی خوێ و ڕۆن و ئەدوا. (چشیدن غذای روی آتش ازنظرنمک و روغن)

+ تان: [جێناوی لکاوی کەسی دووهەم کەسی کۆ] وەک: براتان،کوڕتان، ماڵتان. (ضمیر متصل دوم شخص جمع).

تانجکوڵەکە : [ناو] کۆتە داری سەر ئەستوون کە دەکەوێتە بەینی کاریتە و وێستوون.تاج کوڵەکە. (سرستون).

تانجکەڵەشێر: [ناو] پۆپەی کەڵەشێر.(تاج-خروس)

تانجی قولانج: [ناو] حوشترخوا؛ بالووک؛ تاژیلۆکە؛ کە دوای جووت بوون، مێوە نێرە-کەی دەخوا. (آخوندک)

تانکێڕ: [ناو] اند؛ فد: (۱)بۆشکە و بەرمیلی زۆرگەورە. (۲)سەیارە و پاپۆڕی تراوکێش،زیاتر نەوتکێش. (تانکر)

تانگ: [ناو] دەبابە.(تانک)

تانگۆ: [ناو] فد؛ فرد؛ اند: [ناو] جۆرێک هەڵپەڕکێ(رەخس)ی ئارام و نەرمی دوو کەسیی ئورووپیە. (تانگو)

تانوپۆ ئاورێشم: [ئاوەڵناو] لە لایەن دایک و بابەوە ئەسڵ زادە؛ (ب)بەر و پشت ئەتڵەس. (از دو طرف پدر و مادر،اصیل)

+ تانە: [ناو]تەشەر؛ تیز؛ تانووت؛ قسەیێ بۆ سەر کۆنە کردن؛ تەعنەی ئارەویە و کوردکاری بووە.(طعنه)

تانە : [ناو] تەیمان؛ دیواری بەچەپەر. (دیوار با ساقەهای باریک درخت.)ف.هن لکەی سەر چاو.

تاوار : <تەوار ف.هەن

تاوان: [ناو] فد: دانی پارەی دۆڕاو لە قومارداا بە حەریف.(تاوان) +

تاواندەر: [ناو،بک] تاوانبژێر؛ (بەهەمەوو مانایێکەوە) زەرەربژێر. (دهندە تاوان)

تاوای: [چاوگە] تاواندنەوە؛ ئاتیواندن.(ذوب کردن)

تاوبازی: [ناو] جوڵانێ.(تاببازی)

تاو– تاو: [بەند] دەم– دەم؛ جار– جار؛ چەل چەل. (هردم؛گاهی)

تاوتویٚکردن: [چاوگە،ت] پشکنین؛ بنج- وبناوانی مەبەستی ڕوون کردنەوە؛ شیکردنە- وە؛ شروڤەکردن. (تحقیق وبررسی)

تاودار: [ئاوەڵناو] لار؛ تابدار؛ خوار؛ لوول- خواردوو؛ قژی تاودار: قژی لوول. (تابدار)+

تاودان: غاردانی ئەسپ بە چوارناڵ؛ تەنگە- تاوکردن؛ زۆر بۆ هێنان؛ بەتایبەت بۆ دەسبە- ئاو چوون. (فشارآوردن)

تاوشت: [ناو] تابشت؛ تاقەت؛ هێز؛ وزە؛ توانایی. (توانائی)

تاوکار:[ناو،بک]ڕێختەگەر؛ قاڵب ڕێژی کانزا. (کارش ریخته گری است)

+ تاوڵە: [ناو] یاریی تێنیسی سەر مێز؛ پینگ پۆنگ. (پینگ‌پنگ)

تاوڵەکێفی: [ناو] گژنیژە کێویلە.(گشنیز کوهی)

تاوڵیٚ: [ناو] گیای بەنارۆمی؛گژنیژ؛ دەرمانە بۆ نەزۆکی و بەهێزکردنی گەدە و (لەوزە- لمیعدە) و بۆ دەڵەمیزیی شەوانەی منداڵ. (گشنیز)

تاووک: [ناو] چادر؛ ڕەشماڵ؛ تاوڵ؛ خێوەت؛ تئۆک. (خیمه)

تاووگ: [ناو] تایلە؛ دارێکی کەژییە.(درختی- کوهی‌است)

تاوەسووت: [ئاوەڵناو] لە بەر خۆر سووتاو؛ تاوانگاز. (آفتابزده)

تاوهەڵگرتن: [چاوگە،ت]گێربوون؛ گێریان؛ وەک تەختەی تەڕ کە لار وگێر دەبێت.(تاب برداشتن)

تاهۆڕ: [ناو] تاجەواڵی گەورە. (جوال‌بزرگ)

تای: [ناو] (١) هۆزی زەردپۆستاڵی وڵاتی تایلەند و دەردۆری.(٢)زمانی سیامی و هێندوچینی.(تای)

تایاخ: [ناو] پاپۆش؛ کەوش.(کفش)

تایپ: [ناو] اند: فد: مەکینەی نووسین(پیت چن). کارکردن بەو مەکینە.(ماشین‌تایپ؛ تایپ)

تایپیست:[ناو]اند؛ فر؛ فد: پیت‌چن. (تایپیست)

تاییس: ناوی ئافرەتێکی خایین کە میللەتی خۆی فرۆشت و پاڵیدا بە ئەسکەندەری مەقدوونیەوە. (تائیس)

تایینجە: [ناو] نیوەی تارۆشکەی یەکسەری بە دوان دەبنە ڕەشکەیێک؛ نیوەی دووتایی. (لنگەتورکاەکشی)

تایە: [ئاوەڵناو] دڵمردوو؛ خۆپارێز. (دل‌مردە)

تبل: [ناو] قامک؛ پەنجە؛کلک؛ ئەنگووس. (انگشت)

تبلابەرانیٚ: [ناو] قامکەگەورە؛ تبلامەزن؛ کەڵە مووس. (انگشت شصت)

تبلاڕۆخیٚ: [ناو] قامکی براتووتەڵە؛ براتووتە.(انگشت بنصر)

تبلاقچیلک: [ناو] قامکە تووتە. (انگشت کوچک)

تبلانێوەکی: [ناو] قامکی قووتیٚ.(انگشت وسط)

تبلەکلسەرنینە: تبلێکی لە سەرنیە.(ب)عەیبی نییە؛ عەیبی لە سەرنیە.(بی‌عیب ولکە)

+ تراتین: (١)هاتوچۆی شتی هەلواسراو،

وەک جووڵانەوەی جۆلانێ. (آمدورفت تاب)
(٢) تەراتین؛ گێرانی ئەسب بۆ وشک بوونە-
وەی عارەقی لەشی.(راەبردن اسب برای
خشک‌شدن‌عرق تنش)

ترِاشە: [ناو] تۆڵاشەی دەمە تیخ و ڕەندەی
نەجاری. (تراشە)

تراوەری : [ناو] ڕاگوێزی؛ هاتن وچوون؛
بردن و هێنانی کاڵا؛ ئەم وشە کوردیە چووە-
تە نێو زمانی فارسی و بووەتە (ترابەری)
(ترابری)

تربووس: [ناو] شۆ؛ شێ؛ نم؛ شە. (نم)

تربەسپی: خۆڵەسپی؛ ئاخا سپی؛ ڕەنگە لە
(تور بەت)ی ئارەوی کوردکاری کرابێت.
(گل سفید)

+ ترتـــــرە: [نـــــاو] مۆتۆرســـــیکلێت.
(موتورسیکلیت)

ترچک: [ناو] گیاگوڵەنگ. (مارچوبە)

ترسۆ: [ئاوەڵناو] ترسەنۆک: (ترسو)

ترسۆک: [ناو] ترسۆ؛ ترسەنۆک. (ترسو)

ترس‌هێنەر: [ئاوەڵناو] بوونە هۆی سام
لێکردن؛ ترس بەدیهێنەر. (ترس‌آور)

ترسێنەر: [ئاوەڵناو+ ناو،بک]کەسیک کە دە-
ترسێنی؛ ترس هێنەر؛ بەسام. (ترسناک)

ترشکە: [ناو] ترشۆکە؛ گیای خۆراکی کەو.
(ترشک)

ترشەکشمیش: [ناو] کشمیشەکەولی؛ سە-
رچک؛ زریشک. (زرشک)

ترشەکە : < ترشکە

ترشێنە: [ناو] هەویرترش.(خمیرمایە)

ترکزە: [ناو] (١) دڵنیگەرانی؛ گێژەن؛ تۆکز؛
گێچەل؛ بقە. (تـــرس‌ونگرانـــی؛
پاپوش؛خطر).(٢) تەڵە؛ داو؛ تەپکە. (تلە؛دام)

ترگار: [ناو] ترار؛ دەفری گەورە.(ظرف
بزرگ)

ترگژۆک: [ناو] تەیرۆک؛ تەرزە.(تگرگ)

ترمسک: [ناو] ترماسک؛ تیلماسک؛ زەنگەتە
ترێ؛ بۆڵە ترێ. (خوشەانگور)

ترمە : [ناو] فد: تێرمە؛ قوماشی پەشمینە یان
لە ئارمووش. (ترمە)

ترنگین: [چاوگە] زیاتر بۆ دەنگە وەک:
ئاوێژەی دەنگ؛ گەڕانەوەی دەنگ؛ دە-
نگدانەوە؛ زڤرینا دەنگی. (طنین)

تروان: [چاوگە] چڵدان؛نەبز؛ وەک: پتدانی دە
مار .(نبض)

تروادن: [چاوگە،ت] نەبزلێدان؛ پتلێدان؛ چڵ
لێدان.(نبض زدن)

ترۆمبۆن:[ناو]ئامرازێکی مۆسیقایە(ترومبون)

ترۆمپێت: [ناو فرد؛ اند؛ فد: ئامرازێکی
مۆسیقایە سێ کلیل (کون)ی هەیە و بە فوو
دەژەندرێت. (ترومپت)

ترولاق: [ناو] تەپاڵە: (تاپالە)

ترووسکایی: [ناو] ڕووناکیی‌کەم؛ بەحاستەم
دیتنی چاو. (کم‌سویی؛ دیدکم چشم)

ترەکای‌دەڵێ: ترەکینی سپڵوت.(زائیدن سگ)

ترەوراوێ: [ناو] چەنەدرێژی و هەڵیتپە
ڵیت قسەکردن. (چرت‌وپرت و رودە درازی)

ترێبانتین: [ناو] دەرمانێکە لە بنێشت دە-
گیرێت، لە نیگارکێشیدا بۆ تراوکردنەوەی
ڕەنگی خەست کەڵکی هەیە و تاوێنەری (ڕە
نگی ڕۆن)ی نیگار گێشییە. (ترێبانتین)

تریبل: [ناو] دەنگ لە حاندێکی بـەرزدا؛ دە-ستەواژەی مۆسیقایە. (تریبل)
تریشک: [ناو] تریشکە؛ تریشق؛ تیشک؛ وە-ک:تیشکی ڕۆژ. (اشعه)
تریشین: [ناو] فرد؛ فد: کرمی نێو لەشی بـە-راز، بەخواردنی گۆشتی بـەراز بـۆ ئینسـانیش گیرۆی هەیە. (تریشین)
ترێلیۆن:[ناو] فرد؛ اند؛ فد: یەکملیۆنملیـۆن .(ملیۆن × ملیۆن). (تریلیون)
ترینگوهوڕ: [ناو]ترینگە ترینگ؛ خرینگوهوڕ. (صدای برخوردکردن زیورآلات بهم)
ترینگە: [ناو] دەنگی وێککـەوتنـی دەفـری-مس. (صدای‌بهم خوردن کاسه‌هـای‌مسـی)
تزۆک: [ئاوەڵناو] ژنـی ئـەتـوار خـراپ.(زن-بدکاره)
تسەگورگ : [ناو] فسە گورگ؛ کارگە فسـە؛ جۆرێک‌کارگی ژەهراویە. (نوعی‌قارچ سـمی)
(٢)<فسە گورگ
تشپۆ: [ناو] (١)زیرکە؛ پیزۆکە؛ زیپک؛زیپکـە. (جوش پوست) گرۆڤە و لووی ناو لـەشـی گیاندار.(غده)
تشپۆک: < تشپۆ
تشتومشت: [ناو،ت] شتومەک؛کـەل‌وپـەل. (خرت‌وپرت)
تفال: [ناو] پەڕۆیێکە بە بەسەرگـونکی هـە-ویردا دەدرێت.(رواندازچانه‌های خمیر)
تفتیک: [ناو]کورک. (کرک)
تفتیلک: [ناو] کۆترەباریکە.(قمری)
تفرە: [ناو] کراژ.(پوسته؛ شوره).
تفکردنەوە: [چاوگە،ت] فرێدانی هەر شتێ لە دەمدا. (٢) تف فڕێدان. (تف‌کردن)
تفرەمار: [ناو] کراژەمار. (پوسته مار)
تفکـە: [نــاو] ئــاگردانی لــە قــوڕچێکراو؛ کووانووی قوڕینە؛ (آتشدان گلی)
تفل: [ناو] توێژ؛ تۆکڵ؛ تویخڵ؛ تفە. (پوسته)
تفڵ : [ناو] بۆی هەیە لە (تفل)ی فارسیەوە هاتبێت. تڵف؛ منداڵ؛ زارۆک. (بچه)
تفە: [ناو] تفل؛ تۆخڵ؛ تۆیکڵ.(پوسته)
تفە: [ناو] دیوارێک بـە مـۆرە(قـوڕ)دروسـت بووبێت.(دیوارگلی)
تفەزڕێ: [ناو] تووە کێوی. (توت وحشی)
+ تفەنگچی:[ئاوەڵناو](ب) دەست ڕاسـت لـە تیرەندازیدا.(وارد درتیراندازی؛تیرانـداز خبـره)
تفەنگیڕەشۆکی: [ناو] تفەنگێکی قەدیمی و سەر پڕ کە لە سەر لوولەکـەیـەوە بـاروووت و ساچمەی تێدە کرا و بە زەمە دادەگیرایـەوە. (تفنگ سرپر)
تفەنگیساچمەیی: [ناو] زیاتر بۆڕاوە و فیشە کی سا چمەیی دەخوا. (تفنـگ سـاچمه زن)
تفیسەر بەرەوژوور: (ب)کارێکی‌کرێت کـە-زیان بە کریاریشی بگـەیێنـێ، و وەک تفـی بەرەو ژوور بگەڕێتەوە بۆ نێو چاوی خاوەنی . (تف سربالا)
تڤرۆکە: [ناو] خەردل؛ خەردەڵ.(خردل)
تڤسک: هەنجیری کێوی.(انجیر وحشی)
تڤل:<تفل
تڤو : [ناو] ترپ؛ توور؛ تڤر.(ترب)
تڤێ: [بەند] دڤێ؛ ئـەشـێ؛ دەبـێ؛ گـەرەک. (باید)
تڤیای: توورە بوون.(عصبانی شدن)

تک:[ناو](١)دک؛دوو؛ هەرتک چاوی دێشــێ: هەردوو چاوی دێشێ.(دو) (٢) دڵۆپ؛ دڵۆپـە؛ تکە. (قطره)

تک: [ناو] نوختە؛ خەوش؛ خەش؛ لکە؛عەیب وئیراد؛ چ تک تێدا نینە: بێعەیب و لکـەیـە. (غش؛ لکه) دڵۆپ.(چکه)

تکەتک: (١)[دەنگەناو]چرتەچـرت؛ وەک:دە-نگــی کــاتژمێر؛ (تــکــتــک).(٢) دڵۆپــە - دڵۆپ.(چکه‌چکه)

تکـەکـردن: [چاوگـە،ت] هاتنـەخـوارەوەی دڵۆپە.(چکه‌کردن)

تلاسان : [چاوگە،] هەڵخلیسـکان.(لغزیـدن)

تلبژار: [ئاوەڵناو] بە قامک بژارکـراو؛ دەست چن ؛ هەڵبژاردە؛ تلبژێـر؛ (انتخـاب) (٢) لـە ڕادەی قامکی دەستێک تێناپەڕێت.(ب)ناياب. انگشت‌شمار)

تلخە: [ناو] کوگابەفری بە سـەهـۆڵ بـووی پەڵە پەڵە لە سەر عـەرز مـاو.(کپـه برفهـای بجامانده دربهار)

تلدار: [ئاوەڵناو]تۆلدار؛ تۆڵـدار؛ ئـاوس؛ تـۆلپڕ؛ سکپڕ.(آبستن)

تلگەنی: [ئاوەڵناو]زکگەنیو؛ سکبۆگـەن.بـۆ جوێنە. (شکم‌گندیده)

تلمسـک: [نـاو] تلماسـک؛ زەنگـەتـەتـرێ. (تلسک)

تلنایۆ: [چاوگە،ت]تلین؛ تلانەوە.(غلطیدن

تلۆفک : [ناو] (ف. گوڵچنینەوە) گلۆفک؛لکی هـەرە سـەرەوەی دار. (شـاخه‌هـای بـالائی درخت)

تلی: [ناو] (١)گلە؛ دانە؛ دەنک. (دانه)(٢)تبل؛

قامک.(انگشت)

تمتم: [ناو] سماق.(سماق)

تنتیک: [ئـاوەڵنـاو] بـەدئـەسـڵ؛ بـەدنیـژاد. (بداصل)

تنگژ: [ئاوەڵناو] ئانگژا؛ تووڕە.(عصبانی)

تنگژی: [ناو] تووڕەیی.(عصبانیت)

تۆبەی‌گورگ مەرگە:(ب) دووری نەکـردن و دەست هەڵنەگرتن لە خـدە و خـوو؛ تۆبـەی بێبایەخ؛ تۆبەی بە درۆ.(توبه درو غین ؛ توبه گرگ)

تۆپز: [ناو] (١)تۆپەوانەی کونی ئە ستێر و ڕۆ چن. (دها ن بندروزن)(٢) مێکوت و مێگوار؛ دۆق؛ کوتەکی سەر بزمارڕێژ؛ گورز. (گرز)

تۆپزەگیاوە: [ناو] گیاسپۆن؛ دەرمانـە بـۆ زە-ردوویی. (میخک وحشی؛چوبک؛صابونی)

تۆپڵەگیا: [ناو] شەلەمەباخی. (کلم‌صـحرایی؛ خردل‌بری)

تۆپەکەلەم: [ناو] گیـا گـەلـەرم؛ کالیسـیۆمی زورە بۆ پتەو بـوونی ئێسـک و نـەخۆشـینی ئێسک بەکەڵکە. (کلم پیچ)

تۆتۆ: تواتوا؛ چین‌چین. (لایه‌لایه؛ قشرقشر)

+ توخماخ: [ناو] قەتماغە؛ پێست؛ توخماخی سەرت هەڵدەکەنم: پێستی سەرت هەڵدەکە-نم(پوست)

توخمەتخێڵ: [ئاوەڵناو] زۆڵ؛ بیژوو؛ توخمی-حەرام؛حەرامزا. (حرامزاده)

تۆڕئاوس: [ئـاوەڵنـاو] پابـە مانـگ؛ هـەراش ئاوس؛ نزیک بە زائین. (پابماه)

تۆراخ: [ناو] خەسە؛ دۆی خەسـتی ئـاوچنراو بۆ کەشک چێکردن؛ دۆراخ. (دوغ چکیده)

تۆراق:<تۆراخ.
تۆراقدان: [ناو] ئامانی تۆراق. تووره‌كه‌ی هه-
ڵواسینی تۆراخ. (ظرف دوغ چكیده)
تۆراک: [ناو] جۆری په‌نیر.(نوعی پنیر)
تۆربه: [ناو] تووره‌كه؛ توورێن؛ كیسه.(توبره)
توربچه: [ناو] تووره سووره؛ جۆرێک تووری
چووكه‌ی پێست سووره.(تربچه‌نقلی)
تورتان: [ناو] مقه‌س؛ قه‌یچی؛ دوێرد.
(قیچی)
تـــۆركردن: [چاوگــه،ت] تـــۆران؛
زیزبوون.(قهر كردن)
تۆڕكردن: [چاوگه،ت]به‌تۆڕگرتن؛ ڕام كـردن؛
خسته‌تۆڕ؛ زیاتر بۆ كوڕ و كیژ ده‌وترێت كه
مه‌یلی یه‌كترین ڕابكێشن. (توركردن)
توركمان: [ناو] توركمه‌ن؛ توركه‌مه‌ن؛جه-
ماوه‌ری سپی پێستی توركه‌كانی ئاسیای
ناوه‌ندی. (تركمن)
توركی: [ناو] زمانی توركی؛ زمانی توركه-
كانی ئۆراڵ ئاڵتایی وئازه‌ری. (تركی)
توركی: [ئاوه‌ڵناو] په‌یوه‌ندیدار به توركه‌وه.
(تركی)
توركی‌ئازه‌ری:جه‌ماوه‌ری توركی ئازربایجان.
(ترک‌آذربایجانی)
توركی‌لاو: (ب)توركه‌كانی پاش شۆرشی
ئاتاتۆرک له توركیا. (تركهای پس‌ازانقلاب
آتاترک)
توركیی‌ئه‌سته‌مووڵی: زمانی‌یاسایی ده‌وڵه‌تی
توركیا. (زبان‌رسمی تركیه)
تورمز: [ناو] روس‌د؛ فد: ئامێری ڕاوه‌ستاندنی
هه‌ر كه‌ره‌سته‌ی ته‌گه‌ردار؛ چه‌ند جۆره،
كاره‌بایی، ڕۆنی، پایی، ده‌ستی، كومپێرێسی و
هیدرۆلیكی؛ له كوردستانی باشوور وشه-
ئینگلیزییه‌كه‌ی ده‌ڵێن، و ئیستۆپی پێده‌ڵێن.
(ترمز)
تورمزبڕیان: [چاوگه،ت] تورمزبڕین؛ له
كاركه‌وتن و عه‌یبدار بوونی تورمز.(ب) خۆ
پێ‌نه‌گیرانه‌وه. (ترمزبریدن)
تورنابازی: [ناو] فد: یاریی شا و وه‌زیر و دز و
جه‌للاد. (ترنابازی)
تۆرۆس: [ناو] تۆرۆس وئانتی تۆرۆس، دوو
كێون له مه‌ڵبه‌ندی كوردستانی توركیان.
(نام‌دوكوه)
توره‌هات: [ناو] فد: توڕڕه‌هات؛ هه‌ڵێت و په-
ڵێت؛ قسه‌ی پڕو پووچ.فشقییات. (ترهات)
تۆڕی‌چرا: [ناو] چنراو و هه‌ڵدووراوێكی تۆڕی
كیسه‌ئاسای بچووكه له ده‌زووی نه‌سووچ،
ده‌یكه‌ن به سه‌ر پستانه‌كی(مه‌مكه‌)ی
چراتۆڕدا. (طورچراغ)
تۆزته‌كاندن: [چاوگه،ت] (ب) لێدان؛كوتان و
بۆ تێوه‌شاندن. (كنایی ،كتک زدن)
تۆزه‌ڵانێه: [به‌ند] تۆزه‌ڵانه؛ تۆزێكی‌كه‌م؛ نه-
ختێک؛كه‌مێک. هه‌ندێک. (كمی. خیلی كم)
تۆشكه: [ناو] كریش وه‌ک:كرێشی سه‌ری
چڵكن یان گه‌چه‌ڵ. (شوره)
تۆشه‌ل: [ناو] تۆخڵ؛ تیقل. (پوسته)
+ تۆف:[ناو]تۆڤ؛ توو؛ تۆم؛ تۆو؛ توخم.(تخم)
تۆفانه‌وه: [چاوگه،ت] گێچه‌ڵ به‌رپاكردن؛
كورتكراوه‌ی تۆفان‌نانه‌وه. (شلوق‌كردن)
تــۆف‌ئــاڤێتن: [چاوگـه،ت] تۆڤچانـدن؛
تووچاندن؛ توو وه‌شاندن (تخم‌پاشی)

تـۆقی: تـەرەکـاڵی بـۆ تـوو ڕاگیـراو. (میـوە بوستانی تخمی)

تۆقە: [ناو] تەوقە؛ دەستومشتاق. (بهم دست دادن)

+ تۆقین: [چاوگە]زیادکردنی ئـاوی کـاریز و کـانی؛ ژیانـەوەی کـوێرەکـانی. (پرآبـی کاریز؛پرآبی چشمه خشکیده)

تـــۆقین : [چاوگـــە] (١ب) ترســـان .(ترسیدن).(٢) دریـانی پـۆرگ (پـارەشدن تاول).(٣) ژیانەوەی کوێرەکانی. (زنـدەشـدن چشـمه خشـکیده)(٤)تـەقینـی قومبولـە. (ترکیدن نارنجک)+

تۆکز: [ئاوەڵناو] ترکزە؛ بڤە. (خطر)

تۆڵانەوە : [چاوگە،ت] داتوڵـان؛ نـەرمبـوونی میوە بەهۆی زۆر گەیینەوە؛ بل بوون. (نـرم- شدن میوه بەعلت زیاد رسیدن)

تۆلپر:<تلدار

تۆل دان : [چاوگە،ت] زکدانی دیوار.(شکم- دادن دیوار؛ طبلک کردن)

تۆڵدان: [ناو] منداڵدان؛ (بچەدان)

تولومپا: [ناو] تورومپا. (تلمبه)

+ تۆڵە: باتی؛جیاتی؛ بری؛ قەرەبوو؛ لە تۆڵەی قەڵمێکدا کتێبێکم پیدا. (عوض)

تۆڵەکە مارانە: [ناو] مارتۆڵەکێ؛ لەکوردستان زۆر دەروێت، تامی تاڵـە و هـەنـدێک مـاکی ژاری (ئامیگـداڵ) یتێدایـە و دەرمـانێکی- ئێش‌بەرە.(افسنطین کبیر)

تۆمارکردن : [چاوگە،ت] دەنگ خستنە سـەر شریت و قەوان؛ <سەبت (ضبط‌کردن نـوار وکاست)+

تۆمانج: [ناو] بوختان؛ تۆمەت. (تهمت)

تۆماندن: (ف.گیـو) تۆمـەت لێـدان. (تهمـت زدن)

تۆمپز: [ناو] مشتەکۆڵە. (مشت)

تۆمقفە: [ناو] گیاچەورە؛ لەمیراوای بۆکـان و پاوە و کێوەکانی داڵـاهۆ زۆرە و دەرمانـە بـۆ سینۆزیت. (گل‌مرو)

تۆمگیر: [ناو] گیـای بـالووکبڕ؛ گـوی‌بـەرخ؛ گوڵەکەی بە تۆپ لە پاڵ یەکـدان،دەرمـانی برۆنشیت و ئازاری سینگە و گەڵا تووکنەکە- ی بۆ خنازیر باشە. (گل ماهور)

تۆمەز: <تومەیژە

تۆمەیژە: تۆمەڵێ؛ تومەز؛تۆمـەزانـە. (تونگـو)

تۆن: [ناو] فد؛ انـد؛ فـرد: ڕادە و ڕێـژەی دە- نگ،دەستەواژەی مۆسیقایە. (تن)

تۆن: [ناو] فد؛ فرد؛ اند: کێشێکە بەرانبەر بـە هەزار کیلۆ. (تن)

تۆن: [ناو] فـد؛ فـرد؛ انـد. گۆشـتی کوڵـاوی ماسی (تۆن) کە لـە نـاو قوتـووی سـەربـە- ستراوی تەنەکەدا ڕای دەگرن. (تن)

تۆن: [ئاوەڵناو] مرۆڤی چاوبرسی و تێرنەخۆر. (حریص)

تـۆن: [نـاو] فـرد؛ فـد؛ انـد: نـاوی جۆرێـک ماسیە. (نام ماهی تن)

تۆن :[نیشانەی مڵکی بـۆ دووهـەم کـەسـی تاک] هەموو عالەم گرفتاری تۆن. (علامـت ملکی)

+ توند: [ئاوەڵناو] خەسـت؛ دژی شـل.(تنـد؛ سفت)

+ توند و تیژ: [بەند] (١)توند و تیـژ ڕابـوورد:

بە لەز ڕابوورد. (سـریع).(٢)[ئـاوەڵنـاو] تـاڵ-
وترش؛ زۆر توون. (طعم خیلی تند)
توندە تەبیات : [ئاوەڵناو] ئەوەی زوو تـووڕە-
دەبێت، تەبیات لە (تەبیعەت)ی ئـارەوییـەوە
هاتووە. (تندخو)
تونی: [نـاو]تونـدی؛ تـوونی؛ خـەسـی؛ تـام
تیژی.قاییم. (تندی)
تووتکان: [چاوگە،ت] (١)ڕیوایـەتـە کورێـک
چاوی بە خواردنێک بکـەویت و ئیشـتیای-
بکات و نەیدەنێ تـووی دەتکێـت و منـداڵی
نابێـت. (عقـیم شـدن مـرد). (٢) هـەڵتـرووو
شکان. (چمباتمە)
+ تووتەک: [ناو] نەرمەنایە.(نوعی نی زبانـە-
دار)
تووجی: بەلاقکرن؛ پشک‌کرن؛ بڵاوکردن؛
پرش و بڵاو کردن. (قسمت کردن)
توودرک: [ناو] تووترک؛ تەمشک؛ تێمشـک.
(تمشک)
توودۆکە: [ناو] خاکشیرەکەشیلە؛ گیاییێکـە دە
نکەکەی بۆ سێبەرۆ (ماڵاریا) بەکەڵکە.(قدومە
کوهی)
توور: هاوێژ؛ تووردان؛ هاوێژتن. (انداز)
توور: [ناو] فـرد؛ انـد؛ فـد: گـەشـت وسـە-
یران،زیاتر بردنی چەند کەس پێکەوە بۆ گە-
شت و وڵات گەران لەلایەن ڕێکخراوێکەوە.
(تور)+
توورەکێـوی: [نـاو] گیـای تـورەدەیمـی؛ لـە
مهاباد، پیـران شـار و پـاوە زۆر دەروێ گـە
ڵاکەی دەکوڵێنن بۆ دەرمانی برین و دومەڵ.
(علف خر)

تووریست: [نـاو] فـرد؛ فـد؛ انـد: گـەشـتیار؛
گەڕۆک. (توریست)
تووزەک:[ناو]تـەڕەتیزە؛تـەڕەتۆرە؛تـەرەتۆڵـە؛
(ترەتیزک)
تووش: [ناو] فرد: (١) لە زمانی فەڕانسەشـدا
بەمانای تووشی یەکبوونە؛ڕووبەڕووی یەک
هـاتن. (٢) چـەتـوون و تـووش ودژوار.
(سخت)(٣)جگی زۆرسـاوراو؛ جگـی تـووش.
(شـتالنگ‌زیـاد سـابیدەشـدە) (٤)شـەڕانـی.
(خشن)
تووشک: [ناو] چوێشـتیر؛ توێشـتیر؛ گیسـکە
مێی لە دوو ساڵە کەمتر. (بزغالە ازدوسالە
کمتر)
تووشکەلە: [نـاو] تووشـک؛ کـاوڕە مـیێ کـە
پـایناێتـە دوو سـاڵان. (مـیش در اول
دوسالگی.)
توفەرەنگی: [ناو] شیلک؛ بنەگیاییێکی خزۆ
کـە، میـوەکـەی سـوور و تـرش و شـیرینە.
(توت‌فرنگی)
تووکە: [ناو] ترووکە؛ پرووشەی بەفر و باران.
(نم‌نم برف و باران)
توولی: [ناو] وشتری تووکن و بەرگـن‌درێـژ.
(شترپشم دراز)
توولیایی: (١)هلهلیایی؛هەلوپەلبوون لـە بـەر
کوڵـا نـی زۆر.(لـە شـدەاز زیـادپختن) (٢)
توندڕەوی: زێدە ڕەوی؛ زیادەڕۆیی. (افراط)
+ توون: [ئاوەڵناو] تـووژ؛ تیـژ (تـامی تیـژ و
توند).(طعم، تیز و تند)
توونکـە؛ [نـاو] تنۆکـە؛ دەرپێـی زۆرکـورت.
(شۆرت) مایۆ ی گوشاد. (تنکە؛ شورت)

تووونتیژ: [ئاوەڵناو](١) بەکار؛ خێرا توندوتۆڵ. (کاری). (٢) توون و تیژ؛ تامی زۆر توند و تیژ؛ تاڵ و تیژ. (طعم خیلی تند)

توونەگیواو: [ناو] توونیلە؛ توونەگیا؛ تەر خون. (ترخون)

توونەدار: [ناو] دارچین؛ دارچینی؛دارێکە لە چین و مالیزیەوە هاتووە،پێستی ئەو دارەدە-رمانی برۆنشیت و سی و زوکامە. (دارچین)

+ توونی؛ [ناو] توندی؛ تاڵی؛ تیژی، دژی نە-رمی؛ تووتنەکە توونە: نەرمنییە. (تندی)

توونیلە:< توونە گیواو

تووە قەسپە: [ناو] جۆرێکتووشیرینی دەنک گەورەی سپی(نوعی‌توت سفید)

+ تۆێ: من نیم،تۆی. ئەتۆی. (تو هستی)

توێخمچوو: پێستم ساوراو؛ (ب)شەکەت بووم؛ ماندوو بووم. (خستەشدم)

تەبانە: تەپانە.<بانگلێر

تەبتاندن: [چاوگە،ت] ئارامکردنەوە؛ حەجماندن؛ دڵخۆشیدانەوە. (آرام‌کردن)

تەبتین: [چاوگە،] ئارامگرتن؛ حەجمین؛ داسراکان.(آرامگرفتن)

تەبخاڵە: [ناو] تیمسک؛ لێوهەڵزریان. (تبخال)

تەبرێز: [ناو] تەورێز؛ شارێکە لە ئازربایجانی رۆژهەڵاتی ئێران. (تبریز)

تەبسی: [ناو] کەشەفەی چایی. (سینی کوچک)

تەبع: [ناو] نەخۆشین بە هۆی خواردنی چەورایی زۆرەوە. (مریضی ازچربی زیادخوردن)

تەبلەیسەر: [ناو] تەپڵیسەر؛ تەوقی سەر. (فرق سر)

تەبەتۆر: [ناو] تەونی جاڵجاڵووکە. (کارتنک)

تەپتەپی : [ئاوەڵناو] کەسێک کە تەنیا تە وقەسەری هەویزە.(کسیکە فقط وسط سرش طاس است)

تەپساندن: [چاوگە،] (١)ڕاخستن؛ پان‌کردنە-وە. (پهن کردن) (٢)لێدان؛ کوتان. (زدن؛ کوبیدن)

تەپکەر: [ئاوەڵناو+ ناو،بک] تەپۆ؛ فێڵەباز. (حیلەگر)

تەپڵ: [ناو] دەمەک؛ زەرب؛ ئامێرێکی مۆسیقایە. (ضرب)

تەپڵەک: [ناو] باکردنی گەچی دیوار بە هۆی تەرەشۆیی(نم)ەوە. (طبلک).(٢) ژێرسیغار. (زیرسیگاری)

تەپلەکردن: [چاوگە،ت] هەڵەکردن لە قسە-کردندا. (تپق زدن)

تەپڵەکیڕۆژ: [ناو] گۆی ڕۆژ. (گوی خورشید)

تەپلەگۆینی: [ناو] ئگۆینییک کە کەتیرەی لێدەگیرێت. (گون کتیرا)

تەپ لێنەکوتان: (ب)بیٚزانستی لەکارێکدا. (سردرنیاوردن)

تەپودۆڵ: [ناو] کێو و شیو.(ب)هەردی پڕ-کۆسپ و کەنداڵ. (زمین ناهموار)

تەپودووکەڵ: [ناو] تەمودووکەڵ؛ مژودوو؛ تەمتۆمان. (مه و دود)

تەپولول:[ناو]تەمو مژلەکاتی بەفر و باران-باریندا. (مه همراه با بارش)

تەپۆڵەگیا: [ناو] گیاگزگانە. (گیاه طاوسی-

رنگ)

تەپە : [دەنگەناو] دەنگی کەوتنی شتی قورس؛ وەعەرز کەوتنی شتی قورس؛ دەنگی بەدار تەکاندنی لێفە و مافوورە. (صدای افتادن اشیأ سنگین ونرم)

تەپوهۆڕ: [ناو] هەراوهوریا و زرموکوت. (تق-وپوق وسروصدای بلند)

تەپەسەر: [ناو]و[ئاوەڵناو] بێدەسەڵات؛بێدە-نگ؛ ستەم دیتوو؛ سەرکوتکراو؛ سەرکۆنە-کراو. (مظلوم)

تەپەوتەلان: هەردی پڕکەند و کۆسپ.(زمین ناهموار)

تەپی: [ناو] تەپلۆسی؛ سستی؛ لەش‌گرانی. (لشی)

تەتن: [ناو] قوڕ. (گل‌وشل)

تەتە: [ناو] دۆڵ و کەلی تەتە بەینی هە-ورامانی تەخت و هەورامانی لهۆن.(گردنە و درە ای در اورامان)

تەتەپێچ: تەختەپێچ؛ پێچاندنی دەست و پێی شکاو بە تەختە. (با تختە بستن استخوان-شکستە)

+ تەتەڵە:[ناو] ئامرازی هەورگەری، تەختە یان چەرمێکە بۆ لووس‌کردنی هەوڕ و هیربار. (ابزار کوزەگر)

تەتەڵە: [ناو] (١) کەوانە؛ لاتراسکەکردنی گوڵلە کە لە بەرد بکەوی. (کمانە).(٢) هە-ڵبەزینەوەی پەیتا پەیتای زاپ کاتێ لاتیل بۆ سەر ئاو دەهاوێژرێت. (نان و ماس). (کمانە)

تەحر: [ناو] تەرح؛ شێوە. (طرح)

تەخار : [ناو] تەغار؛ (ب)سی؛ تەغارێک تە-پاڵە سی دانەیە، تەغارێکی چوار پووتی گەنم سی ڕبەیە.(بە سی عدد اطلاق میشود)

تەختخاو:[ناو]قەرەوێڵەی لەسەرنووستن. (تختخواب)

تەختە: (١) [ناو] چاڵوچۆڵ نییە (تە-خت)ە،(تخت است) (٢) [ناو]یەکەی ژمارەی بەری قوماشی پێکەوە لکاو و (دووراو)داوێنی کراس چوار تەختەیە. (تختە).(٣) [ناو] یەکە-ی ژماردنی جاش و بەتانی و قاڵی، سێ تە-ختە قاڵی.(تختە). (٤ب) [ناو]تەختەنەرد، تاوڵە. (تختەنرد).(٥) [ئاوەڵناو] شتی پان وتە-خت وەک: تەختەبەرد، تەختەگەمرە. (هرچیزصاف وپهن). (٦) [ناو]تەغەر بۆ داری تاشراوی پان دەگوترێت. تەختە دار. (تختە-چوب)

تەختەپیتی: [ناو]تد: غەریبسنجان:جووجە. (ساس)

تەختەدامە: [ناو] تەختەیێکە خانە خانە کراوە و٦٤ خانەی هەیە بۆ یاری دامە؛ (چەلان چابوو هەمانبوو تەختەدامە)«هێمن» (تختە-داما)

تەختەسڕ: [ناو] پارچەیی(لباد یان هەوور)کە نووسراوەی تەختە سیای قوتابخانەی پێ-پاک دەکەنەوە. (تختەپاکن)

تەختەسێلا: [ناو]سێ تەختەی ناسک کە ناوە ناوە بە باری ڕاست و ڕا پووتدا (بۆدە-وامی زیاتر) پێکەوە لکاون. (تختە سەلا)

تەختەشنۆ: [ناو] تەختە دارێکی ٨×٨٠ سانتیمیتر بۆ وەرزشی شنوکردن لە سەری.

(تخته شنا)

تەختەكورت: (ب)عقلسقک؛ کەم عقلْ.(کنایی، کم عقل)

تەختەنەرد: [ناو] تاوڵە. (تختەنرد)

تەختیسینگ: [ناو] پانایی سەر سینگ. (تختسینه)

تەختیناوشان: [ناو] پانایی لای ژووروەی پشت. (پهنای شانه)

تەخر: [ناو] تەرک؛ وازلێهێنان. (ترک)

تەخلیت: [ناو] (١) تەقلیت؛ سواعبەت؛ گاڵتە. (شوخی) (٢).لاسایی؛ دەمەلاسکێ.(تقلید)

تەخم: [ناو] شوێن؛ جێگا. (مکان)

تەخەر: [ناو] (١)عەشیرە. (٢) [بەند] تەغەر؛ زۆرتر. (١.عشیره ٢.بیشتر)

تەدووانە: [ئاوەڵناو] جێمک؛ لفەدووانە؛ بۆمیوە (شملۆبەرەکەت). (دوقلو)

تەرئەنداز: [ئاوەڵناو] پیرەمێردێک خۆ قیت و ڤیت کەت. دڵتەڕ؛ تەڕپۆش. (شیکپوش)

تەرا : بەتۆ؛ بۆتۆ؛ لۆتۆ. (ترا)

تەراتی: [بەرهەمیچاوگە] تەرایی؛ تەڕی؛ نمداری. (تری)

تەراف: [ناو] دێلاندن؛ دەڵاندن. (نشت)

تەراح: [ئاوەڵناو] (١) مروی لەیلاق و درێژ. (آدمخیلیدراز قد) (٢) [ناو] عەلاف؛کرپار و فرۆشیاری دەغڵ بەکۆم. (علاف)

تەرازیا: [ناو] شەونم؛ خوناوە. (ژاله)

تەراشکاری: [بەرهەمیچاوگە] تراشکاری. (١) ڕەوتی تاشین. (٢)جێگا و کەرەستە و کاری کانزا تاشین(لە چەشنی خەڕراتی)(تراشکاری)

تەراکتۆر: [ناو] فد؛ فرد؛ اند: تراکتۆر؛ کەرەستەی شێو برین. (تراکتور)

تەراکردن: [چاوگە،ت] بەردانەوە؛ خستنە خوارەوە. (پائین انداختن)

تراموا: [ناو] قەتار(شمەنەفەر)ی ناو شار. (تراموا)

تەرانە: [ناو] ترانە؛ قەشمەری؛ گەمە. (بازی)

تەراوس: [ئاوەڵناو] تەرئاوس؛ هەردیهەمیشە شێدار. (زمینهمیشهنمدار)

تەراوەری: [ناو] هاتن وچوون؛ تراوەری؛ هاتوچۆ کەر؛ ئەم وشە کوردیە و چووەتە نێو زمانی فارسی و بووە بە ترابەری.(تردد؛ ترابری)

تەربەل: [ئاوەڵناو] پیرێژنی تەڕپۆش. (پیرزن شیکپوش)

تەرت: [ناو] کەستەک؛ کوڵۆیخاک. (کلوخ)

تەرتلین: [چاوگە]گێژبوون؛ شێوان. (آشفتە شدن)

تەرجۆ: [ناو] پەرجۆ؛ کرمزی؛ مەهدەر؛ کاری کەس نەکردوو. (معجزه)

تەرجە: [ناو] شەبباک؛ دەلاقە. (شباک)

تەرجەمە: [ناو] پاچڤە؛ وەگێڕانی نووسراوە یێک بە زمانێکی تر. (ترجمه)

تەرخانمەجلیس: مرۆڤی تایبەتی دانیشتن لە کۆڕ و مەجلیسدا؛ (ب) پیاوماقوولْ. (مجلس نشین)

تەردەماخ: [ئاوەڵناو] کەیف خۆش؛ بەدەماخ. (خوشحال)

تەرزەنوو: [ئاوەڵناو] شتیتازە و نوێ؛ خەبەر و باسی تازە (جدید و نو)

تەرسا: [ئاوەڵناو] دیان؛ فەلە؛ عیسایی؛ (لە- چەند شوێنیدیکە بە گاوریش وتراوە). (عیسوی)
تەرفە: [ناو] تەفرە؛ خاپ؛ فریو. (فریب)
تەرقال: دۆستایەتی لەگەڵ کەسێکی خراپ- دا. (دوستی با آدمناباب)
تەرک: [ناو] (١)دواوەی زینی ئەسپ ، یان دوواوەی هەرسوارێک.(ترک).(٢)تەرخ؛ دە- ست لێبەردان. (ترک)(٣)بێخ ؛ بن؛ تەختی ژێرەوە؛ (تە؛ کف)
تەڕکاڵ: [ناو] مەزرای دەغڵی ئاوی. (کشت آبی)
تەرکبەند: [ناو] بەنسامۆرتە. (ترکبند)
تەرکزە: [ئاوەڵناو] تۆکز؛ مەترسی؛ بقە.(خطر)
تەرکەخەم: [ئاوەڵناو]کەمتەرخەم؛ بێخەم. (لاابالی)
+ تەرکەدونیا: [ئاوەڵناو] دووری کردوو لە خۆشیەکانی دونیا؛ زیاتر بە (ڕاهیبە)ی کلیسانشین دەڵێن. (تارک دنیا)
تەرکەز: [ناو] دارتەقڵە لە ساقەتی خەیزەران. (چوب چوگان ازخیزران)
تەرکەزا: تەرکەزێد؛ جێهێشتنی نیشتمان؛ تەرکەدیار (ترکوطن و دیار)
تەرکەوڵات : لە وڵات دەرچوو؛ ئاوارە؛ تەرکە- دیار. (آوارەغربت)
تەرمەک: [ناو] تایەی درێژ و باریکی گڕاڵک و درک و داڵ.(کپەخارمکعبشکل)
تەڕوتلیس: [ئاوەڵناو، تەڕ و خووساو. (تر و خیس)
تەڕ و وشک هاوێشتن: تێرووپشک.(نوعی- قورعە)
تەڕووک: [ناو] داری تەڕە ژیبا؛ بەرێکی سووری هەیە بۆ نەخۆشینی سی و دڵ بە- کەڵکە. (طویلک)
تەڕووندە:[ناو]تازەڤێراگەیشتی؛نۆبەرە.(نوبر)
تەروونە: [ئاوەڵناو] پرش‌وبڵاو؛ ئاوارە. (پراکندە)
تەڕەتیزە گیویلە: [ناو]کووزەڵە.(ترتیزک آبی)
تەڕەژیە: [ناو]گیای تەڕوو؛ لەکوردستان زۆرە و دەرمانی کرمی ڕیخۆڵەیە. (سنجد صحرایی)
تەڕەشۆ: [ئاوەڵناو] شێدار؛ نمدار؛ شەدار؛ تە- ڕەشوع؛ ڕتوبەتدار. (نمدار)
تەرەفاندن: [چاوگە] بڕین؛ بەلکردن؛ قرتاندن. (قطع کردن)
تەرەفە: [ناو] سکلەوەڕێن؛ پلەندەر. (تفیلی)
تەرەک: [ناو] تیک؛ درز؛ قەڵەش. (ترک)
تەرەکان: [چاوگە]ترەکیان؛قەڵەشان؛ قەڵە شین.(ترکیدن)
تەڕەلەیلان: [ناو] نێرتکەپیاز. (پیازچە)
تەڕەمێر:[ئاوەڵناو] پیاوی دڵتەڕ و خۆڕازێنەر. (مردی کە زیاد بەخودش‌میرسد)
تەریانە: [ناو] ساقۆڕ؛ سەوەتە؛ تریان. (سبد بزرگ)
تەریب: [ناو] بەلاڤ؛ تەرس؛ تەپالە؛ تەپاڵە. (تپالە)
+ تەریب: [ئاوەڵناو]دوو هێڵ لە ڕاستی یە- کدا، کە هەرگیز بە یەگ نەگەن مەگەرلە نیهایەیدا، وەک ڕواڵەتی هێڵی قەتار. (موازی در هێندسە)

+تەریب: [ئاوەڵناو] تەراز؛ هاوتەریب:هاوشان ، هاومەرام؛ هاوڕێ. (موازی؛ همسان)

تەریفە:[ناو] تریفە؛ نەخۆشینی ئاژاڵە کە نابێ گۆشتەکەی بخورێت.(نوعیمرض حیوانات)

تەریکی: [ناو] تەنیایی؛ تەنیاکەوتوویی؛ گۆشەگیری. (عزلت)

تەرییە: [ناو] تەریدە؛ ڕێگر؛ چەتە؛ جەردە. (راهزن)

تەزەرد: [ناو] مەڕی سپی کە سەروچاوی زەردبێت. (رەنگ گوسفند)

تەزاندن: [چاوگە،ت] سڕکردن؛ لەئاوی سارد یان بەفردا ڕاگرتنی ئەندامی گیانلەبەر؛ (ب)تەممی کردن. (کنایی،تنبیه کردن)

+تەزین: [چاوگە] (۱) مێلوورە کردنی ئەندامی لەش؛ (مورمورکردن اعضا)(۲)چیان؛ چوون و سڕبوون بە سەرما. (کرخت‌شدن).

تەژ: [ئاوەڵناو] پڕ؛ دوڵدر؛ لیپاولیپ. (پر)

تەژە: [ناو] (۱) تەگە، نێری(نهاز).(۲) یاری قەلەمنداری. (نوعیبازی).(۳) ئەستوون (ستون). (۴)باڵار. (الوارسقف)(۵)[ئاوەڵناو] زەبەلاح. (لندهور)

تەژندەر: [ئاوەڵناو] زەبەلاح؛ درێژ و ناقوڵا. (ییلاق؛ لندهور)

+ تەس: [دەنگەناو] فەمانی دەنگدانی کەڵگامێش و ئەسپ بۆ پاشەوە چوون. (فرمان پس رفتن اسب و گاومیش)

تەسکوترووسک: بەرتەنگ؛ باریک و تەسک. (کم‌عرض وباریک)

تەسمە: [ناو] وشەیێکی بیانیە بەڵام بە باو بوونی سەیارە، لە سەر زاری جەماوەر وەک کوردی بە کار دەبرێت وکوردکاریش کراوە و بووەتە تەسوو یان تەسوە بەڵام زیاتر هەر تەسمە دەوترێت. (تسمه)

تەسمەپەروانە: [ناو،ت] ئاڵقەلاسیقێکە کە بە هێز ی ماتۆڕ پەروانە هەڵدەسووڕێنێت بۆ فێنک کردنەوەی ڕادیاتۆر. (تسمه‌پروانه)

تەسوو: [ناو] سیرمە؛ تەسووە. (تسمه ، نواری از پوست وچرم)

تەسەل: ئارام؛ تێروتەسەل، بۆیەهەیە(تێر وتەسەلا) بێ و تەسەلای ئارەوی(سوکنایی)یە(آرام)

تەسیقیشوفێری: [ناو،ت] گەواهینامەی شۆفیری؛ شەهادەی شۆفیری. (گواهینامە-رانندگی)

تەشائوم: [ناو] شێوە و شوبهاندن؛ وێدەچێ لە وشەی(تەشابوهەوە)کوردکاری بووبێت. (تشابه)

تەشریف:عد؛ فد: وشە ئارەویە بەڵام بە واتای (بەڕێزەوە هاتن) بەتایبەت لە هەورامان و موکو ریان زۆر دەگوترێت. (تشریف)

تەشرین: [ناو] عد: ناوی دوو مانگی ساڵە لە بەینی ئەیلوول و کانوونی یەکەمدا.(نام دوماه)

تەشکەڵ: [ناو] داوێن؛ دامێن. (دامن)

تەشەخوس: [ناو]کەسایەتی؛ دەمار و لووت بەرزی ،لە ئارەویەوە هاتووە . (شخصیت؛تکبر)

تەشەنە: [ناو] پەرە؛ تەنینەوە.(پخش)

تەشەنەکردن: [چاوگە،ت] تەشەنا و هەوکردنەوەی برین. (بازچرک کردن‌زخم).

(٢)تەنینەوە. (پخش شدن)
تەشیبریق: [ناو] برووسکە. (برق)
تەشیکە: [ناو] موغموغە؛ میشوولەی لاق-درێژ کە هەندێکیان سەرپشتیان کوڵکنە. (پشەبزرگ)
تەشیمل: [ناو]کولیچە گیواو؛ گوڵەکانی زەرد و لە پاڵ یەکدان، ڕیشەکەی تامتاڵە دەرمانی ئێشی گەدە و ڕەوانەوەی تووڕەییە. (جینتیانا)
تەشیوٚک: [ناو] جوٚرێک هەڵپەڕکێ. (نوعی رقص)
تەعارفکردن: [چاوگە،ت] فد: ئارەویە بەڵام بە واتای خوڵککردن لە زمانی کوردیدا باوە. (تعارفکردن)
تەغمە: [ناو] شەقڵی ئاژەڵ داخکردن؛ تاغمە. (مهر داغکردن حیوانات)
تەغەر: [بەند] زوٚرتر؛ زیاتر. (بیشتر؛غالبا)
تەفت: [ناو] قەرتاڵە. (سبد میوە)
تەفتی: [ناو] گەنمی وەک بڕوێش کوتراو. (گندم نیم کوب)
تەفرەباز: [ئاوەڵناو] تەفرەدەر؛ فریودەر؛ لە خشتە بەر؛ خەڵەتێن؛ خاپێن. (فریبکار)
تەفەش: [ئاوەڵناو+ ناو] خایین؛ خوٚفروٚش. (خائن)
تەقتەقیک: [ناو] کەمانچە. (کمانچە)
تەقجقان: [ناو] لەگەڵ کەسێک زوٚرنزیک بوون؛ پەیوەندی. (رابطە)
تەقدا: زەرەرگەیێن؛ زیانیخوروٚ. (زیانرسان)
تەقرزین: [ناو] تەبەرزین. (تبرزین)
تەقسک: [ناو] تەفزک؛ تەقزک؛ تەفاریک؛ هەژیر؛ (هەنجیر)ی کێوی. (انجیرکوهی)
تەقش: [ناو] قەمچ؛ چەوی پان. (تکەسنگ پهن سابیدەشدە)
تەقگر: [ئاوەڵناو] هەمووگر؛ هەمووولایەنێک دەگرێتەوە؛هەمووان دەگرێتەخوٚ. (همە-گیر؛شامل)
تەقل: [ئاوەڵناو] تێکەڵ. (مخلوت)
تەقنیپر: [ناو]تەقنە جنوٚکە؛ تەونی جاڵجاڵووکە؛ تاڵی داپیرووٚشک. (کارتنک. تار عنکبوت)
تەقوو: [بەند] تەقوو؛ تەقاو؛ بەڵکوو؛بەشکوو. (بلکە)
تەقاندن: [چاوگە،] (١)بەشوێن شتێکیدا گەڕان و پشکنین؛ هەموو جێگاییێکیان تەقاند بەشوێنیدا تا دوٚزیانەوە. (پی گشتن)(٢) چەک ئاوردان. (شلیک کردن).(٣) داتەقاندنی دەغڵ.(بیختن). (۴) ترەکاندن.(منفجرکردن)
+ تەقاو: [بەند] تەقوو؛ تەقوو؛ هاتوو؛ بەڵکوو؛ بەشکوو؛ بەشکەم. (بلکە)
تەقاو: [ڕابوردووی تەقین] بە هەموو مانایێکەوە؛ تەقەکردوو: شەقبردوو؛ ترەکیو. (منفجرشدە)
تەقتەقان: [ناو] پلیکان لە بەردی خوٚرست. (پلە سنگیطبیعی)
+ تەقلە: [ناو] جەواڵی گەورە کە سەرێکی بچێت بە ناو خوێدا لە کاتی باران بارینداوەک کەپەنک دەیدەن بە سەردا.(نوعی بارانگیر)
تەقەتێکەوتن: [چاوگە،ت] بەرەو خەلاس-بوون چوون؛ یەکەیەکە و دووان دووان مردن یان کوژران، بەرە بەرە چوٚ ڵکردنی

جێگایێک.(روبەانقراض رفتن)

تەقەڕاو: [ناو] جۆرێک ڕاو کە بە دەنگوەهەرا نچیر دەردەپەڕێنن. (شکار باسروصدا)

تەقەکردن: [چاوگە،ت] (١)تەرەکین؛ تەرەکیان؛ قەڵەشان؛ (ترکیدن) (٢)بە چەکی گەرم تیرهاوێژتن. (تیراندازی کردن)

تەقەلێبەربوون: [چاوگە،ت] باقیەی برین پچڕان؛ لە یەک بەربوونی تەقەڵی دووریاو. (بخیەپارەشدن)

تەقەلۆ: [ئاوەڵناو] شڕودڕ پۆش. (ژندە پوش)

تەقیاو: [ڕابوردووی تەقین] تەقیاگ(١)دابێژراو. (بوجاری‌شدە). (٢) تەقیو؛ وەک: قومبولەی ترەکاو؛ تەقاو.) (منفجرشدە)

+ تەکان‌خواردن:[چاوگە،ت]داچڵەکان(یکە خوردن)

تەکاندەر: [ناو] و[ناو،بک] هەژێنەر؛ جمێنەر؛ راوەشێنەر. (تکان‌دهندە)

تەکان‌لەخۆدان: (ب) هەڵمەت بردن بۆ کردنی کارێک. (تکان خوردن برای انجام کاری)

تەک‌تیرەناز: [ناو] تەک‌تیرهاوێژ؛ تیرەنازی زۆر دەست ڕاست و ئەنگێوە لە عەسکەریدا کە بۆ مەبەستی تایبەت کەڵکی لێ وەردەگرن. (تک‌تیرانداز)

تەک‌خاڵ: [ناو] فد: چوار بەرگی تەکە لە دەستێک پەڕەی پەڕانتۆدا. (تکخال) < تەکە١

تەکنای: [چاوگە] تەکاندن. (تکاندن)

+ تەکە: (١) بێوێنەیە؛ تەنیایە. (تک است (٢)تاقە؛ جووت نییە. (فرداست)(٣) بجوە؛ تەکەئەولاتر: بچۆ ئەولاتر. (بروآنطرف)(٤)

چوار پەڕی تەک‌خاڵی دەستێ پەڕانتۆ.(تکخال‌ورق).(٥) حاڵەتی تەکان خواردن؛ شەکەی شتی‌ئاوێزان. (تکان خوردن؛ اهتزاز)

تەک‌هاوسەری: [ناو] (ب)یەک ژنی؛ دژی فرەژنی. (تک همسری)

تەگەر: [ناو] تایێر؛ تایەر؛ چەرخ؛ پای خولخۆری ئەڕابە و سەیارە. (تایر)

تەلابی: [ناو] بەو ئارەوانەیان دەگوت، کە پیشەیان لەکاتەیی بوو ؛گوڵچنی ئارەو. (خوشە چین تازی)

تەلاق: [ناو] لەسەرتەنیشت یان ئانیشک پاڵدانەوە. (لمیدن‌روی آرنج)+

تەلپ: [ناو] تڵپ؛ سلپ؛ تڵف؛ لیتەی نیشتووی بن تراو؛ پڵتە. (تفالە ؛ درد)

تەلچن:[ناو] تۆڕی بە تەلچنراو(طورسیمی) واباوە بە (شەبەکە، تۆڕ)ی ئینتێرنێتی دەڵێن، کە پێموایە وشەی(تۆڕ، یان ڕاهێڵە، یان ڕایەڵە) شیاوترە لە تەلچن.< ڕاهێڵە

تەلدڕوو: [ناو] تێل‌دڕوو؛ تەلی دڕکدار؛ تەلدڕکین. (سیم‌خاردار)

تەلواسە: [ئاوەڵناو] پەشێو؛ ئاڵۆز؛ ئالۆز؛ خەمبار. (آشفتە)

تەلووکی: [ناو] چاڵووک؛ تەنگز. (سفیدخار)

تەڵەباو : [ناو] قوڕ ولیتەی بەجێماو لە سێڵاو. (گل‌ولای‌جامانده ازسیل)

+ تەڵەزم: [ناو] هەرشتی باریک و درێژ بڕڕاو وەک سیرمە.(٢)جیابوونەوە وسەرهەڵدانی تۆڵاشەیێ لە پێست یان ناخوون.(تراشە)

تەلەسەنگ: [ناو] گابەرد. (سنگ بزرگ)

تەڵەکە: [ناو] پارەیی٘کە قوماربازان بە خاوە-نی قومارخانەیان دەدا؛ پاچرا. (شتیل)< فێڵ٘ وتەڵەکە

تەڵمار: [ناو]گیای مەرگەمار؛ لە ڕابوردوو دا لە ناوچەی ژاوەرۆ٘ گەڵاکەیان دەکوڵاند و بۆ٘ نەوەرینی مووی سەرکەڵکیان لی٘ وەردە گرت. (کبر)

تەلەیفوون: [ناو] فرد؛ فد؛ اند؛ تد: ئامێری تێلداری ئاخاوتن لە دوورەوە(ئەورۆ٘ بێتەلیشی هەیە). (تلفن)

تەلەیفوونچی: [ناو] کەسێککەکاری پێکهێنانی پەیوەندی تەلەیفوونی لە نێوان-تەلەیفوونکەرانە؛ تەغەر لە تەلەیفوونخانە. (تلفنچی)

تەلەیفوونکردن: [چاوگە،ت] (جەرەس)زە-نگ‌لێدان و پەیوەنی‌گرتن. (تلفن کردن)

تەلەیفوون‌گرام: [ناو] فرد؛ فد؛ اند: نووسینی پەیغامی تەلەیفوونی. (تلفنگرام)

تەلەیفوونی بی٘سیم: [ناو] تەلەیفوونی٘ کە لە سۆنگەی شەپۆلی ڕادیۆییەوە پەیوەندی پێکدێنی٘؛ تەلەیفوونی بێتەل. (تلفن بیسیم)

تەلەیفوونی‌هاوڕی: مۆبایل. (مبایل)

تەڵۆ: [ناو] (١) قەرز.(قرض).(٢) داوخواز. (خواستن)(٣)چوونەزگ،زیاتر زۆر بۆ هێنانی جنسی، ئەحمەد چووە تەڵۆ فاتم.(۴) کاتی جووت خوازیی یەکسمی مێوینە؛ بەتەڵەب. (فحل)

تەماتەجنانی: [ناو] گیاییێکی گەڵاپانە و بەرە-کەی لە تەماتە وردترە و عیلاجی بادارڕی و بەردی مسوڵدانە. (عروسک پشت پرده)

تەماتەمارانە: [ناو] مێوەمارانی٘؛ هەندی ژاری(بریونین)ی تێدایە، لە ڕیشەکەی بۆ٘ چارەی شەکەرمز کەڵک وەردەگرن. (انگورمار)

تەماتەمرۆ٘ژە: [ناو]گیای ڕێزەڵە؛ تەماتە مرۆچە؛ دەرمانە بۆ٘ زیپکە و پاڵاوتنی خوێن. (تاجریزی)

تەماشاکردن: [چاوگە،ت] بالاخوەدان؛ بە-راخوەدان؛ سەیرکردن ؛ ڕامان؛ چاولێکردن؛ نهێرین؛ مێزەکرن؛ تواشاکردن؛ سەرنجدان. (نگه‌کردن)

تەماشاگە: [ناو] بەرجەوەن؛ دیمەن؛ جێی روانین. (تماشاگه)

تەماکۆ٘جنانە: [ناو] گۆ٘شەن وەنا؛ گیاییێکە بۆ٘ لابردنی بەردی‌مسوڵدان بە کەڵکە. (تنباکوی کوهی)

تەمایەر: [ئاوەڵناو] چاوەڕوان؛ بەهیوا؛ هیڤیدار؛(چارەنووست خوەت ئەبی دیاری بکەی، نەک تەمایەربی کە بوەت دیاری-بکەن«قانع» (امیدوار)

تەمباز: [ناو] تەپۆ٘لک؛ کەمباز. (تپه کوچک)

تەمباسک :<تمباز

تەمبوورڤان: [ناو] تەمبوورژەن. (تنبورنواز)

تەمتۆ٘مان : [ناو] تەم و مژ. (مه غلیظ)

تەمخە: تەخمە؛ تەغمە؛ داخمە.< تەغمە

تەمر: [ناو] پارچە قاقەزێکی چاپکراوی چووکەیە ونرخی لە سەر نووسراوە و لە بە-رانبەر هەر خزمەتێکدا دەوڵەت لە جەماوەری دەستێنی٘ و مۆری پووچ(بەتاڵ)بوونی لێدە-داوەک:تەمری سەر پاکەتی پۆ٘ست. (تمبر)

تەمرى‌هێندى: [ناو] دارێکى ئارانییە و بەرە - کەى کەڵکى‌پزیشکیى هەیە. (تمبرهندى)
تەمس: [ناو] لێخشاندن؛ پەلاندن؛ پیاهێنان. (لمس)
تەمشک: [ناو] تەمیشک؛ توورک؛ تووترک. (تمشک)
تەمومژ: [ناو] تۆز و غمار؛ (ب) هەورێک کە بە سەر عەرزدا دەکشێ. (مەغلیظ)
تەمووورەدان: ئاپۆرەدان؛ ئابڵۆقەدان؛ تێ‌ئاڵان؛ کۆبوونەوە بە دەور شتێکدا. (جمع‌شدن دور چیزى)
تەمەریز: [ناو] شەرەکەڵ؛ (ب) گرمە وگورە؛ قەرەباڵغ و شێوانى جەماوەر،شەڕ و هەڵا. (جنگ‌کل؛ شلوغى)
تەمەل: [ناو] هەڵماتى‌مەرمەر؛ کەللا. (تیله)
تەمەڵ: [ناو] جۆرێک گیانلەبەرى مەیموون ئاساى تیسک درێژى خاوە خاوکەرى جە- نگەڵیە. (تنبل)
تەمەن‌درێژ: [ئاوەڵناو] بەعومر؛ پیر؛ عومر- درێژ. (مسن)
تەمینه : (۱) ناوە بۆ ژنان (تهمینه) (۲) شە- ستە باران (باران تند)
تەنتەڵ: [ناو] مۆتەکە؛ مێردەزمە؛ حالەتى- سەنگ سواربوون. (کابوس)
تەنخوا: [ناو] برى؛ باتى؛ لەباتى؛ (شێعرى وێم تەنخواى سەمتوور و سازێ) «مەولەوى». (تنخواه؛ عوض)
تەندروسى: [بەرهەمى‌چاوگە] تەندروستى: لەش‌ساغى.ساخڵەمى. (تندرستى)
تەنک‌وتیواڵ: [ئاوەڵناو] شتى زۆر تەنک و ناسک. (بسیارنازک)
تەنگاڵ: [ناو] و[بەند] رەخ؛ پاڵوو؛کەنار؛ بە- رقەد؛ کەلەکە؛ قەراخ. (پهلو؛ جنب)
تەنگاوتیلکه: [ناو] شەتەکدانى کۆڵەبار بە- پشتەوە بە شێوەى ڕاستوچەپ و زۆر توند.(راست‌وچەپ بستن کولەبار)
تەنگوترش: [ئاوەڵناو] تەنگ‌وترووسک؛ بە- تایبەت بە لیبا سى(جل‌وبەرک)ى تەنگ دە- وترێت.(لباس تنگ)
تەنگەزى:[ناو] وامکێوى(بادەم‌کێوى)؛دارجە- وگ ؛ لە کێوەکانى زاگرۆس زۆر دەروێت و ماکێکى تێدایە بەناوى(پرۆتئاز) هەربەو هۆیەوە زووتر لە هەموو رووەکێک لە بە- هاردا گوڵدەکا،گەڵاکەى وردە و دەرمانى- کرمەک وکرمى(ئاسکاریس)ە (بادام کوهى مریوانى)
تەنگەکێش: [ناو] کەمەربەند؛ نێوقەد بەند؛ کەژووى ژێرسینگى بارەبەر. (کمربند؛ تەنگه اسب)
تەنگى‌ئێواره: ئەنگۆرى؛ ئێوارەى‌درەنگ‌وە خت. (تنگ‌غروب)
تەندووراو : [ناو] گێژاو؛ تەندوورەى ئاو. (گرداب)
+ تەنووره: [ناو] (۱) ناخى‌گێژاو؛ گێژاوى زۆر بە هێز. (گرداب سهمگین)(۲) گێژەڵووکە. (گردباد) (۳) شوڵەى بەرزى ئاور. (شعله بلندآتش)
تەنەسوور : ناوى کەسێک کە بە دەستوورى ئەردەشێرى پاپەکان بەشەکانى ئاوێستاى کۆ کردەوە. (جمع آورى کننده بخشهاى آویستا

بەدستور اردشیر بابکان)

تـەنـەکـە: [نـاو] ڕووپـەڕی ناسـکی کـانزا؛ گیانـداری لاوازی پێـدەشـوبهێنن، وەک: مایین تەنەکە. (حلبی)

تەنەکەپووتی: [ناو] چەلەنگی نەوت؛ (ئایەرە-پێکە بۆ دەغـڵ، بـەرانبـەربە ١٦کیلـۆ یـان پووتێک).(حلبی‌نفت)

تەنەی‌دار: [ناو] ساقەتـی دار؛کۆتـەی دار،لە ڕیشەوە تا لقی دار. (تنەدرخت)

تەنی: [ئاوەڵناو] لە دایک و باببێک؛ دژی زڕ. (تنی)

تەوارە: [ناو] دەغڵی پێگەیشتوو. (غلە رسیدە)

تەوازی: [ناو] بۆی هـەیـە لـە (تـەوازوع)ی ئـارەویـەوە هاتبێـت، و واتاکـەی گۆڕابێـت؛ داوخوازی لێبووردن. (پوزش)

تەواشیر:< تەباشیر

تەوان: [ناو] هێز؛توانایی. (توان)

تەواو عەیار: [ئاوەڵناو] تـەواو؛ بـێ‌کـەموکـەسری؛ لە سەتاسەت. «گۆڤاری‌مهاباد١١٢» (صـد درصد)

تـەورلـەق: [ئـاوەڵنـاو] ئاکـارخراپ.حیـز؛ ئاریلە.(لوس؛ بدرفتار)

تەورێز: [نـاو] تـەبرێـز؛ شـاری تـەبرێـز لـە ئازربایجانی خۆرهەڵات. (شهر تبریز)

تەوقات: [ناو] ئیشت؛ بە شەپلاخە بە پشتملدا دان. (سیلی به پشت‌گردن‌زدن)

تەوقەگوڵ: [ناو] گوڵێکی‌لە هەمـوو ڕەنگـە و گـەڵاکـەی دەکـوڵێنن بـۆ دەرمـانی ددانـە-کیڕە.(گل‌شاه‌پسند)

تەوم: [ناو] تەگبیر. (تدبیر)

تەون‌وبەست: [ناو] بەن‌وبەست؛ بەندوبەست. (بندوبست)

تەوەرک: [ئاوەڵنـاو] مبـارەک؛ تـەبـەڕوک؛ پیرۆز.(تبرک)

+ تەوەرە: [ناو] مازە. (محور)

تەوەنۆدۆزەخی:[ناو]بەردەسماتە؛بەردی جـە-هەندەم. (فسان)

تەوەنی‌ڕژنی: [ناو]بەردەمەڕمەڕ.(سنگ مرمر)

تەهتاقک: [ناو] تەحتاقک؛ نەعنـا؛ پوونگـە ؛ پینک. (پونه)

تـەهلـک: [نـاو] تـەحلـک؛ تاڵـک؛ خرچـە-تاڵ؛گرکەتاڵ. (خربزه و طالبی نرسیده تلخ)

تەی: [ناو] مەڕی یەکدەست سپی.(گوسـفند سفید)

تەیرین:[چاوگە]لەش‌گرانبوون؛سست بـوون. (سست‌شدن)

تەیسان: [چاوگە،ت] بریقـەدان؛ برووسـکان؛ ترووسکان؛ [لەچاوگەی‌تەیسین]. (برق زدن؛ سوسو)

تەیەوبووگ: [ئاوەڵناو] (ب)مرۆقی لەکـڵ‌دە-ڕهاتوو؛ بەئەزموون و قاڵبوو.(انسان‌پخته)+

+ تێ‌بەربوون: [چاوگە،ت] بەدار تێبەر بـوون و لێدان؛ تێ‌ڕۆ بوون تێ‌هورووژان. (کتـک-زدن؛ جمع شدن)

تێبینی: [نـاو] چاوپیـاگێران؛ چـاڤ لێگێـڕان؛ وردبوونـەوە؛ وردەوبـوون بـۆ ئاگـاداری؛ (ملاحظه)

تیپ: [ناو] برێتییـە لـە سـێ گورهـان؛ لـە-شکرێکیش سێ تیپە. (تیپ)

تێت: (١) [داهاتووی هاتن]بەڕیـوەیـە دێـت.

(میآید).(۲) [ناو] تاتەبەردێ کە گۆلاوی لە سەر بێت. (تختەسنگ دارای چالە پرآب)
تیت: تێیت؛ دێیت؛ دی ؛ دێی ؛دیت ؛تی. (میآیی)
تێترۆن: [ناو] قوماشی چێبوو لە هەودای پۆلیستێر. (تترون)
تێدامان: [چاوگە،ت] لە ناو جێگایێک یان مەکانێکدا مان. (ماندن در جائی) (۲) لە کارێکداماان و دەسەوسان بوون. (درماندن)
تێڕامان: [چاوگە،ت] سەرنج پێدان؛ تەماشاکردن؛ لێنهێرین؛لێنۆڕین؛ مێزە کردن؛ لێورد بوونەوە. (بادقت نگاە کردن)
تیرتیرک: [ناو] سیسرک. (جیرجیرک)
تێردوهن: [ئاوەڵناو] تێربەز؛ چەور.(ب) قەڵەو. (دنبەدار؛ چاق)
تێرژان: [چاوگە،ت] سەتڵی ئاوی تێرژان: رژاندیە ناویەوە؛ رژاندناو؛ لەشکرتێرژان و گوندەکەیان گرت. (درآن؛ ریختن؛ ریختند)
تیرکردن:[کینایی] (ف.گیو) هاندان؛ فیتدان. (تیرکردن).
تێرۆهاتن: [چاوگە،ت] هێرش‌بردن؛پەلاماردان؛ پرپێدا کردن . (حملەبردن)
تێز: [ناو] دواهەمین ناملیکە بۆ وەرگرتنی بڕوانامە لە زانستگا، کە پێویستی بەلێدوان وسەلماندن هەیە. (تز)
+ تێز: [ناو] بارووتی ورد؛ گەردی بارووت. (باروت ساییدە)
تێزار: نازناوی ئیمپراتوورەکانی رووس. (تزار)
تیزاندن: [چاوگە،] هەڵهاتن و لە پڕ دەر چوونی حەیوانی بەرزە، بەتایبەتکەر بەترِ و زەڕەزەڕەوە. (عر وتیز)
تیزماڵک: [ناو] باریکە؛ هەر شتی‌باریکەوەبوو؛ باریک‌بوونەوە بۆ خۆ دزینەوە. (باریکە؛جیم-شدن)
تیزەجار: [ناو](۱) گاڵتەجاڕ؛ کەسێک کە گاڵتەی پێدەکرێت.(کسیرامسخرەکردن)(۲) شوینی‌گاڵتەکردن. (جای شوخیکردن)
تێژاو: [ناو] تراوێکی ترش و تاوێنەرە تەنانەت کانزایش دەتاوێنێتەوە؛ وەک تیژاوی باتریی(پاتریی) سەیارە. (اسید)
تیژبیر: [ئاوەڵناو] وردبین؛ هزرقوول؛عاقل؛ بیرۆمەند؛ کەسێک زوو لە مەبەست بگا. (تیزبین)
تیژبین: [ئاوەڵناو] خاوەنی چاوی بە هێز؛(ب) زۆرسەرنجدەر؛ هویربین؛هووربین؛وردبین. (تیزبین)
+ تیژپەڕ: [ئاوەڵناو] نێرەیێکە زۆر دەپەڕێت و زۆر ناخایێنێ (نرینەای کە زیاد وسریع جفتگیری میکند)
تیژکەڵە: [ئاوەڵناو] بەلەباریک؛ ناتلەنگ‌زراڤ؛ بەژن‌باریک؛ بەژن‌شووش؛تیشکەڵە. (قدباریک؛کمرباریک)
تیژەوکردن: [چاوگە،ت] (۱) تیژکردن؛ تیژکردنەوە؛ وەک تیژ کردنەوەی دەمەتێخ.(۲)< تیرکردن.دنەدان.
تێسرماندن: [چاوگە،ت] تێسرەواندن؛ پێداماڵین و تێکوتان؛ لێدان؛ پیاکێشان. (کتک زدن)
تێشتەنگاو: [ناو] (۱)خواردنی بەینی بەر قلیان و فراوێن. (خوراک بین صبحانە و

نهار)(۲) کاتی بەیانی. (صبحزود)

تیشکشکانەوە: [چاوگە،ت] هەر۷ ڕەنگی تیشکی خۆر لە ناو تراو یان هەڵمدا ڕادەی شکانەوەیان(لاتراسکە) جیاوازە کە دەبێتە پێکهاتنی کەسکەسوور؛ هەموو نووریکی - تریش ڕادەی شکانەوەیان جیاوازە. (انکسارنور)

+ تێشکان: [چاوگە،ت]تانجی بەردانەکە- رویشک ڕووبەڕوو لە بەرەگە و سەرڕاوا دە- بێتە هۆی تێشکان و لێک ترازانی تانجی و نچیر. (بسرعتازهمردشدن)

تیک : [ناو] درز؛ قەڵش. (درز؛ شکاف)

تێکڤەدان: [چاوگە،ت] تێکدان؛ شێوان؛ ئالۆزی؛ ئالۆزی؛ پشێوە دروستکردن. (خرابکردن؛ بهمزدن)

تێکردنەوە: [چاوگە،ت] درێژکردنەوەی داوێن بەقوماش دانەدەم.(دوختن تکەای پارچە- بدامن کوتاه)+

تێکقرمان: [چاوگە،ت] ڕووخان؛ تێکشکان؛ وێرانبوون. (ویران شدن)

تیکلە: [ناو]کیتەڵە؛ لە گۆزە چووکتر و دەمی گەورەترە؛ دیزەی چووک. (کوزه دهن گشاد)

تیکمە: [ئاوەڵناو] توکمە؛ قەویوقۆڵ؛ تەنگە- قەوی؛ تەژە؛ زەبەلاح؛ تێکسمڕاو. (هیکلی وشکم گنده)

تێکۆشەر: [ناو،بک] هەوڵدەر؛ تەقەلادەر؛ خەباتکەر.(کوشا)

تێکەوتن: [چاوگە،ت] ژنێک کە دەکەوێتە عادەتی مانگانە؛ ژنەک کۆ مەهان دەبەت. (افتادن بەعادتماهانە)

تێکوەردان:[چاوگە،ت]شێواندن؛تێکەڵکردن. (همزدن)

تێکەوەپێچان: [چاوگە،ت] بارپێچانەوە؛ (بارگەیان تێکەوە پێچا و بەرێ بوون یاران) «هێمن». (بار وبندیل بستن)

+ تێکەوەدان: [چاوگە،ت] تێکدانەوە؛خراپ- کردنەوە؛ ڕووخاندنەوە؛ ڕووخاندن.(خراب- کردن)

+ تی گرتن: [چاوگە،ت] پێداگرتن؛ مەلافە (چەرچەف)تێگرتن؛ بەرگ تێگرتن.(برگ- دوختن؛ جلدگرفتن)

+ تێگیران: [ڕابوردووی چاوگە ،ت] (۱)کێشەیان لە بەینیدا پەیدا بوو. (درگیر شدند) (۲)[چاوگە،ت]کێشە پەیدا بوون. (درگیرشدن)

تیلەکۆ: [ناو] ناوچەیێکە لە بەینی سەقز و سنەدا. (منطقەای بین سقز وسنندج)

تێلیسان: [ناو] بەرهەتاوگر؛ قایش یان لێواری پێشەوەی کڵاو. (آفتابگیر کلاه)

تەلەفزیۆن: [ناو] ئامێری ڕاگەیاندنی دەنگ وڕەنگ. (تلویزیون)

تیمساح: [ناو]عـد: خزۆکێکە لە چەشنی مارمێلک بەڵام زۆر گەورەیە. (تمساح)

تینتینۆکە:[ناو] بینەقاقا؛بەرقوڕوو.(بیخ گلو)

تێنۆر: [ناو] دەنگی هەرە بەرزی پیاو (بەم، بوڵ، بوڕ) لە کۆڕی مۆسیقادا؛ کۆژی مۆسیقاییە.(بلندترینصدای مردانە ، بم)

تینەگیا: [ناو] تاسئەور؛ خەردەڵەچەرمەلە؛دەرمانە بۆ لەرزینی دەست و سەر.(خردل سفید)

تیوار: [ئاوەڵناو] بەرتەسک؛ تەنگ؛ باریک. (تنگ)

تیواندن: [چاوگە،]تاواندن؛ ئاتیواندن؛ تاواندنەوە. (ذوب کردن)

تێول: [ناو] تەوێل؛ نێوچاوان. (پیشانی)

تێووشین:[چاوگە،ت] تێکوشین.تریت.(تلیت- کردن)

تێوەشێن : [ناو،بک] کەسێک کەکاری تێوە- شاندنی لیباسە(جل‌وبەرگ) لە ناو تەنـدووردا؛ یان خوڵ دەپرژێنێ بەسەر قوڕدا. (تکان دهنده لباس؛ پاشنده)

تێوەتلاندن: [چاوگە،ت] تێوەگلاندن؛ تێوە- پێچان.(ب)تووشی کارێک کردن. (درگیر کاری کردن)

تێوەرێخ: [ناو] داوی پۆی جوڵایی کە لە نێو ماسوولە (ماسوورە)دایە. (ریسمان و نخ پود جولائی)

تێوەشاندن: [چاوگە،ت] (ب) لێدان؛ پێداماڵین.کاری<تێ وەشێن (کتک‌زدن)+

تێمپۆ: [ناو] کەرەستەیێکی موسیقایە لە دومبەک دەکا.(تمپو)

+ تێ‌هەڵدان: [چاوگە،ت] تێوەردان؛ ئاوێکی- تێ‌هەڵدە: ئاوێکی‌تێ‌وەردە. (آبکشی)

تێ‌هەڵقورتان: تێ‌هەڵقوتان؛ خۆ هاویشتنە ناو کار یان قسەی دیتران. (فضولی)

+ تێ‌هەڵکردن: [چاوگە،ت] تێگرتن؛ تیر- تێگرتن؛ ئاوقەکردن . (هدف‌قراردادن)

تییە: [ناو] قەبارە. (حجم؛ تیراژ)

تاچەک: [ناو] بنچەک؛ دوای واژۆکـردن ولێکر دنەوەی چەک کوتێکی چـووک لـە پاش چەکەکە بەجیٚ دەمێنێت. (تەچک)
تاخستن: (ف.گیـو) بـێخ‌گـرتن؛ بـن‌گـرتن؛ نیشتنی خڵتەی شلەمەنی.(تەگرفتن)
تاقیب: [ناو] لەوشەی(تعقیب)ی ئارەوییەوە کورد کاری کراوە، وەشوێن کەوتن. (تعقیب)
تـاکردن: قـەدکـردن؛ نووشـتاندنەوە؛ دوولاکردن بە سەریەکدا. (تاکردن)
ترانزیت: [ناو] فد؛ فرد؛ اند؛ایتاد: ڕەوتـی پـە-ڕینەوەی ڕێبوار، یان شتومەک گواستنەوە لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی‌تر. (ترانزیت)
تـرانس: [نـاو] فـد؛ فـرد؛ انـد:کـورتکراوەی ترانسفۆرماتۆر؛ ئامێرێکی کارەباییە بۆ کـەم و زۆرکردنی هێزی کارەبا. (ترانس)
ترانسپۆرت: [ناو] فـد؛ فـرد؛ انـد: ڕاگـوێزی؛ ئاروگوێز؛ تراوەری. (ترانسپورت)
تراوێرس: [ناو] فرد؛ فد؛اند: تەختەکانی ژێر هێڵی قەتار. (تراورس)
ترەیلێر: [ناو] اند؛ فد: ترێلی؛کەرەستەی باری قورس ڕاگوێزان کە بە ترەیلیکێش(ئەسپە-ک)ەوە دەبەسترێت. (تریلر)
تریکـۆ: [نـاو] قوماشـی کێشـباف؛ جـل و پۆلیوێری کێشباف. (تریکو)
توالێت: [ناو] اند؛ فرد؛ فـد: (ب) ئـەدەبخانـە. (توالیت).
توستێر: [ناو] کەرەستەیێکی کارەبایی بۆ برژاندن یان گەرمکردنەوەی نان. (تستر)
توونێل: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] قومەش؛ ڕەهوڵی-گەورە؛ بوارگـەی قـەتـار و سـەیـارەی، دە-سکردی ناو دڵی کێو یان ژێر عەرز. (تونیل)
تەرکەش: [ناو] سـاچۆری تیـران؛ تیردانـک؛ تیردان. (ترکش)
تەکنەوازی: فد: دەستەواژەی مۆسـیقایە و کورد بە کاری نابا و هـەنـدیٚ موسـیقازانانی ئێرانیش پێیدەڵێن(سۆلۆ) کە دەستەواژەیێکی مۆسیقای ئوروپییە واتاتاکژەنی. (تکنـوازی؛ سۆلۆ)
تەن‌خواگـەردان: [نـاو] فـد: پـارەیێکـە بـە کە سێکی بەرپـرس دەدرێـت بـۆ خـەرجـی پێویستی ڕێکخراوێک کە دوای مـاوەیێکـی دیاریکراویـان تـەواو بـوونی پـارەکـە دێتـە حیساب.(تنخواەگردان)
تیراژ: فرد، فد، [ناو] تیپەی دەرچوونی گۆڤار و بڵاوٚک لە یەک جار چاپ کردندا.(تیراژ)
تێرمیناڵ: [ناو] فرد؛اند؛فد: (ب) جێگای سوار کردن و پیادە کردنی ڕێبـواران(موسـافیرگە-ل)ی شارەکان؛ جێی گاراجەکانی چەند شە-ریکەی ڕاگوێزانی مو سافیر.(ترمینال)
تێزاریسم:فد؛ فرد؛ انـد: ڕێژیمـی ڕامیـاری و کۆمەڵایەتیی زاڵی دەورانی قەیسەرەکـان بـە سەرعورو و سیات (ڕووسییە)دا. (تزاریسم)
تێرۆر: فد؛اند؛ فد: [ناو] ڕەوتی‌کوشتن؛ تەغەر کوشتنی ڕامیاری. (ترور)

+ تیره:[ئاوەڵناو] تـۆخ؛ دژی ئـاچخ؛ سـووری تیره:سووری تۆخ. (تیره)

تێکست:اند؛ فد؛فرد: دەقی نووسراوە؛ ئایـەت؛ ناوەرۆکـی نووسـراوەیێکـی پـەڕاو.(تکسـت؛ مطلب)

تێکنیک:اند؛ فرد؛ فد: ڕێگا وشێواری زانسـت و زانایی. (تکنیک)

تێلێکس:فرد؛ فد؛ اند: ئامێری پەیوەنـدی و پەیغامناردن و وەرگرتنی پەیغام. (تلکس)

تیمارستان: [ناو] شێتخانە ؛ جێی دینـەکـان. (تی مارستان)

تیـــوپ: [نـــاو] انـــد؛ فـــرد؛ فـــد: (١)لاسیق(لاستیک)ی نـاو تـەگـەری سـە-یارە.(٢) کەمەربەندی لاستیکی پڕ لـەبـا بـۆ مەلەکردن و نەکەوتنە بن ئـاو. (٣) لوولـەی جێگـەیڕەنگـیڕۆنیـی (ڕەوغـەنـی) نیگـار کێشان . (١،٢،٣ تیوپ)

جائسته : بەجێمان وشەیێکی ئاویستاییە هە-ربەو واتا و مەبەسته. (جاماندن)
جائـــەســـمە : [چاوگـــە،ت] بـــەجێهێشـــتن. (جاگذاشتن)
جابر : وتەی بێواتا. (سخن بی معنی)
جاتروٚک : [ناو] جاترە؛ گیای نەعنـای کێـوی. (نعناوحشی)
جاجرم : [ناو] جاجم؛ جاش. (رختخواب پیچ)
جاجگ : [ناو] جاچکە؛ جاچک؛ بنێشت. (سقز)
جاجوڵکـە : [نـاو] جوڵاتـەنـە؛ جاڵجاڵووکـە؛ داپیروشک. (عنکبوت)
جاچوڵگـەر: [نـاو،] جادووگـەر؛ جاچوولکـەر. (جادوگر)
جاحێل : [ئاوەڵناو] جەحێل؛ لاو؛ گەنـج؛ هـە-رزەکار. (جوان)
جادوویی : [ئاوەڵناو] ئەفسووناوی؛ سێحراوی؛ پەیوەندیدار بە جادووەوە. (جادویی)
جادەیئاسفاڵت:جادەی قیرتاو. (جادەآسفالتە)
جادەی ترانزیتی : جادەی تایبەت بەهێنـان و نـاردنی کاڵـای دەرکـزە و بـەرکـزە. (جـادە ترانزیتی)
جادەیخاکی : [نـاو،ت] ڕیگـاییٚـکـە خـوٚڵ و خاکییە. (جادەخاکی)
جادەی زیخڕێژ : [ناو،ت] جادەی خوٚش کراو کە زیخ و چەو بـە سـەریـدا ڕێـژراوە و پـان کراوەتەوە. (جادەشوسـە؛ جـادە شـن ریـزی شدە)

جارجیم : [ناو] جارجم : < جاش١
جارەوجاڕ :[ناو] (ب) داچەندنی مەزرا لە هـە-موو ساڵێکدا، دوای ڕنینـەوەی گـەنـم و جـوٚ دیسان شێو برین و داچاندنی مەزرا؛ پـەرێـزاو پەرێز. (کنایەهمە سالەکاشتن‌زمین)
جاریٚ :[بەند] هێشتا؛ جـاریٚ نـەگـەیشـتووە: هێشتا نەگەیشتووە. (هنوز)+
جارێکیان : (١)[بەند] جارێک لە چـەنـدجـار. (دفعەای). (٢)یەک‌جار؛ جارێکیان میوان دەبم : یەک جاریان میٚوان دەبم. (یک‌بار)
جـارێو : جـاریٚ؛ (جارێوتـەر : جـارێکی‌تـر). (یکبار)
جارێوتەر : [بەند]کەرەتێکـی‌تـر؛ جـارێکی‌تـر. (دفعەدیگر)
جاز : [ناو] اند؛ فد: موٚسیقای ڕەش پوٚسـتاڵانی ئەمریکا کە ئەمروٚ لە دونیادا باوە. (جاز)
جاسووسی دوولایەنە : سیخوڕیٚ کە فسوٚسی بوٚ هـەر دوو لایـەنـی دژ بـە یـەک دەکـات. (جاسوس‌دوجانبە)
جـاش : [نـاو] (١) مـەوج؛ جـاجم؛ جـارجم؛ جاجرم؛ جارجیم. (جاجیم). (٢)هوڵی‌کەر؛ بـە-چکەکەر. (کرەخر) (٣) هەندیٚ جار کە ژنێـک سیٚتەڵاقە بکردرایێـت دەبـوو لـە کـەسـێکی دیکە مارەی بکـەن و پـاش تـەڵاقـدانی، بـوٚ مێردەکەی مارەی بکەنەوە، بەو کـەسـەیـان دەگـوت جـاش و بـەو کـارەیشـیان دەگـوت (مارەبەجاش) (محلل) +

جاش‌باڵته : [ناو] قوڵـه‌باڵتـه؛ باڵتـه‌ی کـورت. (اورکت)

جاش‌ماکەر: جاشەمێو؛ هوڵی کـەری کـە مێـو بێت. (کرەخر ماده)

جاش‌نێرەکەر : هـوڵی کـەری کـە نێـر بێـت؛ جاشەنێر. (کره خر مذکر)

جاش‌هێستر : هێستری چکۆڵە تا سێ ساڵان. (استری کەهنوزکرەاست)

جافی : [ئاوەڵناو] پەیوەندیدار بە جافـەوە؛ وە- ک هۆرەی جافی؛زاراوەی جافی. (مربـوطبـە طایفه‌جاف)

جاکەشی : [ناو، گەوادی؛ قورمساخی؛ پیشە- ی دەویت؛ دەویتی. (جاکشی)

جالۆ : [ناو] پـرد؛ زیـاتر بـە پـردی‌داریـن دە- وترێت. (پل‌چوبین)

جامبازه :[ناو] غاری‌وشتر؛ وشتر لوقی بـەلـەز. (نوعی‌دویدن‌شتر)

جامتا : [ناو] جانتا؛ ساک. (ساک)

جامزڕیان : (ب) ڕیسوابوون. (رسواشدن)

جامەڕبە : [ناو] دەفری کە شەش مشت (ڕبە یێ) دەغل بگرێ. (کیل ۴ کیلویی‌غلات)

جامەلووسکێ: [ناو] کلکەسووتێ وەک ماستاو کـردن؛ خوڵتـە کـردن؛ ڕیـا و زبانلووسـی. (چاپلوسی‌وتملق)

جامی : ناوی مەلاجامی زانـایێکـی گـەورەی کورد کە گڵکۆکەی لـە سـابڵاغ و مـەیـدانی مەلا جامی بە ناویەوە ناو نراوە. (جامی)

جامی‌جەم : [ناو،ت] ئاوێنەی ئەفسانەیی جە- مشید کە شای ئێران بووە؛ (ب)جامی جیهان نوما. (جام‌جم)

جامیلکە : [ناو] (۱)جـامی چـووک؛ ئاوێنـەی گچکە (آینـه‌کوچـک). (۲) دەفـر و بادییـەی چووک. (ظرف‌کوچک)

جامی وەرزشی : [ناو،ت]کـاپی وەرزشـی؛ دە- فرێکی گوڵدان ئاسا بـۆ خـەڵـاتی یاریزانـانی سەرکەوتـووی وەرزشـی؛ جـامی قـارەمـانی. (کاپ قهرمانی)

جانبێزار:ناوی‌تفەنگێکی قەیمییە(نـام‌تفنگـی- بوده)

جاندارم : [ناو] جاندارمـە؛ ژاندارمـە؛ پۆلیسـی دەرەوەی شار. (ژاندارم)

جاندارمە : < جاندارم

جانک : (۱)کیژی پێگەیشـتوو. (دخترجـوان). (۲) جوانوو. (کرەاسب)

جانکان : [ناو] گۆڕ؛ گڵکۆ؛ گۆڕ. (قبر)

جـانگۆری : [نـاو] گیـان‌فیـدایی؛ گیانبـازی. (جانبازی)

جانگیر: جیهانگیر؛ ناوی پیاوانە. (جهانگیر)

جانەگا : جوانەگا. (گاوجوان)

جانیک : [ناو] جوانـوو؛ جوانوومـاهین. (کـرە- اسب ماده)

جاورس: [ناو] گاورس؛ گارس؛ دێمیلە. (ارزن- تلخ)

جاوەجاو : [ناو] خـاوەخـاو قسـەکـردن؛ قسـە جوونەوە. (من و من‌کردن‌درسخن‌گفتن)

جاوی گازری: [ناو] جاوێک بوو تا مـاوەیێـک دەخرا ناو شیاکە بـۆ سـپیتر بوونـەوە، و پـاش شۆردن دەکرا بە کراس و دەرپێ.(نوعی‌کرباس‌سفید)

جبلە : [ناو] کەلـەشـێر؛ کـەڵـەبـاب؛ دیکـل. (خروس)

جبه : [ئاوەڵناو] مەرەخەس؛ سەربەست؛ بەخشراو؛ عافوکراو؛ چاوپۆشی لێکراو له گوناح؛ ئازاد. (عفوشده؛ مجاز)

جخاره: [ناو] جغارە؛ جگەرە؛ سیغار. (سیگار)

جخـل : [ئـاوەڵنـاو] دوژمـن؛ نـەیـار؛ ناحـەز. (دشمن)

جرت‌وفرت :(ب)هاتوچۆی بەلەز و لەسەریەک؛ فرته فرت هاتن و چوون. (آمدن‌ورفتن‌با-عجله و زیاد)چرپوچۆپ؛ هاتوچۆی لەسەر یەک و بەلەز. (رفت‌وآمدزیادوباعجله)

جرتەجرت :(۱)دەنگی با لیبەر بوونی لەسەر - یەک. (گوزیدن‌زیاد). (۲ب) خوتەوبۆڵە؛جرت - وپرت. (غرولند)

جرتیٚ : به سووکایەتی به ژنیٚ دەڵێن سووکوچرووک و بیٚئارام و قەرار بێت. (زن جلف و ناآرام)

جرجالٚ : < جەجالٚ

جرسه : [ناو] جلسه؛ جۆرێک کووتاڵی قەدیمی. (ژرسه)

جرم :[ناو] بەڵغ و خڵتەی شتی تراو که وردەوردە به سەر شتێکی‌تـرەوە دەنیشیٚ و وەک بەردێکی (نـەزۆر ڕەق) پێیـدا دەلکـیٚ وەک : خڵته بەردی ڕووکاری نـاوەوەی سـەمـاوەر و کتری و بنی دەان. (جرم)

جرمگر : [ناو،بک] بەڵغگر؛ ماکێکی کیمیاییه که جرم له خۆیدا دەتاوێنێتـەوە و لای دەبـا. (جرمگیر)

جرم گرتنی ددان : (۱)کرانـدنی بـەڵغـی بـن ددان بەکارد یا ئامێری تایبەت که دوکتـۆری ددان دەیکا. (جرمگیر ی‌دندان) (۲) بەڵغ چیٚ بوون له سەر ددان (جرم‌گرفتن)

جرناوفڕنا : < جوڕناوفڕنا

جرنگ : [ناو]جرینگ؛ دەنگی لەیەک کەوتنی مامێز یا هەرجۆر کانزاییٚ. (جرینگ)+

جڕوجانەوەر : [ناو] جووڵەوەر و گیاندارانی ورد و کچکە؛ وەک: کـرمومـێش‌ومێـروو. (کـرم-وحشرات)

جروکەجروک: [ناو،ت] دەنگی‌خوێندنی چۆلەکە؛ جووکە جووک؛ (صدای‌گنجشـک) (ب) گریانی له ژێر لچەوە و به نووزە نـووز. (۲ب) [ناو] پرته و بۆڵەی لـە ژێـر لچـەوە؛ بۆڵـە و خوتەی له بەر خۆوە. (غرولند؛ مویه)

جرووسکه : [ناو] چرووسکە؛ ترووسکە؛ بریقه لێدانی هەور. (برق زدن؛درخشش)

جریـد : [نـاو] جریـت؛ جلیـت؛ دارتـەقڵـەی کورت.(چوبدست سوارکاران‌درنوعی‌بازی)

جریفک : [ناو] گەسک؛ گسک. (جارو)

جرینگاندن : [چاوگە،ت] بۆڵـە و خوتـەی لـە ژێر لچەوە. (غرغرکردن)

جرینگەجرینگ :[ناو،ت] جرینگ‌وهوڕ؛ (۱)دەنگی لەیەک کەوتنی(خشل وکانزا و مامێز)ی له سەریـەک و زۆر. (جرینـگ‌جرینـگ). (۲) [ناو] پرته و بۆڵە و قسەی له ژێر لچەوە خوته و بۆڵە لەبەرخۆوە. (غرولند)

جزار: [ناو] ڕەنج؛ ئازار؛ جەزرەبە؛ جزیا؛ بێگـار. (عذاب؛بیگاری)

جـزال‌جـزال : [ئـاوەڵنـاو] ڕێـزالٚ‌ڕێـزالٚ؛ ونجڕونجڕ؛ لەت‌لەتی چکۆڵە. (تکه‌تکه)

چژوێن : [ناو] دژوێن؛ جوێن. (دشنام)

جسوجۆ: [ناو] له(جستوجوو)ی فارسیەوە وەر گیراوە گەڕان و پشـکنین؛ بـەدوای شـتێکدا گەڕان. (جستجو)

جغە :[ناو] مووی تەوێڵ کە بە شێوەی چەتری بقرتێ. (مو ی پیشانی چتری)
جفتکردن : [چاوگە،ت] (١)کێڵانی زەوی. (شخم کردن). (٢)پێکەوە چەسپاندن؛ جووت کردن. (٣)دوودەنک لەهەر شت نانە پاڵ یەک، وەک: کەوش جووتکردن. (٢و٣جفت کردن)
جفتەجفتە : (١)[ناو] بەزمی شانۆئاسا کە لایەن دەستەی لۆتیانەوە کە لە قەدیمدا بەڕێوە دەچوو. (نوعی بازی‌لوتیهای‌دوره‌گردبود) (٢)[بەند] جووتەجووتە؛ دووان‌دووان. (جفت‌جفت)
جفتەدووانە : [ئاوەڵناو] لفەدووانە؛ ئاوەڵدووانە؛ جقی. (دوقلو)
جقات : [ناو] بزوتنەوە و شۆڕشی بەکۆمەڵ؛ بزاو؛ خەباتی بەکۆمەڵ؛ ڕاپەڕین؛ جووڵە؛ جووین. (جنبش‌وشورش)+
جقراندن : [چاوگە،ت]جەفلاندن؛ جنقاندن؛ جەنقاندن؛ ترساندن؛ داچڵەکاندن. (ترساندن)
جقلین : [چاوگە]کەوڵکردن؛ پێست داماڵین. (پوست‌کندن)
جقە : [ناو] خشڵێک بۆ ڕازاندنەوەی کڵاو یان تانجی سوڵتان و گەوران. (جقە). (٢) چۆ؛ نینۆک (نانووخ)ی بەینی دوو پەنجەی کەڵەشێر.(ناخن‌بین‌پای‌خروس)+
جقەشینە : [ناو] جوقەشینە؛ کاسەڵکەشینە؛ کاسەڵەشینکە. (سبزەقبا)
جگمە : [ناو] جمگە؛ جومگە؛ بەند؛ جمژگە. (مفصل؛ بند)
جگە :[بەند] بێجگە؛ جیا؛ ژبلی؛ جودا. (بجز)
جگەرخوێن : جگەرخوون؛ زۆر جاران جگەر لە جیاتی دڵ بەکار دەبرێت : واتا دڵ پڕ لە خوێن؛ناوی شاعیرێکی نیشتمان پەروەر (شێخ مووسا حەسەن) لە سووریا. (نام‌شاعربزرگ‌کرد)
جلخوز : [ئاوەڵناو] جلف؛ بێ‌مێشک؛سووک‌وچرووک. (جلف)
جلشۆری : [ناو](١)کاری باڵاڤ کردن؛ شیووکوڵ‌کردن. (لباس‌شستن) (٢) [ناو] مەکینەیێ کە جلک دەشوا و بە کارەبا ئیش دەکا. (لباس‌شویی)
جلکدروو: [ناو،بک] جلدروو؛ بەرگدروو؛ جلوراز؛ خەیات. (خیاط)
جل‌وراز : < جلکدروو
جلە : [ناو] جۆرێک قەوزەیە کە دەکەوێتە سەرئاو. (نوعی‌جلبک)
جلە :[ناو] جلەلاوێن؛ گیای سەرەتان؛ (شێرپەنجە)وەک دەزوو وایە و ڕەنگی زەردە و لامژە لە هەر زەرحاتێبدا (بەتایبەت لە وێنجە)وشکی دەکا.(نوعی‌انگل‌گیاهی)
جڵەوشل کردن : [چاوگە،ت] (ب)بەربەرە ڵاکردن و بەرگری نەکردن؛ قەدەغە و قورخ لێ نەکردن؛ ڕووپێدان و سەربەست کردن؛ (ممانعت‌وجلوگیری‌نکردن)
جڵەوگرتن: [چاوگە،ت] (١) لە غاوگرتن. (گرفتن افسار).(٢ب)بەرگری کردن؛ پێش گرتن.(جلوگرفتن)
جلیتقەی دژی‌گوللە: [ناو،ت] جلیسقەی چێ کراو لە ماکێک کە گوللە نەیبڕێ. (جلیقە‌ضدگلوله)
جلیتقەی نەجات : [ناو،ت] جلیسقەیێ‌کە پردە بێت لەبا، بۆ بەرگری لە نقوم بوون و خنکان

له
ئاودا.(جليقه‌نجات)
جليسقه : [ناو] جليقه؛ جليتقه؛ جۆرێک سینگ پۆشی بێ‌قۆڵ که له ژێر کۆته‌وه ده‌کرێته به‌ر و له جنسی قوماشی کۆ ته‌که‌یه و پشته‌وه‌ی له جنسی ئاسته‌ری کۆته‌که‌یه. (جليقه)
جمژگه : > جگمه
جموجووڵ تێکه‌وتن : [چاوگه‌،ت] (ب)سه‌ره‌تای بزاف؛ جووڵه کەو تنه ناو جقات؛سه‌ره‌تای سەر بزێوی. (ابتدای جنبش و شورش)
جموور : ژموور؛ حیساب ڕاگرتنی ڕۆژ و مانگ و ساڵ له هه‌ورامانی قه‌دیمدا. (شمارش‌روز-وماه‌سال؛ نوعی‌تقویم‌دراورامان قدیم)
جناخه : [ناو]کرمه‌ک؛ زه‌نبه‌ر و زیوه‌رێک که له ژێر چه‌ناکه‌وه له دووڵای لاره پێچ یان ده-سرۆکه و کڵاو قاییم ده‌بێت؛ ژێر چه‌نه. (زیوریست‌زنانه)
جناره : [ناو]خه‌یاره؛ جۆرێک قوونێر و دومه‌ڵ و کوان. (نوعی کورک)
جن‌جن : [ئاوه‌ڵناو] ئه‌نجن ئه‌نجن؛ له‌ت‌له‌ت؛ تیکه‌تیکه؛ کوت‌کوت؛ جنینی‌ورد. (قطعه‌قطعه)
جنچک : [ناو] پل؛ جنچک، وه‌ک: جنچکه گۆشت؛ پله‌گۆشت. (چنجه)+
جندۆکه‌دار (١)[ئاوه‌ڵناو] شێت؛ جندار. (دیوانه). (٢)[ناو] جێگایێک که به‌ڕیوایه‌ت و ئه‌فسانه ده‌ڵێن خێوی هه‌یه یان جنۆکه‌ی هه‌یه. (به جائی‌گویندکه‌جن وپری‌دارد)
جنراو :[ئاوه‌ڵناو، به‌ر+ ناو،به‌ر] ئه‌نجن ئه‌نجن-کراو؛ له‌ت‌له‌ت‌کراو؛ پل‌پل‌کراو؛ (تکه‌تکه‌شده)
جنگل : [ناو] گێنگڵ؛ پاپۆکه؛ وه‌ک : به‌ده‌ور خۆدا کۆبوونه‌وه‌ی مار. (حلقه؛ چمبره)+

جنه‌نار : [ناو] جن‌هه‌نار؛ هه‌ناره‌جنانه؛ هه‌ناره-جنانێ؛ دارێکه له هه‌نار ده‌کا. (اناروحشی)
جواب‌کردن : [چاوگه‌،ت]کرێ‌نشینێ که خاوه‌ن‌ماڵ پێی ڕابگه‌یێنێ ماڵه‌که‌ی چۆڵ بکا. (جواب‌کردن)+
جوات : [ناو] جقات؛ جووڵه؛ جووین؛ بزاف؛ بزاو؛ ڕاپه‌ڕینی به‌کۆمه‌ڵ؛ کۆمه‌ڵ؛ جه‌ماوه‌ر؛ جه‌مهوور. (شورش)+
جواده : [ناو] جۆرێک مه‌شکه‌ی ئاو تێکردن. (نوعی مشک‌آب)
جوان : [ئاوه‌ڵناو] (١) قه‌نج؛ قه‌شه‌نگ. (زیبا). (٢) جه‌حێڵ؛ هه‌رزه‌کار. (جوان)
جوانرۆ : [ناو] مه‌حاڵێکه سه‌ر به شاری سنه. (جوانرود)
جوانمێر : [ئاوه‌ڵناو] (١)جوانمه‌رد؛ جوامێر؛ مێرخاس. جوانمرد). (٢) پیاوی جوان و جه-حێڵ. (مردجوان)
جوانه‌زمه : [ناو]جوانه‌زوه؛ عازه‌به؛ زیپکه‌ی جه‌حێڵی؛ جوانه‌ژۆ. (جوش‌جوانی)
جوانه‌ژۆ : [ناو] جوانه‌زمه؛ ئازه‌وه؛ ئازه‌به. (جوش‌جوانی)
جواوکردن : [چاوگه‌،ت]جوابکردن؛ نه‌خۆشێ که پزیشک لێی ناهومێدبێت و مالیجه‌ی پێ نه‌کرێ و مالیجه‌کردنی ڕه‌ت بکاته‌وه. (جواب رد دادن؛ ردکردن)+
جواهێرنیشان : [ئاوه‌ڵناو] گه‌وهه‌رنیشان؛ شتێ‌که به جواهێرات ڕازاوه‌ته‌وه و له سه‌ری دامه‌زراوه؛ نقێم به‌ند. (جواهرنشان)
جوایه‌ز : [ئاوه‌ڵناو] جیاواز؛ جوێ. (جدا)
جۆبوار : [ناو] جۆبار؛ له ئه‌سڵدا جۆگه‌بوار بووه و بووه‌ته جۆبار و له کوردیه‌وه چووه‌ته نێو

فارسی. (جویبار)
جۆبە : [ناو] (١)جندەخانە؛ جێگای لەش-فرۆشی. (فاحشه خانه). (٢)مەیدانی بەر چاو خستنی کاڵا بۆ فرۆش وەک مەیدانی ماست و دانەوێڵە فرۆشتن. میدان‌فروش کالای‌خوراکی)
جۆبێ : بەوهۆیە؛ لەبەرئەوە؛ ژبەرڤێ‌هەندێ. (بەسبب)
جۆت‌قۆچ : [ئاوەڵناو] جووت‌شاخ؛ خاونی-دووشاخ. (دارای‌دوشاخ)
جۆتکە : [ناو] جووتە؛ پێن هاقێتنا دەواران بە هەر دوو پاشێ خۆ؛ لەقە خستنی حەیوان بە هەر دوو پاشوو. (جفتک)
جۆخینە : [ناو] خەرمانەی دەوری مانگ. (هاله‌ماه)
جودابوونەوە :[چاوگە،ت] دەست لێک بەردان؛ جیا بوونەوەی ژن و مێرد؛ لێک دوور کە-وتنەوە؛ لێک هەڵبڕان؛ (ب) بەشکردنی ماڵ و سامانی شەریکی. (جداشدن)
جوداجودا :[بەند] بەش‌بەش؛ جویێ‌جویێ. (جداجدا)
جوداکاری : :[بەرهەمی‌چاوگە][ناو] جوێکاری؛ کاروڕەوتی لێک هەڵبڕین و جیا کردنەوە. (جداسازی)
جودایی‌خوازی : [ناو] ویست و داوخوازی جیا بوونەوە؛ (ب) هەوڵ بۆ جیاکردنەوەی بەشێ لە وڵاتێک و کردنی بە وڵاتێکی سەربەخۆ. (جدایی‌طلبی)
جۆدۆ : [ناو] وەرزشێکە لە ڕۆژهەڵاتی دوورەوە هاتووە و مرۆڤ ئامادە دەکات بۆ خۆ پاراستن و زاڵ بوون بەسەر حەریفدا. (جودو)
جۆربوون : [چاوگە،ت]تەبابوون؛ بەین خۆش بوون؛ ڕێک‌وپێک بوون؛ پێک‌هاتن؛ ڕەخسان؛ دابین‌بوون. (جوربودن)
جۆراوێن : [ناو] جۆراوێن؛ گۆرەوی‌بازی. (جوراب‌بازی)
جورناوفرنا : [ناو] ورینە؛ وراوە؛ لە بەر خۆوە قسەکردن. (هزیان)
جۆ ڕووتە : [ناو] یەوە ڕووتە؛ گیایێکی گەنم ئاسایە دەیدورنەوە بۆخۆراکی‌ئاژاڵ(جودوسر)
جۆش : [ناو] تاو وتین؛ هەڵپەڕین بە هەڵخە و داخەی زۆر و بەتاو و تینەوە. (حرارت؛تب‌و-تاب)+
جۆش‌خواردن : [چاوگە،ت] ڕەوتی چاک بوونە
وەی ئیسقانی شکاو؛ لکان و جۆش خواردنی متوربە. (جوش خوردن)+
جۆش‌دان : [چاوگە،ت] (ب)گەرم کردنی کۆڕی هەڵپەرکێ. (گرم کردن‌وتب‌وتاب‌به-گروه‌رقص‌دادن)+
جۆشکاری :[بەرهەمی‌چاوگە][ناو] شوڵی جۆشکار؛ کاری لکاندنی پارچەگەلی کانزا بە-گەرم کردن و تاواندنەوە بە گاز و هەوا و... کارگەی ئەوکارە. (جوشکاری)
جۆش‌وخرۆش : [ناو،ت]تاو و تین؛ کوڵ‌وکۆ؛ جرپنی و بێ ئارامی لە هەڵپەڕینیدا؛ ویستی گەرم و گوڕ بۆ کردنی کارێ.(گرمی‌و حرارت درکاروزقص؛ جوش و خروش)
جۆشی‌شیرین : [ناو] ماکێکی سپی‌ڕەنگ و خۆراکییە بەڵام خواردنی دبێتە هۆی کفەڵی ئیسقان؛ بۆ شۆردنی ناو باتری(پاتری) سەیارە بەکەڵکە. (خوش‌شیرین)
جۆغ : [ناو] نێڵ؛ ماقیلە؛ نیر. (یوغ)

جوقه : [ناو] فرندەیێکە لە چۆلەکـە مـەزنتـر؛ بەشەو و ڕۆژ ناڵەم دێ لە چۆل و لە بـەریـدا، وەک بەردێکی گۆلاوان وەک جوقەی خاسە-سیا «فۆلکلۆر» (نوعی پرنده)

جۆقی : [ناو] لە ئاویستادا بـەواتـای ڕێبـەر و مورشیدی زانا، هاتووە و لە کوردیشدا هەر بەو مانایە. (مرشد)

جۆگمە : [ناو] جومگە؛ جمگە؛ جمشیرگ؛ بە-ند.

(بند)

جۆگە داخستن : [چاوگـە،ت] (١)جۆگـە هـە-ڵگرتن؛ جۆگە کێشـان. (جـوی‌آب کشـیدن). (٢)ئاوی جۆگە بـەردانـەوە لـە شـەلـەگـەوە. (سرازیرکردن آب ازجوی‌اصلی)

جۆل : [ناو] لە زۆر جێدا پیتی(ل)لـە کوردیـدا ناوترێت و لە ئەسڵدا جۆگەل و جۆگەلـەبـووە. (جوی)

جۆل : [ناو] و[ئاوەڵناو] ئاوێتە؛ (١)تێکەڵاو؛ تە-ڤلـی‌هـەڤ؛ بـەسـەریـەکـداکراو. (مخلـوط) (٢)زنجیر. (زنجیر). (٣)کەرت؛ وەک کەرتە - مـەڕ. (دسـتەچنـدتایی). (٤)جۆرێـک گـەنـم. (نوعی گندم)

جۆڵـەمێـرگ : [نـاو] جۆڵـەمێـرگ؛ شـارێکی کوردنشینە، پێتەختی وڵاتی هـەکـاری بـووە، ئێستە سەر بە وڵاتی تورکیایە. (نام شـهری درکشورترکیه)

جوملە : کۆ؛ جملە. گشت؛ تاقم؛ دەسـتە .(بـۆ من لە جوملەی عەبدی خودانیم؟ ، سەعـاتێ لـە دەس مـەینـەت ڕەهـا نـیم؟). «فولکلۆر» (جمله)

جونگـە : [ئـاوەڵنـاو] (١)جنگـز؛ بـەهانـەگـر؛ بیانووگر؛ لەسەر چز بۆ شـەڕ فرۆشـی. (٢)< جوگمە

جونگە : [ئاوەڵناو] شەمبۆز؛ ئەسـپی نائـارام و شەروور (شەڕوور) و جووتـەوە شـێن و چـە-مووش. (چموش)

جووانن: (١)[چاوگە،ت] بزاوتن؛ بزواندن؛ تـە-کـان‌دان؛ جووانـدن و هانـدان. (تکـان‌دادن؛ تحریککردن) (٢) جوانن؛ قەنجن؛ قەشەنگن. (قشنگ‌هستند)

جووتباقیە : [ناو]جۆرێک دروومانە.(یـکـنـوع-دوخت)

جووتبوون :[چاوگە،ت] (١)کاریسـەرجێیـی-کـردن؛ پێـوە ڕووانـی سـپلۆتی نێرومـێ. (همخوابگی؛جفـت‌شـدن‌سـگ‌نرومـاده).(٢) لکان؛ چەسپین. (چسبیدن)

جووتبەندە : [ناو] وەرزێری خاوەن جـووت-وگا؛ دژی ڕەشایی. (کشـاورزدارای‌گاوشـخم-زنی)

جـووتپـەروانـە : [نـاو+ ئـاوەڵنـاو] جۆرێـک فرۆکەی قەدیمـی کـە دوو پـەروانـەی(پـە-ڕوانە)ی هەبـوو. (دوپروانـە) هـەر شـت کـە خاوەندی دوو پەروانەبێت. (جفت پروانه)

جووتخاڵ : [ناو] دووخـاڵ بـە شـێوەی(:) بـۆ شروڤە کردن و مانالێدانەوە لە پاش ڕەسـتەدا دادەنرێ. (دونقطه)

جووتزگ : [ئـاوەڵنـاو] جـوتزک؛ لفـەدووانـە. (دوقلو)

+ جووت‌کردن: [چاوگە،ت] بە هاوتـاکـردن و نزیکدانانی دووتاق.وەک: کەوش جووتکردن < جفتکردن. (جفت‌کردن)+

جووتگیری : بەڕواڵەت وشە فارسـییە، بـەڵـام

دەستەواژەی دارتاشی و ناسک کارییە؛ واتا لە-بەین بردنی ماوەی بەینی دوو تە ختەی لکاو بەچەشنێ کە شەبەقێندا یان ئاو نەدە-لێنێ. (جفتگیری) (٢) کاری وەسەر گێڕانی نێر و مێ(جفتگیری)

جووت لووله : [ناو] (ب)تفەنگی دوولوول. (تفنگ‌دولول)

جووتلەقە : [ناو] جووتە؛ پاشلەقە بەهەر دوو پا، یان پاشوو. (جفتک)

جووتماقە : [ئاوەڵناو] شملۆوبەرەکەت؛ شە-نگڵەبەرەکەت؛ دوو دەنک میوەی پێکەوە چەسپاو. (دودانەمیوەبهم چسبیده)

جووتوگا : [ناو] کەرەستەی جووتیاری و شێو برین؛ ڕەوتی داچاندنی مەزار بە گاجووت. (گاوواسباب کار شخم‌زنی)

جووتەی‌سەران : (ب) دوو دۆستکە هەمیشە پێکەوە بن. (کنایی،دو دوست‌که‌همیشه‌باهم باشند)

جووتێ : جووتێک؛ جفتێ؛ جفتێک؛ یەک-جووت. (یک جفت)

جووجکەلەقێ :[ناو،ت] (ب)زەحمەتی زۆر؛ بە هەزار جووجکە لەقێ کارەکەم خەلاس کرد؛ کلکە لەقێ. (کنایەاززحمت‌فراوان)

جووحە : [ئاوەڵناو] زۆرزان؛ فرەزانا؛ زانا. (دانا)

جووڕ کردن : [چاوگە،ت] فش کردن و تاوانی قومار بە حەریفدان؛ (هەڵبەت وشەیێکی بێ ئەدەبانەیە) بە هێلکەکردنی مریشکیش دەڵێن کە نە لە هێلانەی خۆیدا بیدوڕێنێ. (اخ-کردن‌وتحویل‌دادن)

جووقەوار لێبرین : کەس نەهێشتن و هە-مووان کوشتن، هیچکەس کە کۆمەڵێ یا لە ئێلێ نەهێشتن. < جنیوسایەد. (کنایە ازکشتن‌کلیه‌کسان)

جووکەلێبرین : بێدەنگ کردن؛ (ب) هەناسە بڕکردن؛ خنکاندن. (خفه‌کردن)

جووکی : [ئاوەڵناو] (١) مرۆی نووکەنووک کەر؛ جووکن. (نق نقو)(٢) [ناو] مورتاز؛ هە-ندێ لە پیاوانی(ڕەنج و عازاب) دیتووی تەرکە دونیا لە هێندوستان. (جوکی.مرتاض)

جوولبڕ : [ناو] قرژانگ؛ قرژاڵ. (خرچنگ)

جووڵێن : [ناو،بک] بزوێن؛ کەسێکە دە-جووڵێنێ و دە بزوێنێ.(تکاندهنده). ڕاژێن؛ ڕاژێنەر؛ (ب) [ناو] هەژێنەر؛ هاندەر. (محرک)

جوومار : [ناو] کەوەمار؛ جۆرێک ماری شینی کوڵە. (نوعی‌مار)

جوومەکار : جوومەکڤان؛ کەسێکە ڕایەخ و بەڕە دروست دەکات. (بافنده‌گلیم)

جهاڵ : [ناو] جوهاڵ؛ جەواڵ. (جوال)

جەبر : [ناو] دەرسێکی زانستگایە وەک جەبر و موسەلەسات. (جبر)+

جەبرا : [ئاوەڵناو] چەپلەر؛ کەسێک کە بە دە-ستی چەپی زیاتر کاردەکا. (چپ‌دست)

جەبعە : [ناو] سندوق؛ مجری؛ سنووق. (جعبە)

جەبعەی‌ڕەش :[ناو] جەعبەی ڕەش؛ ئامرازی تۆمارکردنی هەموو چەشنە ڕووداوێک لە فڕۆکەدا کە زیاتر دوای کەوتنە خوارە وەی تەیارە، هۆی ڕووداوەکە ڕوون دەکاتەوە. (جعبه سیاه)

جەبلە : [ناو] پێخۆیێقوڕ؛ کۆگای‌قوڕ. (کپە آب‌وگل)

جەبوورە : [ناو] جێهی‌بوور؛ جۆی‌ڕەش. (جوسیاه)

جەبەش : [ناو] ژەبەش؛ شمستی؛ شمتی؛ شووتی؛ شامی؛ شفتی؛ هەنی.زەبەش. (هندوانه)

جەبیل‌خانه : [ناو] جبەخانه؛ قۆرخانه؛ هەماری چەک و تەقەمەنی. (اسلحەخانه)

جەتان : [ئاوەڵناو] ڕەقەن؛ کرالْ؛ بووره. (زمین‌سفت و سخت)

جەجالْ : [ناو] جرجالْ؛ کەرسوارێکی ئە فسانەییە لە داها توو دا ڕۆژێک دەردەکەوێ و جەماوەر بانگ دەکا بچنە سەر ئایینی ئەو. (ب) ساختەچی؛ درۆزن؛ فێڵەباز. (دجال)

جەخت هێنان : [چاوگەت] چاک هێنان؛ دووجار پشمین؛واتا جە ختی هێناوە و ماتلْ- مەبە و لەسەر ئە وکارە لەزبکە. (دوباره‌عطسه؛خوب‌آمدن)

جەخسی : [ناو] چیلانگەری؛ شیلانگەری؛ چەکسازی؛ وە ستایی لە چەکسازکردندا. (اسلحه‌سازی)

جەدرقە : [ناو] نانی تەنووریکە لە کولێره ناسکترو پانتره. (نوعی‌نان)

جەدوبن‌جەد : جەدوئابا؛ بنەوبنەچەک؛ پشتاوپشت؛ ڕەچەڵەک؛ (وشە بیانییە و لەسەر زارانە). (جداندرجد)

جەر : [ناو] بزمارێکی پێچدارە بە بادان توند دەبێت و بە باری دیکەدا شل دەبێتەوە. پێچ. (پیچ)+

جەربەزە : [ناو] جوربوزە؛ شەهامەت؛ غیرەت؛ بوێری؛ کارامەیی؛ لێهاتوویی. (جربزه)

جەرجوو : [ناو] قاپورە فیشەک. (پوکەفشنگ)

جەرجهە : [ئاوەڵناو] لێزان؛ پسپۆڕ؛ وریا؛ هونەرمەند؛ زانا؛ زیرەک. (زیرک‌ودانا)

جەردام : [ناو] گۆلاو؛ قوڵکی پڕ لە ئاو. (چاله-پرآب)

جەڕدان : (١) پێچ بادان و بستن. (بستن‌پیچ). (٢)شەتە کدانی بار؛ بە توندی بەستن.(بستن-بار).(٣ب) بەستنی‌ئاو؛ بە سەهۆڵبوونی ئاو لە سەرمای زۆردا. (یخبستن)+

جەردە : [ناو] (١)جرج؛ مشک. (موش). (٢)دز؛ تەریدە؛ جەردە. (راهزن)

جەردەیی : [ناو] ئەبابۆزی؛ تەریدەگەری؛ چە-تەیی؛ ڕێگری؛ ڕاوە ڕووت کردن. (راهزنی)

جەردی :[ئاوەڵناو] ڕاستی؛ بایەخ؛ بەگرینگ-گرتن؛ پۆیتەپێدان؛ دوورلە گاڵتەوگەپ؛کۆشا ؛ تێکۆشەر؛ پێداگر. (جدی)

جەرسی : [ناو] ڕیسوایی؛ بێئابڕوویی. (رسوائی)

جەرگ هەڵقرچاو : (ب)فرزەند مردوو؛ جە-رگبڕاو؛ جەرگسووتاو. (جگرسوخته)

جەرگبرین : (ب)کوشتن. (کنایه‌ازکشتن)

جەرگدار :[ئاوەڵناو] بەجەرگ؛ نەترس؛ ئازا؛ جوامێر. (نترس)

جەرگسۆز : [ئاوەڵناو] خەمخۆر؛ جگەرسۆز؛ دڵسۆز. (دلسوز)

جەرگەبەز : [ناو] (١)ڕەشبەڵەک؛ داوەتێک کە ژن و پیاو پێکەوە هەڵپەڕن .(رقصیدن زن و مردباهم). (٢)جەرگێکە لە ناو چەوریدا سوور بووبێتەوە. (جگردرچربی‌سرخ‌شده)

جەرگهەلین : [ئاوەڵناو] سووسرەت؛ سەیرو-سەمەرە. (عجیب)

جەرلەدەم : [ئاوەڵناو] ئاکبەند؛ نەکراوە؛ دەست لێنە دراو. (آکبند)

جەڕنە : مەڕی شاخدار. (گوسفندشاخدار)
جەڕەبابە : (١) توندکردنی دوو شت بە پـێچ و جەڕ؛ بەستنی توندی کوڵ و بار؛ بەنهێم شـە-تەکدان؛ جەڕاندن. (محکم کردن). (٢ب)سە-هوڵ بەستن لە سەرمای زۆردا و پێکەوە چە-سپینی دوو شت بەهۆی سەهۆل بـەسـتنەوە. (یخ بستن‌وبهم‌چسبیدن‌درسرمای‌زیاد)+
جەڕەبادەر : [ناو] ئاسـنێکی دەسـتکداری دوو یان
چوار سووچە بۆ بـەسـتن و کردنـەوەی جـەڕ. (پیچ‌گوشتی)
جەڕەباییلە : [ناو] پشتوێن ئاساییکە پڕ لـە بـا کە لە ناوقەدی دەبەستن بۆ ئەوەی لـە ئـاودا نقوم نەبن. (کمربند پرازباد برای‌شنا)
جەریمـە نووسـین :[چاوگـەت] دیـاریکردنی ڕادەی پارەی سزا بە نووسین وەک جەریمەی سەیارە بەهۆی ڕەچاو نەکردنی یاسای سەیارە ئاژوتنەوە. (جریمه‌نوشتن)
جەریمەی نەغدی:[ناو،ت] نوقرەداخ؛ سزا دان بە شێوەی پارە لێسەندن. (جریمه‌نقدی)
جەز : [ناو] مالووسکەی گەنم لەخەرمان، کـە دوای شەنکردن سوور دەبێت و پاک دەبێتەوە لە کا. (گندم پاک‌شده‌ازکاه‌درخرمن)
جەزیا : (١) [ناو]جەزرەبە؛ جەزرەوە؛ سزا؛ عە-زیەت؛ ئازار؛ جەزا؛ (اذیت؛ آزار؛جزا) (٢) [ناو] پاداشت؛ قەرەبوو. (جزا؛ پاداش)
جەژنـی ئـاییینی : لـە هـەر ئایینێکـدا ڕۆژی واهەیە کە دیاریکراو وجێی ڕێزوحورمـەتـە و لەو ڕۆژەدا جەژن دەگرن. (جشن‌دینی)
جەژنی‌سەدە : [ناو] جـەژنێکـی ئـایینی زەردە شتیانە؛ بەرانبەر بە دەهەمی مانگی ڕێبەندان. (جشن سده)
جەژنی سەرساڵ : جەژنی دەسـتپێکی سـاڵی نـوێ؛ وەک: جـەژنـی نـەورۆز و جـەژنـی کریسمەس. (جشن‌اول‌سال)
جەژنی میللی : بـۆ ڕێـز نـان لـە ڕووداوێکـی میللی
و نەتە وایەتـی ڕۆژی سـاڵهاتی ئـەو ڕووداوە دەکەن بە جەژن و شادی. (جشن‌ملی)
جەعبـە : [نـاو] جـەبعـە، مجـری؛ سـندوقی چووک. (جعبه)
جەغزێن : [ناو] نـاوی دوو کایـەی بـاوە لـە-کوردەواریدا؛(١)بە زاپ میتە دەرخستن لە نـاو جەغزێکـی چووکـدا کـە لـەسـەر عـەرز دە-کێشری؛ زاپێن (٢) جۆرێک گەمـەی تـۆپێن کە لە ناو جەغزێکی گەورەدا دەکری؛ تۆپێنی نـاو جـەغـز (١و٢.نـام دوبـازی‌متـداول درکردستان)
جەغەتاو : [ناو] ڕۆن و ئـاوی پـاش کوڵانـدن گۆشت کە وەسەر چێشت دەکـەوێـت. (آب و چربی‌گوشت پخته)
جەغەتوو : [ناو] جەخەتوو؛ ناوی چۆمێکە لە کوردستانی خۆر هەڵات کە دەرژێتە زەریای ورمێ. (نام رودخانه‌ایست)
جەغەتە : [ناو]جەڵغە؛ تویژی‌ناسکی سەرتـراو یان تویژی ناسکی سەهۆڵی سەر ئاو. (یخیـا-قشرروی مایعات)
جەفا : [ناو] ئازار؛ ڕەنج؛ جەور؛ زوڵم؛ دژی‌وە-فا؛ جەزرەوە؛ جەزرەبە. (جفا)
جەفتین : [چاوگـەت] جـەفتکردنـی پێسـتی ئاژەڵ؛ پێستی‌کە بە جەفت(جەوت، تاڵوجـە-وت) خـۆش بکرێـت وەک مـەشـکە.

(مهیاکردن‌پوست حیوانات‌بوسیله میوه‌بلوط)
جەفل : [ناو] ترس؛ بیم. (ترس)
جەفلاندن :[چاوگە،ت]ترساندن؛داچڵەکانـدن. (ترساندن)
جەفلین : [چاوگە] ترسان؛ کـۆ (سـڵ)کـردن؛ دەست نەچوونەکار؛ دەست شـل‌بوونـەوە لـە کردنی کارێک .(ترسیدن ؛ اباداشتن)
جـەفلـین :[چاوگـە] سـیس بـوون؛ ژاکـان. (پژمردن)
جەفەنـگ: [نـاو] حـەنـەک؛ گاڵتـە. شـۆخی. (شوخی)
جەڤلاندن:[چاوگە،ت] هەژاندن؛ داچڵەکاندن؛ تەکان‌دان؛ جووڵاندن. (تکان‌دادن)
جەکۆ : لەکوێ؛ لەکوورە؛ لەکوێنـە. (ازکجـا)
جەلا: لەلا؛ لەڕوخ؛ لەکن. (ازطـرف؛ ازجانـب)
جەلا : [ناو] ناوی ڕۆنێکە بە سەر نیگـار(نـە-قاشی) یان تەختە داردا دەساورێ بۆ بریقە دار کردنی. (جلا)
جەلال: [ناو] ناوی پیاوان؛ ناوی شۆڕشـگێڕی ڕێزدار و بەناوبانگ، مام جەلال تاڵەبانی هـە-وەڵێن سەرۆک‌کۆمـاری کـوردی عێـراق لـە مێژووی کوردستاندا. (جلال)
جەلجەلوّت : [ناو] زانستنی جادوو؛ زانینی ئەو فسوون و سێحر. (علم‌جادوگری)
جەلۆ : لەگەل‌عەلوّدا دێت، عەلوّجـەلـۆ، واتـە: گەدەوگودە، بێسەروپا. (بی‌سروپا)
جەلە :[ناو]جەڵە؛هەرشتی ڕەستەکراو و هۆنرا وە وەک: جەڵە ماسی و جەڵە وشتر.(هرچیزی

راردیف کردن‌وبەصف‌کردن)
جەڵەب : [ئاوەڵناو] ئەم وشـە لـە ئـارەویـەوە هاتووە، مرۆڤی ئاکار خراپ؛ نائەسـل و عـە-بیدار.(جلب)+
جەلەبەستکردن : [چاوگە،ت] پێکەوە بەستنی وشتر و دەوار و ڕیزکردنیـان. (ردیـف‌کـردن-وبهم‌بستن‌حیوانات)
جەلەبەند : [چاوگە،ت] جەلەبەسـت؛ ڕیزکـەر؛ پێکڤەگرێدەر؛ پێکڤە گرێدان؛ پێکەوە بەسـتن؛ بەجەلەکردن. (ردیف‌کردن)
جەلەوک :[ناو] جەلەبک؛ پەلەپیتکـەی تفـە-نگ. (ماشەتفنگ)
جەمام : [ناو] بەخاوکەوتن؛ بـەهـۆی مانـدوو بوونی ماسوو لکەی لەشەوە ژەهرێک لـەنـاو ماسووڵکەدا کۆدەبێتەوە ئەگەرئەو ماندوویییـە، لە پاش ماوەیێکی زۆرکارنەکردنی ماسوو ڵکە بێ، ژەهرەکە درەنـگ دەرەوێتـەوە و ماسـوو ڵکە ڕەق دەبێت و ژان دەکا و بەو حاڵەتە دە-ڵێن بە جەمامکەوتن (کوفتگی)
جەماوەری : (١)جڤاتی؛کۆمەڵی؛سـەربـەجـە-ماوەر.(جمعی) (٢) کۆکردنەوە: ئاژڵەکانم جـە-مـاوەری کـرد: کـۆمم‌کردنـەوە.(جمـع‌کـردن؛ گردآوری)
جەماهی :[ناو] جەژنێکی ئیزەدیانە؛ بـەرانبـەر بە جەژنی مێهرەگانی زەردەشتیان. (نام‌جشن-ایزدیان)
جەمبازی : [ناو](١) جامبازی؛ چۆداری؛ کڕین و فرۆشتنی ئاژاڵ و وڵاخ. (٢) تەنافبازی؛ جـە-نبازی. (طناب‌بازی) . (٣) فیـڵ و تـەلـەکـە-کردن؛ حیلەبازی. (حیلەبازی؛ حیلەگری)
جەمداندن : بە سەهوڵکردن. (بەیخ‌کردن)
جەمرە : [ناو] پۆلوو؛ سکلْ. (اخگر)
جەمسەر : [ناو] سەروبنی هەر شت بە تایبەت

شتی درێژ؛ بە دوو سەری باکوور و باشووری-گۆی زەوینیش دەڵێن. (ابتدا وانتها؛ قطب)
جەموجۆر :[ئاوەڵناو] گردوکۆ؛ تەکووز؛ ڕێک و پێک. (جموجور؛ جمعوجور)
جەمەک : [ناو] مز؛ کرێ؛ پێمز؛ حەقەدەست. (مزد)
جەمەلۆن : [ناو] ڕووپەڕی کانزای ڕووکێش-کراو بە ڕۆح، واتا گاڵوانیزە کە سەربانی پێ داپۆشرابێت. (شیروانی)
جەمهوور : [ناو] جەماوەر؛ کۆمار. (جمهور)
جەمهووری : [ناو] کۆماری؛ جەماوەری؛ (ب)حوکماتی سەروکێک کە لە لایەن جە-ماوەرەوە بەرگەم کرابێت. (جمهوری)
جەندەرە : [ناو] تەنگوچەڵەمە؛ سەرگەردانی؛ حەیرانی؛ نارەحەتی؛ تەنگانە. (تنگنا؛ سرگردانی)
جەنقاندن:[چاوگە،ت] جەنقین؛ ترساندن؛ جە-فلاندن ؛داچڵەکاندن.(ترساندن)
جەنگەپۆپێ : [ناو] شەڕەدەنووکێ؛ شەڕە-جوێن.
(جنگ‌لفظی)
جەنگەڵی : [ئاوەڵناو] پێوندیدار بە لێڕەوارەوە؛ (ب)کێوی؛ دوور لە شارسانییەت؛ وەحشی.
(جنگلی)
جەنەگرتن : [چاوگە،ت] مانگرتن؛ بیانوو-گرتن. (بهانەگرفتن)
جەواڵە : [ناو] جەواڵە؛ خیگەی ئاو؛ مەشکەی ئاو. (مشک‌آب)
جەواز : [ناو] ئیجازە و ئیزنی کارکردن کە لە لایەن دەوڵەتەوە بە کەس یان ڕێکخراوە-یێک دەدرێت پەروانە؛ بەرایی؛ ئیجازەنامە.
پەساپۆرت. (جواز)
جەواهێرساز : ئاوەڵناو+ [ناو] کەسێک کە گە-وهەرکاری دەکا؛ کاری دروستکردن و ڕازاندنەوەی کەرەستەگەل بە جەوا هێر.
(جواهرساز)
جەوجەو : [ناو] جەوجەوک؛ توڵۆ؛ توڵەی-گچکە؛ توڵەی‌کونەڕۆی چووک. (تولەسگ-کوچک)
جەودک :[ناو] خیگەی گچلە.(خیک‌کوچک)
جەورک : [ناو] تووتکە تانجی هەتا یە-کساڵان. (تولەتازی)
جەوز : [ناو] (١) جیوە؛ جەوە؛ شیلەی‌وشکە-وەبووی ڕووەک.(صمغ).(٢)
گوێز.(گردو،گردکان)
جەوزا : [ناو] سێهەمین بورجی ساڵ بەرانبەر بە جۆزەردان. (جوزا)
جەوشەن : [ناو] زرێ؛ کنجی کانزایی کە دە-یانکردە بەر بۆ شەڕی شیر و گورز، لە قە-دیمدا.
(جوشن)
جەولەخ : [ناو] جەواڵ؛ جوهاڵ. (جوال)
جەوە : [ناو] شیلەی وشکەوە بووی ڕووەک؛ جیوە. (صمغ)
جەوەر : [ناو] جەوهەر ؛ ناوی پیاوانە؛ ناوی سماییل ئاغای سمکۆ. (اسم‌مردانه)
جەهتەر : [ناو] نەعنای کێوی؛ جاترە؛ عارقێکی لێدەگیرێ کە بۆ ژانی گەدە بەکە-ڵکە. (نعنای‌وحشی)
جەهر : [ناو] پێداگری و سووربوون لە سەر بوغز و کینە و قین. (جهر)+
جەیران : [ناو] ناوە بۆ ژن؛ ئاسک. (نامزنانە؛

آهو)
جیٚ : [پێشکر] بەواتای جێگا؛ جیٚشەکر، جیٚ-سەهوڵ، جیٚلیباسی، جیٚکلیل. (پیشوند.جا)
جیات : [ناو] جیاتی؛ جیّی؛ بات؛ بری؛ لە جیاتی : لەبری، لەباتی. (عوض)
جیب : [ناو] جۆریٚ سەیارە تایبەت بە کەژ و کێو و جادەی ناساف. (جیب)
جیب ئیستەیشێن : [ناو] جیپیٚکە زیاتر لە دوو ریز سەندەڵی هەبێت. (جیپ‌استیشن)
جی‌پاگێران :[چاوگە،ت]شوێن‌گێران؛شوێن هەڵگرتن. (ردپا گرفتن)
جێت : [ناو] اند؛ فد: کەرەستەییٚک کە بە دە-رچوونی گاز بەلای دیکەدا دەردەچیٚ و دەروا؛ (ب)جۆریٚک فڕوکەی تیژباڵ. (جت)
جیٚخاڵیانە : [ناو] چوونە لای کەسوکاری سەفەرکردوو زیاتر بە دیاریەوە. (بەدیدن-کسان‌سفرکردەرفتن‌وکادوبردن)
جیٚخەرمان : [ناو](١)گۆرەپانیٚ لەبەرد و کوڵو پاک‌کردنەوە و ئاوپرشین‌کردن و کوتانەوە و گسک‌لێدان بۆ کێشەوگێرە و خوێان. (جای-خرمن). (٢) بن‌خەرمان؛ پاشماوەی گەنمی بن‌خەرمان پاش خەرمان هەڵگرتن کە باو بوو دەیاندا بە ڕەنجبەر و سەپان. (پس‌ماندە غلات‌پس‌از بردا شت خرمن)
جێدار : [ئاوەڵناو] (ب)کەسێک کە کوری هە-یە. (کنایە؛ دارای‌فرزند ذکور)+
جێدار : [ئاوەڵناو] بەرفراوان؛ هەراو. (جادار)+
جیٚدووگمە : [ناو] ئاڵقە دووگمە؛کونیٚ لە لیباسی(جلوبەرگ)ی دووگمەدارداا بۆ داخستنی دووگمە. (جای دکمە درلباس)
جیر : [ناو] جۆرێک چەرمی خۆش کراوی بێبریقەی زبر و کوڵکن بۆ چێکردنی(کۆت) وقوڵەباڵتە و کەوش وهتد (جیر)
جیرِدۆ : [ئاوەڵناو] چرِدۆ؛ ئاژاڵی کەمشیر؛ ئاژاڵیٚکە بە زەحمە بۆ دۆشین ڕادەوەستیٚ. (حیوان‌ناآرام دروقت دوشیدن یا کم‌شیر)
جیرە : [ناو] پووڵی‌گیلفانی ڕۆژانەی منداڵ. (جیرە)+
جیرەبەندی: [ناو،ت] ڕەوتی دەست پێوەگرتنی شتێک کە کەم بێت یان بۆ ئەوەی زیاتر بەش بکات؛ لە ڕادەییٚکی‌کەمدا ڕۆژانە یا هەر جەم دابەش بکرێت بەسەر بەشداراندا. (جیرەبندی)
جیرەوشکە : [ناو،ت] ئازۆخە و دانەوێلە بۆ دروستکردنی چێشت و خۆراک؛ لە جیاتی نە-هار و شام پێدان. (جیرەخشکە)
جیرەومەواجب : [ناو،ت] (ب)مووچە. (حقوق)
جێریفک : [ناو] گسک؛ گەسک. (جاروب)
جیفرِک : [ناو](١) دەرپەرین و هەڵاتن. (پریدن‌وفرارکردن). (٢) دەرچوون بە (لووشکە، جووتە، و لەقە)وە. (جفتک)
جیقاندن : [چاوگە،ت] (١) قیژاندن. (دادکشیدن).(٢)ڕیقنەکردن.(فضلەکردن‌پرندە)
جیقن : [ئاوەڵناو] (١)ڕیقنەکەر؛ (٢ب)لاواز؛ زەحیر. (ریغو). (٣) جیقەجیق‌کەر. (جیغو ویغ کنندە)+
جیقنە سپیلکە: [ناو] ڕیقنە سپیلکە؛ جۆرێک نەخۆشینی‌کوشندەی مریشک و کەڵەباب و فرِندەیە. (نوعی‌مرض پرندە)
جیقەجیق :[ناو،ت] زریکاندنی زۆر؛ قسەکردن بە تووڕەیی و زریکاندن و بە دەنگی بەرزەوە؛ قیژەقیژ. (جیغ وویغ)
جیکەبرین: جووکەبرین؛ لە زریکە و قیژە

خستن؛ لـه دەنـگ خستن؛ (ب)خنکانـدن. (خفه‌کردن)

جێکەنە : [ناو] ئامرازێک کە ژێکەوانی هـە-لاجی دەلەرێنێتەو؛ کوتکی هەلاجی. (وسیله چوبی‌کوبنده دستگاه ندافی)

جێگا : [ناو] یاگە؛ جیٚ؛ شوێن؛ جێگـە؛ جاگـە. (جا)

جێگاکردنەوە :[چاوگە،ت] (١)جـی کردنـەوە؛ جیگـا دابـین‌کـردن بـۆ شـت یـان کـەسـیٚ. (جاکردن). (٢)جیٚ بۆ کـەس یـا شـتیٚ ئاوالّـه کـردن و دانیانـه ئـەو جێیـە. (جابـازکردن-وگذاشتن‌درآنجا) (ب) تـیٚ‌ترنجانـدنی شـتێک بەناو شتێکی دیکەدا، بە زۆر (سپوختن)

جێگاگـۆڕکیٚ : [نـاو،ت] ڕەوتـی جێگـۆڕین و شوێن‌گوڕین؛ جێگۆڕکیٚ : (جاعوض‌کردن)

جێگرتنەوە : [چاوگە،ت](١)جیٚ داینکـردن؛ [لە پێش موسافیرەکاندا چوومە نێو ئوتوبووسە-(باسە)کە و لە ڕیزی هەوەڵدا جێگەم گرتەوە]. (جاگرفتن). (٢) جیٚ پڕ کردنـەوە؛بـەجێنشـیـ کەسێک بوون؛ ئەوکوڕەجێی باوکی‌گرتـووە-تەوە. (جانشین‌شدن)

جێگرتوو : [ئاوەڵناو] حـاواوە؛ نیشـتەجـیٚ‌بـوو؛ حەواوە؛ دامەزراو؛دامـە رزیـاگ. (جاگیرشـدە؛ مستقر)+

جێگـۆڕکیٚ :[نـاو] ڕەوتـی شـوێن‌گـۆڕین. (تعویض‌جا)

جێگۆڕکیٚ‌پێکردن: [چاوگە،ت] گوێزانـەوە لـە جێگاییٚکەوە بۆ جێگاییٚکی‌تر. (جابجا کـردن؛ حالت نقل‌مکان‌کردن)

جێگەبەجێگە : (١)[ناو] جێبەجیٚ؛ ئەنجامدانی کاریٚ. (جابجا) (٢) [بەند] شـوێن بـە شـوێن. (مکان مکان؛ جای جای)

جیٚ‌گەرم کردن : [چاوگە،ت] (١)لە زسـتاناندا کە مرۆڤ ساردەجیٚ دەخەوێت تا مـاوەیێـک ناو جێوبانەکەی ساردە وردەوردە بە گەرمـای لەش گەرم دەبێت (٢) (ب) جیٚ‌خۆش‌کردن و مانەوە لە جێگاییٚک. (جاگرم‌کردن)

جێگەماگ : [ناو] بەجێماو؛ کەلەپوور؛ جێماگ دواکەوتوو. جائسته. (بجامانده؛ جامانده)

جێگەوبان : [ناو]جێوبان؛نوێن؛ لێفە و دۆشـە-کە؛ جێوان. (رختخواب)

جێگەهێشتن : [چاوگە،ت] بەجیٚ‌هێشتن؛ بە-جیٚ هێڵان؛ جائاسمە. جاگذاشتن)

جێل : [ئاوەڵناو] جیل؛ جەحێلٚ؛ جوان و جێل : جوان و جەحێلٚ. تولاز؛ گەنج. (جوان)

جیل: [ناو] تۆرەمە؛ بەرەی تەمەنـی. «گۆڤـاری-مهاباد١١٢» (نسل)

جیلە : [ناو] سیخوار. (بژ)

جیٚ‌لێژکـردن : [چاوگـە،ت] (ب)بوونـە هـۆی بێزێبوون یان دەرکردنی‌کەسێک لە(جێییٚـک یان لـە سـەر شـوێڵێک) زیـاتر بـە شـۆفاری. (زیرآب‌کسی‌رازدن)

جین : [ناو] (١)دەستەواژەی بازاڕییە واتا شە-ش‌دانە و دووجین واتا دوازدەدانە. (جین). (٢) قوماشێکی قوتوقایم و قەوی زیاتر شـەروالّـی لـیٚ دروسـت دەکـەن. (جـین). (٣) جۆرێـک خواردنەوەی ئالّکوڵدارە؛ خواردنەوەییٚکە زیا تر لە ئینگلیز دروست دەکریٚ. (جین)

جیناز: [ناو] جیران؛ هاوسیٚ؛ هاوسا. (همسایه)

جینگز : [ئاوەڵناو] لەسەر بیانوو؛ لـەسـەرگـزە؛ پەلٚپگر؛ نەگونجاو. (بهانه‌گر؛ستیزه‌جو)

جینۆساید : فرد؛ اند؛ فد: [ناو] بەرەکوژی نـە-

سلٚکوژی؛ جووقەوار لێبڕین؛ وشە بیانییە بە-ڵام زۆر بەکار دەبرێت. (نسل کشی؛ جینوساید)
جێوار :[ناو] شوێنی نیشتەجێبوون؛ جێی -مانەوە؛ جێگەی ژیان؛ جێهەوار؛ ئاسەوار. (جای ماندن)
جێوان : [ناو] جێوبان؛ جێگاوبان؛ پێخەفی نووستن. (رختخواب)
جێوان : < جێگەوبان
جیوبڕی : [ناو] گیلفان(گیرفان)بڕی؛ دزینی پارەی ناوگیلفانی کەسێک. (جیب بری)
جیوە : [ناو] (١)کانزاییێکی ڕەنگ زێوینی لە-رزۆکە.(جیوە) (٢)جەو؛ شیلەی وشکەوە بووی دار. (صمغ درخت)
جیوەتێکراو : (ب) [ناو] نەسرەوتوو؛ بێئارام؛ فرە بزێو؛ (کنایی، ناآرام)
جێوەلەک : [ئاوەڵناو] سووکوچرووک؛ عاسمانلێف؛ ئاوارە؛ هەرزە. (هرزه؛ آواره)
جیهانبینی : [ناو] بیر و بۆچوون و ڕوانین بۆ گشت دیاردەکانی دونیا. (جهان بینی)
جیهان دیتوو : [ئاوەڵناو] دونیاگەڕاو؛ دوونیا-دیتوو؛ (ب) سەردەرچوو؛ کارزان؛ عاقڵ؛ بە ئەزموون. (جهان دیده)
جیهان نوما : [ناو] دونیانوێن؛ خەریتەی تە-واوی سەرگۆی زەوین کە لەسەر ڕوو پەڕێک کێشرابێت. (جهان نما)
جیهانی ئازاد : [ناو] ئەو دەوڵەتانە کە پێشکە-وتوو ترن لە باری دیموکراسی و ئازادییەوە؛ وڵاتگەلێ کە دیواری جیاواز بوونیان بەدەوری خۆیان و میلەتەکەیاندا نەکێشاوە و هاتوچۆیان بێگرفوگیرتەرە و هەڵبەت خۆیانئەو ناوەیان لەسەر خۆیان داناوە. (جهان آزاد)
جیهانی سێهەم : [ناو](ب) ئەو بەشە لە وڵاتانی دونیا کە پاشکەوتووترن لە چاو وڵاتەکانی پێشکەوتووتر. (جهان سوم)
جێهێشتن : [چاوگە،ت] (١)بەجێهێشتن؛ لەسەر ڕانەوەستان و ڕۆیین.(٢)کارەکەم جێهێشت : لێیگەڕام و دەستم لێبەردا. (ولکردن)
جێی خۆکردنەوە : [چاوگە،ت](ب) بە ئاکاری لە بەردڵان لە ناو دڵی کۆڕ یان کۆمەڵدا خۆ شیرینکردن و خۆ گونجاندن و خۆ خۆشە-ویست کردنن. (جای خودراباز کردن)
جێی لێنەبێت: دووربێت لە ڕووی مەجلیس؛ دوور بێت لەم جێ و لە ڕووی تو یا ئێوە؛ حە-ددی نەبێت ؛ پەرژینی قایم بێت؛ حاشاحازری. (دوراز حضور)

چابوکدەست:[ئاوەڵناو]بە دەستوبرد؛تەڕدە-
ست.(تردست)
چابوکسوار :[ئاوەڵناو] سوارچاک.(چابکسوار)
چابوکی : [ناو] تونودوتۆڵی؛ قۆچاخی؛ بە دە-
ستوبردی. (چابکی)
چابووغ : [ناو] (ف.مشە) سنوور. (مرز)
چاپارزەن : [ناو] چایی‌پاڵێو. (صافی چای)
چاپان : [ناو] (١)ئەندازە؛ بارست. (اندازە).(٢)
جاو؛ خام. (کرباس)
چاپانەسەرێ : [ناو] گیاییێکە لە کەرتەشیدە-
کا، بەڵام درووی نییە. (گیاهی است)
چاپباز : [ئاوەڵناو] درۆزن؛ فێڵەباز. (حیلەباز)
چاپکراو : [ناوبەر] لە چاپدراو. (چاپشدە)
چاپکە : [ناو] دەفری ماست تێدا هەوێنکردن.
(ظرف ماستبندی)
چاپگەر : [ناو] (١)ئامێری چاپ-
کردن.(٢)شۆڵی
کەسێ کە چاپ دەکا. (٢.١. چاپگر)
چاپوک : > چابوک.
چاپوگووپ :[ناو] چاپوچووپ. فرووفێڵ؛ درۆ و
دە لەسە. (نیرەنگ)
چاپەزی : [ناو]پیشەی چایچێتی.(قهوە-
چیگری)
+ چات : [ئاوەڵناو] گەورە؛ گوشاد. (گشاد)
چاتکردن :چاککردنی ماین لە ئەسپ.(مادیان
راگشن کشی کردن)
چاتکێش : [ناو] ئاسنێکی باریکە بە سەر شر
یتی پاککردنەوەی لوولەی تفەنگەوەیە.
(وسیلەتفنگ پاککنی)
چاتەرێ : [ناو] چەند ڕێیان. (چندراهە)
چاچوڵەباز : [ئاوەڵناو] تەشقەڵەباز؛ داوباز.
(حقەباز)
چاخانچی: [ئاوەڵناو] (ف.گیو) درۆزن؛ دەلە-
سەباز. (چاخانچی)
چاخچاخ : [بەند] جارجار؛ کاتکات. (گاە
بگاە)
چاخکردن : (١) قەڵەوکردن. (فربەکردن).
(٢) داگرساندنی جگەرە.(گیراندن
سیگار).(٣)ئامادە کردن.(آمادەکردن)
چاخموور : [ئاوەڵناو] قاییم؛ (محکم)
چاخوەی : چی‌دەخۆی؛ چ دەخۆی؛ چیئە-
خۆی. (چەمیخوری)
چاخی : [ناو] قەڵەوی. (چاقی)
چادرهەڵدان : دامەزراندنی ڕەشماڵ و چادر.
(برپاکردن چادر)
چادرچی : [ناو] خێوەت چێکەر؛ خێڤەتساز.
(خیمە ساز)
چاربەری : [ناو] بزنی چوارساڵە. (بزچهارسالە)
چارپانی : [ناو] جورە هەڵپەڕینێکە؛
چاپانی.(نوعی رقص)
چارتیکانێ : [ناو] چوارمەشقی؛
چوارمشقی.(چهار زانو)
چارچەڤ : [ناو] چارشێو؛ چارشەو. (چادر)
چارچی:[ناو]جەڕەبادەری چوارسووچ؛جەڕە-

بادەری چوارگۆشە. (چهارسو)
چاردۆر :[ناو]چواردەور؛چوارکەنار؛(ب)دە-وراندەور.(چهارطرف)
چاردیو : چوارلا. (چهارلایه)
چارسوو :چوارگۆشە؛(ب)جەرەبادەری چوارسووچ.(چهارگوشه)
چارکەوت : [ناو] چاردەمسال؛ چواروەرز.(چهار فصل)
چارگاف :[ناو]چوارنال؛ غاری بەپرتاوی ئە-سپ. (چهارنعل)
چارلنگ : [ناو] چوارپێ. (چهارپا)
چارلەپک :[بند]چواردەستوپا؛ گاگۆلکێ.(چهار دست و پا)
چارماک : [ناو] (ب) چوار ماکی سەرەکی: ئاو، ئاور ، با ، خاک. (چهارعنصراصلی)
چارمەدۆر :[ناو] چوارکەنار؛چوارگۆشە؛چواردە-ور. (چهاردور)
چارمەکووک:[ناو] جۆرێک بووزوو.(نوعی شال)
چارمێرکی : >چوارتیکانێ.
چارنیچک : [ئاوەڵناو]چوارگۆشە. (چهارگوشه)
چارۆخ : [ناو] جۆرێک پاپۆشی وەک کاڵەیە. (چاروق)
چارۆکە : [ناو] پارچە قوماش، زیاتر لە هومایی کە ژنان لە کۆلی دەکەن؛ کۆڵوانە.(پارچه روی دوش)
چاروێ : [ناو] چارەوا؛ چاروا. (مال سواری)
چارەساز:[ئاوەڵناو] بەئیفاقە؛چارەسەرکەر؛دە-رمان کەر. (چارەساز)
چارەشل:[ئاوەڵناو] دەموچاو سوورهوولی-خاڵخاڵ.(صورت سرخ نقطەدار)
چارەکردن : دەرمانکردن؛ چارەسەرکردن. (چاره کردن)
چارەگران :[ئاوەڵناو]خوێن‌تاڵ؛ ڕەزاگران؛ ناشیرین.(بدگل؛ زشت)
چارینی : [ناو] چارینە؛ چوارینە؛ چوارخشتە-کی. (رباعی)
چازووگەر : [ئاوەڵناو] جادووگەر؛ فێڵەباز؛ جامباز.(جادوباز)
چاژوو :[ئاوەڵناو] چاژوو؛خاپینۆک؛ فریودەر؛ حیلە گەر؛ جامباز. (حیلەگر)
چاژی : [بەند]لەوێ. (آنجا)
چاشاندی : [ناو، بەر] وشەیێکی ئاوێستاییە لە کورمانجی ژووروویشدا هەربەو واتایەیە؛ فێرکری؛فێرکراو؛ چێشتەکراو؛ (تعلیم گرفته)
چاشیدەر : [ناوی بکەر] فێرکەر. (یاد دهنده)
چاشین : [چاوگە] فێربوون. (یادگرفتن)
چاغوبەنگ : [ناو] تەفرە؛ فریو. (فریب)
چاڤبرچی :[ئاوەڵناو] چاوبرسی؛ چاو چنۆک؛رژد.(خسیس)
چاڤبەلۆق :[ئاوەڵناو]چاوبۆق؛چاو دەرپەڕیو. (چشم برجسته)
چاڤپارسەک:[ئاوەڵناو]فریودەر؛تەفرەدەر. (فریبنده)
چاڤتاری : [ناو] چاوکزی. (کمسویی چشم)
چاڤتەنگ : [ئاوەڵناو] ڕژد؛ چکووس؛ چاوبرسی؛ بەرچاو تەنگ. (خسیس)
چاڤ چەرینک : [ئاوەڵناو]چاوەچاوکەر؛ چاوحیز؛چاولەوەرێن. (نظرباز؛ چشم زال)
چاڤدێری : [ناو] چاولێبوون؛(ب) ئاگالێبوون؛ ئاگاداری. (مراقبت)
چاڤرێ :[ئاوەڵناو]چاوەڕێ؛ چاوەڕوان؛بەتەمای

کەسیٚ بوون. (چشم‌براه)
چاڤسپیک : [ناو] مارمێلک. (مارمولک)
چاڤ‌کلدایی : چاوبەکل. (چشم سورمه کشیده)
چاڤکوور : [ئاوەڵناو] چاوکوێر؛ (ب) چاوبرسی؛ ئازوەر؛ ڕژد. (خسیس)
چاڤ کەروٚک : [ناو] چاولێکەر؛ لاسایی کەر. (همچشمی)
چاڤگرتی : [ئاوەڵناو] چاونەکراوە؛ دونیانەدیتوو؛ نابەڵەد. (چشم‌بسته)
چاڤ‌گەروٚک : [ئاوەڵناو] چاوگێڕ؛ چاولەوەڕێن. (چشم چران)
چاڤ لی‌کەتن : چاڤ‌پیٚ‌کەتن؛ دیتن. (دیدن)
چاڤلێگەراندن : چاولێگێڕان؛ (ب) بە تەماشا بە دوای کەسێکدا گەڕان. (دنبال گشتن)
چاڤ هاڤێژ : چاولێدەر؛ بە چاوە وەکەر؛[ئاوەڵناو] چاوپیس. (چشم‌زخم‌زن)
چاڤهشک : [ئاوەڵناو] ڕوودار؛ پڕڕوو. (رودار)
چاڤهەولی :[ناو]خێلی؛ چاوچەپ وچیری.(لوچی)
چاڤی :(١)سەرچاوە؛ چاوگەی کارێز.(سرچشمه)
(٢) وێچوون؛ لێکردن؛ شێوە. (شبیه)
چاڤینوٚک : < چاڤ‌هاڤێژ.
چاکل : [ناو] کەڵەوە؛ کەڵەمە. (چنبر)
چاکله : [ناو] چاتوڵ؛ داوەڵ. (مترسک)
چاک هێنان : دووجار پشمین؛ جەخت هێنان. (خوب آوردن)
چاک هێنان:لە یاریی‌تەختە و پەرانتوٚدا موٚرە و بە ڵگی باش‌هێنان؛(ب)لە سەر شانس‌بوون. (شانس آوردن)
چاڵ : [ناو] (١) قووڵک؛ جێگەی نزم.(گودی).(٢)ئەسپی ئەستێرەدار؛ ئەسپی ناوچاوان سپی. (اسب پیشانی سفید)
چال : بزنی سەرسپی. (بز سرسفید)
چالاکی :[ناو]فد:(١)تونودوتوٚڵی؛ بەکاری؛ چوستی. بە دەستوبردی. (چالاکی). (٢ب) دەورگێڕان و بە شداری لە ئەنجامدانی کارێکدا. (فعالیت)
چاڵبێستان : [ناو] دێراو؛کەردوو. (کرت)
چاڵبێش : ئاژاڵی سەر و پا سپی. (بز و گوسفند سر و پا سفید)
چاڵتینک:[ناو]قووڵکی بەرگەردن(گودی-جلوگردن)
چاڵ چەناکە : [ناو] چاڵی‌چەنە. (چاه زنخدان)
چاڵ زنیان :[ناو] سیاچاڵی زیندان(سیاه‌چال-زندان)
چاڵەقووت : [ناو] چاڵی‌کووڕ؛ چاڵایی.(گودی)
چاڵەکە : [ناو] گوٚڕەنبش؛ گوٚڕەنەفش؛گوٚڕەبەشە؛ قوڕەبەشە؛ جووالوو. (گورکن)
چاڵەوێن :[ناو] قووڵکەی ئاو؛ چاڵاو؛ دەفری ئاو خواردنەوەی سپلوٚت. (ظرف آب خوردن سگ)
چام :[ناو] چەپەرێکی سێگوٚشەیە بوٚ جوٚماڵکردن. (ابزار لاروبی)
چامە : [ناو] جوٚرێک لاواندنەوە بە شێعر وهوٚنراوەی پاشێڵداری درێژ بە بالوٚرە و لاوکەوە.(نوعی عزاداری)
چامەڕەش : [ناو] بەلاییٚ‌ڕەش؛ بەڵای گەورە. (بلای سیاه)
چانتە : [ناو]توورەکەی شتومەک؛ جانتا؛ جانتک.(ساک چنته)
چاندە : [ناو] فەرهەنگ. (فرهنگ)

چانقووش : [ناو] جانکووش؛ مجێوری کلیسا. (خادم کلیسا)
چاو ئاو نەخواردن: هومێد پێنەبوون؛ نەپەرمیان. (ناامیدی)
چاوانکی : (ف.گیو) چۆنەکی؛ چلۆنی. (چگونه)
چاو باشقاڵی : [ناو] چاولەوەڕێنی؛ چاوحیزی؛ چاوبەلی. (چشم چرانی)
+ چاوبرکێ : [ناو] کێبرکێی نەقونجاندنی چاو.(بازی پلک نزدن)
چاو بلین : چاو ولین؛ هەڵگلۆفینی پێلووی چاو. (چشم مالیدن)
چاو بەرایینەدان:دڵ هەڵنەگرتن؛ (ب)نەبوونی توانا بۆ دیتنی هەندێ حاڵەتی ڕووداوی دڵتەزێن. (توانائی دیدن بعضی مناظررا نداشتن)
چاو بەستن:(ب) خاپاندن؛ فریودان.(فریب دادن)
چاو بەل: چاوحیز؛ (ب) زیاتر بە مێیینە دەوترێت؛ ژنێکە زۆر تەماشای پیاوان دەکا. (چشم‌هیز)
چاو بە مۆلەق وێستان : زەق بوونەوەی چاو بەبێ تروکاندن؛ (ب)حاڵەتی چاوکاتی مەرگ. (حالت چشم هنگام مرگ)
چاو پڕبوونەوە : تۆز و خۆڵ چوونە ناو چاو.(گردو خاک توی چشم‌رفتن)
چاو پرووشە :کوس‌کوسک؛ چاو مژومۆر، هاوڕێ لەگەڵ تروکاندنی لە سەریەکی چاودا. (کم سویی چشم باپلک زدن پیاپی)
چاو پێداخشاندن : بە پەلە چاو پێدا گێڕان.(سرسری نگاهی انداختن)
چاو پێوەبوون: [چاوگە،ت] چاو تێوەبوون؛ (ب)ئاگا لێبوون؛ چاودێری. (مراقبت)
چاو ترساو :(ب) پەند گرتوو؛ تەمبێبووگ. (چشمترسیده)
چاو تێوە بڕین :(ب)بەتەمابوون؛ تەماح تێکردن؛ چاو تێبڕین. (چشم طمع‌داشتن)
چاو چەپوراس : [ئاوەڵناو] چاو چەپوچیر؛ خێل؛ خوێل. (لوچ)
چاوچڵکن :[ئاوەڵناو] (ب)چاوپیس؛ چاقینۆک. (چشم‌شور)
چاوخومار :[ئاوەڵناو]چاومەس؛ چاومەست؛ دیدە مەس. (دیده خمار)
چاوداتەکاندن:هێما بە چاو، بۆکردنی کارێک یان وەڵامی ئەرێنی.(بله بااشاره چشم
چاورا :[ناو]چارەوێ؛ چاورە؛ چارەوا.(مال-سواری)
+ چاو قرتاندن : چاو داگرتن. (چشمک‌زدن)
چاوقووڵکەی‌گا : [ناو] لارەشە؛ قوڕە؛ گاقڕان؛ بامرنێی ڕەشەوڵاغی. (طاعون گاوی)
چاوقووڵکەی مامر : [ناو] ئازارەمریشک؛ پۆپە ڕەشە. (طاعون پرنده)
چاوکاڵ: [ئاوەڵناو] چاوکەژاڵ. (چشم‌قهوەئی روشن)
چاوکراوە : [ئاوەڵناو] (ب) دونیا دیتوو؛ شار و بەرە گەڕاو؛ (ب)شارەزا و ئاگا.(چشم وگوش-باز)
چاوکولی : [ناو] چاوئێشە. (چشم‌درد)
چاو گرێدای : [ئاوەڵناو] چاوبەستە؛ (ب)چاونە کراوە؛ تێنەگەیشتوو. (چشم‌بسته)
چاو گلکردن : چاوئێشان. (چشم‌درد)
+ چاوگە : دەمی برین؛ چاوانە؛ سەرچاوە. (دم

زخم؛ مصدر؛ سرچشمه).

چاوگه :سەرچاوە؛لەزمانەوانیدا، وشەیێ‌کە بە- بێ ڕەچاوگرتنی(کات،مەکان،کەس)کردنی- کارێک دەگەیینی(مصدر)

چاوگێر : [ئاوەڵناو] (١) چاو لەوەڕێن؛ چاوبە- ل. (چشمچران). (٢) چاو چەپوچیر؛ خێل. (لوچ)

چاولار : [ئاوەڵناو]چاو تاوەتا؛ چاو لاوەلا؛ قیچ؛ چاوچەپوراس. (لوچ)

+ چاوڵە : [ناو] چاڵاو.(چاه‌آب)

چاو لەبڵیندان : (ب)بەرزەفڕ.(بلندپرواز)

چاولەبەر: چاوشۆڕ؛(ب) شەرمەزار؛چاو لەدە- ست. (شرمنده)

چاو لێبوون : (١) دیتن.(دیدن). (٢) مەلاعە- زەکردن؛ ئاگالێبوون. (مراقبت)

چاو لێپۆشین:(١)خۆ بەگێل کردن؛ چاو نووقاندن.(چشم‌پوشی) (٢) لێبووردن؛ گوزە- شت‌کردن؛ بەخشین. (گذشت‌کردن)

چاو مچاندن : چاوقونجاندن؛چاوقووچاندن؛ (ب)مردن. (چشم بستن)

چاومۆڕ : [ئاوەڵناو] چاوزەق؛ چاو دەرپەڕیو؛ چاوبۆق. (چشم‌برجسته)

چاونێرگسە : [ناو] جۆرێک ماسی. (نوعی ماهی)

+ چاوە : [ناو] یەکەی شماردنی ژوور و ئۆدە و بیری کارێز. (واحدشمارش اطاق)

+ چاوە : [ناو] لە دارەڕای خانوودا بەینی دووکاریتەیە. (فاصلە دو بالار)

چاوەڕێیی:[ناو] چەمەڕایی؛ چاوەنواری؛ تە- مایەری.(منتظری؛ درانتظار)

+ چاو هەڵتەکاندن : برۆ هەڵتەکاندن؛ بە چاو وبرۆ هێماکردن بۆ نەکردنی‌کارێک، مەچۆ، مەکە، یان وەڵامی سەلبی و نەرێنی، نە، نا. (ابرو بالا انداختن) .

چاو هەڵێنان :چاوکردنەوە؛ (ب) بە خۆداهاتنەوە. (چشم‌بازکردن)

چاویلکەدان :جزمە و قوتووی جێگای چاویلکە. (کیف‌عینک)

چایپاڵوون : [ناو] چاپارزەن؛ چایپاڵێو. (صافی چای)

+ چای :[ناو] چا؛ چایی؛ بنجە داری چایی؛دەم

کراوی گەڵای پەروەردە کراوی دارچایی.(بتە و برگ و دمکردە چای)

چایچی:[ناو]چاپەز؛ قاوەچی؛ چایپەز.(قهوە- چی)

چای هەوایی : [ناو] چاڵی هەوایی کە فرۆکە لەپڕ تیدەکەوێ و دادەچێ . (چاەهوایی)

چتگەل : کۆی چت؛ شتگەل. (چیزها)

چتومەک : [ناو] شتومت؛کەلوپەل. (اشیا)

چتۆنە : چتۆ؛ چۆن؛ چاوا؛ چلۆن. (چطور)

چتێ : [بەند]شتێ؛ شتێک؛ وانێکێ. (چیزی)

چرابزر : چراێکی قەدیمی بوو بە فتێلە و شیلەی‌گەرچەک هەڵدەکرا (چراغ روغن گرچک)

چرا پێبوون: چراهەڵکردن؛ گڕاندنی چرا.(٢) خاوەن چرا؛چرا پێبوون:کەسێک‌کەچرای پێیە. (چراغ روشنکردن)

چرادەسی :[ناو] چراێکی پلیتەداری کەم شوڵە بوو. (چراغ موشی)

چرالخ : [ناو] لە تورکیەوە هاتووە، لکی دارێکە وەک مۆم دەسووتێ. (درختی است

مانند شمع میسوزد)

چـراو :(١)پـڕ و تێـکئاڵـاو. (تـوی‌هـم-رفته)(٢)پچڕاو.(قطع شده)

چراوی : [ناو] چرا. (چراغ)

چرای : بانگ‌کردن. (صدازدن)

چرپەی پیٚ : دەنگێکی کـەمـی کـاتی هـە-نگاونان ؛ (شتیٚنیه که خۆشتر بیٚ له چرپەی-پیٚ و چپەیچپه) .«پەشێو» (پچ پچ)

چـرِدۆ :[ئـاوەڵنـاو]ئـاژەڵێـکـکـە بـاش شـیرنادا(حیوانیکـه مشـکل‌دوشـیده‌شـود) > جرِدۆ

چرِدەرپیٚ : [ئاوەڵناو] (ب) ژنێک‌کـە درەنـگ خۆ به دەستەوه دەدا. (کنایی،زنی‌که بەسختی خودرا دراختیاربگذارد)

چرِ : [ئاوەڵناو] پرِژ؛ بڵاو؛ پرش. (پخش)

چرِژان :چوون بەناو یەکدا و تێک هاڵان؛لکی دارەکان تێکچرژاون. (توی هم‌رفتن)

چرسـک :[نـاو]ترووسـکه و چرووسـکەی رووناکی؛ترووسک. (سوسو)

چرِڤراندن :پرش‌وبڵاو کردن.(پخش‌وپراکنـده-کردن)

چرِڤـری :[نـاو] بڵـاوی؛ پـرِژی؛ پـەرێشـانی. (پراکندگی)

چرقه :[دەنـگ] قرچـه؛ دەنگـی شـکانی دار. (قرچ)

+ چرکەچرک : به چرکەچرک پیـاچوون: زۆر و به زەحمەت و گوشار پیاچوون. (بافشار)

چرِگاو : [ناو] زەلکاوی پرِ و چرِ. (نیزارانبوه)

چرِگه :چێگـای دژوار و چـرِ.(جـای سـنگلاخ ودشوار)

چرِگەر : [ناو] گۆرانی بێژ. (آوازخوان)

چرمسـان :چرمسـین[چاوگـە] سیسـبوون و ژاکان. (پژمردەن)

چروچێو:[ناو] چیلکـه و چـەوێـلٚ؛ لقـی داری وشکی باریک و ورد. (خرده چوب‌خشک)

چروٚنەک: حەشار؛ نادیار؛ پەنهان. (پنهان)

چرووسـکەراو : شـەوراوی پـەلـەوەر بـە چرا.(شکارپرنده درشب با چراغ)

چـرووس :[نـاو]ترووسـک؛ چرووسـکه؛ ترووسکه.(سوسو)

چرِەکەو :خوێندنی‌کەو؛کێبـەرکێـی خوێنـدنی دوو یان چەند کەو. (مسابقه خواندن کبک)

چریسکان : ترووسکان. (درخشش)

چز : [ناو] نووکی قولاپی ماسی‌گرتن؛ وەک: قولاپی دووچز. (نک قلاب ماهی گیری).+ <دریشووشک.

چزرین:[چاوگە] سیس‌بـوون؛ ژاکـان؛ چـرچ-بوون. (پژمردەشدن. چروکیدن)

چزلیک : [ناو] جۆرێک‌کێردی‌کەوانییه وەک خنجێر. (گزلیک)+

+ چزه لیٚهەڵساندن : (ب)زەرەر لێدان؛ ئازار پێگەیاندن؛ پێوەدان. (ضرر وآزار رساندن)

چسک : [ئاوەڵناو] چوست؛ چالاک. (چست)

چغر : < چقر.

چغراندن : به گژداکردن؛ هاندان. (تحریک کردن)

چفتوبەس : [ناو] ئالقەرِێز ودوولایی. (چفت وبست)

چفتـە : (١)[نـاو] (تفـەنگـی راو. (تفنـگ شکاری).

(٢)[ئـاوەڵنـاو]سـیابەخـت؛ بـەدبـەخـت؛ داماو(بیچاره)

چفکرن:فێڵ‌وفەرەج کردن؛ گـزی کـرن؛ تـە-شقەڵەکردن. (حیله کردن)
چفەچف : [ناو] سرتەسرت؛ پچەپچ. (پچپچ)
چڤاتگە :[ناو]جڤاتگە؛ جێی کۆبوونەوە؛کۆمـە-ڵگا.(جای اجتماع‌کردن)
چڤۆ :[ئاوەڵناو]حیلەبـاز؛ فێڵـەبـاز، گـزی‌کـە-ر؛جاماز.(مکار)
چڤوونی : [ناو] جوان و جەحێڵی؛لاوی؛ هـە-رزە کاری. (جوانی)
چڤین :[چاوگە]خواربوون؛ چەمین؛ هاتنـەوە-یەک.(خمیدن)
چقر :[ناو]چغر؛ خاچ؛ خاڵی‌خاچ لە پـەڕی پـە-ڕانتۆدا. (خاج)
چقڵەکەوی : [ناو] دڕووەزەردە. (نوعی خار)
چقڵەکەوە : [ناو] پوورئایشی؛ جۆرێک دڕووی کورتەباڵایە. (نوعی خار)
+ چک :کۆتایی؛ بڕان؛ بێهن چک‌بـوون: هـە ناسە بڕیان. (قطع)
چکۆن: جەکۆن؛ لەکوێن؛کێدەرێن؛ لەکوورە-ن؛ وەکوورەن. (کجایند)
چگزین:ئەنتوپەهت‌بوون؛ بـەشـک‌بوون؛بـە-دگومانی؛چاڤزۆرک. (شکاکی)
چگووڕانـدن:[نـاو]ئاوسـاندن؛ هـەڵمسـاندن؛ باپێکردن:ڕق‌هەڵساندن. (عصبانی کردن)
چلاب : [ناو] زریزەی ئاڵتوون. (زنجیرطلا)
چلپایی : [ناو] هەزارپا. (هزارپا)
+ چلپولێس :خـواردنی بـە لـەز و بـە دەنـگ وسەداوە.(خوردن‌باسروصدا وعجله)
چلتووکجاڕ:مەرەزە و شەلتووکجاڕ ؛مـەزرای-برنج.(شالیزار)
چلتیکە:[ناو] ڕووەی لێفەی چێبوو لـە تیکـە-گەلی قوماشی دەمە دوێرد. (چهل‌تکه)
چلچراو : [ناو] چلچرا؛ لووستێر. (لوستر)
چل‌چلە : زۆر بەساڵاچوو؛ چەندجار چل‌ساڵ. (چهلچهله؛چل‌چله)
چلچەمە:کێوێکە لـە بـەینـی سـەقـز و مـە-ریوانداکە سەرچاوەی چۆمی قزلـوەزانـە.(نـام کوهی است)
چڵخووس: [ئاوەڵناو] ڕژد؛ چکووس. (خسیس)
چڵدان : (١) پتدانی دەمار و برین. (٢) ئێشان؛ دادانـــم چڵـــدەدا:دێشــــێت.(١نــــبض-زدن.٢تیرکشیدن،دردکردن)
چل‌درۆ : (ب) زۆر درۆزن. (خیلی دروغگو)
چلقلین :[چاوگە]چریسکین؛بریقە دانەوە؛ شە-وق‌دانەوە؛ تروسکە دانەوە. (درخشیدن)
چلقۆک : [ئاوەڵناو] بە بریقە؛ بە درەوشانەوە؛ برووسکەدار. (درخشان)
چڵکبــەر : دەرمــانی دژی چڵکــی بــرین و هوورگ (میکرۆب)؛ ئـانتی‌بایۆتیـک. (آنتـی-بیوتیک)
چلوان : [ناو]چلـەکـانی زسـتان.(چلـەهـای-زمستان)
چلوو : [ناو] مەودای بێنوێژ بوونی ژن لە پاش منداڵ‌بوون هەرچەند لە چل ڕۆژیش کەمتـر-بێت. (مدت‌قاعدگی زن پس‌از زایمان)
چلەشۆر : (١)ڕێژنە بارانی پاش چلەی زستان؛ (٢) وسلّی دوای چلـوو. (١بـاران‌پـس‌ازچلـە-زمستان؛ ٢،غسل پس ازچله)
چڵەکان : (١) لکەکان. لقەکـان. (شـاخەهـا). (٢) شڵەژان؛خورپان؛چڵەکیان؛ سڵەمان.(یکه-خوردن)
چڵەکاو : شڵەژاو؛ خورپاو. (یکه‌خورده)

چلەکیانەوە : سڵەمانـەوە؛ داچڵـەکـان.(یکـە-خوردن)
چلیٚهامنیٚ : چلەیهاوین. (چلەتابستان)
چم : [ناو] سم؛ سمی وڵاخ. (سم)
چمبل: [ناو] دەستکی هیربار. (دستەظـروف-سفالین)
چنچکـان:[نـاو] چینچکـان؛ بـە چنچکانـەوە دانیشتن: هەڵترووشکان. (چمباتمە)
چنک : [ناو] ڕیٚزەولٚ؛ ورتکەنان. (ریزەنان)
+ چنگ گرتن:[چاوگە،ت]بە ناخوون ڕووشاند-ن وبریندارکردن. (چنگ‌زدن)
چنگۆڵگرتەی : چنگگرتن. (چنگ گرفتن)
چنگەپلٚماسیٚ:[ناو]هاشاولٚبردن بـەپـەنجـە و چنگ گرتن؛شەڕەچنگ؛ حاڵەتی کەسیٚکە لە شەڕدا وە ژیٚرکەوتووە لە ژیٚرەوە بە چنگ دە-ست دەکاتەوە. (باچنگ‌از زیر دفاع کردن)
چنینە : شتیٚنییە؛ تشـتیٚنیـنـە؛ (ب) گرینـگ نییە.(چیزی نیست)
چنینەوە : [چاوگە،ت] هەڵگرتنەوە وکۆکردنە-وە؛نان چنینەوەی شوان لە ئیواراندن. (جمـع-کردن)
چۆ :[ناو] چق؛ چقە؛ چوٚب؛ قیتکەی ژوور پە-نجەی کەڵەشێر و فرندە.(انگشت شاخی پـای خروس)
چۆ؟ ار : [ناو] بـەینـی واو و ئـەلـف (د)یٚکـی سوواو هـەیـە کـە بـەحـاڵـهـەستـی پیٚـدە-کریٚت.چوٚدار.(چوبدار)
چوارپارە :[ناو] چواربەش.(ب)فیشەکی‌تـاپڕی چوار ساچمەی ڕاوی گەورەنچیر .(چهارپارە)
چوارجامە : [ناو] چوارمشقە. (چهارزانو)
چوارچـوٚ : [نـاو] چوارچیٚـوە؛ قـاپی ویٚنـە و ئاویٚنە؛قاپ. ڕیٚژەک. (چهارچوب)
چوارخرت : بەران و بـزن و بوٚقلـە و مـەڕی چوارساڵە. (بز و گوسفند چهارسالە)
چواردانگ:(۱)[کوٚژی موسیقا]لە موٚسیقادا دە-نگی گوٚرانییٚژەکان بە سـیٚ پلـە دابـەشـدە-کریٚت۲،۴،۶ ،دانگ.(۲)چواردانـگ لـە شـەش دانگیهەرملٚکیٚک. (چهاردانگ)
چوارشەممەسووریٚ : [ناو] وشەیەکی فارسییە ولە کوردیشدا دەوتریٚت؛ کوڵـەچوارشـەممـە. چوارشـەممـەی ئـاخری سـالٚ. (چهارشـنبە-سوری)
چوارقـــاپ : [نـــاو]جوٚریٚـــک یاریـــە بـــە میچ(جگ،قاپ)(چهارقاب)
+ چوارقەد :[ناو] (ب) سەرپوٚش و ڕووسەریی چوارگوٚشە. (روسری چهارقد)
چوارگا :[ناو] مەقـامی چوارگـا لـە موٚسـیقادا. (چهارگاه)
+ چوارلا : چوارتوٚ؛ چوارهیٚندە. چوار بەرانبـەر. (چهاربرابر)
چوارەورز :چوارفەسلٚ.(ب)سال.(چهارفصل)
چوٚپ : [ناو] دروٚ. (دروغ)
چوٚپەمە : [ناو] چیٚوپەمە. (چوب‌پنبە)
چــوتیر : [نــاو]چویٚشـــتیر؛ بزنــیدووســاڵە. (بزدوسالە)
چوٚخیٚ : [ناو] چوٚغە. (بلیز از شال)
چوٚدەرچوو : [ئاوەڵناو] چق دریٚژبوو. (ب)خاوە-نی ئەزموون و دونیادیتوو. (کنای،دنیادیدە)
چوٚڕ :[ناو]چوٚڕپوٚڕ؛کەڵەشیٚری جەنگـەڵی؛قـە-رقاولٚ. (قرقاول)
چوٚڕاوگە : [ناو] پلووسـکی سـەربـان.(نـاودان پشتبام)

چۆرت شێوان : چۆرت بڕیان؛ چۆرتی تریاکی پچڕان؛خەوە نووچکە شێویان.(چرت پاره شدن)
چۆڕەبڕ :چۆڕبڕ؛ وشک‌کردنی دوادڵۆپی تراو.(تاآخرین قطره خشکاندن)
چۆڕەچۆڕ :شۆڕەشۆڕ هاتنەخوارەوەی تراو.(شرشر)
چورەگەڵوازە :[ناو] جورەقازڵاخە. (پرنده ای- کبودباندازه سار)
چۆق:[ناو] پۆک؛مژ؛ نەفەسێکە لە جغارە دە- درێت. (پک)
+ چۆقان :چۆقین؛[چاوگە] لەرزین لە ترس یان سەرما یان یاو. (لرزیدن)
چوقڵی : سەرچڵ؛ سەرلک؛ خونچەی سەرلق وپۆپی دار. (غنچه و ساقه بالای درخت)
چۆقین :[چاوگە](١) هەڵقرچانی ڕۆن لە سە- رئاگر.(تفیدن؛ تفت دادن)(٢) <چۆقان.
چۆکار : [ناو] چێوکار؛ دارتاش؛ چوگەر. (نجار)
+ چۆک دادان : چۆک لە عەرزدا دانان.(ب) کوڵدان؛شکستیهێنان؛ بەزین.(شکست- خوردن)
چوکڵەشەمچە : [ناو] چیلکەی شقارتە. (چوب کبریت)
چۆڵخە :[ناو]کەسێکە خوریی ئاژاڵ بە برینگ دەبڕێتەوە. (پشم‌چین با دوکارد)
چۆڵگەرد :[ئاوەڵناو]بیابان گەرد؛چۆڵبڕ؛کۆچە- ری بیاوان نشین. (بیابان گرد)
+ چوڵە:[ناو] قەیسی و بادامی سەوزی نەگە- یبو.(چغاله)
چوڵەبادام : < چوڵە
چوڵەپێچ : [ناو] (١) چوڵەمەپێچ ؛ دارێکی دوو فلیقانە بۆ دەرهێنانی نچیری وەک کە- روێشک و ڕێوی لە کون. (چوبدوشاخه شکار) (٢) ڕاوە کەوی کاتی کڕکەوتنی ماکە- و.(شکارکبک‌درایامی کە مادەکبک کرچ- است).(٣) گوڵوڵە پێچ؛ تەناف پێچ؛ شەدادن و شەتەکدان. (گلوله‌پیچ)
چوڵەپێچەن : <چوڵەپێچ
چوڵەکەگرە : [ناو] سەقری مێشخۆر. قجی. فڕندەیێکە لە تۆرەمەی پەربەڵەکە چوڵەکە و مشک دەخوا.(سنگ‌چشم)
چوڵەوانی : [ناو] دەشتەوانی.(ب)کشتوکاڵ لە کێو و دەشت. (کنایی، کشت‌وزرع درصحرا)
چوماو : ئاوی چۆم. (آب رودخانه)
چونگە : چینە. (چینه)
چوواندن : (١) پووچ‌کردنی گوڕەوی لە جوڕابێندا.(پوچکردن).(٢)دەرکردن و قت‌کردن لە کوڕی یاری. (اخراج)
چوواو : [ناو، بەر] قت‌کراو لە کایەی پشکیلاندا. (کنارگذاشته‌شده در جوراب‌بازی)
چووزانم :چەدزانم؛ چیەزانم؛ چازانم، چە- بزانم.(ب) نازانم؛ (چەمیدانم)
چووزەرە:[ناو] تازەترین چووزەی ڕووەک؛ چووزە ڕەکردن: سەردەرهێنانی گیا لە توو یان لە خاک. (جوانه)
چووزەلاو : [ئاوەڵناو] لاوی منداڵکار و کەمەر باریک، ناوقەد زراڤ. (نوجوان‌کمرباریک)
چووکێتی : [ناو] پچووکی؛ چکوڵەیی؛گچکە- یی. (کوچکی)
چوولیت : [ناو]خەزێم؛ لووتەوانە.(زینت پره- دماغ)

چوونـــــه : (١)ڕابـــــوردووی چـــــوون. چووگن.(رفتهاند). (٢) [ناو] ئەنگووتک؛ گونکە هەویر؛ تۆپەڵە قوڕ.(چونه)

چوونەئاو : (١)کورت بوونـەوەی قومـاش لـە ئـاودا.(٢ب)لاواز بـوون ؛ تاوانـەوە لـە ئـاودا. (لاغرشدن؛حل شدن)

چوونەبـەس : بـەسـتران. قفـلْبـوون؛ وەک: زمان چوونە بەس. (بسته شدن)

چوونە بەس :(١) پنا بردنە بەر مەرقەد و بارە-گای چاک و پیر.(بست رفـتن).(٢) دوابڕیـان؛ تەواو بوون. (تمام‌شدن)

+ چوونە جەستە :بە شەڕەوە چوونە سەرکـە-سیْ بۆ لێدانی. (پیش‌کسی‌رفتن بقصـدکتک-زدن)

چوونەسەر:(١)دان بـەسـەردا؛ هێـرش‌کردنـە سـەر؛ لـەشـکربردنەسـەرکـەسـیْ.(حملـە-بردن).(٢)سەرکە وتن؛ پلە و پایـە وەرگـرتن؛ چوونەبان، لە نێردیوان چوونـە بـان. (ترقـی-کردن)

چوونەلا : (١)ڕۆیشـتنە کـەنـار؛ چوونـە لاوە؛ (کناررفتن)(٢)چوونەکن؛ڕۆیشتن بۆ (خزمەت، نزیک،کن،لا)ی کەسیْ. (پیش کسی رفتن)

چوویت :(١)[ڕابوردووی چوون بۆ هەوەڵکـە-سـی تـاک]ڕۆیشـتووی؛ ڕۆیشـتگی؛ ڕۆیشـتی.(رفتـەای؛ رفتـی)(٢)[نـاو] هـەش. (نیل).(٣ب) تد. [ئاوەڵناو]چقیت، پاک لەپـاک. (بیحساب)

+ چووین : چوون بۆ هەوەڵ کەسی کۆ؛ ئێمە چووین؛ ڕۆیشتین. (رفتیم)

چەپازلله : [ناو] شەقەزللە؛ شەپلاّغە. (سیلی)

چەپاڵە : [ناو] چەپک؛ چەپاڵەگولْ:دەستەگولْ. (دسته)

چەپخووس : [ئاوەڵناو] بەدواز. خراپەخواز. نیاز خراپ. (بدخواه)

چەپخوون : (١) [ئاوەڵناو] خێڵ. چاولار.(لوچ). (٢)[ناو] هێرش بردنە سەردوژمن بێخەبـەر و بە شەو. (شبیخون)

چەپدەست : <چەپلەر.

چەپڕاست : ئەسپیکْکـە دەسـتی چـەپ و لاقی ڕاستی،بازنەیێکـی سـپی ڕەنگـی هـە-بێـت.(اسـبی‌کـە دسـت‌چـپ وپـای‌راسـتش دربخلق‌سفیدباشد)

چەپلەر:[ئاوەڵناو]چەپدەست؛مرۆیێْکە بـە دە-ستی چەپ کاردەکا یـان دەنووسـیْ. (چـپ-دست)

چەپ و گوپ : [ناو] ڕاوەڕووت. (راهزنی)

چەپە : وەرگەڕانی سەیارە. (چپه)

چەپەرچی : [ناو] پۆستچی؛ پەیـک و نامـە-هێنەر؛ نامەبەر. (پستچی)

چەپەرخانە : [ناو] پۆستخانە. (پستخانه)

چەپـەڵـکـاری:[نـاو] کارپیسـی؛ کارنـاپوختی. (گندزدن)

چـەپـەڵـی : [نـاو] پیسـی؛ گـەمـاری؛ قرێژی؛پۆخڵی. (چرکینی؛ گندی)

چەپەنداز :[ئاوەڵناو] دەغەلْ؛ فێڵـەبـاز؛ حیلـە-باز(حیله گر)

چەپی :[ئاوەڵناو](١)ئەنـدامی حیزبـی چـەپ بوون. (چپی).(٢)[ناو]چەلەپایی؛هـەڵپـەڕکێـی کرژ.(نوعی‌رقص‌تند)

چەت :[ناو](١)کـۆزری خـەرمـان؛ سـاقەتـی گوڵەگە نمی نەکوتراو. (ساقەنیم‌کوب‌خـرمن) (٢) تەگەرە.(چت)

چەتاندن : قتاندن؛ قرتاندن. (قطع کردن)

+ چەترهەڵدان:سەیوان کردنەوە؛ چـەترپـان-کردنە وە؛ چەترپێکانی بۆقلە و تـاوس. (چـە-ترباز کردن)

چەتوەر : [ناو] نیوەی نیوبتری شلەمەنی بـە-رانبەبە ۲۵۰سی سی(سانتیمیتری چوارگۆشە). (چتول)

چەتەبرژێن :[ئاوەڵناو] برژاندنی بە پەلە و نیوە برژ. (نیم پخته)

چەتەڕێ :[ناو]لاڕێ؛ ڕێگـەی باریـک وچـە-توون؛کوێرەڕێ. (کوره‌راه)

چەتەولʼ : [ناو] پۆلیسی ئێشکگر. (پاسبان)

چەتیان:[ناو] دەرزیلە؛ دەرزیعورووسـی؛ دە-رزی سنجاخ؛ دەرزی بـەرسـینگ و بـەرۆک. دەرزیلە.(سنجاق‌قفلی)

چەتیم : چەتیوە؛ کچەتیو. (یتیمچه‌دختر)

چـەتـین:[ئـاوەڵنـاو]چـەتوون؛دژوار؛سـە-خت.(مشکل)

چەچەکوڵە :[ناو] چەچەقوڵە؛ جۆرێک ناساخی حە یوانی بەرزەیە. (نوعی مرض اسب وگاو)

چەخت: [ئاوەڵناو] بێشەرم. (بیشرم)

چــەختــی : [نــاو]بێشــەرمی؛چـەقـە-سوویی.(بیشرمی)

چـەختـی:[نـاو]چوختی؛لـە کـاردەرهـاتوویی؛ وریایی؛کارامەیی. (کارامدی)

چەخش : [ناو] بەرژەوەندی؛ قازانج. (منفعت)

چەخموور : [نـاو] فـد. ئـەسـپێ‌کـە گلێنـەی چاوێکی کاڵتربێـت لـە چـاوەکـەی دیکـەی. (چخمور)

چەخموور : [ئاوەڵناو] چاخموور؛ پتەو؛ قەوی؛ خۆڕاگر؛ قاییم. (محکم)

چەدما : [بەند]جە دما؛ لە دوواهی؛ لەپاش؛ لەدوو. (بعداز؛ سپس)

چەراخۆخ:بـەشـی ژوورەوەی سـەرتـەنـوور و مدبەق. (قسمت بالای مطبخ)

چەرت :[نـاو]سـەتڵـی گـەورەی ئـاو.(سـطل بزرگ)

+ چەرچەف : ڕوو تەختی؛ مەلافە. (روتختی)

چەرخەتوون : [ناو] سۆبا؛ کوورە. (بخاری)

چـەرخـی : [نـاو] بایـدەی مسـی؛ کاسـەی چووکی مسی. (بادیه‌مسی)

چەرخیای : [چاوگە] چەرخین؛ خول خـواردن. (چرخیدن)

چەرخی‌خەیاتی:[نـاو] مـەکینـەی دروومـان. (چرخ‌خیاطی)

چەرقوبەز:[ناو]هەڵپـەڕیـن و دوو دەسـماڵەی دووکەسییە. (رقص دونفری)

چەرمای چەما : چـەرمێنـەی چـاو؛ سـپێنەی چاو. (سفیدی‌چشم)

چەرمە : [ئـاوەڵنـاو+ نـاو] چـەرمـوو؛ سـپی. (سفید)

چەرمەڵە : [ئاوەڵناو] سپیکەلە. (سفید)

چەرنای : لەوەڕاندن. (چراندن)

چەڕەدووکەڵ : <چڕەدووکەڵ

چەس : [جێناو]چییە؛ چێشە. (چیست)

چەسپ :(۱)[ناو] چەست؛ سلاوۆی عەسکەری بە پاکوتانن بە یەکدا. (چسب).(۲) [ئـاوەڵنـاو] جلوبەرگی پڕبەپڕی ئەندام؛دژی فش و هەراو (چسبان)+

چەسپی‌ئاوەکی:[ناو،ت]چەسپی دارتاشی.چـە-سپتراو. (چسب مایع)

چـەسـپنای :[چاوگـە]لکاندن؛چـەسـپاندن.

(چسباندن)
چـەسـپێن : [ناو،بـک] نووسـێن؛ لکـێن. (چسباننده)
چەسپی‌نەواری : [نـاو] چـەسـپی‌کاغـەزی و نایلۆنی. (چسب‌نواری)
+ چەشتە :[ئاوەڵناو] (ب) کـاربـەدەسـتیٚ‌کـە فێری بـەرتیـل وەرگـرتن بوویێـت. (کنـایی، کارمندرشوه بگیر)
چـەشـتەی : [چاوگـە]چـەشـتن؛ چێشـتن. (چشیدن)
چەشنە : پشک؛[ناو] قورعە. (قرعە)
+ چەشنی : [ناو] تەقێنەری فیشـەکـەکـە لـە بنی هەر فیشەکێدا هەیە. (چاشنی فشنگ)
چەفتوچیر: [ئاوەڵناو]چەوتوگێـڕ؛ چـەفـت-وخوار.لاروگێڕ. (کج‌ومعوج)
چەفتیاگ : [ناو،بەر] لاربووگ؛ خواربوو؛ گـە-ڕاو. (خم‌شده)
چەفر : [ناو] چغر؛ خاچ؛ چقر. (خاج)
چەڤی: [ڕابوردووی چەڤین:چەمین]چەما؛چە-مى؛ خەم بوو؛ گەڕا؛لار بوو؛ چەمیـا؛ چـەڤیـا. (کج‌شد)
چـەڤـی: [نـاو] حاڵـەتـی‌کـووڕ بـووگ؛ کووڕی؛لاری؛(خمیدگی)
چەق : [نـاو] (١)لای ناوچـاڵی قـاپ. (طـرف گودشتالنگ)جۆرێک ڕیشە و دەمـاری سـفتی ناوگۆشت ؛گۆشت یـان مـەمکـی داشـۆڕاو و چەق. چەق وداشۆڕاو.«سینەی ڕەقم مەمکی-چەقم«فۆلکلۆر»(پی؛پستان شل و افتادە)
چەقماق : [ناو] تد،فد: چەخماخ؛ئامێرێکە بـە-سەر گێلەنگێدەنەوە؛ (چخماخ)
چەقوتـەفـیڕۆژگـار : (ب) چـەرمـەسـەری ڕۆژگار. (کنایی، محنت‌روزگار)
چەقولوور : حەپـەی بـە کۆمـەڵـی سـپڵۆت. (عوعو دستجمعی سگها)
چەقوچو : [ناو] چەقوچۆ لیٚ‌برین: قرتەلێبرین؛ مژینی‌گوان و مەمک تا دوا دڵۆپ. (تاآخرین قطره مکیدن‌پستان)
چەقوچـوق : تـەقـەی ددان لـەکـاتی لـەرز لێهاتندا. (صدای بهم‌خوردن‌دندان)
چەقۆی‌زامندار : [ناو] چەقۆیێکی زبانەدارە کە بـە بـیٚ گوشـاری ئـەو زبانـە دەمـەکـەی نانووشتێتەوە. (چاقوی ضامندار)
چەقەتە : [ئاوەڵناو] زۆربڵی. چەنەباز. (وراج)
چەقەدووکەڵ : [ناو] چرەدووکەڵ؛ تـەپـەدوو. (دودغلیظ)
چەقەڕۆ : سەگوەڕ؛ هەراوهوریا؛ هەڵا. (عوعو؛ همهمە)
چەقەسرۆ : [ئاوەڵناو] زۆر بڵیٚ؛ قـەرەچـەنـاخ؛ ڕوو داماڵاو. (پررو؛ بیشرم)
چەقەل : [ناو] چەقەڵ. (شغال)
چەقەڵاخ :[ناو] کەمێلـەی ژێـر دووگـی مـە-ڕ.(گال؛پوستالە)
چەقەڵتە : [ئاوەڵناو] لەڕ؛ لاواز. (ضعیف)+
چەقەوانە : [ناو] ئامرازێکی مۆسیقایە، چەنگ. (چنگ)
چەقی‌مەرگ :[ناو] بە هـەزارحـاڵ و کێشـە-کێش. (بازحمت)
چەقی‌نەحلـەت :[نـاو] مـانگرتن و ڕازی نـە-بوون. (لج‌کردن)
+ چەقیو : [ڕابوردووی چەقین] (ب) بێجوولـە و تەکان، مەزرەقەکە پیرانیکردووە و لە جێـی خۆی چەقیوە؛ ڕاوەستانی بیٚ بزوە. (بیحرکت

ایستادن)
چەکاڵ :[ناو]گۆشتی لەشکە لەرەی دێت و سیس و چرچە. (گوشت شل وآویزان بدن)
+ چەکمەڕەق: خانزادە؛ بەگزادە؛ (کۆنەچەکمە ڕەق: خانزادەی لێکەوتوو.)(خانزادە؛نجیبزادە)
چەکمەسوور:[ناو] فڕندەیێکە لە تۆرەمەی مەلە رۆژ، لەشیبچووکە و لاقی درێژە. (چوبپا)
چەکوچۆ : <چەقوچۆ
چەکو چۆڵ :[ناو] چەک و ئامرازی شەڕ.(اسلحە و اسباب جنگ)
چەکوکەوان:[ناو]ئامێرەکانی هەلاجی.(دستگاه حلاجی)
+ چەکەرداسی :[بەند] تد، وشەیێکی تورکییە، (داس کێشان بیٚتێفکرین)لەئاکۆیی؛لاپرەسەنی؛ بیٚپێوانە و کێشانە و بەراورد و هەڵسەنگاندن. (بدون قیاس وتفکر؛سرسری)
چەکەرەکردن : هەوەڵین نیشانەی سەوزبوونی رووەک. (جوانەزدن)
چەلاپە:راوی بەفرە بەسەر. (شکارکردن برروی برف یخبستە)
چەلاندن : چەراندن؛ لەوەڕاندن. (چراندن)
چەلتین : [چاوگە] کەولکردن. (پوست کندن)
چەلچەلە :[بەند] جارجارە؛ جاروبار. (گاهی)
چەلخوور : [ناو] چەلخوور؛ چەلغوور؛ گسکی لە لکی گزیچار. (جارو از شاخە درخت گز)
چەلخووسیجۆ: گوڵە جۆی پروێنراوی بۆدراو بۆ چێشت. (جو نارس بوداده)
چەڵخووسیگەنم : گەنمی فەریکی لە ئاوی کوڵاتوو هەڵکێشراوی وشکەوەبووی لە دەستاڕکراو. (خردە گندم نارس‌خشک‌شدە)
چەلغوور : چەلغوو.< چەلخوور.
چەلماندن : وەقسەهێنان. (بحرف‌آوردن)
چەلمین :[چاوگە]قسەکردن؛ ئاخەفتن(حرف‌زدن)
چەڵەبی : [ناو] جەڵەبچی؛ چۆدار. (چوبدار)
چەلەحانی:لە سەرقسە ڕۆیشتن بە هەرا و دەنگی بەرز. (حرف‌زدن باصدای بلند)
+ چەلەپایی :[ناو] (١)هەڵخە؛ هەڵپەڕینێکی تونە و کرژی کوردییە.(٢) ئاهەنگێکی مۆسیقاییە بە ریتمی توندەوە؛ ئاهەنگ و گۆرانیکرژ بە زەربی تایبەتەوە بۆ هەڵپەڕینی چەلەپایی. (آهنگ و رقص‌تند)
چەلەکی : [ناو] جۆرێک ماسی. (نوعی ماهی)
چەلەنگی : [ناو] جوانی؛ شۆخ و شەنگی.توند و تۆلی .(جوانی؛خوشگلی.چابکی)
چەماش : [ئاوەڵناو] چەمووش. نائارام. (چموش)
چەماو : < چۆماو +
چەمبرسی : [ئاوەڵناو] چاوبرسی؛ چکووس؛ ڕژد.(کنس؛ خسیس)
چەمبریای :[ناو]چاولێکەری.(تقلید؛چشم و هم چشمی)
چەمبلوول : [ناو] پلووسک. (ناودان)
چەمتەنگ : [ئاوەڵناو] بەرچاوتەنگ. (حسود)
چەمچ :[ناو]کەوگێز؛کەوچک؛ چەمچە؛کەوچکی دەمپانی بەننایی. (چمچە)
چەمچقین :چاوفرین؛ پێلووی چاو پەڕین.(چشم پریدن)
چەمچۆچای : [ناو] کەوچکە چایی(قاشق

چایخوری)
چەمچۆڕ : [ئاوەڵناو] مرۆڤی لەڕ و لاواز. (انسان لاغرونحیف)
چەمچەماڵ: شارۆچکەیێکە لە بەینی سلیمان و کەرکووکدا. (اسم شهرکی است)
چەمچەقازان: [ناو] کەوگیزی گەورەی ئاو هەڵگوێزان. (آبگردان)
چەمچی : [ناو] چەرچی. (پیلەور)
چەمداری : [ناو] چاودێری. (مواظبت)
چەمزەق:[ئاوەڵناو]چاو دەرپەڕیو؛چاوزەق.(چشم برجستە)
چەمساخ :[ناو]دەسکێشی کوێر؛ چاوساخ.(راهنمای کور)
چەمکز : [ئاوەڵناو]کەمبین؛ چاومژومۆر؛ چاوکز؛ چاوپرووش. (چشم ضعیف)
چەمل : [ناو] قولفەی هیربار. (دستە کوزە)
چەمنای : [چاوگە] چەماندن. (خماندن)
چەموچوغر :[ناو] قوڕخ وچۆم؛ چۆم و دارستان؛ لێرەوار و چۆم. (درختستان کنار نهر)
چەموخەم :[ناو] پێچوپلووچ؛راز و ڕەمز.(چم-وخم)
چەموز : [ناو] وشەیێکی هەورامییە و دەکرێت لە جیاتی کۆنترۆڵچی بەکار بێرێت.چاودێری شتێک بوون (کنترولچی؛ نظارت کنندە)
چەمۆک : [ناو] چۆمی چکۆلە. جۆگە. (جوب)
چەنانیپێشوو :[بەند] هەر وەک چەلانی-پێشوو؛ وەک جاران. (مانندزمان گذشتە)
چەنتە : [ناو] جانتا؛ جەنتک. (ساک)
چەنچووز : < چەم برسی
چەنخووس : <چەم تەنگ
چەنگەپرچە : قژکێشان لە شەڕدا. (چنگزدن بمو دردعوا)
چەنگەک : [ناو] چفتە؛ قولاپ؛ قەنارە.(چنگک)
چەنەئامەی:[ناو]لەدەستهاتن؛ توانا و لێهاتنی کار. (قادربوودن)
چەنەدریژ: [ئاوەڵناو] زۆربلێ؛ چەنەشکاو؛ دەمەوەر؛ سوێرقسە؛ فرەوێژ. (پرگو)
چەنەگە :[ناو]ئەرزینگ؛ ئارزەن؛ئارچەن؛ چەناکە؛ چەنە. (چانە)
چەنەم :(١)چەناکەم؛(چانەام).(٢)لێم. لەمن. (ازمن)
چەنیدان : [ناو] دەرزیدان؛ جێگەی دەرزی. (جاسوزنی)
+ چەو : چیبوو؛ چبوو. (چەبود؛چەشد)
چەوت و چیڕ : [ئاوەڵناو] چەوت و چەویل؛خوار وخێچ. (کج و کولە)
چەوچە : [ناو] مەتەڵۆکە؛ هەڵهێن. (متل)
چەوچەو : [ناو] هەوهەو؛ شلەژاوی.(آشفتگی)
چەودما :[بەند] لەوەدوا؛ لەمەودوا.(سپس؛ منبعد)
چەمەرانە : هەوای(مۆسیقای) چەمەری. (آهنگ عزای چمری)
چەمەرچۆپی :[ناو]چەمەری؛دەستگرتن بەدەورە و ئاڵقە پێکان بۆ ماتەم و عەزا کە جۆرێک هەڵپەڕکێیە.(عزادارى حلقەوار)
چەمەرەخەیار : [ناو] ترۆزی. (خیارچمبر)
چەمەزەخم :[ناو](١)بەچاوەوەبوون.(٢)نووشتەی چاوەزار. (چشمزخم. طلسمچشمزخم)
چەمەقووڵە:[ناو]چاوقووڵکە؛ چاوەقووڵە؛

بامرنیٚ؛ بای مردنیٚ. (طاعون)
چەمەنزار: مێرغوزار؛مێرگ؛چیمەنزار.(چمنزار)
چەمیاگ : [ئاوەڵناو+ ناو،بک] لاربوو؛ چەماوە. (خمیده)
چەناکەشکیاگ : [ئاوەڵناو] چەنە شکاو؛ (ب) چەنەوەر؛ زۆربڵێ؛ دەمەوەر؛ فرەوێژ. (پرگو)
چەنان : چەندان؛ هێندە؛ (چندان)
چـــەودان : [نـــاو]چـــەوار؛ چۆدان؛جـــە-هداس.(چودار)
چەوروچڵیک :[ئاوەڵناو]پیس و ڕۆناوی.(چـرب وچیلی)
چەوس : [ناو] ئازار؛ مەینەت؛ ڕەنج. (آزار)
چەوکێش : [ناو] کەرەستەیێکە وەک شەن کە سەرەکەی چەماوەتەوە بۆ دەردانی کوڵۆ و ور تکە بەردی زەوی و زار. (شنکش)
چەوگان : [ناو] فد. جۆری یاری کە بەسواری ئـەسـپ و گۆچـانی تایبـەت و گـۆ دە-کرێت(چوگان)
چەوگە :چەبووگە؛ چی‌بووە؛ چبووە.(چی شده)
چـەولٚ : [نـاو]چـەوێـلٚ؛ چیلکـەوچـەوێـلٚ؛ پاشاخوڕ. (پسماندەعلف درشت درآخور)
چـەویـر : گیـایێکی بـۆن‌خۆشـە کـە لـە کوردوستانات. زۆرە(آویشن)
چەییگ : [ئاوەڵناو] تـەزیـو؛ چیـاو؛ چاییـگ؛ سارد؛ ڕچیاو. (سرد)
چـی‌ئـەویٚ :(١) چشـتێکی گـەرەکـە.(چـە-میخواهد).(٢)چەئەوی؛ چەئەبێت؛چیـدەبێـت؛ چدەبێت.(چە میشود)
چیاو :[ئاوەڵناو] (١)سارد؛ چاییگ. (سـرد). (٢) ڕچیاگ؛ بەسەهۆڵبووگ. (یخ بستە)
چیای‌ئاگری : < ئاگری‌داغ
چیای‌باڵەکیان :کێـویٚکی بـەرزە لـە ناوچـەی باڵەکایەتی. (نام‌کوهی‌است)
چیای‌بستی : کێویٚکـە نزیکـی ڕەوانـدز. (نـام کوهی است)
چیای‌زینی‌دەرگـەڵـە : کێوێکـە لـە ناوچـەی حاجی‌ئومەران.(حاجی‌عومران) (نـام کـوهی-است)
چێبوون : [چاوگە،ت](١)چەشتەبوونی تـانجی لـــە هــــەولٚ ڕاودا.(شــــکاریادگرفتن تازی).(٢)دروست بوون. (درستشدن)
چیتـین : [ئـاوەڵنـاو] فرنـدەی چیـل‌چیـل؛ خاڵخالٚ؛ پڵنگ پڵنگ. (نقطە نقطە)
چیچکە : [ناو] ڕیزەولٚ؛ ورتکەنان؛ (ڕیٚزەنان). < چنچکە.
چیچێست:ناوی زەریای ورمـیٚ.(نـام‌دریاچـە-ارومیە)
چیـخ :[نـاو]چیـغ؛ پـەردە لـە حـەسـیری قامیش.(پەردە حایل از نی)
چێدار : [ناو]کەلەپچە. (دستبند؛کلیچە)
چێدمای :[بەند] لەمەودووا؛ لە ئێستە بەولاوە. (ازاین ببعد)
چێـر : [نـاو] غـەیبـەت؛ پاشـملە باسـکردن. (غیبت)
+ چیر : [ئاوەڵناو] لەگەلٚ چەپدا دێت بەواتای لار و گێر،ددانی چەپ و چیر و نارێک.(کـج-وکولە)
چێش : چی؛ چییە. (چە؛ چی)
چێشـتلێنـان :[چاوگـە،ت] گـرار و چێشـت دروستکردن. ئاشپەزی‌کردن. (آشپزی‌کردن)
چیڤانۆک : [ناو] حەکایەت. (داستان)
چیفـک: [نـاو]چیفـک؛ چوٚلـەکـە؛ چڤیـک؛

کویشکە؛ کیشکە؛ مەلیچک؛ میرچک؛ مەلیچک؛ مەلیشکە؛ چوول؛ جیقک.(کنجشک)
چیق : [ناو] قاڵاوەڕەشە؛ قرکا ڕەش؛ قەلەڕەشە.(کلاغ)
چێکە : (١)دروستیبکە.(درست کن).(٢) ئەگرە. لێرە. وێڕێ. ئەیرا. ڤێرێ. (اینجا)
چێگە : چێکە؛ چێگا؛ لێرە؛ ڤێرێ.(اینجا)
چێگەولا : [بەند] لێرەولا.(ب)چێدمای؛ لەمەودوا. (منبعد)
چێلکرن : [چاوگە،ت] یادکرن؛ وەبیرهێنانەوە. (یادکردن)
چیلکەوچەوێل: [ناو] پووشوپڵاش. (خاروخاشاک)
چیلەک : [ناو] چێڵ؛ مانگا. (مادەگاو)
چێلەکی : [ناو] جۆرێک ماسییە.(نوعی ماهی)
چیلەوچەوتە : [ناو] سیلەوچەوتە؛ سیلەوچەفتە؛ بەوردی ڕووانین؛ سێرەگرتن لە تفەنگ هاوێشتندا.(دقیق‌نگریستن؛ نشانەرفتن)
چین :[ناو] تویژ؛ وەک چینی دیوار؛چینی کرێکار: توێژی کرێکار.(طبقە)(٢) کوێ چی؛ ئەوانە چین؟چشتێکن.(چیستند)(٣)ناوی وڵاتی چین(کشورچین)
+ چێو : [ناو] شت؛ چت. (چیز؛ شییئ)
چێوک :[ناو] دەمار؛(ب)دەماری تووتن.(رگبرگ توتون)
چێوک : [ناو]قنچک؛ قنچکی کشمیش و مێوژ و ترێ. (دم‌کشمش)
چێولای :[بەند] لەمەودووا. (بعدازاین)
چێوەخرتێ :[ناو،ت] چێوخشاندن لەجێگای تەنگ. و تێوەژەندن ؛ (ب)دارگێڕاندن لەکون و نچیردەرپەڕاندن. (شکاررا با چوب ازسوراخ بیرون‌کردن)

حارەب : [ناو] ئارەو. (عرب)
حارەبگاگۆزی:[بەند] سەرسەری؛لاپرەسەنی چە-کەرداسی. (سرسری)
حازربیەی : [چاوگە] حازربوون. (حاضرشدن)
حالّ : [ناو] (١)بارودۆخ. (حالت) (٢ب) کێشە بە-هەزارحالّ بارەکەم بردەسەر: حالّەحالّ؛ ڕەنج و کێشە . (مشکل)
حالّوری : [ناو] فیزداری ؛ بزۆزی .(تکبر)
حالووک : [ناو] هەلووک، هەلّووچە . (آلوچە)
حالّی‌حازر : [بەند] ئەلعان؛ ئیستە؛ ئەمکاتە. (حال‌حاضر)
حاملان :[ناو] پەروەردە؛ پەروەرشت(پرورش)
حاملاندن : [چاوگە،ت] ڕەنیوهێنان ؛ پەروەردە-کردن . (بە عمل آوردن)
حاوێن : [ناو،بک] کەسێک کە دەحاوێنێتەوە . (آرام کنندە)
حاوێنەر : [ناو،بک] حاوێن ؛ بەخێوکەر؛ ئارامکەر. (پرورندە؛آرامش دهندە)
حل : [ناو] هێل؛ جۆرێک بهاراتی بۆنخۆشە؛ بە-ری داری هێل. (هل)
حنچک : > حەنگ.
حوپلە : حوپلەر.> حوپە
حوپن : [ئاوەلّناو] زەبەلاحی ناقۆلّا؛ زەلام و گمتە. (دراز بی قوارە)
حوپە : [ئاوەلّناو] زەلام ؛ زەبەلاح؛ ناقۆلّا(یغر)
حوتە : [ناو] حەوتوو؛ حەفتە ؛ حەوتە. (هفتە)

حوجرە : [ناو] ژووری چکۆلەی فەقێیان لەمزگە-وت؛ ژووری چووکی کاری توجارەتلە بازاڕ. (حجرە؛)
حوققە : [ناو] (١) قوتوو. (قوطی) (٢) فێل؛ گزی. (حقە) (٣)سەری بافوورکە تلیاکی پێدا دەچەسپێنن.(حقە؛ سرواڤور)
حوکم : [ناو] جۆرێک یاری بە پەرەی پەڕانتۆ. (بازی حکم)+
حوّلبوون:[چاوگە،ت] سەرسامبوون گێژبوون. (گیج شدن)
حوّلک : [ناو] کەپر. (کپر)
حوّلگێل : [ئاوەلّناو]گێژە گێژ؛ گێژ وحوّل؛ گێژو وێژ . (گیج و ویج)
حولویسک : [ناو] شیلاوک. (عضوی در شکم گوسفند برای پنیر مایە)
حوّلی:[ناو] (١)ئۆلی؛ نهۆمی سەرەوەی خانوو . (طبقە آخر ساختمان).(٢) گێلی؛گێژی؛ (گیجی)
حولیچک : [ناو] هەلّووژە؛ هەلّووچە.(آلوچە)
حوننەر : [ناو] حوننەر؛کاری‌کە تەنیا کەسانێکی تایبەت دەتوانن ئە نجامی بدەن؛ کاری‌شیاو، ئە-وتۆ ؛ بۆی‌هەیە وشەی هونەر لەپێشداحوننەر بووبێت.(هنر)
حەبان : [ناو] جەرەی ئاو . (کوزە آب)
حەبدالّ : [ناو]مرۆڤی ماقوولّ؛ خوداناس؛ سە وداسەر؛ عەودالّ. هەلوەدا؛(انسان خانە بدوش؛ خداشناس)

حەبداڵی : [ناو] سەوداسەری ؛ هەلوەدایی . (خانە بدوشی)
حەبدۆیی : [ناو] ئێلی سماییل ئاغای سمکۆ لە نزیکی شاری سەلماس و گوندی چەهریق نیشتەجێن. (طایفە اسماعیل آقای سمیتقو)
حەپنای : [چاوگە] حەپین؛ وەڕین حەپەکردن. (عوعوکردن)
حەپۆنە : [ئاوەڵناو] حەپۆلە؛ کەمهۆش؛ مرۆڤی زل و تێکسمراو ؛ حەپلۆس . (آدم یغر و کودن)
حەپە مێش‌خۆر : (ب) مرۆڤی گێل و گەوج و نەزان. (کنایی، آدم گیج و بیشعور)
حەتاڵ : [ئاوەڵناو] لەگەڵ بەتاڵدا دێت. بەتاڵ-وحەتاڵ. خاڵی‌وخوت ؛چۆڵ؛ بێکار.(خالی بیکار)
حەتتار : [ناو] عەتر فرۆش؛ عەتتار. (عطار)
حەجمان : [چاوگە] حەجمین؛ تەبتین؛ عەجمان؛ ئارام و قەرار؛ هەدا. (آرام وقرار)
حەجماندن : [چاوگە،ت] ئارامکردن؛ تەبتاندن . (آرام کردن)
حەجمین : > حەجمان.
حەرد : [ناو] ئەرد ؛ عەرز؛ زەوی ؛ حەرز؛ عەرد. (زمین)
حەرز : [ناو]ئەرد؛ زەوی؛ عەرز. (زمین)
حەرەمخانە : [ناو] فد: ژووری جودا لە میوانخانەی گەوران؛ ئەندەروونی. (منزل مخصوص‌خانوادە؛ حرمخانە)
حەرمەل : [ناو] گیایێکە بۆ نەخۆشینی باداری بەکەڵکە . (نام گیاهی ایست)
حەرەسناک: [ئاوەڵناو] حەسوود؛بەئێرەیی. (حسود)
حەریر : [ناو] شارێکە نزیکی شەقڵاوە؛ گوندێکە نزیکی‌شاری‌کرند لە باشووری ئێران.(نام‌شهر ونام دهی است)+
حەزار : [ئاوەڵناو] هەزار. (هزار)
حەز وەنەئامەی : [چاوگە،ت] حەزلێکردن. (دوستداشتن)
حەسابی : > حیسابی
حەساوکەردەی: [چاوگە،ت] حیساب کردن. (حساب‌کردن)
حەساوی : [ناو] کەری بەکار و ئازا. (خر پر توان و طاقت)
حەسەس: [ناو] پاسەبان؛ کێشکچی؛(عسس)
حەسەنەسستە : [ناو] باڵندەیێکە لاق درێژ وکلک کورت . (اسم پرندە ایست)
حەسێرەئاو : [ناو] هەسێراو؛ هەماراو؛ ئەستێر. (آب‌انبار؛ استخر)
حەسیل : [ناو] حەسیر . (بوریا)
حەسیلک : [ناو] حەسیر . (بوریا)
حەشاکەردەی : [چاوگە،ت] حاشاکردن؛ وەئە-ستۆنەگرتن؛ نەپەژراندن. (انکارکردن)
حەشرکردن : [چاوگە،ت] حەشر بەرپاکردن؛ (ب)کارێکی ئەوتۆ کردن؛ نواندنی ئازایی و کوشتاری زۆر لە شەڕدا . (حشر بپا کردن)
حەشروحەڵەلا : [ناو] هەڵڵا و هەنگامە؛ زەنا زەنا. (هیاهوی بسیار)
حەشیا : تشت؛ شت؛ لە ئەشیای ئارەوییەوە هاتووە، کۆی شەیئ. (اشیاء)
حەشیڤاندن : [چاوگە،ت] نووسین . (نوشتن)
حەفتبراڵی : [ناو] حەوت ئەستێرەی حەوتە-وانان.(هفت‌ستارە دباصغر)
حەفتم : [ئاوەڵناو]حەوتەم؛ حەوتە؛ حەو ڕۆژ پاش

له دایک بوون یا مردن . (هفتم)

حەفتەیی :[بەند] حەوتـەیـی؛ هـەر حـەوت ڕۆژ جارێک . (هفته ای)

حەفتیر : [نـاو] حـەوتیـر ؛ جۆرێـک دەمانچـە . (هفت تیر)

حەڤە : [ئاوەڵناو] حەڤدە؛ حەڤوە. (هفده)

حەقیق : [ناو]حاقیق؛ عاقیق؛ عاقێق. (عقیق)

حەکلوو : حەککوو ؛ پەککوو. (وە)

حەلاقی : [ناو] جۆرێک ترێ. (نوعی انگور)

حەلاوی : [ناو] بەفرینە؛ پەروەردەکراوی شـیر و شەکر لە نێو بەفردا . (نوعی بستنی)

حەڵقەبەگۆش : [ئاوەڵناو] ئاڵقە بەگۆش؛ [ناو] زێرخرید؛ زێرکڕ؛ بەندە؛ بـەنـی؛ ئاڵقـە لـەگـوێ؛ (حلقه به گوش)

حەلوا : [ناو] بەلاقێک هەڵبەزینـەوە و ڕۆیشـتن. هەنگڵەشەلە؛ حەلەکە.(لی – لی)

حەڵەبی : [ناو] (١)تەنەکە؛ (ب) چەلەنگە پووتی؛ خەڵک و پەیـوەندیـدار بـە شـاری حـەڵـەبـەوە (١و٢حلبی)

حەڵەوی : <حەڵەبی

حەلیشیش : [ناو] عەلەشیش؛ بۆقلەمووتە؛ قەل؛ کەرگامیسری؛ قەلەموون؛ گزگـل؛ عـەلۆعـەلـۆ. (بوقلمون)

حەلیم : [ناو] خۆراکێکـە لـە گـەنـم و گوشـتی بۆقلە . (حلیم)

حەمباروزێ : [چاوگە،ت] ئامباز بـوون؛ هێـرش. (هێرش)بردن . (حمله کردن)

حەمتەر : [ناو] عەمتەر؛ عەنتەر . (عنتر)

حەمس : [ئاوەڵناو] هەمس جۆرێک ڕەنگی بـزن و نێری . (نوعی بز)

حەمەڵی : [ئاوەڵناو] عەمەلی؛ گیرۆدە بە شـەڕاب و تریاک یان شتیتر. (عملی؛ معتاد)+

حەنزەڕووت :[ناو] ئەنزەڕووت ؛ شیلەی وشـکە وەبووی تۆسی . (شیره چوغان)

حەنک :[ناو] ژەنین ؛ حینچک؛ کوت. (کله زدن)

حەنەق : [ناو] حەنـەک؛ گاڵتـە؛ شـۆخی؛ گاڵتـە وگەپ. (شوخی)

حەد : [ناو] حەد. (١) ڕادە؛ ئەندازە؛ مەقـام؛ حـە-وی بەچییە : قابیلی بەچییە. (٢) سنوور؛ تخووب؛ حوددوود. (١و٢ حد)

حەورانەوە :[چاوگە،ت] پۆنگ خواردنەوە . (جمع شدن آب و بر گشتن)

حەوزخانە : [ناو] ژوورێ کە حەوزی تێدابێت. (حوضخانە)

حەوشێ : [ناو] حەوشە؛ حەسار. (حیاط؛ زمین محصور)

حەول و دەول : [ناو] هەوڵ و تەقالا. (جـد یـت وکوشش)

حەیاس : [ناو] حەیاز؛ جقە؛ چۆ. (انگشت شـاخی پای خروس)

حەیتاندن : گوڕڕەکردن؛ هـەو هـەوی سـواران. (هوراکشیدن دستجمعی)

حەیتە : [ناو] (١) چـەتیـو (نـوعی ناسـزا).(٢ ب) نیشانەی نێربوون؛ کێر (آلت تناسلی مرد)

حەیس‌وبەیس : [ناو] فد: (ب)گێرەوکێشە؛ هـە-نگامە؛ دەمەقاڵە. (حیص‌وبیص)

حەیش : [ناو] عەیش؛ خۆش ڕابواردن؛ وەشـی؛ کەیف و خۆشی. (خوش گذرانی)

حەین : [ناو] حان؛ لە حەینی گەرمـادا : لـە وە-ختی گەرمادا؛ (وقت)+

حیچ : [ئاوەڵناو] هیچ :نەتشت؛ هیچنەزان (هیچ)
حیچ: [بەند] هیچ زانیوتە دەستم شکاوە؟(هیچ)
حیچ: [پێشگر] هیچکارە؛ بەهیچجۆری. (هیچ)
حـیچ: [جێنـاو] هیچـی؛ هیچێـک؛ هیچکـەس. (هیچ)
حیچشتی: [جێناو] هیشتی؛ (هیچ چیز)
حیچکارە: [ئاوەڵناو] بیئیش؛ بێکار؛ بیدەسەڵات. (هیچکارە)
حیچکام: [جێنـاو] حیچکامیـان: هیچکامـەیـان: هیچکەسیان؛ (هیچکدام)
حیچکـەس: [جێنـاو] کـەسـێکـنـە؛ هیچکـە؛ (هیچکس)
حیچنەزان:[ئاوەڵناو] بیئـاوەز؛ ناشـارەزا؛ گـەوج. (دانائیِنداشتن؛ نادان.(هیچمدان)
حیچوەخت: [بەند] هیچ کـات؛ قـەت؛ هـەرگیـز؛ (هیچوقت)
حیز و سڵامەت : بوپاراستنی بەرژەوەندی، سـە-رشـۆڕی قبـووڵکردن. (بخاطرمنفعـت، خفـت قبولکردن)
حیزەفرسەت : [ناو،ت] ناپیاوانە لە دەرفەت کـە-ڵـک وەرگـرتن. (بانـامردی از فرصـت اسـتفادە کردن)
حیزەفێل : [ناو،ت] فێڵی بی ئابڕوانە و شـەرمـە-زارانە و ناپیاوانە. (حیلە ناپسند)
حیزەڵە : [ئاوەڵناو] مرۆڤی سووک و چرووک و ترسەنوک. (ترسوی بی ارزش)
حیسابی : [ئاوەڵناو] (١) بـەری و جـی؛ بـاش؛ قسەی حیسابی: قسەی بەری و جی. (٢) چاک؛ مـاقوول؛ پیـاوی حیسـابی: پیـاوی چـاک و ماقوول(حسابی)
حیسابی: [بەند] بەتـەواوی؛ تێـر و پـڕ؛ حیسـابی دارکاری کرا. (حسابی)
حیشووە : [ناو] عیشووە؛ نازوئەدا؛ لارو لـەنجـە. (عشوە)
حیشووە باز : [ئاوەڵناو] عیشووەگەر. (عشوەگر)
حێل : [ناو] عێل؛ تایفە؛ ئێل. (طایفە)
حێل : پتەو. (محکم)
حێلاتی : [ئاوەڵناو] عێلاتی؛ ئێلاتی؛ عەشیرەتی. (ایلیاتی؛ عشیرەیی)
حیلاندن : [چاوگە،ت] شەهـین؛ کوڕانـدنی ئـە-سپ. (شیهھ کشیدن)
حێلم :[ناو] هێلم؛ چەسپی نەجـاڕی.(دارتاشـی) . (نوعی چسپ چوپ)
حیلەحیل : [دەنگەناو] چەند شەهینـی لـە دوای یەک. (شیهھ پی درپی)
حێلەزووک : [ناو] حەقلیمەقۆ. (الە کلنگ)
حیلەمار : [ناو] کوڵەکوڕە؛ کوێرەمار. (افعی)
حینوان : [ناو] عینـوان؛ حیشـووە؛ فیـز و دەمـار. (دەچیە گوێی بانان کراس زەردی، حینـوان دە-فرۆشی) «فۆلکلۆر» (غمزە و تکبر)

خاراج : [ناو] خەراج؛ باج و پیتاک. (خراج)
خـازی : [نـاو] خـاز؛ گوڵخـاز؛ گیایێکـە بـۆ سۆمای چاو یان لابردنی زەرداو بـەکـەڵکـە. (گل‌شیپوری) +
خازی : [ناو] خۆزگـە؛ ئـاوات؛ خوزیـا؛ هیـوا؛ هیڤی؛ داوخواز؛ کەڵکەڵە؛ (آرزو)
خاسەسی : [ناو] قازی کێوی. (قازکوهی)
خاشەبڕ : [ناو] لە بێخ دەرهێنان؛ بنەبڕکردن؛ ڕەگەز نەهێشتن. (ازبیخ کندن؛نسل‌کشی)
خاشەکێشان : [چاوگە،ت] (١ب) سەربـڕین؛ کوشـتن.(کنـایی، کشـتن؛ سـربریدن) (٢ب)خۆراک تەواو کردن و هیچ نەهێشتنە-وە. (خوردن خوراک وچیزی‌باقی نگذاشتن)
خاکبەسەر: [ئـاوەڵنـاو+ نـاو] قـوڕبـەسـەر؛ خاکەسار؛کلۆڵ؛کوڵۆڵ. (خاکبرسر)
خاکشیر: [ناو] زیندەوەری وردیلەی ناو ئاوی زۆرماو لە نێو عەماراودا، کە خۆراکی ماسییە. (خاکشیر)
خاکشیرەکەشیلە : [ناو،ت] تووڕکە؛ گیایێکە دژی نۆبـەتێیـە (یـاویمالاریـا)یـە و لـە کوردوستان زۆرە. (قدومەکوهی)
خاکنشین :[ئاوەڵناو] بووڵنشین؛ماڵوێران؛ مافینگی؛ پووش‌لەدەم. (خاکسترنشین)
خاکوەج : [ناو] جووتیار؛ فەلا. (کشاورز)
خاکینە و خوڵینە : [ئاوەڵناو] (ب) مرۆڤی بێ-فیز و دەمار. (انسان متواضع)

خاڵۆبەڵەک : [ناو] کاژ و واژ؛ خاڵخاڵ بوونی بەفـری کوێسـتانان. (خالخال شـدن بـرف کوهستان)
خامحەلاوە : [ناو] جۆرێک خام؛ جـاو؛ (بـە-ڕەهێڵبێنەی خام حەلاوە، هەردەڕۆیـی و دە-کراوە.) «فولکلۆر» (نوعی متقال؛کرباس)
خانەشاری : [ناو،ت] بۆ ئەم وشە دوو هۆ ڕە-چاو دەکرێت (١)خانە واتا ماڵ، کۆچ پێکردن بۆ شار. (٢) گوێزتنەوەی جێگای ژینی بـەگ و خانەکان لە گوندەوە بۆشار؛ کە دەگەڕێتە-وە بۆ زەمـانی ڕەزاشـای پالـەوی لـە ئێـران ١٩٤١ز؛ (ب)بە زۆر کۆچ پێکردنـی خـان و سـەرۆک عێلـی دیـاریکراوی دەوروبـەری شاری سەقز لە دێهاتـەوە بـۆ شـار . (خانـە-شهری)+
خانەمیـری : [نـاو] جۆرێـک هـەڵپـەڕیـن و گۆرانی تایبەتی ئەو هەڵپەڕینە. (نوعی رقص و آهنگ مخصوص)
خانیخانان : [ناو] سەرۆکی خانگـەل. (خـان خانها)
خانیلەپزێڕین : [نـاو] قـارەمـانی قـەڵـای دمدم. (نام یکی‌ازقهرمانان کرد)
خاو : [ئاوەڵناو+ ناو] هێواش؛ ئارام؛ ئاهەنگی خاو دژی ئاهەنگی بنبزێوکە و کرژ. (ملایم؛ ئارام)+
خاو: [ئاوەڵناو] بانەدراو؛ دژی گرژ.(ریس زیاد

نتابیده)

خاوشکاندن : [چاوگەت] ڕاهێنانی وەرزا بـۆ جووتکردن لە ئەوەڵی بەهاردا بە چەند هێـڵ جـووت پێکـردن. (آمـادەکـردن ورزا بـرای شخم).< جەمام.

خاوک : [ناو]بەن و فرێتی پێویسـتی تـەون؛ خاوە. (مواداولیە قالیبافی)

خاوکان : [ناو] بەنی زۆر با نەدراوی باریـک کە دوو تاڵی پێکەوە بادەدەن و دەبێتە دوولا؛ (شـیرین تـەشـیدەرێسـی خاوکانـە یـان دوولایە) «فولکلۆر» (ریس زیاد تاب‌نخورده)

خاوکردنەوە : [چاوگـەت] هێواشـکردنەوەی ڕەوتیڕۆیشتنی توند و بەلەزی سەیـارە یـان هـەر شـت کـە تونـد و بـە تـاو دەڕوا. (یواشکردن)

خاوکێش : (ب)پەتکێش؛ لێدان و پەتپـەتـی پێکردن و گەوزاندن. (کنایی، کتک‌زدن)

خاوە : <خاوک

خاوێرخاوێر : [بەند] هێواش هێواش؛ خـاوە-خاو. (یواش‌یواش)

خاویلکە : [ئاوەڵناو] خاوەخاوکەر؛ تـەمبـەڵ. (تنبل و شل و ول)

خاوێن : (١)[ناو]گیایژانەدل؛ لەکوردوسـتان زۆرە و بۆ نەخۆشینی بایسـوور بـەکـەڵکـە. (گیاەدم‌روباە)(٢) [ئاوەڵناو] پاک. (تمیز)

خایەن : [پاشگر] واتا پێچوون؛ درێژخایەن. (پسوند بە معنی طول کشیدن)+

خرمانلۆغە : [ناو] خەرمـانلۆغـە؛ دەغلێـک کە لە سەر خەرمان دەدرێـت بـە هـەژاران. (ازخرمن چیزی‌بەفقرا دادن)

خڕنە : [ناو] کوودەڵە؛ بێچووی بـەراز. (بچـە گراز)

خڕوپڕ : [ئاوەڵناو] توند و تۆڵ و قەڵەو. (تپـل و فرز)

خشپەگیا : [ناو] دارخەڵاتە؛ زەرداو پەرێنە؛ لە کوڵێندراوی خەستی گەڵاکەی مەڵهـەمێـک چێدەکەن و دەیساون بـەسـەر بیـرۆدا، بـە-موفایە. (شونگ؛ پلاخور)

خشە : [دەنگەناو] دەنگی بەیەکـدا سـاوینی دوو شتی زبر و ڕەق. (خش‌خش)

خشیل : [ناو] کەوڵەگیا؛ شیلەکەی هەوێنـی بە پەنیرکردنی شیرە. (علف‌پنیر؛ شیرپنیر)

خفتان : [ناو] خەفتان؛ توو چانـدنی پـاییزی درەنگ وەخت. (تخمپاشی درپائیزدیرهنگام)

خلخلە : [ناو] خلخل؛ فرندەیێکـە لـە جـورە گەورەتر، سەر باڵی شینە و سینگی قاوەییـە. (خوتکا)

خوان : [ناو] پنە؛ پنەکـەی گونـک لـەسـەر پانکردنەوە. (تختە خمیر پهن کردن) +

خۆ ڕاژاندن: [چاوگەت] بزواندنی لـەش لـە کاتی ئێش و پەژارەدا. (خودرا جنباندن)

خۆڕانان: (ب) هووشەکردن؛ خۆهەڵکێشان. (تعریف از خود)

خۆردۆس: [ناو] لالەعەباسی؛ بۆ لـەبـەیـن-بردنی جوانەزمە و زیادکردنی مەیلی جنسـی پیاوان باشە.(لالەعباسی)

خۆردەک: [نـاو] ئـوردەک؛ جۆرێـکـمـراوی. (اردک)

خۆرکە: [ناو] مۆرانەی کتێب و دار. (موریانـە چوب)

خوریشۆڕ: [ناو] تەختە دارێکی لاپانە جلک و خوریی پیٚ دەکوتن لە کاتی شۆردندا؛ (ب) لێدانی زۆر و بە توندی وەک شتنی خوری. (کتک زدن زیاد)

خۆزگەخواستن: [چاوگە،ت] ئاوات خواستن. (آرزوکردن)

خوٚلێـدان: قـەرەکـەوتـن؛ نزیـک کـەوتـن. (خودرادرگیرکردن؛نزدیکشدن)

خومـەهـەردە: [نـاو] گیـا وەسـمە؛ گیایێکـە خومی لیٚچێدەکەن لە جوانرۆ و مـەریـوان و شنۆ زۆرە. (نیل کوهی.وسمه)

خوێنپاڵێن: [ناو] گیـایشـاتەرە؛ دژی جوانـە زمەیە. (شاەترە)

خەربـەنـگ: [نـاو]گیـای شـادانە؛ مـەنگـە- گیا؛گوڵەلێوە. (شاهدانه)

خەرتەل: [ناو] داڵەکـەرخـۆرە؛ شـانەکـوورە. (نوعی کرکس)

خەرمانلۆغە : > خرمانلۆغە.

خەروو : [ناو] پاکەمتیار؛گیاییٚکە بۆ نـە خـۆ- شـینی گـەرۆڵـی بـەکـەڵکـە. (خرنـوب)

خەزال: [ناو] قشقەرە؛ قشقەڵە. (زاغی)

خـەزاڵـی: [نـاو] خـەزایـی؛ کـەشوشـک؛ تووخۆرە؛ عایله مەل. (سارصورتی)

خەڵاتەگیا: [ناو] گوڵەئەوین؛ لـەکوردوسـتان بەتایبەت لـە ژاوەرۆ زۆرە و بـۆ نـەخۆشـینی واریس(گریٚکریٚ بوونی دەماری بـەلـەک) بەکەڵکە. (گل فراموشممکن)

خـەسـتەخـانـەی دەروونـی : تایبـەت بـە نـەخۆشـینەکـانی مێشـک و عـەسـەب و نەخۆشینی ڕۆحی. (بیمارستان روانی)

خەستەخانەی دەوڵەتی: بیمارستانێکە لـە ژێر چاوەدێری دەوڵەتدایە و پارەی کـەم لـە نـەخـۆش دە سـتێنیٚ یـان هـەر ناسـتینیٚ. (بیمارستان دولتی)

خەستەخانەی سە حرایی: خەستەخانەی نـاو چادر یا ناو سەیارەبۆ بریندارانی شەڕ یا بوومە لـەرزە و ئیتـر لـە محـەلدا. (بیمارسـتان صحرایی)

خەستەخانەی عمومی(گشتی): (١) خەستە- خانەییٚک بۆ مالیجەی هەموو نەخۆشینێک. (٢) بیمارستانێک کە بۆ تەواوی جـەمـاورە و تایبــەت بــە کــەســانێکی تایبــەت نییــە. (بیمارستان عمومی)

خـەمـەخـۆرە: [نـاو] واقواقکـەرە؛ شـاوە- شینە.(اگرتساحلی)

خەنجەربالٚ : [ناو] پـەرەمـەساسـە؛ تـەیـرە کوێرە. (بادخورک)

خەنجەردەم :> دارتەقێنە

خەنەدێمی : [ناو] خـەنـەکرمـانی؛ خـەنـیٚ؛ گیاییٚکە گەڵاکەی بۆلابردنی خorووی پێست و بەهێز کردنـی ڕیشـەی مـوو بـەکـەڵکـە. (حنای کرمانی)

خەنیٚ : > خەنەدێمی

خەو :[ناو] خاو؛ باریلار بوونـەوەی تـووکی فــەرش و ڕایــەخ و قوماشــی تووکــدار. (خواب)+

خەوێن: [ناو] گیای دەرمانـەبـرک؛ بۆکـەم- کردنەوەی چەوری و تەوژمی خوێن بەکـە- ڵکە. (ملیس)

خەیارەماران : [ناو] خەیارەدێمی؛ گیاییٚکە بۆ ڕەواندنەوەی ماس و پەنمانی ئەندام بەکە- ڵکە. (خیارخر)

دائاویستن : [چاوگە. ت]هەڵواسین. (آویزان- کردن؛ آویختن)

انههرده . بژارده . (بۆمیوه و چتی تر)

دابڕکردن: [چاوگە،ت] بڕدان؛ جوێکردنەوە؛ کوتکردن و زەوتکردت.(جداکردن.غصب کردن)

دابگردن: [چاوگە،ت] ڕەتبوون؛تێپەڕین. (گذشتن)

دابووراندن: [چاوگە،ت] تێپەڕاندن. (گذراندن)

دابوورین : [چاوگە،ت] دابووردن؛تێپەڕین. (گذشتن)

دابەزێنراو: [ناو،بەر] کەسێک کە لە سواری هێنرابێتە خوارەوە؛ پیادەکراو.(پیاده شده)

دابێژاندن: [چاوگە،ت] دابێژتن. (غربال کردن)

دابێنان : [چاوگە،ت] دابەستن؛ گرێدان. (بستن)

دابین کردن:[چاوگە،ت] شاردنەوە.دەستەبەر کردن. (پنهانکردن. فراهم کردن)+

داپڕژان: [چاوگە،ت] پڕش و بڵاو بوونەوە. (پخش و پلاشدن)

داپڵۆخین : [چاوگە،ت] (١)داپلوسین ؛ بە تونی لێدان.(کتک زدن)(٢) بە گەرمای زۆر یان ئاوی کوڵاتوو سووتانیلەش سوختگیبعلتحرارتزیاد)

داپۆی:< پێوەدان.

داپەڕ: [ناو،بک] ئەوەی دەپەڕێتەخوارەوە. (پائین پرنده)

داپەڕین : [چاوگە،ت] بازدان لە سەرەوە بۆ خوار. (پایین پریدن)+

داپەستان: [چاوگە،ت] ئاخنینەوە؛ پەستاوتن.(تپا نیدن)

داپەستراو: [ناو،بەر] ئاخنراو؛ داتەپاو. (تپاندەشده)

داپەنەی : [چاوگە،ت] پێدان؛ بەخشین. (دادن)

دات : [پێشگر] وەک، داتخست؛ داتنا؛ داتکرمان. (پیشوند)

داترازان: [چاوگە،ت] لێکهەڵبڕان. (دررفتن)

داتراشین: [چاوگە،ت] تاشینی سەرەوخوار. (روبە پائین‌تراشیدن)

داتووکان : [چاوگە،ت] هەڵترووشکان. (چمباتمە زدن)

داتەپاو :[ئاوەڵناو+ ناو،بەر]شێلراو؛ تەپێنراو؛ داسمڕاو؛ هێما بۆ مرۆڤی کورتەباڵا و قەڵەو و شل‌وشەوێق؛ داتەپیو.(آدم شل و ول چاق)+

داتەپیو: [ناو،بەر+ ئاوەڵناو] ڕۆچوو؛ قوپاو؛ داتەپاو (نشست کرده)

داتەکیان :[چاوگە،ت]بەتاڵبوون؛تەکیان.(خالی شدن) +

داتەمیان : [چاوگە،ت] داتەپیان و سیس‌بوون بە هۆی خەم و کەسەرەوە. (افسرده شدن)

داجۆڕان: [چاوگە،ت] شۆڕبوونەوە؛ چەمینەوە؛ ئاوێزان؛ داهاتنی لقی دار.(خمیدن.آویزان‌شدن)+

داقبسک : [ناو]داوموووسک؛ داوی تەپکە. (دام از رشته مو)

داچەکاندن : [چاوگە،ت] مژین؛ دڵۆپ لێبڕین. (تاآخرین قطره مکیدن)

داچەکاو :[ناو،بەر](١) مـەمکـێ‌کـە زاروک مـژ- ببێتــێ. (٢)هــەڵواســراوی شــل‌وشــەوێــق؛ داچۆڕاو.(مکیده وآویزان)

داچەمان: [چاوگە،ت] چەمینەوە؛ کووڕبوونەوە؛ چەمانەوە. (خمیدن)

داچەماندن : [چاوگە،ت]کووڕکردن.(خم کردن)

داحەلاندن :[چاوگە،ت]داهێشتن؛ شـۆڕکردنەوە. (آویزان کردن)

داخاز : <داوخواز.

داخازتن : [چاوگە،ت] داواکردن؛ ئاوات خواستن. (درخواست‌کردن؛ آرزوکردن)

داخرا : [ڕابوردووی چاوگەی‌داخستن] تـەنـوور داخرا: تەنوور هەڵکرا؛ پـێ‌کـرا.(روشـن شـد)(٢) پێوەدرا؛ بەسترا (بستەشد) +

داخــران :[چاوگــە،ت] (١) بــەســتران؛ پێــوە- دران.(بســتەشــدن).(٢) ڕاخــران؛ پــان‌کــران؛ ڕاخستن.(پهن‌شدن)

داخرماندن :[چاوگە،ت] داکرماندن؛ داکرۆژتن. (مانند، جویدن‌قند و غضروف)

داخزاندن: [چاوگە،ت] داخلیسـکاندن؛ خزانـدن؛ خزین.(سراندن‌روبپائین)

داخشان: [چاوگە،ت] داخوشـین؛ خشـکەکـردن ڕوو به خوار. (خیزش‌روبپائین)

داخ‌کەردەی :[چاوگە] داخ‌کردن. (داغ‌کردن)

داخ‌کێشان : [چاوگە،ت] دەردکێشان؛ ئـاخ هـە- ڵکێشان. (آه کشیدن)

داخمە : [ناو]تەمخە؛ ئـامێری مـۆری دروشـم و داخ‌کردنی‌ئاژاڵ. (انگ‌داغ)

داخودۆخان : [ناو] خەم و خەفەت. (غم واندوە)

داخــوراو :[ناو،بــەر] داڕووخــاو؛ دیوارێــک‌کــە خورابێتـەوە یـان بـاران لایێکـی شـۆردبێتەوە. (خوردگی‌دیوار)

داخورت : فاڵگرتنەوە و پێشگۆیی. (پیشگوئی)

داخوڵا : [بەند] داخوا؛ داخۆ؛ داخـوم؛ ئـاخۆ؛ ئایـا. (آیا)

داخی‌بـەجـەرگـم :(ب) داخـی‌گـرانم؛ حـەیفـێ (افسوس)

دادپرسەتەی : دادپرسین. (داد پرسیدن)

داد‌ڕەمەردم : ناوی جۆرێک قوماشـی ژنانـە بـوو. (اسم پارچه)

دادنـووس : [نـاو] شـکایەتنامـە نووس؛سـکاڵا نووس (عریضه نویس)

دادو ڕۆڕۆ : [نـاو] شـیوەن و هـاوار؛ داد وهـاوار. (شیون)

دادووراندن : [چاوگە،ت] پێـدا دروون؛ دوورین. (دوختن)

دارئالینگ : [ناو] لاولاو؛ لاڤ‌لاڤ. (نیلوفر)

دارات : دارەت؛ خۆت لەو داراتە مـەدە: خـۆت وا نیشان‌مەدە؛ خۆت لەوڕێیە مەدە. (وانمـودکردن)

داراباز :[ناو] دارەوان.(استاد در بالارفتن ازدرخت)

دارباسقەنە : [ناو] جۆرە دارێکە دارجگەرەی لێ- دروستدەکرێت. (چوب‌درستکردن چوب‌سیگار)

داربە دەم سەگەوەکردن: (ب)بێ‌حەیایی.(کنایی شرارت و بی‌حیایی)+

دار بەڕۆحدا دان : زەبرلێدان.(ضرر و ضربەزدن)

دارپزو : [ناو] جۆرێک دارە؛ پارچە دارێکی پـزوو دەکەنە ملوانکە و دەیکەنە ملی پەز بۆ ئەوەی - نەخۆشینی پزووی چاک بێتە وە (لـە بـری نـو- وشتە) (گردن‌آویزگوسفندبرای بهبود مرض پزو)

دارپێچ : [ناو] گوڵی لاولاو؛ گیـای ملـەگـەوێ ؛

دارخـز؛ بـۆ تـەنگـەنـەفـەسـی بـەکـەڵکـە (لبلاب؛نیلوفر).

دارپێچی کێوی : [ناو] ملەگەوی ؛گیای لاولاوی کێـوی؛ بـۆ ڕەوانـی بـەکـەڵکـە (لـبلاب ؛ نیلوفرصحرایی)

دارتاوگ : [ناو] گیایتەیلیٚ؛ تایلە؛ بەرەکەی بۆ تاعوون (بامرنیٚ) و پەنمانی سی و زەردوویی بە کەڵکە. (داغە اغان ؛ تاغوت؛ تاقوت؛ درخت طا)

دارتەپان : [ناو] چێوتەپانە؛ دارێکە لەکەرەستەی جۆلاییدا. (چوبدستگاه جولایی)

دارتەقێنە : [ناو] فرِندەی دارتەقنە؛ دارەسمە؛خە-نجەردەمە. (داركوب)

دارجـووت : [نـاو] نـەقیـزەی جـووت کـردن. (سیخونک دراز گاوآهن)

دارچەسپ : [ناو] گیای لاولاوی دیواری؛ کە بە دیواردا هەڵدەکشیٚ و دیوار دادەپۆشـیٚ و خـۆی بە دیوارەوە دەچەسپێنێت؛ بـۆ زمـان بـەربـوونی منداڵ بەکەڵکە . (موچسب؛ پیچگ دیواری)

دارچەنگاڵ : [ناو] ئاڵقە و دووپشکە؛ ئامرازی نێو کەرەستەی گێرە. (قطعەای در خرمنکوب)

دارچینی : [نـاو] دارچـین پێسـتی ئـەودارەیـە و ماکی(ئانتی سپتیک وئانتی میکۆتیک)ی تێدایـە-کە دژی هوورک و قارچکی پێستە . (دارچین)

داردوولەکان : [ناو] جۆلانیٚ؛ جۆلانە.(تاب بازی)

داردەغان : [ئاوەڵناو] (دەروداغـان؛ کـورتکراوەی دەرب وداغان یاندەردوداغانە).لە بـەریـەکـدەر هێنراو.(دربوداغان)

داردەماخ : [ناو] داری سەول؛ دارێکی هەمیشـە سەوزە. (سرو)

دارسم : [ناو] فرِندەی دارتەقێنە؛ شەشجۆرن:بە-لووچی، ڕیٚڕیٚ، باڵسپی،شـین، خاڵخـاڵ، ڕەش .(داركوب)

دارسۆرک : [ناو] پەیوەند(متوربـە) کـراوی داری هەرمیٚ لە بەروو . (پیوند درخت بلوط و گلابـی)

دارسەوڵە : [ناو] (١)بێڵێ لۆتکە.(پاروی قایقرانی)
(٢)داری سەولٚ. (درخت سرو)

دارسیان : [چاوگە،ت] هێرش‌بردن؛ پەلامـاردان. (حملە بردن)

دارشاخکرن : [چاوگە،ت] سەرکۆنەکـردن؛ پێـدا هەڵکاڵان؛ پێدا هەڵشاخان. (سرزنش کردن)

دارشکێن :[ناو،بک] کەسێک کە دار دەشـکێنیٚ؛ داربرِ. (هیزم شکن)

دارشەق : [ناو] چێوشەق؛ چێوی ژێرباخەڵـی پـا شکاو یان شەل. (چوب زیربغل)

دارشین : [ناو] دارێکی کێوییە لە کاتی سوتاندندا گرِێکی ڕۆشنی هەیە، لە جیاتی لەنتەر هەڵیان دەکرد.(اسم درختی است)

دارشێنە : [ناو] داركون کەرە. (داركوب)

دارفرسەق :[ناو] نیشانەی ماوەی ڕێگـا.(تـابلوی کیلومترشمار)

دارقەندە : [ناو] کلکەقلیان. (چوب قلیان)

دارکافوور : [ناو] دارێکە لە هێندوستانەوە هاتووە و بۆ گەروڵێ و بیرۆ بەکەڵکە؛ کافووری لێدەگرن کە بۆ گەروڵێ و بیرۆ بەکەڵکە. (درخـت کـافور)

دارکەکوو : [ناو] دارکێکف؛ کەیکوف؛ چێـوێکی ڕەنگ جوانە بۆ ناسک کـاری وخـەراتـیٚ باشـە؛ گەڵاکەیدەکوڵێنن بۆ هاوڵە وسوورێجە بـەکـە-ڵکە. (کرکف.ککم)

دارگەزۆ : [ناو] مازگ دار؛ نەرە؛ داربەرِوو؛ جیـوە (شیلە)ی دارمازگ بۆ شـەکـەرمز بـەکـەڵکە .

(کزغلفی؛ بلوط)
دارلۆق : گـاڵۆک؛ وەکـاز؛ چێـو شـەق؛ گۆچـان. (عصا)
دارمۆق : [ناو] تابووت. (تابوت)
دارمەڵهەم : [ناو] دارێکە لە هێند و ئەفغانسـتانە وە هاتووە و لە هەورامانی لەهۆن زۆرە دەرمـانی نەخۆشینی تەنگەنەفەسە.(درخت برنـگ کـابلی)
دارنین :[چاوگە،ت]داماڵین؛ وەک:ڕوومەت ڕنین؛ ڕنینیڕوومەت بە ناخوون لە سەرەوە بۆ خوارەوە (خراشیدن)+
دار و لەلە : [ناو] داری داڵیە؛ (ب) ئاگاداری لە حیساب‌وکیتاب و لە ژێر چاوە دێریدا.(کنایە از زیر نظربودن)
دارونەدار : [ناو] هەست‌ونیست(ب) هەموو شت. (داروندار)
داڕووشاندن : [چاوگـە،ت] ڕووشـاندن و داڕنـین ڕوو بە خوارەوە. (خراشیدن روبپائین)
داروەنی:[ناو] دارەوەن؛ دارقەسقەوان؛ لە شـیلە-کەی بنێشت دەگیرێت کە دەرمـانی پـەنمـان و برینی گەدە و ڕیخوڵەیە و بۆ شەکەرمزیش بـە-کەڵکە . (درخت بنە؛ پستە وحشی)
داروێنە : [ناو] جۆرێک کاری هونەرییە؛ وێنەگە-ری، بەکەڵک وەرگرتن لـە پارچـە داری ڕەنـگ جۆراوجۆر؛(لە ڕوانگەی ڕەنگ و ئاچخ و تۆخیـە-وە) .(معرقکاری)
دارەبەجینگوڵ : [ناو] داریچاکی. (درخت‌سرمزار مبارک)
دارهەنە : [ناو] دارتەون. (دارقالی)
داریدنێ :یادارایی دونیا؛ لێرە دا بە هـەڵکـەوت داری ئـارەوی:(ماڵ،خـانوو) لـەگـەل دارایـی و سامان(مال)ی کوردی‌هاومانان کە دیێتە، (مـاڵی دونیا)کە جێی سامانی دونیا یا دارایـی دونیـایش دەگرێتە وە. (داردنیا)
داری‌نان : [ناو] دارێکە لە هەندێ ناوچەی ئـە-فریقا جۆرێک کولێرە و نانی لێ‌دروست دەکەن. (درخت نان)
داریووش : [ناو] ناوی شایێکی هـەخامـەنشـییە (داریوش)
داژی : لارە سێبەری عەسر.(قبل از غروب)
داسراکێ : [کاری ئەمری] بسـرەوە ؛ زەوتبـە ؛ دامرکێ؛ ئارام بە.(آرام باش)
داســـراکێن : [ناو،بـــک] ئـــارام کـــەرەوە؛ دامرکێن.(آرام بخش)
داسقاڵە : [ناو] داسوولکە؛ داسـی چـووک.(داس کوچک)
داس کێش : [ناو،بک] درویێنەوان. (دروگر)
داسمراو :[ئاوەڵناو] مرۆی قەڵەوی شل‌وشەوێق. (آدم شکم گندە وکوتاە قد)
داسن : [ناو] خوازبێنی‌کەر. (خواستگار)
داس‌وەشێن : [ناو،بک] درویێنەوان. (دروگر)
داسـەپانـدن : [چاوگـە،ت] بـە سـەرداب‌ڕین. (تحمیل)
داش : [ناو] (١)تـەنـدوور؛ تـەنـووری ئاسـنگەر. (کورەآهنگر) (٢) تد: بەرد؛ داشی دامـە: بـەردی دامە. (سنگریزە داما)
داش‌بەداش :[ناو،ت] لە دامەدا بـەرد بـە بـەرد ؛ واتا بەردی لە جیاتی بـەردێ دەچـووێ . (داش بە داش)+
داش‌دامە : [ناو] داش تورکیە واتا بەرد؛ بەرد یان زیخی دامە پێکردن .(سنگ ریز داما)

داشکان:[چاوگـەت] خوارکردنـەوە؛ شـەلـەگـە داخستن. (خم کردن؛ تعویض مسیرآب)+

داشـکاندن : [چاوگـەت] داگێـڕان؛ مـەڕەکـان داشکێنە بۆ داوێنی کێو.(پـائین بـردن گلـە).(٢) شکاندن؛ شکست پێ‌هێنان.(شکست دادن)

داشۆ : [ناو] برایێ مەزن. (داداش)

داشێ : [ناو] خوشکامەزن. (خواهربزرگ)

داشیار : [ناو] تەنوور داخەر؛ کابانی‌ماڵ. (روشن-کننده تنور؛ خانەدار)

داشی دامە:[ناو] زاپی‌دامە؛ بەردی دامـە. (مهـرە داما)

داغان‌کردن : [چاوگەت] شەق و شڕکـردن؛ لـە بەریەک هەڵوەشاندن. (داغان‌کردن)

دافسین: [چاوگەت]فس خواردن؛ قزەبوون؛خە-وتنی مریشک بۆ کەڵەشێر. (خوابیدن مـرغ زیـر خروس)

دافلیقاندن : [چاوگەت] پان‌وفلّـچ کـردن. (لـە-کردن)

داڤ_داڤ : [بـەنـد] تـاڵ تـاڵ؛ هـەودا هـەودا. (رشته رشته)

داچـوون : [چاوگــەت] ڕۆچـوون؛ چـەقـین. (فرورفتن)+

داکردن : [چاوگـەت] بـەئامـانجکردن؛ میتـەی هەڵماتێن و نیشانەی تیـرەنـازی دانـان.(نشـانە تیلەبازی و سیبل گذاشتن. +

داکوتـان : [چاوگــەت] (ب) بـەمیـوانی لــە جێگایێک زۆر مانەوە؛ جێ‌خوشکردن .(جـاخوش کردن) +

داکەتێ: [بەند] باکـەتـێ ؛ تاکـەتـێ؛ تـاوەکـوو؛ تاکوو.(تا)

داگرتنەوە : [چاوگـەت] کوتانـەوە؛ پـەسـتاوتن؛ ئاخنینەوە. (لگدکوب؛کوبیدن)+

داگژاندن : [چاوگەت] گووشین. (فشاردادن)

داگیراو : [ناو،بەر](١) ڕابووردووی‌داگیران؛ لـەش داگیراو.(تن سنگین شدەازمرض)(٢) ئـەوەی لـە سەرەوە هێنراوەتە خوارەوە . (پایین آوردە شدە).

(٣) لێم داگیـراوە واتـا لـێم داگیرکـراوە.(غضـب شدە). (٤)تایێک توتن داگیراوە: ئاخنراوە. (آکندە شـدە).(٥) زەویـە کـە بـە ئـاو داگیــراوە :ئـاو دایگرتووە، زەوتی‌کردووە(آب گرفتە) (٦) ف.هن. گڕ تێچوو(شعلەور) .

داڵاش : [ناو]تۆرەمەی داڵاش پێنج جـۆرن:کـە-شکە خـۆرە(پیـرۆزە) ، پشـتـسپی ،ڕەشـەداڵ، سیسارگ، شانەکوورە.(هما؛کرکس)

داڵانداری:[نـاو؛ بـەرهـەمـی‌جاوگـە] (١) شـوڵی چاودێری گـاراج؛ تـەویلـەداری.(دالانـداری).(٢) کرێی باری هەمارکراو لە گاراج.(انبارداری)

داڵانی‌هەوایی : [نـاو] شـوێنگەلـی دیـاریکراوی هاتوچۆی فڕۆکە لە بەینـی دوو وڵاتـدا. (دالان هوائی)

داڵبەش : [ناو] دابەش؛ بەشکردن بە سەر چەند کەسدا . (پخش)

داڵقاندن : دارداکرن؛ هەڵواسین. (آویزان‌کردن)

داڵکەپیران : [ناو] کەنگـر وەختـێ پیـردەبێـت . (کنگر پیرشدە)

داڵکــەدزان : [نــاو] دەس‌کـیس؛ دز دەسـک. (راهنمای دزد)

داڵکەمارانە : [نـاو] جۆرێـک مـارمیلکی گـەورە. (سوسمار)

داڵگۆشت : [ئاوەڵناو] لەڕ؛ لاواز؛ ڕەقەڵـە؛ ئـاژاڵی

کە دەرەنگ قەڵەو دەبێت. (لاغر)
داڵووت : [ناو] چێوبەستی باخ؛ داربەستی باخ. (داربست باغ)
داڵووشاندن: [چاوگە،ت]فمکردن و لووت پاک- کردنەوە. (فین کردن)
داڵە : [ناو] باخچەی بەرماڵان. (باغچە جلومنزل)
دالە : [ناو] پیشگۆ.(پیشگو)
داڵەکەرخۆرە : [ناو] داڵاش. (کرکس)
داڵەواز : (١) زیندەوار. (جاندار).(٢) لە سەرپێ ڕاوە ستاو. (روی پا ایستادە)
دالینگ : [ناو] دەستوور؛ قانوون. (قانون)
دالینگۆک: قانوون‌نامچە و نیزامنامچە.(قانوننامە)
داماگ : [ناو] گیای کەلپوری؛ بۆ لووی گەروو (لەوزەتەین) و دەست لەرزین بەکەڵکە (مریم- گلی؛ مریم نخودی)+
دامانگر : داوێنگر؛ دامان‌گیر. (دامنگیر)
داملە : [ناو] گوێلکی نێری دووساڵە.(گوسالە نر یکسالە)
داملەماچ : [ناو] ناوچەیەکی ئاسۆری‌نشینە لە نزیکی مووسڵ. (منطقەای‌آسوری نشین نزدیک موصل)
دامنە : [ناو] دامەنە؛ داوێن؛ خواروو. بمنێ خوارەوە. (دامنە، مرابگذار پایین)
داموووسکان : [چاوگە،ت] هەڵاواسین. (آویزان- کردن؛ آویختن ، داردارکرن)
دامەزران :[چاوگە،ت](١) مامۆستا دەرسی دامە- زران یا دامەرزاند: دەستی‌پێکرد (شروع کردن).(٢) بناغە دامەزراندن.(پایە ریزی کردن) (٣) (ف.هن) جێگرتن . (جایگیرشدن)
دامەزرێنەر : [ناو،بک] دابینکار؛ حاوێنەر. (فراهم کنندە)
دان‌ئیشە : [ناو،ت] ددان‌ئێشە . (دندانـدرد)
داناش : [ناو] دانەوێڵەی تایبەت بۆ هاڕین لە ئاش. (بنشن برای آردکردن)
دانان : [بەند] گریمانە کردن؛ وادانان؛ داینێین وابوو: گرتمان وابوو: هاتوو وابوو. (بەفرض)+
دانبەجەرگیخۆدانان : (١) پشوودرێژی. (تحمل کردن). (٢) وێران؛ زاتکردن. (جرئت کردن)
دان‌پەی : وەدووکەوتن؛ وەشووێن‌کەوتن. (دنبال کردن)
دان‌پیانان : پەژراندن؛ حاشالێنەکردن؛ درکاندن. (قبول کردن)+
داندار : [ئاوەڵناو] دەنکدار؛ پڕدەنک وەکوو هە- نار و گوڵە گەنم کە دانی زۆربێت. (پردانە)
داندۆقە : [ناو] کەرەکێوی . (گورخر)
داندۆڵ : [ناو] کەڵەک؛ جەنجاڵ؛ گێچەڵ . (هچل؛ معرکە)
دانرسکێ : [ناو] دادە چیرە . (دندان قروچە)
دانرێوی : [ناو] دادە ڕیوی؛ خشڵێکی جوانە زێڕینگەران چێی دەکەن. (نوعی زیور)
دانزلین : [چاوگە،ت] هەراسان بوون؛ جاڕس بوون . (پریشان‌شدن)
دانستە : بە ئاگاییەوە؛ (ف.مشە) تایبەتی؛ هە- ڵبژاردە؛ بژاردە. (بخصوص)
دان‌کردن : [چاوگە،ت] هەڵوەراندنی هەنار و بۆلی‌تری‌و... (دان کردن)
دانووشتاو : [ناو،بەر] داچەماو؛ داهاتوو. (خم شدە)+
دانوولە : [ناو] دانەوێڵەی کوڵاو بەهۆی ددان‌دەر

هێنانی منداڵەوە دروستی دەکەن. (بنش پخته)

دانە :(١)دانیٚ؛ داینیٚ؛ بارەکەت دانە: بارەکەت دابنیٚ؛ دایبنە. (بگذار)(٢) دەنک؛ گلە. (دانە؛ عدد) +

دانەبنار : دان بە بناردا؛ ڕووله بناری کێوکردن. (روبەدامنەکوە نهادن) +

دانە قود : [ناو،بەر] (ف.یاد) : گەنمە کوتراو. (گندم کوبیدە)

دانەبەر : (١) لێخوڕینی ئاژاڵ؛ (ب)ڕاونان و دەر کردن.(دنبال کردن).(٢) بەژێرسەیارەوەکردن؛ وەبەردان.(مانند،زیرماشین گرفتن)(٣) وەپێش کە وتن.(جلوزدن)

دانەبەزە : [ناو] مەمکی ژن یاگووانی وڵاخ و ئاژاڵانە لە دەمێکدا کە وشک بکا.(پستان شیردهی کەخشکشود)

دانەخاڤ : [ناو] گەنمی کوتراو و لەت بوو. (گندم نیمکوب شده)+

دانەدانە : [بەند]دەنک دەنک؛ دانادانار؛ (دانە دانە)

دانەدوواوە : [چاوگە،ت] (١) ڕەتکردنەوە؛ وەرنە گرتن؛ گەڕاندنەوە؛ گل‌نەدانەوە. (پس‌زدن؛پس دادن) (٢)کشانەدوواوە؛پاڵدانەدوواوە. (عقب کشیدن)

دانەدەست : ئەسپاردن؛ پیٚئەسپاردن؛ بەدەستەوە سپاردن . (سپردن)

دانەرێژە :[ناو] ڕەوتی کۆمبایینیدەنک ڕژێن و ئاشیٚکە لەگەڵ ئارد دەنکی ساخ فرێدەدا. (دانە ریختن کمباین وآسیاب)

دانەسەر : ڕشک داویەتە سەری. (دامەسەر خوە ما:دامبەسەرخوٚمدا)بە سەر و پوٚتراکی خوٚداداں؛ بەسەرداداں؛ پەلامار بردنەسەر.(بسروروی خودکوبیدن؛ حملەبردن)

دانەشاخ : [چاوگە،ت] (ب)یاخی بوون؛ بە کێوداداں . (یاغی شدن)

دانەکوژتن : [چاوگە،ت]داں بەکوشتن؛ بە کوشتنداں (بە کوشتن دادن)

دانەگرتن : [چاوگە،ت] داں‌بە گرتن؛ بوونەهوٚی گرتن و گیراں؛ بەگرتن داں. (سبب بازداشت شدن)

دانەوە : (١) بنوشتێوە؛ دابە؛ کوڕنوش بکە . (خم شو)(٢) ئەداوەکردن؛ پێدانەوە؛ (پس‌دادن)+

دانەوێڵەدێمی:[ناو]گیایێکە لە ناو جارەگەنمدا دەڕوێت و تێکەڵی گەنم دەبێت، بەرەکەی لە گەنم دەکا وخواردنی بوٚ ئینسان ژارێکی بکووژە و چارەی ژەهرەکەی خواردنی هەنار و بەڕووە. (گەنمڕەنگ)یشی پێدەڵێن (چچم؛ تلخک،علف چین)

دانهەڤ :کوٚکردنەوە؛ بەرهەڤ کرن.(جمع کردن)

دانی کرموٚڵ : ددانی کرمیٚ و ڕەشەوەبوو. (دندان کرم خوردە)

دانێڵە : [ناو] دانەوێڵە . (بنشن)

داواخواز : [ناو] داواکار؛ خووازبێنیکەر. (خواستگار)

داوارین : [چاوگە،ت] داباریں . (باریدن)

داواکردن : [چاوگە،ت] (١)داخازکرن؛ لە کەسێک ویستن. (تقاضاکردن).(٢)شەڕکردن. (دعواکردن)

داواکەر : [ناو][ئاوەڵناو] شەڕکەر؛ شەڕانی. (خوازەلۆک) (جنگی؛ جنگیدە؛ خواهان)+

داواڵ : [ناو] لقە گەنمی بەپاوە بەجێماو لە پە-

ڕێز. (ساقه درو نشده بجا مانده در مزرعه)
داوباز : [ئاوەڵناو] حیلەباز؛ فێڵباز. (حیله‌باز)
داوبسەت : [ناو] داد و بسەد؛ ئاڵش وێرش؛کڕین و فرۆشتن. (خریدوفروش)
داوداو :[بەند] هەوداهەودا؛ بڵاو و پەریشان؛ تاڵ- تاڵ. (تارتار)
داوداوەکۆستە : [ناو] شوان خەڵەتێنە.(اسمپرنـده ایست)
داودۆز : [ئاوەڵناو] داو دۆزەرەوە؛ داڤدۆز؛ داودیـە؛ داودیتوو (ب) فێڵەباز.وەک باڵان دیده. (دامدیده؛ حیله‌گر)
داوک : [نـاو] سـیپە؛ ڕەبـەت؛ کـەمـین؛ بۆسـە. (کمین)
داوڵنا : [ناو] فد:(دابلنا، رووسی.) لۆتۆ. (دابلنا)
داونانەوە : [چاوگە،ت] (١)نەخشەی فێڵ و تـە- شقەڵە کێشان.(٢) داو و تەپکە نانەوە؛ تەڵە نانە- وە. (١و٢ دامگستری؛ تله‌گذاری)
داوودڵ : بەدڵ و بە گیان ئارەزوومەندی؛ بەتاسە وە (آرزو)
داوودی : [ناو] (١) جۆرێک قوڵەباڵتە؛ (٢)(ئـاوە- ڵناو) دەنگی داوودپێغـەمبـەر ئاسا؛ (ب)دەنگـی سـێحراوی و خـۆش. (نـوعی تنپوش؛صـدای داودآسا) (٣) ناوی گوڵێکە.(نام‌گلی‌است)
داوور داوور:[بەند] دابڕدابڕ؛ شەق شەق؛ لـەت- لەت ؛ بڕدراوی هێڵ هێڵ. (بریدن درپی‌هم)
داوورین : [چاوگە،ت] دابرین؛ قسەدابڕین: قسە بڕینەوە. (بریدن)
داووسیان : [چاوگە،ت] ئاوابوون؛ بزربوون؛ وەک ئاوابوونی مانگ و خۆر. (گمشدن؛ غروب کـردن)
داو و نـاو : [بـەنـد] بـەدانسـتە؛ بـەتایبـە- تی.(مخصوصاً)
داوەرانـن : [چاوگـە،ت] داباراندن ؛ داڕژانـدن . (باراندن)
داوەرڤاندن : [چاوگە،ت] داوەراندن؛ ڕووتاندنـە- وەی دار؛ دارخاوێنکردنەوە لە گـەڵـا و وشـکەڵ. (تکاندن میوه‌درخت)
داوەرڤین : [چاوگە،ت] داوەرین . (تکانیدن)
داوەرە : [کاری ئەمری] ئاوەرە؛ سـاوەرە؛ ئـابۆرە؛ دابێرۆ؛ دابێ. (بیا)
داوەزیان : [چاوگە،ت] دابەزیان؛ دابەزین.(پیـاده شدن)
داوەستە : [ئاوەڵناو] دابەستە. (پرواری)
داوەشـاندن : [چاوگـە،ت] وەشـاندن؛ چانـدن؛ بڵاوکردنەوە. (پاشیدن)+
داوەکـا : [نـاو] شـەڵتـە؛ ڕەشـکەی کاکێشـان. (طورحمل‌کاه)
داوەمشـار: [نـاو] مشـاری وەک مـوو باریـک؛ مشاری ناسککاری. (اره مویی)
داوێ : دەهاوێ؛ دەخا؛ دەهاوێژێ. (می‌اندازد)
داوێنگر : [نـاو]دامێنگـر؛ داوێنگیـر؛ هاتنـەری و تووشبوونی سزای کردەوە. (دامنگیر)
داوێنگـرتن : [چاوگـە،ت] دامێنگـرتن؛ دسـتە- وداوێن بوون. (دامن‌گرفتن)
داهات : (١)چاوم لە بەرخۆر داهـات.(چشـم درد (٢)دارەکە داهات: بڕدرا.(قطع شد).(٣)باو کردن. ڕادیۆ داهات، حەکایەتبێژ نەما. (پیداشد).(٤) ڕۆچوون؛ قوپان؛ بەفر زۆربوو سربان داهاتە خـوارەوە.(نشسـت‌کـرد) (٥)تاشـین؛ سـافکردن؛ ناسک کردن، تەختەکە بەڕەندە داهات: تـەنـک بووەوە (تراشیده شـد).(٦) گـەییشـت؛ بـەسـە-

رداهات. شەوداهات: بوو بەشەو. (رسیدن) بە-شانە مووی سەر داهێنان: ئاڵۆزابوو چەتوون بە شانە، داهات. (شانە شد)(٧)چەما؛ لقەکە زۆر داهات، شکا. (خمید).(٨)ڕاهاتن؛ دلم بەم شارە داهاتوە.(انس گرفت) (٩)دانان دروست کردن؛ هە تا ئەو ئاهەنگەم بۆ داهات، ماندوو بودم. (ساختە شد). (١٠) لارە سیبەرداهات : (سایە-بعدازظهرپیدا شد) (١١)بەهرە؛ دەرامەت (ف.هن) بهرە؛ درامد)

داهاوردن : [چاوگە،ت] (١)پاوێرکردن. (نوآوری؛ کشف کردن).(٢)کردن بە باو. (مدکردن.)

داهژاندن : [چاوگە،ت] تێترنجاندن؛ ڤاندن؛ کردنە نێو قاڵب. (درقالب ریختن)

داهۆ : [ناو] گزی؛ هەژاری سەر دەبەرخۆ؛ پیلان؛ (جادووگەر و گەپدەر و بە داهۆ «هەژار» (حیله)

داهەژ :[ناو،بک] هەژێن؛ جوولێن. (جنباننده)

داهێزاو : [ناو،بەر] داهێزراو؛ لەش گران بوو. (بیحال شدە از تب یاگرما)

داهێنەر :[ناو،بک] دۆزەرەوە؛ ڤەداندەر؛ خولقێنەر؛ پاوێرکەر(کاشف) چەمێنەوە ؛ داچەمێن.(خم کنندە)+

داپیۆوە : [ڕابووردووی پیوەدان]؛ داپییەو؛ پیۆدا؛ پیوەیدا.دای پییەوە. (نیشش زد)

دایک برا : [ناو] زربرای دایک؛ دووبرا لە دایکی. (برادر مادری)

دایک مردگ : [ئاوەڵناو] دایک مردوو؛ (مادر مردە.)

دایەبەری : (١)دایە دەمی؛ بەدەمییەوەدا؛ دریژە-ی پیدا؛(دایەبەری لە هەموو بابەتی قسەی کرد)

(طول‌دادن بە صحبت. (٢)بەشیکی خستە سەر بەشیکیتر. (جزو آن کرد) (٣) بە سەیارە دایە بەر،لاقی شکاند. (زیرکردن)

دایەگەورە :[ناو] دایکی باب، یان دایکی دایک. (مادربزرگ)

دایەنگا :[ناو] جیگەی ئاگالیبوون و پەروەراندنی مندا لی ساوا. (پرورشگاه اطفال)

ددان ئیشای : [چاوگە،ت] ددان ئیشان. (دندان-دردکردن)

ددان بەجەرگانان : [چاوگە،ت] (١)خۆخواردنەوە؛ هیچ نەدرکاندن بەرانبەر بەئیش و ئازار. خۆڕاگری. (دندان روی جگر گذاشتن)

ددان پیدانان :[چاوگە،ت] پیلینان؛ درکاندن؛ پالینان؛ ڕاستیی‌مەبەستی ئاشکراکردن(اعتراف کردن)

ددان پیدانەر : [ناو،بک] درکینەر ؛ پالینەر . (معترف)

ددان شاش : ددان‌بلاو . (دندان فاصلە دار)

ددان شکین: (ب)جوابی ڕەق؛ بەرسڤا تەحل؛ جو-ابی تال. (جواب تلخ)

ددانکەل : [ناو،ت] کەسیکە یەک یا چەند ددانی کەوتبیت . (دندان افتادە)

ددان مرواری : (ب) ددانی ڕیکوپیک و سپی . (دندان سفید و ردیف)

ددانە : (١) ئەوە ددانە .(این دندانست)(٢) [ناو،ت] هەر شتی زۆپ یا ددان ئاسا وەک ددانەی‌سیسوو، ددانەی برپەند، ددانەی پیچ و مۆرە، ددانەی کلیل.(دندانە.آج)+

ددانەچیرە : [ناو،ت] حالەتی کەلپە نیشاندانی درندە بە نیشانەی هەڕەشە. (دندان نشاندادن

درنده)+
دانەڕیچیٚ : < دانه چیره .
دانەڕێوی: [ناو،ت] دانڕێوی؛ جـۆره خشـڵێکی-ژنانەیە. (نوعی زیورزنانه)
دانیخیرپیانەهێنان: [چاوگە،ت] (ب)بـاس بـه-چاکە نکردن.(بد گفتن)
دانی شیری : [ناو،ت] ئەو ددانانەیە؛ کەلە تـه-مەنی ۶ و ۷ ساڵیدا دەکەون . (دندان شیری)
دڕ : [ئاوەڵناو] بەهێزیی ڕەنـگ لـه نیگارکێشـیدا وەک: ڕەش و شین؛ دەستەواژەیە. (قدرت رنـگ درمخلوط کردن)+
دڕ : [پاشگر] دڕین: دڕێنەر؛ قەڵەشێن، شەقکـەر، دڕبە لەشکردان. (دونیم‌کردن و راهبازکردن)
دراڤگەنی : [ئاوەڵناو] پارەپیس؛ بەرچاوتـەنـگ . (خسیس)
دراوکر : [ناو] بەدراوکراو ؛ زێڕکر . (زرخرید)
دڕژانگ :[ئاوەڵناو] لاواز؛ کز؛ لەڕ. (لاغر)
درکانـــدراو : وتــراو؛ درکێنــراو؛ پـــیٚلێنــراو؛ ئاشکراکراو. (کفته شده)
دڕکەئاڵەت : [ناو،ت] گیای زڕوی؛ گەنم ڕەنـگ؛ دەڵێن، دەرمانی بـەرگـری لـه وەرینـی مـووه . (چوغان؛ چچم؛ علف چمن)
دڕکەپەرچین : [ناو،ت] گیای دڕەباخی؛ بـه ئـاور ڕۆنەکەی دەگرن و دەیساون بەسـەر باللووکـەدا، بـۆ چاکـەوەبـوون؛ بـۆ تیـراوێش بـەکـەڵکـە. (خارباغی)
دڕکەخەنجەر : [ناو،ت] تۆسی . (نوعی شوقاق)
دڕکەدەرزی : [ناو،ت] گیای دڕووه بزمارە؛ پـاش کوڵاندنی له ئاودا بۆ شۆردنی بیرۆ و گەڕوڵی بە-کەڵکە . (خارزرد؛خارشیری)
دڕکـەژاڵیٚ : [نـاو،ت] گیـای کوڵـەوار؛ دڕکێکـه ترنجەبینی لێدەگرن و بۆکەوتەیی و سکەشۆرە و هاوڵە بەکەڵکە . (خارشتر؛ خارترنجین)
دڕکەکەرە : [ناو،ت]کیای دڕکە وڵاخ؛ دڕەهەڕیٚ؛ دەرمانی بێوەسیرییە . (کنگرفرنگی)
دڕکەگورزە : [ناو،ت] گیای‌کەرتەشی؛ گورزەگیـا؛ بەراوەژووی‌کەرکوڵ؛ بۆ زیادکردنی ڕادەی شـە-کری خوێن بەکەڵکە.(خارشکر تیغال)
درواز : (ف. گیو) بەرگدروو؛ دروومان‌کەر.(خیاط)
درواری : [ناو] بەرگ دووری. (خیاطی)
دروانگە : [ناو] ڕۆچن؛ ڕۆچنە؛ کولاوکە. (روزن بام)
دڕواو : [ناو،بــەر] (۱)دووراو؛ دورواو؛()۲ ڕنـــراوە. (۱)دوخته شده؛(۲)دروشده)
دڕوودالیٚ : [ناو،ت] دڕکودالیٚ. (خاروخاشاک)
دڕۆودەلەسە : [ناو،ت] بـافیش کـردن؛ چـاووڕاو. (چاخان بازی)
دڕووکردن : [چاوگە،ت] دڕک دەرهێنـان؛ (دڕک کردن)ی هەندیٚ گیا وەک کەنگر. (خاردرآوردن گیاه)+
درۆودای (۱)درۆکـــــردن؛(۲) درۆی کـــــرد. (دروغگویی؛ دروغ‌گفت)
درۆهـــەڵبـــەســـتن : [چاوگــە،ت] قســەی درۆسازکردن. (دروغ پردازی)
دڕەدەوا : [ناو،ت] دڕووەدەوا؛ دڕکـەدەوا؛ گیـای-کەرکوڵ؛ لە زۆربـەی ناوچـەکـانی کوردسـتاندا زۆرە و دەرمانی تەوژمی خوێنە. (خارمقدس)
درەوشدار : [ناو،ت] ئالادار؛ پەرچەمدار؛ بـەیـرە-قدار؛ درووشمدار. (پرچمدار)
دڕیبل :اند:فـد: [نـاو،ت] تـۆپ ڕاگـرتن و یـاری

پێکــردن و درەنــگ پاســدان لــە تــۆپیـپــا و باسکیتباڵدا. (دریبل)
درێخ کردن : [چاوگە،ت] درێـغ کـردن: کۆتـایی-کردن لەکارێکدا . (کوتاهی در کار)
درێژاهی : [ناو] درێژایی. (درازی)
درێژکێشان : [چاوگە،ت] تلۆربوون؛ تلۆرکەفتن؛ پاڵکەوتن. (دراز کشیدن)
درێــژەوکــردن : [چاوگــە،ت] درێژوکــردن؛ درێژکردنەوە؛ ڕاکێشان؛ (دراز کردن)
درێشووشکە : [ناو] درێشووشک؛ چـز؛ چـزووی مار و دووپشک . (نیش و مار و عقرب)
درێڤ : [ناو، دراڤ؛ دراو؛ پوول؛ پارە. (پول)
درێلە : [ناو، گیای درێلەباخی؛ قەیسەکوژ (مـە-جنون کوژ) گیایێکی کورتەباڵایە؛ دەیکوڵێنن ئاوە-کەی بۆ خەم وخەفەت ڕەواندن باشە . (ترتیزک چمنی) +
دزبازاڕ : [نـاو] (ب)جیگاییـێـک کـە دزی بـرەوی هەیە. (دزدبازار)
دزجاڕ : [ناو] شووێنێکە دزی زۆربێـت؛ جێـی دز. (مسکن دزدها)
دزخەندە : [ناو] لێوکەنـی پـەنامـەکـی. (لبخنـد دزدکی)
دزداشــە : [نـاو، کراســی درێــژ؛ زیـاتر کراســی مرۆڤی دینی و ڕاهیبە. (پیراهن بلند)
دزگین : [ناو، هەوسـار؛ لـەغـاو ؛ دەسـتەجڵـە-و.(افسار)
دزنێرۆ : [ئاوەڵناو] شۆفار؛ تێچێن. (نمام)
دزۆک : دز . (دزد)
دزە خورجێنی : کردنی کارێـک یـا شـتێک بـە-دزییەوە (پنهانی)
دزەکردن : [چاوگە،ت] خۆدزینەوە . (جیم شده)
دزیار : [ناو،ت] دەسکیس؛دایکە دز؛ دەستکیس. (راهنمای دزد)
دزی کردن : [چاوگـە،ت] ئـەبـابۆزی و دەسـت-پیسی کردن. (دزدی کردن)
دژاو : (١) مەزرایێک کە لێژبێت و چاک ئاو نە-خوات. (مزرعه شیبدار)(٢) ئـاژەڵـێـک کـە مـەیلـی ئاوخواردنەوەی نییـە. (حیـوانی کـه میـل بـه آب خوردن را ندارد)+
دژخمان : [ناو،]دوژمن . (دشمن)
دژدوێن : [ئاوەڵناو]کـەمقسـە؛ کـەمـدوو . (کـم حرف)
دژلەوەڕ: ئاژەڵێکە چاک نالەوەڕێت . (حیوانی کـه نمی چرد)
دشپۆکە :[ناو، وردە زیپکە و قنچکـە لـە سـە-رپێست.(جوش پوست)
دفتەری : [ناو، خوناق؛ وەناق؛ بوغمە؛ دەردێکە پشوو تەنگ دەکات و تویژێکی‌سپی لـە سـەر-شەرمی ژن و ناو گـەروو چێـدەبێـت (دیفتـری)
دفنان : قەرەبووی چاکە کردنەوە؛ تۆڵەی چاکە کردنەوە . (جبران نیکی کردن)
دفن‌بەران : قەپۆزبەران؛ کەپۆبەران ؛> پۆزبـە-ران . (مغرور)
دکراندن : [چاوگە،ت] حورمەت‌گرتن؛ ڕێزگرتن؛ قەدرگرتن. (احترام‌گذاشتن)
دگوور : جۆرە بووزوێکە. (نوعی‌شال)
دڵ‌ئازا : [ئاوەڵناو] دڵ‌قاییم؛ ئازا؛ بەجەرگ؛ چاونە ترس. (دلیر)
دڵ‌ئاوپرشێن کردن : (ب) زۆرپێ‌خۆش‌بوون؛ دڵگەشانەوە. (کنایی،دلشا دشدن)

دڵێئیشان : [چاوگەت] (۱)ژانکردنی دڵ (دل درد) (۲)زیزبوون؛ دڵمەندبوون؛ دڵگرانبوون؛ ڕە نجیان؛ دڵگیربوون. (دلخورشدن)

دلاخێف : [ناو] گرانی ؛ قاتوقڕی. (قحطی)

دڵارام : [ئاوەڵناو] سوکنادەری دڵ؛ ئارامی دڵ؛ داسراکێن. دۆست؛ یار؛ ناوی ژنانە؛ (دڵاراما هیلالی‌نەو بە دیدارت موبارەکبێ،)(دلارام)

دڵاودڵ :[ئاوەڵناو] دووشک ؛ دوودڵ . (دودل)

دڵباز : [ئاوەڵناو] بەرفراوان؛ دڵواز؛ دڵگوشا. (وسیع؛ خوش‌منظر)

دڵبزوێن : هەست بزوێن؛ دڵگر. (احساس‌برانگیز)

دلبکول : [ئاوەڵناو] دڵبەکول؛ خەفەتبار؛ دڵپڕلە کەسەر؛ خەمبار . (غمگین)

دڵبووردنەوە : [چاوگەت] دڵ سستبوون؛ بێ- حاڵبوون.هاتن بەلادا. (ازحال رفتن)

دڵبەجێهێنان : [چاوگەت] دڵنەوایی و دڵنە- وازی‌کردن؛ ئاشت‌کردنەوە. (دلجویی‌کردن)

دلپارسەک : ژنپەرست؛ مێباز؛ دلبژۆک. (زن باز)

دڵپەڕینە سەر : دڵچوونەسەر؛ ئارەزووکردن. (پسندکردن)

دڵپێسووتان: [چاوگەت] زگ پێسووتان؛ بەزە- یی پێداهاتن؛ پەژارە هەڵگرتن بۆ کەسێک. «گۆڤاری‌مهاباد۱۱۲» (دلسوزی)

دڵحەسانەوە : [چاوگەت] دڵنیابودن؛ خاترجەم بوون . (مطمئن شدن)

دڵخاڵی : (ب) لە خورێنی؛ ناشتا. (ناشتا)

دڵخاڵی : دڵساف؛ دڵ پاک. (دلپاک)

دڵخاوبوونەوە : [چاوگەت] دڵسستبوون؛بێحا- ڵبوون . (بیحال شدن)

دڵداخورپاندن : [چاوگەت] داچڵەکاندن . (ترساندن)

دڵدوێن : [ئاوەڵناو] دڵحەوێن؛دڵداریدەر. (دلنواز)

دڵدەرهاتن : [چاوگەت] (ب)تامەزرۆی دیتن؛ دڵم دەرهات بۆی: دیقەم‌کرد بۆی. (دل‌یک‌ریزه شدن)

دڵڕفێن : [ئاوەڵناو] هەر دیمەنێکی جوان و دڵڕفێن؛ سەرنجڕاکێش. (دلربا) +

دڵسووتان : [چاوگەت] جەرگ سووتان؛ (ب) ڕۆڵە مردن.(دلسوختن) +

دڵسووتێن : [ئاوەڵناو] (ب) خەمی جەرگبڕ؛ پشتشکێن. (جگرسوز)

دڵغەلینەک : [ناو] ڕشانەوە. (استفراق)

دلقاییم : [ئاوەڵناو] بەورە؛ ئەرخەیان؛ پشتگەرم. (مطمئن)

دڵقفڵبوون : [چاوگەت] (ب) بێتاقەت و دڵتە- نگ بوون. (دل‌قفل‌شدن)

دڵکلاڵفەبوون : [چاوگەت] دڵداگیران؛ دڵخە- فەبوون؛ دڵتەنگی؛ دڵگوشران. (دل‌کلافه شدن)

دڵکوژتن : دڵکوشتن؛ پا بەسەردڵدانان؛ لە عە شق بووردن . (دل‌کشتن)

دڵکەر : بێخەم و خەیاڵ؛ (ب) دڵداری نەزانین. (بی‌خیال)

دڵکەفکردن :[چاوگەت]دڵهەڵچوون.(دل‌کف- کردن)

دڵگرتن : < دڵپەڕینە سەر

دڵلەخۆکردن : [چاوگەت] لەخۆ زویرکردن. (رنجاندن)

دڵلەدوا : [ئاوەڵناو] نیگەران؛ چاولەدوا؛ چەمە-

ڕای لەدەستچوو. (دلواپس)
دلنگان : [ناو] بـێ‌بانگهێشـتن چوونـە میـوانی . (تفیلی)
دڵنەرم : [ئاوەڵناو] مێهرەبان؛ دڵناسک. (مهربان)
دڵنەرم بوون : [چاوگە،ت] ڕام بوون؛ ڕازی بوون بۆکردنی کارێک. (دل نرم شدن)
دلۆق : [ناو،] بلۆق ؛ پۆرگ . (تاول)
دڵویســتن : [چاوگــە،ت] دڵخــووازتن؛ ئــارە-زووکردن؛ حەزکردن . (دلخواستن)
دڵەدەرد : ئازار و ئێشـی دڵ؛ بـۆ جنێـویش بـە-کاردەبرێت. (نوعی دشنام) +
دڵەودوا : [ئاوەڵناو] چاولەدوا. (نگران جا گذاشته)
دڵهەڵکەندران : [چاوگە،ت] مەیلـی جێگایێـک نان. دڵم لەم شارە هەڵکـەنـدراوە لێـرە نـامێنم. (دل کنده شدن)
دڵهەڵگرتن : [چاوگە،ت] توواناى قبوولکردن. (دل‌قبولکردن)
دڵهێنانەجێ : [چاوگە،ت] ئاشتکردنەوە؛ ڕازی کردن. (راضی کردن)
دڵیلووای : [چاوگە،ت] چوونەژوور؛ چوونـەنـاو. (داخل‌شدن)
دڵیمە : [ناو،] کەڵەسەر (داوەڵ)ی ناو بێستان. (مترسک)
دمارۆ : دوارۆژ؛ (ب)داهاتوو. (آینده)
دمەکدڕیاگ : [ئاوەڵناو] ئـاوەسـوو؛ بـێ‌ئـابڕوو؛ ڕیسوا. (بیآبرو) (۲)[ناو] کەسێک دمبـەکـی لـێ دڕابێت. (پوستەضرب پارەشدە)
دنج : [ئاوەڵناو] (ف .گیو) ئارام؛ ئاسوودە؛ خەڵوە-ت. (دنج)
دنگز : [ئاوەڵناو] فیتنە؛ ئاژاوەچی؛ (فتنە)

دنگە : [ناو،] بەردی ناوچاڵی چەڵتووک و دانـە-وێڵە تێدا کوتان. (دنگ)
دنیاداری : [ناو] سامان پێکەوەنان؛ خەریکی پە-یداکردنی ماڵی‌دونیابوون. (دنیاداری)
دوائاژۆ : <دواوان.
دواباش : [ناو،ت] دووهەمین کەس‌لە مێشـێندا؛ پاشمەڵڵا . (نفردوم)
دوابەگ : [ناو] جێ‌نشین. (جانشین)
دوابەند : کۆپلەی ئاخر؛ پاشـبند . (آخـرین بنـد؛ بستن پای چارپا)
دواپاریز: <پاشەنگ؛ پاشکۆی‌سپا.
دواجار : جاری ئاخر؛ لە دواییدا؛ لەپاشان . (دفعه آخر؛ سپس)
دواخ : [ناو،] ڕووبەند ؛ نیقاب.(نقاب)
دواخستن :[چاوگە،ت] وەپاشخستن؛ پاشقەبـرن. (عقب انداختن)
دواژە: <دواوان
دواسک : (۱) قولینچکی لای لاجانگی چاو . (-گوشە بیرونی چشم) (۲) دواهەمین مندال بوون. (آخرین‌زایمان)
دواکەوتوو : شوێنکەوتوو؛ دوای‌کەسێک کەوتوو؛ بەدوای کەسێکدا ڕۆیشتوو.(دنبال افتادن).+
دواگیان : سەرەمەرگ؛ ئاویلکـە؛ ئاوزینـگ . (دم مرگ)
دوان‌دوان : [بەند] جووتەجووتە . (دوتا–دوتا)
دواوان : [ناو،] کومەکی شوان؛ مێرمنداڵێک کە لەپاش ڕانەوە دەڕوا . (کمک شبان)+
دوانە :[ئاوەڵناو] بۆئینسان؛ لفە دوانە بۆ ڕووەک شملۆبەرەکەت. (دوقلو)+
دوێبە : [ناو،] دوێبە؛ ڕنگاڵ؛ شیلە؛ (شیرە؛ شهد)

دۆت : [ناو،]کیژ.؛ بنەمای(دۆ) لە داواتی ڕەشبە- ڵەکدا (دختر)+

دۆتر : [بەند] ئەیتر؛ ئیدی؛ ئەدی. (دیگر)

دۆتمیر : [ناو،ت] کچی‌میر؛ پـرەنسـیس. (دختـر امیر)

دۆخڕشمە : [ناو،ت] دۆخڕەشـمە؛ دەسـکەوسـار؛ دەستەوسار؛ هەوسار؛ پەتی ڕەشمە . (افسار)

دۆخوین : [ناو،] دۆخین؛ هۆجەنـە.(کمربندشـلوار کردی)

دۆخین شل : [ناو+ ئاوەڵناو] دۆخین سست؛(ب) سووک؛ حیز؛ بێئابڕو؛ بێ‌نامووس . (بی‌آبرو)

دۆراخدان : [ناو،ت] تۆراخـدان؛ تـوورەکـەی دۆ. (کیسە دوغ چکیدە)

دۆربەند : چوارچێوە. (چهارچوب)

دۆرج : [ناو،] سندووقی چکۆلەی جێکەی شـتی بەنرخ. (صندوقچە چیزهای بهادار)

دوروۆک : [ناو] دیرۆک؛ مێژوو. (تاریخ)

دوروڵبا : [ناو] بەردێکی قاوەیی ڕەنگی بەنـرخ و وریشەدارە . (نوعی سنگ قیمتی)

دۆرەمەڕ : [ناو،بک] مەڕدۆش؛ بێری؛ ماڵاتدۆش. (گوسفند دوش)

دۆز : (١)[پاشـــکر] دۆزەرەوە؛ پشـــکێن؛ وەک: داودۆز (پیدا کنندە) (٢)فـد؛ فـرد: دەسـتەواژەی پزیشکییە واتا ڕادەی خۆراکی هەر ژەمێکـی دە- رمان. (دوز)

دوزام : [ناو،] بەلوەشین؛ گولی . (جذام)

دۆژ : [ناو،] ئاور؛ ئاگر؛ دۆژە: جەهەننەم. (آتـش)

دۆژم : دەڵێم؛ ئێژم؛ دێژم؛ ماچۆ؛ دەبێژم؛ ئووشم. (می‌گویم)

دۆستودۆ : (ب) کەسوکار؛ دۆست و خزم. (کس- وکار)

دۆسۆڵ : [ناو،] تۆراخ ؛ تۆراخێک کـە کـەشـکی لێ دروست دەکەن . (دوغ چکیدە)

دۆشخواردن : [چاوگە،ت]کوڵـان؛ هاتنـە کـوڵ. (جوش خوردن)

دوشڤان :[ئاوەڵناو] نیەت خراپ؛کیناوی؛ دوژمـن (دشمن)

دۆڵابی : [ناو،] ئەشکافی نێو دیوار؛ کەنتۆر؛ وەک جێگای نوێن و لیباس؛ جاریش هەیـە دەرکـەی تێدەخەن و دەبێت بە کۆمۆد (گە نجە).(دو لاب)

دۆڵاخ : [ناو] جۆرێک چارشێوی دووراو لە شێوە- ی کیسەیێکی سەر و بن بەتاڵ‌کە دوو کونیشـی هدیە بۆ دەست هێنانە دەرەوە . (چاقچور)+

دۆڵار : [ناو،] یەکەی پارەی ئەمریکـا و کانـادا و ئوستراڵیا و چەند وڵاتی دی. (دلار)

دۆڵاو : [ناو،] دوڵاڤ؛ دۆڵیان؛ (دوڵ تورکییە: پـڕ پڕئاو ؛ چاڵێ پڕ لە ئاوی بارانی سەر تاشـەبـەرد؛ یان بۆی هەیـە لـە دوڵ بـە واتـای شـیو وەر- گیرابێت؛ لوولەی ئاوی ئاش‌کـە دەڕژێتـە سـەر پەڕەی ئاش. (لولە ریختن آب آسیاب؛ چالـە پـر آب روی سنگ)

دۆڵاو : [ناو،] (١)دوو لوولەی تەنەکە ئاسایە لـە کانزای زەرد کە دەچن بە ناویـەکـدا و جێگـەی دەرزیی دروومان ڕاگرتنە، دەیکەن بە بـەرمـوور (پـای‌ملوێنـک) یـان لـەبـەر یـەخـە دەدرێـت. (جاسوزنی پـای گردنبنـد) (٢) قوڵفـەی کـانزای داخستنی سووخمە. (بست یلک)

دۆڵبە :[ناو] پالاخ؛ پەڵخە؛ گوێلکی‌گامێش . (بچە گاومیش)

دۆڵەدۆڵ : لەرزە لەرز؛ دەڵەدەڵ؛ جووڵـە جـوول؛

لەرەلەر؛ لەرانەوە. (لرزیدن)
دۆڵەماج : [ناو،] دۆغرمە . (آبدوغ خیار)
دۆڵەمکارە : [ناو،ت] ئەسکەنەی ناوچاڵ؛ دۆڵە موغارە . (اسکنە قاشقی)
دۆڵەهەویر : [ناو،ت] تەبەک؛ سوێنەی هەویر .(تاغار خمیر)
دۆڵیان : <دۆڵاو
دومارەکوڵ : [ناو،ت] دووپشک . (عقرب)
دۆماست :[ناو،ت] ماستاو. (ماست مخلوط با آب)
دومبەران یا دومبەڵان: گیاییێکە بنەکەی دە- برژێنن چێژی لە کەبابی گونی بەران دەکا . (- دمبلان)
دۆنقە : قاپ و جگی ڕەشەوڵاخ . (شتالنگ گاو)
دووئاوان :[ناو] زەریب؛ جێگەی تێکەڵاوبوونی د- ووچۆم.(محل تلاقی دو رودخانە)
دووئەلۆ: [ناو،]:دوئێل؛ شەڕی تەنبەتەن .<دۆ ئێل. (دوئل)
دووئەنداز : [بەند] دووچەندان؛ دووهێندە؛ دووئە- نازە. (دوبرابر)
دووبایی : دوو بەرانبەرحیسابکراو .(دوبرابرارزش)
دووبلە : [ناو] کاری وەرگێڕانی قسەی ئاکتەرە- کان بە زمانێکی دی لە سەر فیلم.(دوبلە)
دووبنەکی : [ناو،] ماڵ لە دووجێ؛ وەک کە- سێک لە شار و لە دێ ماڵی هەبێت. (داشتن دو منزل)
دووبەرخ : مەڕێ کە دوو زگی کردبێت . (میش دو بار زائیدە)
دووبەیانی : [ناو+ بەند] دووسبەی . (پس فردا)
دووبین : چاوخێل. (چشم چپ)
دووپشکە: [ناو،] قوبەی کانزای سەر دەسکی خنجێر. (قبە روی دستە خنجر)+
دووپینگ : فد؛فرد؛اند:[ناو،ت]کاری کەڵک وەر- گرتن لە ماکی وزە زیادکەر بۆ کێبەرکێ. (دوپینگ)
دووتایی : [ناو] ڕەشکەی ناوقەد بەستراو.(طور دو نیمە بستە شدە کاەکشی)+
دووتەرکە : [ناو،ت] دووپشتەکی؛ دووکەس سوواری یەکسمێ یان هەرچی . (دوترکە)
دووتێغە : [ناو،ت] دووجار لە سەریەک تیغ بە ڕیشدا هێنان و تاشین.(دو تیغە)
دووجارەزێ : ئاژەڵێ کە لە سا ڵێکدا دووجار بێچووی دەبێت. (حیوانی کە سالی دو مرتبە میزاید)
دووچەرخ : [ناو،ت] (١)دووتەگەر؛ (٢)گۆشت کە دووجار لە چەرخی گۆشت بدرێت . (١ و٢.دو چرخ)
دووچەنگ : [ناو،ت] دوو وشەی لێکدراو؛ دووبڕگەیی؛ وشەی دووبڕگە، وەک شا+ قە- ل:شاقەل . (دو سیلابی)
دووخۆر : [ناو،ت] چەقەڵ؛ دووگ خۆر. (شغال)
دوودەڤۆک: [ناو،ت] پاچی دوو دەم؛ قوڵنگ؛ قوڵینگ. (کلنگ)
دووراهی : [بەرهەمیچاوگە]دوورایی؛ دووری . (دوری)
دوورگەیمەرجانی : [ناو،ت] دوورگەی پێکهاتوو لە لاشەی مەرجان. (جزیرە مرجانی)
دوور لەتۆ : دووربێت لەتۆ؛ دوو لەتۆ . (دورازشما)
دوورلەرویتۆ : (ب)بیلاتەشبی؛ دوو لە ڕووی- تۆ؛عەیب نەبێت. (دورازحضور)
دوورلەزەین : جێی سەرسووڕمان؛ دوورلە باوەڕ؛

شتێکە لە عەقڵدا ناگونجێت. دوور لەچاوەڕوانـی. (دور از باور)
دووورونزدیک : کەوتنە شوێن کەس یا جانـەوە- رێک نە زور نزدیک کە هەسـت بکـات نـە زۆر دوور کە لە چاو گوم بێت . (دورونزدیک)
دوورەتفـەنـگ : [نـاو،ت] تفـەنـگ خسـتن بـۆ ئامانجی زۆر دوور . (تیراندازی به هـدف خیلـی دور)
دوورەدیٚ : [ناو] (١)دوورلە دیٚ؛ (دور از آبـادی) (٢)دێی چەپەک و دوور. (ده خیلی دور)
دووڕەنگ :[ئاوەڵناو] (١) بەڵـەک؛ بـازک؛ بـازی. (ابلــق؛ دورنــگ). (٢) ریابـاز؛ دووڕوو؛ دوو ڕاز. (دورنگ)
دووزەردێنە : هێلکەیێکەکە دوو زەردێنەی هـە- بێت. (دوز رده)
دووسـیٚ : دوو یـان سـیٚ؛ دووسـیٚ ڕۆژی تـر: دوویاسیٚ ڕۆژیتر . (دوسه)
دووش : فرد؛ فد: [ناو،] وشەیەکی بیانییە و لـە- سەر زاری جەماوەرە بە شێری حەمام دەلێن کە وەک ئاوپاش سەرەکەی کـونکونـە و ئـاو دە- پرژێنێت لە سەرەوە بۆخوار لە گەرماودا . (دوش)
دووشەقە : دوولەتکراو؛ وەک کـەلاکـی شـەق- کراوی ئاژەڵ لە قەسابی. (دوشقه)
دووفپشک : دووپشک؛ دومارەکۆڵ . (عقرب)
دووفکوت : کلک قرتاو؛ کلک براو . (دم بریده)
دووکان : [ناو،] تیکە زەوینێکی چکۆلەی خۆش کراو بۆ چاندنی شەتـڵ. (جـای پـرورش نشـا)+
دووکوڕ : [ناو،] قورەبەشـە؛ چالـەکـە. (گـورکن)
دووکەرێسە :[ناو،ت] گۆرەویلە؛ گوریەچنە؛ فرندە یێکە، هێلانەکەی وەک گۆرەوی بە دارادا شۆڕ دەبێتەوە . (اسم پرنده ایست)
دووکەڵکێش : [ناو،ت] کونیکوانووی ناوماڵ کە هەتا سەربان درێژەی هەیە و دووکەڵ لـە سـەر بانەوە دەردەکات؛ یان بۆری دووکڵکێشی سۆبا و بوغاری.(دودکش)
دووگوڵەنگی : دوو گڵەنگـی؛ بـەربـە دووگـوارە؛ ئاژەڵێک کە لەبـەرملیـدا دوو گۆشـتی شـۆڕەوە بووی هەیە لەچەشنی گـوارە. (گوسـفندیکه دو آویزه گوشتی جلو گردنش دارد)
دووگـویٚ : [نـاو،ت] کۆڵـەکـەی دووحاچـە (دووفلیقانە) . (ستونیکه از بالا دو شاخه‌باشد)
دووگیٚ : <دووگویٚ.
دوولا :[ناو+ ئاوەڵناو] دژی خاوکان؛ دووتاڵ بـە- نی بەیەکا بادراوی گـرژ . (ریسـمان دو لایـه)+
دوولاچـەنـگ : [نـاو،ت] لـە نـۆت نووسـینی موسیقادا (بەشێک لە شازدە بەش)ی یـەکـەی کات؛ نیوەی چەنگ.(دولاچنگ)
دوولایی : [ناو،] قایشی جووت کە دەبـەسـتریٚ بە یەکیٚ لە سیٚ چوکڵەی نیرەوە ئەگەر گایێـک کەم هێزتربێت دوولایی دەخرێتە سەر چوکڵەی نزیکتر بەگای بەهێزترەوە.(وسیله ای‌درخیش)+
دوولپ :دووحاچە؛ دووفلیقانە.(چوب دوشاخه)
دوولچ : [ئاوەڵناو] لچی پان و قەوی‌کە لە بـاری درێژی چاڵـاییێکی وەک هێـڵ تیـدابێت . (لـب کلفت شکاف دار)
دوولقەدەرە : [ناو،ت] زەردەقۆرە؛ زیندەوەرێکە - ڕەنگ دەگوڕیٚ و ڕەنگـی دەووروبـەری دەگرێتـە خۆی.(نوعی‌سوسمار)
دووله پشت : <دووپشک.
دوومشقان : لە سەرچۆک دانیشتن . (بزانو)

دووموهر : [ناو] دوومۆڕ؛ ئەسپی ئامورکێش؛ ئە-سپی شێوبڕین . (رسب شخم زنی)

دوون : [ئاوەڵناو] پەست؛ بێبایەخ . (دون)

دووناودوون : [ناو] ڕەوتـی جێگـۆڕکێی ڕۆح لـە قاڵبێکەوە بۆ قاڵبێکی‌تر؛ لەلایەن کـەسـانێکەوە کە بڕوایان بەو مەبەستە هـەیـە. (تناسـخ روح)

دووناودوون : هەندێک ڕایان وایە کـە هـەمـان (تووناوتوونە) واتا لە چەقەرەیەکەوە بۆ چەقـەرە-یێکی دیکەی‌جەهەندەم . (از جهنمی به جهنمی دیگر)

دوونیکڵ :[ئاوەڵناو] دووپۆپە؛ فرندەی دووکڵـاوە. (دو تاج)

دووهۆنی : [ناو] دووروویی؛ دوورەنگی.(دورویی)

دووێنەر : [ناو،بک]کەسێک کـە وەقسـە دێنـێ. (به حرف آورنده)

دوێ : [ناو+ بەند] دوێنێ؛ دوێکە.(دیروز)

دویچە : [ناو،] گڵۆڵە بەن.(گلوله ریسمان)

دەب : [ناو، ئابڕوو؛ ڕوومەت؛ حورمـەت. (آبـرو)

دەبـا : جێگـای دەبێتـەوە؛ وەک: ئـەم کیسـە دووکیلۆ دەبا . (جامیشود. ظرفیت)+

دەباراندابوون : لەتوانادابوون؛ لـە دەسـتـهـاتن. (توانائی‌داشتن)

دەبرە : [ناو،] مووچە؛ مزی قەرەواش و نۆکـەر و ژێردەستان؛ بەرات. (حقوق ؛ دستمزد)

دەبوو : ئەشیا؛ دەشیا؛ دەبووا؛ مەشیا . (میبود)

دەبە : [ناو، بەرمیل؛ بۆشکەی چـووک؛ دەببـە . (دبه)+

دەبە : جوانەگای نەخەساوی ملئەستوور و شە-ڕانی. (گاوگردن کلفت)+

دەبەرنیشتن : [چاوگە،ت] خۆ دانـەبـەرکارێـک؛ دەستپێکردنی کارێک.لەبەر نیشتن. (مشغول بـە-کاری‌شدن)

دەبەرنیشتن : [چاوگە،ت] چوونەبەر کۆشـی ژن بۆ کاری سەرجێیی. (بردامن زن نشستن)

دەبـەگولـوو : [نـاو،ت] کـۆمکردنی هـەر شـتی دیاری کراو تا دەجار و هەرجار دوو بەرانبەر دە-بێتـەوە، وەک ٢/٤/٨/١٦ واتـا ١٠٢٤ بـەرانبـەر (تصاعد هندسی تا ده بار)

دەبیر : [ناو،] سەیدا و سیت کە لە دەبیرستاندا وانـە (دەرس) دەڵێنـەوە؛ ڕازنـووس؛ نووسـەر. (دبیر)

دەپودۆغر :[بەند] (دوغر تورکییە: ڕاست)قسەی ڕاستوڕەوان؛ قسەی ڕاستەوخۆ و بێ‌ڕوو بینـی. (رک وراست)

دەجاڵ :[ئاوەڵناو](ب)درۆزن.(دروغگو) <جەجاڵ

دەخشتە : [نـاو،] دەشـتـان؛ مـەهـان؛ بێنـوێژی. (قاعدگی)

دەخڵ : داهات؛ ماف؛ پێوەندی؛ دەخڵی بە منە-وە نییە: پێوندی بەمنەوە نییە. (ارتباط)+

دەراغ : [ناو،] جێگەی چنینی فیشەکی دەمانجـە و تفەنگ کە دەخرێتە خەزانە؛ جێی فیلم کە لە گەڵ فیلمەکەدا دەخرێتە ناو کامێرا . (خشاب)

دەرانە : [نـاو،] درانـە؛ دەرک؛ دەرگـا؛ دەرکـە. (درب)

دەراوردن: [چاوگـە،ت] دەرهـاوردن؛ دەرهێنـان (درآوردن)

دەربەس :[ناو] دەربەست؛ ترس؛واهیمە؛دەربەس نیم: ترسم نییە ؛ ڕەنگە هەر بەمانای ئـەوەبێـت دەرووەس نیم: بەرپرس نیم یا وەبەرخوم نەگرتوە و زامن نیم . (ترس یا تعهد)+

دەربەند: [ناو+] گەلی؛ کووچەی بن بەستراو؛ کۆلانا بن گرتی. (دره؛ بن بست)

دەرپ : [ناو] تەور . (تبر)

دەردان : سەرهەڵدانی زیپکە و هاوڵە. (سربیرون آوردن)+

دەرد دامرکان : [چاوگە،ت] ئێش و ئازار نەمان؛ داسەکنینی ئێش و ئازار. (درد آرام شدن)

دەردمردە : گیاندارێک کە لەبەر لاوازی و نەخۆشی مردبێت. (ازمریضی‌مردن)

دەردەستکردن : [چاوگە،ت] ئامادەکردن. (آمادە کردن)

دەردی‌بێدەرمان :[ناو،ت] دەردی کوشندە؛ دەردی کاری. (درد لاعلاج)

دەرزی سنجاخ [ناو،ت]:دەرزی عوروووسی؛ دەرزیلەی قایمکردنی قوماش و بەریەخە.(سنجاق قفلی)

دەرزی‌قاقەز : [ناو،ت] جۆرێک دەرزی کەسەرەکەی گۆپکەیەکی خڕە و بۆ لکاندنی چەند بەرگ (لاپەڕە)قاقەز کەڵکی لێ وەردەگرن.(سنجاق کاغذ)

دەرزی‌گیا : [ناو،ت] دڕەیلێ؛ واتای ناوەکەی بە ئینگلیسی و ئارەوی و فارسی گیای شەکەرمزە. (علف مرض قند)

دەرزی‌لێدان : [چاوگە،ت] (١)بە دەرزیلە شتێ بەستن. (سنجاق زدن) (٢)بە شرینقە دەرمان کردنە نێولەش.(آمپول زدن)

دەرساخ : [ناو] دەستاخ.تـد: دەستاق؛ دۆساخ؛ زیندان. (زندان)

دەرکزە : [ناو]کاڵاییێک کە ڕەوانەی دەرەوەی وڵات دەکرێت؛ دژی بەرکزە. (صادرات)

دەرمانەئازار : [ناو،ت] گوڵەدەوری؛ گیاییێکە لە سەقز و سەردەشت و هەورامان زۆرە بۆ کوڵنج بەکەڵکە. (آقرقرحا)

دەرمانەحەفوو : [ناو،ت] دڕکەبووڵینە دڕکەکەوە؛ دڕووەشینە؛ وردکراوی ساقەت وگەڵاکەی لە گەڵ سرکەدا بۆ برین و جێی چزوی دووپشک و مار بەکەڵکە . (خارنقرهای)

دەرمانەدیان : [ناو،ت] گیای کەفێنە . (گیاە صابونی؛ غاسول)

دەرمانەگمێز : [ناو،ت] گیاییێکە دژی دەڵەمێزییە لە سەقز و مهاباد و شنۆ و بۆکان زۆرە . (سنبل- ختایی)

دەرمانەگوێ: [ناو،ت]گیای مارەمێ لە خۆراوای کوردستان و جوانرۆ و کەرکووک زۆرە، دارچێویشی پێدەڵێن بۆ کوشتنی هوورگی ناوگوێ بەکەڵکە .(گل مریم)

دەرمانی‌ڕەوانی : (١) دەرمانی ئیسهاڵ و زکچوون. (مسهل)

دەرنشێڤ : [ئاوەڵناو] بەراوەژوو؛ سەرەونخوون. (برعکس)

دەروازە : [ناو] دەرکی گەورە؛ دوو ڕێژەکی بەتۆڕچنراوی گورەپانی تۆپێپێ. (دروازه فوتبال)+

دەروونداز : [ئاوەڵناو] بەجەرگ؛ دڵدار؛ دڵگوشاد؛ جوامێر؛ دڵفراوان. (با همت؛ جگردار)

دەروونی :[ئاوەڵناو] هۆندۆری؛ ناخی؛ گیانی. (درونی)

دەرووچ : [ناو] پەنجێرە.(پنجره)

دەرەتان : [ناو] هەل و دەرفەت؛ جێگەی ڕزگاربوون. (مفر)

دەرەجەیک : بنزاراوەی ئەردەڵانی<دەرەجە

پێک.

دەرەجەیەک : [ئاوەڵناو] هەنارەکە دەرەجە یەکە واتا: زۆر چاکە؛ سەرە. (درجەیک؛ ممتاز)

دەرەجەپێک : پلەپێک؛ یەکپلە؛ دەرەجەپێک سۆباکە زیاد بکە، واتا: یەکپلە، یەکدەرەجە زیادی بکە.(یکدرجە).

تێبینی:هەر ئەو ناوچە(موکوریان)کە پێک بە یە-ک گۆیە دەکا هێندی جار بەراوەژوویان دەکاتە-وە و (دانەدەم یەک،بە دانەدەمپێک) بەکاردینێ کە لێرەدا (یەک و پێک) هەر واتاپێکیانهەیە وکێشەی بنەمایی زمانی کوردی نییە ئەکەرچی چاوەڕوانی یەکلایی بوونی هەیین

دەرەدزە : خۆدزینەوە لەکار. (از زیرکار دررفتن)

دەرەندەشت : [ئاوەڵناو]کاکیبەکاکی؛ زۆر بە-رفراوان.(درندشت)

دەرەنگ : درەنگ؛ دێر. (دیر)

دەرەوکەفتن : [چاوگە،ت]چوونەدەر؛ وەدەرکەوتن؛ ئاشکرا بوون. (بیرون رفتن؛ برملاشدن)

دەری : [ناو،] زمانی فارسیی دەری. (فارسی دری)

دەریابڕە : [ناو،ت] ماسیخۆرە؛ فڕندەیەکی مە-لەوان و گەورەیە، دووجۆرن: ڕەش و گەردن-سوور. (مرغغواص)

دەریادڵ : [ئاوەڵناو] دڵفرە؛ دڵفرەوان؛ دڵاوا. (دریادل)

دەریاگیربوون : حاڵەتی نەخۆشینی زۆر مانەوە لە کەشتی و دەریادا. (دریاگرفتگی)

دەریاوانی : هەڵسووڕاندنی کاروباری کەشتی و پاپۆڕ. (ناخدائی)

دەریزانک :[ناو] کەوشکەن؛ ئاستانە؛ پێشدرگا. (کفش کن)

دەریناهێنێ : (١)نای هێنێتە دەرەوە. (بیرون نمی آورد) (٢ب). پێکنایێ؛ وانابێت؛ تەواوی ناکا؛ سەرناگرێ. (نمی شود) (٣)بەشناکا؛ ناگا.(نمیرسد)

دەزگبادریاگ : [ناو،بەر] فرێتیکرژ؛ دەزووی بادراو؛ کشتەک. (ریسمان تاب دادە)

دەزگهەڵکەر: [ناو،ت] خەرەک؛ کڵافەکەر و کۆکەرەوەی دەزوو. (چرخ ریسمان)

دەزگیاو :[ناو،ت] دەزووپێک کە دۆعای بە سەردا دەخوێنن بۆ چاکبوونی نۆبەتێ؛ دەزووی لەرزبڕین. (ریسمان دعای قطعتب)

دەزگین : [ناو،] (١)دەزگیرە.(دستگیرە). (٢) هە-وسار؛ هەڤسار؛ دەسکەوسار؛ دەستەجڵەو. (افسار)

دەزویران : [ناو،] دەزگیران. (نامزد)

دەزیران : [ناو،] دەزگیران. (نامزد)

دەژاندن : [چاوگە،ت] داخکردنی ددان بۆ ژان شکاندنی. (داخکردن دندانی کەدردکند)

دەسئایر : [ناو،ت] ئاوردوو؛ دەسەچیلە. (شاخە های نازک آتشروشنکردن)

دەسایەر : [ناو،ت] ئاوردوو؛ دەستە چیلە. (خار-برای روشنکردنآتش)

دەسبار : دووکەسی، دەست بەیەکەوە گرتن و تاپێک بارکردن . (دو نفر باری بار کردن)

دەسباز : [ناو،ت] دەستەواژەی مۆسیقایە، واتا دەنگی سیمی ساز لە حاڵەتی ئازاددا. (دستباز)

دەسبژیر : [ناو+ ئاوەڵناو]دەستچین؛ بەدەست هەڵبژێردراو؛ هەڵبژاردە. (دستچین)

دەسبۆ : [ناو،] شەمامە . (دستبنو)

دەسبەدەسدان : (ب) دەست نانە ناودەستی یە-

ک؛ بەیەک گەیاندنی بووک و زاوا. (دست به دست دان)+

دەس‌بەزەرەر : زەرەرگەیێن؛ کەسێک زۆر خەتا بکا و زەرەر بگەیەنێ . (زیان رسان)

دەس بەکاربوون : [چاوگەت] دەسپێکردن . (شروع کردن)

دەس بێنک : [ناوت] دەستبەند؛ بازنە؛ خرفال. (النگو)

دەستاقێتن : [چاوگەت] دەستاوێژتن؛ گرتن؛ دەست بۆ بردن. (دستدرازی.دستاندازی)

دەستاو : [ناوت] تاماو؛ ئاودانی مەڕومالات بە ئاوێ کە (دۆ و سزگاو)ی تێکەڵ دەکەن . (آب-دادن حیوانات باآب و دوغ مخلوط)+

دەستباز : فد: [ناوت]کۆژی مۆسیقاییە؛ میزراب لە سیمی‌ئامێرێکی مۆسیقادان بێ‌ئەوەی قامک لە سەر سیم دابنرێت.(دستباز)<دەسباز

دەستبڕ :[ئاوەڵناو] دەسبڕ؛ قۆلبڕ؛فێڵەباز؛ هەڵخەڵەتێن؛ خاپێن. (کلاه بردار)

دەستبەربوون : [چاوگەت] (ب) جیا بوونەوە؛ لەیەک هەڵبڕان؛ دوورکەوتنەوە؛ دەست بەربوون لە شتێ‌کە بەدەستەوە بێت. (جدا شدن)

دەستبەستی : [ئاوەڵناو] دەستبەستراو؛ چ ژێ-نەهاتی. (دستبسته)

دەست بەسەرداگرتن: [چاوگەت] ئاگالێبوون؛ خودانکرن؛ دەستی بەسەر مندالی هەتیوودا گرتووە . (مواظبت کردن)(ف.هن)زە-وتکردن.(غصب کردن)+

دەستبەسەری : [ناو] هەڵداشتن و دوورخستنە-وە لە زێد بە ویستی حکومەت و لە ژێر چاوە-دێریدا بوون.(تبعید)

دەست بەلاف : [ئاوەڵناو] هەڵخەرج؛ دەست بلاو. (ولخرج)

دەستبەند : [ناو] (١) کەلەپچە. (دستبندزندانی). (٢) بازن؛ خرخاڵ؛ مووچبند. (دستبند)+

دەستبێن : [ناو] دەزبێن؛ ڕێسمانێک کە شە-وانە شوان دەیکاتە مل شەکێکی سرک و سە-رێکی تری دەکاتە باسکی خۆی بۆ ئاگاداری لە مەترسی یان ڕادانی ڕانەمەڕ. (ریسمان‌بازوی-چوپان)

دەستپێک:سەرەتای دەستکردن بە کارێک.(شروع)

دەستتێکەڵکردن : [چاوگەت] (ب) سەرجێیی کردن و پێکەوە نووستنی ژن و پیاو. (همخوابگی)

دەستتێهەڵکێشان : [چاوگەت] دەستکردن بە ناوتراو یان شتی‌تردا؛ دەستکردن بە ناو قوڵی کراسدا. (دست فروبردن)

دەستجەم : [بەند] تەڤرا؛ تێکرا؛ گشت؛ پێکەوە. (دسته جمعی)

دەستچێکری :[ئاوەڵناو]کاری دەست؛ دە-ستکرد. هەر شتێک کە بەدەست دروستکرابێت . (دستکرد)

دەستخاڵی : [ناو+ ئاوەڵناو]دەست بەتاڵ؛ (ب) فەقیر؛ بێ‌ئەنوا؛ هەژار؛ دەستەنگ؛ نەدار. (بینوا)

دەستخاو : [ئاوەڵناو] دەستخاڤ؛ سست لە کاردا . (سست درکار)

دەستخڕۆ : [ناو] (١)دەستخەڕۆ؛ فریو؛ خاپاڵن؛ خەڵەتان؛ (فریب)(٢)دەستەمۆ؛ ڕام ؛ هۆگر؛ (رام)

دەستخۆر : چێشتی‌کەبە دەست بخورێت و تراو نەبێت. (خوراک غیر آبکی)

دەستخۆش : ئافەرین‌کردن لە چاک ئەنجامدانی کارێک. (تشکر)

دەستخوێندنەوە : [چاوگە،ت] بەراوەردکردنی دەستی حەریف لە یاری پەرانتۆدا؛ (ب) هەست کردن بە نییەتی کەسێک. (دست خواندن)

دەستخەڕۆ : [ناو،] (١)فریو؛ (فریب).(٢)دەستەمۆ؛ ڕام؛ کەوی. (رام)< دەست خڕۆ

دەستخەڕۆکردن : [چاوگە،ت] خاپاندن؛ ڕامکر-دن. (فریفتن)

دەستخەلیای : دەست لە جێ‌چوون.(ازجا-دررفتن دست)

دەستدروو : [ئاوەڵناو] شتێکە بە دەست دروابێت، (دوورابێت) . (دست دوز)

دەستدرێژ: [ئاوەڵناو] (ب)دەستڕۆیشتوو؛ زۆردار؛ دەستەلاتدار. (قدرتمند)

دەست درێژەوکردن : [چاوگە،ت] دەست درێژ کردنەوە. (ب) پارسەکردن؛ سواڵکردن.(گدایی کردن)

دەستدرێژی : [ناو] زەوت؛ تەجاوەز؛ ئیلاقە؛ هێرش.(تجاوز)

دەستڕاست : [ئاوەڵناو] ئەنگێوە؛ تیرئەندازی لە ئامانجدەر. (هدفزن)

دەستڕاستی: [ناو] دەسڕاستی؛ نیشانە ئەنگێوی. (مهارت درتیر اندازی)

دەستڕۆیشتن : [چاوگە،ت] دەستڕۆیین؛ دەستە-ڵات داری . (قدرتمندی)

دەستڕۆیشتوو : [ئاوەڵناو] بالادەست؛ بەدەستە-لات. (ب) دەوڵەمەند؛ تێروتەسەل. (قدرتمندی)

دەستڕۆیین : [ناو] دەستڕۆیشتن؛ دەستەڵاتداری؛ دەوڵەمەندی . (قدرتمندی)

دەستڕۆییو : [ئاوەڵناو] بەدەستەڵات؛ توانا؛ دەست ڕۆیشتووو. (قدرتمند)

دەستڕەنج:[ناو] پارەی پەیدابوو بەڕەنجی‌شان؛ مزی ڕەنج و حەول و تەقالا و زەحمەت‌کێشان. (دست رنج)

دەستڕەنگین : دەستنەخشین؛ کار جوان و هو-نەرمەند . (دست رنگین)

دەستسڕ : [ناو،ت] دەسرەدەست؛ هەولە. خاولی. (دستمال؛ هوله)

دەستسووک : [ئاوەڵناو] (ب)کەسێک‌کە زیندە-وەر سەردەبڕێت درەنگ گیانی دەردەچێت. (سبک دست)+

دەستشڕ : [ئاوەڵناو] دەستبڵاو؛ هەڵەخەرج. (ولخرج)

دەست شل‌بوونەوە : [چاوگە،ت] (ب)بێمەیلی لە تەواوکردنی‌کارێک؛ دەست نەچوونە کارێک . (بیمیلی به انجام کاری)

دەستقورس: [ئاوەڵناو] (١)کەسێک‌کە مشت و زللەی زۆر بەهێزە .(٢) ئەگەر ئاژەڵێک سە-رببڕێت زوو گیانی دەردەچێت. (دست سنگین)

دەستگا : [ناو،ت] دەزگا و مەقام لە-موسیقادا.(دستگاە) +

دەستگر : یارمەتیدەر؛ یاریکار؛ ئاریکار. (یاری-کنندە)

دەستگەیشتن : [چاوگە،ت] سەرپەرژان. (فرصت داشتن)

دەستگێڕانەوە : [چاوگە،ت] گێڕانەوەی دەست لە کارێک و لێی پەشیمان بوونەوە.(دست پس-کشیدن)

دەستگیراو: بێ‌دەرفەت؛ سەرنەپەرژاو.(بی‌فرجە)

دەستلقۆک : کردەوە؛ ڕەفتار . (رفتار)

دەستلەسەرسینگ : [ئاوەڵناو] بەئەدەب لە بە ڕانبەر گەوراندا ڕاوەستان و چاوەڕوانی ئەمرو فەرمان، وکردنی فرمان بوون؛ ئامادە بە خزمەت . (دست به سینه)

دەستلێخشاندن : [چاوگە،ت] پەلاندن؛ دەست پیاماڵین.دەست پیا هێنان. (دست مالیدن.لمس-کردن)

دەستلیٚشۆردن :[چاوگە،ت] لە شتێک ناهومێد و بیٚ هیوابوون. (ناامید شدن)

دەستلیٚکێشانەوە :[چاوگە،ت]دەستلیٚهەڵگر-تن. (رهاکردن)

دەستماڵ : [ناو،ت] (١) لەچـک؛ دەسـماڵ ٚ. (٢) دەسرەدەس ؛دەستسڕ. (١)لچک ٢)دستمال)

دەستمێژ : [ناو] دەستنوێژ . (وضو)

دەستنڤیس : [ناو] دەستنووس؛دەسنووس.(دست نویس)

دەستنێژ : [ناو،ت] دەستنیا؛ ئەو باخە دەستنێژی خۆمە : خۆم چەقاندوومە.(بادستخود کاشته)

دەســتواز : [ئــاوەڵنــاو] دەســتبــاز؛ دڵــاوا. (باهمت؛بخشنده)< دەسباز

دەست و پا وەشاندن : [چاوگـە،ت] دست و پـا لێدان؛ پەلەقاژیٚکردن (دست وپازدن)+

دەستهاڕ : [ناو،ت] دەساڕ. (دستاس)

دەستەبەندی : دەستەکردن و بـەسـتن . (دستـه بندی)+

دەستەچن :[نـاو،ت](١)جۆرێـک تـریٚ.(نـوعی-انگور). (٢)مێوەیێک‌کە بە دەست لەداربکرێتە وە .(دستچین)

دەستەچۆ : [ناو،ت]دارەدەست؛ چێودەسـت. (چـو بدست)

دەستە دار : (١)دارەدەست؛ (٢)داری نێونجی؛ (٣) دەســتەدار؛ دەســکدار . (١.چوبدســت ٢.چـوب متوسط ٣.دسته دار)

دەستەکچ :(١) کچی جەحێڵی منداڵکار. (دختر نو جوان)(٢) گورووپێک کچ. (یکدسته دختر)

دەستەکوڕ : (١)کوڕە لاوی منداڵکار؛ تازەلاو.(٢) گرووپێک کوڕ. (١.نوجوان ٢.یکدستەپسر)

دەس تەنیا : [ئاوەڵناو+ ناو] تەنیابالٚ؛ بەتاقیتەنیـا . (دست تنها)

دەستەواژە : کۆژ؛ ئیستیلاح ؛ وشەی تایبەت بـە هەر تیپ و تاقم و دەستە کە واتـاییٚکی تایبـەت دەگەیێنیٚ وەک دەستەواژەی بـازاڕی، هونـەری، مۆسیقایی . (اصطلاح)

دەستە هارە : (١) [ناو،ت] دەستاڕ. (دسـتاس)(٢) دەستەهارە؛ دەسکیدەساڕ. (دسته دستاس)

دەستهەڵکردن: [چاوگە،ت] قۆڵٚهەڵکردن؛ خۆ ئامادەکردن. (آماده شدن)

دەست هەڵێنان : [چاوگە،ت] (ب)کۆمەک‌کردن، لە شەڕ و ژنهێنانا یان هەرکێشەیەکی دیکەدا. (کمک کردن)

دەسخاڵی : [ئاوەڵناو]دەست تەنگ؛ دەسـتکورت؛ هەژار. (دست خالی)

دەس‌داشۆرین : دەس‌داشوشتن؛ (ب) لە شتێک ناهومێد بوون. (قیدچیزیرا زدن)

دەسدروو :[ئاوەڵناو] دووراو بە دەست.(دست دوز)

دەسرەبادان : [چاوگە،ت] دەسرە هـەڵسـووڕاندن لە هەڵپەڕیندا . (دستمال دورسر گرداندن)

دەسکەنە : ڕنینەوەی دەغڵی کورتەباڵا بەدەست، کە بەر داس نەکەوێت. (درو بادست)

دەس کێشانەوە : [چاوگە،ت] تەکدانە دواوە لە سەر سفرە؛ دەس هەڵگرتن لە کار. (عقب کشیدن)

دەسگوڕ : بەئانقەسە؛ بەدانستە؛ دەس ئەنقەس . (عمدا")

دەس لە دونیا بەردان : [چاوگە،ت] دەست ژ دنیێ بەردایی؛ دەست لە خۆشی دونیا هەڵگرتن.(دستازدنیاشستن)

دەس لەڕەش و سپی نەدان (ب) هیچ کاری نە-کردن . (دست به سیاه و سفید نزدن)

دەس لێداشۆردن : [چاوگە،ت]هومێد بەشتێک نەمان؛ ناهومێد بوون . (دست شستن از چیزی)

دەسەهاڕ : [ناو،ت] دەستاڕ؛ دەسکی دە-ستاڕ.(دستاس؛ دستەدستاس)

دەس هەڵگرتن : [چاوگە،ت] ڕەهاکردن؛ لێ گەڕان؛ وازلێ هێنان. (دستبرداشتن)

دەس هەوسار : هەڤسار؛ دەزگین. (افسار)

دەسکەڕن : گیا و دەغلودان بە دەست ڕنینەوە؛ دەسکەنە . (درو با دست)

دەسکەڕیجە : ئامرازێکە لە کەرەستەی هە لاجیدا.(قطعەای‌دردستگاە حلاجی)

دەس لاخستن : [چاوگە،ت] لەکێشان و پێواندا فێڵکردن؛کەم فرۆشتن؛کەم فرۆشی(کم فروشی)

دەس لێدریاگ : [ناو،بەر] دەس پیاهاوریاک؛ دە-ستلێدراو؛ شەقلشکاو . (دستکاری شدە)

دەس لێکێشانەوە : [چاوگە،ت] واز لێ هێنان؛ دەست لێ هەڵگرتن . (دست کشیدن)

دەسماڵ شەرمە : [ناو،ت] چنراوێکە بە بەر لووتدا هەڵدە بەسترێت. (دستمال جلو بینی)

دەس نەخواردوو : ئاکبەند؛ دەست لێنەدراو؛ مۆرنە شکاو؛ شەقڵ نەشکاو . (دست نخوردە)

دەسنووانن : [چاوگە،ت] دەستنوواندن؛ دەستە-ڵات نیشاندان؛ خۆ نوواندن . (خودنمایی)

دەس ودڵواز : [ئاوەڵناو] دڵاوا؛ بەهیممەت؛ دڵفراوان. (دست و دلباز)

دەس ونەخش جوان : [ئاوەڵناو] کارجوان؛ بەسە-لیقە لەکاردا.دەست ڕەنگین. (با سلیقە درکار)

دەس وەشێن : [ناو،بک] مشت وەشێن ؛ وەک شاخ وەشێن. (کتک زن با دست)

دەسەخویشک: دەستەخوشک؛ گرۆپێک هاواڵە کیژی هاو تەمەن . (دختران همسال و دوست)

دەسەسەر: دەس بەسەر؛ مەژوول؛ خاپاندن؛ فریودان؛ (بچۆ بلی هاتووم بۆ دەسەسەرەکە) ، بە منداڵ دەڵێن بۆ ئەوەی بەو سپاردەیە سەر-گەرمی بکەن.(دست بسر)+

دەسەڵێن :[ئاوەڵناو] دەستەمۆ؛ دەسگرۆ؛ڕام.(رام)

دەسەناو : ئەسپڕەس؛ دەستەوناو؛ مەیدانە ئە-سپێک. (میدانی‌باندازە تاخت اسب)

دەسەوئاوانی : [ناو،ت] دەسکاونگ؛ دەسکی ئاونگ. (دستە هاون)

دەسەهەڵپێکان : پەنجە هەڵپێکان؛ (ب) خەمبار-بوون؛ پەنجە تێک هەڵکێشان.(دست به زانو)

دەسەهەڵگرتن:[چاوگە،ت] دەستەهەڵگرتن؛ وازهێنان؛ لێگەڕان. (دستبرداشتن)

دەسەهەوسار : [ناو] دەستەوسار. (افسار)

دەسی : [ناو] دەستی؛ نەغد قەرز پێدان؛ (ب) دەستقەرز. (دستی)

دەشتی کاکی بەکاکی : [ناو] دەشتی چۆڵ وهۆڵ و بەرین؛ بیابانی بێ پایان. (بیابان‌برهوت)

دەشێ :(١) دێنێ؛ دەژی. (می‌ارزد). (٢) لە سەر-

چاوەی (شیان)ە ئەشێ بڕۆم. (باید)
دەشیا :(١)دەیهێنا؛ دەژیا. (می‌ارزید). دەبوو؛ ئـە شیا؛ دەبووا؛ مەشیا. (میبود)
دەغەڵە : [ناو،] خەوش؛ نا خالیسی. (غش)
دەفیلە : [ناو،] سان؛ ڕێژە؛ ڕێژەو. (سان)
دەڤار : [ناو،ت] (١)دەوار؛ حەیوانی ڕاگیـراو، وە- ک ئەسب و مەڕ و ماڵات.(حیوانات اهلی).(٢)ڕە- شماڵ. (سیاه‌چادر)
دەڤبگۆتن : پەیمان‌ڕاگر؛خاوەنی‌قسەی خۆی؛ لە بەڵێن‌لانەدەر. (درست پیمان)
دەڤدرِیا : [ئاوەڵناو] زۆربلێ؛ زاردڕاو؛ چەنـەدرێـژ؛ ڕاز ڕانەگر.(روده دراز)
دەڤڕاست : [ئاوەڵناو+ ناو] ڕاستبێژ؛ قسەکەر لە لایـەن جـەمـاوەرێکـەوە.دەمڕاسـت. (راسـت- گفتار؛سخنگو)
دەڤک :[ناو،ت] دەسرەی بەرلووت؛ سـەرپـۆش؛ دەمئاخن؛ زارئاخن . (سرپوش)
دەڤکەن : لێوکەن؛ زەردەخەنە. (لبخند)
دەڤنەرم : مێهرەبان؛ ڕووخۆش . (خوشرو)
دەڤەدەشتی : تەپاڵە کێویلە. (تاپالە)
دەڤەر : [ناو،] ناوچە؛ هەرێم. (منطقه)
دەڤێک : [ناو،] کلک؛ جووجکە. (دم)
دەقاودەق : تەواو وەک خـۆی؛ عـەینـی شـت . (مطابق)
دەقبەستن : [چاوگە،ت] سافویستان؛ دەق گـر- تنی شتی ئوتووکراو یان قەدکراو؛ شتێ لە حاڵە- تێکدا مانەوە. (صافشدن؛ ماندن در یکحالت)
دەقدقاندن :چاوگە،ت] قدیلکەدان؛ ختیلکـەدان. (غلغلکدادن).
دەقساندن : چاوپۆشی؛ خستنە پشتگووێ .(چشم پوشی)
دەقودۆغـر: [بـەنـد] ڕاسـتوڕەوان؛ بـێ ڕودە- ربایستی‌کردن؛ بێڕوووبینی؛ ڕاستەوڕاسـت.(رک- ورو راسا)
دەقودەق: [بەند] دەپ و دۆغـر؛ ڕاسـتوڕەوان. (راسا وبی‌تعارف)
دەڵانە: [ناو] دڵۆپە. نم. شە. شی. (نشت ؛ ترشح)
دەلدەلۆک : > داوداوەکۆسە
دەڵق : [ناو،ت]تەڵق ڕووپەڕی نایلونی شووشـە- ئاسا. (طلق)
دەلووجە : [ناو] بیباری‌سوور. (فلفل قرمز)
دەلوودلێر : [ئاوەڵناو،ت] جوامێر و ئازا؛مێرخاس و دڵقایم . (با جرئت)
دەلووقەل : [نـاو] (١)مرۆڤـی ڕوو هـەڵمـاڵراوی ئازای چەنەباز. (نترس.حراف) (٢)گـەدە وگـودە. (الواط)
دەڵە : (١) دەلە؛ زۆرماڵانگەڕ. (دله).(٢) [پێشـگر] دێڵ؛ بۆ مێیینەی حەیوانگـەلـی وەک سـەگ و گورگ. (سگ و گرگ ماده).(٣) لە چاوگەی دە- ڵاندن وەرگیراوە وەک دەڵەمیز.(چکه)
دەڵەچەیی : نزمی و سووکی و مێچکە مێچکـە- کردن بۆ ئـەم و ئـەو؛ ماسـتاو کـەری؛ (ریـایی)
دەڵەشێر : شێری مێ.(ماده‌شیر)
دەڵەمیز : [لەچاوگەی دەڵاندن] کەسێک کـە بـە خوێدا دەمیزێ؛ (شاشو)
دەلیـڤ : [نـاو] هــەل؛ دەرفــەت؛ دەرەتــان. (فرصت)
دەلینگان وەرهاتن : [چاوگـە،ت] پاهـەڵخسـتن؛ توند ڕۆیشتن.(سریع رفتن)
دەماخشکاندن : [چاوگە،ت]کەیفخۆشی لە کە

سێکتێکدان. (حال گرفتن)
دەمارگرژ : [ئاوەڵناو] ڕووتاڵ؛ توورە. (عصبانی)
دەمارە : [ناو، ڕەگەی کانزا لە کان(مەعـدەن)دا وەک ڕەگەی زێڕ و ئاسن لە ژێر عەرزدا . (رگـە)
دەمان: دەودوو؛ بەکریٚ گرتنی زەوی بە دەودوو. (دودهم)+
دەمایی : دوایی؛ دمایی. (عاقبت؛ بعدا")
دەمپایی : [ناو،ت] مداس؛ چەکچەکیلە؛ کەوشی سەرپایی . (دمپایی)
دەمتەقێن : [ناو،بک] (ب)[ئاوەڵنـاو] چـەنـەبـاز؛ فرەوێژ؛ درێژدادڕ. (پرحرف)
دەمتێـوەدەر : (ب)خۆتێهـەڵقـورتێن بـە قسـە . (فضول)
دەم چەورکردن :[چاوگـە،ت] (ب) سـمێل چـە-ورکردن؛ دەمشیرینی پێدان؛ ڕشفەت دان.(سبیل چربکردن)
دەمخۆشـــی : [نـــاو] ڕاوێژخۆشـــی؛ زمـــان-شیرینی.(شیرین زبان)
دەمـداران : (ب) سـەرلـە لـەوەڕکردنـی ئـاژاڵ. (چریدن حیوانات)
دەمدەمان : دەمبەدەمەوونان؛ ڕامۆسینی زۆر و لێو لەسەرلێو. (بوسیدن زیاد)
دەمدەمانێ : دەمدەمانێ؛ ماچگۆڕینەوە؛ دەم بـە-دەمەوونان . (لب بر لب)
دەم ڕانەوەستاو : [ئاوەڵناو] (ب) قسە درکێن؛ ڕاز درکێن . (افشاگرراز؛ دهن گشاد)
دەمژمار : کاتژمێر . (ساعت)
دەمسارد : [ئاوەڵناو] تانجیکە بە نێچیر دەگا بە ڵام درەنگ نێچیر بگرێت.(تازی کە دیر شـکار را بگیرد)

دەمشیرینی : [ناو،ت] ڕێزانە؛ ئـەنعـام؛ خـەڵـات پێدان بابەتی چـاک ئـەنجامـدانی کارێـک.(ب) ڕشفەت (انعام؛ رشوه)
دەم قورس : [ئاوەڵناو] ڕازهـەڵگـر؛ ڕازدار؛ قسـە نەدرکێن.(دهن قرص)
دەمکۆ : دەمکوت؛ سەرزەنشت. (سرزنش)
دەمکولٚ: دەم ولێو چکۆڵە؛ دەمخونجـە .(غنچـە دهن)
دەمکێش : (١) سیغارکێشێک کە دووکەڵ ناباتە نیۆ سێیەکانی و قـووتی نـادا. (دهـن کـش) (٢) مادە (دۆشەکچە)ی سەر نانەوەی (پڵاو) بۆ دەم-کێشان. (دە مکن)
دەمگەنیگ : جۆرێک جوێنە؛ زاربۆگەن . (دهـن گندیدە)
دەملدەست : [ئاوەڵناو] دەمودەسـت؛ خێـرا؛ ئـازا؛ زووژ فەوری. (فوری)
دەم لەدەمنان : [چاوگە،ت] (١) دەمدەمان کردن و ڕامۆسین. (لـببرلبگذاشـتن).(٢) سـەرخسـتنە سەر؛ شەڕە چەقە لەگـەڵکـردن (دهـن‌بـەدهـن گذاشتن)
دەم لەسەرپشت :کەوتنە دوای بێ‌ماوەی تانجی بە شوێن نچیردا. (بی فاصلە دنبال دویدن)
دەملێنیان : [چاوگە،ت]دەم پێوەنان؛ دەم بـەکـا-نییەوە یان کاسەی پڕ لە تراوەوە نان. (کنایی نوشیدن)
دەموجەمە : [ناو] (ف.گیو) ئابۆر. (اقتصاد)
دەمووش : [ناو] (ف.گیو) شیلەی چتی شـیرین . (شیره شیرین)
دەمەت : [ناو،]تووتنی وەڵاشمی لـە سـەریـەک دانراو و کۆگاکراو . (کپە توون چیدە شدە)

دەمەترشتە :[ناوەت] (١)دەمەتەشوێ؛(٢) تۆڵاشە؛ تۆڵاش. (تيغەتيشە؛تراشە چوب) +
دەمەرقاجان : ئاوربازی لە شایی و شادمانيدا.(شادی وآتش بازی)
دەمەرقۆپان : [ناوەت] پانتۆڵ؛ پاتۆڵ. (شلواركردی)
دەمەزەردە : بێچووی مەل کە هێشتا زەردی دەندووکی ماوە . (جوجە کە هنوز نوکش زردی دارد)+
دەمەقەيچی : [ناوەت] لەت و کوتی قوماش و قاقەزکە لە بڕيندا يان ڕێککردندا دەمێنێتەوە.(دم قيچی؛ پرت)
دەمەوچوون : [چاوگەت] پيريەوە چوون؛ پێشواز کردن . (پيشواز کردن)
دەمەوژوور : [ئاوەڵناو] سەرەوژوور . (سربالا)
دەندووکبێڵە : [ناوەت] فڕندەيەکی کۆچەريە، نيوميتر درێژە و سپی ڕەنگە،دەندووک و باڵی ڕەشە و سەری دەندووکی زەردە. (کفچەنک)
دەندووکسوورە : [ناوەت] فڕندەيەکە بەقەرای قەلەبانەيی دەبێت، سينگ و پشتی ڕەشە و باڵی سپيە. (صدفخور)
دەنگدابڕين : [چاوگەت] ڕەوتی توڕان و زيزبوون. (قهر کردن)
دەنگدان : [چاوگەت] هاندان؛ فرماندان؛ بانگکردن؛ بەڵام بۆ فرمان بە حەيوان زياتر وشەی تورکی بەکار دەبرێ (١)بۆ بزن(گدی واتا جوان ،گدی واتالاچۆ: يخخە، (٢)بۆ کەر (هۆش يا هێش) کورتکراوەی هێشەکە، (٣) بۆ سەگ کاتی پێوەڕووان، (سوواربوون)، (سيک-سيک). (٤)بۆ سەگ کاتی دوورخستنەوە (چخ) واتا دەرکەوە،(٥) بۆ کەڵەشێر لە وەختی شەڕە-کەڵەشێردا دگل، (دگلدگل دانت دەدەم) ، (٦) بۆ وشتر لەکاتی چۆک داداندا (يخ) واتا بکەوە ،بخەوە.(٧) بۆ گامێش،، (يە لی) بە زاراوەی سووای تورکی واتا. (ياعەلی)کاتیٚ لە ژێر باری قورس دايە،(تهييج کردن)+
دەنگگڕ:[ئاوەڵناو] دەنگ بۆڕ؛ دژی زيل.(صدای بم)
دەنگوڕەنگ: [ناوەت] دەنگ و سيما.(ب) دە نگ و ڕەنگبەر: تەلەفزيۆن.(صداوسيما؛ تلويزيون)
دەوان : دەبان. (خنجر ازفولادجوهردار)
دەور : ڕۆڵ؛ نەقش؛ کايەکردنی ئەکتەر کە لە فيلمدا دەور دەگێڕێ . (نقش بازی کردن)+
دەوربەسەرچوون : [چاوگەت] لە باوکەوتن؛ لە برەوکەوتن؛ لە بيرخەڵک چوون؛ دەوری چە قۆکێشی بەسەرچوو ،تەواو بوو.(زمان بسرآمدن)
دەورە : (١) چاخ؛ سەردەم؛ دەورەی نادرشا. (زمان نادرشا).(٢) زەمانی دياريکراو بۆ دەسپێک و تەواوبوونی کارێک، دەورەی ئاوسبوون نۆ مانگە. (دورە بارداری).(٣)کاریٚ کە بەشێوەی چەرخين و گەڕان بەڕێوەبچێ، دەورە ميوانی. (دورە مهمانی).(٤) ڕەوتی غارغارێن بە ئەسپ بەشێوەی جەغز سووڕانەوە. (دوانيدن اسب بصورت دايرە).(٥) تەواوکردنی ماوەی چوونە وانەی فێربوونی کارێک؛ وەک: دەورەی ميکانيکی. (دورە).(٦) گەڕان بەشار وگوندا وە-ک چەرچی دەورەگێڵی(گەردی).(دورە گردی).(٧) وانەی فێرکاری تەواوکردن(دەورە ديە)دەورە ديدە: (ب)کارامەبوون و پسپۆڕبوون

له کارێکدا . (دوره دیده)(٨)کتێب و نووسراوەی پێویستی وانەیێک، دەورەی پۆلی چوارەمی سەرەتایی نۆکتێبە.(دوره‌کتاب‌یک کلاس)

دەورهەڵگرتن : [چاوگە،ت] (١) سەیارە کەوتنە سەر باری توند ڕۆیشتن. (دور برداشتن). (٢ب) تەنگ پێهەڵچنین و پەیتا پەیتا قسە پێوتن و سەرزەنشت کردن بە تورەییەوە . (دور برداشتن)

دەورەیی : هەتا قەوان نەببوو بەباو، گۆرانی کوردی دەورەیی(پێرێودی) بوو هەرچەند ساڵ جارێک بەشێوەی (دەورەیی) بۆماوەیێک زیندو دەبووەوە و دیسان فەرامۆش دەبوو، دوای چەندساڵ دیسان دەهاتەوە کایە. (دوره‌ای)

دەورێش : [ناو، عەودالْ؛ دەروێش . (درویش)

دەولک : [ناو، سەتڵی ئاو هەڵکێشان؛ دوڵچە. (سطل)

دەوڵەتکەتی : لێقەوماو؛ هەژار؛ لێکەوتوو. (از قدرت افتاد)

دەوڵەتی: [ئاوەڵناو] سەربە میری؛شتێک کە خاوەندە کەی میر و حوکوومەت بێت. (دولتی)

دەوڵەقووچ : [ئاوەڵناو] زاربەستوو؛ هەژار؛ دەم-قووچاو؛ بێدەنگ. (بیصدا؛ بینوا)

دەوە: (١)دەبە؛ دەببە؛ دەفری نەوت و تراو تێکردن.(دبه) (٢) دەبە کەڵەگای نەخەساوی مل ئەستوور. .(گاوگردن‌کلفت)+

دەیر : [ناو،]کلیسا ؛ کنیسە . (کلیسا)

دەیڵاخ : [ناو، دەیلاخ ؛ بەچکە وشتری یەکساڵە. (بچه شتر یک ساله)

دەیمیلە : [ناو،]دێمیلە؛ کەردرە. (نوعی‌ارزن-درشت)

دەیندک : [ناو،] چەقالە بادەم؛ باهیڤ تەڕ. بادام؛

چغاله).

دیاپازۆن : فرد فد؛ اند: [ناو،] ئامێرێکە بۆکۆک-کردنی کەرەستەگەلی مۆسیقایە کە دەنگی نۆتەکانی مۆسیقای لێدێ و نەگۆڕە. (دیاپازون)

دیار : [ناو،ت] وڵات؛ وڵایەت.(ولایت)+

دیارە : (١)لە بەرچاو دیارە؛ بە بەرچاوەوەیە.(جلو چشم است) (٢ب) ڕوونە ؛ مەعلوومە . (معلوم است)

دیاکۆ : ئەوەڵین پادشای مێدیا(ماد) کە لە ناوچەی هەمەدان سەری هەڵدا؛ لە وشە-کانی(دیائوکۆ، دایائوکو، دیا ئاوک)ەوە هاتووە. ناوی سەردارێکی بەناوبانگی سەردەمی هەخامەنشیان بووە.(اولین پادشاه ماد. دیاکو)

دیالۆگ : اند؛ فد: پەیڤین. دەستەواژەی سینمایییە واتا قسە کردنی ئاکتەرەکان لە فیلم و شانۆدا. (دیالوگ)

دیبا : جۆرێک قوماشی ئەتڵەس. (دیبا)+

دیدەیبەد : چاوی پیس. (چشم شور)

دیدیتی : (د.د.ت) فرد؛ فد؛ اند: پۆدرێکی سپی بۆ لەبەینبردنی جروجانەوەر. (د.د.ت)

دێراو : کەردوو؛ (قاناو، لە تورکییەوە هاتووە): کەردووی مێو. (کرت) +

دێراو : (١) هەڵکۆڵراو: دەردراو؛ دێراو؛ کەردوو. (٢) ڕابووردووی چاوگەی دان؛ دراو؛ وەک :ئاودێراو: ئاودراو، کەئاودێرئاوی پێداوە.(کرت؛ آبیاری‌شده)

دێرندێر : ئاورێککە فەلەکان لە نیوەی مانگی ڕەشەمەیدا دەیکەنەوە.(آتشبازی عیسویهادرنیمه‌اسفند)

دێرنشینی : دەیرنشینی؛ کلیسا نشینی. (ب)تە-نیایی و دووره پەرێزی و دەست لە دونیا بەردان

(دیرنشینی)
دیرەگ : هەوراز؛ تەپ؛ تەپی درێژ؛ تیرە- شان.(تپه دراز)
دیژبان: [ناو،ت] چاودێری قەڵا. (دژبان)
دیژبانی : چاودێریی قەڵا؛ (ب) مەرزینگەیێکە چاوەدێری بەرێوەچوونی یاسای عەسکەریە. (دژبانی)
دیسک :فرد؛فر؛اند؛ [ناو](١) رووپەرێکی جەغزئاسا وەک قەوان لە ئامێری کامپیوتێردا (فلاپی دیسک) (٢)رووپەرێکی کانزایی دوو کیلۆییە بۆ وەرزشی دیسک هاوێژتن. (دیسک).(٣) رووپەرێکی جەغزئاسایە لە دەزگای تۆرمزی سەیارەدا. (٤) کرۆژ کرۆژەی خرۆڵە لە ناو موغەرەی پشتدا.(دیسک).(٥) نەخۆشینی دیسک؛ ئازار پێگەیشتن یا ترازانی دیسکی موغەرەی پشت . (دیسک)
دیغ: [ناو،ت] خەت. هێڵ. (خط)
دیغدیغ : خەتخەت؛ هێلهێل؛ ڕێڕێ . (راه راه)
دیقدیقک : [ناو،ت] کرمی ریخۆڵە. (کرم روده)
دیقێن: پێتەخت؛ پاتەخت . (پایتخت)
دیقلۆک :[ناو، بایشکێو؛ قنچکەسلاو؛ چینچکە- سڵاو؛ سیتکەسڵاو . (گل مژه؛ سنده سلام)
دێکرن : [چاوگە،ت] دیتن؛ تماشاکردن؛ ڕوانین. (نگاه کردن)
دیلات : داوەت ؛ شایی؛ زەماوەند؛ دیلان. (جشن عروسی)
دێلاف : [ناو، ڕێژگەی ئاوی ڕوبار. (جائی کە آب رودخانه در آن میریزد)
دیلماج : [ناو،] لە تورکییەوە هاتووە(دیل واتا زمان) وەرگێری قسە بە زمانێکیتر . (مترجم)
دیلوان : [ناو،] دەرزی تەبەنە؛ دەرزی لێفە دوورین. (سوزن لحاف دوزی)

دێلەسە : دێڵەسەگ. (لگ ماده)
دێلەڤ : [ناو،] جێگا.(جا)
دێڵەووا : [ناو،ت] دێڵەبەبا. (سگ گشن خواه)
دیلی :حاڵەتی بەندی بوون؛ گیراوی لەشەڕدا. (ب) بندەستی؛ ژێرچەپۆکەیی . (اسیری)
دیمانی : ماندنەوە؛ ماندگار؛ دژی کۆچەری . (ماندگاری)
دێن : (١) ئەوانیش دێن؛ (داهاتی هاتن) (می آیند).(٢) زەین؛ دێنا خوە بدێ: سەرنجی بدەرێ: تماشایبکە.(ذهن)
دین : (١)دێین؛ ئێمەیش دێین.(میآئیم).(٢) سە- رنج ؛ زەین؛ دیناخوە بدێ .(ذهن). ٧.۶.۵.۴<ف.هن.
دینسس: لە دینسزی تورکییەوە هاتووە واتا: بێدین. (بیدین)
دێو : (١)بابچینە ئەو دێو : بابچینە ئەو دیو: ژوورەکەیتر. (اطاق).(٢) ئەودێوی تىواشاکە : تەماشای (ئەودیو)ی، واتا ڕووەکەی تری بکە. (روو؛ اطاق؛طرف)+
دیواچە : دیباچە؛ پێشەکی بۆ کتێب ؛ پێشوتار. (دیباچه)
دیواری‌ئاگر : لە فەننی هەمارداریی نوێدا چەند کورتە دیوار کە هەمار دەکاتە چەند کەرت بۆ بەرگری لە ئاورگرتنی هەمووکاڵای هەمارکراو. (٢) لە عەسکەریدا چەند موسەلسەلی دژی فڕۆکە مەودایێکی ڕاست و چەپ وەبەر دەستڕێژ دەدەن کە فڕۆکە نەتوانێ بەساغی لەوبەر هەڵستە دەربازببێت.(دیوارآتش)
دیوان : ئامرازێکی مۆسیقایە کاسەکەی لە سێتار گەورەترە. (دیوان)
دێولان : دێگولان؛ شارێکە نزیکی سنە واتا لانیدێو؛ بە هەڵە دێ گولانی پێدە- ڵێن.(دهگلان)

داشبۆرد : [ناو] اند.فد. رووپەری بەردەم شۆفێر لە سەیارەدا. (داشبرد)

داغی : [ناو] کورتکراوی داغانە؛ کەرەستەگەلی هەڵوەشاوی خراپبووی مۆتور. (داغی)

درێل : [ناو، دڕێل] مەتێ؛ کەرەستەی کون کردن بە مەتە. (درل)

دۆئیل :فد؛ فرد؛ اند: [ناو] شەڕ و ململانێ لە سەر ئابڕو تامردن، لە ئوروپای قەدیمدا . (دوئیل)

دواڵ : [ناو، سیرمە؛ تەسمەی چەرم یاپێست . (رشته باریک پوست)

دووبلۆڕ : [ناو،بک] ئەوەی کاری گوتنەوەی قسەی ئەکتەرەکان بە زمانێکی دی دەکا؛ پاچڤەکەری فیلمی سینما. (دوبلور)

دووخان : [ناو،] دووکەڵ. (دود)+

دووش گرتن: [چاوگە،ت]کوردی نییە بەڵام هەموو خەڵکی سەقز تا کرماشان دەیڵێن واتا ئاوبە خۆداکردن لە حەمام و ژێر دووشی گەرماو چوون.(دوش گرفتن)

دوون‌پەروە : فد: [ئاوەڵناو] دونیای دوون‌پەروەر: دونیای خوێڕی‌پەروەر. (دون پرور)

دەبەنگی : [ناو] حۆلی؛ وڕی؛ سەرسامی؛ گێژی؛ کاسی. (دبنگی)

دەربوداغان : [ئاوەڵناو] شتی تێکومەسکەندراو؛ یان بە سەریەکداشکاو. (درب و داغان)

دەستەودایرە : [ناو،ت] لەفارسەوە هاتوەتە نێو زمانی کوردی؛ گرۆپی دەوروبەر؛ زیاتر بۆ هەوادارانی ڕامیاری دە وترێ. (دسته ودایره)

دێکۆپاژ : فرد؛ فد: [ناو] دابەشکردنی سناریو؛ (فیلم نامە) ؛ دەستەواژەی سینماییە . (دکور پاژ)

دێکۆر : [ناو] خەملاندن ورازاندنەوە و چنینی کەلوپەلی ماڵ بەشێوەی جوان و دڵخواز و بەرچاو؛دەستەواژەی سینما و شانۆیە خەملاندنی ڕوانگەیێک کە فیلمی لێ هەڵدەگیرێ . (دکور)

دێکوراتور : خەملێنەری دێکور؛ پسپۆر لە هونەری دێکۆراسیۆندا. (دیکوراتور)

دێکورسیۆن : ڕەوتی ڕازاندنەوەی دێکور؛ ڕازاندوەی ناوماڵ یان هەرجێ. (دکوراسیون)

.

ڕابوار : [ناو] ڕێبوار. (رهگذر ؛ رهرو)
ڕابووردن : [چاوگەت] دەبازبوون و تێپەڕین؛ لــەشــوێنێکەوە دابگــردن و ڕۆییشــتن. (گذشتن. ردشدن)
ڕابوێری : [نـاو] ڕابـواردن؛ گـوزەرانکـردن؛ (ب) ژیانی خۆش‌کردن؛ لەکەیـف و ئاهـەنگدا بوون. (معیشت؛خوش‌گذرانی)
ڕابـە :(١)[نـاو] ڕابـی؛ کـورتکراوەی نـاوی ڕابێعـە و ڕابێعـا (رابعـه) (٢)[ئـەمـری لـە چاوگەی ڕابوون] هەڵسە. (بلند شو)
ڕابەزاندن: [چاوگەت] پی‌ۆوەستان؛دەرەقەت هاتن. (مقابله‌کردن) +
ڕابەل : [ئاوەڵناو] تووڕە؛ قەڵس. (عصبانی)
ڕاپازنین :[چاوگەت] وەک: گوشینی پەنیـر و چی‌کردنی پـەنیـری سـەلـک؛ گوشـینی جلک و قوماشی شۆردراوی تەڕ. (فشـردن پنیر و لباس شسته)
ڕاپووت : [ناو] باری پانایی ئاڵوار و تـەختـەدار، کە لە بواری ئاوخۆرەکاندا نـەبێـت. (؟ این لغت در فارسی پیدانشد. حالت عمـود بر آوندها)
ڕاپـەڕانــدن : [چاوگــەت] پــەڕاندنــەوە؛ ڕزگارکردن. (گذراندن)
ڕاپەڕین : [چاوگەت] سەرکەوتن؛ چوونەسەر. (بالا رفتن)
ڕاپەلـین : [چاوگـەت] پـەڕینـەوە. (عبـور کردن از آب)

ڕاپێچ : ڕامالْ. (جلو انداختن و روبیدن)
ڕا پێکـــــردن : [چاوگـــــەت] پـــــرس پێکردن.(رای‌خواستن)
ڕاتڵەقاندن : [چاوگەت] تەقاندنـەوە؛ ڕاوەشاندن و سووڕهەڵدانی بێژنـگ و کـەو بـۆ پاککردنەوەی دەغلْ. (چرخاندن غربال)
ڕاتڵەکاندن : [چاوگەت] ڕاتـەکانـدن؛ تـەکان‌دان؛ بزواندن و لـە خـەو هـەڵسـاندن. (تکان‌دادن)
ڕاتۆڵ : [ئاوەڵناو] ڕاتوول؛ ئـاوارە؛ گـەڕان و سەرگەردان. (آواره)
ڕاتـوە : [نـاو] مووچـەی دەرس خوێنـدن؛ یاریدەدانی خوێندکار لە بـاری ئابووریـەوە. (بورس؛ راتبه)
ڕاتەکیان : [چاوگەت] ڕاتەکان؛ تەکان‌دان. ڕاوەشان. (تکان دادن)
ڕاتەوراندن : [چاوگەت] بەگوریسـی دریـژ بەستنەوەی ماڵات بۆ لەوەڕ. (با طناب بلنـد حیوانات را بستن برای چرا)
ڕاجـە : [نـاو]کاریتـەی خـانوو؛ داری‌دارەڕا. (الوار سقف خانه)
ڕاجە : هێندد: نازناوی ئاغا و سەرعێـل لـە هێندوستان. (راجه)
ڕاچـاق : [نـاو] زێــرەوان؛ چــاودێر؛ ڕەچاو.(نگهبان)
ڕاچاوکرن : [چاوگـەت]زێـرە وانیـکـردن. (مواظبت‌کردن)

ڕاچڵەکاندن : [چاوگە،ت] داچڵەکاندن؛ ڕاپەڕاندن. (ترساندن ناگهانی)
ڕاچڵەکین : [چاوگە،] داچڵەکین؛ ڕاچەنین. (یکەخوردن)
ڕاچووناندن : [چاوگە،ت] تێراکردن؛ تێ-ڕۆکردن. (فروکردن)
ڕاچە ڕاندن : [چاوگە،ت] لەوە ڕاندن. (چراندن)
ڕاچەنیو : [ناو،بک] ڕاپەڕیو؛ داچڵەکیو؛ داچڵەکیاگ. (یکە خورده)
ڕاخستی : [ناو،بەر] پانقەکری؛ ڕاخراو؛ داخراو؛ پانەوەکراو؛ داخریاگ. (پهن شده)
ڕاخشکرن : [چاوگە،ت] خۆئامادەکردن؛ خۆتەیارکردن. (آماده شدن)
ڕاخ و ڕەخ : [ناو] چوارکەنار؛ دەورانەوەر . (دورتادور)
ڕاخووت : ڕاخۆت؛ ئەڕای خۆت؛ بۆخۆت. (برای خودت)
ڕادار : [ناو] ئامێری وەرگرتنی شەپۆلی هەوایی، زیاتر بۆ ئاگادەری سەبارەت بە هەبوونی فڕۆکە و مووشەک لە ئاسماندا. (رادار)
ڕاداشتن : <ڕادیران
ڕادان : [چاوگە،]ئەسپەکەی ڕادا:غاری پێ-کرد؛ ئاژووتن و بەغار ڕەتاندن. (تاختن)+
ڕادان : [چاوگە،] (١)ڕاماڵین؛ ماڵین. (روبیدن)(٢)وەپێش‌خۆدانی هەرشت ، زیاتربۆ ئاژاڵ و لێخوڕینیان دەوتریێت. (هدایت گلەبەجلو) (٣)ڕێگادان؛ ڕێگەپێدان. (راەدادن)
ڕادیاتۆر : [ناو] کەرەستەی (سارد یان گەرم) کردنی ژوور وساردەوەکەری ئاوی سەیارەیە بە پەرەگەلی ناو هەڵۆڵەوە لە - شۆڤاژ و سەیارەدا ،کە ئاو لە ناویدا دەگەڕێت. (رادیاتور)
ڕادیتن : [چاوگە،ت] پەرمان؛ پیاڕادیتن: پیاپەرمان. (جای اطمینان و چشم داشت)
ڕادێر : [ناو،بک] کەسێک کە کاری ڕاهێشتنی منداڵە. (کار سرپا کردن‌بچە)
ڕادێران : [چاوگە،ت] ڕاهێشتن؛ ڕاداشتنی منداڵ بۆ میز کردن. (سرپا کردن بچە)
ڕادێران : [چاوگە،ت] (١) ڕاداشتن. وەک: فانووس بۆ کەسێک گرتن. (مانند:چراغ برای کسی گرفتن) (٢) بە تەناف شتێک شۆڕکردنەوە یان تەناف شل کردن و شۆڕکردنەوە. (چیزیراباطناب، یافقط طناب را پایین فرستادن)
ڕادیشۆ : [ئاوەڵناو] مەیخۆش؛ ترش-وشیرین؛ مزر. (ترش و شیرین)
ڕاڕایی : [ناو] دوودڵی؛ هەرتاو لەسەرمە-ڕامێ؛ وازوازی. (دمدمی مزاج)
ڕاڕەنگی : [ناو] ڕاڕنگی؛ نارنگی. (نارنگی)
ڕارەوی : (ب) هەڵکەوت. (اتفاقی)
ڕاز ڕاگر : [ئاوەڵناو] ڕازدار؛ جێی متمانە بۆ نەدرکاندنی سوڕ. (رازدار)
ڕاز نووس : [ناو] سکاڵا نووس؛ عەریزە نووس. (عریضە نویس)
ڕاز و نیاز : [ناو] قسەی پەنامەکی و عاشقانە یا بە نەهێنی دۆکاکردن. (رازو نیاز)
ڕازاو : خەمڵاو؛ نێوی ئافرەتانە. (آرایش شدە؛ نام زنانە)

ڕازتن : [چاوگە] دروومان؛ دوورین؛ جـل-
دوورین. (خیاطی)
ڕازراف : [ئاوەڵناو] مەزەدار؛ بەچێژ؛ بـەتـام.
(خوشمزه)
ڕازگۆ : کەسێک کە نەهێنی دەخاتە ڕوو؛
(ب) زەردەشـت؛ تێبینـی: (ڕاز) و (ڕاسـت)
دوو واتای دوورلە یەکیان هەیە، کاتێ کە ڕاز
وێژرا و خرایـە ڕوو لـە ئاخافتنـدا(ڕازگـۆ) و
(ڕاستگۆ) لەیەک نزیک دەبنەوە؛ < ڕازوە-
شێر و ڕاستوەشێر (ڕازگو)
ڕازنـای : [چاوگـە] ڕازانـدن؛ خـەملانـدن؛
جوان کردن. (آراستن)
ڕازوەشێر : [ئـاوەڵنـاو] سـورپۆش؛ ڕازڕاگـر.
(سرنگهدار)
ڕازیانەتوونە : [ناو] گیاییێکە لە هەورامان و
پاوە زۆرە و دژی کرمە، بەتایبەت کرمی(ئە-
نکیلۆستۆم). (نانخواه؛ زنیان)
ڕازیانەکێویلە : [ناو] ڕازیانە ڕۆمی گیاییێکـە
بۆ چارە سەر کردنی بەردی گورچیلە بەکە-
ڵکە. (بادیان رومی؛ انیسون)
ڕازیاوە : [ناوبەر] ڕازاوە؛ خـەملیـو. (آرایـش
شده)
ڕازیـای : [چاوگـە] خـەملـین؛ خـەملان؛
ڕازاندنەوە. (آرایش شده)
ڕازیبوون : [چاوگە،ت] قایلبـوون؛ مـل-
دانبەکردنی کارێک. (راضی‌شدن)
ڕازی کـردن : [چاوگـە،ت] قایـل کـردن.
(راضی کردن)
ڕاژۆ : [ناو] هـەڵهـێن؛ قـەشـارتی؛ نوکتـە.
(معما)
ڕاژەوانی : [ناو] شروڤەکاری؛ شروڤەکەری؛
ڕاڤەکەری. (تفسیر گری)
ڕاژێر : [ناو] لای خواروو؛ (ب) باشوور؛کاتی
تماشاکردنی خەریتەی جوغرافیا وا باوە کە
باکوور لە لای سەرەوە ڕادەکرن و باشـوور
دەکەوێتە لای خواروو. (غرب)
ڕاژێنەر : [ناو،بک] جوڵێنەر؛ هەژێنەر؛ تـە-
کاندەر. (تکان دهنده)
ڕاس : [بەند] ڕاست؛ دروسـت؛ ڕاسـت لـە
نیمەشەودا هات؛[ناو] شانیڕاست. (درست؛
سرموقع؛ طرف راست)+
ڕاس : [ئاوەڵناو] بێدرۆ؛ بێ کووڕایی؛ قسە-
یڕاست. (راست ودرست)
ڕاسپۆش : [ئاوەڵناو] ڕاست پۆش؛ درۆزن؛
ڕاستی وەشێر؛ مافکوژ. (حق کش)
ڕاسـپێر : (١) ڕاسـپێردراو. (سـفارش‌برنـده.
فرستاده)(٢)کەسێک کە ڕادەسپێرێت یـان
ڕادەسپێردرێت. (سفارش دهنده)
ڕاست : (بەند)کاتیگونجاو؛ ڕاست لە نیمە-
ڕۆدا هـات: درسـت لـە نیمـەڕۆداهـات.
(درست)+
ڕاست : [ناو] دژی چەپ.
ڕاست : [ئاوەڵناو] ڕاست چەقیـو؛ هـەواڵـی
ڕاست؛ هێڵی ڕاست.
ڕاستاڤەکری : [ناو] ڕاسـت کـراوە؛ ئاشـکرا
کراو. (آشکار شده)
ڕاستک : [ناو] خەتی بەینی قژە سەر. (بـاز
شدن فرق مو)+
ڕاستکردنەوە : [چاوگـە،ت] (١) لابردنـی
هەڵەی نووسراو. (تصـحیح) ٢) خـواروخێچی
لابردن. (راست کردن)
ڕاسـتـکـەتـی : [ئـاوەڵنـاو] شـیاو؛ لایـق؛

گونجاو.(سزاوار)

ڕاستگەڕیای: [چاوگەت] ڕاستگەڕان؛ وەدیهاتن. (تعبیر راست)

ڕاستۆ : [ئاوەڵناو+ بەند] ڕاستگۆ؛ سەربەست؛ ئازادبێژ ؛ ڕاست و ڕەوان. (بی پردە پوشی؛ صادقدرصحبت)

ڕاستهاتن : [چاوگەت] تووش یەکترهاتن؛ ڕێکەوت. (برخورد؛ اتفاقی)

ڕاستەپێ : [ناو، ت] قرچەپێ؛ بەلەز لەبەر هەڵسان. (فوری جلو پا بلند شدن)

ڕاستەکەوان: [ناو، ت] دووهێلی سەر چەماوە ڕووبەڕووی یەکترین کە لەکاتی نووسیندا چەند جووتکەوان دەگرنە بەر خۆ وەک [ ] (کروشە)

ڕاستەوڕاست : [ئاوەڵناو] بەبێ لاکردنەوە و لاڕێکردن؛ یەکڕاست(ڕاستەوڕاست) هاتم بۆ ئێرە؛ (مستقیم)

ڕاستەوڕاست : [بەند] ڕێکوڕاست؛ دەپو دۆغر؛ ڕاستو ڕەوان؛ (بەطور مستقیم؛ مستقیماً)

ڕاستی : [بەند](١) بە ڕاستە قینە. (٢) بۆ پرس کردنە؛بە ڕاستی؟ واتا درۆ ناکەی. (راستی)

ڕاستی : [ناو] ڕەوتی ڕاست بوون؛ ڕاستکرداری. (راستی)+

ڕاستی : [وتەیپرسکردن] بۆسەرنج ڕاکێشان؛ ڕاستی،نەتگوت چەندە قەرزاری؟ (راستی)

ڕاسلەر : [ئاوەڵناو] ڕاستە؛ دژی چەپلەر. (راست دست)

ڕاسهاتن : > ڕاستهاتن.

ڕاسەر : (١)لای ژووروو؛ سەرەوە.[ناو] باکوور> ڕاژێر. (طرف بالا)

ڕاسەرین : لای بەرزییەوە؛ لای سەرەوە؛ لایبڵیندایی‌وە. (طرف بالایی)

ڕاش : [ناو] دارێکی جەنگەڵیە لە قەلاشکاریدا کەڵکی‌هەیە. (راش)

ڕاشکا : [ڕابوردووی ڕاشکان] شەو ڕاشکا ئەژنۆم شلبوو مانگ بە تاقی ئاسمانەوە هەڵپرووکا. (پەشێو) شەق بوو. (نصف شد)

ڕاشکان : [چاوگە،] شەق بوون؛ شەو ڕاشکان: شەو شەق بوون. (نصف شدن)

ڕاشکاندن : [چاوگەت] تێپەڕکردن؛ ڕاقەتاندن. (گذشتن)

ڕافڕیای : [ناو،بەر] ڕفێنراو. (ربودە شدە)

ڕاقرووت : [ناو،ت] ڕاوە ڕووت؛ جەردەیی؛ تەریدەگەری. (رهزنی)

ڕاقورۆ : [ناو،ت] گەڕان؛ هاتن و چوون. بەشوێن شتێکدا گەڕان. (جستجو)

ڕاقەنان : [چاوگەت] ڕاونان؛ دەرکردن؛ دوورخستنەوە. (بیرون کردن)

ڕاقوت : [ناو] ڕێگر؛ تەریدەی سەر جادە (رهزن)

ڕاقەتاندن : [چاوگەت] جویکردنەوە؛ قرتاندن؛ ڕاشکاندن (جداکردن)

ڕاکالین : ڕاپەڕین بە غار و چوارناڵ. (پریدن و دویدن حیوانات)

ڕاکرن : (١)[چاوگە] لەخۆبەستن؛ لەخۆقاییم‌کردن؛ قایش‌لەخۆمڕاکەم: لەخۆمی ببەستم؛ لەبەرکردن. (بستن؛ پوشیدن) (٢) غارکردن و هەڵاتن. (فرارکردن)(٣) بەرزکردنەوە. (بلند کردن)

ڕاکەوەی : [چاوگە،ت] داسرەوتـن؛ داکـە-وتن؛ ئارام بوون. (آرام شدن)
ڕاکێشان : [چاوگـە،ت] ژنـی مێـرد دار بـە زۆرە ملی زەوت کردن؛ (کەمتر بە بێ مـە-یلی ژن ڕووی داوە) (غصب کردن)+
ڕاگرتی : مرۆڤی بە ڕوومەت و سەنگـین و گران. (شخص محترم)
ڕاگۆستن : [چاوگە،ت] ڕاگوێزتن؛ گوێزتنە-وە. (جابە جاکردن)
ڕاگومکێ : [ناو] ڕێگومکێ؛ ایزگوم کـردن؛ شـوێنەگـومکی؛ هـەزارەدوولایـی. (ردگـم کردن)
ڕاگوێز : [ناوبک] ڕاگوێزەر؛ کـەسێک کـە ڕادەگوێزێ. (منتقل کننده)+
ڕاگەیێن : [ناو،بـک] کـەس یـان ئـامرازی بڵاو کردنەوەی خەبەر؛ ڕادیۆ یـان خـەبـەر وێژی ڕادیۆ. (گوینده و رسانه خبری)+
ڕالووای : [چاوگە،ت] بـەڕێگـادا ڕۆیشـتن؛ ڕێگابرین.(راەرفتن)
ڕا لێبوون : [چاوگە،ت] ڕا لەسەر بوون؛ پە سەندکردن. (برگزیدن؛ عقیده داشتن)
ڕامداندن : ڕاخستن؛ پان کردنەوە؛ داخستن. (پهن کردن)
ڕاموو : ڕامین؛ هێمن؛ ئارام؛ ڕام بوو؛ (آرام شده؛)
ڕامی : [ناو] (۱) ناوی جۆرێـک یارییـە بـە پەڕانتۆ. (رامی) (۲) دەستەمۆیی. (حالـت رام بودن)
ڕانکوچۆغە : [نـاو،ت]کـەواو پـانتۆڵی لـە بووزوو؛ ڕانیوبەرگووز؛ شاڵوشاپک. (فـرنج شلوار از شال پشمی)

ڕانـوێن : [ناو،بـک] ڕانومـا؛ ڕانیشـاندەر؛ ڕێنموون. (راهنما)
ڕانەکی : [ناو] پاڵوو؛ پاڵدوو. (پاردم)
ڕانیار : [ناو،بک] ئاژووەر؛ هاژۆتەر؛ هـاژوەر؛ لێخوڕ. (رانندە)
ڕانیە : شاری ڕانیە لە ناوچەی بیتوێنە. (نام شهری است)
ڕاو : [ناو](۱) ڕاڤ؛ شکار. (شکار)(۲)لکـەی سەرو چاوی ژنی تۆلدار. (لکە روی‌صـورت زن آبستن) (۳) شیلەی هەنگـوین. (شـیره عسل)(ب۴) گاڵتەپێکردن. (دستانـداختن)
(۵) فەند و فێڵ.(حیلە). (۶) دەستەمۆکردن؛ خسـتنە تـۆڕ؛ ڕامکـردن؛(ب)کوڕێـک کـە کچێک سازبکا. (رامکردن)
ڕاوارتن : [چاوگە،ت] گوێزانەوە؛ گوێزتنەوە. (جا بجا کردن)
ڕاوباز : [ئاوەڵناو](ب) درۆزن؛ گزیکار؛ کـە-لەکباز؛ فێڵباز؛ حۆقەباز؛ ئاگولباز. (حقەباز)
ڕاوبازی : [ناو] قەلودەل کـاری؛ فریوکـاری؛ حۆقەبازی؛ فێڵەبازی؛ داوبازی؛ حیلەبـازی. (حقەبازی)
ڕاوکـردن : [چاوگـە،ت] نێچیرکـردن؛ (ب) ڕازی کـردن و ڕام کردنـی کیـژ. (بـە تـور انداختن و شکارکردن)
ڕاووک : [ناو] کیسەی ئاوی تـرێ و هـە-نارگرتن. (کیسە آب انگورگیری)
ڕاووگ : <ڕاووک.
ڕاوەبار : [نـاو،ت] دەسـتەواژەی ڕاوچیانـە؛ ڕاوی‌ئاخری‌هاوین کە بێچـووی کـەو گـە ورەدەبن. (شکارکبک‌درآخرتابستان)
ڕاوەست : [کاری ئەمری] ڕاوەستە؛ دەست

ڕاگره؛ بوێسته. (ایست)
ڕاوەکـەر : [ناو،بـک] شـروڤەکـەر؛ (ب) دووخال (:)کە نیشانەی (واتا) یان شـروڤە-کردنە لە نووسین دا.علامت(:)
ڕاویش : [ناو] لەڕووی نووسراوە نووسـینە-وە. (نسخه برداری)
ڕاهانین : [چاوگـە،ت] ڕاهێنـان؛ بارهێنـان؛ پەروەردە کردن. (پروراندن)
ڕاهێڵە: (١)[کاری ئەمری] شۆڕی بکەرەوە. (آویزان کن) (٢) [ناو] تـەونـی داپیروشـک؛ داوەتەنە؛ ڕایەڵە؛ (تارعنکبوت)> ڕایەڵە.
ڕاهێنەر : [ناو،بک] فێرکەر؛ پـەروەردەکـار؛ بارهێنەر؛ (پرور)
ڕایت : [ناو] وشەییەکی بیانییە واتا نووسـین (ب) چاپکـردن بـە ئـامیری ڕایتێـر؛ لـە-کوردیدا ڕاویش و ڕایش و ڕایژ؛ بەواتای لەبـەر نووسـینەوە و وێنـە هـەڵگـرتن لـە نووسراوە هەیە و (زۆر نزیکە بە ڕایـشی-کوردی.) (ڕایت)
ڕایژە : [ناو] ڕاوێژکار. (رایزن)
ڕایەخ : [ناو] ڕایخ؛ ڕاخەر؛ (ب)ئەوەی ڕادە-خرێت بۆ لەسەر دانیشتن. (زیرانداز)
ڕایەڵ : [ناو] ڕەهێڵ؛ خەواندنی هـەرشـتی ئەسـتوونی بـە حاڵـەتـی ئاسـۆیی و درێـژ ڕاکێشاندنی. (خوابانده ودراز شده)+
ڕایەڵکردن :[چاوگە،ت] تەناف شۆڕکردنە-وە ؛ دارخستنە سەربانی خانوو؛ دارەڕا، خە-واندنی دەسەک لە دارە ڕادا؛ تەناف گێـڕان و داچنینـی تـەنـافی تـەون؛ داخسـتن؛ ڕاخسـتن؛ پـانکردنـەوە. (خوابانـدن ودرازکردن؛ پهن کردن تار قالیبافی)

ڕایەڵە :راهێڵە؛ڕایێڵە؛یان(تـۆڕ)؛ بـە واتـای داوی جۆڵاتەنـە لـە جیـاتی تـەلچـن بـە-جێترە.(تور، شبکه)
ڕبەنار : [ناو] ڕبیهەنار. (ربانار)
ڕچە : [ناو] جیپی. (ب) ڕێوشوێن؛ بوار؛ بە ڕچەی کەسێکدا ڕۆیشتن: بەئوڕناک کـردن. (جاپا)
ڕچەشۆت : [ناو] دۆندرمە؛ بەستەنـی؛ ئـەو ڕچـە لـە چاوگـەی (ڕچـان و ڕچـین)ەوە هاتووە.وشوت،لەتورکیدا: سوت، واتـا شـیر. (بستنی)
ڕچیاگ : [ناو،بەر] ڕچاو؛ بـەسـەهـۆڵبـوو. (یخبسته)
ڕژاگ : [ناو] (١) بەردێکی نەرمـە و بـەردە مردو ویشی پیدەڵێن.(٢) [ناو،بەر] ڕژیـاگ؛ ڕژاو. (نوعیسنگنرم؛ ریختەشده)
ڕژد : [ناو+ ئاوەڵناو] ئامووریێکە گاسـنە-کەی زۆر لەعەرز بچەقیٚ؛ دژی ئـاموورى-ماڵ؛ چکووس. (گاوآهنی که زیاد درزمـین فرو رود، خسیس)+
ڕست : [ناو] یەکەی شـماردنی تـەمـەنـی تاژی.(واحد شمارشسنتازی)+
ڕستاق :[ئاوەڵناو] بەرانبەر؛ بەرامبەر. (برابر)
ڕسـتی : (١)[ناو،بـەر] ڕێسـراو؛ تشـتێکۆ هاتیەڕستن: شتێکـە ڕێسـراوە؛ ڕێسـراو. (ریسـیدەشـدە). (٢) [نـاو] عـەرزی پتـەو. (زمینسخت)(٣) ئەو ڕسـتی؛ ڕابـووردووی ڕستن بۆ هەوەڵکەسـی نادیـار. (ریسـیدە؛ بافت؛ ریسید)
ڕسـوابوون : [چاوگــە،ت] ڕیسـوابوون؛ ئابڕووچوون. (رسواشدن)

ڕسەر : [ناو] مەڕی سەروملسپی. (گوسفند سروگردن‌سفید)

ڕسەربەڵەک :[ناو] مەڕی بەڵەک کە سەری سپی‌بێت. (گوسفندابلق‌سرسفید)

ڕشتە : (١) [ڕابوردووی ڕشتن] ڕێژراو؛ وەک چاورێژراو. (وسمه‌کشیده) (٢) تاڵی- هۆنراوە بەمووروو یان مرواری؛(٣) ڕندۆڵ؛ بزگوڕ.(رشته)+

ڕشفەت خواردن : [چاوگەت] بەرتیل وەرگرتن؛ بەرتیل خواردن. (رشفه‌خوردن)

ڕشقەن : [ناو] ڕشخەن؛ گاڵتە؛ بزەی- سوعبەت پێکردن. (ریشخند)

ڕفانای : [چاوگەت] ڕفاندن؛ فڕاندن. (ربودن)

ڕق‌نیشتنەوە : [چاوگەت] ئەرناق لێچوون؛ ئارام‌بوونەوە؛ تەواو بوونی کەرب و ڕق. (زایل‌شدن‌عصبانیت)

ڕکانێ : [ناو] ملە؛ کێبەرکێ. (مسابقه)

ڕمای : [چاوگە] رمان؛ ڕووخان؛ تێک تەپین؛ ڕمان.(فرور یختن)

ڕمە : [ناو] سەهۆڵ؛ یەخ؛ زیاتر بۆ چلوورە سەهۆڵ بەکاردەبرێت. (دنگال)

ڕندک : [ناو] ڕندۆک؛ ڕۆنتک؛ ئەسر؛ ڕۆنک؛ ئەسرین؛ فرمێسک. (اشک)

ڕندۆڵ : [ناو] تیتۆڵ؛ شیتاڵ؛ بزگوڕ؛ تیسما- ڵکی‌قوماش. (بزگور)

ڕنە : [ناو] حەیاز؛ حەیاس؛ چوێ؛ چق؛ ناخوونی دیاری دان و بەراوەردپێکردنی تەمەنی کەڵەشێر. (ناخن‌خنجر مانند پای- خروس)

ڕوباب : [ناو] ئامێرێکی مۆسیقای تەلی، (سیمی) بووە لە قەدیمدا. (رباب)

ڕوبل : [ناو] یەکەی دراوی ڕووسیا. (واحدپول‌روسیه)

ڕۆبنار : [ناو] ڕبەنار؛ ڕبی‌هەنار؛ ڕیچاری هەنار. (ربانار)

ڕۆپیە : [ناو] یەکەی دراوی هێندوستان. (واحد پول‌هندوستان)

ڕۆجیارگیریای: [ناوەت] ڕۆژ گیران. (روزگرفتگی؛ خسوف)

ڕۆجیارنیشتەی : [چاوگەت] ڕۆژئاوابوون. (آفتاب‌غروب کردن)

ڕۆجیارهوڕئامای : ڕۆژ هەڵهاتن. (برآمدن آفتاب)

ڕۆچە : [ناو] ڕۆژوو؛ ڕۆژە؛ ڕۆژگ. (روزه)

ڕۆچی : [ناو] ڕۆژوو؛ ڕۆژگ. ڕۆژی؛ ڕۆچە؛ ڕۆچی.(روزه)

ڕۆح هاتنە سەرلێو: (ب) زۆر ترسان؛ نزیک بە مردن لە ترسان. (کنایی، خیلی ترسیدن)

ڕوخ : [ناو] (١) ناوی‌چوارداش لە سی‌ودوو داشی شەترەنج. (رخ). (٢) ڕوخسار؛ سەروچاو؛ ڕوو؛ سیما. (رخ)

ڕۆژنەڕۆژێ : [بەند] ڕۆژێ نا ڕۆژەکەی‌دی؛ (ب) دوو ڕۆژ جارێک. ڕۆژنا. (روزدرمیان)

ڕۆژوو شکاندن : [چاوگەت] کۆتایی هێنان بەڕۆژوو. (روزه‌شکستن)

ڕۆستەم : ناوەبۆ پیاوان؛ پاڵەوانی بە ناو بانگ. (رستم)

ڕۆمان : [ناو] نووسینی چیرۆکی درێژ. (رمان)

ڕۆشنا : ناسینی کەسێک بەڕواڵەت؛ بەڵام

ئەم وشە سەربەخۆنییە وحاڵەتی پاشبەندی هەیە بۆ(ئاشنا)، ئاشناورۆشنا بەواتای ناسیاوگەلێکن کە بەرواڵەت دەناسرێن و هێشتا نەبوونەتە دۆست و هاوال. (روشنا)
ڕۆشنایی. (روشنایی)
ڕۆناس : [ناو] ڕۆنیاس؛ گیای ڕەنگکردنی بەن. (روناس)
ڕۆن‌بەنگ: [ناو،ت] ڕۆنێک کە لە گوڵی شادانە دەگیرێت؛ ماکێکی هۆشبەری تێدایە. (روغن‌بنگ)
ڕۆن‌جەلا : [ناو،ت] بۆ بریقەدارکردنی وێنەی ڕەنگ و ڕەوغەن یان بریقەدارکردنی دەرکە و هەرکەرەستەی چێوی بەکەڵکە. (روغن‌جلا)
ڕۆن‌سوتاندن: [چاوگە،ت] بەهۆی شل بوونی بازنەی ڕینگی سوپاپ لە مۆتۆڕی سەیارەدا ڕۆن تێکەڵی بێنزێن‌دەبێت و مۆتۆڕ دووکەڵی زۆردەبێت و ڕۆن کەم دە-کات. (روغن‌سوزی)
ڕۆن‌کاری : [ناو، بەرهەمی چاوگە]چەورکردنی بەند و جومگەگەلی مۆتۆڕ بۆ ڕە-وان‌کارکردن. (روغن‌کاری)
ڕۆن‌ماسی : [ناو،ت] ڕۆنێک کە لەماسی دەگیردرێت. (روغن‌ماهی)
ڕۆنەر : [ناو،بک] دانەر. (گذارنده)
ڕۆنەرو : <ڕۆژنەرۆژی.
ڕۆنی : [کاری ئەمری بو دانان و دانیشتن] (١)داینی.(بگذار). (٢) ڕۆنیشە؛ دانیشە. (بنشین)
ڕۆنی‌ئەلیف : [ناو،ت] لەوێنەکێشی‌دا یان بۆ گرتنەوەی ئەکلیل بەکاردێت. (روغن‌الیف)
ڕۆنی‌ئیسکاتیف : [ناو،ت] ڕۆنێکی گیاییە بۆ زووتر وشک بوونەوەی ڕەنگی وێنە-کێشی دەیکەنە نێو ڕەنگەوە. (روغن اسکاتیف)
ڕۆنی‌گیایی : [ناو،ت] ڕۆنێک کە لە تووی. (بەری‌گیا) وەک ناوکی پەموو و تووگولە-بەڕۆژە دەگیرێت. (روغن‌نباتی)
ڕۆنی‌مۆتۆڕ : [ناو،ت] بەرهەمێکی پاترۆڵی (نەوتی)ە بۆڕەوان‌کارکردنی مۆتۆڕ بەکە-ڵکە. (روغن‌موتور)
ڕووان : [ناو] پێوەلکان وجووت‌بوونی سپڵۆتی نێرلەمێو. (حالت‌جفتگیری‌سگ)+
ڕووباری‌کرن : [چاوگە،ت] ڕووبارکردنەوە؛ بەرەو روو کردنەوە. (روبروکردن)
ڕووبەڕاکردن : [چاوگە،ت] وەری‌خستن؛ جێبەجێکردن. (روبراه‌کردن)
ڕووپۆش : [ناو] (١)نیقاب. (نقاب). (٢)عە-بائاساییێکە ژنان‌دەیکەنە بەر. (روپوش)
ڕووپۆشین : [چاوگە،ت] دەمو چاو شاردنە-وە بە دەستماڵ و لەچک یان هەر چی.(ب) شەرم کردن. (روگرفتن)
ڕووپۆشین : [چاوگە،ت] سەری دەفر داپۆشین؛ داپۆشین بە قوماش یان هە-رچی؛ڕوخسارداپۆشین. (سەرپوشیدن)
ڕووپێوی : [ناو،ت] پێوان و دیاری‌کردنی درێژی و پانی هەر ڕووپەر و تەختاییێک. (مساحی)
ڕووتنای : [چاوگە،ت] ڕووتەوەکردن؛ ڕووتکردنەوە. (لخت‌کردن)
ڕووتوش : [ناو]دەستەواژی وێنەگەریە واتا جوانکاریی لەسەر فیلمی وێنەگیراوی

سیما(پۆرتره). (رتوش)

رووتەختی : [ناو] جۆرەجاجم یان پەشمینە یان قوماشێکە دەدرێت بەسەر پێخەفی‌سەر قەرەوێڵەی نووستندا. چەرچەف. (روتختی)

رووخلاکۆر : [ناو] ڕیخۆڵەکوێرە. (روده کور)

روو خوروک : [ئاوەڵناو] دەمو چاو گروی؛ روخسار هاولایی. (آبلەرو)

رووداڕ : [ئاوەڵناو] بی‌شەرم و پڕ ڕوو. پررو؛ بی‌شرم)

رووداو : [ناو]بەسەرهات؛ بەدیهاتوو یان قەو مانی کارێک؛ خولقانی بەسەرهاتێک. (رویداد)

روودڵ : [ناو] گرفت. (رودل)

رووسکە: [ناو] گوڵەجاف؛گوڵە جە فاکێش؛ گوڵێکە لە ناوچە کانی سنە و سەقز و سلێمانیدا زۆر دەڕوی و بۆ ئازارە باریکە بەکەڵکە. (گل خیار؛گل کارگر)

رووشۆر : [ناو] دیمەشۆرە. (روشور)

رووننووس : [ناو] نووسینەوە لەبەر دەقێکەوە؛ ڕایش کردن. (رونویس)

روونەبوون : [چاوگە،ت] (ب)شەرم و حەیاکردن. (شرم‌کردن)

رووهاتن : [چاوگە،ت] ڕووهەڵاتن؛ شەرم‌نەکردن. (شرم‌نکردن)

رووەک : [ناو] داروگیاوگژی کە سەرلەخاک دەر دێنن. (گیاهان)

رووەو : بەرەو؛ ڕووەو بازارچوو: ڕوو بەلای بازارداچوو. (روبه)

رووییگ : [ڕابوردووی ڕۆیین] ڕۆیشتوو. (رفته)

ڕۆهێشتن: [چاوگە،ت] داهێشتن؛ داهێلان؛ شوڕکردنەوە. ((آویزان کردن)

ڕۆیشتنەجی : لەکۆڕی یاری پەڕانتۆدا وەک (ڕامی و ئاس)چوونە جی ونەدیتن(جارفتن)

ڕۆیی : ڕۆیشت؛ چوو.[ڕابوردووی ڕۆیشتن] (رفت)

ڕەبساندن : [چاوگە،ت] کۆمکردنەوە؛ کۆکردنەوە؛ کۆما کردن. (کپه کردن)

ڕەبسین : [چاوگە]،کۆمابوون؛ کۆم بوون. (کپه شدن)

ڕەبناوک : [ناو] سمل؛ گیایێکی‌بۆن‌خۆشە. (گیاهی خوش‌بو)

ڕەبەنگ : [ناو] ڕێواسی‌کوڵەبنە؛ قالابن. (ریواس کوتاه قد)

ڕەبەنی : [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] بی‌ژن و منداڵی؛ تەنیایی؛ ماڵ‌بەکۆڵی؛(مجرد)

ڕەپاندن : [چاوگە] ڕەتاندن؛ چوارناڵ غار پێکردن؛ ماندووکردن؛ زۆرگێڕان. (خستە کردن)+

ڕەپ‌ڕەپ : [دەنگەناو]، تەپەتەپ؛ زرمەزرم. (صدای تاپ‌تاپ)

ڕەپ وراست : (١) [ئاوەڵناو] قیت وقنج ڕاوەستاو. (راست ایستاده) (٢)[بەند] بی‌ڕووبینی ئاخافتن، دەپودۆغر. (رک و راست)

ڕەپ و هۆڕ : [دەنگە ناو]، تەپەتەپی توند و زۆر؛ زرم وهۆڕ. (صدای تاپ‌تاپ زیادوبلند)

ڕەپەکە : [ناو](ب) شیناوەردی بی‌هێز و لاواز. (گیاه و سبزه بی نمو و غیر شاداب)

ڕەپەڵگا : [ناو] ڕەپێڵگە؛ پاوانی بەرهەڵدا کراو؛ یاریگە و جێگای هاتن و چوون. (میدان بازی و رفت وآمد)+

ڕەپێنان : ڕاوتان وهەڵبرین و وەدواکەوتن.

(درپی دویدن و بیرون کردن)
ڕەتلْ : [ناو](١)گون. (خایه)(٢) پێوەرێکبوو لە قەدیمدا. (پیمانەای قدیمی)
ڕەتوم : [ناو] مورشیدی دینی زەردەشتیان. (مرشد دینی زردوشتی)
ڕەچەڵەک براو : [ئاوەڵناو] دوابڕاو؛ (ب)بێ-کوڕ؛ وەجاخکوێر. (اجاق کور)
ڕەحەتی : [ناو] ڕاحەتی؛ کراس وشەرواڵی ناو ما ڵ وخەوتن. (بیژاما)+
ڕەخ وڕۆخ : <ڕاخ و ڕەخ.
ڕەختئاوێز : [ناو] چێولیباس.جێگای جلوبەرگ پێدا هەڵواسین. (رختآویز)
ڕەختخاوپێچ : [ناو]جاجم؛جاش؛ مەوج؛ جارجیم. (رختخواب پیچ)
ڕەدبوونەوە : [چاوگەت] ڕەتبوونەوە؛ وە-رنەگیران؛ قەبوولنەبوون لەئەزموونی - خوێندندا. (ردشدن)
ڕەدکردن : [چاوگەت] ڕەتکردن؛ دەر بازکردن؛ بەڕێکردنی کەسێک کە لە مە-ترسیدابێت.(ردکردن)
ڕەدەوکردن : [چاوگەت] دانەدوواوە؛ قبوولْ نەکردن؛ گەڕاندنەوە؛ وەرنەگرتن. (-ردکردن)
ڕەزاسووک : [ئاوەڵناو] ڕەزاشیرین؛ ئێسک سووک؛ لەبەردڵان؛ خوێنشیرین.(تودلبرو)
ڕەزایەتدان : [چاوگەت] ئیجازەدان؛ ڕازیبوون؛ (ب) خۆشبوون لە تاوانبار لە-لایەن شکایەتکارەوە.(رضایتدادن)
ڕەزک نان : [چاوگەت] پێداکردن؛ پێراکردن؛ تێڕۆکردن؛(ب) کاری سە رجێیی. (فروکردن)

ڕەزم : فد: [ناو] جەنگ؛ شەڕ. (رزم)
ڕەژەکی : [ناو] کویروو. (سیاهک گندم)
ڕەژێدەر : [ناو،بک]چێکەر؛ دروستکەر؛ ئافرێنەر؛ دروستکەرەوە. (آفریننده؛ تعمیرکننده)
ڕەساس : [ناو] قورقوشم. (سرب)
ڕەسەو : [ناو] جەز؛ جێز؛ ڕەفسە؛ مالووسکەی گەنمی سوور بووی خەرمان. (گندمپاکشدەخرمن)+
ڕەشبام : (١) ڕەشبومایە؛ڕەش بووایێتم.(سیاەمیبودم). (٢) مەیلەوڕەش؛ڕە-شباو؛ ڕەشتاڵە. (سیاه. تیره)
ڕەشبەشە : [ناو] گامارۆ؛ مریشکەڕەشە؛ فڕندەیێکی(فڕندەیەکی) مەلەوانە. (چنگر)
ڕەشدەرمان : [ناو] گیای سیاو پووژ؛سیاپۆش. (پرسیاوشان‌سیاه)
ڕەشکاچاڤ : [ناو] بیبیلەیچاو؛ ڕەشکێنەی چاو. (قرنیەچشم)
ڕەشکاکای : [ناو] ڕەشکەکا.(طورکاه کشی)
ڕەشکوێت : [ناو] ڕەنگی ئەسپێ کە کوێتی تۆخ بێت و بەسەر ڕەشیدا بڕوانێت. (کمیتتیره)
ڕەشمێو : [ناو] ڕەشەمێو؛ مێوی تریڕەشە. (مو انگورسیاه)
ڕەشۆکی : [ناو] (ب) بزنەگەل. (بزها) (ف. هن) تفەنگی ڕەشۆکی. (نوعی تفنگ سرپر)+
ڕەشەبی : [ناو] جۆرێکداربی. (نوعی‌بید)
ڕەشەتوو : [ناو] داری تووشیرینی ڕەنگ سووری‌تۆخ و بەرەکەی؛ گاتوو؛ شاتوو. (شاەتوت)

ڕەشــەچـاو : [نـاو] گیـای سـیاچاو؛گیای-سیاداری کە بۆنەخۆشینی فیٚ بـەکـەڵکـە. (خربق)
ڕەشە دار : [ناو] ڕەش دار؛سیاوچنار؛ ڕەشە-چنار. (صنوبرسیاه)
ڕەشەداڵ : [ناو] داڵەگوورگە؛ جۆرێـکـداڵـە کەلاکی تۆپیو دەخوات. (دال‌سیاه)
ڕەشەڕاڤ : [ناو] ڕاوی ڕەشێنک؛ ڕاوی بیٚ-بەفر. (شکار دروقت نبودن برف)
ڕەشەقەزوان : [ناو] داری ڕەشەوەن؛ وەنە-سیاویٚ؛ بەر و گەڵاکەی دەهاڕنەوە بۆ بـە-رگری لە وەرینی قژ و بۆ چارەسـەرکردنـی کەچەڵییش بەکەڵکە. (بنە کوهی)
ڕەشەگزەر :[نـاو] گیـایـگـزەرگـە سـیاویٚ. (شقاقل)
ڕەشەوار : [نـاو] دەواری لـە مـوو چێکـراو؛ سیامالٚ؛ سیاچادر. (سیاه چادر)
ڕەشەوبوون : [چاوگە،ت] بـەفـری کێـوان چوونەوە. ڕەش هەڵگـەڕان؛ ڕەش‌بوونـەوە؛ ڕەش‌بوون. (سیاەشدن)
ڕەعنا : (١)ناوی‌ژنانە. (اسم‌زنانە).(٢) [ئاوە-ڵناو]خاوەن بەژن و باڵای‌شەنـگ؛ نـەرم و نۆڵ؛ شل و مل.(زیبای‌نەرم اندام)
+ڕەفە : قاتەکانی گەنجە. (طبقات قفسـە و گنجە)
ڕەڤاشک : [ناو] ئامێری خەڕاتی. (دستگاە-خراتی)
ڕەڤۆنەک : [ئاوەڵناو] گورگە؛ قاچـاخ؛ هـە-ڵاتووی‌خۆ وەشێر. (تحت‌تعقیب)
ڕەڤین : [چاوگە] ڕەوکـردن؛ بـازدان؛ هـە-ڵاتن؛ ڕۆیشتن. (فرار)
ڕەقاز : [ناو] (١)گوێزی بە دارەوە وشک‌بوو. (گردوی رویدرخـت‌خشـکیدە). [ناو،بـک] ڕەقاس؛ ڕەخس‌کەر. (رقاس)
ڕەقاندنەوە : [چاوگە،ت](١) وەک :بە دیوارە وەچەسپاندن و بەنهێم گوشـاردان. (بـدیوار چسپاندن وفشاردادن) (٢) ناسک کردنـە - وەی دەمەداس بە چەکوش. (نازک کردن تیغە داس باچکش)
ڕەکسانا : ناوی کچی کوورش. (نام دختر کوروش)
ڕەگاژۆ : [ناو] ڕیشاژۆ؛ لەسـەرریشـە سـە-وزبوون و پەرە سـەنـدنی دار. (رویریشـە جوانەزدن‌سبزشدن)
ڕەگاوڕەگ‌بوون : [چاوگە،ت] ڕەگ‌بەڕەگ-بوون. (رگ‌برگ‌شدن)
ڕەگبـڕە : [نـاو] ملـە؛ جـۆبڕە؛ جـۆبڕک. (آبدزدک)
ڕەگەزپەرس : <ڕەگەز پەرست.
ڕەگەزپەرست : [ناو] نژاد پـەرەسـت.(نـژاد پرست)
ڕەگەزناس : [ناو] نیژاد ناس. (نژاد شناس)
ڕەڵم : [ناو] خیزی ورد؛ نەرمەخیـز؛ ڕەمـڵ. (ماسە)
+ ڕەمز : عد؛ فد: [ناو] (١)چەنـدژمارە یـان پیتی نەهێنی بۆ کردنەوەی قوفلی ڕەمزدار. (٢) ڕاز. (رمز)
ڕەمەکی : ئاکۆیی(ب) دوور لە شارسـانییە-ت؛ گاڕەش؛ گاڕانی؛ ئاسایی. (بی‌توجـە بـە ئاداب ؛ بی‌تمدن)
ڕەمەن : [ناو] وشکەچن؛ دیواری هەڵچنراو بە بەرد. (دیوار سنگی بی‌ملات)

+ڕەنجـدان: [چاوگـەت] ئـازاردان.(آزاردادن).ف.هن. ڕەنج پێدان؛ (رنج دادن) ڕەنج-کێشان.(زحمت‌کشیدن)

ڕەنجدەر : دژواتایە.(١) [ناو،بک] ڕەنجێن؛ کەسێکە دەڕەنجێنی (رنجاننـده). [ناو،بـەر] (٢)(ف.هن) ڕەنجبەر. (رنج‌کش)+

ڕەند : [ئاوەڵناو] ڕند؛ نەترس؛ ئازا؛ زیـرەک. (رند).(٢) جوان؛ قەنج (قشنگ)

+ ڕەنگ : [کۆژی نیگارگەرییـە] هـەر ڕە-نگێـک جگـە لـە سـپی و ڕەش، کـە لـە نیگارکێشیشدا بە ڕەنگ لە قەڵەم نـادرێن ؛ هەموو ڕەنگێک لە تێکڵـاوکردنی سـێ ڕە-نگی سەرەکی(سوور، زەرد، شین)پێکـدێن. (رنگ)

ڕەنگاو : [ناو،بەر] ڕەنگ‌کراو؛ (ب)خەملێو و ڕازاوە بە ڕەنگ. (رنگ شده)

ڕەنگاوی : [ئاوەڵناو] ڕەنگ تیوەتلاو؛ ڕەنگ پیاساوراو. (رنگی‌شده)

ڕەنگ بەڕوووەوە نەمان : ڕەنگ‌بزرکان؛ ڕە-نگ‌پەڕین. (رنگ‌پریدن)

ڕەنگ‌کار : [ناو،بک] ڕەنگێن؛ ڕەنـگ‌کـەر؛ [ئاوەڵناو] کەسـێک کـە پیشـەی ڕەنـگ-کردنە. (رنگ‌کاری)

ڕەنگ‌گۆڕان : [چاوگەت] (ب) بەپێی بـارو دۆخی‌ژیان چوونە سەر ڕەوت و دۆخێکـی-تر. (رنگ‌عوض‌کردن)

ڕەنـگ‌گـۆڕان : [چاوگـەت] لـەشـەرمـان سوورهەڵگەران؛ یان لەترسان ڕەنگ هـە-ڵبڕوسقان. (رنگ‌برنگ‌شدن)

ڕەنگ‌هەڵگەران : [چاوگەت] ڕەنگ بڕو-وسقان؛ ڕەنگ‌پەڕین؛ ڕەنگ‌شێوان. (رنگ-پریدن)

ڕەنگی : [ئاوەڵناو] ڕەنگین؛ هـەر ڕەنگـێ-جگە لە سپی و ڕەش، کە لە نیگارکێشیشدا بە ڕەنگ لە قەڵەم نادرێن. (رنگی)

ڕەنگی‌سارد : هەموو ڕەنگەکـانیتێکـئـڵـاوی نێوان زەرد و شین. (رنگ‌سرد)

ڕەنگی‌سەرەکی : تەواوی ڕەنگـەکـان لـە-تێکلاو کردنی جۆراوجۆری سێ‌ڕەنگی سە-رەکیی (سوور، زەرد، شـین) پێکـدێن؛ لـە-وێنـەگـەریـدا سـپی و ڕەش بـەڕەنـگ ناژمێردرێن، بەڵکو بە تاریک و ڕۆشـن دادە نرێن(رنگ‌اصلی)

ڕەنگی‌گەرم : دەسـتەواژەی نیگارکێشـییە: هەموو ڕەنگەکانیتێکـەڵـاوی نێـوان زەرد و سوور. (رنگ‌گرم)

ڕەنەکاری : [ناو، بەرهەمی‌چاوگە] تاشینی-دار بە ئامێری ڕەندە؛ ڕەنـدەکـاری. (رنـدە-کاری)

ڕەوازان : [ناو] بە شیاو لە قەڵەمدەر؛ ڕادای؛ بە ڕەوا دەزانیێ؛ ویزا.< ڕەوانامە. (روادید)

ڕەوال : (ف. شە) ڕەوشت؛ شێوەی‌کار؛ ڕە-وتی‌کار. (روال)

ڕەواناما : [ناو] ئیزنی چوون بۆ وڵاتێک کە لەلایەن نوێنەری ئەو وڵاتـەوە بـە بیانیـان دەدرێت؛ ویزا. (روادید؛ ویزا)

ڕەواندنەوە : [چاوگەت] ئاڵقەی زنجیر هە-راوکردنەوە؛ جەغز هەراو و گەورەکردنەوە؛ لەبەریەک‌ڕەواندنەوە؛ (گشادکردن)+

ڕەوانسـەر : شـارۆچکەیێکـە لـە بـەینـی کرمانشان و سنەدا. (نام‌شهرکی‌است)

ڕەوان‌کردن : [چاوگەت] چەورکردن و ڕۆ-

ڕەوانکری : [ناو،بەر] ڕەوانەکراو.؛ نێـردراو؛ ناردوو؛ ڕەوانکراو. (روانەشدە؛ رەوان‌شدە)

ڕەوانە : [بەند] بەرێکراو؛ بەڕێوە؛ لـە حـاڵی چووندا (روانەشدە)

ڕەوانە : [بەند](١) لەچووندایە؛ بەڕێگەوەیە؛ (٢) لەحاڵی ڕۆیشتندایە؛ بـۆ جیگـایێ‌دەڕوا؛ وەک ئاوی چۆم.(٣)[ئاوەڵنـاو] مـەکینـەی گـریس لێـدراو بێگیروگرفتـە، ڕەوان دە-خولێتەوە. گیری نییە. (روانە؛ روان است)

ڕەوانی: (١) نەخۆشینی ڕوحی.(٢) حاڵەتـی موتۆرێکە بێ‌گیروگرفـت‌کـاردەکـا.(٣)نـە-خۆشـینی ئیسـهاڵی؛ زگچـوون.(۴) ڕەوتـی خوێندنەوەی دەرسێ بـێ‌هـەڵـە. (١و٢. ۴ روانی.٣.اسهالی.

ڕەووەوان : [نـاو] دارگـوێز تـەکـێن. (گـرد وتکاننده)+

ڕەوێڵە : [ناو] ڕێچکە؛ جەلە؛ ڕیز؛ قـەتـارە. (صف. قطار)

ڕەویە : [ناو] ڕێ و ڕەسم؛ ڕەوشت؛ (بەندە نەوازیت وە پیشە کـەردەن، ڕەویـەی بـو-زورگیت بەجا ئاوردەن)« مەولەوی» (رویە)

ڕەها : [ئاوەڵناو] سەربەخۆ؛ ئازاد؛ وێڵ؛ بـە-ردراو. (رها)

ڕەهـــابوون : [چاوگـــە،ت] ئـــازادبوون؛ ڕزگاربوون. (رهاشدن)

ڕەهن : [ناو] بارمتـەدانـان بـۆ قـەرز وەر-گرتن؛ یان خانوویێک لە بەرانبەر پارەیێکدا بۆماوەیێکی دیایکراو بە گرێو لـە لا بـوون (رهن)

ڕەهن‌دەر : گرێودەر؛ گروەدەر؛ ئەوەی کە - شتێ لە ڕەهن‌دا دادەنێت. (رهن‌دهندە)

ڕیاکار : فد: [ئاوەڵناو] ڕووبین؛ دووڕوو؛ مە-رایی‌کەر؛ ڕواڵەتباز؛ بەدرۆ خۆنیشاندان بە-چاکەخوازی؛ ماستاوکەر. (ریاکار)

ڕیبا : [نـاو] سـوودی‌حـەرام لـەئیسـلامدا؛ سوودی‌پارە. (نزول)

ڕێ‌بزرکـری : لـە ڕێ دەرچـوو؛ ڕێ‌گـوم-کردوو(ب)بە هەڵەداچوو. (راەگم‌کردە)

ڕیپاڵ : [نـاو] (١) جـلوبـەرگ و لیباسـی کۆن وشڕ و شڕۆڵ. (لباس‌ژندە) ٢) فێڵـە-باز؛ (حقەباز)

ڕیتاڵی : [ناو] گـەڕیـدەیـی؛ دونیـادیتوویی؛ ئاوارەیی؛ سەرگەردانی. (آوارەگی)

ڕیت‌ڕیتـۆک : [نـاو] زەحیـری؛ ئیسـهاڵی. (اسهالی)

ڕیتم : اند؛ فد؛ فرد:[ناو] [کۆڕی مۆسیقایە] ڕەوتـی کـرژی و خـاوی لـە مۆسـیقا یـان گۆرانیدا؛ چونیەتـی‌زەرباهـەنـگ، (زەربـی ئاهەنگ. (ریتم)

ڕێتن : [چاوگە] ڕشتن؛ ڕژاندن. (ریختن)

ڕێچار : [ناو] مامۆستا؛ فیرکار. (استاد)

ڕێخراو : [ناو] ڕێکخراو . (سازمان)

ڕێخسـتن: [چاوگـە، سـازدان؛ کۆڕێکمـان ڕێخستوە. (راەانداختن)+

ڕیخـن : [ئـاوەڵنـاو] لـەر و لاواز؛ زەحیـر. (اسهال؛ لاغر)

ڕیخۆڵەباریکە : [ناو] ڕیخۆلەیێکە لەپـێش ڕیخۆلە گـەورەدایـە و پێیـەوە چـەسـپاوە. (رودەکوچک)

ڕیخۆڵەگەورە : [ناو] ڕیخۆڵە ئەستوورە، کە

لە دوای ڕیخۆڵە چکولەوەیە. (رودەبزرگ)
ڕێخەداروو : [ناو] گیاییێکە بۆ پاڵاوتنی-خوێن لە ژار، بەکەڵکە. (سنبل‌الطیب؛ علف‌گربە)
ڕیخەشلە : [ناو] نەخۆشینی فیرکەی ئاژاڵ. (مرض اسهال حیوانات)
ڕیخەکوێرە : [ناو] ریخوڵەکوێرە. (رودەکور)
ڕێزدار : [ئاوەڵناو] بەحورمەت؛ بەڕوومەت؛ مرۆی گران و سەنگین. (محترم)
ڕێزگر : [ناو،بک] حورمەت‌گر. (احترام‌گیر)
ڕێژاف : [ناو] نەخۆشینی ئاژاڵ بە هۆی خواردنەوەی ئاوی زۆر لەگەرمادا. (مرض-گو سفندوبز)
ڕێژەو : [ناو] لووزەو؛ نێرینەی‌ئاو. (ریزش-آب باقشار؛گودی رودخانە)+
ڕێسمە : [ناو] ئێسقانی قوتی جومگە کە لە ناو ئێسکێکی چاڵدا دەسووڕێت و دە-جووێ. (استخوان‌برجستە مفصل)+
ڕێسمەی‌دەرکە: [ناو،ت] گرێژەنەی‌دەرگا؛ گێجەنەی‌دەرگا؛ پاژنەی دەرگا. (پاشنەدر)
< ژێر ڕێسمە
ڕیس‌وگوریس : (ب) ئاخافتنی بێ‌سەروبەر. (سخن بی سروتە؛ آسمان وریسمان)
ڕێسەر : [ناو،بک] ئەوەی کەدەڕێسێ. (ریسندە)
ڕیشاژۆ : [ناو] ڕەگاژۆ؛ لەسەرریشە سەوزبوونی ڕووەک . (روی‌ریشەسبزشدن)
ڕیش‌تراش: [ناو،ت] ئامێری خۆتراش (١) ئامێری کارەبایی کە ڕیش دەتاشێت.(٢) گوێزان؛ تێخ. (١و٢ ریشتراش)
ڕیش‌دەرمان : [ناو] ناوی‌گیاییێکە. (زرنباد)

ڕیشکە : [ناو] ڕیشوە؛ ڕیشوو؛ هەڵوەشاوی کەناری مێزەر و ئاغەبانوو کە چەند تاڵ چەندتاڵ بادرابێت. (شنگلە)
ڕیشکەهەڵبەستن : [چاوگە،ت] ڕیشوە هە-ڵبەستن؛ پاشتن. (شنگلەپیچیدن)
ڕیش‌گرێودانان : [چاوگە،ت] ڕیش‌لەگرێودانان؛(ب) دەرووەستی و بەڵێنی ئەخلاقی. (ریش‌گروگذاشتن)
ڕیشۆڵی : [ناو] گاوانی؛ ڕیشۆڵە. (سار)
ڕیشە : [ناو] (ب) نەمامی بەڕێشەوە هە-ڵکەندراو بۆ چەقاندن لە جێگاییێکی‌تردا؛ یەکەی ژماردنی نەمام.(ریشە) +
ڕیشەبڕ : [ناو] بن‌بڕ؛ لە بێخدا بڕین؛(ب) خاشەبڕکردن و ڕەچەڵەک فەوتاندن. (ریشەدر آوردن)< جینو ساید
ڕیشەداکوتان : [چاوگە،ت] (ب) مانەوە بە یەکجاری لە مەڵبەندێ و پابەرجابوون. (استقرار دائمی)
ڕیشەداکوتان : [چاوگە،ت] بنج داکوتانی-گیا؛ خۆقاییم‌کردن و مانەوە لەجێگاییێ؛ جێگر بوون و دامەزران. (ماندگارشدن)
ڕیشەدەرهاتن: [چاوگە،] (ب)تووێخ‌چوون؛ (ب) ئەرکی زۆرکێشان. (کنایی. زحمت-فروان‌کشیدن)
ڕیشەکەن: [ناو،ت] هەڵکەندن‌بەڕیشەوە؛ بنەبڕکردن؛ خاتیمەپێ هێنان؛ ڕیشەکێش. (ریشەکش کردن)
ڕیشەکێش‌کردن : [چاوگە،ت] (١)بەڕەگ و دەمارەوە هەڵکەندن. (٢)بنەبڕکردن. (ریشە درآوردن)
ڕیشەهەلکێشان : <ڕیشەدەرهێنان.

ڕیق چەم :[ناو]ڕیپۆقی چاو.(ژمک چشم.قـی-چشم)

ڕێک دەرچوون :< ڕێک هاتنەوە

ڕیٚ کردن : [چاوگە،ت] جێگاکردن: ئیـزن-دان بۆ هاتنەژوور؛ میوانم ئەمشەو ڕێگەم کە: جێگەم کە. (راهدادن؛ جادادن)

ڕێک هاتنەوە : [چاوگە،ت] (ب)بەقەدرا یـە-کتربوون؛ بەقەدیەکترین بوون؛ حاڵەتی بە-رانبەری .(مساوی شدن)

ڕێکێشـە : [نـاو] ڕکێشـە؛باری هـەنـگ؛ گڵادمـەل؛ گـەڵادومـەڵ؛ گیاییٚکـە بـۆ درگاکردنی دومەڵ بەکـەڵکـە. (بارهنـگ-سرنیزەای)

ڕیٚ گوم کـردن : [چاوگـە،ت] ڕیٚ بزرکـری. (رەگم کردن)

ڕیگـە : [ڕابـوردووی چاوگـەی ڕۆیـین] ڕویگە؛ ڕۆیشتووە؛ ڕیکەسەو: ڕۆیشتوەتەوە. (رفتەاست)

ڕێلین : [چاوگە] وەڕین؛ حەپەکردنی سەگ. (پارس کردن سگ)

ڕیمۆڵە : [ناو] ڕێشکە و پیٚشکە کردنی چاو (دودو زدن چشم)

ڕیـن : [چاوگـەی کـورتکراو]کـورتکراوی ڕویین؛ ڕۆیشتن؛ بابرین: بابڕۆین؛ تەغەر لە بن زاراوەی ئەردەڵانیدا دەوتریٚت (ضـمیر-مرخم، رفتن)+

ڕینگاو : [ناو] تراوی خەسـتوخـۆڵ وەک ئاوی خەستی سەرویی. (مایع غلیظ شده)

ڕیٚ نوێن : [ناو] ڕیٚ پیشاندەر. (راهنما)

ڕیواس چەرمگ : [ناو] گیای ڕیواوچـۆ؛ بـۆ عیلاجی بەردی کیسەی سەفرا (زرداو)بـە-کەڵکە. (ریوندچینی)

ڕیواوچۆ : < ڕیواس چەرمگ.

ڕیوایەت: [ناو] لەئارەویەوە هاتووە بەڵام لە کوردیشـدا بـووەتـە بـاو واتـا، گێڕانـەوەی باسێک لە زمانی کەسێکی ترەوە. (روایت)

ڕیٚوڕەسم : [ناو] بنەمای پەژرێندراو و پە-سن کراوی باوی کۆمەڵێک. (راەورسم)

ڕاد : (ف.شە) مێرخاس؛ بەدەهەند. (راد)
ڕادیکاڵ : فد؛ فرد؛ اند: [ناو+ ئاوەڵناو] لـە ڕامیاریـدا واتـا بونیـاتخـواز؛ لایـەنگـری گۆڕانکاری بنەمایی شێوازگەل. (رادیکان)
ڕادیکاڵیســم : فــد؛ فــرد؛ انــد: [نــاو] بونیاتخوازی توندوتیژی. (رادیکالیسم)
ڕادیۆسکۆپی : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] وێنەگرتن لەئەندامی گیاندار بـە ئـامێری ڕادیـۆگراف. (رادیوسکوپی)
ڕادیۆلۆژی : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] چاولێکردن وناسینی گیروگرفتی‌ناخی لەش بە کەڵک- وەرگـرتن لـەتیشـکی نادیـاری ئـیکس. (رادیولوژی)
ڕادیۆلۆژیست : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] پسـپۆڕی ڕادیۆلۆژی. (رادیولژیست)
ڕاسوو : [ناو] مشک خورما. گیانلە بەرێکـی چووکەی خورمایی ڕەنگە. (موش خرما)
ڕاشیتیسم : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] نەخۆشـینی نەرمبوونەوەی ئێسک. (راشیتیسم)
ڕاکئەندڕۆل : فد؛ فرد؛ اند: [نـاو] جۆرێـک سەمـای دوو کـەسـیی ڕۆژئاوایـیە. (راک-اندرول)
ڕاکێت : فد؛ فرد؛ اند: [نـاو]ئـامێری بـەدە- ستەوەگرتن لەیاریی پینگ‌پۆنگ و تێنیس-دا. (راکت)
ڕاکێت : فرد؛ اند؛ فد: [ناو] ئامێرێکی‌شـەڕە؛ گولە تۆپ‌ئاساییەکە گەورە و پرتەقەمەنی. (راکت)
ڕاگۆ : فد؛ فرد؛ اند: [ناو]تاسـکەبـابی ســە-ربازخانە و ئورووپی. (راگو)

ڕاڵی : فد؛فرد؛ اند: [ناو] کێبەرکێی سەیـارە ئاژووتن. (رالی)
ڕشتەپڵاو : [ناو] هەرشتەپڵاو. (رشتەپلو)
ڕفووزە :فرد؛ فد:[ئاوەڵنـاو] ڕەت بوونـەوە . دەرنەچوون لە ئەزموون. (رفوزە)
ڕفووزەبوون : [چاوگە؛ت] ڕەتبوونـەوە لـە ئەزموونی وانەدا و دەرنـەچـوون. (رفـوزە- شدن)
ڕۆڵ : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] (۱)دەورگێڕان لە- شـانۆو سـینەمادا.(رل). ۲)فـەرمـانیسـە- یارە.سوکان. (رل) (۳) تۆپی خڕ هەڵـدراوی درێژ، وەک ڕۆڵی کاغەز . (رول)
ڕۆڵێت :فد.فرد.[ناو]ناوی جۆرێک شیرینیاتە کە وەک بابۆڵە دەپێچرێتەوە. (رولت)
ڕوماتیسم : فد.فرد. [ناو] ڕووماتیسـم؛ نـە- خۆشینی پەنمینی جومگە بـەهـۆی تـەڕە- شۆیی وسەرماوە. (رماتیسم)
ڕومانتیــک : ایتاد؛فــد؛ فرد؛انــد: [ئــاوە- ڵناو](۱)هەستبزوێن. (۲)خەیاڵـاوی وهـە- ستۆکی.(۳)هەرهونەرێک بە ناوەڕۆکی ئـە- ویندارانە و هەستۆکییەوە. (رومانتیک)
ڕونێسانس : ایتاد؛ فد؛ فرد؛ اند: [ناو] ڕەوتی نویێبوونەوە و بووژانەوە لەباری هونەرەکان و پیشە سازیەوە، کە چەرخـی ۱۴ تـا۱۶ ی زایینی لە ئورووپا سەری هەڵدا. (رنسانس)
ڕووباز : [ئاوەڵناو] سەربەتاڵ؛ بێسەربـان و میچ؛ دەفری‌سەربەتاڵ. (روباز)
ڕەزایــەتینامــە: [نــاو؛ت] بــەنووســراوە چاوپۆشین لە سووچی‌تاوانبار؛ دەربڕینی ڕە- زامەندی بە نووسین. (رضایتنامە)
ڕەوان‌پزیشک :[ناو]دوکتۆری ڕۆح و ڕەوان.

(روان پزشک)
ڕەوانپزیشکی : [ناو] لقێلە زانستی پزیشکی،کەکاری ناسین و چارەسەرکردنی نەخوشینەکانی دەروونی و ڕۆحیە. (روان-پزشکی)
ڕەوانناس : [ناو] خاوەنی زانستی ڕەوان-ناسی. (روانشناس)
ڕەوانناسی : [ناو] زانستی لێکۆڵینەوەی کردەوەکانی ڕوحی و هەست و بیر و بۆچوونی هزری و چارەسەرکردنی گرفتەکانی. (روانشناسی)
ڕەوانناسی پەروەردەکاری : کەڵکوەرگرتن لەبنەماکانی ڕەوانناسی بۆ باشتر پەروەردە کردن. (روانشناسی پرورشی)
ڕەوانناسیتاوانکاری : دوکتۆری ناسین و تۆژینەوەی هۆگەلی هاندەری مرۆڤ بۆ تاوانکاری. (روانشناسجنایی)
ڕەوانناسیگشتی: ڕەوتی تاوتوێکردنی ڕەسم و یاسا و دەستووری گشتی کە بەسەر مێشکدا زاڵن. (روانناسی عمومی)
ڕەوانناسیمنداڵان : تۆژینەوەی ئاکاری

مرۆڤ لە سەرەتای منداڵییەوە هەتا لاوی. (روانشناس کودک)
ڕەوەند : شێوەیکار؛ ڕەوت؛ ڕەڤەند. (روند)
ڕەیل : اند؛ فد؛ فرد: ڕێگا یان خەتی ئاسنی شەمەندەفەر؛ هێلی ئاسن. (ریل قطار)
ڕێزیدێنت : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] پزیشکێک-کە بۆ پسپۆر بوون لەکاری کردەوەییدا، لە بەردەست ئوستاددا لە نەخۆشخانە کارەدەکا. (رزیدمت)
ڕێکۆرددار : فد؛ فرد؛ اند: [ئاوەڵناو] خاوەنی باشترینشۆپ و پلە و پایە لە کێبەرکێدا. (رکورددار)
ڕینگ : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] بازنەیێک لەکانزا کە لاستیکی تەگەری سەیارە دەچێ بەسەریدا. (رینگ)
ڕینگ : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] سەکوی تەناف کێشراو بە چواردەوردا بۆ کێبەرکێی شەڕەمشت. (رینگبوکس)
ڕینگ : اند؛ فد؛ فرد: [ناو]کەرەستەی-موتۆڕە. بازنە ئاسا لەدەوری پیستۆن دەخری و بەسیلەندرەوە جووتدەبێت.(رینگ)
ڕینگ : [ناو] لە مۆسیقادا بە ئاهەنگی بنبزێوکە دەوترێت کە بەبێ گۆرانی، بە ساز لێدەدرێت؛ چووارمیزراب. (رنگ)
ڕێوێلوێر :[ناو] اند؛ فد: ڕێڤێلڤێر؛ دەمانچەی تەوەرەدار(تۆپی دار). (رولور)

زاب : [ناو] زابی گەورە و چووک ناوی دوو زیٚ لە کوردستانی عیٚراق. (دودریاچە درکردستان-عراق)

زابیٚمەیە : نۆرە؛ گەڕەدامەیە؛ نۆبەیمەیە. (نوبت ماست)

زاتاو : [ناو] زاتئاو؛ ئاوی تاڵی نیوٚ زراو؛ ئاوی زاور؛ سە فرا. (صفرا)

زاچ : [ناو] ژنی زەیستان؛ ژنی تازەزاو. (زائو؛ زن تازەفارغشدە)

زاخ : قەلەڕەشە. (زاغ)+

زاخاو : [ناو] (١)تاویاوەی زاخ لەنیٚو ئاودا. (زاج درآبحل شدە). (٢)زاخجۆش. (با زاج جوش کردن؛زاجذوبشدە)+

زاخاودانەوە [چاوگە،ت](١) پاککردنەوەی خشڵی زیٚڕ و زیٚو بە شیٚوەی تایبەت لە زیٚرینگەریدا. (تمیز کردن جواهرات).(٢) زاخجۆشکردن. (زاغجوش کردن). (٣ب) مشتوماڵکردنی تیٚخی خنجیٚر و شمشیٚر. (مشتومال دادن تیغە خنجر).

زاخاودانیچاو : بەکەیفی دڵ تەماشای دیمەنیٚکی دڵڕفیٚن یان هەر شتیٚکی جوان کردن؛ (ڕووناک کردنەوەی چاو بە دیمەنی جوان دیتن)(دیدە جلادادن)

زاخجۆش : [ناو] تاواوەی زاخ بەگەرما پیٚدانی زۆر. (زاجذوبشدە)

زاخجۆش کردن :[چاوگە،ت] قاییم کردن و جۆش دانەوە و چیٚکردنەوەی شتیشکاو بەزاخی تاواوە. (جوشزدنبازاج)

زاخدراو :[ناو،بەر] گاودراو بە زاخ؛ قاییم کراوٚ بە-زاخ. (چسباندە شدە بازاج)

زاخۆران : [ئاوەڵناو] تیٚرنەخۆر؛ زۆرخۆر. (پرخور)

زاخۆیی : [ئاوەڵناو+ ناو](١)خەڵکیان پەیوە-ندیدار بە زاخۆوە. (اهل یا مربوطبە زاخوٚ). (٢)جۆریٚک باڵتە کە دەستکاری زاخوٚ بووە. (نوعیپالتو)

زاخەکەوە :[ناو،ت] قاژقاژە؛ ژەنگار؛ مووروەشینە؛ زاخیشین. (زاجآبی)

زاخیچەرمگ : [ناو،ت] زاخیسپی؛ لە پزیشکی و ڕەنگریٚژیدا بەکەڵکە و سیازاخیشی لیٚدروست-دەبیٚت. (زاج سفید)

زاخیسەوز : [ناو،ت] مندارەبەرد؛ قژاڵک؛ بوٚ دروستکردنی مەرەکەف و ڕەنگکردنی چەرم بەکەڵکە. (زاجسبز)

زادپەیزاد : پشتاوپشت؛ جد ئەندەرجد؛ ڕەچە-ڵەک. (جد اندرجد)

زارانج : زارانجە؛ کەو؛(کبک)

زاردراو : [ئاوەڵناو] (ب)فرەویٚژ؛ زۆربڵیٚ. (پرگو)

زارا : سارا؛ ناوی ژنانەیە. (اسمزنانەاست)

زاراڤ : [ناو] زاراوە؛ شیٚوەیئاخافتن؛ زاراڤە. (لهجە)

زاربڵاو : [ئاوەڵناو] ڕاز درکیٚن؛ قسە ڕانەگر. (افشاکنندەراز)

زاربەزار : دەمبەدەم؛ سینەبەسینە؛ بە بیٚ نووسین

ڕاگوێزرانی مەبەست لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی دیکە. (سینەبەسینە)

زاربەستن : [چاوگە،ت] دەمبستن؛ (ب)قسەنە-کردن؛ قوڕوقەپکردن؛ قوڕوقەپ پێکردن. (دهن‌بستن)

زارجوو : [ناو] دەمەجاو؛ بەئەندازەی جارێک جاوین. (باندازەیکبارجویدن)

زارخەندە : [ناو] لێوکەن بە تەوسەوە؛ (ف.مشە کەنینا نەژدل. (زهرخند)

زاردروون : [چاوگەت](١ب) دەمبەسکردن؛ بەرگری لە قسەکردن. (دهن بستن).(٢ب) ڕیشوەت پێدان بۆ چاوپۆشی و قسە نە-کردن.(بارشوە دهان بستن). (٣) هەردوو لێو بە یەکدا دوورین. (لب دوختن)

زاردەشت : [ئاوەڵناو] ڕاستوێژ؛ زمانڕاست؛ (ب) ناوی زەردەشت پێغەمبر. (راستگو؛ زردوشت)

زارزانک : [ناو] شانۆکار؛ شانۆگەر؛ ئەکتەر و دە-رهێنەری شانۆ. (تیاترگر.بازیگرتیاتر)

زارکردنەوە : [چاوگە،ت] زارلێکردنەوە (ب)دەم لێهەڵماڵین و قسەی ناخۆش پێوتن. (دهن-بازکردن)

زارنانەوە : [چاوگە،ت] سەرداپۆشین؛ سەرنانەوە؛ (ب)قسەلێنەکردن.(سرپوش گذاشتن)

زاروزیخ : [ناو] ناو و دەنگ؛ ناوونیشان؛ ناوداری. (اشتهار)

زارۆهەساران : [ناو] منداڵی ئەستێرەکان؛ (ب) زەردەشت کە ڕیوایەتە کوڕی ئەستێرە بووە. (فرزندستارەها)

زارەکی : [ئاوەڵناو] دەمی؛ لەفزی؛ لەبەری؛ دە-ڤکی؛ بەگوتە. (شفاهی)

زارەودەر : (١)دەرگای ژوورێک کە بەرەو کۆڵان بکرێتەوە. (دری کە روبە کوچە بازشود.)(٢) جێگای گوڵە یان برینی دیواودیو. (جایگلولە کە ازطرف دیگر خارج شود)

زارەهەژدیها : [ناو] گیای دەمەشێر؛ جۆرێک گوڵە. (نوعی گل)

زازایی : جۆرێکهەڵپەڕین؛ خەڵک و شێوەزمانی زازاکان. (نوعی‌رقص وزبان‌زازاها)

زاغۆری : [ناو] لارەپێچی شەدە؛ مێزەری شەدە. (نوعی‌دستارابریشمی)

زاف : [ناو] لە زەعفی ئارەوییەوە هاتووە، حاڵە-تی دڵ بێهێز بوون. (ضعف)

زاڤ : [ناو] ڕەسم؛ ئائین. (آئین)

زاڤدان : [ناو] تۆڵدان، منداڵدان. (رحم)

زاکوماک : [ناو،ت] زاوماک؛ بەرخومەڕ. (برە-ومیش)

زاکۆن : [ناو] زیپک؛ بڕشت؛ کارلێهاتن؛ قودرەت. (قدرت؛ ابهت؛ قاطعیت)

زاگاری : [ناو] زگاری؛ پەشێوی؛ عاجزی؛ غە-مباری. (آشفتگی؛ غصەداری)

زاگە : زایگە؛ زاوە؛ منداڵیبووە. (زائیدەاست)

زاڵ : پیر؛ بەساڵاچوو؛ ناویباوکی ڕۆستەمی پاڵە وان بووە. (زال)(٢) هێز بەسەرداشکان. (زورچربیدن)

زال :[ناو+ ئاوەڵناو] بەساڵاچوو؛ زاڵ. پیر. (پیر)

زاڵ : [ناو] ژەهر؛ ژار؛ ژەحر. (زهر)+

زاڵە: کیسەی سەفرا؛ کیسەی جێگای زاڵ(ژە-حری سەفرا) (کیسەصفرا)

زالو : زاروو؛ مارمژ؛ (زالو)

زاڵەبردن : [چاوگە،ت] (١)هاواربردن؛ گلە و

گازندە بردن بۆ لای کەسێک. (دادخواهی‌پیش-کسی‌بردن)(٢ب) ترساندن. (ترساندن)

زاڵەتەقێن : پڕمەترسی؛ زۆربەسام و ترس. (ترسناک)

زاڵەزەرداوە : >زاتاو.

زاڵیزەڕ : نازناوی باوکی ڕۆستەمی دەستان بوون. (زال‌زر)

زامن‌بوون : [چاوگە،ت] بەرعوێدەبوون، دەستەبەربوون؛ قفڵبوونی چەک و چەقۆی زامندار.(ضامن‌شدن)

زامندار : (١)[ئاوەڵناو] هەرکەرەستەیێک کە زمانەیێکی ببێت بۆ نەجووڵان یان کارنەکردنی بەشێکی ئەو کەرەستە.(٢) دەستەبەرکراو. (١و٢.ضامندار)

زامنە : [ناو] زامن؛ ئامێری قفڵکردنی پەلەپیتکەی تفەنگ یان چەقۆی زامندار. (ضامن)

زامووسقە : [ناو] هەویرێک لە خاکی‌مێل و ڕۆن بەزرەک بۆ پڕ کردنەوەی درزی تەختە و بۆ دابەستنی شووشە پەنجێرە. (زاموسقە)

زان : [چاوگە و پاشگرێکە] واتا زایین بەڵام نەک هەر منداڵبوون؛ خوێن‌تیزان؛ ئاوتیزان.> زایین (پسوندجمع‌شدن)+

زانای : [چاوگە] زانین؛ تێگەیشتن؛ تێگەیشت. (دانستن؛فهمید)

زانەوێر : [ناو] ئاڵووگۆڕ؛ گوڕان. (عوض‌کردن)

زاوابەند : > زاوارێوی

زاوارێوی : [ناو] زاوای لەسەر ماڵی خەزوورە دانیشتوو. (دامادسرخانە)

زاوازێرینە : [ناو] نازناوێکە بە تازەزاوا دەڵێن. (مانندشاەداماد)

زاویە : [ناو] سێسووچ؛ گۆنیا؛ کەرەستەی قەڵاشکاری و ئەندازیاریە. (گونیا)

زایفە : [ناو] لە قەدیمدا بە ژنیان دەگوت؛ ئافرەت. (ضعیفە)

زایلە : [ناو] زایڵە؛ زایەڵە؛ دەنگدانەوە؛ گەڕانەوەی دەنگ؛ ئاوێژەی‌دەنگ. (برگشت وتشدیدصدا؛ ایکو)

زایەکەردەی : [چاوگە،ت] لەناوبردن. (ب)فرۆشتنی مەڕوماڵات. (ازبین‌بردن)

زایین : [چاوگە،ت] قەتیس‌بوونی ئاو لەچاودا؛ ئاوزایینەچاو؛ دەستەمقرنجا خوێنی‌تێزا. >زان. (جمع‌شدن‌مایع)+

زبان : [ناو] زمان بەهەمووماناوە؛ وەک زبان تاڵ؛ زبان‌پیس؛ واتا زمان‌تاڵ، زمان‌پیس، زمانی ئاخافتن. (زبان)

زبانە [ناو] (١).بڵێسە. (شعلە). ٢)داری تا شراوی ناوکانە؛ هەر شتی قوت کە دەخرێتە نێوشتی ناوچاڵ بۆ چاکتر پێکەوە لکان وەک کانە و زبانە. ٣) بزمارئاسای سەر ئاڵقەی ئاغزوونە. (زبانە)

زبری : [ناو] دژی‌نەرمی؛ زووری؛ حاڵەتی‌زبر بوون؛ زڤری. (زبری)

زخ : [ئاوەڵناو] سەخت؛ زەخ؛ زەخت. (سخت)+

زدک : [ناو] زیپک؛ زیپکە؛ زبرکە؛ جۆشی‌سەر- پێست؛ جوانەزمە؛ جوانەزوە. (جوش)

زراسک : [ناو] کۆرپە؛ منداڵی‌ساوا. (بچەتازەبە دنیاآمدە)

زرالات : [ناو] تاتەبەرد؛ بەردی‌پان و گەورە.(تختە بزرگسنگ)

زرانوو : [ناو] زرانی؛ ژنۆ؛ ئەژنۆ؛ چۆک؛ وژنگ؛ زرۆنی؛ زانوو ؛ زەنگوڵ. (زانو)

زڕانەوە : [چاوگە،ت] زڕیانەوە؛ دەنگی ناقووس و زەنگۆڵە بەرز بوونەوە. (بەصـدادرامدن نـاقوس و زنگ)

زرانیبەزرانی: چۆکبەچۆک؛ (ب)نزیک و ڕووبە ڕوو دانیشتن. (زانوبزانو)

زراو : [ئاوەڵناو] زراڤ؛ باریـک. (باریـک)> زاڵە (ف.هن)

زڕاوشان : [ناو] زێرووەشان؛ پـارە بـەسـەربووکـدا هەڵخستنەوە. (زرافشان)

زڕباڤ : [ناو] باوەپیارە؛ زڕباب. (ناپدری)

زڕبراله : [ناو] زڕبرا؛ براییکـە تـەنـی نـەبێـت. (نابرادری)

زڕبـورا : [نـاو] زڕبـرای هاوسـەر؛ زڕبـرایژن. (نابرادریزن)

زربە : [ناو] زبرە؛ گرنج گرنج؛ درشتە. (نخالە)

زربـی : [نـاو] زبـری؛ گرنجـی؛ ناسـافی؛ دڕی. (زبری)

زرتخانە : [ناو] جێگەی کێبەرکێ و گاڵتە و قـە شمەری. (جای مسابقەوشوخی کردن)

زرتوپرت : [ناو]جرتوپرت؛ قسەیبێواتا؛ و بێ مانا. (یاوه)

زرتـەسـوور [ئـاوەڵنـاو] زرتـەزەلام؛ زرتـەبـۆر؛ زلحۆرت. (لندهور)

زرچەنە : [ناو] ژێرچەنە؛ خشڵێکە دووسەری بـە قولاپ لە ژێر چەناکەوە بەلارەپێچەوە قـاییمدە- کرێت. (نامزیوریاست)

زڕدش : [ناو] زڕبـرای مێـرد. (نـابرادریشـوهر)

زڕدێ : [ناو] زڕدایک؛ ژنیبـاب؛ بـاوەژن. (زن- پدر)

زرز : [ئاوەڵناو] شەمبۆز؛ نائارام؛ شەڕوور؛ تـەغـەر بۆ وڵاخ دەوترێت. (شرور)

زرزرە : [ناو] زوخاو؛ خوێناویبـرین؛کیم؛(کـێم) چڵکیبرین. (چرک زخم)

زرشـک : [نـاو] زریسـک؛ زریشـک. (زرشـک)

زرگوەهەڵەت : [ناو] زەردوما؛ زوورگوەهەڵـەت؛ پرکۆسپ و کەندالێ؛ هەڵدێر. (سنگلاخ)

زرمتانە : [ناو] تۆڵە؛ حـەیـف؛ حـەقسـەندنـەوە. (انتقام)

زرنازیق : [ناو] جوڵانێ؛ جوڵانە. (تاب بازی)

زرنگانەوە : [چاوگـە،ت] زرینگانـەوە؛ هێربـاری- کۆن و بۆنگرتوو بە ئاور سوورکردنەوە. (سـرخ- کردن دوباره کوزه کهنه)+

زرنگەیگوێچکە : [ناو،ت] بەهۆی دەنگـی زۆر بەرز وەک دەنگیتۆپ، کە گوێ هاژەهاژی لێ- دێت. (ویزویزگوش)

زڕنووق : [ناو] چریسکایی ڕۆن لە سەر شـۆرباو. (چربی کم روی سوپ)

زڕنووچقاو : >زڕنووقاو.

زڕنووقاو : [ناو] چەوراییکەم بـەسـەر چێشـتی- تراوەوە (چربی کم روی غذای آبکی)

زرو : [ناو] زرب؛ زبر؛ زڤر. (زبر)

زرواڵـێ : [نـاو] زرخوشـک؛ خوشـکیناتـەنـی. (ناخواهری)

زروزبیل : [ناو] زبلۆزاڵ؛ خەوشوخاڵ. (آشغال)

زروزەنگیانە : [ناو] متوموورو. (خرزەومنجوق)

زروقە : [ناو] (١)جووکە(جیکجیک). (٢)شەبەق؛ شەوقیکەم؛ ڕوشناییکەم. (سو)

زرۆنی : [ناو] زرانوو؛ زرانی؛ ژنۆ؛ ئـەژنـۆ؛ چـۆک؛ وژنگ؛ زانوو؛ زەنگوڵ. (زانو)

زروێ : [ناو] درکە تاڵە؛ چەوغان.> تۆسی

زرەفەقی : [ناو](ب)کەسێک کەتازە دەستی بە خوێندن کردوە؛ کەم خوێندەوار؛ کەم سەواد. (کم‌سواد)

زرەکبون : [چاوگە،ت] زرەبوون؛ چاولەبەرتیشک هەڵنەهاتن؛ بەشەوارەکەوتن. (ندیدن‌بعلت-نورروبرو)

زرەکەش : [ناو] کەشاوێک کە کزر بووەتەوە و بۆ کێڵان ئامادە بووە. (زمین‌آبداده‌آماده‌شده)

زرەگەنە : [ناو] گیایێکی بۆن ناخوشە و بەرەکەی خڕ و دڕکاویە. (نام‌گیاهی‌است)

زرەلاو : لاوی‌ترسەنۆک و بێ‌بایەخ. (جوان‌ترسو)

زرەمەندێ : [ناو] گیایێکە وەک مەندێ بەڵام کورتە باڵاترە و گەڵاکەی وردترە. (نوعی گیاه)

زرێپۆش : [ناو] لەعەسکەریدا دەبابەیێکە لە-جیاتی زنجیر لەسەر تەگەری لاسیقی‌دەڕوا. (زرهپوش)

زرێپەڕ : [ناو] پەڕاوی‌زەریا؛ کەناری‌زێ؛ کە-ناری‌دەریا. (کناردریا)

زریشکی : [ناو] ڕەنگی‌زریشک؛ سووری‌تۆخ؛ پێکدی لەسوور و قاوەیی‌تۆخ. (زرشکی)

زریکەلێ‌هەستاندن : [چاوگە،ت] زریکە لێ‌هە-ڵساندن؛ پێوەدان؛ ئازار پێگەیاندن. (ئازاررساندن)

زستانەخەو : [ناو،ت] نیوە خەوتنی هەندێ گیانلەبەران لە زستاندا و بووژانەوە و بەخەبەر هاتنیان لە بەهاردا.(زمستان خوابی)

زقر : <زرو.

زقروک : [ناو،بک] خول‌خۆر؛ کەسێک زۆر دەگە ڕێت. (گردنده؛ چرخنده)

زقروۆک : [ناو] گێژاو؛خولخواردنی‌ئاو؛ ئاشی جند-ۆکان. (گرداب)

زقووم : [ناو] زوقم؛ خووسار؛ سیخوار؛ ئالشک؛ خویسک؛ قراف؛ خویز؛ سەرماوەردە؛ جیلە؛ هە-ڵمی بەسەهۆڵ بووی سەرگەڵای دار. (بژ)

زکدان : [چاوگە،ت] لەمدای؛ تەپڵەک کردنی دیوار؛ هاتنەپێشەوەی بەشێ لە دیوار یان هەر ڕووپەڕێک. (شکم‌دادن)

زکر : [ناو] پرچ هەڵسووڕاندن و هەڵپەڕ و داپە-ڕی دەروێشانە، تەغەر بەهەوای دەنگی دەفەوە. (سماع درویشان)

زکرەش : [ئاوەڵناو] دڵپیس؛ دووشک؛ بەدگومان. (مظنون‌ودل‌چرگین)

زکشێلان : [چاوگە،ت] (ب)لێدان و بە پاوە چوونە سەرزگی‌کەسێک. (کتک‌زدن)

زکقوپاو: [ئاوەڵناو] کەلەکە قوپاو؛ (ب) لەڕ و لاواز. (کنایی‌لاغر)

زکەدرێ : (ب)زۆر هەواداربوون و لەسەرکردنەوە و لایەنگریی بە هەموو تواناوە. (شکم‌دریدن)

زگبەرەڵا : [ئاوەڵناو] (ب) زۆرخۆر. (شکمو)

زگپەرس : [ئاوەڵناو] زگپەرست؛ چلێس؛ نە-وسن؛ سکەرۆ؛ چڵەک. (شکم‌پرست)

زگدراو : [ئاوەڵناو](ب)زۆرخۆر؛ خۆرا؛ فرەخوەر. (شکمو)

زگدەرپەڕیگ : [ئاوەڵناو] سکمەشکە؛ سکزل؛ زگماسیو؛ زگپەنماو؛ ورگن؛ تەنگەقەوی. (شکم‌گنده)

زگماهی : زکماکی؛ سروشتی. (طبیعی)

زگەخشکی : [ناو،ت] بەزگەوە خۆخشاندن و چوونەپێشەوە زیاتر بۆ پارێزبردن. (باشکم‌خزیدن)

زلحوڵ : [ئاوەڵناو] گمتەی گێژ و وێژ و گەوج و گێل. (گندەبگ‌خول‌وچل)

زلحیز : [ئاوەڵناو] زەلامی بێزراوی بێغیرەت و حیز. (یوغر بی غیرت)
زڵفگیر:[ناو] گیرەیقژ؛ گیرەیسەریژنان.(گیرە-مو)
زڵقەزڵق : [دەنگەناو] جڵقەجڵق؛ قوڵتەی نێو قوڕیشل و قوڕاو. (صدای‌پادرگل‌وشل)
زڵەقیاگ : [ئاوەڵناو] شڵەقاو؛ شڵەژیاو؛ شێواو. (بهم‌زده‌شده؛ آشفته)
زلەموو : [ناو] مووی قەوی کە لە پیریدا لە سەر کەپۆ و ڕوومەتی مرۆڤ دەڕوێ. (موی بلند کە-درپیری روی صورت میروید)
زلهێز : [ناو] دەسەڵاتداری‌گەورە. (ابرقدرت)
زلێندک : [ناو] دوێرد؛ قەیچی؛ مقەس؛ مقەست؛ دوارد. (قیچی)
زلینە : [ناو] زەمێڵە؛ قوڵینە؛ قەرتاڵە؛ بەرچن. (زنبیل)
زمان‌پاراو : [ئاوەڵناو] زمان‌لووس؛ قسەزان؛ دەم-پاراو. (سخنور)
زماندن : بەرەڵاکردن؛ وێڵکردن؛ ڕەها کردن. (رهاکردن)
زمان‌ڕەق : [ئاوەڵناو] قسەڕەق؛ قسەتاڵ؛ زمان-تاڵ. (بددهن)
زمان‌گەستن : [چاوگە،ت] (ب) وەئاگاهاتن لە هەڵە و حەسرەت خواردن. (زبان‌گزیدن)
زمانەوان : [ناو] پسپۆڕی زمان‌ناسی. (زبان‌دان؛ خبره‌زبان)
زمبە : [ناو] شیشی‌تفەنگ پاککردنەوە؛ زمە. (سنبه‌تفنگ)
زمبێڵقەیتان : (ب)کەسێک کە سمێڵی باریکە؛ سمێڵقەیتان. (سبیل‌باریک)+
زمپارە : [ناو] کاغەز پەرداخ؛ سمپارە. (کاغذسمباده)
زمران : [ناو] زمرین؛ ئاروین؛ ئەزموون. (امتحان)
زمراندن : [چاوگە،ت] ئەزموون کردن؛ تاقی-کردنەوە؛ ئاروین کاری. (امتحان‌کردن)
زمراو : [ناو،بەر] بەتاقی‌کردنەوە ناسراو؛ ئە-زموون کراو. (امتحان‌شده)
زمروود : [ناو] زمرووت. (زمرد)
زناعکار : [ناو،بک] زیناکەر؛ زیناح‌کەر؛ زینحاکەر. (زناکننده)
زنج : [ئاوەڵناو]تیژ؛ تیژایی‌تێغ؛ دەمی‌تیژی‌تێغ. (تیز)+
زنجیری‌تەگەر : [ناو،ت] تۆڕە زنجیرێک کە لە کاتی بەستەڵەکدا بە دەوری تەگەری سەیارەدا دەپێچرێت. (زنجیرچرخ)
زنگار : [ناو] زنجار؛زەنگار؛ ژەنگ و چڵکی سەر-کانزا؛ ژەنگی‌مس کە ڕەنگێکی‌شین‌باوە و ژاراوییە. (زنگار)
زنە : [ناو] چوڕەچوڕ ئاوهاتنەدەر لەکوێرەکانی؛ دەڵاندن. (نشت.آبزا)
زنەکێش: [ناو]جۆگەی زۆرقوولکە لە ناو زۆنگەزەوییدا هەڵدەکەندرێت بۆ کێشانی ئاویزە-وی و وشک‌کردنەوەی. (جوی‌عمیق‌برای-کشیدن‌آب‌زیادی‌زمین‌باطلاقی)
زنیاگ : [ناو،بەر] گۆپکەکردوو؛ هەڵزراو؛ لێوهە-لزنیاگ: لێوهەلزراو. لێوپشکووتوو. (تبخال‌شده)
زوخۆاڵ : [ناو] سوخاڵ؛ زووخاڵ؛ ڕەژی. (زغال)
زوڕاتەکێویلە : [ناو،ت] دێمیلە؛ کەردڕ. (ارزن-خوشه‌ای)

زوراد : < زوراته کێویله.

زۆرانیک : [ناو] سهوڵخانه؛ بهفرهچاڵ؛ بهرپرسی بهفرهچاڵ. (یخچال‌ومسئول‌یخچال)

زۆربۆهێنان : [چاوگه،ت] تهنگ پێهه‌ڵچنین؛ تهنگهتاوکردن؛ گوشار بۆ هێنان. (تحت‌فشارقراردادن)

زۆرخواز : [ناو] فرهویست؛ زۆرویست؛ (ب)بهتهماح. (زیاده‌خواه)

زۆرک : زۆرکان؛ زیخه‌ڵان؛ زهوینی زۆر سفت ورهق؛ رهپن. (زمین سفت)

زۆرگهڕ : [ناو] خول‌خۆڕ؛ (ب) ماڵانگهڕ؛ زۆر له سهفهردابوون. (زیادگشتن‌وگردشکردن)

زۆرلێکراو : [ناو،بهر] (١) ناچارکراو؛ زۆربۆهێزاو؛ (مجبورشده). (٢ب) زوڵملێکراو؛ مافخوراو. (مظلوم)

زۆر وهنه کریا : <زۆرلێکراو

زۆره : (١)فرهس. (زیاداست).(٢)زۆهره؛ ناویئهستێرهیناهید.ناچاریه. (زهره، زوراست)

زۆرهان : [ئاوه‌ڵناو] پیریبیتاقهت؛ پیری لاکهفته؛ پیری لهکارکهوتوو. (پیرازکارافتاد)

زۆرهاوردن : [چاوگه،ت] زۆر هێنان؛ تهنگهتاوکردن. (فشارآوردن)

زۆق : [ناو] جووت؛ دژیتاق؛ بهجووت. (جفت)

زۆڵ : [ئاوه‌ڵناو (ب)فیڵه‌باز؛ حیلهکهر؛ ساختهچی. (حیله‌گر)+

زۆلانه : [ناو] ئالقهکانیزنجیر. (حلقه‌های‌زنجیر)

زۆلوولاو : [ناو] بهلوویی؛ روهکێکی لامژه، ریشهی له سهر داری بهروو دهرووی و میوهکهی بۆ رهوانی باشه(کشمش کولی؛دارواش)

زۆڵهچهرم : [ناو،ت] سیرمه؛ ریشاڵیباریک برِدراو له چهرم. (برش‌باریک‌چرم)

زۆڵزا : [ئاوه‌ڵناو] حهرامزاد؛ حهرامزاو؛ بیژوو. (حرامزاده)

زۆڵهک : [ناو]دهنکیگهرمهشانی که له برژاندندا نهپشکووتووه؛ دهنکه دانهویڵهی نهکوڵیوی ناوچێشت. (دانه‌ذرت چسفیل‌نشده؛ دانه‌نپخته‌دراش)

زومراو : <زمراو.

زۆمه : [ناو] ئۆبه؛ کۆمه‌ڵی رهشماڵ له پهنای یهکدا. (چندسیاه‌چادرباهم)

زۆنار : [ناو] زوننار؛ کهمهربهندی قهشهی مووسایی. (زنار)+

زووان‌بهسه : [ئاوه‌ڵناو] زبان‌بهسته؛ بهستهزمان؛ فهقیر؛ بێدهنگ؛ بیقسه. (زبان‌بسته)

زووان‌لاخستن : [چاوگه،ت] (ب)درۆکردن. (دروغ‌گفتن)

زووانه‌گا : [ناو] گوڵگۆزروان؛ گۆزربان؛ گوڵهکهی بۆرهوانی باشه و میزهێنهره. (گل‌گاوزبان)

زووخاڵ‌سهنگ : [ناو،ت] زووخاڵیبهرد؛ بهرده رهژی؛ سوخاڵه تهوهن. (زغال‌سنگ)

زووخواڵه‌تهوهن : [ناو،ت] زووخاڵیبهرد؛ زووخاڵ‌سهنگ. (زغال‌سنگ)

زووره‌ئاوی : [ناو،ت] زبرهیئاوی؛ زبرهیێک که بۆ تیژکردنی تیخ تهری دهکهن. (سنگ‌سمباده)

زوورهزوور : [ناو،ت] گریان و شیوهن بهدهنگی بهرز؛ قووره قوور. (گریه‌کردن‌باصدای‌بلند)

زوورنج : [ئاوه‌ڵناو] کهسێک زوو دڵیبشکی یان‌بتۆرێت. (زودرنج)

زووغور : [ناو] گورچیلهی حهیوان‌گهل. (کلیه‌حیوانات)

زووگوور :[ئاوەڵناو] پێدڤی؛ پێداویستی؛ پێویست. (لازم)

زووگوورت : [ئاوەڵناو] زووگورد؛ ڕەبەن؛ تەنیا؛ بێ ٚهاوسەر؛ سەڵت. (مجرد)

زووهەڵبەست : [ناو] بێ ٚفکرکردنەوە خولقاندن؛ دەسبەجێ ٚ حازرکردنی بەرهەم یان جووابێک. (فی البداهه)

زوێل ٚ : [ناو] پووش‌وپڵاش؛ زبڵ. (خاکروبه)

زەباندن : [چاوگە،ت] فریودان؛ گومڕاکردن؛ لاڕێ ٚ پێکردن؛ خاپاندن. (فریبدادن)

زەبرۆ وونی : [ناو،ت] زەبری‌خوێن؛ فشاری‌خوێن؛ تەوژمی‌خوێن. (فشارخون)

زەبری‌خوێن : [ناو،ت] زەبرۆ وونی؛ تەوژمی‌خوێن. (فشارخون)

زەبوور : [ناو] ناوی کتێبی عاسمانیی داوود پێغەمبەر (د). (زبور)

زەبەرجەد : [ناو] جۆرێک بەردی بەهادارە؛ جۆرێک خشڵە. (زبرجد)

زەبەردەس : [ئاوەڵناو] زەبەربەدەس؛ بەدەست‌وبرد؛ کارامەد. (زبردست)

زەحلە : [ناو] زەهلە؛ زاور؛ زەندەق؛ زراو. (کیسه صفرا)

زەخفە : [ناو] گۆشتی‌ژێرپڵاو. (گوشت‌زیرپلو)

زەخم‌پێچ : [ناو] برین‌پێچ؛ قوماشی‌ناسک و درێژی بۆ برین پێچان کە زیاتر لە کەتان چێدە- کرێت. (باندزخم‌بندی) کەسێک کە برین دە- پێچێتەوە.

زەخم‌دەرکردن : [چاوگە،ت]سەرهەڵدانی برین لەسەر پێستی‌لەش. (زخم‌درآوردن)

زەخم‌کردن : [چاوگە،ت] زخمدارکردن؛ بریندارکردن. (زخم‌کردن)

زەخمە : فد: [ناو] میزراب؛ لێدانی‌میزراب؛ بە- میزراب نەغمە وەشاندان لە سیمی‌تار؛ نەغمە. (زخمه)

زەرباف : فد: [ناو،ت] قوماشی زەڕی؛ کری - سیمی‌باریک وزەرد. (زرباف)

زەربانی‌مەریوانی : زانایێکی‌کورد بووە کە لە ڕە- سەدخانەی مەراغە کاری‌کردووە و کتێبی ساروجنامەی لە زەمانی هەلاکۆی مەغوولدا نووسیوە. (زربان‌مریوانی)

زەڕنیق : [ناو] زەرنیق. (زرنیخ)

زەرتک : [ناو] زەردوویی؛ خوێنەمیزکە. (یرقان)

زەرچی : [ناو] هەوەڵین سەوزایی کە بەهاران سەوزدەبێت. (اولین‌سبزه‌بهاری)

زەرجات : [ناو] (ب)بێستان و سەوزی‌کاری. (سبزی‌کاری‌وبوستان)

زەرد : [ناو] (ب) کانزای برنج. (برنج)

زەرد : [ناو] مسوار؛ کانزای تێکەلاو لە مس و قالأیی کە سەماوەریان لێ ٚدروست دەکرد. (مسوار)

زەڕدال ٚ : ناوی گیایێکە؛ سەندەل ٚ. (اسم گیاهی است)

زەردپێست : [ئاوەڵناو] زەردپۆستال ٚ؛ ڕەگەزی ئینسانگەلی زەردی ڕۆژهەڵاتی‌دوور. (زردپوست)

زەردجۆش : [ناو] مسواری‌جۆش‌کردنی دووکانزا. (زردجوش)

زەردکرپاک : [ناو،بەر] (١ب)گۆشت یان سەوزی یان هەر شت نیوە سورکراوە لەسەر ئاور. (تفت- دادەشدە)(٢) ڕەنگی زەرد تێهەڵساوراو. (رنگ زرد مالیدن)

زەردوسوور : [ناو] هەسینە زێڕینە؛ مۆندایفاتمە؛ مۆندایئایشە؛ کەسکەسوور؛ تویێڵزێڕینە؛ کۆڵکە زێڕینە؛ کوڵەکە زێڕینە؛ ئەستوونەزێڕینە؛ هـوێرە-وەری؛ هەسارەزێڕینە. (قوس‌وقزح)+

زەردوێی : [ناو] عێلێکی کوردن لە ناوچەی پاوە؛ ناویئەوناوچە. (ایل‌زردویی)

زەردەبرین : [ناو] ئاورە؛ زەردەزەخم. (نوعی‌زخم-واگیردار)

زەردەپێهاتن : بەکەسێک پێکەنین بـەلێوکـەنـی بەتەوسەوە. (بەکی‌خندیدن)

زەردەتا : [ناو] تەبیزەرد؛ نەخۆشینێکی جێی مە-ترسی و گیرۆدارە. (تب‌زرد)

زەردەچوێە : [ناو] زەردەچێـوە؛ زەردەچـوێ؛ زەردە-چەوە. (زردچوبە)

زەردەزخم : [ناو] ئاورە؛ زەردە بـرین؛ برینێکـی-گیرۆ دارە. (نوعی‌زخم‌واگیردار)

زەردەشامی : [ناو] گۆرەویلە؛ گۆرەویچنـە؛ فـڕ-ندەیێکە هێلانە کەی بـە شـێوەی گـۆرەوی بـە دارانـدا شۆڕ دەبێتەوە. (اسم پرندەایست)

زەڕدەشت : زاردەشت؛ دەشت واتا ڕاسـتی؛ دەم-ڕاست؛ قسەڕاست؛ زەڕدەشت؛ ڕەنگە شاری سە-ردەشت پێوەندی هەبێت بە زێدی زەڕدەشـتەوە چوونکا کەوتووەتە باشووری زەریای ورمـێ کـە زۆرینەی مێژوو نووسان ئەو شوێنەیان بە زێـدی زەڕدەشت زانیوە. (زرتشت)

زەڕدەشتی : [ناو] پەیڕەوی ئـائینی ئاهورامـەزدا. (زردتشتی)

زەردەکەنە : [ناو،ت،] لێوکەن. (لبخند)

زەڕدەگوێنی : [ناو،ت،] جۆرێک گـوێنی کـە لـە جەوەکەی کەتیرەی زەردباو دەگرن. (گون‌زرد)

زەردەلوٚ :[ناو] گیای لوٚی زەردباو.(نام‌گیاهی‌است)

زەردەلێو : [ناو،ت] لێوکەن؛ بـزەهاتنـە سـەرلێـو. (لبخند)

زەردەماسی : [نـاو،ت] زەردەپـەڕ؛ ماسـیێـکـە ژێرزگیزەردە. (ماهی‌زردەپر)

زەردەهاتن : گنژینەوە؛ گژینەوە؛ بزە هاتنە سـە-رلێو. (لبخندبرلب‌آمدن)

زەردەیخۆراوا : زەردەی ڕۆژپەڕ. (آفتاب‌غروب)

زەردی : [ناو] جۆرێک گیایە؛ قاقلێ گیوی؛ بوٚنە-خۆشینی تەنگەنەفەسـی بـەکـەڵکـە. (کـاجیرە؛ کاژیرە؛کافشە؛ گلرنگ)

زەردێنۆهێلەی :[ناو،ت] زەردێنەی هێلکـە. (زردە تخم‌مرغ)

زەڕە : [ناو] (۱) زۆر ورد. (۲ب) دەنگی زەڕاندنی کەر. (صدای عرعر خر)

زەڕەتاڵ: [ئاوەڵناو] (ب) ڕەزاتال؛ ئێسـکـگـران. (زشت)

زەڕەشیرین : [ئاوەڵناو] (ب)ڕەزاشیرین. جوان. (تودل‌برو)

زەرزوور : <پەرەسریلکە.

زەڕاف : [ناو] ســەراف؛ کـەسـێک کـە پیشـەی گۆڕینە وەی پارەی جۆربەجۆرە. (صراف)

زەرکـاهێکێ : [نـاو،ت] زەردێنـەی هێلکـە؛ زە-ردێنۆهێلەی.(زردەتخم‌مرغ)

زەرکەزوی : [ناو] گیاییێکە بەسـەر زەویـدا پـان دەبێتەوە و سەلکـی بنـەکـەی شـیرینە (اسـم-گیاهی‌است)

زەڕکـەشـی :[ناو،بـەرهـەمـیچاوگـە] (ف.گـیـو) رووکێش‌کردنی هەرشت بە ئاوی زێڕ؛ ئاوداـنـەوە بە زێڕ. (روکش‌کردن‌طلا)

زەرگۆز : [ناو،ت] داری پەڵک؛ جۆرێک ڕەشە-چنارە. (درختترنگوت)

زەرگووز : [ناو،ت] (١)دارگوێزێکی زەردە. (گردویزرد). (درختگردوی‌رنگ‌روشن)

زەرناس : [ناو] کەسێک کە بە بەردی مەحەک زێڕدەناسێ؛ (ب)مرۆڤی‌تێگەیشتوو؛ بە ئەزموون. (زرشناس)

زەرنگەر : [ناو] زێڕینگەر؛ زێڕفرۆش. (طلاساز. طلافروش)

زەرنیگار: [ناو] بە زێڕ نەخشاو. (زرنگار)

زەرۆڤار : <زەرفار.

زەڕوزیوەر : فد: [ناو،ت] خشڵ و خاو. (زروزیور)

زەروەزەردە : [ناو،ت] گوڵە هەنگووین؛ بۆ لا-بردنی زەرداو بەکەڵکە؛ گیای سەفرابەر. (شاسپرم کوهی)

زەروێلە : [ناو] زەردیوەلە؛ زەرویلە؛ زەردیوەلی؛ چۆلەکەیێکی دەنگخۆشە ونێرەکانیان ڕەنگی زەردە. (پرنده‌ایست)+

زەڕهاتن : [چاوگە،ت] (ب)هەوەسی قسەی بێجیکردن، قسەی بەرز و بێجێکردن؛ هاوتای، ئەجەل هاتن.(هوس‌صحبت‌بیجاکردن)

زەڕەزەڕ : [ناو،ت] زەڕینی لە سەریەکی کەر. (عرعر)

زەڕەوشان : [ناو،ت] زێڕەوشان؛ پارە بەسەر بووکدا هەڵخستنەوە. (زرافشان)

زەڕەهاتن : <زەڕهاتن.

زەرهەلی : [ناو] هەلۆوچەزەردە. (آلوچەزرد)

زەڕیان : [چاوگە] زەڕین؛ دەنگی کەر. (عرعر)

زەریب : [ناو] (١)سنوور؛ کەوشەن؛ حوددود. (مرز). ٢)جێگەی بەیەک گەیشتنی دوو چۆم. (محل‌تلاقی‌دو رودخانه)

زەریٚقیچ : [ناو،ت] زەردی ئاچخ. (زردروشن)

زەریک : زراڤ؛ باریک. (باریک)

زەریم : [ناو] نێرگز؛ نێرگس. (نرگس)

زەعف : [ئاوەڵناو] (١)زۆر؛ گەلێک. (زیاد). (٢) [ناو] لەسەرخۆچوون؛ دڵ بووردنەوە. (ضعف)<زاف

زەغچوون : نەمان؛ لە بەین چوون؛ ڕیشەکەن بوون. (ازبین‌رفتن)

زەغەڵ : [ناو] بژار و گیای زیادی لەناو دەغڵی سەوز و شیناوەرد دا. (گیاەهرز)

زەق : [ناو] هەڵمات؛ کەڵلای‌مێشێن؛ مەڕمەری مێشێن. (تیله)

زەقان : [ناو] مێشێن. (تیله‌بازی)

زەقەزەق : [ناو،ت] چاودابڕین و تەماشاکردن و چاولێ نەتروکاندن. (زل‌زدن)

زەلام : [ئاوەڵناو] گەورە؛ هەر شتکە قەڵافەتی گەورەبێ. (بزرگ)+ پیاو

زەلامباش : [ناو،ت+ ئاوەڵناو] سەرگەورە؛ مرۆڤی کەڵەگەت و باڵابەرز. (قدبلند)

زەلزەلۆک : [ناو]خلیسکێن؛ خلیسک. (لیز؛سرسره‌بازی)

زەلله : [ناو] زمان‌بەهەڵگەڕان؛ قسەجووڕاندن. جووڕاندن. (تپق)+

زەلومۆڕ : [ناو،ت] زیندەوار؛ مەڕومالات. (احشام)

زەلهان : خزین؛ خوشین؛ خشکەکردن. (خزیدن)

زەلین : خووسانەوە؛ فیسانەوە. تەڕبوون و نەرم بوون لەئاودا؛ خزین؛ (خیساندن؛ خزیدن)

زەڵین : زەناو؛ زەوینی زۆنگ؛ جێگای شین‌بوونی

قامیش و زەل. (گل وشل؛ باطلاق)

زەمبە : [ناو] ناوە؛ ئەستەمووڵی؛ دەفری قورکێشان. (زنبە)

زەمبەریش : [ناو] سەرین؛ باڵشت؛ بالیف؛ موتەکا؛ متەکا. (بالش)

زەمبەق : [ناو] گوڵی‌زەمەق. (زنبق)

زەمتە : [ئاوەڵناو] زەبەلاح؛ گمتە؛تێکسمراوی تەمبەڵ. (یغوروتنبل)

زەمزەمە : فد: [ناو] (١)دەنگی هەڵقوڵینی ئاوی کەم لەعەرز. (٢) لەبەر خۆوە گۆرانی وتن بە دەنگی‌نزم؛ ویرەویر. (١و٢زمزمە)

زەمەگلێرە : [ناو] چلوورە؛ سەهۆڵی شۆڕەوەبووی بەر پلووسک و گوێسوانان. (دنگالە)

زەنجەف : [ناو] متوموورووو؛ زێڕ و زیوەر؛ خشل و خاو. (زروزیور)

زەنخ : [ئاوەڵناو] گەنیو؛ بۆگەن؛ گەنی؛ گەنیگ. (گندیدە)

زەند :(١) [ئاوەڵناو] گەورە؛ مەزن؛ زەلام. (بزرگ). (٢)[ناو]نازناوی چەند شای‌ئێران لە عێلی زەندیە. (زند)+

زەندئەڤێستا : [ناو] زەندئاوێستا؛ پەرتووکی پیرۆزی زەردەشتیان. (زنداویستا)

زەندشۆڕ : زەندەشۆڕ؛ جۆرەسەگێکە کە چوارپەلی تا قولاپە و تا مەچەک لەسەرعەرز دادەنێ. (نوعی‌سگ)

زەندووک : [ناو] مووچ پێچ. (مچ‌پیچ)

زەنگ : [ناو] (١)کاتی دیاریکراو بۆ دەرس-خوێندن لەوانەدا. (٢)ناوی‌ئەو دەرسە کە لە ماوەی وانەیێکدا دەخوێندری وەک زەنگی-چوارەم ماموٚستا دەرسی جوغرافیا دەڵێتەوە، (٣) دەستپێک و کۆتایی هاتنی وانە بە زرەی (ژام) زەنگ. (١و٢و٣زنگ)

زەنگار : [ناو] ژەنگار؛ قاژقاژە؛ مووروووەشینە؛ زاخی‌کەوە؛ زاخی‌شین. (زاج‌آبی)

زەنگارۆ : [ئاوەڵناو+ ناو] ژەنگاری؛ رەنگی‌شین؛ رەنگی‌کەوە. (زنگاری)

زەنگدار : [ئاوەڵناو] خاوەنی‌زەنگ؛ دەستەواژەی-موسیقایە، بەسازێ دەڵێن کەدەنگەدە داتەوە و زایە لەی هەیە. (زنگدار)

زەنگڵ : [ناو] زەنگوڵ؛ دڵۆپ؛ تکەی تراو؛ دڵۆپە. (قطرە)

زەنگڵەزیوە:[ناو]جۆرێک فرندەی‌گچکەیەبەر سینگی سوورە و لەبەرزایی داراندا هێلانە چێدە کات. (نوعی‌پرندەکوچک)

زەنگڵەمیرە : [ناو] جۆرێک باڵندەی گچکەیە. (اسم‌نوعی‌پرندە)

زەنگ‌لێدان: دەستنان بە دووگمەی زەنگدا؛زە-نگی مەدرەسە و کلیسا لێدان؛ (ب)تەلەیفۆن-کردن. (زنگ‌زدن)

زەنگۆڵ : [ناو] ژنۆ؛ ئەژنۆ؛ زرانی؛ وژنگ؛ چۆک زرانوو. (زانو)

زەنگوڵ زەنگوڵ : [ناو،ت] دلۆپەدلۆپ؛ دلۆپی-فرمێسک و ئارەقی‌لەش. (قطرەقطرە)

زەنگۆڵە گیا : [ناو] گیای بەرزەلینگ، پاڵاوتەی کولێنراوی گوڵ و گەڵاکەی دژی کرمی ڕیخۆ لەیە. (درمنە؛ ورک؛ یوشن)

زەنگە : [ناو] داری‌شکاو بۆ سووتەمەنی. داری شکاوی سوخت بۆکوورە. (هیزم‌شکستە)

زەنگەزێرە : [ناو] ژەنگەسوورە. (نوعی‌زنبور درشت)

زەنگەسوورە : [ناو] (١) ژنگەسـوورەی ڕش‌بـاو بە قەرای(کۆ) دەبێت و ژەهری زۆر بقـەیـە. (٢) ژنگەسورەی ڕەنگ‌سووری ئـاچخ کـە کـەمـەر باریکە و دووهێندەی هەنگەژاڵـە دەبێـت. (١و٢. دونوع‌زنبوردرشت)

زەنگەنە : [ناو] دووهـۆزی نـاودارن لـە نزیکـی کرماشان و نزیکی کەرکووک. (زنگنە)

زەنگەنەی‌گردەکان : هۆزێک‌بوون لە نزیکی‌هـە مەدان. (زنگنەگردکان)

زەنگی :[ناو+ ئاوەڵناو] خەڵکی زەنگباری ئافریقا؛ ڕەش‌پۆستاڵ؛ قولەڕەش. (زنگی)

زەنگیالیٚ : [ناو] زەنگیانیٚ؛ زەنگیانە. (منجوق)

زەنگی‌پشوودان : [ناو،ت] زەنگێک کە نیشـانەی کوتایی هاتنی وانە و دەستپێکی پشوودانە و زە-نگێکی‌تر کۆتایی بە پشوودانە و دەستپێکی وانە-یێکی‌ترە،(ماوەی بـەینـی ئـەو دوو زەنگـە کـە نزیکەی دەخولەکـە،زەنگـی پشـوودانە. (زنـگ-تفریح)

زەنگی‌درگا : [ناو،ت] زەنگی‌کارەبایی لە جیاتی - دەرکە لێدان و تەقەکردن. (زنگ‌در)

زەنگی‌کاروان : [ناو،ت] (١)جەرەس؛ زەنگۆڵەییٚ کە دەکرێتە ملی حەیـوانی‌کـاروانی بـە تایبـەت وشتر و زیاتر بۆ ملی وشتری پێشەنگ، بۆهاندان و کە متر هیلاک بوونیان.(٢ب)مەرگی نزیکان و هەواڵان کە هێما و ئاماژەیە بە نزیک بوونـەوەی مـردن و ڕۆیشـتن بـەرە و مـەرگ. (١و٢زنـگ-کاروان)

زەنگی‌کلیسا :[نـاو،ت] زەنگێکـی گـەورەیـە؛ناقو وس؛ جمخار. (ناقوس)

زەوت‌کردن:[چاوگە،ت](١)ئارام‌کردن؛ ئەسپەکەم بۆ زەوت نابێـت؛ منداڵـەکـە زەوتنابێـت. (آرام-کردن). ٢)داگیرگردن. (غصب‌کردن)

زەوتەک :[ناو،بک] فریودەر؛ خـاپێن؛ خـاپینۆک. (فریب‌دهندە)

زەوزوو :[ناو]زاوزوو؛زەوەزۆ؛ زاوزیٚ؛ زاوزۆ؛ زاوزوە؛ زاینی‌زۆر. (موالیدزیاد)

زەوڵە : [ناو] مەچەک؛ زەند. (مچ؛ ساعت)

زەوڵەئەستوور : [ئاوەڵناو] مەچـەکـقـەوی؛ زەنـد ئەستور. (مچ کلفت)

زەوونج :[ئاوەڵناو] زۆنگ؛ ئەردی‌ئـاولیٚ‌ڕاوەسـتاو؛ شێدار؛ شەدار. (زمین‌همیشەتر ؛ باطلاقی)

زەوونگ : [ناو] دۆڵمەگیپە؛ دۆڵمـەی ڕیخۆڵـە و گەدەی ئاژەڵ‌کە پڕی‌دەکەن لە برنج وبرویش و سەوزی. (دلمە از رودەدرست شدە)

زەوەڕ : [ناو] زمهەڕ؛ زمهاڕ؛ بەئاردکردنی پاییزانی دانەوێڵـە بـۆ زسـتان. (زمسـان هـاڕ)(آرد آذوقـە زمستانی)

زەوەزۆ : <زەوزوو.

زەوی‌پێو : [ناو] ئەندازە گری‌زەوی. (مساح)

زەوی‌پێوان : [چاوگە،ت]ئـەنـدازە گرتنـی‌زەوی. (مساحی)

زەوی‌پێوان : [چاوگە،ت] دیاریکردنی درێژایـی و پانایی یان هەردووکیان بە پێـوان و میترکـردن. (متراژومساحی‌زمین)

زەوی‌ناسی : [ناو، بـەرهـەمـی‌چاوگـە] زانسـتی ناسینی چۆنیەتی ئەرد. (زمین‌شناسی)

زەوین‌خۆشکریاگ : [ناو،بەر] زەوینی‌ئامادە کـراو؛ (ب) مـەزرای خۆشـکراو بـۆ داچانـدن. (زمین‌آمادەشدە)

زەهاک : [ناو] زوحـاک؛ شـایێکی خـوێن‌ڕیـژی

ئێرانیبوو. (زحاک)
زەهاو : زیندوو؛ ئاوەدان؛ (زنده؛ آباد)
زەهرەترەک : [ئاوەڵناو] زاڵەترەک؛ تـۆقینیزراو؛ (ب)ترسان. (زهرەترک)
زەهرەمارکردن : [چاوگە،ت] ژەحرەمارکردن؛(ب) خواردنیٚکە بەدڵەوە نەنووسیٚ؛ بەزەهـری مـارت بێت: بەقوزەڵقورتتبێت. (زهرمارکردن)
زەهریهەلاهەلا : [ناو] ژەحریهەلاهیل کـە - زۆر بکوژە. (زهرهلاهل)
زەهفان : [ناو] کۆمـەڵ؛ دەسـتە؛ تـاقم. (گـروە؛ دستە)
زەهفتر : [ئاوەڵناو+ بەند] زەعفتر؛ زیـاتر؛ زۆرتـر؛ فیشتەر. (بیشتر)
زەهلەبردن : ترساندن؛ تۆقانـدن؛ زاڵـەبـردن. (- ترساندن)
زەهلەبەر : [ناو،بـک] ترسـێن؛ تـۆقێن؛ زاڵـەتـرە کێن. (ترسانندە؛ ترسناک)
زەهلەچوون : [چاوگـە،ت] ترسـان؛ زاڵـەچـوون؛ زەندەقچوون؛ تۆقێن. (ترسیدن)
زەهمان : [ناو] قەبرستان؛ زیارەتـان؛ گۆڕسـتان. (گورستان)
زەهەک : [ناو] زەهاک؛ زەو؛ بزنەکان زەهەکیان تێکەوتووە: زەویان تێکەوتووە. (زایش)
زەیتوونەتاڵە : [ناو] دارێکە لە بـەرەکـەی ڕۆنـی زەیتوون دەگرن. (زیتون وحشی)
زیاندەر : [ناو،بک] زەرەرگەیێن. (ضرررسان)
زیانیکردن : [چاوگـە،ت] زەرەرگـەیانـدن؛ (ب) ماڵات کردنە نێو زەرحات و دەغڵی دیتران. (ضرر رساندن)
زیبـک : [نـاو] زاکـۆن؛ توانـایی؛ هێـز؛ بڕشـت. (توانائی؛ قاطعیت؛ ابهت)
زیتک : [ناو] زمانەی ئاغزوونە و باڵـان. (زبانـە- سگککوتلەگورگ)+
زیخماڵ : [ناو،ت] خۆڵماڵ؛ ساوینی دەفر لەکاتی شۆردندا بە خۆڵ و زیخ. (شنساب)
زێدپەروەر: [ئاوەڵناو] نیشتمان پەروەر.(وطنپرور)
زێدەپاروو :[ناو،ت] پـارووی زیـادی بـۆ قـەڵـەو بـوون؛ (ب)تفـاقی زیـادی کردنـەبـەر ماڵـات. (اضافەغذا)
زیرنای : [چاوگە،ت] زریکاندن؛ قیژاندن. (جیق زدن)
زیروبەم : [ناو،ت] زیقە و بۆڕە؛ (ب)دەستەواژەی مۆسیقایە دوودەنگیٖنەرم و بۆڕ، یان دوودەنگی- ناسک و بۆڵ. (زیروبم)
زیرە : [ناو] (١)زریوە؛ تررووسکە؛ چلقلـین؛ درە- وشانەوە. (درخشیدن). (٢) سروە؛ شـنە؛ سـریوە؛ بایکەم و هێواش. (نسیم)
زیرە سیاوە : [ناو] گیای ڕەشە زیرە؛ کولێندراوی بۆ پەنمانی گەدە و بیٚخەوی بـەکـەڵکـە. (زیـرە سیاە)
زیرەیڕۆمی : [ناو] جۆرێکزیرەیە. (زیرەرومی)
زیرەیسەوز : زیرەیکەسک؛ جۆرێـک زیـرەیـە کـە ڕەنگـیسـەوزە و بـۆ پـەنمـانی جومگـە (ڕوماتیزم) بەکەڵکە. (زیرەسبز)
زێڕی بیٚخەوش : [نـاو،ت] زێـڕیخـالیس؛ (ب) مرۆڤیپاکو راستی پێدەشوبهێنن. (طلایناب)
زێڕیسپی : [ناو] پلاتین؛ لە زێڕیزەرد بەقیمـە- تترە. (طلایسفید)
زێرین : [ئاوەڵناو] لەزێڕچێکراو. (زرین)
زیزەمەندیٚ : [ناو] گیاسیرێژ؛ بەلبەلەشووانیٚ؛ بە-

لبەلەشوانە. (نام‌گیاهی‌است)

زیقاوە : [ناو] سیٚجۆر مەلی مەلەوانـن: زیقـاوە و زیقاوەی دەشتی و زیقاوەی کلکـسپی<داوداوە کۆسە.

زیقەتی : [ناو] کیٚشە و تەنگانە؛ تەنگـوچەڵەمە؛ نەداری؛ بیٚدەرەتانی؛ هەل و مەرجی دژوار. (مضیقه)

زیٚل : [ناو] جەرگ. (جگر)

زیلان : [ناو] ڕیسمەی‌دەرگا؛ گریٚژنەی‌دەرگا. (پاشنەدر)

زیلک : [ناو] ژیلەمۆ؛ سکڵی ژیٚر خۆڵەمیٚشی نیوە دامرکاو. (آتش زیر خاکس)

زیندان‌بەبیگاریەوە : بـەنـدکردن و کـاریٚپیکردنی بەلاش. (زندان‌باکار)

زیندانی : [ئاوەڵناو+ ناو] بەندکراو؛ بەندی؛ گیراو؛ ڕاگیراو لەزینداندا. حەپس‌کراو. (زندانی)

زیندانی‌ئەبەد :[ناو،ت] زیندان‌کردن بۆ هەتا هەتا و تا ئاخری‌عومر. (زندان‌ابد)

زیندەزیٚ : [ئاوەڵناو] هەرگیانلەبەریٚـک کـە لـە- جیاتی هیٚلکە هەڵهیٚنان، (بەراوەژووی تۆرەمـەی خۆی) بەچکەی دەبیٚت. (ب)جۆریٚکماسـی کـە گەراکانی لە ناوزگیدا هەڵدیٚنیٚ و بەچکەکانی بـە زیندویی دەبیٚت. (زندەزا)

زینک : زینگ. اند؛ فرد؛ ئالماند؛ فد: [ناو] ڕوویە- ڕیٚکی مسییە لە کاری چاپدا کـەڵکـی هـەیـە. (زینک)

زین‌گرتنەوە : [چاوگە،ت] زیـن لـە سـەرپشـتی چارەوا هیٚنانە خووار. (زین‌برگرفتن‌ازاسب)

زینگەوکردن : [چاوگە،ت] زیندووکردنەوە.(احیـا کردن؛زندەکردن)

زین‌لیٚکردن : [چاوگە،ت] زین‌دانانە سـەرپشـتی چارەوا و قاییم‌کردنی. (زین کردن)

زین‌وبەرک [ناو،ت]: زیـن، (ب)هـەمـوو شـتـی- پیٚویست بۆ زینکردنی ئەسب. (لوازم‌زین‌کردن)

زین‌وەشکەر : [ناو،بک] زیـن‌چیٚـکـەر؛ زیـن‌سـاز. (سراج)

زیٚنەب : زیٚنەو؛ ناوە بۆ ژنان. (اسم‌زنانە)

زینەت : ناوە بۆ ژنان. (اسم‌زنانە)

زینی یایلی : [ناو] زینیٚک کە بۆ هـەمـو چـارە- وییٚک بەکاربیٚ. (زینی‌کەبدردهمەاسبهابخورد)

زیوان : [نـاو] کـون لـە مـەشـکەدا. (سـوراخ در مشک)

زیوەر : [ناو] خشلٚ؛ نـاوە بـۆ ژن و پیـاو. (زیـور؛ نام‌برای‌زن‌ومرد)

پیتی (ز) بەشی وشەی بیانی

زالووسیفەت : (ب) مرویٚ خویٚن‌مژ. (زالوصفت)

زەرع : [ناو] یەکەی پیٚوانی دریٚژایی لە قەدیمـدا بەرانبەر بە ١٠۴سانتیمیتر. (ذرع)

زەرووەرق :[ناو،ت] کاغەزیٚکی پڕ نەقش و نیگار یان ناسک، زیاتر ڕەنگین بۆ پیٚچانەوەی دیـاری و پیٚشکەشی. (زرورق)

زیپ : اند؛ فـد: [نـاو] زنجیـر. جۆریٚـک بـەسـت بۆهەڵپیٚکانی درزی شەرواڵ و کیف(جانتا) و ئیتر. (زیپ)

زیٚڕ خرید. [ناو،بـەر] زەرخـڕی؛ بـەپـارە کـڕدراو؛ [ئاوەڵناو] (ب) کۆیلە؛ بەندە؛ بەنی.«نالەی جـودایی . هیٚمن » (زرخرید)

زیراکس : اند؛ فرد؛ فد: [نـاو] ویٚنـەگـرتن وەک کۆپیەگرتن لە بەڵگە. (زیراکس)

ژ : (۱) له؛ ژبەر وی هەندێ : لەبەر ئەوە. (بعلت)(۲) (ف.گیو) هەم؛ ش؛ یش؛ زێڤ-ژی بەنرخە: زیوێش بەنرخە. (نیز)(۳) بە؛ مە-ژتەرا گوت: مەن بەتۆم گوت. (بە) (۴)(ف.هن) واتای جیابوون دەگەیێنێ، جلکی ژ بەرخۆبکە (از)

ژاراڤ :[ناو] حەوتاوکردنی جێی دەمی سپلۆت؛ گلاوی‌دەرکردن بە گلەسوورە و ئاو. (نجسی‌درکردن)

ژاراڤ : [ناو] گلاو؛ سپلۆت؛ ژاراو. (نجس)

ژاراو : [ناو] ژاراڤ؛ گلاو سپلۆت. (نجس)

ژاربوون : [چاوگە،ت] بێ‌ئەنوا و فەقیربوون؛ لاواوازبوون بێ‌هێزبوون.(۱.بینواشدن۲.زارو نزارشدن)

ژارۆ : بۆبانک‌کردنی‌هەژارە؛ ئەی‌هەژار؛ ئۆی‌هەژار. (ای‌بینوا)

ژارین : (ف.گیو) هاوارکردن؛پارانەوە؛ لاڵانەوە. (هەوار؛تمناکردن)

ژاژ[ئاوەڵناو]قەرەباڵغ ؛شلۆق. پڕ حەشامەت. (جمعیت زیاد و شلوق)+

ژاژک : [ناو] باوێشک؛ (دهن‌دره) (ف.هن) بنێشت؛ جاچکە (سقز)

ژاژکە : [ناو] جاچکە؛ بنێشت؛ جاچک. (سقز)

ژاژیل : زۆربلێی خاوەخاوقسەکەر. (من‌ومن-کردن و زیادحراف)

ژاژیلۆک : [ناو] ڕووەکێکە ساقەتەکەی دە تاشن بۆ قەڵەم. (گیاهی‌برای‌درست‌کردنی-قلم‌نی)

ژاڵە : ژاڵە؛ ناوی‌ژنانەیە. (اسم‌زنانه‌است)+

ژان‌بردنەدڵ (ب)چزەڵێدان؛ داخنانەسەردڵ؛ داخبەدڵەوەنان. (داخ‌بدل گذاشتن)

ژان‌بژاردنەوە : [چاوگە،ت] بەرەژانی پێش ژانی منداڵبوون؛ وردەژان. (دردیکه‌علامت-دردزایمان‌است)

ژاندارمری : فرد؛ فد: [ناو] ژاندارملی؛ ڕێکخراوێکی دەوڵەتی (لەئێراندا) کە زاوتی-دادگوستەری‌بوو و بەڕێوەچوونی قانوونی دە-رەوەی شاری وەئەستۆ بوو. (ژاندارمری)

ژاندارمە : [ناو] جندرمە؛ ژاندارم؛ ژاندار.(ژاندارم)

ژانکردوو : [ناو،] (۱)کەسێک کەژان دەستی پێدابێت. (کەسی کەدردش گرفتە). (۲ ب)[ئاوەڵناو] بێقەرار و بێ‌ئارام و حەجمان لێبڕاو.(بیقرار)

ژان‌کردەی : [چاوگە،ت] ژان‌لێهاتن؛ ژان-کردن. (دردشروع‌شدن؛دردکردن)

ژانوییە : [ناو] مانگی‌هەوەڵی ساڵی‌زایینی لە ۱۱ی بەفرانبارەوە تا ۲۰ی ڕێبەندان. (ژانویە)

ژانەژاردنەوە : <ژان‌بژاردنەوە.

ژانەسک:[ناو،ت]ژانی‌ناو زگ؛ دڵ‌پێچە؛ سک ئێشە. (دل‌پیچە)

ژانەهوورک : [ناو] وردەژانـی پـێش ژانـی-منداڵبوون؛ بـەرەژان. (دردهـای کـم‌پـیش-اززایمان)

ژاوەژاو : خاوەخاوقسەکردن؛ فلّتەفلّت. (من-ومن)+

ژبەش : < شووتی؛ هەنی.

ژرسـە : فـرد؛ فـد: [نـاو] جرسـە؛ جۆرێـک قوماشە. (ژرسه)

ژمارای : [چاوگە]شماردن؛ بژاردن. (شمردن)

ژمێر : [ناو،بک] کەسێک کە دەبژێری؛ ئـە-ژمێر. (شماره‌کننده)

ژمێردراو : [ناو،بەر] ژمێراو؛ ئەژمارکراو؛ هـە-ژمێراو. (شمرده‌شده)

ژنبـــاب : [نـــاو] بـــاوەژن؛ زڕدایـــک؛ ژنباڤ.(نامادری)

ژنباو : <ژنڕەنگ.

زنحا : [ناو]زینا؛ زیناح؛ سەرجێی‌کردنی ناڕوا. (زنا)

ژنحیز : (ب) گەواد؛ بێ‌ناموس. (کسی‌کـە-زنش‌هیزاست)

ژنڕەنگ : [ئاوەڵناو] ژنەڕەنگ؛ ژنانیلە؛ بلـە-کناچێ؛ ئاریلە؛ لووسکەی‌ژن‌ئاسا.(پسرزن‌نما)

ژنسەیـدا : [نـاو] مامۆسـتاژن؛ ژنـی‌پیـاوی مودەڕیس. (همسرمردمعلم)

ژنڤیان : [ناو] ژن‌خواز؛ ژنویسـت.(زن‌خـو-استن. خواستگارزن)

ژنکاپشتلەئەردێ : [ناو،ت] ژنی‌مـارەکـراو. (زن‌عقدکرده)

ژنمردگ : ژنمردوو؛ بێوەپیاو. (زن‌مرده)

ژنمێـر : [نـاو] کـەڵـەژن؛ شـاژن؛ شـێرە-ژن.(شیرژن)

ژنومنداڵ : [ناو،ت] (ب)خێزان؛ خـاوخێزان. (خانواده)

ژنۆیانەی : [ناو،ت] ژنی‌ماڵدار؛ بناوان؛ کەیبا نووی مال؛ کابانی ماڵ؛ بەرمالی. (زن‌خانـە-دار)

ژنەسیت : [ناو] سیت؛ ژنـێ‌کـە مامۆسـتایە. (معلمه)

ژنەکە : (١) [ناوی‌ناسراو] لێرەدا(کە) ئامرازی ناسارییە . (آن‌زن، معرفه). (٢) ژنەکێ؛ ئەی ژن؛ زیاتر ژنان لە ئاخافتندا بـەیـەکـدەڵـێن؛ ژنەکە درەنگە بابڕۆین. (ای‌زن)

ژنەوای : [چاوگە] بیستن؛ شنەفتن؛ ژنەفتن. (شنیدن. بشنفتن)

ژنەوایی : [ناو] ڕەوتی ژنەوتن؛ ڕەوتی‌بیستن. گۆەداری(شنوایی)

ژورژێـت : فـرد؛ فـد: [نـاو] نـاوی‌جۆرێـک قوماشە. (ژررت)

ژۆکێر : [ناو] دووکارتی تایبـەت لـەپـەرەی پەڕانتۆدا، شەیتان یان شەیتانە. (ژوکر)

ژووری : (١) [ناو] ناوەوە. (٢) [بەند]لای‌سە رەوە؛ (٣)[ئاوەڵناو] ژووروو؛ ژووروەوە؛ سەروو. (١–داخل٢طرف بالا ٣ بالا)

ژووژ : [نـــاو] حـــاکم(قـــازی) لـــەنـــاو قومارباڵزاندا.(ژوژ)

ژووژک : [ناو] ژیشک؛ ژووژوو؛ ژڤـژی؛ ژژۆ؛ ژژوو؛ ژیژوو؛ ژووشک. (جوجه‌تیغی)

ژووڵان : [چاوگە] ژوولین؛ جووڵان؛ تـەکـان خواردن؛ جووڵانەوە. (جنبیدن)

ژەقنی‌هەلاهیل : ژەقنـەی هـەلاهیـل؛ ژە-

هری هەلاهیل. (ب) ژەقنەمووت. (زهر-هلاهل)

ژەمەن : [ناو] بەرەمەشکە. (کرەحاصل‌ازیک بارمشک‌زدن)

ژەندن : [چاوگە] هەڵپەرین لەجێوە و چەلە-پایی بێ جێگۆڕین. (دریک نقطه رقصیدن)+

ژەنگ : [ناو] وەک ژاری‌قلیان؛ جرمی‌قلیان؛ خڵتەی‌مۆدنە. (جرم‌پیپ‌وقلیان)+

ژەنگار : [ناو] تەمومژی سەرکێوان؛ تەم و دوومان. (مه)+

ژەنگ‌هاوردگ:[ناو،ت] ژەنگ لێدراو؛ ژە-نگاوی. (زنگ‌زده)

ژەنگیت : [ناو] برۆ؛ ئەبرۆ. (ابرو)

ژەنیاگ : [ناو،بەر] ژەنراو؛ ژەنیاو؛ ژنیاگ(مضارع (ژەندن)باهمه‌معانی)

ژەنیک : [بەند] تۆسکاڵێ؛ تۆسقاڵێ؛ کەمێ؛ بەئاستەم و دووبەڵا. (یک‌ذره)

ژەهرکەنگر : [ناو،ت] جەوی وشکبووی بنی‌کەنگر؛ بۆڕەوانی بەکەڵکە. (انگم کنگر)

ژەهرەبا : [ناو،ت] بای‌سەبوون؛ بای‌سە-موون؛ گرەبا؛ بای‌زۆرگەرم کە زەرحات هە-ڵدەپروکێنێ. (بادسام)

ژهی : (ف.مشه)<ژهیکا.

ژهیکا : (ف.مشه) ژهی؛ ژنابەد؛ ژنی‌خراپ و کردارخراپ. (زن‌بدکاره)

ژهینگێوە : [بەند] لەوەبەدووا؛ لەوساوە؛ لە ئێستەوە. (ازحالا)

ژیار : [ناو] هەلاج؛ پەرەکەر. (حلاج)+

ژیارە : [ناو] گوزەران؛ بەرێچوون؛ پێویستی ژیان. (معیشت)

ژیان : [ناو] شیان؛ هێنان؛ بایەخداری؛ دە-ژی: دێنی. (ارزش)+

ژیان‌نامە :[ناو] نووسینی کارەساتی ژیان و بە سەرهات و ڕووداو لە درێژەی عومردا.(زندگینا مه)

ژێبەردان : [چاوگە،ت] لێبەردان؛ دەس ژێبەردان: بەرەڵاکردن، تەڵاقدان، دەست ژێ بەردان : دەست لێ بەردان. (طلاق‌دادن)

ژێبەردایی : [ناو،بەر] بەرەڵاکراو؛ لێ تە-ڵاقدراو. (طلاق‌داده‌شده)

ژی‌درێژ :[ئاوەڵناو] بەساڵاچوو؛تەمەن‌درێژ؛ عومردرێژ. (مسن؛ عمر دراز)

ژێرئاوی :مەلەکردن‌لە ژیرئاودا؛ بەمەلە ڕۆیشتن لە ژیرئاوەوە؛ (ب) بەدزیەوە و زیرە-کانە کردنی کارێک. (زیرآبی)

ژێربان : [ناو] میچ. (سقف)

ژێرپاخستن :[چاوگە،ت] ژێرپێخستن؛ پاماڵکردن ؛ پایەماڵکردن. (پایمال کردن)

ژێرخاکی : لەژێرخاکدا شاردراوە؛(ب)کەل-وپەلی کەونارا کە لە ژێرخاک دەردە-هێنرێت.(زیرخاکی)

ژێردەریایی : [ناو] جۆرێک‌کەشتییە (پاپۆڕ) کەدەتوانی لە نێو ئاودا نقومبێت و لە ژێر ئاووە بڕوات. (زیر در یایی)+

ژێرڕێسمە : [ناو] بەرد یان کانزای ناوچاڵ کەپاژنەی‌درگا لەسەری دەسووڕێت. (زیرپاشنه در)

ژێرزین : [ناو] نەرمەزین؛ لبادی ژێر زین کە پێش‌زینکردن لەسەر پشتی چارەوا دادە-نرێت. (نمدزین)

ژێرســەر : ئاگــاداری لــە پــیلان؛ (ب) هۆی(فیت، سووچ، خەتا، تاوان)، ئەوکێشـە-گشتی لە ژێرسەر ئەوابوو: ئەوکێشـە گشـتی فیتی ئەوبوو، بە هۆی پیلانی ئـەوەوە بـوو . (آگاهی از دسیسه بازی)

ژیرسـیغار : [نـاو] تـەبلـەک؛ ژێرجغـارە؛ ژێرجگەرە؛ ژێرسگار؛ چێرجگەرە؛ دەفرێک بۆ سووتکەسیگار تێکردن. (زیرسیگار)

ژێرمێزی : [بەند](ب) بەرتیل بەکاربەدەستی پشتمێز نشیندان بە پەنامەکی. (زیرمیزی)

ژێرهاڕ : [ناو] بـەردی بنـەوەی ئـاش و دە-ستاڕ. (سنگ‌زیرین‌آسیاب)

ژێستاندن : [چاوگە،ت] ژێئەستاندن؛ لـێ-ئەستاندن. (گرفتن‌از)

ژێسێ :[ناو] ناوی تفەنگێکـە.(نـاماسلحه-ایست)

ژیڤـانۆ : [نـاو] ژیـان؛ زینگـی؛ زینـدەگـی. (زندگی)

ژیڤانی : پـەژیـوانی؛ پـەشـیمانی؛ پوژمـانی؛ پوشمانی. (پشیمانی)

ژیڤای : [ناو] ژیان. (زندگی)

ژیڤنای : [چاوگە،ت] ژیاندن؛ بـەخێـوکردن. (زندگی‌دادن)

ژێڤەقتاندن : [چاوگە،ت] لێ قـەقـەتانـدن؛ لێجیاکردنەوە؛ لێ قرتاندن. (جداشدن و جدا کردن‌از)

ژێکری : [ناو،بەر] براو؛ لیکراوە. (قطع‌شده)

ژیلا : تەگرە ژیلە؛ تەرزە؛ (تگرگ)

ژیلەمڕ : [ناو] ژیلەمۆ؛ زیلەمۆ؛ پوولووی ژێـر خۆلەمێش. (اخگرزیرخاکستر)

ژێمایی : [ناو] لێماوە؛ (ب) لەپاش بەجێمـاو؛ میرات؛ لێبەجیماو. (ماترک)

ژێن : [پاشگر] کەسێک کە دەژەنی؛ ڕاژێـن؛ هەژێن. (پیواژه،تکان‌دهنده)

ژێـن : [نـاو] لــە کرۆمۆزۆمــدا هۆکــاری ڕاگوێزتنی تایبەتمەندیگەلی ڕەگەزی و ئـە-خلاقی و سرو شتییە لـەدایـک و بابـەوە بـۆ منداڵ. (ژن)

ژین :ناوی ڕۆژنامەیـەکـی کـوردیکـە لـە-سلێمانی دەردەچوو. (روزنامه‌ژین)+

ژێن‌دەرمانی : [ناو،ت] چارەسەرکردنی کـەم و کووڕیەکانی ڕەگەزی بەدەسـت تێـوردانی کرۆموزۆمەکان. (ژن‌درمانی)

ژینگە : [ناو] جێگەیژیان. (جای‌زیستن)

ژینوژار : [ناو] ژیانیناخۆش. (زندگی‌تلخ)

ژینیراڵ : [ناو] مەقامێکی باڵایە لەعـەسـکە-ریدا؛ (ژنرال)

ژیوان : [ئاوەڵناو] ژیڤان؛ پەژیوان؛ پەشیمان؛ پاشگەز بوون لەکردنیکارێک. (پەشیمان)

ژیوای : [ناو] ژیڤای؛ ژیان. (زندگی)

ژیونای : [چاوگە،ت] ژیڤنـای؛ ژیانـدن؛ بـە-خێوکردن. (زندگی‌دادن)

پیتی (ژ) بەشی بیانی

ژامبۆن : فرد؛ اند؛ فد: [نـاو] گۆشـتـی ڕانـی لاشـەی سـەربـڕاو؛ (ب) باسـترمەی ڕان. (ژامبون)

ژانر : فرد؛ اند؛ فـد: چـەشـن و چـەمکێکـی تایبـەت لـە کـاری هونـەری و ئـەدەبـی دا، ئافراندنی کارێکی هونەری یان ئەدەبی کـە ناوەڕۆکێکی تایبەتی هەبێـت؛ دەسـتەواژەی سینەمایی و هەوالێری سینەماییە. (ژانر)

ژوورناڵ : فرد؛ اند؛ فد: [ناو] گۆڤارێک کە لە بابەت هونـەری کـردەوەی دەسـتییەوە دە- دووێ، وەک وێنـەی لیبـاس و جلـدروونی باوی ڕۆژ. (ژورنال)

ژووژ : لەکۆڕی یاریدا بەتایبـەت لـەقومـاردا قسەڕەوا و حوکم ڕەوا (داوەر) ئاسایە. (ژوژ)

ژێتۆن : فرد؛ انـد؛ فـد:کوتـە کاغـەز یـان - پلاسـتیک یـان کـانزایێکی مـۆرکراو یـان نیشان لێدراوە کە لە شوینگەلی گشت گیردا لە سندوقدار یان کە سێکی تایبەت، بـەپـارە دەکڕدرێت و هەر لەو شوینەدا برەوی هەیە و زیاترلـە شـوێنگەلـی وەک قومارخانــە و چێشتخانە و جندەخانە و (بیسترۆ) و ئیتـردا باوە. (ژتون)

ژێرسازی:(١)ڕێکوپێک کردنی چینی ژێـرە- وەی جادە و هێلی ئاسن و تەپاندنەوەی بۆ — کارکردن لـەسـەری یـان ئیسـفالت کـردن. (٢)کاری هەوڵدەست ڕەنـگ کردنـی دیـوار یان تابلۆی وێنەکێشی یان هەرشتێ کە لە پاشان ڕەنگی پێویستی لێبدرێت؛

ڕێکوپێککردنی هەر ڕووپەرێک بۆ کـارکردن لە سەری. (١و٢زیرسازی)

ژێله : فرد؛ اند؛ فد؛ اسپانیاد: [ناو] لەرزانـەک؛ گەردێکە کە لـە نـاو ئـاوی گـەرم دەکرێـت دووای ساردبوونەوە وەک ئـاوی سـەروپێـی سارده وەبووی مەییوی لێدێ و دەڵەمەیە و شل و شەویقە، ئەگەر لە جیـاتی ئـاو بکرێتـە نێو ئاوی میوە دەبێتە ژێلەی خواردەمـەنـی و بەناوی میوەکەیەوە ناودەبرێت. (ژله)

ژێـن : [نـاو] لـە کرۆمۆزۆمـدا هۆکـاری ڕاگوێزتنی تایبەتمەندیگەلی ڕەگەزی و ئـە- خلاقی و سروشـتیە لـەدایـک و بابـەوە بـۆ منداڵ. (ژن)

ژین : ناوی ڕۆژنامەیێکـی کـوردی کـە لـە سلێمانی دەرچووە. (روزنامەژین)+

ژێنراتۆر : [ناو] دینام؛ موتۆری کارەبا؛ کـەرە- ستەیێ کە هێزی جووڵێنـەر دەکاتـە هێـزی کارەبا. (ژنراتور)

ژێنێتیک : [ناو] زانستێ کە لەسەر دیاردە کانی ئیرسـی (میراتبـەری) و ڕەگـەزی دە- کۆڵێتەوە. (ژنتیک)

ژێنێتیکی : [ئاوەڵناو] ئیرسـی؛ میراتـی؛ ئـە- وشتە سروشتیانە کە لە دایـک و بابـەوە بـە منداڵ گـەیشـتووە؛ (ب) زگمـاکی؛ وەرنـە- گێراوی زاتی. (ژنتیکی)

ساب: [ناو] سابات؛ کەپر؛ چەتر. (سایەبان)

سابات: <ساب.

سابروون: : [ناو] سابرێن؛ نێری؛ تەگە. (شاک؛تکە)

سابری : <سابروون.

سابۆتە : [ناو] پیرەژناکەڤن؛ پیرێژنیقاری. (زن‌بسیارپیر)

سابود: : [ناو] جۆخینە؛ خەرمانەی‌مانگ. (هالە)

سابیر: ناوە بۆ پیاوان

سابی‌سالار: : [ناو،ت] کاروان‌سالار؛ رێبەری کاروان. (کاردان‌سالار)

ساپ‌ساپانی: : [ناو،ت] نانوماست؛ زاپ-فرێدانی لاتیل بۆ سەرئاو کە چەندجار هەڵدەبەزێتەوە. (نوعی‌باز)

ساپیت: : [ناو] ساپیتە؛ کاریتە؛ باڵار. (شاه‌تیر)

ساتار: : [ناو] ساخۆر؛ رووتەنی ناولێرەوار و جەنگەڵ. (زمین‌بی‌درخت‌درمیان‌جنگل)

ساتای: سایەی؛ لەساتای‌تۆدا؛ لەژێرسایەی تۆدا. (سایە؛کرم)

ساتن: [چاوگە] کوتان؛ لێدان. (کتک‌زدن)

سات‌وسەودا: : [ناو،ت] سەودا و موعامەلە؛ کڕین و فرۆشتن. (معاملە)

ساتوور: [ناو] ساتۆر؛ کاردێکی زۆرپان بۆ شەقەکردنی لاشە لە قەسابیدا. (ساتور)

ساتێر : [ناو] گاڵتە و شۆخی ؛ تەنز؛ جەفەنگ. (تنز)

ساجی‌عەلی: وشەیێک بۆ نەداری و موفلیس‌بوون؛ کەوتوەتە سەرساجی‌عەلی : واتا هیچی بە دە ست نەماوە. (ساجعلی)

ساچان: پشوودان؛ حەسانەوە. (خستگی-درکردن)+

ساچلخ: [ناو] ساچ بە تووركی واتا ئەگریجە و زولف، (لخ)یش هەرتووركییە واتا شتی ئەگریجەبەند؛ زیوەری‌زولف. (زیورزلف)

ساچمە: [ناو] بەردی‌سەنگ‌فەرش؛ بانوان. (سنگ‌سنگ‌فرش)+

ساچمەرێژی: [چاوگە،ت] بەردرێژی؛ سەنگ-فەرش‌کردن؛ بانواندن. (سنگ‌فرش کردن)

ساچێنە : [ناو،بک] سارێژکەر؛ دەرمانکەر؛ خوەشوکەر. (مداواکنندە)

ساحێب: ناوی‌گوندێکە لە رۆژهەڵاتی‌سەقز. (صاحب)+

ساحێبی: [ناو] ساحێوی؛ جۆرێکتری. (نوعی‌انگور)

ساحێو: ساحێب؛گوندێکە لە رۆژهەڵاتی شاری‌سەقز (قریەای‌نزدیک‌سقز)

ساحێوماڵ : [ناو،ت] خاوەن‌ماڵ؛(ب)خانە خوێ. (صاحب‌خانە؛ میزبان)

ساخ : [ئاوەڵناو] (ب)دەستلێنەدراو؛ شەقڵ-نەشکاو. (دست‌نخوردە)+

ساخی‌پارێزنای: ساخی‌پاراستن؛ تەندروستی

ڕاگرتن. (رعایت‌تندرستی‌کردن)
ساد: [ناو] پارچە؛ تیکە؛ کوت؛ لەت. (تکە)
سادر: [ناو] تەورداس. (تبر داس‌مانند؛ نوعی-تبرزین)
سادۆڵ: [ناو] دۆڵیانی لە چیمەنتۆ کە سەری ئاوالەبێت. (ناوآسیاب)
سادیل: [ناو] چووزەنەمام؛ چووزەخەڵف. (ترکەجوان‌درخت)
ساراکردنەوە: [چاوگە،ت] جێگای نارێک و پڕ کۆسپوکەندال ڕێک‌کردن. (صاف‌کردن-زمین)
سارال: ناوی‌کێوێکە لە هورامان. (کوەساران)
سارامی: پەز لە کاتی‌تێریدا؛ پەزی‌تێربوو. (گوسفندسیرشدە)
ساردەسێر: [ئاوەڵناو+ ناو]کوێستان؛ ناوچەیی کە هەوای‌ساردبێت. (سردسیر)
ساردەکێڵ : [ناو،ت] تووووەشاندنی درەنگ وەخت لە پاییزدا. (تخم‌پاشی‌آخرپاییز)
ساردی‌کردن : نەخۆشی بە هۆی‌خواردنی خۆراکی(سروشت‌سردەوە). زۆرخۆراک بە سروشت سارد دە ناسرێن و بە خواردنیان مرۆڤ‌ساردی‌دەکات و نەخۆش‌دەکەوێت. (سردی‌کردن)
ساردین : فرد.فد.اند. [ناو] جۆرێک ماسی وردیلە؛ (ب) کونسێرو (قوتووی پڕ لە ماسیی ساردین کە ئامادەکراوە بۆ خواردن). (ساردین)
سارۆبیرە: ناوی‌قارەمانێکی بانەییە لە شەڕی چاڵدوڕاندا بەشداربووە و بەدەستی سوپای-تورک کوژراوە. ساروبیرە)

ساروج: [ناو] تێکەڵاوێکە لە قسڵ و خۆڵە-مێش بۆ سوواخدانی حەروز بەکاردەهێنرا پێش‌ئەوەی چیمەنتۆ پاوێر ببێت.(ساروج)
سارۆخ: ناوی چۆمێکە لە کوردستانی ڕۆژهە-ڵات. (نامرودخانەایست)+
سارۆخ : مووشەک چەکی شەڕ. (موشک)
سارۆقامیش: گوندێکە نزیکی بۆکان زێدی دوو زانا و بلیمەتی کورد، برایم‌خانی‌سەلاح و حەسەن‌خان سەلاح سۆران. (ساری‌قاموش)
سارەبان : [ناو،] سارەوان؛ وشترەوان؛ شوانی حێشتران. (شتربان)
ساری: [ناو] تەزیاتی؛ سڤکی؛ ساردی. (سردی)
ساری: [ناو] جۆری قوماشی تەنکە ژنانی هێند لە خۆیانی دەپێچن. (ساری)
ساری: [ناو] ساردی؛ سەردی؛ (ب) بێ-خوڵکی؛ لالووتی. (سردی)
ساریج : <سارووج.
سارێژەکردن: [چاوگە،ت] دڵنەوایی‌کردن؛ ئاشت‌کردنەوە. (آشتی‌کردن)+
ساز: [ناو] ناوی هەموو ئامێرەکانی مۆسیقایە بەڵام بەتایبەت بۆ تار بەکاردەبرێ. (ساز)+
سازاخ: [ناو] تۆفی‌سارد؛ با و بۆران پێکەوە. (بوران)
سازبەندی: [ناو،ت] کاری سازبەند؛ هە-ڵبژاردن و دابەشکردنی سازەکان لە ئورکێستردا. (تنظیم‌کنندە ارکستر)
سازگ: [ناو] تەڕەساز؛ ترشیاتێک کە شەلە-میشی تێدابێت. (ترشی‌باشلغم)
سازگاری: [ناو] (١)ڕەوتی‌هەڵکردن و پێک-

هاتن لەگەڵ خەڵک؛ (٢) پێکەوتن؛ ئەو دە- رمانەم پێناکەوێت سازگارنییە؛ (٣) پێک- هاتن؛ نەبوونی کێشە و دژایەتی؛ ڕەوتی سازشت؛ سازیاری؛ سازیان. (سازگاری)

سازوباز : [ئاوەڵناو] حازر و ئامادە. (حاضر وآماده)

سازیان: [چاوگە،ت] سازشتکردن. (سازش- کردن)

ساس: غەریبسنجان؛ جووجە؛ تەختەپیتی؛ واتا(ئەسپێی تەختە) لە تورکییەوە وە رگیراوە؛ جووڵەوەرێکی پانکیلەی چکۆلەتر لە گەنەیە و لە ڕۆیشتندا گورجە، ڕەنگی قاوەییسووره و شەوڕاوە لە ڕۆشنایی بێزارە و خوێنمژێکی زۆر بە خووروە ، پانکەیشی پێدەڵێن، و خوێنەکەی بۆگەنە. (ساس)

ساسی: [ناو] گەدایی؛ سووالکەری؛ دەروێشی. (گدایی)

سافۆ: [ناو]کلیلەبەفر؛ ڕنوو. (بهمن)

ساقە : [ناو] (١) سیاقە؛ سەدەقە؛ بەساقەوبم؛ بەسەدەقەتبم؛ (ب) بەڵا گەردان.(١و٢صدقە)

ساقە : [ناو] ساغە؛ نەشکاوە؛ ساخە. (سالم است)

ساقەت : [ناو] لاسکیڕووەک؛ لاسق؛لاسک. (ساقە)

ساقی :[ناو] (١) ساغی؛ ساخی؛ (سالمی) ؛ (٢) مەی گێڕ. (ساقی)

ساقی: وشەیێکی بیانییە بەڵام زۆربەی شاعیرانیکورد؛ باسیانکردوە بە واتای مە- یگێڕە. (ساقی)

ساک: [ناو] جانتە؛ کیفیلیباس و شتوومەک- تێنان؛ جانتا. (ساک)+

ساکار: [ئاوەڵناو] سادە؛ بێنەقش و نگار؛ یە- کڕەنگ؛ بیڕیا. (سادە)

ساکان: [چاوگە] حەپەسان؛ تاسان؛ کاس- بوون. (گیجشدن)

ساکسیفۆن: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] ئامێرێکی مۆسیقایە بەفوو لێدەدری. (ساکسیفون)

ساکەدەشت: [ناو،ت] دەشتیپان و ساف و بەرین. (صحرایبرهوت)

ساکەگۆڕ: <ساکەدەشت.

ساگات : [ناو] ساکات؛ سێبەر. (سایە)

ساگەوان : [ناو] بەرازیمێ؛ مالۆس. (خوک- مادە)

سالاد: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] زەلاتە؛ سەلاتە؛ ساڵات. (سالاد)

سالار: (١)لەقەمی سالاریناسر(مستەفابەگی موکری ڕەچەڵەکی بەرەبابی ناهیدەکانی ئێلی فەیزوڵابەگی.(٢) لە قەمیئەحمەدخانیفاروقی برازای سالاریناسر، کە ساڵی١٣٢٥هە، لە- گەڵ دووبرا و ٥ ئامۆزای شەهیدکران.(٣) لە- قەمیسالاری ئاڵبڵاغ نیگارکێشێکی بە- ناوبانگ.(سالار)+

ساڵانە: [ئاوەڵناو+ بەند] هەمووساڵێک؛ لە- ساڵدا؛ ساڵەهات. (سالانە)

سالبڕ: [ئاوەڵناو] ساڵیانە؛ کرێگرتەی بەبڕ بۆ ساڵێک. (یکسالە)+

ساڵبوێر: [بەند] ساڵینەساڵێ. (سالدرمیان)

سالح : ناوە بۆپیاوان؛ ساڵە. (صالح)

ساڵدات: [ناو] پلەییێکیعەسکەری بوو لە ڕووسیا. (سالدات)

ساڵنامە: [ناو] بەسەرهاتی ساڵانە؛ گۆڤاری کە ساڵی جاری دەردەچێ. (سالنامه)+

ســالووس: [ئـاوەڵنـاو] (ف.گیـو) ڕیاکـار؛ چاپلووس؛ درۆتاش. (سالوس)

ساڵوەگەڕ : [ناو] ساڵەهات. (سالگرد)

ساڵەوساڵ: [بەند] ساڵی جارێک؛ ئەمساڵ بۆئە-وساڵ. (سال‌به‌سال)

ساڵی ئامی: ساڵی داهاتوو؛ سـاڵێک کـە دێـت. (سال آینده)

ساڵی بەدوانزەمانگ : (ب) لەتـەواوی سـاڵدا؛ هەمیشە و داییم. (مدام)

ساڵی خوێندن: ماوەیێک کە قوتابیان وانەیێک تەواو دەکەن بـەرانبـەر بـە۹مانگـە و سـێ-مانگیش پشووی هاوینییە. لە ئێراندا لە ئـەوە-لی ڕەزبەرەوە دسـتپێدەکات هـەتـا ئـاخری - پووشپەڕ. (سال تحصیلی)

ساڵی داهاتوو: ساڵێکی تر؛ ئەو ساڵە کـە دێـت. (سال آینده)

ساڵی ڕابووردوو : پار؛ پارەکە. (پارسال)

ساڵی زایینی: بەقەرا ساڵی هەتاویە بەڵام سەدە-رەتـای دەکـەوێتـە۱۱ی بـەفرانبـار. (سـال- میلادی)

ساڵی مالی: ۱۲مانگە بەڵـام سـەرەتاکـەی بـە پێی بارودۆخ دیاریدەکری و سێ مانگیش ماوە دادە نرێت بـۆ سـەرڕاسـت کردنـی لیسـت و (بیلانی) خەرج. (سالی مالی)

ساڵی مەلاخەلیل: ساڵی۱۳۰۷ڕاپەڕینـی مـەلا خەلیل کە بووەتە ساڵی مێژویـی لـەناوچـەی موکوریان. (سال ملاخلیل)

ساڵی مێژویی: ڕووداوێک کە لە ساڵێکدا قـە-وماوە و بەناوی ئەو ڕووداوە ناوی لێدەبـەن. (سال تاریخی)

سـالیۆن : [نـاو] گیـای کاشـەمـە؛ کـەرەوزی کێوی؛ بۆ ئێشی جومگە باشە. (کرفس کوهی)

+ سام : (۱)باپیری ڕۆستەم(پدربزرگ رستم)

(۲) باییکی زۆرگەرمە لە گـەرمێنـەوە دێـت. (بادیست بسیار گرم)

ساماڵ: ساف؛ بـێ گـرێ؛ لـووس؛ سـایەقـە؛ عاسمانی ساف؛ ئاسمانی بێ هەور. (صاف)

ساماڵسا : وێران کردن و جێگـەی وێرانـەکـە ساف کردن. (باخاک یکسان کردن)

ساماڵسا : هەموو؛ گشت؛ ساماڵساتاڵان کـردن: هیچ بۆ نەهێشتنەوە. (بکلی)

سامان : [ناو] خۆیانی کۆوەکراوی گەنم و جۆ. (خرمن جمع‌شده گندم‌وجو)+

سامان : ناوە بۆپیاوان. (سامان)+

سامەند: ناوە بۆپیاوان. (نام‌مردانه)

سامڕێژ : <قاڵاوگیر.

سامڵی نیشـتن: [چاوگـە،ت] خـوف لـێ پـە-یدابوون؛ هەستکردن بـەتـرس. (احسـاس- ترس کردن)

سامۆتک: [ناو] سـامۆتە؛ سـامۆرتە؛ بـەنـدی پاشتەرک. (فتراک)+

سانتیمتر: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] سانتین؛ یەک لە سەدی میترێک. (سانتیمتر)

سانتین: سـانتیم؛ یـەک لـە سـەدا؛ سـامتین. (سانتیم)

ساندە: [ناو] گویسووانە. (لبه‌بام)

سانگۆ: [ناو] کوێلکی نێری دووساڵە. (گوساله- نردوساله)

سانەوە: [چاوگە،ت] پشوودان؛ بێهنوەدان؛ حەسانەوە؛ وچانگرتن. (خستگی‌درکردن)
سانیلکە:[ئاوەڵناو] ئاسانۆکە؛ ئاسان؛ سانا. (آسان)
سانیلۆکە: [ئاوەڵناو] سانیلۆک؛ سانیلە؛ سانیلکە؛ ئاسان؛ ئاسانۆک؛ سانا. (آسان)
ساواخی : [ناو] ساوایی؛ منداڵی؛ کۆرپەیی. (نوزادی؛ بچگی)
ساواژ: ساواز؛ سەوازە؛ ترسڕەوینەوە. (بی‌ترس)
ساوەلەوان: [ناو،ت] بەرغەلەوان؛ کارەوان. (شبان‌بره)
ساهیک: [ناو] کێویلە؛ تەپاڵە. (تاپاله)
سایراو: [ناو،بەر] ساوراو؛ سوواو؛ ساویاگ. (ساییده‌شده)
سایلێ: [ناو] سایلە؛ سایڵە؛ جۆرێکهەڵوای کەم یان بێ‌شیرینی. (کاچی؛ حلوای بی‌شیرینی)
سایەوشک: [ئاوەڵناو] سایەهیشک؛ (ب) چکووس؛ ڕژد. (خسیس)
سایین: [چاوگە،] ساوین؛ سوون. (سائیدن)
سبانده : [ناو] سوانە؛ گوێیبان؛ قەراخبان؛ پاسارە؛ گوێسوانە. (کناره‌بام)
سبحان :ناوی گۆلێکی مەزنە لە ناوچەی وان لە تورکیا. (نام‌دریاچه‌ایست)
سپوور : [] گسک لێدەری کۆڵان و شەقام؛ زبڵڕێژ؛ لە(سپوورگە)ی تورکییەوە هاتووەتە نێو فارسی و کوردی، بە واتای گسک. (سپور)
سپوون: [ناو] سپۆن؛ بنەگیاییکە وشکی دە
کەنەوە لەئاودا کەفدەکات وەک سابوون جلکی پێ دەشۆن. (اشنان)
سپیایی : چەرمگی. (ب) ماست و شیر و دۆ. (کنایی‌لبنیات)
سپیتەڵۆک : داریبەپاوە وشکبوو. (درخت درجاخشک‌شده)
سپیچەرۆک :[ئاوەڵناو] سپیچەلۆک؛ ڕەنگی دەموچاوێک کە مەیلە و زەردبێت. (زردرنگ)
سپیکاچاقێ : [ناو] سپێنەیچاو. (سفیده‌چشم)
سپی‌کردنەوە :[چاوگە،ت] (١) پاککردن و پێستلێکردنەوەی میوە؛ (٢) کەوڵکردن و پیستی لاشەی حەیوان یان سەروپێ گرتنەوە؛ (١و٢پوست‌گرفتن) ؛ (٣) دەفری مس بە قاڵایی سپی کردنەوە؛ (سفیدکردن ظرف مسی)
ستارخانی : [ناو] جۆرێک فیشەکدان و قەتارەی فیشەک بووە. (نوعی‌فانوسقه)+
ستماندن : (١) غەدر و ستەمکردن. ؛ (ظلم‌کردن) ؛ (٢) تێکدان؛ ڕووخاندن و هەڵوەشاندن. (شکافتن؛ خراب‌کردن)
ستەمدیتێ: [ناو،بەر] (ب)زوڵم لێکراو. (ستمدیده)
ستیڤلۆک : [ناو] جرجەکوێرە؛ مشکەکوێرە. (موش‌کور)
ستیکان: [ناو] وشەیێکی ڕووسیە؛ ئیستیکان. (استکان)
ستێل : [ناو] ئەستێل؛ ئەستێر. (استخر)
سڤالە: [ناو] سوالە؛ دەستەیێک دەغڵی دروێنەکراو. (یکدسته‌گندم‌یاجودروشده)
سڤۆک :[ناو] سماق؛ داریسماق و بەرەکەی.

(سماق)

سجافتەنگ : [ئاوەڵناو] دەستکورت؛ دەست تەنگ؛ فەقیر؛ نەدار؛ بێئەنوا. (بینوا)

سچ : [ناو] مچ؛ جۆرێک مچی پان و چووکە. (نوعی کنه کوچک)

سخان : [ناو] ئیسقان؛ ئێسک. (استخوان)

سخوڵمە: سیخورمە؛ بەمست تێکوتان. (سلقلمە)

سڕاندنەوە :[چاوگە،ت] سڕین؛ پاک کردنەوە؛ دەست یان پەڕۆ پێداهێنان. (پاک کردن)

سرپ : [ناو] سورب؛ قورقوشم؛ کانزاییێکی نەرم و قورس و سپیە. (سرب)

سڕکردن: [چاوگە،ت] بێهەستکردن بە دەرمانی سڕکەر زیاتر لە نەخۆشخانە و ددان-پزیشکی، بۆ(کاردۆژە) نەشتە رکاری.(بی-حس کردن)

سرکەیی : [ئاوەلناو] ٚ هەر شت دروستکراو لە سرک؛ دەستماڵی سرکەیی: دەستماڵی-سرک؛ هەوری. (لباس از نوعی پارچە بنام سرک)

سڕۆک : [ئاوەڵناو] سەرمابردوو؛(ب)کە سێ-کە بەسەرما قەڵسە. (سرمایی)

سرەدڕە :[ئاوەڵناو] گێژ و حۆل؛ بێئاوەز .(بی شعور)

سرەمۆک : [ئاوەڵناو] بێناوەرۆک؛ پووچەڵ؛ بێناوکە. (بی‌مغز)

سریاس: هەوارگەیەکە لە نزیکی پاوە لە هەوراman . (اسم‌منطقەای‌دراورامان)

سرێشم : [ناو] هێلم. جۆرێک چەسپیدارە لە خوێن و ماسی دروست دەکرێ. (سریشم)

سزگاو : [ناو] ئاوێک کە لە کاتی پەنیر دروستکردندا دەمێنێتەوە؛ دۆی گەرم و کوڵاتوو. (آب‌پنیر)

سزیان: [چاوگە،ت] سۆچای؛ سووتان؛ کوڵان؛ جۆش‌هاتنی‌تراو. (سوختن؛ جوشیدن)

سژین : هاوکات ژان‌کردن و خورانی برین. (خارش‌ضمن‌درد زخم)

سفح: [ناو+ بەند] سبح؛ سبەینێ؛ بەیان؛ بە-یانی. (صبح؛ فردا)

سفحا: [ناو+ بەند] سبحا؛ سبەینێ؛ شەوەکی؛ سەیزوو؛ سۆزی؛ بەیانی. (فردا)

سفرنە : [ناو] لێواری سەربان یان دیوار کە لە پێشەوەترە بۆ ئەوە باران دیوار نە شواتەوە. (برآمدگی‌لب‌بام)

سفوورە: [ئاوەڵناو] ژنی تەرپۆشی زۆر خۆدانە-پۆشەر؛ زیاتر لە ئوروپا کە (دێکۆڵتە)دەپۆشن و شان و ملیان رووتە. (زن‌شیک‌پوش‌کەگر-دن وشانەاش‌پەیداست؛ دیکولتەپوش)

سکەڕۆ : [ئاوەڵناو] زکەڕۆ؛ نەوسن؛ چڵێس؛ داییمە لە بیری خواردندا. (شکم‌پرست)

سگووم : [ئاوەڵناو] نەگونجاو؛ بەدئەخلاق. (بد اخلاق)

سلتوسوبا: [ناو،ت] سەڵت و ڕەبەن؛ تەنیا و بیماڵ. (مجردبی مال ومنال)

سلۆرت: (ف.مشە) بێکار. (بیکار)

سلۆرە: [ناو] کاشیبەن؛ کاشیبەند. (ماهیچە-بستن‌مقعد)

سلۆک : [ئاوەڵناو] سلۆک؛ سرک؛ سڵکەر؛ ڕەمووک؛ ڕمۆک. (رم‌کنندە)

سلەزوە : [ناو] قنچکەسڵاو؛ باپشکێو؛

چینچکەسڵاو؛ سیتکەسڵاو. (گل‌مژده)
سڵەمنای: [چاوگە،ت] سڵەماندن؛ داچڵە کاندنی حەیوان‌گەل. (شکه‌کردن)
سڵەوەچە : [ناو] نەخۆشینێکی ئاژاڵە کە ناتوانیٚ خۆراک قووتبدا. (مرض‌حیوانات)
سلیک : [ناو] چقل؛ درک؛ درووە. (خار)
سڵێمانکەندی: گوندێکە سەر بە شاری‌سەقز بەشی فەیزوڵابەگی کە بۆ هەوەڵین جار ڕۆشنبیری بە ناوبانگ ئیفتیخار(عەبدوڵاخانی-ناهید)لە سالی(١٢٩٨هه)دا تاری‌شیرازی‌هێنا کوردستان و لەوگونده دایناء زێدی ئوستادی نیگارکێشی و مۆسیقا (فەیزو ڵڵا خانی‌ناهید) (سلیمانکندی)
سڵێن: ناوی‌گوندێکە لە هەورامان. (سلین)
سمایلوٚک : [ناو] پیرخەنیلە؛ برویٚشین. (آش-بلغور)
سمپووتی : [ناو] سمکوڵ؛ سم‌کوتان و بەسم عەرز رووشاندن. (سم‌برزمین‌ساییدن)
سمتەر : [ناو،بک] (لەچاوگەی سمین)کون-کەر؛ هەڵکوڵ.(سوراخ کننده)
سمنت : [ناو] سمینت؛ چیمەنتۆ. (سیمان)
سمە : پاشگر بەواتای کونکەر : (کەندەسمە. دارەسمە). (پسوند)
سمەکریٚ: [ناو،ت] سمەکوتیٚ؛سمکوڵ. (سم-برزمین‌کشین‌وکوبیدن)
سمیٚل‌قیت : [ناو،ت] سمیٚل‌قنج؛ (ب)مرۆڤی قیت‌وقۆز و شایی بە خۆ. (سبیل‌روبه بالا و ازخودراضی)
سناریۆنووس : [ناو،ت] فیلمنامەنووس. (سنار یونویس)
سنتۆر: ناوی داعباییٚکی ئەفسانەییە کە گوٚیا نیوەی لای ژووروەی لەشی ئینسان بووە و نیوەی تری ئەسب بووە. (نام‌جانوری‌افسانه-ای؛سنتور)
سنجاو : سەنجاب؛ سموٚرە. (سنجاب)
سنچیە :[ناو] رەوشت؛ خوو؛ئەخلاق.(اخلاق)
سندم: [ناو] گریٚ؛ بەست؛ قوفڵەگریٚ؛ گریٚ-پووچکە. (گره؛ بست)
سندوقدار : [ناو،ت] سندوقدار؛ دەخڵدار؛ بەر-پرسی پارەی ڕیٚکخراویٚک؛ کەسیٚک کە لە فرۆشگاییٚک پارەی‌شتی فرۆشراو لە کڕیاران دەستیٚنیٚت. (صندوقدار)
سندووقی‌پۆستی : [ناو،ت] سندووقیٚکە لە جیاتی ئادریس (ناونیشان) ژمارەییٚکی تایبە-تی هەیە بۆ نامەی پۆستی کە دیٚت. (صندوق‌پستی)
سنگۆ : [ناو] رمب؛ نیٚزە. (نیزه)
سنگ و بەرۆک: [ناو،ت] بەریەخە؛ بەر سینگ؛ سینگ و مەمک. (جلوسینه)
سنگەبەر: [ناو،ت] بەردی خۆڕس؛ بەردی-خۆڕست؛ بەردی‌چەقاو لەعەرزدا. (سنگ-تانیمه‌درزمین‌فرورفته محکم)
سنووڕپەڕاندن : [چاوگە،ت] لە ئەندازە دەرچوون؛ (ب)کاری بیٚشەرمی و نائاسایی کردن. (ازحدگذشتن)
سنووردار: [ناو] (١) بەرپرسی سەرحەد و سنوور. (مرزدار). (٢)هەر شت کە کەوشەنی دیاری‌کرابیٚت. (دارای مرز)
سنووردارشی : [ئاوەڵناو+ ناو] هەڤسیٚ: هاوسیٚ؛ جینار؛ جیران؛ هەمسا. هاوسا؛

دراوسیؔ؛ ئەم وشە ڕەگێکـی تـورکیی پێـوە-
دیارە. (همسایه)
سنووقئاواز : [ناو،ت] گرامـافۆن؛ گـەڕەمـا-
فوون. (گرمافون)
سۆ: پاشگرێکە لە زاراوەیؔ قەدیمی سەقزی
و هەندیؔ زاراوەیتردا جێگای(تۆ) و (تەوە)ی
دەگرتەوە وەک: خواردگیەسۆ، بردگیەسۆ، واتا
خواردگیەسەو، بردگیەسـەو. (خواددوویـە تـۆ،
(خواردوویەتەوە)دۆزراوە سۆ (دۆزراوەتەوە)کـە
نیشانەی بکەر و بەرکارە. (پسوند)
سۆبەری : [ناو] مـەلـەوانـی؛ مـەلـەکـردن.
(شناگری)
سوحوف : کتێبی ئیبراهیمیخەلیـل. (کتـاب-
ابراهیم‌خلیل‌الله)
سوخان[ناو]: (١)ئێسقان؛ ئێسک. (اسـتخوان)
(٢) زووخال. ڕەژی. (زغال)
سوخلؔ: [ناو] سوخالؔ؛ زووخالؔ؛ ڕەژی؛ ڕەژوو؛
کۆمر. (ذغال)
سوخورمە: [ناو] سیخورمە. (سقلمه)
سۆدا : [ناو] سەودا؛ تراوێیکی گازداری بێـڕە-
نگە تێکەڵی خواردنەوە دەکرێت. (سودا)
سۆدرە : [ئاوەڵناو] سەیروسەمـەڕە. (عجیـب-
وغریب)
سۆراقک : [ناو] سـوورەقانـگ. (نـوعی‌مـرغ-
دریایی)
سوراوســپیاو : [نــاو،ت] ســووراو و ســپیاو؛
دوومـاکی ئارایشــتی دەموچــاو. (ســرخاب-
سفیدآب)
سۆراهی : [ناو] سووری؛ سورێتی. (سرخی)
سۆربۆن :ناوی زانستگای بەناوبـانگی فـەڕە-
نسییە. (دانشگاەسوربن)
سۆرژە : [ناو] سووریژە؛ سوورێجە؛ سـوورکە؛
سۆرکە؛ سووهرک. (سرخجه)
سۆریشک : [ناو] قورقوڕاچکە؛ سـوورینچک؛
ســووهریچک؛ ســوورێچکە؛ ســوورانچک.
(سرخنای)
سۆک : [ئاوەڵناو] هەرزە؛ بـێقابلیـەت؛ بـیؔ-
قابلیەت؛ سووک؛ سووکوچرووک. (هرزه)+
سۆل : فرد.فد؛ [ناو] پێنجەمین نۆتی مۆسیقا.
(سل)
سۆلاهەسپی : [ناو،ت] نـالؔ؛ نـاڵی ئـەسـب.
(نعل‌اسب)
سۆلسـۆ : [نـاو] دووپشــکیســاوا؛ بێچــوە-
دووپشک. (بچه‌کژدم)
سۆلۆ : فرد.ایتا.فد.اند. [ناو] کۆژی مۆسـیقایە.
تاکەژەنی؛ مێلۆدێیک بە تەنیا کەرەستەیێکـی
مۆسیقاژەندن یان ئاوازێک کـە گۆرانیبێژێـک
بە تەنیا لە ئوپێرادا دەیلێت. (سولو.سلو)
سـۆلدار : [نــاو،ت] شــویتەدار؛ داریگــەز.
(درخت‌گز)
سۆلی : [ناو] سوێری. (شوری)
سونبوڵەتیف :[ناو] گوڵەخەو؛گیاێیکە بۆ کەم-
خـەوی و لـەشداگیـران باشــە و دژی ژاری
خوێنە. (علف‌گربه. سنبل‌الطیب)
سۆند : فد.فرد.اند. [ناو] ئامرازی هەراوکردنە-
وەی دەراوێیکی لەش بەتایبەت بـۆ چـارەی
میزگیران. (سوند)
سۆندە: [ناو] سۆند؛ لوولەیپلاستیکی؛ بۆڕی-
پلاستیکی باریک. (لوله‌پلاستیکی)
سۆندەر : [ناو] سوواندەر؛ چەونـدەر؛ چۆنـدەر.

(چغدر)

سونقوڕ: شارێکی نزیک کرماشانە. (سنقر)

سـووا : [نـاو] لـە سـنە بـە وەسـتادەڵـێن؛ (سوواکار: وەستاکار) ؛ وەستا. (استاد)

سووارۆ : ناوی بەیتێکە لە مۆسیقای کوردیدا. (آهنگی درموسیقی کردی)

سووارۆ : ناوی بەیتێکە لە مۆسیقای کوردیدا. (آهنگی درموسیقی کردی)

سوواعبەت : لـە (سـوحبەت)ی ئـارەوییـەوە هاتوە و کوردێنراوە بە واتای شۆخی و جەفە-نگ و گاڵتەیە . (شوخی)

سووای‌ساڵحان : [ناو،ت] سبحی‌زوو؛ بەرەبە-یان. (صبح‌صادق)

سووپرانۆ : [ناو] دەستەواژەی مۆسیقاییە؛ دە-نگی بەرز و زیل لە کۆڕی ئاوازدا. (سوپرانو)

سووت : (١)پاشکر بـەواتـای سـووتاو. تـاوە-سووت. (پسـوند). (٢)ڕیبـا. (ربـا). (٣)قـازانج، سوود، موفا. (سود)

سووتاو : نازناوی شاعیری بە توانای مەهابا-دی ڕەسووڵی کەریمی.(تخلص رسـول کریمـی شاعرمهابادی)

سووتفە : [ئاوەڵناو] هەڵکەوت. (تصادفی)

سـووتکە : [نـاو] (١)سـوونکە؛ بنیسـک؛ سوولکە؛ (سووتکەسابوون: سوولکەسابوون) ؛ (٢)بنە جگەری کێشراو. (ته سیگار). (تەمانـد-صابون وکشک ساییده‌شده)

سـووچەک : [نـاو] سـووتوو؛ سـووتک. (خاکستر سیگار و کاغذ)

سوور : [ناو] لە کایەی پاسووردا؛ بەبێ‌سەر-باز پەڕی خاڵ لەعەرزدا نەهێشتنەوە. (سور)

سووراوی لێو : ماتیک. (ماتیک)

سـووربۆز : [ئـاوەڵنـاو] ڕەنگـی بـۆز کـە بـە سوورایيدا بنوێنێ. (رنگ کبودتیره‌مایل به‌قرمز

سووڕپێستاڵ :سووڕپێسـت؛ ڕەگـەزێـک لـە چووار ڕەگەزی مرۆڤی سەرگۆی زەوی لـە-ڕوانگەی ڕەنگی پێستەوە .(سرخپوست)

سوورســـوور : [ئـــاوەڵنـــاو] (ب) ئاشـــکرا؛ سوورسوور دەزانم کاری ئەوە؛ بەئاشـکرا دە-زانم کاری‌ئەوە. (آشکارا)

سووڕمان : [چاوگە،ت] حەیران‌بوون؛ حەپـە-سان؛ واق‌وڕمان. (حیران‌شدن)

سوورمە : سوورم؛(سوورمە) نیوەبۆ ژنان. (نام-زنانه‌است)+

سوورمەڕێژ : چاوڕشتن بە سـوورمە. (سـرمه-کشیدن چشم)

سـوورنجێ: [نـاو] سـوورێژە؛ سـوورێجە. (سرخچه)

سوورەوسەپان : ژنی جوان و جەحێڵ. (کنایـه، زن جوان وزیبا)

سووربـا : [نـاو] بـای‌سـوور؛ نـەخۆشـینێکی گیرودارە. (نوعی‌مرض واگیردار)

سوورەپیاز : [ناو،ت] پیازی سەلک سوور کـە لە هەماردا درەنگتر خراپ دەبێت. (پیازقرمز)

سوورەتفـێ : [نـاو،ت] سـوورەتـوو؛ شـاتوو؛ گاتوو. (شاه‌توت)

سوورەڕێوی : [نـاو،ت] جۆرێـک ڕێوییـە کـە سەرپشت و لاکەلەکەی مەیلـە و (سـوورزە-ردە). (روباه‌قرمز)

سووری کاڵ : سووری ئاچخ. (سرخ کمرنگ)

سووری‌هاوین : [ناو،ت] (ب)هـەرەتـی گـە-

رمای هاوین. (درگرمای‌تابستان؛ چله‌تابستان)
سـووزیای: [چاوگـه+ ڕابـوردووی سـووزیان] سـووتان؛ سـووتای؛ سـووزیان. (سـوختن؛ سوختی)
سووک : [بەند] هێـواش؛ سـووک قسـەبکـە بابت خـەوتـووە: هێـواش و نـزم قسـەبکـە. (یواش)+
سوولک : ناوی گوندێکە لە ڕوژ ئاوای شاری ورمێ کە تافگەیێکی بەرزی لێیە. (اسم‌دهی-است)
سوولی کـەبـاب : [نـاوەت] بـۆی هـەیـە لـە تورکییەوە هاتبێت سوولی واتا : ئـاودار؛ کـە-بابی ئاودار واتا زۆر ئـاوەکـەی نـە چنرابێـت یان زۆر نە برژابێت. (کباب‌آبدار)
سوونبول : [ناو] سونبوڵ؛ سوومبوڵ؛ جۆرێک گوڵێ بۆن خۆشە. (سنبل)
سـوونگەر : [نـاو] وشـەیێکـی یۆنانییـە ئـارە وکـاری بـووە و هـاتووەتـە نێـو فـارس و کوردیش؛ ماکێکی دروستکراوی نەرمی کفە-ڵە وەک ناوی قالۆرەی گوڵە بە ڕۆژە؛ کـەبـۆ دوشەک و ژێر سەندڵی سەیارە بەکاردەبـرێ. (اسفنج)
سوەیل : [ناو] ئالفـپـێچ: گیاییێکـە لـە لاولاو دەکا و پاڵاوتەی کوڵێنـدراوی گـەڵاکـەی بـۆ چارەی فێداری بەکەڵکە. (سس. افتیمون)
سویْ: غەش؛ لەسەرخۆچوون؛ غەش کـردن. (غش کردن)+
سوێن: [ناو] گۆگرد؛ لەزەمانی موغەکانی زە-ڕەدەشتدا کەسێک کارێکی خراپی بکردایێت سـوێناویان پێـدەخـوارد (دەرخـوارد یـان‌دە-
دا)سـوێنـاو : واتـا ئـاوی گـۆگرد، ئـەگـەر گوناجبار بووایە دەمرد و ئـەگـەر بـێ‌گونـاح بووایە هیچی‌لێ‌نەدەهات..؟، سوێنخـواردن و سوێندخواردن پاش‌هاتنی ئیسلام‌بوە بە قـە-سەم خواردن، بەڵام قەسەم خواردەمەنی نییە و لەسەر ڕەوتی ئاوی گوگرد خواردنەوە، قـە-سەمیش بووە بە خواردن. (قسم؛ سوگند)
سەبا: ناوی مەقامێکە لە مۆسیقای کوردیـدا. (نام‌دستگاهی‌درموسیقی کردی)
سەبای‌زوو: [ناوەت] سـبەینـێ‌زوو؛ هـەوەڵـی سبەینێ. (صبح‌زود)
سەبری‌ئەییوب : (ب) تاقەت و پشوو درێژیی زۆر. (صبرایوب)
سەبەتچی: [ناوەت] سەوەتە چێکـەر؛ سـەوە تەچن؛ سەوەتەفرۆش. (سبدفروش؛ سبدساز)
سەبەقوڕ: سـەربـەقـوڕ؛ کـەسێک کـە بـۆ مردووی خۆشەویستی سـەری لـەقـوڕ نـاوە. (ب) ئازیـەتبـار وسـەربـە هـەش و قـوڕ. (عزاگرفته‌وگل‌بسرریخته)
سەپدونە: کێوێکە دەڵێن زەردەشـت لـەوێـوە سەری‌هەڵدا؛ لەڕۆژهەڵاتی باشـوری ورمێیـە. (کوه خاستگاه‌زردوشت)
سەتمیاگ:[ئاوەڵناو+ ناو،بەر] سـەتمیـا؛ سـە-تمیاو؛ وێران‌بوو؛ کاول‌بـووگ. (ویـران‌شـده)
سەتمین: [چاوگە] وێران‌بوون. (ویران‌شـدن)
سەتەرە: قاتر؛ هێستر؛ وشەیێکـی ئاوێسـتاییە هەر بەو مانا. (استر)
سەحلەب: [ناو] گیاسالمە؛ گیاییێکی‌بـەنرخـە. (گیاه‌سلمه)
سەحن : [ناو] وشەیێکی فارسی و ئـارەوییـە؛

بۆی هەیە لە (صحن)ی ئارەوییەوە هاتبێت، بەڵام لە کوردیشدا دەوترێت؛ جێگای بەربڵاو؛ گۆڕەپان؛ (دڵارامـا هیلالـی نـەو بـە دیـدارت موبارەکبێ، بەدیداری مەهی وەک مەهـ (- گرفتارت موبارەکبێ، قەتارەی دووگمەکە- ی سینەت تـرازان بـۆ تـەماشای مـن، دوو ناری نەورەسی سەحنی سەمەنزارت موبارە- کبێ. (بەداخەوە ناوی شاعیرەکەیم لەبیرنییە) (صحن)

سەحنە: شارێکی کوردنشینی سەربە هەرێمی کرماشانە. (صحنه)

سەحەری : ناوی ئاهەنگێکە کە لە پێش دە- ستپێکی شایی و هەڵپەرکێی بەیانیان بە زورنا لێدەدرا بۆ ئەوە خەڵک ئاگاداربکەن کە بۆ هەڵپەرکێ ئامادەبن. (نامآهنگی‌است)

سەحی: سەعی؛ سەعو؛ سووکەڵە ناوی سە- عید. (اختصارسعید)

سەختان: سەخناخ؛ زەوینی ڕەقەن؛ زوورکی- سەخت. (زمین‌سخت‌وسنگلاخ)

سەختەدار: داریڕەق وەک داری گوێز و قە- یسی و بادام. (سخت‌چوب)

سەختەوبوون: [چاوگە،ت] سەختبوونەوە؛ ڕەقبوونەوە؛ پتەوبوونەوە. (سخت‌شدن)

سەخڵاو: [ناو] تاقمێ پێشمەرگەی ئێشکگر کە لەجێگایێ دەمێننەوە؛ بۆیهەیە لە وشەی (ساخلوو)ی تورکییەوە هاتبێتە نێو کوردی بەواتای جێیمانەوەی عەسکەر؛ کە لە- چاوگەی(ساخلە ماخ) بەواتای(ڕاوەستان و ڕاگرتنە) و چووتە نێوزمانی فارسیش. (ساخلو)

سەخەل: [ناو] پز؛ ئاوەلمە. (جنین)

سەدپەلکە: [ناو] جۆرێکگولی پڕپەڕەیە. (نوعی‌گل)

سەدرە: ناوی کراسێکی موبارەکبووە لە ئایینی زەردەشتدا کە پێش بلووقبوونی منداڵ دەیانکردە بەری و بە منداڵەیان دە- گوت سەدرەپۆش. (نام‌پیراهنی‌مقدس‌دردین- زردوشت)

سەدری : پێشبەندێک کە بەر سینگ دادە- پۆشێت (سینه بند)

سەدمێری: [ناو] هاواڵی؛ هاوکاری؛ ئاریکاری؛ هەڤپایی. (همکاری)

سەدەمە: [ناو] (ب)بڤە؛ ترکز؛ ئەوکارە سەدە- مەیە مەیکە: ئەوکارە جێیمەترسییە.باسی سەر(صدمه)+

سەدیسەد: سەد لە سەدا؛(ب) بێکەماسی؛ تەواو؛ هەموو؛ بەیەقین. (صددرصد)

سەڕ: [ناو] زەڕ؛ زەرینیکەر. (عر)

سەرئاسن: [ئاوەڵناو] (ب) مرۆڤی کەڵەڕەق و سەرکێش و کەڵەشەق. (لجباز)

سەرئاڵقە: [ناو] هەوەڵینئاڵقە. (ب)سەرتۆپ؛ سەرباشقە؛ لەهەمووان سەرتر. (سرحلقه)

سەرئەستوون: [ناو] تاجکوڵەکە؛ سەرکوڵەکە؛ سەرستوون؛ تەپڵەکیڕەشماڵ. (سرستون)

سەرئیلچی: [ناو] سەرۆکئێلچی؛ ڕیش‌سپی و بەڕومەتی تاقمی بەڕێکراو بو ئەنجامیکاریێ؛ بالوێز. (سفیر)

سەراڤ: [ناو] ئاودەس؛ سەرئاو؛ کناراو؛ بەئە- دەبەوە دەڵێن دەستشۆری یان تەوالێت. (توالت؛ مستراح)

سەراد: سەرەند؛ چوار گۆشەیێکە وەک کەو

بەتەل چنراو بۆ گرتنی درشتەی کلۆ و بەردی خۆڵ و خاک . (سرند)
سەرادار: [ناو] (١) سەرایدار؛ کاروانسەراچی.(٢) ژێرماڵە؛ چاودێری خانووبەرە و کۆشک. (سرایدار)
سەرانسۆ: بەسەرکردنەوە؛ سەرلێدان. (سرزدن)
سەرانگرێ: [ناو] سەرەنگرێ؛ هەڵکەوتن؛ هەڵەنگووتن؛ (ب) هەڵە. (سکندری؛ اشتباه)
سەراوێز: [ئاوەڵناو] سەرەوخوار ئاوێزان؛ بەراوەژوو؛ دالقان سەرەوخوار؛ دارداکری، بەراوەژی. (برعکس آویزان)
سەربڕ: [ناو،بک] دروێنەکردنی گوڵبڕ؛ دژی‌بن‌بڕ. (خوشەبریدن وجاگذاشتن‌ساقەبلنددردرو)+
سەربردن: (ب) بەلەزبوون؛ بەتاڵووکەبوون؛ لەشەڕی‌قدیمدا ئەگەر سەری سەرۆکی دوژمن ببردرایێت، زۆر بەلەز بەسواری و تەقڵەکوت دەیانناردەوە بۆ بارەگای‌میر؛ ئەوەچییە ئەوەندە بەتاڵووکەی دەڵێی سەر دەبەی. (سربردن؛کنایی، عجلەداشتن)+
سەربردە: [ناو] سەربهووری؛ سەرگوزەشتە؛ سەرگورەشتە؛ بەسەرهات. (سرگذشتە)
سەربەتاک: [ئاوەڵناو] سەربەتاڵ؛ دانەپۆشراو؛ سەرنەنراوە. (سرباز)
سەربەستبوون:(١)ڕەوتی ئازادی و سەربەستی (ئازادی). (٢) بەسەربەستی گەیشتن؛ بەئازادی گەیشتن. (آزادشدن)
سەربەستن: [چاوگە،ت](١)سەرپێچانەوە. (بستن‌سر).(٢) سەرلێنانەوە. (سرپوش-گذاشتن)
سەربەفەتەراتدان: تووشی‌گێچەڵێک‌کردن کە سەری‌تێدابچێ. (سرکسی‌رابەباددادن)
سەربەکڵاوە: (ب) بارانی‌توند و دەنک‌گەورە؛ شەستەباران. (بارش‌شدیدباران)
سەربەوێ: [ئاوەڵناو] سەربەخۆ؛ سەربەست؛ ئازاد. (آزاد؛ مستقل)
سەربەهۆیی: سەربەهەوێ؛ شووکردن بەکەسێک کە ژنی دیکەی هەبێت. (شوهرکردن-بەمردی کەزن‌دارد)
سەربەهەش: ماتەمگێڕی کە خوم لە سەر - خۆی بساوێت. (عزادار؛ علامت‌ماتم‌گرفتن)
سەربەهەوێ: شووکردن بەپیاوێک کەژنی‌دیکەی‌هەیە. (ازدواج‌بامردزندار)+
سەربێن: [ناو] مێزەر؛ شتێک کە سەری پێ ببەستن یان شتێ سەر نانەوەی دەفر؛ بێن واتای بەستن دەدا وەک دەسبێنی شوان، دەمبێنی گاگێرە،. (سرپوش؛ درپوش)
سەرپایی: [ناو،ت] دەستەواژەی نەخۆشخانەیە؛ مالیجەکردن بەبێ‌خەواندن لەسەرتەخت و لە ناو جێگەوباندا. (سرپایی)
سەرپۆش: [ناو،ت] (ب) لەچک؛ چارشێو؛چوارقەد؛ (ئەوکولمە جوانە لەژێرسەرپۆشا، بەبای پارێزی خەیال‌دەروشا، فرمێسکی دڵڕەق بەردت لێبارێ، تۆچۆن دڵتەهات پیابیتەخوارێ. «وەلی‌دێوانە» (سرپوش)
سەرپۆشراو:[ناو،بەر+ ئاوەڵناو+ بەند]داپۆ شراو ؛نیهانی؛ سەربەمۆر؛ شاراوە. (سرپوشیدە؛ نهانی)
سەرپولی‌زەهاو: شارێکە سەر بەکرماشان.

(سرپل‌ذهاب)
سەرپووت: (ب)سەرزل؛ سەربەقەرا پووتێـک.
(سرگنده)
سەرپـەڕ: لای‌ژووروو؛ لای‌سـەروو؛ (ڕوو لـە لای‌من‌کە مـەچـوٚ بـوٚ سـەرپـەڕی) «هـێمن».
(صدرمجلس)
سەرپەنـا : [نـاو] پـەناگـا؛ (ب) جێـی‌ژیـان؛ ژوورێک کە سەری داپۆشرابێت. (سرپناه)
سەرپێچی گلۆپ : [ناو،ت] ئامێرێکی قـووڵی پێچدارە کە گلۆپی چرای بە پـێچ لـێ قـاییم دەکەن (سرپیچ‌لامپ)
سەرپێدانەواندن: [چاوگە،ت]کوڵ‌پێدان؛ سەر پێ‌شۆڕکردنەوە (وادادبەشکست)
سەرتاس: [ناو] کەوچک‌ئاسا دروسـتکراو لـە تەنەکە، لە دووکانی بەقاڵی دانەوێڵەی پێـدە- کەنە ناو دەفر یان ترازوو. (سرطاس)
سەرتاس: [ناو،ت] تووکی‌سەر وەریو؛ هەویز.
(سربیمو؛ طاس)
سەرتەپۆڵە : گەڕەکێکی قەدیمـی لـە شـاری سنە. (نام‌محله‌ای‌درسنندج)
سەرتەندوور: سەنتەنوور:<سەرتەنوور.
سەرتەنوور: [نـاو،ت] مدبـەق؛ جێـی‌چێشـت لێنان و نان‌کردن بەتەندوور. (مطبخ)
سەرتەونانە : [ناو،ت] جێژن‌گـرتن بـە هـوٚی تـەواوبـوونی (فـەرش و ڕاخـەر)ی چنـراو.
(جشن‌پایان‌فرش‌بافی)
سەرتیپ: [ناو] پلە و پایەیێکە لە عەسکەریدا؛ باڵاتر لە سەرهەنگی. (سەرتیپ)+
سەرتیر: سەرتیل؛ لەمێشێن و هەڵماتێنـدا بـە هەڵگرتەدەڵـێن؛ دزی‌خشـکە. (تیلـەهـوایی- اندا‌ختن)+
سـەرتێکـردن: [چاوگـە،ت] (١)سـەریکـردە برێشکەکە تـا تـەواوی نـەکـرد هـەڵنـەسـا.
(خوردن‌تاتمام‌شدن) (٢)هەموو ڕۆژی دەچنـە زگ کیسـەی کشمیشـەکـە و سـەریـان- تێکردووە؛ دەستکردن بە خواردنی‌شـتێک و دەست لە خواردن هـەڵنـەگـرتن؛ یـان هـە- مووکات لە شتێک خواردن. (خوردن‌هەروزه)
سەرتیکـە : [نـاو] سـەیدووکـە؛ سـەیدوٚکـە؛ گیایێکە بەرەکەی پانترلە نوٚکـە و دەخـوری.
(نام‌گیاهی‌است)
سـەرجـەمفـرۆش: سـەرجـەموورەش؛ تێکڕافروش. (عمده‌فروش)
سەرچاوان: لەکاتی بەخێرهێنان و بەڕێکردنی میواندا دەوترێ واتا: قەدەمت‌سـەرچـاو؛ یـان لەجیاتی بەڵی دەوتری، بە سەرچاوان. (روی- چشم)
سەرچق: [ناو] سەرلق؛ سەرچـڵ؛ سـەرلـک؛ لکی‌سەرەوەی‌دار. (بالاترین‌شاخه‌درخت)
سەرچک : [ناو] ترشە کشمیش؛ کشمیشـی- کەوڵی؛ زریشک. (زرشک)
سەرچۆپی کێش: [ناو،بک] کەسێک کە سـە- رچۆپی دەگرێ لە هەڵپەڕیندا. چـوپی‌کـێش.
(چوپی‌کش)
سەرچـەمیـان: [چاوگـە،ت] سـەرخواربـوون؛ (ب)سـەرشـۆڕبوون. (سـرخم کـردن؛ شرمسارشدن)
سەرحەڵقە: <سەرئاڵقە.
سەرخستن: [چاوگە،ت] وەسەرگێرانی نێر لە مێ. (سوارکردن‌نرروی‌ماده)+

سەرخواردن : (ب) مردنی کەسێک لەپاش هاتنی کە سێکی تر. (کنایی.مردن کسی-بابدنیاآمدن کسی دیگر)

سەرخواری: [ناو] سەرشۆڕی؛ شەرمەزاری. (شرمساری)

سەرخۆڤەهاتن: [چاوگە،ت]هاتنەوە سەرخۆ؛ وەئاگاهاتن؛ هاتنەوەهۆش. (بخودآمدن)

سەرخوران: حاڵەتی سەر وەخورین هاتن؛(ب) خولیا و مەیلی دەروونی بۆکردنی کارێک؛ شۆڕش سەری لەکاری ڕامیاری دەخورێت؛ واتا مەیلی لێیەتی. (سرخاریدن؛ بی‌میل نبودن)

سەرخوری: پێستی گا بە تووکەوە؛ کەوڵی خۆش نەکراو. (پوست‌درباغی‌نشده‌گاو)

سەرخۆشیدار: [ئاوەڵناو] سەرەخۆشیدار؛ خاوەنی‌عەزا؛ خاوەن‌پرسە؛ عەزادار. (صاحب‌عزا)

سەرخوشیکەر: [ناو،بک] سەرەخۆشیکەر؛ کەسێک کە دەچێت بۆ پرسە. (افرادی کەبە-تسلیت‌میروند)

سەرخەرمان: [ناو،ت] دانەوێڵەی پاک و خاوێنی سەرجەزی خەرمان؛ دژی‌بن‌خەرمان. (بنشن‌بالائی‌خرمن)+

سەرخەفنای: [چاوگە،ت]کوڕنووش کردن. (تعظیم کردن)

سەرداخانە: [ناو] نوقرەداخ؛ جەریمە و پارە لێ‌سەندن. (سزای‌نقدی)

سەرداری: [ناو] جۆرێک گەنمی ڕەنگ ئاچختر لە سمەوەژە کەنانی‌سپی‌تر و جوانترە. (نوعی گندم)+

سەرداس کردن: [چاوگە،ت] ئیجارەکردنی هەردی پڕ گژوگیا بۆ ڕنینەوە. (قرارداد دروکردن‌علفزار)

سەردانەواندن: (ب)کوڵدان؛ سەرشۆڕبوون. (تسلیم‌شدن؛ خجالت شدن)+

سەردبوونەوە: [چاوگە،ت] ساردەوەبوون؛ ساردبوونەوە. (ب)مەیل‌نان. (سردشدن)

سەردروو: [ناو،بک] دروێنەوانێک کە دەستی لەسەرەوە دەگرێت و لاسق بەجێ‌دێڵێت؛ دژی بن‌درووب.(دروگری کە ساقە بلندبجامی-گذارد)+

سەردەرئینان: <سەردەرهێنان بەهەموو مانایێکەوە. (سردرآوردن)

سەردەرکردن: [چاوگە،ت] خۆڕزگارکردن؛ سەردەرکە و ماڵ‌زۆرە. (خودرانجات‌دادن)+

سەردەستە : [ناو] سەردەست؛ سەرقۆڵی کراس و کۆت و کەوا. (سرآستین)+

سەردێر: [ناو] ئاودانی زەوی کە هەرسەرەوەی تەربێت و بنەکەی نەیچێژێ. (آب-دادن‌سرسری)

سەردێر: [ناو] عینوان؛ سەرناوی‌شێعر و نووسراوە. (تیتر)

سەرڕاستکردن: [چاوگە،ت] کردنەوە؛ ڕێک-وپێککردن؛ ئازادکردن؛ دەستلێبەردان. (بازکردن؛آزادکردن؛)

سەرڕاو: [ناو] لەڕاوە کەروێشکدا ڕاوچییێک بە تانجیی ڕستکراوەوە دەچێتە ملەی کێو، کە کەروێشک لێی ڕەتبوو تانجیی تێبەردەدا. (موضع گرفتن‌بالای کوە در شکار)

سەرڕەقی: [ناو] کەللەڕەقی؛ کەللەشەقی؛پێ-داگری و سەرڕێ‌نەهاتن؛ سەرسەختی. (لجبازی)

سەرڕێدابردن: [چاوگە،ت] هەڵفریواندن؛ لە خشتەبردن؛ هەڵخراندن. (فریب‌دادن)
سەرڕێداچوون:[چاوگە،ت] لەڕی‌لادان؛ هەڵە-کردن؛ هەڵفریوان. (ازراه‌بدرشدن)
سەرزەلووت: سەر ڕووت؛ بێ‌مێزەر و بێ‌کڵاو و سەرپۆش؛ سەرپەتی. (بی‌کلاه‌وسرپوش)
سەرزەوی: [ناو] سەرزەمین. (ب) نیشتمان. (سرزمین)
سەرژێکردن: [چاوگە،ت] سەربڕین؛ سەرلێکردنەوە. (سرقطع‌کردن)
سەرسامکردن: [چاوگە،ت] حەپەساندن؛ پەشۆکاندن؛ حەیران‌کردن.(حیرت زده کردن)
سەرسامی: حاڵەتی سەرسامبوون؛ سەرسووڕمان؛ سەرسووڕماوی؛ حەپەساوی؛ حەیرانی؛ وڕی و گێژی. (تحیر)
سەرسڵامەتی: (ب)سەرەخۆشی؛ پرسە. (تسلیت)
سەرسۆنگە: کاوەخۆ؛ فەراغەت؛ ئاسوودەیی؛ سەرپەرژان؛ شێنەیی. (فراغت)
سەرسەرا: کۆشکی زۆر بەرفراوان؛ باڵەخانەی گەوران. (سرسرا)
سەرسەنگین: [ئاوەڵناو] وشەیێکی فارسییە بەڵام لە کوردستانی ڕۆژهەڵات زۆر بەساناهی دەوترێ بەدوو واتا. (١)سەر قورس: ئەسپێک کە بەئاسانی سەری بە لەغاو وەر-ناسووڕێنێ. (٢)سەرگران و لالووت؛ نەبان؛ (سە نگین) لە هەنبانە بۆرینەیش‌دا بەواتای کێشی قورس و مرۆی بەحورمەت هاتووە. (سرسنگین)
سەرسەوز: [ئاوەڵناو] وڵاتی زەنوێر و پڕگیا و لێڕەوار. (سرسبز)+
سەرشکێن کردن: [چاوگە،ت] دوای دابەشکردن بەسەر هەمووواندا ئەگەر هێندێ لەو شتە زیادی بمێنێتەوە، دووبارە بەسەر هەمووواندا بەشینەوە. (سرشکن)+
سەرشناس: [ئاوەڵناو] بەناوودەنگ؛ سەرناس؛ خاوەن‌کەسایەتی. (سرشناس)
سەرشیو: ناوچەیێکە لە سەقز؛ ناوچەیێکە لە مەریوان. (نام‌دومنطقه‌درکردستان)
سەرشیەی: [چاوگە،ت] هەڵچوون؛ هەڵچوونی چێشت لەسەرئاور. (سررفتن‌مایع-روی‌آتش)
سەرفڵت: دزێو؛ ناشیرین؛ سەرپووت؛ سەرزل. (زشت‌کله‌گنده)
سەرقوفڵی : [ناو] سەرقفڵی؛ پارەیێکە خاوەن ملک (زیاتردووکان) لە کاتی ئیجارەداندا لە ئیجارەداری دە ستێنێ.(سرقفلی)
سەرقۆق: [ناو،ت] هەویز؛ کەچەڵ. (تاس؛کچل)
سەرقەبران : [ناو] سەرزیارەتان؛ گۆڕستان؛ گەڕەکێکە لە شاری سەقز. (گورستان؛ محله-ایست‌درشهرسقز)
سەرقەپاخ : [ناو،ت] قەپاخ بە تورکی واتا (درگا،زار، سەر) و قاپاڵی:واتا درگابەستراو؛ دەرپوش؛ سەرداپۆش؛ سەر و زاری دەفر. (سرپوش)
سەرقەڵەم : [ناو] نووکی کانزای سەری خۆ-ودنووس و قەڵەمی بە جەوهەر نووسین. (نیش‌قلم)+
سەرکار : ناوێکە بۆ ڕێزنان لە عەسکەریدا تا

پلەی سەرهەنگی دەوترێت. (سرکار)+
سەرکارگەر : [ناو] سەرعەمەلە؛ عەمەلەباشی؛ سەرۆکی کرێکارگەل. (سرکارگر)
سەرکوت: [ناو] تەمران؛ دامرکان. (سرکوب)
سەرکوتکردن: [چاوگە،ت] دامرکاندن؛ تەمراندن؛ شکاندنی جقات؛ لەهێزخستن. (سرکوب کردن)
سەرکوتکەر : [ناو،بک] (١) دامرکێن؛ داتەمرێن؛ (سرکوبگر)؛ (٢) لۆمەکەر؛ سەرکۆنەکەر (سرکوفتزن)
سەرکوڵ: [ناو](١) باری‌سەربار. (سربار). (٢) تاجکوڵەکە؛ سەرئەستوون. (سرستون). ٣ پڕکردنی قەڵا قووچ؛ قڵاقووچان. (تاانتهای-طرفیت‌پرکردن)
سەرکونسوول : [ناو] سەرۆکی یەک یان چەند کونسوولگەری لە وڵاتێکدا. (سرکنسول)
سەرکەتی: [ئاوەڵناو] سەرکەوتوو؛ پێشکەوتوو لەکاردا. (موفق)
سەرکەچ: [ئاوەڵناو] ملکەچ؛ سەرشۆڕ؛ سەر-چەمیای؛ شەرمەزار؛ بەرفرمان. (گردن کج)
سەرکەش : [ئاوەڵناو] بۆکێوی زۆر؛ بڵند دە-وترێت. (سرکش)
سەرکەوت: (١) ناوەبۆپیاوان.(اسم‌مردانە).(٢) [ڕابوردووی سەرکەوتن] چووەسەر؛ چووەبان. پیرۆزی؛ (بالارفت؛ بالارفتن؛ پیروزی)
سەرگاینجە: [ناو] سەرمژانە.(رابطخیش‌ویوغ)
سەرگۆڕ: (١) سەرمەزار؛ (سرمزار) (٢) سەرگەرد؛ قوربانی. (بلاگردان)
سەرگورد : [ناو] یاوەر؛ پلەیێکی عەسەرییە لە سوپای ئێراندا. (سرگرد)

سەرگۆوەند: [ناو] سەرگۆبەند؛ سەرچۆپی. چۆپی‌کێش. (نفراول‌چوپی)
سەرگەرم‌کردن : [چاوگە،ت] سەرقاڵ‌کردن؛ خافڵاندن؛ (ب) جۆرێک خاپاندن؛ مەژووڵ-کردن. (سرگرم‌کردن)
سەرگەشتە : [ئاوەڵناو] وێڵ؛ حەیران؛ ئاوارە؛ سەرلێشێواو. (سرگشتە)+
سەرگەندان: [ئاوەڵناو] سەرگەردان؛ ئاوارە؛ (لە هەندێ ناوچە هەروا گۆیەدەکرێت) (سرگردان)
سەرگین: [ئاوەڵناو+ جێناو] ئەوەی‌سەرەوە؛ سەرووتر؛ بانگین. (بالائی)
سەرلووای: [چاوگە،ت] سەرکەوتن. (بالارفتن)
سەرلەبەر: [ئاوەڵناو] سەرلەبەنگ؛ سەرشۆڕ؛ ملکەچ؛ فرمانبەر. (خجل‌وفرمانبردار)
سەرلەڕێدابوون: [چاوگە،ت](ب) حازر بۆ ئەنجامی فرمان‌تاسەر تیاچوون. (حاضربەانجام-فرمان)
سەرلێکردنەوە : [چاوگە،ت](١) سێ و دوو کردن؛ دوودڵ بوون. (٢) سەربڕین. (دوودلی؛ سربریدن)
سەرمابری: [ئاوەڵناو] سەرمابردوو؛ سەر-مابردگ. (سرمایی؛ سرمازدە)
سەرمایەداری : [ناو] سیستەمێکی حوکومەت کە لە سەر بنەمای ئابووری و پیشەسازی و بازارگانی دامەرزابێت. (سرمایەداری)
سەرمایەوز: [ناو،بک] ئەوەی سەرمایە دادە-نێت بۆ کارێک. (سرمایەگذار)
سەرمایەوسەی: [ناو] سەرمایەدانان.

(سرمایەگذاری)

سەرمەوقـولات: سـەرمـەقـولات؛ خـۆ هـە-لگێڕانەوە بە سەر سەردا. (پشتک)

سەرنانەوە: [چاوگە،ت](ب)دیـزەبـەدەرخۆنـە؛ باس‌نەکردنی مەبەستێک؛ شاردنەوەی‌قسـە-وباسێک. (پنهان کردن)+

سەرنگا: [ناو] (گ، منگەییە)سەرین؛ موتەکـا؛ سرنگا. (متکا)

سەرنگووم: [ئاوەڵناو] بێ‌سـەروشـوێن؛ سـەر نقوم؛ بەئاواچوو؛ تیاچوون؛ سەرئوندا. (ازبـین-رفتەبی‌نشان)+

(ب) بێ‌سەروشوێن؛ سەرنقـووم. (گـم‌شـدن-وبی‌نشان)+

سەرنووسـەر: [نـاو،ت] سـەرنقیسـکار؛ سـە-رنقیسـەر؛ سـەرۆکـی نووسـەرانـی گۆڤـار و بڵاڤۆک. (سردبیر)

سەرنەڤی: [ئاوەڵناو] سەرشۆڕ؛ سەرچـەمیـای؛ شەرمەزار. (شرمسار)

سەرنەشێڤ: [ئاوەڵناو] سەربەرەوخـوار؛ سـە-رنشێو؛ سەرەوژێر. (سراشیب)

سەروان : [ناو] (١) پلەوپایەی عەسکەری لـە سوپای ئێرانـدا، لـە سـیتوان یـەکـەم باڵـاتر. (سروان) (٢)وشترەوان. (ساربان)

سەروپۆز: [ناو،ت] سەروپۆتراک؛ سـەروسـە-کوت؛ سەرومێقل. ڕواڵەتی پوشتە و پـەرداخ؛ سەروسیما (سروسیما)

سەروتار : [ناو] وتـاری سـەرەکـیی گۆڤـار و بڵاڤۆک لە لاپەڕەکانی هەوەڵـی گۆڤـاردا کـە زیاتر لە لایەن سەرنووسەرەوە دەنووسـرێت. (سرمقالە)

سەرودڵ: [ناو،ت] فێ؛ خووداری؛ گـەشـکە؛ پەرکەم؛ فەرکەم. (صرع)

سەروریش : [ناو،ت] مووی‌سەر و دەموچـاو. (سروریش)

سەروزماندار : [ئاوەڵناو] زمان‌پاراو؛ بەتوانا لـە ئاخەفتندا؛ (ب) زیرەک. (سروزباندار)

سەروزمان‌ناخۆش: [ئاوەڵناو] زمان‌تاڵ؛ قسە ناخۆش؛ قسەڕەق. (تلخزبان)

سەروسامان: [ناو] ڕێکوپێکی؛ جەموجـۆری؛ سەقام. (سروسامان)

سـەروسـامان گـرتن: [چاوگـە،ت] (ب)بوونـە خاوەنی ژن‌ومنداڵ؛ بوونە خاوەنی ژیـانێکی-باش. (سروسامان گرفتن)

سەروسوڕ: [ناو،ت] کەین‌وبەینی پەنامـەکـی. (سروسر)

سەروسەدا: [ناو،ت] هەراهەرا. (سروصدا)

سەروسەمەنە: [ناو،ت] سەروسەنـەمـە؛ سـە-رونشەمە؛ ودم؛ پێوقەدەم. (یمن)

سەروعوزرشۆڕ: [ئاوەڵناو،بک] (ب)کچێک کـە باڵق‌بووە. (دختربالغ)

سەرۆکی‌دەوڵـەت: [نـاو،ت] سـەرۆکوەزیـر. (نخست‌وزیر)

سەرونشەمە: [ناو،ت] پاوقەدەم؛ یـومن؛ ودم. (یمن)

سەروەخت: (١) ئاگـادار؛ وشـیار. (تـذکر).(٢) لێ‌پرسین؛ سوراخ‌گرتن؛ بـەتـەنگـەوەبـوون؛ چوونەدیار؛ چوونەلا.(سراغ).(٣) لەسەر وخت-دا حازربوون: بەوەخت‌حازربوون. (سرموقع)

سەروەرگێڕان: [چاوگە،ت](١) پشت‌تێکردن؛ پویتەنەدان؛ ڕوو چەرخاندن؛ ڕوو کـردن بـە-

لای دیکەدا.(١و٢روبرگرداندن)
سەروێن: [ناو] سەربێن؛ مێزەر؛ دەسـرەی بـە سەرەوە بەستن. (دستار)<سەربێن.
سەرویێی: [ناو] سەرخۆیی؛ لەسەرویێـی: لـە- سەرخۆیی. (هوشیاری؛ آرامی)
سەرە: [ئاوەڵناو] قەیرە؛ نیـوەپیـر.(ب)چـۆدە- رچوو؛ بەئەزموون. (دنیادیدە)+
سەرەپەت: (ب) بەرپرسی و دەسـەڵاتداری؛ سەرەپەتێکم بە دەستەوەنییە: هیچکـارەنـیم. (کنایی شغل)
سەرەپیرێژن: بەڕواڵـەتگێـژ، بـەڵـام زۆرزان. (بظا هرگیجولی حیلەباز)
سەرەتان: [ناو] (١) شێرپەنجە(سـرطان). (٢) تـەختـەی تـاڵی تـەون پێـوەبستـن. (تاربندقالیبافی)
سەرەچڵووسک: [ناو] سەلکەبزووت. (چـوب- نیمسوز)
سەرەخۆشی: [ناو] دڵنەوایی؛ سەرسـڵامەتـی؛ تەسەلا؛ پرسەلێکردن. (تسلیت)
سەرەسۆدرە: [ئاوەڵناو] مرۆڤـی ئـاژاوەچـی و شەڕ هەڵخرێن. (فتنەگر)
سەرەشۆرگە: [نـاو] سـەرشـۆرگە؛ جێگـەی- خۆشتنیان سەرشتن لـە ماڵـدا. (جـایتـن- شستن)
سـەرەکـوتێ: [نـاو،ت] (ب) بـەلـەقـەلـەق ڕۆیشتن؛ بەکوتەکوت؛ بـەحاڵـەحـاڵ؛ کـەم- وکووڕتێگەیشتن.(لنگان لنگـان؛ بزحمـتراە- رفتن؛ با اشکال فهمیدن،یاخواندنسـطری- بزور)
سەرەکی: [ناو] (١)بنەمایی. (اصل). ٢) پێشە کی؛ سەرەتا. (پیشگفتار؛ مقدمە)
سەرەلەقی: <سەرەکوتێ.
سـەرەماسـی: [نـاو] بـایسـوور؛ ئـازارێکی- گیرۆداری سەدەمەیە(بفە). (بادسرخ)
سەرەمەرگ: [ناو،ت] کاتیگیانەڵڵا؛ ئاویلکـە؛ نزیکمردن؛ کـاتیگیـانەدەرچـوون. (موقـع- مردن)
سەرەندەر: زانین؛ عەقڵپێگەیشتن؛ پەیبـە- کارێبردن؛ پسپۆڕی لـەکارێکـدا؛ سـەردەر- چوون.(آگاهیازکار)
سەرەوچێرە: [ناو] سەرەولێژی. (سرازیری)
سەرهۆستا: [ناو] سەرهۆستە؛ سەرووەستا؛ وە- ستاباشی. (سراستاد)
سەرەوقوڵە: [ناو،ت] نووکـوسۆ؛ جۆرییاری- بەدەرزیلە؛ سەر و بنی هێلکە. (نـوعیبـازی- است؛ سروتە تخم مرغ)
سـەرەونیـان: [چاوگـە،ت] نیـانبـەسـەرەوە؛ تراوبەسەرەونیان و خواردنەوە. (سرکشیدن)
سەرهەڵدان: [چاوگـە،ت](١) سـەردرهێنـان ؛ لەخاک سەردرهێنان. (٢) پەیدابوونی بیرۆکـە یان جقات. (سردرآوردن؛ پیداشدن)
سەرهێش: [ناو] سەرخێش؛ دەندە؛ دەندەی - جێگای گاسن لە ئامووردا.(جایآهنگاوآهن)
سەعورە: [ئاوەڵنـاو] لـەنـدەهـوور؛ زەبـەلاح؛ تێکسمراو. (لندهور)
سەغلەت: [ئاوەڵناو+ بەند] سەخڵەت؛ (١) سەخت؛ دژوار. (دشوار). (٢) دڵتەنگ؛ منگە- لەک سەغلەتم : من زۆر دلتنگم. (دلتنگ)
سەغلەتکردن: [چاوگە،ت] سەخڵەتکـردن؛ دڵتەنگکردن. (دلتنگکردن؛ غمگین کردن)

سەغیربار: ژنێک کە منداڵی وردی هەبێت و مێردی نەبێت (زن‌بیوه‌دارای‌بچه‌صغیر)

سەفپێکان : (١)[چاوگە] سەفبەستن؛ (صف‌بستن)؛ (٢)[ڕابوردووی چاوگە] سەفیان‌بەست؛ سەفیان‌پێکا. (صف‌بستند)

سەفرابەر : [ئاوەڵناو] زەرداوبەر؛ کەم کەرەوەی دەڵاندنی زەرداو، وەک ئاوی زریشک و ئاوی‌هەنار. (صفرابر)

سەفرابەر : [ناو] داریکە (نێرۆک و نیرووک)یشی پیدەڵێن؛ بۆلابردنی زەرداو بەکەڵکە. (سرخس‌نر)

سەفەرەنگ: [ناو] شرۆڤە کردنی وشە؛ فەرهەنگی وشە. (فرهنگ)

سەفەر : [ناو] مانگی‌دووهەمی ساڵی مانگی. (ماه‌دوم‌سال‌قمری)+

سەقلە : [ناو] قەبز بوونی مەزاج؛ زک کارنەکردن؛ دژی زەحیر. (یبس)

سەکری‌سەکران: ناوی‌کێوێکە لە باڵەکایەتی نزیکی کێوی هەڵگورد، کە ڕادیۆی هێزی پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلوول لە ئەشکەوتێکی ئەوکێوەدابوو. (نام‌کوهی‌است)

سەگ: (ب)شوبهاندن بەسەگ؛ زۆرزان؛ حیلەباز؛ زۆرسەگە: زۆرفێڵەبازە. (کنایی‌حیله‌گر)

سەگبا: [ناو] نەخۆشینی ڕیخۆڵەگیرانی‌سەگ. (مرض مخصوص سگ)

سەگباب: سەگباوک؛ کوڕی‌سگ. (پدرسگ)

سەگبزدینک: [ناو] سەگپسێنکە؛ کە روێشکی یەکساڵە کە زۆر خێرانییە، زوو خۆی دەرباز بکات و سەگیش نایگاتێ و ئەوەندە سەگ بە دوای خۆیدا ڕادەکێشی هەتا سەگ شەکەتدەبێت یان دەپسێت.(خرگوش یکساله)

سەگحەسار: [ناو،ت] سەگ‌بەحەوشە؛ تەمبێ‌کردنی سەگێک کە زیانی‌خوروبێت؛ دەرکەی حەوشەی لێ دادەخەن و دارکاریی دەکەن؛ (ب) ئازاردان و گێرەوکێشەی زۆرپێکردن. (سگ رادرحیاط‌دربسته‌تنبیه‌کردن)

سەگخۆر : (١)[ئاوەڵناو] هەر شت شیاوی ئەوەبێت سەگ بیخوا؛ (٢) بێ‌حورمەتی بە کەسێک کە شتێکی پێ بدرێ بە نابەدڵی؛ بگرەئەم هەزارتمەنەیش سەگ خۆر؛ وادەزانم سەگ خواردی. (سەخۆر)

سەگدەست: [ناو] کەرەستەیێکە لە سەیارەدا. (سگدست)+

سەگژی: [ناو،ت] سەگ مەرگی؛ ژیانی‌سەگی؛ وەک سەگژیان.(ب) ژیانی ناخۆش و تاڵ. (زندگی‌سگی)

سەگگورگ: [ناو،ت] جۆرێکسەگە لە نێوانی‌سەگ و گورگدا و زۆر هۆشیارە و لە هێزی پۆلیسدا یاریدەرە بۆ دۆزینەوەی تاوانبار و کاڵای قاچاخ و شتی‌تر. (سگ‌گرگ)

سەگماسی:[ناو] جۆرێک ماسییە.(سگ‌ماهی)

سەگمەگەز: [ناو] سەگمەگەس؛ مێشەسەگانە. (سگ‌مگس)

سەگنەخۆر: (١) هەر شت کە سەگ نەیخوات؛(ب) زێڕ و زێو و پارە و پوول. (طلاوپول). (٢ب) خۆراکی زۆر ناخۆش.

(خوراک بدطعم)
سەگوسەرچۆپی؟ : <سەگومزگەوت؟.
سەگ و شوان‌هاتنەوە: [چاوگە،ت] قڕبـوونی کەرتە مەڕ لـەکێـو و گـەڕانـەوەی سـەگ و شوان بێمەڕ(ب) مافینگی بوون و پـووش - لەدەم‌بوون. (کنایی‌دارایی‌ازدست‌دادن)
سەگومزگەوت؟: (ب)کارێک کە لە کەسێک نەوەشێتەوە. (کنایی.ناهمخوانی‌افعال)
سـەگـوور: سـە و گـوور؛ سـەگ و گـورگ؛ بوومەلێل؛ تاریک و ڕوونی بەیانی کە سـەگ و گورگ بە دیتن فەرقی پێ نەکرێـت؛ وەک گورگ و مێش. (گورگ‌ومیش)
سەلاتە: <سالاد.
سەلاجە : وشە لە ئارەویـەوە هـاتووە و لـە- کوردستانی باشوور بە یەخچـاڵی فارسـی دە- ڵێن (یخچال)
سەلامەت :[ئاوەڵناو] (وشەئارەوییە)سـڵامەت؛ سـاغ؛ تـەندروسـت؛ وەش؛ سـاق؛ سـاخ. (سلامت)
سەڵبە : [ناو] سەول؛ بێڵی کەڵەک لێخـوڕین؛ سەڵپ. (بیل‌قایق‌رانی)
سەلوا: [ناو] سەلوو؛ سەلوێ؛ سەول؛ دارێکـی هەمیشە سەوز بە گەڵای باریکی سووژنییەوە. (سرو)
سەلوێنک: [ناو] سەرانگوێلک؛ سەرانگوڵـک. (شوله؛ سرگینگاه)
سەما: [ناو] بۆی‌هەیە لە(سماع)ی ئارەوییەوە هاتبێـت؛ هـەڵپـەڕکـێ؛ (ب) دوو دەسـماڵە کردنی ژنانی کە سـوکـاری زاوا لـە بـەردەم بووکدا لە کاتێکدا بووک دەگاتە بەرمـاڵی‌زاوا.
(رقص‌بادستمال جلوعروس)
سەمات: [ناو] تەرسەقول؛ تەرس. (پهن‌اسب‌و استر)
سەمتاندن: [چاوگە،ت] هـەڵکێشـان لـە ئـاو. (درآب‌گرم‌فروبردن)
سەمخەرات: [ناو] سەخمەرات؛ هۆ؛ سەبارەت ؛ بەخاتر. (علت؛ بخاطر؛ سبب)
سەمڵ: [ناو] بەرمال. (جانماز)
سەموون : [ناو] جۆرێک کولێرەی خەپەلە و خڕ و چکۆلە؛ (نوعی گردەنان)
سەمەڵ : سرووتی ناواخنی کورتـان. (سـاقە- گندم‌داخل‌پالان)+
سەمەند: [ناو] ڕەنگی ئەسپێک کە بەڕەنگـی کایە و زەردە. (سمند)
سـەمـەنـدەر: [نـاو] (١) جۆرێـک مارمیلـک. (سوسمار). (٢) داعباییێکی ئەفسانەییە کـە دە- ڵێن لە ناو ئاگردا ناسووتێ. (سمندر)
سەمەندی‌کلک‌ویال‌سپی:[ناو،ت]یەزیدی؛ڕە- نگی‌ئەسپی یەزیدی‌کوڕی‌معاویە، کە ڕەنگـی سەمەنـد بـوو بـەڵـام ڕەنگـی‌یـاڵ و کلکـی ئاچختربوو. (سمندیال‌ودم‌شسته؛ یزیدی)
سەمەندی‌یەزیدی: [ناو،ت] ئەسپی سەمەنـد کەیاڵ و کلکی کاڵتر یان سپی‌بێـت؛ ڕەنگـی ئـەسـپی یـەزیـدی کـوڕی معاویـەبـووە. (سمندیال‌ودم‌شسته)
سەهناق : [ناو] سەیوان؛ سایەبان؛ پێشـەوەی کڵاوی لێو داری پان. (سایبان)
سەنبول : فد.فرد.اند؛ [ناو] ئورنـاگ؛ نموونـە؛ سەرمـەشـق کردنـی شـت یـان کـەسـێک؛ نموودە؛ نیشانە. (سمبل)

سەنتەنە: سەڵتەنە؛ ناوێکی‌ژنانەیە. (نامی استزنانه)

سـەنـج : [نـاو] دوو جـەغـزی وەک دەوری دروستکراو لە کـانزای زەرد کـە بـە یـەکـدا بدرێت دەزرینگێتەوە، کەرەسـتە یێکـی مـۆ- سیقایە. (سنج)

سەنجاڕ : ژەنگاڵە؛ ژەنگـار؛ نـاوی شـارێک و چیایێکە لە نزیکی موسڵ. (نام کوهی است)

سەنجوور : [ناو] سەنجۆل؛ قەڵەدەی تـانجی؛ قەلادە. (قلاده)

سەنجەر. ناوەبۆپیاوان. (سنجر)

سەندن:[چاوگە] کڕین. (خریدن)+

سەندنەوە : [چاوگە،ت] گۆرانی سەندنـەوەی دوو یان چەندکـەس بـۆ مانـدوو نـە بـوونی گۆرانیبێژ. (تکرارتصنیف)

سەندەلووس : [ناو] سـەنـدەڕووس. دارێکـی کورتەباڵایە جیوەکەی بـۆ دروسـتکردنی دە- رمان بەکەڵکە. (سندروس)

سەنـگ : [نـاو] لاسـکی کـەنگـری پیرکـە درووەکانی داماڵرێت. (ساقه‌بی‌خارکنگرپیر)

سەنگ : [ناو] مۆتەکە. (سەنـگ‌سـوواربوون: هەستی خنکان لە خەودا). (کابوس)

سەنگدادان : لاسەنگ بوون. (طرفی‌سنگین- تر؛ نامیزانبوون)+

سەنگدانەسەر: گوشـار و هێـز خسـتنەسـەر. (فشاروسنگینی‌برچیزی‌واردکردن)

سەنگ‌فەرش : [نـاو،ت] بـانوان؛ داپۆشـانی شوێنێک بـە بـەرد و (چیمـەنتـۆ یـان قـوڕ). (سنگفرش)

سەنگ‌وسووک‌کـردن : [چاوگـە،ت](١) بـە- راوەردکردن (تخمـین‌زدن) ؛ (٢) لـە بـەشـی قورس هـەڵگـرتن و خسـتنە سـەر بـەشـی سووک تا میزان بوون و بەرانبـەر ڕاوەسـتان. (میزان‌کردن)

سەنگ‌وسووکی : [ناو،ت] (١) لە موعامەلەدا بەراوەردکردن و پێکگرتن. (٢) ئەتـک‌کـردن (زۆریان سەنگوسووکی بە سەر هێنا: زۆریـان ئابڕوو چووواند). (١برآورد.٢توهین)

سەنگوماست : [ناو،ت] سەنگی کەنگر کـە ئاوەکوڵ بکرێت و تاڵاییە کەی تـەواوبێـت و لـە گـەڵ ماسـت تێکـەڵ بکرێـت. (سـاقه- لنگروماست)

سەنگووسوژن‌کردن : [چاوگە،ت] هەموو کە- لێنێک گەران و پشکنین بـە دووی شـتێکدا. (سنگ‌و سوزن‌کردن)

سەنگەر : [ناو] بۆسە. (سنگر)

سەنگەسیر : [ناو] خۆراکێکی زۆر نـاودارە بـە تایبەت لە موکوریاندا کە لە گۆشتی گیسـک یـان کـەروێشـک و ماسـت چێـدەبێـت. (قوراو)یشی پێدەڵێن. (نام‌خوراکی‌محلی‌است)

سەنگەڵ: [ئاوەڵناو] ئـاژەڵێـک کـە گـوانێکی گـەورەتربێـت و شـیری‌زیـاتری تێـدابێت. (دامیکه یک‌پستانش بزرگترباشد)

سەنگی‌زاور : [ناو،ت] بەردێکـە لـە کیسـەی سەفرادا دروسـت دەبێـت و زۆر بـە ئێشـە و ئێستا، بە نووری لەیزێـر مالیجـەی دەکـەن. (سنگ‌صفرا)+

سەنگین‌ئەسڵەحە :[ئاوەڵناو] (ب) لە پیاوێک- کە نیشانەی نێرینەیی گـەورەبێـت. (کنـایی، بزرگ‌بودن آلت تناسلی)

سەنگین‌پا :[ئاوەڵناو] پاسەنگین. <پیٚقورس. (پاسنگین)

سەنگین‌دەست : [ئاوەڵناو]کەسیٚک کە ماڵات سەردەببڕیٚت زوو گیانیان دەردەچیٚ؛ (٢) کە-سیٚک کە دەستی قورسە و لە هەرکەس‌بدا زۆر ئازاری پیٚدەگەییٚنیٚ. (١و٢سنگین‌دست)

سەوادبوونەوە : [چاوگە،ت] سەوازە بوونەوە؛ ترس‌وەرین. (ترس‌ریختن)

سەواش : [ناو] دەمەقاڵ، شەڕەقسە؛ هاوار و داد؛ (سەواش‌بە تورکی واتا: شەڕ). (جنگ-لفظی)

سەورۆ: [ناو] کووت؛ پەیین بەزەویداکردن بۆ بەهیٚز بوونی خاک. (کودحیوانی؛ کود-بزمین‌پاشیدن)

سەوری : [ناو] سابریٚن؛ساوریٚن؛ نیٚری.(تەکە)

سەوزاڵف : [ناو،ت] ئاڵفی‌سەوز؛ (ب)ویٚنجە و گزرە و گیا. (علف‌سبزخشک‌یاتر)

سەوزە : [ئاوەڵناو] مرۆڤی ڕەشتاڵەی ئاچخ؛ گەنم ڕەنگ؛ ئەسمەر؛ سەوزەڵی سەوزە باریکی مناڵ"«فۆلکلۆر»" . (سبزەرو)+

سەوزەدار : [ناو] دارەسەوزە؛ داریٚکە گەڵاکانی وەک سوژن باریکە و هەمیشە سەوزە؛ پاڵاوتەی کولیٚندراوی گەڵاکەی بۆ عیلاجی کەچەڵی بەکەڵکە؛ و حەیوانی ئاوس بە خواردنی گەڵاکەی بەر دەخات. (درخت‌کاج)

سەوزی: [ناو] سەوزە؛ سەوزەوات؛ گیای خواردەمەنی. (سبزی)

سەوس: [ئاوەڵناو] ویٚڵ و سەرگەردان و سە-وداسەر. (سوداسر)

+ سەوڵ : ناوی گوڵیٚکە (گل تاج خروس)

سەوڵ‌لیٚدان : [چاوگە،ت] بەلەم ئاژووتن بە سەوڵ و بیٚڵی تایبەت. (پاروزدن‌قایق)

سەولاندن: [هەڵتەکاندن؛ تەتەڵەکردنی دانە-ویٚڵە بۆ پاک‌کردنەوە لە خەوش‌وخاڵ. (بوجاری‌وپاک کردن‌غلە)

سەوڵەجان : [ناو] گۆچان؛ وەکاز، گاگۆڵک. (عصا)

سەوڵی بیٚگریٚ : سەڵوی ڕاست هەڵچوو؛ شوبهاندنی قەد و باڵای بەرز و ناتلەنگ‌زراو بەسەوڵ. (سرووقامت)

سهووروٚک : [ناو] سی‌ڕۆژ بەرانبەر بە یەک مانگ. (سی‌روز؛ یک‌ماه)

سەوهان:[ناو](١)کەرەستەی‌ساوین؛ برپەند؛ (٢) جۆریٚک شیرینیاتی بە ناوبانگە لە ئیٚران. (سوهان)

سەوی: [ناو] سەوەتە؛ سەبەتە؛ قوڵینە. (سبد)

سەهوەر: [ناو] تاریکی‌شەو؛ ڕەشی‌شەقیٚ؛ دەواڵ؛دەواڵ؛دیٚو و درنج؛ئەجننە.(تاریکی؛ جن)

سەهی: [ئاوەڵناو] ڕاست؛ بیٚگریٚ. (سهی)

سەیارە : [ناو] ترومبیل. ماشیٚن؛ ماشیٚنی سواری. (ماشین)

سەیخۆڵ : [ناو] کەڵەوە؛ کەڵەمە. (چنبرە)

سەیدەران : گیاسج؛ گەڵاکانی خڕە و دە-خوریٚت؛ بۆ چیٚکردنی بۆرانی بەکەڵکە و دژی کرمی ڕیخۆڵەیە. (سیرزرد)

سەیز : [ناو] خزمەتکاری ئەسپ؛ مەیتەر. (مهتر)

سەیوان : (١)گۆڕستانیٚکی گەورە لە سلیٚمانی؛ (گورستانی در سلیمانیە) (٢) چەتری سیٚبەر؛

سـایەوان؛ (سـایبان) (٣) نـاوی کێوێکـە لـە ئیلام. (کوهیست در ایلامَ)

سەیـوەت : [بـەنـد] شـێنەیـی. ؛ ئـەسـپایی؛ هێواش؛ ئارام. (آرام؛ یواش)

سـی: پاشـگر واتـا (تـی) کردگیـەسـی، واتـا کردوویەتی و نیشانەی بکەرە < سۆ (پسوند)

سیٚئاشان : گەڕەکێکە لـە شـاری مـەهابـاد. (محلەای‌درمهاباد)

سیا : کورتکراوەی ناوی سیامەند و سیامەک و سیاوەش. (مختصرسەاسم‌مردانە)

سیاچاڵ : [ناوەت] (ب) جۆرێک گرتوو خانەی قەدیم؛ زیندانی قەدیم. (سیاهچال)

سیاچاو : [ناوەت] گۆلێکی پێنجپـەڕە و نـاخی ڕەشە و لە سەقز و مـەهابـاد و هـەورامـان و سۆمابرادۆست زۆرە و لە قەدیما چاویـان بـە هاردراوەی گوڵەکـەی دەرشـت بـۆ یـومن و دوورخستنەوەی وەیشوومە. (خربق‌سفید)

سیاڕێحان : [ناوەت] ڕەشەڕێحانـە. (ریحـان-سیاه)

سیازام : [ناوەت] بریناڕەش؛ ئازارێکی هاوبە شی ئاژاڵ و مرۆیە کەبە شێوەی کوانێکی ناو ڕەش لە سـەرپێسـت هـەڵـدەدا و گیـرودارە. (سیاه‌زخم)

سیاسووت : [ناوەت] ڕاوەکەوی هەوەڵی بـە-هار. (شکارکبک‌دراول‌بهار)

سـیاقەڵـەم : [نـاوەت] دەسـتەواژەی نیگـار کێشییە واتـا وێنـەکێشـان بـەڕەش لـەسـەر ڕووپەڕی‌سپی (ب) وێنەکێشان بەمیدادیڕە-ش. (سیاه‌قلم)

سیاگۆش : [ناو] پشیلەکێوی لە ڕێوی پـان و پۆڕترە وکلکی کورتە و پێستەکەی بـەنرخـە. (گربەگوهی)

سیامانگا : فد؛ [ناوەت] گیانلەبەرێکی گۆاندارە بە دەستوپای درێژ و دەنگێلی زیل و بەرزە-وە زیاتر لە سەردار و نـاو جـەنگـەڵـدا دەژی. (سیامانگا)

سیامەند : ڕەشتاڵە؛ ناوی پیاوانەیە؛ کەسایەتی بەیتی خـەج و سـیامەنـد. (سـیەچـردە؛ نـام مردانە)

سیاوئاڵەت : [نـاوەت] ڕەشـەبیبـار؛ هـەسـتی پیاوەتی زیاد دەکـات؛ دژی ژەهـری خوێنـە. (فلفل‌سیاه)

سیاوپۆژ : سیاوپۆش:<قەیتەران.

سیبا: [ناو] سیبات؛ سابات؛ کەپـر؛ سـایەوان. (سایبان)

سیبات: <سیبا.

سێبەنەرد: < سێفەنەرد.

سیٚبەنگی : [ناوەت] هۆنینەوەی قژەسەر بـە سیٚ پەلکە. (بافتن‌موی‌سردرسەرشتە)+

سیبەهران : [ناو+ بەند] بەلێشاو؛ فرەوفراوان؛ بەزۆری. (بسیار)

سیپ : [ناو] جەعبە لە تەختەی سیٚ ڕووپـەڕ یان زیاتر چێبوو؛ سـیپی چـایی دەکیلۆچـایی تێدایە. (جعبەتختەسەلایی)

سێپا : [ناو] (١) هەرشـتیپاچکـەدار بـە سـیٚ پاچکەوە؛ (٢) سیٚباز؛ پەرینی سیٚباز. (١اسم-پایە٢پرش‌سەگانە)+

سیپاڵشۆڕ: [ناوبک] جلکشۆر. (لباس‌شو)

سیپە: [ناو] سەپان؛ هەڕەتی‌لاوێتی؛ هەڕەتـی جەوانی؛ سووروسەپان : (ب)جوان و جەحێڵ.

(عنفوان جوانی)+
سێپەڕە : [ناو] ئامێری کون‌کردنی دار لە نـە-جارێدا. (سەپر)+
سیٚپەڕیٚ : [ناو] سێوەڕە : گیـایێکی کورتـە-باڵـای کـەوەیـە؛ شـەوەرە هـەردی. (شـبد-روحشی)
سیٚپیٚک: [ناو]سیٚپا؛سیٚپیٚ؛سیٚپایە.(سەپایە)
سـێتاڤ : [نـاو] خـوٚر؛ هـەتـاو؛ خـوٚرەتـاو. (نورآفتاب)+
سیتار : [ناو] ئامێرێکی موٚسیقای تایبـەت بـە وڵاتی هێندە و پەردەکانی کانزایە و سـوٚزێکی تایبەتی هەیە. (سیتار)
سێتار : [ناو] ئامێرێکی موٚسیقایە کە ۴ تەلـی هەیە و بە قامک لێدەدریٚ. (سەتار)
سیٚتەڵاقە : [ئاوەڵناو] سیٚبەردە؛ سیٚبـەسـیٚ؛ سیٚوەسیٚ؛ تەڵاقێک کە ئیتر گریٚ ناخوا مـە-گەر دوای شووکردنێکی دیکە یان بە ڕاسـتی یان بە ڕواڵەتی کە پێی دەڵێن جـاش. (سـە-طلاقە)
سیٚتیر : [ناو] تفەنگێکی قەدیمی‌بـوو سـیٚ-فیشەکی دەخوارد. (سەتیر)
سیچکە : [ناو] بەرەسماق؛ گیایێکە گەڵاکەی دڕی هوورگ و جووڵەوەرە، دەرمانە بـوٚ بـە-ردی گورچیلە. (ترشک)
سـیچەن گـرتن : [چاوگـە،ت] ئـوٚقرەگـرتن. ئارام‌گرتن. هەدادان. (آرام‌گرفتن)
سێخ : [ناو] سیخ(١)یەکەی شماردنی کەباب؛ (٢) شیشی کەباب برژاندن. (١و٢سیخ)+
سیخاندن : [چاوگە] دەنگی هەناسـە؛ دەنـگ لە سینگەوەهاتن. (خس‌خس‌سینە)+

سیخمە : [ناو] سووخمە؛ ئێلەک؛ کوڵونجەی بیٚقوٚڵ. (یلک)
سـیخوار : [نـاو] زوقـم؛ ئاڵشـت؛ خـووس؛ خووسار؛ خووێز؛ سیخار.جیلە. (پژ)
سـیخوارلەپشـت : [نـاو،ت] دەسـتەواژەی ڕاوکەرانە؛ هەرەتی قەڵەوی و خێرایـی کـە-ڕوێشـک (ب) کـاتی پـاییزێکی درەنـگ. (اصطلاح‌شکارچیان.آخرپاییز)
سیخە : [دەنگە ناو] دەنگی‌سـینگ و سـیپە-لاک لە کاتی هەناسە هەلکێشان‌دا. (صدای-خس‌خس‌سینە)+
سـیٚدەنگـان : [نـاو،ت] بـەسـیٚدەنگـان بانگکردن؛ زوٚر بە دەنگـی بـەرز بـانگکردن. (باصدای‌بلندصداکردن)
سێرب : [ناو] خەڵک و مەردومی سێربسـتان کـە لـە ڕەگـەزی ئیسـلاوەکـانی باشـوورن. (صرب)
سیرداخ : [ناو] سیری‌وردکراو و سوورکراو لە ناو ڕوٚندا چەشنی پیازداخ. (سیرداخ)
سیرماست : [ناو] سیری جنراو لە ماسـتە دە-کریٚ و دەبێتە سیرماست. (سیرماست)
سیرنوٚک : [ناو] تەرزەی ورد. (تگرگ‌ریز)
سێروٚ : ناوچەیێکە لە ڕوٚژ ئاوای شاری ورمیٚ. گوندێکـە لـە سـەرسـنووری ئێـران و تورکیا.(سرو)
سیروان : ناوی پیاوانە. (اسم‌مرانە)+
سێرووفەلە : [ناو] تەیرەکـوێرە؛ باڵداسـووکە؛ تەیرەڕەشکە. (پرستوی‌سیاە)
سیرە : [دەنگە،ناو] دەنگی‌هەڵوٚ؛ دەنگی کە-وشی تازە و تەنگ لە کاتی ڕێگـە ڕوێشـتندا؛

جێڕەجیری کەوش؛ (ئامێنێ نازەنینێ سیرەی
دێ لە پۆتینێ «فۆلکۆڕ». (صدای جیرجیر کفش)
سێره: [ناو] (١) سەهرە؛ سـەیـرە؛ جۆرێـک-
فرندەی دەنگ‌خۆش. (سهره)(٢) سیلە و چە-
فتە گرتن؛ میزان کردنی تفـەنـگ لـە سـەر
ئامانج. (نشانه‌رفتن)
سیرەت : [ناو] ئابرو. (بێسیرەت‌کـردن: بـێ-
ئـابڕوکردن: بـەنـاڕەوا کچێنـی هـەڵگـرتن).
(سیرت) (٢ب) کێر؛ (آلت تناسلی مرد)
سیرەسەگانە : [ناو] گیایێکە سەلکی بنەکەی
لە پیاز و سیردەکا. (سیر کوهی)
سێزوو : سەیزوو؛ سۆزی؛ سبەینـێ؛ بـەیـانی؛
شەوەکی؛ سبحا. (فردا)
سیسوو : [ناو] بڕبەنـدی سـێ سـووچ؛ سـێ-
گوشە. (سوهان‌سه‌گوش)
سیغاری : [ئاوەڵنـاو] خووگرتـوو بـە کێشـانی
سیغار؛ جگرەکێش. (سیگاری)
سیغە : [نـاو] ژن مـارەکردنـی کـاتی یـان
داییمی؛ (ب) مارەکردنی‌کاتی. (صیغه)
سیغەکردن : [چاوگە،ت] ژنێک بەهاوسەریی
کاتی، مارەکردن. (صیغه‌کردن)
سیغەیی : [ئاوەڵناو] ژنێک کە سیغەکـراوە.
(صیغه‌ای)
سیفر: [ناو] ژمارەیێکە لە یەک کـەمتـر؛ لـە
گەرماپێودا خاڵی بەینی سـاردی و گـەرمـی؛
نزیک بە هیچ. (صفر)
سێفەنەرد: [ناو] سێبـنـەرد؛ شـقاق. (سـیب-
زمینی‌ترشی)
سێڤاڵی : [ناو] مەلە. (شنا)
سێڤرەشک : [نـاو] سـێفەکێویلـە. (سـیب-
کوهی)
سیڤیل: اند؛ فد؛ فرد: [ئاوەڵناو] سیویل؛ قەرە-
یـەخـە؛ کـەسـێک کـە عـەسـکەری‌نییـە.
(سیویل)+
سیقلبۆق: [ئاوەڵناو] ژنی زمان شڕ و بێشەرم
و هەوەسباز. (زن‌هوسباز)
سیقەتۆرە : [ناو] سیکەتۆرە؛ لـە زۆربـەی فـە
رهەنگەکانـدا بـە جێکـەڵـدان و جیقـەڵـدان
ماناکراوە، بەڵـام سـیکەتـۆرە زیخـەڵدانـە و
(کوڵەزرگ)یشی پێدەڵێن و کیسەیێکی بەقەرا
گورچیلەی کاوڕ دەبێت و ڕەنگی سووری زۆر
تۆخە و دەخورێت بەڵام جیکەڵدان ناخورێت.
(سنگدان)
سیێکانیان: [ناو] کێوێکی بەرزە نزیک کێـوی
ڕەقیتان(لەیلان‌چۆغە) لە باکوری‌شاری‌سەقز.
(نام کوهی‌است)
سـیکتر: [کـاری ئـەمـری] لـە وشـەی
(سیکدیر)ی تورکییەوە هاتووە بەواتای(بـدەر،
بڕۆ بدە) لە کوردیشدا واتای بە سووکایەتییە-
وە دەرکردن دەگەیەنێت، گومبە لەبەر چاوم؛
بڕۆ گومبە؛ بڕۆبدە. (برو گمشو)
سیکەنەوسـەرخـان : [نـاو،ت] بـە جێگـای
قەرەباڵغ دەڵێن کە هاتوچۆی زۆربێت. (جای
شلوق)
سیلسانک :[ناو] سەقری سپی‌واش؛ جۆرێک
مشک‌گرەی سپی‌واش. (چرغ‌سفید)
سێلم : ناوی چیایێکە نزیکی حاجی‌ئومـەران.
(نام‌کوهی‌است)
سیلۆخ : [ئاوەڵناو] لەڕ و لاواز. زەردەڵ و نە-
خۆش و کز. (مریض‌لاغرومردنی)

سیلەوچەفتە : [ناو] سێرە؛ سێرەگرتن بەتفە-
نگ بۆ پێکانی ئامانج. (نشانەرفتن)
سیم : [ناو] تێل؛ تەل؛ سیلک. (سیم)
سیمان : فد. [ناو] چیمەنتۆ. (سیمان)
سیمڕسیمڕ: [ناو،ت] سمرسمر؛ هەراوهوریا و
دەمەقاڵە. (هیاهو)
سیمرووکە : [ناو] سیرەکێویلە.(سیر کوهی؛
سیرخرس)
سینا: (١)ناوی‌پیاوانە. (اسم‌مردانه). (٢) ناوی-
کێو و سارایێکە لە فەلەستین. (صحرای-
سینا)+
سێناریۆ : فرد.فد.اند. [ناو] دەستەواژەی
سینەمایە؛ فیلمنامە؛ دەقی نووسراوەی حە-
کایەتی فیلم. (سناریو)
سینجوڕ: [ناو] سنجر؛ تیشکی‌ئاور؛ شوڵەی‌ئا-
ور. (شراره‌آتش)
سینگوڕ: [ئاوەڵناو] قەڵەو؛ گۆشتن. (چاق)
سینگەسوژ : [ناو،ت] دڵەکزێ؛ ژانی سینگ و
سک. (دلدرد.سینه‌درد)
سینمائیسکۆپ : [ناو،ت] سینەمایێک کە
وێنەکان لە سەر پەردەیەکی پانتر لە سینە-
مای ئاسایی نیشان‌دەرێت. (سینما سکوپ)
سینەبەند : [ناو،ت] جۆرێک ژێرپۆشی ژنانەیە
بۆ بەرگری لە داچۆڕان و داهێزرانی مەمک.
(پستان‌بند)+
سێنەر : [ناو،بک] بسێن؛ کەسێک کە دە-
ستێنێ یان دەکڕێ؛ کڕیار. (گیرنده.خریدار)
سینەڕاما : فرد.فد.اند. [ناو] شێوەیێک لە فیلم
هەڵگرتنی سینەماییە کە بە سێ کامێرا و
چەند ئامێری دەنگ‌هەڵگر، تۆمار دەکرێت و
لە سەر پەردەیەکی پان و چەماوە بەسێ
(پرۆژێکتۆر) نیشان دەدرێت. (سینەراما)
سینەکێش: [ناو] سیغارکێشێک‌کە دووکەڵی
سیغار دەباتە نێو سییەکانییەوە. (سینه‌کش)
سێ‌نیزام : [ناو] ئامێرێک لە بیچمی سێ
شەویلکە، کە بە پێچ لەیەک دەکرێنەوە و
دەبەسترێن و بۆڕاگرتنی مەتە بەسەر دڕێلە-
وە بەکار دەبرێت. (سەنظام)
سینی‌ماڵ: [ئاوەڵناو] سینی‌ماڵ؛ کاسەلێس؛
چڵکاوخۆر؛ (ب)خۆ بە بێگانەفرۆش.
(سورچران؛ خودفروخته)
سیواد : [ناو] سپیایی بەیانیان و سوورایی
ئێوارانی سەر ئاسۆ. (سفیدی‌وقرمزی‌افق-
درصبح‌وغروب)+
سێ‌ودووکردن : [چاوگە،ت] لای‌خۆ بەراوە-
ردکردن یان حیسابی چاکی و خراپی یان
قازانج و زەرەرکردن؛ تۆیش سێ‌ودووی دڵی
خۆت‌بکە؛ واتا لێکی بدەرەوە. (برآوردکردن)
سێودووکردن: [چاوگە،ت]لای‌خۆ هەڵسە-
نگاندن و بەراوەردکردن. (تحمین‌زدن)
سێوراو :[ناو،بەر]سێویاگ؛سوواو.(سائیده شده)
سیوسیوە : [ناو] تەوەرەی بانگردێن.
(محوربام‌غلطان)
سی‌وشکە : [ناو] (١)جۆرێک ژوژو لە چالەکە
دەکا و تیرها وێژە و دڕکەکانی وەک تیر
دهاوێت بۆ بەرەنگاری لە دوژمن: (نوعی-
خارپشت‌تیرانداز) ؛ (٢) فسۆس؛ خۆ بە دوژمن
فرۆش؛ نیشتمان فرۆش. (جاسوس) (٣)
جۆرێک نەخۆشییە کەمرۆڤ تێرناخوا لە
خواردنی ئاو؛ ئێسقا. (استسقا)

سێوە : [ئاوەڵناو] هەتیو؛ منداڵی بـێدایـک و باب؛ سەغیر. (یتیم)
سیٚوەختە : (ب) سبەینـێ و نیـوەڕۆ و شـەو؛ (سیٚژەمە). (سەوعدە)
سێوەڕۆ : [ناو] سـیبەڕۆ. یـاوینۆبـە؛ تـەوی-ماڵاریا. لە سێڕۆژدا جارێک یاوکردن؛ نۆبـە-تێ. (تب‌نوبە)
سـێوهەرمـێ : [نـاو،ت] میـوەی دارسـێوی موتوربەکراو لـە دارهـەرمـێ؛ سـێوی‌گوڵـاو. (سیب‌گلاب)
سێویخانە : [ناو،ت] جێگای منداڵی بێبـاب-ودایک بە خێوکردن. (یتیم‌خانە.دارالایتام)
سێوی‌گوڵاو : [ناو] بەری داری پەیوندکراوی سێو لە هەرمێ. (سیب‌گلاب)

سابووتاژ : فرد.اند.فد؛ کارشکێنی؛ کۆسپ-خستنە بەرپا. (سابوتاژ)

ساپۆرت : پشتوانی؛ پشتەڤانی. (ساپورت)

سادیست : سادیسمی؛ تووشی ئازاری-سادیسمهاتوو؛ ئازاردەر. (سادیست)

سادیسم : فرد.اند.فد؛ مەردم ئازاری؛ (ب) سوکنایی هاتنی جنسی بە ئازاردانی لف. (سادیسم)

سازمانی و ڵاتە یەکگرتووەکان: ڕێکخراوی میللەتگەلی هاوبەش و هاوپەیمان. (سازمان-ملل متحد)

ساسات : کەدەستەیێ بۆ کەمکردنەوەی هەوا لە کاربوراتۆری سەیارەدا. (ساسات)

ساقدۆش: [ناو] ساخدۆش؛لە تورکیشداهەیە بەواتای شانیڕاست (ب) برازاوا. (دوستان داماد)

ساڵۆن : فرد.ایتا.فد.اند. [ناو] هوڵ؛ ئۆدەی زۆر گەورە؛ تەلاری بەرفراوان. (سالن)

ساندویچ : فد.اند.[ناو] بابۆڵەی درێژ؛ پێخۆری لە نان پێچراو؛ ڕیوایەتەکە قومار‌بازان دایان-هێناوە و کردویانە تە باو (ساندویچ)

سپای دانش : [ناو،ت] سەرباز موعەلیم؛ لەزە-مانی حمەرەزاشادا هێندی سەربازی سە وادار تەرخان دەکران بۆ دەرس وتنەوە بە منداڵانی دێهات لە جیاتی خزمەتی سەربازی. (سپاەدانش)

سجاف : [ناو،بەر] دوورا و ، تەقەڵ لێدراوی پەڕاوێزی لیباس. (دوختن حاشیە لباس)

سللوول : فد، اند؛ فرد. [ناو] بچووکترین بە-شی هەرماکێک کەنیشانەی ئەوماکەی پێوە بێت. (سلول)

سللوول: : فد، ژووری یەککەسیی-زیندان.(سلول)

سۆلفێژ : بەدەنگوتنەوەی نۆتەکان بۆ فێر بوونی مۆسیقا. (سلفێژ)

سۆلیست : تاکەژەن؛ کەسێک کە سازی سۆلۆ(تەنیا) لێدەدا یان ئاوازی تەنیا لە کۆڕدا دەچڕێ. (سولیست)

سۆنات : فرد.اند.فد.ایتالیاد؛ بەستەیێکی مۆسیقای بێگۆڕانییێژە و تایبەت بە ئوروپایە. (سونات)

سووررپریز : فرد.اند.فد؛ کاری چاوەڕوان نە کراو کە ببێتە هۆی دڵخۆشی و شادییەکە سانێکیتر؛ جۆرێک مزگینی؛ (سورپریز)

سووررڕئالیست :فرد.اند.فد؛ شوێگرانی سوور ڕئالیسم. (سوررئالیست)

سووررڕئالیسم :بزاڤێکی هونەری و ئەدەبییە و بڕوای بە خستنە پێشچاوی سەربەست و ئازادانەیبیر و بۆچوونە، بەبێ ئەوەی عەقل و بڕیار و ڕەسم و ڕسووم ئەوبیر و بۆچونە تێکبدا. (سوررئالیسم)

سووسیالیسم :فرد؛ اند؛ فد؛بڕوابەلاچوونی دەستەڵاتداریی (کەس) بەسەرئامێرەکانی بە-رهەم هێنەر و سەرمایەدا؛ سیستە مێ حوکومەتی دامەزراو لەسەر ئەوبیروبڕوایە. (سوسیالیسم)

سووسیالیسمی میللی : فد؛ (ب) نازیسم؛ ئامۆژەیێکی ڕامیاری و کۆمەڵایەتی کە لە نیوەی ئەوەڵی چەرخی بیستەمدا لە ئاڵمانیا پێکهات و ڕەگەزپەرەستی تاڕادەیێک پەرەی سەندکە لە ناو عەسکەری و ئە فسەرانی هیتلێریدا بوو بە هۆی ڕێکخستنی ئێس- ئێس. (نازیسم؛ناسیونال سوسیالیسم)

سەدادار: [ئاوەڵناو] وشەیێکی فارسییە بەڵام لە کوردیشدا هەیە؛ دەنگدار؛ هەر شتدەنگی لێوەبێت؛(ب)سازی خۆش‌دەنگ و دەنگ‌بەرز. (صدادار)

سەرپەرستار : [ناو،ت] سەرۆک و بەرپرسی پەرەستار گەلی نەخۆشخانەیێک. (سرپرستار)

سەرچەشمە: [ناو] سەرچاوە؛ بناوان. (سرچشمە)

سەردۆشی: [ناو] (وشەیێکی فارسی و کوردییە) پاگوون. (پاگون)

سەردەفتەر: [ناو] بەرپرسی نووسینگە؛ سەر- دەفتەری ژن‌مارەکردن و تەڵاقدان. (سردفتر)

سەرڕشتەداری: [ناو] مەرزینگەی دابین- کردنی ئابووری لە عەسکەریدا. (سررشتە- داری)

سەفیر : [ناو] سەرئێلچی؛ باڵوێز؛ بریکاری بەڕێکراو بۆ ئەنجامی کارێک. (سفیر)

سەمبول : فرد.اند.فد؛ سەنبول؛ ئورناک؛ نمانا؛ شیاوی بە نموونەکردن. (سمبل)

سەمبولیست : فرد.اند.فد؛ ئورناکخواز؛ نموودەخواز. (سەمبولیت)

سەمفۆنی :فرد.اند.فد؛ مۆسیقای درێژخایەنی چووار بەشی کە بە ئورکێستری فرەسازی لێدەدری. (سمفونی)

سەناتۆر: فرد؛ فد: [ناو] نوێنەری مەجلیسی- سەنا؛ ئەندامی پەرلەمانی پیران لە ڕۆمی‌قە- دیمدا. (سناتور)

سێرۆم: [ناو] تراوێکی دەرمانی و خۆراکییە بە شرینقە دەکرێتە ناو دەماری هەندێ نە- خۆش. (سرم)

سێکولار : فرد.اند.فد؛ لادینی؛ بێ‌دینی؛ بایەخ بەدین نەدان. (سئیکولار)

سێکولاریسم :فرد.اند.فد؛سیستەمی‌لادینی و حوکومەتێک کە پێوەندی بەدینەوەنییە. (سیکولارسم)

سێڵف‌سرویس : چێشتخانە و ڕەستۆرانی بێ پێشخزمەت کە موشتەری خۆی خۆراک دە- باتە سەر مێزەکەی خۆی. (سلف‌سرویس)

سیلۆ : [ناو] هەماری گەورە و فەننی(فەنانی) بۆ ڕاگرتن و خراپ نەبووتی ئارد و دانەوێڵە و ئاڵف. (سیلو)

سیم کارت : اند.فد؛ [ناو] کارتێکی چکۆلەیە لەناو مۆبایلی دەنێن. (سیم کارت)

سێناریۆ : فرد.اند.فد؛ فیلمنامە؛ نووسراوەی داستانی‌فیلم. (سناریو)

سێنت : یەک لە سەدی دۆلارێک. (بنت)

سیویل : فد.فرد.اند؛ قەرەیەخە غەیری ئە- سکەری.(غیرنظامی)+

شابک: [ناو] (١) چۆغە. (چوخـا). (٢) قـەفـی بسک کە دەکەوێتـە نێوچـاوان. (حلقـەزلـف)
شابەلووت : [ناو] جۆرێـک بـەروو؛ شـابەڕوو. (شاه بلوط)
شابەنگ : <بۆژانە سیاوە
شابی : < شاویرۆلّ
شاپ : [ناو](١)شۆپ؛ جیّپا؛ ڕچە. (رد.جای‌پا) (٢) زاب؛ سواڵەت یان بەردی خڕی چکۆڵەی پان. (سنگ یاسفال‌پهن وکوچک)
شاپانیّ : [ناو] شاپان؛ زاپێن؛ کایە بەزاب؛ کایە بە شاب <شاب٢. (نوعی‌بازی)
شاپک : <شابک
شاپوور:ناز ناوی چەند شای ساسانی لە ئێران. (شاپور؛ شاهپور)
شاپەسەند: ناوی گوڵێکە و ناوی ژنانەیشە. (شاەپسند)
شاتۆن:[ناو] کەرەستەیێکە لە موّتوری سەیارە و هەرکەرەستەی سوپاپدارا. (شاتۆن)+
شاتەڕەدێمی: [ناو] گیایەگەرمەژن؛ توونەگیا. (خردل‌وحشی)
شاجۆگە:[ناو]جۆگەی سەرەکی کە چەند جۆ گەی لیّ‌جیا دەبێتەوە. (جوی‌بزرگ؛ کانال)
شاخبێزی : [ناو] شاخبزی؛ مەرمەڕشا؛ هوما یی؛ مەرمەڕش؛بلووری؛بالبالی؛ پیرانشا؛مۆری. (چلوار)
شاخدەرهێنان:[چاوگە،ت] (١)شاخ ڕووان لەسەر سەری‌کاورە نێر و ئاژەڵی‌تر.(شاخ‌روئیدن)(٢ب) واق‌وڕمان؛سەرسووڕمان.(ازتعجب شاخ‌درآوردن)
شاخەوشاخ : یاڵەویالّ؛ لەم لک بۆ لکی دارێکی تر. (ازاین‌تپە بەآن‌تپە؛ ازاین‌شاخە بەآن‌شاخە)
شاخەوەرز : شاخەوان. (کوهنورد)
شادی : ناوی ژنانەیە. (اسم زنانە)
شار : [ناو] مووروی‌کانزای نێو بۆڵبرینگ؛ تۆپی دارینی یاریی بیلیارد. (شار)+
شاراشۆ : شارشێوێن؛ شەڕئاشۆ؛ شەرهەڵایسێن. (شهرآشوب؛ آشوب‌طلب)
شارباژێر :شارێکە لە کوردستانی باشوور.(نام شهریست)
شاربەدەربوون : [چاوگە،ت] لە شار دەرچوون یان لە شار وەدەرنانی‌کەسێک. (نفی‌بلدشدن)
شاربەدەرکردن : [چاوگە،ت] لەشاردەرکردن؛ (ب) دەربەدەرکردن. (نفی‌بلدکردن)
شاردار : [ناو] سەرۆکی شار؛ بەرپرسی شار؛ (لە باشوور شارەوان). (شهردار)+
شارۆچکە : شارۆکە؛ شاری بچووک. (شهرک)
شارۆکردن:[چاوگە،ت]گەڕان؛پشکنین؛توێژینە وە؛ لێکۆڵینەوە. (تحقیق‌وگشتن‌بەدنبال‌چیزی)
شارویّران : ناوچەیێکە نزیکی مەهاباد. (ناحیە ای‌نزدیک‌مهاباد)
شارەزەردەواڵە :[ناو] جێی ژیانی تاقمیّ هەنگە ژاڵە و هەروەها شارە مێلوورە. (مکان و سوراخ کلنی‌زنبور)

شارەزەرگەتە : [ناو] شانە و کونی هەنگەژاڵە.
(لانە زنبور) <شارە زەردەواڵە

شاسپەرەم :[ناو] ڕێحانە؛ شائەسپەرەم. (ریحان)

شاشە :ڕووپەڕی شووشەی تەلەفزیۆن کە وێنە دەنوێنێ. (صفحەتلویزیون)

شاعی:[ناو] هۆنەری شێعر؛ هەڵبەستڤان.(شاعر)

شاکار:[ناو] کاری بەرچاو؛ جوانترین کردەوە یان دەستکرد. (شاهکار)

شاکلیل: [ناو] کلیلێک کە زۆربەی قوفل بکاتە وە کلیلیدز؛ (ب)لابەری زۆربەی گیر و گرفت و کێشە.(شاه کلید)

+ شاکە:(١)بینەر؛ سەیرکەر؛(تماشاگر) (٢)خوێ فرۆش. (نمکفروش)

شاگوڵ : ناوە بۆ ژنان بەتایبەت لە ناوچەیسنە (نامزنانە)

شاڵگەردن : [ناو] ئلێمی؛ ملپێچ؛ شاڵیدەوری مل. (شالگردن)

شالووک: [ناو] شالوول؛شالوور؛ ڕیشۆڵێ؛گاوانی. (سار)

شالی :[ناو] مەزرای برنج؛چەڵتووک؛ شەڵتووک . (شالی.شلتوک)

شـــالیجـــاڕ : [نـــاو]جـــاڕی برنجـــی دروێنـــەکـــراو. (شالیزاردرو شدە)

شالیکار : [ناو] فەلای برنج چێن. (شالیکار)

شالیگا : [ناو] جێی چاندنی برنج؛ جاڕە برنج. (شالیزار)

شامپانی:جۆرێک ترێڕەشە لە وڵاتی شامپاینی فەرانسە کە شەڕابێکی هەر بەو ناوە لێدرووست دەکەن. (شامپاین)

شام : [ناو] قامیش. (نی)

شامپۆ : [نـــاو] تراوێکـــە بـــۆ ســـەر و قـــژ شـــتن. (شامپو)

شامەترووکـە:[نـاو]هـەنگێکـی چکۆڵـەیـە لـە کولـۆرەی دارانـدا شـانە دەبـەسـتێ. (نـوعی- زنبورعسل)

شامیران : [ناو] شایشاهان؛ میریمیران؛ شای میران. (شاهنشاه)

شانامە : [ناو] دیوانە شێعری فیردەوسی تووسی ؛ شاهنامە. (شاهنامە)

شانای :خستن؛ بڵاوکردنەوە؛تۆمچاندن؛ هەڵ خستنی مۆرەی نەرد؛ ڕەوانەکردن؛ ناردن؛ نار دی. (روانە کردن)+

شاندار : [ناو] بەشکۆ؛ مەقامدار؛ پایەبەرز؛شیاو. (بلندمرتبە)

شانداهێشتن : لەسەرتەنیشت درێژ بوون؛ شان دادان. (روی پهلو درازکشیدن)

شانک : [ناو] ئازەوی؛ ئازەوە؛ جوانەزمە.(جوش جوانی)

شانکڕ : [ناو] دووایین پلەی سفلیس. (شانکر)

شانلەشاندان : (ب) خۆ هەڵسەنگاندن وێبە ڕانبەرگرتن لەگەڵ پلە و پایەی کەسێکدا.(همپا - بودن)

شانوشکۆ : [ناو،ت] پایەبەرزی؛ مەقامی بەرز . (شکوهمندی)

شانۆکێ:[ناو] گیای جافریکێوی؛دژی ئوورەی خوێنە. (جعفری)

شانەچرکێ :(ب) لەناو حەشامەتدا بەزۆر ڕێگا کردنەوە و دەرباز بوون. (درجمعیت بزورراەباز کردن)

شانهەڵتەکاندن : نیشانەی بێتەفاوەتی و

بیٚ‌دەروەستی واتا بەمن‌چی؛ کەیفی‌خۆته.
(شانه‌بالاانداختن)
شان‌هەڵگرتن :شایان‌بوون؛لایق‌بوون؛شیاوی.
(لیاقت)
شانەی‌خوری : [ناو،ت] جۆرێک شانەی‌گەورە
لەکانزا بۆ شی‌کردنەوەی خوری و مووی ئاژاڵ
. (شانه‌پشم)
شانەی‌هەنگووین: [ناو] شانی هنگڤین؛ خانه
خانه لە مێو، جێگەی هەنگوین و بەچکەی هە
نگ.(شانه‌عسل)
شاوولٚ :[ناو] شاغوولٚ؛ئامێری هەڵچنینی دیوار
ی ڕاست. (شاغول)
[ناو] ڕێڤەبەر؛ بەڕێوەبەر؛ بەرپرس؛مودیر.
(مدیر)
شاویر :[ناو] چەند گۆلاوی‌گچکە نزیک بە یە
ک. (چاله‌های‌پرازآب کنارهم)
شاوێر : [ناو] شاوەر؛ شەوەر. (شبدر)
شاویرۆلٚ . [ناو] شابی؛ دارێکە لە میسرەوە هاتو
وە عارەقێکی لێدەگرن بەناوی عارەقی بیدمشک
بۆ نەخۆشینی دڵ‌بەکەڵکە. (بیدمشک)
شاوێری : [ناو] قاڵابن؛ ڕێواسی‌کولەبنە. (ریواس
ساقه‌کوتاه)
شاهدانه : [ناو] گیایێکە لە گەڵاکانی حەشیش
دروست دەکەن و بە بەرەکەیشی کە لە هەرزن
دەکا و دەخوریٚ دەڵێن شادانه یان شاهدانه.
(شاهدانه)
شاهید : [ناو] شایەت؛ گەوا؛ شایەد. (شاهد.)
شاهیک :[ناو] جێگای لووس‌و خلیسک.(جـای‌لیـزز)
شاهیٚ‌کەو : [ناو،ت] کەوێک کە پەنجە و چاو و
دەندووکی مەیلەو زەردبیٚ. (نوعی‌کبک‌نوک‌زرد)

شایجان : بانگ‌کردنی ژنانە بە تەوسەوە؛ باجی
شایجان؛ لەناو کوردەکانی خۆراساندا ناوی ژنانه
. (خطاب‌تمسخرآمیززنان؛ نام زنانه)
شاینەک : شاهێنەک؛ باشوو<باشوو
شایەتیمان : [ناو] شاتیمان؛ شادەئیمان؛شادیمان
. (کلمه‌شهادتین)
شاییشایی:(١ب) کۆکردنەوەی پارە، شایی لە-
گەڵ
شاییدا و بە زەحمەت؛ ئەو پارەیـەم شـایی‌شـایی و
قڕان‌قڕان کۆ کردووەته وە. (شاهی‌شاهی). (٢)
خۆشی‌خۆشی(خوشی‌وسرورزیاد)
شباندن : [چاوگە،ت] شوبهاندن. (تشبیه‌کردن)
شبرەو : [ناو] شبرۆ؛ جۆرێک چەرمی بریقەدارە
کەوشی لیٚ چێدەکەن. (شبرو)
شپک : [ناو] ماڵوو؛ دارێکی درێژە کە لە ناوەڕا
ستیدا کونێکی تێکراوە و دەچی بە سەر دەندی
ئامووردا و بەسەر زەوینی شێو براوداڕایدەکێشن
بۆ ڕێککردنی گریٚ‌وگۆلٚ وکولۆ. (نوعی‌ماله)
شپنەکردن:[چاوگە،ت] پاش شێوبڕینی زەوی
ماڵووکردن؛ ڕێک‌کردن بە ماڵوو. (صاف‌کردن
زمین‌شخم‌زده‌باماله)
شرپوش :[ئاوەڵناو]لیباس‌شڕ؛کەسێک کە جلی
شڕ وکۆنە لە بەر دەکات؛ مرۆڤی شڕۆلٚ. (ژنده
پوش)
شرپە :[دەنگەناو] شلْپە؛ دەنگی شتی نەرم کە
وەعەرزبکەویٚت؛ دەنگی شتیٚ‌کە بکەوێتە ناو
ئاو(صدای‌درآب‌افتادن‌چیزی) شراپە؛ گولینگ؛
مەنگۆڵە؛ شوڕاپە. (منگوله)
شڕکردن : (١)لەتوپەت‌کردن؛ دڕاندن. (تکه
پاره‌کردن). (٢) سەرزەنشتی زۆر بە تووڕەییەوە

یان فەزیحەت بەسەرهێنان و تەمبیٚ‌کردن و ئابڕوو بردن. (آبروریختن)
شرۆچی : [ناو،بک] شرۆڤەکەر؛ شیکەرە وەی باس؛ لێکدەرەوەی خەبەر. (مفسر)
شر و شرۆل:بێ‌سەروبەرە و بی‌واتا؛ شرِو وڕ. (بەقەسیدەی شر و شرۆل) « قانع»(بیمعنی؛ ژندە)
شرۆلٚ : شرۆلە؛ تیتۆلٚ؛ ڕیشالٚ؛ بزگوڕ؛ ڕیندولٚ. (ژندەپوش.؛ نوارپارچەکهنە)
شروو : [ناو] شرویٚ ؛ دارێکی کورتە باڵایە ، کوڵێندراوی گەڵاکەی بۆ شۆردنی لەشی کە سێک کە نەخۆشینی کەوتەیی گرتووە یان زەر دوویی گرتوو بەکەڵکە.(کرکو؛ افرای صحرایی)
شرِو وڕ : [ئاوەڵناو] دڕاو؛ لەکارکەوتوو؛ ونجرِو نجرِ؛ ڕزیو؛ پرتووکیاگ. (داغان؛ پارەپورە)
شریت : [ناو] بەن؛ ڕیسمان؛ هەر شتی باریک و ناسکی وەک قەیتان یان نەوار. (ریسمان؛ نوار)
شریت‌پرِکردنەوە : [چاوگە،ت] نەواری کاسێت یان ویدئو تۆمارکردن و زەفت‌کردن(نوارپرکردن)
شریخ‌وهوڕ : [دەنگە ناو] گرمەوگوڕە؛ گرمەگرم؛ شریق وهوڕ. (غرش‌پی‌درپی)
شفرە : [ناو] تانە؛ کینایە؛ تەوس. (رمز)+
شفرەی‌فیل : [ناو،ت] دوو ددانی درێژی‌فیل کە زۆر بەنرخە، لە ناسککاری و خاتەمکاریدا بەکە ڵکە. (عاج‌فیل)
شفەژی : شیربەشیر؛ زگپر بوونی ژنێک‌کە شیر بە منداڵەکەی دەدا. (حاملەشدن‌زن‌شیردە)
شقوت : قەمچی‌کوت؛ ئاوزەنگی‌کوت؛ (ب) زۆر بە لەز ئاژۆتن؛ یان بەلەز بە ڕێگادا ڕۆیشتن. (راە رفتن‌یا راندن باعجلە)
شقکوت :< شققوت .

شقیلە : [ناو] شەوڕەو؛کەسێک بە شەو بە ڕێدا دە ڕوا. (شب‌رو)
شقاق :[ناو] سێبەنەرد؛ سیوەبن‌عەرزیلە. (سیب ترشی)
شکافە : [ناو] میزراب؛زەخمە؛ نەغمە. (ئامیری تارژەندن)
شکاکی : [ئاوەڵناو+ناو]پێوەندیدار بە شکاکەوە؛ جۆرێک‌هەڵپەڕین.(مربوط‌بەشکاک؛نوعی‌رقص)
شکاندنەوە: [چاوگە،ت] (١) دەستەواژەی گۆرە ویبازانە؛شکاندنەوە یان چوواندنی گۆرەویی بیٚ پشکێل لە جۆرابێندا. (پوچ کردن جوراب درجو راب‌بازی)(٢)پاش‌دەمکێشانی چایی ئیستیکانیٚ ک پرِکردن و دیسان‌کردنەوە ناو قۆری. (ازقوری‌یک استکان چای‌پرکردن و دوبارە دا خل قوری ریختن)
شکایەت: [ناو] شکات؛ گازەندە وگلە وداد خو ازی. (شکایت)
شک‌بۆچوون : گومانکردن لە کەسێک؛ گومان بردن.(گمانبردن)
شکست : نوکوولی؛ شکان؛ بەزین؛ کوڵ‌دان. (شکست)
شکستهوڕبەستەی:چاوگە،ت]هەڵبەستنەوەی شکاو. (شکستەبندی)
شک‌لێکردن : [چاوگە،ت] گومان لە کەسێک کردن. (بەکسی‌شک‌کردن)
شکۆ : [ناو] جەلال؛ لەگەلٚ شەرمدا دیٚ، شەرم وشکۆ: شەرم و حەیا. (شرم و حیا)+
شکۆفە : [ناو] واباوە بە گوڵی داری بەر دەڵێن، بە ڵام شکۆفە گوڵی نەکراوەیە؛ پشکوژ؛ خونچە. (غنچە)

شکەڤ : [ناو] دەبە؛ تەنەکە پووتی‌نەوت؛ دەفری گەورە وەک بەرمیل؛ چەلەنگی‌نەوت. (پیت)
شکەنجە : ئەشکەنجە؛ ئازار. (شکنجە)
شکێن : [پاشگر][ناو،بک] شکێنەر؛ کەسێک کە دەشکێنێ. (شکست‌دهندە؛ شکنندەچیزی)
شلاتی :< شەلاتی.
شلّپوهوّر : [دەنگەناو] شلّپەشلّپی زۆر. (شلپ شلوپ)
شلّپیتاو : شۆرباوی زۆرتراو و بێ ڕۆن. (کنایی، شوربای‌خیلی‌آبکی)
شلّتە : [ناو] دۆشەک؛ ڕایەخی نووستن.(تشک)
شلکردن : [چاوگە،ت] نەرمکردن؛ (ب) فش کردن. (نرم‌کردن؛ اخ‌کردن وتحویلدادن)
شلکەڕان :[ناو] نەرمەی‌ڕان(شلکەڕانی بگووشم بۆنی لەسینەومەمکەم) «هێمن» (نرمی‌ران)
شلکەگووێ : [ناو]جێگای کونکردنی گووێچکە بۆ گوارە؛ نەرمەی‌گوێ. (نرمە گوش)
شلوێ: شلّەژاو؛ ڕەنگ تێک‌چوو.(رنگ‌باختە؛ آشفتە)
شلّەپاندن:[چاوگە،ت] شلّەقاندن؛ بەیەکدا دانی شلەمەنی. (جنباندن و بهمزدن‌مایعات)+
شلەساوار : [ناو] بروێشینی‌تراو. (آش‌بلغورآبکی)
شلەمەنی :[ناو] تراو؛ ئاوەکی. (مایعات)
شلەوبوون:[چاوگە،ت]شل‌بوونەوە؛تراوبوونەوە؛ نەرمبوونەوە. (آبکی‌شدن؛نرم‌شدن)
شلّەوقولّە : [ناو،ت] گەدەوگودە؛ بەرەلّاوهەرەلّا؛ لاتولووت. (لات‌ولوت)
شمش:[ناو]لە قالّب دراوی کانزا؛ وەک شمشی تەلّا. (شمش)
شمشێربال : تەیرەکوێرە؛ تەیرە حەواییلە. (پر ستوی‌سیاە)
شمشێرسی‌چارەکی :(ب)بە ڕوالّەت ئازا و لە ئەسلّدا خوێری. (شمشیرسەچارەکی)
شمقار :جۆرێک بالّندەیە لە شاهێن چکۆلەترە و گۆشت‌خۆرە. (نوعی‌شاهین)
شملّی‌براکە : <شملّ و بەرەکەت.
شناسای : [چاوگە] ناسین؛ ناس‌کرن؛ شارەزا بوون. (شناختن)
شناسنای : [چاوگە،ت] ناساندن؛ شناساندن؛ شارەزاکردن؛فێرکردن؛ئاشناکردن.(شناساندن)
شنووت : دەستەک؛ دەستەکی دارەڕای خانوو. (تیرسقف)
شوان‌کار : [ناو](١) شوانی بەرغەل. (شبان‌برە). (٢) شوانکارە؛ شوانی‌کردن بە نیوەیی. (شبانی کردن وسهیم‌شدن درمالکیت گلە). (٣) کەسێ کە پیشەی شوانی‌بێت. (شغل‌شبانی)
شوانکیلە :گیایێکە جیوەیێکی کێشداری هەیە. (نوعی‌گیاە)
شوانەوێلە : (ب)مرۆڤی ساکار و گەوج و گێل. (انسان‌سادە)
شۆت‌گرسێن : گیای خشیل؛ کەولّەگیا؛ دوو دلّۆپ شیلەی ئەوگیایە هەوێنی لیترێک شیرە کە بیکات بە پەنیر. (علف‌پنیر)
شۆخی‌باز : گالّتەچی؛ گالّتەوکەپ‌کەر؛ حەنەک باز؛ حەنەق‌باز. (شوخی‌باز)
شۆر :کەلّەسوو؛ مانگایێک‌کە کەلّ زۆر سواری بێت؛ (ب) هاوجێیی کردنی زۆر و لە سەریەکی نێر لەگەلّ مێوینە.(زیادجفت‌گیری کردن‌مادەگاو)
شۆر : سوێر؛ پرخوێ. (شور)
شۆراڤک:شۆراڤ؛ شۆرک؛ شۆرەکات. (شورەزار)

شۆڕش : ناوە بۆ پیاوان. (اسم‌مردانه)+

شۆڕڤەبوون : شۆڕبوونەوە؛ دالقان؛ هەڵواسران. (سرازیرشدن؛ آویزان‌شدن)

شۆرک : شۆرەکات؛ زەوینی‌کە خاکی سوێر و خوێداربێ. (شوره‌زاز)

شۆڕکردنەوە : [چاوگە،ت] داهێشتن؛ داهێڵان؛ بەردانەوە. (آویزان‌کردن)

شۆرەشوان : [ناو] نانە مرۆچە؛ شەوەرەشەوەن؛ گیاییێکە بۆ خۆراکی ئاژاڵ، لە سەقز و سابڵاغ لە گەڵ قازیاخەدا دەیانکوڵاند بۆ عیلاجی زەردوو یی و ڕاماڵینی زەرداو. (اسپرس)

شۆڕەڵاس : هاواڵی‌خەزال لە بەیتی لاس خە زاڵدا. (نام مردانه)

شۆقاقخۆر : شۆقاوخۆر؛ چڵکاوخۆر؛ (ب) نۆکەر و بەرماوەخۆر. (نوکرماب)

شۆقە : لەئارەوی وەرگیراوە< ئاپارتمان (آپار تمان)

شۆک : قولاپی ماسیگرتن. (قلاب‌ماهی‌گرفتن)

شوکرەلات : [ناو] شوکۆلات؛چوکلێت.جۆرێک شیرینی.(شکلات)

شۆکە : [ناو] شیلەیێ کە مێشوولەی(شەتە) دروستی‌دەکا و لەسەر گەڵای داران بەتایبەت لەسەر گەڵای داربی دەنیشێ و تامی شیرینە و لە گەزۆ دەکا. (مدفوع شته)

شۆلکرن : [چاوگە،ت] کارکردن؛ دە وامکردن (کارکردن)

شوێن‌کەفتن : [چاوگە،ت] وەشوێن‌کەوتن؛ بە دوودا ڕۆیشتن؛ (ب) ڕچە و ڕێوشوینی‌کەسێک گرتن. (دنبال‌رفتن؛ دنباله‌روی)

شوواڵپیس : <شەرواڵ پیس.

شوواڵچەپەڵ : <شەرواڵ پیس

شوورتە : کەشک. (شک)

شووشبین : [ناو] شووشبان؛ پیاوانی‌بانگهێشتن کراو بۆ داوات؛ برازاوا . (رفقای‌داماددرعروسی)

شووتیلە : شفتەژی؛ گیاشیر؛ دوو دڵۆپ لە شیلە ی ئەوگیایە دەبێتە هۆی ڕەوانی. (گیاه فرفیون)

شووخاڵ : [ناو] شوێن؛ ئاسەوار. (رد؛ عمل بجامانده)

شووداخ : [ناو] داخی سەر گوێچکەی ئاژاڵ. (داغ‌گذاشتن‌روی‌گوش‌حیوانات)

شوورا : [ناو] شووبرا؛ هێوەر. (برادرشوهر)

شوورەوموورە : شرۆشاتاڵ؛ ئەسپابی نێومالک. (وسایل‌منزل)

شووش : ناوی باژێڕێکی کەونارا لە باشووری ئیران. (شوش)

شووش : (١) [ئاوەڵناو] باریک؛ (ناو)پەنمانی جێگەی قامچی؛شووش بەستن؛ماسینی جێگای قامچی وەشاندن. (جای‌شلاق) +

شووشبین : [ناو] شووشبان؛ پیاوانی‌بانگهێشتن کراو بۆ داوات؛ برازاوا . (رفقای‌داماددرعروسی)

شووشتەری : (١)جۆرێک ڕاخەری وەک بەرەیە. (نوعی‌زیلو) (٢) ناوی مەقامێکی ئاوازی کوردی و فارسییە. (شوشتری)

شووشتەری : گوشەیێکە لە مەقامی همایووندا، هەندێ بەبنەمای همایوونی دەزانن.(شوشتری)

شووشتی :شۆراو؛ [ڕابووردووی شتن بۆ سێهەم کەسی تاک]: شۆردی. (شسته‌شده؛ شست)

شووشی : ناوی قەڵاییێک لە خۆراوای باکووری ئێران بووە. (قلعه‌شوشی)

شووفا:جەژن،شادی بەهۆی ڕزگار بوونی موو

سایییەکان لە بەندی بابلیەکان لەلایەن کوور شی هەخامەنشیەوە، کە مووسایییەکان هەموو ساڵێ لە ئەوەڵی پایزدا دەیگرن. (جشنپاییزی یهودیان)
شووگا : کەڵەکێوی. (شوکا)
شووگره:[ناو]جەغزێکی‌کانزای لەغاوی ئەسب کەلچی خواروویی ئەسب دەچێ بەنێویا. (گیره لگام)
شویردن : شوارای؛ گوشین؛ شواردەی؛ گواشتن؛ گڤاشتن. (فشردن)
شوێن‌بەشوێن : یەک لە دوای یەک؛ بە دوای یەکدا ڕەوانەکردن و ناردن. (پشت سرهم)
شوێنگر : [ناو](۱)جێگر؛ بەردیل. (جانشین). (۲) ڕێ و شوێنی کەسێ هەڵبژاردن و کەوتنە سەر ئەو ڕەوشتە. (پیرو)
شەبانکارە : ناوی هۆزێکی کورد، کە دایکی ئە ردەشێری بابەکانی شای ئێران لەو هۆزە بووە. (نام‌عشیرەای کرد)
شەبخان : [ناو] داوێن و گۆشەی کەوا؛ شاقەل. (دامن‌کت‌وعبا)
شەبکاندن : [چاوگە،ت] ئێشاندن؛ ئێشان. (به درد آوردن؛ دردکردن)
شەبنم : (ف. مشە) شەونم؛ شەڤنم؛ ئاونگ؛ قەرەو. (شبنم)
شەبەکەی‌چاو : [ناو،ت] تۆڕینەی چاو. (شبکیه چشم)
شەبەنگ : [ناو] تارمایی؛ زۆر لە دوورەوە و بە حاڵ دیار بوون. (شبح)
شەپاڵمە : [ناو] شەپلاغە؛ زللە. (کشیده)
شەپاڵۆخ : [ناو] وەروەرە؛ بێڵی بەفرماڵین. (بیل برف‌روبی)
شەپاندن : [چاوگە،ت] شلەپاندن؛ شلەقاندن . (تکان‌دادن‌مایعات)
شەپلاندن : [چاوگە،ت] ئاڵۆزکردن؛ شێواندن؛ شلەقاندن.(آشفته‌کردن)
شەپلەلێدراو : [ئاوەڵناو] سەکتەکردوو؛ فەرکەم کردوو؛ پەرکەم لێدراو؛ (ب)کەسێک‌کە دەست و پای ئیفلیج(سەقەت) بێ. (افلیج)
شەپەشەپ : [دەنگەناو] تەپەتەپی شتی شۆڕ کە جارجار لە عەرز بخشێ؛ (شلپ‌شلپ)
شەترەنج : [ناو] شەترەنگ بووە بەڵام ئارەو پیتی(گ)ی‌نییە و بووەتە شەترەنج، یارییەکە بە ۳۲مورە دەکرێ. (شطرنج)
شەترەنجی : [ئاوەڵناو] وەک‌تەختەی شەترەنج خانەخانە؛ چوارگۆشە چوارگۆشە. (شطرنجی)
شەترەنگ : [ناو] ناوی‌پێشوی شەترەنج؛ لە بەر ئەوە ئارەو پیتی (گ)ی نییە بووەتە شەترەنج. (شطرنج)
شەتە :[ناو] میشولەیێکی بێباڵە کە لەسەر گە ڵای گوڵ وگیا دەنیشێ، جۆرێکیشی هەیە شۆکە دروستدەکا. (شته)
شەختاندن : [چاوگە،ت] بەراوەژووکردن؛ هە ڵگەڕاندنەوە؛ سەرەونخوونکردن. (برگرداندن)
شەختین:بەرئاوەژوو؛ سەرەونخون.(برگرداندن)
شەخسە : [ناو] شەختە؛ بای زۆر ساردی پاییز کە زەرحات لە بەین دەبا. (سرمای پای پایزی آفت کشت)
شەخڵ : [ناو] شەقڵ؛ دیاری‌کردن. (نشان)
شەدانکە : [ناو] بەروبوخچە و کیسەی شانە و ئاوێنەی ژنان. (جای‌وسایل‌زنان)

شەدەلار : مێزەری شەدەی لار پێچراو؛[ناو]
لارە پێچ بەسەر. (کجدستار)
شەربک : شەربە؛ لیوان؛ ئاوخۆری؛ لێوان.
(لیوان)
شەڕ بەرپاکردن : [چاوگە،ت] گێچەڵ نانەوە؛
شەڕ هەڵایساندن؛ئاژاوە نانەوە.(شربرپاکردن)
شەڕخواز: [ئاوەڵناو]جینگز؛ بیانووگر؛شەڕفرۆش،
جینگن. (ستیزەجو؛ جنگ‌طلب)
شەردین : دابێژان؛لەبێژنگ‌دان. (غربال کردن)
شەرکر : [ناو](ب)کەسانی‌کە چەک و سفتەی
بێمحەل(بێجێ) بە هەرزانتر دەکڕن و کاری
وەرگرتنی پارەی چک و سفتەکە وەئەستۆ دە
گرن. (شرخر)
شەرمخاندن : [چاوگە،ت]خوراندن؛ بە ناخوون
ڕنین؛ هەڵکڵاشین. (خاراندن)
شەرمخین : [چاوگە،] خووروو لێ پەیدابوون؛
خوران. (خاریدن)
شەرمین : [ناو] گیای گوڵەزەنگ؛ ماکی خەو
هێنەری لێدەگیرێ. (گل‌شراب)
شەڕنانەوە : <شەڕ بەرپاکردن.
شەڕنەخێوی :[ناو] شەڕانخێوی؛ شەرناخێوی؛
غارغارێن و تەقلە بە ئەسب. (تاختوتاز)
شەروالپیس : [ئاوەڵناو] داوێن‌پیس. (تردامن)
شەڕوبنار : [ناو،ت] شەڕوکێشە. (جنگ‌ودعوا)
شەڕوتر : [ناو،ت]کێشە و هەرای بێجێ و خۆ
نەخواز. (جنگ بی‌جهت)
شەڕوشۆڕ:[ناو،ت] فیتنە و کێشە لە ناوچەیێکدا؛
کێشە و هەرا؛ نائەمنی. (ناامنی)
شەڕەباخە : [ناو،ت] کێبەرکێی دروێنەوانان لە
کاتی دروێنەدا. (مسابقه‌درو)

شەڕەفڕ : <شەڕەقسە.
شەرەفنامە : کتێبی مێژووی کورد کە لە لایەن
شەرەفخانی بەتلیسییەوە نووسراوە. (شرفنامه)
شەڕەقسە:[ناو] شەڕەفڕ؛ شەڕەجنێو،(یان بەڕاستی
یان بەگاڵتە). (جنگ‌لفظی)
شەڕەک : [ناو] شریتی بەستنەوەی ڕەشماڵ.
(طناب‌بستن‌چادر)
شەڕەکەر:[ناو،ت]شەڕکردنی دوو یان چەندکەر؛
(ب) شەڕی چەندکەسێکی ناحاڵی و بێعەقل.
(جنگ‌خران)
شەڕەنێزە : شەڕەرمب. (جنگ‌بانیزه)
شەڕ هەڵگرساندن <شەڕ بەرپاکردن.
شەڕهەڵگرسێن : [ئاوەڵناو] فیتنە بەپاکەر، شەڕ
هەڵخرێن. (برپاکننده فتنه)
شەری زێڕینگەری : [ناو،ت] شەڕی بەدرۆ بۆ
بازاڕ گەرمی لەلای‌کەسێ یان لای موشتەری.
(جنگ‌زرگری)
شەش‌ئاگر<شەش‌تیر.
شەشپەڕ : [ناو] گورزێکی ئاسنین کە شەش
گۆپکەی هەبووە. (گرزقدعی)+
شەش‌پەنجە : کەسانێک کە قامکی زیادیان
هەیە. (شش انگشت)
شەش‌تیر : [ناو] چەکی شەڕ کە شەش فیشە
ک دەخوات. (شش‌تیر)
شەشخان : [ناو] شەخشان؛ یاری منداڵان.
(نوعی‌بازی‌بچه‌ها)
شەشدەربوون : ڕێگای دەرچوونی مۆرە گیران
لە نەردیندا ؛ (ب) ڕێگەی چارە بەستران لە
تەنگوچەڵەمەدا. (ششدرشدن)
شەش‌لۆ :هەر بەڵگێکی پەڕانتۆ کە شەش خاڵی

تێدابێت. (شش‌لوی‌ورق)
شەشلوێیە :[ئاوەڵناو](ب)درۆزن؛حیلەباز؛کڵاوباز. (کلک)
شەشلوول : <شەش‌تیر.
شەش و بێش : (بێش وشەیێکی تورکییە واتا (پێنج)، شەش و پێنج هێنان لە نەردین‌دا؛ (ب) دەست پێوەنەگرتن ؛شەش و بێش خەرج‌کردن. (ولخرجی)
شەغڵەم : [ناو] بەزموەهرا؛ هەراوهوریا؛ ئوغڵە مە؛ غەڵەبە. (دادوهوار و شلوغی)
شەغەڵ : [ناو] سەرپاچ‌کردن؛ سەرەوەی ڕووە ک هەڵپاچین. (غرس)
شەفت : [ناو] ئامێرێکی سەیارەیە کە دەچێ بە ناو ڕینگی تەگەردا. (شفت) +
شەفتاڵوو :لە هەشتاڵوو(قۆخ)دەکا، بەڵام کورکی نییە و چووکتریشە. (شفتالو)+
شەفتۆر : [ئاوەڵناو] شەفتوور؛ لارەولار؛ خووارو خێچ. (اریب)
شەفتە : گیامێشووڵە. (نام گیاهی‌است)
شەفقە : شەپکە؛ شەپقە. (کلاەلبەدار)
شەڤادی : شەڤتر؛ پێری‌شەو. (پریشب)
شەڤبێری : شەونشینی. (شب‌نشینی)
شەڤترادی : بەسر پێری‌شەو. (پس پریشب)
شەڤچرا : [ناو] شەوچرا؛ چرای شەوێ؛ (ب) چرای خەو. (چراغ‌خواب)
شەڤچەرین : [ناو] شەوچەرە؛ شەوچەلە. (شب چرە)
شەڤخشت : [ناو] کالیار؛ ترۆزی کە دایدەنێن بۆ توو. (خیارچنبربزرگ‌تخمی)
شەڤرەشکی : [ناو] شەوکوێری. (شب‌کوری)

شەڤگەڕ:(١)شەوگەڕ؛ ئەوەی بەشەودا دەگەڕێ. (شب‌گرد).(٢)بەزمی ماڵی بووک لەشەوی پێش گوێزتنەوەی بووکدا. (جشن‌شب قبل‌ازعروسی درخانەعروس)
شەقاقی : [ناو] شقاق؛ شوقاق؛ نەخۆشینی ولاَ خی بەرزەیە کە سمیان دەقڵەشێ. (مرض‌تر ک‌خوردن‌سم‌اسب)
شەقاو : [ناو] قەدەم؛ هەنگاو؛ هەنگاڤ. (گام)
شەقاویل : [ئاوەڵناو] ڕاستەوخۆ؛ ڕاستەوڕاست. (مستقیم)
شەقتین : [چاوگە،] شەق‌کردن و هەڵوەشاندنە وەی دروومان؛ هەڵوەشاندن. (شکافتن)
شەقراندن : [چاوگە،ت] شڵەقاندن؛ شێواندنی تراو؛ ڕاژەندنی‌تراو. (جنباندن‌مایعات)
شەقژن : [دەنگەناو] دەنگی شەق‌وهوڕ؛ وەک دەنگی هەورە تریشقە. (صدای‌مهیب)
شەقڵچی : بەرپرسی شەقڵ‌کردن و سەردان لە شەقڵ. (مسئول‌مهریانشانەکردن)
شەقەماسی : جۆرێک ماسییە. (نوعی‌ماهی)
شەقیف : [ئاوەڵناو+ ناو،بەر] شەقیڤ؛ شەقیو؛ شەق‌بردگ؛ شەق‌بردوو؛ لەت‌بوو؛ قەڵەشیاو (درزبزرگ؛شکاف؛شکافتە)
شەکرپەنیر:[ناو]جۆرێک شیرینیاتە لە شەکری هاڕاوە چێدەبێ. (شکرپنیر)+
شەکرۆکە : [ناو](١)گیای کەرتەشی کە بۆ زیادکردنی ڕادەی شەکری خوێن بەکەڵکە. (شکرتیغال)(٢) کوڕی لووسکە کە لە زەماوە ندی هێندی تورکاندا دەرەخسێ بەکنجی‌کچا نەوە. (رقاص‌پسردخترنما)
شەکرەسێو : [ناو] سێوی گوڵاو؛ بەری دارە

سێوی پەیوەند(موتوربە)کراو لە هەرمێ؛ مرۆ
ڤی زۆر جوان و ڕەزا شیرینی پێ دەشوبهێنن.
(سیب‌گلاب)
شەکری خوارد : شەکەری خوارد؛ (ب) بێجای
کرد؛ غەڵەتی‌کرد؛ گووی خوارد. (غلط‌کرد)
شەکنای : [چاوگە،ت] شەکاندن؛ ڕاوەشاندن.
(تکان‌دادن؛ بەاهتزازدرآوردن)
شەکۆ : بێڵی تایبەتی ڕاوەماسی لە چۆمی کەم
ئاودا. (بیل‌شکارماهی)
شەکەت : (١)شەکەتدان: توند بەستن. (محکم
بستن). (٢)[ئاوە–ڵناو] ماندوو؛ هیلاک. (خسته)
شەکەراو : [ناو] شەکراو؛ شەربەت؛ (ب) بەین
شێوان؛ پەیدا بوونی ساردوسڕی لە بەینی دوو
دۆستدا. (شکرآب)
شەکەرە : [ناو] گیای شەکرە؛ کەرتەشی؛ درِوە
گورزە؛جیوەکەی کە لەجێی چزووی جۆرێک هە
نگەژالەوە دێتەدەرەوە دەبێتە هێلانەی هەنگە
ژالە و ئەوجیوە بۆ زیادکردنی قەندی خوێن بە
کەڵکە و بۆ دەنگ بەربوونیش باشە.(گیاەشکر
تیغال)
شەکیانەوە : [چاوگە،ت] شەکانەوە؛ لەرانەوە؛
بەدەم باوە لەرینەوەی قوماش. (اهتزاز)
شەکێن : [ناو] جگێن؛ یاری بە قاب. (بازی
شتالنگ)
شەگە : [ناو] لای چاڵی قاپ؛ چکە؛ ڕووپەڕی
پشتەوەی پکە. (طرف‌گودشتالنگ)
شەلاق : شەلاخ؛ شێلاق؛ قامچی؛ قەمچی.
(شلاق)
شەڵاڵ: [ئاوەڵناو] بێحاڵ؛ زۆر شەکەت و شڵاڵ؛
زۆرماندوو و هیلاک؛ زۆر نەخۆش. (بیحال)+

شەلان‌شەلان : شەلەشەل؛ بە شەلین ڕویشتن.
(لنگ‌لنگان)
شەڵپە : [ناو] مارنەگەز؛ چەکمە؛ جزمە. (چکمە)
شەلپین : [چاوگە،ت] بنکەن؛ ڕیشەکەن؛
دوورخستن؛ لابردن؛ لەبەین بردن. (ریشەکن؛
ازمیان‌برداشتن)
شەلتاخ : [ناو]شەڵتاخ؛شڵتاخ؛ تەشقەڵە؛گێچەل.
(شلتاق)
شەلتاخی:[ناو] شەڵتاخی؛ شەرِفرۆشی؛تەشقەڵە
کردن. (قالتاقی)
شەلتە :[ناو]خەرار؛ هۆڕی زۆرگەورەی تایبەتی
کاکێشان، لە ڕەشکە چکۆڵەتر. (غرارە)
شەڵواڵ : شەرواڵ؛ پاتۆڵ. (شلوار)
شەڵواڵ‌بەکوڵ : [ناو] شەرواڵ‌بەکوڵ؛ گیایێکە
بنەکەی دەخورێ و بۆ ڕەوانی بەکەڵکە.(گیاهی
استباخاصیت‌مسهلی)
شەل‌وشەپک : [ناو،ت] شاڵ‌وشاپک؛ ڕانکو
چۆغە. (لباس‌ازشال)
شەل‌وکوت : شەکەت؛ ماندو؛ هیلاک؛ بەلێدان
شپرزەکردن. (خستە)
شەل‌وکوت‌کردن:[چاوگە،ت] (ب)بەلێدانی زۆر
شەکەت‌کردن و لە توانا خستن.(کتک‌زدن‌زیاد)
شەلەمکەرە : [ناو] پشیلە پاییزە. (قاصدک)
شەلەمێ : شێلم؛ شەلەم. (شلغم)
شەلەوشەپک :[ناو]شەل‌وشەپک؛شاڵ‌وشەپک؛
ڕانکوچۆغە. (لباس‌محلی‌ازشال)
شەلەولە : [ئاوەڵناو] هەڵەوێژ؛ زۆربڵێ؛ چەنە
درێژ. (پرحرف)
شەلی : [ناو] گێڕی؛ پا لەنگبوون؛ لەنگی.
(لنگی)

شەماتە :[ناو] زەنگ؛ وەخەبەرهێنەر؛ سەعاتی
شەماتەدار: سەعاتی زەنگدار. (شماته)
شەماڵگیر:[ناو] قاقلی بەهار؛ گیایێکی گەڵاپانە وگوڵەکانی چکۆلە و لەپاڵ یەکدان،عیلاجی کەم خەویە. (گلپر)
شەمامەبەنی : [ناو] جۆرێک کاڵەیە؛ کاڵەی شە مامە بەندی. (بندچارق)+
شەمامێنە : <شەمامە+
شەمتاندن : [چاوگە،ت](١)واز لێهێنان؛ دەست لێبەردان. (صرف‌نظرکردن). (٢) خلیسکاندن. (سردادن)
شەمزیای : [چاوگە،ت] قورمچیای؛ سیس بوون. ئاڵۆز بوون؛ ڕەنگپەڕین. (آشفتەشدن؛ پژمردن؛ رنگ‌باختن)
شەمزین : (١) [چاوگە،] شەمزیان؛ ئاڵۆز بوون. (آشفتەشدن).(٢)[ناو] ئاواڵی شەم لە بەیتی شەم و شەمزیندا. (عاشق‌شم). (٣) ناوە بۆ ژنان
شەمزین ناوە بۆ پیاوان. (اسم‌مردانە)+
شەمسی : [ناو]شۆڕاوەی بەفر و سەهۆڵی بە هاران کە درەنگ دەتاوێتەوە؛ ناوە بۆ ژنان.
(شره آب یخ کە دربهاران ذوب میشود)
شەمشاد : [ناو] شمشاد؛ داری‌شمشاد. (شمشاد)
شەمشاق : [ئاوەڵناو] جووامێر و دڵ فراوان و بە پیاوەتی. (رادمرد)
شەموک : [ناو] شەمکۆڵەکە؛ داری کە دەیدەنە بەر دیواری شکست بۆ ڕاگرتنی. (حایل‌دیوار)
شەمەت : [ناو] جۆرێک جاو. (نوعی‌کرباس)
شەمەند و فێر :فرد؛ ند:[ناو] کەرستەی جۆرێک قومارە. (شمند و فر)
شەمێ :کورت کراوەی ناوی شەمسەددین و شەمسوڵا و شەمسی. (اختصار اسم)
شەندی‌شۆڕ : [ئاوەڵناو] شان داچەکاو؛ شپرزە. (پریشان‌حال)
شەنشە : [ناو] تووڵی‌هەلاجی؛ (جگە لە هەلا جی‌کردنە کە بە جیکەنە و کەوان دەکرێت) بە شووڵێکی باریک خوری و لۆکە دەکوتن و پێی‌کۆ دەکەنەوە. (باترکە حلاجی‌کردن)
شەن‌کردن :[چاوگە،ت]خەرمان بەدەم باوەدان بۆ جیا بوونەوەی کا لە دان. (خرمن‌بەباددادن)
شەنگاڵ:[ناو](١) ژەنگار. (زنگار) (٢) ناوی شار و چیایێکە لەڕۆژئاوای موسڵ. (نام‌شهروکوهی است)
شەنەبا : [ناو] خەرمان بەشەنە بەدەم باوەدان؛ شەنی‌خەرمان. (باد دادن‌خرمن)
شەنەوا : [ناو] شەنەبا؛ شەنکردن. (باافشون خرمن‌باددادن)
شەوئاژین : [ناو] شەواژین؛ ئاژین‌کردنی ئاو بە سەر زەوی و مەزرادا بەشەو. (آبیاری شبانە مزرعە)
شەوار . شەوگار. (شبها.درطول‌شب)
شەوارە : [ناو]نەدیتنی چاو لەبەر نووری زۆر بە هێز بەتایبەت لە تاریکی‌دا. (در مقابل‌نور قوی چیزی‌راندیدن)
شەوارەبوون : [چاوگە،ت] (١) چاوهەڵنەهاتن لە بەر ڕووناکیی زۆر و سەرلێشێوان. (عاجزازدیدن مقابل‌نورزیاد). (٢) بەشەو هەڵفرین و ئاوارە بوونی مەل لەهێلانە. (آوارەشدن‌پرندەدرشب)
شەواڵ‌بێن :[ناو] بەن‌شەرواڵ؛ دۆخین؛هۆجەنە. (بندتنبان)
شەوبات : [ئاوەڵناو] چێشتی شەومەنە. (غذای

بیات)
شەوبۆسان : [ناو] گوڵی شەوبۆی زەرد. (شب بوی‌زرد)
شەوبەکێو :[ناو] ماڵاتیٚ کە شەوانە لەکێو موٚڵ دەدریٚ،لەپەچەی دوورەدیٚ.(درصحراماندن‌گله درشب)
شەوبێر : [ناو] دوٚشینی ئاژاڵ بەشەودا.(دوشیدن گوسفندان درشب)
شەوچراخ : [ناو] گەوهەریٚکە؛ گەوهەری شەو چراخ کە لە تاریکیدا دەدرەوشیٚتەوە. (گوهرشب چراخ)
شەوچەرەز :[ناو]شەوچەرە؛شەوچەلە.(شب‌چره)
شەوڕن : [ناو] ڕنینەوەی شەوانە؛ (ب) دزی لە بیٚستان بەشەودا. (چیدن‌شبانه‌بوستان)
شەوسوٚ : [ناو] چرای‌کەم سوو؛ چرای‌کاتی‌خەو؛ چرای‌خەو. (چراغ‌خواب)
شەوکەران : [ناو] گیاییٚکی ژەحراویە. (شوکران)
شەوگورد :[ناو] زووانی شەوانە؛ ژووان. (محل قر ار شبانه؛ راندوو)
شەومەهی : [ناو] مانگەشەو. (شب‌مهتابی)
شەونامە:[ناو] بڵاقوکی نەهیٚنی کە بەشەو بڵاو دەکریٚتەوە. (شب‌نامه)
شەوەرگ : [ناو] شەوەر؛ شەبدەر. (شبدر)
شەوەرە سوورە : [ناو]گوٚچانە باغی؛ گیاییٚکە گوڵەکەی وەک گوٚچان چەماوەیە؛ کوڵیٚندراوی گوڵ و گەڵاکەی بوٚ بینایی چاو باشە. (شبدر عطری)
شەوەڕەشە : [ناو] جەژنیٚکی کاکەییانە. (نام جشنی‌استدرمیان‌کاکه‌ایها)
شەوەزەنگ : شەوی‌تاریک؛ تاریکی‌خەست؛ ئە نگوستەچاو. (شب‌بسیارتاریک)
شەوەکە : [ناو]شەبەکە؛ تەلچن؛کون‌کون؛کونا کونا؛ وەک شەباک. (شبکه)
شەوەکی : [بەند+ ناو] سبحەینیٚ؛ سبەینیٚ؛ سوٚزی ؛ سەیزوو؛ بەیانی. (فردا)+
شەوەهەنیانە : [ناو] شەوەهەینانە؛ شەوجومعانە؛ (ب) خیٚری تایبەتی شەوی جوومعە. (خیرات شب‌جمعه)
شەهباز : [ناو] شاباز؛ بازی‌سپی. (شاهباز)
شەهباڵ : [ناو] شاباڵ؛ پەڕە دریٚژەکانی باڵی باڵندە. (شاهپر)
شەهرابوون:[چاوگە،ت]لەسەر پاشوو هەستانی یەکسم. (بلندشدن‌اسب‌روی‌دوپا)
شەهریوەر:[ناو] مانگی شەشەمی ساڵی کوٚچیی هەتاوی، بەرانبەر بە ئەیلوول. (شهریور)
شەهسوار : [ناو] شاسوار؛ سوارچاک. سەرتوٚپی سواران. (شهسوار)
شەهلەوەند : [ئاوەڵناو] هونەرمەند؛ زانا؛ فیٚرس. (هنرمند)
شەیتان : [ئاوەڵناو](ب)هاروهاج؛ منداڵیٚکی شە یتانە : منداڵیٚکی هاروهاجە. (شلوق؛ بازیگوش)+
شەیتانەک : [ناو] پارچەییٚکە لە شاخی حەیوان دروستکراو، لەبەینی دەسک و پەنجەەی‌تاردا کە سیمی تار دەکەویٚتە سەری. (شیطانک)
شەیدایی : [ناو] شیٚتی و سەرگەردانی بە دوای داخواز یان عەشقدا. (شیدایی)
شەیهەت : [ناو] شەهین؛حیلەی ئەسپ.(شیهه)
شیباب : [ناو] گوڵپەی تەنوور؛ چاوانەی تەنوور؛ گوڵبیٚنەی تەنوور. (هواکش‌زیرتنور)
شیپ : [ناو] بەن؛ ڕیٚسمان؛ قەمچی هەڵخولیٚنە

ری شێلاق. (شلاق گرداننده گردنا)
شێ پێو : [ناو] کەرەستەی ئەندازەگرتنی نم و تە ڕایی و هەڵم. (بخارسنج)
شێتاری : [ناو] شێی تاریک؛ ئەسپی شێی تۆخ؛ شێی مەیلە و کوێت. (رنگ اسب کرنگ تیره)
شێتشەیتان :کەسێک بە ئانقەست خۆ بدا لە شێتی. (دیوانه مصلحتی)
شێتوشڕ : [ئاوەڵناو،ت] بێ ئاوەز؛ بێ ئەدەب. (بی عقل)
شیتەشیت : [ناو،ت] بە قیژاندنەوە دەمهەراشی کردن، بەتایبەت بۆ ژنان بەکار دەبرێ. (دادو فریادکردن زنان))
شێتەوژیرە : تاوێ بە ئاوەز و تاوێ شێت؛ هە رکات حاڵەت گۆڕین. (گاه عاقل گاه دیوانه)
شێتەوێژی: قسەی هەڵیتوپڵیت کردن. (حرف بیربطوغیرعاقلانه کردن)
شێتیپەتەری : [ئاوەڵناو] شێتی پەتبەڕ؛ شێت و وێت. (دیوانه)
شیتین : [ئاوەڵناو] شیرتین؛ (ب) تراوێ کە تینی بە ئەندازەی تینی شیری تازە دۆشراوبێ.(ولرم)
شێخانی : پەیوەندیدار بە عەشیرەی شێخانەوە لە نزیکی کەرکووک؛(ب) هەڵپەڕینی شێخانی. (مربوط به شیخان)
شێر :[ناو] ڕووپەری قۆشەی قەدیمی کەوێنەی شێرێکی پێوە بوو؛ ئەودیوی خەت. (شیرروی سکه)+
شێر : [ناو] شێری: (سەماوەر، دەستشۆری، حە مام). (شیر آب)
شیراز :شارێکە لە ئێران، زێدی حافز و سەعدی شاعیرانی بەناو بانگی ئێرانی کە بە شاری گوڵ و بولبول بەناو بانگە. (شیراز)
شیربڕ : شیرڤەکرن؛ لەشیر بڕینەوەی منداڵی شیرەخۆرە. (قطع کردن شیردادن به بچه)
شیرحەرام : [ئاوەڵناو](ب) بێوەفا؛ بێ نمەک؛ بێ ئەمەک؛ حرامزاد و فێڵەباز. (حرامزاده حیله گر)
شیرحەلال : [ئاوە–ڵناو] (ب) شیرحەڵاڵ، پاک داوێن، بەئەمەک، حەڵاڵزادە. (حلال زاده)
شیرخشت : [ناو] داری شیرخشت؛ بەمیوەکە یشی دەڵێن شیرخشت؛دژی بەڵغەم و پاڵێوەری خوێن و دژی زەردوویییە. (شیرخشت)
شیرخشت : [ناو] گەردێکی وردە بۆ ڕەوانی دە یدن بە منداڵ. (شیرخشت)
شیرخۆرگە : [ناو](ف.مشە)جێگای بەخێوکردنی منداڵانی شیرەخۆرە. (شیرخوارگاه)
شێرداخ : [ناو] شێرداخی؛ جۆرێک قوماشی قە دیمی. (نوعی پارچه قدیمی)
شیردادان : [چاوگە،ت] (ب)مەیل پێدان؛ دە ست ئاواڵەبوون لە حاندی کەسێکدا. (تمایل؛ سر کیسه شل کردن)
شیردان : شیر بە بێچوودان؛ مەمک بە منداڵ دان. (شیردادن)
شێرزاد : نێوە بۆ پیاوان؛ بەرناوی بەرەبابێکی عە شیرەی فەیزوڵابەگی لەنەتەوەی ئاغا شێربەگ. (شیرزاد)
شێرکۆ :(١)نێوە بۆ پیاوان. (نام مردانه).(٢)بەچکە شێر؛ شێرکوڵە. (بچه شیر) (٣)شیری چیا و کێو. (شیر کوه)
شیرگیا : [ناو] شیرهەرد؛ دووجۆرە بێژەهر و ژە هردار،بێژەهرەکەی لە ناوچەکانی سنە وجوانڕۆ و مەهاباد و ورمێ زۆرە و دژی باڵووکەی ماڵاتی

بەرزەیە. (مانیوک)
شیرمەردە : [ئاوەڵناو] شیرمردە؛ بێچووی لەڕ و لاواز بەهۆی کەم شیری دایکەوە. (شیرمردە)
شیرمەشک : [ناو،ت] مەشکەی شیرتێکردن؛ (بێری دێن ڕادەبرن شیر مەشکیان پێیە) «فۆلکلۆر» (مشک‌شیر)
شیروارە :دەستە وامی شیر؛ لە پاییزاندا کە شیری ئاژاڵ زۆر کەمەدەکا چەندماڵ شیری خۆیان بە نۆبە دەدەن بە یەکتر بۆ ئەوەی بشێ ماستی لێدروست بکەن. (قرض‌دادن‌شیربه‌همدیگر)
شێروخەت [ناو] شێریاخەت؛ یاری بەقەرە پوول. (بازی شیریاخط)
شیر وشک : [ناو] گەردی شیرکە لە ئاودا دە یتاوێننەوە و بە مەمکەمژ بە زارۆیانی دەدەن. (شیرخشک)
شێروکۆڵ : [ناوریا،ت]ئەستوونێک بە سەرکۆڵە کەی درێژەوە لە بیچمی خاچ ، وەبەر دیواری شکست دەدرێت.(ستون سلیب ماننداحایل دیوار شکسته)
شیرە : [دەنگەناو](١) دەنگی قەلەم قامیش لە کاتی نووسیندا؛ (دایک وەقوروان شیرەی قەلەمت بی) «فۆلکلۆر» (صدای قلم نی) (٢) دەنگی دادرینی قوماش. (صدای جردادن پارچه)
شێرە بەفرینە : [ناو] تاپۆی شێر لە بەفر کە منداڵان دروستیدەکەن. (شیری‌برفی)
شیرەبەلەک : [ناو]شووتی؛ شامی؛ هەنی؛ کو لێندراوی پێستەکەی دژی بەردی گورچیلەیە ؛ بەڵام زۆر خواردنی شووتی دەبێتە هۆی پە نمان یان زامی گەدە. (هندوانه)
شیرەتکەر : [ناو،بک] مۆجیاری کەر؛ نەسیحەتکەر. (ناصح)
شیرەتوون : [ناو]گیای‌شیلەتوون؛ توونەگیواو؛ توونەگیا؛ تەرخون؛ بۆ مالیجەی پەنمانی جومگە(ڕوماتیزم)و بێ‌خەوی بەکەڵکە.(ترخون)
شیرەخانە : [ناو] شیرەکێشخانە؛ لەقەدیما جێگایێک بوو بۆکێشانی تریاک. (شیره‌کشخانه)
شیرەمێ:ناوی مانگی دەهەمی کوردییە بەرانبەر بە بەفرانبار (مانگی‌دەی). (دی‌ماه)
شیرهەر : > شیرگیا
شێری‌دەریایی : [ناو] گیانلەبەرێکی قەڵەوی مە لەوانە و ماسی‌خۆرە و شیر بە بێچووی دەدا. (شیردریایی)
شیرین : ناوی ژنانەیە؛ بۆ شوبهاندنی شتی جوان و مرۆڤی جوان بە کاردێ؛کەنیشکە شیرینەکەم: کچە جوانەکەم، نەشمیلانەکەم. (شیرین)
شیرین‌بەلەک : [ناو] مێمووک؛ شیرین‌بەیان. (شیرین‌بیان)
شیرین‌بەهارە : ناوی شێعرێکی بەرێز ئیبراهیم ئەحمەدە کە شاعیر وخەباتگێڕی کۆڵنەدەری کورد بووە و بەرێز تاهیرتەوفیق بە ئاواز گوتوو یەتەوە.(نام‌شعری‌ازابراهیم‌احمدشخصیت نامدار وشاعر بلندآوازه کرد؛ نام آوازی کردیست)
شیرین‌تۆم : [ناو] گوڵەشەراو؛ گیایێکە لە هە ورامان و بانە زۆرە و لەگەڵ نارگیل و زەنجەفیل دەیهاڕنەوە بۆ بەهێزبوونی هەستی پیاوەتی بە کەڵکە. (گل‌ساعت)
شیرین‌تۆمەکەشیە:[ناو] گیای بنجیلەکەشیە؛ گیایێکی کێویە تامی گەڵاکەی تفتە و بەرەکە ی بۆ کۆخەرەشە بەکەڵکە (قدومه‌کوهی)
شیرین‌زووان : [ئاوەڵناو] شیرین‌زمان؛ زمان

خۆش. (شیرین‌زبان)
شیرینکاری : [ناو] (ب) هونەر نوواندنی وەرز شکارانی زۆرخانە بە یاریکردن و هەڵخستنە وەی کەرەستەی میل و شتی‌تر و نیشاندانی لێهاتوویی خۆیان لە کاری وەرزشی باستانیدا. (شیرین کاری)
شیرین کاری : [ناو] جوان کاری؛ قەنج‌کاری؛ هونەر نیشاندان. (شیرین کاری)
شیرین گرویێ : [ئاوەڵناوت] گرویێی خۆین شیر ین؛ هەروا شیرین‌خێل و شیرین‌شەل. (آبلەرو)
شیرین‌وفەرهاد : چیرۆکێکی بەناوبانگە کە نیزامیی‌گەنجەوی بە شێعر دایناوە و شیرین عاشقی خوسرەوپەروێز بووە، فەرهادیش‌عاشقە رووتەی شیرین بووە. (شیرین‌وفرهاد)
شیرینی‌خواردن : (ب) دیاری‌کردنی‌کچی بۆ کوڕی. (شیرینی‌خوران)
شیش‌کوت : بار و تابار بە شیش پشکنین. (بازرسی‌بار با سمبەزدن)
شیشەی‌مەی:[ناوت] بوتری‌مەی؛ بوتڵی‌مەی. (بطری)
شیشی‌تفەنگ : [ناو] زمە؛ سومبە؛ تەل‌ئاسایێکە بۆ پاک‌کردنەوەی لوولەی تفەنگ یان بۆ دە رکێشانی قاپووڕی گیر کردوو لە تفەنگدا. (سنبەتفنگ)
شیشی‌تەندوور : [ناوت] شیشەی کانزا بۆ دەر هێنانی کوڵە یان خۆشکردنی ئاوری تەنوور. (شیش‌تەندور)
شیشی‌کەباب : [ناوت] سیخی‌کەباب برژاندن. (سیخ‌کباب)
شێعری‌شین‌گێڕی : بەهۆی مردنی کەسێکەوە شێعرهەڵبەستن بۆی؛ لاواندنەوە بە شێعر. (شعردرمدحفوت‌شده)
شێفبرین : [چاوگەت] شێوبرین؛ کێڵانی‌زەوی. (شخم‌زدن)
شیقەڕەش : [ناو] شەوی ڕەش؛ ئەنگوستەچاو. (شب‌تاریک)
شیکال :[ناو]کاڵە و قۆندەرە و کەوشی دڕاو کە لە پادا چەکەی‌دیێ. (پاپوش‌کهنەوپارە)
شیکرن : [چاوگەت] (١) ڕاڤەکرن؛ شرۆڤەکردن. (تفسیرکردن).(٢) شووکردن؛ مێردکردن. (شو هرکردن)
شێل : [ئاوەڵناو] لێلێ؛ئاوی شێل وعاسمانی‌شێل واتا ئاوی لێلێ وعاسمانی تەم گرتووی نەساف (ضدصاف)
شیلان‌وپیلان : [ناوت] شێلە و بێلە ؛ فڕوفێلێ؛ فێلێوتەڵەکە . (شیلە پیلە)
شێلاق : [ناو] جۆرێک مەزرەقی بێ‌تمتمەیە کە بە شیپ دەخولێتەوە. (نوعی‌گردنا)+
شیلاناوی : گوندێکە نزیک مەهاباد، زێدی مامۆستا هێمن. (نام‌قریەایست)
شێلگیر : (١) [ناو] بێژنگ وکەوی کون زل. (غربال‌خیلی‌درشت).(٢)[ئاوەڵناو] شێتگیر؛ سوور بوون لەسەر مەبەست. (مصر)
شیلەپەرێز : پاداگرتن لەسەر شیلەپەی ئاموور و چەقاندنی زیاتری گاسن لە شێوبریندا؛(ب) تەواو تێچەقاندن. (شخم زدن‌عمیق)
شین‌بەندان : [ناو] بەهی؛ پرسە؛ تازیە؛ عەزا؛ شین‌گێڕی؛ ماتەم . (عزاداری)
شین‌خۆر : فرۆشتنی حاسڵات پێش بەرهەم ها تن. (پیش‌خور)

شینکە : [ناو] جووڵەوەرێکی شین ڕەنگە لە ژێر پەڕوباڵی فڕندە پەیدادەبێ. (جانوری‌شپش مانندانگل‌پرنده)+

شین گێڕ : [ناو،بک] مردوو لاوێن؛ شیوەنکەر بۆ مردوو. (عزاگرفتن؛ عزاگردان)

شین‌وڕەش‌بوونەوە : [چاوگە،ت] (ب) پیران کردنی منداڵ لەبەر گریانی زۆر. (کبودشدن بچەبسبب گریەزیاد)

شینی‌خاتووزمهەریر : [ناو](ب) سەرما و تۆفی هەوەڵی ڕەشەمە؛ڕیوایەتە کوڕی سەیاح بەرەو ڕۆژئاوا کەوتەڕێ بۆ هێنانەوەی خوەر، لە کاتی ئاخرمانگی زستاندا و نەگەڕایەوە خاتووزمهەری خوشکی سەیاح شینگێڕیی بۆکرد کە هەمان سە رما و سوڵەی مانگی ڕەشەمەیە. (سرمای آخر اسفند و اول‌فروردین)

شێوەدان : [چاوگە،ت] وێچوون؛ دەستەواژەی وێنەگەرییە ئەو وێنە شێوەی خاوەنەکەی نادا : واتا لەو ناچێ. (شبیەبودن)

شێوەقوڵە : [ناو] شێوەقوڵانێ؛ چێشتەقوڵەی منداڵان کە تێکڵاوی دەکەن و وپێکەوە دەیخۆن. (خوراکی‌کە بچەها قاتی‌می‌کنند وباهم‌می خورند)

شێوەکردن : [چاوگە،ت] بەڕووالەت وێچوون؛ دووشک‌بوون لە ناسینی کەسێ.(باتردیدبەکسی شبیەبودن)

شیەوکردن : [چاوگە،ت] شی‌کردنەوە؛ شرۆڤە کردن. (تفسیر؛شرح‌دادن)

عــاداو : [نــاو] ئـاداو؛ ئـاداب؛ (١) رەســم و ڕسووم. (آداب). (٢)(کێم)کـیم و زووخـاوی برین. (خونوچرککزخم)
عادڵ : ناوە بۆپیاو. (اسم مردانە)
عارسز : [ئاوەڵناو] بێعار؛ (سز) وشەییێکـی تورکییە بە واتای (نە بـوون) و(عـار) واتـا عەیب و نەنگ بێعاریش واتـا بـێنـەنـگ وبێعەیب بە ڵام وا باوە بە کەسێک دەڵـێن کە بێدەرووەست و بێشەرم بێت، (بی‌عار)
عارەب قۆزی : [ناو] ئارەوقـۆزی؛ جۆرێـک ڕووەکە؛ گوڵێکی شینی کەمڕەنگی هـەیـە. (نوعی‌گل)
عارەقگیر : [ناو] ژێرکراس. (زیرپیراهن)+
عارەقە : [ناو] ئارەقە؛ خووە؛ خووەی؛ عارە-ق. (عرق)
عارەویی‌جلّف : زمانی ئـارەویـی زاراوەیـی. (عربی‌جلف)
عاستەم : [ئاوەڵناو] حاستەم؛ سەخت؛ دژوار؛ وەک شاخی عاستەم. (دشوار)+
عاستەم و دووبەڵا :[نـاو] زۆر هێـواش؛ بـە-عاستەم و دووبەڵا دەستم لێی کـەوت: کـە-مووکە؛ شتی زۆرکەم. (خیلـی‌یـواش؛خیلی-کم)+
عاشق‌بەند : [ناو] زنجیر و زەمبەلەکێکە بـۆ سەر سینگی ژنان. (زیورزنان)
عاقیق : [ناو] عاقێق؛ ئاقیق؛ جۆرێک مووروویی بە نرخ. (عقیق)
عالەم : [ناو] عاڵەم؛ دونیا. (ب) حاڵوەهـەوا؛ دەروێشی عالەمێکی تایبەت بە خۆی هەیە. (عالم)
عامبازبوون : [چاوگە،ت] ئامباز بـوون؛ لـە-هەمبێزگرتن و باوش پێداکردن بەشـەڕەوە؛ هێرش بردن. (دست‌به‌یخه‌شدن)
عوولی : [ناو] ئـوولی؛ ژوور؛ نهـۆم. (اطـاق؛ طبقه)
عوین :[ناو] ئـوین؛ دەسـتـێ بردنـەوە یـان دانانی یاری و قومار؛ عوینێک تەختەی دانا. (یکدست‌بازی)
عوین : [ناو] ئوین؛ لە تورکییەوەهاتووە، واتا کایە؛ بازی؛ قەرەچی‌عوین : قەرەچی‌بـازی. (بازی)
عەبرەش : [ئاوەڵناو] هەبرەش؛ زۆر تـوونی. (خیلی‌تشنه)
عەبیر : [ناو] گیای شەمدانی؛ عەترین؛ عە-ترە گیا. (شمعدانی)
عەتەب :[ناو] ڕەخنە؛ عەتەو؛ عەیب؛ ایـراد. (ایراد؛ انتقاد)
عەتەو: [ناو] عـەتـەب؛ڕەخنـە.(ایراد؛انتقـاد)
عەجمان : حەجمان؛ حەجمین؛ ئۆقرە؛ ئارام و قەرار. (آرام‌وقرار)
عەجیو : [ئاوەڵناو] عەجیب؛ سەیروسەمەرە؛ سوسرەت؛ بەلاجەوی. (عجیب)

عەداف: [ناو]چڵک؛ کیم؛ زووخاو؛ ئاداو؛ ئاداب.
(چرک‌زخم)
عەدیاڵ : [ناو] پەتوو؛ بەتانی. (پتو)
عەڕابە : [ناو] ئەڕابە؛ عەرەبانە؛ ئارەبانە. (ارابه)
عەڕابەی‌جەنگی. تانگ؛ زرێپۆش؛ تانگێ کە لە سەر تەگەری لاسیقی دەڕوا؛ ناتگ؛ دەبابە. (تانک)
عەردانی : ئەردانی؛ زۆران؛ بەعەرزدادان. (کشتی؛ زمین‌زدن)
عەرزاله : [ناو] هەرزاڵ؛ کەپرۆکە؛ سەکۆی ناوماڵ و ڕەشماڵ. (سکوی‌جای‌اشیادرخانەو چادر)
عەرک : [ناو] جیقەڵدان؛ ئاشک. (چینەدان)
عەرن : ئەرن؛ ڕق و قین؛ تووڕە؛ قەڵس. (عصبی)
عەرنۆکی : [ئاوەڵناو] ئەرنۆکی؛ ڕقنی؛ قەڵسی. (عصبانی)
عەڕنین : [چاوگە،ت] ئەڕنین؛ ئەنرین؛ عەنرین؛ نەڕاندن وتووڕە بوون . (داد کشیدن از عصبانیت)
عەزرەت : [ناو] تاو؛ ترس؛ خۆف؛ لەعەزرەت زیندان هەڵات. (خوف)
عەسرانە : [بەند]هەموو عەسرێک؛[ناو] (ب) نان خواردنی بەینی نیمەڕۆ و شێو؛ عەسرۆژە. (عصرانه)
عەسرۆژە : >(ب)عەسرانە
عەسکەری : (١)سەربازی؛ نیزامی؛ ئەرتەشی.
(ارتشی). (٢) ناوی جۆرێک ترێی بێ ناوکە. (نوعی‌انگور)
عەشرەفی : [ناو] ئەشرەفی؛ قۆشەی چووکی ئاڵتوون؛ ناوی‌سکەی چووکی زێڕی ئێران. (اشرفی)
عەقرەو : [ناو] لەعەقرەبی ئارەوییەوە هاتووە؛ دووپشک. (عقرب)
عەلاحیدە : [ئاوەڵناو] جیاواز؛ جیا. (علیحده)+
عەلەم : (ف.شە) جێی‌پشککرنا ئاوێیە؛ جێگەی دابە شکردنی ئاو. (جای‌تقسیم آب)
عەلی‌قورتە : [ناو]کاغەز پەرداخ. (کاغذ-سمباده)
عەماراو : [ناو] ژووری ژێرزەمینی بۆ پاشەکەوت کردنی ئاو؛ بۆشکە و بەرمیلی جێگای ئاو. (بشکه جای آب)
عەمارداری : > ئەنبارداری یا ئەمبارداری.
عەمارە : ناوی شارێکە کە قەدیم ناوی (ئاوماڵە) بووە. (نام‌شهریست)
عەمباراو : [ناو] عەنباراو؛ ژووری ژێرزەمینی بۆ عەمارکردن و ڕاگرتنی ئاو. (آب‌انبار)
عەمباز : [ناو] عەمبازد؛ ئامبازد. (حمله)
عەمبە : [ناو] داریکە تاییەت بە هێندووستان بەرەکەیشی ناوی عەمبەیە. (عەنبە)+
عەمبەر : [ناو] جۆرێک نەهەنگە؛ عەنبەر؛ شیاکەکەیشی ناوی عەمبەر یان عەنبەرە کە عەترێکی بۆنخۆشی هەیە. (عنبر)
عەمربەر : [ناو،بەر] فرمانبەر؛ (ب) سەربازێ کە دەستووری باڵادەس ڕادەگەیێنێ.(امربر)

عەممە : [ناو] عەنبە؛ ئەنبە. (انبە)
عەمەڵی : حەمەلی؛ کەسیٚکە وەسـواس و دوودڵبیٚ لـە پـاک بـوونی زۆرشـت. (وسواس)
عەمەلی : [ئاوەڵناو] عەمەڵی؛ حەمەلی؛ کەسێک‌کە فێری عارەق یـا تریـاک بـووبیٚ و نەتوانیٚ دووری لیٚبکات. (معتاد)
عەمەڵی : [ئاوەڵناو] حـەمـەڵـی؛ دوودڵ لـە پاک‌وتەمیسی؛(وسواسی)
عەنبەرگول :گیاییێکە لە ناوچەکانی سەقـز و سنە و شنۆ زۆرە، بۆ بۆنخۆشی لـە نزیکـی جل‌وبەرگدا دایدەنیٚن، لە عەترسازیشدا بە-کەڵکە. (گل‌عطر)
عەنگرین : تووڕە بوون؛ ئەنگرین. (عصبانی شدن)
عەنناج : [ئاوەڵناو] (ف.شە) گـەلاج؛ حیلـە-گەر. (حیلەگر)
عەنەزە : لە ئانازاوە هاتووە کـەئانـا تورکیـە واتا دایک. دایک‌زا؛ دارای ڕەسەنی دایکـی؛ بەچارەوای ڕەسـەن و کـەحیـلدەوتریٚـت. (اسباصیل)
عەیار : [ناو] ئەیار؛ پێست و کەوڵـی ئـاژاڵ. (پوست‌بز وگوسفند)+
عەییار : [ئاوەڵناو] حەیار؛ زۆرزان؛ حیلـەبـاز. (حیلەگر)
عیٚبـاری : [نـاو] عـەیبـداری؛ زەدەداری. (عیبداری)
عیسا : پیٚغەمبەری خاوەنی کتیٚبی عاسمانی ئینجیل. (عیسی)
عیشوەگەر : [ئاوەڵناو] عیشوەفرۆش؛ بە نـاز و خەمزە. (عشوەگر)
عیشوەگەری : [ناو] دڵبەری؛ ناز و خەمـزە-کردن. (عشوەگری)
عیٚلام : عیلام؛ ئیٚلام؛ ئیلام؛ ناوچەییٚکە لـە ئیٚران. (ایلام)

غایله :[ناو]خەیـاڵیبێجـێ؛ دووشـكی؛ دوودڵـی؛ غایله بەدڵتا نەیێت : خەیاڵیخراب بەدڵتا نەیێت. (شك‌وگمان)

غایەتی : [وتە؛ حەرف] بەڵام؛ منهاتمبوٚلات غایەتی توٚ لەماڵ نەبوویت : بەڵام توٚ لەماڵ نـە-بوویت. (اما)

غزباب : [ئاوەڵناو] (ف.شە) قەڵەو؛ بـەکـە یـف. (چاق وسرحال)

غوتكەخوٚره :[ناو] جوٚرێكمراوی.(نوعیمرغابی)

غوراِبیـه : [نـاو] جوٚرێـك شـیرینیاتی تایبـەتـی ئازربایجانی ئێرانە؛ غورابی. (نوعیشیرینی)

غورد : [ئاوەڵناو] دەبە؛ كەڵی دەبە و نەخەساوی ملئەستوور؛ غوللوور؛ كەڵی كوٚپارەداری قـەڵـەو. (گاو پرقدرت جنگی)

غوڵامگەردش:[ناو] پێشـخانە؛بەرهـەیـوان.(جلـو اطاق‌نشیمن؛ جلوایوان)

غوڵغوڵە : [ناو] غولغولە؛ دەنگی ئاوی كانیـاو كـە لە عەرز هەڵدەقوڵێ؛ (ب) هەرا و هوریـا و قـەرە باڵغ. (غلغله)

غەڵتان : [ئاوەڵناو] بوٚی هەیە لە فارسییەوە هـا تبێتە نێو زمانیكوردی، خەڵتان؛ تلیاو (غلطان)

غەیدوٚك : [ئاوەڵناو] قینلەدڵ؛ غەیزلەسك؛ ڕق هەڵساو؛ كینلەدڵ؛ دەخس. (كینەدردل)

غەبغەبە :[ناو] بەرخەبەبە؛گوٚشتی ژێر چەنا كە. (غبغب)

غەرقە:دوٚشەكی چووكی منداڵان كە نایلوٚنی تێهەڵدەكێشن بوٚ ئەوەی تـەڕنـەبێـت. (نـایلون-كشی‌دورتشكچە)

غەرە: [ناو]غەلٚ؛ ئاغەلٚ؛ خـەلٚ؛كوٚز؛كورتـە دیـو ارێكی جەغز ئاسا بوٚ حاوانەوی ئاژاڵ.(آغل)

غەریبسنجان : ساس؛ سووركە؛ تەختـەپیتـی؛ جووجە؛ جووڵەوەرێكی سووریمەیلەو قـاوەییـە، شەوراوە و لە نوور بێزارە، جێی گەزتنی زوٚر بـە-خوروشە، لەقەڵەشی دیوار و تەختەدا دەژی،بـە-پرشاندنی‌نەوت‌بەقەڵەشەكانی دیـواردا چـارەی-دێت. (ساس)

غەزنەكردن: ئـاودزكردنـی بـرین وچڵككردنـی. (چرك‌كردن‌زخم)

+ غەلیز : [ئاوەڵناو](١)خـەسـت.(غلـیظ)(٢) (ف. هن) لە ئایین‌دا زوٚر پیٚچەقێن.(متعصب دردین)

غەلین : قامك یـا پـەل بـە گـەرووداكـردن بـوٚ ڕشانەوە. (چیزی‌درگلوكردن‌برای‌استفراق)

غەواس :فد؛ عد: [نـاو] ویشـەیێكـی ئـارەویـە و هاتووەتە نێوكوردی، ئەوەی لە ئاودا خوٚی قووم دەكا و لەبنی ئاودا بوٚشت دەگەرێت؛ (گەوهـەرم كەوتە دەریایە، بـە سـەد غـەواس‌بـوٚم دەرنایـە) «فوٚلكلوٚر». (غواص)

غەواسی : [ناو] مەلەكردن و چوونـە بـن گـوٚم و ئاوی قـوول؛ (ب) لێكـوٚڵینـەوە و بـە دوادا گـە-ران.(غواصی)

غەوغا : غەڵبەغەڵب؛ هەراوهوریای جـەمـاوەری زوٚر. (غوغا)

فابریکـا : وشـەی بیانییـە، کارخانـە؛ کارگـەی دروستکردنی شتومەک بە (ئامێری ماشـێنی). (کارخانه)
فارسۆنی <فاسۆنی
فارسوونیا <فاسۆنی
فارگون : فارغوون؛ فەرغوون؛ ئارەبانـەی یـە-کتەگەرەی دەستی. (فرغون)
فاسۆنی : فارسوونیا؛ فارسـۆنی؛ قوماشـێکە بـۆ لیباس(جلو بەرگ) (فاستونی)
فالوودە : فالۆودە؛ پالۆودە؛ جۆرێـک هـەرشـتە ئاسا کە لە نیشاستە دروست دەکرێـت و شـە-ربەتی بەسەردا دەکرێت : (پالوده)
فاماندن : فامین؛ تێکەییشتن. (فهمیدن)
فامکردنەوە: (١)(ب)گەورەبوون و عاقڵبـوونی منداڵ.(٢)بە خۆدا هـاتن و هۆشـیاربوونەوە لـە هەڵەکاری هەڵـە؛ عـەقـڵ پـەیـداکردن. (١و٢ بزرگ‌شدن. بخودآمدن)
فانتازی : ڕازاوە؛ نەخشێنراو؛ جـوان؛ ئیمرۆیـی. (فانتزی)
فانووس : (١) چرای دەریایی؛ چراێکە لەسـەر بورجی‌کەناری دەریا بـۆ ڕێنمـوونی پـاپۆڕ. (٢) لەنتەر؛ فەنەر. (١و٢ فانوس)+
فت وفـراوان : زۆرزیـاد؛ زەحـف؛ زۆروزەبـەن. (فت‌وفراوان)
فتراک : فد: وشەیێکی فارسییە و مەلایی جزیری فەرموویە (شکارەک درخوری شاهم، دوی بەندی و فتراکی) بەن‌ساموۆرتە. (فتراک)
فتیلک : پلیتەی‌چـرا؛ پلیتـەی‌بـرین؛ فتیلـەی-چووک. (فتیله)
فجوق‌کـردن : فجـووزکـردن؛ دڵدەرهـاتن و دیق‌کردن لە دووری کەسێک؛ سوێ بوونـەوە؛ پەرکەم‌کردن. (سکته‌کردن)
فدی : فهێت؛ فەدی؛ فەهید؛ فەهیـت؛ شـەرم؛ حەیا. (شرم)
فڕ : (١)تۆم وەشاندنی هەراش و بڵـاو؛ دەغڵـی چاندراوی تەنک. (کشت کم‌پشت گیاەوغلـه) (٢) پێوەندی. (ارتباط)
فڕ : خەبەر بەحەریفدان لەکاتی تەواوکردن و بردنـەوەی یـاری پاسـووردا. (اعـلام‌بـردن-یکدست‌پاسور)
فراماسیۆن : فرامسۆن؛ کۆمەڵێکی نەهێنی کـە لە ئوروپا دروست بوو، لە پاشان پەرەی سەند و ڕەنگی ڕامیاریی بە خۆیەوە گرت و زۆر بـە-هێز و جیهانی بوو، زۆربەی ئەندامانی لـە کـە-سانێکی دەسە ڵاتدار و سـەربـە دەرەوە بـوون. (فراماسیون)
فرامین : ناشتایی؛ فراوین؛ فرایین؛ قـاوەتـوون؛ قاوەڵتوون؛ قاواڵتی؛ قاوەڵتی؛ قاوەتـی.(وادیـارە لەکەڵ فراوێندا کە لە هێندێ ناوچە بە واتـای نیمەڕۆژەیە جیاوازە) (صبحانه)
فرپێداداڵن : دژوێن پێدان؛ جوێن‌پێدان.(فحش-دادن)

فرچۆک : فلچەی چووک؛ قـەڵـەمـی‌مـووی- چکۆلە. (قلم‌موی کوچک)

فردان : هاویشتن؛(هاوێشتن) فرێدان؛ خسـتن؛ هاڤێژتن. (انداختن؛ پرت کردن)

فردۆ : فردۆق؛فردک؛تێکوشیوی دۆ.(تلیت‌دوغ)

فردۆق : خۆراکی خراپ و ناپەسەند. (خـوراک- بی‌ارزش)

فردۆق‌خۆر : فێربوو بەخۆراکی خـراپ‌خـواردن؛ پیس‌خۆراک. (خوراک‌بدخوردن)

فرس : [ناو] هەرێز؛ فرێزوو؛ هەرێژ. (فریز)

فرسک : فرچک؛ گۆچ؛ هەوێن؛ ئامیان. (مایه)

فرسەق‌نوین : [ناو،ت] فرسەنگ‌ژمار؛ نیشاندە- ری ماوەی ڕێگا لە سەر جادە. (فرسنگ‌شمار)

فرشە : [ناو] فرچە؛ فڵچە؛ قەڵەمی‌موو. (فرچە)

فرفک : [ناو] پەرپەروۆک؛ پەرپەرۆکە؛ پەروانـە؛ پەپوولە. (پروانە)

فرفۆتە : [ناو] قوماشی شاش‌چنـراو؛ قوماشـی سست وهەراو چنراو. (پارچەشل‌بافت)

فرک بوون : زایین و بەرهێنانی مایین؛ لـەزگ بوونەوەی مایین. (بچەآوردن‌مادیان)

فرکەفرک : [ناو،ت] فرکوهـوڕ؛ (۱)هـاتوچـۆی زۆر و بەلەز. (آمدن‌ورفتن‌زیادوباعجلە)(۲) پەیتا- پەیتا بەرد هاوێشتن یان شـتێک فرێـدان بـۆ کەسێ یا بۆ ئامانج. (سنگ‌یـاچیـزی‌انـداختن- مسلسل‌وار)

فرڵداخ: [ناو] فروفێل.<فەنوفێڵ.(نیرنگ)

فرمان : لەڕوانگەی دەسـتووری زمانـەوە واتـا کار(فێعل). (فعل)+

فرمە : [دەنگەناو] پرمـە؛ پرمانـدنی یـەکسـم. (صدای‌بینی‌اسب)

فرنە : [ناو] فرن؛ تەنوور؛ تەندوور؛ بۆی‌هـەیـە فێر (فێری گاز)ی ئینگلیسی و فارسی لە فرنـە وەرگیرابێت. (تنور)

فرۆشەمەنی : [ناو،ت] کاڵایی‌کە بـۆ فرۆشـتنە؛ فرۆشی. (فروختنی)

فروفیشاڵ : [ناو،ت] درۆ و دەلـەسـە؛ فروفێـڵ؛ هووشە؛ بافیش. (چاخان‌پاخان)

فروفێل : [ناو،ت] فرلداخ؛ فێڵوفەرەج؛ چاپو- چوب. (حیلەونیرنگ)

فرۆک : [ئاوەڵناو] خوێن‌شیرین؛ ئێسک‌سووک؛ لەبەردڵان. (جذاب)

فرۆکەشکێن : [نـاو،ت] (۱)جۆرێـک فرۆکـەی تیژبال؛ فروکەی شەڕی. (هواپیمـای‌شـکاری). (۲) چەکێک‌کە بۆ خستنە خـووارەوەی فرۆکـە بەکار دەبرێت. (اسلحەضدهوایی)

فرۆکەی بۆمب‌هاوێژ : جۆرێک فروکـەی‌جـە- نگی کەتایبەتـە بـەخسـتنەخـوارەوەی بۆمـب. (هواپیمای‌بمب‌انداز)

فرۆکەی بی‌فرۆکەوان : جۆرێک فرۆکەیە کـە بەئامیری تایبـەت لـە دوورەوە ڕێنمـوونی دە- کری. (هواپیمای بی‌سرنشین)

فرووت : ساقەتی‌گەنم. (ساقەگندم)

فرووز : فرۆز؛ زۆربۆهێنان؛ تەنگ‌پێهـەڵچنـین؛ جاڕز؛ قەڵس. (بەتنگ‌آوردن)

فرەخوەر : فەرەخۆر؛ زۆرخۆر. (پرخور)

فرەدان : (۱) داندار؛ پڕدان؛ گوڵی دەغڵـی کـە دەنکـی زۆرپێـوەیـە. (پروانـە). (۲) حاڵـەتـی زۆردایین؛ زۆربدەری . (زیاددادن)

فـرەگێـل : زۆرگـەڕ؛ ئـەوەی زۆر دەگـەڕی. (زیادگشتزن)

فرەماگ : زۆرماو؛ (ب)کۆن؛ قەدیمی. (زیاد- مانده)
فرەنگ : فەرەنگ؛ فەرەنگستان؛ (ب)ئوروپا؛ کورتکراوەی ناوی فەرەنگیس. (فرنگ)
فرەواچ : درێژدادڕ؛ زۆربلێ؛ چەنە درێژ. (پر- حرف)
فرەوەڕ : زۆرحەپەکەر.< فرەواچ
فرەوەر : زۆرخۆر. (پرخور)
فریاد : فریا؛ فەریاد؛ هاوار؛ داد؛ هانا. (داد)
فریاکەوە : (ب)زووبڕۆ؛ زوو وەرە؛ فریای کە وە؛ فریامکەوە؛ زووبگەیە؛ زووبگەرێ. (زود برس)
فریانەکەوتم : (١ب) نەمتووانی؛ دەستم نەگەیی؛ پێمنەکرا. (نتوانستم). (١) فریای نەکەوتم هەتامن چووم ئەو ڕۆیشتبوو؛ نەگەیشتمێ (نرسیدم)
فرێت : کشتەک؛ ڕایەڵی تەون؛ تانی فەرش؛ بەن و ڕێسمانی کرژ بادراو. (تار در فرشبافی و جنس آن تار)
فرێدان : پەرتکردن؛ هاوێشتن؛ ئاڤێتن؛ توورهەڵدان؛ خستن؛ ئاراستەکردن؛ ئاوێژتن. (انداختن؛ پرت کردن)
فرێز : جۆرێک درێل(دڕێل) بە هەڵسووڕانێکی زۆرەوە کە مەتەی تایبەتی دەخرێتە سەر لە - نەجارڕیدا. (فریز)
فریشتە : پەری؛ ناوی ژنانەیشە. (اسمزنانه؛ فرشته)
فریشک کەوتن :[چاوگە،ت] بەژەک کەوتن؛ نەخۆشینی منداڵی ساوا لە ترسەوە. (مرض- بچەقنداقی ازآغوزگرفتگی)

فریشک گرتنەوە :[چاوگە،ت] چاککردنەوەی نەخۆشینی منداڵێ کە فریشکی کەوتبێ. (بە- ژەک کەوتبێ یان ترسابێت)(علاج مرض بچە- قنداقی از مرض آغوزگرفتگی یا ترس)
فریقی : [ئاوەڵناو] براشتی؛ برژاو؛ کوڵاو. (پخته)
فریودەر : [ناو،بک] هەڵخەڵەتێن؛ کەسێ کە فریو دەدا؛ خاپێن؛ هەڵفریوێن. (فریب دهنده)
فستق : فندق؛ بەری دارێکە تێکەڵ دەکرێتە نێو ئاجیل؛ داری فستق. (فندق ودرخت فندق)
فسدوومان :ژوورێک کەکۆمەڵێک جگەرەی تێدادەکێش یان پڕە لەهەڵم و دووکەڵ. (اطاق پرازبخارودود)
فسەگور : تسەگورگ.
فس نیشتنەوە : بادەرچوون؛ (ب) لەهەوا و تە کەبور و لووتبەرزی کەوتن. (ازتکبرافتادن)
فسەکلک : مریشک یان کەڵەبابێک کە کلکی شۆڕبێ. (مرغوخروس دم رو بەپایین)
فسەگورگ : [ناو] جۆرێک جاڵجاڵووکەی بێ- داوەتەنیە کە لەعەرزیدا چاڵێکی چکۆڵەی خز هەڵدەکەنێ و خۆی لە ژێرەوە لە بۆسەدایە کە جووڵەوەری تێبکەوێ و ڕاویان بکا. (نوعی- عنکبوت زمینی)
فشاندن : چەماندن؛ لارکردن و چەماندنەوە وەک کەمەی گۆچان. (خم کردن)
فشقاندن :فیشقاندن وەک:دەنگی بەراز. (صدای گراز)
فشەپرتەقاڵ : نارنگی. (نارنگی)
فشەوبوون : فش بوونەوەی مریشک بۆ کەڵە- شێر؛ فش بوونەوە؛ شل بووونەوە. (شل شدن)
فشین : [چاوگە](١) چەمین؛ خواربوون.

(خميدن). (٢) hووشەکردن؛ خۆتاریفکـردن؛ بەخۆفشین. (ازخودتعریف کردن). (٣) دەنگی- hووشاندنیمار. (صدایمار) +

فڵتە : [دەنگەنـاو] پڵتـە؛ دەنگـیقسـەکردنـی بێددانی پیر. (صدایحرفزدنپیر بیدندان)

فڵچەفلّچکردن : مڵچەملّچ لەکـاتی خـواردندا؛ (ب) قسەی بێتـام کـردن؛ فلّتـەفلّـت کـردن. (صدایحرفزدن بیدندان)

فلیٚ :کورتکراوەی ناوەکانی(فلّامەرز، فەرامەرز، فەرەیـدون و فـەریـد)(مختصرشـده فرامـرز و فریدون و فرید)

فنجلٚ : بۆرەپیاو؛ گولەکە؛ (ئێوارە وەختە فنجلٚ بە بەختە)«فۆلکلۆر». (مرد بیارزش)

فوتوفەن : [ناوءت] وردەکاریگەلـی پێویسـت بۆ کردنی کاریٚ؛ فەندوفێلٚ. (فوتوفن)

فۆتۆکۆپی : وشەی بیانییـە، فـەرکانـدن؛ وێنـە هەلّگرتنەوە زیاتر لە نووسراوە. (فتوکپی)

فوڕ : لەگەلٚ (فش)دا دیٚ فشوفوڕ : گـەورە و هەراو. (گشاد)

فوکل : [ناو] (١) لەکاتی سەرتاشیندا بـەری- سەر دەهێلّنەوە کە فوکلی پیٚدەلـێن. (فکـل). ٢) مووی‌سەر بەرەو بان شانەکردن و خستنی- بەپشت سەردا. (مویشـانەشـدەروبـەبـالا). ٣) ملپێچ؛ شالّگەردن. (شالگردن)

فوکلوکراوات : [ناوءت] ملپـێچ و قـەرەوێتـە. (شالگردنوکراوات)

فوولەدۆ نەکردن : گویٚ بە حەلّالٚ و حەرام نە- دان. (درقیدحلال و حرام نبودن)

فەتراک : [ناو] زەرەر؛ زیان؛ ئێشوئازار. (زیان- ورنج)

فەترۆمە : [نـاو] موتوربـە؛ پـەترمـە؛ پـەیـوە- ندکردنیدار. (پیونددرخت)

فەتسان : خنکان؛ خەفەبوون. (خفەشدن)

فەتساندن : خنکاندن؛ خەفەکردن؛ قەلّەشاندن. (خفەکردن؛ شکافتن)

فەتسین : قەلّەشین؛ قەلّەشان؛ خنکان. (ترک- خوردن.خفەشدن)

فـەتــووت : فـەرتــووت؛ دارزاو؛ داقنیــو؛ ڕزاو. (پوسیدە؛ فرتوت)

فەحە : کورتکراوەی فەتحوڵـا؛ (ب) گیـژ و وڕ. (گیج)

فەڕاش : وشەیێکی بیانییە بە ڵـام لـە کوردیـدا ماناکەی گۆڕاوە و بە واتای گارەکەری بەردە- ســت و چاپــەزی میوانخانــەی گــەورانــە. (مستخدمبزرگان)

فەڕاشی مـەدرەسـە : گسـگـدەری حـەوش و حەساری مەدرەسە. (فراشمدرسە)

فەرامۆشخانە : جیگاێیک بۆ تـالیمی ڕیٚ و ڕە- وشتی ئەندامانی فڕاماسیۆن . (فراموشخانە)

فەرخەسینی : [ناو] فەرخە بۆ چکۆلـەی هـەر شت بەکاردیٚ و بۆ بەچکەی حـەیـوانیش دە- گوترێت، کەشەفی چکۆلە؛ مجۆعمەیچکۆلە. (سینیومجمع کوچک)

فەڕڕوخ : ناوە بۆ پیاوان؛ سـەرکـەوتـوو. (نـام- مردانە؛ پیروز)

فەرزانە : فڕ، وشەیێکـی بیانییـە و بـە ڕواڵـەت کوردییە و بۆی هەیە لە فـرەزان وەرگیرابێـت؛ فرەزانا؛ فرەزان؛حەکیم. (فرزانە)

فـەرســەخ : فرســەخ؛ فرســەق؛ فرســەنـگ. (فرسنگ)

فەرسەنگ : [ناو] فرسەق؛ فرسەخ؛ درێژایی ڕێگا نزیک بە سێ مایل(میل). (فرسنگ)

فەرشە : پنەکە؛ پنە؛ تەختەی‌گونگە هەویر لە سەر پان‌کردنەوە. (تخته‌پهن کردن‌چونه‌خمیر)

فەرشی‌باریکە : >فەرشی لاکێش.

فەرشی‌تابلۆ : فەرشی‌تـابلۆ؛ جۆرێـک فـەرشـی دەستبافی چووکەیە پۆکەی زیاتر لە ئاوریشـمە و گرێکانی زۆر وردە : و زیاتر (پۆرترە) و وێنە-ی جوانی لە سەردە نەخشێنن و لـە قـاپی دە-گرن بۆ هەڵواسین بە دیواری ئـۆدەدا. (فـرش-تابلو)

فەرشی‌خرسەک : جۆرێک فـەرشـی نـە باشـە گرێکانی هەراشە (گەورەیە) و تووکی درێژترە. (فرش‌خرسک)

فەرشی‌دەستباف : فەرشـێکە بـە دەسـت دە-چنرێت. (فرش دستباف)

فەرشی‌لاکێش : فەرشێکە باریک و درێژ زیاتر بۆ سەر پلیکان بە کەڵک دێت. (فرش‌باریکه)

فەرکەم : [ناو] پەرکەم؛ کوتووپڕ؛ نـەخۆشـینی شەپلە. (سکته)

فەرمان : [ناو] فرمان؛ ڕۆلی‌سەیارە؛ جـەغـز و بێژنگە(قەربیلـی)سـەیـارە لێخـوڕین.سـوکان . (فرمان‌اتومبیل)

فەرمان‌نامە : دەستووری ڕەسمی؛ دەستوور بـە نووسراوە. (امریه)

فەرمانفەرما : سەرۆک؛ حاکم؛ (فەرمانفەرمـای ملْک دەروون پرێشان) «مەولەوی». (فرمانفرما)

فەرمانی : [ناو] جۆرێک فرنج وکەوا. (نـوعی-کت محلی)

فەرمەسۆن : > فراماسۆن .

فـەرووییـت : خێروبـەرەکـت. (یمـن‌وغنـا؛ خیروبرکت)

فەرهـاد : نـاوی پیاوانـە؛ نـاوی عاشـقەکـەی شیرینی گراوی خەسرەوپەروێز بووە. (فرهاد)

فەرهـادکـوژ : (ب)کوڵکـەی سـەر بـەخـوێن؛ پیرێژنی فێڵەباز و سەر بەدەهۆ. (فرهادکش)

فـەرهـان : ترسـان؛ داچڵـەکـان؛ فـەرهـین. (ترسیدن)

فەرەبوون : (١) زۆر بوون. (زیادشدن). (٢) بە-رفرەبوون؛ گوشادبوون؛ بەرئاواڵەبوون. (وسـیع-بودن)

فـەرەح :[ئـاوەڵنـاو] (١)گوشـاد؛ بـەرفـراوان. (وسیع). ٢) دڵشاد؛ خۆشحاڵ. (فرح)

فەرەژان : قـەرەژان؛ دڕان؛ پچـڕان؛ قـەتیـان؛ قتیان؛ قرتیان. (پاره شدن)

فەرەژاندن : دڕانـدن؛ پچڕانـدن؛ قـەقـەتیـان؛ قرتاندن. (پاره‌کردن)

فەرەژین : پچڕین؛ دڕین . (پاره‌کردن)

فەرەنقە : [ناو] فەراقە؛ فەلاقە؛ پەت و چێوی فەلاقە؛ کاری فەلاقەکردن. (فلک‌وچوب‌فلک)

فەرەنگ : (١)کورتکراوی فەرنگیس. (خلاصـە نـام فـرنگیس) (٢) وڵـاتی فـەرەنگسـتان. (فرنگستان، اروپا، فرانسه)

فەرهوودکردن:تاڵان‌کردن؛غارەت‌کردن.(غارت-کردن)

فەرەیدون : ناوی پیاوانە. (فریدون)

فەریادرس : فریارەس؛ کەسێک کـە فریـای کەسێک بکەوێ و یاریدەی‌بدا. (فریادرس)

فەرید : ناوی پیاوانە. (فرید)

فەریدە : ناوی ژنانەیە. (فریده)

فەریکە : فەریک؛ بۆیهەیە لە فەریکی تورکییەوە هاتبێت بەواتای، (تازە پێگەییو)؛ وەک نۆکە فەریکە و گوڵەکانی نیوە سووتی گەنمی شلک بۆ قەرەخەرمان. (گندمدلملبوداده)

فەقی مەلکی : ناوی عێڵێکە لە نێو دزەییاندا. (نامعشیرەایست)

فەقێئەحمەدیدارەشمانە : ناوی قارەمانێکی کورد بووە و بنەچەکی عێلیفەیزوڵابەگیە کە بەشێکیان لە ئێران و بەشیکیان لە دارەشمانەیعێراق نیشتەجێن؛ مەزاریشی هەرلە دارە شمانەیە. (نامسرسلسلەطایفەفیض الە-بیگی)

فەقێتەیران : ناوی موحەممەد بووە وشاعیر و بلیمەتی کورد کە لە سەدەی نۆهەمی کۆچی هەتاویدا هاتووەتە دونیا. (نام شاعرکرد)

فەگلی : کەڵەوەکێشی؛ سەرپێچی؛ نافەرمانی؛ سەرەڕۆیی. (نافرمانی)

فەلاقەکردن : دارکاری کردنی پاییک کە لە ناو پەتی چێو فەلاقەدابێت. (فلک کردن)

فەنباز :[ئاوەڵناو] فێڵەباز؛بە فەندوفێڵ؛ حیلەباز. (حیلەگر)

فەنتاز : فانتەزی؛ شتی مۆد و جوان وتازەباو. (فانتزی)

فانتازی : [ناو] فرۆفێڵ؛جادووبازی.(حیلەگری)

فێت : فەهێت؛ شەرم؛ حەیا. (شرم)

فیڕکاندنیچەک :فیڕاندنی چەک بەجۆرێک (چەشنی) ئاوربگرێت بەڵام گوللە لە لولەی چەک دەرنەپەڕێت و دووکەڵی باڕووت لە پاشەوە دەرچێ. (گلولەدرنرفتنازلولەاسلحە-درموقعشلیک)

فیسقە : (ب)مرۆڤی زۆر نابووتە و چکۆڵە و لەڕ. (فسقلی)+

فیسکو : پیاوینێرباز. (مردبچەباز)

فیسکی : ژنیزینحاکار؛ بە ژنی خۆ فرۆشیش دەڵێن. (زنهرجایی)

فیسە : زینحا؛ زینا؛ زیناح. (زنا)

فیسەک : فیسەکار؛ زینحارکار؛ زیناکار. (زناکننده)

فیسەکەر : فیسەکار؛ فیسەک؛ زینحاکار. (زناکننده)

فیسەکی : وشەیێکی مردووە وکەم بەکاردەبرێت؛ قاحبە. (قحبە)

فیسیای : فیسیاگ؛ خووساو. (خیسووارختە)

فیشاڵکردن : هووشەکردن؛ خۆهەڵکێشان؛ درۆ و دەلەسەکردن. (ازخودتعریف کردن.دروغ)

فیشقاندن : دەنگی کەڵگامێش و یەکانەی بەراز. (صدایگاومیشوگراز)+

فیکالەکونێ : قەراقەرا؛ یاریی خۆشاردنەوە؛ خۆشارکێ. (قایموشک؛ قایمباشک)

فیکفیکە : [ناو] فیقفیقە. (سوتسوتک)

فێڵەگێجە : [ناو] فیلەگێژە؛ گامێشیوەحشی؛ بووفالۆ. (گاومیشوحشی.بوفالو)

فیلێهاتن : بێهۆشبوون و دەستوپا وەشاندن و کەف هەڵخڕاندن؛ حاڵەتێکە بەسەر خوودارادا دێت. (دچاربحرانصرعشدن)

فینار : لە(فەرار)ی فارسیەوە کوردکاری بووە؛ هەڵاتن. (فرار)

فێنکاهی : فێنکایی؛ فێنکی؛ جێگایفێنک. (خنکی)

فینۆک : فێنک؛ خونک؛ مرۆڤی زۆربەئیشتیبا بۆ کاری سەرجێیی. (خنک؛ حشری)

ڤا : [ناو] باو؛ خول؛ با؛ پێچ. (پیچ)
ڤـاج: [نــاو] گۆشــه؛ کــه‌نــار؛ حاشــیه؛ پــه‌راوێز.(گوشه.کنار)
ڤاچ : [ناو] گویه؛ گوته؛ بێژه؛ وێژه؛ زۆرڤاچ: فره‌وێژ. (گویه)
ڤـاخواردن : [چاوگـه‌،ت] بـاخواردن؛خول‌خواردن؛ پێچخواردن؛ گشتبوون؛ کرژبوون. (پیچ و تاب‌خوردن)
ڤار : [ناو] بارِ؛ بارِۆکه. (جوجه مـرغ شـش‌ماهه)
ڤارک : >ڤار.
ڤاگیر: باگر؛جێگایێ که بای تـێ‌بکـه‌وێـت. (بادگیر)
ڤاڵا بوون : [ناو] کراوه؛ به‌تاڵبوون؛ به‌تـاڵ. (بازبودن؛خالی‌بودن)
ڤاوڤاران : [ناو،ت] واو واران؛ باو باران. (باد وباران)
ڤراڤه : [ناو] (۱)وه‌رینی‌سه‌گ؛ڤرا سه‌ی؛ (پارس‌کردن‌سـگ). (۲) وریـنه؛ وراوه؛ قسـه‌ی هاته ران و پاته‌ران. (هزیان)
ڤرتــــوڤین : [نـــاو] درۆ و ده‌لــــه‌ســـــه؛ ماستاوکردن. (چاپلوسی)
ڤرِ :[ده‌نگه‌ناو]ویرِه؛ ده‌نگی به‌رد وگـو ﷲ؛ فینگه. (صدای گلوله و سنگ‌اندازی)
ڤرِڤرِۆک : [ناو] فرِفرِه؛ له‌یستۆکی منـداڵان که له‌کاغذ یان دار دروستی ده‌که‌ن و به با ده‌خولێته‌وه. (فرفره)
ڤلته‌ڤلت : [ناو] (۱) فلته‌فلت؛ ده‌نگی فلته‌ی کاتی ئاخافتنی بێددان.(صـدای دهـان‌پیـر-بیدندان) (۲) قسـه‌ی بێتـام کـردن. (یـاوه-گفتن)
ڤلتیــای : پــه‌قیــای؛ قــه‌ڵــه‌شــان؛ تــه‌قیان.(ترکیدن)
ڤه‌بال : [ناو] وه‌بال؛ ئوبال؛ تاوان. (تـاوان-گناه)
ڤه‌برِین : [چاوگه‌،ت] برِینه‌وه؛ قه‌رار و مـه‌داری موعامه‌له برِینـه‌وه؛ قـه‌ول و قـه‌راری سه‌ودا و موعامه‌له ته‌واکردن. (اتمام پیمـان معامله)+
ڤـه‌بزدانــدن: [چاوگــه‌،ت] (۱)ترســاندن (ترساندن)
((۲) قرتاندن . (قطع‌کردن)
ڤـه‌بزدانــدن : [چاوگــه‌،ت] بزداندنــه‌ڤـه؛ پساندنه‌وه؛پچرِاندنه‌وه. (دوباره‌پاره‌کردن‌پاره-کردن)
ڤه‌بزدین : [چاوگه‌،] (۱) ترسان. (ترسـیدن). (۲) قرتان؛ برِیان. (گسستن)
ڤـه‌بژیــان : [چاوگــه‌،ت] ژێکڤـه‌بـودن؛ جیابوونه‌وه؛ قرتیـان؛ قرتـان؛ ڤـه‌قـه‌تیـان. (قطع‌شدن)
ڤه‌پارِیـان : پارِانـه‌وه؛ لاڵیانـه‌وه. (التمـاس-کردن)

ڤەچغاندن : [چاوگـەت] سـەرکۆنـەکـردن؛ بۆدواوەبردن؛ چغەلێکردن. (ملامت کردن؛
ڤەچکیان : [چاوگەت] چکبوون؛ وشـک- بوونیئاو؛ وشکاییهاتن؛ هشکبوون؛ نەمـان و دوایی هاتنی هەر شت؛ نەفەس چکیـان: نەفەس بریان. (قطع‌شـدن؛ خشـک‌شـدن- چکه)+
ڤـەچۆپریـان: [چاوگـەت] چۆپریانـەوە؛ بڵاوبوونەوە؛جیابوونەوە. (جداشدن)
ڤەخاپانـدن : [چاوگـەت] فریـودان؛ فێـڵ- لێکردن؛ لەخشتەبردن. (فریب‌دادن)
ڤەخاندن :[چاوگـەت]خوێندنـەوە؛ بانـک- کردن. (خواندن؛ صداکردن)
ڤەخەلەتاندن:[چاوگەت]دەست بـرین لـە- سەودا
و موعامەلەدا ؛ لە خشتەبردن؛ سەردا بـرن. (مغبون کردن)
ڤـەخـوەنـدن:[چاوگـەت]بانگهێشـتن- کردن.(دعوت کردن)
ڤـەدرانـدن:[چاوگـەت]دڕاندنـەوە؛دڕانـدن؛ پچڕاندنەوە. (دریدن؛ بریدن)
ڤەدی : جوداکرن؛ دوورکرن؛ خۆ ژمن ڤە- دیکە: خۆ لە من جوداکە: خۆ دوور بگرە لـە مـن؛ ڤـەدی ناکـەی مـە بتیـغ. «جزیـری». (دوری گرفتن)
ڤەراسەی : وراسـەی؛ دووریـن؛ دروومـان. (دوخت؛ دوختن)
ڤەراقبەر : بەرانبەر؛ ڕووبەڕوو. (مقابل)
ڤەرانبەر : بەرانبەر. (برابر)
ڤەرچالـە : قرچالـە؛ ترسـەنـۆک؛ بـێزاڵـە. (ترسو)
ڤەرستیای : هەڵوەشـاندن؛ کردنـەوە. (بـاز- کردن)
ڤەرسـهاندن : پشـووپێدان؛ حـەسـاندنەوە. (استرا حت دادن)
ڤەرەز : وەرەز؛بێزار؛ئاستەنـگ؛ بـەتـەنـگ- هاتوو؛ جاڕس؛ جاڕز. (بتنگ‌آمدن)
ڤـەرەسـتی:دەسـتبـەردایـی؛ ڕزگـاری . (رستگاری)
ڤەرەمک : بڕکن؛ بن کڕ. (تەدیگ)
ڤەریک : بەریک؛ گیلفان؛ گیرفان. (جیب)
ڤەشاردن : شـاردنەوە؛ وەشـارتن . (پنهـان کردن
ڤەشەهتاندن : [چاوگەت] هـیلاک کـردن؛ ماندووکردن؛ ماندی کرن. (خستە کردن)
ڤەقڕاندن : [چاوگەت] شکاندن؛ شـکاندنە- وە؛ تە تبلا مە ڤەقڕانـد: تـۆ قـامکی منـت شکاند. (شکستن)
ڤەقرچیان : وەک:لەبەرقرچـەی خـۆر ڕەش داگرسان؛ ڕەش هەڵگەڕان لەبەر هـەتـاودا. (سیاەشدن‌درآفتاب)
ڤەقوتان : کوتان؛ لێدان. (زدن)
ڤەکابیین : قاچک جـوون؛ قاچـک جـاوین؛ کـاوێژ؛ (ب) ڕینگانـەوە و دووپاتکردنـەوی قسە (نشخوار)
ڤـەکـــورۆتن : [چاوگـــەت]کـــورۆژتن؛ کورۆشتن؛ کورۆشتنەوە؛ داکرماندن؛ بەددان وردکردنی شتیڕەق. (خردکـردن‌خـوردنی- سخت‌وبادندان شکستن)
ڤەکوڵان : [چاوگەت] (١) هەڵکوڵان؛ هـە-

ڵکوڵین؛هەڵکەندن.(کندن)(٢)تۆژینەوە؛ پشکنین وگەڕان‌بەدوای مەبەست و واتادا. (تحقیق وتجس) +
ڤەگرتن : گرتنەوە؛ گرتنی نەخۆشین لە - کەسێکەوە؛ گرتنەوەی حەیوانی بەربوو؛ داگیرکردن. (پس گرفتن؛ ازکسی‌قرض گرفتن؛ بازگرفتن‌تسخیرکردن)
ڤەگژاندن : جووڵاندن؛ تەکان‌دان؛ ڕاژەندن؛ هەژاندن. (جنباندن)
ڤەگژگژاندان : ڕاپسکاندن و ڕزگارکردن. (تکان‌دادن‌ونجات‌دادن)
ڤەگژلان:ڕاپسکان؛هەژاندن؛ڕاوەشاند و تە- کان دان. (تکان‌دادن)
ڤەگوهازتن:ڤەگوهاستن؛گوێستنە- وە؛ڕاگوێزان. (جابجاکردن)
ڤەگەشیان : گەشبوونەوە؛ گەشانەوە؛ گە شەکردن. (شتعل‌شدن؛ اخگرشدن؛ شکوفاشدن؛ شاداب‌شدن‌گیاه)
ڤەگەڤزاندن: [چاوگەت]گەوزاندنەوە؛بە- پاڵکەوتنەوەخول و پێچ پێدان؛ تل‌پێدان. (پۆیێکی تورکیی پێوە دیاره).(غلطاندن)
ڤەماگ:شتێک کە مابێتەوە ؛بەجێ‌ماو؛ وە- پاشکەوتوو؛ وەدواکەوتوو.(ماندە؛ بجامانده
ڤەها : ڤەهە؛ ئاوا؛ بەوجۆرە. (اینطور)
ڤەهاندن :هۆنینەوە؛ڕستن؛ بەڕیسمانەوە- کردنی مووروو. (رستن؛ رشته‌کردن)
ڤەهژاندن : [چاوگەت]هەژاندنەوە؛ ڕاژە- ندن؛ ڕاوەژەندن. (تکان‌دادن)
ڤەهەواندن : [چاوگەت] کۆم‌کردن؛ کۆ- کردن ؛ کۆکردنەوە؛ (جمع‌کردن)
ڤەیدان : <ڤەهەواندن.
ڤەیە : (١)وایە؛ ڤایە. (اینطوراست). (٢)ئهوەیە؛ ئەوەتانی؛ ئەوەتا؛ ئاوەها. (اینست)
ڤیان :[ناو] ویست؛ حەوجە؛ پێداویست؛ گە- رەک؛ خواز؛ خوازە؛ خۆشەویستی. (خواستن)+
ڤێتۆ : فرد؛ فد؛ اند: وێتۆ؛ دەسەڵاتی ڕە- تکردنەوەی ڕای گشتی، (ڕای کۆڕێک شکاندن) . (وتو)
ڤیچی :[ناو] خواری؛ لاری؛ لار و گێری؛ خێچی. (کجی)
ڤیدیۆ : ویدیۆ؛ ئامێری نمایش‌کردنی شریت (کاسێت)ی ویدیۆ. (ویدیو)
ڤیرین : گیفەی شتی هاوێژراو وەک ویرە- کردنی بەرد و گوللە. (صدای‌سنگ‌پرتاب- شدەوگلوله)
ڤیژاندن : فیراندن. (اسهالی)
ڤێک‌کەتن:[چاوگەت](١)وێک‌کەوتن؛ پێک‌هاتن؛ئاشت‌بوونەوە؛کەوتنەتەکیە- ک.(توافق‌کردن) .(٢) لەیەک کەوتن؛ تووشی یەک‌بوون؛ ڕاستی‌یەک هاتن. (بهم‌برخوردکردن)

قاب:[ناو]قاپ؛چوارچێوەی وێنە و پۆستێر.(قاب)+
قاب : [ناو] تد؛ (بەتورکی واتا درگا) سەر پۆشی
دەفر؛ دەرپۆش؛ قاپاخ. (درپوش)
قابخانە : [ناو] جێگەی قاب و قاچاخ و دەفر و
ئامانی مدبەەق؛(جای‌ظروف‌آشپزخانە)
قاب دەسماڵ:[ناو] دەسرەی قاب سڕین یان
وشکەوەکردنی قاب و قاچاخ. (قاب‌دستمال)
قابلی :[ناو] قابولی؛ قبووڵی؛ پڵاوی برنج و برو
ێشی تێکەڵاو لەگەڵ گۆشت و لەپە و کشمیش.
(نوعی‌خوراک)
قابولی : > قابلی.
قابووخە فیشەک :[ناو] قاپوورە فیشەک؛جەرجوو.
(پوکە فشنگ)
قابەجاخ :[ناو،ت] قاب و قاچاخ ؛ ئامان و دەفری
مدبەق. (ظرف‌وظروف)
قابیلەت :[ناو] شایەنی؛شیاوی؛توانایی؛لێهاتوویی.
(قابلیت)
قاپڕەش :پێرەش؛ قەدەمڕەش؛ بەدیومن.(بدقدم)
قاپقاچاخ : قاپ و قاچاخ. >قابە چاخ
قاپوور : بە سووکی بە پیرە پیاوی زۆرهان و بە
کەلەخ دەوترێ. (خطاب‌بی‌ادبانەبەپیرمرد) >
قاپووخە فیشەک+
قاپوورە :[ناو] قولاپە ؛ قولاپەی‌پا؛ جومگەی‌پا؛
قاپوولە. (مچ‌پا)
قاپووس :[ناو] مێردەزمە؛ خەوی ئاشەوپاشە؛
سەنگ سوواربوون. (کابوس)

قاپهاوێژ :(١)[ناو،بک]کەسێ‌کە جگ‌هەڵداوی
لەیاری‌جگێن‌دا. (شتالنگ‌انداز). (٢) قاپاویژ؛
(حیوانیکەدرراەرفتن قوزکهای‌پایش‌بهم‌بخورد)
قاپەشینکە : [ناو] قاپەکەوەڵە؛ گیای قەیتەران.
(نام‌گیاهی‌است پرسیاوشان)
قاپەکەوڵە >قاپە شینکە.
قاپیلک :[ناو] قاپێلک؛ ئێسقانی دەوری لەشی
ڕەقە و کیسەڵ؛ توخڵی گوێز و بادام و...(پوستە
لاکپشت؛ پوستە بادام‌و گردو)
قاتا شەڕێ : جەرگەی شەڕ. (ب) مەیدانی شەڕ.
(میدان‌جنگ)
قاترداشاغی: لە تورکییەوە هاتووە گونەهێسرە؛
هەڵوچەیێکی دەنک گەورەی ڕەشە. (آلوی‌سیاە
دانە درشت)
قاتۆ : [ناو] شەقەمشار؛ مشاری مەزنی دوو دە
ستک. (درەدونفرە)
قات‌وقوتی : [ناو] قات‌وقڕی؛ گرانی و نەبوونی؛
وەگیرنە کەوتنی شتێ. (گرانی‌ونایابی)
قاتۆڵ : [ناو] وشترخۆرە. (خارشتر)
قاتی‌پاتی:وشەیێکی فارسییە،بەڵام لە سەقز هەتا
کرماشان لە سەر زمانانە؛ تێکەڵ پێکەڵ. (قاتی‌پا
تی)
قاچاخی :تد؛ فد:(١) نەهێنی؛ بە دزیەوە.(پنهانی)
(٢)ماڵی قاچاخ؛شتێک‌کە بە قاچاخ دە فرۆشرێت.
(قاچاقی؛ کالای‌قاچاخ)
قاچقاچ : قاش قاش. (ف. مشە) پارچە پارچە.

(قاچقاچ)

قاچک :[ناو] پەڵخوری کاوێژ نەکراوی نێو گەدەی دووسم. (خوراکنشخوارنشدەداخلشکمبە)

قادبین :[ناو] پسپۆڕ و شارەزای جەنگ؛ قادناس. (متخصصامورجنگی)

قادە :[ناو] جۆریک خێشکە بۆ کێشانیشەغرەی گیا و ئالف. (نوعیارابەبدونتایر)

قاڕ : وەلانراو؛ قت؛ بەرکەنار. (برکنار)

قارغ : ڕۆژکوێر؛ کەسێککە لە ڕۆشناییدا چاوی باش نابینێ. (روزکور) تۆپ قارێن. (نوعیبازی)

قارەمانی:[ناو]پلەی یەکەمی کێبەرکێی وەرزشی؛ مێرخاسی؛ پاڵەوانی. (قهرمانی)

قارەوا:ناوی دوو گوندە لە بەینی سەقز و بۆکاندا. (نامدوقریە)

قاڕێن : [ناو] قەلەمباریێ؛ (نوعی بازی باتوپ)

قازانەسەر :مەلێکی تیژ چنگاڵە و گۆشت خۆرە و کلاوانە. (نوعیپرندەشکاری) < قازانبەسەر. (ف.هن)

قازوخ :[ناو] وشەییێکی تورکییە و تورکەکان بۆ ئەشکەنجەدانی تاوانباران دارێکی تایبەتیان دەبرد پاشی تاوانباران؛ دار تێبرین. (نوعی شکنجە ترکیدرگذشتە)

قازوق : < قازوخ

قازووج :[ئاوەڵناو] لەڕ؛لاواز؛ بێحاڵ و بێ تین و بێتوانا. (لاغر؛ ناتوان)

قازووخ :[ناو]هۆرەی دارقەڵەشاندن؛ میخ تەویلە؛ پوواز. (پفاز)

قازەڕن :[ناو] دەسکەنە لە جاری پڕگژ و گیادا کە ناچار وەک لەوەڕینی قاز چلەچلە دەسکەنەبکرێ. (درو کردن بادست وساقە ساقە)

قازەقۆرە : جۆرێک رووەکە. (نوعیگیاە)

قازیاغە : [ناو] قازیاقە؛ قازیاخە؛گیاییێکی کورتەبالای گەڵاپانە و دەخورێ. (قازیاغی)

قازیاقە : <قازیاغە

قازیبازی:[ناو] قالۆنچەی ڕەنگ سەوزی بریقەدارەکە لەسەرگوڵان دەنیشێ.(نوعیسوسکسبز)

قازیقولێنگ : [ناو] قازیقولەنگ؛ باڵندەییێکی قاچ و ملدرێژی ئاوییە و زیاتر لە هەڵفڕیندا ڕیز دەبەستن.(درنا)

قاژەک : [ناو] قشقەڵە؛ قشقەرە؛ قەلە کلک درێژ. (زاغچە)

قاست : قاس؛ ئەندازە؛ حاست. (حد؛ اندازە)

قاسڵوانک : گاوانی؛ ڕیشوڵی. (سار)

قاسیەپاییزە:[ناو]قاسیدە پاییزە؛ گوڵی داوودی، مەڵهەمێکی لێدروست دەکەن بۆ جێی چزووی دووپشک و مار بەکەڵکە. (گل داوودی)

قاش‌قاش : [ناو،ت]کووزکووز؛ لەتلەتی میوە. (قاچقاچ)

قاشقوش :مرۆڤی تەمبەڵ و لەشگران.(آدمتنبل)

قاشقۆڵ :[ناو] قەشقۆڵ؛ قەشقیل؛ هەنجیری و شکەوەبوو بە سەردارەوە؛ هەژیری هشکبوو بدارێقە. (انجیرخشکشدەروی درخت)

قاشقونجی : ئافرەتی جرین و حەکەدار. (زن هرزە)

قاشکردن : برین و لەتلەتکردن، بەتایبەت کاڵەک و شووتی و میوە. (قاچ‌کردن)

قاشۆ:[ناو]چێوشەق؛گۆچانی گۆیێن.(چوبچوگان)

قاشیلە:[ناو]قاشوولە؛ کوتە شووشە و کوتەچینی. (تکەهایشیشەوچینی)

قافک : [ناو] قاوخ؛ ئیسقانی کلەسەر؛ قاپوور؛

قاپۆڕ؛ قاقل؛ قاوڕ؛ قاوغ. (پوسته؛ جمجمه)
قافکێتهێکا :[ناو] قافکی هێلکه؛ قاوخیهێلکه؛ هێلکەی خاڵی لە سپێنە و زەردێنە. (پوستەتخم مرغخالی)
قافڵە ڕێگا : ڕێگاییٚ کە کاروانی پێدا دەڕوا؛ (ب) ڕێگای ئاوەدان و پان. (کاروانراه)
قافڵەسالار:فد:[ناو]ڕێبەری قافڵە؛ سەرۆکی قافڵە. (قافلەسالار)
قافلی : قافڵە؛ کاروان. (قافلە)
قاق :وەپاشکەوتن لە یاریی جریتانێدا؛ دووا کەوتنی ئەسب لە جلیتانێدا؛ قاڕ.(عقبافتادناسب دربازیجریت)
قاقان:خاقان؛میر؛ گەورە؛ زیاتر بە میری وڵاتی چینیان دەگوت. (خاقان)
قاقانی : [ناو](١)قەبالە؛ بونچاق؛ قەواڵە. (قبالە). (٢)جۆرێک قوماش بووە. (نوعیپارچە)
قاقبوون :وەلانران؛قاڕبوون؛ قتبوون؛وەپاشکەوتن. (برکنارشدن؛ عقبافتادن)
قاقڵاو :[ناو] فرۆ؛ ماستی لەژەک چێبوو. (ماست ازآغوزدرستشدە)
قاقلۆکەشەیتان : قاپیلکەی شەیتانۆکە؛ شەیتانۆکە. (صدفحلزون)
قاقلیبەهارە : شەماڵگیر؛ گیایێکە دژی هوورگ (میکرۆب)، بۆ گەرۆڵی و برینی چڵککردوو بە کەڵکە. (گلپررومی؛ انسجدان رومی)
قاقنەک : ژەک. (آغوز)
قاقەیچک:[ناو] قاقری؛قوڕقوڕاچکە؛ قوڕقوڕاکە؛ قڕقڕۆچکە؛ قامیشە؛ قوڕوو؛ کرکراکەی گەروو. (خرخرە)
قاقیژە : [ناو] قاژوو. (زاغکوچکپاقرمز)

قاقیژە : [ناو]قاژوو؛ قاژی؛ لە تۆرەمەی قاڵاوەڕەشەیە،بەڵام چووکترە و دەندووک و پای سوورە؛ قەلەقاژ. (زاغ پا قرمز)
قاڵ :لە پاشسەرداديٚ و واتای مەژوولٚبوون و خەریکیکاریٚ بووندەدا؛ سەرقاڵیکارە : سەری ناپەرژیٚ (مشغول)+
قاڵاوخۆر : گوراڵە موساییانە : <قاڵاوگیر
قاڵاوگیر :[ناو]سامرێژ؛ گیایێکە گوڵەکەی ورد و تۆپ ئاسایە دژی زەرداوە. (کلاغکخوشەای)
قاڵاوە سیاوە : قەلاوەسیاوە؛ قەلەڕەشە؛ قاڵاوەڕەشە. (کلاغسیاه)
قاڵبڕێژی : [ناو]کاری لە قاڵبدانی کانزا یان خشت لەقاڵبدان. (قالبریزی)
قاڵبسازی :[ناو]کاری دروستکردنی قاڵب؛جێگای دروستکردنی قاڵب. (قالبسازی)
قاڵبسووک :[ئاوەڵناو]ڕۆحسووک؛ چالاک و ئازا؛ دژی لەشگران. (آمادەانجامکار؛ ضدتنبل)
قاڵبگران :[ئاوەڵناو] لەشگران؛ تەمبەڵ. (تنبل)
قاڵبگرتن : قاڵب دروستکردن و ئەندازەگرتنی قاوخی دروستکراو یان ئەندازەگرتنی شتێک کە بەو ئەندازە داڕێژریٚ؛قاڵبیتاپۆی قوڕین دروست کردن بۆ داڕشتن بەکانزا؛ قاڵبی دانگرتن بە هەویری تایبەت بۆ چێکردنی رووکێش یان ددانی دەستکرد. (قالبگرفتن).
قاڵبمجی : <قاڵبڕێژی
قاڵبی: [ناو] شتی لە قاڵبدراو یان بەقاڵب دەر هاتوو؛ پەنیری قاڵبی و چوار گۆشە. (قالبی)
قالچە : [ناو]قانچە؛ سووانە؛گوێسووانە؛سووانگە. (کنارەهایپشتبام)
قالک : قاڵک؛ تۆخل؛ تویٚخل؛ قەپیلک؛ کاسەی

سەر. (پوستە، جمجمە)
قاڵکراو :[ئاوەڵناو+ ناوبەر]ئاتیواو؛ کانزای بە ئاور تاواوە؛هەنگوینی مێو لێجیاوەکراو و پاڵاوتە.
(ذوب‌شدە؛ صاف‌شدە)
قاڵنجە : [ناو]کۆترەباریکە؛ تڤرک. (فاختە
قالنگ:[ناو]گوڵوڵە؛قالنگەبەن:گوڵوڵەبەن؛کڵافە.
(کلاف)
قالووشک :پێستیدار؛ توێخڵیدار.(پوستەدرخت)
قاڵەقنگ : [ناو] قاڵاقنگ؛ ڕێواسی کوڵەبنەی ساقەت‌کورت. (ریواس‌پاکوتاە)
قاڵیباف :[ئاوەڵناو+ ناو،بک] تەون‌کەر؛ تەڤنکەر؛ فەرشباف؛ فەرش چێکەر. (قالیباف)
قاڵیبافی :[ناو]شۆلا تەڤنکرنێ؛کاری تەونکردن؛ چێکرنا مافیری. (قالیبافی)
قامام :[ناو]قومام؛ پەلەسوور؛گیاییێکە کورتە باڵا و بۆنی لیمۆی لێدێت، لە ئاودا دەیکوڵێنن و ئاوە کەی دژی کیچ و گەنە و جووڵەوەرانە.(گورگیاە؛ سنبل‌هندی)
قامکەگەورە:تبلامەزن؛ تبلابەرانێ؛ تبلابەرانکێ؛ کەڵەمووس؛ تبلێڕانکێ؛ بەرانەک؛ پەنجەکەڵە.
(انگشت شصت)
قامکیبراتووتەلە : قامکی ئەنگوستیلە؛تبلارۆخێ ؛براتووتە؛ بابەلیچک.(انگشت‌حلقە؛ انگشت‌بنصر)
قامکیچکۆلە : قامکەتووتەلە؛ قامکەتووتەڵە؛تبلا قیچیلک؛ قەلینجەک. (انگشت‌کوچک)
قامکیشادە :تلیا شادیێ؛ تلیا هەڵاڤێژکێ؛ دۆشاو مژە؛ لەپاڵ قامکە گەورەدایە. (انگشت‌اشارە)
قامکیناونجی : تبلاناوێ؛ تبلانیڤەکی؛ قامکی نێوەڕاست؛ئەرنەمووتێ؛ قامکیقووتێ؛ هەڵمەقوو تە.(انگشت میانی)

قامیشە : <قاقەیچک.
قامیشەڕەشە : [ناو] زەلەمێرگ؛ گیای جەگەن.
(گیاەهزارنی؛ جگن‌نهری)
قامیشیشەکر:[ناو] قامیشێکە شەکری لێدەگرن.
(نیشکر)
قامیشیگەرمیان : [ناو]لەلە؛ جۆرێک قامیشە کە خەیزەرانیشی پێدەڵێن. (خیزران)
قاناو : ئاوەڕۆی پیساوی مەبال؛ گەناو. (جوی گنداب‌ستراح)+
قانتۆڤ : سەوەتە. (سبد)
قانج :[ئاوەڵناو]زوور؛ زبر؛ قەوی و ئەستوور؛دژی ناسک و لووس. (زبر)
قانجک :[ناو] قەڵداس؛ پرژیگوڵەگەنم و جۆ؛ داسوو. (پژ؛ داسە)
قانزاج‌کردن : قازانج‌کردن؛ سوودکردن. (سود بردن)
قان‌قان : مەودامەودا؛ بەینابەین؛ جێگەجێگە؛ پەڵەپەڵە. (جای‌جای.گلەبەگلە)
قانگ : گیای ئەسپەندەر؛ تووەکەی دەسووتێنن دووکەڵەکەی دژی هوورگە. (میکرۆب).(اسپند)
قانگە : کانگە؛ کانگا. (کان)
قانوونزان :[ناو]قازی؛پسپۆڕی قانوون ودەستوور و یاسای دادگا. (متخصص‌قانون؛ قاضی)
قاوچەخماخ :[ناو،ت] قاو و چەخماخ؛ ئەستێ و بەرد و پووشو بۆ ئاورکردنەوە. (هود و سنگ آتشزنە)
قاولەمە :[ناو] قابلەمە؛ چان‌چیلک. (قابلمە)
قاوەخۆری :[ناو] فنجان و ئیستیکانی چووکەی تایبەت بە قاوە خواردن. (قهوەخوری)
قایش‌کێشان :[ناو](ب)کەڵەوەکێشی؛نافەرمانی؛

سەرباداان؛ شەڕە قسە و کێشەکردن. (تمرد)
قاییە : لە قاعیدەی ئارووییەوە هاتووە. (قاعدە)
قجیلەشوان:[ناو]مەشکەدرە؛ جۆرێک کوللەیە لە شێرەکوللە گەورەترە و دەنگێکی بەرزی هەیە و لە سەر پنجە گیا دەنیشێ و وەک سیسرک دەنگی هەڵدێنێت. (نوعی‌ملخ)
قراڵوو : قرتۆڵ؛ پیری زۆرهان. (پیرازپاافتادە)
قربۆق‌کوژ :قورواق‌کوژ؛ گیایێکی‌کورتە باڵایە و گوڵەکانی پێنج پەڕە. (وزغ‌کش)
قرپۆک : [ئاوەڵناو] هەر شتی ڕزیوی ناقایم‌کە خەریکە بشکێ و قرپبێ.(نامحکم؛ شکستنی)
قرتاندن:[چاوگە،ت] قرتەکردن و گارکەگارکی مریشک. (قدقدکردن‌مرغ)+
قرتک :[ناو] نزگەرە؛ نقەرە. (سکسکە)+
قرتەلێبرین : [چاوگە،ت] خواردن و تەواوکردن؛ هیچ نەهێشتنەوە. (خوردن تا اتمام)
قرش‌وقەواڵ : گیاو کلۆشی وشک. (ساقەگندو گیاەخشک‌شدە)
قرتۆڵ : قراڵوو؛ پیری زۆرهان. (پیرازپاافتادە)
قڕتێخستن:[چاوگە،ت]کوشتنی بەکۆمەڵ؛ئاسەوار لێ‌بڕین. (کشتن دستجمعی)
قڕتێکەوتوو : وەک جوێن بە منداڵانی هاروهاج دەوترێت؛ ئاسەواربڕاو. (فنا سدە ها)
قرچ :[ئاوەڵناو]شتی تورت و ناسک.(ترد و نازک)
قرچ : قرچ بوو:شکا؛ قرچ بوون: لەت‌بوون؛ قرچ: شکان؛ تورت. (شکستن؛ شکستنی)
قرچۆک : قرچ؛ تورت و ناسک. (شکستنی‌وترد)
قرچۆڵ : شتی‌چرچ؛ (ب)مرۆڤی‌چرچ و چرچۆڵ؛ چرچەڵۆک. (پرچین‌وچروک)
قرچەپێ : یەکپێ و بەلەز لەبەر کەسێ هەڵسان. (جلوپای‌کسی‌باشتاب‌بلندشدن)
قرخاندن : [چاوگە،ت] قرخەقرخ‌کردن؛ دەنگی گەروو کاتی خنکان. (خرخر هنگام‌خفە شدن)
قرخۆڵ : [ئاوەڵناو] قرخن. (زیادخرخر و سرفە کنندە)
قرخەمەرەس : [ئاوەڵناو] مل‌نەدان و ڕێگە دانە گرتنی تاژی ڕست‌کراو. (امتناع از بدنبال‌آمدن تازی وسگ)
قرژاڵۆکە :کێچی دەریا؛ ئەنگوش؛ قولمەی‌ئاوی؛ مەیگوو. (میگو)
قرقیز : زمان و خەڵکی قرقیزستان لە ئاسیای ناوەندی. (قرقیز)
قرنای : قراندن؛ موژدە؛ خەبەری‌خۆش؛ نوقڵانە. (بشارت؛ مژدە)
قرنایی : قراندن؛ نوخشانەی خراپ یان چاک پێدان، یان هێنان (فال‌بدزدن؛ مژدە)
قرووقەمزە : (ب) نازوقەمزە؛ ناز و ئەتووار.قە لبیرە؛ نازونیوناز؛ عیشووەوناز.(قروغمزە)
قرەقر :[ناو،ت] قیرەقیر؛ هەراهەرا؛ دەمەقاڵە. (دعوای لفظی و دادوقال)
قرەقر : [ناو،ت]کێشەکێش؛ زەحمەتی زۆر؛ بە هەزار قرەقرجانتاکەم هەڵگرت زۆر قورس بوو. (زحمت)
قڕیان :[چاوگە،ت] قڕبوون؛ قڕتێکەوتن؛ تێکڕا مردن. (مردن‌دستجمعی)
قڕێژەکوچک :[ناو]خەنەبەردیلە؛ خەنەگورگە؛ گلەوەز؛ گلەوەزە؛گەنمەبەردیلە؛ چاییەشەیتانە؛ بەڵخ‌کوچک؛قەوزەبەرد،بیروۆبەرتک؛خەنەتیڤک؛ قۆزەبەرد؛ خەنەتیلکە. (گل‌سنگ)
قریوڵە : قەرەویڵە؛ قەرویڵە؛ تەختی لە سەر نوو

ستن. (تختخواب)
قزلباش : تد؛ فد:[ناو،ت] دوو وشەی لێکدراوی توركییه قزلٚ :سوور و باش :سەر، واتا سەرسوور. (ب)عەسكەری شاعەباسی سەفەوی کەکڵاویان سووربوو و ناویان دەرکردبوو بە سەر سوور بە تورکی دە بێتە قزڵباش. (قزلباش)
قژوتیتک :[ناو،ت] مووی‌سەر؛ سەر و قژ. (موی سر)
قسقانج :[ناو]جووڵەوەرێکە لە قاڵونچە چووکترە و کلکی دووفلیقانەیە. (نوعی سوسک)
قسقه : تووی‌پیاز. (تخم‌پیاز)
قسقه : سەلکە پیازی ورد، بۆ چاندن. (پیازریز)
قفەڕەشە:[ناو]قۆزەڕەشە؛کۆخەڕەشە.(سیاەسرفە)
قلافڕەنگی :کاسەڵکەشینە؛ کاسەڵەشینە و کرا سەشینکەڵە. (سبزقبا)
قڵچخ :[ناو] داسوو؛ داسووک. پرزەی سەرگوڵی گەنم وجۆ. (اخگل؛ داسە)
قڵخن : <قرخوڵ.
قڵکەجەوت : [ناو]کڵاوەی بەڕوو.(کلاهک بلوط)
قڵمبوونەوە :[چاوگە،ت] ڕژیان؛(ب)خەلاسبوون؛ جاران دەوڵەمەند بوون بەڵام قڵمبوونەتەوە و هیچیان نەماوە؛تایفەیێکی گەورەبوون کەسیان نەماوە بەجاریْ قڵم بووونەتەوە. (ریختن؛ ازبین رفتن)
قڵمکردنەوە :[چاوگە،ت] (١)ڕژاندنی ئاوی دەفر. (ریختن‌آب ظرف). (٢ب) بە بادان و لە دەست دانی ماڵ و سامان. (بباددادن‌دارایی)
قلەکردن : گاڵتەکردن؛ جەفەنگ‌کردن. (شوخی کردن)
قلیچ : شمشیر؛شوور؛ شیر؛ناوی گوندێکە نزیکی بۆکان. (شمشیر؛ نام‌دهی‌است)
قناوڵیْ:گیاییێکە بۆ مالیجەی (سینوزیت) ئازاری چڵککردنی ناووەی لووت و دەموچاو بەکەڵکە. (گیاەمنداب)
قنجبوونەوە : ڕاست بوونەوە؛ قوت بوونەوە. (پا شدن؛ سربلندکردن)
قنجگۆش : کەروێشک. (خرگوش)
قنجیلانە:[ناو]خنجیلانە؛خونجیلانە؛چووکەڵەی جوان. (زیبای‌ریزە)
قنگرتن : فێری‌دانیشتن بوونی زارۆ. (نشستن یادگرفتن کودکان)
قنگەجووڕیْ: قنگەجووڵیْ؛ خۆخافڵاندن و بی‌مەیلی لە کردنی کارێک؛ ملەجووڕیْ بە نزاکەتترە. (بی‌میلی‌ازانجام‌کاری‌وبەتأخیرانداختن)
قنگەخەو:خەوەنووچکە بە دانیشتنەوە وەنەوزدان. (پینکی)
قوباد: ناوی‌جۆرێک ماسی؛ ناوە بۆ پیاوان. (قباد)
قوتبڕ : [ناو] کوشتاری بەکۆمەڵ و هچکەس نەهێشتن. (نسل‌کشی)
قوتبڕین:[چاوگە،ت]لەناوبردن؛ لناڤبرن. (ازبین بردن) قوتبڕکردن : بنەبڕکردن؛ قەڵاچۆکردن؛ ڕەگەز نەهێشتن. (نسل‌کشی‌وریشەکنکردن)
قوتو قۆڵ : <قەوی‌وقۆڵ.
قوت‌وقایم: [ئاوەڵناو] زۆر مەحکەم؛ زۆر قایم. (خیلی‌محکم)
قوت‌وقەوی :[ئاوەڵناو] تێکسمڕاو؛مرۆڤی تەژە و زەڵام. (شکم‌گندە؛ لندهور)
قوتەقوت:کوتەکوتی دڵ‌لێدان.(زدن‌نبض)+
قوتەمووت :قوتەموور؛ئاژاڵی گوێ‌گچکە و قوت. (گوسفندوبزگوش‌کوچک‌وبرجستە)

قوتیان : [چاوگە،ت] کوٚخین؛ قوٚخین؛ کوٚکین. (سرفەکردن)

قوچووسەرقەل : نووچکەی کێو. (قلەکوە)

قوٚچەن:[ناو] قوٚشەن؛قوشوون؛لەشکر.(لشکر)

قوٚدغ : [ناو] لە تورکییەوە هاتووە : جاشەکەر؛ هوڵی کەر؛ گودخ. (کرەخر)

قوٚدە : خوپەسەن؛ گەڤزە؛ گەبزە؛خوٚبەزلزان؛ لەخوٚبایی؛ بادیههوا. (خودپسند)

قوٚدیلە :قودیلە؛ ئاوێنەی چووکە. (آینەکوچک)

قوٚڕ : (ب)هەراو؛ لەبەریەک ڕەوینەوەی ئاڵقە و جەغز؛ قوپانی دەفر. (گشاد؛ قور)+

قوراپە : قەڕابە؛ دەفرێکی شووشەی ملدرێژی گەروو تەنگ. (قرابە)

قوٚراخ : [ناو] کەژووی ژێرسکی بارەبەرە بوٚ ڕاگرتنی کورتان؛ کەژگ. (نوارپهن؛ بندپالان)

قورازە : قوٚرازە؛ ئامیری وەک سەیارەی کوٚن و شرو وڕ و شکاو. (قراضە)

قوڕاس : [ناو] یەکەی ژماردنی کاڵای توجارِی بەرانبەر بە دووازدە دووجین. (قراص)

قوڕاوخواردنەوە :(ب) منەتکێشان؛منەتباربوون. (منت‌کشیدن)

قوربانی :(ب)گیان لە دەستدان لە شەڕ یان ڕوو داوێکدا؛شەری دوێنێ سێ قوربانیی لێکەوتەوە. (قربانی)+

قورپینە : قرقێنە. (آروغ)

قورچ و قوژبن :[ناو،ت]کونج و قوژبن؛ کەلێن و کولێن. (سوراخ‌سمبە)

قوٚرخانە :[ناو]جبەخانە؛جێگای چەکوتەقەمەنی. (اسلحەخانە)

قوٚرخچی :کەسێ‌کە ئاگای لە لێرەوار و دارستان و مێشەی پاوانە. (نگهبان‌بیشە)

قورس : (ب)خوراکێ‌کە درەنگ هەڵدەتاوێ. (خوراک‌دیرهضم)+

قورسان :[چاوگە،ت] پچڕان؛پسان؛هەڵتاواندنی خوٚراک لەگەدەدا. (پارەشدن؛ هضم‌کردن)

قورساندن : [چاوگە،ت] پچڕاندن؛ پساندن؛ قور سان. (پارەکردن)

قورسەیاو:[ناو] گرانەیاو؛گرانەتا؛کەوتەیی؛ئەسپەک؛ کەوتوویی. (تیفوس)

قوڕشێلان :قوڕخوٚشکردن و ئامادەکردن بوٚ قوڕە کاری و هیربار؛(ب)کچانی ئاوایی دەنگ دەدران بوٚ شوێنیٚ و یاسای هەڵپەڕین و داواتیش بەدەم شێلانی قوڕی هیربارەوە بەڕێوە دەچوو.(مراسم آمادەکردن گل کوزەگری)

قورقورک :[ناو]کەڕەک؛ هەوێردە؛ کەڕەواڵە.(بلدرچین)

قورمچاندن :(١) سیس بوون. (پژمردەشدن)(٢) لێو هەڵقورتاندن. (لب ورچیدن)

قورمیچ :[ناو] ڕەشایی و بارستای دووکەڵ لەسەر دیوار و میچی مدبەقنیشتوو. (دودە سقف مطبخ)

قورنی: [ئاوەڵناو] توورە؛ قەلْس؛ بەخیل.(عصبانی؛ بخیل)

قوڕوچلْپاو :[ناو،ت] قوڕی شلی دوای بارانی زوٚر. (گل‌وشل)

قورووشکە :[ناو] روسی؛ تد: شەربە و ئاوخوٚر دەسکدار لە چیمکوٚ. (لیوان‌لعابی‌دستەدار)

قورووسکاندن : دەنگی سەگ لەکاتی ئازار پێگە یشتندا. (جیغ و نالەسگ‌ازشدت‌درد)

قوروووش :لە دوای قایش‌دی،قایش و قورووش؛ قایش و لەتەقایشی زوٚر. (چرم‌وتکەچرم‌زیاد)+

قورِەپەست : [ناو] قورِەبان. (گل اندودکردن بام)
قورەمە :[ناو] دەن؛ دەند؛ دەندی جێی گاسن لە بنی ئامووردا؛کە بەسەرئامووروەوە دەکرێت.(جای تیغەگاوآهن)
قۆری : [ناو](١) حاڵەتی قۆڕبوون و گون پەنمان. (فتق داشتن). (٢) قۆری؛ چادان. (قوری)+
قۆڕی : جوێنێکە بۆ ژنان واتا ژنی کە خەشەی هەراوبێ. (ای گشاد)
قوریجان : جوێنی ژنانەیە؛ قۆڕی. (دشنامزنانە)
قۆری قەڵا : گوندێکە سەر بە شاری پاوە کە ئە شکەوتێکی بەناوبانگی لێیە هەربەو ناوە.(قوری قلعه)
قۆرِیەزەردە :[ناو]زەردەقۆرِە؛ جۆرێک مارمێلکە کە رەنگی دەوروبەری دەگرێتەخوێ(نوعی سوسمار)
قۆزای :[چاوگە] قۆخین؛ کۆخین. (صرفەکردن)
قۆزلوو : گوندێکە نزیکی شاری سەقز کە ترێی بەناوبانگە. (نامدهی است)
قۆزەسیاوە : [ناو،ت] قۆخە رِەشە؛ خورووزەک. (سیاەسرفە)
قۆزەقۆز : [ناو،ت]کۆخەکۆخ؛ (سرفە کردن زیاد)
قوفلی رِەمزی : قوفلی رِەمزدار، کە بە رِەمزی تایبەت و دیاریکراو دەکرێتەوە. (قفل رمزدار)
قۆقل : [ناو] نێرەکەو. (کبک نر)
قوقلاندن:[چاوگە،ت] دەرهێنانەدەر؛ وەک کاسە ی چاو هەڵکۆڵان؛چاقێت وی قوقلاندن:چاویان دەرهێنا. (قلفتی درآوردن)
قۆقلاندن : [چاوگە،ت]هەڵکۆڵین؛ چاوقۆقلاندن: کالانی چاودەرهێنان. (قلفتی درآوردن)
قول : کون. (سوراخ)
قوڵ : هەڵاتن وەک هەڵاتنی هەویر. (ورآمدن)+

قولاپدۆزی : چنین یان دوورینی هەر شت بە قولاپ.(قلاب دوزی)
قولاپی دووچز :[ناو] جۆرێک قولاپی ماسیگرتنە کە دوو نووکی تیژی هەیە و ماسی لێی رِزگار نابێت.(قلاب دوسر)
قۆڵاجە : مەودای هەردوو قۆڵ بەکراوەیی؛ بۆ پێوان و ئەندازەکردن. (فاصلەدودستبازشدە)
قۆڵبڕ:[ئاوەڵناو+ ناو،بک]دەستبڕ؛دەستوگوێبڕ؛ (ب) ساختەچی؛ کڵاوباز. (کلاەبردار)
قولت :سەڵت و قولت :رِەبەن وتەنیا؛ تاق وتەنیا. (تک وتنها)+
قۆڵتر : قەڵخەکۆن؛ زیاتر بۆ مێینە دەوترێت. (واژەتوهین بەپیرافتادە)
قولتەی ران : [ناو] شلکەی ران. (نرمەران)
قۆڵداخ :[ناو] بازنە؛ خرخاڵ. (النگو)
قۆڵ قۆڵ:دەستەدەستە.(گروەگروە؛ دستەدستە)
قولک: [ناو] قوڵەک ؛ دەخیلەی قەرە پوولی منداڵان. (قلک)
قولک : [ناو] چەپک؛ چەپکە؛ پڕ قولی دەستێک. (دستە)
قوڵکردن : [چاوگە،ت] (ب) لە قوماردا پارەپێنە هێشتن(کۆڕی قومار بازانە). (درقمار تا آخرین دینار ازحریف بردن)
قولمەی ئاوی :کێچی دەریا؛ ئەنگوش؛ قرژاڵۆکە؛ مەیگوو. (میگو)
قۆڵنج :[ناو] کوڵنج؛ رِەونج؛ رِەق بوونی ئەندامی لەش وەک قۆڵنجی شان ومل و قۆڵنجی گەدە. (قولنج)
قۆڵنجی گەدە :[ناو]لەسەرمای زۆرەوە مرۆڤ توو شی دەبێت و ئازارێکی جێی مەترسییە.(قولنج

معده)
قولنچک : <قولینچک.
قولوچگێڕ :شاخگێڕ؛ شاخ وەرگەڕاو؛ شاخچەمیو. (شاخ کج)
قۆڵە : (ب) خستنە پشتگوێ و لەبیرچوونەوەی قەرزدانەوە؛ کەوتە قۆڵە ئەیترنایداتەوە . (کنایە ازقرضی کە ادانمی‌شود)
قولە : قوڵە؛ قوڵ؛ کورت؛ بێکلک؛ کلککورت. (دم کوتاه؛ بی‌دم)
قۆڵەکوورە : لوولەی دووکەڵکێشی‌سۆبا. (لولە بخاری)
قولێر : [ناو] حوللەبا؛ ڕۆچن؛ دەلاقە. (پرویزن)
قولینچک : [ناو] سووچ؛ گۆشە؛ قوژبن؛کەلێن؛ قولنچک. (گوشە؛ زاویە)
قوڵینگ : [ناو](١)پاچی‌دووسەر.(کلنگ)(٢) قازی قوڵینگ؛ قورینگ. (درنا)
قومار : (ب) خۆبە ئاو و ئاگردا دان؛ زیاتر لە توجارەت و موعامەلەدا. (قمار؛ ریسک)+
قومراخ : [ئاوەڵناو] بە دەستوبرد؛ گورجوگۆڵ؛ ئازا؛ لەسەرحاڵ؛ قۆچاخ. (قبراق)
قومساڵ : خاکی‌زیخدار؛ زیخەڵان؛ خیزەڵان. (خاکدارای‌شن)
قومەلان :[ناو] قومەڵان؛ زیخەڵان. (شنزار)
قۆنتراش :[ناو]خۆتراش؛کەرەستەیێ‌کە بە تێغ ڕیش دەتاشێ. (خودتراش)
قۆنگرە :[ناو] دادانەی زۆپی لێواری کۆشک بۆ سەنگەر یان بۆ جوانی. (دندانە؛ کنگرە)
قۆنگرە : [ناو]گونجەی ئەستێر (راەآب استخر)
قۆنگرەقۆنگرە :شەپۆڵ‌شەپۆل؛ هەر شتێک زۆر پڕ لە بەرز و چاڵی بێت. (کنگرەکنگرە؛ مواج)

قۆنەرە :[ناو] (ن) منگە، قۆندەرە؛ کەوش؛پێڵاو. (کفش)
قووشچی : شاروچکەییێکە و ناوی چیاییێکە لە بەینی سەڵماس و ورمێدا. (قوشچی)
قووفلین :چرچ هەڵاتنی چەرم. (چروکیدن‌چرم)
قووقنای :[چاوگە،ت]قووقاندن؛ خوێندنی کەڵە شێر. (خواندن خروس)
قووقە : دەنگی کەڵەباب. (صدای‌خروس)
قوولکرن :[چاوگە،ت]کون کردن.(سوراخ کردن)
قووڵکەستۆ:[ناو]چاڵی بەرگەردن.(گودی گردن)
قوولەشکاندن :(ب) بن‌پژاندن.(دخترگی‌برداشتن)
قووناو :[ناو] پاشاوی ئاوداشتنی زەویێ‌کە لە خوار وەی بڕژێتە دەرەوە.(آب‌زیادی‌ازمزرعەخارج‌شدە)
قوونجاندن : [چاوگە،]بەستن؛ قووچاندن؛ چاڤ گرێدان؛ لێک‌نان و بەستنی دەست و چاو.(بستن)
قوونسوول : [ناو] نوێنەری وڵاتێک لە وڵاتێکی دیکەدا. (کنسول)
قوونوو : [ناو]کەنووی مێش‌هەنگوین؛ کەنووی گۆزە ئاسای هەنگوین. (کندوی‌عسل)
قوونەجووڕێ : گەی‌گرتن؛مل‌بادان و نەکردنی کار ێ. (اطاعت نکردن؛ سرباززدن‌ازکردن کاری‌است)
قوونەخشکێ : خۆخشاندن لەسەرسمت. (روی باسن‌خزیدن)
قوونەخەو : وەنەوز؛ بەدانیشتنەوە وەنەوزدان؛ چۆڕ تلێدان. (چرت‌زدن)
قوونەڕێژە : [ناو] دوومەڵێ کە بەهۆی سوواریی زۆرەوە لە خوارسمتەوە دەردێ. (دمل‌بعلت‌سوار کاری‌زیاد)
قوونەشەڕ: شەڕی نە بەڕاستی؛ شەڕەجنێو یان چنگە پڵماسکێ بۆ خۆ دزینەوە لە شەڕ. (جنگ

لفظی)
قوونەهەنگوین : <قووونوو.
قۆیماخ : [ناو] تد:جووجووش؛ خۆراکی زەیستان لە ئارد و ڕۆن. (قیماق.کاچی)
قەبا : [ناو]کورتەک؛ لیباسی هامدامان؛لیباسێکی درێژی وەک باڵتە. (قبا)
قەبرکۆڵ : قەبرکۆڵ؛ قەبرکەن؛ قەبرهەڵکەن؛ کەسێک کە قربر هەڵدەکەنێ.(کسیکەقبرمیکند)
قەبراوقەبر :دەرهێنانی مردوو لە قەبر و گواستنە وەی بۆ قەبرێکی تر لە جێگایێکی تردا. (تعویض جای قبر)
قەبز : (۱)دژی ڕەوانی و زەحیری. (قبض). (۲) قەوز پسوولەی حیساب. (قبض). (۳) قەوس؛ کاتی ساردیی پاییز. (اواخرپاییز)
قەبەل : قەبەڵ؛ قۆنتەرات؛کاریێ گرتنە عوٚدە بە کۆنتەرات. (کونتەرات)
قەپانچەلە :[ناو] قۆچەقانیبەن؛ قڵماسکیبەن؛ بەرەقانی. (فلاخن)
قەپچل : [ئاوەڵناو] دزێو؛ ناشیرین؛ ئێسکگران. (زشت)
قەپوبڕ : [ناو] قاتوقڕ؛ گرانی. (نایابی)
قەپووشکە :[ناو]توێکل؛توێخل؛ قاوخ؛ کاسەڵەی بەرِوو؛ سەدەفی شەیتانۆکە؛کاسەڵەی داپۆشەری ڕەقە وکیسەڵ(پوستە.لاک پشت.صدفحلزون)
قەپوولک : پاشقول؛ پاوەبەرپا دان. (لنگ)
قەپەچە : ڕەنگە لە قەپاتماخی تورکییەوە هاتبێت بە واتای بەستن؛ دەست بەستن؛ ڕێگالێ بەستن. (دست وپابستن)
قەتارچیان : گەڕەکێکی قەدیمییە لە شاری سنە. (محلەای‌درسنندج)
قەتارکێش :[ناو]واگونی پێشەوەی قەتار(شەمەنە فەر)کە مۆتۆڕی قەتاری تێدایە وقەتار ڕادەکێشێ بە دوای خۆیدا. (واگن‌موتور قطار)
قەتران : فد:ماکێکی کیمیایی پاترۆڵییە لە نەوتی ڕەش بەدەستدێ وەک مازووت وایە، دەرمانی نە خۆشینی (تەبەقی)دووسمە. (قتران)+
قەتلاس : [ئاوەڵناو] نایاب؛ بێهاوتا؛ بێوەک؛ ئەوەی قەت لاسایی ناکرێتەوە. (بیمانند)+
قەتیس : ڕاگیراو؛ مەحتەل؛ تراوی کۆوەبوو؛ ڕاوە ستاو؛ فرمێسک لە چاویدا قەتیس ماوە.(معطل؛ مایع جمع‌شدە)
قەتین : لەت بوون؛ قرتان؛ شکان؛ بڕیان.(قطع شدن،شکستن)
قەجەلە : <قشقەڕە.
قەداخە : قەدەغە. (قدغن)
قەدکردن :نووشتاندنەوە؛ دوو تۆکردن.(تاکردن)
قەدوقەوارە :[ناو،ت] قەدوباڵا؛ بەژنوباڵا.(قدوبالا)
قەدەح : فد: [ناو] پیاڵەی خواردنەوەیە، شووشە بێت یان گڵێنە. (قدح)+
قەڕابە : <قوڕابە
قەراخگرتن : نووشتانەوە و دوورینی قەراخی لیبا س. (دورگرفتن)
قەرادە : [ئاوەڵناو] بێهێز؛ بێتابشت. بێتین؛ چرچۆڵ؛پیری زۆرهان (ازکارافتادە)
قەراروبڕیە:پەیمان بەستن و تەواو بوونی موعامە لە؛ خاتیمەی قسەی موعامەلە. (قراردادبستن)
قەراسەکردن :بەرزکردنەوەی شتی قورس و سە نگین بە لۆسە و قەراسە. (بلندکردن با اهرام)
قەراغوبیجاغ :[ناو،ت] قەراخوبیجاخ؛ دەورووبەر. (اطراف؛ دوروبر)

قەراقەرا : [ناو] خازەڵێ؛ یاری خۆشارکی. (قایم موشک؛ قایم باشک)
قەراوش : [ناو،بک] بالکێش؛ سەرنج ڕاکێش؛ دڵدار وخۆشەویستی هەست بزوێن.(جذب کننده)
قەربیل : [ناو] بێژنگ؛ سەرەند؛ هێڵەک.(غربال؛ سرند)
قەرپوونە : جێگای نەوت لەلامپادا. (جای نفت در لامپا، چراغ نفتی)
قەرتلاندن :[چاوگە،ت]قرتاندن و پەرتاوتنی لقی دار؛ هەژگەڵی دار پەرتاوتن.(هرس کردن درخت)
قەرتلین : قەرتلان؛ قرت کردن؛ پەرتاوتن. (قطع کردن)
قەرتماغە : [ناو] قەتماخە؛ قرتماغە؛ توێژی سەر برین؛ پۆس بەستنی برین؛ قرتماخە.(پوسته زخم)
قەرخ :[ناو] ئەو ئەندازە وینجە یا گیا کە بەیەک گەوزی مەڵەغان دەدروێتەوە. (اندازه‌ای دردرو)
قەرقوو : [ناو] قۆرخ و دارستان و قامیشەڵان.(چنا رستان ونیزار)
قەرقەس : [ناو]گڵۆشی گێرەنەکراوی دەوری پێخوێ. (ساقه‌های خوردنشده دروخرمنکوبی)
قەرقەف : مەی. (می)
قەرقەل:[ناو]کفن؛هومایی بۆ داپۆشین و پێچیان بە دەوری لەشی مردوو دا. (کفن)
قەرماندن :[چاوگە،ت]قەرملاندن؛ ماندووکردن؛ هیلاککردن. (خسته کردن)
قەرمچاندن : [چاوگە،ت]قرمچاندن؛پووکاندنەوە؛ مووچاندنەوە؛ وردکردن؛ چرچ کردن؛چروک کردن؛ هوورکرن. (خوردکردن؛ چروک کردن)
قەرمچین :[چاوگە،ت]قرمچین؛ ژاکان؛چرچبوون؛ سیس‌بوون. (پژمرده‌شدن)

قەرملین :ماندوو بوون؛هیلاک بوون.(خسته‌شدن)
قەرەئاغاج : تد: لەتورکییە وەهاتووە(١)(ناوی گوند ێکە). (٢)داری پەلک؛ ڕەشە دار. (درخت‌ترنگوت؛ نوعی‌چنار)
قەرەباڵغ : تد: قەرەبارغ؛ حەشامات. (جمعیت‌زیاد، شلوغی)
قەرەبووسەندنەوە : تۆڵەسەندنەوە. (انتقام‌گرفتن)
قەرەپڵاو : پلاوێ‌کە بروێشی تێدابێ؛ یەکاوە؛ برویش پڵاو. (بلغورپلو)
قەرەچیاوا : گەرەکێکە لە شاری سەقز. (محله‌ای درشهرسقز)
قەرەستوون :[ناو]قەپان؛ئامێرێک بۆ کێشانی‌باری زۆر قورس. (قپان)
قەرەسی : [ناو] بڵاڵووکە کێویلە. (آلبالوی‌وحشی)
قەرەقاز : تد:[ناو]قازی ڕەش؛ جۆرێک قازە بەڵام ڕەنگی بۆری تۆخە. (قازسیاه)
قەرەقانی گێڵانی : <قەرەگەیلان
قەرەقورووت : فد؛ تد: [ناو،ت] ماکێکی خواردە مەنی و زۆر ترش و سوێرە ڕەنگی خورمایی‌تۆخە. (قره‌قروت)+
قەرەقۆڵ : [ناو] قەرەقۆڵ؛ قەرەول؛ قەراول؛ چاوەدێر؛ سەربازی زێرەوان. (قراول)
قەرەقۆڵخانە : [ناو] قەرەوڵخانە. (قراولْخانه)
قەرەکول :مەڕی لاوازی تووک کورت.(نوعی گوسفند)
قەرەگەیلان:قەرەقانی‌گێڵانی؛دارێکە لە باکووری ئێران بەتایبەت لە گێڵان زۆرە و میوەکەی دە کوڵێنن دژی تەوژمی خوێنە. (قره‌قا)
قەرەمات :تد:سەیروسەمەرە؛ حەیران؛ سەرسووڕ مان. (بسیارحیران)

قەرەمۆکی : جارِز و قەڵس بە سەرما؛ سەرمایی؛ کەسێ کە سەرما لە گیا نیدا شکابێتەوە و دایم سەرماییێ.(سرمای)

قەرەمەست : فد؛ تد:سیامەست؛ زۆرمەست؛ (ب) زۆرمەست و ئاگا لە خۆ براو. (سیاەمست)

قەرەنەی : [ناو] ئامێرێکی مۆسیقایە بە فوو لێدە درێ و بنەکەی زورِنا ئاسا رِەواوەتەوە وکونەکانی کلیلی تایبەتیان هەیە. (قرەنی)

قەرەوڵ : [ناو]جێگەی بەرز بۆ رِووانین؛ئێشکچی؛ زێرەوان؛ زێرِەوان. (جای‌نگهبانی؛نگهبان)+

قەرەهەواڵ :زۆربەپرس؛ فرەپرسیار؛ فرەپرس کەر. (زیادسئوال‌کننده)

قەرەیەخە : [ناو] لە تورکییەوە هاتووە،کەسێک کە نیزامی و عەسکەر نییە. (سویل؛ شخصی)

قەریسەک :[ناو] زوقم؛ خووس؛سیخوار؛خووسار؛ ئاڵشک؛ سووخ؛ خویسە؛ قراڤ؛ خویز؛پەژم. (پژ)

قەزاق : خەڵکی وڵاتی قەزاقستان و زبانیان کە (قەزاقییە). (قزاق)

قەزاوقۆرتەکی : ئەڵڵا بەختەکی؛ خۆ و بەختێ؛ بە شێوەی شانسی و هەڵکەوت.(الابختی)

قەزک : [ناو]کەژۆک؛ ئاورێشمی رِەنگ نەکراوی سپی. (ابریشم‌رنگ‌نشده).

قەزمەنوشتە : [ناو] قەبزەنوشتە؛ بەرگەنوشتە؛ دۆعای نووسراوی سێ‌سوچکراوا.(طلسم نوشته، تا شده)

قەزەلوەر : غەزەلوەر؛ خەزەڵوەرکوردیترە. (آبانماه)

قەساتۆر : [ناو] ساتۆر. (ساطور)

قەسپ : [ناو] مووروەشینە؛زاخی‌شین؛زاخەکەوە. (خرزەآبی؛ زاج کبود)

قەسپۆک : تەمتەمان؛زەوینی رِەق‌کە گاسنی تێ نەچەقێ. (زمین‌سخت‌وسفت)

قەسری : کاسەکەلی سوواڵەت کە دەینێنە ژێر منداڵ بۆ پیسی تێکردن . (کاسەسرپاکردن‌بچە)

قەسری‌شیرین : شارێکە کوردنشین و سەربە ناو چەی کرماشان. (قصرشیرین)

قەسکان : قەسقەوان؛ قەزوان. (چاتلانقوش)

قەسەر : [ناو] قەسەڵ؛ دەغڵ بە ساقەتەکەیەوە. (ساقە وخوشەغلات)

قەسیسە : [ناو]پەرێزی وشکەچن؛ پەرێزی بەرد ینی دەوری مەزرا. (دیوارسنگی‌باغ)

قەشاقی : نەخۆشینی لێوشکبوون و خەت خەت بوونی لێو. (خشک‌شدن‌وپوستەپوستەشدن‌لب)

قەشارتن : [چاوگە،ت]قاش کردن. (قاچ‌کردن)

قەشقوش<قاشقوش.

قەشقۆڵ : < قاشقۆڵ.

قەشقیل : <قاشقۆڵ.

قەشەماسی : [ناو] جۆرێک ماسی چۆم. (نوعی ماهی‌رودخانەای)

قەشەو : [ناو] قاشاو؛ پژنچە؛ رِنەک. (قشو)

قەفانچە : [ناو] دارێکی دووفلیقانەیە لەدەسکی مەڵەغان دەخرێ. (جای‌دستەدرداس‌دراز)

قەفتە قوشقون : دەم لەسەر پشت؛ هەڵبرِین و بەدوادا هەڵاتنی بێ ماوە و مەودا. (دنبال کردن نزدیک)

قەقلەبازی : گوڵەشلێرە. (لالەسرنگون)

قەل : [ناو](١)بۆقلە؛ عەلەشیش؛ عەلۆعەلۆ.(٢) قشقەرِە؛ قشقەڵە؛ قەلەبازەڵە؛ قەلەباچلە. (٣) قەلەبانەیی؛ قەلەسابوونی؛ قاڵاو؛ قاڵاوە بووڵینە. (۴) قاڵاوەرِەشە.(چهارنوع‌پرندەکەبەقل‌مشهورند)

قەلاپیسک : [ناو] بێڵەکان؛ بێڵەقان. (چوبدست

نک‌پهن)
قەلاش : [ئاوەڵناو] شەڕفرۆش؛ دەستوگوێبڕ؛ داوباز؛ حیلەگەر. (کلاش)
قەڵاغە : [ناو] قەڵاخ؛ تەپاڵەی هەڵچنراو؛ (ب) گومبەز ئاسا لە تەپاڵە دروستدەکریٚ و بە شیاکە سواخ دەدریٚ بۆ جێگەی وردە و تەپاڵە. (اطاقک با تاپاله درست شده)
قەڵاقووچان : قەڵاقووچ؛ پڕکردنی دەفریٚ لە شتی ورد وەک دانەوێڵە کە سەرەکەی قووچ بێتەوە (مالامال پرکردن؛ هرمی)
قەڵاکردن : قەڵاقووچ‌کردن؛ پڕکردنی دەفر لەدە غڵ یان هەر چی کە لەسەری قووچ ببێتەوە و لەوە زیاترنەگریٚ. (سرپرکردن)
قەلاوێز :[ناو](١)سەردەلیل؛ پێشەنگ (پیشاهنگ) (٢) پێش قەرەوڵی سپا.(طلایەسپاه)گوڵە جۆی‌بە لاسقەوە بەجێماو لەجاڕدا و بەرداس نەکەوتوو لە بەرکورتەباڵایی.(گل‌وساقەکوتاه‌بجامانده‌درمزرعە)
قەڵاوێز : [ناو] ئامێری بڕگەبڕگە کردنی بۆڕی کانزا بۆ جێگای پێچ. (قلاویز)
قەڵای دمدم :قەڵای قارەمانی بەناوبانگ خانی لە پ‌زێڕین کە شاعەباس وێرانی‌کرد. (قلعه‌دمدم)
قەڵای هەولێر : قەڵاییٚکی‌گەورە و مێژوییە لە شاری هەولێر. (قلعه هولیر)
قەلای‌چکۆڵە :دۆخێک لە شەترەنجدا کە شا دە چێتە جێی ئەسپی شا و ڕوخ دەچێتە جێی فیلی شا. (قلعه‌کوچک)
قەڵاییچی :گوندێکە سەر بە شاری سەقز کە ئاسە واری مێژێنەی زەمانی سەکا گەلی لیٚدۆزراوەتە وە. (اسم‌دهی‌است)
قەڵای‌شەترەنج:لەحاڵەتێکی تایبەتدا شا دەتوانێت دوو خانە بە ڕاست یان چەپدا بڕوا و ڕوخیش بە سەریدا بازبدا و لەپنای جێگیربێت. (قلعه‌شطرنج
قەلای‌گەورە :دوخیٚ لەکایەی شەترەنجدا کە شا دەچێتە جێی فیلی وەزیر و ڕوخ دەچێتە جێی وەزیر. (قلعه‌بزرگ)
قەلبیرە : <قرووقەمزە
قەڵپنگ : [ناو]کەرخنکێنە. (نوعی‌گیاه)
قەلپووچ :قەلپووت؛ناوخاڵی؛پووچ؛ (ب)کوێری کە گۆی چاوی نەبیٚ.(پوچ؛ حدقه‌چشم‌درآمده)
قەلپەزە : شەپۆلدانی ئاو بە تەوژم؛ قەڵوەزە؛ قەڵپەزە؛ کەڵوەز؛ قڵپەکردنی ئاو لە بەرزاییەوە. (موج‌بلندآب)
قەلپەزەنگی : کاری پیس و قەڵپ و ناشیرین. (کارناسره)
قەلچغە : [ناو] سیچقە؛ پەرەمریشکە؛ مووی لەش ڕاستەوەبوون بەهۆی سەرمای زۆرەوە. (سیخ شدن‌موازسرما)
قەلخان:دەلیل؛پێش قافڵە؛ قەلاوێز.(طلایه)+
قەڵخ‌کردن :[چاوگە‌ت]پێستی ئاژەڵی سەربڕاو داماڵین. (پوست‌کندن‌لاشه‌حیوانات)
قەڵداسوو : [ناو] قەڵداس؛قلچخ؛داسوو؛داسووکە. (اخگل؛ داسه)
قەڵشیو : [ڕابوردووی قەڵشین]قڵیشاو؛ قەڵەشاو؛ قەڵشاو. (ترکیده)
قەلنۆشە: [ناو] تووی برژاوی کەنگر(تخم‌بوداده کنگر)
قەلوگاگۆز : [ناو]پۆڵکەگایانە؛ بەگلێنەیش‌دەڵێن. (غلایست‌خوراک‌گاو)
قەلوونکێش : قلیان‌کێش. (قلیان‌کش)
قەلوین : قلیان. (قلیان)

قەلەبەڵەک : (١)قشقەرە؛ قشقەڵە؛ قەلەبازەڵە؛ قەلەباچکە؛ قەجەلە. (زاغچە). (٢) قەلەبانەیی؛ قەلەسابوونی؛ قاڵاوەبووڵینە. (زاغ؛کلاغ‌خاکستری)

قەلەپێچک :[ناو] تۆخڵ؛ تویێخڵ؛ قاقک؛ قاوخ، زیاتر بۆ تویێکڵی میوە دەوتری. (پوستەگردووبادام)

قەڵەدە : [ناو] قەڵادە؛ سەنجوور؛ قەلاتە؛ قەڵەتە؛ قەڵەنگ؛ قەڵیتە؛ سەنجۆڵ؛ تەوق؛ قڵیتە. (قلادە)

قەلەڕەشە : قاڵاوەڕەشە؛ بەقەد قاڵاوە بووڵینەیە بە ڵام ڕەشە. (کلاغ‌سیاە)

قەڵەزەنگ : <قەلانگ.

قەڵەشتقەڵەشت : شەقارشەقار.(ترک‌ترک)

قەلەقاژ : <قاقیژە .

قەڵەم پەڕاندن : (ب) بەناڕوا کاری سەر جێبی کر دنی ژن. (زناکردن‌زن)

قەڵەم زریش :قەڵەم زریچ؛ قەلەم ڕەساس؛ میداد. (مداد)

قەڵەمی تەوەن تاش : قەڵەمی بەرد تاشین.(قلم سنگ‌تراشی)

قەڵەمی‌بێشکە:قەلەمی‌لانک؛بلویری میزی‌مندال لە لانکەدا. (لولەای‌درگهوارەکەپیشاب‌بچەرابە جای پیشاب‌هدایت می کند)

قەڵەمی‌موو : [ناو] قەڵەمی وێنەکێشان بۆ ڕەنگ و ڕەوغەن پیاساوین. (قلم‌مو)

قەڵەندەر : (١)کەسی‌ێکە داب و نەریتی کومەڵگا ڕەچاو نەکاو دەربەستی خەڵک نەبێ. (٢)جاروبار وەک جوێن بەژنی خۆ دانەپۆشەری ڕووداماڵاو دەڵێن. (٣) گوندێکە سەر بە شاری سەقز.(١ و٢ و٣. قلندر)

قەلەندەری : [ناو] ڕێبازگەیێکی سۆفیانەیە. (پیروی‌ازعقیدەای‌سوفیانە)

قەڵەنگ :[ناو] قەڵانگ؛گۆچانی‌ێکە لەباتی کەمە ی خووارکروا، لکی کورتی هەرئەو دارە دەبێتە کەمەی گۆچانەکە. (نوعی عصا)+

قەلەودەلە :[ناو] فێڵ و تەڵەکە؛ عەلەم و قەلەم. (نیرنگ)

قەلەوقوتە : [ناو] قالەوقوتە؛هەتیومەتیو؛ڕەش و ڕووتە؛ گەدەوگودە. (لشوش؛ بیکارەها)

قەلیانقوز : قلیان‌قۆز؛ پۆشتەوپەرداخ؛ بەپۆز و بۆشناخ. (شیک و با تکبر)

قەمتەر : [ناو] شەیتان لەغاو؛ شەیتان لغاڤ . (نوعی‌دهنەلگام)

قەمچکەرە : فڕندەیێکە لە تەختی هێلانەکەیدا زیخی‌لاپان و قەمچ دادەنێ. (نوعی‌پرندە)

قەمچوورە : خشلێکی ژنانەیە؛ ژێرچەنە.(زیوری زنانەاست)

قەمچی‌قوت :قامچی‌قوت؛ قەمچی‌کوت؛(ب) زۆر بەلەز بە ڕێگادا ڕۆیشتن یان ئەسپ ئاژو وتن. (عجلە کردن درراەرفتن)

قەمچی‌موو : [ئاوەڵناو+ ناو] قەمچ و لوول؛ مووی‌لوول؛ هەلەک؛پێچ و لوولی قژ.(موی‌فر؛ حلقەزلف)

قەمچێن : قەمچان؛ یاری بە قەمچ و زیخی پان. (نوعی‌بازی‌باسنگ‌ریزەپهن)

قەمراندن : [چاوگە،ت] برژاندن؛ کەباب‌کردن؛ سوورکردنەوە لەتاوەدا. (کباب‌کردن)

قەمقوڕ : ئەشکەوتی تاریک و تنۆک و تەنگ؛ ژووری تەنگ و تاریک؛ ژێرخانی تەنگ. (اطاقو غارتنگ و تاریک)

قەمەڕژە : [ناو] قومری؛ کوکوختی؛کۆترەباریکە؛ کۆترە بەرجیلە؛ فاتموک؛یاکەریم؛ یاهوو؛ فاتک؛

تووتاک؛تقلک. (فاخته)
قەمەڵ : ملۆزمی زەرحات و دەغڵ؛ وەک: سن؛ کیسەڵە. (آفت مزرعه)
قەمەلاخ : [ناو]ڕاوی زرەکەو بەزستانان و لەسەر بەفرە بلووکە. (شکارکبکدرزمستان ودربرف)
قەنات : (١) [ناو] قەننات؛قەناد؛ شیرینیساز شیر ینیفرۆش. (قناد). (٢) قەنات؛ کارێز. (قنات)
قەناس : [ئاوەڵناو] قەنگاس؛ گێڕ و وێڕ؛ نالەبار؛ نارێک و بەدقەوارە. (قناس)
قەنجکار:کارجوان؛کارچاک؛ قەنجیکار.(نیککار)
قەندبڕ : [ناو] قەنبڕ؛مقەسی قەند شکێن؛ دوێرد ئاساییێکە دەمکورت بۆ لەتکردن و بەکوڵۆی ورد شکاندنی قەند. (انبرقندشکن)
قەندیل : [ناو] شووشە سەهوڵی شۆڕەوەبووی لێواری گوێسوانە و پلووسک. (دنگاله)+
قەنگاس : <قەناس
قەنەفە : هەرکاناپەی ئینگلیزیە واتا نیمکەت بەڵام لەکوردستانی باشوور بە مۆبل دەڵێن (مبل؛ کاناپه)
قەواخە :[ناو] قەباخە؛ قاپووڕ؛ جەرجوو؛ قاوخ. (پوکه؛ پوسته)
قەوارە :[ناو] ئەندازە؛ قەوارەی قوماشکەبەشی دەستێ لیباس بکات یان بەشی کراسێک یان هەرچی. (قواره)+
قەوتاندن :[چاوگە؛ت] قەوراندن؛ بەرەڵڵاکردن؛ دەرکردن؛ ئازادکردن. (آزادکردن؛ دککردن)
قەوچە:[ناو](ب)بە سووکایەتی بەکەسێ دەڵێن کە دەمەجاوێکی گەورەی بنێشت لە دەمدابێ و بیجاوێ. (جویدنسقز)+
قەورخە :[ناو]قەورغە؛قەبرغە؛ کەلەکە.(تهیگاه)
قەورین : قەوران؛ دەرکردن. (بیرون کردن)
قەوڵ : بەقەوڵکردن؛بەقسەکردن؛ بەقەوڵمناکا: جوابمناداتەوە : بەقسەمناکا. (گفته؛حرف)
قەوم: [ناو]خزم؛تایفە؛عەشیرە؛(بە واتای میللەت نییە) میللەت بۆیهەیە لە چەند تایفە و ئێل و عەشیرەی جیاواز پێکبێت، بەرەسم و زاراوە و زمانی جۆراوجۆرەوە. (قوم)+
قەومینە : (١) خزمینە؛ خزمەکان؛ ئەیخزمگەل. (اینزدیکان). (٢) ئەیئێلگەل؛ عەشیرەگەل. (ایعشایر؛ ای نزدیکان)
قەوەتکردن :[چاوگە؛ت]بەنەهێم گوشارهێنان بۆ خۆ بەتایبەت ژنیٚکە لە حاڵی زایین دایە. (فشاربهخودآوردن)
قەیسیوڕۆن : [ناو؛ت] خۆراکێکە؛ چەقالەی قەیسی دەردێنن و ڕۆنی داخ دەکەن بەسەریدا. (خوراکیاز زردآلوباروغن)
قەیلوولە : عد؛فد: دەستەواژەی فەقێیانە، خەوی پێش نیوەڕۆ. (قیلوله)
قەیلەسوون: ناوی گوندێکە لە خۆرهەڵاتی شاری سەقز. (نام قریهایست)
قەیلەسێل : [ناو] بەربەسێل؛ قوراو؛ خۆراکێکە لە گۆشت و ماست و ڕۆن چێدەبێت. (نامخوراکی محلی)
قەیەوکردن : [چاوگە؛ت] قەیکردنەوە؛ ڕشانەوە. (قیکردن)
قیچەقیچ : لار وخێچ تماشاکردن؛ڕوانینی لابەلا. (کجکینگاهکردن)
قیچەک : فد؛ تد:ئامێرێکی مۆسیقایە، لە ماندلین چووکترە. (قیچک)
قیرسی :[ناو] بەرچاوتەنگی؛قرنویسی.(چشمتنگی)

قیروگۆنی : [ناو،ت] گونیەی لەقیر هەڵکێشراو بۆ ڕووکێشکردن(داپۆشینی) سەربان. (قیروگونی)
قێڕەگیا : گیای گوڵپژێن. (خاتمسلیمان)
قیزبەلە : هەڵاکۆک. (پامچال)
قیزگە : نیشانە؛ ئامانج؛ وەک نیشانە داکردن بۆ تیرئەندازی و پێکان بەچەک. (هدف؛ سیبل)
قیزوبیز: لەسەر زمانان و لە قامووسەکاندا بە واتایدلٚهەلنەگرتن وئیشتیا نەچوونە سەر خوار دەمەنی<بێز
قیژنای :[چاوگە] قیڕنای؛ قیژاندن؛ قیڕاندن.(جیغ زدن)
قیسپ:[ناو]داری چەقاوی لێواری ئەڕابەی کەڵی لە گلۆش کێشاندا. (تیرچوبی کنارارابە)
قێلیچ : تۆخلی چەقالەی بادام و گوێز. (پوست بادام وگردو)

پیتی (ق) بەشی وشەی بیانی
قاڵتاخ:[ئاوەڵناو]مرۆڤی شەڕفرۆش؛لات و بەبیانوو بۆ شەڕکردن. (قالتاق)
قەدەح :فد:پیاڵەی خواردنەوەیە، شووشە بێ یان گڵێنە. (قدح)+

کابرنج : [ناو] بەڵم؛ کای ساقەتــیبــرنج. (کــاه-ازساقەبرنج.)

کاپ : [ناو] جامی کێبەرکێی وەرزش. (کاپ)

کاپشێن : اند.فد؛ [ناو] قوڵەباڵتە؛ قــەمســەڵــە. (کاپشن)

کاپوت : اند.فد؛ [ناو] (١) سەرپوشی مۆتــۆڕی سەیارە (کاپوت)؛ (٢) کانــدۆم، ئــامرازی بــە-رگری لە نەخۆشین یان تۆڵدار بوونی ژن کــە بەسەر سیرەتی پیاودا دەکێشــرێت. (کانــدوم؛ کاپوت)

کاپۆل : [ناو] کەللەسەر کاسەســەر؛ کاپۆلــک؛ قالکامەژی. (جمجمە)

کاتــا : چـینـد؛ [نــاو] دســتەواژەی وەرزشــی تێکواندویە؛ ڕەوتی جووڵانەوەییێکــی وەزرشــی تێکواندویە. (کاتا)

کاتمی : [ناو] هەڵمەڵە؛ گوڵەهێرۆ؛ گوڵەکــەی بۆ بەرگری لە وەرینی مووی‌سەر بە کــەڵکە. (گل‌ختمی)

کاتۆس : [ناو] کاکتۆس؛ گوڵەخــەپلــە؛ ڕووە-کێکە گەڵا و ساقەتــی قــەوی و پڕلــە درووی هەیە و چەنــد جــۆری هــەیــە لــە میکزیــک جۆرێکی بەقەرا سیٚ میتر بەرز دەبێتەوە. (کاکتوس)

کاتۆلیک : [ناو] لقــیٚ لــە مــەســیحیەت کــە شوێنگری واتیکانن. (کاتولیک)

کاتەوار : [ناو] شوێنەوار؛ شۆنەوار؛ ئاسەوار؛ نیشان لەشتی ڕابوردوو. (نشانەهای‌بجامانده)

کاتی : [ئاوەڵناو] دەمی؛ وەختی؛ بۆ زەمانێکی دیاریکراو؛ بۆمــاوەییێــک؛ مــاوەیــی. (مــوقتی؛ زمانی؛ فصلی)

کاجۆ : [ناو] کای‌ساقەتی‌جۆ. (کاەساقەجو)

کاچیر : [ناو] شەویلکە؛ کاچیرە. (فک)

کاخ : فد؛ [ناو] قەسر؛ کۆشک. (کاخ)

کاخنشین : فد؛ [ئاوەڵناو] دانیشتووی کوشــک و قەڵا. (کاخ‌نشین)

کادی : [نــاو] کــەنــدوو؛ قوونــووی‌هــەنــگ. (کندوی‌عسل)

کار : [ناو] (١) فرمان؛ (لەبــواری زمانــەوانیــدا فێعل؛ کردار)(٢) پیشەوشــۆڵ؛ (٣) خــەبــات و تێکوشان هەرکارێکم‌کرد بەقسەی نەکــردم؛ (۴) پاشــگرە وەک؛ گوناحکــار؛ وەرزشــکار؛ کاشی‌کار؛ خراپکار. (کار)

کاراتە : چین‌د؛ فرد؛ فد؛ انــد؛ [نــاو] جۆرێــک وەرزشــی تایبــەت و پــاوێری خۆرهــەڵــاتی ئاسیایە. (کاراتە)

کاراتەکار : [ناو،ت] کاراتەباز؛ کــەســێک کــە وەرزشی کاراتەدەکا. (کارتەباز)

کاراد : [ناو] کەوەر؛ کەوەرگ. (ترە)

کاراوان : [ناو] (جۆرێک ئــۆدەی تــەگــەردار) کەبەپاش سەیارەوە دەبەسترێت. (کاراوان)

کاربڕانەوە : [چاوگە،ت]کاربڕیانەوە؛ کۆتایی هاتن؛ ئــیش تــەواوبــوون و دوایــی پێهێنــان

(کارتمامشدن)

کاربۆن : فرد؛ اند؛ فد؛ [ناو] کاغەزی کۆپییـە. (کاربن)

کارپەیداکردن : [چاوگە،ت] شـوڵ دۆزینـەوە. (کارپیداکردن)

کـارت : [نـاو] (١) رووپـەڕێکـی مقـەبـایی؛ (کارت)؛ (٢) کارد؛ کێرد. (کارد)

کارتۆپڵ : [نـاو] ئێـرەڵ؛ (ئێـرەڵماسـی)؛ لـە توورکییەوە هاتووە، (یێر: زەوی + ئاڵما: سـێو) یارەڵماسی؛ سـێوک؛ یـرەڵماسـی؛ کـارتۆڵ؛ کـارتۆپی؛ پـەتاتـە؛ سـێف زەمینـی؛ سـێب زەمینـی؛ کارتینـە؛ هێـرەڵماسـی؛ کرتۆپـڵ؛ پۆتیتە؛ کارتینک؛ کرتۆفـڵ؛ پـەتیتـە. (سـیب زمینی)

کارتۆپی : [ناو] سیفزەمینی؛ هێـرەڵماسـی؛ سێوک؛ کارتۆفڵ؛ کەرتۆپڵ؛ پەتاتە؛ پـەتیتـە؛ هێڵەماسی؛ یارەڵماسی؛ کار بەتـوورکی واتـا بەفر؛ تۆپی بەتورکی واتا تۆپی ئەو؛ تۆپیبەفر (تۆپەڵەبەفر)؛ جگە لە سێوک و سیفزەمینـی و هێڵەماسی کە کوردین پەتاتە و پەتیتەیـش ئینگلیزییە و وشەکانیدیکـە هـەموویـان لـە تورکیەوە وەرگیراوان. (سیبزمینی)> یێـرە-ڵماسی

کارتۆن : فد؛ [ناو] (١) جـەعبـەی مقـەبـایی (کارتن)؛ (٢) جۆرێک فیلم کە بە وێنەکێشان چێدەبێت. (کارتون)

کارتوو : [ناو] کەردو؛ دێراو. (گراز)

کارتیپۆستی :[ناو،ت] کارتپۆستاڵ؛هەروەها کارتی بانگهێشتن؛ کارتی پیرۆزبـایی؛ کـارتی پێناسە؛ کارتی ئەندامێتی. (کارتپستی)

کارتێکردن : [چاوگە،ت] بـەدڵـەوە نووسـانی قسە یان کردەوەیێک؛ باندۆر لـەسـەردانـان. (ردگذاشتن؛کارگربودن)

کارتینک :[ناو] داوی جاڵجاڵووکە؛ تەونی جۆ-ڵاتەنە. (کاتنک عنکبوت)

کارحف : [ناو] هەرمی؛ هەمرۆ؛ ئارمووت؛ ئە-مروود. (گلابی)

کارخەوتن : [چاوگـە،ت]کارویێـستان؛ ماتـڵ-بوونی کار؛ کارڕاگیران. (کارخوابیدن)

کاردار: [ناو](١) بەرپرسی ڕامیاریی دەوڵەتێک لە وڵاتێکی دیکە؛ بریکاری بـاڵوێز؛ (کـاردار)؛ (٢) کاربە دەست و بەرپرسی کاری دەوڵەتی؛ (کارمند)؛ (٣)کەسێک کە کـارێکی هـەبێـت. (شاغل)

کارداک : ناوی مێژویـی نـەتـەوەی کـوردە. (نامتاریخی کرد)

کاردانەوە : [چاوگە،ت] باندۆر دانان؛ ئـاوێژە-ی کردە ویان ڕەفتاروگوتە. (عکـس‌العمل انعکاس‌فعل‌درجامعە)

کاردۆ : > کاردۆخ

کاردۆخ : کاردۆک؛ ناوی هەرە کۆنی گەلی کورد؛ (نام باستانی کردها)

کاردۆژە : [نـاو] (١) بـە نـەشـتەر پشـکنینی تۆخڵە گوێز بۆ دەرهێنانی لەتوکوتی کاکڵـە-کەی.(تکەهای مغز گردو را با کاردردآوردن)؛ (٢) نەشتەر کاری لە سەرلەش، (جراحی)؛ (٣) >کاردەوەژە.

کاردۆش : ناوی کوردەکانی گێڵان بـە زبـانی گێڵانی، کە لە لێواری زەریای خـەزەر دژیـن. (کاردوش)

کاردۆک : < کاردۆخ

کارده : [ناو] گیاییک کە لەسەر ڕیشەی ساڵی ڕابوردووی شین ببێتەوە. (گیاهی کە بر روی ریشەاش سبزشود)

کاردەوەژە : [ناو] کاردۆژە؛ پشکنین و گەڕان بە دوای شتێکدا بە کارد. (جستجوبەدنبال چیزی)

کارڤێن : [ناو،ت] کارەبا؛ کارەوا. (کهربا)

کارقاییم : [ئاوەڵناو] بەمشوور؛ کارپتەو. (محکم کار)

کارکردن : [چاوگە،ت](١) کارکردنی وەک نووسین؛ دروێنە؛ دەفرشۆردن؛ (٢) شۆڵ کردن، دەوام کردن لەئیدارەدا. (کارکردن؛ اشتغال)

کارکرده : [ئاوەڵناو] کارکردوو؛(ب) شتی کۆن و لەکارکراو؛ شتیدەستیدوو. (کارکرده)

کارکەوتنەڕێ : (١) دەستپێکردنی کار، گیروگرفتمان نەماوە کارەکەمان کەوتوەتە ڕێ؛ (٢) کار جێبەجێبوون؛ لەشارەوانی زووکارەکەم کەوتەڕێ. (کارراەافتاده)

کارگەپەینە : [ناو] قارچکێکی ژەهراویە لە سەر پەینوپاڵ دەڕووێ. (نوعیقارچسمی)

کارگەچی : [ناو] بەڕێوەبەری کارگە؛ خاوەنی کارگە؛ کارخانەدار. (مسئول کارخانه)+

کارگەخوویرک : [ناو] قارچکێکی هەرەباشە بۆ خواردن. (نوعیقارچخوردنی)

کارگەشێتە : [ناو] قارچکەشێتە؛ قارچکێکی ژەهراویە و خواردنی ئینسان دەکوژێ. (قارچ آمانیتکشنده)

کارگەف : [ناو] جۆرێک قارچکی ژەهراویە؛ هاردراوەکەی بۆسەربرینی کرمۆڵی ماڵات باشە. (نوعیقارچسمی)

کارگەکەرکۆڵ : [ناو] کارگەهەڵز؛ قارچکی خۆراکی. (نوعیقارچخوردنی)

کارگەنیو : [ئاوەڵناو] کارگەنیگ؛ کارلێنە هاتوو؛ کارخراپ؛ نەبوونی توانای ئەنجامی کارێک. (گندکار)

کارگەهەڵز: [ناو،ت] قارچکێکی هەرە باشە بۆ خواردن. (نوعی قارچ مرغوب خوردنی)

کارگیدار: [ناو،ت] قارچکێکی لامژە کە بە شیلەی دار دەژی و ژەهراوییە. (غاریقون)

کارگیکەما : [ناو،ت] قارچکێکە لەسەر بنی کەما دەڕووێ و دەخورێت. (نوعیقارچ خوردنی)

کارمەزەل : [ناو] (١) نووسینگە؛ دەفتەرخانە؛ (محضر)؛ (٢) چرپای لەسەر نووسین. (میزتحریر)

کارن : ناوی یەکێ لە کوڕەکانی کاوەی ئاسنگەر. (یکی از پسران کاوه آهنگر)

کاروان‌ئاشی : [ناو] هێلکاو؛ پیازاو بە هێلکەوە. (آش‌پیازوتخم‌مرغ)

کاروکاسپی : [ناو،ت] کاروبار؛ کاروپیشە؛ کەسبوکار؛ کاروکاسبی. (کاروکاسبی)

کارووت : [ناو] کارۆت؛ گێزەر؛ گەزەر؛ گزەر؛ دووجۆرە: بەنەوش و زەرد. (گیزەر؛ هویج)

کارەما : (١) [ناو] کارژیلەی مێو؛ (بزغالە مادە)؛ (٢) [ئاوەڵناو] شارەزا و کارزان. (کاربلد)

کارەوا : [ناو] کارەبا. (کهربا)

کارەوان : [ناو] شوانی بەرغەل. (شبان - بزغالەها)

کارەیل : [کۆی کار]کارگەل؛ کارەکان؛ ئیشەکان. (کارها)

کاری : (١) [ئاوەڵناو] وەک برینی‌کاری؛ دە-ردی‌کاری؛ (کاری)؛ (٢) [ڕابوردووی کارین] تووانی؛ پێی کرا. (توانست)

کاریبۆ : [ناو] گیانلە بەرێکی شاخداری سەر دریژە بەقەرا جوانەگایێک دەبێت و لە گەوە-زن(کەڵە کێوی) دەکا. (کاریبۆ)

کاری‌بێکاری : کاری بێسووت و بێمونا. (کاربی‌سود)

کاریت : (١) [ڕابوردووی کارین]توانیت؛ تانیت؛(توانستی)؛ (٢) هەنگوین؛ هەنگین. (عسل)

کارێزە : ناوی دووگوندە لە نزیکی شاری سەقز. (نام‌دوقریه)

کاڕیش : [ناو] کارووش؛ گیایێکە لە گارس-دەکا. (نوعی‌گیاه)

کاری‌کەس‌نەکردگ: >کاری‌کەس نەکردوو.

کاژومار : [ناوەت] کراژەمار؛کراشەمار. (پوسته انداخته‌مار)

کاژوواژ : [ئاوەڵناو] خاڵ خاڵ تێکەوتنی بەفر لەدەمەو بەهاردا. (خال‌خال‌شدن‌وذوب‌شدن-برف)

+ کاژێر : کورتکراوی کاتژمێر تایبەت بە کات؛ بۆ ناوی ئامێری (سەعات)هەر کاتژمێر دەوترێت. (مخفف کاتژمێر برای تعین وقت)

کاسان : [چاوگە] تاسان؛ بێهۆشبوون؛ گێژبوون؛ حاڵەتی وڕبوون. (گیج‌شدن)

کاسکردن : [چاوگەت] وڕکردن؛ گێژ کردن. (گیج کردن)

کاسۆچەمی : >کاسەی‌چاو.

کاسەپشتی‌ئاوی : [ناوەت] ڕەقە؛ جۆرێک کیسەڵی پانکەڵەیە لە ناو ئاودا دەژی. (لاکپشت‌آبی)

کاسەچەم :> کاسەی چاو

کاسەسڕ : [ناوەت] قاپ‌دەستماڵ. (دستمال طرف‌خشک‌کن)

کاسەکەل : [ناوەت] گلێنە و دەفری گلین کە هەندێکی پەریبێت یان شکابێت. (کاسە-گلین‌شکسته)

کاسەکەل : [ناوەت] گلێنە یان دەفری لێو هەڵپەڕیو یان نیوەشکاو. (کاسەشکسته)

کاسەگوڵ : [ناوەت] ورەگیا؛ گیایێکە بۆ بێ-خەوی و بێقەراری باشە. (گل‌انگشتانه)

کاسەی‌جێژن: [ناوەت] کەلوپەل و شتی پێویست بۆ بەڕیوە بردنی جێژن گرتن، وەک: برنج و ڕۆن و...هتد (وسایل برگذاری جشن)

کاسەی‌چاو : [ناوەت] کالانی‌چاو؛ ئەوچاڵاییە کە گۆی چاوی تێدایە. (کاسەچشم)

کاشەمە : [ناو] کەرەس؛ حەشەگیواو؛ کەرە-فس. (کرفس)

کاغەز : فد؛ [ناو] کاغز؛ (١) ڕووپەرێکە بۆ لە-سەر نووسین. (٢ب) نامە. (کاغذ)+

کاغەزی‌فافۆن :[ناوەت] ڕووپەرێکی ناسکە لە فافۆن بۆ تێوەپێچانی دیاری یان بەستە. (کاغذآلومینیومی)

کاغذزی‌ئا : کاغەزی تایبەت بۆ چاپ لە ئە - ندازەی ٦٠٠×٩٠٠ (میلیمیتر)دا هەروەها (ئا ٣) لە ئەندازەی ٢٩٧ × ٤٢٠ م.م‌دا (ئا٤) لە ئەندازەی ٢٩٧×٢١٠ م.م‌دا و (ئا ٥) لە ئە-

ندازەی ۲۱۰×۱۴۸ م.مدا و (بیٚ) لە ئەندازەی ۷۰۰×۱۰۰۰ م.مدا و (بیٚ۴) لە ئەندازەی ۲۳۵×۳۲۰ م. مدا و (بیٚ ۵) لە ئەندازە-ی ۱۶۰×۲۳۵ م. مدا.

کاغەزی‌کایی : [ناو،ت] کاغەزێکی نەباش؛ کاغەزی هەندیٚ ڕۆژنامە و بڵاوٚک. (نامە-نوشتن)

کاڤزیم : [ناو] کەف. (کف)

کاڤێنان : وەک : برژاندنەوەی برین؛ خوین بەس کردنی‌برین. (بندآوردن خون‌زخم)

کاکا : فد؛ [ناو] لە کوردییەوە چووەتە نێو فارسی؛ کاکە؛ برای‌گەورە. (کاکا)

کاکائوٚ : فرد؛ فد؛ اند؛ [ناو] دارێکی کورتە باڵا-یە ؛ بە بەرەکەیشی دەڵێن کاکائوٚ نیوەبرژی بەرەکەی دەهاڕنەوە و دەیکەنە نێو شیری داخ یان ئاوی داخ و دەیخوٚنەوە. (کاکائو)

کاکرٶس : [ناو] پاقلە. (باقلی)

کاکڵەمووشان : جوٚرێک جاڵجاڵووکەی ژاردارە و زیاتر ڕەنگی ڕەشە. (رطیل)

کاکوت‌کردن : [چاوگە،ت] دوای‌سوواخدان کا بەسەر قوڕەکەدا کردن و شێلان. (کاه-روی‌گل‌اندودریختن‌وکوبیدن)

کاکوٚڵ‌هەڵەک : [ناو] پوٚرهەڵەک؛ قژلوول؛ قژفرفری؛ قژی پێچپێچ. (موفرفری)

کاکوٚڵی‌گەرمەشانی : [ناو،ت] تالەگالی باریکی سەر گەرمەشانی؛ پوٚپەکابە؛ کاکوٚڵی کابە (کاکل‌ذرت)

کاکەمەم : گراوی خاتووزین لە بەیتی خاتووزین و کاکە مەمدا. (نام‌مردانه)

کاکی‌بەکاکی : [ئاوەڵناو] دەشتیان بیابانی کاکی‌بەکاکی واتا تاچاو هەتەردەکا بەرین بێت و تەغەر چوٚڵ بێت. (دشت‌وبیابان پهناور و برهوت)

کاکیلە : [ناو] خڕ؛ دانەکانی دواوەی تایبەت بەهاڕینی خوٚراک. (آسیا)

کاکیلە : [ناو] وشەی بانگ‌کردنی برای چکوٚلە؛ هوٚی کاکیلە؛ کاکەی چکوٚلە. (داداش‌کوچک)

کاڵاور : [ناو] کەوشی ووەر؛ کاڵە لە پێستی خاو بوٚ ناو بەفر و سەهوٚڵ. (چارق)

کاڵای : [چاوگە](۱)هەڵکوٚڵین؛ (گودکردن)؛ (۲)کێڵان. (شخم‌کردن)

کاڵوٚش : [ناو] گاڵوٚش؛ کەوشی ناسک زیاتر لە لاسیق کە بە سەر کەوشدا دەکرێتە پا بوٚبەرگری لە قوڕاوی بوونی کەوش لەکاتی قوڕ و چڵپاودا. (گاش)

کاڵوٚکرچ : [ئاوەڵناو] (۱) مروٚڤی مووزەردی سوور و سپی و چاو کاڵ ؛ (بورسفید پوست) (۲) نەگەییو؛ نەکوڵا. (نرسیده؛ نپخته).

کاڵەکی‌کرمیٚ : [ناو،ت] هەنەی کاڵەک کاتیٚ بە ڕوولەیە مێشوولەیێکی تایبەت پێستی ناسکی بەڕوولەکە کون دەکات و گەرای تێدا دادەنیت و دەبێتە هوٚی کرموٚڵ بوونی؛ بوٚ بە-رگری لە کرموٚڵ بوون دەبیٚ...<گوڵ‌گرتن. (خربزه‌کرمو)

کاڵەنوێژ : [ناو،ت] سەبەینانی زوٚر زوو کە هێشتاکاتی نوێژ نە گەیشتبیٚ. (نزدیک‌بە-وقت‌نمازصبح)

کاڵەوبووگ : [ئاوەڵناو] کاڵەوبوو؛ ڕەنگ-ڕوٚیشتوو. (رنگ‌باخته)

کاڵەی شەمامەبەندی : [ناو،ت] کالەیێکە بە ئاورشمی ڕەنگاوڕەنگ گوڵینگی بۆ دروست-دەکرێ. (نوعی چارق)

کالیسکەیسەربەفر :[ناو،ت] سوورتمەی تایبەت، کە بەسەر بەفردا دەخزێ و لە جەمسەری باکووری گۆی زەوی ئیسکیموٚکان چەند سەگ دەکەنە سوورتمەکە بوٚ ڕاکێشانی. (سورتمەبرفی)

کالێن : [چاوگە](١) باڵاندن؛ باراندن؛ (بعبع-کردن)؛(٢)پیاکاڵین؛تووڕەبوون؛بەمنداڵەکەدا هەڵکاڵی: لی تووڕە بوو.(سرزنش کردن)+

کاناڵ : فد؛ فرد؛ [ناو] جوٚگەی بەرفراوانی بە-ینی دوو دەریا کە دەستکردە؛ کەنداو؛ (کانال)؛ (٢) توٚڕ و شەبەکەی تەلەفزیوٚن؛ (کانال تلویزیون)؛ (٣) لوولە ئاسای چوارپاڵو بوٚهاتنی هەوای سارد لە کوٚلێرەوە. (کانال-کولر)

کانگا : [ناو] (ب) قووڵایی؛ ناخ؛ لە کانگای دڵەوە: لەناخی دڵەوە. (بیخ؛ ته)+

کانوون :[ناو] جوٚرێک مراوی لە توٚرەمەی وەردەک (ئوٚردەک)ە و چەند جوٚرە. (١) کانوونی کاکوٚڵدار. (مرگوس کاکلی). (٢) کانوونی گەورە. (مرگوس بزرگ). (٣) مراویی سەرسپی. (اردک سرسفید)

کانەوزبانە : [ناو،ت] ئەو بەرزاییە لە تەختە-یێک کە دەچێتە نێو جێگای کانیشکافەوە بوٚ جووت بوونی دوو تەختە. (کانەوزبانە)

کانیشکاف : [ناو] کەرەستەیێکە وەک کوشتەرە، بەڵام لەناوڕاستی تەختەدا هێلی هەڵدەکەنێت. (کانیشکاف)

کانیشکافە : [ناو] کانە؛بەرهەمی هەڵکەندنی هێل لەسەر تەختە بە کانیشکاف. < کانیشکاف.

کانیکەوە : گوندێکە سەربەشاری سەقز. (اسمدهی است)

کاوبا : [ناو،ت] خەیاڵاتێک کە مێشک بە خوٚیەوە خەریک دەکا؛ (ب) خەیاڵ پڵاو. (خیالاتواهی)

کاولکەردەی : [چاوگە،ت]کاولکردن؛ ڕووخاندن. (خراب کردن)

کاوە : (١)داری ڕزیو؛ (کندەپوسیدە)؛ (٢)کێوی زوٚربەرز و قووچ. (کوەسرکش)

کاویە : گەندەڵ بوونی ناخیدار. (پوسیدن-داخل کندەدرخت)

کتاف : کونجی. (کنجد)+

کتکەشوٚر : [ناو،ت] پشیلەشوٚر؛ شتنی بە پەلە و سەرسەری. (گربەشور)

کچەتیو : [ناو،ت] چەتیم؛ کچیهەتیو؛ چەتیو؛ بەتەوسەوە بانگی کچێک دەکەن وەک جوێن. (دخترک یتیم)

کچەمام : [ناو،ت] کچمام؛ کچیئاپ ئاموٚزای مێوینە؛ (دخترعمو) هەروەها کچەخاڵ؛ کچەپوور. (دختردایی. دخترعمه)

کچێ : [ناو] کچەکە؛ کیژێ؛ کەنیلە؛ کەنێ؛ لە کاتی ئاخافتندا بە کیژدەڵێن. (دختر)

کچیموٚردار : [ناو،ت] (ب)کچێک کە بنی هەبێ. (دختر باکرە)

کچێنە : [ناو] گلینەیچاو؛ بیبیلە؛ ڕەشکێنە-یچاو؛ بیلبیلەیچاو. (سیاهی چشم.مردمک)

کخک : [ناو] قوٚخە؛ کوٚخە؛ قەف. (سرفە)

کخمیته : [ناو] تۆز و وردە ئاردی دەوروبەری ئاش. (آردواطرافآسیاب)

کدوخ : [ناو] گەرماڤ؛ گەرماو؛ حەمام. (حمام

کراس‌قاقانی : [ناو،ت] کەسێک کەکراسی لە قوماشی قاقانی لە بەردایە؛ بەستەیێکە لە گورانی کوردیدا؛ (پیراهن‌ازقاقانی.نام‌ترانە-ایست)

کراسەمارانە : [ناو،ت] کراژی‌مار؛ کاژمارانە؛ تفرەمار. (پوست‌انداختەمار)

کراش : [ناو] توێژ و قەتماغەی برین؛ کراژ؛ تۆژ. (پوست)

کراشۆ : [ناو] کدوخ؛ حەمام؛ گەرماو. (گرمابە)

کراک : [ناو] ماکێکی سڕکەری بڤەیە. (کراک)+

کڕاوات : فد. فرد؛ ئالماند؛ اند؛ بۆینباخ؛ کەڕاوات؛ کەرەوێتە؛ قەرەوێتە. (کراوات)

کرپە : خورپە؛کرمە؛ وەک:کرپەلەدڵمەوەهات: (ب)دڵمداکەوت؛ (دلەریخت؛دل‌ریختن)+

کڕخەو : لەخەوی گرانەوەچوون. (خواب-غمیق)

کردنەیەک : دوو شت دانەدەم یەک و بە یەکی کردن. (یکی‌کردن)

کردەپەشیمان : کەسێک کە لە کاری ڕابوردووی یان لەکارێک کە کردوویەتی پەشیمان بێت. (ازعمل‌یا ازاعمال پشیمان)

کردەی : [چاوگە]کرن؛ کردن. (کردن)

کرفە : [ناو] سەروا؛ دەنگی فریشتە؛ دەنگی غەیبی؛ سرۆش. (وحی؛الهام)

کرکاسە : [ناو] دەفر و قاپوقاچاخ. (ظرف-وظروف)

کرکرۆکە : [ناو] کرکراکە؛ کوروژکوروژە؛ کرکروچکە؛ خرێنچکە؛ خرتێنک؛ کورکوروژە؛ ئەستێ‌کوژ؛ لە ئیسک نەرمترە. نەرمە ئێسک.(غضروف)

کرمزی : [ناو] جوننەر؛ هونەر؛ کارێک کە لە دەس هەمووان نەیێت. (هنر)

کرمن : [ئاوەڵناو] حەکەدار؛ ژنی بە ئالۆشی زۆر بەئیشتیا بۆکاری سەر جێیی؛ جوڕێک جوێن. (حشری)+

کرمن : [ئاوەڵناو] وەکجوێن بە مرۆی ئاڵۆشدار دەوترێت؛ کرمن یان کرمنە. (حشری)

کرمنشاندن : [چاوگە،ت] جیق دەرهێنان؛ گوشینی بەتەوژم و تلیقاندنەوە. (فشاردادن و له کردن)

کرمنشین : [چاوگە،ت] وردوخاش کردن؛ تلیقاندن. (لەولوردە)

کرمەتووکنە : [ناو،ت] جوڕێک کرمە بە کۆمەڵ لەدەوری بنجەگیایێک دەهاڵێن و تاڵگەلی وەک تاڵی جاڵجاڵووکە بەڵام شپرزە و شێواو دروست دەکەن و بنەگیاکە دادەپۆشن و خۆیشیان تووکنن. (نوعی‌کرم)

کرمەک : [ناو] کرمی زۆر وردی ناو ڕیخۆڵە. (کرمک)+

کرمەکوژە : [ناو] گیان‌گیر؛ گیایێکی ژەهرداره و عیلاجی تیراوی و برینی دیکەیە. (شوکران‌صغیر)

کرمەگرینە : [ناو،ت] گوڵ‌ئەستێرە؛ کرمێکی فۆسفۆرداره بەشەو دەدرەوشی. (کرم‌شب‌تاب)

کرمیئارمووش : [ناو،ت] کرمیهەورێشم؛ کرمیئاورێشم. (کرمابریشم)
کرمیکەدوو: [ناو،ت] کەدووانە؛ جۆرێک کرمی ناو ڕیخوڵەیە وەک تووی کوولەکە وایە و بە دەمیە کەوویە. (کرمکدو)
کرِندە : [ناو، بک] لێسک؛ ئامرازی قووڵکردنی کاسەیتار و کەوچک. (لیسک)
کرنووش : [ناو] کورنووش؛ سەرچەماندنەوە؛ کۆم بوونەوە. (کرنش)
کرِنە : [ناو] کرِنوو؛ قرِنوو؛ مچ؛ چنگنە؛ کرِنک. (نوعیکنەکوچک)
کرۆچلێ : [ناو] کرۆژکرۆژە. (غضروف)
کروشمە : [ناو] دووشدامان؛ کزوماتدانیشتن؛ خۆکزکردن لەخەم یان لەسەرما. (خوداجمع-کردنونشتن)
کروکاش : [ناو] تەقالا؛ حەولوتەقەلا؛ (ب) درکودالٚ دوورین و کۆکردنەوەی. (کوشش)
کروڵیە : [ناو] تۆپەلٚ؛ گونک؛ تۆپەڵە؛ گوندەڵە بەفر یان هەویر. (مانندگلولەبرفیاخمیر)
کرومات : [ئاوەڵناو] کپ و بێدەنگ؛ کشومات. (ساکتوبیصدا)
کرێتی : [ناو، بەرهەمیچاوگە] فهێتی؛ ناشیرینی؛ کارخراپی؛ چەپەڵی؛ خراپی. (زشتی؛ بدی)
کرێخانوو : [ناو،ت] کرامالٚ؛ ئیجارەیخانوو؛ کرێمالٚ. (کرایەخانە)
کرێداسی : [ناو،ت] حەقەدروێنە؛ کرێی دروێنە؛ مزی سەپانی. (فرددروکردن)
کرێز : کێشهاتنی شلەمەنی؛ وەک کێشهاتنی هەنگوین. (کشآمدنمایعات)
کز : [ناو] لە کوردییەوە چووەتە نێو فارسی؛ حاڵەتی کۆوەبوونی موو لە کاتی سووتاندا. (کز)+
کززێن : [ناو] جۆرێک گەمەی کورِە لاوی گوندنشین بوو، بە توپی بەن دەکرا. (نوعی-بازی)
کسپە : کزە؛ حاڵەتی ئاسنی داخ بەلەشدا چزان؛ (حالت سوزش تن با آهن گداخته)
کشایەوە :[ڕابوردووی کشانەوە] کشادوواوە؛ پاشەکشەیکرد. (عقبکشید)
کشتوکیاز : [ناو،ت] چاندنیبێستان و تەرِە-کاری (تەرِەکاڵی). (کاشتنبوستان)
کشتوکێل : [ناو،ت] کشتوکالٚ؛ کاری مە-زراداری. (کشتوزرع)
کشتیجەنگی : [ناو،ت] کەشتی شەرِی؛ پاپۆرِی تۆپ داری تایبەت بەشەرِ. (کشتی-جنگی)
کشکشین: وەدرەنگ کێشانی کار یان کات؛ وەدرەنگکەوتن؛ زۆرپێچوون. (بدرازاکشیدن)
کفارە : [ناو] فیچقەکردنی ئاو لە لوولە (بۆرِیە) پێکەوە کە لە نێوەوزدا دروستی دەکەن؛ فووارە. (فوارە)
کفت : [] وەک؛ کفتقسەکەیتۆ : وەک قسەکەیتۆ؛ تەغەر لە بنزاراوەی ئەردەڵانیدا گۆیە دەکرێت. (مانند)+
کفتەزووخالٚ : [ناو،ت] وردەزووخالٚ کە بەئاو تەرِی دەکەن و وەککفتەیگەورەخرِی دە-کەن پاش وشک بوونەوە زستانان دەیێنێنە نێو چاڵە قورسی. (خردەذغالبصورتکروی - درستشدە)

کفتەوشۆروا : [ناوەت] کفتەوشۆربا؛ جۆرێک چێشتە؛ کفتەوشۆرباو. (کوفتەوشوربا)
کفتەوگۆشت : [ناوەت] خواردنێکە؛ لەشاری سنە، وەک سەرویی زیاتر بە بەرقەندە دە- یخۆن. (کوفتەوگوشت)
کفتیٚ : [ناو] کفتە. (کوفتە)(٢) شەکەتی؛ حاڵەتی ماندوو بوون. (خستگی)
کفکار : [ناو] کارگ؛ قارچک. (قارچ)
کفنزەردنەبوون : هێشتاکفنی زەردنەبووە : زۆری پیٚ نەچووە مردووە؛ (ب)تازە مردوو. (کفن‌زردنشدن)
کفە : (١) [ناو+ دەنگەناو] قف؛ قفە؛ کۆخە؛ قۆخە؛ کۆکە (سرفە)؛ (٢) دەنگی هەڵبوونی باروت و گۆگرد؛(صدای‌روشن‌شدن گوگرد) (٣)هەڵچوونی تراو لە سەرئاور؛ (سررفتن- مایعات).
کفەڵ : [ئاوەڵناو] پووک؛ قانگ؛ پف. متخلخل)
کلا : کەنار؛ بۆ ئەسب لەسەر ئاخوڕ لەجیاتی تەنیشت بە واتای (بڕوئەولاتر) بەکاردەبرێت. (بروآطرف)
کلاج : [ناو] کەلاج؛ ئامێرێکە لە سەیارەدا کە دەندەڕەها (خەلاس) دەکا بۆ گۆڕینی دەندە. (کلاچ)
کلاس : [ناو] کەلاس؛ پۆلی خوێندنگە؛ کلاسی پێنج : پۆلی پێنج. (کلاس)
کڵاشپان : (ب) سەپان و ڕەنجبەر. (کارگر؛ رنجبر)
کڵاشوەراز : [ناو] کڵاشکەر؛ کڵاشدروو. (کفش‌نخی‌ساز)
کڵاف : [ناو] بەردێکی تاشراوە پێنج سانتیم پانە و لە بەردکاری نومای بینادا دەیخەنە بە- ینی بەردی (ترێشتەیی) و بە ردی نوما بۆ جوانی. (کلاف)+
کڵاف : [ناو] کەرەستەیێکی کانزایی زیاتر لە زێو بە ئەندازەی جێگای ئیستیکان دروست- دەکراو دەسکداربوو لەجیاتیژێر پیاڵە ئیستیکانی بیقوڵفەیانتێدەنا. (کلاف- استکان)+
کلاکردن : [چاوگەت] خستنەلاوە؛ وەلانان. (بەیکطرف‌انداختن)
کلاوڕوچنە : (١) [ناو] ڕۆچن؛ کولاوکە. (روزنەبام)
کڵاوسەرنان : [چاوگەت] (ب) خاپاندن؛ فریودان. (کلاە گذاشتن سر کسی)
کڵاون : [ئاوەڵناو] فرندەی پۆپەدار؛ کڵاونە. (پرندە کاکلی)
کڵاویسەرخریچن: [ناو] کلاوێکی ئەفسانەییە ڕیوایەنە هەرکەس لەسەرینیٚ لەچاو ونەدە- بێت. (اسم کلاهی‌افسانەای)
کلچیف : [ناو] کلچێوک؛کلچۆک؛ مێلی کل- کێشانیچاو. (میل‌سرمەکشی)
کلکپیاهەڵسپاردن : [چاوگەت] (ب) بایەخ پیٚنەدان؛ کەمتەرخەمی لە کردنی کارێک. (اهمیت‌بەانجام‌کاری‌ندادن)
کلکزەردە : [ناو] تۆرەمەی فرندەی کلکزە- ردە دوو جۆرن. (١)کلکزەردە کە کاکۆڵی خورمایی ئاچخە و سەری زە ردە و باڵیڕە- شە. (بال‌لاکی)(٢)میوەخۆرە کە لە سەر دار و بنچک هێلانە دەکا و مێوەکانیان بۆری مەیلە

و قاوەییە و نێرەکانیان ڕەنگی بـۆری ئاچخـە ولا جانگیان ڕەشە. (میوەخور)
کلک کردن‌بەناوگـەڵدا : لـە کـاتی شکسـتی سەگ لـە شـەڕە سـەگدا کلـک بردنـە نـاو پاشوو؛ (ب) قزەبوون وترسانی مرۆڤی پێـدە-شوبهێنن. (ناتوانی‌وشکست)
کلک گرتن:[چاوگە،ت](١)کلک بەرزکردنەوە-ی ئـەسـب زیـاتر لـەکـاتی غـاردا؛ (دم-بالانگاهداشتن‌اسب) ؛ (٢) دەسـتـگـرتن بـە کلکی حەیوانەوە (گرفتن‌دم‌حیوان)؛ (٣ب) لـە خۆدەرچوون، بە پلە و پایە کە یشـتـوە خـۆی لێگۆڕاوە وکلکی گرتووە؛ دەعیە لێ‌پەیـدابوون (دارای کبروغرورشدن)
کلک‌مەقلی :[ناو،ت] قشقەرە؛ قەلـەبـەڵـەک. (زاغچە)
کلک‌نامراس:[ناو،ت] قامکی نـاوەڕاسـت؛تبلا قووتیٚ؛ تلیا ناوین؛ بەرزەملیٚ. (انگشت‌وسط)
کلک‌ووژە : [ناو] کەلەموست؛تبلامەزن؛ تلیا-مەزن؛ قامکەگـەورە؛ کلکـەگـەورە؛بـەرانـیٚ. (انگشت‌شصت)
کلکەبێل [ناو،ت] : دەستکی‌بێل. (دستەبیل)
کلمسـین : [چاوگـە،ت] واقوڕمـان؛ سـە-رسامبوون. (سرسام‌گرفتن)
کڵۆن کردن : [چاوگە،ت]کلـۆم‌کـردن؛ گاڵـە-دانی‌درگا بەگڵۆن. (کلون کردن)
کلووچیٚ : [ناو] کولووچە؛ کولیچیٚ؛ کولیچـە. (کلوچە)
کلـوور : [نـاو] کـروور؛ کـورووڕ؛ نیوملـوێن. (کرور؛ نیم‌میلیون)
کڵـوێی : [ئـاوەڵنـاو] پیپـۆکی؛ بلـووری؛ کریستالیٚ؛ کولۆیی. (کریستالی)
کڵـەوە : [نـاو] قـولاپی ماسـی‌گـرتن. (قلاب.هیگیری)
کلێپ :فد.اند؛[ناو] دەنگ‌خستنە سەر وێنەی-فیلم بە شێوەی لێو جووڵاندنەوە. (کلیپ)
کناچلیٚ‌چەم : [ناو،ت] بیبیلەچاو؛ ڕەشکێنەی چاو. (مردمک)
کناچۆ : [ناو] کچ؛ قیز؛ دۆت؛ کەنیک؛ کیژ؛ کەنیشک؛ کناچە. (دختر)
کنج : [ناو] مەهان؛ بیٚنوێژی‌ژنان؛ تێکەوتنی مانگانەی‌ژنان. (قاعدگی)
کنگلاشک : [ناو] قنگەلاشک؛ گەنگری پیر؛ گیای کەنگری پیری وشکەوە بوو. (گیاە کنگرپیرخشک‌شدە)
کنێشت : [ناو] کنشت؛ پەرستگای جوولەکان. (کنشت)
کۆ : [ناو] قالۆنچە ئاسایێکە هـەڵـدەفڕێـت و ئەگـەر خـۆی بـدا بـە چـاوی گـا و مانگـادا دووچاری چاوئیشە و نەخۆشین چاویان دەکا. (نام‌حشرەایست)+
کۆئەندام : [ناو،ت] چەندئەندام کـە هـەمـوو پێکەوە لە بووارێکدا ئەرکی خۆیان بەجـیٚ د-ێنن بۆکردنی کارێک. (اعضا)
کۆئەنـدامی‌هـەرس :[نـاو،ت] (ب)ئـەندامـە-کانی(دەم ، گەروو، گـەدە، ڕیخۆڵـە، جـەرگ، زراو) کـە سـەرجـەم کـاری هـەرس‌کردنـی خواردنەکان دەکەن. (دستگاە‌گوارش)
کۆای : (١)[بـەنـد] کـوا؛ لـەکوێیە؛لـەکـوێی. (کجاسـت؛ کجـایی). (٢)[چاوگـە] کوتـان؛ هاڕین. (کوبیدن). (٣) لێدان؛ دارکاری یان بە

کوتەک لێدان. (زدن)

کۆب : [ناو] کاپ؛ لەکاپی ئینگلیزیەوە هاتووە، فنجان؛ ئیستیکانی قاوە خواردنەوە. (کاپ؛جام)

کۆپانوراز : [ناو،ت] کورتاندروو؛ پاڵان چێکەر. (پالان‌دوز)

کۆپلە : [ناو] (١) بەش؛ کۆگای چکۆلە. (کپه)؛ بەشێک لە شێعرێکی درێژ. (فراز؛ بند)

کۆپەک : [ناو] (١) قەرەپوولی رووسیا؛ (ا- جزاپول‌روسیه)؛ (٢) پێلووی چاو. (پلک‌چشم)

کوتانەزەویا : [چاوگە،ت]کوتانن بەعەرزا؛ دان‌بەعەرزا؛ کوتانن بە زەوینا، (ب)کوڵپی‌- داوان؛ شکستدان. (زمین‌زدن)

کوتحە : [ناو] کۆڤل؛کوتەدار؛ داری سووتاندن لە کل و تەندوورا. (کنده‌چوب)

کوتحەی‌جەهەنەم : [ناو،ت] (ب) مرۆڤی ناخۆشەویستی زۆرهان؛کۆتە داری جەهەندم. (کنده‌چوب‌دوزخ)

کۆتر : [ناو] کابۆک؛ کەبووتەر؛ کەڤۆک؛ کاووک؛ لەڕوانگەی فڕندەناسیەوە چەند جۆر فڕندەن. (١)کۆترەشینە. (کبوتر-چاهی).(٢)کۆترەگایانە. (کبوترجنگلی). (٣)کۆترەنەخشینە. (کوکوختی). (۴)قومری. (قمری). (۵)کۆترەباریکە. (قمری‌درختی). (۶)(یاکریم؛ یاهوو)کەکللی لەقومری درێژترە. (یاکریم)

کۆترەپەپوو : [ناو] تۆرەمەیێک باڵندەن کە دووقامکیان لەپێشەوەیە و دووقامکیان لە- پاشەوەیە و سێ جۆرن، (١)کۆترە پەپوو. (کوکو)، (٢)کۆترە پەپووی جقەڕەش، (کوکوی‌تاجدار)،(٣)کۆترە پەپووی خاڵخاڵ، (کوکوی‌خالدار)

کوترهێنان : [چاوگە،ت] لەیاری پەڕانتۆ یان هەرقوماڕێکدا خراپ‌هێنان. (بدآوردن درقمار)

کۆتری‌دەریایی : [ناو] فڕندەیێکی تیژباڵە و بەرزگسپی و پشتڕەشە، لەبەرد و شاخی ە- راخ دەریادا هێلانە دەکا. (کبوتردریایی)

کۆتری‌نامەبەر : [ناو] کۆترێکە نامەی بە پاوەدەبەستن و لەهەر شوێنێ بەریدەن دە- گەڕێتەوە بۆ هێلانە سەرەکیەکەی و لەقە- دیمدا لەجیاتی چەپەر کەڵکیان لێ وەردە- گرت. (کبوترنامه‌بر)

کۆتوکوڵکە : [ناو،ت] وردەمووی قرتاوی سەرورپش لە دەلاکخانە؛ وردەخوری و مووی ئاپۆرە کە بە خاوکان دەیرێسن بۆ بە- نی جەواڵ و تێر دوورین. (پشم‌وپیله)

کۆتوکوێر : [ئاوەڵناو+ ناو] کوێر؛ (ب) چاوکز؛ نیوەوناتەواو دیتن. (کور؛ چشم‌کم- سوو)

کوتولەت : [ئاوەڵناو] شڕوپچڕاو؛ لەتوپەت. (تکه‌پاره)

کوتە : (١)[ڕابوردووی کوت بوون] لەتە؛ شکاوە؛ (٢) [ناو] کوتەسواڵەت: سواڵەتی لە- ت. (تکه‌شده؛ تکه)

کوتە : <هەزارە و دولایی

کوتە : کوتتە؛ لەجیاتی دەردوسندان و ژەقنە و ژەحریمار و قسەی ناخۆش دەوترێت. (مترادف‌زهرماروکوفت)

کوتەڕاو : [ناو،ت] ڕاوەکەوی ئاخری‌پاییز. (- شکارکبک‌پاییزی)

کۆتەرە : [ناو] (١) کورتەوەبوو؛ وەک گسکە کۆتەرە؛ گسکیٚ کە چووەتەکار و کورتەوە - بووە (کوتاەشدە)؛(٢)کوتەی کورتی دار بەتایبە- ت بنی دار کە دەبڕدرێتەوە و بنەکەی دەمێنی لەعەرزدا. (ماندەتنەدرخت بریدەشدەدرزمین)

کوتەکوت : [بەند] لە تاریکیدا بە پەل کوتان ڕۆیشتن؛ ڕێگاڕۆیشتنی کوێر. (کورمال)

کۆتەل : [ناو] کۆتەڵ؛ بەیرەق؛ (ب)جلی مردوو لە مەیدانێکدا وەک ئاڵا بەرز دەکەنەوە و نیشانی پرسەکەرانی دەدەن یان جل و چە- ک و فیشەکدان و شتی‌تری مردوو لە سەر پشتی ئەسپێک دادەنێن و بە پرسەکەرانی نیشان دەدەن و شیوەنی بۆ دەگێڕن. (علم- کردن‌لباس‌واسلحەمتوفی‌برای‌نشاندادن‌بە- مردم‌درعزاداری‌متوفی)

کۆتەی : [چاوگە]کەوتن. (افتادن)

کوجیلە : [ناو] ئەستوندەکی ڕەشماڵ.(دیرک- چادر)

کۆچبار : [ناو،ت] ماڵەکۆچ؛ سامانی‌ماڵ کە بارکراوە بۆ کۆچکردن. (کوچبار)

کوچک: ناوی دووگوندە لە باکووری‌شاری سەقز(نامدهکده) بەرد؛ تەوەن. سنگ)

کوچک‌تراش : [ناو] کوچک‌تاش؛ تەوەنتاش ؛ بەرتاش؛ بەردتاش. (سنگتراش)

کۆچەرکی : [ئاوەڵناو] وەک کۆچەر؛ ڕەمەکی؛ دەشتەکی؛ بی‌سەرە و بەرەیی. (هردمبیل)

کۆچەک : [ناو] بەچکەی وشتری یەکساڵە. (بچەشتریکساله)

کوچەڵە : [ناو] کەوچکەڵە؛ کەوچک ئاسا لە قوڕ دروستدەکرێت بۆ گرتنی شیرەی دار قەزوان (بنێشت). (قاشقک‌جمع‌اوری‌سقز)

کۆد : [ناو] پیتی‌نەوت؛ چەلەنگ؛ دەفری تەنەکەی بیستلیتری. (پیت)(٢) پێش ژمارە؛ ژمارەی ڕەمز. (کد)

کورد : [ناو] کوردمانج؛ کورمانج کە لە وشەی کورماد وەرگیراوە. (کرد)

کورزە : [ناو] جەواڵ. (جوال)

کورژین : [چاوگە،ت] بۆڵەبۆڵ؛ گورەگوڕ. (غرغر)

کورسین : [ناو] (١) کورسی؛ قورسی؛ قورسین؛ چرپایێک کە لە زستاناندا ئاور لە ژێریدا دادەنێن و لێفەی بەسەردادەدەن. (کورسی) ؛ (٢) [چاوگە،ت]کوڕووسانەوە. (کلوچیدن)+

کوڕکوڕە :[ناو]هاوارە بەرە؛کەتی؛ قەتی؛قتک ؛ کوڕکوڕ.(مرغ‌سنگخوار؛ باقرقره). حەوت- جۆرن.(١) کوڕکوڕەی بە رزگ‌خەنەیی، (٢)بەرزگ‌ڕەش، ((٣)بەرزگ‌سپی، (٤)خاڵ- خاڵ، (٥)ڕیڕی؛ (٦)کلک‌درێژ؛ (٧) کوڕکورە- ی گەنمان)،(١.شکم بلوطی، ٢.شکم‌سیاه، ٣.شکم‌سفید، ٤.خالدار، ٥.راهراه، ۶. دمدراز؛ ٧ کوکرگندمی.)

کورماج : [ناو] کرماج؛ کورمانج؛ کوردماد؛ واتا هەموو کوردێک لە سەر گۆی زەوی و بەسی بەش و سی زاراوە دابەش کراوە. (١)کورمانجی ژووروو. (٢)کورمانجی ناوە ڕاست. (٣)کورمانجی‌خواروو. کە١٠٤بن زاراوەی هەیە. ئەگەر بەسووکایەتی بە تاقمێکی نەخوێندەوار دەڵێن، ئەوە نارەوایە و هەڵبەستی نەیارانی کوردە. (کورمانج)

کۆرنان: [ئاوەڵناو] نان کوێر؛ نـانکۆر؛ ڕژد؛ دە-
س قووچاو. (خسیس)
کـۆرنـۆمیتر : [نـاو] کـاتپێـو؛ زەمـانپێـو.
(کرنومتر)
کۆرنێر : [ناو] دۆخێ لە یاری تۆپی پـادا کـە
لە گوشەوە دەست پێدەکا. (کرنر)
کورۆن : یەکەی پـارەی وڵاتـانی دانمـارک و
سوئێد و نۆرویژ. (کرن)
کوڕەمام : [ناو،ت] کوڕمام؛ پسـمام؛ ئـامۆزای
نێرینە؛ کوڕئاپ. (پسرعمو)
کۆرەوار : [ئاوەڵناو] وار، یان هەوار، یان مـا-
ڵبات، کوێر بوونەوە. شوینەوار کوێر بوونـەوە؛
ماڵوێران؛ بـۆی هـەیـە کۆڵـەوار سـێوراوی
کۆرەوار بێت. (بدبخت؛ خانمان‌ویران)
کوزاز : [ناو] نەخۆشینێکە بەهۆی هووڕگی
کوزازەوە مرۆڤ تووشی دەبێت و ماسوولکەی
لەش ڕەق دەکات و دەبێتە هۆی مەرگ؛ دە-
ردەکۆپانە؛ نەخۆشـینێکە دەبێتـە هـۆی ڕە-
قبوونی ماسوولکەکانی لـەش و زۆر بڤـەیـە.
(کزاز)
کۆزبەستن : [چاوگە،ت]کۆبوونـەوە بـەدەورە.
(جمع‌شدن‌دایره‌واردورهم)
کۆزروبـەربانانـەوە : (ب) تـەمبـێ‌کـردن و
لێدانی‌زۆر. (کنایی‌تنبیه‌کردن)
کوژاندنەوە : [چاوگە،ت] (١) هێڵ کێشان یان
ڕەشـکـردنەوە یـان سـڕینەوەی نووسـراوە؛
(محوکردن)؛ (٢) تەمراندن؛ خامۆش کردنـی
ئاور و چرا. (خاموش‌کردن)؛ (٣) ئارام‌کردنەوە
و لابردنی شەروکێشە. (خاموشکردن‌فتنه)
کۆژە : [ناو] حەساوی؛ کەری سپی ڕەنـگ.
خرسفیدرنگ)+
کوژەڵ : [ناو] جوماڵ. (لایروبی‌جوی‌آب)
کوژیاگ : [ناو+ ناو، بەر] (ب) هەویرەمردوو؛
هەویرترش؛(خمیرمایه)(٢)کوژراو.(کشته‌شده)
کۆس : [ناو] تەپڵـیزەلام؛ دەهـۆڵیشـەڕی.
(پۆس‌کۆس‌گۆش ئاوکێشان کەم‌کەم، ئی‌سەر
ئەوسـەرەن دووربینـەکـەی چـەم)«مـەولـەوی
(کوس)
کۆس :[ناو]کۆست؛ مەیتی کـوڕە لاوی دەز-
گیراندار(بە کیژێک دەگوترێت، (کۆس‌کەوته)
کە دەزگیرانی مردبێت). (جنازه‌نامزددختر)
کوساڵان: ناوی چیاییکی بەرزە لە هەورامـان.
(نام‌کوهی‌است)
کۆستکەوتوو : [ئـاوەڵنـاو]بـەکیژێکـی دە-
زگیرانـدار دەوترێـت کـە دەزگیرانـەکـەی
مردبێت، بەڵـام وا بـووە بـە بـاو هـەرکـەس
مردووی لێبمرێت یان بەڵاییکی گەورەی بە
سەردابێت پێـی دەڵـێن کـۆس‌کـەوتـە؛ یـان
کۆستکەوتوو. (دختر نامزدمرده)
کۆس‌وکەڕەنا :[ناو،ت]مۆسیقای تایبەتی شەڕ
لە قەدیمدا؛ تەپڵ و شەیپوور. (کوس‌و‌کرنا)
کۆسە : [ناو] (کۆستە؛ داییکی کۆنی کـوردە-
وارییە زیاتر لە گوندەکاندا وەک شـانۆگـەری
دەمەو نەوروز بە ڕێوەدەچێ، چەند لاوێک خۆ
دەگۆڕن و ڕیش بۆ خۆیان دروست دەکـەن و
لە ماڵان کۆسە دەگێڕن و پـارە یـان مێـوژ و
گوێزیان دە دەنێ. (مراسم‌کوسه‌درایام‌نـوروز)
(٢) جۆرێک ماسـی دڕنـدە و زۆر گـەورەیـە.
(کوسه‌ماسی)
کۆســەوەوی : [نــاو،ت] بووکــە بــارانێ.

(عروسکی که‌برای‌باریدن‌باران‌درست‌می کنند)

کوسه‌ی‌هه‌جیج : زاتێکی به‌رێزی ئایینیه که کلکۆکه‌ی له گوندی(هه‌جیج)ی هـه‌ورامانـه. (کوسه‌هجیج)

کۆش : [ناو] داوێنی به‌رەوی کراسی ژنانه؛ پڕکۆشی‌کرد له دانه‌وێله: داوێنی پڕکرد له دا-نه‌وێله. (دامن)+

کۆشا : [ڕابوردوو کۆشش] تێکۆشا؛ خه‌باتی-کرد. (کوشید)

کۆشا : [ئاوه‌ڵناو] خه‌بات‌که‌ر؛ تێکۆش؛ حه‌ول و ته‌قالادەر. (کوشا)

کوشتی : (١) [ڕابوردووی کوشتن] گیانی-کێشا. (کشت)؛ (٢) [ناو] بۆ کوشتن؛ ئاژەڵی-دابەسته بۆ قه‌ڵه‌و بوون و سەربڕین. (حیوان پرواری‌مخصوص‌ذبح‌کردن)؛ (٣) [ناو، بەر] کوژراو؛ باب کوشتی: باب کوشته؛ کوشته: (کوژراو) (کشته‌شده)

کوشتیار : پێداگری‌کردن؛ کوشتیاری‌بووم نه-هات له‌گه‌ڵم. (اصرارکردن)

کوشنای : [چاوگه،ت]کوژاندنه‌وه؛ خامۆش ردن. (خاموش‌کردن)

کۆشه‌ر : [ئاوه‌ڵناو] هه‌وڵده‌ر؛ خه‌باتکه‌ر؛ ته-قالادەر؛ تێکوش. (کوشا)

کۆف : [ناو] چیا؛ کۆ؛ کێو؛کێف. (کوه)

کۆک : [ئاوه‌ڵناو] ده‌سته‌واژه‌ی مۆسیقایه واتا میزان بوونی سیمگه‌لی ساز. (کوک)+

کۆککردن : [چاوگه،ت] میزان‌کردنی ته‌لی ساز و هێنانه سه‌ر (فرێکانس) یان نۆتی پێویست. (کوک‌کردن)

کۆکڵاش : [ناو] کۆکڵاشک؛ جۆرێک چه‌قه، وه‌ک بنێشتده‌جاوێت و له شیله‌ی گیای کۆکڵاش ده‌گیردرێت. (نوعی‌سقز)

کۆکۆ : [به‌ند]کۆمه‌ڵ‌کۆمه‌ڵ؛ کۆگاکۆگا؛ کۆماکۆما. (کوپه‌کوپه)

کۆکی‌دیاپازۆن : [ناو،ت] کۆکێکی په-ڕێندراوی جیهانییه له مۆسیقادا <دیاپازۆن

کۆگه : [ناو،ت] جێگای کۆبوونه‌وه؛ جێگای-کۆڕ به‌ستن. (جای‌تجمع)+

کۆلا : [ناو] ماکێکه له نۆشابه‌ی وه‌ک پیسی کۆلا و کۆکاکۆلا ده‌کرێت و به‌رهه‌می‌دارێکه هه‌ر به‌و ناوه. (کولا)

کۆلاس : [ناو] فیشه‌ک کێشی تفه‌نگ و چه‌ک. (قشنگ‌کش)

کۆلاک : [ناو] (ف.مشه) بارۆقه؛ باده‌وه. (کولاک)

کولپک : [ناو] جێگه دووکمه؛ کونه‌دووگمه. (جای‌دکمه)کوڵکریاو : قرتاو؛ کورتکراو؛ قوڵکراو. (کوتاه‌شده)

کۆلکه‌مه‌لا : [ناو،ت] نیمچه‌مه‌لا؛ مه‌لایێک که سه‌وادی‌زۆر نه‌بێت. (ملای‌کم‌سواد)

کولکه‌میرزا : [ناو،ت] میرزایێک که به‌زه-حمه‌ت بتوانێ بنووسێ و بخوێنێته‌وه. (که-سیکه نیم‌سوادی‌دارد)

کوڵگرتن : [چاوگه،ت]کوڵه‌گرتن؛ به‌دزییه‌وه گوێ له قسه‌ی خه‌ڵک‌گرتن؛ گوێڕاگرتن له قسه به‌دزییه‌وه؛ گووشی ماڵی و سه‌ی. (-استراق سمع)

کۆڵنه‌ده‌ر : [ئاوه‌ڵناو] نه‌به‌ز؛خۆڕاگر و نه‌به‌ز؛ بێ‌شکست. (شکست‌ناپذیر)

کولۆر : [ئاوه‌ڵناو] که‌له‌به‌رکه‌وتنه دیوار؛ قه‌ڵه-

شی گەورە؛ ناوخاڵی.کوێتەرە بوون.(تو خالی)+
کوڵە : [ناو] کوێلە؛ بەنی. (بندە)
کوڵەدار : [ناو، بـک] کویلـەدار؛ چـەوسـێنەر؛ (ئیستیعمارگەر). (بردەدار؛ استعمارگر)+
کوڵەزرگ : [ناو] سیکەتۆرە؛ سیقەتـۆرە؛ ئـە-ندامێکی ناوزگی فرندەیە کە وەک گورچیلە-ی بەرخ وایە وکیسەئاسایە وزیخ و بەرد هـە-رس دەکـات و پـەردەیێـکـی زەردی لـە رووکـاری نـاوەوە هـەیـە و خـۆی ڕەنگـی؛ سووری تۆخە. (سنگدان)
کوڵەفیتنە : [ناو+ ئاوەڵناو] مایەفیتنە؛ کورتە باڵای شەڕ هەڵخرێن؛ کورتە بالایش نـەبێـت هەر بەو مانایەیە. (فتنەگر)
کوڵەکەچەقاندن : [چاوگـە،ت] لـەسـەرسـەر ویستان؛ لەژیمناستیکدا. (روی‌سر ایستا دن)
کوڵەوار : [ئاوەڵناو] بریندارى زۆر سەخت؛ مـاڵوێـران بـوون لـە موعامـەلـەدا؛ حـاڵ-خراپ.<کۆرەوار (زخمی؛ خانەخراب)
کوڵەواربوون : [چاوگە،ت](ب) لەموعامەلـەدا زۆر تێشکان و زەرەرکـردن. (مغبـون‌شـدن-زیادرمعامله
کوڵەوەیوای: [ناو] سووزمانی؛ بەتەوسەوە بە ژنی خراپ دەبێژن. (لقبی‌ناشایستبـرای‌زن-بدکاره)
کوڵێ : [نـاو] بـالاڤ؛ کـەلـی؛ کـەل؛ گـە-رماوچوون؛ خۆشۆردن لە گـەرمـاو. (حمـام-کردن)
کولیچەگیا : [ناو] کولیچەگیواو؛ تـەشـیـمـل؛ گەڵاکانی پانە و گوڵەکانی بەینابـەیـن لـەنـاو گەڵاکەیدان؛ بۆکەم ئیشتیایی باشە.(جنتیانا)

کوڵێر : فد.اند.فرد (کوولێڕ)؛ [ناو] وشـەیێکـی بیانییە واتا سـاردەوەکـەر؛ دووجـۆرە گـازی و ئاوی ئامیرێکی کارەباییە بۆ فێنک کردنـە-وەی ناومالْ بەکاردێت. (کولیر)
کولێرەناسکە : [ناو،ت] کولێرە لە هـەویریـێـک چێدەبێت کە لەجیاتی ئاو بەشیردەگیرێتەوە و ڕۆنیشی تێدەکەن. (نوعی‌گردە)
کوڵین : [چاوگە] کوڵان؛ کـوڵین؛ قـەکـوڵان؛ کوڵیان؛ کوڵاندن. (حفرکردن)
کوماچە : [ناو] شەپۆلی گەورەی سێڵاو کە لە بیچمی کوماجی سەربان بەرز دەبێتەوە؛ قـە-ڵپەزە. (موج‌سیلاب)
کۆمـار : لـە وشـەی کۆمـای مادییـەوە وەر گیراوە بەواتای کۆگا. جـەمـاوەری کـۆوەبـوو؛ (جمهور؛ جمعیت)
کومپووتە : [ناو] کۆمپووت؛ میوەی نیوە کولْ لەشەربەتدا. (کمپوت)
کۆمڕ : [ئاوەڵناو] پشت‌کووڕ؛ پشت‌کۆم.(کوژ-پشت)
کومزەخ : [ناو] ئەشکەوت؛ ئەشکەفت؛ موغار. (غار)
کۆمـەوبـوون : (١) [چاوگـە،ت] کۆبوونـەوە؛ خڕبوونەوە لە دەوری یەک. (جمع‌شـدن)؛ (٢) نووشتانەوە؛ کووڕبوون. (خم‌شدن)چەمیانـەوە؛ کووڕبوون؛ چەمانەوە. (خم‌شدن)
کۆمیتـە : فـرد؛ فـد: [نـاو] لێژنـەیبالْـای لێکۆڵینەوە و ڕاگەیێنی؛ گوزارشتی بەرهەمی-کاری ئەنجامدراو. (کمیتە)
کۆمیتە١ : [ناو] لێژنەیێکی چەند کەسیـکـە بەرپرسی کاروباری شـار یـان ڕێکخراوێکـی

ڕامیارییه. (کمیته)

کومیسیۆن : [ناو] مەجلیس گرتن بـۆ ڕاگـە-یشتن بە کاروباری ڕێکخراوێ. (٢) مافی دە-ڵاڵی موعامەلە. (١و٢ کمیسیون)

کوناودەر : کوناودیو؛ لـەم سـەر تـا ئـەوسـەر کون؛ شەبەق تێکەوتوو؛ (تاطرفمقابلسوراخ)

کوند :[ناو] بایەقوش؛ بادەقوش؛بایاکوش؛بوو؛ بووم؛ بووە؛ بووەتەقلە؛ بووەکەرە؛ کونـدەبـوو؛ کوندەبەبوویشی پێدە لێن.(جغد؛ بوف)

کوند : [ناو] چەند جۆر فڕنـدە لـە ڕووانگـەی فڕندەناسیەوە لە تۆرەمەی کونـدن، (١)تـاق-تاق کەرە، (مرغحق). (٢)تاق تاق کەرەی بۆر، (مرغحق جنـوبی). (٣)کونـدەپشـیلە، (جغـد - گوش دراز). (۴)کوندەڕۆماڵ، (جغدماهی خوار). (۵)کوندەزێرە، (جغد)(۶) کوندیسپی کە زیاتر تایبەت بە وڵاتانی ساردەسـێرە. (جغـدسـفید). (٧)کونـــدەشـــەخســـەی خاڵخــاڵ، (جغـد-خالــدار).(٨)کونـــدەقوتــە، (جغــدتــالابی). (٩)کونـــدەگایانــە، (جغــدبــزرگ طلایــی). (١٠)کوندەشەخسە، (جغدکوچک).

کونداکۆر : [ناو،ت] کوندەکوێرە. (بوف کور)

کونـدەکـی : هـەڵترووشـکان؛ قـەرەفیسـکا ڕۆنیشــتن؛ بـەقنیچکانـەوە دانیشــتن. (روی-پانشتن)

کونـدیشـاخدار : [نـاو،ت] کونـدا شـاخدار؛ کوندێ کە دووپەل وەک شاخ لەژوور چاویدا هەیە. (جغدشاخدار)

کۆنگرە : فرد.فد.اند. [ناو] کۆبوونـەوەی ئـە-ندامانی یەک یان چەند گرووپی هەڵبـژاردەی دەوڵەتی یان ڕێکخراوی سە ربـەخـۆ؛ وەک:

کۆنگرەی جیهانیی دوکتۆرگەل یان کۆنگرە-ی جیهانیی ئاشتی. (کنگره)

کونەجەرگ : [ئاوەڵناو] وەڕەز؛ جارز؛ قەڵـس؛ هەراسان؛ کونە جەرگ کردن : زۆربۆهێنان و قەڵس کردن. (فشارآوردن وعصبانی کردن)

کۆنەچەکمەڕەق : قەدیم دەوڵەمەندی لێکـە-وتوو؛ جاران دەسەلاتدار و چەکمە لەپا بووە و ئێستا نەدارە و لێکەوتووە. قدرت ومال ازدستداده)

کۆنەژن : (١)پیرێـژن؛ ژنـی بـەسـاڵداچوو. (-پیرزن). (٢)ژنیپێشوو؛ ژنیتەلاق دراوێ کە سێک. (زن سابق)

کۆ نەکردن : [چاوگە،ت] نەترسان و سڵنـە-کردن و نەپرینگانەوە. (نترسیدن)؛ (٢کۆ نـە-کردن: کەڤنەکردن؛ (چاوەگێڕم دیارنییە لـە-یلم، دیارەکۆنەی کـردووە مـەیلـم): مـەیلـی کۆن کردووم. (کهنه کردن)

کۆنەڵانی : [ناو] (١) خەڵکی کۆنەڵـان.(اهـل-کونەڵان)؛(٢)جادووگەر؛ سیحرباز؛ (جادوگر)

کۆنەمێرد : [ناو،ت] شووی پێشووی ژن، یان مردبێت یان ژنەی تـەڵـاق دابێـت. (همسـر-سابق زن)

کووانی : [ناو] کووانـوو؛ کووانـگ؛ ئـاوورگ. (اجاق)

کووپ : [ناو] دوو جۆر خاڵـە لـەپـەڕەی پـە-ڕانتۆدا لە بیچمیدڵ، کووپیسـوور و کـووپی ڕەش. (کوپ)

کووپەیتار : [ناو،ت] کاسەگەورەکەی تار؛ لە نەقارە گەورەترە و خەرەکی سیمەکان لەسەر پێستی کووپەی تاردادەنرێت. (کاسەتار)

کووفت : [ناو] سفلیس؛ پلەیێک بقەترلە سووزاک. (سفلیس)

کووفتی کاری:[ناو،ت]سفلیسی کاری؛ وەک- جنێو دەوترێت لە جیاتی ژەحریمار. (کوفت- کاری)

کووفەکووف : [ناو،ت] هەناسەکردنە نێودە- ست بۆ گەرم بوونەوە لەسەرمای زۆردا؛ (ب) هەل لەرزین لەسەرمادا.(ازسرما لرزیدن‌وگرم- کردن‌دست‌بانفس)

کوولەکەسەرئاوی : [ناو،ت] کوولەکەدە- روێشی؛ کوولەکەیێکی بن‌خڕی مل‌باریکە بۆ مەلە فێربوون بەکەڵکە و بۆ جێگەی دانە- وێڵەیش دەبێت. (نوعی کدو)

کوولەکەشێتە : [ناو،ت] کوولەکەدێمی؛ جۆرێک کوولەکەی چووکەی کێویێە،بۆ نە- خۆشینی شەکەرمز باشە. (کدوی‌صحرایی)

کوێربوونەوە : [چاوگە،ت](١) رووخان یان پڕبوونەوەی گومانەی کارێز و کانی. (بسته- شدن‌راه‌آب‌کهریز)؛(٢) نەمانی شوێنەت و ناو و دەنگی ئیل‌وتەبار و فەوتان و نەمانیان؛ خانەدانێکی گەورەبوون ناویان کوێر بووەوە. (ازبین رفتن‌فامیل‌یانام آنها)؛ وێکهاتنەوەی کونی نەرمەی گوێ کە کونی‌دەکەن بۆ گۆشەوارە. (سوراخ‌جای‌گوشواره‌بهم‌آمدن)+

کوێرکوێرانە : [ئاوەڵناو+ بەند] ئەنجامدانی هەرفرمانێک بی‌سەرنجدان لە دروستی و نادروستی فرمانەکە؛ وەکوو کوێر (کورکورانه)+

کوێرکێش : دەسکێشی کوێر؛ رێنموونیکەری کوێر لە رێگە رۆیشتندا. (عصاکش)

کوێرەکوێر : [بەند] وەک رۆیشتن بەرێدا لە تاریکاییێکدا کە چاو هیچ نەبینێت. (کورمال- کورمال)

کوێستانی : [ئاوەڵناو+ ناو](١)پەیوەندیدار بە کوێستانەوە؛ ئەوەی لە کوێستان دەژی. (مربوطبەکوهستان). (٢) جۆرێک گەنمە. (نوعی گندم)

کەبابی : [ئاوەڵناو] گۆشت یان ماسی یان هەر شت کە وەک کەباب برژابێت؛ هەر شت کەشیاو یان بابەتی کەباب و تایبەت بە کە- باب، دانرابێت بۆ ئەوەی بیکەن بە کەباب. (کبابی)

کەبابی‌پل : [ناو،ت] کەباب لە پلە گۆشت؛ کەبابی‌چنجە (جنچک) (کباب‌چنجه)

کەبابی‌لوول : [ناو،ت] کەبابی قیمە کە لە شیشی پانی دەدەن. (کەباب‌کوبیده)

کەبەرزبرە : [ناو،ت] زبرەتەوەن؛ بەردەزبرە؛ بەردەزوورە. (سنگ‌سوهان)

کەبیسە : [ناو] ساڵێک کە ٣٦٦ رۆژە؛ و لە چوارساڵدا جارێک ساڵ کەبیسە دەبێت و ئەو رۆژە دەخرێتە سەر مانگی رەشەمە. (سال- کبیسه)

کەپچاندن : [چاوگە،ت]دوواندن؛ قسەلەگە- ڵکردن؛ وەقسەهێنان. (بحرف‌آوردن)

کەپچین : [چاوگە] دووان؛ قسەکردن؛ ئاخفتن. (حرف‌زدن)

کەپسوول : [ناو] ئەم وشەیە بیانییە؛ (١) جۆرێک ئەزبە، جیگای گەردی دەرمان کە دەچێ بە ناویەکتریندا و گەردەکە راده- گرێت.(کپسول)؛ (٢) ئەزبە؛ کەپسوولی‌گاز. (-

(کپسوول)

کەپەبێل : [ناو،ت] کەتەبێل؛ بێڵی کـوۆنی دەم سوواو. (بیل کهنەوکارکردە)

کەتان : [نـاو] گیـامرۆژە؛ لـە لقـی رووشـاڵ رووشاڵی ئەوگیایە بەن و قوماشـی کـەتـانی دروست دەکەن. (کتان)

کەچە : [ناو] کرێش؛ بۆی هەیە کەچڵی لە وشەی کەچە ڕاهاتبێ. (شوره)

کەچەک : [ناو] مێزەر؛ مـەنـدیل؛ پێچـی لـە سەربەستن. (دستار)

کەچەلباد : [ناو،ت] کوتەلبادی شـڕوکۆن. (-قطعەنمدکهنەوپارە)

کەدخوا : [ناو] کوێخا؛ قیخا؛ کەی‌خودا؛ کـەد بەتورکی واتا گوند؛ کوێخادیێ. (کدخدا)

کەدکەر : [ناو،ت] کارکەر؛ کارەکەر. (کارگر)

کەدووانە : [ناو] کدووانە؛ کرمێکە لە بیچمی تووی کوولەکە، تەزبێح ئاسا بەدەم یەکـەوەن و لە ناو ڕیخۆڵەی مرۆڤدا دەژی. (کرم‌کدو)

کەڕاکە : [ناو] تەپڵی‌سەر؛ سەر؛ (ب) سەری-زل. (سر)

کەڕاهی : [ناو] کەڕێتی؛ ڕەوتـی کـەڕبـوون؛ بێگوێی. (کری)

کەرب : [ناو] تووڕەیی؛ قین. (عصبانیت)+

کەرباندن : [چاوگە،ت] تووڕەکردن؛ قین‌هە ڵساندن؛ دنـەدان؛ هانـدان. (عصـبانی کـردن .تهیج کردن)+

کەربین : [چاوگە]تووڕە بوون؛ قین‌هـەڵسـان. (عصبانی‌شدن)

کەرپسە : [ناو] کەرپەسە؛ جۆرێک مارمیلکـە. (آفتاب‌پرست)

کەرتکردن :[چاوگە،ت] لەت‌کردن؛ بە دووبە-ش‌کردن؛ کوتکوتکردن. (دونیم‌کردن)

کەرت‌کەرت : [ئاوەڵناو] لـەت لـەت؛ کـوت کوت؛ بەش بەش؛ (تکه تکه)

کەرتۆر : [ناو،ت] تۆرانی نێرەکەر بۆماوەیێکی کورت و ماکەری بەتـەڵـەب بـەجێهێشـتن و دیسان گەڕانەوەی؛ بەتەوسەوە بـەکـەسـێک دەڵـێن لـە بـێ‌جـێ لـە شـتێک بتۆرێـت. (قهرکردن‌بیمورد)

کەرخ : [ناو] گەوز؛ ئەنـدازەی جارێـک داس یان مەڵەغان هێنان بە گیا یان گەنم و جـۆدا لـەکـاتی دوورینـەوەدا. (جـای‌یکبـارداس بکاربردن‌دردرو)

کەرخاندن : [چاوگە،ت] تێکدان؛ خراپکردن. (خراب‌کردن)

کەرخاو : [ناو] دێراو؛ کەردوو. (گراز)

کەرخەنـۆک : [نـاو] کـەرخنکێنـە؛ جۆرێـک گیایە. (نوعی‌گیاه)

کەرخی : [ناو] کەڵەک؛ لۆتکەی لە چەند مە شکە و تەختە چێبوو، بۆ پەڕینـەوە لـە چـۆم. (کلک)

کەرخین : [چاوگە، کەرخان] بێزیـان؛ وەک: بێزران لـە خواردنێـک؛ لـە بـەرچاوکـەوتنـی خواردەمەنییێک. (ازچشم‌افتادن‌غذا)

کەردوکێش : [ناو،ت] بێلاسن ئاسـاییێکی زۆر پانە بە دوو تەنافەوە کەردووی پێ هەڵـدەدە-نەوە. (بیل‌گرازکنی)+

کەردەی : [چاوگە]کردن. (کردن)

کەرژیلە : [ناو] بارینی وردە بەفری پێش بـە-فرباریـن؛ پرووشە. (بارش‌برف‌دانەریز)

کەرپسوون : [ناو] تاوە. (ماهیتابە)
کەرسەلە : [ئاوەڵناو] ئاوارە؛ دەربەدەر. (آوارە)
کەرکاش : [ئاوەڵناو] نەسرەوت؛ ئۆقرەنەگر؛ بزۆز. (ناآرام)
کەرکاوی : [ناو،ت] کەراقی؛ کەڵک؛ دوو جۆرن کەڵکیسپی و کەڵکیبۆر، فڕندەییکی گەورەی ماسی خۆرە. (پلیکان)
کەرکورگ : [ناو،ت] جاش؛ (ب)کەرکورگ؛ کوڕی کەر؛ وەک جوێن دەوترێت. (کرەخر)
کەرکوژ : [ناو،ت] کەربەنگ؛ هەربەنگ؛ گیاییکە دووساڵە و ژەهراوییە و ماکی خەو-هێنەری تێدایە خواردنی دەبێتە هۆی نەمانی هەست،(سرکەر)ە. (بنگدانە)
کەرکە : [ناو] (باینجانی سوور)ی نەگەییو؛ تەماتەی کاڵ و شینی نەگەیشتوو. (گوجە فرنگیرسیدە)+
کەرگووان : ئاژاڵێکە گوانێکی وشک بووبێت. (حیوانی کەیکپستانشبیشیرباشد)
کەرگەدێوی : [ناو،ت] وشترمر. (شترمرغ)
کەرگەس : [ناو] داڵە کەرخۆرە؛ سیسارگ؛ سیسارگە کەچەڵە. (کرکس)
کەرگەوز : [ناو،ت] ئەگەرکەرێک لەناو خۆڵدا خۆی بتلێنێتەوە کەرەگەلی دیکەیش هەرئە و کارە دەکەن؛ (ب) چاولێکەری. < کە-رمیز(چشم وهم چشمی)
کەرمیز : [ناو،ت] هەرکات لە کەرەگەلدا یە-کێکیان میزبکات زۆربەی ئەوانیتریش میزدەکەن؛ لەو ڕووەوە بۆ چاولێکەری ئەو وشە بەکاردێنن؛ چاولێکەری. (چشمهم-چشمی)
کەرووکوێر : (١)کەسێک کە نەبیسێت و نە-بینێت؛ (کروکور)؛ (٢ب)چاوودەم نەکراوە؛ هیچ نەدیتوو؛ دونیا نەدیتوو؛ نائاگا لەدونیا. (چشموگوشبستە)
کەرۆڵە:[ناو] سەکوییێک کە لە پەنای دەرکە-ی ژوور دروست دەکرێت بۆ کەوش دانان. (سکویجاکفشی)
کەرەتەی : مەڕی کەریلی سپیڕەنگ. (گوسفندسفیدگوشکوچک)
کەرەسی : [ناو] کەرەس؛ کاشەمە؛ کەرەوس؛ کەرەوز. (کرفس)
کەرەشین : [ناو،ت] کەرووەشینە کەرەکیفە؛-کەروو؛ ماکێکی (ئانتیبایۆتیکی) لێ دەگیرێت کە دژی هوورگە. (کپک)
کەرەفرۆ : [ناو،ت] کەرە: ژەک؛ ژەک لەسەر ئاور دادەنێن هەتا دەگرسێت. (نوعیآغوز)
کەرەکەر : گەوجەگەوج. (احمقانە صحبتکردن)
کەرەگۆشە [ناو]: بەری جەگەن؛ شتێکی تووکنە و لەقەدیمدا دەکرایە نێو گەچ بۆ گە-چکاریی دیوار کەدەبووە هۆی نە قەڵە شانی گەچی دیوار. (کرکگلنی)+
کەرەگەل : [کۆی کەر] ڕەمەی کەر؛ هەرە-گەل؛ (ب) بە گرووپێکی ناحاڵی دەڵێن. (رمە-خران)
کەرهەنگ:[ناو]جۆرێک هەنگی بێهەنگوینە لە قەڵشی دارەکۆندا دەژی.(نوعیزنبور)
کەریێ : [ناو] کەروو؛ کەرەکیفە. (کپک)
کەریڕێژگاو : کەرێک کە هەر زەرینی هە-بێت و پەرینی نەبێت؛ پیاوی بێکرداری

سوێرِقسەی پێدە شوبهێنن(لاف زن‌بی‌عمل)

کەزیکوور : [ئاوەڵناو] بیٚبەخت؛ بیٚشانس؛ بەدبەخت؛ تەغەر بۆ ژن دەگوترێت. (زن-بدبخت)

کەژ : [ناو] کەش؛ بەنێکی کێشدارە لەجیر؛ هەر شت کە کێشی‌بێت. (کش)+

کەژوکۆ : [ناو،ت] کێو و سارا؛ دەشت وکێو؛ بیابان وکێو. (دشت‌وصحرا)

کەسایەتی : [ناو] خوو وخدە و ڕەوشتی هەر-کەس کەدەبێتە هۆی بایەخ دار بوون لە کۆمەڵدا یان بیٚبایەخ بوونی. (شخصیت)+

کەستی : ناوی ناوچەی سەرشیو نزیکی سە-قز کە وشەیێکی (پەهلەوی و ئارامییە)کە بە پشتوێنی زەرد ڕەنگی مووسایەکانیان گوتووە کە لە ناوچەی کەستی(سەرشیو)دروست دە-کرا. (نام‌قدیم‌منطقه‌سرشیو)

کەسدار : [ئاوەڵناو] پشتیواندار؛ خاوەنی قەوم وخێش. (دارای‌قوم‌وکس)

کەسری‌شان :ئەم وشەیە بیانییە، بەڵام لەسەر زمانی جەماوەریشە؛ ئەوەی دەبێتە هۆی شان و شکۆکەم‌بوون؛ هۆی کەم‌بوونەوەی کە-سایەتی لە نێوجەماوەردا. (کسرشان)

کەسکوون : [ئاوەڵناو] دەردونەخۆشینی تێژوتوند و بقە؛ ئازارەکەم کەسکوونە دەردە-کەم تووڵانییە «فۆلکۆر» (خطرناک؛مرض سخت)+

کەس‌نەبینیٚ : گۆڕینەوەی شت بە مەرجی چاو پێنەکەوتن. (معاوضه‌بدون‌دیدن)

کەس‌نەکردوو : (۱) [ئاوەڵناو] کاریکی دژوار کە هیچکەس پێی نەکرێت؛ (کاریکه‌ازعهده-کسی‌برنیاید)؛ (۲)کارێک کە تا ئەوکاتە کە-سێک نەیکردبێت. (کاری کەسی‌انجام‌نداده-باشد)

کەس‌نەکێڵ : [ئاوەڵناو] مەزرای بیٚ داهات زەوینێک کەشیاوی کێڵان نەبێت. (زمین‌بی-حاصل)

کەسەین : مەینی خوێن. (دلمه‌شدن‌خون)

کەشاو : [ناو] (۱)کەشەو؛ چەکمەجە؛ کەشە-وی‌مێز. (کشو). (۲) ئاو داشتنی زەوی بۆ نەرم بوونەوە و ئاسان کێڵران. (آبیاری زمین‌برای-نرم‌شدن‌وشخم‌زدن)

کەشتی‌بادەوان‌دار : [ناو،ت] پاپۆڕێک کە بە بادەوان دەڕوات. (کشتی‌بادبانی)

کەشتی‌شکێن : [ناو،ت+ ناو، بک] جۆرێک پاپۆڕی قاییمی شەڕە بۆ تێکشکاندنی پاپۆڕی دوژمن. (ناوشکن)

کەشکۆڵ : [ناو] داری‌نارگیل؛ دەڵێن ڕۆنی بەرەکەی بەرگری لە وەرینی مووی سەر دە-کا. (نارگیل)+

کەشکەڕەشە : [ناو،ت] قەرەقورت؛ لە کوڵاندنی ئاوی ماست دروست دەبێت. (قراقوروت)

کەشکەژەنی : [ناو] کەشکە زەنگۆڵ؛ کە شکەژنۆ؛ کڵاوەی چۆک؛ کڵاوەی ئەژنو. (کاسه‌زانو)

کەشکەسوو : [ناو،ت] سووتکە کەشک؛ کشکی ساوراو کە نەختێکی دەمێنیٚ وەک سووتکەسابوون. (مانده‌کشک ساییده‌شده)

کەشەن : [ئاوەڵناو] هیلاک و ماندوو؛ شەکە-ت. (خسته)

کەشەنی : [ناو] هیلاکی؛ ماندوویی؛ شەکە-
تی. (خستگی)
کەشەوان : [ناو] کەژوان؛ شاخەوان؛ کۆگەرد؛
کەژڤان. (کوەنورد)
کەفسوول: > کەپسوول
کەفوکوڵنیشتنەوە : [چاوگە،ت] لـەکـەف-
وکـوڵ کـەوتـن؛ (ب) سـاردبوونەوە و
دڵساردبوونەوە لە ئەنجامی کارێک؛ لە جۆش
و خورۆش کەوتن. (ازشوروشوق‌افتادن)
کەڤچک : [ناو] کەوچک؛ کەڤچی. (قاشق)
کەڤلاندن : [چاوگە،ت]کەڤل‌کـرن؛ کـەوڵ-
کردن. (پوست‌کندن لاشه)
کەڤیس : مـەڕێـک کـە سـەری زەرد بێـت.
(گوسفندی‌کەسرش‌زردباشد)
کەڵاس : [ناو] لاشەی مندارەوەبوو؛ کەلاکـی
مردارەوە بوو. (لاشه‌مردار)
کەڵـان : فـد؛ [ئـاوەڵـناو] بـۆی هـەیـە لـە
کوردییەوە چوبێتە نیوفارسی؛ چوونکا کەل لە
زمانی کوردیدا ئورناک (سەمبول)ی کەڵەپیاو
یان کەڵانە : وەک کەڵان، کە هاوتای پیاوانـە
وگەورەییە؛ بۆ موعامەلەی گەورە لە فارسی و
کوردیشدا بەکاردێت. (کلان)
کەلبەتەین : [نـاو] گـاز؛ گـازی بزمـار هـە-
ڵکێشان.جاران دادنیان پێـدەکێشا. وەک دوو
کەڵپە. (گاز)
کەلپێتانـدن : [چاوگـە،ت] تۆخـڵ لێکردنـەوە.
(ازپوسته‌درآوردن)
کەلپورەی : >داماگ
کەلپیچ : [ناو] کەرپیچ؛ کەرپوچ؛ (کەرپیچ)بە-
تورکی واتا خشت لە کوردیشدا واتای خشت-
دەدا. (خشت)
کەڵت : [ناو] جۆرێک‌ڕاخەر. (نوعی‌فرش)
کەلچەری : [ناو] کـەڵچـەری؛ خوینـدەواری؛
ڕۆشنبیری؛ پسـپۆڕی مێـژوو؛ لـە(کـاڵچیر)ی
بیانییـەوە وەرگیـراوە واتـا(کـەلتـوور). کـە-
لتووری.(روشن‌فکری)
کەڵس : [ناو] بەڵغی کە بەشـێوەی بـەرد لـە
بێخی‌ددان یان بنـی سـەمـاوەر و شـتی‌تـردا
پێکدێ. (جرم)
کەلشۆک : [ئاوەڵناو] شـارلاتان؛ شـەڕلاتـان؛
شەڕفرۆش؛ شەڕانی. (شارلاتان)
کەلک : [ناو] کەڵـک؛ موفـا؛ فایـدە؛ قـازانج.
(فاید)
کەلکـدار : [ئـاوەڵـناو] بـەکـەڵـک؛ بـەمونـا؛
بکارهاتوو؛ بەقازانج. (فایدەدار؛ بدردبخور)
کەلک‌گری : [ناو] ڕەوتی بەکەڵک خـواردن؛
بە کارهاتن. (بدردبخوری)
کەڵەپووک : [ئاوەڵناو] مێشک‌خاڵی؛ نـەزان؛
بی‌ئاوەز؛ (کلەپوک)
کەڵەگەرمبوون : (ب) سەرخۆش بوون؛ مـە-
ستبوون. (کەلەگرم‌شدن)
کەڵەمەلەق : [ناو] لەڵەمحەلـەق؛ سـەرمـەو
قولانج؛ سەرمە و قولات؛ لە فارسیدا بە واتای
بەراوەژووە. (کلەمعلق)
کەڵەوشک : [ئاوەڵناو] مێشک‌وشک؛ کۆنـە-
پـەرەسـت؛ مێشـک‌کـۆن؛ دژی نوێخـواز و
ڕۆشنبیر. (مرتجع)
کەڵەوشکی [ناو] مێشک‌وشکی؛ کۆنەپـەرە-
ستی؛ڕەوتی بیرکردنەوە لە بواری ڕابـوردوودا؛
دژایەتـی لـەگـەڵ نـەوژەنـی و نوێکـاری و

ڕۆشنبیریدا. (ارتجاع)
کەلمژاندن : [چاوگە،ت]کەلاندن؛ کوڵاندن؛ وەکول هێنانی تراو؛ وەجۆش هێنان. (جوشاندن؛ پختن)
کەلمژین : [چاوگە،ت]کوڵان؛ جۆشیان؛ کوڵیان؛ کەلیان. (جوشیدن)
کەلمێش : [ناو] مێشەحۆلکە؛ مێشەگایانە؛ جۆرێک مێشی هەرە گەورەیە. (نوعی مگس درشت)
کەلنەوەن : [ئاوەڵناو] غەوارە؛ بێگانە؛ ئاوارە؛ دەربەدەر. (آوارە)
کەلووەخۆرە : [ناو] هارپە؛ کرمێکە مێملی کەلووی نۆکە. (آفت مزرعه نخود)
کەلووەرێژ:[ناو،ت]نۆک،نیسک و دانەوێڵەی تر کە درەنگ بیدوورنەوە؛ بەکەلووەکەیەوە دە-ڕژێتە سەرعەرز. (ریختن نیامک بنشن که دیرچیده شوند)
کەلوەرێژ : [ناو] سەرڕێژ؛ لێواولێوپڕ؛ لیپاولیپ؛ قەڵا قەڵا پڕ. (لبریز؛ مالامال پر)
کەلهاندن : [چاوگە]کوڵاندن؛ جۆشاندن. (جوشاندن)
کەلەرمقومری : [ناو،ت] داشکەلەرم؛ داشکە-لەم. (کلم قمری)
کەڵەشاخ : [ناو،ت] شاخی ناوهەڵۆڵی کە-ڵگامێش و گا کەچەورەسانی دروێنە وانانی تێدەکەن.(جای روغن تیز کردن داس)
کەلەشە: کێشەکێش؛ بەزەحمەت؛ دەردیسەر. (زحمت و دردسر)
کەڵەشێرباز : [ناو] کەسێک کە کەڵەشێر ڕادەگرێت و حەزی لە شەڕە کەڵەشێرە. (خروس باز)
کەڵەکەبڕێ : [ناو] جۆرێک گەمەی منداڵانە؛ بەردێک لە ناو کۆگا خولێکدا دەشارنەوە و یەک منداڵ کە خاوەندی کۆگا کەیە بەشەق لە منداڵەکانی دی هەڵدەدا و بەرگری دەکات لە ڕووخاندنی کۆگاکە لەلایەن هێرشکە-رانەوە. (نوعی بازی کودکان)
کەڵەمگوڵ : [ناو،ت] گوڵ کەلەرم؛ بۆ دروستکردنی ترشیات کەڵکی هەیە. (گل-کلم)
کەڵەوان : [ناو] لەقەدیمدا کە ئەرابەی گەڵی هەبوو بەکەسێکیان دەگوت کە ئەرابەی کە-ڵی باژوێ. (رانندە اربه)+
کەڵەوەشکێنی : [ناو] کەڵەوەکێشی؛ سە-رپێچی؛ ملهوڕی؛ یاخیگەری. (یاغیگری)
کەلهین : [چاوگە]کوڵین؛ جۆشین؛ وەکول-هاتن. (جوشیدن)
کەلی : [ناو، بەر] کوڵاو؛ چێشی نەکەلی: چێشتی نەکوڵاو. (پخته)
کەلیان : [چاوگە]کوڵان؛ وەکول هاتن. (پختن؛ جوشیدن)
کەلیز : [ناو] بەلەچەکی کوولەکە. (قاچ کدوی خشک شده)
کەلێشە : [ناو] کلێشە؛ لەش. (جسم جاندار)
کەم : [پێشگر] بە واتای کەمێک یان (بێ)؛ وەک: کەمئاوەز؛ کەمئاو؛ کەمتەرخەم؛ کە-مبایەخ. (پیوازه، کم)
کەماچ : [ئاوەڵناو] زبر؛ ڕووش؛ ناساف؛ گرنج-گرنج؛ زڤر. (زبر)
کەماسی : [ناو] کەمایەتی؛ کەموکووڕی؛

کێماسی؛ ناتەواوی. (کمبود)
کەماندار : [ناو] کەواندار؛ کەسێک کە خاوەنی تیروکەوانە؛ (ب) تیرهاوێژی کەوان. (کماندار)
کەمانە : کەوانە؛ (١) [ناو] نیوە جەغزی ووک؛ (نیمدارەکوچک)؛ (٢) لاتراسکە؛ لارێکردنی بەردی هاوێژراو یان گوللە کە لە شتی ڕەق بکەوێت و لاتراسکە بکات؛ (کمانە)؛ (٣) [ناو] ئارشەی ویلوون و کەمانجە. (کمان)
کەماوڵاخ : [ناو] زەردەکەما؛ بە شیلە وشکەوە بووەکەی دەڵێن(ئانغووزە)، دژی کۆخەیە. (کمایاصلی)
کەماهی : <کەماسی.
کەمبوون : (١) میوانەکان زۆر نەبوون، کەم-بوون ؛ (کمبودند)؛ (٢) هاتنە کەمایەسی؛ کەم بوونەوە؛ کەمەوبوون؛ هاتووەتە کەمبوون خەریکە تەواو دەبێت؛ (کمشدن)؛ (٣)حالەتی کەمی؛ کەمبوونی بەش؛ (کم بودن)؛(٤) کە-م بووگن؛ کەمیان کردووە، نیوەیان لە نێو چوون.(چووگن). (کمشدەاند)
کەمتر : (١) [ئاوەڵناو] خوارتر؛ خلە لە بلە کەمتر نییە «فۆلکلۆر» (٢) [ئاوەڵناو] دژی زیاتر؛ من پارەم لە تۆ کەمتر هەیە؛ (٣)[بەند] بەهەڵکەوت؛ جارجار؛ کەمجار؛ کەمتر دەتبینم. (١و٢و٣کمتر)
کەمتۆڵیە : [ناو] کەمتۆڵی؛ کلینچکە؛ دووایین مۆرەکانی مۆغەرەی پشت. (دنبلیچە)
کەمتین : (١)کەمگەرم؛ کەمتاو؛ بێتین. (کمحرارت)؛ (٢)[ئاوەڵناو]لاواز؛ بێهێز. (ناتوان)+
کەمخێر : [ئاوەڵناو] بێداهات؛ کەمبارە؛ بێ-سووت. (کمبهرە)
کەمراندن : [چاوگە،ت] سوورکردنەوە؛ وەک سوورکردنەوەی خۆراک لە ناو تاوەدا. (سرخ-کردن)
کەمشیر : ئەبرەش؛ عەبرەش؛ مێوینەیێ کە شیری کەم بێت. (کمشیر)
کەمفرۆش: [ئاوەڵناو] ترازووسووک؛کەسێک کەشتی فرۆشراو بە تەواوی بە کڕیارنادا(کمفروش)
کەمکەم : [بەند]تۆزە تۆزە؛وردەوردە؛ نەختە-نەختە؛ کەمکەمە؛ هێواش هێواش. (کم-کمک)
کەمکەمەک : [بەند] تۆزەتۆزە؛ وردەوردە؛ لە-سەرەخۆ؛ بەکاوەخۆ. (کم کمک)
کەمواردەی : [چاوگە،ت]کەمخواردن. (کم-خوردن)
کەموکەسری : [ناو] کەموکوڕی؛ کە-موکووڕی؛ ناتەواوی. (کموکسری)
کەمووني : [ناو] کەمخوێنی؛ کەمخێنی. (کم-خونی)
کەموەر: (١) [ئاوەڵناو] کەم بەر؛ تەسک؛ (باریکو غیروسیع)؛ (٢) کەمخۆر؛(کە-مخوراک)؛ (٣) کەمبەر؛ دارێک کە بەری کەمبێت. (کمبهرە)
کەمەچ : [ناو] دیاری؛ نیشانە؛ عەلامەت. (نشانە؛ علامت)
کەمەچکردن : [چاوگە،ت] دیاریکردن؛ پیشاندانان بۆ ناسینەوە. (علامتگذاری کردن)

کەمەرباریک : [ئاوەڵناو] ناڤتەنگزراڤ؛ (ب) تیشکەڵە و قەوباریک؛ ناوقەد باریک (کمرباریک)

کەمەربەس : [ناو] پشتوێن؛ (شال کمر)

کەمەربەستن : [چاوگەت](١)پشتوێن بە ستنەوە؛ (شال بە کمربستن)؛ (٢ب) ئامادە - بوون بۆ خزمەت یان ئەنجامی کارێک. (کمر بستن)

کەمەربەسە : (ب)کەمەربەستە؛ ئامادەی خزمەت. (آمادەخدمت)

کەمەربەندیهێمنی: کەژو ئاسایێکە لە سەیارەدا کە سەرێکی بەسەیارەوە لکاوە و سەرەکەی تریشی سەرسینگ و کەمەری دانیشتووی نێو سەیارە دەگرێت و دەبەستری بەپاڵ سەندەڵیەوە. (کمربندایمنی)

کەمەرەشل : پشتوێن شل‌وشل؛ (ب) ناوی گۆرانیێکی کوردیە. (کسی کەشالش راشل می بندد)

کەمەوکردن : [چاوگەت]کەم‌کردنەوە. (کم کردن؛کاهش دادن)

کەنارخستن : [چاوگەت] خستنەلاوە؛ (ب) پاشەکەوت‌کردن و لەخەرج گێڕانەوە؛ وەلانان. (کنار گذاشتن؛ پس‌انداز)

کەناردەریا : [ناو] لچەدەریا؛ بەستێنی دەریا؛ قەراخدەریا؛ روخی زەریا. (کناردریا)

کەناوەسمە : [ناو] کەندەسمە؛ ڕەنگڕەژە؛ مێش‌خۆرە؛ هەنگ‌خۆرە؛ لەبەندەن و کەندەڵان و کونی تاشە بەردان هێلانە سازدەکا و سێ جۆرن، (١)کەندەسمەی ئاسایی، (٢) کەندەسمەی چووک، (٣) کەندەسمەی گەردن قاوەیی. (١)زنبورخور. (٢)زنبورخورکوچک. (٣)زنبورخورگردن‌قهویی)

کەندوکۆسپ: [ئاوەڵناو] کەندولەند؛زەوینی بەرز و نزم یان پڕکوڵۆ و ناساف.(زمین ناهموار)

کەندولەند : [ئاوەڵناو] بڵیندونەوی؛ کەندوکوسپ. (پست‌وبلند)

کەنگرەخاتوونە : [ناوت] کەنگرێکی لاسک- درێژ و ناسکە. (نوعی‌لنگرمرغوب)

کەنگرەکەرانە : [ناوت] کەرتەشی؛ شەکروک؛ درکەگورزە؛ بۆ زۆربوونی شەکری خوێن بەکەڵکە(گیاەشکرتیغال)<کەرتەشی

کەنگرەماسی : [ناوت] کەنگری لە هێلکە - وەردراو کە لە ناو ڕۆندا سووروەوە بوویێت. (لنگروتخم‌مرغ‌سرخ‌شدە)

کەننەڵان : [ناو] ئاودڕ؛ ئاودڕکەی گەورە؛ کەندەڵال. (آبکندبزرگ)

کەنۆلان : کۆندەڵان؛ گوندێکە سەربەشاری سەقز. (اسم‌دهی‌است)

کەنەکاری : [ناو] کەندەکاری. (کندەکاری)

کەوابوو : [وتەی شەرتی] هەرگاوایە؛ کەواتە؛ کەواسە؛ کەوایە. (اگراینطوراست)

کەواژ : [ناو] هیربار؛ دەفریگڵین. (ظرف سفالی)

کەواغ : [ناو، بک] هەوڕگەر. (سفالگری)

کەوانگۆشە : [ناو] شتێکە وەک دووکەوان و- وەک [ ] کەچەندکەوان دەگرێتەخۆ. (کروشە)

کەوانیڕۆستەم : <کۆڵکە زێرینە. (قوس‌و- قزح)

کەواوخانە : [ناوت] کەبابخانە. (دکان کبابی)

کـەوتنـەخـوار : بـەر بوونـەوە لـە سـەرەوە بۆخوارەوە؛ لە ئـەسـپ کـەوتنـەخـوار؛ خلـۆر بوونەوە؛ وەرسیان؛ گریـل بوونـەوە. (پـایین-افتادن.بپایین غلطیدن)

کەوتنەدلْ : (١)کەفتنەدلْ؛ بەدلاْهاتن؛ (بـدل-براتشدن)؛ (٢) پەسەنـدکردن؛ بـەدلْبـوون. (پسندکردن)

کەوتەی : [چاوگە]کەوتن. (افتادن)

کەوتەیی : [ناو] نەخۆشینی ئەسپەک؛ لە ئـە-سـپێی سـپیەوە مـرۆڤ تووشـی دەبێـت؛ (تیفوس)؛لە ئەسپێی ڕەش(ئەسپێیسەر)ەوە مرۆڤ نایگرێت.

کـەوجـووت : [نـاو،ت] ڕاوەکـەوی ئـاخری خاکەلێـوە کـە لـەو کاتـەدا کـەو خـەریکـی جووتگرتنن. (شکارکبکدرآخرفروردین)

کەوخۆر : [ناو] دەنکی هەرە وردی تریْ لە -ناو بۆلیْ ترێدا کە لە پێش دەنکە گەورەکانـدا دەگات. (دانەهایزیرمیان خوشەانگور)

کەوشەدارینە : [ناو] تەقتەقیلە؛ کەوشی سـە-ڕپایی لە تەختەدار.چەکچـەکیلـە . (دمپـایی-چوبی)

کەوکەو : [ناو] کەوکەب؛ گوڵێکی جوانی پڕپەڕە گەڵاکەی کورکدار و پانە ، گەڵاکەی دەکوڵێنن بۆ شۆردنی برین. (کوکب)

کـەوکـەوە : [نـاو] (١) هـەوهـەوە و هـە-ڕاوهوریای جەماوەر بـە بۆنـەی هـاتنیکـە-سێکی ڕێزدارەوە؛ (٢) گۆپـاڵێکی تایبـەت بـە سوڵتان لە قەدیمدا؛ (٣) شکۆ و جەلال و تە-متەراق و تەنتەنە. (١و٢و٣کبکبەودبدبە)

کەوگێز : [ناو] کەوچکی هەرەگەورە. (قاشق-بزرگ)

کەولْ : [ناو] پێستەی ئاژالْ بەڵام لەزۆر ناوچە بە سفرە دەوترێت چوونکا لە پێشدا سفرە لـە کەولْبووە. (سفرە)

کەوڵەکۆن : [ناو،ت] بەتەوسـەوە بـەمرۆڤـی زۆرهـانی قڵخـەقڵـخکـەر دەڵـێن. (کنـایی-ازپیرازکارافتادە)

کەوڵەگیا : <شۆتگرسێن

کەولیْنان : [ناو،ت] (١) سفرەی‌نان لـەسـەر خواردن؛ (٢) قوماشـێکە لـەقـەراخ تـە نـوور دایدەخەن و گـونکی لـەسـەر دادەنـین. (١و ٢سفرەنان)

کەوەرگ : [ناو] کەوەر؛ کاراد؛ جۆرێک سـە-وزەواتی تام تیژە. (ترە)

کەوەزەن : [ناو] دووبرا؛ دووبرالـە؛ هـەڵـۆی-کاوان، هەڵۆیێکیگەورەیـە تـا ٧٠ سـانتیمیتر باڵایەتی ڕاوی کەروێشک و باڵنـدە(تـەغـەر کەو) دەکا. (نوعی عقاب)

کەوەگیا : [ناو] خوم؛ وەسمەگیا؛ نیل؛ گیایێکە بۆ ڕەنگکردنی موو بەکاردەبریْ. (وسمە؛ نیل)

کەوەمووورگ : [ناو،ت] مـووروە شـینە. (خـر-مهرە)

کەوێل : [ناو] چارداخی نێـو بێسـتان و بـاخ؛ کولیت؛ کۆخ. (کوخ؛کومە)

کەیبانوو : [ناو]کابان؛ کەیوانوو؛ ژنیْکە سـە-ڕپەشتی مالْدەکا؛ ژنی بـەرمـال؛ بـەرمـالْی. (بانویخانەدار)

کەیبـانوو : [ئـاوەڵنـاو] کابـانی بـە مشـوور و کارامـە لـە بـەڕێـوە بردنـی ئـەرکـی ماڵداریدا.(خانەدار)

کەیخا : [ناو] قێخا؛ کەیخـوا؛ کوێخـا؛ کۆخـا. (کدخدا)

کـەیخوسـرەو : (کـەی : گـەورە ، مـەزن. و

خوسرەو: ناودار) گەورە و ناودار. (ناوی شاییٚکی ساسانییە)(نامداربزرگ؛ نام یکی از شاهان ساسانی)

کەیٚکیف : [ناو] کەیکوف؛ کیٚکف؛ سەختە-داریٚکی نەخش‌جوانە بۆ دروستکردنی کەرە-ستەی ڕازیٚنەر لە کاری خەڕاتی و نەجاریدا بەکەڵکە، گەڵاکەی دژی زەردووییە. (کیکف؛ کرکف)

کەیلان : ناوەبۆژن؛ ژنی جوان و ڕیٚکوپیٚک؛ تەرڵان؛ خوٚش بەژن‌وباڵا. (زن‌بلندقامت‌زیبا)

کەیلەکۆن : [ناو] کەلاوەکۆن؛ خانووبەرەی لەمیٚژ ڕووخاو و تیٚک تەپیو. (خرابەقدیمی)

کەین‌وبەین : [ناو] سەروسرِ؛ قەراروبرِیەی پەنامەکی. (سروسرِ)

کەیوان : ناوەبۆپیاوان. (نام‌مردانە)+

کیاسەی : [چاوگە،ت]کیاستەی؛ ناردن؛ هەناردن. (فرستادن)

کیانای : [چاوگە،ت] کیاسەی؛ ناردن؛ کیاندن. (فرستادن)

کیاندن : [چاوگە] هەناردن؛ ناردن؛ شاندن. (فرستادن)

کیبەرە : [ناو] کیە؛ نەقم؛ نەغمە؛ کاناڵ؛ بوودرِ. (کانال؛ مجرا)

کیٚچ‌کەوتنەکەوڵ : ئۆقرە لیٚبران و لەزکردن بۆ ئەنجامی کاریٚک؛ شڵەژان. (قرارنداشتن-وعجلەکردن)

کیٚرەوڵ : [ناو] پیٚستی شۆرِەوەبووی ژیٚرسکی گا کە میزی گا لەویوە دەچۆرِیٚتە خوارەوە. (پوست‌آویزان‌زیرشکم‌گاو)

کیسەکیٚشان : [چاوگە،ت] لە گەرماو بە- کیسە خۆ شتن؛ (کیسەکشیدن)؛ (٢ب) ماستاوکردن و ڕیایی‌کردن. (تملق‌کردن)

کیٚش : [ناو] هیٚزی ڕاکیٚشان و ڕۆیشتن؛ سەـ پارەکە نامیزانە کیٚشی‌نییە. (کشش)

کیٚشە : [ناو] گیروگرفتی؛ گرفتاری؛ دەمەقاڵە؛ شەرِەقسە؛ شەرِ (گرفتاری.نزاع‌لفظی)+

کیٚل‌گەردن : [ئاوەڵناو] (ب) ژنی‌گەردن‌بەرز. (زن‌گردن‌بلند)

کیلۆمیٚتری‌چوارگوش : [ناو،ت] بەرانبەر بە یەکملیۆن میتری چوارگوش. (کیلومتر مربع)

کیلە : [ناو] عەیارەییٚکە بۆ پیٚوانی دەغل بەرا-نبەر بە ١۶ کیلۆ. (کیل)

کیٚم : (١) کەم؛ دژی زۆر. (کم)؛ (٢) چەکەسم؛ من‌کیٚم : چ‌کەسم. (کی‌هستم)؛ (٣) کیم؛ ئاداو؛ زووخاوی‌برین. (چرک‌زخم)

کیٚمختە : [ناو] سپوس؛ کەپەک؛ پیٚستی‌گەنم. (سبوس)

کیٚموکیاسی : [ناو] کەموکەسری؛ کەم-وکورتی؛ کەموکووریِ. (کم‌وکسری)

کیمۆنۆ : فرد.ژاپون‌د.فد. [ناو] کراسی دریٚژی قۆڵ‌فش کە لەپیٚشەوە وەک باڵتە بەسەریە-کدا دیٚتەوە و بە کەمەرەییٚک قاییم دەکریٚت. (کیمونو)

کیٚوپارە : [ئاوەڵناو] ناوچەی کویٚستانی. (جای‌کوهستانی)

کی‌وڵکانی: [ناو] کیٚبەرکیٚ؛ کیٚبرکیٚ .(مسابقە

کیوی : [ناو] بەریداری‌کیوی؛ کە میوەییٚکە هیٚلکەئاسا و تووکن و ڕەنگ قاوەیی، تامیکی مزری هەیە و دەخوریٚت. و تارادە-ییٚکی زۆر ویتامینی(سیٚ)ی هەیە. (کیوی)

کیٚوی‌ئاورپژیٚن : [ناو،ت] کۆو ئایر پژگنای. (کوەآتشفشان)

کیٚها : کامە؛ کام؛ کیژان؛ کامەتا؛ کیشک. (کدام؛ کدامین)

کیٚهایان :کامەیان؛ کامیان؛ کیٚهەیان. (کدامشان)

گ : کورتکراوەی گشت؛ هەموو؛ سوپاسی گلاییێکتان دەکەم: سوپاسی هەمووتان دە-کەم. (همگی)

گ: [پاشگر] لە هەندێ زاراوەدا نیشانەی بە-رکارە وەک مردگ، سووتاگ، خواردگیە، بردگیە

گابــاردین : [نــاو] گــاواردیــن؛ جۆرێــک فارسوونیای ئینگلیزی زۆر بە ناویە و باشە. (گاباردین)

گابــازی : [نــاو] دابێکــی کــۆنی ئیسـپانیایە، مرۆڤێکی گاباز لە مەیدانێکدا لەگەڵ گایێک شەڕدەکات و زیاتر گاکە شکست دێنی و دەکوژرێت و جاریشهەیە گابازەکە کوڵەوار دەبێت یان دەکوژرێت. (گاوبازی)

گابژار : [ناو] بژاری بەرد لە کاتیجووتکردندا، کە لە پاشهێلیگاسنەوە بەردبژێر دەکرێت. (جمع کردن سنگ درشیار شخم)

گابەدەنگنەڕۆیشتن : بێبایەخ بوونیفرمان؛ (ب) جوابنەدانەوە. (اجرانکردن دستور)

گابەردان : کاتی لارەسێبەری ئێوارێ کە گایجووت و ڕەشەوڵاغی گێرە بەردەدەن بۆ لەوەڕ. (درعصربازکردن یوغ گردن گاوخرمنکوب)

گابێنان: جووت بەستن؛ نیر لە سەرملی گا بەستن بۆ جووت؛ گاگرێدان بۆ جووت. (یوغ-بستن بگردن گاو)

گاترمە : [ناو] کەمەربەند؛ کەمەربەندی زێڕ و زێو نیشان. (کمربندطلاپانقرەنشان)

گاج : گاوان. (چوپان گلە گاو)

گاجی : [ناو]گاوانی. (چوپانی گاوها)

گاخۆر : هەر شتکە گا بیخوات ؛ هەر شت-کە گا دەخوات؛ (ب) زۆرخۆر. (پیرخور)

گاڕان گۆلکانی : [ناو] (ب) بێسەرەوبەرەیی؛ هەرکەس بە کەیفیخۆ؛ بێدەستووری. (بی-نظمی؛ بی قانونی)

گارکەگارک : [دەنگەناو] گارەگار؛ خوێندنی-مریشک لە کاتی هێلکەکردندا. (کراخ)

گارگاە : [ناو] مۆغەرەیپشت؛ بڕبڕەیپشت؛ گازراکە. (ستون فقرات)

گــارمۆن : روس: فــد؛ تــد: ئــامێرێکی مۆسیقایە؛ گەڕەمەشکە. (گارمۆن؛ آکاردئون)

گارووس : دێمیلە. (گاورس)

گارە : [ناو]کێو؛ شاخ. (کوە)

گارەش : [ناو]گایێ کە ڕەنگی ڕەشە؛ (ب) ڕ-ەشەوڵاخ.(ب) گا و مانگا (گاوسیاە؛گاو)

گــاریس : [ئاوەڵناو] چەپەڵ؛ سووک و چرووک؛ پەست؛ خراپ؛ ڕووڕەش. (ناپاک؛ پست)

گاریسۆک : [ناو] تەرزەی دەنگگەورە. (تگرگ دانەدرشت)

گاریە : [ناو] گاری؛ ئارەبانە. (گاری)

گازاندە : گازندە؛ گلەیی. (گلە)

گازدار : هەرچی کە گازیهەبێت؛ زیاتر بۆ نۆشابەیێک بەکاردەبرێت کە گازی هەبێت؛ وەکپێپسی و سەودا. (گازدار)

گازرە : [ناو] ئەستووری؛ قیلەت؛ بارستا. (ضخامت)

گازگر : [ئاوەڵناو] گەزۆک؛ ئەوەی گازدە- گرێت. (گازگیر)

گازگرتوو : [ناو،بەر] ڕەوتی خنکاو بە گازی ژاراوی. (گازگرفته)

گازمە : خاوشکاندنی گا لە ئەوەلیٚبەهاردا و ئامادەکردنیان بۆ شێوبڕین بە دوو سیٚ هێل جووت کردن؛ لەبەرئەوە بە جەمام نەکەون. (آمادەکردن گاوبرای شخم‌زدن)

گازمە : تد: بەتورکی(واتاهەڵکەن). [ناو] قوڵینگ؛ پاچ؛ زەنگن؛ کوڵەک؛ کولەنگ. (کلنگ)

گازندۆک : بەکلەیی. (گلە کنندە)

گازۆر : [ئاوەڵناو] بەهێز؛ کەسێک کە هێزی بەقەد هێزی گایێکە؛ زلهێز. (خرزور)

گازوگیر : نزیکبەگرتن؛ هەرەتی گیروگرفتی.تەنگ و چەڵەمە. (درشرف گرفتن‌با دندان؛ فشارآوردن، گیرانداختن)

گازۆل : [ناو] بەرهەمێکی پاترۆلییە، سووتە- مەنی مۆتۆڕی گازوئیلییە. (گازوئیل)

گازە : [ناو] لە گاتای ئاویستاوە وەرگیراوە و گازندە و گازکردن و گازی بەهواتای پاڕانەوە و بانگ و هاوارکردنە لە خودا؛ موناجات. (- مناجات)

گازەرە : [ناو] گازەرا؛ مۆغەرەی پشت. (ستون‌فقرات)

گازیتراو : [ناو] گازیٚ کە بەپەستاوتنی (بە- گوشار) بووەتە تراو. (گازمایع)

گازیخەردەل : [ناو] گازێکی کیمیاوییە کە حەڵەبجەی شەهیدی پیٚ بۆمباران کرا. (گازخردل)

گاس : فد: [بەند] گاهەس؛ لە کوردییەوە چووەتە نێو فارسی؛ شایەد؛ بۆیهەیە؛ ڕەنگە؛ وێدەچیٚ. (گاس)

گاڤادی : گاڤا دن؛ دەمێکیدی؛ کاتێکیتر. (وقت‌دیگر)

گاڤقەلیش : [ئاوەڵناو] هەرزەگەڕ؛ زۆرگەڕ؛ ئاوارە. (هرزەگرد)

گاڤگاڤانیٚ : [ناو] کایەی بازدان. (بازیپرش)

گاڤۆک : < گامیز.

گاکوژە : گیایێکی ژەهرداره؛ مرۆڤ و گا دە- کوژێت، بەڵام ئاژاڵیتر ناکوژێت. (شوکران- آبی)

گاکەرک :[ناو] فەرەجی قوڵکورتی تا ئەژنۆ درێژ. (نوعی‌عبای‌آستین‌کوتاه، دامن- تازانوبلند)

گاگلوان : [ناو] تەویلەی گاگەل. (تویلەگاوها)

گاگۆڕ : [ناو] قەبر جگە لە گۆڕیچە. (قبر بجز ازلحد)

گاگۆز : [ناو] گلێنە؛ کزن. (گاوەدانە)+

گالتەوگەپ : [ناو] گاڵتەوگەپ حەنەک و پە یقین؛ قسە و شۆخی. (شوخیوگپ‌زدن)

گاڵەکوت : [ئاوەڵناو] هەڵچوون؛ هەراسان؛ نیگەران. (مضطرب)

گالەوەڕێن : [ناو](ب) گاح؛ شووانیگاگەل. (چوپان گاوها)

گامبۆره : [ئاوەڵناو] ئازا؛ بەکار؛ بەدەستوبرد. (کاری)

گـاموٚلکی : [نـاو] گـاگوٚلکێ؛ گـاوڵکێ. (چهاردستوپاراەرفتنبچه)

گامیر : جۆرێک‌قالۆنجە. (نوعی‌سوسک)

گامیزه : مارپێچ؛ ئەم بەروئەوبەرکردنی هێڵ یان پێچ و قەمچ لە ڕیگا ڕۆیشتندا. (زیگزاگ)

گاوانەسی : <گاوەناس؛ گاوەناز.

گاوبار : لە زۆرانبازیدا بەلای شاندا کەوتن. (نیم‌تیغ)

گاوری‌سەرکۆ : بەو زەردەشتیانەیان گوتووە، کە لە دەس زوحاک ڕوویان‌کردە کەژ وکێو؛ یان دەستەیێکی‌تریان کە بەهاتنی ئیسلام هەڵاتنە سەرکێو و شاخ. (زردوشتیان‌فراری‌کوەوکمر)

گاوەشە : [ناو] گاوس؛ مەشکەی‌گەورە. (مشک‌بزرگ)

گاوەشەدەم : [ئاوەڵناو] دەمزل؛ مەشکەدەمە. (دهن‌گشاد)

گاوەناس : [ناو] گاوەناز؛ پەیدابوونی گروڤەڕ-یکی بەئێش و برین و چڵک لە بەر ملی گادا. (مرض‌ورم‌کردن‌گلوی‌گاو)

گاهنبار : لەئاوێستا داهاتووە کە دونیا لەشەش ڕۆژدا دروستبووە، (ب) لەو شەش ڕۆژەیە. (شش‌روزی‌کەدنیاخلق‌شده)

گاهیت : [ناو] گاجووت؛ گای‌شیوبرین و جووت‌کردن بە تەوسەوە وەک جوێن بە کەسێکی گێژ و حۆل دەوترێت. (گاونرگاوآهن‌کش)

گای‌باری : لە قەدیمدا باو بوو گایان بار دەکرد. (خۆم کورەکاروانی گا بە بارەوە «فۆلکلۆر». (گاوباری)

گای‌سەره : ئەوەڵین گای‌گێره کە لە قەراخ پێخوێدا دەگەرێت. (اولین‌گاودرخرمنکوبی)

گایێ : (١) یەک گا. (یک‌گاو). (٢.ب) [بەند] جاروبار؛ برێ‌جار؛ هەندی‌جار؛ برێوجارا. (گاهی)

گرانفرۆش : [ئاوەڵناو] گرانجان؛ گران‌ورەش. (گران‌فروش)

گرتن : [چاوگە] (ب)جوانووی لە سێ ساڵ بەرەوژوور ڕام‌کردن بۆ سواری. (رام‌کردن‌اسب‌برای‌سواری)+

گرتەی‌وەر : گرتنە باوش. (بغل‌گرفتن)

گرد : لەگەڵ؛ وەگردمنی ؟: لەگەل منتە ؟: لەگەڵ منت دایە؟. (با)

گرد : [ناو] نیشانەیێکە لە سەر پێنج هێڵی نۆت‌نوسینی مۆسیقادا کە یەکەی کاتە و بە رانبەر بە دووسپی وهەشت چەنگە. (گرد)

گردەبڕ : [ناو]لق یان کۆتە دار کە بە باری ڕادپووتدا ببردرێتەوە؛ خشتەبر یان گردەبڕی پێدەڵێن، ئەوداره گردەبڕ، ببڕەوە ؛ ئەگەر بە باری ڕاراستدا ببرێتەوە (داهێنانی) پێدەڵێن. (بریدن‌هرچیزگردازعوض)+

گردەوبوون : گردبوونەوە؛ کۆبوونەوە؛ کۆم بوونەوە؛ خڕبوون؛ خڕبوونەوە . (جمع‌شدن؛ گردشدن)

گردیشک : گیایێکە لە ئاڵەکۆک دەکا. (نام‌گیاهی‌است)

گرسانەوە : ڕاوەستانی خوێنی‌برین؛ خوێنی برینەکەی گرسایەوە : بەندهات؛ هاتە بەس.

(بندآمدن‌خون)+
گرسۆز : [ناو] گردسۆز؛ جۆرێک‌چرای نەوتی کە گرەکەی جەغزئاسایە. (گردسوز)
گرگرە : [ناو] چەرخی ئاو دەرهێنان لەبیر؛ جەرجەرە. (گەردوونە؛ چرخ‌چاه)
گرۆبان : پلەی عەسکەری بانتر لە سەرباز یەکەم و خوارتر لە ئیستیوار. (گروهبان)
گرۆبان‌دووەم : پلەی عەسکەری بانتر لە گرۆبان‌سێ. (گروهبان‌دوم)
گرۆبان‌سێ : خوارترین پلەی گرۆبانی. (- گروهبان‌سوم)
گرۆبان‌یەکەم : پلەی عەسکەری بانترین پلەی گرۆبانی و خوارتر لە ئیستیوار. (گروهبان‌یکم)
گرۆقەر : [ناو] لوو؛ لک؛ لووی؛ بەرزەک؛ ئاڵک؛ ئاڵوو. (غدە.تومور)+
گرۆشاندن : [چاوگ‌ەت] کرووساندن؛ کراندنەوە و داماڵین بەددان. (بادندان‌لخت- کردن مانند بلال‌خوردن)
گرووچ : [ئاوەڵناو] سووک‌وچرووک. (پست)
گرەمشقەڵە : گرەمشقەڵان؛ ئاگری شۆڵەبەرز. (آتش‌شعله‌بلند)
گری : [ناو] جۆرێک گرۆقەر لە ناو کۆتە یان لەسەر ڕیشەی‌دار. (گرەداخل‌تنەوریشەدرخت)
گریاشان : سەیرانگابوو، ئێستا گەرەکێکە لە شاری سنە. (گریاشان)
گریاڵ : [ئاوەڵناو] کەچەڵ؛ سەرگەنیک. (کچل؛ گر)
گرێدێر : اند؛ فد: [ناو] ماشێنی تەخت‌کردنی زەوی زیاتر لە جادەسازیدا بەکاردێ. (گریدر)

گولێر : فد: [ناو] لە ئینگلیزی وەرگیراوە واتا دەروازەوانی کایەی تۆپێ‌پا. (گلر)
گرێ‌تێکەوتن : (ب)چەت‌تێکەوتن؛ کۆسپ و بەرهەڵست کەوتنە سەر ڕێی ئەنجامی کارێک. (مشکل درکارپیداشدن)
گرێ‌تێکەوتن : ١) گرێ‌کەوتنە ناو ڕیس و بەن؛ ئاڵۆزان و لێک گیربوونی بەن و ڕێسمان. (گرەافتادن). (٢.ب)کۆسپ و لەمپەر کەوتنە سەر ڕێگەی ئەنجامی کارێک؛ دژواری دروست‌بوون لە کاردا. (گرەخوردن؛ بە مانع برخوردن)
گریس : اند؛ فد: [ناو] ڕۆنێکی زۆر خەستی پاترۆڵییە بۆ ڕەوان‌کارکردنی کەرەستەگەلی سەیارە و موتۆر بەکاردێت. (گریس)
گری‌گوێز : [ناو] لەبن‌کۆتە و سەر ڕیشەی- گوێز گرێییک خڕ دەبێتەوە کە تەختەنەردی لێ دروست دەکرێت و زۆر نایاب و بەنرخە. (گرەگردو)
گریسکاری : فد: [بەرهەمی‌چاوگە] گریس لە پاژگەلی بزوزی موتۆر هەڵساوین. (گریسکاری)
گرینچۆ : [ناو] جومگە؛ جمگە؛ خرتک. (مفصل)
گرێی‌دەریایی : [ناو] یەکەی درێژایی لە دە- ریادا بەرانبەربە میلێکی دەریایی. (گرەدریایی)
گرێی‌سەردڵ : داخبەدڵمان؛ ئاواتنەهاتنە- دی؛ داخی‌سەردڵ؛ (عقدەدل)
گزرەهۆرپ : [ناو] کوڵلە؛ قولمە. (ملخ)
گزمک : [ناو] بزمک؛ دەم‌بێن. (پوزەبند)
گزی : [ناو] گزک؛ گسک. (جارو)+

گسکلێدان:[چاوگە،ت] (ب) ماڵینەوە و هچ-بـەجـێـنـەهێشـتـن (کنـایی؛ چیـزی‌بـە-جانگذاشتن)+

گسکەکوێتەرە :[ناو] گسکێکە چڵەکانی چـوو-بێتەکار و کورت بوووبێتــەوە. (جـاروب‌کوتـاه-شدەبعلت کارکردن زیاد)

گشتەک : [ناو] گشتەک؛ بەنی دووریني کە-وش و درگای جەوالʼ و ئیتر. (نخ‌کفش‌دوزی)

گفکە : [ناو] گوڵینگ؛ گوڵەنگ. (منگوله)

گڤالە : (١)گەڤالە؛ گەواڵە؛ پارچەهەور. (تکه-ابر). (٢) گڤالەکەڤوک: تاقمیʼکوتر. (دسته)

گڤشین : [چاوگە] گوشین. (فشاردادن)

گڤکرن : [چاوگە،ت] گیف‌کردن؛ خوێئامـادە-کرن؛ چەترپێکان. (آمادەشدن؛ پزدادن)

گڤن : [ئاوەڵناو] گرژ؛ موٚن؛ تووڕە. (عصبانی)

گل : [ناو] گلە؛ دانە؛ دەنگ؛ دووگلە: دوودانە. (عدد؛ دانه) +

گلار : [ناو] گلارە؛ گلێنە؛ ڕەشـکێنەیچـارو؛ بیبیلە؛ دەنکـە تـریʼ. (مردمـک‌چشـم؛ دانـه انگور)

گلاراو : [ناو] نەخوٚشینی گلێنەیچـاو؛ گـل-کردن و ئێشانیچاو؛ (چشم‌درد)+

گلاێول: فرد؛ اند: [ناو] شالانگ؛گوڵە دیاری؛ گەلایوٚڵ؛ گوڵەکانی بەریز لە سەر لقێک دە-پشکوون وچەند ڕەنگی جوٚراوجوٚری هـەیـە. (گلایول)

گلچ : بژاربڕ؛ برارچن. (بیلچەوچین)

گلدوگاجل : [ناو] شتیکوٚن و پرووپووچ؛ شڕە-وبڕە؛ شروشاتالʼ. (خرت‌وپرت‌کهنه)

گڵکەن : [ناو،بک] کەسێک کەگلʼ هەڵدەکە-نێت؛ ئاخکوٚلʼ. (خاک‌کن)+

گلمیسک : [ناو] ئاویزار؛ لیک. (آب‌دهان)

گلوٚپ : [ناو] لامپیچرای کارەبا. (لامپ)

گلوٚرە : شتیخڕ؛ گوٚلوٚلە. (کـلاف‌وگلولـه‌نـخ-یاهرچیزگرد)

گلێـــرای : [چاوگـــە،ت] خلاربوونــــەوە؛ خلوٚربـــوون؛ ســەرســمدانـــیچـــارەویʼ. (سرازیرشدن.افتادن)

گلێروٚکـەردەی : [چاوگـە،ت] کـوٚمکــردن؛ کوٚکردنەوە؛ خڕکردنەوە. (جمع‌کردن)

گمتە : [ئاوەڵناو] تێکسمڕاو؛ (ب)قەڵب؛ بەرە-ڵا؛ گەدەوگودە. (گنده.بی‌ارزش)

گن : [ناو] گروڤەر؛ لـوو؛ گرێـیـنـاو لـەشـی زیندەوەر. (غده)+

گنای : [چاوگە] کەوتن؛ کەفتن. (افتادن)

گواتر : فرد؛ فد: [ناو] نـەخوٚشـینی پـەنمـانی گروڤەری (تیرۆئید) بە هوٚیکـەم بوونـەوەی (یوٚد) لە لەشدا کە دەڵێن لە خەم و خەفەتـی زوٚرەوەیە؛ وەرهەم. (گواتر)

گوٚپالʼ : [ناو] گورز. (گرز)

گوپینە : [ناو] کوٚپکە؛ چـڕویدار؛ خونچـەی-ساوای سەر لقی دار. (تژەدرخت)

گوتووێژ : [ناو] گفتوگوٚ؛ وتووێژ. (گفتگو)

گوتیار : [ناو،بک] بێژەر؛ قسەکەر. (گوینده)

گوٚجەستەک:[ئاوەڵناو]نەگبەت؛ بە نـەحلـەت کراو؛ نەفرین‌کراو؛ نەگریس. (نکبت)

گوجیلە : [ناو]گورچیلە؛ وڵک.(کلیه)

گوٚر : [ناو]گوٚرخەر؛ کەرەکێفی؛ کـەرەکێـوی؛ وەک کەر وایە و لەشی خەتخەتە. (گورخر)

گوراێگور :[بەند] پەیتاپـەیتـا؛ لـەسـەریـەک.

(گروگر)
گـــورجی:[نـــاو]خـــەڵکـــی گـــور جســـتان-.(اهلگرجستان)+ توند وتۆڵی
گورخەر : >گۆر.
گوردان : [ناو] تاقمێک عەسکەر بەرانبەر بـە سیْ گورهان. (گردان)
گۆردەک :سەگی گویْ شۆڕ؛سەگی گوێ نە-براو. (شگ‌گوش‌آویزان)
گورزەگیا : [ناو]گوڵەهەنگە؛ گیایێکە نیـومیتر بەرزە و بۆ پەنمانی گورچیلە و میزگیران بـە-کەڵکە. (افسنطین‌رومی)
گورگستان : (ب) ناوچەیێک کە دانیشـتووانی بیْبەزە و جەردە و پیاوکوژبن. (گورگستان)
گورگـــەبـــوون : [چاوگـــە،ت] هـــەڵـــاتن و خۆشاردنەوە لە دەس‌کەسیْ یان حوکومـەت. (گریختن‌وئاوارەشدن)+
گورگەڕاو : [ناو] ڕاوی گورگ؛ (ب)زەحمـەت و دەردیســەری زۆر پێـدان؛ هێنـان و بردنـی زۆر. (شکارگرگ؛ آزاردادن‌زیاد)
گورگی‌باران‌دیدە : گورگی باران دیتی؛ هەڵە-یە. >گورگی‌باڵان‌دیدە.
گورگی‌باڵان‌دیتی : > گورگی‌باڵان‌دیدە.
گورگی‌باڵان‌دیدە : باڵان لە کوردی و فارسییدا واتا تەڵەی گورگ، دیارە هیچ گورگێک نییـە کە بارانی نەدیبێت و باران‌دیدە هەڵەیە کە لە فارسی و کوردیدا دەیڵێن و لە ئەسـڵدا باڵـان دیدەیە وەک کەوی داودۆز بە گورگێـک دە-گوترێت کە تەڵەی دیبێت و ئـەزمـوونی وە-رگرتبێت و لە تەڵە سل بکات و بیناسێت؛ لـە ئاکامدا بە مرۆڤی بە ئەزموون و دونیـا دیتـوو دەوترێت. (گرگ‌بالان‌دیده)
گورم : [ناو] پالْ پێوەنان و تەکاندانی بە تـە-وژمی مەشکە یان شتی‌تر. (محکم‌تکاندادن)
گورمەتە : [ناو] تەکان‌لەخـۆدان؛ بـەتونـدی-ڕاپسکان؛ بەتوندی هێرش بردن. (جهیدن)
گۆرواباف : [نـاو] دووکـەڕێسـە؛ گـۆرەویلـە؛ گۆرەویچنە؛ تۆرەمەی گۆرەوی‌چنە ٨ جـۆرن.
(١)گۆرەویچنەی‌بۆر. (چرخ ریسک سرسـیاه).
(٢) گۆرەویچنەی سەرسپی. (چـرخ‌ریسـک-سرسفید). (٣) گـۆرەویلـەی پشـت‌مـل‌شـیْ. (چرخ‌ریسک پشت‌بلوطی). (۴) گۆرەویچنەی تورکستانی. (چرخ‌ریسک‌تـورانی). (۵) گـۆرە-ویچنەی سمێڵدار. (چـرخ‌ریسـک‌نیـزار) (۶) گۆرەویچنەی شین. (چرخ‌ریسک‌سرآبی). (٧) گۆرەویچنەی‌کلک درێژ. (چرخ‌ریسک‌دم‌دراز).
(٨) گۆرەویچنـەی گـەورە. (چـرخ ریسـک-بزرگ)
گورهان : [ناو] تاقمێک عەسکەر بەرانبەر بـە سیْ دەستە. (گرهان)>گوردان
گوڕەکردن : [چاوگە،ت] (ب) بە هـەرا و دە-ستوبرد کارێک تەواوکردن زیاتر لـە کـاری فـەلاحـەت و درویّنـەدا بـە کـاردیْ (لێمـان گوڕاندو بەرێکمـان دووریـەوە)؛ هـەیتانـدن. (باداوفریادوعجله‌کاری‌راتمام‌کردن)
گوریچە : جۆرێک تەڵەنانەوە لە بـەر درگـای کونێکدا کە نێچیـری تێـدابێت. (نـوعی‌تلـە-گذاری)+
گۆریل : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] جۆرێک مەیمونی بێکلکە و زۆر بە هێز و ئارامە بە ڵـام ئـەگـەر تووڕەی بکەن بیْترس و بیْبەزە هێرش دە-

کات. (گوریل)
گۆزن گریٚ : [ناو] پشتوین بەستن بە شێوەی گرێچن. (نوعی‌بستن‌شال کمر)
گـوزەران : گـوزەشـتـکـردن؛ بـەخشـینی تاوانبار؛لیٚخۆشبوون. (گذشت کردن)+
گوشادان : لە کایەی نەردێن‌دا تەنیامۆرە، لـە بـواری مـۆرەگـەلـی حـەریفـدا دانـان. (گوشادادن)
گۆشارە :[ناو]گۆشوارە؛گوارە؛گوهارک؛ گوهار. (گوشوارە)
گۆشت‌کۆی : [ناو] گۆشت‌کوت؛ کوتکی گۆ-شت‌کوتان. (گوشت‌کوب)
گۆشتی‌قیمە : گۆشتی‌کوتراو یـان لـە چـەرخ دراو. (گوشت قیمە)
گۆشتی‌کوتراو : [ناو،ت،بەرک] لەقەدیم‌دا بـۆ دروستکردنی‌کەبابی لوول گۆشـتیان دەکوتـا ئەمرۆ لە چەرخی گۆشـتی دەدەن و قیمـەی پێدەڵێن. (گوشت‌کوبیدە)
گۆشتی‌گەردەمل : [ناو] (ب) ئاماژەیە بۆ شتی سەربار و بەسەرداسەپاو. (کنایی‌سربار)
گۆشتی‌یەک خواردن‌وئیسقان نەشکاندن : ئیشارەتە بە خزمایەتی. (کنایی.قوم‌وخویش)
گۆشدەر:[ناو]گۆش:گوی،گوێگر:گوی ڕایەڵ ؛ (پۆس‌کۆس گۆش ئاوکێشـان کـەم‌کـەم، ئیسەر ئەوسەرەن دووربینەکەی چەم) «مەوله-وی» . (شنوندە)
گۆشگرە : [ناو] گوی داپۆش زیاتر بۆ منـداڵی دروستدەکەن. (گوش‌پوش)+
گۆشەملـە: گیـای‌گـوی‌مشـک؛ کولێنـدراوی گیای گوی‌مشک دژی تووڕەیـی و بـی‌خـە-
وییە. (مرزنجوش؛ مرزنگوش)
گۆشەوکەنار : (ب) دەوروبەر. قـەراغ‌وبیجـاغ. (گوشە‌کنار)
گۆشی : فد. لە سازەکانی تەلیدا ئەو بە ڕووڵە خرانەن کە سیم (تەل)یان پێوە دەبەسـترێت بـۆ شـل و توندکردنـەوە وکـوک کردنیـان. (گوشی)
گۆشی : کەرەسـتەی گـوێگرتن لـە دەنگـی لێدانی دڵ کە دوکتۆرەکان بـە گوێیـەوە دە-نێن؛ بیستۆکی دەزگای تەلەفۆن؛ کەرەستەی دەنگ‌بڕین لە ئامێری وەک ڕادیـۆ و گـرام و ئیتر کە تەنیـا بـە و کـەرەسـتە گـوێی لـی-بگیرێت؛ (گوشی)
گوشینە : [ناو] گونیە؛ گۆنی؛ تەلیس. (گونی)
گوفتار : [ناو] گوتە؛ ڕەوتـی پـەیڤـین؛ وتـار؛ گوتار. (گفتار)
گوفتوگۆ : [ناو] دەقچەنگ؛ وتوویژ؛ دەمەتـە-قی. (گفتگو)
گۆڕگراندن : [چاوگە،ت] خرت‌کردن؛ خڕهە-ڵدان؛ گردکردن؛ لەخەراتی‌دان. (کروی کردن)
گۆڕگرکار :[ناو،بک] خڕهەڵدەر؛ خرکەر؛ لەخە-ڕاتیدەر؛ خرت‌کەر؛ خەرات. (خەراط)
گوڵاڵقلیان : [ناو] گوراڵەقلیان؛ گولەنـەورۆز؛ جۆرێک گوڵاڵەیە کە پەرەکانی قـەویتـرە لـە گوڵە خەشخاشە و گەڵاکانی درێژ و باریکـە و پیازەکەی شیرینچقە؛ دژی کرمی برینی دە-ست و پای حەیواناتە کە کرمی هەڵهێنابێـت. (لالە‌الوان)
گوڵباران : [ناو] جۆرێک ڕێزگرتن لە کەسێک بە داباراندنی گوڵ بە سەریدا لە لایەن کەس

یان جەماوەرەوە.جۆرێک باربوو. (گلباران)
گوڵپرشنگ : گیای پەنگەڵزەرد؛ هەساره شمار؛ هەسارەژمار. (گیاەشیرمرغ)
گولپەڕ : [ناو](۱)گوڵەسۆ. (۲)کوتراوی گوڵبەرگی جۆرێک گوڵە وەک بەهارات دەیکەنە نێو ماست و خۆراکەوە. (گلپر)
گوڵتریاک :[ناو]سەبیلەگیا؛ مەنگەگیا. (خشخاش)
گولچیک : [ناو]گولچیسک؛ گورچیلە؛ گولچیلە؛ وڵک؛ گورچەویلە؛ گورچیلک؛ گورچک؛ گولچیزک؛ گورچوو؛ قلک. کاری پاڵاوتنی خوێنە لە لەشدا. (کلیه)
گوڵخاز : خازی؛ گیایێکە کوڵێندراوی گوڵ و گەڵاکەی لەگەڵ سرکەدا دژی کرمە و بۆ بینایی چاو باشە. (گل‌شیپوری)
گوڵدەستە : [ناو] چەپکەگوڵ؛ دەستەگوڵ؛ منارە. (گل‌دسته؛ منار)
گوڵڕوخسار : [ئاوەڵناو] ڕوومەت وەک گوڵ؛ (ب) جوان و دیمەن‌گەش؛ گوڵعوزار. (گلعذار)
گوڵسازی : [ناو] هونەری دروستکردنی گوڵ؛ گوڵ دروستکردن لە قوماش و پەڕۆ و پلاستیک و شتی‌تر. (گلسازی)
گوڵقەند : [ناو] گەرمەشانی بڕژاوی هەڵتۆقیو لەگەڵ شەربەتدا بە تۆپەڵ گوشراو. (گلوله‌چسفیل‌باشربت)
گوڵگرتن : [چاوگە،ت] شاردنەوەی بەڕوولە خرچە لە ژێرخۆڵدا بۆ بەرگری لە گەرا دانانی مێشوولە و کرمۆڵ بوونی. (زیرخاک کردن-خربزه‌درموقعی‌که‌باندازه‌بادمی‌است‌برای-جلوگیری‌ازکرموشدن)+
گوڵگوڵاو : [ناو] گوڵەباخ. (گل‌محمدی)
گولەباران : [ناو](۱) تیرباران؛ کوشتنی تاوانبار بە شێوەی بەستنەوەی بە ئەستوونەوە و دەسرێژ لێکردنی. ۲) بە چەکی وەک تفەنگ و توپ و خومپارە جێگایێک دانەبەر گولە. (۱و۲ تیر باران ؛ گلوله‌باران)
گوڵمانج : [ناو]گوڵیگەورە؛ زۆنگاو؛ تاڵاو. (تالاب)
گولمت : [ناو]گومتل؛ پارچە؛ بەشێکی گچکە لە هەرشت. (تکه‌کوچک)
گوڵناز : (۱) ناوە بۆ ژنان. (۲) گوڵێکە ئەگەر دەست لە گوڵەکەی بدرێت پەڕەکانی لوول دەبن. (۱و۲گلناز)
گولنیشان : [ناو] گوڵێکی سووری بێ بۆنە. (نوعی‌گل‌قرمزبیبو)
گوڵۆسوورکە : ڕێحانە کێویلە. (ریحان کوهی)
گوڵوێنە : (۱) وێنە و ڕەسمی گوڵ؛ لە شکڵ و شێوەی گوڵ. (عکس گل؛ شکل و شبیه گل) (۲) گوڵبێنە. هەواکێشی خوارە وەی تەنوور. گوڵبێن. (گلوه تنور)
گوڵەئاخ : گوڵەئاوات؛ گیایێکە گوڵەکەی وەشکدەکەن لە مەریوان و بێساران(کاژە)ی پێدەڵێن دەیکوڵێنن بۆ سەرئێشە بە کەڵکە. (گل‌میمون)
گوڵەئاسۆ : گوڵێکی هەشتپەڕی جوانە بۆ مالیجەی سەرئێشە(میگرێن)دەبێت. (گل-ستاره‌ای)
گوڵەئاڵۆز : کوڵێندراوی لە ڕادەیێکی کەمدا بۆ نەخۆشینی جەرگ و سپڵ باشە و ژە-

هراویە و خواردنی زۆری بقەیە. (زبان‌در(قفا)
گوڵەئەسپەک : گوڵێکی ئاوییە و بۆ نە-خۆشینی کەوتەیی بەکەڵکە. (نوعی گل)
گوڵەبا : [ناو،ت] گیای‌قلینچکەهەورێشە؛ بۆ برینی گەدە کەڵکی لێوەردەگرن. (علف-چای؛ گل‌باد)
گوڵەباخ : گوڵ‌گوڵاو؛ گوڵێکە گوڵاوی لێدە-گیرێت (گل‌محمدی)
گوڵەبارزانی : گوڵێکی زەردی باڵابەرزە؛ گیابەرزە. (نوعی گل)
گوڵەبریقە : گوڵەمرواری. (گل‌مروارید)
گوڵەبەفرینە : گوڵێکی سپی و بۆن خۆشە و گەڵای‌نییە و پەڕەی گوڵەکەی ئەستوورە و ریشەی لە نیو بەفردایە و دەمەوبەهار لە کاژوواژ(خاڵخاڵ بوون)ی دەمەو بەهاردا لە-سەر بەفر دەڕوێ. (گل‌یخ)
گوڵەپاییزە : گوڵەحەسرەت؛ لە پزشکیدا بۆ دەستکاریی (کرۆمۆزۆم)کەڵکی هەیە و بۆ جێگۆرکێی ژێنەکانی کورۆمۆزۆم بە کاردە-برێ. (گل حسرت)
گوڵەپیاڵە : گوڵێکی کورتە باڵای شێوە لاو-لاوە بەڵام کاسەی گوڵەکەی قووڵترە؛ بۆ خوێن‌بەستی برین بەکەڵکە. (گل‌استکانی)
گوڵەتیکە : گیای شەش‌پەرفەرەنگی؛ کو-ڵێندراوی گوڵەکەی بۆ شتنی چاوی چاوئێشەدار باشە. (گل‌آهار)
گوڵەجیرە : هەڵاوەدێمی؛ گیایێکە لە(مۆمیایی)دا زۆر بەکەڵکە. (گل‌کتانی)
گوڵەخەشخاش : چارەچەقیلە؛ گوڵاڵە سوورە؛ خەشخاشە. (شقایق)
گوڵەخەنازیل : گیایێکی ژەهردارە کوڵێندراوی دەساونە جێگای پەنمینی جومگە یان بێوەسیری، بەکەڵکە. (انجیرک؛علف-بواسیر)
گوڵەخەو : <سونبولەتی؛ سونبولەتیف
گوڵەدان : کابە.گەرمەشامی؛گەنمەشامی؛ گوڵەپێغەمبەرە. (ذرت)
گوڵەدەروەش : گیای دووگەگورک؛ گولەئە-ختەر. (گل‌اختر)
گوڵەرِوو :گول‌گیرووڵک؛کاتمی؛ هەڵمەڵە؛ گوڵە هێرۆ. (گل‌ختمی)
گوڵەزاوا : گیایێکی یەکساڵەیە،بۆ مالیجەی برینی کۆن‌بوو، لەگەڵ پیازدا لە سەر برینی دادەنین بەکەڵکە. (آناغالس‌دشتی)
گوڵەفەرهاد : گولەکاویان؛ گوڵەکاوان؛ گیا-یێکە بۆ ئێشی کویچکە بەکەڵکە. (کلماتیس)
گوڵەکاغەزی : گوڵێکی گەرمەسێرییە و ڕە-نگی گوڵەکەی سوورە لەبەر تاو بێت گوڵە-کەی زۆرترە و لەبەر سیبەر گەڵای‌کەی زیاتر دەبێت. (گل‌کاغذی)
گوڵەکەر: نێرەکەر؛ (ب) پیاوی زۆر نەفام و تێنەگەیشتوو بەتەوسەوە؛ (نرەخر)
گولەگیا : گیایێکە لە ناوچەی مەهاباد و مە-ریوان زۆرە لەگەل پرەئاسن بەبرینی گولی و بیروێتەرِدا دەکرێت و بەکەڵکە. (گرگ-کش؛ اقونیطون)
گوڵەلێوە : خەرەبەنگ؛ گیایێکە بەنگی لێدە-گرن. (شاهدانەهندی؛ بنگ)
گوڵەمێلاقە : جۆرێک گوڵاڵەسوورەی گە-ڵادرێژە و بەرگی گوڵەکەی لە گوڵەخەشخاشە

قەویترە؛ گوڵەنیسان.(گل لاله)
گوڵەنانودۆبڕ : چارەچەقیلەی ناو مەزرای گەنموجۆ؛ گوڵەخەشخاشە؛ بە گوڵە تریاکیش دەڵێن. (شقایق گل خشخاش)
گولەهەرمەڵێ : هەڵمەڵە؛ گوڵەهێرۆ. (گل ختمی)
گوڵەهەنگوین : گیایێکە لە ناوچەی بۆکان و مەهاباد زۆرە و زەرداوبەرە و دەرمانی برین و بەردی زراوە. (شاەسپرم کوهی)
گوڵەهەوار : گوڵەچایە؛ گیایێکە دەرمانی زەردوویی و لابەری زەرداوە. (گل‌سرخ‌آلمانی)
گولی‌بەخیل : (ب)مرۆڤی چکووس و حەسوود و ڕژد. (کنایی‌آدم‌بخیل‌وحسود)
گوماندار : بەگومان؛ بەشک؛ زکڕەش؛ دڵ-پیس. (شکاک)
گومتاق : تەقیلە لە سەری بێمێزەر. (شب-کلاەبسر کردە بدون‌دستار)
گونحە : پاداش؛ جەزا؛ تۆڵە. (پاداش)
گوندڕیا : [ئاوڵناو] گوندڕیاو؛ قوڕ؛ قێرە. (قر)
گونگلە : [ناو]گێنگل؛ چەمەرە؛ ئاڵقە پێکان. (چمبرە)
گۆنگەڵ : قوماروباری؛ (لەسەر قورسی سەنگەڵی، فێری قومار و گۆنگەڵی) «فولکلۆر».. (بازی)
گون‌هەڵبەست : [ناو] سوواخدانی ناوبەناوی دیوار کە سوواخەکەی بەریدابێت. (گل-اندودکردن گلەگلەدیوار)
گونەهێسترە : [ناو] جۆرێک هەڵووژە ڕەشەی دەنک گەورەیە. (نوعی‌آلوچە)
گووژ : [ناو] جەو؛ جیوە؛ شیلەی وشکەوە-بووی دار و ڕووەک. (صمغ)
گووگەڕێن : [ناو] گووگلێنەک؛ گووگلێن؛ جۆرێک‌قالۆنچە. (نوعی‌سوسک)
گوو نەکەر : [ئاوەڵناو](ب) مرۆڤی ڕژد و چکووس و سەقیل؛ (خسیس)
گوونیە : [ناو] گۆنی؛ تەلیس؛ گۆنیە. (گونی)
گووهاسن : [ناو] بەردەڕەژی؛ زووخاڵسەنگ. (زغال‌سنگ)
گۆهاش : فد: [ناو] چەشنێ ڕەنگی وێنە-کێشان کە بەئاو شل‌دەبێتەوە. (کوهاش)
گۆهقەچنین:[چاوگە،ت]گوێ داتەپان؛گوێدان .گوێ‌شل‌کردن بۆقسەی نەهێنی خەڵک؛ کولگرتن. (استراق‌صمع)
گۆهماکەر : (ب) مرۆڤی بێ ئاوەز و بێعەقل. (کم‌عقل)
گوێبڕوسقێنێ :[ناو] گوێپچرکێ؛ زیاتر لە-سەر سەربانێ کە دڵۆپە دەکات منداڵان کۆ دەکەنەوە و کایەی‌گوێ بڕوسقێنێ سازدەکە-ن و ئەوکێبەرکێیە دەبێتە هۆی کوتانەوە سەربانی بەگڵدا پۆشراو. (نوعی بازی‌است)
گوێبڕین : (١) گوێی هەندێ حەیوان وەک سپلۆت بە تووتکی‌برین. (٢.ب) خەڵەتاندن؛ زیاتر لە موعامەلەدا بەکار دەبرێت؛ پارە لێکێشانەوە؛ (گوش‌بریدن)
گوێچکەگا :کۆشەن‌وەنە. گیایێکی کێوییە بە گەڵای پان و درێژەوە لە ناوچەی سەقز و شنۆ و برادۆست زۆرە؛ دەی‌کوڵێنن و لەشی پێدەشۆن خورووی لەش دادەمرکێنێ. (کاهوی‌وحشی)
گوێسبان : [ناو] گوێسوانە؛ قەراخ سەربان.

(لبەبام)
گوێسەنگین : گوێگران؛ دژی گوێسووک.
(گوش‌سنگین)
گوێکەرە : [ناو] جووڵەوەرێکە وەک هەزارپێ دەڵێن ئەگەر بچێتە نێو گوێ دەبێتە هوی کەڕی. (خزنده‌ایست)
گوێل: [ناو] پرهەردوودەست؛لاگوێل:(نیوەی گوێل، پڕبەری دەستێک: پڕلۆچی دەستێک، لاوێچێک). (پر کف‌هردودست)
گوێلاک : [ناو] سەرووپۆتەراک: سەرووپۆتراک؛ پۆتراک. (سرووسیما)
گوێماڵینەوە : [چاوگە،ت] نیشانەی هێرش کردن و تووڕەبوونی ئەسب. (گوش‌خواباندن-اسب)
گوێنەبیس : [ئاوەڵناو](١) کەڕ؛ کەڕانسوۆ. (٢.ب)گوێ نەدانە قسەی کەس؛بەقسەی کەس نەکەر.(١و٢کر؛ناشنوانسبت‌به‌حرف کسی)
گەبڕ : [ناو،بک] نۆگەبڕ؛ نۆبەبڕ؛ کەوتنەپێش کەسێکی کە نۆبەی لە پێشداگرتووە. (احجاف‌درنوبت)
گەبرەک : گەبر؛ گەور؛ زەردەشتی. (زردوشتی)
گەبۆل : [ناو] دەفر؛ کاسە؛ قاب. (ظرف)+
گەبە : [ناو] لبادی قەوی و تووکن. (نمدضخیم)+
گەبەر : [ناو] بن‌هەنگڵ. (زیربغل)+
گەبەزە : [ئاوەڵناو] گەوەزە؛ حاڵەتی گەبزی؛ خۆ ویست؛ خۆ هەڵکێش؛ خۆ پەسن. (خودپسند)
گەبەل : [ناو] گەواڵە؛ پەڵەهەور؛ دەستەی-باڵندە. (دسته.گروه)+
گەپاندن : هەڵگلاندن؛ قووتدانی پاروو بەلەز. (لقمه‌بلعیدن باعجله)
گەپوگاڵتە : >گاڵتەوگەپ.
گەدەوگودەر : >گەدەوگودە.
گەدەوگودە : [ئاوەڵناو] بێسەروپا گەل؛ بەرەڵا و هەرەڵا؛ ڕەش و ڕووت گەل؛ لاتولووت؛ قەلەوقوتە؛ قەلەودەلە. (آدمهای‌بی‌سروپا)
گەڕ : [ئاوەڵناو](١)گەڕۆڵ؛ لەهەندێ ناوچە بە گولیش‌دەڵێن. (گر).(٢) نۆبە؛ دەور. (نوبت؛ دوران)
گەراو : [ئاوەڵناو،ت] خواربوو؛ خواربووگ؛ تەختەدارە کە گەڕاوە: لاربووە: گێڕبووە. (کج-شده)+
گەڕاو : گەڕیدە؛ دونیاگەڕاو؛ (ڕابووردووی گە-ڕان، گەریاو). (گشته)
گەڕبال : [ناو] بیژنگ؛ هێڵەک؛ نزیکایەتی هەیە لەگەل غەربالی فارسیدا. (غربال)
گەردان کردن : [چاوگە،ت] ڕێکخستنی چاوگی وشە لەگەل (کات و جێگا و کار و کەس)لە ڕستەکاندا. (صرف کردن)
گەردۆز : [ناو]کاتی‌تێکەڵبوونی نێر و مێی بزنەکێوی. (هنگام‌جفتگیری‌بزکوهی)
گەردوون : [ناو](ب) ئاسمان؛ فەلەک؛ زەمانە. (فلک؛گردون)
گەردو وەرد : [ناو] تووچاندن و کێلانی زەوی پاش پەڵە. (شخم‌زن‌زمین‌بعدازباران‌زیاد)
گەردێ : [بەند] تۆزێ؛ نەختێ؛ کەمێ. لادێ. (کمی)
گەردی : فد: [ئاوەڵناو](ب)کەسێک کە

خووی بە کێشانی هێڕویین گرتووە. (گردی)

گەرساندن : [چاوگە،ت] ئابلۆقەدان؛ گەمارۆدان؛ قەرساندن؛ لێدان. (محاصره ؛کتک-زدن)

گەرساندن : [چاوگە،ت] گەوزاندن؛ تلاندن؛ تیوەتلاندن. (غلتاندن؛ داخل‌بەکاری کردن)

گەرسین : [چاوگە،] گەوزین؛ گەڤلین. (غلتیدن)

گەرک : [ناو] ئاشی‌برنجهارین. (آسیاب‌برنج)

گەرمخین : [چاوگە،ت] وشکەوەبوون. (خشک‌شدن)+

گەرمشاندن : [چاوگە،ت] هووورکردن؛ هارین؛ وردکردن. (خوردکردن‌وپودرکردن)+

گەرمونەرم : [ئاوەڵناو] خۆش و لەبار بۆ حەسانەوەی لەش؛ جێوبانی گەرمونەرم. (گرم-ونرم)

گەرمە : [ناو] گەمرە. (سرگین‌زیرپاسفت‌شده-وخشک)

گەرمەژان : [ناو] هەرەتی ژانی منداڵبوون. (شدت‌دردزایمان)

گەرمەژۆ : [ناو] زیپکە بە هۆی تاوبردنەوە؛ گرمژە. (جوش‌آفتابزدگی)

گەرمەلان : [ناو](١)لانی‌تازەی گیانلە بەران. (لانه‌تازه). (٢)لانی‌کەروێشک لە جێگای بەر ڕۆژ کە لە پاییزاندا، چێیدەکات. (لانه-خرگوش‌درپاییزکەروبەآفتاباست).

گەرمەیاو : [ناو،ت] تەوی‌زۆر؛ تەبی‌زۆر؛ جەنگەی نۆبەتیێ لێهاتن. (شدت‌تب)

گەرمیان : ناوچەیێکە نزیکی کەرکووک. (منطقه‌ای‌نزدیک کرکوک)

گەرمیلە : [ناو] دەستبەجیێ و گەرماوگەرم سەربڕینی نێچیر کە گومانی مندار(مردار) بوونەوەی لیێبکرێت.(سربریدن‌شکاربدون-فوت‌وقت)

گەرنیزە : [ئاوەڵناو] لاواز؛ گەرنیسە؛ لەڕ؛ بیێ-تووک. (لاغر.مردنی)

گەرنیسە : <گەرنیزە.

گەروگیف : عڕ وگیف. ئەڕنین؛ نەڕاندن و هەڕەشەکردن؛ گوڕەکردن. (عروتیز)

گەروە خڕە : [ناو] ملەخڕە؛ دووشاخە. (خناق)

گەڕەمەشکە : [ناو] جۆرێک ئاکاردئۆنی بیێ کلیل؛ ئامیری‌مۆسیقایە. (آکاردئون‌بی‌کلید)

گەڕەو : [ناو] گرێو؛ مەرج. (شرط.مرج)

گەڕهە : مەرێک دەوری چاوی ڕەش بێت. (گوسفنددورچشم‌سیاه)

گەڕی : [ناو](١)گەڕۆلی. (گری). (٢)بەنەخۆشینی(گوڕوێ و گولیش) دەڵێن. (آبلە ؛ جذام)

گەڕێک : دەورێک؛ گەڕیێ هەڵپەڕە. (یکدور)

گەڕی : [ناو] گەلی؛ شیوی‌قوولێ و بەرین؛ دۆلێ. (درەبزرگ)

گەزگەسک : [ناو] گەزکەزک؛ گەزنە؛ گەزەنە؛ ئاڵۆشە؛ گزگزە؛ خەلەنگ؛ گیایێکی گەلاپانە و کوڵکی گەڵاکەی خورۆشدارە و بۆ باداریی (ڕوماتیزم) بەکەڵکە. (گزنه)

گەزیزە : [ناو](١)گوڵاڵە گەزیزەی هەوەڵی بەهاران. (نوعی‌گل‌بهاری). (٢) دوورگە. ئادا. (جزیره)

گەسکەتووڵینە : [ناو،ت]گسکی لە خەڵفی بڵاڵووک و گزیچار و ئیتر چیێبوو. (جاروب-

ازشاخه‌نازک‌درختان)
گەشت‌وگوزار : [ناو] گەڕان و سەیران؛ گەشت و سەیران. (گشت‌وگذار)
گەف‌وگوڕ : [ناو] هەڕەشە و گوڕەشە. (تهدید)
گەفین : [چاوگە،] حەپەکردن؛ وەڕین؛ (ب) قسەی بێتام؛ فڵتاندن. (عوعو؛ سخن‌بی‌معنی)
گەڤازتن : [چاوگە،ت] گەڤزاندن؛ خلافاندنەوە؛ گەوزاندن. (غلتاندن)
گەڤز : [ناو] زیخ؛ ڕێخ؛ خیز. (شن)+
گەڤژاندن : [چاوگە،ت] گەڤزاندن؛گەوزاندن؛ لە تورکیدا (گەوزاتماخ) واتا گەوزاندن؛ خول-پێدان و خولاندنەوە بە پاڵکەوتنەوە؛ تلاندنەوە؛ لە خوێن گەوزاندن. لە خوێن وەردان. (-غلتاندن)
گەڤلاندی : گەوزێندراو. (غلتیده)
گەڤلین : گەوزین؛ تلین؛ گەرسین. (غلت)
گەڤەز : مەڕەکێوی؛ مەڕەسوور؛ پەزەکێوی. (گوزن)
گەڵاز : [ئاوەڵناو] پیرولاکەفتە؛ بەتەوسەوە بە مرۆی پیر دەڵێن؛زیاتر بە سگی پیر دەوتر ێت .(سگ‌پیرازکارافتاده)+
گەڵاڵە : [ناو]کاری دیاری‌کردنی ئەندازەی پاژگەل وکێشانی نەخشەی سەرەتایی بۆ کردنی کارێک؛ داڕشتنی ڕێژەکی سەرەکی لە پەیکەرسازیدا بۆ ئەوەی وردەکاریی لە سەربکرێت. (طرح)+
گەڵباخی : [ناو] گەڵواخی. ئێلێکی گەورەن لە کوردستانی ڕۆژهەلات. (ایل گلباغی)
گەلفاندن : [چاوگە،ت] وردکردن؛ هاڕین؛ هووڕکردن. (خردکردن؛ پودرکردن)
گەلفچاندن : [چاوگە،ت] هەڵوەراندن؛ وردکردن؛ پرواندن. (خردکردن)
گەلفین : [چاوگە،] داوەرین؛ گوڵوفین و پروان. (مچاله‌کردن‌وبهم‌سائیدن‌وخردکردن)
گەلڤچین : [چاوگە،ت] هەڵوەرین؛ گەلفین؛ وردبوون؛ پروان؛ سیس‌بوون. (خردکردن؛ پژمردن)
گەڵوان : [ناو] قەزوان؛ قەزکەوان؛ قەزخەوان. (نانکش؛ چاتلانقوش)
گەلەخوێ : [ناو] خاوەن مێگەل؛ (چ هەژارم نەدی وەک کوردی هەژار، چاوبە ئەسرین و سرِی دەس زۆردار، خێوی خەرمان‌خرِی بێ‌نان دەنوێ، گەلەخوێ پیوی نەبێ داس بسوێ) «هەژار» . (صاحب‌گله)
گەڵەساوکێ : [ناو] نارێک‌ڕۆیشتن؛ بە قاپاویژ ڕۆیشتن. (پاشنه‌به‌ساق‌خوردن‌درراه‌رفتن)
گەلێری : [ئاوەڵناو] گەلی؛ نەتەوەیی؛ پێوەندیدار بە گەلەوە؛ تۆرەمەیی؛ نیژادی. (نژادی)
گەلیزە : [ناو]کووزووی مل‌باریک؛ مینا؛ سوراحی؛ سەبوو؛ تۆنگە. (سبو)
گەم : [ناو] لەغاو. (افسار)
گەمارە : [ناو] خۆش‌کردنی پێست و کەوڵی ئاژەل. (دباغی)
گەمرین : [چاوگە،] جویبوونەوە. (جداشدن)
گەندەک : [ئاوەڵناو] وشەیێکی ئاوێستاییە بە واتای گەنیک؛ گەنیو؛ گەنیاگ؛ گەندەڵ. (گندیده)
گەنگ : ناوی چۆمێکە لە هیندوستان کە خۆڵەمێشی لەشی مردووانی پاش سووتاندن

تێدەڕێژن. (رودگنگ)
گەنگەشە : [نـاو] پشـێوی؛ ئـاڵۆزی؛ کێشـەو نارەحەتی؛ دەردیسەری. (دردسر)
گەنگەشە : [ناو] ڕاوێژ. (مشاوره)
گەنم : [ناو] ١٢جۆرە سەرداری، سمەوەژ، بە هارەسوورە، کوێستانی، قەندەهـاری، ئومێـد، گوڵڕووت یان گوڵڕووتە، شووشە، مەلا، بە- هاروو، حوڵە، زەردە، گوڵپەڕشە، بۆی هـەیـە چەشنی تریشی هەبێت (گندم)+
گەنمەبەردیلە : [ناو،ت] بەڵخ کوچک؛ خەنە تیلکە؛ گڵەوەرزە؛ کرێژەبەرد؛ قرێژەبەرد؛ قـە- وزەبەرد؛ کرپشەبەرد؛ گەوەز؛ بڤز؛ مەخمەڵینە؛ خەنەتیڤک. (گل سنگ)
گەنمەویەو :[ناو،ت] خەلەڕن؛ ماشێنیدروێنە؛ کۆمباین. (کومباین)
گەوار : [ناو] بەچکەکەو. (جوجه کبک)
گەور : [ئـاوەڵنـاو] جـوان؛ ڕنـد؛ گـەورامـن: جوانیمن. (قشنگ)
گەوراییە : [ناو] ئەوەی لە شیر بەرهـەم دێ؛ سپییایی. (لبنیات)
گەوزالە : [ناو،بەر] خول‌خواردوو؛ بەگوڵۆڵەبوو؛ کڵاف؛ گڵۆڵە. (کلاف؛ گلوله)
گەوەرچین : تد: [ناو] گـەوگـەرجـین؛ کـۆتر؛ کەڤۆک؛ کاووک؛ کاڤووک. (کبوتر)
گەویر : شارێکی جوولە کـە نشـین بـووە لـە نزیکی پاوە ئیستە بووەتە چۆڕژی. (نامسابق- چورژی)
گەیینەیەک : تووشی یەکترین‌بـوون؛ (ب) - پێکبڕانی دووڵدار؛ بە یەک‌گەیشتن. (بهـم- رسیدن‌دوعاشق)
گیائاڵـەت : گیاییێکـە وەک ڕکێشـە بـۆ در- گاکردنی دومەڵ بەکەڵکە. (نوعی گیاه)
گیاتەناف : گیاگوریس؛ بـەرگوواڵـە؛ گیاییێکـە تەنافی لێدروستدەکەن. (کنف)
گیاتیراوی :لە ناوچەکانی مـەهابـاد و سـۆما- برادۆست و ورمێ، (گەڕی گیا)ی پێدەڵێن و بۆ مالیجەی برینی کۆن‌بوو(تیراوی) بـەکـەڵکـە. (سیزاب)
گیاخاو : گیاییێکە لە بەیبوون دەکا بـەڵـام ڕە- نگی گوڵەکانی شینی مەیلە و سپین. (نوعی- گیاه)
گیاخاوێن . گیادڵژان؛ لە ناوچـەی مـەهابـاد زۆرە و دەرمانی بایسوور و کوڵنجـە. (گیـاه- دمروباه)
گیادۆخوا : پسـڵێ؛ گیاییێکـە دۆخـەوای لـێ- دروستدەکرێت و دژی کرمی ڕێخۆڵـەیـە و زەرداوبەرە. (گندنای کوهی)
گیاسنجابی : گیاسالمە؛ لەبەستەنی (دۆندرمە) چێکردندا بەکەڵکە و دەقاقی قوماشی پێدە- دەن. (گیاەسلمە؛ ؟علـب؛ ایـن فونـت حـرف پنجم فارسی‌ندارد)
گیاسەفرا : گیاییێکە بۆ ڕەوانی باشە. (گیاهی- استملین)
گیاکەو : تاڵشک؛ تاڵژگی؛ دەرمـانی لابـەری زەرداو و مالیجـەی زەردوویـە؛ گـەڵـاکـەی خۆراکی کەوە. (کاسنی‌تلخ؛ امیرون)
گیامایەسیر : ڕێزەلەگایانە؛ گیاییێکە گەڵاکـانی وەک دەرزی باریکە و بەرەکەی وەک فنـدق وایە و کوڵێندراوی بۆ شۆردنی برین بەکەڵکە. (ریس؛ ابهل)

گیامشک : گیاییّکی باڵابەرزە و گوڵەکەی ژەهرداره ئاوی‌کوڵێندراوی بالووکەی پێدە-شۆن بەموفایە. (مازریون)

گیامەنگە : گوڵبەفرین؛ گیاییّکی باڵابەرزە، بۆ کەمخوێنی کەڵکلی هەیە. (گل‌رازک)

گیان‌سەگ : [ئاوەڵناو] (ب) سەگ‌گیان؛ گیان‌سەخت. (جان‌سخت)

گیپش : [ئاوەڵناو] تێکسمراوی سکزل و قەڵەو.خیپش. (چاق‌شکم‌گنده)

گیتار : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] ئامیرێکی شەش تەلی موسیقایە و تایبەت بە ئورووپایە. (گیتار)

گیتاری‌کارەبایی : گیتارێک کە بە کارەبا دە-نگەکەی بەرز و نەوی دەبێتەوە. (گیتاربرقی)

گێج : [ئاوەڵناو] گێژ؛ (ب)حوڵ؛ گێژوگەوج؛ گێل. (گیج)

گێجبازی : [ناو] تاقمانەجووت. (دڵوەگێج - بازی چەپگەرد بازیش وەرد، جفت ئارەزوو کەرد چەپگەرد تاق ئاوەرد). «مەولەوی» (بازی‌تک‌وزوج)

گێجگا : [ناو] لاجانگ؛ شیشنگ؛ جینک؛ جاینگ؛ گێجەنە؛ بەینی قولینچکی‌چاو و گوێ. (شقیقه)

گیجەلوول : [ناو] ناخی تەندوورە و گێژەنی-ئاو؛ بەرزبوونەوەی ئەستوونی گێژەڵووکە؛ تە-ندوورە؛ گێژەڵووکە. (گردباد؛ گرداب؛)

گیرامەبۆ : نەیێتەدی؛ قبووڵنەبێت؛گیرانە-بێت. (مستجاب‌نشود)

گێروویّر : [ئاوەڵناو] لاروخێج؛ چەپوچیر؛ گێر-وقێر. (کج‌ومووج)

گێرەپێکردن : [چاوگە،ت] (ب)هات و چۆی زۆر پێکردن.(سردواندن)

گێرە شێوێن : [ناو،بک] کارتێکەدەر؛ ڕەوتی کار گۆڕین و شێواندن. (کار بهم زن)

گێزراندن : [چاوگە،ت] وەدرەنگ‌خستن؛ وە-دواخستن؛ گنخاندنی‌کات. (عقب‌انداختن)

گێژگێژەکانێ : [ناو] باوەخولێ. (بازی‌چرخ-خوردن بدورخود)

گێژن : [ناو] تەنوورە؛ گێژاو؛ گێجەلوول؛ تە-لەزگە؛ گێجاو. (گرداب)

گێژو وڕ : [ئاوەڵناو] گەلحو؛ گێژ؛ گێج؛ حوڵ؛ گێل‌وگەوج. (گیج)

گێژیی‌دەلیا : [ناو] گێجیی‌دەریا؛ دڵتێکچوون و سەرلە گێژەوەهاتن لە ناو پاپۆڕدا؛ دەریاگە-زی؛ دەریا بردوویی. (دریازدگی)

گیشا : ژاپۆند؛ فد؛ تد؛ [ناو] هەندێ ژنی ژاپۆنی کە بارهێنراوان بۆ ڕابواردن و خزمەت بە پیاوان. (گیشا)

گیشە : فرد؛ فد: [ناو](۱)ئودەی چووک بە دە-ربیجەییّکەوە بۆ فرۆشتنی پسوولە؛(۲) گیشە-ی بانک: باجەی‌بانک. (۱و۲،گیشه)

گیفەگیف : [دەنگەناو] صەدای بادتند. (صدای‌بادشدید)

گێلاس : [ناو] گێلاس؛ لە گلاسی ئینگلیزیە وەهاتووە؛ پەرداخ؛ شەربەی تایبەت بۆ مەی نۆشی. (گیلاس)+

گێلنای : [چاوگە،ت] سووڕپێدان؛ زڤریان؛ خول‌پێدان. (چرخاندن؛گرداندن)

گیلەکی : [ناو] زمان و جەماوەری خەڵکی گێڵان لە باکووری ئێران. (گیلکی)

گێلەندی : [ناو] مەڵەغان.(داس‌دستەبلند)

گێڵەن‌گێدەن : فد؛ تـد: [نـاو] لـە تورکییـەوە هاتووە (واتاهاتن‌وچون)، گەلەن گەدەن؛ ئامێرێک لە تفـەنگـدا کـە بـە هاتوچۆیێـک فیشەک دەخاتە بەر خانی چەک. (گلنگدن)

گێندە : [ناو]کونـک؛ گشـتک؛ ئـەنگووتـک. (چوونە)

گێنگڵ : [ناو] قـەفخـواردن؛ ئاڵقـە پێکـان. (چمبرە)+

گێنی : [ناو]گوێنی؛ گەون؛ گێنی. (گون)

گیو : ناوەبۆ پیاوان؛ ناوی کوڕی گـۆدەرز لـە شانامەدا؛ ناوی مامۆستا گیو موکریانی زانـا و فەرهەنگ نووسی پسپۆڕ و بە توانای‌کورد.کە بـە تێکۆشـانی(کوردسـتان،موکریانی)کیـژە ڕووناکبیرەکەی فەرهەنگی(گیـو موکریـانی) چاپ کرا. (گیو)

گیوا : [ناو] شینایی؛ گیا؛ گیواو. (گیاه)

گیواوەمانگاز : [نـاو] مـارەجیـوە؛ مالـەجێـوە؛ گیاییێکە دەخورێت؛ دەڵێن ئەگەر کەسێک مار بیگەزێت کوتراوی مـارەجیـوە دابنێنـە سـەر شوێنی مارگەستە بەکەڵکە. (مارچوبە)

گیوەهەڵکێشان : [چاوگـە،ت] کڵـاش هـوڕ- کێشتەی؛ (ب) خۆتەیارکردن بۆ ئەنجامی کا- رێک. (گیوەراورکشیدن)

گارانتی : اند؛ فد؛ فرد: دستەبەرایەتی؛ کاری وەئەستۆگرتنی ڕاپەڕاندنی گیروگرفتی کەل-وپەل، پاش فرۆشتنی لەلایەن فرۆشیارەوە. (گارانتی)

گارد : اند؛ فد؛ فرد: وشە بیانییە پارێزەر؛ یەک یان چەندکەس کە پارێزەری گیانی کە-سێکن. (گارد)

گارسۆن :اند؛فد؛فرد:پێشخزمەتی چێشتخانە و ڕەستۆران. (گارسن)

گاز : فد؛ فرد؛اند: قوماشیتایبەت بۆ برین پێچان. (گاز)+

گاڵوانیزە : تەنەکەیی کە بە ڕوح سوواخدراوە (بەسەریدا کێشراوە و ئاودراوەتەوە و ژەنگ-ناهێنیی)، زیاتر بۆ داپۆشینی سەربان بە جە-مەلۆن. (گالوانیزە)

گرافیست : اند؛ فد؛ فرد: پسپۆڕی هونەری گرافیک. (گرافیست)

گرافیک : اند؛ فد؛ فرد: هونەری بە دیهێنانی نەخش و وێنە بە هێڵ و نووسراوە. (گرافیک)

گرانیت : اند؛ فد؛ فرد: جۆرێک بەردی خارا بۆ ڕووکاری بینا بەکەڵکە (گرانیت)

گریپ : فرد؛ فد: پەرکەم؛ پەتا؛ هەڵامەت؛ ئەلامەت؛ ئارسم؛ هاڵمەوت؛ پەسیو؛ پەرسی؛ زوکام؛ درم. فرِفینگ؛ نەخۆشینێکە؛ بەهۆی سەرمابوونەوە تووشی مرۆ دەبێت و گیرۆدارە. (گریپ)

گریم : فرد؛ اند؛ فد: گۆڕانی شێوەی لەش و سەرچاو بە شێوەی دڵخواز؛ زیاتر لە شانۆگەری و ئاکتەری سینەمادا. (گریم)

گریمۆر : فرد؛اند؛ فد: پسپۆڕی کریمکردن. (گریمور)

گڵگیر : فد: [ناو] سەرقاپێکی کۆمە لە سەر تەگەری سەیارە بۆ بەرگری لە قوڕ پرژاندن. (گلگیر)+

گڵگیرسازی : [ناو](١) ڕەوتی دروستکردنی گڵگیر. (٢) ڕێکوپێک کردنەوەی گڵگیری لاروخێچ بوو. ٣) کارگەی ئەوکارە. (گلگیرسازی)

گلۆکۆز : فد؛ فرد: [ناو] قەندیتریێ و هەندیێ میوەیتر؛ لە هیدرۆلیزی نیشاستەیش بەر-هەم دێت و لە ڕەوتێکی تایبەتدا دەبێتە شە-ڕاب و لە پاشان بە گەڕانەوەی بە هۆی قارچکیێ کە لە هەوادا هەیە دەبێتە سرکە. (گلوکز)

گودبایپارتی : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] میوانیی ماڵ ئاوایی؛ وەڕێخستنی میوانی بۆ بەڕێکردن و خوداحافیزی لە کەسێک کە دوور دەکە-وێتەوە. (گودبایپارتی)

گوزارش:گوزارشت؛ ڕاپورت؛ خەبەردان؛ گێڕ-انەوەی خەبەروباس. (گزارش)

گوزارشگەر : [ناو،بک] هەواڵنێر؛ خەبەر-نووسیگۆڤار؛ هەواڵدەر؛ شۆڵی هەواڵنێر. (گزارشگر)

گوڵف : اند؛ فد: [ناو]یارییێکە بە گۆچان و توپێکی گچکە دەکرێت و تایبەت بەوڵاتانی ئۆرووپییە. (گولف)

گووبلەن : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] وێنـەی بـە دە-
زووی ڕەنگاورەنگ چنراو؛کووبلەن. (کوبلن)
گەردنکـەش : [ئـاوەڵنـاو](١)یـاخی؛ (یـاغی؛
متمرد). (٢ب) سەرکـەش؛کێـوی زۆر بڵینـد.
(کوەسربفلک کشیدە)
گیربۆکس : اند؛ فد؛ [ناو] جەعبە دەندی سە-
یارە. (گیربکس)
گیۆتین :[ناو] کەرەسـتەی قرتانـدن؛ کـەرە-
ستەی ڕێـک بڕینـی قـەراخـیکتێـب؛ لـەڕا
بووردوودا لە ئوڕوپا سەری تا وانباریان پێـدە-
قرتاند. (گیوتین)

لا :[ناو] (١) لۆ؛ تاڵ؛ ڕشته؛ (خاتوونتەشی دە-ڕێسـێت، خاوکانـە یـان دوو لایـە). «فۆلکلـۆر» (رشته)(٢) کن؛ نک؛ پـاڵ؛ تـەنیشـت. (طـرف. پهلو)

لا : [ناو] لە مۆسیقادا ناوی چـوارەمـین نۆتـە. (چهارمین‌نت‌موسیقی)

لائیک :[ناو] فرد؛ اند؛ فرد: حوکمەتی لائیـک : حوکماتی تاقمێک‌کە دینی نییە(جیاواز لەدین). (لائیک)

لاباز : ئەسپێک کە ڕاستەوڕاسـت نـەڕوا و بـە لاتەنیشت و لابەلادا پەل باوێ. (بەطرف‌پهلو-راەرفتن‌اسب)

لاپرەسەن : [ئاوەڵناو+ ناو] سـەرەڕۆ؛ حاڵـەتـی بێ‌تێفکرین‌کارێک‌کردن؛ مل بەکارێکـەوەنـان بێ‌سەرنـج و تێفکـرین؛ چـەکـەرداسـی؛ بـێ-تاوتوێی‌کـردن و هـەڵسـە نگانـدنی چاکی و خراپی و ئاکام، خۆ خستنەناو کار یـان گێچـە-ڵێکەوە؛ (ب)گوێ بە ڕەسـم و ڕسـووم نـەدەر. (بدون تفکر و برآوردکارکردن‌ودرنظرنگـرفتن-آداب‌ورسوم؛بی‌تفکر)

لاپێ : [ناو] لێژ؛ جێگەی‌لاپـاڵ؛ وەک: ڕێگـای لێژولاپاڵی داوێنی کێو. (راەمایل‌برکمرکش‌کوە)

لاپیش :[ناو] وەرزی پاییز. (پاییز)

لاتانە : (١) وەک‌لات؛ لاتئاسا.(لات ماننـد). (٢) شەڕفرۆشی. (شارلاتانی)

لاتانە فرۆشتن : شەڕفرۆشی؛ لاتێک بۆ ئەوەی سامانێکی دەستکەوێت بەهانـە بـەکـەسـێک بگرێ و شەڕی بەسەردا بسـەپێنـێ. (پـاپـیچ-کسی‌شدن؛ تحمیل کردن دعوا)

لاجلاج :[نـاو] قوماربـازێکی زۆر بـەناویـە و قومارزان بووە؛ (ب)کەسێک کە زۆر قوماربازبێ بە لاجلاجی دەشوبهێنن. (لیلاج)

لاجوور : [ئاوەڵناو] غەریب؛ ناشارەزا؛ نابـەڵـەد. (ناآشنا)

لاچێ : (١)[بەند] ئەڕاچێ؛ ئەڕاچـە؛ بـۆچی؛ لـۆ چی. (٢) بچێتە ئـەولاوە؛ لابچـێ. (بـرای‌چـە؛ بروِدکنار)

لاخستن : [چاوگە،ت](١) جۆرێک دزی‌کـردن. (٢) لێ‌قرتاندن؛ لە خەرجی ڕۆژانە پاشەکەوت-کردن و گلدانەوە زیاتر بـە نـەهێنـی. (کنـار-گذاشتن؛ پس‌اندازکردن وآیندەنگری)+

لاخـوراو :[ناو،بـەر] هـەر شـت کـە لایێکـی خورابێت؛ میوەی قەپاڵ لێگیراو؛ (ب)میـوەیـێ کە نیوەی داعبا خواردبێتی. (میوەگازززدە)

لاخوز : [ناو]گرکەیێک کە لایێکی چـووبێ بـە چاڵاو لەو جێگەدا ناسکترە و تاڵە. (گرمکی کـە-یک‌قسمتش‌گودوتلخ‌باشد)

لادایی : لاڕێ‌کـردوو؛ لـەڕێ‌لاداو؛ ژ ڕێ دەر-کەتی؛ هاتیە بەرکەنارکرن. (منحرف‌ازراە)

لادگا : [ناو] لادێ؛ گوند. (قریە)

لادەست : کەناردەست؛ لباڵ؛ پاڵ‌دەست؛ لەنک قومارکەران دانیشتن و تماشای یـاریکردن؛ (-

لادەست زەینی روونترە). (بغل‌دست)
لارگۆ : [ناو] دەستەواژەی مۆسیقایە واتا ئاهەنگی زۆر ئارام و لەسەرەخۆ. (لارگو)
لارولۆچ : [ئاوەڵناو]لارولەویر؛ خواروخێچ. (کج-ومعوج)
لاروس : ناوی کتێبی فەرهەنگی بەناوبانگی فەرانسە. (لاروس)
لارەدیای : لاتیل روانین. (چپ‌چپ‌نگاه‌کردن)
لارێ : [ناو] رێگای تەریک؛ کوێرەرێ؛ قاچاخەرێ؛ لقە رێگایێ کە لە رێگای گەورەتر جوێ دەبێتەوە. (راه‌فرعی؛کوره‌راه)
لاریانەوە : [چاوگە،ت]لارەولارکردن؛ خۆ شەنگاندن و بە ناز و قەمزە رۆیشتن. (خرامیدن)
لازانیا : ناوی خۆراکێکی ئیتالیاییە؛ خوارنێکە بە شێوەی پەرەگەلێک لەگەڵ هەرشتە فەرەنگی و ربی(دۆشاوی)تەماتە و پەنیر و گۆشتدا چێدەبێت؛ لە کوردستانیش بووە بەباو، دروستی دەکەن. (لازانیا)
لازوان : [ئاوەڵناو] لاڵەپەتە؛ بێزوان؛ (ب) نەزان؛ ناحاڵی. کەمئاوەز؛ لەزمان حاڵی‌نەبوو. (الکن؛ زبان نفهم.کم‌عقل)
لاژەلاژ : [ناو] ئاخاوتنی خاوەخاو؛ گەمژەگەمژ قسەکردن. (من‌ومن‌حرف‌زدن)
لاس :[ناو] دارە سنجووی نێر.(درخت سنجدنر)
لاس : [ناو] هەوریشمی نەزۆرباش؛ ناوە بۆ پیاوان. (ابریشم‌پست؛ اسم‌مردانه)
لاساوە : [ناو] رێژنەباران؛ شەستەباران؛ وەک گۆزەی سەربەرەوخوار بارینی باران. (باران‌تند)
لاس‌وخەزاڵ : بەیتێکی زۆر بەناوبانگی کوردەوارییە؛ ناوی دوو قارەمانی ئەوبەیتە. (نام-آوازیست‌مشهور)
لاشاو : [ناو] لێشاو؛ لافاو؛ سێڵاو؛ لەهی؛ تیژاڤ؛ لێمشت؛ لاخێز. (سیلاب)
لاشۆ : [ناو] ئافەتێکی‌کەندووی هەنگە کە قریان‌دەکا. (آفت‌زنبورعسل)
لافکەر : هێوچی؛ خۆ پەسن‌کەر؛ مەدحا خۆکەر. (لاف و گزاف‌کننده)
لاقایی : [چاوگە،ت]لاڵیانەوە؛ پارانەوە؛ لاڵانەوە. (لابه‌کردن)
لاق‌گرتن : [چاوگە،ت] (١) لە زۆرانبازیدا پاگرتن. (زیرگرفتن). (٢) پاچە بردن بەدەما. (ب) تووڕە بوون و جوێن پێدان. (پاچه‌گرفتن). (٣) سەگێک کە گاز لە لاقی کەسێک بگرێت. (پاچه‌گرفتن)
لاقوزە : [ناو] لاخوزە؛ لاخوز؛ گندورەییەکە-لایێکی چووبێ بەچاڵا و لەو شوێنەدا پێستەکەی ناسکترە و تاڵە. (گرمک‌که‌ازنقطه ای-پوستش‌نازک‌وتلخ‌وفرورفته‌باشد)
لاق‌ولۆق : [ناو]گورگە لوقی ئەسپ؛ لوقەی ئەسپ کە لە یورغە توندترە؛ یورتمە. (یرتمه)
لاق‌ولەتەر : [ناو،ت] قاچوقول؛ خوارەوەی لەش. (پا.پایین‌تنه)
لاقەبرغە : [ناو،ت]لاقەبرغە؛ کورتەکەلەکە؛ خالیگە. (پهلو)
لاک : [ناو](١)لاکی مۆرکردنی نامە و بەستە و کیسەی پۆستی. (لاک)
لاک‌وئاڵکۆڵ : [ناو] شارلاکی تواوە لە ئاڵکۆڵدا؛ ماکێکی سوور لە ژێرسکی مێرووی(تاکارلاکاو) دەتکێ و لە ئاڵکۆڵدا دەتاوێتەوە بۆ رەنگ-کردن و بریقەدارکردنی تەختە و شتی

دروستکراو له دار بەکاری دێنن. (لاکالکل)
لاکوموڕکردن : [چاوگە،ت] داخستنی دەرکی هەر شت (بەتایبەت پاکەتی نامە)، بەگەرم-کردنی لاک لە سەری و مۆرپیانان؛ شە-قڵکردنی لاکی تاواوە لە سەر پاکەت یان قوفڵی دەرکە. (لاکومهر)
لاکەوتن : [چاوگە،ت]کەوتنە قەراخ؛ شتی ئاو ئاوردە، کەوتنە کەنار؛ بەرکەنار بوون. (بە-ساحل آمدن؛ برکنارشدن)
لاکێڵ : [ناو] خەڵکی گوندێکە زەوینی - گوندێکیتر بکێڵێت. (اهل دهی کەزمین دە-دیگری رابکارد)
لاکی ناخوون : [ناو] جۆرێک لاکە بۆ ڕە-نگاندنی ناخوونی ژنان. (لاک ناخون؛ مانیکور)
لاگویل : [ناو] نیوەگوێل؛ لاویچ؛ پڕ لەپی دە-ستێک لە هەر شت. (پریک کف دست)
لالانگی : [ناو]لالەنگی؛نارەنگی؛نارنگی؛ فشە-پرتەقاڵ. (نارنگی)
لاڵبیەی : [چاوگە،ت]لاڵبوون؛ بێزبان بوون؛ (ب) قسەنەکردن؛ وس بوون. (لال شدن)
لالکە: [ناو] لالک؛لاڵیان؛ پاریان. (لابە)
لالنگی : [ناو] فشەپرتەقاڵ؛ نارنگی. (نارنگی)
لالۆزا : [ناو] خاڵۆزا. (پسردایی)
لالێکردنەوە : [چاوگە،ت] (ب)مەلاعەزەکردن؛ دەستگرتن و کۆمەک پێکردن. (مراعات-کردن؛کمک کردن)
لام : [ناو]کوتە شووشەیێکی ناسک و چکۆلەیە بۆ لە سەردانانی نموونەگەلی ئاروینکاری (لە تاقیگە) کە لە ژێر میکروسکۆپ (هووربین)دا دادەنرێت؛ (نموونە لەتوێی لام و لامیدا دادە-نرێت). (لام)
لاما : (١) نازناوی پێشەوایانی ئایینی لامایی لە ئایینی بوودایی‌دا. (لاما)
لاما : فرد؛ اند؛ فد: وشتری بێدووگ. (لاما)
لامژ : چەورە؛ خوێبەخێوکەر. ژیان لە سەر خوان یان لەشی زیندەوەرانی‌دی؛ وەک کرمی ڕیخۆڵە و گەنە و ئیتر. (انگل)+
لامژ : [ناو] ڕووەکێ کە ڕیشەی دەچەقێنێتە ساقەت و ڕیشەی ڕووەکیتر و بە شیلەی پە-روەردەکراوی ئەوان دەژێ و لە ئاکامدا لا-وازیان دەکات یان وشکیان دەکات. (انگل-گیاهی)+
لامژ : [ناو]کارژیلە و بەرخ، کە جگە لە دایکی خۆیان مەمکی ئاژڵی دیکە دەمژن. (بزغالەای کەازپستان غیرمادرشیرمی خورد)+
لامژ: لە جگەرەی خەڵک کێشان. (از-سیگارمردم کشیدن)
لامل : [ئاوەڵناو] نەگونجاو؛ کەڵەوەکێش؛ سە-رکێش؛ نافەرمان؛ (ب)نەهاتنە سەر بار و ڕا؛ لاسار. (متمرد)+
لاموجیم : لاموجووم؛ پرسینی هۆی ئەنجامی کارێ و سەربادان لە ئەنجامدانی ئەوکارە. (تمرد)
لامەسەو : (لا) وشەیێکی ئارەوییە، بە واتای(بێ؛ نا) و (مەسەو)یش لە مەزهەبی ئارە-وییە و کوردکاری بووە؛ لامەزوە؛ لامەسەب؛ واتا بێدین. (لامذهب؛لامصب)
لامی : [ناو] کوتە شووشەیێکە لە تاقیگەی پزیشکیدا کە نموونەی تاقیکردنەوە لەتوێ لام و لامیدا دادەندرێت.(لامی)> لام

لان : لایەن؛ لانی ژن لاوازە : لایەنی ژن لاوازە. (طرف)+

لانجین : [ناو] دۆڵەی هەویر؛ سوویێنە؛ تەشتی هەویرتێدا شێلان. (تغار.)

لانچێنە : [ناو] پنە؛ پنەکەی گونکەهەویر لە سەر پانکردنەوە بۆ نانکردن. (تختەخمیرپهن-کردننانوایی)

لانکۆڵێ : [ناو] گۆرانییێکی کوردییە. (نام-آهنگی‌است)

لانەولان : [ناو،ت] ئەمشان و ئەوشان؛ لانە ولانت کەم، شانەوشانت کەم شەو لە نێو جێ-دا. «فۆلکلۆر» (ازاین‌پهلوبه‌آن پهلوغلتاندن)+

لانی کەم : هیچنەبێ؛ کەمترین؛ بەلانی‌کەمەوە دوو ڕۆژم پێدەچێت (حداقل)

لاوا بوون : لای کەسێک وابوون؛ بە ڕای کە-سێک وابوون؛ گومان‌کردن؛ لاموایە: پێموایە. (گمان‌کردن؛ استنباط‌کردن)

لاونای : [چاوگە،ت] لاواندنەوە. (نوازش-کردن)

لاوەران : ناوچەیێکە نزیکی پاوە. (منطقەای-نزدیک‌پاوه)

لاوێرده :[ناو] ئامێری دروێنە. (وسیله‌دروکردن ودروگری)

لاهێر : [ئاوەڵناو]لاهۆرە؛ لەندەهوور؛ لەندەهۆر؛ زەبەلاح. (لندهور)

لایاوا : لەکەسێکەوە گەیشتن؛ (ب)[ئاوەڵناوا] گێرۆدار؛ لەلاگەیشت. (مسری. واگیر)

لای ژووروو : دابێکی ئەندازیاری و نەخشە-کێشییە هەمیشە لای باکوور لە خەریتەدا دە-خەنە لای ژوورەوە و باشوور لە خوارەوە و خۆرهەلات لە ڕاستەوە و خۆرئاوا لە لای چە-پەوەیە؛ لە ئاخەفتنیشدا بووە بە باو، واتا باکوور؛ کورمانجی‌ژووروو : کورمانجی‌باکوور. (کنایە ازشمال)

لچداژەندن : (ب) مۆنبوون؛ نواندنی نارەزایی و خەمناکی. (نشان دادن حالت‌ناراحتی)

لچ هەڵقوتاندن : [چاوگە،ت] لچ هەڵقورتاندن؛ لێو هەڵقرچاندن؛ دەربڕینی نارەزایی و وەڕەزی. (نشان دادن‌نارضایتی با ورچیدن لب)

لچەنان : قەراغە نان؛ لێواری نان. (کنارەهای-نان.لبەنان)

لرخە : دەنگی هەناسە هەڵکێشانی ئاژەڵی سەر بڕدراو. (خرناس)+

لرفاندن : [چاوگە،ت] (١)گلاندن؛ هەڵگلاندن؛ بەلەزخواردن. (باشتاب‌خوردن)(٢) دەنگی لرفە-ی وشتر و سێڵاو.(صدای غریدن شتر و غرش سیل)

لرفاندن : [چاوگە،ت]دەنگی وشتر؛ لرفەلرف-کردنی‌وشتر؛ دەنگی سێڵاو. (صدای‌شتر)

لزگە : [ناو] هەودای موورو پێوەکراو؛ هۆنراوە-ی پەلکەی مووی سەر؛ جەلە و هۆنراوە. (رشته موی‌بافته؛گیسوی بافته شده)

لفکە : [ناو] کلکەی سۆرانی؛ کلکەی فەقێیانە. (دنباله سرآستین پیراهن‌کردی.)+

لقای : [چاوگە، لوای؛ ڕۆیشتن. (رفتن)

لقوپۆ : [ناو] لک و سەرلک؛ لک و پۆپ؛ پرژ و شوول و گەڵای دار؛ لقی‌قەوی و لقی‌ناسکی دار؛ گولیێف؛ چڤک. (شاخوبرگ)

لکنای : [چاوگە، لکاندن. (چسب‌کردن؛ متصل‌کردن)

لّلپه :[ناو] لّلپ؛ شەپۆل؛ لێپ؛ پێل؛ پێل. (موج)
لمارته : [ناو] لم؛ زیخ؛ لێم. (شن)
لمه : [ناو] سک؛ زگ. (شکم)
لندوو : [ناو] ماستی گرێگری لە نێو ماستاودا کە باش نەشلّەقابێ. (دوغ‌صاف‌نشده؛ ماست‌حل‌نشده‌داخل دوغ)
لنگ‌جووت‌کردن : [چاوگە،ت] (ب) بـۆ مردنـی مرۆڤی ئاکارخراپ دەڵێن. (کنایه‌ازمردن)
لواسه : [ناو] لۆچ؛ لواسەی دەسـت: لـۆچی دەست؛ لاویچ. (کف‌دست)
لوای : [چاوگە،] ڕۆیین؛ ڕۆیشتن. (رفتن)
لۆبڕ : [ناو] تەناف یان گوریسی کە لـە چـەنـد لۆ(تال)پێکهاتبێ و یەک یا دوو تـالێ پچڕابـێ. (طناب‌چندرشته‌که‌یکـی‌دوتـارش‌پـاره) (شـده‌باشد)<تابڕ
لۆپ : [ناو] پڵاس؛ جۆرێک پێخەف و ڕاخـەری چندراو لە بەن یان دەزوو. (نوعی‌گلـیم‌نـازک‌برای‌زیرانداز‌یاروانداز)+
لۆپ : [ناو] جیکەنەی هەلاجی. (پتک‌حلاج)+
لۆپ‌ژەن : [ناو] جیکەنە ژەن؛ هەلاج. (حلاج)
لۆتک : هەڵبەزین. (پریدن.بالاانداختن)
لۆتکین : هەڵبەزینەوە؛ هـەڵخستنەوە. (بـال‌پریدن)
لۆتی زەلزەلە : [ناو] تەنافباز؛ ئەوەی لـە سـەر تەنافی هەڵخراو یاری‌دەکا. (بندباز)
لۆچ تێکەوتن : [چاوگە،ت]چرچ تێکەوتن؛ پـە‌یدابوونی چرچولۆچ لە سەروچاو یـان لـە هـەر شت. (چین‌افتادن)
لۆرکێ : ناوی‌گۆرانییێکە لە کـوردی و تورکیـدا. (اسم‌آهنگی‌است‌درکردی‌وترکی)
لۆری‌لۆری : (بەنـد) ئـارامئـارام؛ لـە سـەر خـۆ ڕۆیشتن؛ لۆری‌لۆری هاتەوە سەربۆری. «فۆلکلۆر» (آرام‌آرام)
لۆس : [ناو] شۆر؛ مانگایی کە کـەڵـەگـا زۆری سوار بووبێتن و بـەدەسـتیانەوە وەڕەز بـووبێ و ئەیتر بۆیان نەوێستێ. (جفتگیـری کـردن‌زیـاد‌دماده‌گاو؛ ناوی پزیشکییەکەی، بیم‌فومانیا)یە+
لۆس : [ناو] لۆسە؛ کاریتـەی قـەوی. (بـالار‌کلفت)+
لۆفەکردن : حەول‌دان؛ تەقالاکردن؛ تێکۆشان. (تقلا)
لۆق‌درێـژ : [ئـاوەڵنـاو] لاق‌درێـژ؛ (ب)درێـژی ناقوڵا. (لنگ‌دراز.آدم‌درازقد)
لۆقمەقادی : [ناو] لوقمـەقـادی؛ لوقمـەقـازی؛ لوقمەگازی؛ جەغزی هەویری شەکر تێکـراوی پان و ناسک و چووک، کە کاکڵە گوێز و بادام لـە توێـدا دادەنـێن و دەپێچنـەوە و لـەڕۆنـدا سوریدەکەنەوە. (لقمه‌قاضی)
لۆکەمێشە : گیاییێکە بەرەکەی کورکـدارە و لـە لۆکە دەچێ. (نوعی‌گیاه)
لۆلک : لۆرک؛ پەرپەڕۆک؛ پەپوولە. (پروانه)
لۆنگ : [ناو](١) بەرماڵ و فۆتەی شـڕی سـە‌رشانی هەژاران؛ (شەرتە لە داخـت لـۆنگی لـە کۆڵ‌کەم،لەم شارە بڕۆم بەر چاوت چۆڵ کەم). «فۆلکلۆر».(٢) فۆتەی گـەرمـاو.(لـنـگ‌روی‌شـانه‌بینوایان؛ لنگ حمام)+
لووت بەلووتـەوە تـەقـین : (ب)لـووت‌وبـزوت تووشی کەسێک بوون. (ناگهانی‌برخوردکردن)
لووت ڕەق بوون : هەستی بەزین و قسە پـێ‌نەمان لە جوابی کەسێکدا؛ لەجێی خۆ وشـک‌

بوون. (درجاخشک‌شدن)

لووت‌بەران : قەپۆزبەران؛ لووت‌کەوانی. (دماغ-کمانی)(ب)[ئاوەڵناو] بەپۆز؛ بەدەعیە؛ لووت‌بە-رز؛ بەفیز؛ بادیهەوا. (متکبر)

لووت‌کەڵەشاخ : (ب)[ئاوەڵناو]کەپۆزل؛ کونە-لووت هەراو. (دماغ‌گندە؛سوراخ‌دماغ‌گشاد)

لووت‌ماسیاو : لووت‌هەڵماساو؛ نارازی؛ مۆن؛ گرژ؛ توورە. (عصبانی)

لووت‌وپووت : [ناو،ت](١)قیزوبیزکردن لە هە-ندێ خۆراک. (بدغذائی)(٢) <ف هن.+

لووت هەڵماساندن. [چاوگە،ت] لووت ماساندن؛ مۆن‌بوون؛ نیشانەی ناقایلی. (اظهار-نارضایتی)

لووچکین : [چاوگە،ت] پاک‌کردن؛ تۆیکل-داماڵین؛ تۆیخل‌لێکردنەوە. (پوست‌کندن؛ پوستەشکستن)

لوورین : [چاوگە،] لووراندن. (زوزەکشیدن)

لووساوکەبەستن: تراو بە لووزەوە هاتن؛ (ب) خوشینی ئاو بە سەرعەرزدا؛ پلووسک پەرین. (آب‌بافشارآمدن)

لووشتەی : [چاوگە،] هەڵمژین؛ وەک ئاومژینی قوماش؛ هەڵلووشین. (جذب‌کردن؛ مکیدن)

لووشە :[ناو] بەکەڵکترین گیای بەهاری بۆ لە-بەین بردنی کرمەک و کرمی ڕیخۆڵە. بەتایبە-ت دۆخەواکەی. (والک)+

لووشەگوڵ : [ناو] گیاییکە دژی ئێشی ئێسقان و جومگەیە؛ لە جەنگەڵەکانی مەریوان و نۆدشە زۆرە؛ بۆ برین و پەنمانی لێواری گەدە و ڕیخۆڵە بەکەڵکە. (گل‌اختر)

لوول پەڕ : لولو پەڕ؛ لاولاو. (نیلوفر)

لوولەسۆبە : لوولەکوورە؛ قۆڵەکوورە؛ لوولەی دووکەل‌کێشی سۆبا. (لولەبخاری)

لە ئاو ترسان : حاڵەتێک لە نەخۆشینی هاری و کێشانی بەنگ و حەشیش کە مرۆڤ تووشی-دەبێ و لە ئاو دەترسێ. (از آب‌ترسیدن)

لەئاوکەرەگرتن : (ب) مرۆی زرینگ و بەرژە-وەندی‌خواز. (انسان‌سودجووزرنگ)

لە ئاو و گڵ‌دەرهاتن: (ب) لە خەم رەخسین؛ گەورەبوون؛ قەیرەبوون؛ پێگەیشتن. (ازآب‌و-گل‌درآمدن)

لەباک : [ئاوەڵناو] فرڵداخباز؛ دەسیسەباز؛ فێڵباز؛ فێڵەباز. (حیلەگر)

لەبال : [بەند] پێکەوە؛ لەتەک؛ لەگەل؛ پێوەرە؛ لەیەلێ؛ تەقڕا؛ تەقی‌هەڤ؛ پێکۆ؛ وەیەکەو. (با-هم؛ پهلوی هم)

لەبتاندن : [چاوگە،ت] لەپتاندن؛ جووڵاندن؛ بزاوتن؛ لەعەرزدان. (تکان‌دادن؛ بەزمین‌زدن)

لەبنی‌کوولەکە دان : [چاوگە،ت]درکاندنی هەموو قسەی شاراوە و درکاندنی نەهێنی. (فاش-کردن‌اسرار)

لەبۆ : [بەند] ژبۆ؛ بۆچی؛ ئەڕا؛ ژۆ؛ ئەڕاچە؛ لۆچی. (چرا)

لەبەرئەوە : [بەند] بۆیێ؛ ژبەروێ هەندێ؛ ژبەر ئەوە.پۆکێ. (زیرا؛برای‌چە)

لەبەرا : [بەند] (١)لەپێشدا. (قبلا). (٢)ئەولیباسە وا لەبەر دایە. (برتن‌پوشیدە)

لەبەرچاونەبوون : (١)دیارنەبوون. (جلوچشم-نبودن). (٢ب) بێ‌ئەمەکی؛ ناسوپاسی؛ بەچاکە نەزانین. (ناسپاسی)

لەبەردڵان : [ئاوەڵناو] جوان و ڕەزا سووک و

خۆشەویست. (دل‌پسند)

لەبەر وی : ژبەروی؛ لەبەرئەو؛ بـەخـاتری‌ئـەو؛ لەبەرئەوە. (بەخاطراو)

لە بەریەک ڕەوینەوە : گوشاد بوونەوەی ئاڵقـە- زنجیر و قەفی گۆچان؛ (ب)قەڵـەو بـوونی زۆر. (گشادشدن‌حلقه.چاق‌شدن)

لە بیر خۆ بردنەوە : پشت‌گۆی‌خستن. (پشـت- گوش‌انداختن)

لەپاخستن : [چاوگە،ت] هیلاک‌کردن؛ ڕەتاندن و شەکەت کردنی کەسێک بەجۆرێک کە نـە- توانیٚ هەنگاو هەڵبێنـێ یـا خـۆ بـەسـەر پـاوە بگریٚ. (ازپاانداختن)

لەپاش : لەدوا؛ کاریٚ کە لە کاتی دیاریکراودا نەکرابیٚ و وەدوا کەوتبیٚ؛ پرۆژەکە لە پاشە. (تاخیروعقب‌ماندن‌کار)

لەپاکردن : کردنەپـا؛ پـاکردنـەنـاو؛ کـەوش و گورەوی، کردنەپا؛ پۆشینی دەرپیٚ و پاتۆڵ. (پا- کردن)

لەپاندن : [چاوگـە،ت]فریـودان؛ خـەڵـەتانـدن. (فریب‌دادن)+

لەپتە دەرچوون : [چاوگە،ت] لە مـەرمـەرێـنـدا هەڵمات لە پللە دەرچـوون؛ (ب)هـەڵـەکـردن. (اشتباه‌کردن)

لەپرێکدا : [بەند] لـەپـردا؛ لـەپـڕا؛ ژنشـکاڤە؛ نیشکڤە؛ لەهێکرا؛ لەناکاو. (ناگهان)

لەپـزێرین : لەقەمـی(ناسـناوی) خـانی لـەپ- زێرین قارەمانی قەڵای دمدم کە دەوڵەتی سە- فەوی هێرشی هێنایەسەر و قەڵای خاپوورکـرد و خان تادواپین کـەس شـەڕیکـرد و گشـتیان کوژران. (خان‌لپ‌زرین)

لەپژاندن : [چاوگە،ت] بەعەرزدا دان؛ دان بـە- عەرزدا. (بەزمین‌زدن)

لەپکە : [ناو] گریٚ هەویری وشکەوەبوو لـەنـاو ناندا. (خمیرگره‌شده‌روی‌نان)

لەپن : [ئاوەڵناو] تێرنەخـۆر؛ چڵـێس؛ زۆرخـۆر؛ زکن؛ فرەخوەر. (شکمو؛ شکم‌پرست)

لەپۆک :[ئاوەڵناو] لـەبـاک؛ فێڵـەبـاز؛ فریـودەر ؛خاپێن.(فریب‌دهنده)

لەپێش : (١)بەردەم؛ لە پێشی‌دانا : نایە بـەردە- ستی (جلورو) (٢) سەرکـەوتـوو؛ سـەرکـەتـی. (پیروز)+

لەپێش : بەر لە؛ کاریٚ: کە لە کاتێکی زووتر لە کاتی دیاریکراو، ئەنجام درابیٚ؛کارەکەمان لـە- پێشە، وەدوا نەکەوتووە . (پیش‌بودن)

لەپیکوماپیکدان : (ب) لـە نـاڵ و بزمـاردان؛ ڕیا و دووڕوویی کردن. (کنایه ازدورویی)

لە تان و پۆکەوتن :(ب)زۆرکۆن‌بوون؛لەکەڵک- کەوتن؛ زۆر کەنەفت بوون. (فرسوده‌شدن)

لەترە : قەڵافەت و لەتەر؛ زل‌وگۆشتن؛ قـەڵـەو. (آدم‌گنده‌وچاق)

لەتە : [ناو](ب)کەرتە مەرێک کە بە جیا بلەوە- ڕیٚ و تێکەڵاوی مێگەلـی گونـد نـەبـیٚ. (گلـه کوچک که قاطی گله روستا نشود)

لەتە : [ناو]سواڵ؛ گەدایی. (گدایی)+

لەتەپڵی بێعاری‌دان : (ب) ئەوپەڕی بێشەرمی و بێعاری. (زدن‌برطبل‌بیعاری)

لەتەچن : [ناو] سواڵکەر؛ پارسەکەر. (گدا)

لەتەچینی : [نـاو](١)سـواڵکەری؛ دەرووزەگـە- ری.(گدایی‌کـردن.) (٢) کوتـەکاسـەی چینـی. (تکه‌سفال‌چینی)

لەتەر : [ناو] تەشی.(هەم لەتەری خەم خول ئاوەردەوە،تای گرژی مەینەت دووباد کردەوە) «مەولەوی». (دوک)+

لەتەرە : <لەتەر

لەتەڕێ : لەتەرە؛ تەشی. (دوک)

لەتەڕیخواردن و لە وشکی نوستن :(ب)خۆش ڕابواردن و نەبوونی سەرقاڵی و کێشە؛ ئاسوودەیی (خوردن‌وخوابیدن)

لەتەنبار : [ئاوەڵناو] چاڤبرسی؛ چاوبرسی؛ چاو-چنۆک؛ چاڤبرچی؛ چکووس؛ تێر نەخۆر. (خسیس)

لەچک لابردن : (ب) بێئابڕوکردن و ئیلاقە-کردن و تەجاوەزکردن بەژن. (کنایەازبی‌آبرو-کردن)

لەچەری : [ناو] پەستی؛ ڕەزیلی؛ قڕنووسی. (رذالت)

لەحنەت : [ناو] لە (لەعنەت)ی ئارەوییەوە هاتووە، لەهەندێ لە دووبلەی فلیمەکاندا وشە-ی(نەفرەت)بەکاردێنن کە ئەویش کوردی نییە و هەر لەحنەت بەجێترە.(لعنت)

لەحەرام گەڕان: لەحەرام گەڕیان.(١)خەسار-بوون؛ زایەبوون. (حرام‌شدن.ضایع‌شدن)(٢)بە-شوێن شتی ناڕەوا و حەرامداگەڕان. (بەدنبال حرام‌گشتن)(٣)ڕەهاکردن و دەستبەردان لە شتی حەرام، لەماڵی حەرام گەڕێ: مەچۆ بە-لایدا، لیگەڕێ (دوریکردن‌ازحرام)

لە خرتکەچوون : [چاوگە،ت]لە ورتکەچوون؛ لە ورکەچوون؛ لەجێچوونی جومگەی‌لەش. (از-جادررفتن)

لەخشە : [ناو] نەخشە؛ پلان؛ پیلان؛ خەریتە؛ نەقشە. (نقشه)

لەخۆبوونەوە : [چاوگە،ت](ب) زۆر تەعارفکر-دن؛ خولکی گەرمی میوان‌کردن. (تعارف‌کرد-ن‌زیاد)

لەخۆتەوە : (١)لەخۆتەوە دەست بە بژارنی هە-موان بکە، دوو واتا دەگەیێنێ، (١/١)تۆ ئەوەڵ کەس بە ، (١/٢) خۆت حیساب مە کە و لەکە-سی پاڵ دەستی خۆتەوە دەست پێ-بکە.(ازخودت) (٢)لەخۆتەوە ئەوشەڕەت دامە-زراند : لەخۆڕا ئەوشەڕەت دامەزراند. (بی‌سبب)

لەخۆفشین : هووشەکردن؛ تاریفی خۆکردن. (ازخودتعریف‌کردن)

لەخۆیەوە : (١)لەخۆیڕا؛ (١/١)دەستیکرد بە بژاردن لەخۆیەوە، خۆیشی هێنا حیساب.(٢/١) خۆی نەهێنا حیساب لە کەسی پاڵ دەستیەوە دەستی‌پێکرد.(ازخودش). (٢) لە خۆڕا؛ بێ‌دە-لیل؛ بێ‌بەڵگە؛ بێ‌هۆ. (بی‌دلیل؛ بی‌سبب)

لە داری دنێ : لە دارای دونیا؛ لە ماڵی دونیا؛ لە سامانی دونیا. (ازمال‌دنیا) < داری دونیا

لەدووگەڕان : بەدوادا گەڕان. (دنبال‌گشتن)

لە دەست دەرچوون : [چاوگە،ت] بێ ئاگا لێبوون چەک بە دەستەوە تەقین. (ازدست در-رفتن)(٢)لەدەست چوون؛ لەکیس چوون. (ازدست دادن) +

لەدەمدان : (١)لەدەم ڕاکێشان و لێدان. (توی دهان‌کوبیدن). (٢ب) قسە لێبڕین و ڕەتکر-دنەوەی قسە؛ جوابی ڕەق دانەوە. (تو دهنی زدن)+

لەدەم و دووکەوتن : [چاوگە،ت] لە قسە و دوواندن کەوتن. (ب) نەخۆشی کە زمانی

بشکیْ. (قدرت‌تکلم‌ازدست‌دادن)
لەڕاست : لەئاست؛ بەرانبەر؛ لەحـان. (دربرابـر؛ مقابل)
لەرزەپێو : [ناو] کەرەستەی ئەندازەگرتنی ڕادە-ی هێزی بوومەلەرزە. (لرزەنگار؛ زلزلە سنج)
لەرزەلەرز : زۆر ترساو؛ لەرزین لە ترسا؛ دەستـ لەرزین بەهۆی مـالْ خۆشـەویسـتی و دەسـت پێوەگرتن؛ چکووسـی. (تـرس و(لـرز؛ ازخسـت دست لرزیدن)
لەرزیان : [چاوگە،ت] چۆقە پیاهاتن لە یاو یان لە ترس یان لە سەرما؛ لەرز پیاهاتن؛ لەرینەوە. (لرزیدن)
لەرِکەڵە : [ئاوەڵناو] ناتلەنگ‌زراڤ؛ قـەدباریـک؛ شووش و باریک و لاواز. (لاغر؛کمرباریک)
لەزاردەرچوون : [چاوگە،ت]لەدەم دەرپەڕین؛ لە زارترازان. (ازدهن‌دررفتن)
لەزگ‌چوونەوە : لەزەوزوو کەوتن. زاوزوو بڕانە-وە. (یائسه‌شدن)
لەزم : [ناو] لێزم؛ قەوموخێش؛ کەسوکار. (قوم-وفامیل)
لەژێرر کێفدابوون : لەژێر فەرماندابوون؛ ژێرچە-پۆکە بوون. (تحت‌فرمان)
لەسک کەوتن : [چاوگە،ت] ژنیْکە ئیدی مند-اڵی نەبیْ؛ (ب) مەهان نەبوون؛ تێنە کـەوتنـی ژن. (عقیم‌شدن‌زن)
لەسەرخۆداماڵین : لەکۆڵْخـۆکردنـەوە؛ لـەمـل کردنەوە؛ لە ئەستۆی خۆ لابردن؛ (ب) خـۆ لـە دەست کێشە رزگارکردن. (ازسرباز کردن)
لەسەردانان : (۱) وەک نرخ دیاریکردن؛قیمەت لە سەر دانان. (قیمت‌گذاری). (۲) دانیانە سـەر شتیْ. (روی‌چیـزی‌گذاشـتن). (۳) دانیانـەبـان. (بالاگذاشتن)
لەسەردرچوون : [چاوگە،ت] فەرامـۆش کـردن؛ لەبەر فەقیری عەشقی یارەکـەی لـەسـەر دە-رچووە. (فراموش‌کردن؛ازسربەدرشدن)
لە سەرگریو : ئەنجامی کارێک لە سەر مـەرج؛ بەمەرج. (شرطی)
لەسەرگوان : [ئاوەڵناو] ئاژەڵی نزیک بە زایـین. (حیوان‌ماده‌پابماه)
لەشا تەکە هێنان : لە قوماری بانگدا تەکـە بـۆ شا هێنان؛ (ب) مرۆی خۆش شانس. (کنایەاز-آدم‌خوش‌شانس)
لە شان‌وقۆڵ کەوتن : [چاوگـە،ت]زۆر مانـدوو بوون بەکارێکەوە. (ازپا افتادن بعلت خستگی)
لەشت‌ومۆفا : [ناو،ت] قازانج؛ سوود؛ منفەعەت؛ کەڵک. (سودومنفعت)
لەشکەر : [ناو] لەشکر؛ سپا. (لشکر)
لەعلە : [ناو] لالە؛ مەردەنگی. (لاله)
لەعلی‌بێدانە : [ناو] جۆرێک ترێی دەنک گـەو-رەی سوورە و ناوکی نییە. (نام‌نوعی‌انگور)
لەعلی‌فا : جۆرێک قوماشی ڕیْریْ بوو لـە زە-مانی ڕابوردوودا. (نام‌پارچه‌ای‌قدیمی)
لەغ : [ناو] گریْ؛ چەت. (گره)
لەغامە: [ناو] لەغاوە؛ سووچی هەردوولای لێـو؛ ئەملا و ئەولای لچی ئەسـب . (دوگوشـەلـب؛ دولب اسب‌که حلقه لگام آنرا دربرمی‌گیرد)
لەغاوبرە : [ناو] لەغاوەگوورگە؛ فڕندەیێکە بـە-قەرا ڕیشۆڵێیک. (نام‌پرنده‌ایست)
لەغاوشل‌کردن:[چاوگە،ت] ئیزن‌دان بە ئەسـب بە کەیفی خۆی بڕوا؛ (ب)سەرگری و بەرگـری

نەکردن، ڕووپێدان؛ بەرنەگرتن؛ سەربەست کردن. (جلوگیری‌نکردن)

لەغاوکردن : (١) لەغاو لەزاری ئەسپ کردن. (لگام‌به‌دهن‌اسب‌زدن). (٢) پێش گرتن؛ بەستنەوە و ئیزن پێنەدان و بەرهەڵستبوون لە هەموو بوارێکدا؛ دژی لەغاو شل کرن. (دهنه‌زدن)

لەغاوگوورگە : فڕندەییێکە لە تەیرە بەڵەک دەکا و سێ جۆرن، (١) لەغاوگوورگەی باڵ خورمایی. (گلاریول‌بال‌قرمز). (٢)لەغاوەگوورگەی باڵ ڕەش. (گلاریول‌بال‌سیاه).(٣) دوودە. (دو دوک)

لە فڕەچوون : [چاوگە،ت] لە شەرمەوە چوون و لە ڕووڕبایستی کەوتن؛ تریق بوونەوە؛ بەیدەس بوون. (شرمنده‌وخجالت‌زده‌شدن)

لە فڕەکەوتن : [چاوگە،ت] فڕندە لە باڵ لێدان کەوتن؛ (ب) لە جووڵە و بزوان کەوتن. (بی‌حرکت‌شدن)

لە قاودان : [چاوگە،ت]لە هەڵاڵدان؛ چەپڵە لێ‌کوتاندن؛ ڕاستیی نەهێنی کەسێک بڵاوکردنەوە. (افشاکردن‌راز)

لەقسەدەرنەچوون : (١)بەقسەکردن؛ ئامۆژگاری بردن بەڕیوە؛ بەقەول کردن؛ فرمان بەجێ هێنان. (اطاعت‌کردن). (٢)لە بەڵێن پەشیمان نەبوونەوە؛ ڕاوێستان لە سەر قسە و پەیمان. (سرقول‌ایستادن)

لەقلەق : [ناو] فڕندەییێکی مل درێژی قاچ درێژە و مار و بۆق و ماسی خۆرە و دوو جۆرن. (١)حاجی‌لەقلەق؛ حاجی‌لەکلەک. (لک‌لک). (٢)حللێر؛ لەقلەقی ڕەش. (لک‌لک‌سیاه)

لەقنای : [چاوگە،]لەقاندن. (تکان‌دادن-.جنبانیدن)

لە قەبر دەرهێنان : (١) مردو دەرهێنان لە قەبر. (میت‌راازقبردرآوردن). (٢ب) جوێن بەکەسێک-دان کەمردووە. (دشنام‌دادن‌به (مرده)

لە قەفە : [ناو] ڕکە؛ قەفەز؛ قەفەس. (قفس)

لەقەڵەمدان : [چاوگە،ت] بە حیساب گرتن؛ لە ئەژمارهێنان؛ بە حیساب هێنان؛ وای لەقەڵەم مەدە: وای دامەنێ. (بشمارآوردن)

لەقیا :[ڕابوردووی لەقین] لەقی؛ بزوا لە جێی خۆی؛ لەق بوو؛ لە جێی خۆی جووی. (لق‌شد)

لەکان : [ناو] ڕاکێت؛ ڕووپەڕێکی جەغز ئاسایە بۆ یاری پینگ‌پۆنگ و تێنیس. (راکت)

لەکۆڵ خستن : ڕزگارکردنی‌خۆ یان یەکێکی‌تر لە دەست ملۆزم و کێشە و بەڵای بەسەردا سەپاو. لەسەر لابردن. (نجات‌دادن‌کسی‌ازدست گرفتاری)

لە کەفوکوڵ کەوتن :(١ب)بەسەرچوونی تین و تامەزرویی؛ سارد بوونەوە لە کاری. (ازشوروشوق‌افتادن) (٢) لە کوڵ چوونەوەی تراو. (ازجوشش افتادن)

لە گا چوونەوە : وشک بوونەوەی کەشاوێک کە کاتی کێڵانی تێپەڕ بوویێت. (خشک‌شدن-زمین‌آبیاری‌شده‌برای‌شخم)

لەگرەنە : (١) لەگرە نا؛ لێرەدا نا؛ نە لە ئێرە . (اینجانه). (٢) لێرەن؛ لێرانەن؛ ئەوان لەگرەن: هان لێرە. (اینجاهستند)

لەگوێچکەی گادا خەوتن : (ب) بێ‌خەبەر بوون لە مەبەست؛ بێ‌خەبەری؛ نائاگایی. (کنایه‌ازبی-خبربودن‌از دنیا)

لەگوێن :[وته] وەک؛ وێچوون؛ وەکشتیٚ؛ لـە-وەدەچیٚ؛ لەگوێن : بەشێوەی. (شبیه؛ مانند)
لەگەنمالٚ : [ئاوەڵناو] کاسەلـێس؛ چڵکـاوخـۆر؛ نۆکەرکردار؛ بەرماوەخۆر. (کاسەلیس)
لەلاقانوەرهاتن : هەڵاتن و توند و تیژ تێپـەڕ-بوون. (بەتندیفرارکردن)
لەلە : [ناو](١) قامیشیگەرمیـان؛ خـەیـزەران؛ جۆرێـک قامیشــی قـەویـە و گـەڵاکـەی بـە کوتراوی لە سەر برین دادەنین بـەکـەڵکـە. (-خیزران) (٢) نەیچە شەکەر؛ قامیشی شەکرکـە شەکری سووری لیٚدەگیریٚ. (نیشکر)+
لەلەنگی : [ناو](١)هەویری لە ڕۆنـدا سـوورەوە کراو؛ نانساجی؛ ناوساجی. (خمیرسرخشـدەدر-روغن؛توتک)
لەمرک : [نـاو] ئانیشـک؛ هـەرەژنـی؛ مـرک؛ ئانیسک. (آرنج)
لەملوای : [ناو] لەمشـۆڕیای؛ سـکەشـۆرە؛ زە-حیری. (اسهال)
لەناکاو : [بەند] ژنشکاڤە؛ لەهێکـرا؛ ژنیشـکفە؛ لەپڕرا؛ لەپڕدا. (ناگهان)
لەنالٚولەبزماردان : <لەپیکومایپکدان
لـەنگانــدن : [چاوگــە،ت] (١) جووڵاندنــەوە؛ (تکاندادن) (٢) شانەوشان و ئـارم بـە ڕیٚگـادا ڕۆیشتن؛ (سەیزادەی کە مەرەشل بیلە نگێنـە). «فۆلکلۆر» (سلانە سلانە راەرفتن)
لەنگەر : [ناو] تراز؛ تەراز؛ میزان؛ قورسکردن و سووککردنی بار بە دەست پێوەگرتن؛ لـەنگـە-ڕیٚکی ئەو بارە(ڕەشکە کایە)م بۆبگرە.(تراز)
لەوان : (١) لەووەوان؛ لەوڤان؛ شـوانی گاگـەلٚ؛ گاوان. (چوپانگاوها)(٢) لە ئەوان. (ازآنها)

لەوچەتی : [ناو] لـەو چێتـی؛ زۆر بلێیـی. (پـر-حرفی)
لەوز : [ناو] لەبز؛ قسە؛ (ب)ئەو قسە کە لە(لە وس : لیۆ)دێتە دەرەوە؛ بۆ لەوزت ناگەڕێت؟. (لفظ)
لەولەوە :<لەوچەتی.
لهۆن : ناوچـەیێکـی هـەورامانـە لـە ئێـران و عێراقدا. (منطقەلهون)
لەوە : [ناو] گا؛ گامێش؛ لەو. (گاو؛ گاومیش)
لەوەرێـن : [ناو،بـک]کـەسێکـکـە دەلـەوە-ڕێنیٚ(ب) شوان. (چراننده؛ شبان)
لەوەیڕا : لەوشتەوە؛ لـەوەی ڕا دیـارە ڕاسـت دەکا؛ بەوەیڕا. (ازآنچیز)
لەوێر : [ئاوەڵناو] زیـاتر لـەگـەلٚ وشـەی لاردا دێت و واتای خواروخێچ دەدا، لارولەوێر؛ چـە-فتوچیر. (کجومعوج)
لەهانـدن : [چاوگـە،ت] داگیـرکـردن؛ زەوت-کردن؛ دەست بە سەردا گرتن. (تصرفکردن)
لەهێکەوە : [بەند] لە ناخافلٚ؛ لە ناکاو؛ لە پـڕدا. (یکهو)
لەیاز :[ناو] ئاوهاوردە؛ ئاومالٚک؛ ئەوەی ئاو یان سێڵاو لەگەلٚ خۆی دەیهێنیٚ. (آب بـە سـاحل-آوردە)
لەیزاندن : [چاوگە،ت] کایـە پێکـردن؛ گـەمـە پێکردن؛ ڕاوپێکردن؛ خافڵاندن؛ فریودان؛ سـە-رگەرمکردن؛ خاپاندن. (بازیکردن)
لەیزتن : [چاوگە،ت] لەیزین؛ یاریکردن؛ حە-نەکـکرن؛ سەما؛ لەیستن. (بازی؛ رقص)
لەیل : [ناو] جۆرێک فرندەی گۆشتخورە لە و-اشە دەکـا و چیتـین (چینچـین: خاڵخـالٚ)ە. (-

پرندەای‌شکاری)
لەیلاخ : ناوچەیێکە بەرفراوان سەر بە شاری سنە. (نام‌منطقەایست)+
لەیلان چۆخە : ڕەقتیان؛ کێوێکی هەرە بەرزی ناوچـەی سـەقـزە لـە بـەینـی دوو گونـدی سلێمانکەندی و کانی‌نیازدایە. (نام‌کوهی‌است)
لەیلویێ : [نـاو] هـەلۆرکـە؛ لـەلـوە؛ لـەیلـوک؛ جۆلانیێ هەڵبەستن بۆ خەوتنـی کۆرپـە و ڕاژە-ندنی. (ننو)
لەیلیێومەجرووم :[ناو،ت] لە لەیلیێ و مەجنوون کوردکاری بووە. (لیلی‌ومجنون)
لەیەلێ :[بەند] لەگەلێ؛ لەییێلێ؛ تەفرا؛ تەقیـهـە-ڤ؛ پێکەوە؛ پێکۆ. (باهم)
لیێبرین : (١) بە چەقو یان شتی‌تیژ کـوتیێ لـە شتیێ برینەوە. (بریدن‌از). (٢)کۆتایی هێنان بـە خەڵات و بەرات یان جیرە و مەواجب. (قطـع-کردن) (٣) وەک: نـان و ئـاو لێبـڕین. (قطـع-کردن)
لیێبواردن : ڕەوتـی خـوش ڕابـواردن. (حالـت-خوش گذراندن)(٢) لـیێڕەت بـوون؛ بـەسـەردا کشان. (ردشدن)
لیێبووربن : [چاوگە،ت] (١)جیگای ڕۆیشـتن و ڕەت بوون. (مفر). (٢.ب) لێخۆش بـوون؛ بـە-خشین. (٣) بە سەرچوون؛ تەمەن لیێبووردن. (گذشتن؛ عفوکردن)
لیپ : [ناو] لێزگە؛ لزگە؛ ڕستە مووروو‌ی لە تالیێ هەڵکێشراو؛ جەلە؛ ڕیز. (رشته)+
لیێپیس کردن:[چاوگە،ت]کراسەکەت لیێپیس-کردم؛ کراسە کـەمـت پـیس کـرد. (نجـس و-چرکین کردن‌چیزی‌یاکسی)

لیخانـدن: [چاوگـە،ت] لێـدان؛ لێخسـتن؛ پیامالێن؛ دارکاری و لێدان. (کتک‌زدن) لێـرەدا لێخستن بەواتای تیێساوین نییە
لیخە: [کاری‌ئەمری] (١)لیبدە؛ پیا ماڵە؛ پیابدە. (اوراىزن.بزنش)(٢) پیاساوە؛ لیخشێنە. (بساب)
لێدەر (١)[کاری ئەمری] لیێدە؛ فرمانی لێدانـە. (٢)[ناو،بک] کەسێک کە لێدەدا. (بزن؛ نوازندە)
لیێدەرکردن : (١) [چاوگـە،ت] ئـەو مێشانەی لیێدەرکە؛ لیێدوورخستنەوە. (دورکردن‌ازچیزی) (٢)لیێدەرهاویشـتن؛ کـەمکـردن لـە حیسـاب. (منهاﺀ؛ازحساب‌کمکردن)+
لیر : [ناو] (١)لیرگ؛ (٢)یەکەی پارەی تورکیـا؛ لیرە؛ لیر. (کهیر؛ لیرە)
لێـڕاکێشـان : [چاوگـە،ت] لێـدان؛ بـەمشـت لێڕاکێشان. (کتک‌زدن) یـا لێراکێشـان (پشـوو دەرکردن و ئاسوو دەبوون) (استراحت)
لیێڕاکێشان : [چاوگە،ت] بەزۆر ژنی کـەسـێک داگیرکردن یان هەڵگـرتن، دابێکـی زۆر کـۆن بوو.(زن‌کسی را بزور فراری دادن)(ب) بـەکـە-یفی دڵ خواردن، سکنانەسەر(لە پڵاو و گۆشت ڕاکێشان).(بارغبت خوردن)
لێڕاکێشان: [چاوگە،ت] (ب) ئیلاقەکردن. (بازن همخوابگی کردن)
لیستە : [ناو] لیست؛ سیایی؛ ناوی شت نووسین بەرێز لە سەر کاغەز یان دەفتەر. (لیست)
لیسمال : [ئاوەڵناو] ماستاوکـەر؛ جامـەلووسـکە کەر؛ خوڵتەکەر. (متملق)
لێسـە : [نـاو] لێسـک؛ ئـامرازی کـەوچـک و کووپەی‌تار هەڵکۆڵین. (لیسک)+
لیف : [ناو] تویکڵی داری خورمـا کـە کیسـەی

گەرماوی لێ دروست دەکەن. (نوعی‌پوسته‌-درخت‌خرما)

لێڤ بزمری . لێوبەبار؛ لێڤا حشک و قەرچمی. (کنایه‌ازغمگینی)

لێ‌کاڵانەوە : [ناو] لێ‌جوان‌بوون؛ پێکەوتن؛ ئەو لیباسانەی لێ‌دەکاڵێتەوە : پێیدەکەوی : لێی جوانە. (برازنده‌بودن)

لێ‌کاڵیانەوە : < لێ‌کاڵانەوە

لێک‌چوون : لەیەک‌چوون؛ شێوەی یەک‌دان. (شبیه‌بودن)

لێک‌خران : [چاوگە،ت+ڕابوردووی چاوگە] لە-یەک‌خران؛ دووبۆری لێک‌خران: چوون بە ناو-یەکدا؛ ئاڵقە ڕێز و دوولایی لێک‌خران؛ لەیەک هەڵپێکران. تێک‌خران. (توی‌هم‌رفتن)

لێک‌خشان: [چاوگە،ت +ڕابوردووی‌چاوگە] (۱)لەیەک‌ساوین؛ (۲) بەیەکدا ساوران؛ لەیەک خشیان. (بهم‌ساییدن؛بهم‌ساییده‌شدند)

لێک‌دابڕدران : لەیەک دوورکەوتنەوە؛ دەست لێک بەردان. (جداشدن)

لێک‌ڕاکێشان : : [چاوگە،ت] (۱)لەیەک‌دان؛ لە سەروگوێلاکی‌یەک‌دان؛ شەڕکردن. (یکدیگر-رازدن). (۲)ڕاکێشانی ژن لە یەکترین(لە بهوریدا باوبووە). (نامزدکسی‌رافریفتن یا ازچنگش‌درآوردن)

لێ‌کراو : [ناو،بەر](۱)بە سەر هێنراو؛ وەک: زوڵم لێکراو. (۲)جێگای ڕووداوی کارێک شە-ڕلێکراو.(۱.براوشده.۲.جای‌انجام‌کاری) (۳) دە-غڵی لە ئاش هاڕدراو. (غله اسیاب شده)

لێک‌زیادکردن: [چاوگە،ت] قیمەت بردنەسەرە-وە و لە یەکترین زیادکردن لە موعامەلەی کی‌زیاد (موزایدە)دا. (مزایده)

لیک‌کراو : (۱)جیاکراو لەیەک. (ازهم‌جداشده). (۲)ڕەواوە. ئاڵقەیێک کە ڕەواوەتەوە. (بازشده)

لێک‌کردن : [چاوگە،ت] (۱) جوداکردن؛ جیاکردن. (جداکردن) (۲) شێوەدان؛ لە یە-کچوون.(شبیه هم بودن)

لێک‌لادان : لەیەک لاڕێکردن؛ ڕوو بە رووی یەکتری نە بوون و ڕێگا کەچ کردنەوە؛ (ب) تخونی یەک نەکەوتن و دووری‌کردن لە یە-کترین (احتراز ازروبرشدن و نزدیکی)

لیکوو : [ناو] جۆرێک باڵندەیە ڕەنگی قاوەیی مەیلە و نارنجیە و دوو جۆرن. (۱)لیکووی خە-تخەت. (لیکو). (۲)لیکووی زەلان. (لیکوی-تالابی)

لێ‌کەوتنەوە: (۱) زایین؛ ئەولاد بە دونیا هێنان؛ مانگا کە سێ گوێرەکەی لێکەوتووەتەوە؛ (ب)عایلە و ئەولاد لە دوابەجیمان. (۲) بومبایێک تەقی دوو کوژراوی لێ‌کەوتەوە. (۳)دیسیان لێکەوتن و هەژاربوون و مافینگی بوون و ماڵ و سامان لە دەستدان. (۱و۲و۳ بجاماند ؛بجاگذاشتن؛ دوباره‌ورشکست‌شدن)

لێک‌هەڵوەشان . لەبەریەک‌چوون؛ لەبەریەک-دەرهاتن؛ ئەوراق‌بوون. (اوراق‌شدن)

لێگۆڕان(۱) لەوکاتەوە دەوڵەمەند بووە خۆی لێگۆڕاوە ئەیتر ناماسێ؛ گورینی ڕەفتار و کردار؛ بووە بە حاکم خۆی لێگوڕاوە لە بیری -نییە کێ‌بوو. (اخلاق‌عوض‌شدن)+ (۲) لاڕێ بوون؛ خودا لەونی لێگۆڕاوە: گومڕا بووە. (گمراه‌شدن)+

لێگوڕاندن : : [چاوگە،ت] (۱)بەسەردا قیژاندن

و هـاواركردن. (برسـر كسـی نعـرەزدن) (٢) گـورە لێكـردن؛ بـە هـەرا و هوريـا وجـۆش و خورۆشەوە هەندێ كـار ئـەنجـام دان؛ لێمـان گوراند و بەرێكی دروێنەكەمان تەواوكـرد. (بـا هورا و دادوهوار كاريرا به پيش‌بردن)

ليمان : [ناو] ئاوێكی خـەسـتی چڵـمئاسـا كـە دوای زايينـی مێيينـە لـە زێيـان دێ. (مـايع- غليظی كه‌همراه‌زائوبيرون‌می‌آيد)

لێنايی : [ناو،بـەر] لێنـراو؛ چێشـتی سـازكـراو. (خوراک‌پخته‌شده)

لينجاو : لينچقاو؛ لينچقی‌تراو. (مايع‌لزج)

لێنگێزە: لەنگێزە؛ باران و لەنگێزە؛ بارانی به خورەم. (باران‌تند)

لێ‌نيشتن :به كۆمەڵ نيشتنەوەی مەل له سـەر دار يان شتی‌تر. (نشستن‌پرنده‌بردرخت)+

لێوجووين : لێوكروژتن؛ له تووڕەيی زۆر يان له بەر خەم و كەسەر. (لب‌گزيدن؛ لب‌جويدن)

لێوڕێژ .[ئاوەڵناو] پڕ؛ سەرڕێـژ؛ دارمـاڵ؛ دوڵـدر. (لبالب‌پر؛ لبريز)

لێوكەن: [ناو] زەردە. بزە. (لبخند)

ليولێدان : [ناو]كەكـاتی(كلێـپ)ی فيلمـدا لێـو جووڵاندنەوەی ئاكتەر. (لب‌زدن)

لێو لێنەدان : (ب) مێڵاک نەكردن؛ نـەخـواردن. (لب‌نزدن)

لێ‌وەخۆ كەوتن : خۆ بۆ ئامادە كـردن؛ خـۆ بـۆ تەيار كردن؛ خۆ ئامادە كردن بۆ هێرش كـردن و دەست كردنەوە. (دفاع كردن آمـادە مقابلـه- شدن)

لێ‌وەربوون : هێرش بۆ بردن؛ تێ ئـالان و دە- ستە و يەخەبوون؛ هاتنەژوور؛ (حمله‌بردن)

لێ‌وەشان :[ناو] لێ‌شيان؛ لـێ‌كاڵـان و لێهـاتن؛ پێكەوتن. (برازنده‌كسی‌بودن)

لێوەشيان: [ناو] لێكاڵينەوەی جلک، ليباس؛ پێكەوتن. (٢)پێكران؛ توانای كاری هەبوون؛ پی‌چێيـوون؛ لـە بارانـدا هـەبـوون (برازنـدگی. شايستگی)

لێهاتن : (١)له دەست هاتن؛ پێكران؛ توانای ئەنجامی كار هەبوون؛ له باراندا هەبوون. (از دست‌آمـدن) (٢) لـەرز لێهـاتن. فـێ لێهـاتن؛ دومەڵ لێهاتن؛جووتبوونی نێر له مێو. (دچـار- شدن)

لێهاندان : : [چاوگە،ت] لێ‌فێركردن و دنـەدان. (كسی‌رابرعليه‌كسی‌تحريک‌كردن)

لێ‌هەستان : هەستان به تووڕەييەوە بۆ لێـدانی كەسێک. (برای حمله به‌كسی‌بلندشدن)

لێ‌هەستان : هەستی پياوەتی له ژنێكی جـوان جووڵان؛ ئێرەق بوون له كەسێک. (نعوذكردن)

لێ‌هەڵسان : لێ‌هەستان؛ ڕابوون بۆ لێدانی كە- سی يان هێرش بۆ بردن. (برای‌تنبه‌كسـی پـا- شدن)+

لێ‌هەڵكەوتن : (١) پـا لـە شـتێ‌دان و سـەرە- نگرێدان؛ (پا بەچيـزی خـوردن). (٢) ڕابـوون؛ كوردستان پياوی گەورەی زۆر لێ‌هەڵكەوتووە. (برخاستن)

لێ‌هەڵگەڕانەوە : لـێ‌وەرچـەرخـان. (١)جـواب دانەوە بە توندی. (اعتراض‌كردن). (٢) گۆڕينی دۆستی بە دوژمنی؛ پشت تێكردن؛ پشـت بـە- ردان. (پشت‌كردن)

لامپ : گولۆپ؛ گڵۆپ؛ گڵۆپی چرای کارەبایی. (لامپ)

لامپی‌گازی : گڵۆپی چرای کارەبایی کە ناوەکەی گازی(ئارگۆن یان نیئۆن)ی تێدایە. (لامپ‌گازی)

لەفافە : [ناو](١) قوماش یان شتێ بۆ پێچانەوە. (پیچیدنی). (٢) سەرپۆش؛ لە تۆی نزاکەتدا و بەهێما باسی شتی عەیب و عار کردن. (لفافە)

لەوەندی : [ناو] ڕەوتێکی زاتییە لە هەندێ ژندا کە بە کریشمە و ناز و لێوکەن، سەرنجی پیاو بۆ لای خۆیان ڕادەکێشن؛بەڵام ئەو ڕەمزوڕازە بەشێوەی دەستکرد(غەیری سروشتی) لە وانە-(کەلاس)ی تایبەتدا فێری هەندێ ژنی ژاپۆنی دەکەن کە گیشایان پێدەڵێن. (لوندی)

مات : (١) [ئاوەڵناو] حەیـران؛ کێـژ؛ واق‌و-ڕماو. (مات). (٢) [ئاوەڵناو] خەمگـین؛ دڵ پڕ لە کەسەر. (غمگین). (٣)کش‌ومات؛ بێ جووڵە دانیشتن؛ بـێ جووڵـە و خـەمگـین؛ بۆی هەیە وشەی کیش‌وماتی شەترنج لـە کش‌وماتی کوردیەوە وەرگیرابێت. (کیش-ومات). تێبینی : زمانی کـوردی لـە سـەر هەڵدانی شەترنج کۆنترە وبۆی هەیە وشە-ی (کیش‌ومات)ی شەترەنج لە کش‌ومـات و کەشتەنگییەوە هاتبێـت؛ حاڵـەتێـک لـە شەترنجدا کە شا نەتوانێت بجووڵێت؛ مت؛ کڕ؛ واتا: دۆڕاندنی شەترنج. (مات)+

مات : فد؛ فرد: [نـاو] لێـڵ؛ وەک شووشـە (جام)ی پەنجیرەی مات کە بەشێکی کەم ڕۆشنایی لێیەوە دەرباز دەبێت. (مات)+

مـات کـردن : [چاوگـە،ت] (ب)بردنـەوەی کایەی شەترەنج. (مات کردن)+

ماتماتیک : [ناو] زانستی حیسـاب. (علـم-حساب.ریاضیات)

ماتۆرە : [ناو] ناتۆرە؛ ناونیتکە؛ ناوی خـراپ لەسەر کەسێک دانان. (لقب‌زشت‌روکسی گذاشتن.)

مات‌ومەلوول : [ئاوەڵناو]کش‌ومات؛ مـات-وخەمگین؛ بێدەنگ‌وپەکەر؛ دەستەوئـەژنـۆ دانیشتن. (غمگین؛دست‌بەزانو)

مات‌ومیت : [ناو،ت] خۆ کپ کردن و گوێ هەڵخستن؛ خۆ کڕکرن و گوێهەڵچنین؛ خۆ مراندن و گوێهتیژ کرن. (حواس‌خودراجمـع کردن وگوش‌تیزکردن)

ماتە : [ناو] سماتە؛ بـەردی جـەهـەنـدەم؛ هەسان. (فسان)

ماتە : [ناو] مووروگێکە دەڵـێن بـۆ لابردنـی تەمی چاو (لێڵی‌چاو)باشە. (نوعی‌خرزه)

ماتیک : : فد؛ فرد: [ناو] ماکێکی ڕەنگی بۆ ڕەنگ کـردن و جـوانکردنی لێـوی ژنـان. (ماتیک؛روژلب)

ماتێن: [ناو] هەڵماتێن؛ مەرمەڕێن؛ مێشێن؛ مووشێن. (تیله‌بازی)

ماجەمین : ناوە بوو ژنـان؛ جـەمـین وەک مانگ؛ هەنیەوەک مانگ. (ماه‌جبین)

ماچماچانێ : [ناو،ت] ماچومـووچ. (مـاچو-بوسه)

ماچماچۆک : <ماچماچانێ

ماچەنگی : [ناو]کایەی‌جگـێن؛ محـانچێن. (یک‌نوع‌بازی‌باشتالنگ)

ماخۆ : [ناو] خاوەن؛ خێو؛ ماڵخۆ. (صاحب)

ماخولیایی : [ناو]تووشی مالیخولیـا هـاتوو. <مالیخولیا

ماخەر : [ناو،ت] ماکەر؛ ماچەکەر. (ماچـە-الاغ)

ماد : [ناو] تەن؛ ماک؛ ڕەنـگ؛ مـادێ وی نەمایە : ڕەنگی نەماوە. (مادە؛ رنگ)

ماد : [ناو] وەکی دەزانن هەموو کوردیٚ کورمانجـە، کومـانجی ژوورو، کورمـانجی ناوەراست و کورمانجی خواروو، کورمانج لە سەرەتادا کوردماد و کوردمانج بووە و کورد و مـاد وەک یـەک باسـی لیٚکـراوە ، لـە کتیٚبی(تەفسیری عەهەی قەدیم و عەهە-ی جەدید)دا لە پاڵ وشـەی مـاد و مـدی، وشەی کورد و کوردستان لە بـەینـی دوو-کەواندا هاتووە و لە زۆر میٚژوودا هـەر بـەو جۆرە باسی لیٚکراوە. (ماد)+

مادخووزکراو : [ناو،بەر] بەرگەمکـراو؛ پـە-سـندکـراو؛ پـەسـەنـدکـراو. (پسـندشـدە؛ برگزیدەشدە)

مادی : [ئاوەڵناو+ ناو]سەر بـە هـۆزیمـاد؛ زمانی مادی کە تائیٚستا ئاسەواریٚکی سەربە خۆی نەدۆزراوەتەوە. (مادی)

مادی: ماددی: [ئاوەڵنـاو] ئـەنبـووژەنـی؛ دونیـایی؛ دژی(پژۆنـی و مـەعنـەوی و واتایی) (مادی)

مارانمژیو :[ئاوەڵناو] (ب)لەرولاواز.(نحیـف ولاغر)

مارپیٚچ : [ناو] خەتی چاڵ بەدەوری دار یـا هەرشتدا دروستکردن لە بیچمی ماریٚ کە بەدەوری داریٚکدا ئاڵابیٚـت؛ یـاوەک لاولاو ئاڵابیٚتە رووەکیٚ؛ مارخول. (مارپیچ)

مارپیٚچ : [ناو] رووەکیٚکی چقڵدارە، جۆریٚک درووە. (نوعیخار)

مارپیٚچ : [ئاوەڵناو] وەک ریٚگای پـر پـیٚچ و قەمچ؛ چەند پیٚچی ریٚگا یان چۆم بە دوای یەکدا ؛ گامیز؛ گامیزە. (مارپیچ)

مارخول : <مارپیٚچ

ماردەی : [چاوگە،ت] شکاندن. (شکستن)

مارڕفیٚن: [نـاو،ت] مراوکـەزەردە؛ گیاییٚکـە ژەهردار و کولیٚنراوی ساقەت و گەڵاکـەی بۆ شتنی دەمی برین باشـە. (گیـاەدرمـان-عقرب)

مارزۆ :[ناو] مازۆ؛ لیٚگەڕان؛ هیٚشتن؛ نمازۆ : نایێلیٚ. (رخصت)

مارس : فد،تد: [ناو] مارس؛جاریٚـک کایـە کردن و بردنەوەی تەختە نەرد کە بـە دوو دەست بەحیساب دیٚ. (مارس)

مارس : [ناو] مارچ؛ مارت؛ مانگی سیهەمی ساڵی زاییٚنی(ئازار؛ ئادار). (مارس)

مارش : فد؛ فرد: [ناو] ئاهەنگی عەسـکە-ری. (مارش)

مارشال . فرد؛ فد؛ اند؛ آلمان‌د: [نـاو] پلـە-یێکی ژوور لە ئەرتەش (عەسکەر)یدا، بـە-رانبەربە سپەهبود. (مارشال)

مارشیموون : < مەرشمین

مارک : ئالمان‌د؛ فرد؛ فد؛ اند: [ناو] یەکەی پـارەی ئاڵمانیـا. (٢) مـۆرک؛ نیشـانـەی فابریکا لە سەر کاڵا. (١و٢.مارک)

مارگلٚ : [ناو] جۆریٚک فرندەیە؛ مارگر. (نوعیپرندە)

مارگیسە : [ناو] بۆقلەموونە؛ عەلـیشـیش؛ عەلۆعەلۆ. (بوقلمون)

مارگیسە : [ناو] جۆریٚک مارمیٚلکی گەورە-یە. (نوعیمارمولک؛ سوسمار)

مارمژ : [ناو] زاروو؛ زەروو؛ زالوو. (زالو)

مارمژ : [ناو] سینەکیٚش؛ سیغار کیٚشیٚ کـە

هەموو دووکەڵی سیغار قووت بدا؛ دژی دەم کێش. (سیگاری‌سینەکش)
مارنەگەز: [ناو]جزمە؛ چەکمە؛ پۆتینی مل درێژ. (چکمە)
ماروخ : ناوە بۆ ژنان؛ [ئاوەڵناو] ڕوخسار وەکوو مانگ. (ماهرخ)
ماروخسار : [ئاوەڵناو] ناوە بۆ ژنان؛ ڕوخسار وەک مانگ. (ماەرخسار)
مارووم : [ئاوەڵناو]لە مەحرووم وەرگیراوە؛ بێبەش؛ ئافەرۆز. (محروم)
مارەتۆپیو : [ناو،ت](ب)کەسێکی کز و بێدەنگ ماتڵی هەل و دەرفەتێک بێت تاچزەی خۆی لێدا و زەبر بوە شێنێ؛ زۆر جار دەڵێن مەرە مردوو هەر بۆیە تۆپیوە-کەیش بووە بەمردوو. (مارمردە)
مارەخۆرە : [ناو] زەردەقۆرە؛ دووڵقەدەرە؛ جۆرێک مارمێلکی گەورە کە ڕەنگی دە-روبەری بە خۆیەوە دەگرێ. (نوعی سوسمار)
مارەکە : [ناو](١)لە(مەعرەکە)ی فارسییەوە هاتووە؛ شەڕومارەکە. (معرکە). (٢) فرمان بە مارەکردن، مارەبکە. (عقدکردن). (٣) ڕەشە مارەکە : مارە ڕەشەکە؛ لەڕوانگەی دە-ستووری زمانەوانییەوە، مارێکی ناسیاو مە-عریفەیە. (مارمعرفە در دستورزبان).
ماری: ماکەو؛ (کبک مادە)
ماریا :[ڕابوردووی ماریان] بەزی؛ شکستی هێنا. (شکست)
ماریان : [چاوگە،ت] مارین؛ شکاندن؛ شکستدان. (شکستن)

ماریایە : [ناو،بەر] شکاوە؛ شکستییە؛ شکیاگە؛ بەزیوە. (شکستەاست)
ماریژۆک: [ناو] ماراژۆک؛ گیاییێکی تەمەن کورتە و دەخورێت. (نوعی‌گیاەخوردنی)
مارێژە : [ناو] مارووژە؛ ماریژە؛ گیاییێکی بە هاریە و دەخورێ؛ ماریژۆک. (گیاهی‌است-خوردنی)
ماری‌کتکی : [ناو،ت] ماری‌زەنگی. (مار-کبری)
مارێکەرانە : [ناو،ت] جۆری ئاسکی گە-ورەیە. (گوزن)
ماز :[ناو]بەرانی چوارساڵە.(قوچ‌چهارسالە)+
مازگ : [ناو] (١)مازە؛ موغەرەی پشت. (پشت‌مازە). (٢)مازوو؛ بەری دار مازوو. (مازوج)
مازگە : [ناو] مێژی؛ (مازگا) لە ئاویستایێدا بە واتای مێشک(مەغز)هاتووە. (مغز)
مازگەدەر : [ناو] مازگەدەرد؛ ئێشی‌مازە؛ پشتئێشە. (دردکمر)
مازوت . فرد؛ روس‌د؛ فد: [ناو] نەوتەڕەشە. (مازوت)
مازۆرێ : تۆراو لە ماڵ و مەسکەن و پەنا بردوو بە شوێنێکی‌تر. (قهرکردن‌ازخانەو-کاشانە)
مازەندەر : [ناو] هەندران؛ وڵاتانی‌دوور؛ تاراوگە. (ولایت‌دور؛ تبعیدگاە)
ماژە : حاڵەتی ئێسکی لەش؛ ئێسک بە-ندی؛ ئیسکلێتی لەش (اسکلت)
ماستەک : [ناو] ڕەحەتی. (قیف)
ماسرێشم : [ناو] هێلم؛ چەسپی‌دار؛ چە-

سپی نەجاڕی. (سریشم)+

ماسک : (١)[ناو] مەیتەر؛ خزمەتکاری ئەسب لە تەویلە. (مهتر). (٢)[ناو] ئاسکی مێ. (آهوی ماده). (٣) [ئاوەڵناو] ڕژد؛ چکووس. (خسیس)

ماسک : فد؛ اند؛ فرد: [ناو] ماکی دەرمان و مەڵهەمی دەموچاو سواخدان بۆ گەشەدان بە پێستی ڕوومەت؛ زیاتر لە ئارایشگای ژنانەدا. (ماسک)

ماسک : فد؛ فرد؛ اند: [ناو]کەرەستەی پاڵاوتنی هەوای هەناسەکێشان لە ناو دووکەڵ یان لە ناو تۆز وگازی کیمیا یدا. (ماسک)

ماسکی گاز : [ناو،ت]کەرەستەی پاڵاوتنی گازی کیمیایی لە کاتی هەناسەکێشاندا بۆ بەرگری لە وەزەنی گازی ژاراوی لەسەرکۆ ئەندامی هەناسەکێشان. (ماسک گاز)

ماس‌ماڵ : [ناو،ت]گیامێرک؛ گیاییێکە بۆ لابردنی ماس و پەنمینی جومگەی باکردوو بەهۆی(ڕوماتیزمەوە)بە کەڵکە.(گل آلاله)

ماسی‌خاویار : [ناو،ت] بەتایبەت بە ماسی (ئوزوون‌بڕون)دەگوترێ چونکا چەند چەشنە ماسی دیکەیش گەرای ناو زگیان وەک خاویار دەخورێت. (ماهی‌خاویار)

ماسیگرەک : [ناو،ت] ماسیەوچنە؛ مایی‌چنەک؛ ماسیگرە؛ فڕندەیێکی باڵدرێژ و تیژباڵە؛ قاق؛ تورەمەی ماسیگرەکان نۆ جۆرن. (١)ماسی‌خۆرکە. (پرستوی دریایی) (٢)ماسی‌خۆرکەی بۆر. (پرستوی دریایی تیره).(٣)ماسی‌خۆرکەی خەزەری(پرستوی دریایی خزر).(٤)ماسی‌خۆرکەی دەندووک ئەستوور. (پرستوی‌دریایی‌نک‌کلفت). (٥)ماسی‌خۆرکەی دەنگ بۆڕ. (پرستوی-دریایی‌بدصدا). (٦)ماسی‌خۆرکەی ڕەش. (پرستوی‌دریایی‌سیاه). (٧)ماسی‌خۆرکەی ڕەشی باڵ سپی. (پرستوی‌دریایی‌سیاه‌بال-سفید). (٨)ماسی‌خۆرکەی کڵاون. (پرستوی‌دریایی.کاکلی).(٩)ماسی‌خۆرکەی قەشان. (پرستوی‌دریایی‌پشت‌کبود)

ماسیی‌سپی : [ناو] جۆرێک ماسی کە لە دەریای خەزەردا زۆرە وگۆشتەکەی خوازیاری زۆرە. (ماهی‌سفید)

ماسیی‌سیم : [ناو] ماسیێکی پانی کورتە و لە دەریای خەزەردا زۆرە و گوشتەکەی خوازیاری زۆرە.(ماهی‌سیم)

ماشتن : [چاوگە] ڕامالینی سفرە و تەواو کردنی خۆراکی سەرسفرە. (همه‌غذای‌سر-سفره‌راخورن)

ماشتە : [ناو]کوڵوانە. (چارقد رو دوشی)

ماشێن‌شۆری : [ناو،ت] جێگای تایبەت بۆ شتنی سەیارە؛ ڕەوتی شتنی سەیارە. (ماشین‌شویی)

ماشین‌کردن : [چاوگە،ت](١)بە مەکێنە سەروقژ کورت کردنەوە و هەڵپاچین. (٢) تایپ‌کردن؛ نامە نووسینەوە بە ماشێنی تایپ. (ماشین‌کردن)

ماشێن‌نووس : [ناو،بک]کەسێک کە نامە و نووسراوە تایپ دەکا. (ماشین‌نویس)

ماشینەوە : [چاوگە،ت](ب) لێساولێسدان و

هیچ لەسەر سفرە یان لە ناو کاسەدا نە-
هێشتن؛ ماڵینەوە؛ ڕاماڵین و گسک لێدان.
(خالی کردن وخوردن‌همه‌چیزسرسفره‌یا
کاسه)
ماف ئەستێن : [ناو،بک] بەش‌وەرگر؛ حە-
قوەرگر. (سهم‌گیر؛ حق‌گیر)
ماف سەندن : [چاوگە،ت] حەق سەندن؛
بەش سەندن. (حق‌گرفتن؛ سهم‌گرفتن)
ماف‌خواز: [ئاوەڵناو+ ناو]حەق‌خواز؛ کە-
سێک کە داوای حەقی خۆی بکا.
(ب)ئازادی‌خواز. (آزادیخواه)
ماف‌خۆر : [ئاوەڵناو+ ناو،بک]کەسێک کە
حەق و بەشی کەسێک داگیردەکا و
نایداتێ. (غصب‌کننده‌حق‌وحقوق‌مردم؛
حق‌خور)
مافر : [بەند] وەکوو؛ وەک؛ چوون؛ مینا؛
میناک؛ (مانند)
ماقە : [ناو]گۆی‌چاو. (حدقه‌چشم)
ماکەرمەلە : [ناو](ب) جامەلووسکێ؛ دەڵە-
چەیی؛ ماستاو کردن؛ کلکە سووتێ.
(تملق)
ماکی‌سەرکەر: [ناو،ت](ب)تریاک و
هێرویین؛ دەرمانی بێ هەست کردنی نە-
خۆش لە کاتی نەشتەرکاریدا. (ماده‌مخدر)
ماکێش :[ناو] سەلەی‌پڵاو ئاوکێش کردن؛
پڵاو پارزن؛ پڵاو پاڵێو. (آبکش‌پلو)
ماگمە : مامە؛ ماومە؛ پێم‌ماوە؛ تەواو نە-
کردووە؛ ماگمە بگەم: تاوێکی‌تر دەگەمێ.
(معادل:هنوزدارم؛ مانده برسم)
ماگە : ماوە؛ مایە؛ نەمردووە؛ هێشتاهەس؛
هێشتاهەیە. (مانده.هنوزهست)
ماڵ : [ئاوەڵناو] [ناو] وەک: ئامووری کە
زۆر نەچەقی دژی ئامووری ڕژد. (خیشی-
کەزیادفرونرود)+
ماڵ : [ناو]گەیشتنی دەمی تاژی بەنچیر
یان لە خۆڵ وەردانی، بەڵام بەدەمیەوە نە-
هاتن. (رسیدن‌تازی‌بەشکارودرخاک-
غلتاندن امانگرفتن)+
ماڵ بە قورگرتن :[چاوگە،ت] (ب) ماڵ
ویرانکردن؛ خانە خراپکردن؛ بێچارەکردن.
(خانه‌خراب‌کردن)
ماڵ وێرانکەر : [ئاوەڵناو+ناو] هەر شت و
هەرکس ببێتە هۆی ماڵ کاولی؛ (ب) ژنی
بێ مشوور و هەڵە خەرج. (کنایەاززن-
ولخرج)
ماڵاریا : فد؛ فرد: [ناو] نوبەتێ؛ پەتایێک کە
بەهۆی چزووی مێشوولەی(ئانۆفێل)ەوە
مرۆڤ تووشی دەبێت. (مالاریا)
ماڵان : (١) ماڵین؛ گسک لێدان. (٢) ماڵ-
گەل. (١.جاروکردن.٢.خانەها)+
ماڵای :[چاوگە،ت] مەشتن؛ ماڵین؛ گسکد-
ان؛ گزگ‌لێدان؛ ماشتن. (جاروب‌کردن)
ماڵ‌بەقورگیران : [چاوگە،ت](ب) بەدە بە-
ختبوون؛ ماڵ‌کاولبوون؛ بێچارەبوون.
(بدبخت‌شدن)
ماڵ‌بەکۆڵ : [ئاوەڵناو]ڕەبەن و نەدار؛ بێ
سەروسامان. (خانه‌بەدوش)
ماڵبەن : [ناو] ماڵبەند؛ جێگەی بەستنەوە-
ی کەرو چارەوا بە دروشکە و گاریەوە.
(مال‌بند)+

ماڵ‌خۆنه‌خۆر : [ئاوه‌ڵناو] (ب) ڕژد؛ چکووس؛ ده‌س قووچاو؛ خه‌سیس. (خسیس)

مالخیر :[ناو] جۆرێک تفه‌نگ. (نوعی-تفنگ)

مالدوخین : [ناو،ت] پزوو؛ نیفۆ؛ ماڵدوخین. (جای کمربنددرشلوارکردی؛جای بندشلوار)

ماڵران : گسکدان؛ پیاساوین؛ ساویان. (جاروبزدن؛سائیدن)

مالزارۆک : [ناو] تۆلدان؛ پزدان؛ منداڵدان؛ ماڵزارۆک. (زهدان)

ماڵشته : [ناو،بک] گسک‌لێده‌ر؛ که‌سێک که ده‌ماڵی. (سپور)

ماڵ‌که‌مباخ : [ئاوه‌ڵناو+ ناو] ماڵوێران؛ چاره‌ڕه‌ش؛ به‌دبه‌خت. (خانه‌خراب)

مالکه‌یی : [ئاوه‌ڵناو] ماڵکه‌یی؛ مالکه‌تی؛ ماڵوسامان له‌ ده‌سداو؛ مافینگی بوو؛ موفلیس که‌وتوو؛ ده‌م له‌پووش.(مفلس؛ ورشکسته)

ماڵگرتن : (ب) ماڵبه‌کرێگرتن. (خانه اجاره‌گرفتن،اجاره‌کردن)

ماڵگۆری : ئه‌و ماڵانه‌ په‌زیان له‌ ڕاندایه هه‌رشه‌وه‌ی ماڵێک پیاوێک ده‌نێرن بۆ ئاریکاری شوان و ئاگاڵێبوونی ڕانه‌مه‌ڕ. (نوبتی کمک‌شبان کردن)

ماڵماڵۆک : [ناو] جۆرێک هه‌ڵپه‌ڕینه. (نوعی‌رقص)

ماڵ‌میڤان : [ناو،ت] میووانخانه؛ ئوتێل؛ ماڵمیوان.(مهمانخانه؛هتل).

ماڵومین : ماڵ و سامان؛ (ب)خۆشه‌ویست-ورێزدار. (عزیز)< مان

ماڵوو : [ناو] دارێکی قه‌وی به‌قه‌رای دوومیترکه‌ ده‌خرێته‌ سه‌ر ده‌ند بۆ ساف-کردنی نارێکی له‌ دوای شێف‌بڕین. (ماله-صاف‌کردن‌شخم)

ماڵه‌ : [ناو](١)ماڵنج؛ڕووپه‌ڕێکی ده‌سکداره‌، بۆ لووسکردنی سواخی دیوار. (ماله). (٢) ماڵوو، کۆته‌ دارێکی درێژ که‌ کونێکی تێدایه‌ سه‌ری ده‌ند ده‌چێ به‌ناویا و ده‌یهێنن به‌سه‌ر شێوی پڕ له‌کوڵودا بۆ ساف و لووس کردنی. (شخم‌صاف‌کن)

ماڵی : (١)[ڕابوردووی ماڵین] گسکی لێدا. (جارو کرد)(٢) [ئاوه‌ڵناو] په‌یوه‌ندیدار به‌-ماڵوسامانه‌وه‌؛ وه‌ک: کێشه‌ی‌ماڵی. <ف.هن. (مالی)+

ماڵی بێ‌دان : (ب) بابه‌تی بێ‌دان، خواردنی نه‌رموشل. (٢ب) شتی هه‌رزان یان کارێکی ئاسان. (چیزیاکارساده)

مالیته‌ : [ناو]کونی داعبای کێوی وه‌ک گورگ و ڕێوی. (کنام)+

مالیجه‌ : [ناو] چاره‌سه‌رکردنی نه‌خۆشی؛ ده‌رمانکردن و چاک‌کردنه‌وه‌؛ له‌(موعالیجه‌)ی ئاره‌وییه‌وه‌ هاتووه‌. (معالجه)

مالیخولیا : فد؛ عد؛ یوناند؛ [ناو] ماخولیا؛ نه‌خۆشینی بیر و هزره‌ و مرۆڤ تووشی خه‌یاڵاتی تێکه‌ڵ پێکه‌ڵ ده‌کا. (مالیخولیا)

مالیسۆک : [ناو] ڕووه‌کێکه‌ به‌رێکی سوور و چکۆڵه‌ ده‌گرێ. (نام‌گیاهی‌است)

ماڵیکردن : [چاوگه‌،ت] فڕنده‌ و حه‌یوانی

کێوی لە ماڵدا ڕام و دەستەمۆکردن. (رام-کردن‌پرندەوحشی)
مالیکی:یەکێ‌لە چوارمەزەبی‌موسوڵمانانی سوننی، شوێگرانی ئیمامی مالیکی . (مالکی)
مامایی : [ناو] داپیرکی. (مامایی)
مامرکوژ :[ناو] ڕوەکێکی تام تیژە؛خەردەل؛ لە کمیابارانی شاری حەڵەبجەی شەهیددا لە گازی خەردەل کەڵکیان وەرگرت. (خردل)
مامرەچینی : [ناو،ت] مریشکەچینی. (مرغ-چینی)
مامرەڕەشە : [ناو] مریشکەڕەشە؛ لە قەدیمدا باو بوو ئەگەر فەقێ هەتا سوورەی نەسریان بخوێندایێ دەبوو مریشکێکی ڕەش بە دیاری ببەن بۆ مامۆستا. (کنایەاز-سورەنصر)
مامڕەش : [ناو] جۆرێک مراوی کە ڕەنگی ڕەشە. (مرغابی‌سیاه)
مامۆخ : هەورازێکی بەرزە لەبەینی سەقز و سنەدا. (گردنەماموخ)
مامۆرە : [ناو] جۆرێک ترۆزییە. (نوعی-خیارچنبر)
مامۆستا : [ئاوەڵناو] [ناو] لێزان؛ پسپۆڕ؛ مامووەستا؛ مامۆسا؛ سەیدا. (استاد؛ ملا؛ معلم)
مامووت : فرد؛ فد: [ناو] فیلی سەرەتای دەورانی چوارەمی زەوین‌ناسی بە لەشی تووکن و عاج(شفرە)ی درێژ و چەماوەوە. (ماموت)
مامە : (١)ماوەمە؛ ماگمە؛ لێمنەبڕاوە؛ تەواو نەکردووە(بن‌زاراوەی سەقزییە). (تمام-نشدە.تمام‌نشدەام). (٢) مامۆ؛ ئاپۆ. (عمو)
مامهۆرتک : (ب)کەسێک کە شارەزای زۆرئیش و کارگەل بێت. (خبرەدرخیلی امور)
مان : وشەیێکی ئاوێستاییە بە واتای (خانوو ، ماڵ)لە کوردیشدا هەیە وەک سامان؛ ساختومان؛ ساختمان؛ بە واتای بینا و ماڵ؛ خان‌ومانت شێوی : ماڵ کاول‌بی. (خانە)
مانتۆ : [ناو] عابا و کەوای درێژی ژنانە کە بە سەر لیباسدا لەبەری دەکەن. (مانتو)
ماندانا : ناوی کچی ئاژیدهاک دواهەمین شای ماد و دایکی کوورش.(دختر ضحاک و مادر کورش)
ماندنەوە : [لە چاوگەی مان] نەڕۆیشتن لە جێگایێ و مانەوە. (ماندن)
ماندۆلین : ئیسپانیاد؛ فد؛ تد: [ناو] جۆرێک ئامێری مۆسیقایی لە باغڵەمە چووکترە و تەلیە. (ماندولین)
ماندو و مردوو : (ب)زۆر شەکەت و هیلاک. (بسیارخستە)
مانگابەکەڵ : مانگایێ‌کەکاتی جووت-خوازی هاتووە. (مادەگاوگشن‌خواە). (ب)بە تەوسەوە بە ژنێ دەڵێن کە پیاوان زۆر بکەونە شوێنی. (زنی‌کەمردان بەدنبالش راەبیفتند)
مانگادۆش : [ناو،بک] چێل دۆش(١)کە-سێک کە مانگا دەدۆشێ. (گاودوش).

(٢)[ناو] دەفری گەورە لە مەرِدۆش گەورەتر. (ظرف‌دوشیدن‌گاو)
مانگاماسی :[ناو] جۆرێک ماسیی‌گەورەیە. (نوعی‌ماهی)
مانگ‌دیتو : [ئاوەڵناو] ژنەک کۆ مەهان دەبەت؛ ژنێک کە بکەوێتە بێ‌نوێژی. (زنی کەقاعدەشود)
مان‌گرتن: [چاوگە،ت] گەی‌گرتن؛ (ب)بۆ مەبەستی ڕامیاری یان کێشەی ماڵی، دەست لە کار کێشانەوە و کار نەکردنی کادێرگەل لە ڕێکخراوێکدا.(اعتصاب)+
مانگ‌گیران : [ناو] هەیڤ‌گیران؛ مانگ‌گیریەی؛ حاڵەتی مانگ وەبەرسیبەری زەوی کەوتن. (خسوف)
مانگە : [ناو] هیلالی؛ خەرپشتە؛ میچی‌خەرپشتە. (خرپشته)
مانگەڕۆژ : مانگەشەو. (شب‌مهتابی)
مانگ‌هەڵاتن : [چاوگە،ت] مانگ لە ئاسۆ دەرکەوتن. (ماەدرآمدن)
مانگی‌تەواو : (١)مانگێ کە ٣٠ ڕۆژ کەمتر نەبێت. (٢)مانگی پڕ بە ئاسمانەوە، جەغزی تەواوی مانگی چواردە. (ماەتمام؛ بدر)
مانگی‌زایێنی : [ناو] ناوی مانگەکانی ساڵی زایێنی. (ماەمیلادی)
مانگی‌شەرم : [ناو] مانگی هەوەڵی مێردکردن. (ماەعسل)
مانگی‌نۆ : [ناو] مانگی‌نوێ؛ هەر مانگێ نەو بۆ حاڵم پەشێوە، چوون هیلال شێوەی ئەبرۆی تۆی پێوە؛ «فۆلکلۆر» مانگی یەکشەوە.(ماەنو)
مانگی‌هەتاوی : ناوی مانگەکانی ساڵی کۆچی‌هەتاوی؛ مانگی ڕۆژی. (ماەشمسی)
مانە : [ناو] خانووی گچلە؛ لە هەورامیدا بووە بە یانە. (هەرەس وەیانەم : هەرەس بەماڵم) دیسان وشەی وانە واتا ژووری دەرس‌خوێندن، و زۆر نزیکە بە مانە. (خانە کوچک)
مانەوی : [ناو] شوێنگرانی دینی مانی. (مانوی)
مانی : [ناو] خاوەنی کتیبی وێنەی ئەرژەنگ کە خۆی بە پێغەمبەر دەناساند و کوردێکی وریا و قسەزان بووە. (مانی)
مانیشت : (١)ناوی نێونامەی بەرێزسەجاد جەهانفەر. (٢)ف.مان. جێگای نیشتەجێبوون و شوێنەواری ماد(ماد+ نیشت) (سرزمین ماد)
ماوت : [ناو] ماهووت؛ جۆرێک قوماشی کورکدارە. (ماهوت)
ماوت‌ماڵ : [ناو،ت] ماهووت‌ماڵ؛ فڵچەی پاک‌کردنەوەی قوماش و لیباس. (ماهوت‌پاک‌کن؛ برس‌لباس)
ماوزۆ : [ئاوەڵناو+ناو] بەجێماو. (بەجامانده)
ماوس : اند؛ فد: [ناو]کەرەستەی جووڵێنەری نیشاندەری سەر شاشەی کامپیوتێر. (ماوس)
ماوەر : [ناو] پوتکی بەرد شکاندن؛چەکوشی گەورە و قورسی بەرد شکێن. (چکش‌سنگ‌شکن)
ماوەرۆ : [داهاتووی هێنان] دێنێ؛ دەهێنێ؛ تێری. (میآورد)

ماهپاره : نێوی ژنانه. (مهپاره.)
ماهۆن : [ناو] دەسکی چەقۆ لە داری مێـو. (دستەچاقوازدرختمو)
ماهوور : [ناو] مەقامێکی ئاوازیکـوردی و ئێرانییە. (ماهور)+
مایلیدەریایی : [ناو] یەکەی مەودا لـە دەریادا بەرانبەربە ۱۸۵۲ میتر. (مایل دریایی)
مایو : [ناو] توونکە؛ تنۆکەی مەلە و هاڵتێر لێدان بۆ پیاوان و تنۆکە و مەمکبـەنـد بـۆ مەلەکردنی ژنان. (مایو)
مایۆنێز : فرد؛ فد؛ انـد: [نـاو] جۆرێـک ڕب یان سۆسی سـەلاتـە کـە لـە خـەردەل و هێلکە و سرکە و ماست و ئارد چێدەبێـت. (سس) (مایونز)
مایـە : دەسـتەواژەی مۆسـیقایە، (۱) ڕیـز گرتن واتا میزراب وەشاندن لە سازێکیتـر کاتێک لە کۆکی سازی ساز ژەنێکدا بێت و دەنک تێکەڵی دەنگی سازی ساز ژەنەکـە کردن. (۲) بنەمای مـەقـام لـە مۆسـیقادا. (۱و۲.مایه)+
مایی : [ئاوەڵناو]ماوەوە؛ کۆن؛ بەیات؛ مـەنە؛ مەندە؛کۆن کەوتوو. (مانده؛کهنه)
متمتی : خۆپاشقەکێش؛ خۆوەپاشخەر؛ خۆماتکەر؛ماتڵی دەرفەت بوون؛ خۆخافڵێن. (پیفرصتبودن)
متۆ : [ئاوەڵناو]کەوی؛ مـاڵی؛ ڕام؛ ڕاهـاتوو؛ دەستەمۆ؛ ئوگر. (رام)
متـەق : هـەسـت؛ جوولـە؛ دەنـگ؛پرزە. (حس؛صدا)
متەکا : سەرین. (متکا)

مجمعە: [ناو] مجۆعمە؛ بۆی هەیە لە (مەجموعـە: جـەمـع گـەل)ڕا هاتبێـت و کوردکاری کرابێت، بـەواتـای کـۆمکراوی چەند شت؛ (مجموعه)
مجۆعمە : [ناو] مجومعە؛ کەشەفـەی لـەسەردانانی کۆمێک خواردەمەنـی؛ سـینی و کەشەفەی گەورەی نان لەسـەر خـواردن؛ خوان. (مجمعه)
مجێوری : [ناو]کاری مجێور؛ مزی مجێور. (کارومزدمجاور)
مچکاندن :[چاوگە،ت] وشککردن.(خشک کردن)
مچیرە:قەوچەکردنیکەر.(فکجنباندنخر)
محانچێن : [ناو]یاری بەقاپ(جـگ)، هـەڵگێرانەوەی قاپ بە بارێکیتردا بە قـاپێکی تر. (نوعیبازیباشتالنگ)
محەنەک : [ناو] ئەسپی ڕەسەن؛ کەحیـل. (اسباصیل)
مختێ : [ناو] شۆلاوەی فرمێسک. (اشـک سرازیرشده)
مخمخاندن : [] هـاڕین؛ پـەراشپـەراش- کردن؛ فلیقاندنەوە. (خردکردن؛ لهکردن)
مخمخک:(۱)بێستانیتەڕەکاڵی.(جـالیز)(۲) شۆلاوەی فرمێسک. (سرازیرشدناشک)
مداس : دەمپایی. (دمپایی)
مدو : دەدا؛ دەیدا. (میدهد)
مدیۆ : دەڕوانێ؛ ئەڕوانی؛ تماشـادەکـا؛ دەبینێ. (میبیند)
مرخ : [ناو] داخواز؛ ئارەزوو؛ ویست؛ تەماح. (آرزو،طمع)

مـردار بوونـەوە : [چاوگـە،ت][ب] مردنـی مرۆڤی خراپ و بەد ئاکار. (مردن انسان بد و فاسد)+

مردارخۆر : [ئاوەڵناو]کەلاکـی تۆپیـو خـۆر؛ مندارخۆر؛ مننارخۆر؛ وەک : کەمتیار و داڵ. (مردارخور)

مردارکردنەوە :[چاوگە،ت] (١ب) ماڵی کـە-سێک بە زەمکردن قەڵبکـردن لـەکـاتی موعامـەلـەدا. (تـوی سـرمـال زدن). (٢) کوشتنی حەیوان بێسەربڕینی شـەرعـی . (٣) خراپ سەربڕینی ئاژەڵ نە بەگـوێرەی شەرع. (٢و٣.مردار کردن)

مردارەمانگ : [ناو] منارەمانگ؛ بەینی بە هار و هاوین کە لەو کاتەدا نەخۆشین و مردار بوونەوەی ئاژاڵ زۆرە. (بین بهار وتابستان)

مرقاندن : دەنگی نێری هاوکـات لـەگـەڵ زبان دەرهێنانی نێری بەدەوری بزنی بـە-تەگەدا هەروەها دەنگی بـەراز و گـامێش. (صدای تکه گراز و گاومیش)

مرقە : (١) کەمترین دەنـگ؛ مرقـەی دە-رنەهات : دەنگی لێوە نەهـات. (کمتـرین-صـــدا). (٢) دەنگــی گــامێش و بــەراز. (صدای گراز)

مروس : مریس؛ مێتن؛ مژتن. (مکیدن)

مریپۆش : کفن. (کفن)

مریتانۆ : [نـاو] مـرۆڤ؛ ئینسـان؛ عیسـان؛ بنیادەم؛ بەشەر. (انسان)

مریشکاوی : [ناو] قەلەمـراو؛ باڵنـدەییەکـی ڕەشە لە مـراوی چـووکترە و مـەلـەوانـە. (نوعی پرندەآبی)

مریشکەئاویلە : [نـاو] تۆرمـەی مریشـک-ئاویلە چەند جۆرن. (١)ڕەش بەشە. (چنگر). (٢)تاوسە. (طاوسک). (٣)مریشکئاویلـەی گەورە و بچووک و خەنـەیـی و دەنـدوک سـەوز، سـوور بـەڵـەک. (یلـوەبـزرگـو کوچکو حناییو نوکسبزو خالدار)

مریشکەکێوی : [ناو] فرەندێکی تیـژ باڵـە مێیەکەی(مێوەکەی) چیتـین(خاڵخـاڵ)ە و نێرەکەی لە چەند ڕەنگی(ڕەش و سـوور و زەرد)ە،کلکـی ڕەش و درێـژە و گۆشـتیان دەخورێ. (قرقاول)

مزاخە : [ناو] سـندوقیـنـان؛ جێگـای نـان تێنان. (جای نان؛صندق جای نان)

مزانا : مـزانـی؛ دەزانـی؛ ئـەزانـی؛ دزانـی؛ زانیت؛ زانیتەی. (میدانی)

مزانوو : دەزانم؛ ئەزانم. (می دانم)

مزانـی :(١) مزانـی؛ مزگێنـی؛ خـەبـەری خۆش هێنان؛ پاداشـی خـەبـەری خـۆش هێنان. (مژدگانی)(٢)دەزانی. (میدانی)

مزدان : حەقدان؛ پاداشدان؛ قەرەبووی-چاکەکردنەوە. (مزد دادن)

مزراب :[ناو] میزراب نەغمە؛ دەندوک ئاسایێکی چووک لە کانزای زەرد یان شاخ یان شاپەل، یان ئێسک، بۆ ژنـدنی سـازی ژیدار و تەلدار. (مضراب)

مزرە : (١) هێستری نێر. (استرنر). (٢)ترش و شیرینە. (می خوش است)

مزگەری : [ناو] پیشە و کارگەی مسـگەر. (مسگری)

مزووری : [ناو] بەکرێ کارکردن؛ بەکرێ گیراوی؛ لە (موزدووری) فارسییەوە وەر گیراوە. (مزدوری)

مزە : مەزە؛ کورتکراوی ناوی(مەرزیە و موزەفەر)ە. (مخفف‌اسم‌مرضیه‌ومظفر در زبان کردی)+

مزەوت : مزگەوت؛ مزگت. (مسجد)

مزیانی : [ناو] مزگێنی؛ مزگانی؛ نوخشانە؛ نوقڵانە؛ خەبەری خۆش پێدان؛ مزانی. (مژدگانی)<مزانی

مزێج : [ناو] بێزوو؛ مەگیرانی بێزگ. (ویار)

مژدانە : [ناو] موژدانە؛ خەڵاتێ کە بە - مزگێنی هێنەر دەدرێت. (مژدگانی)

مژدی : [ناو] بێزو؛ مەگیرانی؛ بێزگ؛ مزیج. (ویار)

مژگ : [ناو] مێشک؛ مەژگ؛ مەژۆ؛ مەژی. (مغز)

مژومۆر : [ناو] بەکەسێک دەڵێن چاوی کز بێ؛ چاو مژومۆر : چاو نیوە کراوەی کز. (چشم‌کم‌سو)

مژیای : [چاوگە] مژتن؛ مژین. (مکیدن)

مژیلانک : [ناو] مژۆلانک؛ مژۆڵ؛ بژۆڵ؛ برژانگ. (مژه)

مستە : مچە؛ مستۆ؛ کورتکراوی مستەفا. (مخفف‌اسم‌مصطفی)

مسمسۆک : مسەمسکەر؛ خنەخنکەر؛ منەمنکەر. (مس‌مس یا من‌ومن کننده)

مسوار : [ناو]کانزای مس لەگەڵ قاڵاییدا تێکەڵکراو بە (ئالیاژ)کراو. (آلیاژمس‌و-قلع)+

مسۆگەر : [ناو،بک] دابین‌کراو؛ ئامادەکراو. (تهیه‌کننده)

مش : فرد؛ فد: [ناو] تایبەتمەندی قژی ڕەنگ‌کراو، هەر چەپکی لە ڕەنگێ. (مش)

مشت قووچاو : [ئاوەڵناو] مشت قووچیاگ : (ب) ڕژد. چکووس؛ خەسیس؛ چاوچنۆک؛ ڕەزیل. (خسیس)

مشتومالْ : [ناو،ت] جاران باو بوو لە گەرماو بە جۆرێکی تایبەت دەلاک(کیسە-کێش) مشتومالی موشتەریدەدا، و دە-یشێلا.(مشت‌ومال)

مشتومالْ : دەست پیاهێنان و سڕین؛ (مشتومالی دەوی ئاوینەی ژەنگاویی خە-یالْ). «هێمن» (صیقل؛ پاک‌کردن)

مشتوەشێنی : دەکرێ لە جیاتی مشتە-کۆڵە بۆ کێبەرکێی شەرەمشت بەکاربێت. (مشت‌زنی)

مشتەکۆڵە : یاری شەرەمشت(کێبڕکێی شەڕەمشت)گۆیا لە ماوەیکی نەزۆر دوور دا ئەو ناوەی لێنراوە لە تەلەفزیۆندا بیستوومە.(بکس)

مشتەگرتن : [چاوگە،ت] سێرەگرتنی تفە نگ بۆ لە ئامانجدان. (نشانەرفتن)

مشتەل : (١)شەتل؛ نەمامیڕیشە. (نشا).(٢) دووکان؛ جیْشەتل. (کرت؛ جای‌پرورش‌نشا)

مشقەمشق : (١)مرقەمرقی نێری بە دە-وری بزندا. (٢) مۆزەمۆز؛ خولانەوەی تازە-لاوان بە کۆڵاناندا بۆ حەزلێکەری. (صدای شاک‌درجفتگیری.٢. پسرجوان کەدور)

دختران‌می‌پلکد، میچرخد)
مشومۆڕ : <مۆڵ‌ومرچ.
مشوەش : وردەنیسک. (عدس‌خرد)
مشەختکردن : [چاوگە،ت]کۆچپێکردن؛ ئاوارەکردن؛ تاراندن؛ دوورخستنەوە. (کوچانیدن؛ آوارەکردن)
مشەگیا : [ناو،ت] ڕووەکێکە لامز وەک کەڵەی بێستان. (گیاهی‌است، انگل-گیاهان‌دیگر)
مشیۆ : [بەند] مەشیۆ؛ دەبیٚ؛ ئەبیٚ؛ ئەشیٚ؛ دەشیٚ. (باید)
مفا : [ناو] موفا؛ خێر؛ سوود؛ قازانج؛ چاک. (سود؛ فایدە؛ خیر)+
مفتەلابوون : [چاوگە،ت] موفتەلابوون؛ تووش‌بوون؛ دووچاربوون؛ موپتەلا-بوون؛گیرۆدەبوون. (مبتلاشدن)
مفس : [ناو] پارزن؛ پاڵێو. (صافی)
مفسیت : < مفسد
مفلنگ : [ناو] قاحبە؛ جندە. (روسپی)
مقۆ : [ئاوەڵناو]خووگرتوو بە شتیٚکە تەرکی دژواربێت؛ وەک هێروئین و تریاک. (معتاد)+
مقۆمقۆ : (١)دەنگۆ؛ وتەوت؛ قسە بڵاو بوونەوە لە جەماوەردا؛ مقۆمقۆ داکەوتووە : دەنگۆیە. (٢). <ف.هن. (شایعە)
مکۆ : [ناو] مەکۆ؛ جێگای کۆبوونەوە. (جای‌تجمع)+
مکوڕ : [ئاوەڵناو]سوور لە سەر قسە و ڕا. (مصر بر رای‌ونظر)
مکێنە : < نکێنە

مگیز : [ناو] تامەزرۆیی؛ مەیل؛ هەوس؛ ئارەزوو؛ ئیشتیا. (آرزو)
مڵاس: [ناو] مڵاز؛ خۆ ماتکردن وگوێقوڵاغی دەرفەت بوون؛ لەبۆسەوە چوون. (کمین)
مڵاشی : [ناو] مڵاشوو؛ مەڵاشوو؛ مەڵاشک؛ مڵاشک. (سق‌دهان)
مڵاڵە : [ناو] جزمە؛ چەکمە؛ پۆتینی درێژ تا نیوەی بەلەک. (چکمە)
ملبێند : [ناو] ملوانکە؛ ملبەند؛ ملوێنک؛ ملبێدە. (گردنبند)
ملپێچی : [ناو]کەڵەوەکێشی؛ ملباداں؛ بەربەرەکانیٚ؛ نافەرمانی؛ ملەجووڕیٚ. (نافرمانی)
ملتۆڕلی : [ئاوەڵناو]ئەستۆزراڤ؛ ملباریک. (گردن‌باریک)
ملکس : [ناو] گزگ؛ گسک؛ گەسک. (جاروب)
ملکەو : [ئاوەڵناو] (ب) ژنی شان و مل جوان و خوشیک و چەلەنگ. (زن‌زیبا-وگردن‌زیبا)
ملکێش : [ناو] دەسکەنە؛ دروێنەی دەغڵ بە دەست. (بادست‌چیدن‌گندم‌یاجو)
ملکێش کردن :[چاوگە،ت] ملگرتن یا تەناف لە ملخستن و ڕاکێشان، بەزۆر بردن بۆ شوێنیٚ. (پشت‌گردن‌گرفتن‌وبردن-به‌جایی)
ملۆزم : [ئاوەڵناو]مێملی ملهوڕ و بەهێز؛ لە-بەین بەر؛ دوشمنی زاڵ؛ ئافەت؛ بەڵا. (ضد؛ آفت)
ملۆمۆ : (ب) ڕەوتی سەرکێشان و گەڕانی

فسۆس بە دوای خەبەر و جاسووسیدا. (سرک‌کشیدن‌جاسوس)+

ملوەبەرمل‌نان : [ناو،ت]بەربەرەکانی- کردن؛ زۆران‌گرتن. (مقابلە‌کردن؛ رقابت)

ملەجووڕیٚ : [ناو] ملبادان و کەلەوە- کێشی؛ لاموجومی؛ لاملی؛ لەقوونەجووڕیٚ بەنزاکەتترە. (نافرمانی)

ملهوڕی : [ناو] زۆرداری؛ ملئەستووری؛ شەلاتی؛ زۆرەملی. (گردن‌کلفتی)

ملێب : [ناو] شەنە؛ شەن. (افشون)

منارکردنەوە: [چاوگە،ت](١) مندارکردنەوە؛ مردارکردنەوە؛ (مردارکردن) (٢ب)کاریٚ سەقەت‌کردن؛ کاریٚ گەنادن و خراپ- کردن. (گندزدن)

منجەمنج : قسە جاوین و خۆ خافڵاندن و دەربڕینی قسە بە ناڕاشکاوی. (من‌ومن)

مندوٚ : [ناو،ت] تولە فەرەنگی؛ سەگی - چووکەی کونەڕۆ. (سگ‌فرنگی)

مندوٚخ : مندوٚغ : <مندوٚ

منع : [ناو] مەنع؛ مەنح؛ ئەم وشەیە لە ئارەوێیەوە هاتووە بەڵام لە کوردییدا بە- واتای لۆمە بەکاردێت، دوێنیٚ باسی ئە- حمەدکرا زۆریان منع‌کرد لەوکارە خراپە کە کردوویەتی، واتا لۆمە یان کرد. (سرزنش)

منمانوٚ : دەنوێنیٚ. (می‌نمایاند)

منمنە : [ناو] زەنگیانە؛ مووروو ورد. (منجوق)

منوٚخ : [ئاوەڵناو] تەمبەڵ؛ لەش‌گران؛ سست. (تنبل)

منەت‌کێشان : [چاوگە،ت](١) داوای شتیٚ- کردن کە بیێتە هۆی سووک و چرووک بوون. (٢)ژێرباری منەتی کەسێک چوون؛ (منت کشیدن)

منەمن : خۆ خافڵاندن لە ئەنجامی کاریٚ؛ ملەجووڕیٚ. (این‌پاوآن‌پاکردن)+

منیچ : من‌ژی؛ ئەز ژی؛ منیش؛ ئەمنیش. (من‌هم)

مواجوو : [ناو] مەواجوو؛ مەواجب؛ پارەی مانگانەی کاربەدەست؛ مەعاش. (حقوق)

مـــوارۆ : دەخـــوا؛ دیٚخـــوٚت؛ دەخـــوات. (میخورد)

موانۆش : دەی‌خوێنم؛ دەیخوێنمەوە؛ دیٚ بخوونم. (می‌خوانمش)

مۆبایل : اند؛ فرد؛ فد: تەلەفۆنی هاوڕیٚ. (مبایل)

مۆبەد : زانای ئائینی زەردەشتی لە موٚغ بالاٚتر. (موبد)

موپیتەلا : < مفتەلا.

موتلی : موتووی؛ متوٚ : منداڵیٚ کە زۆر خووی بە باب یا دایکی یا کەسێکی‌تر گرتبێت؛ بۆ بێچوی زیندەوەرانی تریش دەوتریٚ. (طفل وابستە بە پدر یا مادر؛ رام)

موتووی : <موتلی

موٚخ : بەشێکی جیاواز لە مێشک کە لە پشت مێشک دایە. (مخ). (٢) مەژگی- ئیسک. (مغزاستخوان)

مۆرتخای : مەلای موسایی؛ مەلای - جووەکان. (عالم‌دینی‌یهودیان)

موٚرد : مۆرت؛ گیایێکە لە گەرمەسێر دە- ڕویٚ دڕی بۆکڵیشەی پایە؛ سرکە لەگەڵ

هاڕاوە مۆرد دەساونە بەینــی قــامکی پــا و ژێر پا، بۆگەنی پا لەبەین دەبا. (مورد)

مورداد : ئەمورداد؛ مانگی ناوەڕاستیھاوین لەساڵی ھەتاویدا. (مرداد)

موردەشۆ : مردووشۆر. (مردەشور)

مۆڕوپنجلەخۆنان : دەعیــە و دەمــارکــردن؛ لووتبەرزی و فیزکردن؛ خۆگرتن. (قیافە-گرفتن)

مورەڕەش . بزنی کەڕیلی ڕەش ھەروھا مووره (سوور و سپیوکاڵ و قەشان). (بز گوشکوتاەباتعین نوعرنگمو)

مۆرەی شەترەنج : داشی شەترەنــج؛ ھــە-رکام لە ٣٢ پەیکەرەی کایەی شەتــرەنــج. (مھرەشطرنج)

مۆرەی کەمەر : پێــنج مــۆرەی مۆغــەرەی پشت لە بەینی مورەکانی پشــت و مــورە-کانی سیبەندەدا. (مھرەکمر)

مۆرەی مـل : مـۆرەیگـەردن(ب)حـەوت مۆرەی سەرەوەی موغەرەی پشت.(مھرە-گردن)

مۆرەیدامە : داشیدامە. (مھرەداما)

مۆری : ھومایی؛ بالۆری؛ بالبالی؛ مـەرمـە-ڕشا. (چلوار)

مۆریانە :(١) مۆرکە؛ ژەنگ. (٢ب)ڕشک و سپێ.(٣) جووڵەوەرێکـە مێملـی خـوری و لیباسە. (زنگ؛شپش؛ موریانە..)

مۆریلە . مێلوورە؛ مرۆچە؛ مێروو. (مورچە)

مۆریماری : مووڕگیمار؛ مۆریمـار؛ بـە-ردیمار؛ کاتی مار کراژ دەخا کالیسـیۆمی لەشی کەم دەبێتەوە بەھۆی کـراژی نـوێ دروستکردنەوە و بۆقەرەبـووی ئـەو کـە-ماسیە بەرد دەکرۆژێ و دەیخـوا و پاشـان دەریاندەخاتە دەرەوە (دەیانھێنتــەوە)و ئـەو بەردانە چارەسـەری نـەخۆشـینی چـاوە و ڕۆشنایی و سوویچـاو زیـاد دەکـا؛ واتـای ناوەکەی بە ئارەوی(بەردی نوور)ە. (مھر مار)

مۆز : جۆرێک مێشی چزوو دارە بە گاگـە-لەوە دەدا و خوێنیان دەمژێ. (مژمژ)

مۆزگرە : پووشبەقوونە. (سنجاقک)

مۆزەمۆز : سەرەتای حەزلێکەری ومشـقە-مشق. (دنبالعاشقیپسران)+

مـۆزێ : مشـقەمشـق و بـە دوای ژنانـدا چوون؛ حەزلێکەری لەگەل ژنان. (دنبـال-عاشقیزنانبودن)

موزیر : زەرەرگەیێن؛ زیاندەر؛ (لەئارەویـرا ھاتووە). (مضر)

مۆزیک : (١)مۆسیقا. (موزیک). (٢) ئاوەنیا، منــداڵی ژن لـــە مێـــردی پێشــــووی. (٣و٤)<ف.ھن

مۆژانک : مژۆل؛ برژۆل؛ برژانـگ؛ مـوژە-ڵانک. (مژە)

موژدەدەر : مزگێنیدەر؛ خەبەری خـۆش - ھێنەر. (مژدە دھندە)

مۆسیقا : (١)ھونەری بـەدوای یـەکـدا دە-رھێنـانی دەنـگ بـە ڕەچاوگرتنـی زەرب (ڕیتم)و ھاڕمۆنی و پێکھێنـانی مێلـۆدی. (٢)بەرھەمی ئەوکارە. (موسیقی)

مۆسیقار: مۆسیقازان؛ زانیاری مۆسیقا؛ ژە نیاری ئامێری مۆسیقا. (موسیقیدان؛

موسیقیدان؛ سازژن)
مۆسیقای‌پاپ : مۆسیقای خەڵکی ئاسایی بەبێ ڕەچاوکردنی بنەمای (موسیقای مەقامی و ڕەدیفی). (موسیقی‌پاپ)
مۆسیقای‌جاز : (ب)موسیقای تایبەت بە ڕەش پۆستاڵانی ئەفریقایی. (موسیقی‌جاز)
مۆسیقای‌ڕەسەن : موسیقایێ کە لە کەوناراوە لە ناو میلەتێکدا گەشەی کردووە؛ لە کوردیدا زیاتر لە تۆی مەقامەکاندا گونجاوە و پێوەندیی بە مێژینەی مۆسیقاوە هەیە. (موسیقی‌اصیل)
مۆسیقای‌کلاسیک : مۆسیقای بەربڵاوی ئورووپی لە سەدەی ۱۷و۱۸دا؛ و بەردەوامیی ئەورێیازە. (موسیقی‌کلاسیک)
موشک : میشک؛ میسک؛ موسک؛ عەتری ناوکی جۆرێک ئاسکی وڵاتگەلی خەتا و خوتەن و ساخارین. (مشک)
موعەلیمی‌تایبەتی : سەیدایێ کە لە دەرەوەی فێرگە (لە ماڵەوە)دەرس دەڵێتەوە زیاتر بە پارە. (معلم‌خصوصی)
موغ : لە ئاوێستادا(مغوٚ)بە پیاوی ئایینی زەردەشتیان گوتووە. (مغ)
موغموغە : مغمغە؛ مێشوولەی قاچ درێژی سەرپشت کوڵکن. (پشه‌پادرازبزرگ)
موفادار : بەلەشت‌وموفا؛ خاوەنی سوودو-قازانج؛ مەفادار؛ بەفاییە. (بهره‌دار)
موفەتیش : (ب)سیخوڕ؛ فسۆس؛ جاسووس؛ پشکێن. (جاسوس)
موقەیەت : گریدراو؛ دەرووەست؛ بەندیوار؛ ڕەوتی ڕووەدر بایسیکردن؛ پابەند. (مقید)+
مۆکر : لە(مەکرووهی) ئارەوییەوە هاتووە، کارێک کە نەکردنی باشترە لەکردنی؛ خوراکێ کە نەخوارنی باشترە لەخواردنی. (مکروه)
مۆکێت : فرد؛ فد؛ اند: ڕایەخێکە بە مەکینە چنراوی کوڵکن بۆ ڕاخستن لە تەختی عەرزی ژووردا. (موکت)
مۆکێت‌کاری : ڕەوتی ڕاخستن و چەسپاندنی مۆکێت بە تەختی عەرزی ژووردا. (موکت کاری)
مۆلان : مژ؛ تەمومژیێ کە بە عەرزدا دەڕوا. (مەغلیظ سطحی؛ هوای‌مه‌آلود)
مۆل‌ومرچ : مچومۆڕ؛ مۆن؛ ڕووتاڵ؛ ڕووگرژ؛ مرومۆچ. (عبوس)
مۆلەق : [ئاوەڵناو] لە موعەلەقی ئارەوییەوە هاتووە؛ هەڵواسراو؛ ئاوێزان و ویستاو بە حاسمانەوە. (معلق)+
مۆم : [ناو](۱)مێو؛ مێوی‌هەنگوین. (موم). (۲) شەم؛ شەمی داگیرساندن. (شمع)+
مۆمدان : [ناو] جێگەی شەم هەڵکردن؛ (ب) بەیەکەوە چەسپاندن؛ بەستن و شەتەکدان؛ یان گرێدان. (شمعدان؛ چسباندن)
مۆمۆل : مووی چاو کە لە پێلووەوە ڕوو بە ناو چاو دەڕوی؛ و ئەگەر چارە نەکرێت کوێر دەکا. (روئیدن‌مو روبه‌داخل‌چشم)
مۆمیاگەر : کەسێک کە مۆمیایی دەکا. (مومیاگر)
مۆنیتۆر : [ناو] ڕووبەری نیشاندەری وێنەی کەمپیوتێر و تیلێویزیۆن؛ شاشەی کومپیوتێر . (منیتور؛ مانیتور)

مونیر : منیره؛ ناوە بۆ ژن. (اسمزنانه)

موو بە بەیندانەچوون : تەواو پێکەوە نووساو؛ (ب)زۆر بەین خۆش و تەبا. (بهم-چسپیده؛ دوستصمیمیونزدیک)

مووبەموو : (ب)گێڕانەوەی خەبەر بەوردی. (موبەمو)

مووچنگۆک : [ناو] مووچینیچووک؛ مووکێشیچکۆلە؛ مووچینک. (موچین-کوچک.)

مووچیاگ : [ناو،بەر] نووشتاوە؛ چەماوە؛ شتیٚ کە مووچاوەتەوە و گرموٚلەبووە. (خمیده؛ مچاله‌شده)

مووخۆرکە : [ناو] ڕەوتی دووفلیقانە بوونی سەری موو کە دەبێتە هۆی وەرینی موو؛ زیاتر لە مووی دریٚژی سەردا پەیدا دە بیٚ.(موخوره؛ مرض‌شکافته‌شدن نک مو)

موودرز : مووقلیش؛ درزی زۆر ورد. (مودرز)

مووده‌مار : ورده‌دەمار؛ دەماری باریکی ناوە لەش کە لە دەمارەکان جیا دەبنەوە. (مویرگ)

موور : (١)کەرپل؛ بزنیٚکە گوێی چکۆلە و کورت بێت. (بزگوش‌کوتاه)(٢) کۆتەی دار. (قطعه چوب کلفت)

موورگەگیا : پێچیلە؛ گیایێکە بەگوڵیسوور یان سپییەوە، تووەکەی خڕە و ماکی ئانتی بایوتیک(دژی هەوورک)ی زۆرە و کوڵیزاوی بۆ شتنی برین باشە. (گل‌لادن)

مووروەکەرانە :[ناو] مورویێکی ئەفسانەییە گویا لە لەشی کەسێک بساوری دەبێتە هۆی ڕاکێشانی خۆشەویستی و مێهری ئەوکەسە. (معادل‌مهره مار درفارسی)

مووری : [ناو](١)موورو. (خرزه). (٢) مرۆچە؛ مێلوورە؛ مێروو. (مورچه)

مووزپێچ : بەلەکپێچ. (مچ‌پیچ.)

مووزەر : مووزەرد؛ پۆڕ زەرد؛ قژکاڵ. (موزرد؛ بلوند)

مووسیر :[ناو] سیرۆکە؛ مووسڵ؛ سیرەعەجەمانە؛ مووسلی؛ گیاییکە بنەکەی لە سیر دەکا و لە ناو ترشییات و ماستی دەکەن. (موسیر)

مووشن : (١)[ئاوەڵناو] مووشەمووشکەر. (کسی‌که صدای‌نفس‌کشیدنش ازدماغ شنیده‌شود). (٢) میەن؛ دەڵێن؛ دەبێژن؛ ئوشن. (مگویند)

مووقڵیش :<موودرز.

مووهەڵپرووزاندن : [چاوگە،ت] (ب) هاتن و پەیدا بوونی کەسێک لە دوای باسکردنی؛ لەپڕ پەیدا بوون. (موی‌کسی-راآتش‌زدن.کنایه‌از) (آمدن‌کسی پس‌ازاسم-بردن‌ازاو)

موهەندیس : [ناو] ئەندازیار. (مهندس)

مهاباد: [ناو] (١)ناوی ئازەرهوٚشەنگ،پێغەمبەرێکی پارسییەکان‌بووە؛(٢) شاری مهاباد، زێدی قازی موحەممەد.(مهاباد)

مەبەران :[داهاتووی چاوگەی بردن بۆ کۆ] دەیبەن؛ دەبەن؛ ئەوەن؛ ئەیوەن. (می‌برند)

مەبەری : [داهاتووی چاوگەی بردن بۆ کەسیک دووهەمی تاک]دەیبەی؛ دەبەی؛ ئەوەی؛ ئەیوەی؛ موەری. (می‌بری)

مەترسوو : دەترسم؛ ئەترسم. (می‌ترسم)
مەترەباز : [ئاوەڵناو] پیاز پاک‌کەر؛ ڕیاباز؛ خوڵتەکەر؛ ماستاوکەر؛ زمان‌لووس؛ چاپ-باز؛ خافڵێن؛ حوقەباز؛ جامباز؛ مەرایی‌کەر. (حقه‌باز؛ چاپلوس)
مەترەق : (ب)ئەندامی شەرمی پیاو. (ذکر)
مەتکنە : [کاری ئەمری سەلبی] مەدڵۆپێنە؛ مەتکێنە؛ (نه‌چکان)
مەتڵەب : ئەم وشە لە ئارەوییەوە هاتووە بەڵام واتاکەی گۆڕدراوە. پێم مەتڵەب نییە: واتا پێم شتێکی ئەوتۆ و گرینگ نییە (مهم؛ مسئله چشمگیر)
مەتەرێز : شەڕەکەڵ؛ شەڕ؛ شەڕگە؛ مەیدانی‌شەڕ. (جنگ؛ میدان‌جنگ)+
مەتەڵوان . مەتەڵۆکبێژ؛ مەتەڵوان. (معما-گوی)
مەتەوکەوان : [ناو،ت]جۆرێک مەتەی دەستەدار کە بە ژێی کەوان دەخولێتەوە بۆ کون‌کردنی دار و شتی‌تر. (متەوکمان)
مەجبوورئاوا : گەڕەکی کەنار شار و فەقیر-نشین کە خانوو بە تەلیس و تەنەکە دروست دەکەن. (حلبی‌آباد)
مەجمنە : لە چاوگەی‌جوین؛ مەجێونە؛ مە-لەقێنە؛ مەشەکنە؛ مەشەکێنە؛(ب) تەکانی-مەدە. (تکان‌نده)
مەچەکە : جۆرێک ملە و زۆرەبانێ؛ زورانێ کە مەچەک لە ناوقەدی یەکترتونددەکەن. (نوعی کشتی‌محلی)
مەحبوس : جۆرێک یاریە بە تەختە نەرد دەکرێ. (محبوس)
مەحجەری :[ناو] تارمە؛ محەجەری؛ دیواری دەوری هەیوان یا قەراخ پلیکان بە میلەی کانزا یان‌دار بۆ بەرگری لە کەوتنە خوارەوە. (معجر)
مەحلان : [ئاوەڵناو] قابیل؛ خاوەنی زانایی؛ پسپۆڕ؛ شارەزا. (دانا)
مەختە : [ناو] دەستەبەری. (بیمه)
مەخشووش : شێواو؛ تیکەڵ و پێکەڵ. بە-ترەف. (مغشوش)
مەخمەڵەک : فد: [ناو] سووورێجە. (مخملک)
مەخە :[کاری ئەمری سەلبی لە چاوگەی هاویشتن] مەیخە؛ مەیهاوێ؛ مەهاوێ؛ فڕمەدە. (نیانداز)
مەدرەخە : [ناو] ئەسپەرە؛ جێگای‌پێ لە-سەردانانی پێمەڕە. (جای‌پادربیل)
مەدوونە : [ناو] جۆرێک چرای شیلە گە-ڕچەک. (چراغ‌روغن کرچک)
مەرازە : یەکەی ژماردنی تەمەنی سەگ؛ سەگی‌دوومەرازە : سەگی‌دوسالانەیە. (واحدعمرسگ)
مەرافە : [ناو] لە مەرافێعای فارسییەوە هاتووە؛ شەڕ، داوا؛ جەنگ؛ کێشە. (دعوا)
مەربێڵ : [ناو] ئەسپەرەی پێمەڕە؛ مەدرە-خە؛ پێمەڕە. (جای‌پادربیل؛ بیل آهنی)
مەرجان : [ناو] گیاندارێکی دەریاییە لە ئاوی شیرینی(غەیری‌سوێر)ی دەریادا دە-ژی؛ کوراڵ یان بستام یا شماوەی لە شیبیەتی کە لە سەریەک کۆدەبێتەوە و خشڵ‌ومووروی لێ دروستدەکەن.

(مرجان)
مەرجانپێخاوس : (ب)ورچ. (کنایه.خرس)
مەرزدار : [ناو](١)هەر شت کە سنووری دیاریکرابێت. (دارای‌مرز). (٢) بەرپرس و ئاگاداری سنوور؛ مەرزەوان. (مرزدار)
مەرزداری : [ناو](١) ڕەوتی سنوور دیاریکراوی. (حالت‌مرزداشتن). (٢) ڕەوتی کارگێری و بەرپرسبوونی سنوور. (مرزداری)
مەرزم : [ناو] پلووسک. (ناودان)
مەرزەڤان : [ناو] سنوورەوان؛ مەرزەوان؛ ئاگاداریسنوور. (مرزبان)< مەرزدار
مەرزینگە : [ناو] دامودەستگا؛ ڕێکخراوە؛ ڕێخراوە. (اداره؛ پایگاه)
مەرشمین: [ناو] مارشەمعوون؛ مارشیموون؛ سەرکردە و گەورەی فەلە(مەسیحی)گەل. (مارشیمون)
مەرقە : [ناو] پیازداخ. (پیازداغ)
مەرقەو : [ناو] مەرقەد؛ گۆڕ؛ قەبر. (مرقد)
مەرگومیر : [ناو] مەرگ و تیا چوون. (ب) ڕەوتی قڕتێکەوتن؛ مردنیزۆر لەناو ڕەمە - یان جەماوەردا پەیدا بوون. (مرگ‌ومیر)
مەرگۆنە : گوڵوڵەکردن و پێچاندنەوەی هەرشت. (گلوله‌کردن‌وپیچیدن)
مەرگە مویش : [ناو] مەرگە موش؛ ژەهری ئارسنیک؛ ژەهری مشک کوژ. (مرگ‌موش)
مەرگەمار : [ناو] تەڵەمار؛ گیایێکە لە کوردستان زۆرە لە قەدیمدا هاراوەی میوەکەی لەگەڵ زرنیقدا گەردێکی لێدروست دەبوو کە ماری کوێر دەکرد، بۆ سیاتیک (پەنمانی دەمار) بەکەڵکە. (پانه-ترو؛خاورک؛کبر)
مەرگەمەلە : [ناو] (ب)مەلە چاک نەزانین. (کنائی، خوب شنابلدنبودن)
مەڕموول : [ناو] برە؛ شفرەیبڕەک؛ شفرە-یبەرزا. (دو دندان‌گراز)
مەڕمەڕش : [ناو] هومایی؛ بلووری؛ شاخ-بزی؛ بالبالی؛ بەلووری؛ مەڕمەڕشا؛ مۆری. (چلوار)
مەرنای : مراندن. (میراندن)
مەڕەبێر : [ناو] ڕانەبێرە؛ دانەمەڕ؛ ڕانەمە ڕهێنانەوە بۆ نزیک گوند لە نیوەڕودا بۆ دۆشین. (گله‌ رابرای‌دوشیدن‌نزدیک‌آبادی-آوردن)
مەرەمووز : بە ئەزموون؛ دونیادیتوو؛ پوخت. (دنیادیده؛ باتجربه)
مەز : لا؛ کن؛ پاڵ؛ بال؛ نک؛ تەنیشت. (نزد؛ جنب)
مەز : مەزن؛ (مەز، مەزی، مەزویی،مەزدا) لە ئاوێستادا بەواتای گەورە هاتووە و وشە-یێکی زۆر کۆنی کوردییە. (بزرگ؛ کبیر)
مەزاختن : لە حەرامگێران؛ خراپکردن؛ لە دەستدان. (خراب‌کردن)
مەزاد . [ناو] کیَزیاد؛ جۆرێک فرۆش وەک هەراج بە هەرکەس قیمەتی زیاتر بدا. (مزایده)
مەزار : قەبر؛ گۆڕ؛ گڵکۆ. (قبر)+
مەزارگە : زیارەتان؛ قەبرسان؛ گۆڕستان. (گورستان)

مەزانە : (١) زانینت نەبێت؛ ئاگات لـێ نـە- بێت. (نـدان). (٢) تومـەز؛ تمـەز؛ مـەمنـا؛ تۆمەیژە؛ تۆمەڵێ. (تونگو)
مەزحەکە : [ناو] گاڵتەجار؛ گاڵتە.(مسخره)
مەزدا : مەز واتا گەورە و(دا)بۆی هەیە کـە یەکێ لەسێ وشەی(دارا ،دانـا، دانـەر) وە- رگیرابێت. (مزدا)
مەزدەک : مرۆڤێکی کورد بوو کـە ئـایینی مەزدەکی دامەزراند و لـە پاشـان خـۆی و شوێگرانی بەدەستی ئەنەوشیروەوانی شـای ئێران کوژران. (مزدک)
مەزدەکی : [ناو] شوێگری دینی مەزدەک. (مزدکی)
مەزراح : [نـاو] مـەزرەق؛ مـزراق؛ مـزراح. (گردنا)
مەزرەکەوان : چاپخانچی. (چاپخانەچی)
مەزغەنـە : [نـاو] خانوویێـک کـە چـاوە- چاوە(دیودیو) و ژوور ژوور بەکـرێ بـدرێ. (خانەای کەاطاق اطاق کرایەدادەشود)
مەزگی : [ناو] (مەز)واتا گەورە(گی)واتا : گە، گا، جێگا، گەورەجێگا؛ جێگای گـەورە؛ جێگای بەڕێز؛ جێگای بەڕوومەت؛ مزگـە- وت. (مسجد)
مەزگیت : [ناو] مەزگی؛ مزگت؛ مزگەفـت؛ مزگەوت؛ مـزەوت؛ مـاڵی‌خـودا؛ خانـەی- خودا.< مەزگی (مسجد)
مەزناندن : [چاوگە،ت] حورمەتگرتنی زو- ر؛ گەورەکردن لەلای خەڵک؛ مەزن‌کردن. (بزرگ‌داشتن)
مەزووک : [ئاوەڵناو] نەزۆک؛ مێوینەیێ کە بێچووی نابێ. (نازا)
مـەزە : کـورتکراوی نـاوەکـانی مـەرزییـە وموزەفەرە. (مخففاسم‌مرضیەومظفر)+
مـەزەچێشـتـن : [چاوگـە،ت] تـام‌کـردن؛ مێڵاک‌کردن. (مزەکردن)
مەژاڵک : [ناو] قاپوولکەی سەر؛ قاپیلـک؛ قاقلۆک؛ کاپۆلک؛ کاژەڵاک؛ کاسەی سـەر. (جمجمە)
مەژگی‌ئێسقان. مەژگی‌ئێسـک؛ مـەژگـی- لوولاک؛ مۆخی‌ئێسقان. (مغزاستخوان)
مـەژە : نیسـک؛ مـەژو؛ نـوژی؛ میـژوی. (عدس)
مەژیر : پسپۆڕ؛ زانا؛ کارزان. (متخصص)
مەژیوشک : مێشک‌وشک؛ قسـە ناحـاڵی کە هەر لەسەر بواری فیکریی خۆیدا ماوە؛ فکرکۆن؛ کۆنە پەرەست؛ بیر گرساو؛ دژی پێشکەوت‌خواز و نوێ‌خواز. (متحجر)
مەژیهشک : < مەژیوشک
مەستکەر : (١)[ناو،بک]کەسێ کە مەست دەکا و شەراب دەخواتەوە.(کسی کەمسـت- میکند) (٢) [واوەڵناو] هەرشتێ ببێتە هـۆی سەر خۆشی. (مسکر)
مەستوورە: ناوە بۆ ژنان؛ ناوی مەستوورەی ئـەردەڵـان ژنـە شـاعیری بـەناوبانـگ. (مستورە)
مەسەف : [ناو] تەپکە. (نوعی‌دام‌پرندگان)
مەسەو : [ناو] مەزەو؛ مەزەب. (مسب)
مەسیح : حەزرەتی عیسا پێغەمبەر. (عیسی مسیح)
مەسیحی : [ناو] خاچپەرەست؛ فەلە؛ فەلا.

(مسیحی)
مەسیحییەت : خاچپەرەستی؛ ڕێبازی مەسیحی بوون. (مسیحیت)
مەشکەدۆ :[ناو](١) جۆرێک ماری کورت و قەویە. (٢ب) مەشکەی جێگای دۆ یان پرلە دۆ؛ پیاوی زگزلی پێدە شو-بهێنن.(نوعی‌مار.مشک‌دوغ)
مەشکەڕان : [ناو] شلکەیڕان؛ نەرمەڕان. (نرمی‌ران)
مەشکەرەک : [ناو] مەشکەدرە؛ جۆرێک کوللەیە(سەوز و ڕەشە) و بە دەنگی بەرز دەخوێنێ. (نوعی‌ملخ‌بزرگ باصدای بلندجیرجیرک‌آسا)
مەشکەسکە : سک‌مەشکە؛ بە مرۆڤی زگ زل دەڵێن. (شکم‌گنده)
مەشکەلاق : [ناو] مەشکەلوولاک؛ بەلەک. (ساق‌پا)
مەشکەلوولاک : >مەشەلاق.
مەشکەومەڵان : [ناو،ت] دەزگای مەشکە؛ مەشکە یا گاوس بە سێپاکەیەوە. (مشک-وسه‌پایه‌اش)
مەشەیی : [ناو] مەشەدی؛ کەسێک کە چووبێت بۆ زیارەتی ئیمامی هەشتەمی شیعە؛ زیاتر لە ناو شیعەدا باوە؛ (مشدی) (٢) خەڵکی مەشهەد. (مشهدی)
مەعدەنووس : [ناو] مەدەنووس؛ شانۆکێ؛ جافری.(جعفری)
مەعزەر : [ناو] لە مەحزەری ئارەوییەوە هاتووە، نووسینگەی(مارەوتەڵاق)یا نوسینگەی(قەباڵە) و بەڵگەی ملک و خانوو. (دفترخانه)
مەغڵا : [ناو] مۆڵگە؛ جێگای مۆڵدانی ڕەشەوڵاخ. (جای‌استراحت‌گاوها)
مەفادار : [ئاوەڵناو] بەلەشتوموفا؛ سوودو-قازانجدار؛ موفادار؛ بەفاییە. (بهره‌دار)
مەفشەن : [ناو] مەشفەن؛ تاتەشۆر. (تخت‌مرده‌شویی)
مەڤلاندن : [چاوگە،ت] ڕەنگ پیاساوین؛ ڕەنگ‌کردن؛ ڕەنگاندن. (رنگ‌کردن)
مەڤلین : [چاوگە،] ڕەنگ تێساویان؛ ڕەنگ‌کران. (رنگ‌شدن)
مەقەرنە : [ناو] ماکاڕوونی؛ جۆرێک هەرشتە؛ هەرشتە فەرەنگی. (ماکارونی)
مەکرۆ : > مۆکر
مەکیشۆ : مەکیشوو؛ دەکێشم؛ ئەکێشم. (می‌کشم)
مەلاڵان : ئەوان دەلاڵیانەوە؛ دەلاڵینەوە؛ دەپاڕانەوە؛ دەپاڕایەوە؛ دەلاڵیاوە. (التماس-می‌کردند؛ التماس‌می‌کرد)
مەلاڵیا : ئەو دەپاڕاوە؛ دەپاڕایەوە. (التماس‌می‌کرد)
مەلایە : (١) مەلاس؛ پێش نوێژە. (ملا). (٢)[ناو] سەربە کڵاوە؛ باڵندێکی پۆپەدارە بەقەرا ڕیشۆڵێیک دەبێت. (نام‌پرنده‌ایست)
مەڵحەکە : >مەزحەکە
مەلخاندن . شاردنەوە؛ دابین‌کردن؛ حەشاردان. (پنهان‌کردن)
مەلسین : (١)پەراش‌پەراش‌بوون؛ وردبوون؛ شکان، وردوخاش‌بوون.(٢) مەلاس‌بوون؛ مڵاس‌بوون. (خردشدن.

کمین کردن)
مەڵکەسەن : کرمێکە داوەتەنە دروستدەکا و لە پاشان باڵ دەردێنێ و هەڵدەفڕێت. (نوعی کرم)
مەلَلا : [ناو] نـەفـەری ئـەوەڵ لـە کایـەی مێشێن و مەرمەڕێندا. (نفراول درتیلەبازی)
مەلۆک : پیاوێ کە لە ماڵدا کاری ژنانە دەکا. (مردی کە کارزنانەانجام می دهد)
مەلوەند : [ناو] مەڵوەن؛ جێگەی ژیان؛ مەڵبەند. (جای زندگی کردن)
مەلەرۆژە : فرندییەکە لە پاساری چـووکتر و بزۆزترە، دەندووکی درێژ و باریکە و شیلەی گوڵان دەمژێ و هێلانەکەی بە لقی داراندا شۆڕ دەبێتەوە. (شهدخور)
مەڵەغانگێر : درۆینەوانێ کە بەمـەڵـەغـان درۆینە دەکا. (دروگری باداس بلند)
مەلەنگ :[ئاوەڵناو] جوان و خوشیک؛ قـەنج؛ شەپاڵ؛ دەلال؛ خوشکۆک؛ (زیبا)
مەلهێب : [ناو] مەلهەب؛ شـەنـە؛ شـەن. (افشون)
مەمان : [ناو] (١)مـەمکـان.(پستانها). (٢) لەکورسـتانی ڕوژ هـەڵـات لـە فارسـییەوە هاتوە و بووە بە باو، منداڵ لە جیـاتی دایـە دەڵێ مەمان. (ماماں)
مەمکە : [ناو] پێچێکی کونکراوە، جێگـای نەوت هاتنەدەر لـە چراتـوڕ و چوونـە نـاو تۆری چرا؛ جێگای هاتنە دەرەوەی گاز لـە چیشت لێنەری گازیدا. جێگای هاتنـە دەرەوەی بێنزین لە کار بو ڕاتۆری سەیارەدا بۆ ناو مۆتۆڕ. (پستانک)

مەمۆڵە : [ناو] مەمکۆڵە؛ مـەمکـی گچکـە. (پستان کوچک)
مەمووز : [ناو] مامێز؛ مەهمێز. (مهمیز)
مەمی ئالان : شارێکی کەونـارای خـاپوور، کە لە کوردستاندا بووە. (نـامشـهروویرانـە-قدیمی)
مەنار : [ناو] منار؛ مردار؛ بـی سـەربـڕین - مردنی حەیوان. <مرداركردنەوە. (مردار)
مەنتەشـە : [نـاو] لاولاوەی دەرک و پـە-نجێرە. (لولای درب پنجره)+
مەنجەڵی زنجیرەدار . مەنجەڵـی زۆر گـە-ورەی دەسکـدار. (دیگ دستەداربزرگ)
مەنجەنیک : [ناو] ئارەو کردوویە بـە مـە-نجەنیق؛ لە شەڕی قـەدیمـدا ئـاگر هـاوێژ بووە بۆ بان قەڵا لەکاتی گـەمـارۆدان یـان هێرشـکـردن وگرتنـی قـەڵـای دوژمـن. (منجنیق)
مەنح : < مەنع
مەندەل : [ناو](١) فالْ؛ وەک: ڕەمل گرتنە-وە. (٢)حاشا؛ دادن پیدانەنان؛ نەپەژراندن؛ پا لێنەنان. (فال گرفتن.انکار)
مەندین : [ئاوەڵناو] بەهێز؛ بەقەوەت؛ قـە-ڵەوی تێکسمراو. (پرقدرت؛چاق وکوتاەقد)
مەنقەڵی کارەبایی : [ناو] مەنقەڵـێ کـە بـە کارەبا گەرم دەبێت. (منقل برقی)
مەنهەج :
مەنەی : [چاوگە،] مان. (ماندن)
مەنیجە : مەنیج؛ (مەنیژە، کچی ئەفراسـیاو گراوی بیژەن) ناوی ژنانەیە . (منیژه)
مەوج : [ناو](١)شەپێـل؛ شـەپـۆل؛ مـۆنج؛

پێل. (موج). (٢) جاش؛ جاجم؛ نـوێن پـێچ. (رختخواب‌پیچ)
مەوز : [ناو] داریکی گـەرمـە سـێرییە؛ بـە میوەکەیشی دەڵێن مەوز. (موز)
مەولانا : < مەولەوی
مەولەوی : ناوی جەلالەددین موحەممـەد بەهادینی بەلخی بووە، ناسراو بە مەولانای ڕۆمی خاوەنی دیوانی مەسنەویی مەعنـە-وی و دیوانی شەمسی تەبریزییـە کـە بـە زبانی فارسی داینابوو بەڵام خۆی عـارفێکی مەزنی کورد بووە. (مولوی‌بلخی؛ مولانـای رومی)
مەولەویی تاوەگۆزی : <ف.هن
مەوەر : [کاری‌ئەمری لەچاوگەی بردن بـۆ کەسیک دووهەمی تاک](١) مەبەە؛ مەیوە؛ نەبە؛ مەبە؛ (نبر؛ مبر)(٢) مەیبە بـەناویـدا؛ پیامەکە؛ پێیدامەکە. (فرونکن)
مەوینی : دەبینی؛ ئەبینی. (می‌بینی)
مەهان : [ناو] بێنوێژیی مانگانـەی ژنـان. (عادت‌ماهانه)
مەهبرن : ماوەی بێزوکردنی ژنی توڵدار. (روزهای‌ویارزن‌باردار)
مەهمۆز : [ناو] مامێز؛ مەهمێز. (مهمیز)
مەهووژ : [ناو] مەڤیژە؛ مێوژ؛ مەویژ؛ مـاوژ؛ مەڤیژ. (مویز)
مەهەر : [ناو] شفاعەت؛ لاڵیانەوە.(شفاعت)
مەی : [ناو] مانگی پێجەمی ساڵی زاییْنی ٣١ ڕۆژە و لە یەکەمـی گوڵانـەوە دەسـت پێدەکا. (مه)+
مەی پەرەست : [ئاوەڵناو] حەز لەمەی‌کەر؛ مەی‌خۆر. (می‌پرست)
مەیاندار : [ناو] میاندار؛ مەیداندار؛ مەیـدا-نداری زۆرخانە: سەردەستەی پاڵـەوانـانی زۆرخانە. (میاندار)
مەیانە : [ناو] خەڵووزی‌بەرد؛ زوخـاڵسـە-نگ. (ذغال‌سنگ)
مەیاوونووم : ئەمگەیێنیێ؛ دەمگەیێنیێ. (مرا-می‌رساند)
مەیبـەنـگ: [نـاو] مـەیبانـگ؛ مـەیخانـە. (میخانه)
مەیجێر : اند: [ناو] دەرەجەی عـەسـکەری لە ئەرتەشی ئینگلیز و ئەمریکادا؛ بەرانبـە-ری سەرگورد. (سرگرد)
مەیدان‌دان : [چاوگە،ت] مەیـدان‌پێـدان؛ ڕووپێدان؛ بەدەمەوەدان؛ ڕێدان؛ ماوەپێدان. (میدان‌دادن)
مەیدە :(١[کاری ئەمری لەچاوگەی دان بۆ کەسیک دووهەمی تاک])مەیدەریێ؛ پی‌مەدە؛ دڵ هەریەکێکە مەیدە بە هـەزار. «فۆلکلۆر» (٢) ئاردی دووجـار لـە هێڵکـەک دراو. (آرد دو بارالک‌شده)
مەیدەڤان : [ناو] نانەوا؛ نانپێژ. (نانوا)
مەیرە : (١) مەی‌هێنە؛ تەنیاوەرە کـەس - لەگەل خۆت مەیرە : کەس لەگەل خـۆت مەهێنە. (میاور). (٢) < مەیلە٢
مەیرێژە : [کاری ئەمری لەچاوگەی ڕژتن-بۆ کەسی دووهەمی تاک]کلی‌پیامەساوە؛ کلچـۆکی‌پیامـەهێنـە؛ چـاوتـمـەرێـژە : سوورمەی تـێ مـەرێـژە. (سـرمەنکـش). (٢)قلّمی مەدەرەوە؛ بڵاوی‌مەکەوە؛

ئاوەکەمەڕێژە؛ مەیرژنە؛ مەیرێژنە. (نریز)
مەیل‌نان : مەیل‌وەلانان؛ لەبیر بردنـەوەی خۆشەویستی. (فراموش کردن محبـت و - دوستی‌وعشق)
مەیلە : (١)سەربەست لەکردنی‌کاری؛ مـە-یلەیە : هەرکەس بەمەیلی خۆیەتی. (دل-بخواهی) (٢) مەیلە، یان مەیـرە، لـۆرک و پەنیری تێکەڵاو. (پنیرولورمخلوط)
مەیۆ : دێت؛ دیٚ؛ تێت. (می‌آید)
مەیوە : (١و٢)[کاری ئەمری لـەچاوگـەی بردن‌بۆ کەسیک دووهەمی تاک] مەیبـە؛ دوری مـەخـەوە. (نبـرش). (٢) پیامـەکـە؛ پیامە چەقێنە. (فرونکن) . (٣) مەییوە؛ گرساوە. (منعقدشده).(٤)میوە؛ مێوە.(میوە)
مەیەز : [نـاو] مـەیـەس؛ مـێش مـەگـەز. (مگس)
می : [ناو] سێهەمین نۆتی مۆسیقا. (می)
میتکنە : <مێتوولکە.
مێتوولکە : [ناو] ئـەسـپێی وردی تـازە لـە ڕشـــک (گـــەرا) دەرهـــاتوو؛ میتکنـــە. (نوزادشپش)+
میتەل : [ناو] دۆشەک؛ دۆشەکە. (تشک)
میتێن : [ناو] هەڵماتێن بە میتـە داکـردن؛ مەڕمەڕێن. (نوعی‌تیلەبازی)
میچ‌کوت : تەژی کردنی هـەمـار یـا هـەر ژووری تا میچ؛ هەماری‌کا میچ کـوت لـە-کایە : واتا سەر لێو پڕە. (تاسقف پـرکـردن انبار)
مێچکە : [ئاوەڵناو] (ب) پیاوی ئارێلە و ژن ئاسا؛ ژنانیلە. (اخلاق‌زنانەداشتن مرد)
مێخسکە : [ناو] گوڵمێخی سەرپانی ئاسـن. (گل‌میخ‌سرپهن)
مێدیا : [ناو]میللەت و دەوڵەتی ماد کەکورد نەتەوەی ئەوانن؛ دەوڵەتی ماد.(میدیا؛ ماد)
میراوا : گوندێکـە پاڵیـداوە بـە بـۆکانـەوە. (میرآباد)
میراودەلی : عەشیرەتێکن لە پشدەر. (نـام-عشیرەای‌درپشتدرعراق)
میردەزموکە : [ناو] مێردەزمە؛ سەنگ سواربوون(کاووس)؛ مۆتە؛ مۆتەکە. (کابوس)+
مێرگەشە : [ناو]مێرگ؛ چیمەن؛ مێرغـوزار. (مرغزار.چمن)
مێرمنداڵ : [ناو] لاو؛ گەنجی‌کەم‌تـەمـەن؛ تازەلاو. (نوجوان)
میرووڵەکردن : [چاوگە،ت] سەرەتای وە-کـوڵهـاتنی تـراو. (اوایـل‌جـوش‌آمـدن-مایعات)+
میرووڵەعەجەمانە : [ناو] جۆرێک مێلوورە-ی گەورە و گازگرە. (نوعی‌مورچە)
میرەدێ : گوندێکە لـە باشـووری سـەقـز. (میردە)
مـیری‌مـیران : [نـاو] ئـەمیـری‌ئـەمیـران؛ سوڵتان. (سلطان)
مێز : [ناو] چرپای لەسەر نووسین. (میز)
میزا : [ناو] میرزا؛ خوێندەوار. (میرزا)
میزاڤـک : [نـاو] میـزاو؛ ئـاوە باریکـەی کوێرەکانی؛ شۆڕاوەی‌کەم. (آب‌باریکە)
میزان . [ئاوەڵناو+ نـاو] (١) ڕادە. ئـەنـدازە. (٢) بەرانبەر. (٣)کۆک؛ لە یـەک کـۆکـدا؛

دووسـازی هـاوكۆك. (٣) دروسـتـبـوونی شـتی وەک كـاتژمێر، كـات ژمێـرەكـەت میزانكە. (٤) مانگی حەوتەمی سـاڵ یـەكەم مانگی پاییز. (٥) پـاژی جیـاكراوە بـە دووهێلی ئەستوونی لە سـەر پێـنج هێلـی ئاسۆیی نۆتی مۆسیقا. (١و٢و٣و٤و٥. میزان)

میزراب : <مزراب.

میزكەف كردن : هاتنە سەر بار؛ كەیف لە ئەنجامی كاریٚ هەڵسان.(كنایی‌تمایل‌پیدا- كردن‌برای‌انجام‌كاری.اشتیاق‌داشتن)

مێزوینـــە : [نـــاو] نیســـكین؛ مێژوینـــە. (عدسین)

مێزەكار : [ناو] چاودێر؛ زێرەڤان؛ زێـرەوان. (نگهبان)

مێژونک : [ناو] شەمشەمەكوێرە. (خفاش)

مێژوومار : [ناو] نیسكەتاڵـە؛ گیـایێكی ژەهرداره و بەرەكەی خڕە. (عدس‌تلخ)

میسواک : فـد: [نـاو] سـیواک؛ ددانشـۆر. (مسواک)

مێش: مەڕ؛ گورگ‌ومێش : بەیانی زوو یان ئێوارەی درەنگ وەخت كە گـورگ و مـەڕ لە یەک جویٚ‌نەبنەوە . (میش)+

مێش : [ناو] هەنگ؛ كرمێكە لە زستانانـدا لە ژێرپێستی ڕەشە وڵاخ پەیدا دەبێـت و - هەڵدە قوپیٚ و لە هەولی بەهاردا لە پێست دێتە دەرەوە. (نوعی‌كرم‌زیرپوست‌گاو)+

مێش‌كوژ:[ناو] كەوگیر ئاسایێكە لە نایلۆن بۆ لێدان و كوشتنی‌مێش و مێرووی باڵدار؛ (ب) دەرمانگەلیٚ‌كە مێش لەبەین دەبەن. (مگس‌كش)

مێشک‌وشک : < مەژی‌وشک

مێشكی كەر خواردن . (ب) درەنگ حـاڵی بوون؛ درەنگ تێگەیشتن یا هەرتێنە گـە- یشتن لە مەبەست و قسە. (مغزخرخوردن)

مێشگرەگیا : [ناو] مێشەگرە؛ گیاییێكە گـە- ڵاكەی شیلەیێكی خەسـتی لـەسـەرە كـە مێش پێیەوە دەچەسپیٚ؛ بۆ قۆخـەرەشـە و ئیشی گەروو باشـە؛ لـە كوردسـتاندا زۆرە. (دیونە؛ گیاەمگس‌گیر)

مێشولەبەند : [ناو] پەشەبەند؛ پیشكەبەنـد؛ چادرێكە لە واڵی ناسک كە شەو لە ناویـدا دەخەون. (پشەبند)

مێش‌ومەگەز : [ناو،ت] (ب) جـرووجانـەوەر. (حشرات)

مێشەگـەز : [نـاو](١)گـوڵبـانووە؛ جۆرێـک مێشی سەوز ڕەنگـی چـزوودارە. (مگـس- نیش‌دار). (٢) مۆز. (مژمژ)

مێشی‌سركە : [ناو] مێشوولەیێكـە میـوەی كۆن هەڵیدێنیٚ؛ زیـاتر لـە سـەر سـركە و شەراب دەنیشیٚ. (مگس‌سركە)

مێڤانگـە : [نـاو] میوانخانـە؛ مـەیمانخانـە. (میهمانخانە)

میكانیک: فرد؛ ند؛ انـد: [نـاو] بـەشـیٚ لـە زانستی فیزیک كە سەبارەت بە وزە و هێز و گاریگەریيان لە سـەر تـەن دەكۆڵێتـەوە. (مكانیک)

میكانیک : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] وەستای دروست كردنەوەی ماشێن بە تایبەت سە- یارە. (مكانیک)

مێکووک :[ناو] ئامرازیکی جوڵاییە؛ شە پۆپە. (وسیلەای‌درجولایی)+

مێگان : دامنەچەقان؛ نووینک؛ مینگـوین؛ نێنگوین؛ بەرکەلْ. (مادەگاوسەسالە)

مێگۆن : <مێگان.

مێل : جۆرێک گڵـی وردە ئاوێتـەی ڕۆنـی بەزرەکی دەکەن و دەبێتە بەتوونە یان بە- تانە. (مل)

میل : جووتیْ کۆتە داری خە ڕاتیکراوی دەسکدارە لە زۆرخانە وەرزشـی پێدەکەن : (میل)+

میل : شیشی خڕ کە لە زەمـانی قـەدیـمدا ســـووریان دەکـــردەوە و بـــە چـــاوی تاوانبارانیاندا دەکێشا و کوێریـان دەکـردن. (میل)

میل : شیشی کاموا چنین. (میل‌بافتنی)

مێل : مێلْ؛ هێل؛ خەت؛ مێل‌مێل: خـەت- خەت؛ ڕیْڕیْ؛ خـالْومێـل: خـەتوخـالْ. (خط)

میل‌کێشان : (ب) میلەی سوورەوەبـوو بـە چاودا کێشان و کوێرکردن. (٢) چاوڕشـتن. (١و٢.سرمەکشیدن)

میللی : [ئاوەڵناو] پێوەندیدار بە میللەتـەوە؛ شتی میللەت. (ملی)

مێلۆدی . فرد؛ فد؛ اند: [ناو] دەستەواژەی مۆسیقایە، چەند نۆت و دەنگ کـە ڕسـتە- یێکی مۆسیقایی پێک دێنن. (ملودی)

مێلۆدیکا :[ناو] ئامێرێکی مۆسیقایە کە بە - فوو لێدەدریْ و دووگمـەدارە وەک ئـۆرک. (ملودیکا)

مێمان : میوان؛ مەیمان؛ میڤان؛ مەهڤـان. (١.ب)خەرجی کەسێک لە ئەسـتۆی کـە- سێکی‌تر؛ ئەم نەهارە کەس لەم ڕەستۆرانە پارەنەدا هەموو میوانی منن؛ بـا بـڕۆین بـۆ سەفەر خەرجەکەی میوانی منـی؛ خـوڵکی دووکاندار و فرۆشیار : پارەمەدە میوان بـە. (٢) لە میوانخانـە ژوور بـەکـریْ گـرتن و مانەوە؛ ئەم میوانخانە ئەمسالْ مێمانی‌کەم بوو. (١و٢.مهمان)+

مێمک : [ناو] خونچەی‌دار کـە لـە پاشـان دەپشکویْ و دەبێتە گولْ. (شکوفە)

مێمل : [ئاوەڵناو] مێملْ؛ بەڵا؛ ئـافـەت؛ دژ؛ خەنیم؛ دوژمن. (بلا؛ ضد)

مێمیْ : گۆڕدراوی ناوی مریەم. (بجای نام مریم گفتەمیشود)

میناک : (١) ژەحر. (زهـر). (٢) وەک؛ لـە- گوێن؛ وەکو. (مانند)

مینچ : [ناو] جۆرێک یاری لە سەر پەڕە یێکی چوار گۆش کە بە تاس(مـۆرە)هـە- ڵخستن دەکریْ. (منچ)

مینک : [ناو] زیندەوەرێکە لە مشـک گـە- ورەتـرە و پێســتی بــە هــادارە؛ قیـژەک. (مینک)

مینگەیی : [ناو] بەو پیت و وشە دەڵێن کە لە کەپۆدا مینگە دروست دەکەن وەک(ژە- نگ؛ دەنگ؛ منگ). (حرف‌وکلمەتودماغی)

میوان‌پەروەر : میوان‌حەوێن؛ میوان‌دۆست؛ میوان‌خۆشەویست؛ مێهمان‌نەواز. (مهمان- پرور؛ مهمان‌نواز)

میوانـدار . (١)کـەسـێک کـە میـوانی زۆر

بۆبێــت. (٢)خانــە خــویٚ. (٣)راســپاردەی ڕێکخراویٚ بۆ خرمەتکردن بــە میوانــانی ئەو ڕێکخراوە. (۴) کــەسێک کــە کــاری خرمەت کردن و ڕاگــەیــین بــە کاروبــاری موسافیری باس(ئوتووبووس) و فڕۆکــەیــە. (١و٢و٣و۴.مهماندار)

میوان‌هەوێن : [ئاوەڵنــاو] مێڤــان‌حــەوێــن؛ میوان‌نەواز؛ میوان‌دۆست؛ خانەخــوێی بــە-خوڵک. (مهماندوست)

مێورە : [ناو] چرپی‌ولقی هەڵپــاچراوی دارە مێو. (شاخه‌های‌بریده‌شده‌مو)

مێوژە : [ناو] دەنکە ترێی وشکەوە بوو لە بەینی هێشوە ترێدا. (دانه‌های‌خشک‌شــده-بین‌خوشه‌انگور)

مێوژە ڕەشکە :[ناو] مێــوژی تــری ڕەشــە. (مویزسیاه)

مێوژەمەلیٚ : [ناو] مێوژەمەلا؛ مێوژەمــەلــە؛ پجۆرێک مێوژە. (نوعی‌مویز)

مێوژەمارانیٚ : [ناو]هەنگوورەمار؛ گیایێکی ژهرداره و زۆرخــواردنی بڤــەیــە؛ خــواردنی ڕۆژی سیٚ دەنک لە تووەکەی‌تا پــازدە ڕۆژ دەبێتە هوێی بــەرخســتنی تۆڵــدار. (انگــور-فرنگی؛ انگورمار)

مێوین : (١) مشەمای لە مێو هەڵکێشــراو. (آغشته‌به‌موم). (٢) پشتوێنی ســیٚ کرێیــی زەڕدەشــــتیان بــــە نیشـــــانەی ســـــیٚ-درووشمی(کردار و وتەو نیــەت)ی چــاک. (کمربندسه‌گره‌زردوشتیان)

مێهران : شارێکە لە باشووری ئێران ســەر بە ئیلام. (مهران)

مێهرەجان : [ناو] ئاهەنگی گشتی؛ جۆرێک جــەژن و شــانۆی گشــتی؛ جــەژن‌ئاســا؛ فیستیوالٚ. (جشنواره)

مێهرەڤان : [ئاوەڵناو]مێهرەبان. (مهربان)

مێیەل : [ناو] مێگەل؛ ڕان؛ ڕانەمەڕ؛ ڕانــە-پەز. (گله‌گوسفند)

ماتریالیسم : فرد.اند. ڕێبازێکی فەلسەفییە کە(ماک) بە ڕاستییێکی سەرەتایی و(ئە-زەلی)دەناسێت. (ماتریالیسم)

مارکسیسم : فد.فرد.اند. ئامۆژەی فەلسەفی و رامیاریی کارل مارکس لەسەر بنەمای ماتریالیسم و شووسیالیسم. (مارکسیسم)

مارکسیسم لێنینیسم : فرد.فد. بەرهەمی لێکدانەوەی لێنین لە مارکسیسم. (مارکسیسم لینینسم)

مازوخیست : فرد.فد. تووشی نەخۆشینی ئازار خوازی هاتوو.(مازوخیست)

مازوخیسم : فرد. ئازار خوازی؛ نەخۆشینێ کەمرۆڤ بە ئازار و سووکایەتی بەسە-رهاتن لە لایەن گراوەوە کاژێر دەبێت. (مازوخیسم)

ماسک : فد؛ اند؛ فرد: دەمامک؛ ڕووبەند. (ماسک)

مافیا : ایتالیاد؛ فرد؛ فد؛ اند: ناوی ڕێخراوێکی خراپەکار و پیاوکوژە کە لە دوورگەی سسیلی ئیتالیا دروست بوو؛ ناوی هەر ڕێکخراوی پیاو کوژ (تێرۆریست)ی نەهێنی و شاراوە. (مافیا)

ماکرووەیف : اند.فد. (١)مەکرۆوەیف :کە-رستەیێک بۆ گەرم کردنەوەی خۆراک بە هۆی شەپۆلی مەکرووەیڤەوە. (٢)درێژایی شەپۆل لە یەک تا سێ میلیمەترەوە. (١و٢.ماکروویو)

ماکزیمۆم : لانیزۆر. زۆرترین. بانترین ئاست. (ماکزیمم)

ماکسیژووپ : ماکسیژووپ. کراسی درێژ تا قولاپە. (ماکسیژوپ)

ماکیاولیسم : ڕێبازی رامیاریی نیکۆلۆ ماکیاولی. کەڕایوایە لە رامیاریدا درۆ و بێ ئەخلاقی بۆ گەیشتن بە ئامانجی رامیاری ڕەوایە. (ماکیاولیسم)

مانۆڕ : ڕەوتی خۆ ڕاهێنانی هێزی چەکدار بۆ شەڕ.(٢)بارودۆخی مەیدانی شەڕگورین بە هێرش یا کاری پێویستی عەسکەری. (١و٢.مانور)

مانیکۆر : فرد؛ فد: لاکی ناخوونڕە-نگکردنی ژنان. (لاکناخن)

مۆنتاژ : فرد؛ فد؛اند: (١)کار و ڕەوتی خستنەسەریەک و پێکەوەنانی پاژگەلی سەیارە یان کەرەستەگەلی مۆتۆری یا کارەبایی. (٢) لە پال یەک دانانی پاژگەلی فیلمی سینەمایی یان شریت یان نووسراوە یان هەر ئامێرێک بۆ بەدیهێنانی بەرهە-مێکی ڕێکوپێک و تەواو. (مونتاژ)

مەشرووتە : عد؛ فد؛ ئەم وشەکوردینییە واتا حوکمات و ڕێژیمی مەشرووتە. (مشروطه)

مەڵات : [ناو] مەلات؛ قوڕ یا چیمەنتۆی گیراوە بۆ دانان لە بەینی بەرد و خشتی بینادا. (ملاط)

مەلاس : فد؛ فرد؛ اند: شەربەتی خەستی ئاوی چۆندەر پێش ئەوە پاڵاوتە بکرێ یا ببێتە شەکر لە فابریکا؛ بۆ دەرمان و بە-

هێزیی لەش کەڵکی هەیە. (ملاس)
مەلامین : (١)جۆرێک پلاستیکی ڕەق بـۆ چێکردنـــی دەوری و دەفــر. (٢) دەفــری دروست کراو لە مەلامین. (ملامین)
مەلیلە دۆزی : فد: [ناو] بەزەنگیانە نە خشاندن؛ دادووڕینی زەنگیانە بـەقوماشـدا؛ بەرهەمی ئەوکارە. (ملیلەدوزی)
مەنع : بەرگری؛ وشەیێکی ئارەوییـە و لـە کوردیدا بەواتـای لۆمـەکـردن بـەکـاردێ. (سرزنش)
مەیجێر : اند. دەرەجەی عەسکەری لە ئەرتەشی(سوپای) ئینگلیـز و ئـەمریکـادا. بەرانبەری، سەرگورد. (سرگرد)
میتڕائیسم : خۆرپەرەستی. ڕۆجیارپەرەستی. (آفتاب‌پرستی)
میتینگ : اند؛ فرد؛ فد: خۆ پیشاندان و کۆڕ بەستن بۆدەربڕینی هەستوخوازە.(میتنگ؛ تظاهرات)
میچکانـدن : داگرتنـەخـوار؛ هێنانـەخـوار. (پایین‌آوردن)
میزانپێلـی : فـد؛ فـرد؛ هـەڵـەک لێـدان و ڕازاندنەوەی مووی سەر. (میزانپلی)
میزانسێن : فرد.فد. ڕەوتی ڕێکخستنی کە-ل و پەل و جێی ئاکتەرەکان لەسـەر شـانۆ یـان جێگـەی وینـەیفـیلم هـەڵگـرتن. (میزانسن)
میسیۆنیر : فرد.فد. ئەنـدامی لێژنـەی بـە-ڕێکراو زیاتر بۆ بانگەشەی دینی مـەسـیح. (مسیونر)
میکروفۆن : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] ئامێری دەنگ زیادکردن لە بڵیندگۆوە؛ کەرەسـتە-یی کە شەپۆلی دەنـگ دەکاتـە شـەپـۆلی ئێلێکتریکی بۆ بڵاو بوونەوەی بەهێزتر یـان بۆ تۆمارکردن. (میکروفن)
میلیتارێسم : فرد.فد. حوکماتی هێزی چە-کدار و عەسکەری. (میلیتاریسم)
مین : قوتوو یان بەستەی پڕ لە تەقەمەنی کە بە گوشاردان یان پا پێدانان یان گوشار لە سەر هەڵگرتن یان گەرما دەتـەقێتـەوە. (مین)
مێنۆ : فرد؛ فد؛ اند: پێرستی خواردەمەنی لە نادی و ڕەستۆران. (منو)
مینیاتۆر : فرد؛ فد: [ناو] وێنـە کێشـانێکی تایبەت کە دوور و نزیکی(پرسپێکتیف) ڕە-چاو ناگیرێ. (مینیاتور)
مینیژووپ : [ناو]کراسـی قوڵـە و کـورتی ژنانە کە داوێنی ناگاتە ئەژنۆ. (مینی‌ژوپ)

نئاندرتالْ : [ناو] ئینسانەکانی سەرەتای پـەیـدا بوونی ئاگر کە لە ئەشـکەوتـەکانـدا دەژیـان. (نئاندرتال)

نئۆپان : فرد؛ فد: [ناو] نیئۆپان؛ تـەختـەی دە-ستکرد لە برەدار و چەسپ. (نئوپان)

نائارام : [ئاوەڵناو] بێقەرار؛ نەسرەوت؛ بـێ ئـو-قرە؛ ئاڵۆز؛ نائەمن. (ناآرام)

نائارامی : [ناو] ئۆقرەلێبڕاوی؛ بێقەراری؛ حە-جمانلێبڕاوی؛ حاڵەتی شەڕوشـۆڕ، نائـەمنـی. (ناآرامی)

نائەمن : [ئاوەڵناو] جێی مەترسی؛ ڕەوتی ئـە-مین نەبوونی شوێنێ. (ناامن)

نائەمنی :[ناو] نـەبـوونی ئاسـایش؛ نـەبـوونی هێمنایەتی. (ب)شەڕ و پشـێوە لـە شـوێنێکدا. (ناامنی)

نابان : [ئاوەڵناو] (١)نەبان؛ ئاژاڵی کـە نـاهێڵێ بێچووەکـەی بیمـژێ.(بـزمتنفـرازبزغالـهاش). (٢)قەڵس؛ تووڕە. (عصبانی). (٣)ناتەبـا؛ تـۆراو. (قهرکرده)

ناباوەڕی : [ناو] بێبڕوایی؛ بێموتمانەیـی؛ ڕە-وتی بڕوا پێنەکردن. (ناباوری)

نابەرامبەر: [ئاوەڵناو] ناتەراز؛ لە چونیەتیـدا وە-ک یەک نەبوون؛ یان فەرق و جیاوازی لە بە رانبەر یاسادا. (نابرابر)

نابەڵەد : [ئاوەڵناو] نابەڵەد؛ ناشارەزا. (ناوارد)

نابەهۆز : [ئاوەڵناو] نارێک. (ناهموار)

نابینا : [ئاوەڵناو] کوێر؛کەسێک کە نابینێت. (نابینا)

ناپاڵم : اند؛ فـد: [نـاو] سـووتێنەر؛ (ب)بـۆمبی ناپاڵم؛ بۆمبی سووتێنەر و گڕتێبەردەر. (ناپـالم)

ناپەتی : [ئاوەڵناو+ ناو] (١) نەپەتی؛ بێهۆشـی؛ لەسەر خۆ چـوویی. (بیهوشـی)(٢) [ئـاوەڵنـاو] تێکەڵاو؛ خەوشدار. (ناخالص)

ناپەتیاتی : [ناو] ڕەوتـی هـۆش لـەخـۆبڕان و بێهۆش بوون. (حالتبیهوشی)

ناپیاگی : [ناو] ناپیاوی؛ ناجوامێری. (نـامردی؛ ناجوانمردی)

ناتۆرڤـان: [نـاو] ئێشـکـچی بێسـتـان و بـاغ. (باغبان)

ناتەنی : [ئاوەڵناو] زڕبـرا یـان زڕخوشـک؛ زڕ. (ناتنی)

ناچاندی : نەچێنراو؛ نەوەشێندراو؛ نـەچێنـدراو. (کاشته نشده)

ناخاس: [ئاوەڵناو] خراپ؛ شتێک یان کەسێک کە چاک نەبێت؛ نەباش. (بد)

ناخوازەڵلا : نەخوازە؛ خاسمە؛ بەتایبەت؛ سەرە-ڕای ئەوە. (مخصوصا)

ناخوون‌گر:[ناو] ناخوون‌گیر؛ نـاخوون قـرتێن ؛ نینۆک بڕ. (ناخون‌گیر)

ناخوونگرتن :(ب)نانووخ کوڵکردنـەوە؛ سـەری ناخوونی درێژ قرتاندن. (ناخون‌گرفتن)

ناخووین : [ناو] ناخوون؛ نانووخ.نینۆک. (ناخن)

ناراو : (١)هەوارگەیێکی جافەکانە لە ناوچـەی جـوانرۆ. (نـام خیمـه‌گـاه ییلاقـی‌ایـل‌جـاف).

(٢)ناردراو. (فرستاده). (٣)ژاراو؛ تالاو. له جیاتی دەرد و سندان دەوتریٚ؛ ژەقنەمووت. (زهرابه)
نارچه : [ناو] حەشارگە؛ ڕەبەت. (کمین گاه)
ناردنەوه : گەڕاندنەوه؛ ڤـەزڤڕانـدن؛ زڤڕانـدن؛ دووباره ناردن. (برگرداندن)
نارستان : [ناو] باخی هەنار. (انارستان)
نارگیل : [ناو] نالگیر؛کـەشـکوٚڵ؛ داریٚـکە لـە داری خورما دەچیٚ، میوەکەی گـەوریە و لـە کەشکوٚڵ دەکا؛ ڕەنگی قاوەییە و ڕیشال دە- وری گرتووه؛ دەڵیٚن ڕوٚنی نارگیل بوٚ بەرگـری له وەرینی مووی سەرباشـه، میـوەی نـارگیلی وشـک لـەگـەڵ کاکڵـە گـویٚز و بـادام و تووشیرین بوٚ نەزوٚکی باشه. (نارگیل)
نارنجبوٚ : [ناو] لیموٚ. (لیمو)
ناروجه : [ئاوەڵناو+ نـاو] نـارنجی؛ بـەڕەنگـی نارنج. (نارنجی)
نارِوەن : [ناو] جوٚریٚک داری جەنگەڵیٚه و سه- خته داره. (نارون)
نارەحەتی دروسـتکردن : (ب)کیٚشـه دروست کردن ؛ گیٚچەڵ بـوٚ کـەسـیٚک دروسـتکردن. (ناراحتی‌درست کردن)
نارەزایی : [ناو] ناقایلی؛ ڕازی نەبوون له که سیٚک یان کاریٚک؛ نارازیبوون. (نارضایتی)+
نارەنار : [ناو،ت] له زوٚر جیٚدا(ل)دەبیٚته (ر) وه ک(مال)دەبیٚته(مار)بوٚی هەیه وشەی نـارەنـار له(نالەنال)ه وەهاتبیٚت بەواتای نالین و له بەر- خوٚوه لوورەلوور یان ویرەویرکردن یان لەبـەر- خوٚوه گوٚرانیوتن. (زمزمه کردن ترانه)+
ناریٚ : کچ و ژنی شەرمیٚون و کـەم ڕوو؛ نـاوه بوٚ ژنان؛ (نام زنانه؛ زن و دختر کمرو)
ناری قەڵا : [ناو] نارین قەڵا؛ جیٚگاییٚکی بـەرزه له ناوەڕاستی شاری سەقزدا له گـەرەکـی نـاو قەڵا؛ بوٚی هەیه له(ناری ئارەویەوه هاتبیٚت بە- واتای ئاور)و نارین قەڵا بووبیٚت که ئاتـەتشـگا یان ئاورگای زەردەشتیەکان بووبیٚـت، چوونکـا زوٚربەی ئاورگاکانی زەردەشت له جیٚی بـەرزدا دروستکراون. (نام‌قلعه‌شهرسقز)
ناریٚکی : [ناو] نەگونجاوی؛ ناڕاستی؛ ناکوٚکی؛ فیٚڵاوی؛ ناتەبایی. (ناراستی). (٢) پرکەنـدولـە- ندی؛ پرکەندوکوٚسپی؛لارولەویٚـری. (ناصـافی؛ ناهمواری)
ناز بالگهه : [ناو] ناز بالنج؛ بنسەر. (نازبالش)
ناز بالیف : [ناو] نازبالگهه؛ نازبالنج؛ سـەرینـی چووک. (نازبالش)
نازار : نازدار؛ ناوه بوٚ ژنان. (اسم‌زنانه)+
نازانم : چووزانم؛ چەدزانم؛ چەدزانـم؛ چنـزانم. (نمیدانم)
نازکەفس : ناز و خەمزەی ژنیٚ که لیٚی‌نا کالیٚتەوه. (نازکردن‌زنی که‌برازندەش‌نیست)
نازکیٚ: [ناو] ناسکیٚ؛ (١) ناسکیٚ ناوه بوٚ ژنان. (اسم‌زنانه).
نازکیٚشان : نازهەڵگرتن؛ کیٚشـانا نـازان. (نـاز- کشیدن)
نازگوڵ : ناوه بوٚ ژنان (اسم زنانه)
نـازم : [نـاو](١)کـەسـیٚک کـه نـەزم و زەرب (ڕیـتم)ی گـوٚرانی تیٚـکـنـادا.(٢) جیٚنشـینی مودیری مەدرەسه. (ناظم)
نازناڤ : ناسناڤ؛ ناسناو؛ نازناو؛ لەقەمـی هـە- ڵبژاردە. (اسم‌مستعار)
نازیٚ : ناویٚکه بوٚ ژنان. (نامی استدخترانه)
نازی : [ئـاوەڵنـاو+ نـاو] هـەوا داری نازیسـم؛ ناوی حیزبیٚک که هیتلیٚر لـە ئاڵمـان‌دروسـتی

کرد. (نازی)
نـاژتن :[چاوگـه](١) ناشـتن؛ بـه خاکسـپاردن (دفن کردن). (٢) نه‌مام و شـه‌تـل چـه‌قانـدن. (نشاکردن و کاشتن‌درخت)
ناسازگار : [ئاوه‌ڵناو] (١)که‌سێک کـه لـه‌گـه‌ڵ کـه‌سـێکدا ناحاوێتـه‌وه؛ ناتـه‌بـا؛ نـه‌سـاز. (٢) خۆراک یان ده‌رمان پێ نـه‌کـه‌وتـن (١و٢. نـا سازگار)+
ناسپاس : [ئاوه‌ڵناو] سپڵه؛ بێ‌ئه‌مه‌ک؛ بێوه‌فـا؛ بێ‌چاووڕوو؛ پێ‌نه‌زان. (ناشکر؛بیوفا)
ناسته بۆ : نـه‌یهێشـتبێت؛ نـه‌یهێشـتوێ؛ نـه- یهێشتوێت. (نگذاشته‌باشد)
ناسر : ناوه بۆ پیاوان. (اسم‌مردانه)
ناسروماڵماڵ : ناوی به‌یتێکی کوردییه. (نام آوازی کردی است)
ناسک به‌ده‌ن : [ئاوه‌ڵناو] نه‌رمونیان؛ شل‌ومل؛ ناتله‌نگ زراڤ. (نازک‌اندام)
ناس کری : [ئـاوه‌ڵنـاو+ نـاو] ناسـیاو؛ ناسـراو. (آشنا.شناخته‌شده)
ناسکه‌نان : [ناو] نـازکـه‌نـان؛ (١)نـانی پـان و ناسکی ته‌نووری یان ساجی.(نـان‌لـواش). (٢) نانێک که له هه‌ویری کولێره ناسکه دروست ده‌بێت و له‌باتی ئاو هه‌ویره‌که‌ی بـه شـیر ده- گیرێته‌وه. (نان‌لواش‌ترد)
ناسکێ : ناوی ژنانه‌یه. (اسم‌زنانه)
ناسناو : نازناو؛ نازناڤ؛ لـه‌قـه‌مـی هـه‌ڵبـژارده. (اسم‌مستعار)
ناسـیاو : ناسـراو؛ بـه‌نـاووده‌نـگ؛ مـه‌نشـوور. (شناخته شده؛ مشهور)
ناسێلک :[ناو]ناوسـێلّی؛ نـان‌سێلّی؛ناوساجی. (گرده درروغن‌سرخ‌شده.توتک)

ناشتایی : [ناو] سـفحانه؛ سـبحانه؛ سـوبحانه؛ ئه‌وزاده کو سپێدی دخۆن؛ نانی‌که سـبه‌ینـان ده‌یخۆن. (ناشتایی)
ناشته : ناشتا؛ برسی،کۆ ژسـپێدڤه هـیچ نـه- خاری؛ له‌خرێنی؛ له‌خورێنی. (ناشتا)
ناشته : نێژراو؛ به خاک سـپێردراو؛ نـه‌مـامی ناشته : نه‌مامی چه‌قێنراو. (به‌خاک سپرده؛کاشته)
ناشته کرن : ناشتایی‌کردن؛ به‌رقه‌نده خواردن. (صبحانه‌خوردن)
ناشنه‌وا : فد: [ئاوه‌ڵناو+نـاو] ناژنـه‌وا؛کـه‌ڕ؛(ب) ئه‌و که‌سه کۆ گۆه نه‌دده‌ته چ شـیره‌تـان؛ کـه- سێک گوێ نه‌داته قسه‌وپه‌ند. (ناشنوا)
ناشه‌رعی : دژی ده‌ستووری شه‌رعودیـن؛ (ب) زۆڵم‌وزۆر و نارِه‌وایی. (ناشرعی)
ناعاملاو : [ئاوه‌ڵناو] ناحاملاو؛ ڕانـه‌هـاتوو؛ ڕه- عه‌مه‌ل نه‌هاتوو؛ (ب) ڕه‌زاگران؛ ناقۆڵا؛ ناعـه- مـلاو؛ ورچـی ناعـاملاو، بـه‌مرۆڤـی نـاقۆڵاو ناشیرین ده‌ڵێن. (بدقیافه؛ زشت)
ناعیلاجی : [ناو،ت] مه‌جبووری؛ ناچاری؛ بێ- ده‌ره‌تانی. (ناعلاجی)
ناڤ پێدان : [ناو،ت] ناولێنان. (اسم‌گذاری)
ناڤبری: [جێناو] ناوبردوو؛ ناوبراو. (مذکور)
ناڤبێن : ناڤبه‌ین؛ نێوان؛ مابه‌ین. (بین)
ناڤبێن‌چی : [ناو،ت] ناوبژی‌که‌ر؛ ناوجێیی کـه‌ر. (میانجیگر)
ناڤچار: [ناو،ت](١) ناوچاڵ. (گود). (٢) قامکی ناوه ڕاست؛ هه‌ڵمه‌قووته؛ زه‌رنه‌قووتـه؛ بـه‌رزه- ملێ؛ تلیاناوین؛ قامکی قووتێ. (انگشت وسط)
ناڤدۆک : [ناو،ت] نێره‌ژه‌ن؛ ناڤدۆ؛ دارمه‌شـکه که ده‌چێ به ناو هه‌ردوو ده‌سـکی (لۆلـه‌پ)ی

مەشکەدا. (چوب میان دو دسته مشک
ناڤشرین : (١) دەروون و ناخی شتیٚ کە شیر-ین بیٚت. (وسط ومیان‌شیرین). (٢) ناو خـۆش؛ نیٚو جوان. (اسم‌نیکو؛اسم‌قشنگ)
ناڤهنجی : [ئاوەڵناو] ناونجی؛ نیٚونجی؛ دەسته؛ نەزۆر نەکەم. (وسط)
ناڤیٚ : ناویٚ؛ مەتەناڤیٚ : من‌تۆم نـاویٚ؛ نامـە-ویٚ؛ (نمی‌خواهم)
ناڤیره : [ناو] دویٚرد؛ قەیچی؛ مقەسـت؛ دوارد؛ تۆرتۆ؛ مقەس. (قیچی)
ناڤیٚش : [ناو] زکـئیٚشه؛ ئیٚشی‌هەناو. (دل‌درد)
ناقووس : [نـاو] زەنگـی گـەورە. (ب)زەنگـی کلیسا. (زنگ‌بزرگ)
ناک ئەوت : اند؛ فد: [نـاو] دەسـتەواژەی وە-رزشی مشتەکۆڵە(شەڕەمشت)ە واتا لە شـەڕە-مشتدا ناک داونیٚ(کەوتنیٚ)کـە لـە ژمـارەی دیاریکراودا نەتووانی هەڵسیٚتەوە. (ب) لەعـە-ردران و شکستخواردن لە کیٚبەرکیٚی شـەڕە-مشتدا.(ناک‌اوت)
ناکداون : فرد؛اند؛ فد: [ناو] دەسـتەواژەی وە-رزشی مشتەکۆڵە(شەڕەمشت)ە واتا لـە شـەڕە مشتدا کەوتن و بەعەرزدا دران بەڵام لە مـاوە-ی بژاردنی دە ژمارەدا، هەڵسانەوە و دەواو دان بە کیٚبەرکیٚ. (ناک‌دوان)
ناکام : [ئاوەڵناو] نەوەکام؛ نـەگـەیشـتوو؛کاڵ؛ خۆنەگرتوو. (نرسیده)+
ناکامی : [نـاو](١)بـە ئاکـام نـەگـەیشـتوویی؛ نامورادی.(نامرادی) (٢)نەوەکامی؛ بـە ناکـامی بەرخەکە لە دایک بوو نەژیا. (کامل‌نشده)
ناکۆک : سازیٚ کە سیمەکانی(تەلەکانی)میزان نەبیٚت. (ناکوک)

ناگۆره : [ئاوەڵناو] بایەخدار؛ پڕدڵ؛ ئـازا؛ دلیٚـر. (باارزش؛ شجاع)
ناڵ : لەگەڵ(نک)دیٚ واتای ناڵـە دەدا، نـک-ونال. (ناله)
ناڵەشکیٚنه : [ناو] تـەپیٚکـە لـە قـەراخ شـاری بۆکان. (اسم‌تپه‌ایست)
ناڵەناڵ : هەندیٚ جار واتای گرماندن دەدا، وە-ک ناڵەناڵی توپ و مەترەلۆس؛ ناڵەناڵی هەور. (صدای‌رعدآسا)+
نامـان : [نـاو] حـودوود؛ سـنوور؛ کـەوشـەن؛ تخووب. (مرز)
نامراس : [ناو] ناوڕاس؛ ناوەڕاس؛ نـاوەڕاسـت. (میان؛ وسط)
نامووس : [نـاو](١)شـەرەف. ئـابڕو.(نـاموس). (٢ب) ژن و دایک و خوشک و کچ کـە پـارا-ستنی ئابڕویان لە ئەستۆدایە.(ناموس)+
نامووسی : [ئاوەڵناو] پیٚوەندیدار بە ناموو سەوە؛ جویٚنی نامووسی : جـویٚنی دایـک و خوشـک بەدەما هاتن. (ناموسی)
نامەت :[ناو،ئاوەڵناو] لە بەینـی(ن و ئـەلـف)دا دەنگیٚک کە ئاویٚتەبییٚکە لە(ە ،گ ، ی)هـەیـە کە لە کوردیدا پیتـی تایبـەتـی نییـە و ناچـار وشەی(نەدامەت)جیٚگای پڕکـردوەتـەوە؛ بـە-واتای نەکبـەت؛ شـووم؛ بـەدیـومن. (نکبـت؛ شوم؛ بدیمن)
نامەی سەرئاواڵـە : (ب) سـکاڵا و داوخـواز لـە گۆڤاردا بڵاو کردنەوە بـۆ ئاگـاداریی کاربـەدە-ستیٚکی حکومەت. (نامەسرگشاده)
نامیـای : [چاوگـە ت] چـەمیـای؛ دانـەویـن؛ کوڕنوش‌کردن؛ کۆم بوون؛ کووڕ بوون. (خـم-شدن)

نامیزان : [ئاوەڵناو] ناڕیک بوون و هاوسەنـگ نەبـوونی تـای تـرازو؛ لـە پاشـبوون یـان لـە پێشبوونی کاتژمێر؛خراپ کارکردنیمۆتۆڕ؛ تراز نـەبـوون؛ لار؛ گێـڕ؛ کـورت و درێـژ بـوون؛ ناڕاست؛ ناکۆک. (نامیزان)

نانا : [ناو] لە هەندێ شوێن بە نەعنا دەوترێ. (نعنا)

نانبدێ : [ئاوەڵناو] دەس‌ئاواله؛ دڵاوا؛ بە سـە-خاوەت؛ دڵفره؛ دەستودڵباز. (سخی)

نان‌بڕ : کەسێک کە دەبێتە هۆی لەسـەر کـار لابردن و بڕینی داهاتی کەسێک. (نان‌بر)

نان‌برنجی : [ناو] جۆرێک شیرینیاته(تۆشه)کە بە ئاردەبرنج دروستدەبێت؛ کولووچەبرنجـی؛ نان‌برنجی کرماشان بەناویەیە.(نان‌برنجی)

نانبڕەگوڵ :[ناو](١)گوڵیخەشخاش؛گیای خە-شخاش کە لە شیلەی گورزەکەی تریاک دە-گیردرێت. (گیاەخشخاش). (٢) نانودۆبڕ: چـاره چەقیلەی نێو مەزاری گەنم و جۆ. (شقایق)

نان‌حەرام : [ئاوەڵناو] بێئەمەک؛ بێوەفا؛ ئە مەک نەناس. (بیوفا)

نان‌حەلال: [ئاوەڵناو] نان‌حەڵاڵ؛(ب) بەئەمـە-ک؛ بەوەفا؛ ئەمەکناس؛ لە بن زاراوەی ئەردە-ڵانیدا واتای (نانی‌حەڵاڵیش)دەدا(باوفا

نان‌خۆر : [ناو](ب)جیره و بەراتگـری بـەردە-ست. (نان‌خور)+

نان و دۆبڕ:کەسێک کە دەبێتە هۆی پووش - لەدەمـی و بـێسـامانی؛ (ب) بـەدیـومن و نـا سپاس و ناشکور؛ (ب)چارەچەقیلـەیناو زە-رحات و گەنموجـۆ. (کنایـەازبـدیمن وناشـکر؛ شقایق روییدەدرکشتزار)

نان‌وماس : [ناو] یـاری مندالانـە؛ زاپ لاتیـل

فرێدەدەن بەسەر ئاودا کە تەتەڵە دەکا و چەند جار بەسەر ئاوەکەدا هەڵدەبەزێتـەوە. (نـوعی-سنگ‌اندازی‌روی‌آب)

نان‌وناو : (ب) داهات لەگەڵ نـاو دەرکـردن و منشور بوون؛ پارە و پلە و پایە؛ پارە و ناوداری. (نان‌ونام)

نانەجیم : [ئاوەڵناو] نانەجیب؛ بەدئەسـڵ؛ بـەد ڕەسەن؛ (ب)بە ژنی هەرزە و تەورلەق دەڵـێن. (نانجیب)

نانەکێشکە : [نـاو] نانـەچێشـکە؛ گیـای نـان چۆلەکە. (گیاهی‌است)

نانەمرۆچە : [ناو]گیای شەوەرەشەوەن؛ شەوە-ڕەشوان. (گیاەاسپرس)

نانی‌حەج :[ناو] نان‌وچێشت بە خەڵکدان، بە بۆنەی هاتنەوە لە حەج. (حاجیانە)

نانی حەرام : [ناو](ب) هەر شت لە ڕێگای کە سبی ناڕەوا و دزی‌وفزییەوە بەدەست بێـت. (-نان‌حرام)

نانی‌حەفتە : [ناو] خوانی ڕازاوە کـە لـە مـاڵی بابی بووکەوە تا حەوت ڕۆژ بـۆ مـاڵی زاوا دە-نێردرێ. (نان‌هفته)

نانی حەڵاڵ : [ناو](ب) هەر شـت لـە ڕێگـەی ڕەوا و حەڵاڵەوە بەدەستبێت. (نان‌حلال)

نانی‌زەماوەند : [ناو] (ب) شامونـەهارێـک کـە بەخەڵکی بەشدار لە زەماوەندا دەدرێ. (نان-عروسی)

نانی سۆج : [نـاو] نـانی بـەیـانی؛ بـەرقلیـان؛ ناشتایی؛ سفحانە؛ بەرقەندە. (صبحانە)

نانی‌گاڵ : [ناو] لە قاتوقڕیدا لە هەرزن کـولێرە دروست دەکرێ؛ کولێرەی هەرزن. (نان‌ارزن)

ناو دەرکردن : منشوور بوون،(مـەشـهوربوون)

بەناوودەنگ بوون؛ ناو کـەوتنـە نـاوان. (اسـم درکردن؛ مشهورشدن)
ناوال :[ناو]کەوشەن؛ حوودوود؛ سنوور.(مرز)
ناوبری : ناوبراو. (نامبرده)
ناوپێسیر : [ناو] نێفەک. (خشتک)
ناوتەنگە : [ناو،ت] تەنگە؛ نێوقـەد؛ ناتلـەنـگ. (اندازەکمر)
ناوچاڵ : [ناو،ت] هەر شتێک ناوە ڕاستەکەی چووبێت بە چاڵدا؛ قوپاو. (گود)
ناوچاو : [ناو،ت](ب)بەخـت؛ شـانس؛ ئیغبـاڵ؛ نیوچاو؛ لە نێو چاوی ئـەو خانـەدانـە، لـەهـی بۆچی پیتی براوە. «سواره ئێلخانی زاده»+
ناودار : بە ناوودەنگ؛ ناسـراو؛ سـەربـەدەرەوە؛ مەنشوور. (نامدار)
ناودەرکەوتوو : [ئـاوەڵنـاو] ناوبـەدەرەوە؛ بـە-ناوبانگ؛ مەنشور. (مشهور)
ناوڕاس : ناوەراس؛ نێوەڕاست؛ نامڕاس. (میان؛ وسط)
ناوژووکە : [ناو] ساچمەی گەورە کـە لـە نێـو زەنگۆڵە دایە. (ساچمەزنگوله)
ناوقەڵا : نارین قەڵا؛ گەڕەکێکە لە نـاوەڕاسـتی شاری سەقزدا. (محلەای‌درسقز)
ناوک : [ناو](۱)دەنکی نـاو میـوە؛ چـەقالـەی میوە. (هستەمیوە).(۲)کاکڵی نێو چەقالە وەک کـاکڵی بـادام. (مغـزهـسـتە). (۳)چاڵـایی نـاوە ڕاستی سک. (ناف)
ناوک داخستن : [چاوگە،ت] داچڵەکاندن بە تەقە یان خەبەری دوور لە چاوەڕوانی. (وارد کردن‌شک شدید؛ شکەکردن)
ناوکە دووانە : [ناو] دوو دەنک نێوک کە لە ناو چەقالەیێکدابێت. (چغاله یا بادام با دومغز)-

ناوکەوتنە ناوان : ناو بڵاو بوونەوە؛ شۆرەت پە-یداکردن؛ بوونە خاوەنی ناوودەنگ. (مشـهور-شدن)
ناوگەل : (۱) نێو کۆمەڵ؛ نێوجڤات. (داخل جمعیت). (۲) چەنـد نـاو؛ نـاوەکـان. (اسـمها)
ناومیری : < ناوێژک
ناونامە : فەرهەنگـی نـاو؛ نێونامـە. (نامنامـە)
ناونیتکە : [ناو] ناتۆرە؛ ناو ونرتـک لـەقـەمـی خراپ لەسەر کەسێک دانان. (لقبزشت)
ناونیشان هەڵدان : [چاوگە،ت]ناساندنی چلـۆ-نایەتی و شێوە و شێوازی کەسـێک بـە قسـە، چلۆنایەتی وێنەی کـەسـێک شـرۆڤە کـردن. (شرح‌نشانەهای‌برجستەکسی)
نـاو و نرتـک : [نـاو،ت] نێـو و نرتـک؛ نـاو و ناتۆرە؛ ناونیتکە؛ لەقەمی خراپ.(لقبزشت)
ناوەبەناو : < ناوەناوە
ناوەخت : [ئاوەڵناو+ بەند] نەلـەکـاتی‌خۆیـدا؛ بـێ‌وەخـت؛ (ب) درەنـگ؛ درەنـگ وەخـت . (نابهنگام؛ دیروقت)
ناوەرە : [ناو] ڕیخۆڵە؛ ڕیلەخۆ. (رودە)
ناوەزۆل : ناوەزێل < ناوەزێلە
ناوەزیلە : [ناو] ناخ و نـاوەرۆک؛ نـاوە ڕاسـتی ناخ؛ وەک: شووتی ناوەزێلـەکـەی شـیرنیترە. (وسطومیان)
ناوەش : [ئاوەڵناو] ناخۆش (بـەهـە مـوو واتـا پێکەوە). (ناخوش)
ناوەکی : [ئاوەڵناو] شتی ناوەوە، دژی دەرەکی. (داخلی)
ناوەناوە : [بەند] بەین‌بەین؛ بەینابەین؛ جارجار. (هرازگاهی؛گاهگاه)
ناوی فامیلی : < ناوی‌گەورە.

ناویت : (۱)[کەسی دووهەمی تاک]نابی؛ ئەتو ناویت به ئەندازیار. (نمی‌شوی). (۲))[کەسی سێهەمی تاک]نـابیٚ؛ نـاویٚ. (نمـی‌شـود). (۳) نابووت؛ نابوود؛ مافینگی؛ دەم لەپووش. (نابود)

ناوێت : نابێت؛ ناویٚ؛ نابیٚ. (نمیشود)

نـاوێرم . زات ناکـەم؛ زاتـم نییـە؛ دەترسـم؛ جورئەت ناکەم. (جرئت‌نمی‌کنم)

ناوێژک : [ناو،ت] داری بەینی دوو لوٚلەپ؛ دار دوٚ ژنگ؛ نێرەژەن. (چوب‌بین‌دودسته‌مشک)

ناوێژه : [ئاوەڵناو] لکەدار؛ لەکەدار؛ عـەیبـدار. (لکه‌دار؛ معیوب)

نـاوێژه : [ئـاوەڵنـاو] نـەبیسـتراو؛ سوٚسـرەت؛ سوٚزرەت؛ عەجایەب؛ تایبەت. (عجیب؛ ممتاز)

ناوی‌گەوره : ناوی فامیلی؛ شوٚرەت؛ ناوی بنە-ماڵەیی کە لـە بابـەوه بـە فـرزەنـد دەبرێـت. (شهرت)

ناوێن‌کەفش : لە ڕوانگەی دەستووری زمانـە-وانیەوه، ناوی شتی ناسراو(مەعریفـە). (اسـم-معرفه)

ناوێن نەکـەفش : لـە ڕوانگـەی دەسـتووری زمانەوانیەوه، ناوی شتی نەناسـراو(نـەکـەره). (اسم‌نکره)

ناهید : [ناو](۱)بەرەبابێکن لە ئێلی فەیزوڵڵابە-گی کە شورەتیان (ناهیـد)ه. (۲) زوهـرە گـە-روکێکی ئاسـمانییە و دووهـەمـین گـەڕوٚکـی نزیک بە خوٚره. (ستاره‌زهره؛ ناهید)

نایاب : [ئاوەڵناو] شتیٚ کە درەنگ یا بـە دژو-اری وەدەست بکەویٚ؛ (ب) بـەقیمـەت؛ بـە-هادار. (نایاب)+

نایلوٚن ؛ فـد: [نـاو] لایلـوٚن؛ دەڵـق؛ تـەڵـق؛ (نایلن)

نتک : [ناو] پنوٚک؛ خاڵ؛ لکە. (لکه)

نخوٚ : [ناو] نوٚک؛ نخووت؛ نخیٚ؛ نخە. (نخود)

نزاره : [ناو] مەشکەدرە. (نـوعی‌ملـخ‌بـزرگ‌و-سیاه)

نزاکەت : [ناو] ناوە بوٚ ژنان؛ نەزاکەت؛ حـەیـا؛ ئەدەب؛ لەسەرەخوٚیی؛ لە توٚی نزاکەتدا قسە کردن : پەردەی ئـەدەب ڕاگـرتن. (ادب؛حیـا؛ نزاکت)+

نزوول : عد؛ فد: [ناو] ئارەوییە، بەڵام زوٚر لـە-سەر زمانی جەماوەرە، ڕیبـا؛ سـووت. (نـزول)

نزیٚ: کورتکاوەی ناوی نزاکەته.<نزاکەت

نزیکە : (۱)دوورنییە؛ ماوەی‌کەمە. (نزدیک است). (۲ب)[بەند] لەوانەیە؛ خەریکـە؛ نزیکـە بمریٚ : لەوانەیە بمریٚ. (مشرف‌است)

نزیکی : [ناو](۱)دژی دووری. (نزدیکی). (۲ب)کاری سەرجێییی؛ ئیلاقە. (همبستر شدن)

نژاره : [ناو] بنەبانی خانوو؛ سەربان. (پشتبام)

نژی : < نەسک؛ نیسک

نسرم : [ناو]ژێرزەمینی و ژێرخـانی تـەرەشـوٚ؛ یان جێگای خوٚرنەگر. (اطاق‌زیرزمینی‌مرطوب)

نسک : ف.مان. ژیان؛ ژین. (زندگی)

نشم : [ئاوەڵناو] هێدی؛ ئارام. (آرام)+

نعوٚری : [ناو] میزراح؛ مەزرەق. (گردنا)

نفاوه : لەبەین‌چوونی پەنمان؛ نیشتنەوەی بای هەڵماسینی لەش. (خوابیدن‌آماس)

نڤژدی : [نـاو] ڕەبـەنـی؛ سـەڵتـی؛ بـیٚ‌ژنـی. (مجردی)

نڤێژ هێل: نوێژ نەکەر.(کسی‌که‌نمازمی‌خواند)

نڤیسەر : [ناو] نووسەر؛ نڤیسیار. (نویسنده)

نڤیسین : [چاوگە] نووسین : کـاری نوسـینی کتێب و نامە. (نوشتن)

نڤیشک: [نـاو] (١)گـۆچ. (معلـول). (٢)کـەرە. (کرە)

نقتین : دڵوپەکردن. (چکەکردن)

نقوورە : [ناو] چەکوش؛ چەکوچ. (چکش)

نکمال : [ناو] پەنامالْ؛ جیران؛ هاوسیْ؛ جینار. (همسایە)

نکمە : [ناو] نکم؛ بوودرِ؛ رِەهۆلی ئاوەرِوْ؛ نـە-غم؛ نەغمە؛ لەغمە. (کانال‌آبروفاضلاب)

نکێنە : [ناو]فرِندەییێکە لـە مریشـکـچـووکترە ولاق درێژ و دەندووک درێژە، لـە تـەنکاوانـدا راوەدەکا و جۆرێکی تریان هەیە کـە چـەکمـە سووری پێدەڵێن. (آوست؛ چوب‌پا)

نگریس : [ئاوەڵناو+ ناو] نەگبەت؛ پیس؛ چـە-پەلْ؛ کرێت. (نکبت)

نمانای : نیشـاندان و وەدەرخسـتن؛ نووانـدن. (نشاندادن)

نم‌تک : [ناو] نزاڤ؛ دزاو؛ جێگەی ئاو دەڵێن؛ دڵۆپەی کەم. (چکەناچیز؛ نشت)

نمتک لێبرین : [چاوگە،ت] وشکایی پێهێنـان؛ دڵۆپ لێبرین؛ چکاندن. (قطع کردن تراوش)

نم‌کێشان : نم‌کێشتەی؛ تەرەشۆ بوون؛ شـیْ-مژین. (نم‌کشیدن)

نم– نم : [ناو] دڵۆپ‌دڵۆپ؛ نمەنمـە. (نـم‌نـم). [بەند](ب) هێواش‌هێواش؛ کەم‌کەم؛ بەشـێنە-یی؛هێدیکا؛ هێـدی‌هێـدی؛ ئـارام‌ئـارام. (نـم-نمک.آرام‌آرام)

نمەک‌پەروەردە : [ناو](ب)بەخێو بـوو لـەسـە-سفرەی کەسێک ؛ (ب) منـەتبـاری چاکـەی-فراوانی کەسێک بوون. (نمک‌پروردە)

نمەک‌نەناس : [ئاوەڵناو] سپڵە؛ بـیْ‌ئـەمـەک؛ بێوەفا. (نمک‌نشناس)

نۆ : پێشگر واتا نویْ؛ نۆ بووک، نۆموسو ڵمـان، نۆمالْ. (پیشوندبمعنی‌نو)+

نۆئـافرێن : خولقانـدنی شـتـی تـازە؛ نـوْژەن. (نوآفرین)

نۆبنیات : [ئاوەڵناو] نەوبنیات؛ تازە ساز کـراو؛ تازە دروست بوو. (نوبنیاد)

نۆبە : [ناو](١)نۆگە؛ نۆبـەت؛ گـەرەد. (نوبـت). (٢)جـارِ؛ کـەرەت؛ بـارەکـەی بـە دوو نۆبـە گوێزاوە. (بار؛ مرتبه)+

نوبەرەی گێڵاس :بەتەوسەوە بە کەسێک دە-وترێ، مەگـەر نـۆبـەرەی گێڵاسـت هێنـاوە؟، هاوتاکەی دەبێتە مەگەر چاوت جوانـە؟. یـان مەگەر کارێکی ئەوتۆ و گرنگت کردووە؟ مـە-گەر لەوخەڵکە زیاتری؟ (معادل‌تافته جدابافتـه و نوبرش‌راآوردن؛ نوبرگیلاس‌آوردن)

نۆبەند : (١) گای نۆسالْ جووت کردوو. (گـاو-١٢ساله). (٢)گایی کە تازە نیری خراوەتە سە-رمل. (گاوتازەبەخیش‌بستەشدە)

نۆت: [ناو] نۆتە؛ ئەلفوبێـی نووسینی‌مۆسـیقا. (نت)+

نۆتشە : [ناو] نۆدشە؛ شارێکی کـەونارایـە لـە بەینی سنە و پاوە دایە؛ بەواتای نەمر لە زمانی پەهلەوی کۆندا. (نودشه)

نۆتلا : [ناو] میناک؛ مینا؛ وەک؛ وەکوو؛ کوت-وموت؛ بینانی؛ وەکی. (مانند)

نۆتۆرڤان : [ناو] نەیرەڤان؛ چـاودێر؛ نـۆترِوان؛ قەرەولْ. (نگهبان)

نوخرۆ: نخرۆ؛ نوغرۆ؛ نقوم بوون لە تراوِدا؛ وە-ژێر ئاو کەوتن و نقوم بوون. (غرق‌شدن)

نۆرە فەوتان : نۆگە فـەوتـان؛ کـەسـێک کـە نۆبەی گرتووە و لە کاتی پێویستدا لەوی نـە-

بووە و کەسێکی دیکە کە لـە دوایـەوە بـووە هاتووەتە جێگای ئەو. (ازدست دادن نوبت،)

نۆزاوا : [ئاوەڵناو+ ناو] تازەزاوا. (تازەداماد)

نوژوو : < نەسک؛ نیسک

نۆژەنی : [ناو] نویێژەنی؛ نوێخوازی؛ نەو ژەنی؛ پاوێری؛ داهێنان. داهێنەری؛ داهانین. (نوآوری؛ اختراع)

نوسکەنوسک : [ئـامراز،دەنـگ] قورووسـکە قورووسکی سپلۆت. (نالیدن‌پی‌درپی‌سگ)

نوسند : [ناو] ئاوەنیا؛ ڕەپستە. (آبستە،؛ بسارده)

نۆش: لەگەل عەیش دادێ؛ عەیـش‌ونـۆش : ڕابواردن بە خۆشی. (نوش)+

نۆش: [ناو] گەوارا؛ پاشـگر وەک: بـادەنـۆش.

نۆش گیان :[ناو،ت] نۆشی گیانت بێ؛ گەوارات بێ. (نوش جان)

نۆشابە : (١) ناو بۆ ژنان. (٢)[ناو] خواردنـەوی بە لەزەت؛ شەربەت. (نوشابە)

نۆشابەی ئەلکولی : [ناو،ت] ساردەمەنـی کـە ئاڵکۆڵی تێدابێت؛ (ب)مەی. (می)

نوشـان (ا)[چاوگـە]نۆشـین. (٢)[ڕابـوردووی نۆشین] نۆشـیان‌کـرد؛ نۆشـیان: خواردیانـەوە. (نوشیدند)

نۆشانە : تراوی خواردنـەوە؛ نۆشـابە.(نوشـابە)

نۆشانەی خودایان : [نـاو،ت] لـە زەمـانی زەڕ دەشتدا لە هەورامان دروست دەکـرا و حـەوت گیای تایبەت لە ناو هۆمە(کوپـە)ی شـەڕابـدا حەوت ساڵدەمایەوە حەوت دەردی چارە سەر دەکرد لە گۆرانییە فولکلۆرەکاندا هێمـای پـێ کراوە(درمانی حەو دەردانی). (نوشابەخدایان)

نۆشی‌گیان : واتا بە گیانـت خـۆش بێـت؛ لـە جوابی فەرموو یـان بـە سـڵامەتـی، لـەکـاتی خواردنەوەدا؛ یان لە پاش خواردن و خواردنەوە دەوترێ. (نوش‌جان)

نۆڤامبر . [ناو] نۆوامبر؛ مـانگی یـازدەهـەمـی ساڵی زایینی. (نوامبر)

نوقرە داخ : [ناو،ت] جەریمە کردن و چزانـدن بە پوول و پارەی نەغد لێسەندن. (نقرەداغ)

نـوقرە داخکـردن : [چاوگـە،ت](١)زێـوی داخ چزاندن بە لەشی کەسێکدا. (داغ‌کردن‌بانقـرە-داغ). (٢ب) جەریمـە کـردن و پـارە لـێسـە-ندن.(نقرەداغ) گەرم کردنی نوقرە. (داغ‌کردن-نقرە)

نوقرەج : [ناو] ماشـە؛ گـاز؛ مقـاش. (منقـاش؛ گاز)

نوقڵە دەمە : [ناو،ت] بەکیژ ولاوی دەم چکۆلە دەڵێن. (معادل‌غنچەدهان)

نۆکە سوورکە : [ناو،ت] لە نۆکە ڕەشکە دەکـا، بەڵام ڕەنگی تۆخ نیە و قاوەیی ئاچخە. (نخـود رنگ صورتی)

نۆکەشامی : [ناو،ت]گیای باقلە شامی و بەرە-کەی. (باقلای‌مصری)

نۆکەمار : [ناو،ت] ولەرە؛ گیای نۆکە فەرەنگی کە میوەکەی لەکالانێکی دوو درزدا یە، دژی کرمەکی ڕیخۆڵەیە. (گیاەنخود فرنگی)

نۆڵ : نۆلی؛ میناک؛ مینا؛ وەک؛ لێچوون؛ وە-کوو؛ شێوەدان. (مانند)

نوواندن : (١) نیشاندان؛ نمونەی کاڵاکەی لـە بازاڕ نوواند. (نشان‌دادن). (٢)سەرنج ڕاکێشـان و فیزکردن، ئەدادرهێنان و خۆنوواندن. (خود-نمایی)+. (٣)دیاربوون؛ (چاپییەکـەی دەسـتت حـەوڕەنـگ دەنـوێنی). (نمایـان شـدن). (٤) ڕازاندن. خەواندن. (خواباندن)+

نووچ : [ناو] وەنەوز؛ خەوەنووچکە. (چرت)
نووچدان : کورتەخەو؛ وەنەوز بردنەوە. (چرت-زدن)
نوورانی : [ئاوەڵناو] تیشکدار؛ پرشنگدار؛ (ب) پیاوی خواناس و ئەنیگەش. (نورانی)
نوورباران : [ئاوەڵناو+ ناو] (داپرژانی نووری زۆر) تیشکباران؛ مانگە شەو نووری دەباراند بە سەر عەرزدا : تیشکی دەباراند نوور وشە-یێکی ئارەویە بەڵام لە سەرزمانی جەماوەرە، کەس بە مردوو ناڵی تیشک لە قەبرت باریێ، یان شەوق لە قەبرت باریێ، زیاتر دەڵێن نوور لە قەبرت باریێ و مەبەست نووری خوداییە. (نورباران)
نووروناوچاو : [ناو] شانس و ئیغبالێ؛ لە نوور و ناوچاوی تۆ بەشکم کارەکە دروست بێت. (بختوشانس)
نووره : [ناو] بەردەزووخال؛ خەلووزی بەرد؛ بەردەرەژی. (ذغال‌سنگ)
نووری‌دیە : [ناو] نووری دیدە؛ ڕوشنایی و ڕووناکی چاو؛ (ب) زۆر خۆشەویست؛ فرزەند. (نوردیدە)
نووژی : < نەسک؛ نیسک
نووسان :[چاوگە] (١)کپ بوون؛دەنگ‌نووسان؛ دەنگ کەوتن. (گرفتگی‌صدا). (٢) تووش - بوون؛ دووچار بوون؛ هەڵامەتم پێوە نووسا. (مبتلا). (٣) سازگاری و نزیک بوونەوە لە کەسێک، ناسازگارە بە کەسێکەوە نانوسێ. (نزدیک‌شدن).(٤) نقیسان.نووسین ؛نووسانگمە : نووسیومە. (نوشتن)(٥) چەسپاندن؛ وەکگەنە پیانووسان؛ لکان؛ بە چەسپ پیا نووساندن. (چسپاندن)

نووسکاندن : نووزە نووزکردنی سپلۆت؛ قورووسکاندن. (صدای‌سگ‌دروقت‌درد و آزار)+
نووسیار : [ناو] نقیسیار؛ نووسەر؛ کەسێک کە دەنووسێ. (نویسندە)+
نووسینگە : [ناو] بونگا یان ڕێکخراوێکی وە-ک: نووسینگەی ماڵ و خانوو؛ نوسینگەی مارە و تەڵاق و ئیتر. (بنگاە؛ دفترخانە)
نووسینەوە : لە سەر ڕا نووسین؛ ٢و٣(ف.هن). (دوبارەنوشتن)+
نووک تیژ : [ئاوەڵناو+ناو] بەسەری باریک و تیژەوە؛ دژی نووک کوڵ و نووک کول. (نوک‌تیز)
نووکراندن : [چاوگە،ت]نووقاندن؛ چاولێکنان : چاو قووچاندن. (بستن؛ رویهم‌گذاشتن)
نووهووت : [ناو] پارگوێری مێ. (گوساله‌دو-ساله‌ماده)
نوێ‌ئەفلاتوونی :[ناو،ت]ڕێبازێکی فەلسەفییە دەڵێ هەموو عالەم تیشکێک لە خودایە و ڕۆح دەگەڕێنەوە لای خودا. (نوافلاطونی)
نوێباو : [ناو] تازە داهاتوو. (مۆدێرن) مۆد. (مدرن؛ مد)
نوێخواز : [ئاوەڵناو] لایەنگری ڕێبازی تازە لە بواری ڕامیاری و کۆمەڵایەتی و هونەریەوە؛ نوێ‌ژەن. (نوگرا)
نوێخوازی : [ناو،ت] ڕەوتی نوێخواز بوون؛ خاوەنی هزری نوێخوازانە. (نوگرایی)
نوێژخانە : [ناو،ت] ژووری تەرخان کراو بۆ نوێژ کردن بەتایبەت لە ئیدارات و ڕەستۆرانی سەر جادەدا. (نمازخانە)
نوێژی جومعە : [ناو،ت]ناو نوێژی هەینی کە

زیاتر له مزگەوتی جامێعـەی هـەر شـارێ لـە پشت پێشنوێژەوە دەکرێ. (نمازجمعە)
نوێژی شێوان : [ناو،ت] چـوار رکـاتی ئـاخری نوێژی شەو؛ نوێژی خەوتنان. (نمازعشا)
نویســـەی : [چاوگــە] نووســـین؛ نڤیســـین؛ نوویسان. (نوشتن)
نەبانی : [نـاو] ناسازگاری؛ نـاکۆکی؛ زویـری. (ناسازگاری؛ بدخلقی)
نەبڕاوە : (١)[داهاتووی نە بـڕین]هێشـتا نـە-بڕدراوە؛ بە مشار نـەبـڕاوەتـەوە. (هنوزبریـدە-نشدە). (٢)[ئاوەڵناو]لەبڕان نەهـاتوو؛ دەوام دار. (خاتمەنیافتە)(٣) لـەت نـەکـراو، سـاخ.(قطـع نشدە)
نەبهیستی : [ئاوەڵناو] نـەبیسـراو؛ نـەبیسـتوو. (شنیدەنشدە؛نشنیدە)
نەپسێن : [ئاوەڵناو] نەپچڕ؛ (ب)تاڵی قاییم و خۆراگر کە درەنگ بپچڕێ. (غیـر قابـل قطـع شدن)
نەپوختە : [ئاوەڵناو] (١) لـەکـار دەرنـەهـاتوو؛ ڕانەهاتوو؛ سافوسادە؛ بێئەزموون؛ جـێ نـە-کەوتوو؛ لەکڵ دەرنەهاتوو؛ کار نـەزان؛ (٢)نـە کوڵیو. (١و٢.ناپختە)+
نەپەتی : [ئاوەڵناو] بێهۆش؛ بەرزە؛ نادیار؛ پە-سیو. (بیهوش.گم)
نـەترانـدن : تـەسـکین دان؛ دڵـداری پێـدان؛ ئارامکردن. (تسکین‌دادن)+
نەترسان : وێران؛ نەترسیان؛ بێپەروایی؛ بـێ-هەراسی. (نترسیدن)
نەترسە : (١)بوێرە؛ بـەزاتـە؛ بـەجورئـەتـە. (-شجاع‌است). (٢) مـەترسـە؛ ترسـت نـەبێـت. (پروانکن)

نەترین: [چاوگە،ت] ئارام بوون؛ ئۆقرە گـرتن. (آرام‌شدن)
نەتەویسـت : [ئـاوەڵنـاو+ نـاو] دڵ نـەخـواز؛ دوژمن. (دشمن)
نەجخ : [ناو] بێور؛ تەوری چکۆڵە. (تبرزین)
نەختەک : [بەند] نەختێک؛ کەمێک؛ توزێـک. (کمی)
نەخشکار : [ناو،بک] ئەوەی کاری نەخشاندنە. (نقش‌کنندە)
نەخڵ : [ناو] دار خورما. (نخل)
نەخوازە : [بەند] بۆ کەس درێغیم نییە نەخوازە بۆ تۆ؛ نەخاسما؛ بەتایبەت؛ خاسما. (مخصوصا)
نەخۆشەر : [ناو] لەپە. (لپە)
نـەخۆشـین داری: [نـاو](١) پـەرەسـتاری و ئاگالێبوونی نەخۆش. (٢) کەسێک کە لە ماڵدا نەخۆشی هـەبـێ وئاگـای لێـیبێـت. (بیمـار داری).
نەخۆشینی ئۆرژانسی: نەخۆشی لە مەترسیەوە نزیک کە بێنۆبەگرتن لە نەخۆش‌خانە، دەبێ دوکتور بگاتە سەری. (بیمار اورژانسی)
نەخۆشینی‌خەو:چەشنێ نەخۆشین‌کە بە هۆی پێـوەدانـی مێشـوولەی (تسـەتسـە) ئینسـان تووشی دەبێ. (مرض خواب)
نـەخۆشـینی قـەنـد: [نـاو] شـەکـەرمـز؛ دیابێت(بیماری قند)
نەخۆشینی‌گیرۆدار: نە خۆشینێک‌کـەجـەمـاوەر لەیکترینەوە تووشی دەبن و زوو تەشەنـە دە-ستێنێ. (بیماری واگیردار)
نەخوە: [بەند] نـەخـوێ؛ ئـەینـا؛ ئـەگینا؛ دەنـا. (وگرنە)
نەدار : فد: [ئاوەڵناو+ ناو] دەستەواژەی قومار-

بازانە، مەبەست لە دوو نەفەر لە کۆڕی قومار-
بازاندا کە لەیەک پارە وەرناگرن. (ندار)+
نەداری : [ناو] حاڵەتی نەدار بوون لە قومـاردا؛
فەقیری.(نداری؛ بینوایی)+
نەدەرووم : نەمدا؛ نەدەرووم وەباد :نەمدا بە بـا.
(ندادم)
نەدیتۆک : [ئاوەڵناو] نەدیتوو؛ نەدیو بدیو؛ تازە
پیاکەفتگ. (ندیدبدید)
نەدیتی : [ئـاوەڵنـاو] نـەدیتـوو؛ نـەدیوبـدی.
(ندیده؛ ندیدبدید)
نەدیر : [ئاوەڵناو] نەدار؛ نەدیرم : نەیرم : نیمە،
نەدیریێت : نەیریێت : نیەتی، هەروەها نەیری :
نەیریت : نیتە، نەدیرن : نەیرن : نیانە. (ندار)
نەڕاست : [ئاوەڵناو] (١)درۆ. (دروغ). (٢)کـەچ؛
خوار؛ لار. (کج)
نەڕاوەستایی : [ئاوەڵناو] خۆڕانەگر؛ نەحەجماو؛
بزۆز؛ بێ ئۆقرە؛ بێئارام. (ناآرام)
نەڕمادە : [ئاوەڵناو] پیتی(د)لە زۆرجـێ نایێتـە
گوتن و دەسیشوریێت، واتا نـە نێـر نـە مێـوی
گامیش و وشتر. (نەنرونەمادەگاومیش‌وشتر)
نەرمگۆ : [ئاوەڵنـاو] زمـانخـۆش؛ نـەرمبێـژ.
(شیرین‌زبان)
نەرمە خوناڤ : [ناو،ت] نـەرمـە بـاران؛ پـروو
شەی باران. (باران‌اندک)
نەرمەڕان : [ناو] نەرمایی ڕان؛ شلکەڕان؛ نـە-
رمەڕانی(شلکەڕان)ی بگوشم بۆنی لە سـینە و
مەم کەم. «هێمن». (نرمەران)
نەرمەساو : [ناو] تیژ کردنی تێخ بـە هـەسـان
یان شتی ساف دژی زبرە ساو کە بە بڕبەندی
تایبەتی ئاسن یان زبرە دەکرێـت (تیژکـردن-
تیغ‌بافسان یاشیئی‌صاف)+

نەرمەنایە : [ناو،ت] ئامێرێکی مۆسیقایە بە فوو
لێدەدرێ. (نوعی‌نی)
نەرمیلێ : < پێچە
نەڕنای : [چاوگە] نەڕاندن؛ نەعـرەتـە پێکـان؛
ئەڕنین. (نعرەزدن)
نـەرە : [نـاو] بـەلـوو؛ بـەڕوو؛ (ب)مـازگ دار؛
دارگەزۆ. (گزعلفی.بلوط)
نەریت : [ناو] داب و دەستوور و ڕەسـمی بـاو
لە کۆمەڵگادا. (رسم‌ورسوم)+
نەرێک : [ئاوەڵناو] (١) نارێک؛ ناڕاسـت؛ چـە-
وت؛ لار. (ناصاف.کج). (٢)نادروسـت؛ ناتـەبـا.
(نادرست)
نەریمان : باوکی سامی جەددی ڕۆستەم؛ نـاوە
بۆ پیاوان. (نریمان)
نەزاکەت : < نزاکەت.
نەزرونیاز : [ناو،ت] بەڵێنی ماڵ و سـامان بـە-
خشینەوە پێشەکی یان بەمەرجی بە دیهـاتنی
ئاواتێک. (نذرونیاز)
نەزری : [ئاوەڵنـاو+ بـەنـد] مـاڵ و سـامان و
خۆراکێک کە بە هۆی بە دیهاتنی ئاواتێک بە
نـاو خـەڵکـدا بڵـاو دەبێتـەوە یـان بـە نیـازی
خێروخێراتەوە دەبەخشرێتەوە یان دانـراوە بـۆ
بەخشینەوە. (نذری)
نەژناس : [ئاوەڵناو] ناس‌نەکری؛ نەناس؛ نـە-
ناسراو؛ نائاشنا؛ ناشناس. (ناشناس)
نـەسـارا : [نـاو] مـەسـیحی؛ مـەسـیحیگەل.
(مسیحیان)
نەساز : [ئاوەڵناو] ئـەوەی ناسـازێ و لـەگـەڵ
کەسن ناحەوێتەوە. (ناسازگار)
نەستووری : [ناو] لقێ لە ئایینی مەسـیحیەت.
(نسطوری)

نەسرانی : [ئاوەڵناو] شوێگرانی عیسا مەسیّح؛ مترانی. (عیسوی)

نەسک : [ناو] نیسک؛ نووژی؛ نوژوو؛ نـوژوی؛ نژی، نژوو؛ مژوی؛ مەرجو؛ مـەرجـی؛ نسـک؛ میژوی؛ مەرژی. (عدس)

نەسک : [ناو] هەریەک لە ٢١ بەشی ئاویستا. (هریک از٢١ باب اوستا)

نەسۆژ : [ئاوەڵناو] نەسووچ؛ نەسۆز. (نسوز)

نەشکەن : [ئاوەڵنـاو] وشـه فارسـییه، بـەڵـام ناوی جۆرێک شووشەیە کە درەنگ دەشکێ و بەرگەگرترە. (نشکن)

نەشمیل : خونجیلانە و نەرمـو نـۆڵ؛ جـوان و کورتە باڵا. (کوتاه اندام خوش قیافه)

نەشنەفتن : (١)نەبیستن؛ گـوێ لـێنـەبـوون. (نشنیدن). (٢)گوێ بە قسە نەدان؛ گـوێ لـێ خەواندن. (گوش‌ندادن).(٣)کەڕی. (کری)

نەشنەفتەن : نـەیبیسـتووە؛ گـوێی نـەداوە-تێ؛گوێی لێنەبووە. (نشنیده)

نەشیڤ : [ئاوەڵناو] نشێو؛ سەرەوژێـر؛ سـەرە-ولێژ؛ لێژ؛ سەرەوخوار. (سراشیب)

نەعنـاداخ : [نـاو،ت] نـەعنـای لـە نێـو ڕۆنـدا سوورەوە بوو بۆ سەر هەندێ خۆراک. (نعناداغ)

نەغمە : > میزراب.+

نەغمە : [ناو] ئاواز؛ ئەی موتیریبی حەریفان دەستکەن بە نـەغمـە خـوانی. «تـاهیر تـەوفیـق». (نغمه)+

نەفتک : [ناو] نـەفتیـک؛ شـقارتە؛ شـەمچـە؛ کمریت؛ گۆرد. (کبریت)

نەفتە ڕەشە : [ناو،ت] مازووت؛ نەوتە سـیاوێ؛ ناوی گەڕەکێکە لە شاری سـنە. (نفـت‌سـیاه؛ نام‌محله‌ای‌درسنندج)

نەفتی : [ئاوەڵناو] هەرکەرەستەیێک بە نەوت کار بکات. (نفتی)

نەفتیگاز : [ناو،ت]گازوییل؛ سووختی هەندی ماشینێ دیزل. (گازوئیل)

نەفسکە : [ئـاوەڵنـاو] نـەفسـەک؛ نـەوسـن؛ چڵیس؛ سکەڕۆ. (شکمو؛ شکم‌پرست)

نەڤجار : [ناو] نەوە. (نوه)

نەقارە : [ناو]کاسەی چووکەی تار. (نقاره)+

نەقۆ : [بەند] نهۆ؛ نهو؛ نووکە؛ ئێستا؛ ئـەڵعـان. (حالا)

نەگەڕ : [ئاوەڵناو] بێجووڵە و تەکـان و خـول خـواردن؛ بـێڕەویـن و زڤڕیـان. (سـاکن‌و-بیحرکت)

نەماگ : [ئاوەڵنـاو+ ناو،بـەڕ] نـەمـاو؛ لـەبـین چووگ؛ فەوتاو؛ لە ناوچووگ. (نمانده؛ ازبـین-رفته)

نەمانەوە : (١) لە جێگایێک نیشتەجێ نەبوون و گل نەخواردنەوە. (نماندن‌درجـایی). (٢) لـە کەسێک کەمتر نەبوون؛ بەجێ نەمـان؛ کـەم نەهێنان؛ تۆ لە کەس نامێنیەوە : تۆ لە کـەس کەمتر نیت. (کم‌آوردن)

نەماو : > نەماگ.

نەمری : (١)[ناو] زیندوویی؛ ڕەوتی هـەرمـان. (مرگ‌ناپذیر). (٢) هەربژیت و نەمری: مردنـت لێ دووربێت؛ نەمریت. (زنده‌باشی؛ نمیری)

نەنێ : [ناو](١) دایە گەورە؛ نازناوێک بۆ ژنـی زۆر پیر و داپیـر. (٢)زۆر ژنـی مانگـادۆش بـە مانگا دەلێن، بەتایبەت لەکاتی دۆشـیندا، وەک لاواندنەوە (١و٢.ننه)

نهۆ : [بەند] ئیستە؛ ئیسە؛ ئەلعان؛ نهە؛ نووکە. (حالا)

نەوارِیای : نەگۆڕان. (عوض‌نشدن)
نەوانخانە : [ناو] بێ‌ئەنواخانە؛ هەژارخانە؛ جێگای بەخێوکردن و مانەوەی هەژاران و فەقیران. (نوانخانە)
نەوتکێش : [ناو]کەرەستەی ڕاگوێزانی نەفت؛ وەک پاپۆڕ و تریلیی نەوتکێش. (نفتکش)
نەوتی سپی : [ناو](ب)نەوتی سووتاندن؛ نەوتی چرا. (نفت‌سفید)
نەوراتن : هەویر هەڵنەهاتن. (ورنیامدن‌خمیر)
نەوساز : [ئاوەڵناو] تازە دروستکراو؛ نوێساز؛ خانووەکەم نۆسازە یان نەوسازە : تازە سازە. (نوساز)
نەوسازی : [ناو] تازەکردنەوە؛نوێکردنەوە؛ چاککردنەوەی خراپی؛ ئاوەدانکردنەوە. (نوسازی)
نەوسی : [ناو] زرِمنداڵ. (ناپسری‌وناددختری)
نەوەرە : (١)گوندێکە نزیکی شاری سنە. (اسم‌دهی‌است). (٢)مەوەرە؛ چەقەمەکە. (عوعونکن؛ ورنزن)(٣) ناوەڕێت (پارس نمیکند)
نەوەزی : نەی‌خەیتە؛ تی‌نەهاوێیت؛ نەی‌خەیە؛ نەی‌خەی. (نیاندازی)
نەوەکام : [ئاوەڵناو] کاڵ نەبووگ؛ نەگەییو؛ خۆ نەگرتوو؛ وەک بەرخێ کە لە پێش کاتی خۆیدا لە دایک ببێت؛ تووی خرچە هێشتا نەوەکامە. (ناکامل)
نەوەندە : [ناو] ڕەپستەی درەنگ چێزاو. (آبستەوبسیاردەدیرکاشتەشدە)
نەویم : (١)نەبووم؛ نەووم. (نبودم). (٢) لی‌نەویم بۆم بەرزەوەنەبوو؛ گوشار بۆ بەرز کردنەوەی شتێک. (فشاربرای‌بلندکردن) (چیزی)(٣)
لەخوارەوەم؛ بەرزنیم. (درپائینم)
نەوینوون : نەبینم. (نبینم)
نەهیقیکری : چاوەڕوان نەکراو؛ دوور لە هیوا. (دورازانتظار)
نەهێشتن : (١) ڕیگە نەدان. (نگذاشتن). (٢) لەبین بردن و نەهێلان؛ لە ناو بردن. (ازبین‌بردن)
نەهێڵ : [ناو،بک] نەهێژ؛ بەرگر؛ کەسێک کە نایێڵێ و بەرگری دەکا. (مانع؛ جلوگیر)
نەی لێدان : شمشاڵ ژەندن. (نی‌نواختن)
نەیچە شەکەر :[ناو] نەیچە شەکەر. > لەلە
نیا : (١)پاشکر لەچاوگەی (نیان، دانیان: دانان) بەواتای چاندن؛ دەسنیا. (٢)لە (نگاە)ی فارسیەوە هاتووەتە کورتکردن بەواتای ڕوانین. تماشا. (نگاە)+
نیاگیە : بهوریی نیان. > نیای
نیانگر : [ئاوەڵناو] نەهێنگر؛ نەهێندر؛ یانی گر؛ نیانیگر؛ سەگێ کە لە پاشەوە بە نەهێنی دێ و لە پڕ گاز دەگرێ. یانیگر. (سگی‌کەدزدکی وبی سروصداحملەمی‌کند)
نیانەوە : نانەوە؛ دروستکردن(ماڵ‌نیانەوە)، تەون نیانەوە : تەون هەڵخستن؛ ئاژاوە نیانەوە : ئاژاوە نانەوە.(برپاکردن.دایرکردن)
نیانەوە: نانەوە؛ دیاریکردن؛ لەبەرچاوگرتن، نیانەوەی جێگایێک بۆ دزی یان کردنی کارێکی تر.(زیرسرداشتن؛ درنظرگرفتن)
نیانی : [ئاوەڵناو+ بەند] شاراوە؛ پەنامەکی؛ لە (نەهان)ی فارسیەوە هاتوو. (نهانی)
نیانیگر : > نیانگر
نیای : [ڕابوردووی چاوگەی نیان](١)نای؛ چەقاندی. (کاشت). (٢)دای‌نیا: داینا، نیایە ئە-

گره : داینائێره. (گذاشت)

نیپتۆن . (١) ناوی ئەستێرەیێکە. (٢) ناوی خودای زەریا لە یۆنانی قەدیمدا. (نپتون)

نیترۆگلیسرین : [ناو] تەقەمەنییێکی زۆر بەهێزە. (نیتروگلیسرین)

نێر : [ئاوەڵناو] لە مۆسیقیدا بە دەنگی بۆڕی گۆرانیبێژ دەگوترێ؛ باس؛ گڕ؛ بەم. (صدای-بمخواننده)+

نێرگزەکردن : [چاوگە،ت] نژدەکردن؛ بڕینی بەقەرا دوو قامک لە سەری کلکی جوانوو بۆ ئەوەی چاک کلک بگرێ. (قطعدوسانت از-دم کرەاسب)

نێرنژەن : [ناو] داردۆژەنگ؛ دارێک کە دەچێ بەناو هەردوو لوولەپی مەشکەدا. (چوبمیانە دودسته مشک)

نێرۆک : [ناو] گیای زەرداوبەر؛ باوەشێنەگیا. (سرخس‌نر)

نێرومێ : [ناو،ت] دەستەواژی دارتاشییە؛ واتا کانەوزبانە؛ دوو تەختە کە یەکێکیان دەچێ بە ناو یەکیکی دیکەدا. (نرومادە)+

نێروو : [ئاوەڵناو]کاتی جووتخوازیی پشیلەی مێو. (گربەمول)+

نێرەژەن : [ناو] داری بەینی دوو لوولەپ لە مەشکەدا؛ دار دۆ ژەنگ؛ مەترەقی پیاوی پێ دەشوبهێنن. نێرەنژەن. (چوببیندودسته-مشک)

نەیرڤان : [ناو] نێرڤان؛ چاودێر. (نگهبان)

نێرەمۆ : (١) [ئاوەڵناو] نێرە مووک. (نەنرنە-مادە؛) (٢)[ناو] پەیوەندی ڕووەک؛ موتوربە؛ موتربە؛ کاری تاماندن. (پیوند)

نێرەمۆی ئەندام : [ناو،ت] پەیوەندی ئەندامی لەش وەک گورچیلە و دڵ و جەرگ. (پیوند اعضا)

نێرەنان : [ناو،ت] تیرەنان؛ تیرۆک؛ وەردێنە؛ داری نان پانکردن لەسەر پنەکە. (نورد)

نیرەنیر : [ناو،ت]قیژەقیڕ و هاوارهاوار؛ نەڕاندنی زۆر. (داد زدن زیاد)

نێرەهەر : [ناو،ت] نێرەکەر؛ کەری‌نێر. (نرەخر)

نێری : [ناو](١)باروودوخی نێر بوون. (نری) (٢) نێرەی بزن. (شاک؛ تکە)

نێژان : نێژتن؛ چەقاندنی نەمام؛ ژێر خاککردن؛ بەخاک سپاردنی مردوو. (دفن-کردن؛ نشازدن)

نیسکەشۆر : [ناو،ت]نیسک شۆردنەوە بە دوو کاسە بۆ جیابوونەوەی زیخ، لەو کاسەوە بۆ ئەو کاسە گویستنەوە؛(ب)هاتوچۆی زۆر. (شستن-عدس؛ برووبیاکردن)

نیشان : پاشگر بەواتای لەسەر دانراو و لەسەر چەسپ کراوی عەلامەت؛ نیشانە کراو؛ وەک: سەدەف نیشان، گەوهەرنیشان؛ دەست نیشان. (نشان)+

نیشانە ئەنگێو : [ناو،بک] لە ئامانجدەر؛ ئامانج ئەنگێو. (کسیکه به هدف میزند)

نیشتن : [چاوگە](١) لە یاریی ڕامیدا دانانە عەرزی کۆمەڵێک لە کارتەکانە. (٢) گێڵە نەهێنان و وەگەرخستنەوەی مۆرەی کوژراو لە نەردێندا. (١و٢.نشستن)+

نیشتن : [چاوگە] داچوون؛ ڕوچوون؛ قوپانی سەربان. (نشست)

نیشتنەوە : (١)لە گەرکەوتنی با؛ باکەی نیشتەوە؛ نیشتنەوەی با. (فروکش-کردن)(٢)دووای هەڵفڕین هاتنە سەر عەرزی

فرنده و فرۆکه. (نشستن‌پرنده)+
نیڤەتۆڤ : [ناو] نیوەتوو؛ ڕنینەوەی دەغڵ بە-مزێک، بەرانبەر بە نیوەی تووی وەشاوی دە-غڵەکە. (دروکردن‌غلات‌درمقابل دریافت-کردن‌نصف‌تخم‌پاشیده‌شده)
نیڤەڕۆژە :[ناو] فراڤێن؛ نەهار؛ نیوەڕۆژە؛ نانی نیمەڕۆ. (نهار)
نیکۆتین : [ناو] ماکێکە لە ناو ژەحری سیغاردا؛ ماکێ لە ناو تووتن و دووکەڵی تەماکودا. (نیکوتین)
نیگارستان : [ناو] جێگای وێنەگەری یان هە-ڵواسین یان دانانی وێنەگەل؛گالێری؛ گەلێری. (نگارستان)
نیگارگەر : [ناو+بک] وێنەکیش. (نقاش)
نیل : < کەوەگیا.
نێل : [ناو] نیل؛ نیر؛ ئارق و نێل : ئاموور و نیر. (یوغ)
نێڵەنێل : [ناو+ت] حاڵەتی گڕی بە تەوژم و تینی ئاگر. (زبانه‌بلندآتش؛ حرارت‌زیادبخاری)
نیم پەردە :[ناو+ت] نیوپەردە نیوپەردە لە مۆسیقادا لە بەینی دوو نۆتی سەرەکیدا نیوەی پەردەیێک. (نیم‌پرده)
نیمڕوو : [ناو+ت] کۆژیوێنە کێشییە، نیم-ڕوخسار؛ وێنەی نیوەی سەروچاو واتا لە تە-نیشتەوە. (نیمرخ)
نیمساڵ : [ناو+ت] نیوەیێ لەساڵ؛ شەش مانگ؛ (ب)نیو ساڵی خوێندن؛ نیو تێرمی یە-کساڵە یان تێرمێکی شەش مانگە. (نیمسال
نیم‌گرد : [ناو] کۆژی مۆسیقایە، نیوەی یەکە-ی کات لە نۆت نووسیندا، بەرانبەر بە یەک سپی یان چوار چەنگ. (نیم‌گرد)
نیمەیی: [ناو] نیوەیی؛ (ب) لە نیوەڕاستدا شە-ریک بوون؛ نیوەیی بووە : گەیشتووەتە نیوە.
(٥٠٪ .نصف؛ نیمه)
نینۆڕ : [ناو]گیاییێکی دوو ساڵەیە، گەڵاکەی ماکێکی سرکەری تێدایە بە ناوی(لۆرێن)کە دەبێتە هۆی سەرگێژ بوون؛ دژی پەنمانی گورچیلەیە. (کرفس‌عطری)
نیوئاڵقە : [ناو] نیوجەغز؛ لەتێک لە جەغزێ؛ نیوەیجەغزێ. (نیمدایره)
نیـواونیـو : (ب)بەشکردن لە نێوەڕاستدا؛ دووکوتی بەرانبەر و بەقەرایەک. (نیم‌ونیم)
نێوبڕ : [بەند+ ناو] لە ریزێک چەند دانە بە حیساب نەهێنان؛ بە جێ هێشتنی ناوبەناو؛ بەینابەین بەجێ‌هێشتن؛ مەودا بە مەودا. (چند، یا یک‌درمیان)+
نێوبەدەرەوە : [ئاوەڵناو]ناودار؛ مەنشوور؛ ناسراو لە جەماوەردا؛ بەنێوبانگ. (مشهور)
نێوچاوان : [ناو+ت] توێڵ؛ تەوێڵ. (ب)بەخت و شانس. (پیشانی؛ بخت‌واقبال)
نێوچاوانە : [ناو+ت] لەناوەڕاستی شتێکدا؛ ناوە-ند؛ لە کوردستانی باشوور سەنتەر بەکاردێنن کە لە سێنتێری ئینگلیزی وە ها تووە. (مرکز)
نێوران : [ناو+ت] ناومەڕ؛ ناو گەلەی پەز؛ د چمە نێو ڕان؛ دەچمە ناو مێگەل. (میان‌گله)+
نێوقەد :[ناو]بەینی نووچکەیکێو و دامێن؛ کەمەر؛ ناتلەنگ؛ ناوەڕاستی درێژایی. (کمر ؛ کمرکش؛ میان)
نێوکەوتن : [چاوگە+ت](١)ناوکەوتن؛ جۆرێک نەخۆشین بە ئێشی ناوزگەوە. (ناف-افتادن). (٢) (ب)ترسان و داچڵەکانی بە تە وژم. (شکەشدن)
نێوکەڕەشە : [ناو] برینی سەرپشتی یەکسم بە هۆی باری ڕەق یان گرتنی زین و کورتانەوە. (زخم‌پشت‌اسب‌والاغ)
نێوگایی : [ناو] (گا) واتا (جێگا)، نێوجێیی؛

ناوبژی. (میانجیگری)
نێولێنان : [چاوگەت] ناو لەسەر دانان؛ نێونان. (اسمگذاری)
نیوە: [ناو+پێشگر]کوتێکی تەواو؛ نیوەشەو؛ نیوەڕۆ؛ پێشگر واتا بەشێ، نیوەشۆر. (نیمە)
نیوە : پێشگر بەواتای کوتێ یان بەشێ؛ وەک نیوەشەو، نیوەکوڵ، نیوە ڕزیو؛ نیوە کوتراو. (نیمە)
نیوە پەردە : <نیم پەردە.
نیوە دوورگە : [ناوت] جێگایێک لە وشکی کە سێ کەناری ئاوبێت و لایێکی چەسپابێت بە وشکانیەوە. (شبەجزیرە)
نیوەکارە : [ئاوەڵناو+ بەند]نیوەوناتەواو؛ کارێ کە هێشتا تەواو نەبووە. (نیمەکارە)
نیوەکاری : [ناو]ڕەوتی کاری نیوەکار؛ ڕەنجبەرێک کە بەشێک لە دوو بەشی بەهرە و داهات دەبات. (۵۰٪دربهرەشریکشدن- کارگر)
نیوەگۆ : [ناوت]کوتێکی تەواو لە شتێکی خڕ. (نیمکرە)
نیوەگۆی باشووری : [ناوت] نیوەگۆی زەوی لە هێڵی ئیستیواوە بەرە و باشوور.(بەرەو خوار). (نیمکرەجنوبی)
نیوەگۆی باکوری : [ناوت] نیوەی گۆی زەوی لە هێڵی ئیستیواوە بەرە و باکور.(بەرەو ژوور). (نیمکرەشمالی)
نیوەگیان : [ئاوەڵناو] لە نێوان مان و نەماندا؛ نەخۆشی نزیک بە مردن. (نیمەجان)
نێوەنێوە : [بەند] جارجارە؛ ناوبەناو؛ بەینابەین. (گاهگاە)
نیوەوناتەواو : [ئاوەڵناو]کارێ کە نیوەکارە مابێتەوە. (نصف ونیمەکارە)
نیوەونیوە: [بەند] لەناوەڕاستدا؛ وەک لە ناوە- ڕاستدا بەشکردن. (نصف و نصف؛ قسمت- کردن)
نێوەوە : ژوورەوە؛ ناوەوە. (توی؛داخل)
نییە : [ناو] توونە؛ دژی هەیە. (نیست)
نییەزانم : نازانم؛ نزانم؛ چووزانم؛ چدزانم؛ چازانم. (نمی‌دانم)
نییەسی : نییەتی؛ لەڕابووردوودا ئەو وشەیە زۆر لە سەقز بەکار دەبرا بەڵام ئێستا لە سنە لە بری(تی)هەر(سی) دەوتری و باوە وەک: هەیەسی، کوشتگیەسی. (ندارد)<سی

پیتی (ن) بەشی وشەی بیانی

ناتۆڕالیست : فد؛ فرد: سروشتخواز؛ هۆگری شروشت بەتایبەت لە نیگارکێشیدا. (ناتورالیست)
ناتۆڕالیسم . فرد؛ فد: ڕێبازێکی هونەری نیکارکێشییە، کە شۆێگرانی هۆگری سروشتن. (ناتورالیسم)
نارسیزیسم : فد؛ فرد؛ اند؛ تد: نەخۆشی خۆ بەزیاتر لەدیتران زانین و خۆ پەسەندی و خۆویستی. (نارسیزیسم)
نازیسم : فرد؛ فد؛ اند: ئامۆژەیێکی ڕامیاری

عەسکەری و کۆمەڵایەتی کە لە ئاڵمانیا پێکهات و لە سەربنەمای ڕەگەز پە رستی و تاکە حیزبی دامەزرا. (نازیسم)

ناسیۆنالیست : فرد؛ فد؛ اند: نەتەوەخواز؛ باوە- ڕمەند بە هۆز و نەتەوەی خۆ. (ناسیونالیست)

ناسیونالیسم : فرد؛ فد؛ اند: نەتەوەخوازی؛ بڕوای لە ئەندازەبەدەر بە هۆز و نەتەوەی خۆ. (ناسیونالیسم)

ناشایستە : [ئاوەڵناو] (١)نالایەق؛ ژیٚنەهاتی؛ نەشیاو. (ناشایست). (٢) ناشایست؛ ناپەسەند؛ بەد؛ کرێت. (ناشایست)+

نشینی : پاشگر بەواتای دانیشتن و مانەوە؛ شارنشینی؛ گوندنشینی. (نشینی)

نوختەچین : ناوی جۆرێک نیگارکێشییە بە خاڵی(پڕو لە پەنای یەک و جارنا خاڵی بڵاوبڵاو). (نقطەچین)

نوشوست : [ناو] ڕۆچوون؛ بەچاڵدا چوون و قوپان و نیشتنی سەربان و عەرز؛ سەربانەکە نوشوستی کردووە؛ داچووە؛ ڕۆچووە. (نشست)

نەستەعلیق : عد؛ فد: [ناو] ناوی جۆرێک نووسینە، زیاتر بە قەڵەم قامیش دەنووسرێ و زۆر پەسەندە. (نستعلیق)

نەسخ : عد؛ فد: ناوی شیوە نووسینێکی وڵاتە ئیسلامییەکانە. (نسخ)

نیٚئۆپان : [ناو] تەختەی دەستکرد، لە بڕەدار و چەسپ. (نئوپان)

نێسکافە : [ناو] جۆرێک قاوەی هاڕاوە کە حەوجەی بە دمکردن و کوڵاندن نییە و لە ئاوی کوڵاتوو دەکرێت. (نسکافە)

هائومەگا : [ناو] مەیخانە. (میخانە)

هاتنەدەست : [چاوگە،ت] (١) پـارە هاتنـە دەست: وەدەست کەوتن. (بدسـتآمـدن).
(٢)دەســتکردنەوە و بــەرەنگــار بوونــەوە؛ کوڕەکانهاتنە دەست و شەڕێکــی باشـیان کرد. (دفاع کردن) (٣) فێربوون و شیاوی و شارەزایی بۆ ئەنجامی کارێـک؛ ڕەوشـتی کار هاتنەدەست. (خبرە شدن در کاری)

هاتنەسـەربـەرە : [نـاو،ت] بـۆ داوخـوازیٚ چوونە ماڵی کەسیٚ، زیاتر بۆ خواز بێنی ژن وکچ. (خواستگاری)

هاتنەسەرچۆک : [چاوگە،ت] هەڵسانە سەر چۆک بۆ وەڵام دانەوە زیاتر وەڵام دانەوە بە توندوتیژی. (رویزانوبلندشدنبـرایجـواب دادن)+

هاتنە قەوام : خۆ گرتنی چێشت یا خۆراکی تــراو کــە بــە کوڵانــدن دێتــە ڕادەی دیاریکراوی ئامادە بوون. (قوامآمدن)

هاتنــە کوشــتن : [چاوگــە،ت]کــوژران؛ کوژیان. (کشتە شدن؛کشتەشدند)

هاتنە کەوان : [چاوگە،ت] نزیک بوونـەوە تاتیرەڕەس؛ (ب)ڕازیبوون؛ هاتنە سەربار؛ مەیلدان، ئەگەر مەیلت لە سەرە بەڕاستی وەرە کە وان. «فۆلکلۆر». (براەآمدن)

هاڕای : [چاوگە] هاڕین؛ وردکردن. (خرد-کردن)

هـارپ : فـرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو] ئـامێرێکی مۆسیقایە وەک چەنگ وایە و بەقامک دە-ژەندریٚ. (هارپ)

هارژنگ : [ناو] تەنگز؛ چاڵووک. (سفیدخار؛ نوعیخاربرایپرچینرویدیوار)

هارس : [ناو] تاوان؛ گوناح؛ سووچ. (گناە)

هارمۆنیکا :[ناو] ئامێرکی مۆسیقایە بە فـوو لێدەدرێت. (هارمونیکا)

هارمۆنیۆم : [ناو] ئـامێریکی مۆسـیقایە بـە فوو لێدە دریٚ. (هارمونیوم)

هاروژانـــدن :[چاوگـــە،ت] شـــێواندن؛ ئاڵۆزانـدن؛ هورووژانـدن وەک ئاڵۆزانـدنی شارە هەنگەژاڵە. (آشفتە کردن)

هارەبڕ : [ناو،بک]بـەردی دەسـتاڕ و ئـاش چێکەر؛ وەستای هارە دروستکەر.(تراشـندە سنگآسیا)

هازی : [بەرهەمیچاوگە] توانایی؛ بەتاقـە-تی؛ بەهێزی. (توانایی)

هاژیلە : [ناو]حاجیلە؛ حاجێڵە؛ کووژەکـەی چووک؛ قاوخی هـەنـدیٚ زینـدەوەری دە-ریایی وەک شەیتانۆکەی چووک. (پوسـتە نوعی حیوانات دریایی)

هاس : [ناو] ڕەنگی قاوەیی ئاچخ بە پەڵە-ی وردی ڕەشەوە. (رنگقهوییباخالهای-سیاە)

هاسر : [ناو] کاتژمێر؛ دەمژمێر؛ سەعات.

(ساعت)
هاسرساز :[ناو،ت] سەعەتساز؛ کاتژمێر-چێکەرەوە. (ساعتساز)
هاشاوڵ : [ناو] حاشاوڵ؛ هێرش؛ بەشەرەوە بۆ چوون و پەلامارادان. (حمله)
هاڤیتی : (١)فڕێدراو. (پرتشده). (٢)فڕێدا؛ خستی؛ هاویشتی؛ هاوێشتی (انداخت)
هاکوو : [بەند] هاتوو؛ لەوانەیە؛ نزیکە؛ تەقاو؛ ڕەنگە؛ هاکوو گەیشتە ئێرە : هاتوو گەیشتە ئێرە. (ممکن‌است؛ بەزودی
هاکی : اند؛ فد؛ فرد؛ هێندد: [ناو] یارییێکە وەک تۆپی پێ؛ بەڵام بە گۆچانێکی تایبەت لە تۆپ دەدرێ دوو جۆری هەیە لە سەر عەرز و لە سەر سەهۆڵ. (هاکی)
هاڵاو : (١) [ناو،بک+ناو،بەر]تێوە پێچراو؛ لەپام هاڵاوە : لە پام ئاڵاوە. (پیچیدەشدە). (٢)[ناو] هورمی گەرمی ئاور؛ (هاڵاوێ خۆشترە لە پڵاوێ) (گرمای آتش). (٣)[ناو] چێشتێکی مزری قوڕە تێکراوە، تایبەت بە ناوچەی سنەیە. (نوعی‌غذا با - غوره)
هالای : < هەلای
هاڵتێر : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] میلەیێک لە پۆڵا کە لە هەر دوو سەرەوە سەنگی تایبەتی دەخرێتە سەر بۆ بەرز کردنەوە و وەرزش کردن و کێبەرکێ. (هالتر)
هاڵۆلک : جەژنانە. (عیدی)
هالەکوێ : لەکوێیە؛ هەروها، (های لە-کوێ و هان لە کوێ). (کجاست)
هالەینە : لەوێیە؛ ئەوەتا لەوێ؛ لەوێندە-ڕێیە؛ لەوێنەیە. (آنجاست)
هاملفە: (١)[ئاوەڵناو] هاولف؛ هاوجووت؛ هاوشان؛ لفەدووانە؛ جمک؛(٢)هاوجووتە؛ هاوشانە؛ (همتا؛دوقلو؛ همتاسە)
هاموێر : [ئاوەڵناو] هاوفکر؛ هاورا؛ هاوبیرورا؛ هاوباوەڕ. (همفکر)
هاندراو : [ناو،بەر] فێرکراو؛ بزوێندراو؛ دنەدراو؛ هەژێندراو؛ (تحریک‌شده)
هانگاڤا : [بەند] هەرئەوکاتە؛ دەستبەجێ. (فوری)
هانەهانەدای : [چاوگە،ت] هۆڕنیای؛ هاندان؛ دنەدنەدان. (تحریک‌کردن)
هاوئاست : [ئاوەڵناو] هاوتەراز؛ هاوشان. (همسطح.همشان)
هاواربەدەم : (١) [ئاوەڵناو]دەم بەهاوار؛کە-سێک‌کە زۆر و زوو دەنگۆ دادەخا. (٢)کە-سێک کە قسە و ڕووداو لە هەر جێگا دە-گێڕێتەوە. (خبرپخش‌کن)
هاواروداد : [ناو،ت] هەراوهوریا؛ قێژەقیژ. (دادوهوار)
هاواڵمنداڵ : [ناو،ت] پەڕەوڵ؛ ئاواڵ-منداڵ. (جفت)
هاوپایە : [ئاوەڵناو] هاوشان؛ هاوپلە؛ هاو دەرەجە. (همپایە)
هاوجا : [ناو] ژنانی دووبرا بۆ یەکتر؛ هێورژن. (زن‌برادرشوهر)
هاوخوێن : (١)دوو یان چەند کەس کە گرووپی خوێنیان یەک جۆربێت. (هم‌گروه-خونی).(٢) هاوڕەگەز؛ هاونیژاد؛ (ب)خزم و کەس. (همخون)

هاوخەرج : [ناو]چەند کـەس کـە پێکـەوە شت دەکرن یا دەچنە سەفەر و هەرکـەس بەشە پارەی خۆی دەدا؛ دوو یان چەند هاو مەنزڵ کە لـە خـەرجـی ماڵدا شـەریکـن. (همخرج)

هاودڵ : [ئاوەڵناو+ نـاو] هاومـەرام؛ یـەک بیر. (همدل)

هاودەر : [ناو،ت] دراوسێ؛ جینـار؛ جیـران؛ هاوسـێ؛ هاوسـا؛ هامسـا؛ هـاوهێس. (همسایه)

هاودەورە : [ناو،ت]کەسانێک کـە پێکـەوە بەشدارییان کردوە لە خوێندنی بابـەتێکـی فەنیدا یا پێکەوە سەرباز بووگن. (همدوره)

هاوڕدانـــەوە : [چاوگـــە،ت] ئاوڕدانـــەوە؛ لالێکردنەوە؛ (ب)کۆمەک و ئاریکاریکردن. (مساعدت)

هاوڕەنگ : [ئاوەڵناو] لەڕەنگی یەک؛ هـە- ڤڕەنگ؛ وێکچوویی. (همرنگ)

هاوسەرکەم : [ئاوەڵناو]کەمتـر لـە ئاواڵـان؛ (ب)کەمدەستی؛ هەژاری؛ نەبوونی. (کمتر- ازدیگران؛بینوایی.)

هاوسـەنیـری : [نـاو] هاوسـەری؛ ژن و - مێردایەتی. (همسری)

هاوقوتابی : [ناو] دوو یا چەنـد کـەس کـە پێکەوە لە شوێنی هاو وانە بووگن؛ هاوکە- لاس؛ هاومەدرەسە. (همدرس)

هاوکێش: [ئاوەڵناو] هاوسەنگ.(همسنگ)

هاوکێشە : [ناو] هەڤکێش؛ موعادەلـە؛ ڕە- ستەیێکی دووبەشی لە ماتماتیکدا کە بـە- رانبەرن. (معادله)

هاونێو : [ئاوەڵناو] هاوناو؛ چەند کەس کـە ناوێکیان هەیە. (همنام)

هاوواتا : [ئاوەڵناو]دوو یا چـەنـد وشـە کـە مانایێکیان هەیە. (هم‌معنی)

هـاوەڵ : [نـاو] هـاواڵ؛ دۆسـت؛ ڕەفیـق. (دوست)

هـاوەن : [نـاو] هـاون؛ هاونـگ؛ ئاونـگ. (هاون)

هاویناو : [ناو،ت] ئاودانی دەغڵ لە هەوەڵی هاویندا. (آبدادن کشت‌دراوایل‌تابستان)

هاویە : [ناو] چەکوچێک کە بەکارەبا یا بـە ئاور گەرم دەبێت بۆ لەحیم‌کردن. (هاویه)

هایدی :تد: [بەند] هایدێ؛ وشەی هاندانە؛ زووکە؛ گورج بە؛ خێراکە؛ لە تـورکی عـو- سمانیشدا هەر بە وەمانایەیە. (زودباش)

هایۆبیەی : [چاوگە،ت] هەڵسان لـە خـەو؛ وەئاگاهاتن؛ وەخەبەرهاتن. (بیدارشدن)

هتد : < هەتەد

هچکار . [ناو] هچهار؛ بیباری سوور؛ بیبەر. (فلفل‌قرمز)

هرچکی : [ئاوەڵناو]کار لێنەهـاتوو؛ بـێدە- سـەڵـات؛ ناشایسـت؛ نالایـەق؛ نـەشـیاو. (نالایق)

هرشـاندن : [چاوگـە،ت] ڕێـتن؛ ڕژانـدن؛ قلمدانەوە (ریختن)

هـروش : [نـاو] پیرخـەنیلـە؛ وردەسـاوار؛ برویێشی ورد. (خردەبلغور)

هشکەسـاو : ئیشـکەسـاو؛ (١) [ئـاوەڵنـاو] ئاسمانی سامال و بێ هەور لەکـاتی هـەوا ساردیدا. (آسمان سـاف دروقـت یخبنـدان

وسرما)(۲) [ناوەت] ساوینی تێغ و تیژ کردنی بە هەسان و زبرە بە بیٚڕۆن و چە- ورەسان و ئاو. (تیزکردن تیغ بدون چربی)
هلهلاندن : [چاوگەت] دراندن؛ کۆنە- کردنی لیباس و شڕکردنی. (فرسودە کردن- وپارە کردن)
هلهلین : > هلهلاندن
هناری : ئەوک گیران؛ قورگ گیران و قورسبوون لە بەر خەم و گریان. (گلو- سنگین شدن و گرفتن)
هنگودینگ : [ناوەت] هنگودنگ؛ شکۆ و شانازی؛ کەبکەبە و دەبدەبە؛ دەنگوفە- نگ. (دنگ وفنگ)
هوٚتوٚ : ئەوتۆ؛ وەها؛ کاریٚکی وەها بەرچاو؛ ئاوا. (اینطوروچنین؛ چشمگیر)+
هوٚتیل : [ناو] ئوٚتیل؛ میوانخانەی موٚدی ڕوٚژ. (هتل)
هوٚچکوچی : [ناو]کشمیش : (کشمش)
هوٚدانەوە : [چاوگەت]گەڕاندنەوەی گا- جووت لە جەمسەری گاوخاندا؛ (ب) بادانە- وە و قسە گوٚڕان. (برگرداندن ورزا در- موقع شخم)
هوٚرقوٚڕنای : [چاوگەت] هەڵقوراندن؛ هە- ڵلووشین و قوٚڕە لیٚهیٚنان. (هورت کشیدن)
هوٚرکزاندن : [چاوگەت] هەڵکزاندن. (حالت آتش زدن مو)
هوٚرگراندن : [چاوگەت] هەڵکردنی چرا و ئاگر؛ گراندن؛ پیٚکردنی چرا و ئاگر. . (روشن کردن آتش)
هوٚرتروشکنای : [چاوگەت] هەڵترووشکاندن. (نشاندن بحالت چمباتمە)
هوٚرتروشکیای : [چاوگەت]هەڵترووشکان. (چمباتمە زدن)
هوٚرتەوبەرە : [ناوەت] لەکاتی جووتکردندا بوٚ خستنە سەر هیٚلی جووت بە گا جووت دەوتریٚ. (ب) هاتوچوٚی زوٚر پیٚکردن.(بیا و برو)+
هوٚردی : [ناو] هوٚردوو؛ لەشکر؛ سپا؛ (اردو)
هوٚرزای : [چاوگە] هەڵسان؛ ڕابوون؛ هە- ستان؛ وەخەبەرهاتن. (بیدار شدن)
هوٚرشین : [چاوگە] هەڵچوونی تراو لەسەر ئاور. (کف کردن غذاروی آتش)
هورمز : [ناو] گیای گوٚزروان. (گیاه،گل- گاوزبان)
هوٚرمیس : [ناو] هوٚرمیسک؛ فرمیٚسک؛ ئەسرین؛ ڕوٚندک. (اشک)
هوٚرمیسک : ئەسرین؛ فرمیٚسک. (اشک)
هوٚروٚگیٚڵان : [چاوگەت] وەرگەڕاندن؛ زڤراندن؛ هەڵگەڕاندنەوە؛ پاچڤەکردن. (برگرداندن؛ترجمە)
هوٚرە : [ناو] (۱)کوٚنترین ستایشی ئەهورا مەزدا بە دەنگ هەڵبڕین. (۲)پاشماوەی ڕەسمی هوٚرە کە جوٚریٚک ئاوازە بە شیٚوەی خوٚیندن و(لاسایی کردنەوەی خوێندنی کەوە). (نوعی آواز کهن)
هوٚرە ۲: ئەوروٚ لە جیاتی شیٚعری گازە کردن و ستایش، شیٚعری دڵداریش ئامیٚتە- ی هوٚرە بووە و لە ۲۲ شیٚوە ئاهەنگی هوٚرەی تەمەن چوار هەزار ساڵە تەنیا ۱۳ یان ماون.

هۆرە گورگیٚ : [ناو،ت] گورگەزیٚ؛ باران و خۆر پێکەوە. (باران‌باریدن‌درموقعیکه‌آسمان آفتابی است)

هۆرهۆرە : [ناو] قۆرقۆرە؛ مەزرەقی ناو بە- تاڵ ٚ کە دەنگی لێوەدیٚ. (مزراح‌میان‌تهی)

هۆریال: [ناو] هۆڵی‌کەر؛ کەرکورگ؛جاشە کەر. (کره‌خر)

هۆزەبانە : [ناو] گوێزە بانە؛ شت بەخشینە- وە و سەدەقە کردن بۆ بیستنی‌گویٚ و قسە کردنی منداڵ ٚ و ساغی گویٚ و زبانی. (سوردادن‌به امیدگوش‌وزبان نوزاد سالم- بودن)

هۆزی :[ناو] وەرزای یەختە نەکراو؛ کەڵی دەبە. (گاواخته‌نشده)

هۆسە:[وتە] هۆسا؛ هەروەکوو؛ لە- گوێن؛مینا؛ چەشن؛ وێنەی. (مانند؛همانند)

هوشترمر : [ناو] گیانلەبەرێکی زۆر زەلامە لە جنسی فرندە، بەڵام هەڵنافریٚ. (شترمرغ)

هۆشەنگ : (۱)[ناو] منداڵ ٚ مردوو. (بچە- مردە). (۲) [ئاوەڵناو] زیرەک؛ زانا. (دانا)

هۆکەڵ ٚ : [ناو] بلیمەت؛ هەڵکەوتە؛ پسپۆر و فرەزان. (نابغە)

هۆڵ ٚ بڕینەوە : [چاوگە،ت] دەرهێنانی گە- مرە لە هۆڵی ماڵات. (جمع آوری‌تاپالە- فشردە شدە‌از کف‌تویلە)

هۆلاک : [ناو] هۆلمان؛ هوترک؛ گەدە؛ مەعدە؛ ورگ؛ ئوور. (معدە)

هۆلالی ٚ : [ناو] گەون؛ گوێنی. (گون)

هۆلانکی ٚ : [ناو] جۆلانیٚ؛ دێلەکانیٚ. (تاب- بازی)

هۆڵەوەز : [ناو]کەمکۆڵەوەز؛ کەمکۆڵەگوێز؛ توێکڵە شینەکەی گوێز، کە لە رەنگ ڕێژی و ڕەنگسازیدا کەڵکی هەیە. (پوستە سبزگردو)

هۆما : [ناو] خودا. (یزدان)

هوما : [ناو]کەشکە خۆرە؛ باڵندەیێکی سپییە و سەربالی ڕەشە و گۆشتخۆرە. (هما)

هۆمان : [ناو] سەرۆکی سپا؛ فەرماندە؛ ناوی پیاوانە. (فرماندەسپاه.اسم‌مردانە)

هۆنراوە : [ناو،بەر] شتی وەک مووروو بە ڕێسمانەوە کراو. (رشته‌شدە). (۲)هەڵبە- ستی شیٚعر. (ردیف‌شدە؛ سرودەشدە)

هونەرپەروەر : [ئاوەڵناو] لایەنگر و بار- هێنەری هونەر و هونەرمەند. (هنرپرور)

هوود : اند؛ فرد؛ فد: [ناو] هەواکێشی کارە- بایی زیاتر لەسەر کوانووی چێشتخانە دادەمەزرێت بۆ هەڵکێشانی هەڵم و بۆق و دووکەڵ ٚ. (هود)

هوودە : [ناو] موفا؛ سوود؛ قازانج؛ (دژی بیهوودە و بیٚ‌موفا). (سود)

هووراو : ف. مان. (۱)بیرەوەری؛ هوور- مان؛ (خاطرات)(۲) بۆن خۆش؛ (خوشبو) (۳) ناوی گوڵێکە(نام گلی است)

هوورکەموورک : [ناو،ت] وردەوپرتە؛ ورتک و پرتک. (خردەمردە؛ ریزەمیزە)

هووندا : [ئاوەڵناو] ئووندا؛ وندا؛ ون؛ گوم؛ بزر. (گم)

هەپلە هورچ : حەپلە هورچ. < هەپەنتی

هەپلەگۆ : [ئاوەڵناو] چەقە سرۆ؛ پرپێژ؛ چە-
نە درێژ؛ هەڵە پاس. (پرحرف)
هەپەڵۆک : [ناو] گیای قیزبەلە؛ هەپڵـۆک.
(نام گیاهی است)
هەپەنتی : [ئاوەڵناو] حەپـەنتـی؛ زەبـەلاح؛
زلحۆرت؛ زل و زەبەندە. (لندهور)
هەتاڤ : [ناو] هەتاو. (١)ڕۆژ؛ جەغـزی ڕۆژ
بە عاسمانەوە. (خورشید). (٢)خۆر؛ تیشـکی
ڕۆژ. (اشعه‌خورشید)
هەتاکەی : (١)[بەند] تا؛ هـەتـاکوو؛ هـە-
تاکەی تۆ لەوێنە بیت من نـاییم.(تـاوقتی-
که).(٢)هەتا چووەختی، هەتاکەی لە سەفەر
نایێتەوە: تاکـەنگـیٚ لـەسـەفـەر نایێتـەوە.
(تاچەوقت)
هەتک‌کەر : [ناو،بک] ئەتک‌کەر؛ ئابڕووبەر.
(رسواکننده)
هەتلی : [ئاوەڵناو] هێتلی؛ بێشـەرم؛ بـیٚ-
حەیا؛ مرۆڤی پەست. (بیحیا)
هەتەد : لە ئاخری ڕەستەدا بە واتای هەتا
دوایی؛ زیاتر لەگەڵ سیٚ خاڵدا یان هـەتـا-
د..یان هتد.. (الی آخر..)
هەتەربڕ : چاوێک کە هێزی دیتنـی شـتی
زۆر دووری هەبێت. (چشم‌دوربین)
هەتیتە : [نـاو](١) ئـامرازی جێگـای پـیٚچ
دروسـت کـردن لـە دەرەوە و نـاوەوەی
لوولەی کانزادا. (حدیدە). (٢)پارچـە پـۆلا-
یێکە بە چەند کونەوە لە گەورە تـا چکۆڵـە
بۆ باریک کردنەوەی تەل و سیمی ئامێری
موسیقا. (حدیدە). (٣) ئامرازی تەلی زیـڕ و
زیٚـو دروسـتکردن لـە زیڕینگـەریـدا.

(شفشاهنج)
هـەتیتـە : [نـاو]کـۆل؛ ئـامیری دەقـدانی
قوماش بەتایبەت بـووزوی ڕانـکوچۆغـە.
(نوعی‌اطو)
هەجامەت : لە حەجامەتی ئـارەوی کـورد
کاری بووە واتا کەڵە شاخ گرتن. (حجامت)
هەجەت : [ناو] حەجەت؛ بـەڵگـە؛ دەلیـل؛
نیاز؛ پێویست؛ بۆی هەیـە لـە (حوججـەت
یـان (حاجـەت)ی ئـارەوی کوردکـاری
بووبێت(دلیل؛ نیاز)
هەدلان :[نـاو] نـەخۆشـینی ڕەشـەوڵاخـە.
(نوعی‌مرض‌گاو)
هەرسین : (١) ناوی باژێرێکە لە هەرێمـی
کرماشان (نام شهری در استان کرمانشاه)
(٢) هووڕسین؛ خۆرسین؛ خۆر هەڵات؛ ڕ ۆژ
هەڵات (مشرق)
هەڕ لەبر نەکردنەوە : نەزانینی جیاوازی لە
بەینی کرمی ساقەتی تووتن و بڕکەی تو-
وتندا. (ب)نەزان وتێنە گەیشـتوو. هاوتـای
قول بە فول حاڵی بوون. (کنایە؛ نادانی)
هەڕاج : [ناو] (١ ب)فرۆشتنی شتومـەک
بە کەمترین قیمەت؛ ماڵەکەم هەڕاج کـرد
واتـا هـەرزان فرۆشـم کـرد. (٢)هـەڕاج
جۆرێک (مەزات یا مەزاد)ە کـە شـت دە-
فرۆشریٚ بە کەسیٚ کە لەو کۆڕەدا زیاترین
قیمەت پێشیناربکا. (حراج)
هەراز : [ناو] هاتوچۆ و شەکانـەوەی شـتی
ئاوێزان؛ وەک ئاونگی هەنـدیٚ کـاتژمێری
دیواری. (آونگ)
هەراڵ : [ئاوەڵناو] بـەرەڵـا؛ بێعـار؛ بێکـارە؛

خۆڵێگۆڕاو؛ غەڕە و لووت بەرزی بـێ‌جـێ. (بیعار؛ ول)

هەراڵەبرەم : > هەراڵەبرایمە.

هەراو : (١) [ئاوەڵناو] گوشاد؛ بـەرفـرەوان. (گشاد). (٢) [ناو]گیاییێکە لە ناو گەڵاکەیـدا کرمێک دەژی کە ئـاژاڵ بـەخـواردنی دە- مرێ. (نام‌گیاهی‌است)+

هەرپەرچوون : [چاوگە،ت] هەرپەرچقـین؛ هەڵامسان؛ ئاوسان؛ هەڵمسـان؛ پـەنمـان؛ ماسین؛ باکردن. (بادکردن)

هەرجوول : [ناو] جۆرێک کوللەیە. (نوعی ملخ)

هەردک : هەتک؛ هەردووک؛ هەردوو؛ هەرتک؛ هەردک دەستی شـکا : هـەتـک دەستی شکا. (هردو)

هەردەبیلە : [ئاوەڵناو+ ناو] زەویـنـی بـێ- داهات؛ زەوینی بێ‌خاوەن و چۆڵ و بـەڕە- هووت. (زمین‌بیحاصل و برهوت)

هــەردی : شــاعیری ناســک خــەیــاڵ و بیرتیژی کورد، کە لە نوسینی ئـەم وشـە- دانەدا هاندەرم بوو بۆ تێکوشان و نەترسان لە ڕەخنە، و ڕای وابوو کە هەر وشە لەسەر زاری جەماوەرە سامانی خۆیەتـی ئـەکـەر وشەکە بیانیش بێت. (شاعرکرداستاداحمـد هردی)

هەردین : [چاوگە،] هەرژین؛ جویێبوونە- وە؛ جیابوونەوە؛ لەیەک‌ترازان. (جداشدن)

هەرز :[نـاو] فـریس؛ هـەریـس؛ هـەرێـز؛ فرێزوو. (فریس)

هەرزە مەرەس : [ناو،ت] سپلۆت یا تانجی کەڕست دەکرێ و هەرکەس ڕای کێشـێ ڕستدەدا واتا بەشـوێنیدا دەڕوا. (تـازی کـە بارشته‌قلاده‌به‌دنبال‌هرکسی‌راه‌بیافتد)

هەرزەگێـڵ : [ئـاوەڵـناو] حاڵـەتـی بێکـار سووڕانەوە و گەڕان؛ گاڤقەلیش. (هـرزە- گرد)

هەرژین : > هەردین

هەرساندن:[چاوگە،ت] فێرکردن.(یاددا دن)

هەرشتەفەڕەنگی :[ناو،ت] هەرشتە لە ئـا- ردی بێ‌سپۆس کە بـە دەزگـا و مـەکینـە چێ‌دەبێت. ماکاڕوونی. (ماکارونی)

هەرکـۆێیێ : (١)هـەرکێـوی. (هرکـوهی). (٢)هەر کوێنێ؛ هەرکوێنەیک؛ هەرکوێنە- یێک؛ هەر جێیێ؛ هەر جێگایێ.(هرمکانی)

هەرکوێیێ: > هەکوێیێ (٢)

هەرکێشە : [ناو،ت] بارانی پەڵە؛ هێشەنـم. (بارانی‌کەبەاندازەحدودبیست‌سانت‌زمـین‌را- ترکند)

هەرگەلە : [ناو،ت]کەرەگەل؛ (ب)جەماوە- رێکی وەپاشکەوتووی نەزان. (گلە خر)

هەرملێسین : [چاوگە،ت] هەڵملێسین؛هە- ڵمژین؛ هەڵمژتن؛ وەک مژینی ئاوی هەنار و میوە. (مکـزدن)

هەر مەڵێ : هەر مەیژە؛ هەر مەوژە؛ هـەر مەوشە؛ هەر مەبێژە. (هی‌نگو).

هەرمەڵێ : [ناو] هەڵمـەڵـە؛ هـەرمـەڵـە؛ گوڵەهێرۆ. (گل‌ختمی)

هەرمەنی : ئەرمەنی. (ارمنی)

هەرنەبێ : (١) هەرنەوی؛ تۆ قەت نـەبـێ. (هیچگاەنباشی). (٢)هەرنەبێ؛ بەلانی کـە-

مەوە. (لاقل)

هەڕنەمووت :[ئاوەڵناو] بۆگەنی شتیترشاو و گەنیو؛ بۆی زۆر ناخۆش. (بویبسیاربد)

هەڕوگیف : [ناو] عەروگیف؛ زەڕاندن و جووتە خستن و هەڵاتنی کەر. (ب) نەڕاندن و گوڕاندن و خۆ تووڕەکردن. (عروگیف)

هەرووشا : [ناو]کەرویشک؛ هەرووشە؛ کەوریشک. (خرگوش)

هەروور : جۆرێک هەڵپەڕینە. (نوعیرقص)

هەڕەبان : [ناو] هەرگەبان؛ قوڕەبان. (گل-اندودکردنبام)

هەڕەزانێ : [ناو] جۆلانێ؛ جۆلانەکردن. (تاببازی)

هەڕەشین :[چاوگە] هەڕەشیان؛ خراپ-بوون؛ لەناوچوون. (ازبینرفتن)

هەڕەگ : [ناو] هەرەت؛ جەنگە؛ تاف. (نوغان؛ بەوقت؛ گرماگرم)

هەرەگەورە : (١)[ناو]کەرەگەورە.(خربزرگ) (٢) [ئاوەڵناو] زۆرمەزن؛ زۆرگەورە؛ حەلەگەورە؛ حەرەگەورە. (خیلیبزرگ)

هەرەمک :[ئاوەڵناو] ئەستێور؛ نەزۆک. (نازا)

هەڕەمەخەرج : [ئاوەڵناو] هەڵەخەرج؛ دەستبڵاو؛ دەست پێوەنەگر؛ ئەبڵەخەرج. (ولخرج)

هەرەنگ : [ناو] هێز؛ تابشت؛ تاقەت؛ خۆڕاگری. (توانایی)

هەڕەهەڕە:تیرەشاخێکە نزیک هەورامانی تەخت. (اسمسلسلەکوهیاستدراورامان)

هەرێژن : [ناو] هەرەژن؛ ئانیشک؛ بن ئانیشک. (آرنج)

هەرێس : [ناو] هەرێز؛ فرێزوو. (فریس)

هەریسان : [چاوگە،ت] قرنجیانی پێستی لەش کە خوێنی تێزابێت؛ کونجرین. (خونمر دگی بعلتضربدیدگی و فشار روی پوست)

هەریل : [ناو] جاو؛ خام. (کرباس)

هەرینگا : [بەند] هەرگا؛ هەرینگاوایە : کە وایە. (حالاکە)

هەزارفەند : (ب) بەفێڵ و تەڵەکە؛ کڵاوباز؛ حۆقەباز. (حقەباز)

هەزارە : [ناو] لۆسە؛ باری. (اهرم)

هەزارە : ناوی هۆزێکی گەورەی کوردە لە ئەفغانستان. (نام ایل بزرگی از کردهای افغانستان)

هەزارە دوولایی : [ناو،ت] هاتوچۆی کەروێشک لە بەفردا بە سەر شوێنی خویدا بۆ چەند جار، کە شوێنی خوێ لە ڕاوکەران تێکدەدا و لە پاشان بە چەند قەڵەمباز خۆی لەو شوێنە دوور دەخاتەوە. (نوعی-ردگمکردنخرگوشبررویبرف)

هەزوە کێوی : [ناو] هەزبەکێوی؛ گیایێکی بۆن خۆشە؛ کولێنراوی گەڵاکەی بۆ سەر-ئێشە (میگرێن) باشە و ماکێکی هوورگ کوژی تێدایە. (آویشنکوهی)

هەژار : ناز ناوی مامۆستا عەبدولڕەحمان شەرەفکەندی زبانزان و شاعیر و پاچڤەزانی کوردە کە هەنبانە بۆرینە و چەندین دیوانی شێعر و نوسراوە و پاچڤە، بەجێما

وی ژیانی پڕ بایەخی ئەوبلیمەتەیە.
(تخلص‌دانشمندبزرگ‌کرد)
هەژخوەکەر : [ئاوەڵناو] حەز لەخۆکەر؛ خۆ-
پسەند؛ خۆویست؛ لەخۆبایی؛ لووتبەرز.
(خودخواه)
هەژگوهەژاڵ : [ناو،ت] هەژگوبژاڵ؛
هەژگەڵ؛ چیلکەوچەویڵ؛ پڕوپووش.
(شاخەهای‌خشک‌وباریک‌درخت)
هەژمەت : [ناو] حەجمەت؛ حەیبەت؛ لە-
تاو؛ پەرۆش؛ ترس. (هیبت،ترس)+
هەژهەژۆک : لەرزۆک. (مبتلابەمرض-
رعشە)
هەژیا:[ناو] هەژدیها؛ هەزیا؛ حەفی.(اژدها)
هەسارەژمار : > گوڵپرشنگ.
هەسارەی گڕجەشۆن : ئەستێرەی گڕلە-
شوێن؛ بەردی ئەستیرەیی کە دەخوشێ و
کلکێکی گڕداری بەپاشەوەیە. (شهاب)
هەساوی : [ناو] حەساوی؛ جسنە کەرێکی
بەکار و بەهێزە. (نژادنوعی‌خرپرقدرت)
هەستوون: [ناو] ویستوون؛ کۆڵەکە.(ستون)
هەستهورووژێن: [ئاوەڵناو]هەستبزوێن.
(حس‌برانگیز؛ مهیج)
هەستەوەری : [ناو،ت] هەستیاری؛ هە-
ستۆکی؛ هەست ناسکی؛ چاوم لە بەرانبەر
تیشکی خۆردا هەستیارە : هەستەوەرە یان
هە ستۆکە. (حساسیت)
هەسروە : [ناو] خەسوو. (مادرزن)
هەسوورە : [ناو] خەزوورە. (پدرزن)
هەشامەت : [ناو] حەشامەت؛ ئاپۆرەی جە-
ماوەر؛ کۆمبوونەوەی زۆری خەڵک. (انبوە-
جمعیت)
هەشت گوڵ : [ناو]کاتی کە گەنم یان دە-
غڵ تەواو گوڵ دەکا. (هنگام‌خوشەبستن-
گندم)
هەشتپەل:[ناو]هەشت پالوو؛هەشت
سووچ؛ هەشت گۆشە.(هشت گوش‌هشت-
پر)
هەشتێ لە مشتێ : بەشێک لە شتێک؛
نمونە لە هەر شت. (نمونەچیزی)
هەشنبۆز :[ناو] شینبۆز؛ بۆزی مەیلەوشین.
(رنگ‌تیرەمایل‌بەآبی‌ستور)
هەشینۆک : [ناو] سووریجە؛ سوورێژە.
(سرخچە)+
هەفان : [ئاوەڵناو] هیلاک؛ ماندوو. (خستە)
هەفاندن : [چاوگە،ت] هیلاک کردن؛
ماندوو کردن. (خستەکردن)
هەفتجۆش: [ناو] حەوجۆش؛ کتری گەورە
لە جنسی مەفرەق. (کتری بزرگ ازمفرغ)
هەفتخەت : [ناو] [ئاوەڵناو] لە قە
دیما ئەوکات کە شەراب خواردنەوە مەباح
بووە لە جێگایێ بە ناوی مەیخانە شە-
رابیان دەخواردەوە، کەسێکیش کە
ساقییان پێدەگوت بە ئامێرێکی(پە-
رداخێک)ی حەوت هێل بۆ موشتەرییەکان
شەرابی تێکردووە و ئەو ساقییە ئاگاداری
ڕادەی شەراب خواردنەوەی هەرکەسێک
بووە و بەقەرا توانای(هەر کەس) لە ڕووی
هێلەکانەوە بۆی تێکردوون، کەسێک کە
ئەوپەڕی توانای خواردنەوەی هەبووایێت
هەتا هێلی حەوتەم بۆی پڕدەکرد، ئەو

وشەیە ماوەتەوە و بە کەسانێکیان گوتـووە کە پاڵەوان و بەهێز بووگن و ئیمرۆ واتەی گوراوە و بە کەسانێکی زیرک و فێڵەباز دە وترێت حەوخەت. (هفتخط)

هـەفـتـڕەنـگ : [ئـاوەڵنـاو] حـەورەنـگ (ب)مروقی کڵاوباز کە هـەردەم خـۆی بـە ڕەنگێ نیشاندەدا. (هفترنگ)

هەفـتـزمـان [ئـاوەڵنـاو]:حـەوزمـان (ب) مرۆڤـی ماسـتاوکەر و ڕیابـاز و زمـانبـاز، زمانلووس. (زبانباز)

هەفتسین : [ناو] سفرەی جەژنی نـەورۆز کە حەوت شت یا خۆراک کە هەول پیتـی ناوەکەیان(س)بێ لە سەر سفرە دادە نێن. (هفتسین)

هەفتۆوە: [ناو] ئەفتاوە؛ ئافتاوە. (آفتابە)

هەفتەبیجاڕ : [ناو] حەفتەبیجاڕ؛ جۆرێک ترشیاتە کە چەند جۆر سەوزی و بەری گیای تێدەکەن. (هفتەبیجار)

هەفتەو : [ناو] ئـەفتـاوە؛ لوولێنـەیمسـی؛ هەفتۆوە. (آفتابە)

هەڤدوو : [جێناو]یەکـودوو؛ هەڤ دوو؛ یە-کترین؛ یەکتر. (همدیگر)

هـەڤـرەسـەن :[ئـاوەڵنـاو] هـەڤـجـنس؛ هاونیژاد؛ هامرەسەن؛ هاورەگەز. (همنژاد)

هەڤگەل : [ناو] پشتیوان؛ یارمەتـی؛ هـە-واداریی بە کۆمەڵ. (پشتیبانی)+

هەڤۆ : [ناو] نێریەکێوی؛ کەڵەکێوی. (گل-کوهی)

هەڤهێسی : [ناو] هاوسا؛ هاوسێ؛ جینـار؛ جیران؛ هامسا. (همسایە)

هەڤیساندن : [چاوگە،ت] هەرساندن؛ فێر-کردن. (یاددادن)

هەڤیسین:[چاوگە،ت] فێربوون؛ هەرسـین؛ فێمبوون. (یادگرفتن)

هەڤێن : [ناو] هەوێن؛ ئامیان. (مایە)

هەقە : [ناو] تۆخڵە هێلکە؛ تویکڵی هێلکە؛ قاخکیٛهێکیٛ. (پوستەتخممرغ)

هەقەپەڵە : [ناو] حەقەپـەڵـە؛ بـارانی نێـوە ڕاست مانگی پاییز. (بارانآبانماه)

هەکڵەکلێ : [نـاو] منـداڵان پایـان ڕادە-کێشن و یەکێکیان بە ئاهەنگ دەڵێ هـە-کڵەکلێ کڵکافۆکێ زەرد و سوور و شـە-مامۆکێ مێخم کوتا مێخ هەڵبەزی تیکـە-یچەپم ئالە مەگەزی و لەوێـدا ئیشـارەی بە هەر پاییک کرد، هەڵدەکێشرێت هـەتـا تەنیا پای کەسێک دەمێنێتەوە کە سەرکە-وتووی کایەکەیە. (آچین و واچین)

هەلێ: [پێشگری کار(فێعل)] وەک:هـەڵپـە-ڕین ، هەڵبەزینەوە، هەڵخستنەوە. (پیشوند)

هەڵازریان : [چاوگە،ت] هـەڵزریـان؛ هـە-ڵپشکووتن؛ وەک: هەڵپشکووتنی لێـو؛ لێـو هەڵزریان. (مانندتبخالِلب)

هەڵاڵەبرایمە : [ناو]گوڵەشلێر؛ شلێرە. (لالە-واژگون)

هەڵاوەخۆر : [ناو] مۆر؛ مۆریانە؛ جووڵـەوە-رێکە مێملێ قوماش و خوریپە. (بید)

هـەڵـاوێردراو : [ئـاوەڵنـاو+ ناو،بـەر] دە-رهـاوێژراو؛ دابـڕاو؛ جیـاوەبـوو؛ فرێـدراو. (جداشدە؛ پرتشدە)

هـــەلای : [بـــەنـــد] هێشـــتا؛ حـــەلای؛

هالای؛هێز. (هنوز)

هەڵای‌هێل : [ناو] مارەکوژە؛ گیای هەلا-هێل ماکێلی ژەهراوی تێدایە بە ناوی (ئارسنیک)کە کوشەندەییێکی بێ-عیلاجە.(شوکران کبیر)

هەڵبرووسقان :[چاوگە][(١) رفاندن و لە دەست سەندن. (ازدست‌کسی‌ربودن).

(٢)هەڵگەرانەوەی شیر و دۆخەوا. (بریدن-شیر). (٣)رەنگ پەرین و رەنگ بە رووەوە-نەمان لە ترسان یان هەر شت. (رنگ-پریدن). (۴) قرتیان؛ گیای بژار قرتیان و بە ریشەوە دەرنەهاتن. (قطع‌شدن)

هەڵبەزینەوە : [چاوگە،ت] (ب)داچڵەکان و سڵەمینەوە. (شکەشدن؛ ازجاپریدن)+

هەڵپەراندن : [چاوگە،ت][(١)پەرتاوتن؛ سە-رقرتاندن. (قطع کردن). (٢)رەخساندن. (رقصاندن)+

هەڵپەژنین : [چاوگە،ت] هەڵپاچین؛ پە-رتاوتن. (کوتاه‌کردن؛ قیچی‌کردن)

هەڵپەهەڵپ:[ناو،ت] زۆر لەز کردن لە کاتی خواردندا. (باعجله‌غذاخوردن)

هەڵچنراو : [چاوگە،ت] (١)چنراو؛ ئاوی چێشتەکە هەڵچنراوە. (تمام‌شدن‌آب‌وبخار-شدن؛ جوش‌رفتن‌آب‌غذا).(٢)بە رێکوپێکی لە سەر یەک دەستەکراو و دانراو. (چیده-شده)

هەڵچی : [ناو]کارگ؛ قارچک. (قارچ)

هەڵخراندن : [چاوگە،ت] خرکردنی هەر-شت؛ گوپ پڕ لە با کردن بۆ کایەی پەلە-پیتکە لێدان. (کروی‌کردن و پربادکردن-لپ)+

هەڵداشتن :[چاوگە،ت] (١)لارێ‌کردن بە کەسێک؛ هەڵفریواندن. (قریب‌دادن) (٢)فرێدان لە بەرزییەوە بۆ خوارەوە(٣)دە-ستبەسەرکردن دوورخستنەوە. (ازبالا پرت کردن؛ تبعید)

هەڵدانەوە : [چاوگە،ت] کوتا کردنە سە-رەیەکی دەغڵ یان هەر شت؛ خەرمانی هەڵداوەتەوە. (تلمبارکردن‌غلە)(٢) بە-رزکردنەوە؛ وەک کۆش هەڵدانەوە و بەلە-ک دەرخستن؛ پەردە لەسەر لابردن. (بالازدن)

هەلزرینگاندن : [چاوگە،ت] زرینگاندنەوە؛ گۆزە و دیزەی کۆن و بۆن گرتوو دیسان بە ئاور سوور کردنەوە. (پختن‌مجددظروف سفالی)

هەڵزەقین: [چاوگە،ت] هەڵزەقیان؛ هەڵتۆ قین؛ تۆقلەکردن. (بادکردن؛ حباب‌شدن)

هەڵزەلین : [چاوگە،ت] هەڵزەلیان؛ هە-ڵخلیسان؛ (بۆی هەیە لەگەڵ زەڵەکردندا پێوەندێیکیان هەبێت) (سرخوردن)

هەڵس : [ناو] هێسر؛ ئەسرین؛ فرمێسک. (اشک)

هەڵسوبنیش : [ناو] هەڵسوکەوت؛ هاموشۆ. هاتوچۆ. (آمدورفت)

هەڵسووراندن : [چاوگە،ت] (ب)بەرێوە بردنی کاری رێکخراوێک. (اداره‌کردن)+

هەڵسیان : [چاوگە،] هەڵسان؛ رابوون؛ هە-ستان؛ وەک: لافاو هەڵسان.(پاشدن؛آمدن)

هەڵفریوێن : [ناو،بک]خاپێن؛ فریو دەر.

(فریب‌دهنده)
هه‌ڵکاڵین : هه‌ڵکاڵان؛تووره‌ بوون لـه‌ کـه‌-سێک؛ تووک لێکردن. (بدوبیراه‌گفتن)+
هه‌ڵکراندن:[چاوگه‌،ت](ب)هه‌نـدێکی کـه‌م له‌ مه‌به‌ستێک تێگه‌یشتن. (درک‌انـدک‌از-مطلبی.جزئی درککردن) +
هه‌ڵکردن : [چاوگه‌،ت] (١)ده‌ست پێکردنی با. (شروع‌شدن‌وزیدن‌باد). (٢) گلۆله‌به‌ن‌هه‌ڵکردنه‌ سه‌ر یه‌ک. (کلاف‌پیچیدن)+
هه‌ڵکزاندن : [چاوگه‌،ت] مریشـک و سـه‌-رویی دوای پاک کردن به‌ سه‌ر ئاورداگرتن و هه‌ڵکزاندن و هه‌ڵپروزاندنی په‌ل و مـووه‌ ورده‌کانی. (سوزاندن‌موی‌کله‌پاچه‌پاکشده)
هه‌ڵکلۆشان:[چاوگه‌،ت] خوراندن‌به‌ نه‌هێم؛ هه‌ڵکراندن (تبندی‌خاراندن)
هه‌ڵکووچان : [چاوگه‌،ت] هه‌ڵترووشـکان؛ هه‌ڵتووته‌کان؛ زیاتر بۆ سپلۆته‌. (چمباتمه)
هه‌ڵگر : (١ب)[ئاوه‌ڵناو] شیاو؛ شان‌هه‌ڵگـر: له‌ باراندا بوون. (شایسته) (٢) [ناو،بک] به‌-رز که‌ره‌وه‌؛ کـه‌سـێک‌کـه‌ هـه‌ڵـده‌گرێـت. (کسیکه‌ برمیدارد)
هه‌ڵگرته‌ : [ناو] له‌ یاریی مێشێن دا دژی خشکه‌یه‌ واتا هه‌ڵمات به‌ حه‌وادا بۆ میته‌ یان هه‌ڵماتی حه‌ریف فرێدان. (تیله‌پـرت-کردن هوایی)
هه‌ڵگلۆفین : [چاوگه‌،ت] گه‌وزاندن؛ وه‌کوو : سه‌گ که‌ نێچیر له‌ خۆڵ وه‌رده‌دا و ده‌ یخلافێنێته‌وه‌. (مچاله‌کردن‌وغلطاندن)+
هه‌ڵگوێزان : [چاوگـه‌،ت] ده‌ردان؛ خـاڵیکر دن، زیاتر بۆ تراو وه‌ک ئـاوی حـه‌وز هـه‌-ڵگوێزان. (خالی‌کردن)
هه‌ڵگه‌ریان :[چاوگه‌،] سه‌رکه‌وتن؛ به‌ کێودا هه‌ڵگه‌ریان: هه‌ڵگه‌ڕان. (صعود)
هه‌ڵگه‌رێن : [ناو،بک](١)ئه‌وه‌ی سه‌رده‌خـا. (بالا برنده‌).(٢)زڤـرێن؛ بـه‌راوه‌ژووکـه‌ر.وه‌ر چه‌رخێن. (برگرداننده؛).
هه‌ڵگیرساندن : [چاوگه‌،ت] هه‌ڵگرسـاندن؛ ئاورکردنه‌وه‌. (ب)ئاشووب نانـه‌وه‌ و بـه‌رپـا کردنی فیتنه‌. (آتـش‌روشـن‌کـردن؛ فتنـه‌-بپاکردن)
هه‌ڵلاوبگر : [ناو،ت]کێشـه‌ و هـه‌راوهوریـا. (درگیری‌ودادوهوار)
هه‌ڵلووشین : [چاوگه‌،ت] (١)هه‌لقوڕاندن و خواردنه‌وه‌. (نوشیدن). (٢)هه‌لقوڕانـدن بـه‌ ده‌نگ و سه‌داوه‌. (هورت‌کشیدن)
هه‌ڵماشتن : [چاوگه‌،ت] هـه‌ڵمـاڵین؛ وه‌ک قۆڵ هه‌ڵکردن. (بالازدن)
هه‌ڵماڵان : [چاوگه‌،ت] سه‌رپۆش له‌سه‌ر لاچوون؛ له‌ زۆر جێدا هه‌ڵمالان و دامالان یه‌ک واتان و هه‌نـدی جـاریش دژ واتـان (ڕوو به‌ خوار و ژوور)؛ سه‌رپـۆش داماڵـان؛ پێستی ده‌ستم هه‌ڵمالراوه‌ : پێستی ده‌ستم داماڵراوه‌. (لغزیدن)
هه‌ڵمه‌ قووته‌ : [ناو]تلیاناوین؛ قامکی ناوه‌-ڕاسـت؛ زره‌نـه‌قووتـه‌؛ باڵـابـه‌رزه‌؛ قـامکی قووتێ. (انگشت‌وسط)
هه‌ڵمه‌دوو : [ناو] هه‌ڵمی گه‌رمی دووکه‌ڵ؛ بـۆقـی گـه‌رمـی تـه‌ڕه‌شـۆدار؛ شـه‌رجـی. (شرجی)
هه‌ڵمه‌دووگ : [ناو] هاڵاوی گه‌رمـی چـه‌-

ورایی و دووگ. (بخارچربی)
هەڵمەقووت : قووتدانی بەلەز؛ قووتدان بە یەکجاری و بە توندی؛ قووتدان بە گەرمی و سارد نەکردنەوەی خۆراک. (خوردن‌با-عجله‌وگرماگرم)
هەل‌وپەل :[ئاوەڵناو] زۆرکوڵان و لەبەر یەک چوون؛ بۆی هەیە کە(حەل)ی ئارەوی و پەلی بە واتای(کوتولەت)ی کوردیەوە دروست بووبێت. (لەشدن‌بعلت‌پختن‌زیاد)
هەل‌ومەرج : [ناو] بارودۆخ. (موقعیت)
هەڵوەشاندنەوە : [چاوگە،ت] (١) لەبەر یەک دەرهێنانی ئامیر و ئەندامی کەرەستەیێک.(اوراق‌کردن). (٢) تێکدانی موعامەلە و پەیمانی بەستراو. (فسخ‌کردن‌معامله)+
هەڵۆی پەڕکوور :[ناو] ٧٠ تا ٨٠ سانتیمتر باڵایەتی، باڵی زەردە و کلکی سپییە. (عقاب‌طلایی)
هەڵویست : [ناو] هەڵویس؛ لایەنگری لە مەبەست و داوخوازێکی فکری. (اصرار و پشتیبانی‌از نظریه و یا موردی)
هەلەپارسی : هەڵەپاسی؛ زۆر وەڕی؛ (ب) فرە وێژی. (پرگویی)
هەڵەشە : [ئاوەڵناو] شپرزە؛ دەستە نەکراو. (آشفته؛ فله)
هەلیلۆک: [ناو] نەرمەی گوێ؛ بەڵگی گوێ. (نرمه‌گوش)
هەموودەم : [بەند] گشت‌کاتێک؛ هەموو کاتێک. (همه‌وقت؛هردم)
هەمەلایەنە : [ئاوەڵناو] لە هەموو لایێکەوە؛ لە گردلایێکەوە. (همه‌جانبه)
هەمیرترش : [ناو] هەویرترش. (خمیرمایه)
هەنارەس : [ناو،بک] هانارەس؛ فریارەس. (فریادرس)
هەناسەبڕکێ : [ناو] نەفەس‌نەفەس لێدان بە هۆی هیلاک بوونی زۆرەوە. (نفس-نفس‌زدن)+
هەناسەرەش : [ئاوەڵناو] بەد یومن؛ نەفەس پیس. (بدیمن)
هەناسەکەوتنە ژمارە : (ب)سەرەمەرگ. (نفس‌به‌شماره‌افتادن)
هەناسەی دوایی : (ب)ئاخرین هەناسەی سەرەمەرگ. (آخرین‌نفس)
هەناقڕەشی : [ناو] زکرەشی؛ دڵپیسی؛ بەشک‌بوون. (سوظن‌داشتن)
هەناوەکوتێ : [ناو] دڵەکوتێ؛ دڵەتەپێ. (-طپش‌قلب)
هەنجنراو : [ئاوەڵناو+ناو،بەر] ئەنجنراو؛ وردکراو؛ ئەنجن ئەنجن کراو؛ قیمە کراو. (قیمه‌شده)
هەندرێنە : [ناو]گیاییێکە لە شیلەکەی لاستیک دروست دەبێت. (نام‌گیاهی‌است)
هەندەیی : چاوچنۆکی؛ چکووسی. (خست)
هەنگ : [ناو] دەستەواژەی کامپیوتێرییە واتا قوفڵکردنی کامپیوتێر. (هنگ)
هەنگ : [ناو] فەوج؛ دەستەیێک عەسکەر کە برێتییە لە سێ گوردانی سێسەد کەسی. (هنگ)+
هەنگاڤێ : [بەند+ ناو](١) نهۆ؛ ئێستا؛نووکە ؛ هەنگاوێ. (حالا). (٢) یەک قەدەم؛ قەدەمێک. (یک‌قدم)
هەنگ‌بەر : [ناو]گیای فاتمەداروو؛ بۆ بیرۆی وشک و بیرۆی تەڕ بەکەڵکە.

(فرنجمشک)
هەنگڵ : [ناو] دەستە، دەسکی گۆزە؛ قوڵ؛ باسک؛ بنھەنگل : بنباسک : (بازو، دسته)+
هەنگوژە : [ناو] شیرەی وشکەوەبووی‌دار؛ جیوە؛ جەو؛ جەوگ. (صمغ)
هەنگوڤ : [ناو] جۆرێک مێشە لە زستاناندا لە ژێر پێستی ڕەشە وڵاغاندا دەژیێتەوە و بەھار سەر دەردێنی؛ ھەنگی ڕەشە وڵاخ. (نوعی‌انگل‌زیرپوست‌گاو)
هەنگوورە تاڵە : [ناو،ت] تەماتە مارانە؛ (گیاوبەرەکەی). (مهرگیاه؛بلادن؛ شابیزک)
هەنوان : [ناو] جێگای پەسیو کە باران نە-یگرێ. (پناهگاهی‌کەازباران‌محفوظ‌باشد)
هەنەکار: [ئاوەڵناو] حەنەککار؛ گاڵتەچی. (کمدین)
هەنی : (١) [بەند] هەنێک؛ هەندێ؛ هەندێ؛ هێندێ؛ کەمێ؛ هەنێ. (کمی) (٢)<شووتی
هەواکێش : [ناو](١)کەرەستەی ڕاوانی هەوا لە ژوورەوە بۆ دەرەوە زیاتر لە ئاشپە-زخانەدا؛ (٢)قوڵە کوورە ئاسا بۆ کێشانە دە-رەوەی هەوا بۆ سەرەوە. (١و٢هواکش)
هەواڵنێری : (١) [ناو] ڕێکخراوی خەبەر شاندن؛ بڵاوکەرەوەی خەبەر .(خبرگزاری) (٢)کاری خەبەر ناردنی هەواڵ نووسی گۆڤار. (خبرنگاری)
هەوتەهەوت : [ناو،ت] وەڕەوەڕ. (عوعو)
هەوجا : [بەند] ئەوجا؛ ئەمجا؛ ئەوسا؛ سا. (حالادیگر)
هەودانەوە : [چاوگە،ت] هۆدانەوەی گا جووت لە جەمسەری گاوخانی جووت کردندا. (برگرداندن‌گاودرآخرخط‌شخم)
هەودل : [ناو] دەفرێکی گەورە لە مەڕ-دۆش مەزنتر؛ گادۆش. (ظرف‌دوشیدن‌گاو.)
هەوراز و نشێو : [ئاوەڵناو] بەرز و نزم؛ چاڵ و بەرز؛ کەند و کۆسپ. (پست و بلند)
هەورنگ : ئەلەتریکی ساکین کە لە کاتی دەست پیاساوین بە قوماشی پەشمیندا دەتروسکێتەوە و قرچەی دێت؛ ئاورینگ؛ پرشکەهاویشتنی ئاور. (الکتریسته‌ساکن ؛جرقه آتش)
هەوروبا :[ناو،ت]دەستە واژەی ڕەنگکارییە؛ ڕەنگی تێکەڵ پێکەڵ و شێواو لە بیچمی هەور. (ابر و باد)
هەوروبەرق : [ناو] هەورە برووسکە؛ هەورە تریشقە؛ چەخماخەی هەور. (رعدوبرق)+
هەوکردنەوە : [چاوگە،ت] سەرلەنوێ تە-شەنا کردنی برین پاش چاک بوونەوە؛ یان دووبارە نەخۆش کەوتنەوە پاش چاکبوونە وە. (ب)هاتنەوە گەڕی کێشەی کۆن و لە-بیرچوو (لەبیرچووگ). (عودکردن)
هەوڵ : [ناو](١)خۆف؛ کەوتنە حاڵەتی شێواوی لەترس یان لەبەر ڕووداوێکی ترس هێنەر؛ دەسەپاچە بوون؛ شڵەژان. (هول) (٢) حەول تەقالا. (کوشش)
هەوڵدەر : [ناو،بک] تەقالادەر؛ تێکۆشەر. (مجاهد)
هەویر تیکان : [ناو،ت] پەیینکە؛ ئاردێ کە بە سەر گونکی هەویردا دەکرێ بۆ ئەوەی بە تیرۆکدا نەلکێ. (آردی‌کەروی‌چانەمی پاشند)

هەوێڵ : [ناو] هەرد و مەکان؛ جێگا؛ دەوروبەر؛ ئارا؛ کەس لە هەوێڵ دانە بوو : کەس لەو هەردومەکان و جێگا دا نە بوو.(مکان)

هەویە : [ناو](١)چەکوشێ کە بەکارەبا یان ئاور گەرم دەکرێ بۆ لەحیم کاری. (هویە).
(٢)لە کوردستانی باشوور بەناسنامە دەڵێن و لە ئارەوییە وە وەرگیراوە. (کارت-شناسایی؛ شناسنامە)+

هەویەشەو : [ناو] مانگەشەو؛ هەیڤی شەڤ. (مهتاب‌شب)

هەیانی: هەتاکانێ؛ هەتاکوونێ؛ هەتاکەی؛ هەتاکانێ؛ هەتانێ؛ هەتا. (تاوقتی)

هەیتاندن : گوراندن؛ قیژاندن بە سەر کەسێکدا. (نعرەزدن)

هەیڤی‌سوور: [ناو] هیلالی ئەحمەر؛ دامەزراوێکە لە وڵاتەکانی ئیسلامیدا کە کاری یارمەتیدانی لێقەوماوانە، لەکاتی رووداو یان نەخوشی و کێشەدا؛ وەک سەلیبی سوور لە ئوروپا. (هلال‌احمر)

هەیهاوار . هەی‌دادهەی‌بێداد؛ ئەی هاوار. (ایدادوبیداد)

هیبب : [ناو]جۆرێک ئاهەنگە کە زیاتر کچان بە لێو دەیلێن و پێی هەڵدەپەرن. (نام‌آهنگی‌است)

هێپاتیت : [ناو] جۆرێک نەخۆشینی جەرگە. (هپاتیت)

هێپکای : [بەند] هێدیکا؛ ئەسپایی؛ بە-هێواشی و سووک؛ بەئارامی؛ هێدی؛بە-هێمنی؛ لەسەرخۆ. (بەآرامی)

هێج : [ناو] تەگە؛ نێری. (تکە.شاک)

هێجــوو : [نــاو] خــوازبێنی؛ خــوازگێنی. (خواستگاری)

هیچکە : [جێناو] هیچکەس(هیچکە نەو : هیچکەس نەبوو). (هیچکس)

هیچکەسم نییە : (١) قەوم و کەسی من - نییە؛ کەسی من نییە. (کس‌وکارمن‌نیست).
(٢)من هیچکەسێکم نییە. (من‌بی کسم)

هیچێ : [جێناو] هیچشتێ؛ هیشتێک؛ هیچێک؛ هیچ‌تشت. (هیچی)

هێرش : ناوە بۆ پیاوان. (اسم‌مردانە)+

هیرماڵ : [ناو] هیربار؛ دەفری هەوڕ؛ دە-فری گڵین. (ظروف‌سفالی)

هێرۆیین : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] بەرهەمێکە لە تریاک و مۆرفین کە مرۆڤ زۆر زوو خووی پێدەگرێت، ماکێکی سڕکەری بە هێزە. (هیروئین)

هێــرە : [نــاو] نهێــرین؛ مێــزە؛ تــەماشــا؛ چاولێکردن؛ ڕوانین. (نگاه)

هێرەقونێل : [ناو] ئامووورونیر؛ ئاقیلەوماقیلە؛ ئارەق‌ونێل؛ ئالاڤ. (خیش)

هێرەڵماسی : [ناو] ئێرەڵ: (ئێرەڵماسی)؛ لە توورکیەوە هاتووە، (یێر: زەوی + ئالْما: سێو) یــارەڵماســی؛ ســێوک؛ یــرەڵماســی؛ کارتۆڵ؛کارتۆپی؛ پەتاتە؛ سێف زەمینی؛ سێب زەمینی؛ کارتینە؛کرتۆپل؛ پۆتیتە؛ کارتینک؛ کرتۆفل؛ پەتیتە.(سیب‌زمینی)

هێرێ : [بەند+ ناو] دوێنێ. (دیروز)

هێرین : [چاوگە] هارین؛ وردکردن؛ لە ئاش کردن. (خردکردن)

هێزن : ناوی گۆرانییەکە، چەلەپاییە و بۆ هەڵپەڕین دەبێ. (آهنگ‌رقصی‌است)

هێسین : (١)[چاوگە] ساوینەوە؛ سوونەوە؛ لەساودان؛ تیژ کردنی تێخ. (تیزکردن تیغ).
(٢)پیا ساوین؛ سواخدان. (مالیدن‌وگل‌اندود)

هێشترگا: [ناو] وشترگا. (زرافه)

هێکادلمیٚ : [ناو،ت] هێلکەی دەڵەمە و نیوەکوڵیو. (تخم‌مرغ‌عسلی‌ونیم‌بند)

هیکاری : هینکاری، فێرکاری؛ ئاموٚژە. (آموزش)

هێکتار : فرد؛ اند؛ فد: [ناو] یەکەی پێوانی رووپەڕی زەوی بەرانبەربە دە هەزار میتری چوارگوش. (هکتار)

هیکرن : [چاوگە،ت] هینکرن؛ فێرکردن. (یاددادن)

هیلاکەت : حاڵەتی نەخۆشینی زۆر خراپ و نزیک بە مردن. (دم‌مرگ)

هێلکە مارانە : [ناو،ت] شەیتانۆکە. (پوسته حلزون)

هیلنای : [چاوگە،] حیلنای؛ حیلاندن؛ شەهین. (شیهه کشیدن)

هێلە : [ناو] هێک؛ هێلکە؛ زەردبەقوونە. (تخم‌مرغ)

هێلیکوٚپتەڕ : [ناو] جۆرێک فڕۆکەی پەروانە دارە. (چرخبال)

هین : (١)هینک؛ فێنک. (خنک)(٢) شت؛ وانێک. (چیز)(٣) فێر؛ فێم؛ زانین.(فهمیدن)

هێنانەوە : (ب)ڕشانەوە. (استفراق)

هێندوو : [ئاوەڵناو+ ناو] دینێکە لە هێندووستان؛ هێندووستانی. (دینی است درهند؛ هندوستانی)

هێندی : [ئاوەڵناو+ ناو] زبان و خەڵکی هێندوستان. (هندی)

هێوان : [ئاوەڵناو] خۆش؛ بەختەوەر؛ بەختیار. (بختیار)+

هێورزە : دەم وشک بوون لە توونیەتیدا. (خشک‌شدن‌دهان‌ازتشنگی)

هێول ٚ : [ئاوەڵناو] هێور؛ ئارام؛ هێدی؛ هێمن. (آرام)

هارمۆنی : فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١)هاودەنگی لە مۆسیقادا. (٢)لەیەک کاڵانەوەی ئەندام گەلی سیستەمێک یان لە هونەری‌نیگار کێشیدا لەیەک‌کاڵانەوەی ڕەنگی پاژگەلی نیگارێک. (هارمونی)

هافبەک : اند؛فرد؛ فد: [ناو] هەرکام لە ئەندامانی تیمی کایەکەری تۆپی پێ کە لە نیوەی دواوەی زەوینی تۆپی پێدا کایە دەکەن. (هافبک)

هافتایم : اند؛ فرد؛ فد: [ناو] [کوژی‌وەرزشی تۆپی‌پا] هەرکام لە دوو نیوەی کایەی وەک تۆپی پا. (کافتایم)

هاونشین : [ناو] هەم‌نشین؛ هاودەم؛هاواڵ؛ دۆست. (همنشین)

هاوێرکرافت : اند؛ فرد: [ناو،ت] هاڤێر-کرافت جۆرێک پاپۆڕ کە بەسەر دەریادا و بە سەر عەرزدا دەخشێ.

(هاورکرافت)

هۆپ : ئوپ؛ لە ئیستۆپی ئینگلیزییە وەهاتوو؛ بە شوفیر دەڵێن بە واتا ڕاوەستە، تۆرمز بگرە . (ایست)

هونەرپیشە : فد: [ناو،ت] شانۆکار؛ ئەکتەری شانۆ و سینما. (هنرپیشه)

هەپەرووت : [ناو]حاڵەتی نەشە بوونی زۆر بەهۆی کێشانی تریاک و هێرویینەوە.

(هپروت)

هەرز : [ئاوەڵناو] هەرس؛ سافبوون و سووانی هێڵی گرنجی پێچ و مۆرە. (هرز)

هیپنۆتیزم : فرد؛ فد؛اند: [ناو] خەوی دەستکرد؛ کە لە لایەن هیپنۆتیزۆرەوە بەسەر کەسێکدا دادەسەپێ. (هیپنوتیسم)

هیپنۆتیزۆڕ : [ناو،بک] پسپۆڕی کاری هیپنۆتیزم. (هیپنوتیزور)

هیپی : اند؛ فرد؛ فد: [ناو]لاوی بێکارەی وڵاتگەلی ڕۆژئاوایی کە دژ بە کۆمەڵگایان هەڵسوکەوت دەکەن و بە کنج و سەروقژی نائاساییەوە خۆیان نیشاندەدەن و زیاتر خوو گرتووی ماکی سرکەرن. (هیپی)

هێندڵ : اند؛ فرد؛ فد: [ناو] میلەیێکی دوو ئانیشکە کە مۆتۆڕی سەیارەیان پێ‌هەڵدە-کرد ئیمرۆ بووەتە (سویچ) کلیل. (هندل)

واپژگ : [ناو] باوەشێن؛ باپژێن. (بادبزن)
واپەڕ : [ناو] باپەڕ؛ کوڵنج. (قولنج)
واتایی: [ئاوەڵناو] مەعنەوی؛ پژۆنی؛(شەرابی ئاڵی واتایی بەدەستم فەلەکبادە، تەپوتۆزی خەیالات و خەفەتباریم وەبەرباده).«حەسەنسەلاحسۆران» (معنوی)
واتە : [چاوگە] وتن؛ وتە؛ بەواتەی بەدگۆ : بەوتەی بەدگۆ. (گفته؛ گفتن)
واتێرپۆلۆ : [ناو] یارییێکی گرووپیە لە نێوان دوو تیمی مەلەواندا کە یاریکەران تێدەکۆشن تۆپێک پخەنە نێو دەروازەی بەرانبەرەوە. (واترپولو)
واجە : [ناو] لە ئاوێستادا(واج)بەواتای وتە هاتووە؛ واژە؛ وتە؛ پەیڤ؛ وشە. (واژه)
واچتێ : [ناو] وەک ئەوەی؛ وەکوو؛ پسەو؛ مینا. (مانندواینکه)
واچەی : [چاوگە] وتن؛ کوتن؛گوتن؛ پەیقین. (گفتن)
واخ : [ناو] واغ؛ لەیاریی واخێندا بەیندار بوونی دوو گوێز یان دووگزمووڵەیە، بەقەرای قامکە چکۆلە پێدا چوونێک؛ دژی کوێراخ. (دوگردویفاصله دار دربازی-گردوبازی)+
واخوان : [ناو،ت] واخوێن؛ تەلی شەشەمی تار کە قەویترە. (سیمششمتار)
واخولێ : [ناو،ت] گێژەڵووڵە؛ شایی جندۆکان. (گردباد)
وادار: (١)[ئاوەڵناو] بادار؛ خۆراکێک کە سکی پێ دەماسێ. (رماتیسمی؛ خوراک-نفخ‌آور)
وادای : [چاوگە](١)بادان؛ تاودان؛ گرژکردن. (تابدادن). (٢) فوو دەر چوون؛ باڵێدەرچوون. (باددادن)
وارئامەی : [چاوگە،ت] هاتنە خوار؛ نیشتنەوە؛ نیشتنەوەی مەل و تەیارە. (نشستن؛ پایین‌آمدن)
واراناو : [ناو،ت] باراناو؛ ئاوی باران. (آب-باران)
وارانەمانگ: [ناو،ت] سەرماوەز؛ هەوەڵ مانگی پاییز. (آذرماه)
واردەمەنی : [ناو،ت] خواردەمەنی؛ هەر شت بۆ خواردن بیێت. (خوردنی؛ خوراک)
واردەیۆ : [چاوگە] خواردنەوە؛ واردنەوە؛ وەخواردن. (نوشیدن)
وارکێشەی هەوایی : [ناو] چاڵی هەوایی. (چاەهوایی)
وارۆ : [ئاوەڵناو+ جێناو]خوارۆ؛ خوارەوە؛ ژێرەوە. (پایینی؛ طرف‌پایین)
وارویۆخ : [ناو] لەتورکیەوە هاتووە؛ دارونەدار. (هستونیست)
وارەوار :[ئامراز،دەنگ] بارەبار؛ بالەبال؛ دەنگی کار و بەرخان. (صدای‌بزغالەوبره)

وازلین : [ناو] ماکێکی پاترۆلیە بۆ نەرم بوونەوەی پێستی وشکی لەش بەکەڵکە. (وازلین)

وازیار : [ئاوەڵناو+ ناو] خوازیار؛ کەسێک کۆ دەخازێت. (خواهان)

وازیگە : [ناو] بازگە؛ بازیگا؛ یاریگا؛ جێگەی یاری و کایە. (جای‌بازی)

واژۆ : [ناو] پەسند؛دروستکردن؛ڕێکخستن؛ شروڤە؛ پەژراندن؛ ئیمزا. (تصویب؛راه‌انداختن؛ امضا)

واشاک : [ناو] جۆرێک پشیلەی کێوی بە- کلکی کورت و گوێی ڕەش و پێستی بە- هاداروە. (گربه‌وحشی)

واشەنگ: [ناو،بک]سەڵاکەر و تەپڵێدەری پارشێوانی مانگی ڕەمەزان. (طبل زن سحری در ماەرمضان)

وافووری : [ئاوەڵناو](ب)تریاکی؛ خووگرتوو بە کێشانی تریاک. (معتادبەتریاک)

واق‌واق‌کەرە : [ناو] فرندەی تاق‌تاق‌کەرە. (مرغ‌حق)

واکێش : [ناو](١)باکێش. (٢)کەڵەشاخ. (باد کش ؛ استکان‌حجامت)

واگۆن : [ناو] ڤارگۆن؛ چەندژوور(کوویە)کە لە پاڵ یەکدا دابەستراون، زیاترلە شەمەندە فەردا کە لە چەند واگۆن پێکدێ. (واگن)

واڵ : ناوی جۆرێک نەهەنگە. (وال). (٢) [ناو] قوماشی تۆری زۆر ناسک. (تورخیلی نازک)

واڵس : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] جۆرێک هەڵپەر- کێی ئارامی دوو کەسی ئورووپییە.(والس)

(٢)ئاهەنگێکی سێ زەربی تایبەتە بۆڕە- قسی واڵس. (آهنگ والس)

واڵوڕ: [ناو] چراییکی چێشت لێنانی پلیتە- دارە. (والور)

واڵە : [ناو] لەنگ لێدان و خوار و خێچ بوو نەوەی هەرتەگەرێک لە کاتی خولانەوەدا. (لنگ‌زدن‌تایرماشین)

واڵە: [ناو] خوشک. (خواهر)

واڵەزا :[ناو] خوشکەزا؛ خوارزا؛خارزا؛منداڵی خوشک. (خواهرزادە)

واڵێ : [ناو] خوشک؛ واڵە. (خواهر)

والیباڵ : [ناو] یاریێکی گروپییە، دوو دە- ستەی‌شەش کەسی کەیاری و ملە دەکەن بە تۆپ، تۆڕێکیش لەناوە ڕاستیاندا، کەنابێ بهێلن توپلە زەوینەکەیاندا وەعەرز بکە- وێ. (والیبال)

وامەزند :[ناو] مەزەندەکەری‌با؛ باپێو. (بادسنج)

وان : (١) [جێناو] ئەوان. (آنها). (٢)[ناو] شارێک‌وگۆلێکە لە کوردستانی تورکیا. (شهرودریاچەاسات). (٣)[ناو] دەفرێکی‌درێژ و گەورەیە لە گەرماو پری دەکەن لە ئاوبۆ خۆ شۆردن و چوونە ناوی. (وان).(۴)بەو جۆرەن؛ وەهان. (اینطورهستند)

وانای : [چاوگە] خوێندن. (خواندن)

وانگ : [ناو] بانگ. (اذان)

وا نواندن:[چاوگە،ت](١) بەوجۆرە نیشاندان ؛ (ب)بە جۆرێکی پێچەوانە خستنە بەرچاو؛ بەجۆرێکی درۆیین خستنە پێش‌چاوی خە- ڵک بۆ بەهەڵە بردنیان. (وانمودکردن)(٢)

وێچوون؛ وادەنوێنێ: لەوە دەچێ. (بنظر-رسیدن)
وانییە : وەهانییە؛ بەو جۆرەنییە؛ (ب)ڕاست نییە؛ درۆیە. (اینطورنیست؛ دروغاست)
واوشە : [ناو] باوشە؛ باوش؛ باخەڵ. (بغل)
واویلا : هاوار؛ وشەیێک بۆ دەربڕینی کار خراپی. (واویلا)
واهۆفە :[ناو] واهۆڕ؛ بۆران ؛با وکرێوە پێکەوە. (طوفان)
وایکینگ : [ناو] ئێلێکی شەڕکەری پاپۆڕە وان بوون لە ئیسکاندیناوی کە زۆر جار جینارەکانیان تاڵان دەکرد و تا سەدەی دە-یەمی زایێنی ئەو کارە دەوامی بوو. (وایکینگ)
وتەی : [چاوگە] خەوتن؛ نووستن؛ ڕازان. (خوابیدن)
وراسەی : [چاوگە] دروومان؛ دووریـن. (دوختن)
ورتکە و پرتکە : [ناو،ت] وردەوپرتە؛هوور کومورک. (خردەریزە)
ورچەکەبوون : درێژ بوونەوەی سێبەری بەرد و ڕەوەز. (درازشدنسایەسنگلاخ)
وردەکاری : [ناو] لە کاری هونەریدا لە پێشدا گەڵاڵەیێک دەگرن و پاشان بەوردی لە سەری کار دەکەن کە ناوی وردەکاریە. (ریزەکاری)
وردەگیواو : [ناو] ئەم گیایە لە زەمانی ئە-شکانییەکاندا دەرکزە دەکرا بۆ وڵاتی ڕۆم و لەوێ بۆ عیلاجی نەخۆشینی نزیکایەتیی ژنوپیاو (جنسی)کەڵکیان لێوەردەگرت. (درمنەدشتی.)
ورستەی : [چاوگە] هەڵسان؛ ڕاپەڕین. (پا شدن؛ قیام)
ورسی : [ئاوەڵناو] برسی. (گشنە؛ گرسنە)
ورشەورش : [ناو،ت] جریوەجریوی ئە-ستێران؛ تروسکەتروسک؛ تروسکانەوەی لەسەر یەک. (درخشیدنزیاد)
ورگەپێست : [ناو،ت] ورگەپۆس؛ پێستی ژێر سکی ئاژەڵ هەڵمسان، یان ئاو تێزان و ماسین. (پوستزیرشکمحیواناتبادکردن)
ورورەی جادوو : ناوی دێوێکی ئەفسانەیی مێوینەیە. (نامدیویافسانەیی)
ورەگیا : > کاسەگوڵ
ورێزان : [چاوگە](١) ڕاچەنین و لە خەو هەڵسان. (٢) هەڵسانەپا. (١و٢ پاشدن)
وزانـدن : وزوزکـردن؛ ویزانـدن؛ گیـزە-گیزکردنی مێش و هەنگ. (وزوزکردن)
وزە : (١)[ئامراز،دەنگ] ویزە؛ دەنگی باڵی مێش؛(٢)[ناوە] هێز؛ توانایی. (صدایبال-مگس؛ زور)+
وزمەدار : [ناو] دارسێوەر؛ دارسیبەر؛ گژەدار؛ دارێکی باڵا بەرز و جەنگەڵییە گەڵاکەی لەگەڵ گەڵای تووشیرین و وەنەوشە دە-کوڵێنن و ڕۆژی کەوچکێکی دەخون بۆ مالیجەی برینی ڕیخۆڵە(کولیت)بەکەڵکە. (درختنارون)
وژار : [ناو] بژار. (وجین)
وژارکێ : [ناو] خۆشارکێ؛ قەراقەرا. (قایم-باشک.قایمموشک)
وژارە : [ناو] پەژارە؛ ئەندێش؛ خۆف؛ ترس.

(ترس)
وژن : [ناو+ ناو،بک]بژار؛ وژن کـەر : بـژار-کەر. (وجین)
وژنه : [ناو]گاینجە؛ سەرمژانە. (رابـطـبـین-خیش‌ویوغ)
وشـــاردەی : [چاوگـــە]گوشـــین؛ کوشـــین؛ گوشان؛ گڤاشتن؛ گوڤاشتن. (فشردن)
وشترگا : [ناو] زەرافە. (زرافه)
وشکـوبرینگ : [ئاوەڵنـاو] وشـکوبرنـگ؛ زۆر وشک. (خشک‌خشک)
وشکه بەند : [ناو،ت](ب)سەرمای زۆر و بێ بارین کە ئاو دەیبەستێ.(سرمای‌سـخت؛ یخبندان)
وشکەشایی : [ناو،ت](١)بێ‌هۆ و بێ‌پەیوە-ندی بەشتێکەوە چۆپی گرتن و هەڵپەرین. (بی‌دلیل‌وعلت‌رقصیدن). (٢)هەڵپەرینی بی دۆ(دۆت). (رقص‌مردانه‌بدون‌دختروزن)
وشکەشیو : [ناو،ت] جاران برێتی بوو هـە-ڵگێڕانەوەی لیباس وەک پشتوین و مێـزەر بەباری خاوێنتریدا؛ بەڵام ئەمرۆ بەشوشتنی لیباس دەڵێن لە ماشینی(وشکەشۆر)دا بـێ ئەوەی ئاوی لێبکەوێ و بە تراوی تایبـەت یا بێنزین دەشۆردرێ؛ ناوی ئەو مەکینـە و بەرهەمی کاری ئەو مەکینە وشکەشـیوە. (خشک‌شویی)
وشکەکەڵەک : [ناو،ت] دیواری وشکەچن؛ دیـواری بـەردچـن بـێ‌مـەلات و قـوڕ. (دیوارسنگ‌چین)
وشکەمز : [ناو،ت] وشکەمـس؛ مـزی دە-ست و حەقی کرێکار بە شێوەی نـەغد و بێ نان و ئاو یان خـۆراک پێـدان. (مـزد-بدون خوراک)+
وشی‌چن : < ئاوارە٣
وشی‌کەر : < ئاوارە٣
وڵۆشە : [ناو] برویش؛ ساوار؛ پەرشە.(بلغور)
وڵۆف : [ناو] وڵەف؛ هـەچـک؛ هـەچـەڵ؛ ئاڵقەی سەری گوریس و کەژو. (وهنگ)
ولول : [ئاوەڵناو+ ناو]کون‌کون؛ (دڵ ول-ول کەردەن خـەدەنگـی دووری)(«مـەولـەوی»
(سوراخ‌سوراخ)
وڵەگوڵاوی : [نـاو]گـوڵی‌گوڵـاو؛ گوڵـەبـاخ؛ گوڵباخی؛ گوڵ‌گوڵاو. (گل‌محمدی)
وڵەتووتی: [ناو]گوڵەتووتی؛گوڵەباخی کێوی؛ کوڵێندراوی گوڵەکەی بۆ مالیجەی بەردی گورچیلە باشە. (نسترن؛ گل‌سرخ وحشی)
ولیکان : [ناو] داب و ڕەسمێکی کۆنی ناو-چەی گەڕووسە لە ئاخری ساڵدا پەیکـەرە-یێک لـە پـەڕۆ چێـدەکـەن و هـەرکـەس گازێک لە پیاز دەدا و تفـی دەکاتـەوە بـە سەر پەیکەرەکەدا بەداخەوە هۆیەکەی تە-واو بـۆم ڕوون نـەبـووەوە. (مراسـمی‌در-گروس)
ونئـەور : [نـاو] گیـای هـەرێـز؛ فرێـزوو؛ کوڵێندراوی بۆ لابردنـی بـەردی گورچیلـە باشە. (مرغ؛ بیدگیاه)
ونتاڵ : [ئـاوەڵنـاو] خـوێن‌تـاڵ؛ ناشـیرین. (زشت)
ونڕێژ : [ئاوەڵناو] خوێنرێژ؛ پیاوکوژ؛ بکـوژ. (خون‌ریز)
ونەن :[ناو] پردی لە مێورەی درێـژ چێیـوو

ی سەر ڕوبار. (پل‌ازتاک‌درست‌شده)
ونەی : [چاوگە] خوێندن. (خواندن)
ووٚدکا : ڕوس‌د؛ فد؛ [ناو] ڤۆدکا؛ تراویکی ئاڵکوٚڵداری سەر خوٚشکەرە. (ودکا)
وەئاگاهاتن : [چاوگە،ت] خەبەر بوونەوە؛ هوٚشیار بوونەوە؛ لە بێخەبەری دەرهاتن. (آگاه‌شدن)
وەبا : [ناو] چاوقووڵکە؛ ئازارێکە، بەهوٚی زگە شوٚرە و ڕشانەوە ئاوی لەش کەم دە-بیٚ و زوٚر بقەیە. (وبا) (٢) بەبا؛ وەک: دیٚڵە بەبا. (موقع جفتخواهی سگ)
وەباڵبەز : [ئاوەڵناو] تاوانبار؛ بەرسووچ؛ گونا حکار. (گناهکار)
وەبای ئالتوٚڕ : [ناو] جوٚرێکی کەم هێزترە - لە نەخوٚشینی چاوقووڵکە. (نوعی‌وبا)
وەبەردان : [چاوگە،ت] شتێکدانە بەر شتێک یان تەگەرێک بوٚ ڕاگرتنی؛ کاریتە-ی شکاو کوٚڵەکەی وەبەردەدەن. (حایل-کردن)+
وەپێش‌گەڕان : [چاوگە،ت] پێشکەوتن و بەرانبرڕدانەوە. (جلوافتادن‌ودورزدن)+
وەتاو : (١) بەخوٚر. (٢)[بەند] بەتاڵووکە؛ بە-پەلە؛ بەلەز؛ بەپرتاو. (با خورشید و آفتاب؛ باعجله)
وەجاخ‌کوٚر : [ئاوەڵناو] لە سەردەمی زەردە-شتدا کوانووی ئاگر، ئەولادی نێرینە هە-ڵیدەکرد؛ ئەگەر کەسێک ئەولادی نێرینە-ی نە بووایە پێیان دەگوت وەجاخ‌کوٚر یان وەجاخ‌کوێر. (اجاق‌کور)
وەجیٚ : [ئاوەڵناو](١) بەجیٚ؛ بەجیٚوڕیٚ.
(بجا). (٢) لە جیاتی؛ تەنخوای. (درعوض)
وەختاو وەخت : (ب)٢٤ کاتژمیٚر. (٢٤ ساعت)+
وەختوناوەخت : [بەند] بەشیٚوەی گوڕاوگوڕ چوون بوٚ جیٚگایی؛ لەکاتی لەبار یان نالە باردا. (وقت‌وبی‌وقت)
وەختیەسی : وەختیەتی؛ کاتی‌خوێیەتی؛ کاتی‌هاتووە. (وقت‌آنست)
وەخشوور : پیٚغەمبەر. (پیامبر)
وەخشووری: [ناو](ب)زەرِدەشتی.(زردو شتی)
وەخوٚگر : [ئاوەڵناو] لەخوٚگر ؛ دەرووەست؛ حاڵەتی دەستە بەر بوون. (متعهد؛ ضامن)
وەدووکەوتن : [چاوگە،ت] (١) ڕیگە و ڕە-وشتی کەسێک کردن بە ئوێناک و لەسەر ئەو ڕێبازە ڕوێشتن. (کسی‌راسرمشق-قراردادن). (٢) دوای کەسێک کەوتن و بە شوێن کەسێکدا ڕوێشتن. (دنبال‌کسی‌راه-افتادن)
وەدەرخستن : [چاوگە،ت] (١) ئاشکراکردن و سەر لابردنی سوڕ. (آشکارکردن). (٢) پیشاندان خویاکردن؛ نیشاندان. (نشاندادن) (٣)دەرکردن و وەدەرنانی کەسێک لە-جیٚگاییٚک. (بیرون کردن)
وەدەست‌وپاکەوتن: [چاوگە،ت]کەوتنەخوٚ؛ کەوتنە پەلە و هەوڵ بوون؛ کەوتنە جم و جووڵ. (بەدست‌وپاافتادن)
وەدەنگ هاتن : [چاوگە،ت](ب) زبانی ڕە-خنە و ناڕەزایی کردنەوە. (زبان‌بەاعتراض-گشودن)

وەر: (١)[ناو] بەر؛ پانایی. (پهنا). (٢) [ناو] خۆر؛ ڕۆژ. (خورشید)
وەراوەر : [ئاوەڵناوت] بەرامبەر؛ بەرانبەر. (برابر)
وەربازن : [ناو] بەربازن؛ بازنەیێکی تەنگ و چووکە، پاش بازنە دەکرێتە دەست کە - بپێتە لەمپەر بۆ ئەوەی بازنەکان دانە ماڵ یێن.(نگهدارندەالنگوها)
وەربەردەی : [ناو] خۆربردن؛ لە بەر خۆر سووتان؛ خۆر سۆچنای. (آفتاب‌سوختگی)
وەربێژ : [ناو] قەلبیر؛ هێڵەک؛ بێژنگ. - (غربال)
وەرپڕای : [بەند+ ناو]خۆرپەڕ؛ خۆرئاوا بوون. (غروب)
وەرپڕگا : [ناو] خۆرپەڕگە؛ بەرانبەری خۆر هەڵات؛ خۆرئاوا؛ خۆرنشین. (مغرب)
وەرتاخ : [ناو] شەخەڵ؛ نەمامی ساوای داری لیرەوار. (نونهال)
وەرچەپ : لای چەپەوە؛ (ب)سووچ؛ گۆشە؛ لابەلا؛ لاڕێ. (گوشە؛ بیراهه)
وەرچەمڵێل : [ئاوەڵناو] وەرماڵۆس؛ زۆر خەو هاتن؛ چاو پڕ لە خەو؛ خەو زاینە چاو؛ خەو هاتنی زۆر. (خواب‌آلود)
وەردەک : [ناو] ئوردەک: ئەم تۆرەمە هەر لە هێلکە هاتنەدەر هەموو مەلەوانن، دە- ندوکیان پانە و لە ڕوانگەی فرندە ناسیەوە پێنج جۆرن. (١)دەندووک مشاریەکان. (نک ارەایها). (٢) قازەکان. (قازها). (٣) مراویەکان. (مرغابیها). (۴) قوو. (قو). (۵) مراویە بینە کێشەکان. (مرغابیهای‌غواص)

وەردەک : [ئاوەڵناو+ جێناو] بەردەک؛ ئە- گەر دووکەس دووپشتەکی سوواری ئە- سپێ‌بن ئەوەی پێشەوە وەردەک یا بە- ردەک و ئەوەی پاشەوە، پشتەک یان پشت تەرکە. (سوارجلویی)
وەرزا : [ناو] وشەیێکی پەتی کوردییە کە - چووەتە نێو فارسیس واتا گاجووت. (ورزا)
وەرزان : [چاوگە] جووڵان؛ تەکان؛ بزوان؛ وەرزش. (جنبش)
وەرزاندن : [چاوگەت] (١)جووڵاندن. (تکاندادن). (٢) خاراندن؛ خۆش کردنی پێست و چەرم. (دباغی کردن‌پوست)
وەرزانەوە : [چاوگەت]جووڵانەوە؛ بزوانەوە؛ وەرزش کردن. (ورزشی کردن)
وەرزشی پیشەیی : [ناوت] وەرزشێ کە بپێتە کاری سەرەکیی وەرزشکار. (ورزش- حرفەای)
وەرزشی تاکەکەسی : ئەو وەرزشانەن کە وەرزشکار بە تەنیا دەچێتە مەیدانی حە- ریفەوە، وەک : زۆران و جۆدۆ و شەڕە مشت. (ورزش‌انفرادی)
وەرزشی زستانی : [ناوت] وەرزشگەلی تایبەت بە زستان کە زیاتر لەسەر سەهۆڵ و بەفر بەڕێوە دەچن. (ورزش‌زمستانی)
وەرزشی زۆرخانەیی : [ناوت] وەرزشێ کە لە ناو زۆرخانەدا بەرەسمێکی تایبەتەوە بە- ڕێوە دەچێ. (ورزش‌باستانی)
وەرزشی سوئێدی : [ناوت](ب) لەش گە- رم کردن بۆ دەستپێکی کارگەلی وەرزشی؛ وەرزش کردن بە جووڵانەوەی ئەندامگەلی

لەش، بەبێ کەڵک وەرگرتن کەرەستەی وەرزشی. (ورزش‌سوئدی)

وەرسیان : [چاوگە،ت]کەوتنە خوار؛ ڕێکە-وتن؛ ڕۆیشتن. (افتادن‌پایین؛ براه‌افتادن)

وەرسین : [چاوگە](١)بەربوونەوە خوارێ؛ داکەفتن. (افتادن‌پایین). (٢)کاژێربوون؛ ڕازیبوونی‌جنسی .(ارضاشدن در همخوابگی)

وەرکەردەی : [چاوگە،ت] لەخۆوڕاکرن؛ کردنەبەر؛پۆشین؛ پۆشان. (پوشیدن)

وەرکەمەر : [ناو،ت] بەردەگیا؛ کەوچکە چایێ لە کوڵێندراوی گوڵە خرەکانی بۆ ماوەی سێ ڕۆژ کرمێ ڕیخۆڵە (ئاسکاریس‌وکرمەک)لەبەین دەبا.

(برنجاسف وحشی؛ بومادران‌کوهی)

وەرکەوتوو : (پاشکەوتوو، سەگی‌خەوتوو؛ بە تەوسەوە بە کەسێکی خەوتوو دەڵێن. (سگ‌خوابیده)

وەرگل‌دای : [چاوگە،ت]گل‌دانەوە؛ بەر-گرتن؛ نەهێشتن و بوونە لەمپەر. (مانع شدن؛ جلوگیری کردن)

وەرگیراو : [ناو،بەر](١)هەر شت تا ئیستا لە کەسێک ئەستیندراوە یان وەرگیراوە. (٢) پەسند کراو پەژرێندراو. (قبول‌شده)

وەرگێل : [ناو] بەردکێش؛ خەرەکی. (وسیله‌سنگ‌کشی‌بالاغ)

وەرگێڵاو : [ئاوەڵناو+ ناو،بەر] وەرگێردراو؛ بەراوەژوو؛ سەرەونخوون؛ پاچڤە بوو؛ تە-رجەمەکراو. (برگردانده‌شده؛ ترجمه شده)

وەرماڵ : بەرماڵ؛ پێش‌ماڵ. (جلومنزل)

وەرم دیەی : [چاوگە،ت]ورم؛ خەو دیتن؛ خەو بینین. (خواب‌دیدن)

وەرمەزڕ : [چاوگە،ت]خەو زڕیان؛ خەو نە-هاتن. (خواب‌ازچشم‌پریدن)

وەروچێش : [بەند] ئەڕاچی؛ لۆ چی؛ بۆ چی؛ بۆچ؛ ئەڕا؛ لەبەرچی؛ لە چرووییەکەوە. (چرا)

وەروە سەر : [ئاوەڵناو] بەفرەبەسەر؛ بەفرێ کە مرۆڤ تێیناچەقێ. (برف‌سفت‌منجمد-شده‌روی‌زمین)

وەروە وار : [ناو] بەفرانبار؛ هەوەڵ مانگی زستان. (دیماه)

وەڕەزی : [ناو] بێزاری؛ جارزی؛ بێ تاقەتی. (بیزاری)

وەڕەس : [ئاوەڵناو] وەڕەز؛ بێزار؛ بێتاقەت. (بیزار)

وەرەقەهاتن : [چاوگە،ت] (ب)ناوی کە-سێک بە سەربازی دەرچوون. لە زەمانی قەدیمدا ناوی چەند کەس لەسەر وەرەقە-یێک دەنووسراو دەدرایە دەس دێهبان کە حازریان بکات بۆ ناردنیان بە سەربازی. (اسم‌درآمدن‌به‌سربازی)

وەرەلوایی : [ناو] چوونەپێش؛ پێشڤەچوون. (پیشرفت)

وەرەما : [ناو] بەرخەمێو. (برەماده)

وەرەندل : [ناو] جۆرێک تفەنگی قەدیمی بوو. (نوعی‌تفنگ‌قدیمی‌بود)

وەرەنیا : [ناو] بیراز؛ گرنج‌گرنج کردنی بە-ردی ئاش. (آجدارکردن‌سنگ‌آسیا)

وەرەنێر : [ناو] بەرخەنێر. (برەنر)

وەڕێخستن : [چاوگەت] (١)ناردن؛ خستنەڕێ. (فرستادن). (٢)سەرپەرستی کردن و بەرپرسیکردن و ئیدارە کردن و بەڕێوە بردن. (اداره کردن). (٣)پێکهێنان وەک، میوانی وەڕێخستن. (راهانداختن)

وەرێنان : وەرهێنان؛ لە دوور ئاڵاندن؛ دە ستم لە قەدی وەرێنا : ئاڵقەم کرد. (حلقە-کردن)

وەریەقە : [ناو](١)بەریەخە؛ بەروانکە. (دستمال‌سینه). (٢)پێسیر؛ یەخە؛ بەرۆک. (گریبان)

وەز : [ناو] بەز؛ پیو؛ چەوری و چەورایی دووگ و بەز. (چربی‌ودنبه)

وەزاڵەهاتن : [چاوگەت] وەرەز بوون؛ وە-هاوار کەوتن؛ زۆر بۆ هاتن. (درفشارافتادن)

وەزەند : [ناو] وەزەن؛ زەرەر و زیان؛ ئە-زیەت و ئازار. (زیان؛ ضرر)

وەزی : [ناو] گوێز؛ دار و بەری، داری گوێز. (گردو)

وەزارە : بیر و باوەڕێک کە تەنیا لە خە-یاڵەوە سەرهەڵدەدا؛ پڕوپووچ و خورافات. (خرافات ؛ موهومات)

وەژوورکەوتن : [چاوگەت] (١)لای ژوورو وەوە دانیشتن. (درصدرنشستن). (٢)چوونە ژوورەوە؛ چوونە ناوەوە؛ لێ وەژوورکەوتن. (برکسی‌واردشدن)

وەستاکار :[ناوت] پسپۆڕی هەرکارێک، وەستای ئەو کارەیە؛ وەک:وەستا کاری ئاش : ئاش وەستا. (استادکار)

وەستەک : [ئاوەڵناو] حەیوانێک کە زوو ماندوو دەبێت؛ زیاتر بۆ ئەسپ و قاتر دە-وترێت. (اسب‌وقاطری‌که‌زودخسته‌می‌شود)

وەسڵە : [ناو](١)دارتاشی؛ نەجاری. (نجاری). (٢ب) وەسڵە و پینە. (وصله.)

وەسەرکردنەوە : [چاوگەت]بەسەر کردنە وە؛ سەرلێدان؛ حیساب کردن؛ کەسێک بە حیساب هێنان. (سرزدن)

وەسەرکەوتن : [چاوگەت] (١)وەک:کە-وتنە سەر ئاو. (روی‌آب‌ایستادن‌چیزسبک). (٢) ڕویشتنە سەر و چوونە قاتی سەرەوە یا سەربان. (بالارفتن). (٣ب) بە پلە و پایە گەیشتن. (ترقی کردن)

وەسەن : بەسە؛ ئیتر بەسە، لەوە زیاتر پێویست نییە. (بس‌است)

وەشتو وار : [ناو] وەشتەی و بارین؛ باران بارین. (بارندگی)

وەشرەنگ : [ئاوەڵناو] خۆشرەنگ؛ (ب) ڕووگەش؛ ئەنی‌گەش. (خوشرنگ؛ خوشرو)

وەش ونەئامەی : وەش گەرەگ بیەی؛ خۆش‌ویستن؛ خۆشەویستی. (دوست-داشتن)

وەشێنەر : [ناو،بک](١)ئەوەی بڵاو دەکاتە-وە؛ توو وەشێن؛ بڵاو کەرەوەی گۆڤار. (ناشر). (٢) لێدەر؛ شەقوزڵە وەشێن. (بزن). (٣) هاوێژەر؛ فڕێدەر. (انداز)

وەفات : (١) وەفای تۆ؛ قوربانی وەفاتم. (وفای‌تو). (٢) وشە ئارەوییە واتا مردن. (وفات)

وەفرین : [ئاوەڵناو] بەفرین؛ هەر شت لە بەفر بچێت یان لە بەفر دروست بووبێت.

(برفين)

وه قله‌كه‌وتن : [چاوگه‌،ت] وه‌خۆ كه‌وتن و خۆ سازكردن بۆ ئه‌نجامی كاریٚ؛ پـل‌هـه‌ڵسان. (خودراآماده‌كردن)

وه‌كازه : [ناو] وه‌كاز؛ گۆچان؛ گاڵۆک.(عصا)

وه‌ک خۆڵ ٚ : (ب) بـه شـتی زۆر و فـراوان ده‌وتریٚت؛ وه‌ک خۆڵ ٚ ڕژاوه : یه‌كجار زۆره. (مانندخاک)

وه‌كردن : [چاوگه‌،ت] (۱)كردنه‌وه‌ی گـریٚ و شتی به‌ستراو. (بـازكـردن). (۲)ئـاگر وه‌كردن: ئاگر كردنه‌وه؛ هه‌ڵكردن. (روشـن‌كردن‌آتش). (۳) ئاوه‌ڵا كردن. ئاواڵه‌كردن و كردنه‌وه‌ی ده‌ركه. (بازكردن)

وه‌كه‌ل ٚ: [ئاوه‌ڵناو] به‌كه‌ڵ ٚ؛ هه‌روها وه‌ته‌گه: به‌ته‌گه و وه‌به‌ران : به‌به‌ران. (ماده‌گاوگشن خواه)

وه‌لاداهاتن : [چاوگه‌،ت] (۱) بـه‌پـاڵ ٚكـه‌سیٚكدا ڕۆیشتن؛ به‌لاداهاتن (ازكنار گذشتن). (۲) بووردنه‌وه، بووردنـه‌وه‌ی دڵ ٚ؛ بـه‌لادا كه‌وتن؛(ب) مردن. (بیحس‌شدن و افتادن)

وه‌ڵاشم : [ئاوه‌ڵناو]وه‌ک:گیای دووراوی نه‌به‌ستراوی كۆوه بوو؛ پرش‌وبڵـاو و شـیٚواو؛ به‌سته‌به‌ندی نه‌كـراو. (بسـته‌نشـده‌وبهـم‌ریخته؛ فله)

وه‌له‌خ : [ناو] یاكه‌ریم؛ قومری؛ جۆریٚک كۆتره باریكه. (قمری)

وه‌لیقه‌ت : [ناو] ڕشوه‌ت؛ به‌رتیل. (رشوه)

وه‌م جۆره : [به‌ند] وه‌یته‌ور؛ به‌م‌جۆره. (اینچنین)

وه‌ندیداد : [ناو] به‌شیٚكه له كتیٚبی پیـرۆزی ئاویٚستا. (وندیداد)

وه‌ن سـیاوه‌ش : [نـاو] خـویٚنی سـیاوه‌ش؛ گیاییٚكه كه به گوڵه‌كه‌یشی ده‌ڵیٚن خـویٚنی سیاوه‌ش، گوڵه‌كه‌ی هیٚنـده ده‌كـوڵیٚنن تـا ئاوه‌كه‌ی ده‌چندریٚت پاش وشـک بوونـه‌وه هه‌ر جار به‌قه‌را ده‌نكه نۆكیٚ لـه ئـاودا ده‌تویٚننه‌وه و له‌ده‌مـی وه‌رده‌ن بـۆ عیلاجـی چڵككردنی پووک(پیۆره) به‌كه‌ڵكه. (خون‌سیاوشان)

وه‌نـه‌دی : [نـاو](۱)جابـه(جـه‌بعـه)ی لـه شووشه چیٚكراوی پیٚش دووكان. (ویترین). (۲) هه‌ر شتی شووشه تیٚگیراو وه‌ک ئاویٚنه و په‌نجیٚره و...(هرچیزباجام‌شیشه‌ای)

وه‌نه‌دیگ : < وه‌نه‌دی

وه‌نییه . وهانییه؛ وانییه؛ (ب)ئایـا وهانییـه؟ (آیااینطورنیست؟)

وه‌ور : [ناو] به‌فر. (برف)

وه‌وراو : [ناو] به‌فراو؛ تاواوه‌ی بـه‌فـر؛ (ب) ئاوی سارد و سه‌هـۆڵـاو؛ وه‌وراوان چـوون سه‌یل دیده‌ی من جۆشان «مه‌وله‌وی» (آب سرد؛ آب برف)

وه‌ویه‌جنۆكانه : [ناو] بووكه‌جنۆكانه؛ شـاییه جنۆكانه؛ گیٚژه‌ڵووله. (گردباد)

وه‌هابی : [ئاوه‌ڵناو] شۆیٚگرانی وه‌هابییه‌ت. (وهابی)

وه‌هابییه‌ت : [ناو] لقیٚک له مه‌زهه‌بی حه‌نبه‌لی كه له‌سه‌ر بیروبڕوای موحـه‌ممـه‌دی عه‌بدولوه‌هاب دانراوه كه قورعان و سوننه‌تی پیٚغه‌مبه‌ر به بنه‌ڕه‌تی بڕوا ده‌زانیٚ و به‌غه‌یری خودا پنا به‌هه‌ر شت بردن به‌شـه‌

ریک دانان بۆ خودا دەزانیٚ. (وهابیت)
وەی وەگەڕیٚن : [ناو] بەڵا ورگەڕیٚن؛ بەڵاگەردان؛ قەڵخانی بەڵا. (بلاگردان)
ویاران : [جیٚناو] ئەوانەی ویەردن: (بوورین، ڕابوورین)؛ ڕابووردووگەل. (گذشتگان)
ویتامین : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] هەرکام لە پیٚکهاتە ئالیەکان لە نیٚو خوراکدا کە بۆ ژیان پیٚویستە بەڵام نابیٚتە هیٚز و وزە. (ویتامین)
ویتامین ئا : [ناو] ڕتینۆڵ؛ ئەو ویتامینە لە نیٚو چەوریدا دەتویٚتەوە و کەم بوونەوەی ئەو ویتامینە لە لەشدا، دەبیٚتە هۆی شەوکویٚری و زبر بوونی پیٚست. (ویتامین آ)
ویتامین ئی: [ناو] لە گەورە بوونی ماسوولکەکانی لەشدا دەوردەگیٚریٚ و پیٚشگری لە زوو پیربوونی سیٚللولەکان دەکا. (ویتامین ای)
ویتامین (ب١) : [ناو] کەم بوونی ئەم ویتامینە لە لەشدا دەبیٚتە هۆی نەخۆشینی بیٚری‌بیٚری؛ لە ناو جەرگ و هیٚلکە و بیرەدا زۆرە. (ویتامین‌ب١)
ویتامین(ب٢) : [ناو] ئەم ویتامینە دەبیٚتە گەشە و نەشەی لەش؛ لە ناو شیر و جەرگدا زۆرە. (ویتامین‌ب٢)
ویتامین(ب٦) : [ناو] بەرگری لە دلٚ بە یەکداهاتن و ڕشانەوە دەکا. (ویتامین‌ب٦)
ویتامین(ب١٢) : [ناو] لە دروستکردنی خویٚن‌لە ناو لەشدا دەوری هەیە. (ویتامین‌ب١٢)
ویتامین(سیٚ): [ناو] لە ناو سەوزی خواردن و میوەدا زۆرە؛ بۆ بەرگری لە هەڵامەت باشە ؛ خۆش کەرەوەی برینی لەشە. (ویتامین‌سی)
ویتامین (دیٚ) : [ناو] لە پتەو بوونی ئیٚسک و دداندا ڕۆڵی هەیە. (ویتامین د)
ویتامین(کا): [ناو] لە ڕاوەستانەوەی خویٚنی بەربووی لەش و گرسانەوەی خویٚنی‌بریندا دەوری هەیە. (ویتامین کا)
ویترای :فرد؛ فد: [ناو] چەشنیٚ ویٚنەکیٚشان بەڕەنگی خەستی(هەویری یان ڕۆنی) لە سەر شووشە. (ویترای)
ویٚتن : [چاوگە] وتن؛ هوٚتن؛ خوٚتن؛ خەوتن؛ نووستن؛ ڕازان. (خوابیدن)
ویٚچنە : [ناو] بیٚژنگ؛ ویٚچن؛ هیٚڵەک. (غربال)
ویدئو : اند؛ فرد؛ فد: [ناو]کەرەستەی توٚمار کردن و بڵاوکردنەوەی دەنگ‌وڕەنگ بە شیوەی میقناتیسی. (ویدئو)
ویٚدەچیٚ : [بەند](١) لەوانەیە؛ ڕەنگەوابیٚت. (شاید؛ احتمالا). (٢) شیٚوەدەدا؛ لەودەچیٚ. (شبیهاست)
ویٚرانکەر : [ناو،بک] ویٚرانگەر؛ خاپوورکەر؛ تیٚکدەر. (ویرانگر)
ویٚرانکەردەی : [چاوگە،ت] ویرانکردن؛ خاپوورکردن؛ کاولکردن. (ویرانکردن)
ویرشیەی : لەبیر چوون؛ لەیاد بردن؛ فەراموٚشکردن. (فراموش‌کردن)
ویٚرموت : ناوی جوٚریٚک شەرابە. (نام‌نوعی‌شراب)
ویٚرنی : فرد؛ فد: [ناو](١)تراویٚکە بۆ بریقە-

دار کردنی ویّنه و چەرم. (۲)چەرمی ویّرنی لیّدراو. (۳) جۆرێک چەرمی دەستکردی بریقەدار. (۱و۲و۳.ویرنی)
ویرۆلْ : [ناو] ویکولْ؛ ویکۆلْ؛ بیەکولْ؛ بنجەبی؛ گەڵاکەی دەکوڵێنن، بۆ مالیجەی زەردوویی و ماڵاریا(نۆبەتیّ)باشە؛ سیّ جۆرە (۱) بیە چەرمە، یان سپیە بی،(۲)سوورەبی ، (۳) ڕەشە بی. (بید)
ویرەویر : [ناو،ت] بیرەبیر؛ هەڵاتن و کورتە ڕاوەستانی ئاسک. (رم‌کردن‌وایستادن‌و-واپس‌نگریدن‌آهو)+
ویرِەویرِ : [ئامراز] دەنگی هەر شت کە بە تیژی ڕابرێ وەک بەرد و گوللە؛ ویرەی زۆر. (ویزویزگلوله)
ویزا : فرد؛ فد: [ناو] بەرایی؛ ئیزنی چوونە ناو وڵاتێکی بیانی لە لایەن نوێنەری ئەو وڵاتەوە. (ویزا)
ویژاموور :[ناو] زەنگلە؛ زەنگوڵە. (زنگوله)
ویژامە : [ناو] پروٚزە؛ پەخشان؛ وەژەگ؛ نفیسکی. {نسر.با (ت)سەنقطە}
ویژیّ : [ناو] باوێشک؛ ئارووشک؛ هۆتژین؛ باووشک. (خمیازه)
ویساندن : [چاوگە،ت] فیساندن؛ نماندن؛ خووساندن؛ تەڕکردن؛ خویساندن. (خیساندن)
وێستاو : [ئاوەڵناو+ بەند] لەسەر دریژایی چەقاو؛ بیّجوولە؛ بە پاوە ڕاوێستاو؛ ماتل. (ایستاده؛ بیحرکت؛ معطل)
ویستراو : [ناو،بەر] داوخوازکراو؛(ب) بانگ-کراو لە ڕێکخراوێکی دەوڵەتیەوە زیاتر بۆ لێپرسینەوە. (خواستەشدە)
ویستەر : [ئاوەڵناو] خوازۆک؛ کەسێک کە دەیەوێت؛ خاترخواز؛ خوازەر. (خواستار)
ویسکی : [ناو] جۆرێک خواردنەوەی سەر خۆشکەری ئالکۆلدارە. (ویسکی)
ویسیای : [ناو،بەر] فیسای؛ خویسیای؛ خوو ساو؛ نماندی. (خیس‌شدە)
وێکهاتن : [چاوگە،] چەمین؛ چەمانەوە؛ چەمینەوە؛ هاتنەوەیەک و نزیک بوونەوەی دوجەمسەری هەر شت. (خم-شدن).
وێلک : [ناو] بەژن و ناوقەدی دار،لە ڕیشە وە هەتا جێی لقدەرکردنی دار.(تنەدرخت)
وێلەکی : سەرگەردان؛ تیری بیّئامانج؛ وە-ک: گوللەی وێڵەکی. (بی‌هدف؛ سرگردان)
وێلی : [ناو] بەرەلایی؛ ئاوارەیی؛ سەرگە-ردانی. (ول‌بودن)
+ وێنە : ناوە بۆ ژنان. (اسم زنانە)
وێنجە تالە : [ناو] وێنجە کەروێشک؛ خۆراکی ئاژاڵە؛ بۆ شیفای برین باشە. (یونجەوحشی)
ویەرد : [ڕابوردووی ڕەدبوون] تێپەڕی؛ ڕابوورد؛ ڕۆیی. (گذشت)
ویەرنای : [لەچاوگەی ویەردن](۱) ڕابووردن؛ ڕۆیین. (۲) لیّخۆشبوون؛ بە-خشین. (۱و۲ رفتن؛ گذشتن)

وات : اند؛ فد: [ناو] یەکەی پێوانی هێـزی کارەبایی بەرانبەر بە یەک ژوول لە چرکە- یێکدا. (وات)

واتبۆرد : [ناو] تەختەی سپی کە بە ڕەش لەسەری دەنووسـن؛ دژی تـەختـە سـیاە. (وایتبرد)

واتێرپرووف : اند؛ فد: [نـاو] ئاونـەدز؛ بـە- کاتژمێرەکەمەوە دەچمە ناو ئاو، واتێرپرۆفە ئاو نادزێ؛ دژی ئاو. (واترپروف)

واریس : [ناو] پاگرە؛ نەخۆشینی گرێگرێ بوونی دەماری لەش بەتایبەت لە بەلەکـدا. (واریس)

واشێر : اند؛ فرد.؛ فد: [ناو] بەرپێچ؛ ئاڵقـە- یێکە تەنک،دەخرێتە نێوان پـێچومـۆرە بـۆ بەرگری لەشلبوونـەوە یـانمتـک لێبـرین. (واشر)

واکسەن : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] هووورگـو میکرووبیلاوازکراوی نەخۆشینەکانی جۆر- بەجۆر و تایبەت، بۆکردنە نـاو لـەش و در- وست. بوونی(دژهوورگ) لە لەشـدا، و بـە- رگەنەگـرتنـی هـورگیتـر بـە هـۆی ئـە- و(دژهوورگ)ەوە. (واکسن)

واکسـیل : روس؛ فـد: [نـاو] پـەلکـەی هۆنراوە لە قەیتانی ڵاشانی ئەفسەرانی تایبـەت بـە هـەر بـەشـێ لـە ئـەرتـەش. (واکسیل)

واکسیناسیۆن : فرد؛فد: [ناو] کاری واکسە- ن کردنە ناو لەش. (واکسیناسیون)

واکمەن : اند؛ فد: ناوی بازرگانی بۆ کەرە- سـتەی چـووکی بڵـاو کـەرەوەی دەنـگ. (واکمن)

واڵان : فرد؛ فد: [ناو](١)لێوارەی چینـداری سەر قۆڵی کراس و خـوار داوێنـی کـراس. (٢)کورتە پەردەی چینداری ژوورەوەی پـە ردەی پەنجێرە. (والان)

والۆر : فرد؛ فد: [ناو] پۆیتە و گرینگایـەتـی کەهەرکەس لە کۆمەڵگادا هەیەتی.(والور)

والیباڵیست : [ناو،بک]یاری کەری والیباڵ. (والیبالیست)

وانێت : اند؛ فد: [ناو] پیکـاب؛ سـەیـارەی بچووکی بارکێش کە تا دوو تۆن بار هـە- ڵدەگرێت. (وانت)

وایەر : اند؛ فد: [ناو] چەپکەسیمی ڕووپۆشدار؛ چەند سیمی ڕووپۆشدار لە بـە- ینی مۆتۆر و دێلکۆ لە سەیارەدا. (وایر)

وڵت : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] یـەکـەی پێـوانی ڕەوتی کارەبایی. (ولت)

وڵتامیتر : [ناو] ئامێری پێوانی ڕادەی کارە- بای ڕابووردوو لە تەلێکدا. (ولتامتر)

وڵتمیتر : [ناو] ئـامێری ئـەنـدازە گرتنـی جیاوازیی پۆتانسیێلی خاڵگەلی خولگەیێک بە یەکەی وڵت. (ولتمتر)

ولف : [ناو] ولف؛ جێگای باتێکردنی تیوپی سەیارە کە بە تیوپەوە لکاوە. (ولف)

وەرزشی ئاماتۆری : فـد؛ انـد؛[نـاو،ت] وە- رزشێ کە پیشەی سەرەکیی وەرزشکار نە-

بێت. (ورزش‌آماتوری)

وەرهاتن : [چاوگە] پەنمان؛ وەک: پەنمانی هەویر؛ هەڵاتنی هەویر؛ هەڵمسانی هەویر. (ورآمدن)

وەرەق هەڵگەڕانەوە : [چاوگە،ت]جاری واهەیە چەند کاتژمێر قومار بازێک لەسەر یەک دەدۆڕێنێت، لە ناکاو دەست دەگۆڕێ و دەستی چاکی بۆ دێت، یان بە راوەژووی ئەوە، بەوە دەڵێن وەرەق هەڵگەڕانەوە؛ (ب) بارودۆخ گۆڕان. (ورق‌برگشتن)

ڤیتۆ : [ناو] خاوەنی بەرگرتنی زۆردارانە؛ دەسەڵات بە کەس یان ڕێکخراوێ دان بۆ تێکدانەوەی بڕیاری گشتی. (ویتو)

ڤیتۆ کردن : [چاوگە،ت] ڤیتۆ کردن. پووچەڵکردنەوەی بڕیاری کۆڕێکی قانوونی بەهۆی مافی ڤیتۆوە. (ویتوکردن)

ڤیدئۆکلووپ : [ناو،ت] دامەزراوێ کە فیلمی ویدئۆیی بەکرێ دەدا. (ویدئوکلوپ)

ویراستار : [ناو،بک] کەسێک کە هەڵەی بەرهەمی نووسراوەیی سەر ڕاست دەکا. (ویراستار)

وێرانگەر: [ئاوەڵناو] کەسێک یان شتێ کە کاری وێرانکردنە؛ بۆمبی وێرانگەر. (ویرانگر)

ویرانگەری : [ناو]کاری وێرانگەر؛ ڕەوتی وێرانکردن. (ویرانگری)

وێرگوول : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] نیشانە- ی(،)کە دوو پاژی ڕەستەیێک دیاری دەکا، بۆ ئیستێکی کەم لە کاتی خوێندنەوەدا. (ویرگول)

ویرووس : فرد؛ اند؛ فد: [ناو] ڤایرۆس. (١)گیاندارانی زۆر وردیلە کە دەبنە هۆی نەخۆشین لە زیندەوەراندا. (٢) بەرنامەیێکی کامپیوتێری بۆ تێکدانی ڕەوتی ئاسایی کامپیوتێر. (١و٢.ویروس)

ویزیتۆر : [ناو] (ب)بازاڕ دۆز؛کەسێک کە بۆ کاڵای فابریکا یان ڕێکخراوێ موشتەری دەدۆزێتەوە. (ویزیتور)

ویلچێر : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] سەندەڵیی(کورسی) تەگەردار تایبەتە بۆ سوابوونی نەخۆش و شەپلەلێدراو. (ویلچر)

ویۆلۆنیست : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] ژەنیاری کەمان. (ویولونیست)

ی : پاشگرێکی ناوچەییە و لە سابڵاغ و بۆکان دەوترێ و واتا ناگۆڕێ. (لای هەڵۆی بەرزەفڕی(بەرزەمژی) : واتا(لای هەڵۆی بەرزەفڕی بەرزەمژ) لیرەدا بەرزەمژی حاڵەتی ئەوەی هەیە کە بڵێین بابچین بۆ (سابڵاغی)(سابڵاغیٚ) واتا بچین بۆ سابڵاغ. (پسوند)

یابان : [ناو] ژاپۆن. (ژاپن)

یاتاخ : [ناو] مەنزڵگە؛ جیگەی مانەوە. (جای‌ماندن.منزل)

یاخیگەری : فد: [بەرهەمی‌چاوگە] سەربزێوی؛ نافرمانی؛ (ب) بەرهەڵستی دەوڵەت هەڵسان و دژایەتی کردن. (یاغیگری)

یادهات : [ناو] بیرهات. (یادمان)

یادچوون : بیرچوون؛ ژبیرکرن؛ فەرامۆشکردن. (فراموش کردن)

یارد : اند.فد.فرد. [ناو] یەکەی پێوانی درێژایی لە ئەمریکا و ئورووپا بەرانبەر به۹۱/۴۴ سانتی‌میتر. (یارد)

یارۆ : (۱)[جێناو] شت؛ فڵانە شت؛ فڵانە کەس؛ یارۆکەت برد : شتەکەت برد. (چیز). (۲) ئەی یار؛ دۆستۆ. (ای‌یار)+

یارویاوەر :[ناو،ت] ئاریکار؛ پشتوپەنا؛ پشتیوان؛ خودا یارویاوەرت بێت : خودا ئاگای لێت بێ. (یاروياور)

یارەلماسی : < ئێرەڵماسی

یارەمەز :[ئاوەڵناو] فێڵەباز؛ حیلەباز؛ عەوین‌باز. (مکار)

یارەمەزی :[ناو] عەوین‌بازی، حیلەبازی؛ فێڵەبازی. (مکاری)

یاری‌دای : [چاوگە] یارمەتی‌دان؛ کومەک‌کردن؛ ئاریکاریکردن. (کمک کردن)

یاریگە : [ناو،ت] جێگای کایەکردن، گۆڕەپانی یاری. (میدان‌وجای‌بازی)

یازمە : [ناو] دەسرە یان مێزەری وەک هەوری، کە چکۆڵەترە لە پێچ و لارە پێچ. (دستارکوچک‌زنانه)

یاس : [ئاوەڵناو] بەتەنگ هاتن؛ بێ‌تاقەت؛ وەڕەز؛ جارس. (عاصی)+

یاسەکەوە : [ناو] پوورەگوڵ؛ گیاییێکی بەرزە، گوڵەکانی هێشوو ئاسایە و بۆنێکی خۆشی هەیە و ڕەنگی گوڵەکانی شین و بەنەوشە و لە کێوەکانی بانە و مەریوان و باکووری سەقز زۆرە دژی کۆخەیە و بۆ میز گیرانیش بەکەڵکە. (یاس بنفش)

یاسەی سەخت : [ناو،ت] گاشە بەردی ڕەق گاشە بەرد. (سنگ‌بزرگ‌وسخت)

یاشتن : [چاوگە] ژیان؛ بوّی‌هەیە لە (یاش)ی تورکیەوە تێکەڵی زاراوەی کورمانجی بووبێت کە چاوگەکەی (یاشماخ)هەر بەو مانایەیە. (زندگی کردن)

یاغلەوی : < یەغڵاوی

یـاقووتیشـین : [نـاو،ت] بـەردی سـافیر. (یاقوتآبی)
یاکەند : [ناو] یاقووت. (یاقوت)
یاگە ئەنگوس : [ناو،ت] جیٚپەنجە؛ جیٚگـە قامک کە لە جیاتی واژۆ بەژێر نووسـراوەدا دەنرێت. (جایانگشت)
یاگی : [ناو] ئاور؛ ئاگر؛ ئاهیر. (آتش)
یاڵتەبەک : [ناو] یالٚ تەبەق؛ کـەشـەفـەی دارین؛ سـینی چکۆلـەی داریـن. (سـینی-چوبی)
یاڵخ : [ناو] لە وشەی تورکی(یالٚـخ)ەوە وە-هاتووە؛ دەستماڵی ملپـێچ؛ دەسـروکـەی مل. (دستمالگردن)
یالٚوکۆپـالٚ : [نـاو،ت](١) یـالٚ و کۆپـالٚ؛ ملوکۆپارەی گاو حەیوان؛ زیاتر بە شان و ملی ئەستوور دەوترێت . (یال و کوپال)
یالە : [ناو] یالٚە؛ کەڵەشاخێک کە لـە قـە-دیمدا شەرابیـان پـیٚ دەخـواردەوە و بـۆی هەیە پیالٚە هەر لەو وشەڕا هـاتووە. (جـام-شرابازشاخگاو)
یانگوو : [بەند] یانکوو؛ یانی؛ واتا. (یعنی)
یانگە : [ناو] جیٚ؛جێگا. (جایگاه)
یانەوان : [ناو] ژنکابەرمـاڵی؛ کابـان؛ کـە-یبانوو؛ بناوانیمالٚ. (کدبانو)
یاوایوەر : [چاوگە،ت] هاتنە پێشەوە؛ گە-یشتنبە. (رسیدنبە)
یاوز : [ناو] پاکەرەشێڵە؛ گیایێکـە بـۆ درگـا کردنی دومەلٚ بەکەڵکـە. بـۆ ئێشـی گـە-روو(لەوزەتەین)و ئێشی گەدە باشە؛ بەردی زاور لەبەین دەبا، ٢٠ گـرەم یـاوز لـە ٢٥٠ گرەم ئاودا دەکوڵێنن و تاچوار ڕۆژ لێی دە-خۆنەوە. (اسفرزە)
یاوکۆژ : [ناو،ت] دەرمانە لەرز؛ دارێکـە لـە چین و هێندوستانەوە هـاتووە لـە پـەڕاوی زەریای دەربـەنـدیخان دەسـتنیژ کـراوە و دژی یاوی مالاریایە و ماکێکی لێدەگیرێت بە ناوی گەنەگـەنـە کـە عیلاجـی یـاوی مالاریایە. (گنەگنە)
یاوۆ : بگات؛ بێتە بەرەوە. (برسد)
یایانـە : [بـەنـد،ت] خوشـکانە؛ خانمانـە؛ خاتوونانە؛ بانووانە. (مانندبانو)
یۆرتمە : [ناو] قۆرتە؛ لۆقـە؛ جۆرێـک بـە-رێگادا ڕۆیشتنی ئەسپە؛ ڕێگا ڕۆیشتنی ئە-سب لە خاوەوە تا دەگاتە چوارنالٚ هەشـت جۆرە،(١) تەراتین،گـەڕانـدنی ئـەسـب بـۆ وشک بوونەوەی ئارەقی لەشی.(٢) قەدەم، ڕۆیشتنی ئەسب لەکاتیسوواریدا، لـە تـە-ڕاتین بەلەزترە. (٣) مـەری، شـێوە ڕەوتـی وەک ڕەوتی مەڕ. (٤) یۆرغە، لە مەری بە-لـەزتـر و لـە یورتمـە خـاوتر.(٥) یۆرتمـە، گورگە لۆق؛ لۆقە؛ قۆرتە. (٦) نەرمـە غـار؛ غاری هێواش لە گورگە لۆق بەلەزتـر. (٧) غار، لە نەرمە غار بەلەزتـر. (٨) چـوارنـالٚ، پڕتاو؛ بەلەزترین غاری ئەسپە. (یورتمە)
یورغە: < یورتمە
یۆگـا : [نـاو](١) کومـەڵـە وەرزشـێک بـۆ ڕاهێنان و زالٚ بوون بە سەر لـەش و ڕۆح-دا. (٢) ڕێبازێکی دینییە لە هێندوستان، کە سەر بەستیی ڕوح لـە دەسـت بـەردان لـە (هـەوەس و داخـوازی) لـەشدا دەبینـیٚ.

(یوگا)
یۆگرت : [ناو] یەکگری؛ یەکگرتن. (اتحاد)
یۆنجە تاڵیٚ : [ناو،ت] ویٚنجە تاڵیٚ؛ ویٚنجە کەرویٚشک؛ گیاییٚکە خۆراکی ماڵاتە و کوڵیٚزاوی گەڵاکەی لەگەڵ گەڵابیدا بۆ عیلاجی بیرۆی وشک بەکەڵکە کەپیٚی دەشۆن. (یونجەوحشی)
یۆیۆ : [ناو] (١)یاری منداڵان بە کەرەستە-یێکی کیٚشدارە؛ ناوی ئەو کەرەستە. (یویو). (٢)یەکەیەکە. (یکی‌یکی)
یەپراخ : [ناو] یاپراخ؛ یاپراغ؛ ئیپراخ(ویٚدە-چیٚ وشەییٚکی تورکی بیٚت) دوڵمە. (دلمە)
یەتیمچە : (١)[ئاوەڵناو] هەتیوی بیٚبایەخ؛ هەتیوە؛ یەتیم چەرک. (ولنگار). (٢)[ناو] جۆریٚک خواردنە لە بادەمجانی ڕەش. (یتیمچە)
یەتیمچەرک : [ئاوەڵناو] هەتیوە؛ پەست و بیٚبایەخ. (انسان‌بی‌ارزش؛ ولنگار)
یەخاڤ : [ناو،ت] بۆ کوشتن و لە بەین بردنی جووڵەوەر و گەراکانیان، لەزستاناندا ئاو ئاژین دەکەنە سەر مەزرا کە بیٚبەستیٚ. (آبیاری‌زمستانەمزرعەبرای‌ازبین‌بردن-حشرات)
یەخاو : [ناو،ت] (١) ئاوی سەهۆڵی تاواوە. (٢) سەهۆڵ و ئاوی تیٚکەلاو. (٣)(ب) ئاوی زۆر سارد و چاییٚگ، بەفراو؛ سەهۆلاو.(آب‌یخ)
یەخچاڵ : [ناو،ت] لە قەدیمدا چاڵیان هەڵدەکەند و لە زستاناندا بەفریان ئاویان تیٚدە کرد کە لە چلەی زستاندا بیٚبەستیٚ و لە هاویناندا دە ریان دەهیٚنا، ئەمرۆ یەخچاڵی نەوتی و کارەبایی هەیە و بەو کەرەستە دەڵیٚن کە سەهۆل دروستدەکات. (یخچال)
یەخچاڵی سروشتی : لە هەندی کیٚوی سەرکەشدا شیو و دۆل پڕدەبن لە بەفر و ساڵەوساڵ دەمیٚنن و ناچنەوە، بەفرەچاڵی سروشتی. (یخچال‌طبیعی)
یەخدان : [ناو،ت] (١)جیٚگای سەهۆڵ. (٢) یەغدان؛ سندوقی گەورە. (صندوق‌بزرگ)
یەخماڵ : [ناو،ت] شەربەتی خاکشیر بە وردە سەهۆڵەوە. (شربت‌خاکشیرباقطعات - ریز یخ)
یەخە ئیسکی : [ناو،ت] یەخەی پڕ بەمل کە بەسەر خۆیدا دەنووشتیٚتەوە و دەوراندە-وری مل تا نزیک چەناکە دادەپۆشیٚت زیاتر بە کراسی بەن(پۆلیوٚر)ی یەخە دریٚژ دەوتریٚت. (یقەاسکی)
یەخە ئینگلیسی : [ناو،ت]یەخەی کراسی ملیوان کورت. (یقەانگلیسی)
یەخەچڵکن : (١)[ناو] کەسیٚک کە یەخەی لیباسی چڵکن بیٚت. (٢ب) بە مرۆڤی شرپۆشی بیٚکەسایەتی دەوتریٚ. (یقە چرکین)
یەخەدادرای : [ناو] جۆریٚک گەنمی قەندە-هاری. (نوعی‌گندم)
یەدیٚ : کورتکراوی یەدواڵلا. (مخفف-یدالله)
یەراق : [ناو] زەنبەری سەر و ملی ئەسپ؛ خشڵی ئەسپ. (یراق)

یەراق دروو : [ناوەت] کەسێک کە یەراق چێدەکا. (یراق‌دوز.یراق‌باف)
یەرە : سێ؛ یەرەشەممە : سێ‌شەممە. (سە)
یەز : [ناو] یەزدان؛ خودا؛ خوڵا؛ (یزدان)
یەزان‌پەرس : [ناو] گیایێکە ژەهراوییە، بەڵام پێنج گرەمی لەگەل ٢٠ گرەم گوڵەوەنەوشە و گوڵە هێروودا دەکوڵێنن بۆ عیلاجی نەخۆشینی هەناسە تەنگی. (ئاسم). (تاج‌الملوک)
یەزشن : > یەسنا
یەساخ : یاساخ؛ قەدەغە. (قدغن)
یەسنا : [ناو] یەسنە؛ یەزشن؛ بەشێکی بەهێزە لە ئاوێستا. (یسنا)
یەسە : ئەمەیە؛ ئەمەسە؛ ئائەمەسە؛ ئەوە تانێ. (اینست)
یەشت : [ناو] بەشێکە لە کتیبی ئاوێستا. (-بخشی ازآوستا)
یەشمی : [ئاوەڵناو+ ناو] ڕەنگی سەوزی تۆخ بە ڕەنگی یەشم؛ ئامێتەی زەرد و شین و قاوەیی تۆخ. (یشمی)
یەغڵاوی : تد؛ فد: [ناو] یەغلەبی؛ تاوەی دەستکداری سەربازی. (یغلاوی)
یەک : [ناو] یێک؛ ئێک؛ لە هەرسێ زاراوەی سەرەکیدا واتایێکیان هەیە (یک)
یەکانە : [ناو] یارییێکی دوو یان چەند کەسییە کە منداڵان بە نۆبە بەسەر یەکتردا باز دەدەن. (جفتک‌چارکش)+
یەکبتوون : [بەند] یەکوچان؛ یەکبین بێ‌مەوداو پشوودان. (یکسرە؛ بدون وقفە)
یەکبەرخ : مەڕێ کە جارێک زابێت. (گوسفندی کەیکبارزائیدەباشد)
یەکدی : [جێناو] هەڤودوو؛ یەکتری؛ یەکترین. (همدیگر)
یەکدونیا : [بەند] بەقەرا دونیایێک؛ بە کدونیا سوپاست لێدەکەم : بەقەد دونیا یێک. (ب)گەلێک. (یک‌دنیا؛ یک عالمە)
یەکراست : [بەند] بێ‌لادان لە جێی‌تر، یەکراست هاتم بۆ ماڵی ئیوە؛ ڕاستەوڕاست. (مستقیما")
یەکڕەنگ : [ئاوەڵناو+ ناو] چاکردنە ناو ئیستیکان یان شەربە لە قۆریەوە بێ‌ئەوە ئاوی داخی بەسەر دابکرێت.(ب)چایی پڕڕەنگ.(یکرنگ)+
یەکرێ : (١) [ئاوەڵناو] بەرەو یەکلا؛ یەک بیر و باوەڕ؛هاوبیرهاوبیر؛ یەک ڕێباز. (یک‌مسیر). (٢) یەکرا؛ بەجارێ؛ هەموو؛ بەیەکجاری. (یکبار؛ یکبارە)
یەکسەری : (١) [ئاوەڵناو] یەکلایی؛ کارەکە یەکسەری بکەوە : بیخە بە - بارێکدا. (یکسرە). (٢)[ناو] ڕەشکەکای نێوقەد نەبەستراو.(تورکاەکشی کامل و وسطبستە نشدە)
یەکشەوە : ئەو بەفرەی دوێشە و بارییێت. (لە هەر کاتێکی ساڵدا بارییێت)+
یەکشێوە : [ئاوەڵناو] یەکجۆر؛ یەکوێنە. (یک‌شکل)
یەکقسە : [بەند] فرۆشیارێک کە لە موعامەلەدا قسە ناگۆڕێت و حەوجە بە چەناکە لێدان(چەنەلێدان)نییە. (یک‌کلام)+

یەککەوتوو : [ڕابوردووی چاوگەی یەک کەوتن] ڕێککەوتوو؛ یەکگرتووو؛ تەبا. (بەتوافق‌رسیدە)

یەکلایی : تەواو کردنی قسەی موعامەلە یان گرفت و گیری و کێشە، سەر ڕاست کردن و خستن بە بارێکدا. بڕینەوەی قسەوباسی پەیمان. (یک‌طرفی؛حل‌کردن مسئلە؛ یکسرە)

یەکوچان : [بەند] بێ‌پشوودان؛ کارەکەمان یەکوچان تەواو کرد. (بدون‌وقفە)

یەکودووکردن : پاوپاکردن؛ بیر لێکردنەوە و هەڵسەنگاندن و بەراوەرد کردن؛ بێیەکودوو : گورج؛ بەلەز. (فکرکردن و برآوردکردن انجام کاری)+

یەکەپەل : [ئاوەڵناو] یەکەتا، تەنیاباڵ؛ بێکەس؛ بێیاریدەدەر. (تنها)

یەکەڵە : یەل؛ گیاندارێک کە لە ئەندامەکانی جووت، تەنیا یەکێگی هەبێت، وەک(یەکەلە گون، یەکەڵە چاو، یەکەڵەگوان). (حیوانی‌کەازاعضاجفت‌فقط‌دارای‌یکی‌باشد) لە فارسییدا هاوتای (یەکەڵە)م نەدۆزیەوە.(تەک و یەک) دەگوتری

یەکهەوا : یەکڕەوت؛ لە سەر ڕەوتێک؛ لە سەر نەزمێک؛ بێ‌گۆڕینی ڕەوتی هەنگاو هەڵگرتن؛ نەگۆڕانی ساردی و گەرمی هەوا. (یک‌هوا)

یەکێک : [ئاوەڵناو+ ناو+ جێناو] تاقێک؛ تایێک؛ دانەیێک؛ کەسێک؛ گلەیک. (یکی)

یەل : (١)[ناو] پاڵەوان؛ یەلان : قارەمانان. (یل). (٢)گەل؛ کوڕیەل : کوڕگەل. (ها)

یەلگوان : [ئاوەڵناو+ ناو] یەکەڵە گوان؛ ئاژەڵێ کە تەنیا گوانێکی هەبێت. (تک‌پستان)

یەمەنی : [ئاوەڵناو] سەر بە وڵاتی یەمەن. (یمانی)+

یەند : [بەند] هێندە؛ ئەوەندە؛ ئەونە. (آنقدر)

یەنگۆکەردەی : [چاوگە،ت]لاسایی کردن؛ دەمەلاسکێ کردن. (تقلید و ادا درآوردن)

یەوەتاڵێ : [ناو] جۆتاڵە؛ جۆی کێوی. (جو-صحرایی.جوهرز)

یەوەدێوی : [ناو] جۆی هورج؛ جۆی ورچ؛ گیایێکە لە هەموو کوردستاندا زۆرە و دەرمانە بۆ چڵکی میزەڵدان و ئاتەشەک (سووزاک) و بۆ شەکەرمزیش بەکەڵکە. (یولاف.جووشی)

یەوەڕووتە : < جۆڕووتە

یەوەڕۆمی : [ناو] جۆی دووسەر؛ بۆ ئازاری زەردوویی بەکەڵکە و هەروەها بۆ دەڵەمیزی منداڵان کەڵکی هەیە. (جودوسر)

یەوەرە : [ئاوەڵناو] لاواز؛ کز؛ داڵگۆشت. (لاغر)

یەوەشامی : < یەوەڕۆمی

یەهوودی : [ئاوەڵناو+ ناو] جوو؛ مووسایی؛ ئۆمەتی حەزرەتی مووسا(س). (یهودی)

یەهوە : [ناو] خودای جوولەکەکان، ئەلها. (یهوە)

یەهەر : [ناو] جەرگ؛ جگەر. (جگر؛ کبد)

یێت :[نیشانەی کۆمکردن] نیشانەی کۆ؛

کان؛ گەل؛ وەک ئەسپێت سپی : ئـەسـپە سپیەکان. (علامت‌جمع)

یێربەیێر : تد؛ فد: (١) [ئاوەڵناو] پاکلـە-پاک؛ بێحیساب. (٢) جێبەجـێ؛(ب) ئـە-نجام‌دانی کارێک.(یێر لە تورکیەوە هـاتووە بە واتای جێگا، عەرز). (یربەیر؛انجام دادن)

یـێش : (١) [نـاو] ئـێش؛ ئـازار. (درد)(٢) [ئامرازی دەنگ] فرمانی ڕاوەستانی ئەسپ. (فرمان برای ایستادن اسب)

یێک : < یەک

یێن : (١)دێن؛ ئەوانیش‌یێن : ئەوانیش‌دێن. (می‌آیند). (٢) [ناو] یەکەی پارەی ژاپـۆن. (ین) .